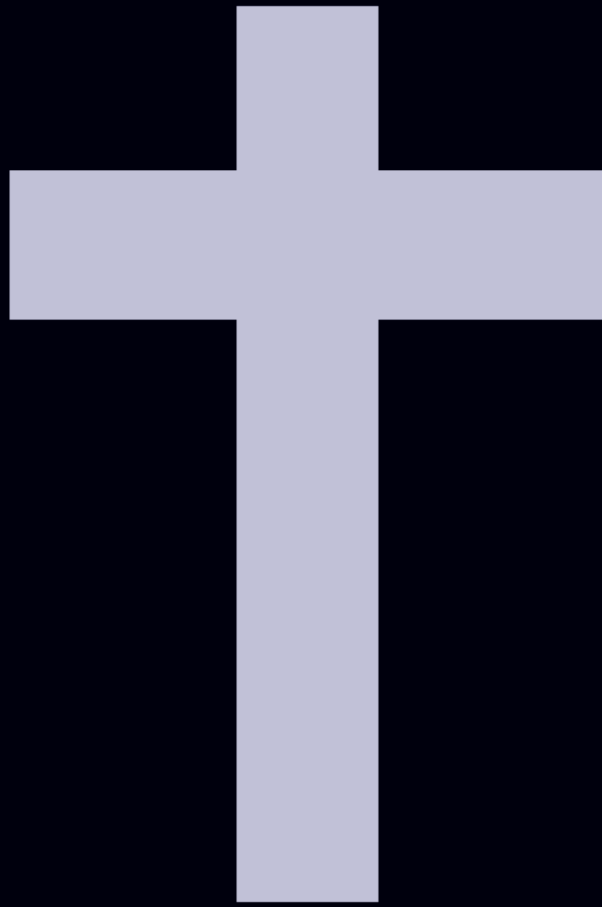

Nəkwəkʷə imərhakə
kape kughen:
nirpenien vi

The New Testament in the Southwest Tanna Language of Vanuatu

Nəkwəkwə imərhakə kape kughen: nirpenien vi
The New Testament in the Southwest Tanna Language of Vanuatu
Le Nouveau Testament dans la langue sud-ouest Tanna de Vanuatu

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Southwest Tanna

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tanna, Southwest

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 4 Mar 2019 from source files dated 26 Dec 2018
ad9e16d0-33ca-5cbe-ad05-46d1635fa22b

Contents

Nəgkiarĭen kupan	1
MATIÜ	4
MAK	63
LUK	99
JON	162
WOK MĪNĒ	208
ROM	261
1 KORIN	290
2 KORIN	316
GALESIA	333
EFESAS	344
FILIPAE	353
KOLOSĪ	360
1 TESALONAEKA	367
2 TESALONAEKA	373
1 TIMOTĪ	377
2 TIMOTĪ	385
TAETAS	390
FILIMON	394
HĪBRUS	396
JEMES	418
1 PITA	425
2 PITA	433
1 JON	438
2 JON	445
3 JON	447
JUD	449
REVELESEN	452
DIKSONARI	479

Nəkwəkwə Imərhakə kape Kughen
 Nirpenien Vi
 Niuteseman long Nivhaar,
 lanwis blong Saotwes Tanna, Vanuatu
 The New Testament in Nivhaar,
 the language of Southwest Tanna, Vanuatu
 Le Nouveau Testament en Nivhaar,
 langue du sud-oues de l'île de Tanna au Vanuatu
 First edition
 © 2011
 Wycliffe Bible Translators 2011

Nəgkiarien kupan

Fastok

God hemi lavem ol man mo woman long wol, mo i wantem soemaot fasin blong hem long olgeta man, blong oli save gud hem, mo oli kam blong lavem hem. Ale, long taem bifo, God i bin jusumaot sam man mo i givim sam tabu toktok we oli mas raetemdaon long buk ya Ol Testamen. Sam toktok ya i talemaot paoa blong God. Sam i talemaot histri blong kantri ya Isrel mo olsem wanem God i bin givhan long olgeta. Sam i talemaot promes we God i mekem long ol man se bae i givhan long olgeta. Sam toktok i talemaot ol loa blong hem, mo sam i talemaot samting we bae i jas kamtru bihaen (olsem ol profesi).

Bihaen, God i kam wan man ya Jisas Kraes. Hemi tijim yumi long plante samting, mo hemi mekem plante merekel, gogo i ded blong pemeaot panis blong yumi, mo hemi laef bakgen. Be taem Jisas Kraes i stap lon wol ya hem i no raetem eni samting long Baebol. God i yusum ol narafala man blong raetm Toktok blong hem.

Ale, sam man we oli bin lukum ol samting we Jisas i bin mekem oli raetem ol buk long Niutesteman. Speret blong God i givim toktok ya long olgeta. Stamba tingting blong Niutestemant hemi se ol man we oli bilif long Jisas Kraes, bae God i tekemaot panis blong sin blong olgeta, bae oli go stap wetem hem long heven oltaem.

Histri blong Baebol Translesen Projek

Ol man we oli raetem Niutesteman, oli bin raetem long lanwis blong olgeta ya Gris. Afta, jos hemi kam bigwan, i goraon long wol. Gogo, oli jas transletem Baebol i kam long ol defdefren lanwis olsem Franis mo Inglis. Be i no kam long plante lanwis long Vanuatu. Sipos wan kristen man i wantem ridim tok blong God, hemi mas ridim long wan lanwis blong defren kantri, olsem Inglis.

Ale, taem jos i stanap long Yanemilen Vilej, kompani blong Baebol Translesen ya SIL i askem olgeta long Yanemilen se bae oli mekem rod blong wan famle blong USA bae i kam givhan blong yumi transletem Baebol i kam long lanwis blong yumi. Ale, komuniti long Yanemilen i agri, mo oli stanemap wan komiti blong ol man mo woman we oli prea long ol defdefren jos long eria blong yumi. Translesen i no blong Presbyterian nomo, no i no blong Aposotolik nomo, be hemi blong evri man long Saotwest Tanna eria.

?Mifala i bin folem wanem rod blong transletem ol toktok long Niutesteman i kam long lanwis?

Lanwis ya Gris, we oli raetem Niutesteman fastaem long hem, i defren we i defren long lanwis blong yumi long Saotwes Tanna. Sipos yumi bin transletem nomo wan wan wod i kam long lanwis, bae i no stret nating- bae ol man oli no save kasem mining. Ale, Baebol translesen komiti i gat tingting se bae yumi no transletem wan wan wod nomo, be bae yumi faenemaot ful mining blong toktok long Gris; afta, bae yumi jas transletem mining blong toktok ya, blong man i save kasem mining. Be i minim se samtaem mifala i mas ademap sam smol toktok i go long samfala ves blong mekem hemi klia. Mifala i no wantem joenem toktok blong man i go long toktok blong God blong

jenesim mining blong ol tok long Niutestman. !Nogat! Mifala i joenem sam smol toktok nomo blong traem mekem se mining blong Niutesteman i klia nomo long lanwis blong Saotwes Tanna.

Lanwis blong Gris i gat ol samting we yumi nogat long Vanuatu olsem “hae pris” mo “grep” mo “olta” mo “temple.” Ale, Baebol translesen komiti i sidaon mo traem faenemaot rod blong talem ol niu toktok ya. Sam toktok ya, mifala i yusum Bislama nomo, mo yu save faenem mining blong ol toktok ya long diksoneri long en blong Niutesteman ya. Sam, mifala i faenem rod blong talem long lanwis nomo.

Lanwis blong Gris i talem sam tok piksa we i no klia tumas long lanwis blong yumi. Ale, sam taem komiti i bin lego tok piksa, i talem i klia nomo, be oli bin putum wan futnot we i talem toktok blong Gris we i bin stap fastaem.

Fasin blong joenem ol ves

Long sam buk long Niutesteman, oli bin raetemdaon samting we i kam bihaen, afta, oli raetem samting we i kam fastaem. Mifala i faenem se i isi moa blong raetem fastem samting we i kamaot fastaem, bihaen, jas raetem samting we i kam bihaen. Ale, samtaem mifala i mas joenem tu o tri ves olsem Rom 1:3-4, blong mekem storian i klia long lanwis blong Saotwest Tanna.

Ol futnot mo ol refrens

Samtaem bae yu luk wan smol leta i stap klosap long en blong wan wod o long en blong wan laen olsem hemia.* Leta ya i soemaot se i gat wan tok we i stap daon long en blong pej blong talemaot wan toktok long saed blong wod ya o ves ya. Luk daon long en blong pej blong faenem wan “futnot”. Wan wan taem bae i talemaot mining blong wan toktok, mo narafala taem bae i talemaot stret lanwis Gris blong wod ya o ves. I gud blong yumi lukluk ol smol tok ya blong kasem gud mining blong ves ya.

Ananit long ol futnot, bae yu luk ol refrens. Ol refrens oli talemaot wan narafala ples long Baebol we i gat sem tingting o toktok olsem ves we refrens i stap tokbaot.

Taem wan stori i stap long wan defren buk bakegen

Yumi save se ol buk blong Matiu, Mak, Luk, mo Jon, oli stap tokbaot laef mo ded blong Jisas Kraes, mo olsem wanem hem i laef bakegen long ded. Plante taem yumi ridim wan stori long buk blong Matiu, be i gat sem stori nomo long Mak o Luk o Jon. Sipos i olsem, bae yumi faenem refrens blong narafala stori ya ananit long blakmak, olsem hemia blong Mak 1:9:

*Jon rimmor baptaes ye Yesu
(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22)*

Ale, sapoting teks ya i soemaot se stori ya blong baptaes blong Jisas long Mak 1:9 hem i stap bakegen long Mat 3:13-17 mo long Luk 3:21-22.

Ol kopi blong ol buk blong Baebol we oli raetemdaon fastaem

Ol man we oli raetem Niutesteman, oli bin raetem buk blong olgeta klosap tu taosan yia i pas finis. Taem man i raetem wan buk, be sam narafala man oli ridim mo oli mekem wan kopi blong hem. Afta, sam narafala man oli ridim ol kopi ya, mo oli mekem kopi bakegen. Ol stret buk we oli raetem fastaem, yumi nomo gat naoia. Be i gat plante kopi i stap. Wan wan taem, yumi faenem se ol kopi oli no agri long sam smol ples. Taem yumi faenem wan ples olsem, yumi ting se kopi we i olfala bitim ol narawan, hem nao i gat stret tok olsem buk we oli raetem fastaem. Be wan wan taem yumi no sua se weswan nao i stret olgeta. Ale, bae yumi putum wan futnot we i talem olsem se, “Long sam olfala kopi blong Niutesteman we oli raetem long lanwis blong Gris bifo, ves ya i talem olsem se, ...”

Diksoneri

* :: Hemia nao wan eksampol blong wan futnot we i stap long japta 3 mo ves 5 blong wan buk.

Sipos yu no save mining blong wan wod long buk ya, traem lukluk long diksoneri bihaen. Bae yumi faenem plante wod we oli talemaot gud mining blong olgeta.

Ol map

Bae yumi faenem sam defren map blong ol defdefren ples we Jisas i wokbaot long hem, mo sam map we oli soemaot wokbaot blong Pol.

Lastok

Saotwes Tanna Baebol Translesen Projek hemi mekem ol wok blong tanem Niutesteman i kam long lanwis blong Saotwes Tanna. Projek ya i stap aninit long Vanuatu Baebol Translesen we hem i wan komiti blong Kristin Kaonsel blong Vanuatu. I gat plante man mo woman we oli bin givhan long wok blong tanem Niutesteman i kam long lanwis blong Saotwes Tanna. Mifala evriwan i wantem leftemap nem blong Masta mo Sevia Jisas Kraes mo talem tangkiu long hem from we hem nomo i givim paoa blong mekem bigfala wok ya. Prea blong mifala se, taem yumi ridim buk ya, bae God i tajem hat mo jenisim laef blong yumi wan wan.

Matiu

Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo yame Matiu rimirai

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e Matiu

?Pa rimirai nəkwəkwə e? **Keinein** mə pa nhagin rimirai nəkwəkwə e - nəmehuə kupan kape niməhuak kimnhani mhamə Aposol Matiu rimirai. In yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu. Nhagin min kirik e Livae. Matiu in yamə Isrel yame ramərer tuk mane kape takis kape gavman kape Rom. Mərig Yesu rimnokrən kin in mə in tukruə kafan kirik yermamə.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi nəmə Isrel, mərig rimirai ye nəgkiarien kape nəmə Gris, meinai narmamə m-fam aikin a kharkun.

?Nimraghien rimnhawor pən iran minə ye nipig rimirai? Nəkwəkwə e ramripin Oltestamen mine Niutesteman, meinai in raməgkiar pik ye nəgkiarien kape profet minə kupan kape Kughen yamə mine kimnəvsao kin ye Oltestamen. Ye nipig kape Yesu, gavman kape Rom rimnamarmaru ye nəmə Isrel. Kimnamhawhin yermamə kirik mə tukruə mivəhsi-ta əriə ye kwermi Rom. Tukmə kwən a ritərhav-pə, tukamokrən kin in kimə Kristo, uə Mesaea. Nipran ramni yermamə yame Kughen rimini ta mə tukrher-pə kin mə tukruə mivəh miragh narmamə.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Rimirai nəkwəkwə e mə tukrini-ərhav huvə mə Yesu in Kristo (uə Mesaea). Matiu rimini nəgkiarien ripsaah ye Oltestamen yame profet minə kimnhani ye Yesu, kini mhajoun mə nəgkiarien minə a kimisor nəfrakisien kin ye nimraghien kape Yesu. Kini Matiu rorkeikei mə narmamə tukharkun mə Yesu in King yame In yerpilig rapita king minə fam.

Rip Yesu Kristo minə

(Luk 3:23-38)

- ¹ In e nhag rip Yesu Kristo* minə, kirik e King Deved, kini kirik min e Ebrahim.
- ² Mərig rip Yesu yame rəkupən, Ebrahim. Kini Ebrahim in rim Aesak, kini Aesak in rim Jakob, kini Jakob in rim Juda mine naorahini minə,†
- ³ kini Juda in rim Peres mine Zera, nisinriu e Tamara, kini Peres in rim Hesron, kini Hesron in rim Ram,
- ⁴ kini Ram in rim Aminadab, kini Aminadab in rim Nason, kini Nason in rim Salmon,
- ⁵ kini Salmon in rim Boas, e nisini e Rehab, kini Boas in rim Obed e, nisini e Rut, kini Obed in rim Jese,
- ⁶ kini Jese in rim King Deved. Kini King Deved in rim Solomon e nisini e piraovin kape Uria kupan,‡
- ⁷ kini Solomon in rim Rehoboam, kini Rehoboam in rim Abia, kini Abia in rim Asa,
- ⁸ kini Asa in rim Jehosafat, kini Jehosafat in rim Jehoram, kini Jehoram in rip Usia,
- ⁹ kini Usia in rim Jotam, kini Jotam in rim Ahas, kini Ahas in rim Hesekia,
- ¹⁰ kini Hesekia in rim Manase, kini Manase in rim Amon, kini Amon in rim Josaea,
- ¹¹ kini Josaea in rim Jehoeakin mine piauni minə, kini kwasig ikin, nəmə Babilonia kimnhavən apa Isrel, mhavəh-si ta nəmə Isrel tuk tanə atuatur kapəriə, mhapik əriə mhavən apa Babilonia.
- ¹² Kini in e nhag rip Yesu minə, ririkakun ye nipig yame kwənərəus minə kape Isrel kimnisarə Babilonia.
- Jhoeakin in rim Sealtiel, kini Sealtiel in rip Serubabel,
- ¹³ kini Serubabel in rim Abiud, kini Abiud in rim Eliakim, kini Eliakim in rim Asor,

* 1:1: Nəgkiarien Gris ramni “Mesaea.” Nipran ramni mə “Yermamə yame Kughen rimirpen mə tukrher-pə kin.” 1:1: Jen 22:18; 1 Kron 17:11 † 1:2: Juda mine naorahini minə iriə m-fam twelef, kamni kimiə kwənərəus twelef kape Isrel. 1:3: Jen 38:1-30; 1 Kron 2:4, Rut 4:18-22 1:5: Rut 1:4-5; 4:13-17 1:6: 2 Saml 12:24 ‡ 1:6: Uria rimamhə, ai, King Deved rikir. əmru stori ye 2 Saml 11. 1:11: 2 King 22-24; 2 Kron 36:10; Jer 27:20 1:12: Esra 3:2

¹⁴ kini Asor in rim Jadok, kini Jadok in rim Aki, kini Aki in rim Eliud,

¹⁵ kini Eliud in rim Eleasara, kini Eleasara in rim Matan, kini Matan in rim Jakob,

¹⁶ kini Jakob in rim Josef e yerman kape Meri. Kini Meri in rimirəh Yesu, kini kamokrən kin In kimə Kristo yame Kughen rimini mə tukturher-pə kin.

¹⁷ Ror məkneikin mə ririkakun ye Ebrahim mamua meriaji-pə King Deved, kaha hah minə kape Yesu, kimirai nhagriə, iriə fotin. Kini ririkakun ye King Deved, muə meriaji-pə kwənərəus kape Isrel kimnisarə Babilonia, nhagriə e, iriə m-fam fotin. Kini ririkakun min ye kwənərəus kape Isrel kimnisarə Babilonia, meriaji-pə Kristo yame Kughen rimini mə tukturher-pə kin, nhagriə e, iriə m-fam fotin.

Yesu Kristo rimnarha-pə

(Luk 2:1-7)

¹⁸ In e nəvsaoyen kin narhayen kape Yesu Kristo. Nisin Yesu, nhagin e Meri. Kimirpen-ta mə tukturəri-pən kwən kirik, nhagin e Josef. Mərig kiripəh hanə niwarə-kwisien, kini Josef ripəh napir-pəniən tukun, mərig Nanmin kape Kughen rimnor Meri ror tipin. Kini narmamə kwəsəm mə Meri rinor tipin. ¹⁹ Kini kafan yerman Josef rimə tukturəpəh in, mərig in yemə atuaturuk, [mipəh norkeikeiyen mə tuktur Meri rauris ye nimri narmamə], rikin raməsik mə tukturəpəh apis-apis əmə Meri. ²⁰ Mərig nipig rikin rimoh mə tuktur məknakin, kini rəmərəhav, məm agelo kirik kape Kughen Yermaru rimauə tukun mimə, “Josef, mikip Deved. Takpəh niginien tuk nikirien Meri, meinai kwajikovə yame ramarə iran, in rimasi-pən əmə tuk Nanmin kape Kughen. ²¹ Kini Meri tukturəh tini kirik yerman, kini takhen-pən nhagin mə Yesu[§], meinai In tukturisin kafan narmamə minə ye norien has kapəriə.”

²² Narimnar minə fam a kimnhatərhav-pə, kasor Nəgkiarien kape Kughen Yermaru ruauə minor nəfrakisien kin, yame rimini-ərhav tuk profet kupan kirik mimə,

²³ “Piakəskəh kirik yame yerman ripəh hanə nivəniən tukun, tuktur tipin.

Kini mirəh tini kirik yerman,

Kini tukhen-pən nhagin kimə Emanuel.”

(Aes 7:14)

(Nipran e ramni mimə, “Kughen ramarə kitawə min.”)

²⁴ Josef rimnəm-ta nəmrərhavyen a, kini məri-pən nəgkiarien yame agelo kape Kughen Yermaru rimini, kini mivən, mikir Meri rəmhen kin kafan piraovin, miravən iman yerkwau. ²⁵ Mərig in ripəh nivəniən tukun meriaji Meri rimnəiməkin tini yerman. Kini Josef rhen-pən nhagin mimə Yesu.

2

Nəmasur minə kimnhasi-pən isok, masarha kin Kristo

¹ Yesu rimnarha-pə apa Betlehem, ye tanə Judia. Ye nipig a, King Herod rimnamarmaru iran. Kini ai nəmehua minə tiksın khasi-fiak isok mhauə Jerusalem. Kharkun huvə nar tuk nəmien nimtətien ye kəmhau minə. Kini mhauə misaiyoh mhamə, ² “?Kwajikovə a In hiə, yame rimnarha-pə? In king kape nəmə Isrel. Kafan kəmhau rimnhaktə, yaksəm apa fiak; kini yakamhauə mə jakhavəh-si haktə In.”

³ Mərig King Herod rimnərig nəgkiarien a, iriə nəmə Jerusalem, kimisərig raha. ⁴ Kini rimnofugin hae pris minə mine nəmhajoun minə kape Loa kape Moses, maiyoh əriə mə, “?Kristo yame Kughen rimini mə tukturher-pə kin, In tukraməkeikei marha-pə apa hiə?”

⁵ Kini khani-pən tukun mhamə, “In tukrarha-pə apa Betlehem, ye tanə Judia. Meinai profet kupan kirik kape Kughen rimirai məknakin mimə,

⁶ “ ‘Eh. Betlehem, ye tanə Judia.

Tukhapəh nisəm-əhuyen əmiə mə nəmehua minə ye taon minə tiksın apa Judia kisapita əmiə, meinai yemehua kirik tukrisi-pre irəmiə.

^{1:18:} Luk 1:27,35 [§] ^{1:21:} Nhag e Yesu, nipran ramni mə “Kughen ririsin narmamə ye norien has kapəriə.” ^{1:21:} Luk 1:31; 2:21 ^{1:25:} Luk 2:21 ^{2:2:} Nam 24:17

Kini In tukrəm huvə kafak narmamə minə e nəmə Isrel, rəmhen kin yame yermamə ramarha huvə tuk sipsip minə.’ ” (Maeka 5:2)

⁷ Məkneikin King Herod rokrən kin narmamə yamə mine kharkun huvə nar khauə, rofugin apis-apis əriə. Maiyoh əriə mə kəmhou a rımnhaktə atuatur ye naha nıpig. Kini kimnhani-əsah-pən tukun. ⁸ Kini in rımını-pən tuk əriə mımə, “Havən Betlehem, misarha-kin huvə kwajikovə a. Kini tukmə naksəm, nakhani-əsah-pə iran, pəh yo mın yakvən mivəh-si haktə In.”

⁹⁻¹⁰ Mərig nıpig kimisərig nəgkiarien a, khatərhav, mhavən, misəm mın kəmhou kupan yame kimisəm apa fiak, rikiriə ragien pik. Kini kəmhou a rikir əriə mivən mimhen atuatur a kwajikovə raməmır ikin. ¹¹ Kini khavən a imə, masəm kwajikovə a iriü nisini Meri. Kini misənimkur ye nımrı Yesu mhavəh-si haktə In. Mhavəhsi-ərhav narımınar kapəriə yame nımrın rhaktə pik, mhavəh-si pən gol kımın, mine nımar nar kirik mın yame nəmiovin rhuvə, kamni kimə frangkinsens, mine pomad yame nəmiovin rhuvə, kamni kimə mir.

¹² Kini kwasig ikin, kimisəmırəhav misəm Kughen ramor kwirig kimi əriə mımə, “Takhapəh nharerig-pənien tuk King Herod, mhakurao-pən ye swatur pısın, mharerig-pən iməmiə ikin.”

Josef mine Meri kirərəh Yesu miwap mırhuvən apa Ijip

¹³ Kini kwənhatərhav-ta, məkneikin Josef rımnamrəhav məm agelo kirik kape Kughen Yermaru rımatərhav-pə tukun mımə, “!Ərer aihuaa! Mırəh kwajikovə e iriü nisini mırhap mırhuvın apa Ijip. Kini mırharə aikin mırheriaji Yo əmə jakni-pre tuk ik mə takrherig-pə mın. Meinai pəh nien mə tuk tu, King Herod tukruə marha kin kwajikovə e mə tukrhopni.”

¹⁴ Ror pən, yenpig, Josef rarar, mırəh kwajikovə irisir nisini mırhap mırhuvın Ijip. ¹⁵ Kini kimırharə ye tanə a mırheriaji-pən King Herod rımamhə. Kimırharə Ijip rəri-pən əmə Nəgkiarien kape Kughen Yermaru yame rımını-ərhav tuk profet kupan kirik mımə, “Yımnokrən kin narik yerman mə tukritərhav Ijip.” (Hos 11:1)

Mobael minə kape King Herod kwəshopni-hopni kwajikovə narman apa Betlehem

¹⁶ Kini ye nıpig King Herod ruirkun mə narmamə yamə mine kamhavəh nirkunien huvə tuk nəmien nımtətien ye kəmhou minə kwənhakurao ye nərigien kafan, məkneikin niemha rhai pik. Kini mher-pən kin kafan mobael minə mə tukhavən Betlehem mine ikin minə fam ipakə tukun masarha kin kwajikovə narman yamə mine kapəriə newk rıpəh napitayen kiraru, mə tukshopni-hopni fam əriə. In rımırpen newk kiraru meinai rikin raməsik mə ye nıpig atuatur a in a nəmə minə a kimisəm kəmhou iran. ¹⁷ Nar a rımıtərhav-pə ror Nəgkiarien kape Kughen Yermaru ruauə minor nəfrakisien kin, yamə rımını-ərhav tuk profet Jeremaea kupan mımə,

¹⁸ “Narmamə ipakə tuk Betlehem* kimisərig piraovin kirik ramasək pik, meinai ramərig raha pik.

Piraovin a in Rejel†. In ramasək tuk kafan kwajikovə minə.

Rıpəh nıpəhyen mə narmamə tuksəgkiar huvə kımın, meinai kafan kwajikovə narman minə kwənhamhə fam.” (Jer 31:15)

Josef mine Meri mine kwajikovə krhitərhav Ijip mırherig-pən Nasaret

¹⁹ Mərig nıpig Josef mine Meri mine kwajikovə kirharə apa Ijip, King Herod rımhə. Kini Josef rımnamrəhav məm agelo kirik kape Kughen Yermaru rını-pən tukun ²⁰ mımə, “Josef. Hekimter. Mırəh kwajikovə e mine nisini, mırherig-pən ye tanə Isrel, meinai narmamə yamə minə khamə tukshopni kwajikovə a, iriə kwənhamhə ta.” ²¹ Ror pən, Josef rarar, mırəh kwajikovə a mine nisini, mırherig-pən mın ye tanə a Isrel.

2:11: Ol Sam 72:10-15; Aes 60:6 * 2:18: Gris ramni “Nəmə Rama.” Rama in taon kirik ipakə tuk Betlehem. † 2:18: Rejel e nisın kwən a Isrel kupan; kamni kimə Rejel in mama kape nəmə Isrel. Nıpig ramni “Piraovin a in Rejel tukrasək” nıpran ramni mə nıpien Isrel minə fam tuksasək.

²² Mærig nipig Josef rimnærig mæ kwæn a Akeleas rimivæh tamhek rimni King Herod, mamarmaru ye Judia, kini in rigin min kin nirerig-pænien tanæ a Judia. Kini mamæmrærhav mæm Kughen rimmor kwirig kimin mimæ tukripæh nivænien Judia. Kini rimatærhav mivæn iki pisin ye provins a Galili, ²³ kini kirhuvin mirharæ ye taon kirik, nhagin e Nasaret. Nar a ritærhav-pæ ror nægkiarien kape profet minæ kupan ruauæ minor næfrakisien kin, yamæ kimnhani mhamæ,

“Tukamni kimæ in yemæ Nasaret.”

(Aes 11:1; 53:2)

3

Jon Baptaes ramøvsao-ærhav kin nægkiarien kape Kughen

(Mak 1:1-8; Luk 3:1-9, 15-17; Jon 1:19-28)

¹ Newk minæ tiksîn ruauæ muavæn ta, kini Jon Baptaes ritærhav-pæ, mamøvsao-ærhav kin Nægkiarien kape Kughen apa ye tipøvsik apa Judia, ² mamni mimæ, “Sara ye nærigien kapæmiæ tuk tævhagæ has kapæmiæ meinai nipig yame Kughen tukrarmaru ye narmamæ mifam ruauæ ipakæ.” ³ Jon Baptaes e, in yermamæ yame Aesea, profet kupan kape Kughen, rimini-ta mimæ,

“Kwæn kirik ramokrapomh ye tipøvsik mamni mimæ,

‘Kimiæ, taksor æpnæpeinæ tuk Yermaru, kini misor kafan swatuk ratuatuk.’ ” (Aes 40:3)

⁴ Jon rapæh nivæhsi-pænien neipæn huvæ kirik. Kafan kot kimnor kin tiki narmiragh kirik, kamni kimæ kamel. Kini kafan kætæt kimnor kin tiki kau.* Kini nan næviginien kævraiyyuk æmæ mine sukapak. ⁵ Kini narmamæ khapsaah kimnhasi-pæn Jerusalem mine iku pisin ye tanæ Judia mine ikin minæ ipakæ tuk nu e Jodan. Kimnhauæ mæ tuksæm-ru Jon. ⁶ Kini mamhani-ærhav-pæn norien has minæ kapæriæ. Kini in rimmor baptaes iræriæ ye nu a Jodan.

⁷ Mærig nipig Jon rimnæm mæ narmamæ ye khwen mir e Farisi mine Sadusi khapsaah kimnhauæ mæ in tukror baptaes iræriæ, kini rini-pæn tuk æriæ mimæ, “!Ah! !Kimiæ naksahas ræmhen æmæ kin snek yamæ mine kasærhkwopah! Pæh nien mæ tuktu, Kughen ror niemhaa mivæhsi-pæn narpinien kimi narmamæ. ?Mærig, pa ramni mæ to kimiæ nakharkun nisaptayen kin? ⁸ Sor narimnar tiksîn yamæ rhuvæ mæ tuksæm mæ nakwæsaræh æfrakis norien has minæ kini mhavæn tuk Kughen. ⁹ Næfrakisien mæ kimiæ kwænærous kape Ebrahim, mærig rikimiæ tukripæh næsikien mæ Kughen tukramækeikei mivæh miragh æmiæ mhawor kimiæ kwænærous kape Ebrahim. !Nikam, in nar apnapig æmæ! Yakamni-pre tuk æmiæ mæ Kughen rirkun nor-min-ien kapier apnapig ruæ ræmhen kin kwænærous kape Ebrahim. ¹⁰ Kini taktækun ai, Kughen rinærer matuk ta mæ tukræru nuknei nai. Kini tukmæ nai kirik ripæh niikuøyen kin kwænkwan yame rhuvæ, In tukræru marakikin-pæn ye nap.†

¹¹ “Yo yakamor baptaes iræmiæ kin nu yame ramhajoun mæ nakwæsarar ye nærigien kapæmiæ tuk tævhagæ has. Mærig yermamæ kirik tukruæ kwasig irak, yame kafan næsaninien mine nehuøyen rapita yo. Kini yo ye tanæ ægkæp; yakpæh næmhenien mæ to yakrap kafan sandel. Kini In tukror baptaes iræmiæ ye Nanmin kape Kughen mine nap. ¹² In ramærer matuk tuk næmien norien kape narmamæ mamæwhai æriæ, næmæ huvæ minæ mine næmæ has minæ. Ræmhen æmæ kin yame yemæsim kirik ravæh safel tuk næspir-tayen tiki kwænkwai wit mæ tukripik nimitin yame rhuvæ. Narmamæ yamæ mine khahuvæ kisæmhen kin nimit wit yame ripik æriæ mamvæn yerkwanu; mærig narmamæ has

2:23: Luk 2:39; Jon 1:45 * 3:4: Neipæn a ræmhen kin kape profet kupæn kirik, nhagin e Elæja.

3:4: 2 King 1:8 3:7: Mat 12:34; 23:33 3:9: Jon 8:33,39; Rom 4:12 † 3:10: Jon Baptaes ramægkiar skai kimi Farisi mine Sadusi, yamæ mine khamæ ta mæ Kughen tukramækeikei mivæh miragh æriæ meinai iriæ j Ebrahim minæ. Nuhpikinien ye nai yame Kughen tukræru ramhajoun mæ Kughen tukrækir norien kape narmamæ, kini yamæ mine khapæh nisorien norien huvæ, Kughen tukrivæhsi-pæn narpinien kimi æriæ. 3:10: Mat 7:19; Luk 13:6-9 3:11: Jon 1:26-27,33; Wok 1:5,1:3:25

kisəmhen kin tiki kwənkwai wit, yame ramarakikin-pən əriə ye nap ehuə yame ramuək rerin.”

Jon rimmor baptaes ye Yesu

(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

¹³ Kini Yesu rimitərhav Galili muə ye nu e Jodan, mə Jon tukror baptaes iran. ¹⁴ Mərig Jon rimini-əhu skai In mini-pən tukun mīmə, “Ratuatuk mə Ik takor baptaes irak. ? Rhawor nakamuə mə jakor baptaes iram?”

¹⁵ Mərig Yesu rini-pən tukun mīmə, “Nikam. Takpəh nəpəhyen. Kughen rimini mə ratuatum mə takor baptaes irak.” Kini Jon rimneighan kin. ¹⁶ Kini mor baptaes ye Yesu. Kini nipig Yesu rimneiwaiyu mhekimter min ye tame nu, məkneikin napuə rəkwaag, kini rəm Nanmin kape Kughen reiwaiyu-pə rəmhen kin mak ye tanə, maməkwtə-pən iran. ¹⁷ Kini nəgkiarien kirik risi-pən ye neai mamni mīmə, “In e narik, yame yakorkeikei pik. Rikik ragien pik tukun.”

4

Setan ramarkut tuk nukuraoyen ye nərigien kape Yesu

(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

¹ Kini Nanmin kape Kughen rimikir Yesu mivən ye tipəvsik, mə Setan* tukrivəhsi-pən vəhsi-pən kimin. ² Kini Yesu rimməpəh nəviginien kape nipig foti, yeraan mine yenpig, kini məmkərəv pik. ³ Kini Setan† ruə mivəhsi-pən vəhsi-pən kimi Yesu mini-pən tukun mīmə, “Tukmə Ik Ji Kughen əfrah, ni-pən tuk kapier minə e pəh khaukrekin mhauə misor bred kin.”

⁴ Mərig Yesu rhorpin nəgkiarien mīmə, “Nikam. Kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə, ‘Narmamə to kharəh nhamragh-əmə-yen ye nəviginien. Mərig kamhamragh min ye nəgkiarien minə fam yame ramsi-pən tuk Kughen.’ ” *(Dut 8:3)*

⁵ Kini Setan rimikir Yesu mivən apa Jerusalem, mərip In ye Nimə Ehuə kape Kughen apa yerpirig əgkəp. ⁶ Kini mini-pən tukun mīmə, “Tukmə Ik ji Kughen əfrakis, iv-ərhav-ru ikin e, meinai kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə, “ ‘In tukrher-pə kin agelo minə kafan khauə masarha huvə tuk Ik. Tukharaptəra kin Ik kin kwermiriə mə takpəh nowhan-pəniyen nihum ye kapier kirik.’ ” *(Sam 91:11, 12)*

⁷ Mərig Yesu rhorpin kafan nəgkiarien mīmə, “Nikam. Nəkwəkwə kape Kughen ramni min mīmə, ‘Takhapəh nisəm-əsaahyen kapəmiə Kughen Yermaru mə ramarha huvə əfrakis tuk əmiə uə nikam.’ ” *(Dut 6:16)*

⁸ Məkneikin Setan rikir Yesu mivən apa ye tukwas apomh kirik, kini mhajoun In kin kantri minə fam ye tokrei tanə, mine nehuəyen kapəriə, ⁹ kini mini-pən tukun mīmə, “Tukmə nakəhuak kimi yo, yakvəhsi-pre narimnar m-fam e kimik.”

¹⁰ Mərig Yesu rini-pən tukun mīmə, “!Setan, əta irak! Meinai Nəgkiarien kape Kughen ramni mīmə, ‘Taksəhuak əmə kimi kapəmiə Yermaru Kughen, misəri-pən əmə kafan nərigien.’ ” *(Dut 6:13)*

¹¹ Kini ai Setan rəta iran, kini agelo minə kimnhauə misasitu iran.

Yesu rimirikakun mamni-ərhav nəgkiarien kape Kughen ye provins e nhagin e Galili

¹²⁻¹³ Kini ye nipig a, kimnharaptəra kin Jon Baptaes, kirəhsi-pən ye kalabus. Kini nipig Yesu rimmərig nəvsaoyen kin, kini mivən apa yerkwanu kirik ye provins Galili, nhagin e Nasaret. Mamarə apaikin, mitərhav, mivən apa taon kirik e Kapaneam, ipakə tuk lugun e Galili, mamarə apaikin. Kwənmhaan a in kwənmhaan kape kwənərəus mir kape Isrel e Sebulun mine Naftali. ¹⁴ Nar a ritərhav-pə ror nəgkiarien kape profet kupan e Aesea ruauə mor nəfrakisien kin, yame rimini mīmə,

3:16: Jon 1:32 3:17: Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 12:18; 17:5; Luk 9:35 * 4:1: Setan in yemehuə kape nanmin has minə. 4:1: Hib 2:18; 4:15 4:2: Eks 34:28 † 4:3: Gris ramni, “Kini yermamə kape nivəhsi-pən vəh-si-pəniyen ruə.” 4:4: Kol 1:16-17 4:12-13: Mat 14:3; Mak 6:17; Luk 3:19-20

¹⁵ “Kwənmhaan kape nəmə Sebulun mine Naftali, kawərer ye swatuk ramvən apa ye lugun ehuə e Galili, ye nikar tanə pən ye nu e Jodan.

In e provins e Galili - ime narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape nəmə Isrel.

¹⁶ Nəmə aikin a kimisarə ye nəpignəpien, kini misəm nikhakien kirik. Kini rinamraan.

Nikhakien ehuə rimməsia-pən əriə yamə mine kimnisarə ye nəpignəpien kape nimhəyen e yame ramhotərəkən əriə ye nīpig mīfam.” (Aes 9:1-2)

¹⁷ Kini ririkakun ye nīpig a, Yesu rinamni-ərhav nəgkiarien kape Kughen mamni mimə, “Sara ye nərigien kapəmīə tuk norien has minə, meinai nīpig yame Kughen tukramarmaru ye narmamə ruauə pakə.”

*Yesu rimmokrən kin narmamə kuas mə tukhauə kafan narmamə minə
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)*

¹⁸ Yesu raməriwək ye nikar lugun ehuə e Galili kini məm kwərə mir kiraru. Iriu piauni. Andru mine Saemon (yame nhagin min kirik e Pita). Iriu kwarukin net apa ye lugun, meinai iriu yermamə mir kape nīviyen kəmam. ¹⁹ Kini Yesu rini-pən tuk əriu mimə, “Rauə mirakwasig kin Yo, mirauə kafak yermamə mir. Yo jakor əmiru nakrauə yermamə mir kape nīviyen narmamə.”

²⁰ Məkneikin, iriu kimīwəpəh kapəriu net mirakwasig kin in.

²¹ Kini Yesu rəriwək kəskəh min, məm kwərə mir kiraru min, iriu piauni. Nhagri e Jemes mine Jon, ji Sebedi mir. Kawkwətə ye nəkwai bot irisir rimriu, marhajir əsigin kapərisir net. Kini Yesu rimmokrən kin əriu mə tukrauə, ²² məkneikin kwərə, mwəpəh bot, mine rimriu, kini mirakwasig kin.

*Yesu ramhajoun narmamə kini mor huvə narmamə yamə mine kamhamhə
(Luk 6:17-19)*

²³ Kini Yesu raməriwək ikin minə ye provins e Galili, mamhajoun narmamə ye nəkwai nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel, maməvsao-ərhav kin nəvsaoyen huvə kape narmaruyen kape Kughen, kini mamor huvə narmamə yamə mine kamhamhə ye nəmhəyen pisin pisin. ²⁴ Kini nəvsaoyen kin Yesu rarkurao fam ye provins e Siria. Kini narmamə kimnhapik narmamə m-fam yamə mine kamhamhə, mhauə tuk Yesu. Kapəriə nəmhəyen ror məkneikin: Tiksin kamhamhə; tiksin, nīprairiə rimamhə; tiksin, nanmin has ramərer-pən irəriə; tiksin, nikəvaan ramor əriə; kini tiksin, nīprairiə fam rimhə. Mərig Yesu rimmor huvə fam əriə. ²⁵ Kini nəmə Galili khapsaah, mine nəmə Dikapolis, mine nəmə Jerusalem, mine nəmə Judia, mine nəmə ikin minə apa nikarin pən apa ye nu e Jodan khapsaah kimnhakwasig kin In.

5

*Yesu rīpik kafan narmamə minə mishaktə mhavən ye tukwas, raməvhag kimi əriə
(Luk 6:20-23)*

¹ Nīpig Yesu rimməm nukwhao ehuə yame ramkwasig kin, kini In rhaktə fiak ye tukwas kirik, kini məkwtə. Kini kafan narmamə minə khakwasig kin. ² Kini In rimirakun mhajoun əriə mimə,

³ “Narmamə yamə mine kamhavəhsi-əhu atuk əriə masətigtə əmə ye Kughen, iriə e kisarə ye nihuvəyen əfrakis meinai iriə narmamə kape Kughen, kini In ramarmaru irəriə.

⁴ Narmamə yamə mine kisasək, kini rikiriə raməmhə, iriə e kisarə ye nihuvəyen əfrakis meinai Kughen tukrəgkiar vi vi kimi əriə.

⁵ Narmamə yamə mine khapəh nhavəh-si-haktə-atukien əriə, iriə e kisarə ye nihuvəyen əfrakis meinai Kughen tukrivəhsi-pən tokrei tanə e kimi əriə.

⁶ Narmamə yamə mine kisorkeikei pik yerkiria m-fam mə nimraghien kapəria tukratu-
atuk ye nimri Kughen, iria e kisarə ye nihuvəyen əfrakis meinai Kughen tukror
nimraghien kapəria in ratuatuk.

⁷ Narmamə yamə mine rikiria rehuə tuk narmamə, iria e kisarə ye nihuvəyen əfrakis,
meinai Kughen rikin rehuə tuk əria.

⁸ Narmamə yamə mine rikiria ratuatuk, iria e kisarə ye nihuvəyen əfrakis meinai tuksəm
Kughen.

⁹ Narmamə yamə mine kasəruhu nəmərinyen, iria e kisarə ye nihuvəyen əfrakis meinai
tukokrən kin əria kimə ji Kughen minə.

¹⁰ Narmamə yamə mine kamuh əria tuk norien atuatuk, iria e kisarə ye nihuvəyen əfrakis
meinai Kughen ramarmaru irəria.

¹¹ “Nakasərə ye nihuvəyen əfrakis nipig narmamə kasor nahasien kimi əmia meinai
kimiə narmamə kafak minə. In e tukhani hah əmia, misoriah əmia, miseikuə irəmia
mamhani nəgkiarien hah misoriah əmia kin. ¹² Nəfrakisien, narmamə kimisor min
məknakin ye profet minə kupan rəmhen kin yame kasor irəmia ai taktakun. Ror pən,
sagien pik, meinai nərokien ehua kapəmia ramarə apa ye rao ye neai.”

Nigər mine nikakien

(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

¹³ Kini Yesu ramni min mimə, “Kimiə naksəmhen kin nigər kape narmamə m-fam
ye tokrei tanə. Kini mərig tukmə nigər rəhiu pik, ?tukhawor kor rhekin min? Ripəh
nəmhenien tuk nar kirik. Tukarakikin əmə.

¹⁴ “Kimiə naksəmhen kin laet kape narmamə m-fam ye tokrei tanə. Keinein nerk-
waigien kin taon yame kimivhirəkin yerpig ye tukwas. ¹⁵ Kini yermamə kirik rikək
yame to rəsia-pən ye laet kini mivai-pən ye nitip. Nikam. Nipig tukmə rəsia-pən ye
laet tukraməkeikei mukrai-haktə pən ikin kamukrai-pən laet ikin, mə laet tukrisia-pen
fam narmamə apa imə. ¹⁶ Kini ye norien kirikianə əmə min, sor laet rəsia ye nimraghien
kapəmia pəh narmamə tuksəm wok huvə yamə mine nakasor, kini mhavəhsi-haktə nhag
Rimimə Kughen yame ramarə ye rao ye neai.”

Nimraghien kape Yesu rimnor Loa kape Moses ruauə minor nəfrakisien kin

¹⁷ Kini Yesu ramni min mimə, “Rikimiə tukripəh nuhyen mə yimauə mə jakarakikin
Loa kape Kughen uə nəgkiarien kape profet kupan minə. Nikam. Pəh nien mə yimauə
mə jakarakikin əria, mərig yimauə mə jakor nəgkiarien minə a khauə misor nəfrakisien
kin. ¹⁸ !Nəfrah! Yakamni-pre tuk əmia mimə nipig tokrei tanə mine neiai kwarə, kini
Loa, in min tukramarə. To nar kirik ripəh nirkəkien iran. Nar apnapig in leta kwakwə
əmə, kini Loa tukrərer mor wok meriaji-pən nəgkiarien minə fam kape Loa tukhauə
misor nəfrakisien kin. ¹⁹ Ror pən, narmamə yamə mine kisəpəh loa, mishajoun narmamə
mə iria min tuksəpəh, nar apnapig mə nəgkiarien kəskəh əmə kirik ye loa kape Moses,
tukokrən kin əria kimə iria yetanə əgkəp ye rao ye neai. Mərig narmamə yame mine
kasor loa minə a, mishajoun narmamə kin, tukokrən kin əria kimə iria yerpig əgkəp
ye rao ye neai. ²⁰ Yakamni məknakin tuk əmia meinai kapəmia norien tukraməkeikei
matuatuk huvə əgkəp ye nimri Kughen rapita norien kape Farisi minə mine nəmhajoun
minə kape Loa, yame khamə ta mə iria kisatuatuk huvə. Mərig tukmə kapəmia norien
ripəh natuatuk-huvə-yen ye nimri Kughen, to nakhapəh nhavənen misarə apa ye rao ye
neai.”

Niemha in rahas rəmhen kin nhopniyen yermamə

²¹ Kini Yesu ramni min mimə, “Kimiə nakwəsərig ta nəgkiarien yame nəmhajoun
kimnhani-pən tuk ripmiə minə, mhamə, ‘Takhapəh nishopniyen yermamə’ *(Eks 20:13)*
kini, ‘yermamə yame ramhopni yermamə, in tukraməkeikei mərer ye nimri mirh mivəh

narpinien.’ *(Dut 5:17)* ²² Mərig Yo yakamni-pre tuk əmiə mə, tukmə yermamə kirik, niemha rhai in tuk nar kirik yame piauni rimmor, ratuatuk mə kwən a yame niemha ramhai in tukrərer ye nimir mirh mivəh narpinien. Kini tukmə yermamə kirik rimmhek piauni*, ratuatuk mə in tukrərer ye nimir kaonsel. Kini tukmə yermamə kirik raməko-pən yarmhə kimi in kirik, ratuatuk mə yermamə yame rimini nəgkiarien a tukrivən ye nap ehua.

²³ “Kini tuk norien a, tukmə nakamvən ye tebol ye Nimə Ehuə Kape Kughen mə takvəhsi-pən nar kirik kimi Kughen, mərig aikin a, tukmə rikim raməsik piam yame rimmor niemha kimik, uə ik nimmor nar kirik kimin yame rirəh nəmhenien, ²⁴ pəh pi pom kafam nivəhsi-pənien, kini mivən məm piam mwərəhu huvə nətərigien kapəmiru, mirəpəh niworien tikmir, miwor kirikianə, kini ai, mipivən mipivəhsi-pən nar kirik kimi Kughen ye tebol.

²⁵ “Tukmə yermamə kirik rimə tukrərip ik ye nimir mirh, kini tukmə nakramə takwəriwək kwis miravən ye nimir mirh, rhuvə mə takaməkeikei məkupən mərəhu nəmərinuyen tuk əmiru minə, tamə rəkəkin ik mivən ye nimir mirh. Kini yamehuə kape kot reighan-pən kin ik ye kwermi polis. Kini polis rirəh ik mivən mətapig əsigin ik ye kalabus. ²⁶ Kini yakamni-pre nəfrakisien tuk ik, mə tukmə ror məknakin, to nakpəh nap-tayen ye kalabus meriaji mor infamien ye narpinien kafam.”

Rikim tukripəh nəkrəhyen kin piraovin

²⁷ Kini Yesu ramni min mimə, “Kimiə nakwəsərig nəgkiarien e mə, ‘Kimiə yamə mine nakwəsarkurək ta, takhapəh nisəkrəhyen kin piraovin. *(Eks*

20:14; Dut 5:18) ²⁸ Mərig Yo yakamni-pre tuk əmiə mə tukmə yerman rəm piraovin pisin kini rikin raməkrəh kin, in rinor ta təvhagə has yerkin, rəmhen kin yame rimməkrəh əfrakis kin. ²⁹ Kini tukmə nimir matuk ror nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takikum ierig ta marakikin. Rhuvə pik mə takpəh nimir kirikianə, rapita yame takvən ye nap ehua kin nipram piəpiə. ³⁰ Kini tukmə kwermim matuk ror nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takəraru ta marakikin. Rhuvə pik mə takpəh kwermim kirikianə, rapita yame takvən ye nap ehua kin nipram piəpiə.”

Takpəh nəpəhyen kafam piraovin

³¹ Kini Yesu ramni min mimə, “Kimiə nakwəsərig ta nəgkiarien e yame ramni mimə, ‘Yermamə yame raməpəh kafan piraovin, in tukraməkeikei mivəhsi-pən nəkwəkwə kirik kimin yame ramhajoun mə rimməpəh.’ *(Dut 24:1-4)* ³² Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə tukmə yermamə kirik raməpəh kafan piraovin yame rirəh nivən-hanəyen tuk yerman pisin kirik, kini pian a rarar mikwasig kin yerman pisin, rəmhen kin mə piraovin a rimmor təvhagə hah, mərig təvhagə has a rimirakun ye yerman hanə kafan. Kini tukmə kwən kirik rikir piraovin a, in rəmhen kin yame rimməkrəh kin piraovin a.”

Takpəh nivəhyen kwəsə ye nhag yermamə kirik, mərig takəfrakis əmə

³³ Kini Yesu ramni min mimə, “Nakwəsərig ta nəgkiarien kirik min yame nəmhajoun minə kimnhani-pən tuk riptawə minə mhamə, ‘Tukmə nimmhahi nhag yermamə kirik mə tukror kafam nəgkiarien tukror nəfrakisien kin, takhapəh nisəkapirien nəgkiarien kapəmiə. Kini tukmə nimmhahi-pən nəgkiarien kirik kimi Kughen Yermaru, sor.’ *(Lev 19:12; Nam 30:2; Dut 23:21)* ³⁴ Mərig Yo yakamni-pre tuk əmiə mimə, takhapəh nhaniyen nhag yermamə kirik mə tukror kafam nəgkiarien tukror nəfrakisien kin. Takhapəh nhaniyen nhag rao ye neai, meinai Kughen ramkwətə ikin mamarmaru. ³⁵ Mhapəh nhaniyen nhag tokrei tanə, meinai Kughen ramarmaru ikin. Mhapəh nhaniyen nhag Jerusalem, meinai in taon kape King Ehuə. ³⁶ Mhapəh nishajounien kapəmia kapə mə kafam nəgkiarien tukror nəfrakisien kin, meinai kapəmiə nəsaninien rikək tuk

* 5:22: Nəgkiarien Gris ramni mə, “Tukmə ramni-pən tuk piauni mə ‘!Rakah!’ Nəgkiarien e in narpakwaiyen. 5:22: 1 Jon 3:15 5:23: Mak 11:25 5:29: Mat 18:9; Mak 9:47 5:30: Mat 18:8; Mak 9:43 5:34: Aes 66:1; Mat 23:22; Jem 5:12 5:35: Sam 48:2; Aes 66:1

nukreikinien nikwänemiä mə tukrhawən uə tukrapig. ³⁷ Mərig taksəfrakis nipig m-fam. Tukmə nakseighan kin nar kirik, sor. Kini tukmə naksəpəh, hapəh. Mərig Setan in ramherer narmamə mə tukhani nhag nar kirik mə tukror nəgkiarien kapəriä ror nəfrakisien kin.”

Takhapəh nisarpinien tai təvhagə has
(Luk 6:29-30)

³⁸ Kini Yesu ramni min mimə, “Kimiä nakwəsərig ta nəgkiarien kirik ramni mimə, ‘Tukmə yermamə kirik rhapis nimri yermamə kirik, tukaməkeikei khopis min nimrin. Kini tukmə yermamə kirik rhopir kweru yermamə kirik, tukaməkeikei khopir min kwerun.’ (Eks 21:24; Lev 24:20; Dut 19:21) ³⁹ Mərig Yo yakamni-pre tuk əmiä mimə, takhapəh nisarpinien tai təvhagə has yame kamor-pre kimi əmiä. Kini tukmə yermamə kirik rərip nikapim matuk, kini nakukreikin-pən min nikarin pəh rərip. ⁴⁰ Kini tukmə yermamə kirik rivəh-si-pən ik ye kot maməkeikei kimik mə takvəhsi-pən kafam sot kimin mə tukrərəhu huvə nətərigien kapəmiru, vəhsi-ta min kafam kot mivəhsi-pən kimin. ⁴¹ Kini tukmə mobael kirik raməkeikei kimik mə takrur kafan nitip məriwək rəmhen kin kilomita kirikianə, takripin məriwək meriaji kilometa kiraru. ⁴² Vəhsi-pən naha nhagin kimi yermamə yame ramaiyoh ik kin. Kini takpəh nini-əhuyen yermamə kirik yame rimə tukrivəh kafam kirik nar kirik mivən, kini mirerig-pə min mirəhsi-pre min.”

Sorkeikei tikmir kapəmiä minə
(Luk 6:27-28, 32-36)

⁴³ Kini Yesu ramni min mimə, “Nakwəsərig ta mə, ‘Takasəkeikei misorkeikei kimiä minə tiksın, kini masəməkin kapəmiä tikmir minə.’ (Lev 19:18) ⁴⁴ Mərig Yo yakamni-pre tuk əmiä mə taksorkeikei kapəmiä tikmir minə, kini masəhuak tuk narmamə yamə mine kasor ahas pre kimi əmiä, ⁴⁵ kini norien a ramhajoun mə kimiä ji Kughen Rimimiä, yame ramarə apa ye rao ye neai. Kini sor məknakin meinai Kughen ramor mirh raməsia-pen nəmə huvə minə mine nəmə has minə. Kini In mamor nəhig rip mamuh nəmə atuaturuk mine narmamə yamə mine khapəh nisatuaturukien. ⁴⁶ Mərig tukmə naksorkeikei əmə narmamə yamə mine kasorkeikei əmiä, Kughen to ripəh nərokien əmiä iran, meinai nar apnapig mə nəmə has minə rəmhen kin narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis, mərig iriä min kasorkeikei narmamə yamə mine kasorkeikei əriä. ⁴⁷ Kini tukmə nakhavəh əmə kimiä minə tiksın misəgkiar kimi əmiä minə, pa rimə nakasor nar kirik rhuvə rapita narmamə minə tiksın. Nakharkun mə nar apnapig narmamə yamə mine khapəh nharkunien Kughen, mərig iriä min kasəgkiar kimi əriä minə tiksın.”

⁴⁸ Kini Yesu ramni min mimə, “Rimimiä Kughen In ratuaturuk, ror pən, norien kapəmiä tukraməkeikei matuaturuk min.”

6

Takhapəh nhavəh-si-haktə-atuk-ien əmiä tuk norien huvə yame nakasor

¹ Kini Yesu ramni min mimə, “Tukmə naksor nar atuaturuk, takhapəh nisorien mə tukəm kəgnəgin əmiä tukun, tamə Rimimiä ye rao ye neai ripəh nərokien əmiä iran. ² Ror məkneikin, tukmə nakhavəh-si-pən nar kirik kimi yavən has minə mə taksasitu irəriä, hapəh nisorien ye norien kape narmamə yame norien kapəriä rhuvə mərig rikiriä rahas. In e, nipig kisasitu ye yavən has minə, masher naiyuk, mhani-ərhav ye nimə kape nofuginien mine ye nəkwai swatuk, mə narmamə tuksəm khasiai əriä tukun. Mərig yakamni nəfrakisien tuk əmiä mimə iriä kasor məknakin, minhavəh ta nərok piəpiə kapəriä [in e nisaiyen kape narmamə]. ³ Mərig kimiä, tukmə nakhavəh-si-pən nar kirik kimi yavən has minə mə taksasitu irəriä, takhapəh nisəpəhyen mə narmamə tuksəm. Nar apnapig mə kwermim matuk, mərig takpəh nəpəhyen mə tukrəm. ⁴ Sor məkneikin

mə narmamə tukseinein norien huvə minə kapəmiə, kini Rimimie yame raməm norien apisapis kapəmiə minə, In tukrərok əmiə tuk kapəmiə norien huvə minə.”

Norien kape nəhuakien

(Luk 11:1-4)

⁵ Kini Yesu ramni min mimə, “Nipig naksəhuak, hapəh nisəri-pəniēn norien kape narmamə yame kapəriə norien rhuvə məriḡ rikiriə rəmkimik. In e, kisorkeikei mə tuksərer ye nimə kape nofuginien, mine ye swatuk piəsiək, masəhuak mə narmamə tuksəriḡ əriə. Yakamni əfrakis tuk əmiə mimə iriə kasor məknakin, minhavəh ta nərok piəpiə kapəriə- [in e nisaiyen kape narmamə]. ⁶ Məriḡ tukmə nakhamə taksəhuak, havən apa ye nəkwai nimə kapəmiə, misətapig, masəhuak kimi Rimimie yame kipəh nəmien In. Kini Rimimie, yame raməm kapəmiə norien apisapis minə, tukrərok əmiə tuk kapəmiə norien huvə minə.

⁷ “Kini tukmə naksəhuak, takhapəh nisəwhai-kəjiyen nəḡkiariēn ripsaah yame niḡran rikək, rəmhen kin yame narmamə yamə mine kaseinein Kughen kasor. Iriə khamə ta mə kapəriə kughen minə tuksəriḡ əriə tuk nəḡkiariēn minə khapsaah yamə mine kasəhuak mamhani. ⁸ Hapəh nisorien rəmhen kin əriə, meinai, kwasig ikin naksaiyoh kin nar kirik, Rimimie In ruirkun ta naha nhagin yame naksəkwakwə kin. ⁹ Kini ror məkneikin, tukmə nakhamə taksəhuak, səhuak məkneikin:

“ ‘Rimtawə ye neai, nhagin rəmrahəkə, pəh narmamə tukhasiai Ik.

¹⁰ Pəh kafam narmaruyen tukruə mamarə,

Kini pəh nar yame Ik nakorkeikei in tukruə mor nəfrakisien kin ikin e tokrei tanə rəmhen əmə kin apa ye rao ye neai.

¹¹ Nipig mi-fam, vəh-si pə nəviginiēn kimi əmawə rəmhen tuk nipig e towei.

¹²⁻¹³ Pəh niḡəhyen əmawə mə Setan tukrivəhsi-pə vəh-si-pə kimi əmawə tamə yakhamir.

Kini vəhsi-ta əmawə tuk kwermi Setan.

Kini vəh-si ta narpiniēn kape təvhagə hah kapəməwə minə meinai kimawə yakhapəh nharaptərakin tim-timien norien has yame narmamə kasor irəməwə.*

¹⁴ Səhuak məknakin meinai tukmə nakhapəh nisarpiniēn tai norien has yamə mine narmamə kasor irəmiə, Rimimie ye rao ye neai tukripəh narpiniēn kapəmiə norien has minə. ¹⁵ Məriḡ tukmə naksarpin norien has yame narmamə kasor irəmiə, Rimimie min tukrəkeikei marpin norien has yame nakasor.”

Nəpəhyen nəviginiēn tuk nəhuakien

¹⁶ Kini Yesu ramni min mimə, “Tukmə nakhamə taksəpəh nəviginiēn tuk nəhuakien, hapəh nisorien nimrimie rəpou rəmhen əmə kin narmamə yamə mine kapəriə norien rhuvə məriḡ yerkirie rəmkimik. Iriə kasor nimriəror ror piəsin, mə narmamə tuksəm əriə mə nikumhə raməs əriə, khasiai əriə tukun. Yakamni əfrah mə iriə kwənhavəh ta nərok piəpiə kapəriə- [in e nisaiyen kape narmamə]. ¹⁷ Məriḡ nipig naksəpəh nəviginiēn, misəhuak kimi Kughen, saikwas ye nimrimie, misətei huvə ye nikwənemie, ¹⁸ mə narmamə tuksəm əmiə khapəh nharkunien mə naksəpəh nəviginiēn tuk nəhuakien. Kini Rimimie, yame kipəh nəmien In, In piəsin əmə tukrəm mirkun. Kini Rimimie yame raməm kapəmiə norien apisapis minə, tukrərok əmiə tuk kapəmiə norien huvə minə.”

Taksor nitip kapəmiə apa rao ye neai

(Luk 12:33-34)

¹⁹ Kini Yesu ramni min mimə, “Takhapəh nisəwhai-kəjiyen kapəmiə nautə ye tokrei tanə e mə tukripsaah. Ye tokrei tanə e, ivn minə mine nəmtəyen raməs narimnar ikin, kini yəkrəh minə kisat-pən imə, misəkrəh kin narimnar. ²⁰ Məriḡ taksor nitip kapəmiə apa rao ye neai. Kini ikin aikin a, to ivn minə mine nəmtəyen ripəh nəsiēn narimnar

6:5: Mat 23:5; Luk 18:10-14 6:7: 1 King 18:26-29 6:8: Mat 6:32 6:10: Luk 22:42 * 6:12-13: Kopi akwas tiksın kape Niutesteman kamharpin nəḡkiariēn e mhamə, “Meinai Ik piəsin əmə Yerमारु, Ik piəsin əmə nakavəh nəsaniniēn, mine nar huvə minə, kafam piəsin əmə, ripəh norien infamien. Amen.” 6:16: Aes 58:5-9 6:19: Jem 5:1-3

aikin, kini to yəkrəh minə khapəh nisat-pənien aikin. ²¹ Yakamni məkneikin meinai, ikin pukhaa kapəmiə narimnar huvə minə kamhaswin ikin, rikimiə tukrivən min aikin.”

Nikhakien kape laet

(Luk 11:34-36)

²² Kini Yesu ramni min mimə, “Nəkwai nimir in rəmhen kin laet yame ravəhsi-pre nikhakien ye nīpram. Tukmə nəkwai nimir mir kirahuvə, rəmhen kin mə nīpram rukwar kin nikhakien. ²³ Mərig tukmə nīkwai nimir mir kwahas, rəmhen mə nīpram rukwar kin nəpignapien. !Kini tukmə nikhakien ye nīpram rəmhen əmə kin nəpignapien, in rəmhen kin yame nakamarə əfrakis aikin rəpignəp ikin!

To nakhapəh nisor-kwis-kwisien wok kimi Kughen mine mane

(Luk 16:13)

²⁴ “Yermamə rikək yame to ror slef kape yemehuə mir kiraru. To ramor məknakin, tukraməkeikei morkeikei kirik, maməməkin kirik; uə tukraməkeikei mor nəkwai kirik, mərəh kirik. To nakhapəh nisor-kwis-kwisien wok kimi Kughen mine mane.”

Tukhapəh nisətərig-pikien tuk neipən mine nəviginien, meinai Kughen rorkeikei ətawə, mivəhsi-pə fam narimnar kimi ətawə

(Luk 12:22-31)

²⁵ Kini Yesu ramni min mimə, “Tuk nar a, yakamni-pre tuk əmiə mə, takhapəh nisətərig-pikien tuk nimirghien kapəmiə mə taksən naha, mhanim naha, uə mə takvəhsi-pən naha neipən. ?Nakharkun mə nimirghien kapəmiə rapita nəviginien, kini nīpraimiə rapita neipən? ²⁶ Səm-ru man minə ye nimago-ago. Khapəh nisəsimien, mhapəh nisarha-kinien nəviginien, mhapəh nisətu-yen nəriə nəviginien ye nəkwai nimə. Mərig Rimimiə ye rao ye neai raməvigin əriə. !Mərig nakharkun mə In rorkeikei pik əmiə rapita man minə! ²⁷ ?Tukmə nakətərig pik tuk nimirghien apomh kafam, nakirkun mə to rasitu iram nakarə min rəpomh uə? !Nikam! Norien kape nətərig-pikien to rīpəh nəsik-əpnis-pən-ien aoa kirikianə ye nimirghien kapəmiə.

²⁸ “?Kini rhawor e naksətərig pik tuk neipən? Səm-ru jiji nai yamə mine kamhavirus. Iriə khapəh nisorien wok, mhapəh nhajirien kapəriə neipən. ²⁹ Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə King Solomon kupan, kafan nautə rehuə pawk, kafan neipən rhuvə pawk, mərig rīpəh nihuvə-pikien mapita jiji nai minə a. ³⁰ Jiji nai minə kishaktə tuk nīpig kwakwə əmə, kəni rikwamer kin, kivaan əriə ye nap. Mərig Kughen ramor əriə kamhavəh-si-pən neipən huvə. ?Mərig kimiə nakharkun mə Kughen tukrivəhsi-pre neipən kimi əmiə uə nīkam? !Əwəh! Kafak narmamə minə. Kapəmiə nhatətəyen in rəkəskəh əmə. ³¹ Ror pən, takhapəh nisətərig-pikien mhani mhamə, “?Jaksən naha?” uə “?Jakhanim naha?” uə “?Jakhavəhsi-pən naha neipən?” ³² Meinai narmamə yamə mine khapəh nishatətəyen ye Kughen, rikiriə ramvən tuk narimnar minə a. Mərig Rimimiə rirkun narimnar yamə mine naksəkwakwə kin ye nimirghien kapəmiə. ³³ Mərig taksor mə narmaruyen kape Kughen mine nimirghien atuaturuk, pəh iriu tukwərer əkupən ye nimirghien kapəmiə, kini Kughen tukrivəhsi-pre narimnar kape nimirghien e ye tokrei tanə kimi əmiə. ³⁴ Ror məkneikin, takhapəh nisətərig-pikien tuk narimnar yamə mine tukianəkwamer nakhavəh, meinai narimnar kape tikianəkwamer, iriə kape tuknəkwamir. Nimirghien kape towei in rəutən pik, takpəh norien narkutien kimik mamətərig tuk narimnar kape tikianəkwamer.”

7

Takhapəh nhaniyen nikar narmamə

(Luk 6:37-38, 41-42)

¹ Kini Yesu rimini min mə, “Takpəh nəm-pənien nar has ye narmamə, tamə Kughen min rəm-pre nar has irəmiə. ² Meinai nəgkarien skai yame nakamhani hah yermamə

kirik, Kughen tukrini əmə min iram rəmhen kin yame nimini. Tukmə nakəkir narmamə ye norien yame ratuatuk, Kughen tukrəkir ik ye norien yame ratuatuk. Mərig tukmə nakəkir oror narmamə ye norien yame riskai, Kughen tukror əmə min iram rəmhen kin yame ik nimnor.

³ “? Rhawor nakamhani nimoptanə yame ramswin-pən ye nimri piaumiə; mərig nakhapəh nisərigien nai ehuə yame ramhai nimirimə? ⁴ Tukmə nakhapəh nisərigien nai ehuə yame ramhai nimirimə, ?takshawor pən iran mine mhasur ta nimoptanə ye nimri piaumiə? ⁵ Kimiə naksəmhen kin narmamə yamə mine kamhani nar mhapəh nisorien. Taksəkupən mhavəh-si ta nai ehuə ye nimirimə, kwasig ikin, nakharkun nisəm-huvəyen nimoptanə yame ramswin-pən ye nimri piaumiə mīpihasur-ta.”

Nivəhsi-pənien nəgkiarien kimi narmamə yame khapəh nisəhuakien

⁶ Kini Yesu rimini min mə, “Hapəh nhavəhsi-pənien narimnar kape Kughen kimi narmamə yamə mine kisahas rəmhen kin kuri minə, tamə kisarar misəs əmiə. Kini mhapəh nisarakikin-pənien nar huvə minə kapəmiə* kimi [narmamə yamə mine kisəmkimik rəmhen kin] pukəh minə, tamə kasəriwək əsuun.”

Saiyoh kin, misarha kin, misəsik-əsik tapig

(Luk 11:9-13; 6:31)

⁷ Kini Yesu rimini min mə, “Saiyoh Kughen kin narimnar, kini In tukrivəhsi-pre kimi əmiə. Sarha kin, misəm. Səsik-əsik tapig, kini tapig tukrəhitə tuk əmiə. ⁸ Yakamni məknakin meinai narmamə m-fam yamə mine kisaiyoh, tukhavəh. Kini narmamə yamə mine kasarha kin, tuksəm min. Kini yamə mine kisəsik-əsik tapig, tapig tukrəhitə tuk əriə.

⁹ “?Yermamə kirik aikin irəmiə yame tukmə tini raiyoh kin bred, mərig in tukrivəhsi-pən kapier uə, nikam? !Nikam! ¹⁰ ?Uə tukmə nīpig raiyoh kin kəmam, mərig in tukrivəhsi-pən snek uə? !Nikam! ¹¹ Kimiə naksahas pawk, mharkun nhavəhsi-pənien narimnar huvə minə kimi jimie minə. Mərig Rimimie ye neai, kafan norien rhuvə pik rapita norien kapəmiə. Kini nəfrakisien mə In tukrivəhsi-pən nar huvə minə kimi narmamə yamə mine kisaiyoh kin.

¹² “Kini sor huvə pən kimi narmamə m-fam ye norien minə fam yame naksorkeikei mə narmamə tuksor min kimi əmiə, meinai norkeikeiyen raməpkəfugin nəgkiarien fam ye loa kape Moses mine profet kupan minə.”

Swatuk kiraru

(Luk 13:24)

¹³ Kini Yesu rimini min mə, “Kimiə takasəkeikei mhakurao ye kwəruə yame rəkəskəh, meinai kwəruə yame rehuə, mine swatuk yame rimar, ramkir-pən narmamə ye nap ehuə. Kini narmamə khapsaah tukhakurao-pən ye kwəruə a. ¹⁴ Mərig kwəruə yame rəkəskəh, mine swatuk yame rəutən, ramkir-pən narmamə ye nimraghien rerin. Kini narmamə kwatiksın əmə tuksəm.”

Yesu tukrivəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine kaseinein In

(Luk 6:43-44)

¹⁵ Kini Yesu ramni min mə, “Takasərig əmiə tuk profet eikuə minə. Iriə tukhauə tuk əmiə misəpou rəmhen kin sipsip; mərig rikiriə rəmhen kin kuri aparu yamə mine kasəkwəpah. ¹⁶ Narmamə kasəm kwənkwan ye nimraghien kape profet minə, kharkun mə khahuvə uə kisahas. Kwənurkəsik to ripəh nikuəyen kin kwənkwai grep; kini kapiriapir to ripəh nikuəyen kin kwənkwai fig. ¹⁷ Ye norien kirikianə min, nai huvə tukramkuə kin kwənkwai nai huvə; kini nai hah tukramkuə kin kwənkwai nai hah. ¹⁸ Nəpgin kirik rirkək yame ramkuə kin kwənkwan yame kipəh nənien. Kini to nai

7:2: Mak 4:24 * 7:6: Gris ramni mə “Takpəh narakikin-pən-ien ‘perel’ kapəmiə kimi pukəh minə.” Perel in rəmhen kin kapier kirik yame nimirin rhaktə. 7:7: Mak 11:24; Jon 14:13; 15:7; 16:23-24 7:8: Jon 15:7; Jem 4:3; 1 Jon 3:22 7:11: Jem 1:17 7:12: Mat 22:39-40; Luk 6:31; Rom 13:8-10; Gal 5:14 7:15: Mat 24:24; Wok 20:29; 2 Pita 2:1 7:16: Gal 5:19-22; Jem 3:12

has rīpəh nīkuəyən kīn kwənkwan yame rhuvə. ¹⁹ Nai minə fam yamə mine khapəh nhakuəyən kīn kwənkwaīriə yame rhuvə, tukərəpīr-pīr, karakə-pən kīn ye nap. ²⁰ Ror məkneikīn mə narmamə kasəm kwənkwan ye nīmraghien kape profet minə, kharkun mə khahuvə uə kisahas.

²¹ “Nar apnapīg mə narmamə kasokrən kīn Yo mə Yermaru, mərīg pəh nien mə iriə m-fam tukhavən misarə ye narmaruyen kape Kughen. Mərīg yamə mine kasor nəkwai Rīmīk yame ramarə ye rao ye neai, iriə en tukhavən misarə ye narmaruyen kape Kughen. ²² Ye nīpīg yame Kughen tukrəkīr narmamə mīfam iran, narmamə khapsaah tukhani-pə tuk Yo mhamə, ‘!Yermaru! !Yermaru! ?Rhawor? ?Nakīrkun əmawə uə nīkam? Kīmawə yīmnhani-ərhav nəgkiarien kafam yame nīmivəhsi-pə kīmi əmawə. Kīni misəko-ta nanmīn has ye nhagīm. Kīni masor nīmətīen minə.’ ²³ Mərīg Yo jakni-pən atuatur tuk əriə mīmə, ‘!Ah! !Yakpəh hanə nīrkunien əmiə! !Havən isok tuk Yo! Kīmīə yor təvhagə has minə.’”

Nəgkiarien kape Yesu ramasitu irətawə mə tuksərer tīm tīm
(Mak 1:22; Luk 6:47-49)

²⁴ Kīni mīni mīn mīmə, “Ror məkneikīn meinai narmamə yamə mine khauə tuk Yo, kīni misətərīg kīn nəgkiarien kafak, masarar, misor narīmnar yame yakmēni, narmamə en kīsəmhen əmə kīn yermamə yame kafan nīrkunien rehuə, tukmə rīmə tukror kafan nīmə, tukrəkupən mīkīr nīmoptanə, meiwaiyu məspīr kapiēr apīg, mor pən nīmə iran. ²⁵ Kīni nīpīg tukmə nəhīg rīp kīni yapiwən raiyu, kīni nīmətāg ramuh nīmə, to rapəh nīmīrien, meinai nīhun ramərer tīm tīm ye kapiēr. ²⁶ Mərīg narmamə yamə mine kasərīg nəgkiarien kafak, mhapəh nīsorien, iriə kīsəmhen kīn yermamə yame kafan nīrkunien rīkək. Tukmə rīmə tukror kafan nīmə, ravhirəkīn haktə əmə ye nīpakīr. ²⁷ Kīni nīpīg tukmə nəhīg rīp, kīni yapiwən raiyu, kīni nīmətāg ramuh nīmə, rəusərku, mowhan əpīr-pīr.”

²⁸ Kīni Yesu rīmnor infamien ye kafan nəvhagien, nukwhao ehua a kīsərīg kafan nhajounien, kīsakur ²⁹ meinai rīmnhajoun əriə, kīsəm mə rīpəh nəmhenien kīn nəmhajoun minə kape Loa kape Moses, meinai nəgkiarien kafan, nanmīn aikīn.

8

Yesu rīmnor huvə yermamə kīrik yame ravəh nəmhəyən e leprosi
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

¹ Kīni Yesu rīmasi-pən ye tukwas meiwaiyu-pə, kīni narmamə khapsaah khakwasīg kīn. ² Kīni kwən kīrik yame ravəh nəmhəyən əutən kīrik e leprosi raməmīr ye tīkīn ruə meiwaiyu, mənīmīkur-pən tukun, mīni-pən tukun mīmə, “Yermaru, tukmə nakīrkun mə to nakor huvə yo, or huvə yo, məspīr ta nəmkīmīk irak.”

³ Kīni Yesu rərao-pən mīrap kwən a, mīmə, “Əwəh. Yakorkeikei mə jakor. !Əsanīn!” Kīni taktəkun əmə nəmhəyən e leprosi rīkək iran.

⁴ Kīni Yesu rīmīni-əhu in mīmə, “Takpəh nīni-ərhavyen narīmnar minə e kīmi narmamə. Mərīg yuvən məm pris kīrik pəh in rəm mə nīpram rīnor məknen. Kīni or sakrefaes kīmi Kughen rəri-pən Loa kape Moses, pəh narmamə tukharkun mə nəfrakisien nakwahuvə, kīni kafam nəmkīmīk ruīrkək.”

Nhatətəyən kape yemehua kape mobael
(Luk 7:1-10)

⁵ Kīni Yesu rīmavən mītərhav-pən taon Kapaneam, kīni yamehua kīrik kape Mobael kape Rom rīmauə məm Yesu, māiyoh kīn nasituyen, mīmə, ⁶ “Yermaru. Kafak yorwok ramhə, kīni mamapīr apa ye nīmə kafak, nīpran fam rīmhə. Kīni ramərīg pīk nəmhəyən.”

⁷ Kīni Yesu rīmīni-pən tukun mīmə, “Əwəh. Jakurə mor huvə in.”

⁸ Mørig yamehuə kape mobael rimini-pən tukun mimə, “Yermaru, yakpəh nəmhenien mə takuə imak ikin. Ik yerpərig mørig yo ye tanə əmə. Mørig, takəgkiar əmə, pəh kafak slef tukrəsanin min. ⁹ Yakirkun mə nimhəyen a tukraməkeikei mor nəkwam, meinai yo min, kafak nəmehuə minə aikin yame kasehuə irak, kini yakamor nəkwairiə. Kini mobael minə tiksın aikin yame yo yakamehuə irəriə. Tukmə yakni-pən tuk kirik mimə, ‘Yuvən,’ kini tukraməkeikei mivən. Kini tukmə yakni-pən tuk kirik mimə, ‘Yuə,’ tukraməkeikei muə. Kini tukmə yakni-pən tuk kafak slef mimə, ‘Or nar e,’ tukraməkeikei mor.”

¹⁰ Yesu rimnərig nəgkiarrien e, rakur pik kin. Kini marar mini-pən tuk narmamə khapsaah yamə mine khakwasig kin In mimə, “Yakamni əfrakis tuk əmiə mə, nar apnapig kwən e pəh nien mə yemə Isrel, mørig yakpəh nəm-hanəyen yemə Isrel kirik yame kafan nhatətəyen rehuə rəmhen kin in. ¹¹ Yakamni-pre tuk əmiə mə narmamə khapsaah tukhasi-pən ye kantri pisin pisin minə, mhauə misəvigin kwis ye tebol iriə Ebrahim mine Aesak mine Jakob apa ye rao ye neai. ¹² Mørig kimiə kwənərəus kape Isrel yame Kughen rimnəkupan mirpen əmiə mə In tukrarmaru irəmiə, In tukrarak-ərhav kin əmiə iruə ye nəpignəpien. Kini aikin a narmamə tuksasək, misəkwəruə meinai kisərig nəmhəyen ehuə.”

¹³ Kini Yesu rarar mini-pən tuk yamehuə kape mobael mə, “Yuvən. Kafam yorwok tukrihuvə rəmhen kin yame nakwəni nəfrakisien mə Kughen tukror.” Kini ye nipig atuatur a, yorwok kafan rimnəsanin min.

*Yesu rimnor huvə narmamə khapsaah yamə mine kamhamhə
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)*

¹⁴ Aikin, Yesu rarar, mivən apa nimə kape Saemon Pita*. Ye nipig a, kuhu Saemon ramhə maməpan-əpan pik, kini Yesu rimavən məm, ¹⁵ məker-pən ye kwermın, məkneikin nəpan-əpanien rəta. Kini piahwaru a rərer, mivən miruk ta nəriə nəviginien.

¹⁶ Kini nipig mirh natukrivə, narmamə khapik narmamə khapsaah yamə mine nanmin has ramərer-pən irəriə, kini Yesu rimnəgkiar əmə maməko ta nanmin has minə, mor huvə narmamə yamə mine kamhamhə. ¹⁷ Nar a rimitərhav-pə ror Nəgkiarrien kape profet kupan e Aesea ruauə minor nəfrakisien kin, yame rimini mimə, “In rimivəh-si ta nəmhəyen minə kapətawə,

kini mor nipraitawə yamə mine kamhamhə, kwənhahuvə min.” (Aes 53:4)

*Nikwasigien kin Yesu in rəutən
(Luk 9:57-62)*

¹⁸ Kini nipig Yesu rəm nukwhao kisərer ərkurao kin, kini rimini-pən tuk kafan narmamə mə, “Takhavən ye nikar lugun pən.”

¹⁹ Aikin yemhajoun kirik kape loa ruə mini-pən tukun mimə, “Yhajoun. Yo jakikwasig kin Ik ikin hiə takvən ikin.”

²⁰ Mørig Yesu rini-pən tukun mimə, “Kuri aparu minə, kapəriə nəpəeg rarə yame kasapir ikin. Kini man minə, nimairiə rarə yame kasapir ikin. Mørig Yo, Ji Yermamə, kafak nimə rirkək tuk napirien.”

²¹ Kini yermamə kirik kafan rini-pən tukun mimə, “Yermaru. Pəh pi pom. Eighaan kin yo pəh yakvən minim rimik.”

²² Mørig Yesu rini-pən tukun mimə, “Nikam. Apəh-pən, mikwasig kin Yo. Narmamə yamə mine khapəh nhavəhyen nimraghien pəh khavən mhanim nəmə mhə minə.”

*Yesu ramni-əhu nimətag ehuə ye lugun
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)*

²³ Kini ai, Yesu rat-pən ye bot, kini kafan narmamə minə khakwasig kin. ²⁴ Məkneikin, nimətag ehuə kirik rimnəvi nu, kini nu rinamakətanim kin bot. Mørig Yesu ramapir.

8:11: Luk 13:29 8:12: Mat 22:13; 25:30; Luk 13:28 * 8:14: Nipig kirik, kamokrən kin Saemon Pita kimə, ‘Saemon.’ Kini nipig kirik, kamokrən kin kimə, ‘Pita.’ 8:20: 2 Kor 8:9 8:24: Sam 4:8

²⁵ Kini narmamə kafan kimnhavən mhasig In, mhamə, “!Yemehuə! !Yemehuə! !Vəh miragh ətawə! !Kinasəmnim!”

²⁶ Kini Yesu raiyoh-pən əriə mimə, “? Nakashawor mamhagin məkneikin? ? Nhatətəyen hiə kapəmiə?” Kini rarar, mini-əhu nimətag mine peao-peao ehua. Nimətag reiwaiyu. Nu reiwaiyu mamərinu min.

²⁷ Mərig nəmə minə a kisakur, misaiyoh əriə minə mhamə, “!Eh! ?Naha e yermamə? !Nar apnapig mə nimətag mine nu, mərig tukmə raməgkiar kawor nəkwan!”

Yesu rimməko ta nanmin has ye yermamə kiraru

(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ Kimnhavi-pirə bot mhavən mhavhiak apa kwənmhaan a kamni kimə Gedara†. Məkneikin, yermamə kiraru yamə mir nanmin has ramərer-pən irəriu kirasi-pən ye nəpəəg kapiə yame kamnim narmamə ikin. Iriu karoh narmamə, narmamə kamhagin-pən aikin. ²⁹ Kirauə miwəm Yesu kirəmə, “!Eh! !Ji Kughen! ?Nakmə takhawor əmru? ? Nakwauə mə takor narpinien kimi əmru yame rīpəh hanə norien nīpīg tukun, uə?”

³⁰ Ikin aikin a, pukəh minə khapsaah kasəruk ikin, mərig isok kəskəh tuk əriə. ³¹ Kini nanmin has minə kimisaiyoh-pən skai kimi Yesu mhamə, “!Awəh! Tukmə nakmə takəko ta əmawə, əta-pən irəmawə yerki pukəh minə a.”

³² Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “!Havən!” Məkneikin, nanmin has minə a kimnhatərhav ye kwərə mir a mhavən yerki pukəh minə. Kini pukəh minə a, iriə fam kimisaiyu miseiwaiyu ye nəpatu, mhavi-ərhav misəmnim ye tahik. ³³ Kini ai, narmamə yamə mine kasəvigin pukəh minə a kimisaiyu, mhavən apa ye taon misəvsao-pən kin narimnar fam, mine narimnar yame Yesu rimmor kimi kwərə mir yamə mir a nanmin has rimamərer-pən irəriu. ³⁴ Kini narmamə mi-fam yamə mine kasarə apa taon khatərhav, mhaue tuk Yesu masəkeikei kimin mə tukritərhav aikin.

9

Yesu rimmor huvə yermamə kirik yame nīpran rīmamhə

(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

¹ Kini Yesu rat-pən ye bot mukurao-pən ye nīkar nu, mitərhav-pən iman ikin. ² Kini narmamə tiksīn kharəh yermamə kirik mhavən kimin. Nīpran rīmamhə. Ramapir ye kafan nīkaokao. Kini Yesu rimməm kapəriə nhatətəyen, kini mini-pən tuk yemə ramhə mimə, “Narik, pəh nigīnien. Yakwərəh-si ta fam ta narpinien kape təvhagə has kafam.”

³ Kini nəmhajoun minə tiksīn kape Loa kape Moses kimisərig nəgkiarien a, mhani-pən tuk əriə minə mhamə, “!Ah! !Nəgkiarien a rahas! Kwən a raməgkiar məknakin mamni mə in Kughen.”

⁴ Mərig Yesu In ruirkun ta kapəriə nətərigien, kini mini-pən tuk əriə mimə, “?Rhawor e nətərigien kapəmiə ramahas məkneikin? ⁵ ?Jakni-pən naha tuk yermamə a, kini kimie nakasəm mə nəgkiarien kafak rəfrakis? ?Mə jakni-pən tukun mə yakwərisin ta narpinien kape kafan təvhagə hah? ?Uə mə jakni-pən tukun mə tukrhekimter məriwək mamvən?

⁶ Mərig yakorkeikei mə jakor Yo mə takharkun mə Yo, Ji Yermamə, yakvəh nehuəyen ye tokrei tanə tuk nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə has.” Kini marə mini-pən tuk kwən a mimə, “Yakamni-pre tuk ik mə, ‘Takhekimter, mirəh kafam nīkaokao məriwək mamvən imam yerkwanu.’” ⁷ Kini taktəkun əmə, kwən a rhekimter, məriwək mamvən iman ikin.

⁸ Kini narmamə m-fam kisəm kisakur pik kin, masəgnəgin Kughen yame ravəhsi-pən nehuəyen kimi yermamə mə tukror məknakin.

Yesu rimmokrən kin Matiu

(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹ Kwasig ikin ye narimnar minə e, Yesu ritərhav maməriwək mamvən, kini məm kwən kirik yame ramərer tuk mane kape takis, nhagin e Matiu*. Ramkwətə ikin kamərok takis

8:26: Mat 14:31; Sam 89:9 † 8:28: Mak mine Luk kiramə nhag kwənmhan a Gerasa. 8:29: Mak 1:24; Luk 4:41 9:1: Mat 4:13 9:4: Luk 9:47; Jon 2:25 9:6: Jon 17:2 * 9:9: Matiu, nhag pisin kirik e Livae.

ikin. Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Yuə, mikwasig kin Yo.” Məkneikin Matiu rərer, mikwasig kin Yesu.

¹⁰ Kini Yesu rimavən məvigin ye nimə kape Matiu, kini narmamə khapsaah yamə mine kasərer tuk mane kape takis, mine yor təvhagə has pisin pisin minə kimnhauə misəkwətə misəvigin iriə Yesu mine kafan narmamə minə.

¹¹ Mərig nipig Farisi minə kimisəm nar a, khani-pən tuk narmamə kape Yesu minə mhamə, “!Ah! ?Rhawor e yhajoun kapəmiə raməvigin iriə narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis mine yor təvhagə has minə?”

¹² Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Pəh nien mə narmamə yamə mine kisəsanin khamhavən misəm dokta. Mərig narmamə yamə mine kamhamhə, tukasəkeikei mhavən misəm dokta. ¹³ Mərig havən misarha-kin niprai nəgkiarien e ye Nəkwəkwə kape Kughen yame ramni mə,

“ ‘Nar kirik ror rikik ramagien, in e mə rikimiə tukrehuə tuk narmamə,

mərig rikik ripəh nagienien tuk kapəmiə sakrefaes minə.’ ” (Hos 6:6)

Kini Yesu rirpin nəgkiarien mimə, “Yakamni məkneikin meinai pəh nien mə Yo yimauə mə jakokrən kin narmamə yamə mine [khamə ta mə] kwəsatuatuk ta. Nīkam. Yimauə mə jakokrən kin yor təvhagə has minə.”

Nhajounien kape Yesu in rivi, nhajounien kape loa kape Moses in nəkwəs

(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

¹⁴ Kini narmamə kape Jon Baptaes kimnhauə misəm Yesu mhani-pən tukun mhamə, “Əm-ru. Farisi minə mine kimawə yaksəpəh nəviginien tuk nəhuakien kimi Kughen. ? Mərig rhawor kafam narmamə minə khapəh nisəpəhyen nəviginien tuk nəhuakien?”

¹⁵ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Nipig kimia nimisor nəviginien kape yerman yame rimmarkurək pə pə, ?mərig nakhamə ta mə in minə tiksın tuksasək ye nipig a uə? !Nīkam! Mərig tukripior nipig yame narmamə tukhavəhsi-ta Yerman e yame rimmarkurək pə pə tuk In minə tiksın. Kini ye nipig a in a, In minə tiksın tuksəpəh nisəviginien iran.†

¹⁶ “To yermamə kirik ripəh nivəhyen kwonmut neipən vi kirik kini mijir-pən ye neipən mətīt kafan [yame rimneikus]. To ror məknakin, kwonmut neipən yame rivi to reikus neipən mətīt, kini reikus ehua. ¹⁷ Kini to yermamə kirik ripəh nivəhyen waen wi kini mivi-pən ye tiki waen mətīt. To ramor məknakin, kini waen a ye tiki waen mətīt tukrəmətēih, kini waen tukraiye. Nīkam, kipəh norien məknakin. Tukaməkeikei kivi-pən waen wi ye tiki waen wi. Kini waen mine tiki waen tukawəmīr huvə.”

Piraovin kirik yame ramhə, mine piakəskəh yame ruamhə

(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

¹⁸ Nipig Yesu raməgkiar hanə kimi əriə, yemehua kirik ruə mənīmkur-pən tuk Yesu mimə, “Eh. Kafak piakəskəh ripimhə ai taktakun əmə. Mərig yuə, mərəhu-pən kwermim iran, pəh ramragh min.” ¹⁹ Kini Yesu rimmərer iriə kafan narmamə minə, mhakwasig kin kwən a mamhavən.

²⁰ Məkneikin pian kirik aikin yame ravəh nəmhəyen kape nipiraovin, mivəh newk twelef. Kini rukurao-pən ye nimetai Yesu ikin, mərəo-pən mirap nəpəæg nimri kot kafan.

²¹ Ye nərigien kafan rimə, “Tukmə yakrap əmə kafan kot, kini jakəsanin.”

²² Kini Yesu rukreik marha-pən məm pian a mini-pən tukun mimə, “Piakəskəh kafak. Pəh niginien. Kafam nhatətəyen rimmor ik nakwahuvə min.” Kini ye nipig a, pian a rimməsanin.

²³ Kini nipig Yesu rimauə mītərhav-pə ye nimə kape yemehua a, kini mivən imə, məm narmamə kisher tərhenao masəni nipei kape nimhəyen. Kini narmamə kimnhauvrig-uvrig pik. ²⁴ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Sap mhatərhav. Piakəskəh e

9:11: Luk 15:2 9:13: Hib 10:8; Hos 6:1-6; Maeka 6:6-8; 1 Saml 15:22 9:14: Luk 18:12 † 9:15: “Yermamə yame rimmarkurək pə pə,” nipran e Yesu. Mine “In minə tiksın” nipran e Kristen minə. Nipig Yesu rimməpəh əriə mimhə ye nai kamarkwao kin, kimisasək. 9:21: Mat 14:36

rapəh nimhøyen; ramapir əmə.” Mərig narmamə kisarh iakei iran. ²⁵ Mərig narmamə kimnhatərhav mhavən iruə, kini Yesu rivən imə, mirao-pən mivəh kwermi piakəskəh a, kini rhekimter. ²⁶ Kini nəvsaoyen kin rimmayıu markurao fam ye tanə a.

Yesu rimmor huvə nimrin pis mir

²⁷ Yesu rimatərhav aikin a, kini lnimrin pis mir kiraru karakwasig kin, mwokrən apomh mirəmə, “Mikip King Deved. !Rikim tukrehuə tuk əmru!”

²⁸ Kini Yesu rimavən apa imə, kini nimrin pis mir a kirauə tukun. Kini Yesu rini-pən tuk əriu mimə, “?Kimiru nakwhatətə irak mə to yakor huvə nimrimiru uə nikam?”

Kini iriu kirəni-pən tukun mirəmə, “Əwəh, Yermaru.”

²⁹ Kini Yesu rimirap nimiriu mini-pən tuk əriu mə, “Kughen tukror huvə nimrimiru meinai nakwhatətə irak.” ³⁰ Kini nimiriu rhuvə, kinəwəm nar. Kini Yesu rini-pən skai tuk əriu mimə, “Takrapəh nəvsaoyen kin narimnar minə e kimi narmamə.” ³¹ Mərig iriu kimiratərhav miravən mwəvsao-ərhav kin Yesu, miravən ikin minə fam ye tanə a.

Yesu rimməko ta nanmin has ye yermamə yame reinein nəgkiarinen

(Mat 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15)

³² Nipig kwərə mir a kwəratərhav, narmamə kharəh yermamə kirik yame reinein nəgkiarinen, mhauə tuk Yesu. Kwən a in reinein nəgkiarinen meinai nanmin has ramərer-pən iran. ³³ Kini Yesu rimməko ta nanmin hah ye kwən a, kini rimməgkiar.

Kini nukwhao ehuə kisəm, kisakur pik tukun, mhani mhamə, “Kipəh nəm-hanøyen nar kirik ror məkneikin ikin e Isrel.”

³⁴ Mərig Farisi minə khani mhamə, “!Nikam! Rirkun nəko-tayen nanmin has minə meinai rikwasig kin Setan, yemehuə kape nanmin has minə.”

Yesu rikin raməmhə pik tuk narmamə

³⁵ Kini Yesu rimməriwək mamvən ye taon mine yerkwənu minə fam, maməwhag ye nəkwai nimə kape nofuginien, mamni-ərhav nəvsaoyen huvə kape narmaruyen kape Kughen. Mamor huvə narmamə m-fam yamə mine kamhamhə, mine narmamə m-fam yamə mine niprairiə raha, kamhahuvə. ³⁶ Nipig rimməm narmamə kwənhapsaah, kini rikin raməmhə pik tuk əriə meinai kimisarə ye nipig əutən minə, [miseinein nisasitu-atukien irəriə ye kapəriə nimirghien] rəmhen kin sipsip yamə mine yermamə rikək tuk narha-huvəyen tuk əriə. ³⁷ Kini rini-pən tuk kafan narmamə minə mə, “!Səm-ru! Nəviginien rinehuə apa ye nəsimien yame kwənhamruə. Mərig yorwok kwatiksın əmə yame kamhavəh. ³⁸ Kini səhuak-pən kimi Yemasur kape nəsimien mhamə In tukrher-pən kin yorwok minə khapsaah mə tukhavən mhavəh nəsimien kafan.”

10

Yesu rimirpen kafan narmamə twelef

(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ Kini Yesu rimmokrən kin narmamə twelef kafan khauə kirikianə, kini rivəh-si-pən nəsaninien kimi əriə tuk nəkotayen nanmin has ye narmamə, mine tuk nor-huvəyen nəmhəyen minə fam.

² Nəg aposol* twelef kape Yesu minə, iriə e: yame raməkupan, Saemon, nəhəgin kirik e Pita; mine naorahini Andru; mine Jemes mine Jon, ji Sebedi mir; ³ mine Filip; mine Batalomiu; mine Tomas; mine Matiu, yermamə kape nivəhyen mane kape takis; mine Jemes ji Alfeas; mine Tadeas; ⁴ mine Saemon Selot†; mine Judas Iskariot, yame rimməghan-pən kin Yesu ramvən ye kwermi tikmir minə kafan.

9:27: Mat 20:29-34 9:30: Mat 8:4 9:33: Mak 2:12 9:35: Mat 4:23; Mak 1:39 9:36: Nam 27:17; 1 King 22:17; Sek 10:2; Mat 14:14; Mak 6:34 9:37: Luk 10:2 * 10:2: Aposol, nipran ramni mə “yermamə kher-pən kin.” Yesu rimirpen narmamə twelef kafan mə tukrher-pən kin əriə kamhavən masor wok kape Kughen. † 10:4: “Selot” rəmhen kin yermamə kirik rikwasig kin nukwao kape nəmə Isrel tuk nherye-rhavyen kin nəmə Rom yame kasarmaru ye nəmə Isrel.

Yesu rher-pən kin kafan narmamə twelef mə tuksasitu ye narmamə
(*Mak 6:7-13; Luk 9:1-6*)

⁵ Kwasig ikin Yesu rher-pən kin kafan narmamə twelef mə tukhavən misor wok, mini-pən tuk əriə mimə, “Takhapəh nhavənien misarə kimiə narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel; kini mhapəh nhavənien ye taon kirik kape nəmə Sameria, ⁶ məriğ takhavən misarə kimiə nəmə Isrel yamə mine kisəmhen kin sipsip yamə mine kaserwei. ⁷ Kini nīpig takamhavən, takasəkeikei mamhani-ərhav mhamə, ‘Nīpig yame Kughen tukrarmaru ye narmamə mifam ruauə ipakə.’ ⁸ Kini kimiə takasəkeikei misor huvə narmamə yamə mine kamhamhə. Kini takasəkeikei misor huvə narmamə yamə mine kwənhamhə ta mə tukhamragh min. Kini narmamə yamə mine leprosi ramor tikiriə, takasəkeikei misor nīprairiə ruə mihuvə min. Kini narmamə yamə mine nanmin has ramərer-pən irəriə, takasəkeikei misəko ta əriə. Kini tukmə naksasitu ye yermamə kirik, tukriyəh nərokien əmiə iran, meinai nimmhapəh nhavəhyen nīmri nirkunien tuk nor huvəyən narmamə. ⁹ Tukmə nakamhavən, takhapəh nhavəhyen mane, ¹⁰ mhapəh nharurien nītip minə. Mhapəh nhavəhyen neipən kiraru kiraru. Mhapəh nhavəhsi-pənien sandel, mhapəh nhavəhyen kaskin. Yakamni məkneikin meinai ratuatuk əmə mə narmamə yamə mine kimiə taksasitu irəriə tuksasitu min irəmiə ye napirien mine nəviginien.

¹¹ “Nīpig takhavən ye taon kirik uə yerkwanu kirik, taksəkeikei misarha-kin yermamə kirik yame rikin ragien mə takhavən misarə kimiə min, kini misarə aikin miseriaji nīpig yame takhatərhav yerkwanu a. ¹² Tukmə nīpig takamhavən misarə ye nimə kirik, takasəkeikei misəgkiar huvə kimi əriə mhamə, ‘Pəh nəmərinuyen tukraməmīr tuk əmiə.’ ¹³ Kini tukmə narmamə kisəhitə ye nimə kapəriə tuk əmiə, kini pəh kapəriə nəgkiarieren kape nəmərinuyen tukraməmīr tuk əriə. Məriğ tukmə kisəpəh, nəhuakien kapəriə ye nikarin kape nəmərinuyen tukrurə əmə ye nīmraghien kapəriə. ¹⁴ Məriğ tukmə narmamə tiksīn khapəh nisəhitəyən ye nimə kapəriə tuk əmiə, uə khapəh nisətəriгийн kin nəgkiarieren kapəriə, takhatərhav ye nimə kapəriə, uə yerkwanu kapəriə, misarpita-arpita nīmokrur ye sandel kapəriə.† ¹⁵ Yakamni əfrakis tuk əmiə mə ye nīpig yame Kughen tukrəkir narmamə iran, narpinien kape nəmə aikin a tukriskai pik rapita narpinien yame nəmə Sodom mine Gomora kimisarə iran kupan.‡”

Yesu ramni-pən tuk kafan narmamə minə mə “Tukor ahas-pre kimi əmiə”
(*Mak 13:9-13; Luk 21:12-17*)

¹⁶ Kini Yesu ramni mimə, “Takasəkeikei mharkun mə Yo yakamher-pən kin əmiə mə takhavən misarə mar yerki nəmə has minə rəmhen kin sipsip yamə mine kasəriwək yerki kuri aparu* yamə mine kasəkwəpah. Takasəkeikei mhavəh nirkunien tuk niko-ikoyen rəmhen əmə kin snek; misarə mar rəmhen əmə kin mak ye tanə. ¹⁷ Takasəriğ əmiə tuk narmamə; meinai iriə tuksəriyə-ərhav əmiə ye nīmri mīrh, misərkis-ərkis əmiə ye nəkwai nimə kape nofuginien kapəriə. ¹⁸ Meinai kimiə kafak narmamə minə, taksəkeikei misərer ye nīmri namasur kape gavman mine ye nīmri nəmasur kapəriə tuk nini-ərhavyen Nəgkiarieren Huvə kape Kughen kimi əriə mine narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel. ¹⁹ Məriğ nīpig tukharaptərekin əmiə, takhapəh nisətəriгийн mə takshawor-pən iran mine mishorpin nəgkiarieren kapəriə, meinai ye nīpig atuatur a, Nanmin kape Kughen tukrhajoun əmiə kin naha nəgkiarieren yame takasəkeikei mhani-ərhav. ²⁰ Takhapəh nhaginien meinai pəh nien mə kimiə atuk naksəgkiar, məriğ Nanmin kape Rīmimiə Kughen tukriyəhsi-pre nəgkiarieren kimi əmiə, takhani-ərhav.

10:6: Jer 50:6 10:7: Mat 3:2; 4:17; Luk 10:9,11 10:9: Luk 10:4 10:10: Luk 10:7; 1 Kor 9:14 10:12: Luk 10:5-6 † 10:14: Norien e tukror nīmətien mə narmamə yerkwanu a kimisor nar kirik rīpəh nəmhenien. 10:14: Luk 10:10-12; Wok 13:51 § 10:15: Stori kape narpinien yame Kughen rīmnor kimi nəmə Sodom mine Gomora raməmīr ye Jen 19:24-28. 10:15: Mat 11:24; Jaj 7 * 10:16: Nəgkiarieren kape nəmə Gris ramni nar mīragh aparu kirik ye English kamni kimə “wolf.”
10:16: Luk 10:3; Rom 16:19 10:20: Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15; Jon 14:26

²¹ “Ye nīpig a, piauni tukreighaan kin piauni kamhopni. Kini yerman tukreighaan kin kafan kwajikovə kamhopni. Kini kwajikovə minə tukhani hah rimriə minə mine nisiriə minə, miseighan kin əriə khopni əriə. ²² Narmamə tuksəməkin əmiə, misor ahas pre kimi əmiə meinai kimiə nakamhavəh nhagik. Mərig narmamə yamə mine kasərer timtim miseriaji nīpig kwasig, Kughen tukrivəh miragh əriə. ²³ Tukmə kisor ahas pre kimi əmiə ye taon kirik, sap, mhavən ye taon pisin kirik. Yakamni əfrah tuk əmiə mə to nakhapəh nhavən-fam-ien ye taon minə kape Isrel, yo Ji Yermamə jakrerig-pə min.

²⁴ “Studen minə to khapəh nisehuəyen ye yhajoun kapəriə. Kini slef minə to khapəh nisehuəyen ye yemehuə kapəriə.

²⁵ “Narmamə tukasəkeikei misəm-pən studen minə mə kisəmhen əmə kin yhajoun kapəriə. Kini tukasəkeikei misəm-pən slef minə mə kasəmhen əmə kin yamehuə kapəriə. Kini ye norien kirikianə əmə min, Yo yemehuə kape nimə. Kini narmamə tiksın khani hah yo mə yo Bielsebul, yamehuə kape yarmhə minə. Ror məkneikin mə tukasəkeikei misor min ye kafak yor wok yamə mine kasor wok ye nəkwai nimə kafak.”

Pəh narmamə kape Yesu minə tukhapəh nhaginien kin narmamə
(Luk 12:2-9)

²⁶ Kini Yesu ramni mīmə, “Ror məkneikin, takhapəh nhaginien kin narmamə. Tukmə nar erkwaig, tukaməkeikei kəm. Tukmə kuvrig əpis, kini mərig tukraməkeikei mier-pə ikin rhakak ikin. ²⁷ Narimnar yame yakamni-pre tuk əmiə ye nəpignapien, takasəkeikei mhani-ərhav yeraan; kini narimnar yame yakaməsiwən kin, takasəkeikei mhani-ərhav ye nimri narmamə khapsaah. ²⁸ Takhapəh nhaginien kin narmamə, meinai kharkun əmə nisoriahyen nīpraimiə, mərig kaseinein nishopniyen nanmimiə. Mərig hagin kin Kughen meinai In rirkun narakikin-pən-ien nīprai jir mine nanmin apa ye nap ehua.

²⁹ “Nar apnapig keihap† in rikəskəh pik, kavəh nimirin kwaji mane əmə, mərig Kughen ramarha huvə tuk əriə. ³⁰⁻³¹ Kini nimirghien kapəmiə rapita nimirghien kape keihap. Kini tukmə Kughen ramarha huvə tuk keihap ramhajoun pən mə tukraməkeikei mamarha huvə tuk əmiə rapita. Nəfrakisien, nar apnapig mə nimar nikwənemiə in nar kəskəh, mərig Kughen raməvhuekin fam muirkun ta mə kuvhuun. Ror pən, takhapəh nhaginien tuk nimirghien kapəmiə.

³² “Tukmə yermamə kirik ramni-ərhav nhagik ye nimri narmamə, Yo min jakni-ərhav nhagin ye nimri Rimik Kughen ye neai mə in kafak yermamə. ³³ Mərig tukmə yermamə ramni-ərhav ye nimri narmamə mə reinein Yo, Yo jakni-ərhav min ye nimri Rimik Kughen ye neai mə yakeinein min in.

³⁴ “Pəh rikimiə tukripəh nəsikien mə ta mə yimauə mə jakərəhu nəmərinuyen ye tokrei tanə. Pa rimə yimauə mə jakərəhu nəmərinuyen, mərig yimauə mə jakor narmamə kasarowagkəp. ³⁵ Yakamni məkneikin meinai yimauə mə jakor

“ Yerman tukror timəht iriu rimni,
mine piakəskəh tukror timəht iriu nisini,
mine yasuni tukror timəht iriu kuhuni.

³⁶ Kini narmamə tuksor tikmir kimi iriə atuk minə tiksın. (Maeka 7:6)

³⁷ “Kini yermamə yame rorkeikei pik rimni mine nisini [rapita Yo] in ripəh nəmhenien mə tukruə kafak yermamə. Kini yermamə yame rorkeikei pik kafan pikwarien uə piakəskəh [rapita Yo] in ripəh nəmhenien mə tukruə kafak yermamə. ³⁸ Tukmə yermamə rimə tukrikwasig kin Yo, tukraməkeikei mətə ye nərigien kafan, kini tukmə ramərig pawk nəmhəyen rəmhen kin nəmhəyen ye nīmnhəyen ye nai kamarkwao kin, mərig tukrikwasig kin Yo. ³⁹ Yermamə yame ramgin tuk kafan nimirghien, tukraməkeikei mīmnhə. Mərig yermamə yame tukuh tuk nikwasigien kin Yo, tukrarə ye nimirghien rerin.

10:21: Jon 14:26 10:24: Luk 6:40; Jon 13:16; 15:20 10:25: Mat 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 10:26: Mak 4:22; Luk 8:17 10:28: Rom 8:31; Jem 4:12 † 10:29: Nəgkiarien kape Gris ramni man kirik ye English kamni kimə “sparo.” 10:30-31: Luk 12:24; Wok 27:34 10:33: Luk 12:8-9 10:37: Luk 14:26-27 10:39: Mat 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33; Jon 12:25

⁴⁰ “Kini yermamə yame ravəh əmiə yerkin agien, in rəmhen əmə kin yame ravəh Yo yerkin agien. Kini yermamə yame ravəh Yo yerkin agien, in rəmhen əmə kin yame ravəh min yermamə yame rimmher-pə kin Yo. ⁴¹ Kini yermamə yame ravəh profet kape Kughen yerkin agien, meinai in rirkun mə in profet kape Kughen, in tukrivəh nərokien iran, rəmhen kin yame profet minə kimnhavəh. Kini yermamə yame ravəh yemə atuatur yerkin agien meinai in rirkun mə in yemə atuatur, in tukrivəh nərokien iran rəmhen kin yame nəmə atuatur tukhavəh. ⁴² Nəfrakis, yermamə yame ravəh nu okiei ye pənkin, mivəhsi-pən kimi yermamə kirik kafak e, meinai in rirkun mə in kafak yermamə, nar apnapig mə kafak yermamə in ye tanə, kini kwən en, tukraməkeikei mivəh əfrakis nərokien iran.”

11

Jon Baptaes rimə tukrirkun-ru mə Yesu in Kristo, uə pəh nien mə in Kristo
(Luk 7:18-23)

¹ Kini Yesu rimməvhag ta kimi kafan narmamə twelef, marar, mitərhav aikin, mivən apa ye taon minə apa Galili, maməvhag mamni-ərhav nəgkiarieren kape Kughen aikin.

² Ye nipig a, Jon Baptaes rimmamarə ye kalabus, kini mamərig nəvsaoyen kin wok yame Yesu rimmor. Kini mher-pən kin narmamə tiksın kafan khavən misəm In mhamə,
³ “?Rhawor? ?Ik e Kristo kimini ta mə takuə, uə kimawə jakamhawhin yarmə kirik tukripiuə?”

⁴ Məkneikin, Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Harerig, mhavən mhani-pən narimmnar minə fam yamə mine nimisərig misəm tuk Jon. ⁵ Nimrin pis minə khapsaah kimisəm nar. Kini narmamə yamə mine nihuriə rahas kimiseriwək. Kini narmamə yamə mine kamhavəh nəmhayen ye tikiriə*, tikiriə ruahuvə. Kini narmamə yamə mine nimətirgiriə rəru, kini taktəkun ai, kimisərig nar. Kini narmamə yamə minə kimnhamhə, kwənhamragh min. Kini yavən hah minə, taktəkun ai kwən kirik rinamni-ərhav-pən nəvsaoyen huvə tuk əriə.† ⁶ Kini hani-pən tuk Jon mə narmamə yamə mine kapəriə nhatətəyen irak ripəh nimirien, iriə tuksarə ye nihuvəyen əfrakis.”

Yesu rimini mə Jon Baptaes in profet ehua kirik
(Luk 7:24-35)

⁷ Nipig narmamə a yame Jon rimmher pən kin əriə kratərhav, kini Yesu rimirikakun maməgkiar kin Jon kimi nukwhao ehua. Mimə, “?In apa kupən kimiə nimnhavən apa ye tipəvsik mə taksəm naha nhagin? ?Nimnhavən mə taksəm əmə yermamə apnapig kirik yame in rəmhen kin nuwig yame ramərer ye nimri nımətəg? !Nikam! ⁸ ?Tukmə nikam, kini nimnamhavən mə taksəm pa? ?Yermamə kirik yame ramvən ye neipən huvə yame nimrin rəutən uə? !Nikam! Narmamə yamə mine kamhavən ye neipən huvə kisarə ye nimə huvə minə rəmhen kin kape king. ⁹ ?Kini naha nhagin a nimnhavən mə taksəm? ?Profet kirik uə? Əwəh, nəfrakisien. Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə Jon in yerpig rapita profet. ¹⁰ Meinai kwən e in e Nəkwəkwə kape Kughen rimini-ta mimə, “Səm-ru. Yakamher-pre kin kafak yermamə yame tukrivəh kafak nəgkiarieren.

In tukrəkupən kin ik mor apnəpeinə ye kafam swatuk.‡ (Mal 3:1)

¹¹ “Yakamni-pre tuk əmiə mə narmamə yamə mine kimisarha-pə ye tokrei tanə, kirik rapəh nuəyen yame rapita kwən e Jon. Mərig yermamə yame in ye tanə əmə ye narmaruyen kape Kughen, in yerpig min rapita Jon.§ ¹² Ye nipig Jon Baptaes rimirikakun mamni-ərhav nəgkiarieren kape Kughen meriaji-pə taktəkun, narmaruyen kape Kughen ramskai mə tukritərhav-pə. Kini narmamə yamə

10:40: Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20 * 11:5: Nəgkiarieren kape Gris ramni “leprosi.” † 11:5: Profet Aesea rimini mə Kristo tukruə mor wok minə e, mamor huvə narmamə yamə mine kamhamhə. əm-ru Aes 35:5-6; 61:1. ‡ 11:10: Ye v. 10 Kughen raməgkiar kimi Yesu Kristo. § 11:11: Tukmə ror Yesu raməgkiar atuk iran, mamni mə in rehua rapita Jon. Uə, tukmə ror in ramni narmamə kafan minə, mə iriə kamhavəh nihuvəyen rapita Jon, meinai khakwasig kin Yesu.

mine khaskai misarkut pik mə tukhauə pəh Kughen rarmaru irəriə. ¹³ Yakamni məknakin meinai apa kupan əgkap muə meriaji-pə nipiğ kape Jon, nəgkiarinen kape Loa yame Kughen rimivəhsi-pən kimi Moses mine nəgkiarinen kape profet kape Kughen minə kimnhani-ərhav narmaruyen kape Kughen. ¹⁴ Kini tukmə rikimiə ragien mə takhavəh nətərigien e, jakni mə Jon in Elaeja yame profet kupan minə kimnhani mə tukruə. ¹⁵ Tukmə kimiə narmamə yame nimətirgimiə rarə, sətərig huvə kin nəgkiarinen e.

¹⁶ “?Kini Yo jakni mə narmamə yamə mine kisərə ai taktəkun, mə norien kapəriə rəmhen kin naha? Iriə kisəmhen əmə kin kwajikovə [yamə mine nar kirik rirkək yame tukror əriə, rikiriə ragien.] Misəkwətə masəukir ikin kamor maket ikin, mashek əriə minə mhamə, ¹⁷ ‘!Ah! Kimawə yimnhauh gita, məriğ kimiə nakhapəh nisorien danis. Kini yaksarar miseikuə kin nasəkien tuk nimhəyen, məriğ kimiə nimnhapəh nisasəkien kitawə-m kimiə.’ ¹⁸ Yakamni məknei meinai ye nipiğ Jon Baptaes rimauə, mərəh nəviginiən mə tukrəhuak nipiğ ripsaah, mipəh ninimien waen. Məriğ narmamə kamhani mhamə, ‘Kwən a, nanmin has kirik raməmīr iran.’ ¹⁹ Kini Yo, Ji Yermamə, yimauə maməvigin, mamnim waen, məriğ narmamə kamhani min mhamə, ‘!Ah! Kwən a in yermamə kape nəvigin-pikiən, mine napisiən kin waen. Kini mamor norkeikeiyen kimi yor təvhagə has minə mine narmamə yame kasərə tuk mane kape takis.’ Məriğ narmamə əfrakis kape Kughen minə tukasəkeikei mharkun mə kimru Jon yakawor narimnar ye nirkunien əfrakis.”

Yesu ramni narpiniən ye narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien iran
(Luk 10:13-15)

²⁰ Kini Yesu rimnəgkiar skai kimi narmamə ye taon yame mine In rimnor nimtətien ripsaah aikin ye nimirriə. Raməgkiar skai məknakin meinai iriə khapəh nisarien ye nərigien kapəriə tuk kapəriə norien has minə. ²¹ Kini In mimə, “!Ah! !Kimiə yamə mine nakisarə apa Korasin! Nəmhəyen ehua tukrurə tuk əmiə. !Ah! !Kimiə nəmə Betsaed! Nəmhəyen ehua tukrurə tuk əmiə, meinai yimnor pawk nimtətien ripsaah ye taon mir kapəmiə. Kini tokmə yakpior nimtətien minə a apa Taea mine Saedon kupən, narmamə a to kipisarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has mipihavən ye neipən has, misəsok-əsok ye nimrawk [ror nimtətien mə kisəriğ rahas pik tuk kapəriə norien has minə.] ²² Məriğ ye nipiğ a yame Kughen tukror narpiniən kapəmiə, in tukriskai pik rapita narpiniən yame tukror kimi narmamə yamə mine kimnisarə apa Taea mine Saedon kupən.* ²³ Kini kimiə nəmə Kapeneam. ?Kimiə nakhamə ta mə Kughen tukrivəh-si haktə əmiə ye kwənmhaan kape nisiayen ye rao ye neai uə? !Nikam! Kughen tukrivəh-si-əhu əmiə naksweiwaiyu pik əgkəp, ye kwənmhaan kape narpiniən†. Kini tokmə yakpior nimtətien minə a apa Sodom kupan, to taon a rīpipəh nirkəkien.‡ ²⁴ Məriğ yakamni-pre tuk əmiə mə nipiğ a yame Kughen tukror narpiniən kapəmiə, in tukriskai pik rapita narpiniən yame tukror kimi narmamə yamə mine kimnisarə apa Sodom kupən.”

Yesu ravəhsi-pən napisiən kimi narmamə yamə mine kasəpəu
(Luk 10:21-22)

²⁵ Kini ye nipiğ a Yesu rimə, “Tatə Kughen. Ik Yermaru kape narimnar fam- yerpirig ye neai, mine ye tokrei tanə. Yakəgnəgin Ik meinai Ik nimmerkwaig kin niprai narimnar minə e ye nimri narmamə yamə mine kharkun nar. Kini mor əpu kimi narmamə yamə mine kisəmhen əmə kin kwajikovə minə mə iriə e tukharkun nar. ²⁶ Tatə, in a norien yame Ik nakorkeikei.”

11:13: Luk 16:16 11:14: Mal 4:5; Mat 17:10-13; Mak 9:11-13 11:19: Mat 9:14 * 11:22: Kughen rimnoriah əgkəp Taea mine Saedon. əm-ru stori ye Aes 23:1-8. 11:22: Esik 26-28; Joel 3:4-8; Amos 1:9-10; Sek 9:2-4 † 11:23: Yesu ramni narpiniən yame Aesəa rimini ta tu ye Aes 14:12-15. ‡ 11:23: Kughen rimnoriah taon a Sodom ye Jen 19:24-28. 11:24: Mat 10:15; Luk 10:12 11:25: 1 Kor 1:26-29

²⁷ Kini Yesu rirp̄in mamni-ər̄hav m̄imə, “R̄imik r̄imneighan-pə ta kin nar̄imnar fam ye kwermik. Kini R̄imik p̄isin əmə r̄irkun T̄ini. Kini T̄ini əmə mine narmamə kafan minə, iriə əmə kharkun Tatə Kughen. Iriə e narmamə yamə mine T̄ini r̄imirpen ta əriə mə In tukror əpu Tatə Kughen kimi əriə.

²⁸ “Hauə tuk Yo, kimiə yamə mine nakasor pik wok kini misəpəu kin najipəyen kin nar pam minə, pəh yakvəhsi-pre nap̄isien. § ²⁹⁻³⁰ Yakamni məkneikin meinai Yo yemə mar, kini kafak nətərigien in ye tanə. Kini hauə tuk Yo mhavəh nap̄isien ye kapəmiə nimraghien. Taksajipə kin kafak nitip meinai in rər̄uvər̄uvə, kini kafak wok yame jakvəhsi-pre kimi əmiə in rimar.”

12

Yesu ramhəjoun narmamə kin norien kape Sabat

(Mak 2:23-3:6; Luk 6:1-11)

¹ Kini ye Sabat kirik, Yesu mine kafan narmamə minə kimisəriwək mhavən yerki wit* t̄iksin, kini kafan narmamə minə kisəmkər̄əv. Khavən misət̄im wit t̄iksin, masən kwənkwan. ² Mərig Farisi minə t̄iksin kimisəm mhani-pən tukun mhamə, “!Eh! Sabat e towei, mərig kafan narmamə kasor wok masakap̄ir Loa kape Moses. ?Rhawor e kasor mək̄nakin?”

³ Mərig Yesu r̄imini-pən tuk əriə m̄imə, “Tukmə ror nakhapəh nisəvheikinien nəvsəoyen ye Nəkwək̄wə kape Kughen yame raməvsəo k̄un norien yame King Deved r̄imnor kupən, yame in mine kafan narmamə minə kimisəmkər̄əv. ⁴ Mərig, Deved r̄imavən ye Nimə Ehuə kape Kughen mən bred yame pris minə kwənhavəhsi-pən ta kimi Kughen. Mərig bred ai, ye Loa kape Moses ramni mə narmamə ap̄nap̄ig tukhapəh nisənien. Mərig pris minə əmə kharkun nisənien. † ⁵ Uə tukmə ror nakhapəh nisəvheikinien ye loa mə nip̄ig minə fam ye Sabat, pris minə apa ye Nimə Ehuə Kape Kughen kasor wok kapəriə masakap̄ir loa kape Sabat, mərig Kughen raməm mə nar a in ratuatuk əmə. ⁶ Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə kwən kirik eikin e In yerp̄irig rapita Nimə Ehuə kape Kughen. ⁷ Ye Nəkwək̄wə kape Kughen In ramni mə,

“ ‘Nar kirik ror rikik ramagien, in e mə rikimiə tukrehuə tuk narmamə,

mərig rikik r̄ipəh nagienien tuk kapəmiə sakrefaes minə.’ ” (Hos 6:6) Kini Yesu rirp̄in nəgkiarien mamni-pən tuk Farisi minə m̄imə, “To nakpiharkun nip̄rai nəgkiarien e, mip̄iharkun narmamə yamə mine kisatuatuk ‡, to nakpihapəh nisəm-pənien nar has kirik ye narmamə kafak minə. ⁸ Yakamni məkneikin meinai Yo, Ji Yermamə, Yo yakamarmaru ye Sabat.”

⁹ Kini Yesu ritər̄hav aikin a məriwək̄ mamvən ye nəkwai nimə kape nofuginien kapəriə. ¹⁰ Kini ikin a, kwən kirik aikin, kwerm̄in r̄imhə, r̄ipəh nihuatukien kin. Kini kisaiyoh-pən Yesu mə, “?Rhawor? ?Ratuatuk ye loa mə to nakor huvə yermamə yame ramhə ye Sabat, uə nikam?” Iriə kimisaiyoh-pən mək̄nakin Yesu meinai kisarkut mə tuksəm-pən nar has kirik iran.

¹¹ Kini Yesu r̄imini-pən tuk əriə m̄imə, “?Tukmə kimiə kirik, kafan sipsip rivə-ər̄hav pikin ye nəkwai nimir ehua ye Sabat, kini in tukrhawor? In tukraməkeikei mivən mirəh-si haktə aihuaə əmə. ?Pa e irəmiə in to r̄ipəh norien məkneikin? R̄irkək. ¹² Mərig nimraghien kape yermamə rapita sipsip. Kini in ratuatuk əmə ye loa mə tukamor nar huvə ye Sabat.”

¹³ Kini r̄ini-pən tuk kwən a m̄imə, “Huatuk kin kwerm̄im.” Kini r̄ihuatuk kin kwerm̄in, rhuvə əgkəp rəmhen kin kwerm̄in nikarin. ¹⁴ Mərig Farisi minə a kimnhavən, mamharai mhun mə tukshopni Yesu.

11:27: Mat 28:18; Jon 1:18; 3:35; 10:15; 17:2 § 11:28: Loa kupan kape Moses in rəmhen kin kajipə pam. əm-ru Jer 31:25. 11:29-30: 1 Jon 5:3 * 12:1: Wit in kwənkwai nai kirik kamor flaoa kin. 12:1: Dut 23:25 12:2: Eks 20:10 12:4: Lev 24:5-9 † 12:4: Takəm stori e ye 1 Saml 21:1-6. 12:5: Nam 28:9-10 12:6: Mat 12:41-42 ‡ 12:7: Yesu ramni mə kafan narmamə kisatuatuk. 12:10: Luk 14:3 12:12: Luk 14:5 12:14: Jon 5:16

Yorwok yame Kughen rimirpen

¹⁵ Kîni Yesu rimirkun mæ Farisi minæ kisarkut mæ tukshopni In, mitêrhav aikin a. Kîni narmamæ khapsaah khakwasig kin In. Kîni In rimnor huvæ nêmhøyen fam kapëriæ, ¹⁶ mini-æhu æriæ mæ tukhapêh nhani-êrhavyen In tuk narmamæ. ¹⁷ Nar a ritêrhav-pê ror nêgkiarien kape profet kupan e Aesea ruauæ minor nêfrakisien kin, yamæ rimini mimæ, ¹⁸ “In e yorwok kafak yame yimirpen ta yakorkeikei pik In, kîni rikik ragien pik tukun.

Kîni Yo jakor mæ Nanmin kafak tukruræ mukwar iran.

Kîni In tukrini-êrhav norien atuatur kafak mine nivêh-miraghien kafak ye nimri narmamæ tanæ pisin pisin minæ.

¹⁹ To In ripêh nuhyen æjir, mipêh nokræn-apomhien;

Mipêh nêgkiar-pikien ikin narmamæ kasofugin æriæ minæ ikin.

²⁰ In yemæ mar, kîni In tukror huvæ-pæn kimi narmamæ yamæ mine kasêpæu kîni kapëriæ nêsaninien rikæk. §

Tukror mækna meriaji-pæn In tukror norien yame ratuatur tukror win ye norien yame rahas.

²¹ Kîni narmamæ yamæ mine pêh nien mæ kwênæræus kape Isrel, iriæ tuksêrêhu-pæn tim tim kapëriæ nêrgien iran, mæ In tukrivêh miragh æriæ.” (Aes 42:1-4)

Narmamæ tiksîn kamhani mhamæ Yesu ramor narimnar ye nêsaninien kape Setan

(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23; 12:10)

²² Kîni narmamæ kimnharêh kwên kirik mhavæn kimi Yesu. Kwên a, nimrin ripis, ripêh nêgkiarien, meinai nanmin has ramêrer-pæn iran. Kîni Yesu rimnor huvæ min, kîni kwên a rimnæm nar, mægkiar. ²³ Kîni narmamæ m-fam kisæm kisakur pik kin mhamæ, “Tukmæ ror Kwên e in e Mikip King Deved yame Kughen rimæ tukrher-pê kin.”

²⁴ Mærig Farisi minæ kimisærig, kamhani mhamæ, “Nikam. Tukmæ ror In ramæko-ta nanmin has ye nêsaninien kape yarmhæ e Bielsebul yame in yamehuæ kape yarmhæ minæ.”

²⁵ Mærig Yesu ruirkun ta nêtærgien kapëriæ kîni mimæ, “Nikam. Tukmæ narmamæ ye kantri kirik kasêwhai æriæ minæ, misaræ kiraru, kîni tuksoriah kapëriæ narøyen, kantri tukrimir. Kîni rêmhen min kin yerkwanu kirik. Tukmæ narmamæ kwêsêwhai æriæ minæ, misaræ kiraru, rukwanu a to ripêh narê-huvøyen. ²⁶ Kîni rêmhen min kin narmamæ kape Setan minæ, tukmæ iriæ kasêwhai æriæ minæ, misaræ kiraru, tukseikus-eikus min nimæ kape Setan. Norien kape Setan tukripêh niskaiyen. Tukrêsaah-æsaah mirkæk. ²⁷ Kîni kimiæ minæ min tiksîn kasæko-ta nanmin has minæ rêmhen kin yame yakamor. Mærig pa rimæ kisæko ta nanmin has minæ e ye nêsaninien kape Bielsebul. Rhuvæ mæ iriæ tukhani neikuøyen ye nêgkiarien yame nakamhani mhamæ yakamæko ta nanmin has ye nêsaninien kape Bielsebul. ²⁸ Mærig tukmæ Yo yakamæko-ta nanmin has minæ ye nêsaninien kape Nanmin kape Kughen, ramhajoun mæ narmaruyen kape Kughen ruauæ ta tuk æmiæ. ²⁹ Kîni mamhen min kin yame to yermamæ kirik nagheen rehuæ rivæn, mætu kafan narimnar, mamêmir, yermamæ pisin kirik to ripêh nivænien mækrêh kin. Tukmæ yermamæ rimæ tukrivæn mækrêh kin kafan narimnar, kîni tukrirkwêji yermamæ ai nagheen rehuæ. Kîni ai mirkun nivænien mækrêh kin kafan narimnar.*

³⁰ “Yermamæ yame ripêh nikwasigien kin Yo, in kafak tikmir. Kîni yermamæ yame ripêh nofuginien narmamæ minæ kafak, in ramæko-ta æriæ kisaiyu rik rik. ³¹ Ror pæn, yakamni-pre æfrakis tuk æmiæ, mæ Kughen rirkun nivêhsi-tayen narpinien ye nahasien minæ fam yame nakasor, uæ nini-hasien yame nakasor iran. Mærig tukmæ nakhani has

12:16: Mat 8:4; Mak 3:12 12:18: Mat 3:17 § 12:20: Gris ramni mæ, “Tukripêh nakapirien nuwig kirik yame ramiko, kîni tukripêh nher-æpisien kandel yame ramuæk.” 12:24: Mat 9:34;

10:25 12:28: Wok 10:38; 1 Jon 3:8 * 12:29: Niprai nuhpikinien ramni mækneikin mæ yermamæ nagheen rehuæ in e Setan. Yesu ruæ mirkwaji in, mækrêh kin kafan narimnar. In e, Yesu ramæko ta nanmin has ye kwên a yame reinein nêgkiarien. 12:30: Mak 9:40; Luk 9:50

Nanmin kape Kughen, to Kughen ripəh nivəhsi-tayen narpinien iran tuk nipig kirik. ³² Tukmə yermamə ramni hah Yo, Ji Yermamə, kini Kughen tukrəru-kin mipəh narpinien. Mərig yermamə yame ramni hah Nanmin kape Kughen, Kughen to ripəh nərū-kinien tuk nipig kirik, ye nipig e uə ye nipig yame tukripiuə.

³³ “Tukmə nai huvə, kwənkwan tukrhuvə; tukmə nai has, kwənkwan tukrahas. Ror məkneikin meinai kimiə takasəm əmə kwənkwai nai mə nai a in rhuvə uə rahas. ³⁴ ! Ah! Kimiə naksəmhen kin snek yame ramor norien iko iko. Kimiə nəmə has minə. To nakhapəh nhaniyen nar huvə kirik, meinai narmamə kamhani əmə naha nhagin yame raməmīr yerkiə. ³⁵ Yermamə yame nərigien rhuvə rukwar yerkin, nipig m-fam in ramni nar yame huvə. Kini yermamə yame nərigien has rukwar yerkin, nipig m-fam in ramni nar has. ³⁶ Yakamni-pre tuk əmiə mə, ye nipig yame Kughen tukrəkir narmamə iran, narmamə tukasəkeiki mhani-ərhav-pən tukun mə rhawor iriə kimnhani nəgkiarien has apnapig minə fam kapəriə. ³⁷ Ror məkneikin In tukrəkir fam nəgkiarien pisin minə kapəriə, mə kimiə nəmə atuətuk minə uə nəmə has minə.”

Nimtətien yame Kughen rimnor ye nimraghien kape Jona, kini tukripior min ye Yesu (Mak 8:12; Luk 11:29-32)

³⁸ Kini nəmhajoun minə tiksın kape Loa kape Moses mine Farisi minə kimnhani-pən tukun mhamə, “Yhajoun. ?To nakor nımtətien əpsipis kirik yaksəm?”

³⁹ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mımə, “Kimiə narmamə e towei mine, kimiə naksor pik təvhagə has mhaukreikin-pən nımeitaimiə kimi Kughen, masorkeikei mə taksəm nımtətien pisin kirik. Mərig tukmə ror Kughen tukriəh norien nımtətien kirik ye nımrımıə. Mərig tukror əmə nımtətien kirikianə əmə yame rimnor kupən ye nimraghien kape Jona. ⁴⁰ Jona rimnaməmīr ye tip kəməəm ehua kape nipig kisisər, yenpig mine yeraan. Kini ye norien kirikianə əmə min, Yo, Ji Yermamə, jakaməmīr ye nəkwai nımīr kape nipig kisisər, yenpig mine yeraan. ⁴¹ Kini ye nipig yame Kughen tukrəkir narmamə iran, nəmə Nineve min tuksərər mhani hah narmamə yamə mine kisarə e towei mine. Meinai nəmə Nineve a kupan kımisərig nəgkiarien kape Jona, misarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has. Mərig Yo yakapita Jona, mərig kimiə nakhapəh nisətərigien kin Yo. ⁴² Kini in apa kupən, kwin kape kantri e Shipa†, rimasi-pən isok muə mə tukrivəh nirkunien kape King Solomon kupən. Mərig Yo yakmauə, nirkunien kafak rapita King Solomon. Mərig kimiə nakhapəh nisətərigien kin Yo. Mə tukmə nipig Kughen tukrəkir narmamə iran, kwin a kape Shipa tukrərər mini-hah yamə mine kisarə e towei mine.

⁴³ “Nipig nanmin has raməta ye yermamə kirik, in ramavən ye tipəvsik, mamarha-kin ikin tukrapis ikin, mərig ripəh nəmien. ⁴⁴ Kini in mamni mımə, ‘Pəh yakrerig-pən ye kafak nimə yame yımmamarə ikin.’ Nipig in rırerig-pə məm kafan nimə, yermamə rikək iran, kımnahiə ripiə huvə, narimnar m-fam kamhaswin huvə. ⁴⁵ Kini in ramvən mikir min nanmin has minə iriə seven yamə mine kisahas pik min rapita in. Kini khavən min imə misarə min ye nimraghien kape yermamə a. Kini yermamə a, in apa kupən, kafan nimraghien rahas; mərig taktəkun ai rimnahas pik rapita yame in kupən. Kini kisəmhen əmə kin əmiə, nəmə has yamə mine nakasarə e taktakun.”

Famle əfrakis kape Yesu, iriə e narmamə yamə mine kasor nəgkiarien kafan (Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ Nipig Yesu raməgkiar hanə kimi narmamə, kini nisini mine piauni minə kasərər apa iruə mhamə tuksəgkiar kımın. ⁴⁷ Kini yermamə kirik rini-pən tuk Yesu mımə, “Yemasur, nisinim, mine naorahim minə khamə tuksəm-ru Ik apa iruə.”

⁴⁸ Mərig Yesu rimə, “?Pa e nisinik? ?Mine nıpa e piak minə?” ⁴⁹ Kini In mamhajoun-pən kafan narmamə minə mımə, “Kimiə e nisinik minə mine naorahik minə. ⁵⁰ Meinai

12:31: Hib 6:4-6 12:33: Mat 7:16-20 12:34: Mat 3:7; 15:18; Luk 3:7; 6:43-45 12:38: Mat 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30 12:39: Jona 1:17; Mat 16:4; Mak 8:12 12:40: Jona 1:17 12:41: Jona 3:5 † 12:42: Nakəm kwin kape kantri e Shipa ye 1 King 10:1-13. 12:45: Luk 11:24-26; 2 Pita 2:20

yermamə yame ramor narimnar yame Rimik Kughen rorkeikei, in ai naorahik, in ai nisinik, mine in ai nowinik.”

13

Nuhpikinien kin yermamə yame ramsuv kweru nai

(Mak 4:1-20; Luk 8:4-15)

¹ Ye nipig atuatur a, Yesu ritərhav mivən məkwətə apa ye nıkar-kar nu apa Galili. ² Meinai narmamə khapsaah kimnhauə misərer rarkurao kin Yesu, In rimavən ye bot kirik mamkwətə. Kini narmamə kisərer fiak. ³ Kini In rini-ərhav-pən narimnar ripsaah kimi əriə ye nuhpikinien minə. Mamni mimə, “Yəsim kirik rimavən mə tikrisuv kweru nai apa ye nəsimien. ⁴ Mipik mivitəg-ətəg fam. Kini tiksın rəsaah-əsaah-pən ye swatuk, kini man minə khauə misən fam.* ⁵ Kini kweru nai tiksın rəsaah-pən ye tokrei kapier, nimoptanə rikəskəh ikin. Kini rurə aihuua əmə meinai nimoptanə rikəskəh. ⁶ Mərig nipig mirh rhaktə, kini mhen, kisaukei fam meinai nuairiə ripəh neiwaiyu-pikien. ⁷ Kini kweru nai tiksın rəsaah-əsaah-pən yerki kwənurkəsik.† Kini mhaktə mehuə. Məknəkin, kwənurkəsik rerko əsuun. ⁸ Kini tiksın rəsaah-əsaah-pən ye nimoptanə huvə, kini mhaurə, misəihuə, kini tiksın khakuə kin kwənkwairiə wan hundred, tiksın sikisti, kini tiksın toti.”

⁹ Kini Yesu rimə, “Tukmə kimiə narmamə yame nimətirgimiə rarə, sətərig huvə kin nəgkiarieren e.”

¹⁰ Kini narmamə kape Yesu khauə misaiyoh In mhamə, “?Rhawor nakaməgkiar kimi narmamə ye nuhpikinien?”

¹¹ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mə, “Yakamni məkna meinai Kughen rimnəhitə ye swatuk tuk əmiə mə takharkun nəgkiarieren məniwən kape narmaruyen kape Kughen. Mərig narmamə apnapig minə, Kughen ripəh nəhitəyen ye swatuk məknakin tuk əriə. ¹² Narmamə yame mine kisəri-pən kafak nəgkiarieren, Kughen tukrivəhsi-pən min nirkunien kimi əriə. Mərig narmamə yamə mine kisərig kafak nəgkiarieren kini misor nar apnapig iran, Kughen tukrivəhsi-ta nirkunien kəskəh kapəriə. ¹³ Yakaməgkiar kimi əriə ye nuhpikinien meinai kisərig pawk, mhapəh nharkunien; kini iriə kisarhakin pawk, mhapəh nisəmien nipran. ¹⁴ Nimraghien kapəriə ror nəgkiarieren kape Profet Aesea ruauə minor nəfrakisien kin yame ramni mə,

“ Iriə tuksarhakin, misarhakin pawk, mərig to khapəh nisəmien nipran.

Iriə to kisərig pawk, mərig to khapəh nharkunien.

¹⁵ Ror məkneikin meinai kaparia kapə ruauə muiskai,
kini kwəsəpou kin nətərigien kin nar,
kini misətəpig kin nimririə.

To kipiəpəh nisorien məknakin, kipiəəm nar kin nimririə,

mipisərig nar kin nimətirgiriə,

mipiharkun nar yerkiə,

mipisarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has, kini to Yo yakpivəh miragh əriə.’

(Aes 6:9-10) ¹⁶ “Mərig kimiə e, Kughen rimnautə-pre kin kafan nihuvəyen kimi əmiə, kini tukmə naksarha-kin, taksəm; kini tukmə naksərig, takharkun nipran.

¹⁷ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə profet minə khapsaah mine nəmə atuatur minə khapsaah kimisorkeikei mə tuksəm naha nhagin yame nakwəsəm ai tak-takun, mərig kimnhapəh nisəmien. Kini misorkeikei pik mə tuksərig naha nhagin yame nakwəsərig ai taktakun, mərig kimnhapəh nisərigien.

¹⁸ “Kimiə sətərig huvə kin niprai nuhpikinien kape yəsim. ¹⁹ Kweru nai yame rimnəsaah-pən ye swatuk, in rəmhen kin yermamə yame rimnərig nəgkiarieren kape

12:50: Rom 8:29 13:2: Luk 5:1-3 * 13:4: Kwən e ramsuv kweru nai kirik kamni kimə “wit” rəri-pən norien kape nisuvyen wit. † 13:7: Yesu to ripəh niniyen mə kwənurkəsik, mərig nərəus kirik ror nhirin. 13:12: Mat 25:29; Mak 4:25; Luk 8:18; 19:26 13:17: Luk 10:23-24

narmaruyen kape Kughen, mærig ripəh nirkunien. Kini Setan ravəhsi-ta aihuaa əmə nərigien yame rimavən yerkin. ²⁰ Kini kweru nai yame raməsaah-pən ye nimoptanə yame kapiet ipakə ikin, in rəmhen kin yermamə yame rimnərig nəgkiariet kape Kughen, məkneikin ravəh yerkin agien, ²¹ mærig nuan ripəh neiwaiyu-pikien. Kini ramərer əmə tuk nipig kwakwə əmə. Tukmə nipig əutən uə nahasien kirik ruə ye nimraghien kafan tuk nəgkiariet a, taktakun əmə rimir ye kafan nhatətəyen. ²² Kini kweru nai yame rimnəsaah-pən yerki kwənurkəsik, in rəmhen kin yermamə yame rimnərig nəgkiariet kape Kughen, mærig kafan nətərigien ramvən pik tuk narimnar kape tokrei tanə, kini in rorkeikei mə kafan nautə tukripsaah, kini nətərigien minə a kaserko əsuun nəgkiariet kape Kughen. Kini nəgkiariet a ripəh nikuəyen kin kwənkwan. ²³ Mærig kweru nai yame rəsaah-pən ye nimoptanə huvə, in rəmhen kin yermamə yame rərig nəgkiariet kape Kughen, kini mirkun nipran. Kini ye nimraghien kafan, rikuə kin kwənkwan. Tiksin khakuə kin kwənkwaieria wan handred, tiksın sikisti, tiksın toti.”

Nuhpikinien ye mənvhirik yame rahas

²⁴ Kini Yesu rimini-ərhav-pən min nuhpikinien kirik kimi əriə mimə, “Narmaruyen kape Kughen, in rəmhen kin yermamə kirik yame riməvitəg-ətəg kweru nai ye kafan nəsimien. ²⁵ Yenpig, kisapir iriə kafan narmamə minə, məkneikin kafan kirik tikmir ruə mivitəg-ətəg mənvhirik has ye kafan nəsimien, map. ²⁶ Kini kweru nai huvə minə kishaktə, misəhuə, misor kwənkwaieria. Mærig ye nipig a, mənvhirik has rhaktə min, mehuə.

²⁷ “Kini slef minə kape kwən a khauə misəm, mhani-pən tukun mhamə, ‘Yeməhuə. ? Nimisuv kweru nai huvə in əmə in əmə, uə nikam? ?Mənvhirik has risi-pkaa?’

²⁸ “Kini yaməhuə a rini-pən tuk əriə mimə, ‘Tikmir kirik kafak rimnor nar en.’

“Kini kafan slef minə khani-pən tukun mhamə, ‘?Mærig nakmə jakhavən misəkwai ta mənvhirik has a uə?’

²⁹ “Rini-pən tuk əriə mimə, ‘Nikam. Hapəh. To nakasəkwai ta mənvhirik has minə a, masor misəkwai ta pikin kwənkwai nai huvə. ³⁰ Pəh iriu kwhaktə kwis əmə miravən mwəriaji kwənkwai nai huvə rimruə. Ye nipig a in a, jakni-pən tuk kafak narmamə yamə mine tukharhi kwənkwai nai mə tukhavən misəkupan misəkwai ta mənvhirik has, mhapiik, misarakikin-pən ye nap. Kwasig ikin, khapik kwənkwai nai huvə minə mhaue ye nəkwai nimə kafak yame kamətu-pən nəviginien ikin.’ ”

Narmaruyen kape Kughen raməhuə atuk ye nəsaninien kafan
(Mak 4:30-34; Luk 13:18-21)

³¹ Kini Yesu rimini-pən min nuhpikinien kirik tuk əriə mimə, “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin kwənkwai mastad, yame yermamə rimivəh mivən misuv ye kafan nəsimien. ³² Kwənkwai mastad a in rarkəskəh pik, mærig nipig in tukrurə mehuə rəmhen kin nai ehua kirik. Kini man minə yamə mine kamhaivə yerpərig tukhauə misor nimairiə ye kwerəgrəgin.”

³³ Kini Yesu rimini-pən min nuhpikinien kirik tuk əriə mimə, “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin yis yame piraovin kirik ramarap ye flaoa ripsaah yame ramor-pən ye besin ehua, kini rher-əpu flaoa rəsiis, mehuə.”

³⁴ Narimnar minə fam, Yesu ramni əmə nuhpikinien iran kimi narmamə, to ripəh nini-atuatuk-əməyen. ³⁵ Nar a ritərhav-pə ror nəgkiariet kape profet kupan ruauə minor nəfrakisien kin, yame rimini mimə,

“Nipig tukmə yakaməgkiar, jakni əmə nuhpikinien.

Jakamni-ərhav narimnar yame yimnerkwaig kin ririkakun ye nipig yimnor tokrei tanə meriaji-pə e taktəkun.” (Sam 78:2)

Yesu ramhoprai nuhpikinien ye mənvhirik has

³⁶ Kini Yesu rəta ye narmamə, mivən ye nəkwai nimə kirik. Kini kafan narmamə minə khavən misəm, misaiyoh-pən mhamə, “Hoprai-pə ru nuhpikinien ye mənvhirik has yame raurə ye nəsimien.”

³⁷ Kini Yesu rimi-pən tuk əriə mimə, “Yo e, Ji Yermamə, Yo e yermamə yame yimnəvi-ətəg-ətəg kwənkwai nai ye nəsimien. ³⁸ Kini nəsimien in tokrei tanə. Kini kwənkwai nai huvə, iriə e ji Kughen yamə mine In ramarmaru irəriə. Kini mənvhirik has minə, iriə e ji Setan. ³⁹ Kini tikmir yame rimavən mivitəg-ətəg mənvhirik has a in Setan. Kini nipiğ yame tukrhi kwənkwai nai, in e Nipiğ Kwasig. Kini narmamə yamə mine kamharhi kwənkwan, iriə e agelo minə. ⁴⁰ Tukhapik mənvhirik has misəhi-pən ye nap. Norien a rəmhen kin Nipiğ Kwasig. ⁴¹ Yo, Ji Yermamə, jakher-pre kin agelo minə kafak tukhavən ikin yakarmarmaru ikin, misəkwai ta yor təvhagə has minə fam, mine narimnar minə fam mine yame kamhavi-pən narmamə tuk norien təvhagə has minə. ⁴² Iriə tuksarakikin-pən əriə ye nap ehuə. Kini aikin a, narmamə tuksasək misəkwəruə. ⁴³ Kini narmamə yamə mine kisatuatuk tuksəsia ye rao ye neai, rəmhen kin mirh. Tukmə kimiə narmamə yame nimətirgimiə rarə, sətərig huvə kin nəgkiarien e.”

*Nu*hpikinien ye bokis mane yame ramerkwaig

⁴⁴ Kini Yesu rirpən nəgkiarien kafan mamni mimə, “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin bokis mane kirik yame ramerkwaig ye nimoptanə. Kini yermamə kirik rimavən, məm, kini rarə minim min ye nimoptanə. Rikin rimnagien pik, kini rivən mor salem kin narimnar fam kafan, mivəh mane iran, mivən mivəh nimri nimoptanə a kimnerkwaig kin bokis mane ikin.”

*Nu*hpikinien ye kapiere e kamni kimə perel

⁴⁵ Kini Yesu rirpən nəgkiarien kafan mamni mimə, “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin sto kipa yame ramarhakin kapiere huvə minə e nimrin rhaktə, kamni kimə perel, mə tukripik mivən mor salem kin. ⁴⁶ Tukmə rəm perel kirik yame rhuvə pik, kini marar mivən mor salem fam kin kafan narimnar, kini mivəh mane iran, mivən mivəh perel a kin.”

*Nu*hpikinien ye net kape niviyen kəmam

⁴⁷ Kini Yesu rirpən nəgkiarien kafan mamni mimə, “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin nipiğ narmamə kisarko-pən kin net apa ye lugun mamhavi kəmam pisin pisin iran. ⁴⁸ Nipiğ net rukwar kin kəmam, kini khavi-haktə net, kini masəwhai kəmam minə mhavai-pən kəmam huvə minə ye nitip ehuə minə kapəriə, misarakikin kəmam yamə mine kisahas. ⁴⁹ Kini ye norien kirikianə əmə min, tuk Nipiğ Kwasig, agelo minə tukhauə mhavəhsi-ta narmamə yamə mine kisahas tuk narmamə yamə mine kisatuatuk, ⁵⁰ misarakikin-pən əriə ye nap ehuə- ikin narmamə kisasək misəkwəruə ikin.”

⁵¹ Kini Yesu raiyoh-pən kafan narmamə minə mə, “?Kimiə nakharkun narimnar minə a uə nikam?”

Kini iriə khamə, “Əwəh.”

⁵² Kini rini-pən tuk əriə mimə, “Ror məkneikin, nəmhajoun minə fam kape loa yamə mine kwənhauə ye narmaruyen kape Kughen, kimisofugin-pən nəgkiarien wi kafak mine nəgkiarien akwas kape Moses rəmhen kin yame yemehuə kape nimə kirik ramofugin-pən narimnar huvə yamə mine khawi mine narimnar huvə yamə mine ramswin hanə ye nimə kafan.”

Nəmə imei Yesu kimisəpəh In

(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³ Kini Yesu rimi ta nuhpikinien minə a, marar, mitərhav. ⁵⁴ Muə iman ikin, mirikakun maməvhag kimi narmamə ye nəkwai nimə kape nofuginien. Kisərig nəgkiarien kafan, kisahur, misaiyoh əriə minə mhamə, “!Man! ?In ravəh hiə nirkunien e? ?Rhawor mor nimtətien minə e? ⁵⁵ Kitawə kwənharkun ta kwən e. In kwajikovə əmə

kape yermamə yame ravhirəkin nai. Nisini e Meri; kini naorahini minə e Jemes, mine Josef, mine Judas, mine Saemon. ⁵⁶ Kini nowini minə kasarə min e kitawə miriə. ?Ravəh hiə nirkunien e?” ⁵⁷ Kini iriə kinasəməkin In.

Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Tukmə profet kirik kape Kughen, narmamə tukhasiai In. Kini mərig, narmamə iman ikin, mine kwənərəus kafan minə, iriə pisin əmə to khapəh nhasiaiyen In.”

⁵⁸ In a ye kwənmhaan a, ripəh nor-pikien nimtətien, meinai kapəriə nhatətəyen rikək iran.

14

Nimhəyen kape Jon Baptaes

(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

¹ Ye nipig a, King Herod Antipas yame rimnamarmaru ye tanə Galili rimnərig nəvsaoyen kin Yesu. ² Kini mini-pən tuk kafan yorwok minə mə, “!Eh! !Kwən e in Jon Baptaes, ruimragh min ye nimhəyen! Ror pən ravəh nəsaninien tuk norien nimtətien minə.”

³⁻⁴ Herod rikin raməsik məknakin meinai nipig kirik, in rimikir ta piraovin kape Filip e piauni. Pian a, nhagin e Herodias. Kini Jon rimini-əhu mimə, “Kimini-əhu mə takpəh nikir-tayen piraovin e.”* Jon ramni-əhu Herodias, Herodias raməməkin in tukun. Kini Herod rimivəhsi-pən Jon ye kalabus. ⁵ Kini Herod rimə tukrhopni Jon tukun, mərig ruagin kin narmamə, meinai rikiriə rimnəsik mə Jon in profet kirik.

⁶ Mərig nipig kirik, Herod rimnor nəviginien ehua kirik mamor nipig kafan yame rimnarha iran. Kini piakəskəh e ji Herodias rimnor danis ye nimri narmamə. Rimnor danis, Herod rəm rorkeikei, ⁷ mini-pən tuk piakəskəh a mə, “Yakamni kwəsu əgkəp mə nar yame ik nakorkeikei mamaiyoh yo kin, yakirkun nivəhsi-preyen.”

⁸ Mərig Herodias rimnaməkeikei kimi piakəskəh ai mə tukrini-pən tuk Herod mimə, “Yakorkeikei mə taktakun əmə takrəh kapən kapə Jon Baptaes, mukrai-pən ye tikiplet, mirəh muə kimi yo pəh yakəm.”

⁹ Nəgkiarien ai ror King Herod rərig rahas pik, meinai rimnor nəgkiarien ətən ye nimri in minə tiksın. To ripəh nəpəhyen. Kini rimə tuksor nəkwai piakəskəh ai. ¹⁰ Mher-pən kin narmamə tiksın khavən ye kalabus misəru-ta kapən kapə Jon, ¹¹ mhaukrai-pən ye tikiplet, mhavəh mhavən mhavəhsi-pən kimi ji Herodias. Kini in rivəh-si-pən kimi nisini. ¹² Kini narmamə kape Jon kinnhavən mharəh nipran, mhavən mhanim. Misarar mhavən misəvsao kin kimi Yesu.

Yesu rimivəh nəviginien rikəskəh, mor ripsaah, maməvigin narman faef taosen kin

(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

¹³ Nipig Yesu rimnərig nəvsaoyen a, kini rat-pən ye bot kirik mivən apa ikin ruhiko ikin. Mərig nukwhao kinnharkun aikin ramvən ikin, mhatərhav ye kapəriə rukwanu minə misəriwək mhakurao mamhavən misəm. ¹⁴ Kini Yesu rimivhiak məm narmamə khapsaah aikin, kini rikin reiwaiyu tuk əriə. Kini rimavən mor huvə narmamə yamə minə kamhamhə.

¹⁵ Rinamenaiyu, narmamə kape Yesu khauə misəm In, mhamə, “Kwənmhan əkwak ikin e, kini rinamenaiyu. Takher rik rik kin narmamə minə e, pəh kamhavən apa yerkwanu ipakə minə mhavəh nəriə kirik nəviginien.”

¹⁶ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Rhuvə mə tukhapəh nisaiyu-rik-rik-ien. Kimiə taksəvigin əriə.”

¹⁷ Mərig iriə khani-pən tukun mhamə, “?Jakshawor? Nipar bred kirkirip əmə mine kəmam kiraru.”

13:55: Jon 6:42 * 14:3-4: Kughen ramni-əhu mə takpəh nikirtayen piraovin kape piam ye Lev 18:16, mine 20:21. Kini mərig tukmə piam rimhə, kafan kwajikovə rirkək, takaməkeikei mikir kafan piraovin (Dut 25:5-6). 14:3-4: Lev 18:16; 20:21; Luk 3:19-20 14:5: Mat 21:26

¹⁸ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Havəh mhauə.” ¹⁹ Kini mini-pən tuk narmamə mə tuksəkwətə huvə yerki mənvhirik. Kini mivəh bred ai kirkirip mine kəmam kiraru, mivaag haktə mini vi vi Kughen tukun, mhapu bred, mipik-pən kimi kafan narmamə mimə, “Takhapik misəvigin narmamə minə a kin.” ²⁰ Kini iriə kimisəvigin tupriə rəsiis misəpəh nīpərpəh bred mine kəmam. Kini kafan narmamə minə kimnhavai-pən ye nitip twelef khakuar min. ²¹ Narmamə ai kimisəvigin, kimivəh əmə nihupin ye narman, iriə fam rəmhen kin faef taosen. Mərig kīpəh nəvhuekinien nīpiraovin mine kwajikovə minə.

Yesu rameriwək ye nīmar mar nu

(Mak 6:45-52; Jon 6:16-21)

²² Məkneikin, Yesu rīmini-pən tuk kafan narmamə mə tukhavən ye bot misəkupan mhavən ye nīkar nu, mərig In raməmīr əmə mə tukrher-pən kin narmamə kamhavən iməriə ikin. ²³ Rher-pən ta kin narmamə ai, kini marar mhaktə fiak mivən ye tukwas kirik In pisin əmə, mə tukrəhuak. Rīnamenaiyu, Yesu pisin əmə aikin. ²⁴ Mərig bot ravirə ta ye nu, mīrəhpikin nīmətəg. Peao-peao ramuh bot.

²⁵ Kini ye kwəsum-nīraanien, Yesu rərar məriwək ye nīmar-mar nu mamuə tuk əriə. ²⁶ Kini narmamə kafan minə kimisəm rəriwək mamuə ye nīmar-mar nu, kamhagin pik. Misokrapomh mhamə, “!Eh! !Yarhmə kirik apa!”

²⁷ Məkneikin, Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Takhapəh nhaginien. Mə Yo əmə e.”

²⁸ Kini Pita rīmə, “Yermaru. Tukmə lk əfrah, okrən min kin yo pəh yakəriwək min ye nīmar-mar nu murə.”

²⁹ Kini Yesu rīmini-pən tukun mimə, “Yuə.”

Kini Pita rəvi-ərhav ye nəkwai bot, məriwək ye nīmar-mar nu mivən tuk Yesu. ³⁰ Məm peao-peao, kini rigin pik, kini minaməmnim. Masək-pən tuk Yesu mimə, “!Yermaru, vəh mīragh yo!”

³¹ Məkneikin, Yesu rərao-pən mīrəh, mini-pən tukun mimə, “Kafam nhatətəyen rəkəskəh pik. ?Rhawor e nakpəh niniyen nəfrakisien irak?”

³² Kini kwat-pən min ye bot, məkneikin nīmətəg reiwaiyu. ³³ Kini narmamə minə a ye nəkwai bot kasəgnəgin In mhamə, “!Nəfrah! Ik Ji Kughen.”

³⁴ Kini kimnhavən ye nīkar lugun pən, mhavhiak ye tanə Genesaret. ³⁵ Kini narmamə aikin khauə misəm Yesu, minharkun In, mīsher-pən nəgkiarien kimi narmamə rarukrao ye rukwanu minə fam aikin a. Kini khapik min kapəriə narmamə yamə mine kamhamhə mhavən tuk Yesu, ³⁶ misəkeikei kimin mhamə iriə yamə minə kamhamhə, tukharap əmə nəpag nīmri neipən kafan, kini iriə fam yamə mine kimnharap In misəsanin.

15

Nəmhajoun kape loa kape Moses kasotgoh iriə Yesu ye nīkarin kape loa

(Mak 7:1-23)

¹ Nəmhajoun tiksin kape loa kape Moses iriə Farisi minə khasi-pən apa Jerusalem mhauə misəm Yesu misaiyoh In mhamə, ² “?Rhawor kafam narmamə khapəh nisəri-pənien kapətawə natuakəmien yame kaha minə kimnəsəvhag kin kimi ətawə? Kafam narmamə minə kasəvigin mhapəh nisərvayen rəri-pən natuakəmien kapətawə.”

³ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “!Mərig kimiə nakwəsəpəh loa kape Kughen minamhakwasig əmə kin narəyen kape kaha minə! ⁴ Əmru, Kughen rīmini kupən mimə, ‘Takhasiai nisinmiə mine rīmimiə.’ (Eks 20:12; Dut 5:16) Kini mimə, ‘Yermamə yame ramni hah nisini uə rīmni tukhopni.’ *(Eks 21:17; Lev 20:9)*

⁵ Mərig kimiə nakhani-əhu narmamə mə tukhapəh nisasituyen ye nisinriə mine rīmriə, mhamə tukhani-pən tuk əriə mhamə, ‘Eh. Yakeinein nivəhsi-preyen nar kirik meinai yakvəhsi-pən ta fam kimi Kughen, kini yo to yakpəh nivəhsi-ta-minien mivəhsipre kimik.’ ⁶ Nakəsəvhag kimi narmamə məkneikin mamhani əswasig kin nasituyen yame narmamə tuksor kimi nisinriə minə mine rīmriə minə. Ror pən narəyen kapəmiə yame

nakasəvhag kin kimi narmamə ramor təkun nəgkiarjen kape Kughen. ⁷ Niniyen kapəmiə rhuvə mərig norien kapəmiə rahas. In apa kupən, profet e Aesea, rimnəfrakis ye nīkarin kapəmiə mirai mamni mə,

⁸ “Nəmə minə, kamhani apnapig əmə nəfrakisien irak ye nheriə, mərig rikiriə raməmīr isok pik tuk Yo.

⁹ Kasəhuak mərig kasəhuak təkun əmə.

Kini ye kapəriə nəvhagien kamhani mhamə nəgkiarjen e kape Kughen, mərig rəmhen əmə kin nərigien kape yermamə.” *(Aes 29:13)*

¹⁰ Kini Yesu rimnokrən kin narmamə mə tukhauə misəm. Mini-pən tuk əriə mə, “Sətərig-ru, mharkun nar e. ¹¹ Nar raməmīr iruə, tukmə rivən yerki yermamə, to rīpəh norien rəmkimik ye nīmri Kughen. Nar ramtərhav ye nəkwai yermamə ramor nəmkimik ye nīmri Kughen.”

¹² Kini kafan narmamə minə khauə misəm misaiyoh-pən mhamə, “?Mərig nakirkun mə Farisi minə kimisərig nəgkiarjen e kafam, rikiriə raha?”

¹³ Kini rini-pən tuk əriə mə, “Nai minə fam yame Rīmik apa ye neai rīmipəh nīhuyen, In tukriivi-haktə piəpiə iriə nuan minə. ¹⁴ Səpəh əriə. Iriə kamhakir narmamə, mərig nīmririə rīpis. Tukmə nīmriin pis rikir nīmriin pis, kini iriu tukawəkeikei mirəivə ye nəkwai nīmri.”

¹⁵ Kini Pita rini-pən tukun mīmə, “?Hoprai-pə ru nīprai nuhpikinien en kimi əmawə?”

¹⁶ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “?Rhawor? ?Kimiə min nakseinein? ¹⁷ ? Nakharkun mə narimnar yame kamən ramvən ye tip jir mamtərhav min? ¹⁸ Mərig narimnar yame ramsi-pən yerki yermamə kini mamtərhav ye tikiherin, ramor yermamə raməmkimik ye nīmri Kughen. ¹⁹ Meinai in ai yerki yermamə, nərigien hah rīpsaah, rəmhen kin nhopniyen yermamə, nəkrəhyen kin piraovin, nor-apnapigien nar, nəkrəhyen, neikuəyen, mine niniyen nīkar jir. ²⁰ Norien has minə a kamhasi-pən yerki yermamə masor in raməmkimik ye nīmri Kughen. Mərig tukmə yermamə kirik rīpəh nəravyen, pa rīmə rəmkimik ye nīmri Kughen.”

Piraovin yame pəh nien mə kwənərəus kape Isrel ramni nəfrakisien ye Yesu
(Mak 7:24-30)

²¹ Kini Yesu ritərhav aikin a mivən ye taon kiraru e Taea mine Saedon. ²² Kini pian kirik yame pəh nien mə kwənərəus kape Isrel ramarə ye kwənmhan a rīmauə məm, mamasək apomh mīmə, “Yermaru. Mikip King Deved. !Rikim tukreihuə tuk yo! Nanmin has kirik ramərəp-pən ye piakəskəh kafak, mamoriah pik in.”

²³ Mərig Yesu rīpəh niniyen nar kirik tukun. Kini kafan narmamə khauə masəkeikei kimin mhamə, “Her-pən kin pəh ramvən, meinai in ramasək apomh mamkwasiɡ kin ətawə.”

²⁴ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Kughen rimnher-pə kin Yo mə jakvən əmə tuk sipsip minə kape kwənərəus kape Isrel yamə mine kaserwei.”

²⁵ Mərig pian a ruə mənīmkur ye nīmri Yesu mamni mīmə, “Yermaru, asitu irak.”

²⁶ Mərig Yesu rini-pən tukun mə, “Rapəh natuatukien mə tikvəh nəviginien ne kwajikovə minə karakikin-pən kimi kuri minə kapəriə.”*

²⁷ Mərig piraovin ai rini-pən tukun mə, “Yemasur, nəfrakis. Mərig kuri minə kharkun nisəniyen nīmsīmsi nəviginien ne kwajikovə minə yame raməsaaħ-pən ye nəpəəɡ tebol kape yamehuə kapəriə.”†

15:11: Mat 12:34 15:14: Luk 6:39; Rom 2:19 15:24: Mat 10:6 * 15:26: Yesu raməgkiar kin kuri meinai nəmə Isrel iriə khamə nəmə pəh nien mə kwənərəus kape Isrel kisəmhen kin kuri. Ror pən khamə takasitu ye kwajikovə minə kape nar Isrel, mīpəh nasituyen ye kwajikovə minə kape nəmə tanə pisin. † 15:27: Pian a rimnəgkiar kin nīmsīmsi nəviginien ror nuhpikinien kin. Mə Yesu ramasitu ye narminə Isrel, mərig nīpar nasituyen kafan in aikin. To rapəh nəhipən-fam-ien kimi narminə Isrel.

²⁸ Kini Yesu rhorpin nægkiarien kafan mimə, “Piraovin. Kafam nhatətəyen rehuə. Naha nhagin yame nakorkeikei, tukruə mor nəfrakisien kin.” Kini taktakun əmə, piakəskəh kafan rimməsanin min.

Yesu rimmor huvə narmamə khapsaah yamə mine kamhamhə

²⁹ Kini Yesu ritərhav aikin a maməriwək ye nīkar-kar lugun Galili. Mhaktə fiak mivən ye tukwas kirik mamkwətə. ³⁰ Kini nukwhao ehua khauə misəm. Mhapik narmamə yamə mine nihuriə rarpəvin mine nimmrin pis minə, mine yamə mine nīprairiə rimhə, mine yamə mine kaseinein nægkiarien, mine yamə mine kimnhavəh nəmhəyen pisin pisin. Misətu-pən əriə ipakə tuk Yesu, kini In ror huvə əriə. ³¹ Kini narmamə minə a kimisəm mə narmamə yame kaseinein nægkiarien kimisəgkiar, mine yamə mine nīprairiə rimhə kimisəsanin, mine yamə mine nihuriə rahas kimisəriwək, mine nimmrin pis minə kimisəm nar, kini kisakur pik kin, mhani vi vi Kughen kape Isrel.

Yesu rimmor nimtətien kirik, maməvigin narman fo taosen

(*Mak 8:1-10*)

³² Ye nīpig a, Yesu rimmokrən kin kafan narmamə minə mimə, “Rikik reiwaiyu pik tuk narmamə minə e. Kitawə miriə kimisəmir nīpig kisisər, kini nəriə nəviginien rirkək. To yakher-pən kin əriə yerkwanu, kamhavən kirik rəmkərəv ye swatuk, nimmrin rapig, kini rimir.”

³³ Kini narmamə kafan minə khani-pən tukun mhamə, “?Tukhavəh hiə nəviginien rəmhen tuk nukwhao ehua e? Ikin eikin e kwənmhan əkwak.”

³⁴ Kini Yesu raiyoh əriə mə, “?Mərig bred kuvhuun en?”

Khamə, “Bred seven. Mine kwaji kəmam tiksin.”

³⁵ Kini Yesu rini-pən tuk narmamə ai mə, “Taksəkwətə.” ³⁶ Kini mivəh nīpar bred ai mine kəmam, mini vi vi Kughen tukun, kini makapir-pir, məhi-pən kimi kafan narmamə minə mə tuksəvigin narmamə ai kin. ³⁷ Kini kisəvigin, tupriə rəsiis fam. Kini narmamə kafan minə khavən mhapik nīpərpər nəviginien, mhavai-pən ye kəmeiru ehua seven. ³⁸ Narmamə minə ai kimisəvigin, kimivəh əmə nihupin ye narman, iriə fam rəmhen kin fo taosen. Mərig kipəh nisəvhuekinien nīpiraovin mine kwajikovə minə. ³⁹ Kini Yesu rher rik rik kin əriə. Mat-pən ye bot, mivən apa kwənmhan ehua kirik, nhagin e Magadan.

16

Farisi minə mine Sadusi minə kisaiyoh Yesu mə tukror nimtətien kirik

(*Mat 12:38-45; Mak 8:11-13; Luk 12:54-56*)

¹ Kini ai, Farisi tiksin mine Sadusi tiksin khauə masəni-əhu Yesu mə to rīpəh norien nimtətien kirik ye nimmriə yame ramhajoun mə nəsaninien kafan ramsi-pən ye neai.

² Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Nīpig mirh natukrivə, nakhamə, ‘Tikianakwamer rukweiha tukravən meinai napuə raməwhao.’ ³ Kini yenpigyenpig iran, nakhamə, ‘Nəhig tukrip, meinai napuə rəwhao markurao.’ Nakharkun niniyen nīprai nimtətien ye nīmar napuə, mərig nakseinein niniyen nīprai nimtətien yame yakamor ai taktakun. ⁴ Kimiə e taktakun mine, naksahas. Kimiə nəmə Isrel nimisəpəh kapəmiə nhatətəyen ye Kughen rəmhen kin piraovin kirik yame rapəh kafan yerman məri-pən kwən pisin. Kini taktakun naksorkeikei mə jakor nimtətien kirik yame tukrhajoun mə yimasi-pən ye Kughen. Mərig Kughen tukror nimtətien kirikianə əmə, in e nimtətien kape Jona kupan.” Yesu rimməgkiar fam ai məpəh əriə.

Yesu rimmor kwirig kimi kafan narmamə minə meinai kasəvit-ərhav ye nimtətien yame rimmor

(*Mak 8:14-21*)

⁵ Kini ai Yesu mine kafan narmamə minə khavən ye bot, misəviəfugin ye nu apa Galili. Misəru-kin nīpər bred nəriə. ⁶ Kini Yesu rimmor kwirig kimi əriə mimə, “Takasərig əmiə tuk ‘yis’ kape Farisi minə, mine Sadusi minə.”

⁷ Kini kinəsaiyoh əriə minə kin nīpran, mhamə, “?Tukmə ror kwən e rīmə kitawə kimnhapəh nhavəhyen bred uə?”

⁸ Mərig Yesu ruirkun ta nərigien kapəriə. Mini-pən tuk əriə mə, “Kapəriə nhatətəyen rikəskəh. ?Nakshawor e masəm əmiə minə mə bred rikək? ⁹ ?Rhawor e rikimiə rīpəh nəsikien kini nakhapəh nharkun-huvəyen mə nīpig yīmivəh nīpar bred kirkirip, məhi-pən kimi narman faef taosen kisən, kini kimisəpəh nīpərpər nəviginien, ?nakhavai-pən ye nītip kuvhuun? ¹⁰ Kini nīpig yīmivəh nīpər bred seven, məhi-pən kimi narman fo taosen, kini mhapəh nīpərpərin, ?nakhavai-pən ye kəmeiru kuvhuun? ¹¹ ?Rhawor kimiə nakhapəh nharkunien mə yakpəh nəgkiarieren kin bred? Takasərig əmiə tuk ‘yis’ kape Farisi minə mine Sadusi minə.”

¹² Kini ye nīpig a, iriə kimnharkun mə pəh nien mə raməgkiar kin yis yame kamor bred kin, mə tukasərig əriə tukun. Mərig tukasərig əriə tuk nhajounien kape Farisi minə mine Sadusi minə.

Pita ramni mə Yesu in Kristo
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³ Kini ai Yesu mine kafan narmamə khavhiak mhatərhav-pən ye kwənmhan e kamni kimə Sisaria Filipae. Kini Yesu raiyoh əriə mə, “?Mərig narmamə kamhani mə Yo, Ji Yermamə, Yo e pa?”

¹⁴ Kini khani-pən tukun mhamə, “Tiksin khamə Ik e Jon Baptaes; tiksin khamə Ik e Elaeja tu; kini tiksin khamə Ik e Jeremaea uə profet kupən pisin kirik kape Kughen.”

¹⁵ Mərig In raiyoh əriə mə, “?Mərig rhawor irəmiə? ?Nakhamə Yo e pa?”

¹⁶ Mərig əmə Saemon Pita rīmə, “Ik e Kristo,* ji Kughen yame Ramragh.”

¹⁷ Kini Yesu rīmīni-pən tukun mə, “Saemon Jona†, Kughen rīmnautə-pre kin nīhuvəyen kafan kimik, meinai pəh nien mə yermamə kirik rīmnor əpu nar e kimik; mərig Rīmīk apa ye rao ye neai, In rīmnor əpu nar e kimik. ¹⁸ Kini yakamni-pre tuk ik mə ik Pita‡, nīpran ramni mə kapier yame jakvhirəkin-pən nīməhuak kafak iran. Kini to nəsaninien kape nīməhyen rīpəh napitayen kafak narmamə minə. ¹⁹ Jakvəhsi-pre ki kimik kape narmaruyen kape Kughen. Tukmə nakəhitə ye naha tapig ye tokrei tanə, tukrəhitə ye rao ye neai. Tukmə nakətapig ye naha tapig ye tokrei tanə, tukrətapig ye rao ye neai.” ²⁰ Kini mīni-əutən-pən tuk kafan narmamə minə mə tukhapəh nhani-pənien tuk yermamə kirik mə In Kristo yame Kughen rīmīni mə tukrher-pə kin.

Yesu rīmnaupən mīrkun, mīni-ərhav mə tukrimhə, kini mīmragh mīn
(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)

²¹ Ririkakun ye nīpig a, Yesu rīmīni-pən tuk kafan narmamə minə mə tukraməkeikei mivən Jerusalem, kini nəwharu minə Isrel, mine jif pris minə, mine namhajoun kape loa kape Moses, tursor nəmhəyen kimin, mhani mə tukraməkeikei mīmhə. Mərig ye nīpig yame ror kisisər kin, tukramragh mīn ye nīməhyen kafan.

²² Məknekīn Pita rikir In, mwapta irəriə, kini mamni-əhu In mīmə, “!Nīkam, Yermaru! Tukripəh norien rəmhen kin yame nakamni.”

²³ Mərig Yesu rarar, mīni-pən skai tuk Pita mīmə, “!Setan! !Ap ikin e! Ik nakamərər əswasig kin Yo. Nərigien kafam rīpəh nəmhenien kin nərigien kape Kughen. Nərigien əmə kape yermamə.”

²⁴ Kini Yesu rīmīni-pən tuk kafan narmamə minə mə, “Tukmə yermamə rīmə tukrikwasig kin Yo, tukraməkeikei mətə ye nərigien kafan, kini tukmə rərig pawk nəmhəyen rəmhen kin nəmhəyen ye nīməhyen ye nai kamarkwao kin, mərig tukrikwasig kin Yo. ²⁵ Meinai yermamə yame ramgin tuk kafan nīmraghien, tukraməkeikei mīmhə.

16:9: Mat 14:17-21 16:10: Mat 15:34-38 16:14: Mat 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 * 16:16: “Kristo” mīne “Mesaea” kwəm nəmhen. Nīpran rīmə, “Yermamə yame Kughen rīmīni kupən mə tukrher-pə kin tuk nīwəh-mīraghien ətawə.” † 16:17: Nəgkiarieren kape Gris ramni mə “Saemon Bar Jona.” Nīpran ramni mə in ji kwən kirik, nhagin e Jona. 16:17: Gal 1:15-16
‡ 16:18: Ye nəgkiarieren Gris, “Pita” nīpran ramni “kapier.” 16:18: Jon 1:42; Efes 2:20 16:24: Mat 10:38; Luk 14:27

Mərig yermamə yame tukhopni tuk nikwasigien kin Yo, tukrarə ye nımraghien rerin. ²⁶ Tukmə yermamə kirik kafan nautə rehuə pik ye tokrei tanə e, mamarakikin kafan nımraghien tukun, nanmin tukrerwei. Mərig nar kirik rirkək min tuk nivəhyen nımri nımraghien kafan. ²⁷ Ror məknakin meinai Yo Ji Yermamə jakpiuə kimawə agelo minə ye nəsaninien ehuə mine nikhakien kape Rimik, kini jakpivəhsi-pən nərokien kimi narmamə mfam tuk wok yame kimisor. ²⁸ Yakamni əfrakis tuk əmiə mə narmamə tiksın kasarə ikin e to khapəh nhamhəyen miseriaji nıpig narmamə tuksəm Yo Ji Yermamə yakavəh nehuəyen tuk narmaruyen ye narmamə.”

17

Kughen ramhajoun mə Yesu in Tini, nımrin rukreikin muə mor pisin
(*Mak 9:2-13; Luk 9:28-36*)

¹ Nıpig sikis ruauə muavin, Yesu rikir Pita, Jemes mine piauni Jon mishaktə fiak ye tukwas apomh kirik. Irisir pisin əmə kimırhkwasig kin. ² Aikin, nıprai Yesu rukreikin muə mor pisin. Nımrin rakhak rəmhen kin nikhakien kape mirh. Kini neipən kafan rhawən pik. ³ Kini yemasur kupən mir kiraru, Elaeja mine Moses, kratərhav-pə min, marhəgkiar irisir Yesu.

⁴ Kini Pita rini-pən tuk Yesu mə, “Yermaru, rhuvə mə kimasir jakəhrarə əmə eikin e. Pəh yakrharkwopək nimə kisisər. Kafam kirik, kape Moses kirik, kini kape Elaeja kirik.”

⁵ Pita raməgkiar hanə, məknekin napuə hawən kirik reiwaiyu, muvrig əpis əriə. Kini nəgkiarien kirik risi-pən ye napuə mimə, “In e Narik keikei yakorkeikei pik. Rikik ragien pik tukun.”

⁶ Kimırhərig nəgkiarien a, kirhigin pik, mirhənim-pən nımrisir ye nımoptanə. ⁷ Mərig Yesu ruə mirap ərisir mimə, “Rhekimter. Mirhipəh nırhiginien.” ⁸ Məknekin, krharharha, mrhipəh min nırhəmien əriu. Yesu pisin əmə ramərer.

⁹ Kini khasi-faktə ye tukwas, Yesu rimiini-əhu ətən pən tuk ərisir mimə, “Takrhıpəh nırhəvsaoyen kin mirheriaji Yo, Ji Yermamə, jakımragh min ye nımhəyen kafak.”

¹⁰ Kini krhaiyoh mirhimə, “?Mərig rhawor e nəmhajoun kape loa minə kamhani mhamə Elaeja tukraməkeikei məkupan ye Kristo muə?”

¹¹ Kini Yesu rimə, “Nəfrakisien mə Elaeja tukraməkeikei məkupan muə mə tukrətu huvə narimnar fam. ¹² Mərig yakamni-pre tuk əmisir mə Elaeja ruərerig ta, mərig narmamə khapəh nharkunien in; misor ahas pən kimin. Ye norien kirikianə min, tuksor Yo, Ji Yermamə, jakərig nəmhəyen.”

¹³ Ramni məknakin, kafan narmamə minə kharkun mə In raməgkiar ye Jon Baptaes.

Yesu rimməko ta nanmin has ye pikwarien kirik
(*Mak 9:14-32; Luk 9:37-45*)

¹⁴ Kini khatərhav-pə tuk nukwhao ehuə. Kini yermamə kirik ruə mənimkur-pən tuk Yesu mimə, ¹⁵ “Yermaru. Pəh rikim tukrehuə tuk pikwarien kafak. Nikəvaan ramor pik in. Ramarə ye nıpig ətən. Nıpig ripsaah ramimir-pən ye nap mine ye nu. ¹⁶ Kini yo yimirəh mivən kimi kafam narmamə minə, mərig kiseinein nor-huvəyen.”

¹⁷ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “!Kəsi! Kimiə e taktakun mine, nhatətəyen kapəmiə rirkək. Kini kapəmiə nətərigien rapəh natuatukien. ?Kitawəm kimiə tuksarə miseriaji naha nıpig takpishatətə irak?” Kini mamni min mimə, “Harəh pikwarien en mhauə.”

¹⁸ Kini Yesu rimməgkiar skai kimi nanmin has maməko-ta. Məkneikin mor huvə pikwarien a.

¹⁹ Kini ai kafan narmamə khauə iriə pisin əmə misəm Yesu misaiyoh-pən mhamə, “? Rhawor e kimawə yakwəseinein nəkotayen nanmin has a?”

²⁰⁻²¹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Meinai nhatətəyən kapəmiə rikəskəh əmə. Kini nanmīn has yamə mine kisor məknəkin, to nakpəh nəviginien məhuak mīrkun nəkotayen əriə.* Mərig yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə to nhatətəyən kapəmiə rikəskəh pawk rəmhen kin kwənkwaī mastad, mərig takharkun nhani-pəniēn tuk tukwas e mhamə, ‘Əta ikin e mivən aikin a,’ kini tukror nəkwaimiə. Kini takharkun nisorien narimnar fam.”

Yesu rimini-ərhav min mə tukrimhə kini mamragh min

²² Kini kimnhauə kirikianə apa Galili, kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Kwən kirik tukreighaan-pən kin Yo, Ji Yermamə, ye kwermi tikmir minə. ²³ Narmamə tukshopni Yo, kini ye nipiḡ yame ror kisisər kin, Kughen tukrivəh miragh Yo ye nimhəyēn.” Kini kafan narmamə minə rikiriə rəpou pik tuk nəgkiariēn a.

Yesu rameighan kin mə tukvəhsi-pən mane kape takis kimi Nimə Ehuə kape Kughen

²⁴ Kini ai Yesu mine kafan narmamə minə kimnhatərhav apa Kapaneam. Kini narmamə yame kasərər tuk mane kape takis kape Nimə Ehuə kape Kughen khauə tuk Pita mhamə, “?Rhawor? ?Yhajoun kafam ramərok-pən takis kin mane kape Nimə Ehuə kape Kughen, uə nikam?”

²⁵ Kini Pita rimə, “Əwəh. Ramərok.”

Kini Pita rivən ye nəkwai nimə, Yesu rəkupən maməgkiar mamni nuhpikinien kirik mimə, “Saemon. ?Nakmə rhawor? ?King minə kape tokrei tanə kamhavəh takis tuk nipa? ?Kamhavəh tuk kapəriə narmamə minə, uə tuk nəmə tanə pisin yamə mine kimisapita əriə ye narowagkəpiēn?”

²⁶ Mərig Pita rimə, “Kamhavəh tuk nəmə tanə pisin yamə mine kimisapita əriə ye narowagkəpiēn.”

Kini Yesu rimə, “Nəfrah. Narmamə kape king khapəh nisərokien takis.”†

²⁷ Kini Yesu rirpin mimə, “Mərig kitawə khapəh nisərkeikeiyen mə tuksor niemha rhai əriə tuk ətawə. Kini ror məknei, rhuvə mə ik takvən apa ye lugun, maruk kin string, mivi kəmam. Kəmam yame takvi məkupan, meikus nəkwan, məm mane‡ kirik rəmhen tuk nərokien takis. Vəh mane en, mivən, mivəhsi-pən kimi əriə tuk nərokien takis kapərao.”

18

?Pa e in yermamə yame in rehuə rapita?

(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

¹ Ye nipiḡ a, narmamə kape Yesu kimnhauə misaiyoh-pən mhamə, “?Pa in yerpiriḡ ye narmaruyen kape Kughen?”

² Kini Yesu rokrən kin kwajikovə kirik, ruə mərer ye kwerkwan irəriə. ³ Kini mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukmə nakhapəh nisarariēn irəmiə mhauə rəmhen kin kwajikovə, to nakhapəh nhavəniēn misarə ye narmaruyen kape Kughen. ⁴ Ror məkneikin, tukmə yermamə ravəhsi-əhu atuk in rəmhen kin kwajikovə e, in yerpiriḡ ye narmaruyen kape Kughen.

⁵ “Yermamə yame ravəh nhagik, mamasitu kin ye kwajikovə kirik rəmhen kin yame, nasituyen e in e tukror min kimi Yo. ⁶ Mərig Kughen tukror narpiniēn ehə kimi narmamə yamə mine kamhavi-pən kwajikovə yamə mine kishatətə irak, mə tuksor təvhagə has. Kini narpiniēn a tukriskai rapita yame tukruk-pən kapier kirik ye nipətək nuan, karkw-ərhav-pən kin apa ye tame tahik mə tukrəmnim.

* 17:20-21: Nəgkiariēn e ye ves 21 rikək ye kopi akwas tiksīn kape Niutesteman. Keinein mə Yesu rimini əfrah ikin e uə nikam. 17:20-21: Mat 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1 Kor 13:2 17:22: Mat 16:21 17:24: Eks 30:13; 38:26 † 17:26: Ye nuhpikinien e, Yesu ramni mə in yermamə kape Kughen, to rīpəh nərok-pən-iēn takis kimi Nimə Ehuə kape Kughen, rəmhen kin yame yermamə kape king to rīpəh nərok-pən-iēn takis kimi king, nəmə iruə əmə kasərok-pən takis kimin. ‡ 17:27: Gris ramni “drakma kuas.” “Drakma” kirikianə in nərok kape wok ye nipiḡ kirikianə. 18:1: Luk 22:24 18:3: Mat 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 18:5: Mat 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20 18:6: Mak 9:42; Luk 17:1-2

⁷ “!Kəsi! Nəmhəyən ehuə tukruə tuk narmamə kape tokrei tanə e yame kamhavəh-sipən vəhsi-pən kimi narmamə mə tuksor təvhagə hah. Nivəhsi-pən vəhsi-pənien minə a tukraməkeikei muə. !Mərig, kəsi! Nəmhəyən ehuə tukruə tuk yermamə yame in ramor swatuk tuk nahasien a. ⁸ Kini tukmə kwermim uə nihum ramor ik nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takərəru ta marakikin. Rhuvə pik mə takpəh kwermim uə nihum nikarin mamragh kin kape rerin. Yame rhuvə pik rapita yame takvən ye nap ehuə kin kwermim kwis mir uə nihum kwis mir. ⁹ Kini tukmə nimrim ramor ik nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takikum ierig ta marakikin. Rhuvə pik mə takpəh nimrim kirikianə mamragh kin kape rerin. Rapita yame takvən ye nap ehuə kin nimrim kwis mir.”

Nuhpikinien ye sipsip yame rimnerwei
(Luk 15:3-7)

¹⁰ Kini Yesu rimə, “Takasəkeikei mharkun huvə mə takhapəh nisəm-əhuyen narmamə minə kafak yamə kisəmhen kin kwajikovə, meinai yakamni-pre tuk əmiə mə agelo yamə mine kasəm əriə, nipig mifam iriə kasərer ye nimri Rimik apa ye rao ye neai, mamhani-ərhav pən nhagriə tukun. ¹¹ Kini Yo, Ji Yermamə, yimauə mə jakarhakin narmamə yamə mine kwəserwei, mivəh miragh əriə.*

¹² “Tukmə yermamə kirik, kafan sipsip wan hundred, kini kirikianə ramerwei. ?Mərig nakirkun mə tukrhawor? In tukraməkeikei mipəh kafan naenti naen sipsip kasərer ye tukwas, kini in mivən marhakin yame rimnerwei. ¹³ Kini yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə nipig tukrəm, rikin tukragien tuk sipsip kirikianə əmə rapita nagienien tuk naenti naen e khapəh niserweiyen.

¹⁴ “Ye norien kirikianə əmə min, Rimimiə apa ye rao ye neai, In ripəh norkeikeiyen mə kafan kirik kwajikovə tukrerwei.”

Piam yame ramor nahasien kimik
(Luk 17:3)

¹⁵ Kini Yesu rimə, “Tukmə piam kirik ror nahasien kimik, yuvən kimiru pisin əmə, mhajoun-pən naha nhagin yame rimnor ripəh nəmhenien. Tukmə rərig ik, kafam nəgkiarien tukror rikin rirerig-pə min, nakawor huvə əmiru minə. ¹⁶ Mərig tukmə ripəh nərigien ik, takvəh min yermamə kirikianə uə kiraru, mə tukirkun mə nəgkiarien fam yame takhani in nəfrakisien.† ¹⁷ Kini tukmə ripəh nərigien əmiə, hani-ərhav kimi niməhuak. Kini tukmə ripəh nərigien niməhuak, səm in rəmhen kin yemə iruə, uə [yemə has rəmhen kin] yermamə yame ramərer tuk mane kape takis.

¹⁸ “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukmə naksəhitə ye naha tapig ye tokrei tanə, tukrəhitə ye rao ye neai. Tukmə nakasətapig ye naha tapig ye tokrei tanə, tukrətapig ye rao ye neai.

¹⁹ “Kini yakamni-pre min tuk əmiə mə, tukmə kimiru kiraru nakrani kwis mə takwaiyoh kin nar kirik, kini Rimik apa ye rao ye neai tukror naha nhagin yame nakawaiyoh kin. ²⁰ Ror məkneikin meinai ikin hiə yermamə kiraru uə kisisər kirhuə kirikianə ye nhagik, kimawə miriə.”

Nuhpikinien ye yermamə yame narmamə kasor kaon kimin, kini in raməkeikei kimi əriə mə tuksarpin

²¹ Kini Pita rimauə tuk Yesu maiyoh-pən In mimə, “Yermaru. ?Tukmə piak ramor ahas pə kimi yo mamripin, nakmə jakaməkeikei mor fogivim iran m-kivhuun? ?Mi-seven rəmhen uə nikam?”

18:8: Mat 5:29-30 18:9: Mak 9:43-48 * 18:11: v. 11 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Yesu rimini nəgkiarien ikin e uə nikam. 18:12: Esik 34:11,16; Luk 19:10 18:15: Luk 17:3; Gal 6:1 † 18:16: Nəgkiarien kirik ye Dut 18:15 ramni mə tukmə narmamə kiraru uə kisisər kirhəni nəgkiarien kirikianə, tukni nəfrakisien ye nəgkiarien kapərisir. 18:18: Mat 16:19; Jon 20:23 18:19: Mak 11:24; Jon 15:7

²² Kini Yesu rimə, “Yakamni-pre tuk ik mə, pəh nien mə takor fogivim iran m-seven əmə, mərig takor m-seventi seven.[‡]

²³ “Takaməkeikei mor məknai meinai narmaruyen kape Kughen rəmhen əmə kin yame king kirik rorkeikei mə tukrəm-ru kaon yamə mine kafan narmamə kasor kimin, mə iriə tukasəkeikei misarpin. ²⁴ Nipig rimirikakun mə tukrivəh tai mane, kharəh kafan kirik yorwok yame ramor kaon rəmhen kin milian vatu khapsaah[§], mhavən kimin. ²⁵ Kwən a reinein narpinien; king rimə tukor salem kin yor wok a mine kafan piraovin mine kafan kwajikovə minə mine kafan narimnar minə fam pəh rarpin kafan kaon.

²⁶ “Məkneikin kafan yorwok rənimkur-pən tukun, maməkeikei mamni-pən tukun mə, ‘!Aweh! ?Nakirkun nivəhsi-pə-minien nipig kwakwə kimi yo pəh yakarpin fam kafak kaon uə?’ ²⁷ Kini kafan yemehuə rikin rehuə tukun, kini məpəh fam kafan kaon mə tukripəh min narpinien, meighaan kin mə tukramvən.

²⁸ “Mərig nipig yorwok a rimavən, məm yermamə kirik yame rimnor kaon kimin rəmhen kin wan hundred taosen vatu əmə.* Iriu kwis yorwok mir kape king. Kini yorwok yame king rimnəru-kin kafan kaon, rarar miraptərəkın yermamə yame ramor kaon kimin, mirəh nipətək nuan, məvit, mamni mimə, ‘!Arpin kafam kaon yame nimnor kimi yo!’

²⁹ “Kini yorwok a yame rimnor kaon kimin reiwaiyu mənimkur maməkeikei kimin mimə, ‘!Aweh! ?Nakirkun nivəhsi-pəyen nipig kwakwə kimi yo pəh yakarpin fam kafak kaon uə?’

³⁰ “Mərig in rimə, ‘Nikam.’ Kini mivən mə tukrivəh kwən a kavən kivəhsi-pən ye kalabus meriaji rarpin fam mane yame rimnor kaon kin.

³¹ “Nipig yorwok minə tiksın kimisəm nar a, rikiriə rəmhə pik tukun. Kisarar mhavən mhani-əsah-pən fam narimnar yamə mine kimisəm tuk king.

³² “Kini king rimnokrən kin yorwok a ruə rini-pən tukun mə, ‘!k yorwok has kirik. Yimnəpəh fam kafam kaon, meinai ik nimnəkeikei kimi yo tukun. ³³ ?Mərig rhawor e rikim ripəh nehuəyen tuk yermamə yame nakawor wok kimiru min, rəmhen kin yame rikik rehuə tuk ik?’ ³⁴ Kini niemha rhai king a, kini rimə tukrəh kavən kirəhsi-pən ye kalabus mə yemə ramarha tuk kalabus tukror nəmhəyen kimin meriaji rarpin fam mane yame ramor kaon kin.”

³⁵ Yesu rimini-ta nuhpikinien a, mini-pən tuk əriə mə, “Tukmə kimiə nakhapəh nisəru-kinien norien has yame piaumiə minə kasor irəmiə, Rimik apa ye rao ye neai tukrivəhsi-pre min narpinien rəmhen kin yame king a rimnor kimi kafan yorwok.”

19

?Rhuvə mə yerman mine piraovin tukwəpəh əriu minə uə?

(Mak 10:1-12; Luk 16:18)

¹ Kini Yesu rəgkiar ta, mitərhav Galili mivən ye provins e Judia, mivən maməmır apa nıkar nu Jodan pən. ² Kini narmamə khapsaah khakwasig kin. Kini In rimnor huvə narmamə aikin yamə mine kamhamhə, kasəsanin.

³ Kini Farisi tiksın khauə masaiyoh Yesu kin naiyohyen əutən kirik mə tuksəm-ru mə tukrini nəgkiarien kirik yame ripəh nəmhenien. Mhani-pən tukun mhamə, “?Loa rameighan kin mə yerman rirkun nəpəhyen kafan piraovin tuk nərigien apnapig əmə kirik kafan uə nikam?”

⁴ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Tukmə ror kimiə nakhapəh nisəvheikinien ye Nəkwəkwə kape Kughen mə nipig Kughen rimnəruhu nimoptanə, ‘In mor min yerman mine piraovin.’ *(Jen 1:27)* ⁵ Kini mimə yerman tukrəta ye rimni mine nisini, kini iriu

[‡] 18:22: Nıprai namba seventi seven ramni mə tukraməkeikei məru kin fam norien has yame kamor iran nipig mifam. [§] 18:24: Nəgkiarien kape Gris ramni mə “ten taosen talen” in mane rehuə pik. ^{*} 18:28: Nəgkiarien kape Gris ramni mə “wan hundred denari.”

18:34: Mat 5:25-26 18:35: Mat 6:15; Mak 11:25; Efes 4:32; Kol 3:13

piraovin mwarə kirikianə. 'Iriu tukrauə nīprairiu kirikianə.' (Jen 2:24) ⁶ Kini iriu kwis tukwarə kirikianə. Meinai Kughen riməviəfugin məknakin əriu, yermamə to rīpəh nakapīrien narəyen kapəriu."

⁷ Kini iriə kisaiyoh-pən In mhamə, "Tukmə ror məknakin, rhawor e Moses rimneighan kin mə yerman rirkun nīraiye nəkəkəkə tuk nəpəhyen kafan piraovin mivəhsi-pən kimin, kini məpəh in?"

⁸ Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mīmə, "Moses rimneighan kin əmiə mə taksəpəh kapəmiə nīpiraovin minə meinai kapəmia kapə riskai pik. Mərig in apa kupan rīpəh norien məknakin. ⁹ Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə tukmə yerman kirik, kafan piraovin rīpəh nivən-hanəyen tuk yerman pisin kirik, kini tukmə yerman a rarar mivən tuk yarmə, rəmhen kin mə in rimməkrəh kin piraovin a."

¹⁰ Kafan narmamə kisərig, kisakur, mhani-pən tukun mhamə, "Tukmə narəyen kape yerman mine piraovin riskai pik məkneikin, rhuvə mə tukpəh əmə norien kape mared."

¹¹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, "Pəh nien mə narmamə m-fam kharkun nisorien nəgkiarien e; mərig əmə yamə mine Kughen rimivəhsi-pən nirkunien kimi əriə, kapəriə pisin əmə. ¹² Ror məknakin meinai narmamə tiksīn to khapəh nisorien mared tuk nərigien pisin pisin minə. Tiksīn tukhapəh nisorien mared meinai nīprairiə rahas ror hanə. Kini tiksīn tukhapəh nisorien mared meinai kərai rəmhen kin kao karman. Kini tiksīn kamhani atuk əmə mə tukhapəh nisorien mared mə tuksor wok kape narmaruyen kape Kughen. Yermamə yame rirkun nivəhyen nəgkiarien e, tukraməkeikei mivəh."

Yesu ravəhsi-pən nīhuvəyen kimi kwajikovə minə
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

¹³ Kini narmamə tiksīn khapik kapəriə kwajikovə minə, mhauə misəm min Yesu, mə In tukrərhū-pən kwermīn irəriə, maməhuak tuk əriə. Mərig narmamə minə kape Yesu kimnhani-əhu əriə.

¹⁴ Kini Yesu rimə, "Takhapəh nhani-əhuyen kwajikovə minə. Səta irəriə pəh khauə tuk Yo. Meinai Kughen tukramarmaru ye narmamə yamə mine kisəmhen kin kwajikovə minə en." ¹⁵ Kini In mipik kwajikovə minə a mərəhu-pən kwermīn irəriə, mivəhsi-pən nīhuvəyen kimi əriə, mīterhav aikin a.

Tamaruə yame kafan nautə rehuə, mərig rorkeikei mə tukrarə ye nīmraghien rerin
(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶ Kini tamaruə kirik ruə məm Yesu, maiyoh In mīmə, "Yhajoun. ?Nakmə jakaməkeikei mor naha nhagin yame rhuvə, mə jakamarə rerin?"

¹⁷ Kini Yesu rimə, "Nakhawor mamaiyoh Yo kin nar yame rhuvə? Yermamə kirik rapəh nīhuvəyen. Kughen əmə In rhuvə. Tukmə nakmə takarə ye nīmraghien rerin, əri-pən loa."

¹⁸ Mərig kwən a rimə, "Naha loa yame nakamni?"

Kini Yesu rimə, "Takpəh nhopniyen yermamə. Kini mipəh napir-pənien tuk piraovin pisin. Kini mipəh nəkrəhyen. Kini mipəh nini-apnəpigien nar meikuə kin ye yermamə kirik. ¹⁹ Tuk nīpig minə fam takamsiai rimim mine nisīnim. Kini morkeikei min ik minə tiksīn rəmhen kin yame nakorkeikei atuk ik."*

²⁰ Kini tamaruə ai rini-pən tukun mīmə, "Yhajoun. Loa minə en, yakaməri-pən fam. ? Mərig naha nhagin raməmīr yame yakpəh hanə norien?"

²¹ Kini Yesu rimə, "Tukmə nakmə kafam nīmraghien tukratuatuk, yuvən, məvrai rik rik kafam narimnar, mivəh mane iran, kini mivəhsi-pən kimi narmamə yavən has minə. Kini kafam narimnar tukripsaah apa ye neai. Kini ik muə, mīkwasig kin Yo."

²² Nīpig tamaruə ai rimmərig nəgkiarien yame Yesu rimini, rikin rəpou, meinai kafan nautə ripsaah.

19:5: 1 Kor 6:16 19:7: Dut 24:1-4; Mat 5:31 19:9: Mat 5:32; 1 Kor 7:10-11 19:14: Mat 18:2-3 19:17: Lev 18:5; Luk 10:28 * 19:19: Loa minə e kimnharai ye Eks 20:12, mine Dut 5:16-20.

²³ Kini Yesu rini-pæn tuk kafan narmamæ minæ mimæ, “!Nəfrakis! Riskai pik tuk narmamæ yamæ mine kapəriæ nautæ rehuæ tuk nivænien ye narmaruyen kape Kughen.

²⁴ Kini yakamni-pre min tuk æmiæ mæ, ?Nakasærig mæ nar miragh ehuæ kirik ræmhen kin kamel, to rauru-pæn ye kwæruwei nidil uæ? Nikam, rætæn pik. Ræmhen æmæ min kin yermamæ yame kafan nautæ rehuæ, rætæn pik tukun tuk nətayen aikin a muæ Kughen ramarmaru iran.”

²⁵ Kini narmamæ kafan minæ kisærig, kisakur, minæsaiyoh mhamæ, “!Eh! ?Mærig tukmæ ror mæknekin, kitawæ pa in tukramaræ ye nimraghien rerin?”

²⁶ Mærig Yesu ræm tim tim æriæ mini-pæn tuk æriæ mæ, “Nar e, to yermamæ ripæh norien. Kughen pišin æmæ In rirkun norien. Meinai In rirkun norien narimnar fam.”

²⁷ Kini Pita rini-pæn tukun mimæ, “?Mærig kimawæ jakhavæh naha nhagin? Yimæsæpæh fam kapæmawæ narimnar, mhauæ, mhakwasig kin Ik.”

²⁸ Kini Yesu rini-pæn tukun mæ, “Yakamni æfrah tuk æmiæ mæ, ye nipig yame narimnar fam tukhaukreikin mhauæ mhawi, kini Yo, Ji Yermamæ, jakækwætæ ye kafak jea kape king yame rhakak pik, kini kimia e yame nimnhakwasig kin Yo, taksækwætæ-pæn min ye jea kape king iriæ m-fam twelef, kini masarmaru ye kwænæræus twelef kape Isrel.

²⁹ Kini narmamæ m-fam yamæ mine kimisæpæh kapəriæ nimæ minæ, uæ piauriæ minæ, uæ nowinriæ minæ, uæ rimriæ minæ, uæ nisinriæ minæ, uæ jiriæ minæ, uæ kapəriæ nipiraovin†, uæ nimoptanæ kapəriæ tuk nhagik, Kughen tukrivæh-sipæn narimnar minæ a rehuæ pik kimi æriæ, mivæhsi-pæn nimraghien rerin kimi æriæ. ³⁰ Mærig, narmamæ minæ e kasækupæn tukpihamakwasig, kini yamæ mine kamhakwasig tukpihauæ mipisækupæn.”

20

*Nuhp*ikinien ye yorwok minæ apa plantesen kape grep

¹ Kini Yesu rimæ, “Ror mækneikin mæ narmaruyen kape Kughen ræmhen kin yemehua kirik kape næsimien. Rimatærhav yenpig-enpig ægkap marha-kin narmamæ mæ tukhauæ misor wok ye plantesen kape grep. ² Kini mini mæ tukrærok æriæ kirikianæ kirikianæ wan taosen vatu.* Marar mher-pæn kin æriæ khavæn misæsim.

³ “Ipekæ tuk naen klok yenpig-enpig, ritærhav, mamvæn ye maket, mæm narmamæ tiksîn kasærer apnapig. ⁴ Rini-pæn tuk æriæ mæ, ‘Kimiæ havæn misæsim apa plantesen kape grep kafak. Kini jakærok æmiæ kin mane yame ratuatuk.’ ⁵ Kini kimnhavæn.

“Kini yerkwæiha, rimatærhav mor nar kirikianæ min, kini mor min ye tri klok yenaiyu. ⁶ Kini ipakæ tuk faef klok yenaiyu, ritærhav mivæn mæm narmamæ tiksîn kasærer apnapig æmæ. Kini rini-pæn tuk æriæ mæ, ‘?Rhawor nakasærer ikin e kape nipig piæpiæ kirik mhapæh nisorien nar kirik?’

⁷ “Mærig khani-pæn tukun mhamæ, ‘Meinai yermamæ kirik ripæh nivæhsi-pæyen wok kirik kimi æmawæ.’

“Kini rini-pæn tuk æriæ mæ, ‘Kimiæ havæn misæsim apa plantesen kape grep kafak.’

⁸ “Kini yenaiyu, yemehua kape plantesen kape grep rini-pæn tuk manaja mæ, ‘Okræn kin yorwok minæ khauæ, nakvæhsi-pæn nærok kapəriæ. Takrikakun mamærok narmamæ yamæ mine kimnhauæ mhakwasig, mamvæn meriaji-pæn narmamæ yamæ mine kimnhauæ misækupan.’

⁹ “Kini yorwok yamæ mine kimnhauæ misor wok ye faef klok, manaja rimnærok æriæ wan taosen vatu. ¹⁰ Ror pæn, narmamæ yamæ mine kimisækupæn misor wok, khamæ ta mæ tukhavæh rapita yamæ mine kimisor wok mhakwasig. Mærig iriæ kirikianæ kirikianæ kimnhavæh æmæ wan taosen vatu. ¹¹ Nipig kimnhavæh mane, misat-munmun mhani hah yemehua kape plantesen. ¹² Mhani-pæn tukun mhamæ, ‘Næmæ yamæ mine kimisor wok

19:26: Job 42:2 19:28: Mat 25:31; Luk 22:30; Rev 3:21 † 19:29: Nægkiarien e “Nipiraovin” rikæk ye kopi akwas tiksîn kape Niutesteman. Keinein mæ Yesu rimini æfrakis uæ nikam. 19:30: Mat 20:16; Luk 13:30 * 20:2: Nægkiarien kae Gris ramni mæ “wan denari.” In nærok atuutuk kape wok kape nipig kirikianæ. 20:8: Lev 19:13; Dut 24:15

mhakwasig, kimisor əmə wok ye aoa kirikianə əmə, mərig ik nimmərok əmawə miriə rəm nəmhen əmə. Mərig kimawə yimisor wok ehuə yerkwēiha ehuə, nīpig piəpiə.’

¹³ “Mərig yemehua rini-pən tuk əriə mə, ‘Yo kirik. Pa rimə yimnoriah ik. Nakneighaan ta kin mə jakvəhsi-pre wan taosen vatu. ¹⁴ Vəh kafam mane mamvən. Yakorkeikei mə jakərok yermamə yame rimikwasig rəmhen əmə kin ik. ¹⁵ Kafak e mane. Yakirkun norien naha nhagin kin mane kafak. ?Nakamor jalus meinai yakamor huvə pən kimi əriə uə?’ ”

¹⁶ Kini Yesu rimini-ta nuhpikinien mini-pən tuk əriə mə, “Narmamə minə e kamhakwasig tukpisəcupan, kini yamə mine kasəcupən tukpihakwasig.”

Yesu rimini ərhav min mə tukrimhə kini mamragh min

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Kini Yesu mine kafan narmamə kishaktə mhavən Jerusalem. Kini Yesu rokrən min kin kafan narmamə twelef mə tukhauə ye tamhekin kirikianə. Kini mini-pən mimə, ¹⁸ “Taktəkun ai tukshaktə mhavən Jerusalem. Kini ye kwənmhaan aikin a, narmamə tiksın tuksərhə-pən Yo, Ji Yermamə, ye kwermi jif pris mine nəmhajoun kape loa kape Moses. Kini iriə tukhauh Yo mə Yo jakaməkeikei mimhə. ¹⁹ Kini tukseighan-pən kin Yo kimi narmamə minə e pəh nien mə nəmə Isrel, mə tuksarh iakei irak, misərkis-ərkis Yo, kini misəsik-pən yo ye nai kamarkwao kin. Kini mərig jakamragh min ye nīpig yame ror kisisər kin.”

Mama kape Jemes mine Jon raiyoh-pən nar kirik kimi Yesu

(Mak 10:35-45)

²⁰ Kini piraovin kape Sebedi rikir tini mir muə mənimkur-pən tuk Yesu maiyoh In kin nar kirik.

²¹ Kini Yesu rimini-pən tukun mə, “?Nakorkeikei naha?”

Kini pian a rimə, “Pəh kafak kwajikovə mir kirik tukrəkwətə ye nīkarim matuk, kini kirik tukrəkwətə ye nīkarim mawor, nīpig ik takvəh nehuəyen kape narmaruyen.”

²² Mərig Yesu rini-pən tuk kwərə mir a mə, “Nakawaiyoh-pə kin nar kirik yame nakweinein. ?Kimiru nakramə nakwəmhen mə takwərig min nəmheyen ye nīpraimiru rəmhen kin yame Yo jakərig uə?”†

Kini iriu kramə, “Əhə. Kimru yakwəmhen.”

²³ Kini Yesu rini-pən mə, “Nəfrakis. Kimiru takwərig nəmheyen rəmhen kin yame Yo jakərig. Mərig nar yame nakwaiyoh kin, mə kirik tukrəkwətə ye nīkarik matuk, kirik ye nīkarik maor, yo yakeinein nivəhsi-preyen. Mərig Rimik Kughen rimivəhsi-pən kwənmhan mir e kimi narmamə yamə mine In rimirpen ta mimə iriə tuksəkwətə ikin.”

²⁴ Nīpig narmamə minə tiksın kape Yesu, iriə ten, kisərig nəvsaoyen kin, niemha rhai əriə tuk Jemes mine Jon. ²⁵ Kini Yesu rokrən kin əriə mə tukhauə misəm. Kini mini-pən tuk əriə mə, “Kimiə nakwənharkun ta norien kape nəmehua yamə mine pəh nien mə nəmə Isrel. Iriə kasor ətən pik tuk kapəriə narmamə minə. Kini kapəriə nəmehua minə kasəviətərkən-əhu pik əriə mhamə tukamhakwasig əmə kin əriə. ²⁶ Mərig riəpəh natuatukien mə kimiə taksor məknakin. Tukmə kimiə kirik rorkeikei mə tukrivəh nehuəyen rapita əmiə, nərigien kafan tukreiwayu muə mə in yor atuə kin kirik kapəmiə. ²⁷ Kini tukmə kimiə kirik rorkeikei mə tukrəcupən mamkir əmiə, in min tukruə rəmhen kin yasitu kapəmiə fam ²⁸ rəmhen kin yame Yo min, Ji Yermamə, pəh nien mə Yo yimauə mə narmamə tuksor atuə kin kafak. Yimauə mə jakor atuə kin kapəriə, kini moriah kafak nīmraghien marpin nīmraghien kin kape narmamə khapsaah.”

Yesu rimmor huvə nīmrin pis mir

(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

20:16: Mat 19:30; Mak 10:31 20:18: Mat 16:21; 17:22-23 20:21: Mat 19:28; Luk 22:30 † 20:22: Ye v. 22, Yesu rimməgkiar kin nuhpikinien məkneikin, “?Nakrarkun niranim-pən-ien ye pənkin yame jaknim-pən ikin uə?” Mərig Translesen Komiti rimməri-pən yame Bislama Baebol ramni mhoprari nuhpikinien mirai əmə nīpran. 20:25: Luk 22:25-26 20:26: Mat 23:11; Mak 9:35
20:28: Luk 22:27; Fil 2:7

²⁹ Kini Yesu mine kafan narmamə khauə yerkwanu kirik nhagin e Jeriko. Misarə, mhatərhav min, narmamə khapsaah kimnhakwasig kin əriə. ³⁰ Kini nimirin pis mir kwəkwətə ye nikar swatuk. Kini nipig kwərig mə Yesu e ramuə, kwokrən kin In mirəmə, “!Yermaru! !Kwənərəus kape King Deved! Yakworkeikei mə rikim tukrehuə tuk əmru.”

³¹ Kini narmamə khapsaah kisəgiar-pən skai kimi əriu, mhamə, “!Ah! Rapim.”

Mərig iriu karəpən əmə ye nokrənien. Mirəmə, “!Yermaru! !Kwənərəus kape King Deved! Yakworkeikei mə rikim tukreihuə tuk əmru.”

³² Kini Yesu rarar, mokrən kin əriu mimə, “?Nakramə jakor naha nhagin kimi əmiru?”

³³ Kini krəni-pən tukun mirəmə, “Yermaru. Yakworkeikei mə nimirru tukrarha, pəh yakwəm nar.”

³⁴ Kini Yesu rikin rehuə tuk əriu, mərəo-pən mirap nimiriu. Məknəkin nimiriu rarha. Kini kwəm nar. Kini ai iriu mirakwasig kin Yesu.

21

Yesu ramvən Jerusalem mamor əpu mə In king

(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

¹ Kinəmhavən pakə tuk Jerusalem, mhatərhav-pən yerkwanu e Betfas, ipakə tuk tukwas kirik nhagin e Olif. Kini Yesu rher-pən kin yermamə kiraru kafan, ² mimə “Takravən yerkwanu a nakaravaag-pən ikin. Kini mwəm dongki kirik, mine tini, kimirkwəji əriu. Nakararisin əriu, mwəsəg mirəuə. ³ Kini tukmə yermamə kirik raiyoh-pre tuk əmiru mə takweihe kin, takrani-pən tukun mirəmə, ‘Yermaru rimə tukrəsua ye dongki mir e.’ Kini taktakun əmə tukreighaan kin dongki mir a kimi əmiru.”

⁴ Nar a ritərhav-pə ror nəgkiarən kape profet kupan ruauə minor nəfrakisien kin, yamə rimini mimə,

⁵ “Hani-pən tuk nipian Saeon* mhamə,
‘Səm-ru kapəmiə king ruauə tuk əmiə,
maməsua ye dongki.

Maməsua ye ji dongki.

Kini king a In yemə mar.’ ”

(Sek 9:9)

⁶ Kini kafan yermamə mir kwor naha nhagin yame Yesu rimini. ⁷ Kiravən mirarəh dongki mine tini mirəuə mwəm Yesu. Miravəhsi-ta kot kapəriu mawəpeinə-pən kin ye nimetai dongki. Kini Yesu rəsua iran. ⁸ Narmamə khapsaah kisətu kot kapəriə mīmhahuvə-pən kin kimi swatuk; kini misərai nimar nai misətu-pən min ye swatuk. ⁹ Narmamə yamə mine kasəkupən kin Yesu kini mine yamə mine kimnhakwasig kin kasokrən apomh mamhani mhamə,

“!Səgnəgin Mikip King Deved!†

Pəh kivəh-si haktə Kwən e ramuə ye nhag Yermaru.

(Sam 118:26)

!Səgnəgin Kughen yerpig!”‡

¹⁰ Yesu rimatərhav-pə Jerusalem, narmamə m-fam aikin, rikiriə rimnakur mamhani nəgkiarən ripsaah misaiyoh-pən əriə minə mhamə, “?Pa e?”

¹¹ Kini narmamə khamə, “Yesu e. In profet kirik rimasi-pən apa Nasaret ye provins a Galili.”

Yesu rimnəko ta narmamə yamə mine kasor nar apnapig ye Nimə Ehuə kape Kughen
(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹² Kini Yesu rivən ye nimə ehuə kape Kughen. Kini maməko yerhav narmamə yamə mine kasəvrai narimnar mamhavəh mane iran, mine yamə mine kasəvrə. Kini mərəkita kin narimnar yame ramswin ye tebol kape narmamə yamə mine kasərai mane ikin; kini

* 21:5: Jerusalem, nhag pisin kirik e Saeon. † 21:9: kimnhani mhamə, “Hosana.” Kini nipran rimə, “Vəh miragh əmawə,” uə, “Səgnəgin Kughen.” ‡ 21:9: Kaməni nipe e ye nipig kape Pasova.

məsuə kin jea kape narmamə yamə mine kasor salem kin mak ye tanə.^{§ 13} Kini mor kwirig kimi əriə mimə, “Kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə,

“‘Nimə kafak, in nimə kape nəhuakien.’ (Aes 56:11) Mərig kimiə nakasor rəmhen kin ‘nimə yame yəkrəh minə kaserkwaig ikin.’” (Jer 7:11)

¹⁴ Kini nimirin pis minə mine yamə mine nihuriə rarpəvin kimnhavən tuk Yesu apa ye Nimə Ehuə kape Kughen, kini ror huvə əriə. ¹⁵ Kini kwajikovə minə kasokrən apomh ipakə tuk Nimə Ehuə kape Kughen mamhani mhamə, “!Səgnəgin Mikip King Deved!” Mərig jif pris minə mine nəmhajoun kape Loa kimisəm Yesu ramor narimnar huvə minə, misərig mə kwajikovə minə a kasəgnəgin In, niemhaa rhai əriə. ¹⁶ Khani-pən tuk Yesu mhamə, “?Nakərig nəgkiarrien yame kwajikovə minə e kamhani iram uə?”

Kini Yesu rimə, “Əhə. Mərig tukmə ror nakhapəh nisəvheikinien nəgkiarrien ye Nəkwəkwə kape Kughen yame ramni mə,

“‘Ik nimmor mə kwajikovə minə, mine kwajikovə əmtəmtə minə tuksəgnəgin Ik ye tikiheriə.’” (Sam 8:2)

¹⁷ Kini rəgkiar ta, məpəh əriə mitərhav Jerusalem mamvən Betani, mapir ikin.

Yesu rimini hah nai kirik kimə figtri, kini ror siə kin

(Mak 11:12-14, 20-26)

¹⁸ Kəni rikwamer kin, yenpig-yenpig əgkap, iriə khatərhav min Betani, mharerig-pən Jerusalem, kini Yesu rinəmkərəv. ¹⁹ Kini məm nai kirik, kimə figtri, ramərer ye nikar swatuk. Rəriwək mivən pakə tukun, məm nimirin in əmə e in əmə. Kini Yesu rəgkiar-pən kimi figtri ai mimə, “Yermamə tukriyəh min nənien kwənkəwam tuk nipig kirik.”* Məkneikin nai a rimnaukei.

²⁰ Kini narmamə kafan minə kimisəm, kisakur. Mhamə, “!E-he-o! !Nai e raukei ahuaa əmə!”

²¹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukmə nakshatətə ye Kughen, kini kapəmiə nhatətəyen riyəh norien kiraru, nakharkun nisorien nar yame yimmor ye figtri. Mərig pəh nien mə in əmə a, mərig nakharkun nhani-pəniyen tuk tukwas a mhamə, ‘Əta eikin e mivən məmnim apa ye tahik’ kini tukror nəkwaimiə. ²² Tukmə nakshatətə, nakharkun nhavəhyen naha nhagin yame naksəhuak tukun.”

Namehuə minə kape Isrel kisarkut mə tuksəm-ru nehuəyen kape Yesu mə rimasip-kaa (Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³ Kini Yesu rivən ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen maməvhag kimi narmamə. Kini jif pris minə mine nəmehua kape kwənərəus kape Isrel minə, khauə misəm In. Masaiyoh In mhamə, “?Nakamhawor narimnar minə e? ?Pa nhagin rimivəhsi-pre nehuəyen mə takor narimnar məknekin?”

²⁴ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Rhuvə. Jakaiyoh kin naiyohyen kirik kimi əmiə. Tukmə nakhani atuatur, jakni-pre tuk əmiə mə Pa nhagin rimivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo tuk norien narimnar. ²⁵ Hanipə-ru tuk Yo mə ?Pa rimivəhsi-pən nehuəyen kimi Jon mə tukror baptaes ye narmamə? ?Kughen uə yermamə?”

Kini kinasəsiwən-əsiwən kimi əriə minə mhamə, “?Tukshaw ni e? Tukmə kitawə khani mə, ‘Kughen rimivəhsi-pən nehuəyen kimi Jon,’ mərig Yesu tukrimə, ‘?Tukmə Kughen rimivəhsi-pən nehuəyen kimin, rhawor e kimiə nakhapəh nhaniyen nəfrakisien iran?’ ²⁶ Mərig to khapəh min nhaniyen mhamə, ‘Yermamə əmə rimivəhsi-pən nehuəyen kimin,’ meinai kitawə khagin kin narmamə minə e meinai iriə kamhani mə Jon in profet əfrakis.”

²⁷ Ror pən iriə kimnhani-pən tuk Yesu mhamə, “Yakseinein.”

§ 21:12: Yesu rimmor məknekin, mamor fulfilem profesu kirik ye Sek 14:21. * 21:19: Yesu rəgkiar kin nai e rəmhen kin nuhpikinien kirik, mini məknekin, “Tukmə yermamə rapəh norien nəkwai Kughen, kafan narəyen tukrəmhen kin figtri; tukror siə kin.” Ror pən Yesu ramni hah narəyen yame ror siə kin. 21:21: Mat 17:20; Luk 17:6; Jon 14:12; 1 Kor 13:2 21:22: Mat 7:7-11; 18:19 21:26: Mat 14:5

Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Əhə. Mərig Yo min to yakpəh nini-pre-yen mə Pa nhagin rimivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo mə jakor narimnar.”

Nuhpikinien ye pikwarien kiraru

²⁸ Kini Yesu rimini-pən min nuhpikinien tuk əriə mimə, “Kwən kirik, tini yerman kiraru. Kini rivən mini-pən tuk irehuə mimə, ‘Narik, yuvən məsim ye plantesen kape grep.’ ²⁹ Mərig rimə, ‘Ah. Yakapəh.’ Kini marə, marar min ye nərigien kafan mivən məsim. ³⁰ Kini tatə kapəriu rimavən məm yame rəkəskəh, mini-pən min əmə nar kirikianə. Kini rimə, ‘Rhuva, pəh yakvən.’ Meikuə, məpəh.” ³¹ Kini Yesu raiyoh əriə mimə, “?Kwərə mir a, pa nhagin rimmor nəkwai rimni?”

Kini khamə, “Irehuə.”

Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Ratuatuk. Kini yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə nəmə has rəmhen kin narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis, mine nipiraovin kape swatuk kimnhauə ye narmaruyen kape Kughen kwasig ikin kimia. ³² Meinai Jon Baptaes rimauə tuk əmiə mə tukrhajoun swatuk kape norien atuatuk, kini mərig kimia nimnhapəh nhaniyen nəfrakisien iran. Mərig yor təvhagə has minə rəmhen kin narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis, mine nipiraovin kape swatuk, iriə kimnhani nəfrakisien iran. Mərig kimia naksəm pawk nar a, mhapəh nisararien ye nərigien kapəmiə mhapəh nhaniyen nəfrakisien iran.”

Yesu ramni mə nəmə Isrel kimishopni profet kape Kughen rəmhen kin yame yorwok minə kimishopni narmamə kape yemehuə kape plantesen

(*Mak 12:1-12; Luk 20:9-19*)

³³ Kini Yesu rimə, “Kini sərig min ru nuhpikinien kirik. Yermamə kirik rimməsım kin kafan plantesen kin grep, markoparin-pən. Kini mikir kwətəgtap kirik kape nəviəsis-pənien kwənkwai grep iran. Mə nehen tukraiyo, kivəh kor waen kin. Kini in mor nimə apomh kirik mə tukramərer ikin mamarha huvə tuk kafan plantesen. Kini in mərəhu plantesen ai ye kwermi narmamə tiksın, tukhapik nəriə tiksın, mhavəh-si-pən nan kirik rəmhen kin nərokien. Marə, mitərhav min aikin mivən ye tanə pisin. ³⁴ Kini kwənkwai grep rimhiak, kini yemehuə kape plantesen rher-pən kin kafan tiksın manaja mə tukhavən misəm narmamə yamə mine kisəsım aikin mə tukhavəhsi-pən grep nan, rəmhen kin nərok kafan. ³⁵ Mərig iriə kisarar, mhauh kirik, mishopni kirik, misarkwhopni kirik. ³⁶ Kini yamehuə ai rarə mher-pən min kin kafan tiksın narmamə kisapita yamə minə apa kupan. Khavən, kini narmamə yame kasəsım kimisor rahas pən min kimi əriə rəmhen kin yame kimisor kupan. ³⁷ Kisor məknaikin mamhavən, yamehuə kape plantesen rher-pən kin tini rivən tuk əriə. Ye nərigien kafan rimə, ‘Tukmə ror tuksəm kafak kwajikovə, kini tukhasiai.’ ³⁸ Mərig iriə kisəm khamə, ‘Kwajikovə atuatuk e kape yamehuə kape plantesen. Pəh kishopni pəh plantesen e tukror kapətawə kin.’ ³⁹ Məknekin kharaptərəkin, misarkwərhav kin ye plantesen mishopni.”†

⁴⁰ Kini Yesu raiyoh narmamə yame kasətərig kin, mimə, “?Rikimie raməsik mə nipig yemehuə kape plantesen tukruə, kini tukrhawor-pən iran mine narmamə yamə mine kimisəsım ye plantesen kafan?”

⁴¹ Kini khani-pən tukun mhamə, “Tukroriah-oriah nəmə has minə a, mhopni əriə. Kwasig ikin, tukreighaan pən kin kafan plantesen kimi narmamə pisin minə. Kini ye nipig atuatuk yame grep tukrimhiak, iriə tukhavəhsi-pən kwənkwan kimin.”

⁴² Kini Yesu rimə, “Tukmə ror kimie nakhapəh nisəvhəkin-hanə-yen nəgkiarrien yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini mimə, “‘Nai yame narmamə kape nivhirəkinien nimə kimnhavəh kini minəsarakikin.

Mərig nai ai rehuə, taktəkun ai Kughen rimmherig min, mor səpag apomh kin. Nar e Kughen Yermaru rimmor.

21:32: Luk 3:12; 7:29-30 21:33: Aes 5:1-2 21:38: Mat 27:18 † 21:39: Yesu ramni nuhpikinien kape plantesen mə nəmə Isrel kimishopni profet tu minə tiksın kape Kughen, kini mərig ruirkun ta mə tukshopni min In. 21:39: Hib 13:12

Rikitawə ragien pik tukun.'

(Sam 118:22,23) ⁴³ "Ror

pən, yakamni-pre tuk əmiə mə tukvəh-si ta narmaruyen kape Kughen tuk əmiə, kivəhsi-pən kimi narmamə yamə mine kasor narmaruyen kape Kughen ramkuə kin kwənkwan. ⁴⁴ Tukmə yermamə kirik rirəh-pikin səpaag e, tukrowhan əgkap.

Kini tukmə səpaag a ruh yermamə kirik, tukrhosis-hosis in."[‡]

⁴⁵ Kini jif pris minə mine Farisi minə kimisərig nuhpikinien yamə mine Yesu rimini, kharkun mə In raməgkiar irəriə. ⁴⁶ Kini misarha kin swatuk mə tukhavəhsi-pən Yesu ye kalabus. Mərig kinnhagin kin narmamə, meinai narmamə kamhani mhamə In profet kirik.

22

Yesu rimini nuhpikinien kape nəviginiien ehuə

(Luk 14:15-24)

¹ Kini Yesu rimini min nuhpikinien tiksın tuk əriə mimə, ² "Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin king kirik yame ramor apnəpeinə ye nəviginiien ehuə tuk narkurəkien kape tini. ³ Kini mher-pən kin kafan yorwok minə mə tukhavən mhavi-pə narmamə yame rimnokrən-ta kin əriə mə tukhauə tuk nəviginiien. Mərig iriə m-fam kimisəpəh-pən, mhamə to iriə khapəh nhavəniien.

⁴ "Kini rher-pən kin kafan yorwok tiksın min, mini-pən tuk əriə mə, 'Havən mhani-pən tuk narmamə yamə mine yimnokrən ta kin əriə mə tukhauə mhamə yaknor apnəpeinə ye nəviginiien. Yimoh kafak kau yamə mine kisəsis-əsis huvə. Narimnar fam rinəmhen. Hauə ye nəviginiien kape narkurəkien.'

⁵ "Mərig khapəh nisərigien yor wok minə a. Kirik ramvən ye kafan nəsimien; kirik ramvən ye kafan stoa. ⁶ Kini tiksın kharaptərəkın yorwok minə a misor ahas-pən irəriə, mishopni əriə. ⁷ Kini king, niemha rhai pik. Kini rher-pən kin mobael kafan minə khavən mishopni narmamə yamə mine kimishopni kafan yorwok minə. Kini mhasiai-pən nap ye taon kapəriə.

⁸ "Kini mini-pən tuk kafan yorwok minə mə, 'Kinor apnəpeinə ta ye nəviginiien kape narkurəkien. Mərig narmamə yame yimnokrən kin əriə, norien kapəriə ripəh nəmhenien mə tukhauə. ⁹ Havən apa ye swatuk minə mhani-pən tuk narmamə apnapig minə fam yamə mine nakasəm, mə tukhauə ye nəviginiien.'

¹⁰ "Kini yorwok minə kinnhavən apa ye swatuk minə, misofugin narmamə mi-fam yamə mine kimisəm əriə, yamə mine khahuvə mine yamə mine kisah, kini narmamə kinnhakuar aikin kaməvigin ikin.

¹¹ "Mərig nipig king rimauə məm narmamə, məm yermamə kirik aikin ripəh nivəniien ye neipən kape lafet kape narkurəkien. ¹² Kini king rini-pən tukun mə, 'Yo kirik, nimirəh nivəhsi-pəniien neipən kape lafet kape narkurəkien. ?Rhawor e nakuə imə?' Mərig kwən a reinein nhorpinien nəgkiariien kafan.

¹³ "Kini king rini-pən tuk kafan narmamə minə mə tuksərkis-ətərəkın kwermın mir mine nihun mir, kini misarakikin-pən ye nəpignəpien, ikin kamasək ikin, kaməkwəruə ikin."

¹⁴ Kini Yesu rirpin nəgkiariien mimə, "Ror məkneikin, narmamə khapsaah yame kinnokrən kin əriə, mərig kwatiksın əmə yamə mine kimirpen əriə mə tukhauə imə."

Farisi minə khamə tukhavəh-si əhu Yesu tuk nəgkiariien ye nikarın kape takis

(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

¹⁵ Kini Farisi minə kinnhatərhav mamharai mhun mə tuksor Yesu rini nəgkiariien kirik yame ripəh nəmhenien. ¹⁶ Mishər-pən kin narmamə tiksın kapəriə, mine nukwao kape King Herod, khauə misəm Yesu. Mhani-pən tukun mhamə, "Yhajoun. Yakharkun mə Ik yermamə atuatuk. Nakpəh niginiien kin yermamə mə to rivi kafam nərigien,

[‡] 21:44: Ves 44 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Matiu rimirai əfrakis nəgkiariien ikin e uə nikam. 22:6: Mat 21:35 22:13: Mat 8:12; 25:30; Luk 13:28 22:16: Luk 11:53-54

meinai rikim rapəh nəsikien mə yermamə kirik rehuə uə yermamə kirik reiwaiyu; məriḡ nakaməfrakis əmə. Kini nəwhagien kafam raməri-pən əmə norien yame Kughen rorkeikei. ¹⁷ Kini yaksorkeikei mə jakharkun nəriḡien kafam mə, ?Ratuatuk ye loa kapətawə mə tukasərok-pən takis kimi Sisa, yamehuə kape Rom, uə nikam?”

¹⁸ Məriḡ Yesu rirkun mə kamhani nəḡkiarien e, mhamə tuksor nar has kirik. Kini mini-pən tuk əriə mə, “!Ah! Kapəmiə niniyen in rhuvə məriḡ rikimiə rəmkimik. ?Nakshawor e misarkut mə taksapita Yo? ¹⁹ Havən-ru mharəh mane yame rəmhen tuk nərokien takis.”

Kini khavən, mhavəh siren*, mhauə.

²⁰ Kini raiyoh-pən əriə mə, “?Nanmi pa e? ?Kini nhag pa e?”

²¹ Khamə, “Nanmi Sisa. Kini mine nhagin min.”

Məknekin Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Nəmhen. Nar kape Sisa, havəhsi-pən kimi Sisa. Məriḡ nar kape Kughen, havəhsi-pən kimi Kughen.”

²² Yesu rhorpən məkneikin nəḡkiarien kapəriə, kisəriḡ, kisakur pik kin. Məkneikin kisəta ye Yesu mamhavən.

Sadusi minə khamə tukhavəh-si əhu Yesu tuk nəḡkiarien ye nikarin kape nimraghien rerin

(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

²³ Ye nipiḡ a, Sadusi minə tiksin khauə misəm Yesu. Sadusi minə ai khamə ta mə tukmə yermamə rimhə to riphəh nimragh-minien ye rao ye neai. ²⁴ Kini kisaiyoh pən Yesu mhamə, “Yhajoun. Moses rimirai ye Loa mimə, “Tukmə yerman rimhə-tan kin piraovin kafan, kini kapəriu kwajikovə rirkək, naoraih yerman ai tukraməkeikei mikir piraovin ai tukreimək.’

(Dut 25:5-6)

Ye nəriḡien a, iriu kirirkun nirəptərəkiniyen nhag piauni yame rimhə. ²⁵ Tukmə narmamə seven, iriə piauriə minə. Nimrin nupan ror mared, kini mipəh nirəhyen kafan kirik kwajikovə, mimhə. Kini yame rikwasig kin rikir pian a. ²⁶ Kini mimhə, mipəh nivəhyen tini. Kini naorahini yame ror kisisər kin ror əmə min nar kirikianə kin, meriaji iriə fam a seven kimnhakir piraovin a, kini mhamhə fam, mhapəh niseiməkien. ²⁷ Kini en piraovin ai rimhə min. ²⁸ Kini ye nipiḡ kape narmamə tukhamragh min iran, iriə ai seven iriə piauriə minə, ?piraovin ai tukror piraovin kin kape pa nhagin?”

²⁹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Nakamhani-əro kin en meinai tukmə ror nakseinein nəḡkiarien ye Nəkwəkwə kape Kughen, miseinein min nirkunien kape Kughen. ³⁰ Tukmə narmamə yamə mine khamhə mamragh min to kharəh nisorien mared. Norien kape mared rimnor infamien, rəmhen kin narəyen kape agelo minə apa rao ye neai. ³¹ Kini ye nikarin kape nimragh-minien, tukmə ror nakhapəh nisəvheikiniyen nəḡkiarien yame Kughen rimini mimə, ³² ‘Yo Yo Kughen yame Ebrahim, Aesak mine Jakob karhəgnəgin hanə Yo.’

(Eks 3:2,6)

!Kitawə kharkun mə irisir kirharə iriə Kughen meinai nar apnapig kwərhimhə ta tu mirhəkupən Moses, məriḡ Kughen ramni mə karhəgnəgin hanə In. !Kini pa rimə narmamə mhə minə kasəgnəgin Kughen, məriḡ narmamə yamə mine kamhamragh!”†

³³ Nipiḡ narmamə minə a kimisəriḡ nəḡkiarien kafan, kisakur pik kin nhajounien kafan.

Naha loa in rehuə pik

(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

³⁴ Farisi minə kimisəm mə Yesu rimivəhsi-əhu Sadusi minə ye kafan nəḡkiarien, khauə kirikianə mharai mhun mə tuksaiyoh-pən Yesu kin naiyohyen əutən kirik. ³⁵ Kini iriə kirik, yame in yhajoun kape loa rini-pən nəḡkiarien kirik kimi Yesu mə tukrəm-ru mə

* 22:19: Nəḡkiarien kape Gris riphəh niniyen “siren,” məriḡ ramni mə “denari.” 22:21:

Rom 13:7 22:23: Wok 23:8 † 22:32: Sadusi minə kimnhani nəfrakisien ye Ol Testamen, məriḡ kimnhapəh nhaniyen nəfrakisien mə narmamə yamə mine kwənhamhə tukhamragh min. Məriḡ Yesu ramhajoun əriə mə Ol Testamen ramni mə Ebrahim, Aesak mine Jakob kwərhamragh min ye rao ye neai, ramhajoun-pən mə narmamə yamə mine kwənhamhə tukhamragh min.

Yesu tukror nar kirik yame riṗəh nəmhenien. Kini mimə, ³⁶ “Yhajoun. ?Naha loa in rehuə pik rapita tiksın, kini mihuvə pik tuk nəri-pənien?”

³⁷ Kini Yesu rimə, “Loa yame rehuə pik rapita tiksın in e ramni məknekin, ‘Taksəkeikei misorkeikei pik Kughen ai In Yermaru kapəmiə ye rikimiə fam, mine ye narəyen fam kapəmiə, mine ye nərigien fam kapəmiə.’ (Dut 6:4-5) ³⁸ In e loa yame rəkupən kini in yerpirig. ³⁹ Loa yame ror kiraru kin, ipakə əmə kwəm nəmhen. In e ramni mə ‘Taksorkeikei narmamə yamə mine kasarə ipakə tuk əmiə misor huvə pən tuk əriə, rəmhen kin yame kimiə naksorkeikei atuk əmiə.’ (Lev 19:18) ⁴⁰ Loa mir e kawəpkəfugin nəgkiarien fam yame loa mine profet kamhani.”

Yesu rimivəh-si əhu Farisi minə kin naiyohyen əutən kafan
(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹ Kini niṗig Farisi minə kimisofugin əriə minə, Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, ⁴² “? Rhawor ye nərigien kapəmiə ye Kristo? ?Nakhamə In mikip pa?”

Kini khamə, “In mikip King Deved.”

⁴³ Kini rini-pən tuk əriə mimə, “?Tukmə ror məkneikin, rhawor e Nanmin Imərhakə rimivəhsi-pən nirkunien kimi Deved mə tukrokrən kin Kristo mə ‘Yermaru’? Yaka-maiyoh məkneikin meinai Deved rimə,

⁴⁴ “Kughen Yermaru rimini-pən tuk Yermaru kafak mimə,
“Əkwətə ye kwermik matuk

Meriaji niṗig jakor ik takehuə ye tikmir kafam minə.” ’ (Sam 110:1) ⁴⁵ ?Tukmə Deved rimnokrən kin Kristo mə ‘Yermaru,’ rhawor e kamni kimə Kristo in mikip King Deved?”

⁴⁶ Kini yermamə kirik rirkək yame to rhorpin nəgkiarien kape Yesu. Kini ririkakun ye niṗig a mamvən, kimnhagin kin naiyoh-min-ien kin nəgkiarien skai kirik kimin.

23

Yesu ramni mə narpinien tukrivən tuk Farisi minə
(Mak 12:38-40; Luk 11:37-54; 20:45-47)

¹ Kini Yesu rimini-pən tuk nukwhao ehuə mine kafan narmamə minə mə, ² “Nəmhajoun kape loa minə mine Farisi minə kamhavəh nehuəyen mə tukhani-ərhav Loa kape Moses kimi əmiə. ³ Ror pən, takasəkeikei misəri-pən, misor narimnar fam yame kamhani-pre tuk əmiə. Mərig norien kapəmiə tukriṗəh nəmhenien kin norien kapəriə. Meinai iriə khapəh nisorien naha nhagin yame iriə kamhani. ⁴ Iriə kasəkeikei kimi narmamə mhamə tuksəri-pən loa yame in rəmhen kin kajipə pam, mərig to khapəh nhavəhsi-pənien kwermiriə mə tuksasitu irəriə.

⁵ “Narimnar fam yame kasor, iriə kasor əmə mə narmamə tuksəm. Neipən yame narmamə kamhavən iran yame ramhajoun-pən mə kamhasiai Kughen, rəmhen kin kwaji bokis yame kivai-pən nəkwəkwə iran, mine nərəus yame raməker-pən ye neipən, Farisi minə mine nəmhajoun kape loa minə kamhavəh narimnar minə e yame rehuə mapomh. ⁶ Kini tukmə khavən ye nimə kape nofuginien, misorkeikei mə tuksəkwətə əkupən. Kini tukmə khavən ye lafet, misorkeikei mə tuksəkwətə ye kwənmhaan kape nisaiyen. ⁷ Kini tukmə khavən apa ye maket, misorkeikei pik mə narmamə minə fam tukhani vi vi əriə misokrən kin əriə mə, ‘Yemehua*.’

⁸ “Mərig kimiə takhapəh nisorien mə narmamə tuksokrən kin əmiə mə ‘Yemehua.’ Meinai kapəmiə yermaru kirikianə əmə. Kimiə m-fam piaumiə minə mine kaka minə. ⁹ Kini hapəh nisokrənien kin yermamə kirik ye tokrei tanə e mə ‘Tatə.’ Meinai kapəmiə tatə kirikianə əmə. In apa ye rao ye neai. ¹⁰ Kini hapəh niseighanien kin narmamə mə tuksokrən kin əmiə mə ‘Yhajoun.’ Meinai kapəmiə yhajoun kirikianə əmə. In e Kristo. ¹¹ Yermamə irəmiə yame in yerpirig, in yorwok kapəmiə. ¹² Meinai yermamə yame

22:40: Rom 13:10; Gal 5:14 22:42: Jon 7:42 23:3: Mal 2:7-8 * 23:7: Nəgkiarien kape Gris ramni mə ‘Rabi.’ Niṗran ramni yhajoun uə yemehua. 23:11: Mat 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26

ravəh-si haktə atuk in, Kughen tukrivəh-si əhu in; kini yermamə yame ravəhsi-əhu atuk in, Kughen tukrivəh-si haktə.

¹³ “Man, nəmhajoun minə kape loa, mine Farisi minə. Nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə. Kapəmiə niniyen in rhuvə, məriḡ rikimiə rəmkimik. Nakasətapig kin swatuk tuk narmamə tuk nhavəniyen ye narmaruyen kape Kughen. Mine kimiə min to nakhapəh nhavəniyen. Mhapəh niseighanien kin narmamə mə tukhavən aikin, nar apnapig mə kisorkeikei mə tukhavən.

¹⁴ “Man, nəmhajoun minə kape loa, mine Farisi minə. Nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə. Kapəmiə niniyen in rhuvə, məriḡ rikimiə rəmkimik. Tukmə piahwaru yame kimnamhə-tan kin, kini naksəkrəh kin kafan nautə. Kini masəhuak apomh min mə narmamə tukhasiai əmiə. Nəmhəyen kapəmiə tukriskai rapita.[†]

¹⁵ “Man, nəmhajoun minə kape loa, mine Farisi minə. Nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə. Kapəmiə niniyen in rhuvə, məriḡ rikimiə rəmkimik. Rikimiə ramagien əmə mə takhavirə ye rao mhavən isok, uə mə taksəriwək əmə mhavən ye tanə pişin pişin minə mə takhavi-pə yermamə kirikianə əmə ye nəhuakien kapəmiə. Məriḡ nipig yermamə kirik rivəh norien minə a kapəmiə, in tukruə yemə has rapita əmiə. Kini nimisor mə in tukraməkeikei mivəh narpiniyen kape nap ehuə rapita əmiə.

¹⁶ “!Man! Nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə yamə mine nakamhakir narmamə məriḡ nimirimə rişis. Kimiə nakamhani mhamə, ‘Tukmə yermamə kirik rivəh kwəsu ye nhag Nimə Ehuə kape Kughen mə tukror kafan nəḡkiariyen rişam, kini marar mişəh norien nəḡkiariyen yame ruini ta, in nar apnapig əmə.’ Məriḡ nakhamə, ‘Tukmə yermamə kirik rivəh kwəsu ye mane[‡] yame kivəhsi-pən ye Nimə Ehuə kape Kughen, kini in tukraməkeikei mor naha nhagin yame rimini.’ ¹⁷ !Kimiə naksətəwao, nimirimə rişis! Takasəkeikei mharkun mə Nimə Ehuə kape Kughen[§] in yerpişig rapita mane yame kivəhsi-pən ikin, meinai Nimə e in ramor mane ramərhakə. ¹⁸ Nakamhani min mhamə ‘Tukmə yermamə kirik rivəh kwəsu ye nhag tebol ye Nimə Ehuə kape Kughen, in nar apnapig əmə. Məriḡ tukmə ravəh kwəsu ye sakrefaes yame ramswin-pən iran, kini in tukraməkeikei mor naha nhagin yame rimini.’ ¹⁹ !Kimiə nimirin piş minə! Takasəkeikei mharkun mə tebol in yerpişig rapita sakrefaes, meinai tebol ramor sakrefaes ramərhakə. ²⁰ Ror məkneikin, yermamə yame ravəh kwəsu ye nhag tebol kape Nimə Ehuə kape Kughen, ravəh kwəsu əfrakis ye tebol mine narimnar fam yame ramswiin aikin. ²¹ Kini yermamə yame ravəh kwəsu ye nhag Nimə Ehuə kape Kughen, ravəh kwəsu əfrakis ye Nimə kape Kughen mine Yermamə yame ramarə aikin. ²² Kini yermamə yame ravəh kwəsu ye nhag rao ye neai, ravəh kwəsu əfrakis ye nhag jea kape king, kini mivəh kwəsu ye nhag Yermamə yame ramkwətə aikin mamarmaru.

²³ “!Man! Kimiə Farisi minə mine nəmhajoun minə kape loa. !Nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə! Kapəmiə niniyen in rhuvə, məriḡ rikimiə rəmkimik. Kimiə nakasəri-pən huvə loa yamə mine khamar əmə tuk əmiə tuk nəri-pəniyen, rəmhen kin in e naksəri-pən loa yame ramni mə takasəkeikei mhavəh kwesris mine onion^{*} ye nəsimien vi mhavəhsi-pən kimi Kughen. Məriḡ nakwəsəpəh Loa yamə mine kasəkupən. Iriə e: nakhapəh nisorien nar yame ratuatuk kimi narmamə, rikimiə rişəh nehuəyen tuk narmamə. Kini keinein niniyen nəfrakisien irəmiə. Rhuvə mə to nakpişəri-pən loa yamə mine kasəkupən,

^{23:12}: Job 22:29; Prov 29:23; Luk 14:11; 18:14 † ^{23:14}: ves 14 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Yesu rimini əfrakis nəḡkiariyen ikin e uə nikam. ‡ ^{23:16}: nəḡkiariyen kape Gris ramni mə ‘gol,’ in rəmhen kin mane yame kavəhsi-pən kimi nimirimə tuk nini-vi-vi-yen Kughen. ^{23:16}: Mat 15:14 § ^{23:17}: Gris ramni olta, uə tebol. ^{23:22}: Aes 66:1; Mat 5:34 * ^{23:23}: Yesu rişəh niniyen kwesris mine onion, məriḡ rimini nəvişiniyen mir e “dill mine kumen”. Nimar nai yamə mine nəmiovrə ramapien huvə yame kiwəh-si-pən ye nəvişiniyen. Loa ye Dut. 14:22-29; 26:12-15, mine Lev. 27:30-33 ramni mə tukaməkeikei kiwəhsi-pən nişar nəsimien vi kimi Kughen. Farisi minə kimisəri-pən huvə loa minə e, məriḡ kimnhapəh nisəri-pən huvəyen loa yame ramni mə tuksorkeikei Kughen mine narmamə. Loa e raməmir ye Dut. 30:16.

mipisəri-pən min Loa minə tiksın. ²⁴ Kimiə nakamhakır narmamə, mərig nimirimə rıpis. Kimiə nakhavəh-si ta man-man ye nəmiə nəviginien, tamə naksəmkimik ye nimir Kughen; mərig naksətigai piəpiə nar yame rəmkimik, misəmkimik ye nimir Kughen.†

²⁵ “!Man! Kimiə Farisi minə mine nəmhajoun minə kape loa. !Nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə! Kapəmiə niniyen in rhuvə, mərig rikimiə rəmkimik. Kimiə naksəmhən kin besin mine kap yame kamrai-ta nəmkəmikien e iruə mərig apa ye nəkwairiə kisəmkimik. Nəmkimikien rukwar irəmiə, meinai naksəptig kin nar, misor əmə narimnar yame nıpraimiə rorkeikei. ²⁶ Farisi minə, kimiə imrin pis minə. Takasəkeikei misaikwas yerkimia, kini narimnar fam apa iruə tukshawən min.

²⁷ “!Man! Kimiə Farisi minə mine nəmhajoun kape loa. !Nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə! Kapəmiə niniyen in rhuvə, mərig rikimiə rəmkimik. Naksəmhən kin suranə ye yermamə yame kimoh kin pen hawən apa iruə, narmamə kisəm, khamə rhuvə. Mərig in apa imə, rukwar kin nikəcri narmamə yamə mine kwənhəmhə, mine narimnar fam yame rəmkimik. ²⁸ Ye norien kirikianə əmə min, apa iruə, narmamə kasəm norien kapəmiə, khamə rhuvə. Mərig yerkimia, rukwar kin nahasien, meinai nakhapəh nisorien naha nhagin yame nakamhani, masor pik təvhagə has.

²⁹ “!Man! Kimiə Farisi minə mine nəmhajoun minə kape loa. !Nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə! Kapəmiə niniyen in rhuvə, mərig rikimiə rəmkimik. Kimiə nakhavhirəkin suranə kape profet kape Kughen minə masor huvə pən marə marə ye təwk ye nəmə atu-atuk minə. ³⁰ Kini mhani mhamə, ‘Tukmə yimnisarə ye nıpig kape kaha minə kapəməwə, to yakpihapəh nisəsıtuyen ye kaha yamə mine kimishopni profet minə.’ ³¹ Naksəgkiar məknakin, mamhani hah atuk əmə əmiə, mhani-ərhav mə kimiə kwənərəus atuatur minə kape rıpmiə kupan yamə mine kimishopni profet minə. ³² Kini rhuvə əmə- kimiə takasəkeikei misərkin təvhagə has yame rıpiəmiə minə kimnharikakun.

³³ “!Kimiə snek minə, mine nıpnət snek minə! ?Rikimiə ramuh mə ta mə to naksap ta kin narpinien ye nap ehuə uə? Nikam. ³⁴ Ror pən, yakamher-pre kin profet minə, mine narmamə yamə mine kharkun nar, mine nəmhajoun minə. Kini nakharuk haktə tiksın ye nai kamarkwao kin mishopni əriə; naksarkis-arkis tiksın mhauh əriə apa ye nimə kape nofuginien kapəmiə; kini masəko ta tiksın mamharpəhu əriə mhavən apa ye taon minə. ³⁵ Ror pən, kimiə takhavəh narpinien kape narmamə yame kashopni narmamə m-fam yamə mine kisatuatur; ririkakun ye Ebel yame in yemə atuatur muə meriaji-pə Sekarəa[‡] ji Berekiə, yame kaha kapəmiə minə kimishopni in ye Nimə Ehuə kape Kughen ye kwenimrhei tebol mine kwənmhaan rhakə. ³⁶ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə narpinien minə fam e tukruə tuk nəmə Isrel yame kisarə ai taktakun mine.

³⁷ “!Awəh, nəmə Jerusalem, nəmə Jerusalem! Kimiə nakashopni profet minə kape Kughen. Kini narmamə yamə mine Kughen rimnher-pre kin əriə tuk əmiə, nakasark-whopni əriə kin kapiə apig. Nıpig rıpsaah yakorkeikei mə jakəpkəfugin əmiə maməm əmiə rəmhən kin yame man ramauu tini minə, mərig kimiə nakasəpəh. ³⁸ Səm-ru. Kughen rimnəpəh əmiə; nahasien tukrirəh-pikin nimə kapəmiə; nar kirik rikək iran, ³⁹ meinai, yakamni-pre tuk əmiə mə to nakhapəh nisəm-minien Yo miseriaji takhani mhamə, ‘Pəh kivəh-si haktə Kwən en ramuə ye nhag Yermaru.’ ”

24

Nimtətien minə kape Nıpig Kwasiğ
(Mak 13:1-37; Luk 21:5-36)

† 23:24: Ye nəgkiarien Gris Yesu ramni nuhpikinien kirik mımə, “Nakhavəh-si ta man-man, misətigai kamel pəpiə.” Kamel in nar miragh ehuə kirik yame rəmkimik ye loa kape nəmə Isrel. Nıpran ramni mə Farisi minə kasəri-pən loa tiksın yame rimar, mərig khapəh nisəri-pəniən loa ehuə minə. 23:25: Mak 7:4 23:27: Wok 23:3 23:28: Luk 16:15 ‡ 23:35: Pəh nien mə Sekarəa e rim Jon Baptaes. Nakəm stori kape Sekarəa kupən ye 2 Kron 24:20-22.

¹ Kini ai, Yesu rimitərhav ye Nimə Ehuə kape Kughen, mameriwək mamvən, kini narmamə kafan kisəgkiar kin Nimə Ehuə kape Kughen. ² Kini Yesu rimiini-pən tukun mimə, “Ɛmru. Nimə ehuə minə e, tukohtəg-ətəg ta kapiar iran, kipəh niphəyen kirik.”

³ Kini kwasig ikin, Yesu rimnəriwək iriə kafan narmamə minə mhavən apa ye tukwas e Olif, misəkwətə. Kini kafan narmamə pisin minə əmə kimnhavən misəm, mhani-pən tukun mhamə, “Takni-ru mə ?narimnar minə e tukhauə ye naha nipig? ?Kini naha nimtətien yame tukror əpu mə Nipig Kwasig rinamuə ipakə?”

⁴ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Takasərig huvə, tamə yermamə kirik reikuə irəmiə. ⁵ Meinai narmamə khapsaah tukhavəh nhagik, kini mhauə mhani mə iriə e, Kristo. Tukseikuə ye narmamə khapsaah mhavi nərigien kapəriə. ⁶ Kini nipig naksərig mə narmamə kamhauh əriə minə, uə naksərig nəvsaoyen kin nuhyen əjir minə, takhapəh nisakur-akurien, mhapəh nhaginien. Narimnar mine tukruə məkupən, mərig pəh nien mə Nipig Kwasig a. ⁷ Kwənərəus kirik tukruh kwənərəus kirik. Kini narmamə ye tanə kirik tukhavən tanə pisin mhauh narmamə ikin. Kini nimnimien tukravən ye tanimtanə. Kini sweiwei tukruh narmamə. ⁸ Mərig narimnar minə e in nirikakunien əmə kape nipig əutən, rəmhen kin piraovin yame rinamərig nəmhyen tuk neiməkien.

⁹ “Ye nipig a, tukseighan-pən kin əmiə kimi tikmir minə, tuksor ahas-pre kimi əmiə. Mishopni əmiə. Kini nəmə kantri pisin pisin minə tuksəməkin əmiə meinai nakamhavəh nhagik. ¹⁰ Ye nipig minə a, narmamə khapsaah tuksəpəh kapəriə nhatətəyen, miseighan-pən kin əriə minə ye kwermi tikmir minə kapəriə, kini masəməkin əriə minə. ¹¹ Kini profet eikuə minə tukhauə miseikuə ye narmamə khapsaah. ¹² Meinai nahasien tukrehuə, ipakə narmamə mifam, norkeikeiyen kapəriə tukrirəkək. ¹³ Mərig yermamə yame ramərer timtim meriaji Nipig Kwasig, Kughen tukrivəh miragh in. ¹⁴ Kini Nəvsaoyen Huvə kape narmaruyen kape Kughen, tukni-ərhav ikin minə fam ye tokrei tanə, mə kwənərəus minə fam tukharkun nisərigien, kini ai, Nipig Kwasig ruə.”

¹⁵ (Kini pəh narmamə tuksəvhuekin nəkwəkwə e mharkun). Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Kini nipig kimiə takhavən ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen masəm nar a kamni kimə ‘Nar has yame roriah pik nar,’ yame profet Daniel rimiini-ərhav,* ¹⁶ kimiə e Judia taksap miserkwaig ye tukwas. ¹⁷ Tukmə yermamə ramapis iruə ye nimə kafan to ripəh nivəniyen imə tuk nipikien narimnar kafan, mərig pəh rap. ¹⁸ Tukmə yermamə raməmir yerki nəsimien kafan, to ripəh nivəniyen yerkwanu tuk nivəhyen kafan neipən, mərig pəh rap. ¹⁹ !Man! Riskai pik tuk nipiraovin yamə mine khasiai nar, kini mine yamə mine jiriə minə kasəmaah hanə, meinai tuksərig rahas pik. ²⁰ Taksəhuak tuk nahasien e mə tukripəh nuəyen mirəh əmiə ye Sabat,† uə ye nipig kape nokieiyen, ²¹ meinai nahasien ehuə yame tukruə, yermamə ripəh nəm-hanəyen ririkakun ye nipig Kughen rimnərəhu nimoptanə meriaji-pə taktəkun mine. Kini nahasien kirik to ripəh nuə-minien nipig kirik rəmhen kin nahasien a. ²² Mərig Kughen tukrərai ta nipig kape nahasien a yame tukruə iran. Tamə, narmamə m-fam khamhə tukun. Mərig In rimnərəi nipig a mə tukrivəh miragh narmamə yamə mine In rimirpen əriə mə kafan narmamə minə.

²³ “Nipig a, tukmə kirik rimə, ‘Səmru. Kristo e,’ uə yermamə kirik rimə, ‘Səmru, Kristo en,’ mərig kimiə to nakhapəh nhaniyen nəfrakisien iran. ²⁴ Meinai profet eikuə minə khapsaah tukhauə mhasigəvin Kristo misor nimtətien mə tukseikuə ye narmamə. Kini misarkut tuk nisəmien swatuk tuk nivi-tayen narmamə yamə mine Kughen rimirpen əriə. ²⁵ Rikimiə tukraməkeikei maməsik huvə nəgkiarieren yame yimini-ta tuk əmiə, kwasig ikin narimnar minə e khauə misor nəfrakisien kin.

²⁶ “Ror pən, tukmə yermamə kirik rini-pre tuk əmiə mə, ‘Kristo apa ye tipəvsik,’ takhapəh nhavəniyen mə taksəm. Uə tukmə yermamə kirik rimə, ‘In apa ye nəkwai nimə,’ takhapəh nhaniyen nəfrakisien iran, ²⁷ meinai nipig Yo, Ji Yermamə, jakrerig-pə min, jakuə aihuaa əmə, kini narmamə m-fam tuksəm Yo, rəmhen kin yame karuəruə

* 24:15: Ɛm-ru nar e Daniel rimiini ye Dan 9:27; 11:31; 12:11. 24:17: Luk 17:31 24:19: Luk 23:29 † 24:20: Meinai loa ramni-əhu narmamə mə tukhapəh niseriwəkien mhavən isok tuk yerkwanu ye Sabat.

ramaroapig pirə, narmamə fiak kisəm. ²⁸ Rəmhen əmə min kin nipig ligkai[‡] minə kamhaivə yerpərig miseiwaiyu masərip tahik, nakharkun mə kəməəm minə apaikin.

²⁹ “Kini nipig kape nahasien ruə mor infamien, ‘Mirh tukripis,

kini makuə to rapəh min nəsiəyen;

kini kəmhou minə tuksəsaah,

kini mine narimnar fam ye nimago-ago tukhakiu-kiu.’

(Aes 13:10, 34:4)

³⁰ Kwasig ikin, Yo, Ji Yermamə, jaktərhav-pə ye napuə. Kini kwənərəus minə fam ye tanimtanə tuksəm tuksasək. Kini narmamə tuksəm Yo, Ji Yermamə, jaksi-pən ye napuə mivəh nehuəyen mine nikhakien. ³¹ Kini ai, tukher naiyuk, kher-pən kin agelo kafak minə mə tukhavən misarkurao ye tanimtanə, mine ikin pukaa ye neai misofugin narmamə yamə mine yimirpen-ta əriə.

³² “Sərig min nuhpikinien kin nai e kamni kimə figtri. Nakharkun mə nipig kape figtri rimnəpir-pir, mine nipig kape nəsimien kirauə kwis. ³³ Rəmhen əmə kin yame tukmə nahasien ramuə, takharkun mə Yo Ji Yermamə, yaknamuə ipakə, minamərer ipakə əmə tuk kwəruə ye nimə kapəmiə.

³⁴ “Yakamni əfrakis tuk əmiə mə narmamə yamə mine kamhamragh ai taktakun, to khapəh nhamhə-famien kwasig ikin narimnar mine e tukpihatərhav-pə. ³⁵ Napuə mine nimoptanə tukawəkeikei mirarkək; mərig nəgkiarieren kafak to ripəh nirkəkien tuk nipig kirik.”

Yermamə rikək yame rirkun nipig yame Yesu tukrirerig-pə min iran

³⁶ Kini Yesu rimə, “Yermamə kirik ripəh nirkunien nipig uə aoa atuatur kape narimnar minə a. Agelo minə apa ye neai kaseinein, kini Yo min, Ji yermamə, yakeinein. Mərig Tatə Kughen əmə In rirkun nipig atuatur a. ³⁷ Ye nipig yo Ji Yermamə jakuə iran, tukrəmhen kin nipig kape Noa kupan, yame narmamə khapəh nisor-əpnəpənəyen iran. ³⁸ Ye nipig a, yapiwən ripəh hanə naiyuyen, narmamə kasəvigin, mamhanim, masor nəviginien kape narkurəkien, in e narimnar fam yame kimisor ye nimraghien kapəriə, miseriaji-pə Noa rimavən ye nəkwai rao kafan, ³⁹ kini iriə kimiseinein naha nhagin yame tukruə miseriaji-pən yapiwən rimnaiyu mipik əriə fam. In e tukror rəmhen əmə kin nipig yame Yo Ji Yermamə jakurə iran. ⁴⁰ Yermamə kiraru ye nəsimien, kini jakvəh kirik, məpəh kirik. ⁴¹ Piraovin kiraru kaokwətə kwis mawor nəviginien, kini jakvəh kirik məpəh kirik.

⁴² “Ror pən, takasəkeikei misarha, meinai nakseinein naha nipig yame kapəmiə Yermaru tukruə iran. ⁴³ Mərig takasəkeikei mharkun nar e. Tukmə yemehuə kape nimə rirkun nipig atuatur yenpig yame yəkrəh tukruə iran, kini tukraməkeikei mamarha huvə mə yəkrəh tukripəh neikusien nimə mivən imə. ⁴⁴ Kini kimie min takasəkeikei masərer matuk meinai Yo, Ji Yermamə, jakuə ye nipig yame rikimie tukripəh nuhyen.

⁴⁵ “Rikimie tukraməkeikei maməsik huvə norien kape manaja yame rirkun nar, yame ramraptərəkien wok kafan mipəh nəpəhyen. Yermaru kafan rimnərəhu mə tukror wok a mamehuə ye kafan yorwok minə fam mivəhsi-pən nəriə nəviginien ye nipig atuatur. ⁴⁶ Kini tukmə yermaru ruə məm manaja kafan, maməm mə ramor huvə wok kafan, kini manaja a tukrarə ye nihuvəyen. ⁴⁷ Yakamni əfrakis mə yermaru a tukrərəhu in ramehuə ye narimnar fam kafan. ⁴⁸ Mərig tukmə manaja a in yemə has, kini rikin raməsik mə, ‘To kafak yermaru ripəh nurə-aihuəa-yen,’ ⁴⁹ kini marar mamvən, mamuh yorwok minə tiksın, kini mivən maməvigin, mamnim iriə nəmə kisapis. ⁵⁰ Kini yermaru kape manaja a tukruə ye nipig mine aoa yame manaja rikin ripəh nəsikien mə kafan yermaru tukruə iran. ⁵¹ Yermaru a tukror narpinien ehue kimi manaja a, marakikin-pən ikin kwənmhaan kape narmamə yamə mine kapəriə niniyen rhuvə mərig rikiriə rəmkimik. Ikin a, narmamə kisasək pik misəkwəruə ikin.”

[‡] 24:28: Nəgkiarieren Gris ramni man kirik ye English kamni kimə “vulture.” 24:29: Joel 2:10
24:30: Dan 7:13; Sek 12:10; Rev 1:7 24:31: 1 Kor 15:52; 1 Tes 4:16 24:35: Mat 5:18 24:36: Wok 1:7; 1 Tes
5:1-2 24:37: Jen 6:5-8 24:39: Jen 7:21-23; Luk 17:26,27 24:42: Mat 25:13 24:43: Luk 12:39-40; Rev 16:15
24:47: Mat 25:21,23 24:51: Luk 12:42-46

25

*Nuhp*ikinien ye nîpiraovin iriä m-fam ten

¹ Kîni Yesu rîni-pän tuk äriä mä, “Ye Nîpîg Kwasig, narmaruyen kape Kughen tukror mäkneikin. Nîpiraovin, iriä ten. Kamhatêrhav yenpîg, mhamä tukhavên ye narkuräkien kirik. Kîni maseito kin kwên a yame rîmnarkuräk pə pə əmə tukruə mikîr kafan piraovin mhavên ye nimä kamor lafet ikin. ² Nîpiraovin minä a, kîrkîrip ireriä kisarmar, kîni kîrkîrip ireriä kharkun nar. ³ Iriä kîrkîrip yamä mine kisarmar, kimnhavêh kapəriä laet minä, mærig khapêh nhavêhyen kerosin* rêmhen tuk nîvi-pänien ye laet. ⁴ Mærig nîpiraovin kîrkîrip yamä mine kharkun nar, kamhavêh kapəriä laet kîni mhavêh min kerosin rêmhen tuk nîvi-pänien ye laet. ⁵ Kîni kwên a yame tukror mared ripêh nuə-aihuaayen. Kîni napîrien ravêh nîpiraovin minä a, kamhavi kævîəm, misapîr.

⁶ “Kîni yenpîg-əru, kwên kirik rokrän apomh mimä, ‘Kwên yame tukror mared rînamuə. !Hauə misəm!’

⁷ “Kîni nîpiraovin iriä ten kimisarha, mhaukrakin laet kapəriä minä. ⁸ Mærig nîpiraovin yamä mine kisarmar khani-pän tuk nîpiraovin yamä mine kharkun nar mhamä, ‘!Awî! Havêhsi-pə kerosin rêmhen meinai kapəməwə kerosin ruirkək, kîni laet minä natukhapis.’

⁹ “Mærig nîpiraovin yamä mine kharkun nar khani-pän tuk äriä mä, ‘Nîkam. Kerosin e ripêh nəmhenien tuk ətawə m-fam. Mærig harerig mhavên mhavêh nîmri kapəriä kerosin rêmhen apa ye stoa.’

¹⁰ “Mærig nîpîg nîpiraovin yamä mine kisarmar kasəriwək, mhavên mə tukhavêh kerosin, kîni kwên a yame tukror mared ruauə. Kîni nîpiraovin yamä mine kasərer matuk kimnhavên iriä min ye nəvîginien kape mared. Mhavên imä, kîni kətapîg.

¹¹ “Kwasig ikin, nîpiraovin yamä mine kisarmar kimnharerig-pə, mhamä, ‘!Yemehuə! !Yemehuə! Əhitə, pəh yakhaurə imä.’

¹² “Mærig kwên a yame tukror mared rîni-pän tuk äriä mä, ‘Yakamni əfrakis mə yo yakeinein əmiä.’”

¹³ Kîni Yesu rîni ta nuhpikinien, minî-pän tuk äriä mä, “Ror mäkneikin, kimîä takasəkeiki misərer matuk, meinai nakseinein nîpîg mine aoa yame kapəriä Yermaru tukruə iran.”

*Nuhp*ikinien ye yermamə kisisər yame kimîrhor wok kin mane
(Luk 19:11-27)

¹⁴ Kîni Yesu rîmîni nuhpikinien kirik min mimä, “Yakamni min mə narmaruyen kape Kughen tukror mäkneikin. Yemehuə kirik rîmnor apnəpeinə mə tukrîvên ye tanə pîsin kirik isok. Kîni mokrän kin kafan yorwok misîr kîrhuə. Kîni rərəhu-pän mane ye kwermîrisîr mə tukrhor wok kin. ¹⁵ Mîvəhsi-pän mane† kimi ərisîr rêmhen tuk nîrkunien kapərisîr. Mîvəhsi-pän nîtip kîrkîrip kimi yermamə kirik; kîni mîvəhsi-pän nîtip kîraru kimi yermamə kirik; kîni mîvəhsi-pän nîtip kîrikianə kimi kirik. Kîni marar mîtêrhav mamvên ye kafan nəriwəkien. ¹⁶ Kîni yorwok yame rîmîvêh nîtip kîrkîrip rîmavên mor aihuaa əmə bisnes kin, kîni mor win ye kîrkîrip min. ¹⁷ Kîni ye norien kîrikianə əmə min, yorwok yame rîmîvêh nîtip kîraru rîmavên mor bisnes kin mor win ye kîraru min. ¹⁸ Mærig yorwok yame rîmîvêh nîtip kîrikianə in rîmavên mikîr nîmoptanə minîm nîtip kape yemehuə kafan.

¹⁹ “Kîni newk rîpsaah ruə mîvên. Yemehuə a kape yorwok minä a rîrerig-pə kîni mokrän kin ərisîr mə tukrəm-ru mə kimîrhawor-pän ye kafan mane. ²⁰ Yorwok yame rîmîvêh nîtip kîrkîrip rîmavên mîvêh nîtip kîrkîrip min yame rîmnor win iran mimä, ‘Yemehuə. Apa kupan, nîmîvəhsi-pə nîtip kîrkîrip, kîni yîmnor bisnes kin, mor win ye yame rəkwaqw nîtip kîrkîrip min.’

25:1: Luk 12:35; Rev 19:7 * 25:3: Nægkiarien kape Gris ripêh nîniyen “kerosin,” ramni mə “oel.” 25:11: Luk 13:25-27 25:12: Mat 7:23 25:13: Mat 24:42 † 25:15: Nægkiarien kape nəmə Gris ramni mə mane e “talen.” Talen kîrikianə in nərok wok kape newk 15. 25:15: Rom 12:6

²¹ “Kini yemehuə rini-pən tukun mə, ‘Nimnor huvə, kini ik yorwok huvə yame nakamraptərəkın huvə wok kafam kini mīpəh nəpəhyen. Nimnor huvə məkna, ye narimnar tiksin, kini jakərəhu ik nakehuə ye narimnar ripsaah. !Yuə imə pəh rikirau ragien!’

²² “Yorwok yame rīmivəh nitip kiraru ruə məm yemehuə kafan mīni-pən tukun mīmə, ‘Yemehuə. Apa kupan, nīmivəhsi-pə nitip kiraru, kini yimnor bisnes kin, mor win ye yame rəkwakw nitip kiraru min.’

²³ “Kini yemehuə rini-pən tukun mīmə, ‘Nimnor huvə, kini ik yorwok huvə yame nakamraptərəkın huvə wok kafam kini mīpəh nəpəhyen. Nimnor huvə məkna, ye narimnar tiksin, kini jakərəhu ik nakehuə ye narimnar ripsaah. !Yuə imə pəh rikirau ragien!’

²⁴ “Mərig yorwok yame rīmivəh nitip kirikianə ruə mīni-pən tukun mə, ‘Yemehuə. Yakirkun mə kafam norien rəutən. Ik nakampik nəviginien yame ik nīmipəh nəsimien ikin, kini mampik kwənkwai nai yame ik nīmipəh nəmənəyen ikin. Ror pən, yimigin kin ik, ²⁵ mamvən, mīkir nimir merkwaig kin mane. Əm-ru, mane en kafam.’

²⁶ “Kini yemehuə a rini-pən tukun mīmə, ‘!Ik yorwok has kirik! Nakamarpah pik. Nakwirkun ta mə yakampik nəviginien yame yimipəh nəsimien ikin, kini mampik kwənkwai nai yame yimipəh nəmənəyen ikin. ²⁷ Rhuvə mə to nakpivəh kafak mane mivən mərəhu-pən ye bang, pəh nipig yame jakrerig iran, jakirkun nivəhyen kafak mane iriu yame rəkwakw.’

²⁸ “Kini yemehuə rini-pən tuk kafan yorwok mīnə tiksin mīmə, ‘Havəh-si ta mane tukun mivəhsi-pən kimi yorwok e yame rīmivəh nitip ten, ²⁹ meinai yermamə yame ravəh nar kirik, tukpivəhsi-pən mīn tiksin kimin. Mərig yermamə yame kafan nar kirik rirkək, tukpivəh-si ta fam kafan narimnar mīnə. ³⁰ Kini arakikin-pən yorwok e yame ramarpah, meinein norien nar huvə kirik ye nəpignəpien- ikin kamasək ikin, kaməkwəruə ikin.’ ”

*Nuhp*ikinien ye sipsip mīnə mīne nəni mīnə

³¹ Kini Yesu rīmīni mīmə, “Nipig Yo Ji Yermamə jakuə ye nikhakien mīne nəsaninien kafak, kimawə agelo mīnə fam, Yo King, jakwəkwətə ye kafak jea mamarmaru ye nəsaninien mīne nikakien kafak. ³² Narmamə m-fam ye kantri mīnə fam tuksofugin əriə mīnə ye nimir, kini jakor narimnar rəmhen kin yermamə yame ramarha tuk sipsip mīnə, maməwhai sipsip mīnə mīne nəni mīnə. ³³ Jakəwhai sipsip mīnə tukhavən ye kwermik matuk; kini nəni mīnə tukhavən ye kwermik mawor.

³⁴ “Kini Yo, King, jakni-pən tuk yamə mīne kasərer ye kwermik matuk mə, ‘Hauə. Kimiə e yamə mīne Rīmik Kughen rīmnautə-pre kin kafan nihuvəyen kimi əmiə. Hauə mhavəh naha nhagin yame Kughen rīmnrəhu karin mə kapəmiə. Hauə misarə əfrakis ye narmaruyen kafan yame rīmnr əpnəpeinə iran mə kapəmiə kwasig ikin ror tokrei tanə. ³⁵ Hauə mhavəh, meinai nipig yimnəmkərəv, nīmnhavəhsi-pə nəviginien; kini nipig yimnəkwəkwə, nīmnhavəhsi-pə nu; kini nipig yimaurə rəmhen kin yepsipis, nīmnhakir Yo mhavən ye kapəmiə rukwanu; ³⁶ kini nipig kafak neipən rīmirkək, nīmnhavəhsi-pə neipən kimi yo; kini nipig yimnamhə, nīmīsəm huvə Yo; kini nipig yimnamarə ye kalabus, nīmnhauə mhavaag-pə kin Yo.’

³⁷ “Kini nəmə atuatur mīnə tukhani-pə tuk Yo mhamə, ‘Yermaru. ?Naha nipig yimīsəm Ik nīmnməmkərəv, kini yaksəvigin Ik? ?Uə naha nipig nīmnməkwəkwə, yakhavəhsi-pre nu kimik? ³⁸ ?Kini naha nipig yimīsəm Ik yepsipis kini yakhakir ik mhavən yerkwanu? ?Uə naha nipig kafam neipən rīmirkək kini yakhavəhsi-pre neipən kimik? ³⁹ ?Kini naha nipig yimīsəm nakamhə uə nīmnamarə ye kalabus, kini yimnhaurə mhavaag-pre kin Ik?’

⁴⁰ “Kini Yo, King, jakni-pən tuk əriə mə, ‘Yakamni əfrakis mə naha nhagin yame nimisor kimi piak kirik, nar apnapig mə in yermamə apnapig əmə, mərig nimisor kimi Yo.’

⁴¹ “Kini ai, jakni-pən tuk yamə mine kasərer ye kwermik mawor mə, ‘Havən isok tuk Yo. Kughen rinərəhu ta kapəmiə narpinien. Havən ye nap ehuə yame ramuək rerin, yame kimnor kape Setan mine yarmhə minə kafan. ⁴² Havən isok meinai nipig yimnəmkərəv, nimnəhpəh nhavəhsi-pəyen nəviginien kimi Yo. Kini nipig yimnəkəkwə, nimnəhpəh nhavəhsi-pəyen nu kimi Yo. ⁴³ Kini nipig yimaurə rəmhen kin yepsipis, nimnəhpəh nhakirien Yo mhavən yerkwānu. Kini nipig kafak neipən rikək, nimnəhpəh nhavəhsi-pəyen neipən kimi Yo. Kini nipig yimnamhə, mine nipig yimnamarə ye kalabus, nimnəhpəh naurəyen mhavaag-pə kin Yo.’

⁴⁴ “Kini iriə min tukhani-pə tuk Yo mhamə, ‘Yermaru. ?Naha nipig yimisəm Ik nimnəmkərəv iran, uə nimnəkəkwə iran, uə Ik nimauə yepsipis, uə kafam neipən rikək, uə yimnamhə, uə yimnamarə ye kalabus, kini yakhpəh naurəyen mhavaag-pre kin Ik?’

⁴⁵ “Kini jakni-pən tuk əriə mə, ‘Yakamni əfrakis tuk əmiə mə tukmə nakhpəh nisasituyen ye piak kirik, nar apnapig mə in yermamə apnapig əmə, mərig nakhpəh nisasituyen irak.’

⁴⁶ “Kini iriə tukhavən mhavəh narpinien yame infamien rikək. Mərig nəmə atuatur tukhavəh nimraghien rerin.”

26

Nəmehuə kape nəmə Isrel kasarhakin swatuk tuk nhopnien Yesu

(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Kini Yesu rəgkiar ta, mini-pən tuk kafan narmamə minə mə, ² “Nakharkun mə tuknahu ror nipig kape lafet kape Pasova. Kini tukeighan-pən kin Yo, Ji Yermamə, kəsik haktə Yo ye nai kamarkwao kin.”

³ Kini jif pris minə mine nəmehuə kape nəmə Isrel kimisofugin əriə minə ye nime kape hae pris, nhagin e Kaeafas. ⁴ Mamharai mhun mə tukharaptəra kin apis-apis Yesu mishopni. ⁵ Mamhani mhamə, “Mərig to khapəh nisorien ye nipig kape nəviginien ehuə, tamə narmamə khauh apnapig əmə əriə minə.”

Piraovin kirik ramətəg-pən senta ye kapan kapə Yesu

(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

⁶ Kini Yesu ramarə apa Betani, imei kwən kirik nhagin e Saemon, yame apa kupən rimivəh nimhəyen əutən ye tikin. ⁷ Kini Yesu raməvigin, məkneikin piraovin kirik ruə mivəh botel senta kirik kimnor kin kapier kirik nhagin e alabasta. Senta a, nimirin rhaktə pik. Kini in ruə mətəg-pən senta ye kapan kapə Yesu.

⁸ Mərig narmamə kafan minə niemha rhai əriə khamə, “?Rhawor pian e ramoriah senta e? ⁹ Rhuvə pik mə to in ror salem kin; mirkun nivəhyen mane ehuə kin tuk nivəhsipənien kimi yavən has minə.”

¹⁰ Mərig Yesu ruirkun nərigien kapəriə, mimə, “!Ei! Hapəh pian en. ?Rhawor nakashek in? In ramor nar huvə kirik kimi Yo. ¹¹ Yavən has minə tukasəmir kimiə miriə nipig fam. Mərig Yo jakpəh nəmirien kitawə-m kimiə nipig fam. ¹² Piraovin e ravi-təg-pən senta ye niprak mapnəpənə ye niprak mə tuknim Yo. ¹³ Yakamni əfrakis tuk əmiə mə ikin pukaa ye tokrei tanə yame kamni-ərhav Nəgkiarien Huvə ikin, tukaməvsao min kin norien kape pian e, pəh narmamə rikiriə tukraməsik in.”

Judas rimneighan-pən kin Yesu kimi tikmir minə kafan

(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

¹⁴ Kini Judas Iskariot, in yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu, rivən məm jif pris minə ¹⁵ maiyoh əriə mīmə, “?Takhəvəhsi-pə naha nhagin kimi yo tukmə yakeighan-pre kin Yesu kimi əmiə?” Kini kishen-pən fiftin taosen vatu kimin.* ¹⁶ Kini ririkakun ye nīpig a, Judas rīnnamərig nīpig yame tukreighaan-pən kin Yesu kimi əriə.

Lodsapa

(Mak 14:12-25; Luk 22:7-23; Jon 13:21-30; 1 Kor 11:23-26)

¹⁷ Kini ye nīrikakunien kape nīpig kape lafet e kamni kimə Bred yame Yis Rirkək iran, kini narmamə kape Yesu kisaiyoh-pən In mhamə, “?Nakmə jakhaukaa misor apnəpenə ye nəviginien kape Pasova?”

¹⁸ Kini Yesu rīmini-pən tuk əriə mə, “Havən apa ye taon, kini masəm yermamə kirik mhani-pən tukun mhamə, ‘Yhajoun ramni mə nīpig yame Kughen rimirpen ta mə kafan, ruauə ipakə. Kini tukror nəviginien kape Pasova iriə kafan narmamə minə ye kafam nimə.’”

¹⁹ Kini narmamə kape Yesu minə khatərhav, misor naha nhagin yame Yesu rīmini mə tuksor tuk nor-əpnəpənəyen ye nəviginien kape Pasova.

²⁰ Yenpig, Yesu ruə iriə narmamə twelef kafan misofugin misəvigin ye tebol. ²¹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Yakamni əfrakis tuk əmiə mə kimia kirik tukreighaan-pən kin Yo kimi tikmir minə kafak.”

²² Kini narmamə kafan minə rikiriə reiwaiyu, kini iriə kirikianə kirikianə kisaiyoh-pən In mhamə, “?Yermaru, pa? Pəh nien mə yo.”

²³ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Kimiə kirik yame yakaweires kwis bred ye supsup ye bol tukreighaan-pən kin Yo kimi kafak tikmir minə. ²⁴ Yo Ji Yermamə jakaməkeiki mīmə rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen rīmini kupən.† !Kini mərig rahas pik tuk yermamə yame tukreighaan-pən kin Yo ye kwermiriə! !Kwən a tukrivəh narpinien ehuə!”‡

²⁵ Kini Judas e yame natukreighan-pən kin Yesu ye kwermi kafan tikmir minə rīnmaiyo mīmə, “?Pa ai? ?Yo?”

Mərig Yesu rini-pən tukun mīmə, “Əwəh. Ik atuk nīmini.”

²⁶ Kini kasəvigin hanə, Yesu rivəh bred məhuak mīni vi vi Kughen tukun, makapir mivəhsi-pən kimi kafan narmamə minə mīmə, “Sən. In e nīprak.” ²⁷ Kini mivəh kap waen mīni vi vi Kughen tukun, mivəhsi-pən mīn kimi əriə, kini mīmə, “Kimiə m-fam hanim. ²⁸ Nītwik e. Ramor nərigien kape Kughen tuk nivəh-miraghien narmamə tuk nuəyen məmir-ərhav. Tukraiyo mirisin ta təvhagə has kape narmamə khapsaah. ²⁹ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mīmə to yakpəh nīnim-minien waen meriaji mīnim mīn waen ye narmaruyen kape Rīmik.”

³⁰ Kini kīmisəni nīpei əhuak kirik, mhatərhav mhavən ye tukwas Olif.

Yesu rīmə Pita tukrini mə in reinein In

(Mak 14:26-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

³¹ Kini Yesu rini-pən mīn tuk əriə mə, “Tuk yenpig əmə e, taksəm naha nhagin yame tukor irak tukritərhav-pə, nhatətəyen kapəmiə mīfam tukrīmīr, meinai kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə,

“Jakuh yermamə yame ramarha huvə tuk sipsip minə,

kini sipsip kafan minə tuksaiyu rik rik.”

(Sek 13:7)

³² Kini Yesu rirpīn nəgkiarien mīmə, “Mərig nīpig jakimragh mīn, jakəkupən kin əmiə mivən apa Galili.”

* 26:15: Nəgkiarien kape nəmə Gris ramni mə “kishen-pən silva toti.” 26:15: Sek 11:12; Jon 11:57 26:17: Eks 12:14-20 26:23: Sam 41:9 † 26:24: Sam 22 mine Aes 53 kirani mirəmə mə Mesiah tukraməkeiki mīmə mivəh narpinien kape təvhagə has kape narmamə. ‡ 26:24: Nəgkiarien kape Gris ramni mə, “!Ripimə kwən ripipəh narha-pə-yen ye tokrei tanə, ripihuvə!” Mərig nīprai nəgkiarien ramni mə, “tukrarə ye narpinien ehuə.” 26:28: Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1 Kor 10:16 26:30: Luk 22:39; Jon 18:1 26:32: Mat 28:7,16

³³ Mərig Pita rimini-pən tukun mimə, “Tukmə ror nhatətəyən kapəriə tiksın tukrimir; mərig nhatətəyən kafak to rapəh nimirien.”

³⁴ Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk ik mə man tukripəh nəkakə-hanəyən, ik takni m-kisisər mə nakeinein Yo.”

³⁵ Mərig Pita rarə mini-pən skai min mimə, “!Nar apnapig tukmə khamə tukshopni ərau mik, to yakpəh niniyən mə yakeinein Ik!” Kini iriə fam khani əmə min nəgkiarien ai.

*Yesu rimavən apa Getsemane maməhuak
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)*

³⁶ Kini ai Yesu mine kafan narmamə minə khavən yerkwanu kirik, nhagin e Getsemane. Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Kimiə taksəkwətə eikin e. Pəh yakvən aikin a maməhuak.”

³⁷ Kini In mikir Pita mine ji Sebedi mir, irisir min. Rikin rərhakis pik. ³⁸ Kini mini-pən tuk ərisir mimə, “Rikik rərhakis pik ipakə yakmhə. Takarhəmir eikin e, marharha-huvə kitawə-m kimiə.”

³⁹ Kini In rəriwək mivən kəskəh əmə mənimkur mənim-pən nimirin ye nimoptana maməhuak. Maiyoh Kughen mimə, “!Aweh! Rimik, tukmə rikim ragien, vəhsi-ta nəmhəyən yamə mine tukpihauə. Mərig takpəh norien ye nərigien kafak; mor əmə ye kafam nərigien.”

⁴⁰ Kini ai, In rirerig-pən min tuk ərisir, məm kwərhapir yeru. Kini rini-pən tuk Pita mə, “!Eh! ?Rhawor nakrhəpir? ?To naksarha huvə kitawə-m kimiə kape nipig kwəkwə uə? ⁴¹ Kimiə takasərig əmiə. Takasəkeiki masəhuak mə nar kirik tukripəh norien əmiə nakhamir. Rikimiə rəsanin mərig nipraimiə rəpou.”

⁴² Kini ai In mirerig min maməhuak yame ror kiraru kin. Mimə, “Rimik, tukmə jakaməkeiki mivəh nəmhəyən yame tukruə, kini pəh ror nəkwam.” ⁴³ Kini ai mirerig-pən min, məm irisir kwərhapir yeru min, meinai napirien rimivəh nimirisir. ⁴⁴ Kini ai In rimnəpəh min ərisir mivən maməhuak yame ror kisisər kin mamni nəgkiarien yame rimini ta. ⁴⁵ Marə muə min tuk kafan narmamə minə mimə, “?Rhawor? ?Nakarhapir hanə? !Nəmhen! Nipig ruauə pakə ta yame yermamə tukreighaan-pən kin Yo, Ji Yermamə, jakvən ye kwermi narmamə hah minə. ⁴⁶ Rhekimter, pəh kamhavən. ! Yermamə yame tukreighaan-pən kin Yo ye kwermi tikmir minə kafak ruauə ta ipakə!”

*Tikmir minə kape Yesu kimnhauə mharaptərəkin In
(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:2-11)*

⁴⁷ Nipig Yesu raməgkiar hanə, məknekin Judas, yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu ritirhav-pə. Nukwhao ehə kamhakwasig kin. Mamhapik nau nisə mine kwətavhə kapəriə. Jif pris minə mine nəmehə minə kape nəmə Isrel, kimisher-pən kin nukwhao a. ⁴⁸ Judas ruini-pən ta tuk əriə mimə, “Yermamə yame jakəturəm-pən iran, yermamə e in en takharaptərəkin.”

⁴⁹ Judas ruə məm Yesu mini-pən tukun mimə, “!Rhuvə, Yhajoun!” Məturəm-pən kimin.

⁵⁰ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Yo kirik, or nar yame nimaue mə takor.”

Kini narmamə minə a khauə mharaptərəkin Yesu. ⁵¹ Kini yermamə kirik kape Yesu rivən mirəh nau nisə kafan, mowhan mərəru ta nimətərgi slef kirik kape hae pris.

⁵² Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “!Ah! Vai-pən kafam nau ye tamhekin, meinai narmamə yamə mine kasərai əjir kin nao, tukpiərapni min əriə kin nao. ⁵³ Rikimiə raməsik mə yakirkun nokrənien kin Rimik, taktakun əmə tukrher-pə kin agelo minə taosen taosen tukhauə misasitu irak. ⁵⁴ Mərig to yapior məknakin, to nəgkiarien kape Kughen ripipəh nuəyən mor nəfrakisien kin.”

⁵⁵ Ye nipig a, Yesu rimini-pən tuk nukwhao mimə, “?Rhawor? ?Kimiə nakhamə ta Yo yermamə kape nəkrəhyen uə nhopniyən yermamə, nakamhapik nau nisə mine kwətavhə

mamhauə mə takharaptərəkin Yo? Nipig fam kitawə-m kimiə kasəmir ye Nimə Ehuə kape Kughen, yakaməwhag. Mərig nakhapəh hanə nharaptərəkinien Yo. ⁵⁶ Mərig nəmhen. Naha nhagin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini tukraməkeikei muə mor nəfrakisien kin.”[§] Kini kafan narmamə minə kimisəpəh In misap.

Yesu ramərer ye nimri kaonsel

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:12-14, 19-24)

⁵⁷ Kini khakir Yesu mhauə kimi hae pris, nhagin e Kaeafas. Nəmhajoun kape loa kape Moses, mine nəmehuə minə kape nəmə Isrel kwəsofugin ta əriə minə aikin. ⁵⁸ Kini Pita rikwasig kin əriə, mipəh nivən-pakəyen tuk Yesu. Nipig ruauə pakə tuk nimə kape hae pris, kini mivən mamkwətə iriə mobael minə kape hae pris, mə tukrəm-ru mə tukhawor Yesu.

⁵⁹ Kini jif pris minə mine narmamə kape kaonsel kasarha-kin narmamə tiksın yame tukhauə miseikuə mamhani hah Yesu, ai khauh mishopni Yesu tukun. ⁶⁰ Nar apnapig narmamə khapsaah khauə miseikuə iran mamhani hah In, narmamə kape kaonsel khapəh nisəm-pəniən nar has kirik iran.

Kasəgkiar mamhavən yermamə kiraru kwhekinter, ⁶¹ mirəni mirəmə, “Kwən e rimini mimə, ‘Yo jakəvitəg-ətəg Nimə ehuə kape Kughen; mərig kwasig ikın ye nipig kisısə, jakərip yame rivi.’”

⁶² Kini ai, hae pris rərer mini-pən tuk Yesu mimə, “?Rhawor nakpəh nəgkiarieren? ? Rhawor ye nəgkiarieren mine kamhani-pre iram?”

⁶³ Mərig Yesu rərer əmə mapnapig.

Kini hae pris rarar maiyoh min mimə, “?Rhawor? Ik takaməkeikei mivəh kwəsu ye nhag Kughen yame ramragh, mini-pə tuk əmawə mə ?Ik e Kristo, ji Kughen uə nikam?”

⁶⁴ Kini Yesu rimə, “Rəmhen əmə kin yame nakamni. Kini yakamni-pre tuk əmiə mə, tuk nipig kirik, takpisəm Yo, Ji Yermamə, jakəkwətə ye kwermi Kughen matuk yame nagheen rehə. Kini takpisəm min Yo jaksı faktə ye napuə meiwaiyu-pə.”

⁶⁵ Kini hae pris reikus neipən kafan [meinai niemhaa rimnhai pik]. Mimə, “!Raməgkiar məkneikin mamni hah Kughen! ?Rhawor e kitawə kasarha-kin hanə yermamə yame tukrini hah in? Nakwəsərig ta mə rimini hah Kughen. ⁶⁶ ?Rikimiə ramhaw əsik? ? Tukshawor In?”

Kini khamə, “In rimnor nar has kirik yame tukraməkeikei mimhə tukun.”

⁶⁷ Kini kisərig-əvhin nimri Yesu, misəsik In kin kwermiriə, kini tiksın kimisərip In.

⁶⁸ Kini [tiksin kisərkis nimirin*] misərip In mhamə, “!Eh! Kristo. Tukmə ik profet, ni-ru mə pa e ramuh Ik.”

Pita ramni mə in reinein Yesu

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Kini Pita raməmir ipakə tuk nimə ehuə kape hae pris, kini piraovin kirik, yor wok kape hae pris, ruə mini-pən tukun mimə, “Eh, kimiru Yesu yemə Galili nimmawəriwək.”

⁷⁰ Mərig Pita rini-əhu ye nimiririə, mimə, “Nikam. Yo yakeinein əfrakis nar en nakamni.” ⁷¹ Mitərhav meiwaiyu min maməmir ye kwəruə kape rukwanu ai.

Kini piakəskəh pisin kirik ruə məm in. Minamni-pən tuk narmamə minə aikin mimə, “Kwən e, iriu Yesu yemə Nasaret kimmawəriək.”

⁷² Mərig Pita rivəh kwəsu mə pian a rameikuə; kini mimə, “Yakeinein kwən a.”

⁷³ Kasəkwətə mamhavən, narmamə yamə mine kasəmir aikin khani-pən min tuk Pita mhamə, “Nəfrakis, ik əfrakis kirik min a. Nakəgkiar, yaksərig mə kimiru Yesu nimirasi-pən ye tamhekin kirikianə.”

26:55: Luk 19:47; 21:37 § 26:56: Yesu ramni mə profesı ye Sek 13:7 tukraməkeikei muə mor nəfrakisien kin, yame ramni mə tukhauh In, kini kafan narmamə tucksaiyu rik rik. Əm-ru min Mat 26:31. 26:61: Jon 2:19-21 26:63: Aes 53:7; Mat 27:12 26:64: Sam 110:1; Dan 7:13; Mat 24:30 26:65: Mat 9:3; Jon 10:33 26:66: Lev 24:16; Jon 19:7 26:67: Aes 50:6; 53:5 * 26:68: Matiu ripih niniyen mə kimisərkis nimirin, mərig Luk ramni ye Luk 22:64.

⁷⁴ Kini Pita rimə “Yo yakeinein yermamə en yame nakamhani. To yakameikuə, Kughen tukror narpinien kimi yo.” Məknekin, man rəkəkə. ⁷⁵ Kini Pita, rikin raiyu məsik nəgkiarien yame Yesu rimini mimə, “Man tukripəh hanə nikakəyen, kini takni m-kisisər mə ik nakeinein Yo.” Kini ritərhav; rikin rərhakis mamasək.

27

*Judas rimnhopni atuk in
(Wok 1:17-19)*

¹ Yenpig-enpig əgkap, jif pris minə fam mine nəmehuə kape nəmə Isrel kimnhauə kirikianə mhani kirikianə mə tukhopni Yesu. ² Kini mharkwəji In, mhakir mhavən kimi Paelat e, gavman kape Rom.

³ Nipig Judas e yame rimneighan-pən kin Yesu kimi kafan tikmir minə, rimnəm mə kimnhavi-ərhav Yesu mhamə tukrimhə, rikin rimhə pik tuk naha nhagin yame in atuk rimnor, kini mivəhsi-pən fiftin taosen vatu a rirerig-pən min tuk jif pris minə mine nəmehuə kape nəmə Isrel. ⁴ Kini mimə, “Yimnor təvhagə has, meighan-pən kin kwən kirik yame ripəh norien nar has kirik kimi kafan tikmir minə, mə tukshopni in.”

Kini khamə, “Kafam atuk. Kapəməwə kirik nar kirik rikək.”

⁵ Məkneikin Judas raraka-pən kin mane ye Nimə Ehuə kape Kughen mitərhav. Mamvən, mijir-əpni atuk in.

⁶ Kini jif pris minə khapik mane mhamə, “Rapəh natuatukien ye loa kapətawə mə tuksərəhu-pən mane e iriə mane kape Nimə Ehuə kape Kughen, meinai kimivəh nimri yermamə kin.” ⁷ Kini kimnhani mhamə tukhavəh mane a mhavəh nimri nimoptanə kirik apa “Kamor sospen ikin.” Nimoptanə a, kiminim yepsipis minə aikin. ⁸ Tuk nar e, ruə meriaji-pə ai taktakun, kamni kimə nimoptanə a, “Nitə rimnaiyu ikin.” ⁹ Nar a ritərhav mor nəgkiarien kape Jeremaea ruauə minor nəfrakisien kin yame rimini mə, “Nəmə Isrel khamə mane ye kwən a fiftin taosen vatu. Kini kimnhavəh mane a, ¹⁰ mhavən, mhavəh nimri nimoptanə e ‘Kamor sospen ikin.’ Kisor rəmhen kin yame Kughen rimini-pə tuk yo mə tuksor.”

(Jer 19:1-13; Sek 11:12-13)

*Yesu rinmərer ye nimri Paelat
(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5, 13-25; Jon 18:33-19:6)*

¹¹ Kini Yesu rinmərer ye nimri gavman kape Rom e Paelat. Kini Paelat raiyoh-pən In mimə, “?Ik king kape nəmə Isrel uə?”

Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Rəmhen əmə kin yame ik nakamni.”

¹² Kini jif pris minə mine nəmehuə minə kape Isrel kimnhani hah In, mərig In ripəh nəgkiarien. ¹³ Kini Paelat raiyoh min In mə, “?Rhawor? ?Nakpəh nərigien əriə kamhani nəgkiarien rehuə iram uə?”

¹⁴ Mərig Yesu rapnapig əmə, mipəh nhorpinien nəgkiarien yame kamhani. Kini Paelat rimnəm rakur.

¹⁵ Ye newk minə fam, nipig kape nəviginien kape Pasova, nəmə Isrel kharkun nhaniyen nhag yermamə kirik kivəhsi-pən ta in ye kalabus, kini gavman tukraməkeikei mirisin in ramvən. ¹⁶ Kini ye nipig a yemə has kirik ye kalabus, narmamə m-fam kharkun. Nhagin e Barabas. ¹⁷ Kini kuwhen ai rofugin, kini Paelat raiyoh əriə mə, “?Nakhamə jakrisin pa nhagin rirerig-pre tuk əmiə? ?Barabas, uə Yesu yame kamni kimə Kristo?” ¹⁸ Ramaiyoh məknaikin meinai in rimnəm ta mə jif pris minə kimisərəhu-pən Yesu ye kwermən meinai kasəməkin Yesu tuk yamai mə narmamə m-fam kimisorkeikei In.

¹⁹ Kini Paelat rəkwtə-pən ye jea kape nəkirien nəgkiarien, məkneikin kafan piahuaru rher-pən kin nəgkiarien kimin, mimə, “Kafam kirik nar kirik rikək takor ye kwən en. In yemə atuatuk. Yimnəm nəmrərhavyen kirik iran e taktakun, yakərig rahas pik tukun.”

²⁰ Mərig jif pris minə mine nəmehuə kape Isrel kimnhani mhani-pən tuk kuwhen ai mhamə, “Taksaiyoh gavman mə tukririsin Barabas, mhopni Yesu.”

²¹ Kini Paelat raiyoh-pən əriə mə, “?Iriu pa nhagin jakrisin rirerig-pre tuk əmiə?”
Khamə, “!Barabas!”

²² Mərig Paelat rimə, “?Mərig jakhawor ye Yesu e kamni kimə Kristo?”
Khamə, “!Əsik haktə ye nai kamarkwao kin!”

²³ Mərig Paelat raiyoh əriə mimə, “?Tuk naha? ?Rimnakapir naha loa?”

Mərig kisokrən apomh pik min mhamə, “!Əsik haktə ye nai kamarkwao kin!”

²⁴ Kini Paelat rəm mə to ripəh nini-əhuyen nəgkiarien kapəriə, kini iriə kinasərer matuk tuk nhauhyen əriə minə. Məkneikin rivən mərav ye nimir narmamə [ror nimitətien mə kafan kirik nar kirik rikək]. Kini mimə, “Tukmə nitawin raiyu, pəh nien mə yo yimnor. Raməmir irəmiə.”

²⁵ Kini narmamə mi-fam kimnhani mhamə, “Pəh nitawin tukraməmir irəməwə mine kapəməwə kwajikovə minə.”

²⁶ Kini Paelat ririsin Barabas rirerig-pən tuk əriə. Kini mimə tukup Yesu, kikir kavən, kəsik haktə ye nai kamarkwao kin.

Mobael minə kimisarh iakei ye Yesu

(Mak 15:16-20; Jon 19:2-3)

²⁷ Kini mobael tiksın kape gavman khakir Yesu mhavən ye nimə ehə kape Paelat kini misokrən kin nukwhəo kape mobael minə mə tukhəuə. ²⁸ Kini khavəhsi-ta kafan neipən, mharəh kot kirik rəwhəo, rəmhen kin kot kape yermaru, misarkaoh-pən kin kimin. ²⁹ Kini mharəh nəərəus kirik ror nirhin, misor kəvəvhəo kin, rəmhen kin kəvəvhəo kape yermaru, mhaukrai-pən ye kapən kapə. Mhavəhsi-pən kaskin kirik ye kwərmin matuk, misənimkur ye nimir mhamə kamhasiai In. Kini misarh iakei iran mamhani mhamə, “Ik e yermaru kape nəmə Isrel. !Kiməwə yakamhasiai Ik!” ³⁰ Kini masərig-əvhin, mharəh kaskin a mhəu kapən kapə kin mi-khəpsəh. ³¹ Kini misarh iakei fam iran, mharəhsi-ta min kot əwhəo mhavəhsi-pən kafan neipən. Mhakir mhatərhəv, mhavən mə tukharuk haktə ye nai kamarkwao kin.

Mobael minə kimnharuk haktə Yesu ye nai kamarkwao kin

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

³² Nipig kamhəuə ye swatuk, misəm yemə Saerin kirik, nhagin e Saemon. Kini khani-əhu masəkeiki kimin mə tukrirəh nai kamarkwao kin kape Yesu. ³³ Kini iriə mhakir Yesu mhavən ikin kirik nhagin e Golgota (yame nipran rimə, kwənmhaan kape kerhə irə jir).^{*} ³⁴ Ikin aikin a, kimivəhsi-pən waen kimi Yesu ikin yame kimnəvit-pən nar əukəh kirik iran tuk nini-əhuyen nəməmhəyen. Mərig Yesu rinim əsigəvin əmə, mipəh ninimien.

³⁵ Kini kimnharuk haktə In ye nai kamarkwao kin. Kini misəwhai kafan neipən masəukir tukun, mə tukmə yame rapita, kini in ravəh kafan. Nar e ritərhəv-pə mor nəgkiarien kupan kape profet ruəuə minor nəfrakisien kin yame ramni mə, “Kimisəwhai neipən kafak misarukin daes tukun.”† *(Sam 22:18)*

³⁶ Kini misəkwətə aikin masarha tukun. ³⁷ Kini kirai-pən nəgkiarien kirik ye nai kirik ramni mə kimisəm-pən nar has kirik iran mimə, “In e Yesu, King kape nəmə Isrel.” Kini kisarkwətərkən-pən a kapən kapə ikin yerpirig. ³⁸ Kini mharəh yeməkrəh mir kiraru, mharuk haktə min əriu irisir Yesu. Kirik ye matuk, kirik ye mawor. ³⁹ Kini narmamə yamə mine kasəriwək ye swatuk kisarha-pən misəm, kisarh iakei iran. Kasəwhan-əwhan kapəriə kapə, ⁴⁰ mhamə, “!Eh! !Ik yermamə kape natmətəg-ətəgien Nimə Ehə kape Kughen mine nor-minien ye nipig kisisər əmə! İntah. Tukmə Ik Ji Kughen əfrəh, eiwaiyuru ye nai kamarkwao kin mivəh mirəgh atuk Ik.”

27:24: Dut 21:6-9 27:25: Wok 5:28 27:28: Luk 23:11 27:30: Aes 50:6 * 27:33: Nəgkiarien e “Golgota” ye nəgkiarien kape nəmə Rom ramni mə “Kalfari”, nipran rimə “kerhə irə jir.” 27:34: Sam 69:21 † 27:35: Nəgkiarien e rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Matiu atuk rimirai, uə yermamə kirik rimnəsək-əpnis ye nəgkiarien kape Matiu. 27:38: Aes 53:12 27:39: Sam 22:7; 109:25 27:40: Mat 26:61; Jon 2:19

⁴¹ Kini ye norien kirikianə əmə min, jif pris minə mine nəmhajoun minə kape loa kasarh iakei min iran. ⁴² Mamhani-pən tuk əriə minə mhamə, “In rivəh miragh ta narmamə khapsaah. Mərig ripəh nəmhenien tuk nivəh-miragh-atuk-ien In. Rhuvə mə king kape nəmə Isrel tukreiwaiyu ye nai kamarkwao kin pəh kisəm, kini mhani nəfrakisien iran. ⁴³ In rhatətə ye Kughen. Tukmə Kughen rorkeikei, pəh rivəh-si ta In. Meinai In ramni mə In Ji Kughen.” ⁴⁴ Kini ye norien kirikianə əmə min, yeməkrəh mir yame kimiruk haktə ərisir Yesu kawarpakwə kimin.

Yesu rimamhə

(*Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30*)

⁴⁵ Yereweihə əmə, mərig nəpignəpien ruə muvrig əpis tanimtanə meriaji tri klok. ⁴⁶ Kini ye tri klok, Yesu rokrən apomh mimə, “Elae, Elae. ?Lama sabaktani?” Nipran rimə, “!Kughen kafak! !Kughen kafak! ?Rhawor nakamapitan kin Yo?”[‡]

⁴⁷ Kini narmamə tiksın yamə mine kasərer aikin misərig nəgkiarrien ai mhamə, “Sərigru. In ramokrən kin Elaeja.”

⁴⁸ Məkneikin, kwən kirik raiyu ətkin mivən mirəh nipar-par neipən meires ye waen əkwahir. Mərkis-pən ye nai apomh kirik kini mivəhsi-haktə pən kimi Yesu mə tukrinim. ⁴⁹ Kini narmamə minə tiksın khamə, “Apəh. Pəh kisəm ru mə to Elaeja ruə mivəh miragh in, uə?”

⁵⁰ Mərig Yesu rarar mokrən ehuə min. Kini ai kafan neihagien ritərhav.

⁵¹ Kafan neihagien ritərhav aikin, kini nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen, kiruk neipən kirik yame kimmətəpig kin Kwənmhan yame Rəmrahə Məmrhəhə pik. Neipən a rəhipu nipərin kiraru. Rəhipu apa yerpirig əgkəp meiwaiyu. Nimmimien ramavən, kini kapier minə kisakapir-pir. ⁵² Kini suranə yamə mine kimmor ye nipəg kapier kimisakapir-pir misəkweg; kini niprai nəmə atuatur yamə mine kwənhamhə, khamragh min. ⁵³ Kishaktə ye nəkwai nimir, kini kwasig ikin, nipig Yesu rimimragh min ye nimhəyen kafan, iriə kimmhavən Jerusalem mhatərhav-pən tuk narmamə khapsaah.

⁵⁴ Kini yamehuə kape mobael iriə narmamə yamə mine kasərer masarha tuk Yesu, kimisəm nimmimien a ramavən, mine narimnar minə a, kimmhagin pik, masokrən pik mhamə, “Nəfrakisien. Kwən e In Ji Kughen.”

⁵⁵ Kini nipiraovin khapsaah kasərer isok masəm. Apa kupan kimmhatərhav Galili mhakwasig kin Yesu misasitu iran ye nar pisin pisin minə. ⁵⁶ Iriə tiksın, kirik e Meri pian Magdala, mine Meri mamə kape kwərə mir e Jemes mine Joses, mine mamə kape ji Sebedi mir.

Kiminim Yesu

(*Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42*)

⁵⁷ Ipakə mirh rivə, yemə Aramatia kirik ritərhav-pə. Nhagin e Josef. Kafan nautə rehuə. In yermamə kirik kape Yesu. ⁵⁸ Rivən məm Paelat, kini maiyoh-pən mə tukreighaan kin niprai Yesu. Kini Paelat rimə tukrirəhsi-pən niprai Yesu kimin. ⁵⁹ Kini Josef rivən mirəh niprai Yesu, muvrig kin neipən hawən kirik nhagin e linen. ⁶⁰ Kini mirəh mivən mərəhu-pən ye nəpag kapier kirik yame kimikir wi əmə kimə kafan. Kini məpər-pər pən kin kapier ehuə kirik mətəpig kin nəpag kapier. Kini in mamvən. ⁶¹ Ye nipig a, Meri, pian Magdala, mine nifnagni, iriu kaokwətə ipakə tuk nəpag kapier.

Mobael yamə mine kimmisarha tuk nəpag kapier

⁶² Kəni rikwamer kin, ye Sabat, jif pris minə mine Farisi minə kimmhavən misəm Paelat. ⁶³ Mhamə, “Yemehua. Rikimawə raməsik mə nipig kwən a, yermamə kape neikuəyen rimmamragh hanə, mimə, ‘Nipig kisisər tukruə mivən, jakimragh min ye nimhəyen kafak.’ ⁶⁴ Ror pən, yaksaiyoh ik mə takher-pən kin kafam tiksın mobael tukhavən masarha tuk nəpag kapier miseriaji-pən nipig kisisər ruauə mivən ta. Tamə,

[‡] 27:46: Yesu ramni Sam kirik ikin e, ye Sam 22:1. Nimhəyen kape Yesu rimmor fulfilem ye profesi ye Sam 22. 27:48: Sam 69:21 27:51: Eks 26:31-33; Hib 10:19-20 27:55: Luk 8:2-3 27:58: Dut 21:22-23 27:60: Aes 53:9 27:63: Mat 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Jon 2:19-21

kafan narmamə minə khauə misəkrəh kin nīpran, mhani-ərhav mhamə ruimragh min ye nimhəyen kafan. Neikuəyen a tukrahas pik rapita fam nhajounien eikuə yame Yesu rinamor.”

⁶⁵ Kini Paelat rimə, “Hakir mobael minə, mhavən misor naha nhagin yame nakharkun mə taksor misarha huvə tuk nəpag kapier.” ⁶⁶ Kini khavən misor, masarha huvə tuk nəpag kapier. Misor mak kin nehe kandel ye kapier mə tukmə kəsua ta kin kapier, nehe kandel tukrakapir, kini misətu mobael minə tukun.

28

Yesu rimamragh min ye nimhəyen kafan

(Mak 16:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ Kini Sabat rinamor infamien. Kini Sande, yenpig-yenpig əgkap, Meri, pian Magdala, mine Meri, mama kape Jemes mine Joses, kravən apa ye nəpag kapier.

² Məkneikin, nimnimien ehuə kirik ravən, meinai agelo kirik kape Kughen Yermaru rimasi faktə ye neiai mivən ye nəpag kapier, məsuə ta kin kapier mamkwətə aikin. ³ Kafan neipən rhawən, nīpran raməsiə rəmhen kin naropigien. ⁴ Mobael minə kimisəm, khagin kin, misətəmnimin. Mhamir masəmir rəmhen kin yermamə yame ruamhə.

⁵ Kini agelo a rini-pən tuk nīpiraovin minə a mimə, “Takrapəh nīraginien. Yakirkun mə nakawarhakin Yesu e, yame kimiruk haktə In ye nai kamarkwao kin. ⁶ Mərig In rirkək ikin e. Ruəmragh ta, rəmhen kin yame rimini. Rauə miwəm tamhekin e kimnərəhu ikin. ⁷ Takwhai miren əmə miravən mirani-ərhav-pən tuk narmamə kafan minə mirəmə, ‘In ruimragh min ye nimhəyen kafan, minəkupən ta kin əmiə muavən apa Galili. Nakharkun nisəmien In aikin.’ İnta, nəgkiarieren en yakwəni-pre ta tuk əmiru.”

⁸ Kini pia mir a kwaiyu pik miratərhav. Mragin pik, mərig rikiriu ragien. Miravən mə tukrəni-ərhav pən tuk narmamə kape Yesu minə. ⁹ Kimiravən hanə, məkneikin Yesu ruə məm əriu, mimə, “Rhuvə.” Kini kirauə tuk Yesu, mawəker-pən ye nihun, mawəgnəgin In. ¹⁰ Kini Yesu rini-pən tuk əriu mimə, “Rapəh nīraginien. Ravən, mirəni-pən tuk piak minə mə tukhavən apa Galili misəm Yo apaikin.”

Mobael minə kaseikuə

¹¹ Nīpig pia mir a kimirarerig miravən, mobael minə a tiksın khavən ye taon mhani-ərhav fam tuk jif pris minə kin naha nhagin yame rimatərhav-pə. ¹² Kini jif pris kimnhauə misəm nəmehua minə kape nəmə Isrel, mharai mhun mə tukshawor. Kini mhavəhsi-pən mane ehuə kimi mobael minə ¹³ mhani-pən tuk əriə mhamə, “Takhani-pən tuk narmamə mə, ‘Kafan narmamə minə kimnhauə yenpig, nīpig kimawə yimisapir, misəkrəh kin nīpran, mharəh misap.’ ¹⁴ Tukmə gavman rərig nəvsaoyen kin, kimawə jakhavən misərəhu huvə kimawə min. Kimiə takhapəh nhavəhyen narpinien iran.” ¹⁵ Ror pən, mobael minə a kimnhavəh mane a, masor naha nhagin yame kimnhani. Kini nəmə Isrel kasərig nəvsaoyen eikuə a miseriaji-pə ai taktakun.

Yesu rimatərhav-pə tuk kafan narmamə minə

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)

¹⁶ Kini narmamə leven kape Yesu kimnhavən Galili, mhavən ye tukwas kirik yame Yesu rimini ta tuk əriə mə tukhavən ikin. ¹⁷ Nīpig kisəm In, kini kisəgnəgin In. Mərig tiksın, kapəriə nərigien ror kiraru. ¹⁸ Kini Yesu ruə tuk əriə, mini-pən tuk əriə mə, “Kughen rimivəhsi-pə nehuəyen minə fam kape narmaruyen ye rao ye neai mine ye tokrei tanə. ¹⁹ Ror pən, yakamher-pre kin əmiə mə takhavən mhavi narmamə ye kantri minə fam ye tokrei tanə mə tukhauə kafak narmamə, kini misor baptaes irəriə ye nhag Tatə Kughen minə Tini, mine Nanmin Imərhakə. ²⁰ Kini mishajoun əriə mə tuksəri-pən fam nəgkiarieren yame yimini-pre tuk əmiə. Kini nəfrakisien mə jakamarə kitawə-m kimie ye nīpig m-fam meriaji Nīpig Kwasig.”

Mak

Nægkiarien Huvə yame Mak rimirai

Nægkiarien kwakwə ye nəkwəkəwə e Mak

?Pa rimirai nəkwəkəwə e? **Keinein mə** pa nhagin rimirai nəkwəkəwə e- nəmehuə kupan kape niməhuak kimnhani mə Jon Mak rimirai nəkwəkəwə e. In, pəh nien mə yermamə twelef kirik kape Yesu Kristo. Mərig kamni kimə in fren huvə kirik kape Pita yame iriu kiravən ikin minə fam. Ol Wok ramni mə in apa kupən, Mak rimnor wok iriu Pol, kini ai, mivən mor wok iriu Banabas.

?Rimirai ramvən kimi pa? **Kamni kimə** Mak rimnamarə apa Rom ye nipiḡ rimirai nəkwəkəwə e. Kini tukmə ror in rimnamarə iriu Pita, kwasig ikin kishopni Pita. Mak rimirai nəkwəkəwə e rivən kimi nəməhuak minə apa Rom mine yamə mine pəh nien mə kwənərəus kapə nəmə Isrel. Kitawə kharkun mə ramvən kimi nəmə pəh nien mə nəmə Isrel meinai Mak ramhoprai niprai norien minə kape nəmə Isrel, kini mirai nəgkiarien tiksın ye nəgkiarien e kamni kimə Arameak, yame nəmə Isrel kwənharkun ta. Mərig Mak rukreikin nəgkiarien minə a rivən ye nəgkiarien kape nəmə Gris, yame nəmə Rom kimnhani.

?Narəyen rimnhawor pən iran mine ye nipiḡ rimirai? **Ye nipiḡ** Mak rimirai nəkwəkəwə e, nəmə Rom kimisarmaru ye tanə ehua yame rarkurao ye tahik e kamni kimə Meditere-nian. Kapəriə nəgkiarien kirikianə əmə, kini kasarə ye nəmərinuyen. Ror pən, rimar əmə tuk nini-ərhavyen nəgkiarien kirik ritərhav mivən ikin minə fam. Ye nipiḡ a, Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo rimnaiyu aihuaa əmə ye tanə pisin pisin minə ye swatuk minə apa Rom.

?Rimirai nəkwəkəwə e tuk naha? **Mak rorkeikei mə** tukrini-ərhav atuatur nəvsaoyen fam kape Yesu, mə in pa, kini rimnor naha, kini mamhajoun naha. Tukmə ror in rorkeikei mə tukrivəhsi-haktə nərigien kape nəməhuak minə apa Rom, meinai narmamə khapsaah kimisor ahas pən kimi əriə. Mak rimnəvsao pik kin nipiḡ əutən yamə mine tukripiuə tuk narmamə kape Yesu. Kini mini-ərhav norien kape Yesu mə In min rimnamarə ye nipiḡ əutən minə.

Jon Baptaes raməmir ye tipəvsik mamniərhav nəgkiarien

(Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

¹ In e Nægkiarien Huvə kape Yesu Kristo, Ji Kughen. ² Profet kupən kirik kape Kughen, nhagin e Aesea, rimnəvsao kin mini-ərhav mə, “Kughen rimə, “Yakamher-pre kin yermamə kirik tuk nəvsaoyen kin kafak nəgkiarien.

In tukror apnəpenə ye swatuk kafam.*

(Mal 3:1)

³ Yermamə kirik ramok-rapomh ye tipəvsik, mamni mə,

“Taksor apnəpenə ye swatuk kape Kughen, yame in Yermaru kapətawə.” ’ ’ *(Aes 40:3)*

⁴ Kini ai kwən kirik, nhagin e Jon, rimauə ye tipəvsik, kini mor baptaes ye narmamə mə tukror nimtətien mə kwəsasar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has, kini mimə, “Taksasar ye nərigien kapəmiə, misarakikin təvhagə hah, kini misor baptaes.” ⁵ Kini ai narmamə fam ye yerkwanu a Judia mine Jerusalem khavən misəm in. Mamhani-ərhav-pən təvhagə has kapəriə. Kini Jon ror baptaes irəriə ye nu apa Jodan. ⁶ Jon ripəh nivəhsi-pəniën neipən huvə kirik. Kafan kot kimnor kin tiki narmiragh kirik, kamni kimə kamel. Kini kafan kətəut kimnor kin tiki kau.† Kini nan nəviginiën kəvraiuk əmə mine sukarak. ⁷ Kini in ramni-ərhav pən tuk narmamə mə, “Kwasig irak, yermamə kirik e tukruə In yerpirig rapita yo. Yo yakpəh nəmhenien mə to yakənimkur kini mirisin-ta nəərəus ye

* 1:2: Kughen raməgkiar kimi Yesu ye ves e. kape profet kupən kirik, nhagin e Elaeja.

1:4: Wok 13:24; 19:4
1:6: 2 King 1:8; Mat 11:8

† 1:6: Neipən a rəmhen kin

kafan sandel. ⁸ Mərig yo yimnor əmə baptaes irəmiə kin nu; kini mərig In tukror baptaes irəmiə kin Nanmin Rhakə.”

*Jon rimmor baptaes ye Yesu
(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22)*

⁹ Ye nipiğ a, Yesu rimasi-pən Nasaret, yerkwanu kirik ye Galili. Muə e Jon raməmir ikin. Kini ai Jon rimmor baptaes iran ye nu apa Jodan. ¹⁰ Nipiğ Yesu rimneiwaiyu mhəkimter min ye tame nu, In məm məknekin mə napuə rimmək wag. In rəm Nanmin kape Kughen risi-pən aikin meiwaiyu-pə tukun rəmhen kin mak ye tanə. ¹¹ Kini ai, nəgkiarien kirik rimasi-pən ye rao ye neai mamni mimə, “Ik Narik yame yakorkeikei. Rikik ragien pik tuk Ik.”

*Setan rimmarkut tuk Yesu
(Mat 4:1-11; Luk 4:1-13)*

¹² Məknekin, Nanmin kape Kughen rimməkeikei kimi Yesu kini mikir mivən apa ye tipəvsik. ¹³ Aikin, Setan ramarkut mə tukrukrao ye nərigien kafan kape nipiğ foti. Yesu ramarə iriə nar miragh aparu minə. Kini mərig agelo minə kimisarha huvə tukun.

*Yesu rimirakun kafan wok apa Galili
(Mat 4:12-17; Luk 4:14-15)*

¹⁴ Kini kirəhsi-pən Jon ye kalabus. Kwasig ikin, Yesu rīpivən Galili, mamni-ərhav Nəgkiarien Huvə kape Kughen. ¹⁵ Mimə, “Taktəkun ai, rinor atuətuk nipiğ. Narmaruyen kape Kughen ruauə-ta. Taksarar ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə hah kapəmiə, mhani nəfrakisien ye Nəgkiarien Huvə kape Kughen.”

*Yesu rimmokrən kin narmamə kuas- narmamə kape niviyen kəmam
(Mat 4:18-22 Luk 5:1-11)*

¹⁶ Kini ai, Yesu rimməriwək ye nīkar lugun Galili, kini məm kwərə mir kiraru, nhagriu e Saemon mine naorahini Andru. Iriu kwarukin net, meinai iriu yermamə kape niviyen kəmam. ¹⁷ Kini Yesu rini-pən tuk əriu mimə, “Rauə mirakwasig kin Yo. Pəh yakor əmiru yermamə mir kape niviyen narmamə.” ¹⁸ Məknekin krəpəh kapəriu net, mwarar, mirakwasig kin.

¹⁹ Kini Yesu rəriwək mivən kəskəh əmə min, kini məm kwərə mir kiraru. Kwajikova mir kape Sebedi. Nhagriu e Jemes mine Jon. Kaokwətə ye nəkwai bot kapəriu, kini marajir əsigin net kapəriu. ²⁰ Məknekin Yesu rokrən kin əriu. Kini ai iriu kwərə mwəpəh rīmriu Sebedi raməmir ye nəkwai bot iriə kafan narmamə minə. Kini iriu mirakwasig kin Yesu.

*Yesu rimməko ta yarmhə ye yermamə kirik
(Luk 4:31-37)*

²¹ Yesu mine narmamə kafan kimnhavən apa yerkwanu kirik, nhagin e Kapaneam. Kini ye Sabat min kirik, Yesu rīvən apa niməhuak kape nəmə Isrel, kini mamhajoun narmamə. ²² Narmamə kimisərig kafan nəgkiarien, kisakur, meinai kafan nəgkiarien nanmin aikin, rīpəh nəmhenien kin nəgkiarien kape nəmhajoun kape Loa kape Moses. ²³ Ye nipiğ a, yermamə kirik, nanmin has ramərer-pən iran. Kini in ruə min ye nofuginien kapəriə. Kini mok-rapomh kin Yesu mimə, ²⁴ “!Eh! !Yesu, yemə Nasaret! ?Nakamuə ikin e mə takhawor əmawə? Tukmə ror Ik nimauə mə takoriah əmawə.” Kini mamni min mimə, “Yo yakwirkun-ta mə Ik e Ik Yemə Imərhakə kape Kughen.”

²⁵ Mərig Yesu rimməgkiar skai pən kimi nanmin has ai, mimə, “!Eh! Pim. Əta ye yermamə e.” ²⁶ Məknekin, nanmin has ai ror nīprai yermamə rətəmnimin pik kini mokrən ehə, mətə iran, mivən isok. ²⁷ Kini narmamə minə aikin kisəm kisakur, misaiyoh əriə minə mhamə, “!Eh! ?Rhawor e? Nəgkiarien vi kirik e. Kwən e kafan nəgkiarien, nanmin aikin. Tukmə In rəgkiar kimi nanmin has minə kasor nəkwən.” ²⁸ Məkneikin, nəvsaoyen kape Yesu ritərhav markurao ye Galili.

Yesu rimmor huvə narmamə khapsaah
(*Mat 8:14-17; Luk 4:38-41*)

²⁹ Məknekin Yesu mine Jemes, Saemon mine Andru kimnhatərhav ye nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel mhavən atuaturk ye nəkwai nimə kape Saemon mine Andru, ³⁰ misəm kuhu Saemon ramokie-okie mamapir. Kini kirhəvsao-pən kin kimi Yesu. ³¹ Yesu rivən, mivəh kwermīn, mivi haktə, kini rhekimter. Kini ai nokie-okieyen a ror infamien. Kini piahwaru ai rivən, mivəhsi-pən nəviginien kimi əriə.

³² Kini rinamenaiyu, narmamə yamə mine kimnhamhə, mine narmamə yamə mine nanmin has raməmīr irəriə, iriə minə tiksīn kimnhakir-pə əriə tuk Yesu. ³³ Narmamə minə fam a yerkwānu aikin, kasofugin əriə minə ye kwəruə ye nimə Yesu ramarə ikin. ³⁴ Kini Yesu ror huvə narmamə khapsaah yamə mine kimnhavəh nəmhəyen pisin pisin. In maməko ta min nanmin hah minə ye narmamə, mamni-əhu nanmin has minə mə tukhapəh nisəgkiarien, meinai iriə kwənharkun-ta In.

Yesu ramniərhav kafan nəgkiarien apa Galili
(*Luk 4:42-44*)

³⁵ Kəni rikwamer kin, yenpig-enpig əgkəp, Yesu rarar mivən apa ikin narmamə kharkək ikin maməhuak. ³⁶ Kini ai, Saemon mine in minə tiksīn khavən masarha-kin In. ³⁷ Kisəm In, khani-pən tukun mhāmə, “Narmamə fam kasarha-kin Ik.” ³⁸ Mərig Yesu rimə, “Nikam. Pəh khavən apa yerkwānu pisin pisin, ipakə tuk ətawə. Pəh yakni-ərhav nəgkiarien aikin, meinai Yo yimauə tukun.” ³⁹ Kini ai In rəriwək markurao ye Galili, mamni-ərhav Nəgkiarien Huvə kape Kughen ye nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel. Maməkota nanmin hah minə ye narmamə.

Yesu rimmor huvə yermamə kirik rimivəh nimhəyen əutən kirik ye tikin
(*Mat 8:1-4; Luk 5:12-16*)

⁴⁰ Kini yermamə kirik yame rimivəh nimhəyen əutən ye tikin, in rimauə məm Yesu, kini mənīmkur ye nīmriin mamasək. Mamaiyoh kin nasituyen, mīmə, “Tukmə nakorkeikei, nakirkun nor-huvəyen yo.” ⁴¹ Kini Yesu, rikin rewaiyu tukun. Mərəhu-pən kwermīn iran, kini mīmə, “Yakorkeikei mə takhuvə min. !Əsanin!” ⁴² Məknekin nīprai yermamə ai rhuvə min, nəmhəyen ai rirkək min iran. ⁴³⁻⁴⁴ Kini Yesu rəgkiar skai pən kimin, mīmə, “Takpəh nəvsaoyen kin kimi narmamə. Mərig takvən mərəer ye nīmri pris, pəh in rəm min ik. Kini ik mivən, məhuak mivəhsi-pən narimnar kimi Kughen rəmhen kin yame Moses rimini mə takor, pəh narmamə kisəm mə naknəsanin.” ⁴⁵ Mərig yermamə ai rimitərhav məvsao kin kimi narmamə. Ror pən, Yesu rimə to rīpəh min nivənien yerkwānu minə məriwək ye nīmri narmamə, meinai iriə kamhaku-pən pik In. Kini mərig In raməmīr əmə apa ikin ruhiko ikin. Narmamə fam khavən masəm In aikin.

2

Yesu rimmor huvə yermamə kirik yame nīpran rimamhə
(*Mat 9:1-8; Luk 5:17-26*)

¹ Nīpig tiksīn ruə mivən, Yesu rirerig-pən min yerkwānu e Kapaneam. Kini narmamə kwəsərig mə In aikin. ² Kini ai, narmamə khapsaah khavən aikin, mhavən imə, kwənmhaan rimərkəskəh. Nimə rukwar meriaji kwəruə risisəg. Kini ai Yesu ramni-ərhav-pən Nəgkiarien kape Kughen tuk əriə. ³ Mərig nīpig raməgkiar hanə, narmamə kuas kharəh yermamə kirik. Nīpran rimamhə. ⁴ Nimə rukwar kin narmamə, ror pən, iriə to khapəh nharəhyen yermamə ai mhavən ipakə tuk Yesu. Mərig khavən mishaktə apa tokrei nimə, misəhipu ta nikar nimə kirik, kini mharəh nikaokao yermamə ramapir-pən iran, mhavi, reiwaiyu-pən. ⁵ Yesu rəm nhatətəyen kapəriə, mīni-pən tuk yermamə ai nīpran rimamhə, mīmə, “Kafak kwajikovə. Yo yakwərəhsi-ta ta narpinien kape təvhagə has kafam.”

⁶ Mərig namhajoun tiksın kape Loa kape Moses kasəkwətə, misəm norien a, minəsaiyoh əriə minə tukun, ⁷ mhamə, “!Ah. !Kwən e ramni hah Kughen! Nəgkiarrien e rahas. Kughen pisin əmə In rirkun nərəhsitayen narpinien kape təvhagə hah kape narmamə. ?Pa min to rirkun nivəhsi-tayen?”

⁸ Mərig Yesu ruirkun-ta nərigien kapəriə. Kini mini-pən tuk əriə, mimə, “?Rhawor e nakasərig məknekin? ⁹ ?Jakni-pən naha tuk yermamə a, kini kimiə nakasəm əfrakis? ? Mə jakni-pən tuk yermamə a mə kafan təvhagə hah yakwərisin ta? ?Uə mə jakni mə in tukrhekimter mirəh kafan nikaokao məriwək mamvən? ¹⁰ Səm-ru, Yo yakorkeikei mə jakor Yo mə takharkun mə Yo, Ji Yermamə, yakavəh nehuəyen ye tokrei tanə e tuk nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə hah kape narmamə.” Məkneikin marar mini-pən tuk yermamə nıpran rımamhə mimə, ¹¹ “Yakamni-pre tuk ik mə takhekimter, mirəh kafam nikaokao, meriwək, mamvən apa imam yerkwanu.” ¹² Yesu raməgkiar hanə, kini yermamə ai rhekimter, mirəh kafan nikaokao ye nımririə, məriwək mamvən.

Məknekin narmamə kimisəm kisakur. Misəgnəgin Kughen, mhamə, “!Eh! Kitawə khapəh nisəm-hanə-yen nar kirik ror məknekin.”

Yesu rımnokrən kin Livae mə tukruə mikwasig kin

(Mat 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³ Mərig Yesu rarə meiwaiyu-pən min ye nıkar lugun, narmamə khapsaah khauə masəm In. Kini In rımnəvhag kimi əriə. ¹⁴ Kini ai, in rımnəriwək mivən kəskəh əmə, məm Livae, kwajikovə kape Alfeas. Kwən ai rımnamərer tuk mane kape takis. Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Yuə, mikwasig kin Yo, muə ik kafak yermamə.” Məknekin, yermamə ai rhekimter kini mikwasig kin.

¹⁵ Kini ai, Yesu ruvən apa imei Livae, masəvigın kwis iriə narmamə minə kape nivəhyen mane kape takis, mine narmamə tiksın min kamni kimə “yor təvhagə has minə,” mine kafan narmamə minə- meinai narmamə khapsaah kimnhakwasig kin. ¹⁶ Ye nıpig a, nəmhajoun minə tiksın kape Loa kape Moses kimisəm Yesu. Iriə tiksın a Farisi minə, kasəm Yesu raməvigın iriə yor təvhagə has minə, kini kinisaiyoh-pən narmamə kape Yesu mhamə, “?Rhawor e kwən e raməvigın iriə yor təvhagə has minə e?” ¹⁷ Mərig Yesu rımnərig nəgkiarrien kapəriə, mini-pən tuk əriə mimə, “Pəh nien mə narmamə yamə mine kasəsanin khamhavən misəm dokta. Mərig narmamə yamə mine kamhamhə tukasəkeikei mhavən misəm dokta. Pəh nien mə Yo yımauə mə jakokrən kin narmamə yamə mine kwəsatuatuk ta. Nıkam. Yımauə mə jakokrən kin narmamə yamə mine kisahə.”

Nhajounien kape Yesu in nar vi; nhajounien kape loa in nar əkwas

(Mat 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸ Kini, ye nıpig a, narmamə minə kape Jon Baptaes, mine Farisi minə kwəsəpəh nəviginien misatuakəm tuk nəhuakien, raməri-pən loa kape Moses. Kini narmamə minə tiksın khauə misaiyoh Yesu, mhamə, “Əm-ru. Narmamə minə kape Jon, mine Farisi minə min, kharkun nisəpəhyen nəviginien. ?Mərig rhawor e kafam narmamə minə khapəh nisorien məknakin?”

¹⁹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə, mimə, “Tukmə yermamə yame kimnərkurək kafan, kini nagienien iran ramvən hanə, in minə tiksın to khapəh nisəpəhyen nəviginien. ²⁰ Mərig tukripior nıpig kape narmamə tukhauə mharəh Yermamə yame kimnərkurək kafan, mhavən isok tuk In minə tiksın. Ye nıpig a in a, In minə tiksın kharkun nisəpəhyen nəviginien iran.”*

²¹ Kini mimə, “To yermamə kirik rıpəh nivəhyen kwonmut neipən vi kirik kini mijir-pən ye neipən mətit kafan [yame rineikus ta]. To ror məknakin, kwonmut neipən yame rivi to reikus neipən mətit, kini reikus ehua. ²² Kini to yermamə kirik rıpəh nivəhyen

^{2:16; Mat 11:19} * ^{2:20:} “Yermamə yame rımnərkurək pə pə,” nıpran e Yesu. Mine “In minə tiksın” nıpran e Kristen minə. Nıpig Yesu rımnəpəh əriə mimə ye nai kamarkwao kin, kimisasək.

waen vi kini miwi-pən ye tiki waen mətīt. To ramor məknakin, kini waen a ye tiki waen mətīt reikus, kini waen raiyu fam. Mərig yermamə a tukrivi-pən waen vi ye tiki waen vi.”

Yesu raməvhag ye nikarin kape Sabat

(Mat 12:1-8; Luk 6:1-5)

²³ Nipig kirik ye Sabat, Yesu mine kafan narmamə minə kasəriwək mamhavən mhatərhav-pən yerki wit tiksın. † Kini narmamə kafan minə kharhi kwənkwei wit nəriə. ²⁴ Kini Farisi minə khani-pən tukun mhamə, “!Eh! Sabat e towei, mərig iriə kasor wok masakapir Loa kape Moses. ?Rhawor kafam narmamə kasor məknakin?” ‡

²⁵ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Tukmə ror nakhapəh nisəhvekinien ye Nəkwəkə kape Kughen norien yame King Deved rimnor kupən, yame in mine kafan narmamə minə, nəriə nəviginien ramrirkək, kisəmkərəv. ²⁶ Nipig e in a, Abiata in hae pris kape Kughen. Kini mərig, Deved rimavən ye Nimə Ehuə kape Kughen mamən bred yame pris minə kwənhavəhsi-pən ta kimi Kughen. Kini mərig Deved rimivəhsi-pən min kimi kafan narmamə, kini kisən. Kini mərig bred ai, ye Loa kape Moses ramni mə narmamə apnapig tukhapəh nisəniēn. Mərig pris minə əmə kharkun nisəniēn.” §

²⁷ Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mimə, “Səmru, Sabat ripəh nikirien narmamə. Mərig narmamə kamhakir Sabat. ²⁸ Ror pən Yo Ji Yermamə Yo yakamarmaru ye narimnar fam mine Sabat.”

3

Yesu rimnor huvə kwermi yermamə kirik yame rimnahas

(Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)

¹ Yesu rimavən min ye nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel. Nipig ai, yermamə kirik, kwermi rimnarpəvin. ² Mərig narmamə tiksın kimisarkut mə tuksəm-ru naha nhagin yame tukhani hah Yesu iran, misarha-əterik mə tuksəm-ru mə Yesu to ror huvə kwən a ye Sabat uə nikam. ³ Kini Yesu rini-pən tuk yermamə a yame kwermi rimnarpəvin mimə, “Yuə marer ye nimri narmamə.” ⁴ Kini mini-pən tuk əriə mə, “?Loa kape Moses ramni mə nakharkun nisorien naha ye Sabat? ?Ramni mə takasor norien huvə uə takasor norien has? ?Mə takshopni yermamə uə takhavəh miragh yermamə?” Kini kisəkwətə misapnapig əmə. ⁵ Kini Yesu rarha mərərao irəriə. Niehmaa rhai in. Kini mərig rikin rarə meiwaiyu min tuk əriə, meinai kapəriə kapə riskai pik. Kini mini-pən tuk kwən a mimə, “Huaturuk kin kwermi.” Kini ai, kwən ai rhuaturuk kin kwermi, ruahuvə əgkəp.

⁶ Mərig Farisi minə kimisəm norien a, kisap, mhavən misəm nukwhao kape King Herod, mharai mhun nəgkiariēn tukun mə tukshopni.

Narmamə khapsaah kimnhakwasig kin Yesu

⁷ Kini Yesu mine kafan narmamə minə khatərhav min aikin, miseiwaiyu-ərhav ye nikar lugun. Kini narmamə minə Galili khapsaah kimnhakwasig kin əriə. ⁸ Narmamə min aikin kimisərig nəvsaoyen kin Yesu, kini mamhauə mə tuksəm. Khatərhav iku pisin pisin minə. Tiksın kimnhasi-pən apa Judia. Tiksın khasi-pən apa Jerusalem. Kini tiksın khasi-pən apa Idumia, tiksın khasi-pən ye nikar nu Jodan, mine ye kwənmhaan minə yame ipakə tuk Taea mine Saedon. ⁹ Narmamə khapsaah pik. Yesu rimnamni-pən tuk kafan narmamə, mimə, “Taksor apnəpenə ye bot kirik, pəh yakat-pən aikin, meinai narmamə kamhakupə Yo.” ¹⁰ In ramni məknakin meinai In rimnor huvə ta narmamə khapsaah yamə mine kimnhamhə. Kini narmamə yamə mine kimnhamhə aikin kisarkut mə tukhavən pakə tukun mharap misəsanin. ¹¹ Kini narmamə yamə mine nanmin hah ramərer-pən irəriə, tukmə kisəm əmə Yesu, khamir ye nimrin. Kini masokrən ehuə kin, mhamə, “!Ik Ji

† 2:23: Wit in kwənkwei nai kirik kamor flaoa kin. ‡ 2:24: Loa e kape Moses yame ramni-əhu mə takpəh nəsimien ye Sabat. Eks 20:8-11. § 2:26: Kwanage e kape Deved raməmir ye 1 Saml 21:1-6
2:27: Dut 5:14 3:4: Luk 14:3 3:6: Mat 22:15-16 3:10: Mat 14:36

Kughen!”¹² Mərig Yesu rəgkiar skai pən kimi nanmin hah minə, mətapig kin əriə mə tukhapəh nhani-əpuyen In.

*Yesu rimirpen aposol minə kafan twelef
(Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)*

¹³ Kini Yesu mine kafan narmamə kishaktə fiak ye tukwas kirik. Kini rokrən min kin kafan tiksın narmamə yame In rımnorkeikei, mə tukhauə pakə. Kini iriə khauə pakə. ¹⁴ Kini ai In rırpen kafan narmamə twelef. Mifəhsi-pən nehuəyen kimi əriə, kimə, Aposol* minə, mə iriə tukasəmir ipakə tukun tuk nini-ərhavyen Nəgkiarlen Huvə kape Kughen ¹⁵ kini mhavəh nirkunien tuk nəkotayen nanmin hah ye narmamə. ¹⁶ Nhag namasur twelef e ror məknekin: Saemon (yame Yesu rhen-pən nhagin vi mə Pita); ¹⁷ mine Jemes; mine piauni Jon (yame kwajikovə mir kape Sebedi. Yesu rhen-pən min nhagriu mə, Boanejes. Kini nıpran rımə, Pıkwarien mir kape Karuəruə); ¹⁸ mine Andru; mine Filip; mine Batalomiu; mine Matiu; mine Tomas; mine Jemes, kwajikovə kape Alfeas; mine Tadeas; mine Saemon Selot† ¹⁹ mine Judas Iskariot, yame kwasig ikin reighan-pən kin Yesu kimi nəmə hah minə.

*Narmamə tiksın kamhani mhamə Yesu ramor narımnar ye nəsaninien kape Setan
(Mat 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)*

²⁰ Yesu rırerig-pə yerkwanu. Kini ai narmamə khapsaah khauə masəm min In. Mamhauə, mhauə, kini kwənmhaan kape napsien ramrirkək tuk əriə. Nıpig kape nəviginien ramrirkək min. ²¹ Nıpig famle kafan minə kimisərig, məknakin khauə mə tukhani-əhu, mhakir, misap, meinai nəmə aikin kimnhani mhamə kapan kapə rameno-eno. ²² Mərig namhajoun tiksın kape Loa kape Moses kimnhatərhav Jerusalem, mhauə, mamhani mhamə, “!Nıkam! Rirkun nəko-tayen nanmin has minə meinai Bielsebul, yemehuə kape nanmin has minə, ramərer-pən iran.”

²³ Kini Yesu rokrən kin narmamə minə ai khauə ipakə tukun. Kini rini nuhpikinien kirik tuk əriə, mimə, “Nıkam. ?Nakharkun mə Setan rirkun nəkotayen Setan uə? Nıkam. ²⁴ Tukmə narmamə ye kantri kirik kasəwhai əriə minə, misarə kiraru, kini tuksoriah kapəriə narəyen, kantri tukrimir. ²⁵ Kini rəmhen min kin yerkwanu kirik. Tukmə narmamə kasəwhai əriə minə, misarə kiraru, rukwanu a to rıpəh narə-huvəyen. ²⁶ Rəmhen min kin narmamə kape Setan minə, tukmə iriə kasəwhai narəyen kapəriə ror kiraru, kwəseikus-eikus nimə en kape Setan. Kini norien kape Setan to rıpəh nərer-tımtim-ien. Tukrəsaah-əsaah mirkək.

²⁷ “Kini mamhen min kin yame to yermamə kirik nagheen rehuə rıvən mətü kafan narımnar, kini in maməmır, yermamə pısın kirik to rıpəh nivəniən məkrəh kin. Tukmə yermamə kirik rımə tukrəkrəh kin, tukrəkupən mirkwəji yermamə ai nagheen rehuə. Kini ai mirkun nivəniən məkrəh kin kafan narımnar. ²⁸ Ror pən, yakamni-pre əfrakis tuk əmiə, mə Kughen rirkun nivəhsi-tayen nahasien minə fam yame nakasor, uə nini-hasien yame nakasor iran. ²⁹ Mərig tukmə nakhani has Nanmin kape Kughen, to Kughen rıpəh nivəhsi-tayen nıpig kirik. Təvhagə hah a tukraməmır kape rerin.” ³⁰ Yesu raməgkiar məknakin meinai in apa kupən kimnhani mhamə nanmin hah kirik raməmır iran.

*Famle əfrakis kape Yesu, iriə e narmamə yamə mine kasor nəgkiarlen kafan
(Mat 12:46-50; Luk 8:19-21)*

³¹ Kini ai, piau Yesu minə, mine nisini khatərhav-pən min. Kini masəmır iruə. Kini misher-pən kin kirik mə tukrivən mokrən-pən kin. ³² Narmamə khapsaah kasəkwətə imə misarkurao ye Yesu. Kini mamhani-pən tukun, mhamə, “Yemasur, nisinim, mine piam minə mine kafam kakə minə kisorkeikei mə tuksəm-ru lk apa iruə.”

3:11: Luk 4:41 3:12: Mak 1:34 * 3:14: “Aposol” nıpran ramni yermamə kirik yame kamher-pən kin. 3:16: Jon 1:42 3:17: Luk 9:54 † 3:18: “Selot” rəmhen kin yermamə kirik yame rikwasig kin nukwao kape nəmə Isrel tuk nherye-rhavyen kin gavman kape nəmə Rom. 3:22: Mat 9:34; 10:25 3:31: Mak 6:3; Jon 2:12; Wok 1:14

³³ Mærig Yesu rini-pæn mə, “?Pa e nisunik? ?Mine nipa e piak minə?” ³⁴ Kini In marha mærao ye narmamə yamə mine kisəkwətə misarkurao kin, mini-pæn tuk əriə mə, “Kimiə e nisunik minə mine piak minə. ³⁵ Meinai yermamə yame ramor narimnar yame Kughen rorkeikei, in e piak, in e nisunik, mine in e kafak kakə.”

4

Nuhpikinien kin yermamə yame ramsuv kweru nai

(Mat 13:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Ye nipig a, Yesu rarə meiwaiyu-pə min ye nikar nu. Narmamə khapsaah khauə masəm In. Kini Yesu ruvən ye bot mamkwətə aikin maməvhag kimi narmamə. Kini narmamə kasəkwətə i-fiak masətərig kin. ² In rimnəwhag kimi əriə kin narimnar khapsaah ye nuhpikinien minə. Kini mimə, ³ “!Sərig-ru! Yermamə kirik rimavən mə tikrisuv kweru nai apa ye nəsimien. ⁴ Kini mærig in rimavən mə tikrisuv kweru nai, mipik mivitəg-ətəg fam, kini tiksın rəsaah-əsaah-pən ye swatuk, kini man minə khauə misən fam.* ⁵ Kini kweru nai tiksın rəsaah-pən ye tokrei kapier yame nimoptanə rikəskəh ikin, murə aihuaa əmə. ⁶ Kini mærig mirh rhaktə mhen əpni fam. Kisaukei fam meinai nuairiə ripəh neiwaiyu-pikien. ⁷ Kini kweru nai tiksın rəsaah-pən yerki kwənurkəsik.† Kini mhaktə mehuə. Məknəkin, kwənurkəsik rerko əsuun, kini kweru nai rurə mipəh nikuəyen. ⁸ Kini tiksın rəsaah-pən ye nimoptanə huvə, kini mhaurə, miseihuə, mhakuə kin kwənkwaariə khapsaah. Tiksın kimnhakuə kin kwənkwaariə toti, kini tiksın kimnhakuə kin sikisti, kini tiksın kimnhakuə kin wan handred.”

⁹ Kini Yesu rini-pæn min tuk əriə, mimə, “Tukmə kimiə narmamə yame nimətirgimiə rarə, sərig huvə nəgkiarien e.”

Narmamə tiksın kisaiyoh Yesu kin niprai nuhpikinien

(Mat 13:10-17; Luk 8:9-10)

¹⁰ Kini Yesu rivən In pisin, kini kafan narmamə twelef, iriə narmamə tiksın min khavən minisaiyoh-pən kin niprai nuhpikinien minə. ¹¹ Kini In rimni-pæn tuk əriə mimə, “Narmaruyen kape Kughen, in nar erkwaig; mærig yakwəni-ərhav-pre ta tuk əmiə. Kini mærig Yo yakamni-ərhav-pən əmə nuhpikinien tuk narmamə yamə mine kasəmır iruə, ¹² rəmhen kin yame Profet Aesea rimini mə,

“Iriə tuksarhakin, misarhakin pawk, mærig to khapəh nisəmien nipran.

Iriə to kisərig pawk, mærig to khapəh nharkunien.

Tamə iriə kisərig mharkun, kini misarar ye nərigien kapəriə, pəh Kughen tukrivəhsita narpinien kape təvhagə hah kapəriə.” *(Aes 6:9-10)*

Yesu ramni-ərhav niprai nuhpikinien kape yermamə yame rimisuv kweru nai

(Mat 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ Kini Yesu rimini-pæn tuk kafan narmamə minə, mimə, “?Rhawor e? ?Naka-seinein hanə niprai nuhpikinien e? Tukmə ror məkne, ?takshawor pən iran mine mharkun min niprai nuhpikinien minə min tiksın? ¹⁴ Nuhpikinien e, nipran ramni məknəkin: Yermamə yame rimisuv kweru nai, in rəmhen kin yermamə yame ramni-ərhav nəgkiarien kape Kughen. ¹⁵ Narmamə tiksın yame kisərig nəgkiarien a, kisəmhen kin kweru nai yame rimnəsaah-pən ye swatuk. Rəmhen kin yame kimisərig nəgkiarien kape Kughen, taktəkun əmə Setan rivəhsi-ta min. ¹⁶ Kini narmamə tiksın kisəmhen kin kweru nai yame rimnəsaah-pən yerki kapier kini murə aihuaa əmə. Rəmhen kin yame kisərig nəgkiarien kape Kughen, rikiriə ragien tukun, ¹⁷ mærig khapəh nhavəhs-huvəyen nəgkiarien yerkiəriə, masərer kape nipig kwakwə əmə. Kini tukmə kharəhpikin nipig əutən, uə narmamə kisor ahas pən kimi əriə tuk Nəgkiarien Huvə kape Kughen, məknəkin kamhamir. ¹⁸ Kini narmamə tiksın yame kisərig nəgkiarien kisəmhen kin

4:1: Mak 3:7-9; Luk 5:1-3 4:2: Mat 13:34; Mak 4:33-34 * 4:4: Kwən e ramsuv kweru nai kirik kamni kimə “wit” rəri-pæn norien kape nisuvyen wit. † 4:7: Yesu ripəh niniyen kwənurkəsik, mærig rimini nərəus kirik yame ror nhirin.

kweru nai yame rimməsaah-pən yerki kwənurkəsik. Kisərig nəgkiarien e, ¹⁹ mərig kasətərig pik tuk narimnar kape nimirghien kapəriə. Kini nautə reikuə irəriə, mivi əriə, ror rikiriə ramvən əmə tuk mane. Norien a roriah nəgkiarien kape Kughen, ripəh norien kwənkwan. ²⁰ Kini narmamə tiksın kisəmhen kin kweru nai yame rimməsaah-pən ye nimoptanə huvə. Kisərig nəgkiarien a, mharkun. Kini mhavəh kwənkwai nəgkiarien a ye narəyen kapəriə. Iriə tiksın kamhavəh kwənkwan rəmhen kin toti; tiksın kamhavəh sikisti; kini tiksın kamhavəh kwənkwan wan handred ye narəyen kapəriə.”

Nhatətəyən kapətawə rəmhen kin laet yame raməsia

(Luk 8:16-18)

²¹ Kini əmə ai, Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “To kipəh nivəhyen laet kirik kukrai-pən ye nəkwai baket, uə ye nəpag bed. Nīkam. Tukaməkeikei kiruk haktə. ²² Tukmə nar erkwaig, tukaməkeikei kəm. Tukmə kuvrig əpis, kini mərig tukraməkeikei mier-pə ikin rhakak ikin. ²³ Tukmə kimiə narmamə yame nimətərgimiə rarə, sətərig huvə kin nəgkiarien e.”

²⁴ Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mīmə, “Nəgkiarien e nakasərig, takasəkeikei misərig huvə. Narmamə yame mine kisərig kafak nəgkiarien kini mhapəh nisəripən-huvəyen, to khapəh nharkun-huvəyen. Mərig narmamə yamə mine kisərig kafak nəgkiarien kini misəri-pən huvə, tukhavəh nirkunien min rhaktə haktə. ²⁵ Narmamə yame mine kisəri-pən kafak nəgkiarien, Kughen tukrivəhsi-pən min nirkunien kimi əriə. Mərig narmamə yamə mine kisərig nəgkiarien e kini misor nar apnapig iran, Kughen tukrivəhsi-ta nirkunien kəskəh yame rikiriə raməsik mə iriə kharkun.”

Narmaruyen kape Kughen ramhaktə atuk

²⁶ Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mīmə, “Narmaruyen kape Kughen rəmhen kin kweru nai yame yermamə ramsuv yerki nəsimien. ²⁷ Tukmə yenpig, ramapir. Mə yeraan, in raməriwək mamavən. Mərig kweru nai in ramhaktə atuk əmə mamehuə. Mərig kwən a reinein mə rhawor e mamor məknekın. ²⁸ Nimoptanə əmə ror kweru nai ramhaktə, mamor nīmarin, kini mavus jihin, kini mamkuə kin kwənkwan. ²⁹ Kini nipig tukmə kwənkwan rimruə, kini yermamə ai rivən mamrhi meinai neriaji nipig kafan.”

Narmaruyen kape Kughen ramehuə ye nəsaninien kafan

(Mat 13:31-32; Luk 13:18-19)

³⁰ Kini Yesu rimə, “? Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin naha nhagin? ? Jakni naha nhagin rimhen? ³¹ In rəmhen kin kwənkwai nai kirik kamni kimə mastad. Kwənkwai mastad rarkwəskwə rapita kwənkwai nai minə fam. ³² Mərig tukmə rəsaah, in murə mamehuə pik, mapita nai minə tiksın. Mamtikimkimin man yerpilig minə khaue masor-pən nimairiə ye rəgrəgin.”

³³ Nipig fam, Yesu raməvhag kimi narmamə khapsaah kin nəgkiarien ye nuhpikinien, reriaji atuatur nirkunien kapəriə. ³⁴ In raməgkiar kimi narmamə apnapig ye nuhpikinien əmə. Mərig tukmə In mine kafan narmamə minə, ramhoprai-pən nīprai nəgkiarien kafan kimi əriə.

Yesu rimini-əhu nimətag ehuə ye tame tahik

(Mat 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵ Kini ye nipig a, mirh rinameiwaiyu, Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mīmə, “Pəh khavən apa nikar lugun pən.” ³⁶ Kini kisapta ye narmamə, misat-pən ye bot yame Yesu ramkwətə iran, mhavirə. Kini bot minə tiksın kimnhakwasig min kin əriə. ³⁷ Mhavirə, mhavirə, nimətag ehuə kirik ravən kini tahik rehuə pik, ipakə rakətanim kin bot. ³⁸ Mərig Yesu ramapir maməsawə huvə ye nəkwai bot. Mərig narmamə kafan minə kimnhasig In, mhamə, “Yhajoun, !Emru! !Natuksəmnim, mərig Ik nakpəh nərigien!”

³⁹ Məkneikin Yesu rhekimter məgkiar kimi nimətag mine tahik mīmə, “Rapəhrə.” Kini ai nimətag rewaiyu, tahik reiwaiyu; mamərinu min.

⁴⁰ Kini Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, “? Nakshawor mamhagin məknekin? ?Nhatətəyən kapəmiə rirkək hanə uə?”

⁴¹ Mərig iriə kwənhagin pik. Mamhani-pən tuk əriə minə mhamə, “?Naha e yermamə? !Nar apnapig mə nimətag mine tahik, mərig kawor nəkwan!”

5

Yesu rimməkota nanmin has ye yermamə kirik

(Mat 8:28-34; Luk 8:26-39)

¹ Kini ai, iriə khatərhav-pən min ye nıkar lugun a, kini mhavhiak mhavən ye kwənmhaan kirik kape nəmə Gerasa. ²⁻³ Kimnhatərhav ye nəkwai bot, kini yermamə kirik rarə misi-pən min ikin kamnim narmamə ikin, mamuə mirəhpikin Yesu. Kwən a ramarə ikin kamnim narmamə ikin. Nanmin has raməmır iran, keinein narkis-ətərkinien kin nərəus uə jen. ⁴ Nipig ripsaah kisarkis ətərkini nihun mine kwermın kin jen, mərig in ramakapir-pir. Nagheen rehuə, narmamə kaseinein nharaptərkinien. ⁵ Tukmə yenpig uə yeraan, raməmır apa ikin kamnim narmamə ikin uə apa ye tukwas kini mamətəpar apomh, kini maməreiteh-əreiteh nipran kin kapier.

⁶ Nipig Yesu raməmır hanə isok, yermamə ai rəm, kini raiyu ətkin muə mənımkur ye nımrin. ⁷⁻⁸ Yesu rini-pən tukun mimə, “!Nanmin has, əta!”

Kini nanmin has ai rokr-apomh mimə, “!Eh! Yesu, Ji Kughen yame In yerpırig pik. ?Nakmə takhawor yo e? Yakamaiyoh ik ye nhag Kughen mə takpəh norien nəmhöyən kimi yo.”

⁹ Kini Yesu raiyoh-pən kin nhagin. Mərig rimə, “Nhagik e, Nukwao Ehuə, meinai kimawə e khapsaah.” ¹⁰ Məknekin ramasək ətgin Yesu m-ripsaah mə tukripəh nəkota-pənien əriə apa isok.

¹¹ Kini ikin a, pukəh minə khapsaah ikin. Kasəruk ye nihu tukwas a. ¹² Kini nanmin has minə ai kisasək mhani-pən tuk Yesu mhamə, “Takəta-pən irəmawə yerki pukəh minə e.” ¹³ Kini Yesu reighan kin əriə kamhəvən. Kisəta ye yermamə ai, kini mhavən yerki pukəh minə. Pukəh minə ai khapsaah ipakə tuk tu taosen. Kisaiyu misəiwaiyu ye nəpatu, mhavi-ərhav misəmnim ye tahik.

¹⁴ Narmamə kape nəviginiyen pukəh minə kasərer aikin masəm pukəh minə kasəmnim, kini kisaiyu mhavən apa iməriə ikin minə, kini misəvsao kin. Kini misəvsao apnapig kin yerkwanu minə ipakə tuk əriə. Kini narmamə ai khavən tukun misəm. ¹⁵ Khauə misəm Yesu, misəm yermamə ai, nukwao ehuə kape nanmin has rimmaməmır iran kupən. Misəm ramkwətə mivəhsi-pən neipən. Kini nirkunien kafan ruahuvə. Narmamə minə ai kisəm khagin. ¹⁶ Kini nəmə minə kimisəm Yesu rimməkota nanmin has kisəvsao kin yermamə yame nanmin has rimmaməmır iran kupan, mine pukəh. ¹⁷ Kini nəmə aikin kisaiyoh-pən skai Yesu mə tukritərhav a iməriə ikin.

¹⁸ Kini ai Yesu ratpən ye bot. Yermamə yame nanmin has rimmaməmır iran ramaiyoh-pən In mə iriu min. ¹⁹ Mərig Yesu riməni-əhu, mimə, “Nıkam. Takvən apa imam yerkwanu kimiə kafam narmamə minə, kini məvsao kin narımnar yame Kughen rımnor kimik, meinai rikin rimneiwaiyu pik tuk ik.”

²⁰ Kini kwən ai ritərhav mivən kwənmhan kirik nhagin e Dikapolis, kini maməvsao kin norien yame Yesu rımnor iran. Kini narmamə fam kisərig, kisakur kin.

Yesu rımnor huvə piraovin kirik yame rımivəh nəmhöyən, mor huvə min piakəskəh kirik yame rımamhə ramragh min

(Mat 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹ Kini Yesu rivəh bot məviəfugin ye nıkar lugun mivhiak. Mivhiak hanə, narmamə khapsaah khauə misərer kurao kin. ²² Yaməhuə kirik kape niməhuak kape nəmə Isrel, nhagin e Jaeras, ruə məm Yesu, mənımkur ye nımrin ²³ kini masək ətgin, mimə, “Yhajoun, piakəskəh kafak nimhöyən rıneriaji. Yuə-ru mərəhu-pən kwermim iran, pəh in rəsanin.” ²⁴ Kini Yesu rivən iriu min.

Kini narmamə khapsaah kimnhakwasig kin əriu. Mamhasig-sig əriə minə, misarkurao ye Yesu. ²⁵ Piraovin kirik aikin rimivəh nəmhəyen kape piraovin. Rimivəh nimhəyen ai meriaji newk twelef, nəmhəyen rapəh nirkəkien. ²⁶ Nipig minə fam, ramərig nəmhəyen. Kini rivən məm dokta minə, moriah fam kafan mane ye nəmhəyen kafan. Mərig nəmhəyen ripəh neiwaiyuyen; ramor pik. ²⁷⁻²⁸ Nipig rimmərig nəvsaoyen kin Yesu, kini rikin rəsik mə, “To yakpirap neipən kafan, mipiəsanin.” Kini mivən mikwasig kin narmamə yamə mine kimnhakwasig kin Yesu, kini mərao-pən mirap neipən kape Yesu. ²⁹ Nipig rimirap əmə neipən kafan, məsanin. In mirkun mə to ripəh min nərigien nəmhəyen.

³⁰ Məknəkin, Yesu rərig yerkin, mirkun mə nanmin kafan ror huvə yermamə kirik. Kini rarharha maiyoh əriə mə, “?Pa e rimirap Yo?”

³¹ Narmamə kafan khani-pən tukun mhamə, “!Əmru! Kitawə khahum. ?Rhawor e nakamaiyoh mə pa e rimirap Ik?”

³² Mərig Yesu rarharha mamarhakin yermamə yame rimirap In. ³³ Məknəkin, piraovin ai rərig mirkun naha nhagin yame rimmor in, kini muə məm Yesu, mənimkur ye nimrin. Migin pawk, mini fam ye nəfrakisien kafan. ³⁴ Mərig Yesu rini-pən tukun mə, “Piakəskəh, nhatətəyen kafam rimmor ik naknəsanin. Takamvən ye nəmərinuyen. Kafam nəmhəyen ruirkək.”

³⁵ Yesu raməgkiar hanə, narmamə tiksın khasi-pən apa imei Jaeras, yamehuə kirik kape niməhuak kape nəmə Isrel, mhatərhav-pə. Mhani-pən tuk Jaeras mhamə, “Takpəh norien narkutien kimi Yhajoun mikir mivən. Kafam piakəskəh ruamhə ta.”

³⁶ Kini Yesu rimmərig nəgkiarieren a, mini-pən tuk Jaeras mə, “Takpəh niginien. Hatətə əmə irak.”

³⁷ Kini Yesu rini-əhu narmamə mə tukhapəh nhakwasigien kin. Kini mikir əmə Pita, mine Jemes, mine Jon, piau Jemes irisir min. ³⁸ Khatərhav-pə imei yeməhuə a. Yesu rəm mə narmamə khapsaah aikin. Kisasək mamhauvrig-uvrig pik. ³⁹ Rauru-pən imə mini-pən tuk əriə mə, “?Rhawor nakamhauvrig-uvrig pik a? Piakəskəh ripəh nimhəyen, mərig ramapir əmə.” ⁴⁰ Kisərig, kisarh iakei iran.

Məknəkin Yesu rher-yerhav kin əriə apa iruə, mipəh əmə rim piakəskəh a, mine nisini mine kwərə misir ai yame karhikwasig kin In. Khavən misəm piakəskəh a. ⁴¹ Kini Yesu rivəh kwermın mini-pən tukun mə, “Talita kum.” (Ye nəgkiarieren kapəriə, nipran rimə, “Piakəskəh, yakamni-pre tuk ik mə, ‘Hekimter’.”) ⁴² Məknəkin, piakəskəh a rhekimter məriwək. (Kafan newk twelef əmə.) Kimisəm norien ai Yesu rimmor, kisakur pik kin. ⁴³ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Takhapəh nisəvsaoyen kin norien e kimi narmamə. Kini havəhsi-pən nəviginien kirik kimin pəh rən.”

6

Nəmə ime Yesu kimisəpəh In
(Mat 13:53-58, Luk 4:16-30)

¹ Kini Yesu ritərhav min aikin, mivən apa iman ikin. Narmamə kafan minə kimnhakwasig kin. ² Sabat yame ramuə, In rimməvhag kimi narmamə apa niməhuak kape nəmə Isrel. Narmamə khapsaah aikin. Kini kisərig kafan nəgkiarieren, kisakur pik kin. Mamhani mhamə, “Man, ?In ravəh hiə nirkunien e? ?Ramhawor mivəh nirkunien? ?Rhawor mor nimtətien minə e? ³ Kitawə kwənharkun ta kwən e. In kwajikovə əmə kape yermamə yame ravhirəkin narimnar kin nai. Nisini e Meri; kini naorahini minə e Jemes, mine Josef, mine Judas mine Saemon. Kini kafan kakə minə kasarə min e kitawə miriə.” Kini narmamə minə a kasəməkin In.

⁴ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Tukmə profet kirik kape Kughen, narmamə tukhasiai in. Kini mərig, narmamə iman ikin, mine kwənərəus kafan minə, iriə pisin əmə khapəh nhasiaiye in.” ⁵ In a kwənmhaan a, ripəh nor-pikien nimtətien. Mərig In

rərəhu-pən kwərmin ye narmamə kwatiksın yamə mine kamhamhə, kini mor huvə əriə.
⁶ Mərig Yesu rimməm mə narminə iman ikin kapəriə nhatətəyen rirkək, rakur.

Yesu rher-yerhav kin kafan narmamə twelef mə tukhatərhav misəvsao kin nar-maruyen kape Kughen

(*Mat 10:5-15; Luk 9:1-6*)

Kini ai, Yesu rəriwək mamarkurao yerkwanu minə aikin maməvhag kimi narmamə.
⁷ Kini mokrən kin narmamə twelef kafan mə tukhauə, kini mivəhsi-pən nehuəyen kimi əriə tuk nəkotayen nanmin has ye narmamə. ⁸ Kini mimə, “Tukmə nakamhavən ye swatuk, mhapəh nhavəhyen nar kirik. Takhapəh nhavəhyen bred, uə nitip uə mane. Takhavəh əmə kaskin. ⁹ Kini mhavəhsi-pən sandel, mərig takhapəh nhavəhyen neipən kiraru kiraru.” ¹⁰ Mini-pən min tuk əriə mimə, “Nipig tukmə nakhavən yerkwanu kirik, misarə ye nimə kirik, nimə a in a taksarə əmə ikin miseriaji mhatərhav ikin mamhavən. ¹¹ Mərig tukmə yerkwanu kirik ripəh norkeikeiyen əmiə mə takhavən iməriə ikin, mhapəh nisətərigien kin əmiə, takhatərhav iməriə ikin, misarpita-arpita nimokkur ye sandel kapəmiə. Norien e tukror nimtətien mə narmamə yerkwanu a kimisor nar kirik rapəh nəmhenien.”

¹² Kini ai iriə khatərhav, mhavən, mhani-pən tuk narmamə mə tuksarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə hah. ¹³ Kini masəkota nanmin hah minə ye narmamə khapsaah. Kini masətəg-pən nehe kwənkwai olif* ye kapən kapə narmamə khapsaah yamə mine kamhamhə, kini khahuvə.

Herod rimə ta mə Jon Baptaes ruəmragh min

(*Mat 14:1-2; Luk 9:7-9*)

¹⁴ Kini nəvsaoyen kin Yesu ritərhav, kini king kape nar aikin, nhagin e Herod, mərig. Narmamə tiksın khamə, “Mə Jon Baptaes a. Mə riməmragh min kini mamor pik nimtətien.”

¹⁵ Mərig narmamə tiksın khamə, “Nikam. Mə Elaeja.”

Kini mərig tiksın khamə, “Mə profet pisin kirik. Rəmhen kin profet kupən kape Kughen.”

¹⁶ Mərig Herod rimmərig, mimə, “Nikam. Mə Jon Baptaes e, yame yimmərəru ta nipətək nuan. Yakmə rimimragh min.”

¹⁷ Herod rikin rimməsik məknekin meinai in apa kupən, rimirəhsi-pən Jon Baptaes ye kalabus meinai piauni Filip rinamkir piraovin kirik, nhagin en Herodias; kini en, Herod rikir-ta min. ¹⁸ Mərig Jon rimini-pən tuk Herod mə, “Kamni-əhu mə takpəh nikir-tayen piraovin kape piam.”† ¹⁹ Kini niemha rhai Herodias tukun, mə tukrhopni Jon, mərig rineinein ²⁰ meinai Herod rimisiai Jon, mirkun mə in yermamə atuatur kape Kughen, kini maməm vi vi in. Nipig Jon raməgkiar mukrekin kapan kapə Herod, kini Herod rorkeikei mə tukrərig min.

²¹ Mərig nipig kirik, Herodias rimivəh kwənmhaan tuk nhopniyen Jon. Herod rimmor nəviginien ehuə kirik mamor nipig kafan yame rimmərha iran. Kini mokrən kin gavman kafan, mine namehuə minə kape mobael, mine namehuə minə tiksın apa Galili; khauə ye nəviginien kafan. ²² Kini piakəskəh kape Herodias rivən min aikin, mamor danis ye nimmiriə. Nipig Herod mine in minə tiksın kimisəm, rikiriə ragien tukun.

Kini Herod rini-pən tuk piakəskəh ai mə, “Tukmə nakorkeikei naha nhagin, yakirkun nivəhsi-preyen kimik. ²³ Yakamni kwəsu əgkəp mə nar yame nakorkeikei mamaiyoh yo kin, yakirkun nivəhsi-preyen. Nar apnapig tukmə rehuə pawk, yakirkun nivəhsi-preyen kim ik.”

6:11: Luk 10:4-11 6:11: Wok 13:51 * 6:13: Olif in nai kirik kamən kwənkwan. Kamarkwəsis min nehen kamor oel kin. 6:13: Jem 5:14 6:14: Mat 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19-20 † 6:18: Kughen ramni-əhu mə takpəh nikirtayen piraovin kape piam ye Lev 18:16, mine ye 20:21. Kini mərig tukmə piam rimhə, kafan kwajikovə rirkək, takaməkeikei mikir kafan piraovin. (Dut 25:5-6). 6:19: Lev 18:16

²⁴ Kini ai piakəskəh ai ritərhav maiyoh nisini mimə, “?Nisirik, jakaiyoh-pən kin naha nhagin tuk rimik?”

Kini ai rini-pən tukun mə, “Takvən maiyoh kin kapən kapə Jon Baptaes.”

²⁵ Məknəkin, piakəskəh ai raiyu, mivən məm yermaru, kini mimə, “Yakorkeikei mə taktəkun əmə takrəh kapən kapə Jon Baptaes, mukrai-pən ye tikiplet, mirəh muə kimi yo pəh yakəm.”

²⁶ Nəgkiarinen ai ror King Herod rərig rahas pik, meinai rimmor nəgkiarinen əutən ye nimri in minə tiksın. To ripəh nəpəhyen. ²⁷ Ror pən, rher-pən kin mobael kirik mə tukrivən mikisəru nipətək nuai Jon, mirəh kapan kapa muə. Kini mobael ai rivən apa kalabus, mikisəru ta nipətək nuai Jon, ²⁸ mərəhu-pən kapan kapa ye tikiplet. Mivəhsi-pən kimi piakəskəh ai, mə tukrivəh mivən kimi nisini. ²⁹ Mərig narmamə kape Jon Baptaes kimisərig nəvsaoyen kin, khavən mharəh nipran, mhavən misərəhu-pən ye nəpəeg kapier.

Yesu rimivəh nəviginien rikəskəh, mor ripsaah, maməvigin narman faef taosen kin (Mat 14:13-21; Luk 9:11-17; Jon 6:1-14)

³⁰ Kini aposol minə kape Yesu khasi-pən min yerkwanu yamə mine Yesu rimmher-pən kin əriə ikin, mamhauə misəvsao-pən kin norien kapəriə mine nəvhagien kapəriə kimin. ³¹ Mərig narmamə khapsaah kimmhauə masəm In, kini iriə kafan narmamə minə kapəriə nipig rirkək tuk nəviginien. Kini rini-pən tuk kafan narmamə minə mə, “Hauə, pəh khavən apa ikin narmamə kharkək ikin kini misapis.”

³² Kini ai Yesu mine kafan narmamə minə khavən ye bot mhatərhav mhavən ikin narmamə kharkək ikin. ³³ Mərig narmamə khapsaah kisəm Yesu mine kafan narmamə minə kinamhavən, kini kharkun əriə. Kini khatərhav iməriə yerkwanu minə, misaiyu əkupən kin əriə. ³⁴ Mərig Yesu rimivhiak məm narmamə khapsaah aikin, kini rikin rewaiyu tuk əriə meinai iriə kisəmhen kin sipsip minə tiksın yame yermamə rikək yame ramarha huvə tuk əriə. Kini In raməvhag kimi əriə mamni narimnar ripsaah.

³⁵ Rinamenaiyu, narmamə kape Yesu khauə misəm In. Mhani-pən tukun mhamə, “Kwənmhan əkwak eikin e, kini rinamenaiyu. ³⁶ Takher rik rik kin narmamə minə e, pəh khavən apa yerkwanu ipakə minə mhavəh nəriə kirik nəviginien.”

³⁷ Mərig In rini-pən tuk əriə mimə, “Rhuvə mə kimia əmə taksəvigin əriə.”

Mərig iriə khani-pən tukun mhamə, “?Jakshawor? ?Nakmə jaksoriah apnapig əmə tu hundred taosen vatu[‡] ye bred, mhawəhsi-pən kimi əriə?”

³⁸ Mərig raiyoh əriə mimə, “?Nakhavəh bred kuvhuun? Havən-ru misəm.”

Khavən misəm nipar bred kirkirip əmə mine kəmam kiraru.

³⁹ Kini Yesu ruh rikiriə mimə, “Takhani-pən tuk narmamə minə en khavən yerki mənvhirik yame rhuvə, misəkwətə ye nimrin nimrin.” ⁴⁰ Nimrin tiksın wan hundred. Kini nimrin tiksın fifti. ⁴¹ Kini ai Yesu rivəh bred a kirkirip mine kəmam a kiraru, mivaag haktə mini vi vi Kughen tukun, mhapu-hapu bred mine kəmam, mipik-pən kimi kafan narmamə mə tukhapik misəvigin narmamə minə a kin. ⁴² Kini iriə kisəvigin tupriə rəsiis ⁴³ misəpəh nipərpər bred mine kəmam. Kini kafan narmamə minə kimmhavai-pən ye nitip twelef khakwar min. ⁴⁴ Narmamə ai kimisəvigin, narman əmə, kisəmhen kin faef taosen.

Yesu rameriwək haktə ye nimar mar tahik

(Mat 14:22-33; Jon 6:15-21)

⁴⁵ Məknəkin Yesu rini-pən tuk kafan narmamə mə tukhavəh bot kapəriə, misəviəfugin misəkupən mamhavən apa ye nikar lugun, mhavən yerkwanu kirik, nhagin e Betsaeda. Pəh In raməmir, mher rik rik kin narmamə pəh kamhavən iməriə minə. ⁴⁶ Yesu raowia kin əriə, mapitan kin əriə, mhaktə mivən ye takwar kirik maməhuak.

6:30: Luk 10:17 6:34: Nam 27:17; Mat 9:36 ‡ 6:37: Nakirkun min niniyen məknəkin, “?Nakorkeikei mə jaksoriah mane yame yermamə kirik tukror wok tukun makuə seven uə?” 6:44: Mak 8:1-9 6:46: Luk 5:16

⁴⁷ Rinəpignəp, bot ai raməmir hanə apa ye tame lugun. Mərig Yesu In raməmir pisin apa fiak. ⁴⁸ In maməm əriə kasəsua ye bot, misəm rəutən meinai nimətag ramuh əriə. Kisərig rahah misəsua ye bot ipakə reraan, kini Yesu rəriwək ye nimar mar tahik mivən pakə tuk əriə. Natukrapita əriə, ⁴⁹⁻⁵⁰ mərig iriə kimisəm raməriwək ye nimar mar tahik, khamə ta yarmhə. Kisətəpar mhagin pik.

Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Takhapəh nhaginien. Mə Yo əmə e.” ⁵¹ Kini ratpən ye bot, nimətag ror infamien. Kisəm kisakur rikiriə ragien. ⁵² Mərig kapəriə kapə riskai hanə. Kimisəm pawk Yesu rimnəvigin narmamə khapsaah kin bred, mərəpəh irəkwak ramswin, mərig kimnhapəh nharkunien mə In pa.

Yesu rimnor huvə narmamə kimnhamhə apa Genesaret

(Mat 14:34-36)

⁵³ Kini iriə kisəviəfugin ye lugun ai mhavhiak ye kwənmhaan kirik nhagin e Genesaret. Mhavi-tərəkin kapəriə bot aikin. ⁵⁴ Kini mhavhiak, narmamə min aikin kimisəm Yesu kini kharkun In. ⁵⁵ Kini kisaiyu mhavən apa iməriə minə mhapik narmamə yamə mine kimnhamhə ye nikaokao mhavən ikin pukaa Yesu ramvən ikin. ⁵⁶ Ikin minə fam Yesu ramvən ikin, yerkwanu ehua, mine yerkwanu kwəskwəh, narmamə minə khapik narmamə minə kamhamhə, masərer əswasig kin ye swatuk pisiək. Kini misasək ətgin mə tukreighaan kin narmamə kamhamhə pəh kharap əmə nipeihage neipən kafan. Kini narmamə mi-fam yamə mine kimnharap, kimisəsanin.

7

Nəmhajoun kape loa kape Moses kamhani hah Yesu

(Mat 15:1-20)

¹ Namhajoun tiksın kape loa kape Moses iriə Farisi minə khasi-pən Jerusalem mhauə misofugin-pən tuk Yesu ² kini misəm mə narmamə tiksın kape Yesu kasəvigin mamhavəh nəmkimik kirik meinai khapəh nisərvayen rəri-pən natuakəmien kape nəmə Isrel. ³ (Farisi minə, mine nəmə Isrel minə fam kamhakwasig kin narəyen kupən kapəriə. Tukmə khapəh nisərvayen rəri-pən norien kapəriə, to khapəh nisəviginien. ⁴ Kini, tukmə khasi-pən apa maket, mhauə yerkwanu, kini mhapəh nisərvayen, to khapəh min nisəviginien. Kapəriə natuakəmien ripsaah ye nikarin kape nəspir-tayen nəmkimik ye pənkin, mine sospen mine besin kapəriə).*

⁵ Kini Farisi minə mine namhajoun kape loa kape Moses kinəsaiyoh Yesu mhamə, “? Rhawor kafam narmamə khapəh nisəri-pəniən kapətawə natuakəmien yame kaha minə kimnəsəvhag-pə kin kimi ətawə? Kafam narmamə minə kasəvigin mhapəh nisərvayen rəri-pən natuakəmien kapətawə.”

⁶ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Eh. Kapəmiə niniyen rhuvə, mərig kapəmiə norien in rahas. In apa kupən, profet kirik kape Kughen, nhagin e Aesea, rimnəfrakis ye nikarin kapəmiə mirai mamni mə,

“ ‘Nəmə minə a kamhani apnapig əmə nəfrakisien irak ye nheriə, mərig rikiriə raməmir isok pik tuk Yo.

⁷ Kasəhuak mərig kasəhuak təkun əmə.

Kini kapəriə nəvhagien kamhani mhamə nəgkiarrien e kape Kughen, mərig ror əmə nərigien kin kape yermamə.’ ” *(Aes 29:13)*

⁸ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Kimiə nakwəsəpəh loa yame Kughen rimivəhsi-pre, kini minamhakwasig əmə kin nərigien kape yermamə.”

⁹ Kini mini-pən min tuk əriə mə, “? Kimiə nakhamə nakharkun pik nar? ! Mərig nakwəsəpəh loa kape Kughen minamhakwasig əmə kin narəyen kape kaha minə! ¹⁰ Səm-ru, Moses rimini kupən mīmə, ‘Takhasiai nisinmiə mine rimimiə.’ *(Eks 20:12; Dut 5:16)* Kini mīmə, ‘Yermamə yame ramni hah nisini uə rimni tukhopni.’ *(Eks 21:17; Lev*

6:49-50: Luk 24:37 6:51: Mak 4:39 * 7:4: Nəmə Isrel kisəuji-pən min loa tiksın tuk loa kape Moses. Kini ai mharai-pən ye nəkwəkwə kirik kimə, Mishnah.

20:9) ¹¹ Mərig kimiə nakhani-əhu narmamə mə tukhapəh nisasituyen ye mamə mine tata kapəriə, mhamə tukhani-pən tuk əriə mhamə, 'Eh. Yakeinein nivəhsi-preyen nar kirik meinai yakvəhsi-pən ta fam kimi Kughen, kini to yakpəh nivəhsi-ta-minien mivəhsi-pre kimik.' ¹² Nakasəvhag kimi narmamə məknəkin misətapig kin nasituyen yame narmamə tuksor kimi nisinriə mine rimriə. ¹³ Ror pən narəyen kapəmiə yame nakasəvhag kin kimi narmamə ramor təkun nəgkiarien kape Kughen. Kini masor narimnar khapsaah ror məknəkin."

¹⁴ Kini Yesu rokrən kin narmamə mə tukhauə min. Mini-pən tuk əriə mə, "Taksətərig huvə, misərig mharkun. ¹⁵ Nar raməmir iruə, tukmə rivən yerki yermamə, to rīpəh norien rəmkimik ye nimri Kughen. Nar ramtərhav yerki yermamə ramor nəmkimik ye nimri Kughen. ¹⁶ Yermamə yame nīmətergin rarə, tukrərig huvə nəgkiarien e."†

¹⁷ Kini Yesu rəta min ye narmamə ai, mivən imə. Kini narmamə kafan kisaiyoh kin nīprai nuhpikinien yame in rimini. ¹⁸ Kini rini-pən tuk əriə mimə, "?Rhawor? ?Kimiə min nakseinein? Takharkun mə narimnar yame kamən to rapəh norien yermamə rəmkimik ye nimri Kughen. ¹⁹ Narimnar yame ror məknəkin to rīpəh nivənien yerkin. Mivən ye tipeuə en mipitərhav hanə min." (Nəgkiarien a kape Yesu rini huvə fam nəviginiien minə ye nimri Kughen).

²⁰ Kini In mimə, "Mərig narimnar yame ramsi-pən yerki yermamə in en ramor yermamə raməmkimik ye nimri Kughen. ²¹ Meinai yerki yermamə, nərigien hah rīpsaah, rəmhen kin nəkrəhyen kin piraovin, nhopniyen yermamə, napir-pəniyen tuk piakwənahin, nəkrəhyen, ²² nəptigien kin nautə, norien has, nor-apnapigien nar, neikuəyen, niniyen nikar jir, nanipiniien, nəgkiar-ausitien, mine nətəwaoyen. ²³ Norien has minə a kamhasi-pən yerki yermamə mor yermamə raməmkimik ye nimri Kughen."

Piraovin kirik yame pəh nien mə kwənərəus kape Isrel ramni nəfrakisien ye Yesu (Mat 15:21-28)

²⁴ Kini Yesu ritərhav min aikin meiwaiyu ərhav kwənmhaan ehua kirik, nhagin e Taea. Maiyu apis-apis pawk, mivən imə, mərig narmamə a kharkun mə In eikin e. ²⁵⁻²⁶ Kini piraovin kirik, nanmin has rimnəmir ye kafan piakəskəh. Pian ai pəh nien mə kwənərəus kape Isrel. In rimnarha apa Fonisia, ye provins a Siria. Kini rimnərig nəvsaoyen kin Yesu, kini ruə, mənimkur ye nimrin masək ətgin mə tukrəko ta nanmin has ye kafan piakəskəh.

²⁷ Mərig Yesu rini-pən nuhpikinien kirik tukun mimə, "Pəh kwajikovə minə əmə tuksəvigin tupriə rəsiis. Rīpəh natuatukien mə tukvəh nəviginiien ne kwajikovə karakikin-pən kimi kuri minə."‡

²⁸ Mərig piraovin ai rini-pən tukun mə, "Yemasur, nəfrakis. Mərig kuri minə kharkun nisəniien nimsimsi nəviginiien ne kwajikovə minə yame raməsaah-pən ye nəpəəg tebol."§

²⁹ Kini Yesu rini-pən min mə, "Nimnhorpin məknə nəgkiarien, rhuvə. Nanmin has ruatərhav ta ye kafan piakəskəh. Rerig-pən imam yerkwanu."

³⁰ Piraovin ai rirerig-pən iman yerkwanu məm kafan piakəskəh ramapir huvə ye nikaokao. Nanmin has ruatərhav iran.

Yesu rimnor huvə kəru kirik, mor huvə min rəgkiar

³¹ Kini ai, Yesu ritərhav min provins a Taea, kini meiwaiyu-pə mapita provins a Saedon, muə e Galili, mivən kwənmhan ehua kirik nhagin e Dikapolis. ³² Kini kharəh kəru kirik yame rīpəh nəgkiarien, mhauə kimin. Misaiyoh-pən Yesu mə tukrərəhu-pən kwermmin ye yermamə ai, pəh rhuvə.

† 7:16: Nəgkiarien ye v. 16 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutestamen. Keinein mə Mak rimirai əfrakis uə nikam. ‡ 7:27: Yesu raməgkiar kin kuri meinai nəmə Isrel iriə khamə nəmə Fonisia mine nəmə Siria kisəmhen kin kuri. Ror pən khamə takasitu ye kwajikovə minə kape nar Isrel, mipəh nasituyen ye kwajikovə minə kape tanə pisin. § 7:28: Pian a rimnəgkiar kin nimsimsi nəviginiien ror nuhpikinien kin. Mə Yesu ramasitu ye narminə Isrel, mərig nīpar nasituyen kafan in aikin. To rapəh nəhipən-fam-ien kimi narminə Isrel.

³³ Kini Yesu rīvəh yermamə ai, mīravən isok tuk narmamə, mivəhsi-pən kwənkwai kwermīn ye nīmətərgi yermamə ai, məjai kwənkwai kwermīn, kini mīrap nerami yermamə ai. ³⁴ Kini marha faktə ye neai, mərig kafan nərigien rīpam, kini meihagh əpīr. Kini mīni-pən tuk yermamə ai mə, “!Efata!” (Nīpran rīmə, “!Əkwag!”). ³⁵ Məknekin, nīmətərgi yermamə ai rəkwag, kini neramīn rihuatuk, məgkiar huvə.

³⁶ Kini Yesu rīni-əhu ətən tuk narmamə mə tukhapəh nisəvsaoyen kīn norien a. Mīni-əhu ətən pawk, mərig iriə kisəvsao kīn mamharpīn. ³⁷ Kini iriə kisakur pik kīn nīmətətien a, mamhani mhamə, “Man. Kwən a rapita. Rirkun nar əfrakis. Ramor huvə kəru mīnə mine narmamə khapəh nisəgkiarīen.”

8

Yesu rīnnor nīmətətien kīrik, maməvigən narman fo taosen

(Mat 15:32-39)

¹ Ye nīpig a, narmamə khapsaah khauə mīn mīsəm Yesu. Iriə, nəriə nəvigīnien rīrkək. Ror pən Yesu rīni-pən tuk kafan narmamə mīnə mə, ² “Rīkik reiwaiyu pik tuk narmamə mīnə e. Kītawə miriə kasəmīr nīpig kisīsər, kini nəriə nəvigīnien rīrkək. ³ To yakher-pən kīn əriə yerkwānu kamhāvən, kīrik rəmkərəv ye swatuk, nīmīn rapīg, kini rīmīr, meinai tīksīn kīmnhasī-pən isok.”

⁴ Kini narmamə kafan mīnə khāni-pən tukun mhamə, “?Tukhavəh hīə nəriə nəvigīnien? Ikin eikin e kwənmhan əkwak.”

⁵ Kini Yesu rajyoh əriə mə, “?Mərig bred kuvhuun en?”

Khamə, “Bred seven.”

⁶ Kini Yesu rīni-pən tuk narmamə ai mə, “Taksəkwətə.” Kini mivəh nīpar bred ai, mīni vi vi Kughen tukun, kini makapīr-pīr, məhi-pən kīmi kafan narmamə mə tuksəvigīn narmamə kīn aikīn. Kini ai iriə kisor. ⁷ Kwaji kəmam tīksīn mīn aikīn. Yesu rīni vi vi Kughen tukun, mīni mə tukhavəhsi-pən mīn kīmi narmamə ai. ⁸ Kini kisəvigən, tupriə rəsīs fam. Mīsəpəh nīpərpərin mhavai-pən ye kəmeiru ehua seven. ⁹ Iriə kīməsəvigən, narman əmə, rəmhen kīn fo taosen. Kini Yesu rher rik rik kīn əriə. ¹⁰ Kini ai iriə kafan narmamə mīnə, mhavən ye bot, mhavən apa kwənmhan ehua kīrik, nhagīn e Dalmanuta.

Nəmhajoun mīnə kape loa kape Moses khamə tuksəm nīmətətien kīrik

(Mat 16:1-4)

¹¹ Kini ai, Farisi tīksīn khauə masəni-əhu Yesu mə to rapəh norien nīmətətien kīrik ye nīmīriə ye nəsanīnien kape Nanmīn kape Kughen. ¹² Kini Yesu rīkin rəpou, meihagh əpīr, mīni-pən tuk əriə mə, “?Rhawor e kīmiə narmamə nakəsarə ye rao e, nakhamə taksəm nīmətətien kīrik? Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə taktəkun ai, to nakhapəh nisəmīen nīmətətien kīrik ror məknenkīn.” ¹³ Kini Yesu rəpəh namhajoun mīnə a, matpən mīn ye bot, məviəfugīn-pən ye nīkar lugun.

Yesu rīnnor kwirīg kīmi kafan narmamə mīnə meinai kaparhia kapə riskai pik

(Mat 16:5-12)

¹⁴ Kini ai Yesu mīnə kafan narmamə mīnə khavən ye bot, mīsəru kīn bred mhavəh əmə nīpər bred kīrikiānə əmə. ¹⁵ Kini Yesu rīnnor kwirīg kīmi əriə ye nuhpikīnien mīmə, “Takasərig əmiə tuk ‘yis’ kape Farisi mīnə, mīnə Herod.”*

¹⁶ Kini kīnəsaiyoh əriə mīnə kīn nīprai nuhpikīnien a, mhamə, “?Tukmə ror kwən e rīmə kīmnhapəh nhavəhyen bred uə?”

¹⁷ Mərig Yesu ruirkun ta nərigien kapəriə. Mīni-pən tuk əriə mə, “?Rhawor e nakasəm əmiə mīnə mə bred rīkək? ?Nakshawor mhapəh nisəm-huvəyen? ?Mishawor mhapəh nisərig-huvəyen? Kapəmia kapə riskai pik. ¹⁸ Nīmīriə pawk əmə eikin, mərig nakhapəh nisəmīen. Nīmətərgimīə pawk əmə eikin, mərig nakhapəh nisərigien.

8:9: Mak 6:35-44 8:12: Mat 12:39; Luk 11:29 * 8:15: “Yis” in nar kīrik ror bred raməsīs. Yesu ramni yis meinai nəwhagien kape nəmhajoun kape loa kape Moses mīnə Herod rīvən yerki narmamə, ror nərigien kapəriə raməsīs kīn nahasien. 8:15: Luk 12:1 8:17: Mak 6:52

Tukmə ror nakwəsərukün fam narimnar yame kitawə kimisor. ¹⁹ Nipig yimivəh nipər bred kirkirip, makapir-pir, məhi-pən kimi narman faef taosen kisən, mərīg kimisəpəh nipərpər nəviginien, ?nakhavai-pən ye nitip kuvhuun?”

Khamə, “Twelef.”

²⁰ Kini rarə maiyoh min əriə mə, “Nipig yimivəh nipər bred seven, məhi-pən kimi narman fo taosen kisən, kini mhapəh nipərpərin, ?nakhavai-pən ye kəmeiru kuvhuun?”

Khamə, “Seven.”

²¹ Mərīg əmə rini-pən tuk əriə mə, “?Mərīg rhawor? ?Nakaseinein hanə Yo?”

Yesu rimnor huvə nimrin pis kirik rhuvə min

²² Kini ai khauə mhavhiak min yerkwanu kirik nhagin e Betsaeda. Kini narmamə tiksın kharəh nimrin pis kirik mhauə kimi Yesu mə tukrərəhu-pən kwermın iran. ²³ Kini Yesu riwəh kwermi yermamə ai mikir miravən isok tuk yerkwanu. Kini ai, rəjai nimrin, kini mərəhu-pən kwermın iran, mimə, “?Nakarha maməm nar uə nikam?”

²⁴ Məknekin, yermamə ai rəm nar. Kini mimə, “Nəfrah, yakaməm narmamə kaseriwək. Mərīg kisəm nəmhen əmə iriə nai minə.”

²⁵ Kini Yesu rarə mərəhu-pən kwermın ye nimrin, kini ai yermamə ai rarha huvə. Kini nimrin rəmtir, məm huvə nar. ²⁶ Kini Yesu rher-pən kin mamni mimə, “Takvən apa imam ikin, mərīg takpəh nivəniyen yerkwanu e nimasi-pən ikin.”

Pita in ramniərhav mə Yesu In Kristo

(*Mat 16:13-20; Luk 9:18-21*)

²⁷ Kini ai Yesu mine kafan narmamə khatərhav min mhavən yerkwanu minə ipakə tuk kwənmhan ehuə kirik nhagin e Sisaria Filipae. Kisəriwək mamhavən ye swatuk, Yesu ramaiyoh əriə mə, “?Mərīg narmamə kamhani mə Yo e pa?”

²⁸ Kini khani-pən tukun mhamə, “Tiksın khamə Ik e Jon Baptaes; tiksın khamə Ik e Elaeja tu; kini tiksın khamə Ik e profet kupən kirik kape Kughen.”

²⁹ Kini In raiyoh əriə mə, “?Mərīg kimiə nakamhani mə Yo e pa?”

Mərīg əmə Pita rimə, “Ik e Kristo.”*†

³⁰ Kini ai Yesu rini-əhu əutən pən tuk əriə mə tukhapəh nhani-pənien tuk narmamə.

Yesu rimnəkupən mirkun, mini-ərhav mə tukrimhə, kini mimragh min

(*Mat 16:21-23; Luk 9:22*)

³¹ Kini Yesu ririkakun maməvhag kimi kafan narmamə minə mimə, “Yo, Ji Yermamə, jakərig nəmheyen ye narimnar khapsaah. Nəmehuə kape nəmə minə Isrel, mine jif pris minə, mine namhajoun kape loa kape Moses, tuksəməkin Yo mhani mə Yo jakmhə. Mərīg nipig kisəsər tukruə mivən, kini Yo jakimragh min.” ³² Rini-ərhav-pən huvə tuk əriə, məknekin Pita rikir In, mwapta irəriə, kini mamniəhu-pən nəgkiarien yame Yesu rimini.

³³ Mərīg Yesu rarar, məm kafan narmamə minə, mini-pən skai tuk Pita mimə, “!Setan! !Ap ikin e! Nərigien kafam ripəh nəmhenien kin nərigien kape Kughen. Nərigien əmə kape yermamə.”

Yermamə kape Yesu tukrəta ye narimnar yame in atuk rorkeikei

(*Mat 16:24-28; Luk 9:23-27*)

³⁴ Yesu rokrən kin narmamə mifam aikin a, mine narmamə kafan, khauə kini rini-pən tuk əriə mimə, “Tukmə yermamə rimə tukrikwasig kin Yo, tukraməkeikei mətə ye nərigien kafan, kini tukmə rərīg pawk nəmheyen rəmhen kin nəmheyen ye nimheyen ye nai kamarkwao kin, mərīg tukrikwasig kin Yo. ³⁵ Yermamə yame ramgin tuk kafan nimraghien, tukraməkeikei mimhə. Mərīg yermamə yame tukhopni tuk nikwasigien kin Yo, tukrarə ye nimraghien rerin. ³⁶ Tukmə yermamə kirik kafan nautə rehuə pik ye tokrei tanə e, mərīg in ramarakikin kafan nimraghien tukun, nanmin tukrerwei. ³⁷ Mərīg nar kirik rirkək min tuk nivəhyen nimri nimraghien kafan. ³⁸ Narmamə yame kasarə ye rao

8:19: Mak 6:41-44 8:28: Mak 6:15 * 8:29: Jon 6:68-69 † 8:29: “Kristo” mine “Mesaea” kwəm nəmhen. Nipran rimə, “Yermamə yame Kughen rimini kupən mə tukrher-pə kin tuk niwəh-miraghien ətawə.” 8:30: Mak 9:9 8:34: Mat 10:38-39; Luk 14:27

e kwəsəpəh Kughen masor pik təvhagə has. Tukmə nakauris kin nini-ərhavyen nhagik mine nəgkiarien kafak ye nimri mirh, Yo min jakauris kin nini-ərhavyen nhagim nipig Yo, Ji Yermamə, jakrerig-pə min kimawə agelo rhakə minə ye neihuəyen kape Rimik.”

9

¹ Kini Yesu rini-pən min, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə narmamə tiksın kasarə ikin e to khapəh nhamhəyen miseriaji nipig narmamə tuksəm Kughen ravəh nehuəyen tuk narmaruyen ye narmamə.”

Kughen ramhajoun mə Yesu in Tini, nimirin rukreikin muə mor pisin
(*Mat 17:1-9; Luk 9:28-36*)

² Nipig sikis ruə mivən, Yesu rikir Pita, Jemes mine Jon mishaktə fiak ye tukwas apomh kirik. Irisir pisin əmə kimirhkwasig kin. Kharərer mhrəm mə niprai Yesu rukreikin muə mor pisin. ³ Neipən kafan rhawən pik. Kini to yermamə kirik ye tokrei tanə e ripəh norien neipən kirik rhawən məsiə məknakin. ⁴ Kini yermamə misir ai kafan kirhəm yemasur kupən mir kape Kughen kiraru, Elaeja mine Moses, kratərhav-pə min, mawəgkiar irisir Yesu.

⁵ Kini Pita rini-pən tuk Yesu mə, “Yhajoun, rhuvə mə kimasir jakrharə əmə ikin e. Pəh yakrharkwopək nimə kisisər: Kafam kirik, kape Moses kirik, kini kape Elaeja kirik.”

⁶ (Khrigın, kini Pita rimnəgkiar apnapig əmə).

⁷ Məknekin napuə kirik reiwaiyu, muvrig əpis əriə. Kısərig nəgkiarien kirik risi-pən ye napuə mimə, “In e Narik keikei yakorkeikei pik. !Taksətərig kin In!”

⁸ Məknekin, krharhaha, mrhipəh min nırhəmien əriu. Yesu pisin əmə ramərer.

⁹ Kini khasi-faktə ye tukwas, Yesu rimini-əhu əutən pən tuk ərisir mimə, “Takrhipəh nırhəvsəoyen kin mirheriaji Yo, Ji Yermamə, jakimragh min ye nimhəyen kafak.” ¹⁰ Kini irisir kimirhivəh tim tim nəgkiarien kape Yesu, mərig irisir atuk əmə kirhaiyoh ərisir minə mirhimə, “?Nəgkiarien e ramni, tukrimhə mimragh min, nipran ramni naha?”

¹¹ Kini kinirhaiyoh Yesu mirhimə, “?Rhawor nəmhajoun kape loa kape Moses khamə Elaeja tukraməkeikei muə məkupən kin Kristo?” (*Mal 3:1*)*

¹² Kini Yesu rimə, “Nəfrakis. Elaeja rimnəkupən muə tuk nətu-huvəyen narimnar fam. ?Mərig rhawor Nəkwəkwə kape Kughen rimə ‘Narmamə tuksəməkin Ji Yermamə kini tukrərig nəmhəyen ye narimnar ripsaah?’ † ¹³ Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə Elaeja ruauə ta. Kini narmamə kasəri-pən nərigien kapəriə misor ahas pən tukun, rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini.”

Yesu rimnəkota nanmin has ye pikwarien kirik

(*Mat 17:14-21; Luk 9:37-43*)

¹⁴ Irisir krhuə iriə narmamə minə kape Yesu, misəm min narmamə khapsaah. Namhajoun kape loa kape Moses, mine narmamə kape Yesu kasotgoh kimi əriə minə.

¹⁵ Məknekin misəm Yesu, kisakur, kini misaiyu mhavən tukun misətərum-pən iran.

¹⁶ Kini Yesu raiyoh kafan narmamə mimə, “?Nakasotgoh kimi nəmə minə e tuk naha?”

¹⁷ Kini mərig yermamə kirik ruə mini-pən tukun mə, “Yhajoun, yo yimirəh kafak pikwarien muə mə jakəm Ik, meinai nanmin has raməmır iran, mamor in reinein nəgkiarien. ¹⁸ Tukmə nanmin has rərer-pən pik iran, kini maməsua kin, ramimır-pən ye nimoptanə. Nehe nəkwan ramtərhav, mamoh kwəruə, kini nipran rikimkim pik. Kini yakaiyoh-pən kafam narmamə mə tuksəko-ta nanmin has, mərig kaseinein.”

¹⁹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “!Kəsi! Kimiə yamə mine naksarə e towei, nhatətəyen kapəriə rirkək. ?Kitawəm kimiə tuksarə miseriaji naha nipig nakpishatətə irak? Harəh pikwarien en mhauə.”

8:38: Mat 10:33 9:1: Mak 13:30 9:7: Wok 3:22; 2 Pita 1:17-18 * 9:11: Emru Mat 11:14, 17:12, mine Luk 1:17. 9:12: Sam 22:1-18; Aes 53:3; Mal 4:5-6 † 9:12: Aes 53:3 ramni mə Mesaea tukrərig nəmhəyen tuk narimnar ripsaah. 9:13: Mat 11:14

²⁰ Kini kharəh mhaue kimin. Nipig nanmin has rimnəm Yesu, məkneikin ror pikwarien a rətəmnimin, maməsok-əsok ye nimoptanə. Kini nehe nəkwan ramtərhav rhawən.

²¹ Kini Yesu raiyoh-pən rim pikwarien mə, “?Rimnor məkneikin m-kivhuun ai taktəkun?”

Kini rini-pən tukun mə, “Rimnamarkəskəh mirikakun. ²² Nipig ripsaah nanmin has raməsue-pən kin ye nap uə ye nu, mamarkut mə tukrimhə. Tukmə nakirkun nasituyen, rikim reiwaiyu tuk əmawə, kini masitu.”

²³ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “?Nakhawor mamaiyoh mə yakirkun nasituyen uə? Yakirkun norien narimnar fam kimi narmamə yamə mine kashatətə irak.”

²⁴ Məkneikin, rim pikwarien ai rok-rapomh mini mə, “Yakamhatətə, mərig kafak nhatətəyən rarkəskəh. !Takor yo mə jakhatətə pik min iram!”

²⁵ Kini Yesu rəm mə narmamə kamhauə ipakə tukun, kini rəgkiar pən skai kimi nanmin has mimə, “Ik nanmin hah. Nimətərgim rəru. Nakeinein nəgkiarieren. Yakamni-pre tuk ik mə takətə ye pikwarien e, mipəh min nuəyən tukun.”

²⁶ Məkneikin nanmin ai rok-rapomh mor niprai pikwarien ai rətəmnimin kini mətə iran. Kini iriə kisəm niprai pikwarien ai mamhani mhamə, “Ruamhə əgkəp.” ²⁷ Mərig Yesu rivəh kwermi, mivi haktə, kini rhekimter.

²⁸ Kini Yesu rauru-pən min imə, iriə pisin əmə kafan narmamə minə kinh kisaiyoh In mhamə, “?Kimawə yakshawor miseinein nəkotayen nanmin has a?”

²⁹ Kini Yesu rimə, “Nanmin has yamə mine kisor məkneikin, nəhuakien pisin əmə rirkun nəkotayen əriə.” †

*Yesu rimini-ərhav min mə tukrimhə
(Mat 17:22-23; Luk 9:43-45)*

³⁰ Kini khatərhav-pən min aikin mamhavən misapita yerkwanu minə e Galili. Mərig Yesu ripəh norkeikeiyen mə narmamə tukharkun kwənmhaan yame In ramarə ikin, ³¹ meinai In raməwhag kimi kafan narmamə minə mamni mə, “Yermamə kirik tikreighan-pən kin Yo, Ji Yermamə, ye kwermi tikmir minə kafak. Mərig tukshopni pawk Yo, tukreriaji nipig kisisər, Kughen tukror min Yo yakimragh.” ³² Mərig narmamə minə kafan khapəh nharkunien niprai nəgkiarieren a. Mhagin min kin naiyohyən kin nipran.

?Pa e in yermamə yame in rehuə rapita?

(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)

³³ Kini khatərhav-pə min ye yerkwanu kirik, nhagin a Kapaneam, mhavən ye nəkwai nimə. Kini Yesu rimnaiyoh kafan narmamə mimə, “?Naksəriwək ye swatuk, masotgoh kimi əmiə minə tuk naha?” ³⁴ Kini iriə khapəh nhaniyən nar kirik tukun meinai kinnamhauə ye swatuk masotgoh mə iriə pa nhagin in rehuə rapita əriə minə tiksın.

³⁵ Kini Yesu ritei-əhu məkwətə mokrən kin kafan narmamə twelef khauə, kini mini-pən tuk əriə mə, “Tukmə kimiə kirik rimə tukreihuə mapita narmamə, kafan nərigien tukraməkeikei meiwaiyu əgkəp. Kini mamor atuə kin əmə kape narmamə.”

³⁶ Kini rirəh kwajikovə kirik mərıp in ye kwerkwan irəriə. Mirəh-si haktə, mini-pən tuk əriə mimə, ³⁷ “Yermamə yame ravəh nhagik, mamasitu kin ye kwajikovə kirik rəmhen kin yame, nasituyen e in e tukror min kimi Yo. Kini pəh nien mə ramasitu əmə irak, mərig ramor min kimi Yermamə yame rimnher-pə kin Yo.”

Yermamə yame ripəh nini-hahyən ətawə, kitawə kirik en

(Mat 19:6-9; Luk 9:49-50, 17:1-2)

³⁸ Kini Jon rini-pən tuk Yesu mə, “Yhajoun. Yermamə kirik e yakasəm rawəh nhagin maməkota nanmin has kin ye narmamə. Kini yakhani-əhu meinai ripəh nien mə kitawə kirik.”

9:23: Mat 21:21; Mak 11:23 9:26: Mak 1:26 † 9:29: Swatuk pisin kirik tuk niniyən v. 29: “Nanmin has yamə mine kisor məkneikin, nəhuakien əmə mine nəpəhyən nəviginiyən, rirkun nəkotayen əriə.” 9:30: Jon 7:1 9:31: Mak 8:31; 10:32-34 9:32: Luk 9:45 9:35: Mat 20:25-27; Mak 10:43-44; Luk 22:24-26 9:37: Mat 10:40

³⁹ Mərig Yesu rini-pən tukun mə, “Takhapəh nhani-əhuyen. Yermamə yame rawəh nhagik mamor nimtətien kin, to ripəh narar-minien mini has nhagik. ⁴⁰ Yermamə yame ripəh nini-hasien ətawə, in kitawə kirik. ⁴¹ Nəfrakis, yermamə yame ravəh nu ye pənkin, mivəhsi-pre kimi əmiə meinai kafak e kimiə, kini Yo e Kristo, kini kwən en, tukrivəh əfrakis nərökien iran.”

⁴² Kini Yesu rini min mə, “ Mərig tukmə yermamə kirik ravi-pən kwajikovə kirik yame rhatətə irak, mə tukror təvhagə has, kini yermamə a, Kughen tukror narpinien ehua kimin. Kini narpinien a tukriskai rapita yame kiruk-pən kapier kirik ye nipətək nuan, karkwərhao kin apa ye tame tahik mə tukrəmnim. ⁴³ Kini tukmə kwermim ramor nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takərəru ta. Rhuvə pik mə takpəh kwermim kirikianə mamragh kin kape rerin. Yame rhuvə pik rapita yame takvən ye nap ehua kin kwermim kwis mir, yame nap to rapəh nipisien. ⁴⁴ In aikin, sirət minə to khapəh nhamhəyen, kini nap min to rapəh nipisien. ⁴⁵ Kini tukmə nihum ramor nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takərəru ta. Rhuvə pik mə takpəh nihum kirikianə, mamragh kin kape rerin. Rapita yame takvən ye nap ehua kin nihum kwis mir. ⁴⁶ In aikin, sirət minə to khapəh nhamhəyen, kini nap min to rapəh nipisien.* ⁴⁷ Kini tukmə nimirim ramor nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takikum ierig ta. Rhuvə pik mə takpəh nimirim kirikianə mivən kin apa ye rao ye neai. Rapita yame takvən ye nap ehua kin nimirim kwis mir. ⁴⁸ In aikin “ ‘Sirət minə to khapəh nhamhəyen,

Kini nap min to rapəh nipisien.’

(Aes 66:24)

⁴⁹ “Nap tukrəsaah-əsaah pən ye narmamə fam rəmhen kin yame kaməviətəg-pən nigar ye nəviginien. ⁵⁰ Nigar in nar huvə kirik. Kini mərig tukmə nigar rəhiu pik, ?tukhawor kor rhekin min? Pəh narəyen kapəmiə tukrheikən, kini takasarə ye nəmərinuyen.”

10

?Rhuvə mə yerman mine piraovin tukwəpəh əriu minə uə?

(Mat 19:1-12; Luk 16:18)

¹ Kini Yesu rarə mītərhav min aikin mivən provins e Judia, mivən maməmir apa nikar nu kirik nhagin e Jodan. Kini narmamə khapsaah kimnhauə min masəm In. Kini In raməvhag kimi əriə, rəmhen kin yame In ramor rerin.

² Kini Farisi tiksın khauə masaiyoh Yesu kin naiyohyen ətən kirik mə tuksəm-ru mə tukrini nəgkiarieren kirik rapəh nəmhenien. Mhani-pən tukun mhamə, “?Rhawor tukmə yerman rapəh kafan piraovin? ?Ramakapir loa uə nikam?”

³ Kini Yesu raiyoh-pən əriə mimə, “?Naha e loa Moses rimivəhsi-pre kimi əmiə məkupən?”

⁴ Kini iriə khamə, “Moses rimneighan kin mə yerman rirkun niraiben nəkwəkwə tuk nəpəhyen kafan piraovin mivəhsi-pən kimin, kini məpəh in.”*

⁵ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Moses rimirai loa en meinai kapəmia kapə riskai pik. ⁶ Mərig kupən, nipig Kughen rimmərəhu nimoptanə, ‘In mor min yerman mine piraovin.’

(Jen 1:27) ⁷ Ror məknakin mə

yerman tukrəta ye rimni mine nisini, kini iriu piraovin mwarə kirikianə. ⁸ ‘Tukwarə mə niprairiu kirikianə.’ (Jen 2:24) Kini iriu kwis tukwarə kirikianə. ⁹ Meinai Kughen riməviəfugin məknakin əriu, yermamə to ripəh nakapirien narəyen kapəriu.”

¹⁰ Kini ai, Yesu mine kafan narmamə kharerig-pə yerkwənu, kini iriə kisaiyoh-pən min kin. ¹¹ Kini In rini-pən min tuk əriə mimə, “Yerman yame rapəh kafan piraovin mamvən mamarkurək-pən min ye piraovin pisin, ramor təvhagə hah ye kafan hanə piraovin.

9:40: Mat 12:30; Luk 11:23 9:41: Mat 10:42 9:43: Mat 5:30 § 9:44: v. 44 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutestamen. Keinein mə Mak rimirai əfrakis uə nikam. * 9:46: v. 46 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutestamen. Keinein mə Mak rimirai əfrakis uə nikam. 9:47: Mat 5:29 * 10:4: Nəgkiarieren e raməmir ye Dut 24:1-4 . 10:8: Efes 5:31-33 10:11: Mat 5:32

¹² Kini piraovin yame rəpəh kafan yerman, kini mivən mamarkurək-pən min ye yerman pisin, in min ramor təvhagə has ye kafan hanə yerman.”

*Yesu rivəhsi-pən nihuvəyen kimi kwajikovə minə
(Mat 19:13-15; Luk 18:15-17)*

¹³ Kini narmamə tiksin khapik kapəriə kwajikovə minə, mhauə misəm Yesu, mə In tukrərəhu-pən kwermīn irəriə, mivəhsi-pən nihuvəyen kimi əriə. Mərig narmamə minə kape Yesu kimnhani-əhu əriə. ¹⁴ Kini Yesu rəm, niemhaa rhai In, kini məkkiar skai pən kimi əriə mīmə, “Takhapəh nhani-əhuyen kwajikovə minə. Səta irəriə pəh khauə tuk Yo. Meinai Kughen tukramarmaru ye narmamə yamə mine kisəmhen kin kwajikovə minə en. ¹⁵ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə yermamə yame rikin rīpəh nagienien tuk nivəhyen kafan nərigien rewaiyu rəmhen kin kwajikovə, to rapəh nivənien ye Rao ye Neai.” ¹⁶ Kini In mīpik kwajikovə minə kini mərəhu-pən kwermīn irəriə, kini mivəhsi-pən nihuvəyen kimi əriə.

*Yermamə kirik kafan nautə rehuə, mərig rorkeikei mə tukrarə ye nīmraghien rerin
(Mat 19:16-30; Luk 18:18-30)*

¹⁷ Kini Yesu rarə, mapitan kin əriə, kini yermamə kirik raiyu muə məm. Kini mənīmkur ye nīmrin. Mini-pən tukun mīmə, “Yhajoun huvə. ?Nakmə jakaməkeikei mor naha mine yakamarə rerin?”

¹⁸ Kini Yesu rīmə, “?Nakhawor mamni mə Yo yakhuvə? Yermamə kirik rapəh nihuvəyen. Kughen əmə In rhuvə. ¹⁹ Ik nakwirkun ta loa yame Moses rīmīni mə, ‘Takpəh nhopniyen yermamə. Kini mīpəh napir-pənien tuk piraovin pisin. Kini mīpəh nəkrəhyen. Kini mīpəh nini-apnapigien nar meikuə kin ye yermamə kirik. Kini mīpəh neikuəyen kin nəkrəhyen. Tuk nīpīg minə fam takamsiai rīmim mine nisim.’”†

²⁰ Kini kwən ai rini-pən tukun mīmə, “Yhajoun. Loa minə en, yakaməri-pən fam ye nəkəskəhyen kafak, muə meriaji-pə.”

²¹ Kini Yesu rəm tim tim kwən ai, kini morkeikei pik. Mini-pən tukun mīmə, “Nar kirikianə əmə ik nakpəh nor-hanəyen. Takvən, məvrai rik rik kafam narimnar, mivəh mane iran, kini mivəhsi-pən kimi yavən has minə. Kini kafam narimnar tukripsaah apa ye rao ye neai. Kini ik muə, mīkwasiɡ kin Yo.”

²² Nīpīg kwən ai rīmnrīg nəɡkiarien yame Yesu rīmīni, rikin rəpou, meinai kafan nautə rīpsaah. Rarar map ta ye Yesu.

²³ Kini Yesu rarha-pən məm kafan narmamə kini mini-pən tuk əriə mīmə, “!Man! Riskai pik tuk narmamə yamə mine kapəriə nautə rehuə tuk nivənien pəh Kughen rarmaru irəriə.”

²⁴ Kini kafan narmamə kisakur kin nəɡkiarien ai. Kini in rarə mini-pən min tuk əriə mīmə, “Kwajikovə kafak minə, rəutən pik tuk yermamə tuk nivənien pəh Kughen rarmaru iran.‡ ²⁵ ?Nakasərig mə narmiragh ehuə kirik, kamni kimə kamel, to rauru-pən ye kwəruwei nidil uə? Nīkam, rəutən pik. Rəmhen əmə min kin yermamə yame kafan nautə rehuə, rəutən pik tukun tuk nətəyen aikin a pəh Kughen ramarmaru iran.”

²⁶ Kini narmamə kafan minə kisakur, minəsaiyoh əriə minə, mhāmə, “!Eh! ?Mərig tukmə ror məknekin, kitawə pa in tukramarə ye nīmraghien rerin?”

²⁷ Mərig Yesu rəm tim tim əriə mini-pən tuk əriə mə, “Nar e, to yermamə rīpəh norien. Kughen pisin əmə In rirkun norien. Meinai In rirkun norien narimnar fam.”

²⁸ Kini Pita rhekimter maiyoh min mīmə, “?Mərig rhawor irəmawə? Yiməsəpəh fam kapəmawə narimnar, mhauə, mhakwasig kin Ik.”

²⁹ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Yermamə yame in ravəh əkupən Yo, kini maməta ye kafan narimnar rəmhen kin nimə, uə piauni, uə kafan kakə, uə rīmni mine nisini, uə kafan kwajikovə, uə nəsimien kafan tuk nini-ərhavyen Nəɡkiarien Huvə kape Kughen,

10:15: Mat 18:3 † 10:19: Loa minə e kimnharai ye Eks 20:12, mine Dut 5:16-20. ‡ 10:24: Nakirkun niniyen min məknekin, “Riskai pik tuk yermamə yame ramətiɡtə pik ye kafan nautə, tuk nivənien ye Rao ye Neai.”

³⁰ narimnar a to kharəh narkək-min-ien tukun. Yermamə ai, tukrivəh tain ye tokrei tanə e rəmhen kin wan hundred, rəmhen kin nimə, mine piauni, mine nisini, mine kafan kakə, mine kafan kwajikovə, mine nəsимien kafan (mərig tukhauh min in). Kini ye narəyen vi kafan, tukrarə ye nimraghien rerin. ³¹ Mərig, narmamə minə e kasəkupən tukpihamakwasig, kini yamə mine kamhakwasig tukpihauə mipisəkupən.”

Yesu rimini-ərhav min mə tukrimhə kini mamragh min

(Mat 20:17-19; Luk 18:31-34)

³² Kini Yesu mine kafan narmamə kishaktə mhavən Jerusalem. Yesu rikir əriə mhavən. Kini kafan narmamə kisakur pik. Kini narmamə apnapig tiksın yamə mine kimnhakwasig kin əriə, kimnhagin min. Kini Yesu rokrən kin kafan narmamə twelef mə tukhauə kirikianə. Kini mini-ərhav narimnar yame tukritərhav-pən tukun. ³³ Kini mini-pən mimə, “Taksərig-ru. Taktəkun ai kamhavən Jerusalem. Kini ikin aikin a, narmamə tiksın tuksərhə-pən Yo, Ji Yermamə, ye kwermi Jif Pris mine namhajoun kape loa kape Moses. Kini iriə tukhauh Yo mə tukshopni Yo. Miseighan-pən kin Yo kimi narmamə minə e pəh nien mə nəmə Isrel, ³⁴ pəh tuksarh iakei irak, kini misərig-əvhin əpəs Yo, misərkis-ərkis Yo, kini mishopni Yo. Kini mərig jakamragh min ye nipig yame ror kisisə kin.”

Jemes mine Jon kwaiyoh kin nar kirik tuk Yesu

(Mat 20:20-23)

³⁵ Kini ai, Jemes mine Jon, kwajikovə mir kape Sebedi, kirauə mwəm Yesu, mirəni-pən tukun mirəmə, “Yhajoun, yakworkeikei nar kirik mə takor kimi əmru.”

³⁶ Kini Yesu raiyoh mə, “?Nakworkeikei naha?”

³⁷ Kini krəmə, “Yakworkeikei mə kimru kirik tukrəkwətə ye nikarim matuk, kini kirik tukrəkwətə ye mawor, nipig Ik takvəh nehuəyen kape narmaruyen.”

³⁸ Mərig Yesu rini-pən tuk əriu mə, “Kimiru nakawaiyoh-pə kin nar kirik yame nakweinein. ?Kimiru nakramə nakwəmhen mə takwərig min nəmhəyen ye nipraimiru rəmhen kin yame Yo jakərig uə? ?Uə nakramə kimiru nakwəmhen mə takwarə ye nipig əutən rəmhen kin yame Yo jakarə iran?”*§

³⁹ Kini iriu kramə, “Əhə. Kimru yakwəmhen.”

Kini Yesu rini-pən mə, “Nəfrakis. Kimiru nakrarkun niwərigien nəmhəyen rəmhen kin yame Yo jakərig. Kini kimiru nakrarkun min narəyen ye nipig əutən rəmhen kin yame Yo jakarə iran. ⁴⁰ Mərig nar yame nakwaiyoh kin, mə kirik tukrəkwətə ye nikarik matuk, kini kirik ye mawor, Yo yakeinein nivəhsi-preyen. Mərig Kughen rimivəhsi-pən kwənmhan mir e kimi narmamə yamə mine In rimini-ta mimə iriə tuksəkwətə ikin.”

⁴¹ Nipig narmamə minə tiksın kape Yesu, iriə ten, kisərig nəvsaoyen kin nar yame Jemes mine Jon kwaiyoh kin, niemhaa rhai əriə tukun. ⁴² Kini Yesu rokrən kin əriə mə tukhauə misəm. Mini-pən tuk əriə mə, “Kimiə nakwənharkun ta norien kape nəmehua yamə mine pəh nien mə nəmə Isrel. Iriə kasor əutən pik tuk kapəriə narmamə minə. Kini kapəriə nəmehua minə kasəviətərkən-əhu pik əriə mhamə tukamhakwasig əmə kin əriə. ⁴³ Mərig ripəh natuatukien mə kimiə taksor məknakin. Tukmə kimiə kirik rorkeikei mə tukrivəh nehuəyen rapita əmiə minə tiksın, nərigien kafan tukreiwaiyu muə mə in yor atuə kin kirik kapəmiə. ⁴⁴ Kini tukmə kimiə kirik rorkeikei mə tukramkir əmiə maməkupən, in min tukruə rəmhen kin yasitu kapəmiə fam ⁴⁵ meinai Yo min, Ji Yermamə, pəh nien mə yimauə mə narmamə tuksor atuə kin kafak. Mərig yimauə mə jakor atuə kin kapəriə, kini moriah kafak nimraghien marpin nimraghien kin kape narmamə fam.”*

10:31: Mat 20:16; Luk 13:30 10:34: Mak 8:31; 9:31 * 10:38: Mak 14:36; Luk 12:50 § 10:38: Ye v. 38, Yesu rimnəgkiar kin nuhpikinien məkneikin, “?Nakrarkun niranim-pən-ien ye pənkin yame jaknim-pən ikin uə? ?Uə nakrarkun nirawəhyen baptaes yame Yo jakpiwəh uə?” Mərig Translesen Komiti rimnəri-pən yame Bislama Baebol ramni mhoprai nuhpikinien mirai əmə nipran. 10:39: Wok 12:2; Rev 1:9 10:42: Luk 22:25-26 10:43: Mat 23:11; Mak 9:35 * 10:45: Mak 10:45 in rəmhen kin nuknei nərigien kape nəkwəkwə e yame Mak rimirai.

Yesu rimmor huvə nimri Batimeas
(*Mat 20:29-34; Luk 18:35-43*)

⁴⁶ Kini Yesu mine kafan narmamə khauə yerkwanu kirik nhagin e Jeriko. Misərə, mhatərhav min, narmamə khapsaah kimnhakwasig kin. Kini nimrin pis kirik ramkwətə ye nikar swatuk. Nhagin e Batimeas. (In kwajikovə kape Timeas). Nipig fam in ramawə-pən kin mane tuk narmamə. ⁴⁷ Kini nipig in rimmərig mə Yesu, yemə Nasaret, ramuə, ramokrən kin mamni mə, “!Yesu! !Kwənərəus kape King Deved! Yakorkeikei mə rikim tukreihua tuk yo.”

⁴⁸ Kini narmamə khapsaah kisəgkiar-pən skai kimin, mhamə, “!Ah! Pim.”

Mərig in ramrəpən əmə ye nokrənien. Mamni mə, “!Kwənərəus kape King Deved! Yakorkeikei mə rikim tukreihua tuk yo.”

⁴⁹ Kini Yesu rarar, mini-pən tuk əriə mimə, “Hani-pən tukun mə ruə.”

Kini iriə khavən misokrən kin nimrin pis ai, mhamə, “Eh. Agien. Yuvən. Ramokrən kin ik.”

⁵⁰ Kini nimrin pis a rarar məknekin məpəkiək-ta kin kafan kot, kini mivən məm Yesu.

⁵¹ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “?Nakmə jakor naha nhagin kimik?”

Kini rini-pən tukun mə, “Yhajoun. Yakorkeikei mə nimrik tukrarha, pəh yakəm nar.”

⁵² Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Rhuvə əmə. Takamvən. Nhatətəyen kafam rimmor ik nakwahuvə min.”

Məknekin nimrin rarha. Kini rəm nar. Kini ai in mikwasig kin Yesu.

11

Yesu rimavən Jerusalem mor əpu mə in king
(*Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19*)

¹ Kinəmhavən pakə tuk Jerusalem, mhatərhav-pən yerkwanu mir kiraru, nhagriu e Betfas mine Betani, ipakə tuk tukwas kirik nhagin e Olif. Kini Yesu rher-pən kin yermamə kiraru kafan, mimə ² “Takravən yerkwanu a nakaravaag-pən ikin. Mwəm kwaji dongki kirik kipəh nəsuə-hanəyen iran, kimirkwəji. Nakrarsin, mwəsəg mirauə. ³ Kini tukmə yermamə kirik raiyoh-pre əmiru mimə, “?Nakwhawor mawor məknekin?” Nakrani-pən tukun mirəmə, ‘Yermaru rimə tukrəsua ye dongki e. Pəh nien mə tuk tu, rarpin-pre min.’”

⁴ Kini ai, kiravən mwəm kwaji dongki ai ramərer ye nikar swatuk. Kimirkwəji ipakə tuk kwəruə ye nimə kirik. Kini kirarsin, ⁵ narmamə tiksən kasərer aikin minəsaiyoh əriu mhamə, “Eh. Kwərə mir. ?Nakwhawor marirsin dongki e?” ⁶ Kini iriu krəni-pən nəgkiarrien yame Yesu ruini-pən ta tuk əriu. Kini nəmə minə ai kiseighan kin. ⁷ Kirarəh dongki ai mirauə mwəm Yesu. Miravəhsi-ta kot kapəriu mawəpeinə-pən ye nimetai dongki. Kini Yesu rəsua iran.* ⁸ Narmamə khapsaah kisətu kot kapəriə mimhahuvə-pən kin kimi swatuk; kini misərai nimar nai misətu-pən min ye swatuk. ⁹ Narmamə yamə mine kasəkupən kin Yesu kini mine yamə mine kimnhakwasig kin kasokrən ehua mamhani,

“!Səgnəgin Kughen!†

Pəh khawəhsi-haktə Kwən e ramuə ye nhag Yermaru.

¹⁰ Narmaruyen kupən kape kapətawə kaha Deved ruauə min.

!Səgnəgin Kughen yerpərig!”‡

(*Sam 118:25, 26*)

¹¹ Kini Yesu ritərhav-pən Jerusalem mivən ye nimə ehua kape Kughen, kini mamətamə. Rinenaiyu ta, iriə kafan narmamə twelef, kharerig-pən min yerkwanu kirik, nhagin e Betani.

10:52: Mak 5:34 * 11:7: Yesu ramkwotə-pən ye dongki, profesi ye Sek 9:9 ruauə minor nəfrakisien kin. † 11:9: kimnhani mə, “Hosana.” Kini nipran rimə, “Vəh miragh əmawə,” uə, “Səgnəgin Kughen.” ‡ 11:10: Kaməni nipe e ye nipig kape Pasova.

Yesu rimini hah nai e figtri, ror siä kin
(*Mat 21:18-19*)

¹² Këni rikwamer kin, iriä khatêrhav min Betani, kini Yesu rimmëmkêrêv. ¹³ Kini mëm nai e figtri, ramêrer, nîmarin rîpsaah. Rêriwêk mivên pakê tukun, mëm nîmarin in êmê e in êmê. Rimê-ta tukrêm kwênkwân kirik, mêrig kwênkwân rîrkêk, meinai rîpêh neriaji-hanêyen nîpig tukrîkuê iran. ¹⁴ Kini Yesu rægkiar-pên kimi figtri a mimê, “Yermamê tukrîpêh min nêniên kwênkwâm tuk nîpig kirik.”[§] Narmamê kafan minê kisêrig nêgkiariên ai.

Yesu rimmëkota narmamê yamê mine kasor nar apnapig ye nimê ehuê kape Kughen
(*Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22*)

¹⁵ Nîpig khatêrhav-pên Jerusalem, Yesu rivên ye nimê ehuê kape Kughen. Kini minamêko yerhav narmamê yamê mine kasor salem kin narîmnar, mine yamê mine kasêvrê. Kini mêrakita kin narîmnar yame ramswin haktê ye tebol kape narmamê yamê mine kasor jenis ye mane; kini mêsua kin jea kape narmamê yamê mine kasor salem kin mak ye tanê.* ¹⁶ Kini mîni-êhu mê narmamê tukhapêh nhapikien narîmnar mhavên ye Nimê Ehuê kape Kughen. ¹⁷ Kini mor kwirig kimi êriä mimê, “Kimirai ye Nêkwêkwê kape Kughen kimê, ‘Nimê Ehuê kape Kughen, nimê kape nêhuakien kape narmamê minê fam rarkurao ye tanîmtanê.’” (*Aes 56:11*) Mêrig kimîä naksor ruê rêmhen kin ‘nimê yame yêkrêh minê kaserkwaig ikin.’” (*Jer 7:11*)

¹⁸ Yesu rinamêgkiar, kini narmamê kisakur kin, misagien tukun. Ror pên, jif pris minê, mine nêmhajoun kape loa kape Moses, kimnhagin kin, masarhakin swatuk tuk nhopniyen. ¹⁹ Mêrig rinamenaiyu, Yesu mine kafan narmamê minê khatêrhav min aikin.

Yesu rimmêvhag kin nuhpikinien kape nai a figtri
(*Mat 21:20-22*)

²⁰ Kini rikwamer kin, yenpig-enpig, kisêri-pên min swatuk ai, mhauê misêm nai ai figtri. Rinaukei minêriaji nuan minê. ²¹ Kini Pita, rîkin raiyu mêsik nêgkiariên kape Yesu. Mîni-pên tukun mê, “!Yhajoun, êmru! Nai e nîmîni has, rinaukei.”[†]

²² Kini Yesu rîni-pên tuk êriä mê, “Takshatêtä ye Kughen. ²³ Yakamni-pre êfrakis tuk êmiä, mê tukmê kimîä kirik rhatêtä huvê ye Kughen, mîni-pên tuk tukwas e mê tukraiyu mêsok pirê ye tahik mêmnim, mîpêh nîniyen ye rîkin kîraru, mhatêtä êmê ye Kughen, kini nar en tukror êfrakis. ²⁴ Ror pên, yakamni-pre tuk êmiä mê tukmê naksêhuak, narîmnar nakasaiyoh kin kimi Kughen, takhani nêfrakisien iran mê takhavêh, kini en mhavêh. ²⁵ Tukmê naksêhuak, mêrig tukmê yermamê kirik rîmnor nar kirik rîpêh nêmhenien kimi êmiä, takhapêh nisarpinien tai kafan têvhagê. Kini Kughen, Rimîmiä ye Neai, In tukrîpêh min narpinien tai têvhagê hah kapêmiä. ²⁶ Kini mêrig tukmê kimîä nakasor tai têvhagê hah, Kughen min tukrarpin min tai têvhagê hah kapêmiä.”[‡]

Namehuê minê kape Isrel kisarkut mê tuksêm-ru nehuêyen kape Yesu mê rimasip-kaa
(*Mat 21:23-27; Luk 20:1-8*)

²⁷ Kini Yesu mine kafan narmamê minê khatêrhav-pê min Jerusalem. Kini Yesu rêriwêk mivên ye Nimê Ehuê kape Kughen. Kini jif Pris minê mine nêmhajoun kape loa kape Moses mine nêmehua kape kwênêrêus kape Isrel, khauê misêm In. Masaiyoh In mhamê, ²⁸ “?Nakamhawor narîmnar minê e? ?Pa nhagin rimivêhsi-pre nehuêyen mê takor narîmnar mêknekî?”

11:13: Luk 13:6 § 11:14: Yesu rægkiar kin nai e rêmhen kin nuhpikinien kirik, mîni mêknekî, “Tukmê yermamê rapêh norien nêkwai Kughen, kafan narêyen tukrêmhen kin figtri; tukror siä kin.” Ror pên Yesu ramni hah narêyen yame ror siä kin. * 11:15: Yesu rîmnor mêknekî, mamor fulfilem profesi kirik ye Sek 14:21. 11:18: Mak 14:1 † 11:21: Yesu ramni hah figtri ye Mak 11:14. Êmru futnot kafan. 11:23: Mat 17:20 11:24: Mat 7:7 11:25: Mat 6:14-15 ‡ 11:26: Nêgkiariên ye v. 26 rîkêk ye kopi akwas tiksin kape Niutesteman. Keinein mê Mak rimîrai êfrakis uê nikam.

²⁹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Rhuva. Jakaiyoh kin naiyohyen kirik kimi əmiə. Tukmə nakhani atuatur, jakni-pre tuk əmiə mə Pa nhagin rimivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo tuk norien narimnar minə e. ³⁰ ?Hani-pə ru tuk Yo mə pa rimivəhsi-pən nehuəyen kimi Jon mə tukror baptaes ye narmamə? ?Kughen uə yermamə?”

³¹ Kini kinasəiwən-əsiwən kimi əriə minə mhamə, “?Tukshaw-ni e? Tukmə kitawə khani mə, Kughen rimivəhsi-pən nehuəyen kimi Jon, mərig Yesu tukrimə, “?Tukmə Kughen rimivəhsi-pən nehuəyen kimin, rhawor e kimiə nakhapəh nhaniyen nəfrakisien iran?” ³² Mərig to khapəh min nhaniyen mə, yermamə əmə rimivəhsi-pən nehuəyen kimin, meinai narmamə minə e kamhani mə Jon in profet əfrakis.” ³³ Ror pən khani-pən tuk Yesu mhamə, “?Hei? Yakseinein.”

Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Əhə. Mərig Yo min to yakpəh ninipre-min-ien mə Pa nhagin rimivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo mə jakor narimnar minə e.”

12

Yesu rimini nuhpikinien kirik kin plantesen kape grep

(Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ Yermamə kirik rimməsim kin grep ye kafan plantesen, markoparin-pən. Kini mikir kwətəgtap kirik kape nəviəsis-pənien kwənkwai grep ikin. Mə nehen tukraiyo, kivəh kor waen kin. Kini in mor nimə apomh kirik mə tukramərer aikin mamarha huvə tuk kafan plantesen. Kini in mərəhu plantesen ai ye kwermi narmamə tiksin, tukhapik nəriə tiksin, mhavəh-si-pən nan kirik rəmhen kin nərokien. Marə, mitərhav min aikin mivən ye tanə pisin. ² Kini kwənkwai grep rimhiak, kini yemehuə kape plantesen rher-pən kin kafan manaja mə tukrivən məm narmamə yamə mine kisəsim aikin mə tukhavəhsi-pən grep ne yamehuə kape plantesen, rəmhen kin nərok kafan. ³ Mərig iriə kisərar, mharaptərəkin manaja ai, misərkis-ərkis, mishə-pən kin mə tukrirerig, mhapəh nhavəhsi-pənien nar kirik kimin. ⁴ Kini yamehuə ai rarə mher-pən min kin kafan kirik yermamə. Rivən, kini khauh kapən kapə, misor ahas pən tukun. ⁵ Əmaikin, yamehuə kape plantesen rher-pən min kin yermamə kirik min. Mərig khauh min mishopni. Kini mərig yemehuə ai kape plantesen rher-pən min kin kafan tiksin narmamə khavən; narmamə minə ai kisor ahas pən min tuk əriə. Tiksin kasərkis-ərkis əriə; kini tiksin kimuh əriə, khopni əriə. ⁶ Kisor məknaikin mamhavən, yamehuə kape plantesen, kafan narmamə kwənharkək. Kafan yermamə kirikianə əmə: Tini keikei. Rher-pən min kin mə tukrivən. Ye nərigien kafan rimə, ‘Tukmə ror tuksəm kafak kwajikovə, khasiai.’ ⁷ Mərig iriə kimisəm khamə, ‘Kwajikovə atuatur e kape yamehuə kape plantesen. Pəh kishopni pəh plantesen e tukror kapətawə kin.’ ⁸ Məknekin kharaptərəkin, mishopni, mharəh nıpran misarkwərhav kin ye nəkwai plantesen.”*

⁹ Yesu rini-pən tuk nəmehuə minə ai mə, “?Yamehuə kape plantesen ehə tukrhawor min? Tukrivən mhopni-hopni narmamə minə a, mərəhu-pən plantesen ye kwermi narmamə pisin. ¹⁰ Tukmə ror kimiə nakhapəh nisəvhəkin-hanə-yen nəgkiarien yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini mimə,

“ ‘Səpaag e, yame narmamə kape nəvhirəkinien nimə kimisarakikin, mərig Kughen rimmor in ruauə Səpaag huvə yame tukrəkir məkupən.

¹¹ Nar e Kughen Yermaru rimmor.

Rikitawə ragien pik tukun.’ ”

(Sam 118:22,23)

¹² Kini nəmasur minə ai kimisorkeikei mə tukharaptərəkin Yesu, meinai kharkun mə kafan nuhpikinien ramni hah əriə. Mərig iriə kimnhagin kin narmamə, misap.

Farisi minə khamə tukhavəh-si əhu Yesu tuk nəgkiarien ye nıkarin kape takis

(Mat 22:15-22; Luk 20:20-26)

12:1: Aes 5:1-2 * 12:8: Yesu ramni nuhpikinien kape plantesen mə nəmə Isrel kimishopni profet tu minə tiksin kape Kughen, kini mərig ruirkun ta mə tukshopni min In. 12:8: Hib 13:12

¹³ Kini nōmehuə minə tiksin kisher-pən kin Farisi minə, mine nukwhao kape King Herod, khauə misaiyoh Yesu kin naiyohyen əutən kirik mə tuksəm-ru mə tukrini nāgkiarinen kirik rīpəh nēmhenien. ¹⁴ Kini ai iriə khauə misəm In, mhani-pən tukun mhamə, “Yhajoun. Yakharkun mə lk yermamə atuatur. Nakpəh niginien kin yermamə mə to rivi kafam nārigien, meinai rikim rīpəh nāsikien mə yermamə kirik rhaktə uə yermamə kirik reiwaiyu, mērig nakaməfrakis əmə, kini nāvəhagien kafam raməri-pən əmə norien yame Kughen rorkeikei. Kini yaksorkeikei mə jakharkun mə, ?Ratuatur ye loa kapətawə mə tukasərok-pən takis kimi Sisa, yamehuə kape Rom, uə nīkam? ¹⁵ ?Tukasəkeikei misərok takis uə nīkam?”

Mērig Yesu ruirkun mə iriə narmamə kape neikuəyen minə tiksin. Kini mīni-pən tuk əriə mə, “?Nakshawor misarkut mə taksapita Yo? Havən-ru mharəh siren kirik mhauə pəh yakəm.”

¹⁶ Kini khavən, mhavəh siren, mhauə. Kini raiyoh-pən əriə mə, “?Nanmi pa e? ?Kini nhag pa e?”

Khamə, “Nanmi Sisa. Mine nhagin.”

¹⁷ Məknēkin Yesu rīni-pən tuk əriə mə, “Namhen. Nar kape Sisa, havəhsi-pən kimi Sisa. Mērig nar kape Kughen, havəhsi-pən kimi Kughen.” Kīsərig nāgkiarinen kape Yesu, kisakur pik kin.

Sadusi minə khamə tukhavəh-si əhu Yesu tuk nāgkiarinen ye nīkarin kape nīmraghien rerin

(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)

¹⁸ Kini Sadusi minə tiksin khauə misəm Yesu. Sadusi minə a khamə ta mə tukmə yermamə rīmhə to rīpəh nīmragh-minien ye rao ye neai. ¹⁹ Kini kisaiyoh kin nārigien kirik kimi Yesu mhamə, “Yhajoun. Moses rīmīrai ye Loa mīmə, ‘Tukmə yerman rīmhə-tan kin piraovīn kafan, kini kapəriu kwajikovə rīrkək, piau yerman ai tukraməkeikei mikir piraovīn ai tukreimək.’ Ye nārigien a, iriu kirirkun nīraptərəkīnien nhag piauni yame rīmāmhə.† ²⁰ Tukmə narmamə seven, iriə piauriə minə. Nīmrin nupan rarkurək kini mīpəh nīrəhyen kafan kirik kwajikovə, mīmə. ²¹ Kini tukmə yame rīkwāsīg kin rīkīr piraovīn kape piauni yame rīmāmhə, kini mīpəh neiməkien, kini mīmə min. Kini naorahini yame ror kīsīsər kin ror əmə min nar kirikianə kin ²² meriaji iriə fam a seven kisarkurək ye piraovīn a, kini mhamə fam, mhapəh nīseiməkien. Kini en piraovīn a rīmhə min. ²³ Kini ye nīpīg kape narmamə tukhamragh min iran, iriə a seven iriə piauriə minə, ?piraovīn a tukror piraovīn kin kape pa nhagin?”

²⁴ Kini Yesu rīni-pən tuk əriə mīmə, “Nakamhāni-əro kin en meinai tukmə ror nakseinein nāgkiarinen ye Nəkwəkwə kape Kughen, miseinein min nīrkunien kape Kughen. ²⁵ Tukmə narmamə yamə mine khamə mamragh min to khapəh nīsarkurəkien. Norien kape narkurəkien rīmnor infamien, rəmhen kin narəyen kape agelo minə ye rao ye neai. ²⁶ Kini ye nīkarin kape nīmragh-minien, tukmə ror nakhapəh nīsəhuekinien nəkwəkwə yame Moses rīmīrai tu, mə Moses rīmnəm nai kirik ramuək. Aikin, Kughen rīmnāmnī-pən tukun mīmə, ‘Ik Ik Kughen yame Ebrahim, Aesak mine Jakob karhəgnəgin hanə lk.’

(Eks 3:2,6) ²⁷ !Kitawə kharkun mə irisir kirharə iriə Kughen meinai nar apnāpīg kwərhimə ta tu mīrhəkupən Moses, mērig Kughen ramni mə karhəgnəgin hanə In. !Kini pa rīmə narmamə mhə minə kasəgnəgin Kughen, mērig narmamə yamə mine kamhamragh! !Kimiə naksətəwao əfrakis!”‡

Naha loa in rehuə pik

(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)

12:13: Luk 11:53-54 12:17: Rom 13:7 12:18: Wok 23:8 † 12:19: Moses rīmīni məknekin ye Dut 25:5-6. ‡ 12:27: Sadusi minə kimnhani nəfrakisien ye Ol Testamen, mērig kimnhapəh nhaniyen nəfrakisien mə narmamə yamə mine kwənhāmhə tukhamragh min. Mērig Yesu ramhajoun əriə mə Ol Testamen ramni mə Ebrahim, Aesak mine Jakob kwərhamragh min ye rao ye neai, ramhajoun-pən mə narmamə yamə mine kwənhāmhə tukhamragh min.

²⁸ Kini yhajoun kirik kape loa kape Moses rimnərig nəgkiarinen minə ai, mə Yesu ramhoprai huvə, kini ruə minaməiyoh pən In mimə, “?Naha loa in rehuə pik rapita tiksın, kini mihuvə pik tuk nəripənien?”

²⁹ Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Loa yame rehuə pik rapita tiksın in e ramni mimə, “!Kimiə nəmə Isrel! !Taksərig huvə! Kughen in Yermaru kapətawə. Kini In pisin əmə In Kughen. ³⁰ Taksəkeikei misorkeikei pik Kughen ai In Yermaru kapəmiə ye rikimiə fam, mine ye narəyen kapəmiə, mine ye nərigien kapəmiə, mine ye nəsaninien kapəmiə.’ (Dut 6:4-5)

³¹ Loa yame rikwasig kin ramni mimə, “Taksorkeikei narmamə yamə mine kasarə ipakə tuk əmiə misor huvə pən tuk əriə, rəmhen kin yame kimiə naksorkeikei atuk əmiə.’ (Lev 19:18)

Loa kirik min rirkək yame in rapita yamə mir e.”

³² Kini yhajoun kape loa kape Moses a rini-pən tukun mimə, “Yhajoun. Nakaməfrakis mə Kughen pisin əmə In Yermaru. ³³ Kini tukasəkeikei misorkeikei In ye rikitawə fam, mine ye nərigien kapətawə, mine ye nəsaninien kapətawə. Kini misorkeikei min narmamə yamə mine kasarə ipakə tuk ətawə minə rəmhen kin yame kasorkeikei atuk ətawə minə. Nəri-pənien loa mir e rapita nuhyen narmiragh mivaan tuk nivəhsi-pənien kimi Kughen.”

³⁴ Kini Yesu rəm mə nəgkiarinen kape kwən a rhuvə pik, kini mimi-pən tukun mimə, “Ik nakuaue pakə ta tuk narmaruyen kape Kughen.”

Əmə aikin, narmamə kinisauris kin naiyohyen Yesu kin nəgkiarinen skai kirik.

Yesu rimivəh-si əhu Farisi minə kin naiyohyen əutən kafan
(Mat 22:41-23:3; Luk 20:41-47)

³⁵ Kini Yesu rīvən apa ye nimə ehuə kape Kughen, maməvhag kimi narmamə, maməiyoh əriə mimə, “?Rhawor e nəmhajoun kape loa kape Moses kamhani mə Kristo In kwənərəus əmə kape Deved? ³⁶ Mərig, səmru, Nanmin kape Kughen rimivəhsi-pən nirkunien kimi Deved mə tukrini mə,

“Kughen Yermaru rimini-pən tuk Yermaru kafak mimə,
“Əkwətə ye kwermik matuk

Meriaji nipig jakor Ik takehuə ye tikmir minə kafam.” ’ ’ § (Sam 110:1)

³⁷ Kini Yesu rirpın mimə, “Ye nəgkiarinen e, Deved rimnokrən kin Kristo mə ‘Yermaru.’ ?Mərig nakshawor mamhani mə Kristo in kwənərəus əmə kape Deved?”

Yesu rəgkiar aikin, narmamə khapsaah kisərig kisagien.

³⁸ Kini Yesu rimnor kwirig kimi əriə, mimə, “Kimiə takasərig əmiə tuk nəmhajoun kape loa kape Moses. Iriə rikiriə ramagien tuk nivəhsi-pənien neipən huvə. Kini tukmə khavən apa ye maket, misorkeikei pik mə narmamə minə fam tuksaowia kin əriə mhasiai əriə. ³⁹ Kini tukmə khavən ye nimə kape nofuginien, misorkeikei mə tukasəkwətə əkupən, kini tukmə khavən ye lafet, misorkeikei mə tuksəkwətə ye kwənmhaan kape nisaiyen. ⁴⁰ Kini tukmə piahwaru yame kimnamhə-tan kin, kini iriə kasəkrəh kin kafan narimnar. Kini masəhuak apomh min mə narmamə minə tukhasiai əriə. !Ah! Narpinien kapəriə tukriskai rapita.”

Piahwaru yame kimnamhə-tan kin rimivəhsi-pən mane kimi Kughen
(Luk 21:1-4)

⁴¹ Kini Yesu ramkwətə ye nəkwai nimə ehuə kape Kughen, ipakə tuk kwənmhan yame kivəhsi-pən mane kape Kughen ikin. Kini maməm narmamə kamhavəhsi-pən mane kapəriə. Narmamə khapsaah, kapəriə mane rehuə, kamhavəh-si-pən mane ehuə. ⁴² Kini piahwaru kirik kimnamhə-tan kin ruə, kafan mane rirkək. Kini in rīvəhsi-pən əmə siren* kiraru.

12:28: Luk 10:25-28 12:33: 1 Saml 15:22; Hos 6:6 § 12:36: Kughen rimini-pən nəgkiarinen e tuk King Deved. * 12:42: Yesu to rapəh niniyen “siren” mərig rimə mane kape nəmə Isrel e “lepta.”

⁴³ Kini Yesu rokræn kin narmamæ kafan minæ khauæ. Kini rini-pæn tuk æriæ mimæ, “Yakamni-pre æfrakis tuk æmiæ mæ piahwaru e kimhæ tan kin, kafan mane rirkæk, mærig in rimivæhsi-pæn mane kimi Kughen rapita fam mane yame narmamæ minæ tiksîn kimnhavæhsi-pæn. ⁴⁴ Narmamæ ai kimnhavæhsi-pæn æmæ nipar mane, mamhapæh nipærin. Mærig piahwaru e kafan mane rirkæk pawk, mærig rimivæhsi-pæn fam mane yame tukrivæh nimri næviginiën kin nan.”

13

Yesu rimini mæ nimæ ehua kape Kughen tukrimir

(Mat 24:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Kini ai, Yesu rimitærhav ye nimæ ehua kape Kughen, yermamæ kirik kafan rini-pæn tukun mimæ, “Yhajoun, æmru. Nimæ ehua kape Kughen kimnor kin kapier ehua, kini nimæ minæ e khahuvæ pik.”

² Mærig Yesu rini-pæn tukun mimæ, “Æmru. Nimæ ehua minæ e, tukoh-ætæg-ætæg kapier iran, kipæh nipæhyen kirik.”

Nahasien yame tukruæ ye Nipig Kwasig

(Mat 2:3-14; Luk 21:7-19)

³ Kini Yesu rimmækwætæ ye nihu takwar kirik, nhagin e Olif, mivag-æhu kin nimæ ehua kape Kughen. Kini Pita mine Jemes mine Jon mine Andru khauæ misæm In. ⁴ Misaiyoh-pæn In mhamæ, “Yaksorkeikei mæ takni-pæ tuk æmawæ mimæ ?narimnar minæ e tukruæ ye naha nipig?”

⁵ Kini rini-pæn tuk æriæ mimæ, “Takasærig huvæ, tamæ yermamæ reikuæ iræmiæ. ⁶ Narmamæ khapsaah tukhavæh nhagik, kini mhauæ mhani mæ iriæ e, Kristo. Tukseikuæ ye narmamæ khapsaah mhavi nærigien kapæriæ. ⁷ Kini nipig naksærig mæ narmamæ kamhauh æriæ minæ, uæ naksærig nævsaoyen kin nuhyen æjir minæ, takhapæh nisakurakurien, mhapæh nhaginiën. Narimnar minæ e tukruæ mækupæn, mærig pæh nien mæ Nipig Kwasig a. ⁸ Narmamæ tukhauh æriæ minæ. Kini narmamæ ye tanæ kirik tukhavæn apa tanæ pisin mhauh æriæ minæ. Kini nimnimien tukravæn ye tanimtanæ. Kini sweiwei tukruh narmamæ. Mærig narimnar minæ e in nirikakunien æmæ kape nahasien, ræmhen kin piraovin yame ramærig næmhæyen ye nipig kape neimækien.

⁹ “Mærig takasærig æmiæ. Tukeighan kin æmiæ naksærer ye nimri mirh. Kini tukærkis-ærkis æmiæ ye nækwai nimæhuak kapæriæ. Meinai kimiæ kafak narmamæ minæ, takasækeikei misærer ye nimri næmasur kape gavman mine ye nimri næmasur kapæmiæ tuk nini-ærhavyen Nægkiariën Huvæ kape Kughen kimi æriæ. ¹⁰ Tikni-ærhav Nægkiariën Huvæ kape Kughen ikin minæ fam rarkurao ye tokrei tanæ, kwasig ikin Nipig Kwasig tukripiruæ. ¹¹ Mærig tukmæ kivæh æmiæ mæ taksærer ye nimri mirh, rikimiæ tukripæh næpouyen. Mhapæh nisærigien mæ, ‘?Jakhawni-pæn tuk æriæ?’ Takhani-ærhav nægkiariën yame Nanmin kape Kughen rimivæhsi-pre kimi æmiæ meinai pæh nien mæ kimiæ nakasægkiar, mærig Nanmin Imærhakæ tukrægkiar ye tikinhermiæ.

¹² “Ye nipig a, piauni tukreighaan kin piauni kamhopni. Kini yerman tukreighaan kin kafan kwajikovæ kamhopni. Kini kwajikovæ minæ tukhani hah rimriæ minæ mine nisinriæ minæ, miseighan kin æriæ kamhopni æriæ. ¹³ Narmamæ tuksæmækien æmiæ, misor ahas pæn kimi æmiæ meinai kimiæ nakamhavæh nhagik. Mærig narmamæ yamæ mine kasærer timtim miseriaji nipig kwasig, Kughen tukrivæh miragh æriæ.”

Nahasien ehua apa Jerusalem

(Mat 24:15-28, 42-44; Luk 21:20-24)

¹⁴ Kini pæh yermamæ yame ramævhuekin nækwækwæ e tukrirkun. Yesu rini-pæn tuk æriæ mimæ, “Kini nipig kimiæ naksæm nar a kamni kimæ ‘Nar has yame roriah pik nar,’ ramærer ye kwænmhan yame ripæh nien mæ tukramærer ikin, kimiæ e Judia taksap miserkwaig

ye takwar. ¹⁵ Tukmā yermamā ramapis iruā ye nimā kafan to rīpāh nivānien imā tuk nīpikien narimnar kafan. ¹⁶ Tukmā yermamā ramāmīr yerki nāsīmien kafan, to rīpāh nivānien yerkwānu tuk nīwāhyen kafan neipān. ¹⁷ !Man! Riskai pīk tuk nīpiraovin yamā mine kisor tīpriā, kini mine yamā mine jiriā minā kasomaah hanā, meinai tuksārig rahās pīk. ¹⁸ Taksāhuak tuk nahāsien e mā tukrīpāh nuāyen mīrāh āmiā ye nīpīg kape nāhīg ¹⁹ meinai nahāsien ehūā yame tukruā, yermamā rīpāh nām-hanāyen rīrikakun ye nīpīg Kughen rīmnrāhu nīmoptanā meriaji-pā ai taktākun mine. Kini nahāsien kirik to rīpāh nuā-minien nīpīg kirik rēmhen kin nahāsien a. ²⁰ Mārig Kughen rīmnrāita nīpīg kape nahāsien a yame tukruā iran. Tamā, narmamā to khapāh nhamraghien tukun. Mārig In rīmnrāi nīpīg a mā tukrīvāh mīragh narmamā yamā mine In rīmīrpen āriā mā kafan narmamā minā.

²¹ “Nīpīg a, tukmā kirik rīmā, ‘Sāmru. Kristo e,’ uā yermamā kirik rīmā, ‘Sāmru, Kristo en,’ mārig kimiā takhapāh nhānien nāfrakāsien iran. ²² Meinai profet eikuā minā khapsaah tukhauā mhasīgāvin Kristo mīsor nīmātien mā tukseikuā ye narmamā. Kini misarkut tuk nīsāmien swatuk tuk nīvi-tayen narmamā yamā mine Kughen rūirpen āriā. ²³ Mārig kwasīg ikin narimnar a ruā, yakamni-pre ta tuk āmiā mā takasārig āmiā.”

²⁴ Kini Yesu rīrpin mamni-pān tuk āriā mīmā, “Kini nīpīg kape nahāsien tukruā mor infāmien,

“ Mīrh tukrīpis,

Kini makuā to rīpāh mīn nāsīāyen;

²⁵ Kini kāmhau minā tuksāsaah,

Kini mine narimnar fam ye nīmago-ago tukhakiu-kiu.’ ”

(Aes 13:10, 34:4)

²⁶ Kini Yesu rīrpin mīmā, “Kini en, kwasīg ikin, narmamā tukpīsām Yo, Ji Yermamā, jaksī-pān ye napuā mīvāh nehuāyen mine nīkakien. ²⁷ Kini ai, jakher-ārhav kin āgelo kafak minā mā tukhavān misarkurāo ye tanīmtanā, mine ikin pukāa ye neai mīsofugīn narmamā yamā mine yīmīrpen-ta āriā. ²⁸ Sātārig mīn kin nuhpīkīnien kin nai a figtri. Tukmā nīpīg yame kwermīn rīnaurā kini nīmārīn rīnāmhaier, kimiā nakharkun mā kwānhauā ipakā tuk nāsīmien en. ²⁹ Rēmhen āmā kin yame tukmā naksām narimnar māknekin, takharkun mā Yo Ji Yermamā, yaknamuā ipakā, mīnamārer ipakā āmā tuk kwāruā ye nimā kapāmiā. ³⁰ Yakamni-pre āfrakis tuk āmiā mā narmamā yamā mine kasarā ye rao e to khapāh nhamhā-fāmien kwasīg ikin narimnar mine rītārhav-pā. ³¹ Napuā mine nīmoptanā tukawākeikei mīrarkāk, mārig nāgkīarīen kafak to rīpāh nīrkākien tuk nīpīg kirik. ³² Mārig narmamā fam kīseinein nīpīg kape narimnar minā e tukruā iran. āgelo minā ye neai, mine Yo Ji Kughen, kīmawā yakseinein mīn. Mārig Rīmīk pīsīn āmā In rīrkun.

³³ “!Takasārig āmiā! !Mhapāh nīsapīrien! Meinai kimiā nakseinein nīpīg yame narimnar minā e tukruā iran. ³⁴ Tukrēmhen kin yermamā kirik yame rītārhav iman yerkwānu mamvān yerkwānu pīsīn. Kwasīg ikin rītārhav, rāhi-pān kafan narimnar kimi narmamā pīsīn minā mā tukasām vi vi, kini mārāhu wok pīsīn pūsūn kimi āriā. Kini mīni-pān tuk yermamā yame ramārer tuk kwāruā mīmā, ‘Takamarha.’ ³⁵ Rēmhen āmā mīn kin kimiā takasārig āmiā meinai nakseinein nīpīg yame Yamēhuā kape nimā tukruā iran. Tukmā ror tukruā yenaiyu. Uā tukruā yenpīg āru, uā tukruā yenpīg-yenpīg, uā tukruā yerkwēiha. ³⁶ Tukmā In ramuā ye naha nīpīg, pāh In tukrīpāh nāmien mā kimiā nakasapīr. ³⁷ Yakamni-pre tuk āmiā, mamniārhav-pān mīn tuk narmamā mā takasārig āmiā nīpīg fam.”

14

Namehuā kape nāmā Isrel kasarhakin swatuk tuk nhopniyen Yesu
(Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Kini nipig a, tukharaptərəkin nəviginien ehuə kin bred yame yis rirkək iran tukhani nahu kin. Jif pris minə mine nəmhajoun kape loa kape Moses kinasarhakin swatuk mə tukharaptərəkin apis-apis Yesu mishopni. ² Iriə kimnhani mhamə, “Pəh khapəh nharaptərəkinien In ye nipig kape nəviginien ehuə, tamə narmamə [niemhaa rhai əriə kini] khauh apnapig əmə əriə minə.”

*Piraovin kirik ramətəg-pən senta ye kapan kapə Yesu
(Mat 26:6-13; Jon 12:1-8)*

³ Kini Yesu rivən Betani mivən ye nəkwai nimə kape Saemon. Kwən ai kupən rimivəh nimhəyen əutən ye tiki. Kini Yesu raməvigin hanə, piraovin kirik ruə mivəh botel kirik kimnor kin kapiet kirik nhagin e alabasta. Botel ai, senta aikin kamni kimə nad: nimrin rhaktə pik. Kini piraovin a rəsikta botel, mətəg-pən senta ye kapan kapə Yesu. ⁴ Mərig narmamə tiksin niemhaa rhai əriə khamə, “?Rhawor pian e roriah senta e? ⁵ Rhuvə pik mə to in rəvrai əmə; mirkun nivəhyen mane rəmhen kin tri hundred taosen vatu* kin tuk nivəhsi-pəniyen kimi yavən has minə.” Kini kishek pian a.

⁶ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mə, “!Ei! Hapəh pian en. ?Rhawor nakashek in? In ramor nar huvə kirik kimi Yo. ⁷ Yavən has minə tukasəmir kimiə miriə nipig fam. Kini tukmə nakhamə taksasitu irəriə nakharkun nisasituyen irəriə nipig fam. Mərig Yo jakpəh narəyen kitawə-m kimiə nipig fam. ⁸ Piraovin e rimnor huvə-pə kimi Yo ye nirkunien kafan. Mavi-təg-pə senta ye nīprak mapnəpenə ye nīprak mə tuknim Yo. ⁹ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə ikin pukaa ye tokrei tanə yame kamni-ərhav Nəgkiarien Huvə ikin, tukaməvsao min kin norien kape pian e, pəh narmamə rikiriə tukraməsik in.”

*Judas rimneighan-pən kin Yesu kimi tikmir minə kafan
(Mat 26:14-16; Luk 22:3-6)*

¹⁰ Kini Judas Iskariot, in yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu, rivən məm jif pris minə tuk norien swatuk tuk neighan-pəniyen kin Yesu ye kwermiriə. ¹¹ Rivən məm əriə, rikiriə ragien, kini kimnhani mə tukhavəhsi-pən mane kimin. Kini Judas rivən, mamarə, mawhin nipig tuk neighan-pəniyen kin Yesu kimi əriə.

*Lodsapa
(Mat 26:17-19; Luk 22:7-13)*

¹² Kini nipig kape nəviginien e kamni kimə Bred yame Yis Rirkək iran ruauə ipakə, kini lafet a ririkakun ye nipig kape nəviginien e kamni kimə Pasova. Kini narmamə tukasəkeiki mhauh kwaji sipsip kirik misor nəviginien ai kin. Kini narmamə kape Yesu kisaiyoh-pən mhamə, “?Ik nakmə jakhavən hiə misor apnəpenə ye nəviginien kape Pasova?”

¹³ Kini Yesu rher-pən kin kafan yermamə kiraru mimə, “Tukmə nakratərhav-pən Jerusalem, mwəm kwən kirik ramrəh jag ehuə kirik kimiruk-pən nu iran. Kini takrakwasig kin in ¹⁴ mirhuvən ye nimə kirik yame in ramvən ikin. Kini mirəni-pən tuk yemehuə kape nimə mirəmə, ‘Yhajoun rimher-pə kin əmru mə jakrauə mwaiyoh-pre ik mə ?kwənmhaan a in hiə yame in mine kafan minə narmamə tukhavən misor nəviginien kape Pasova?’ ¹⁵ Kini in tukrikir əmiru nakrhuvən ye kwənmhaan ehuə apa yerpig ye nimə yame kimnətu huvə ta narimnar m-fam kape nəviginien aikin. Kini takwor apnəpeinə ye nəviginien aikin.”

¹⁶ Kini kratərhav miravən Jerusalem mwəm narimnar rəmhen kin yame Yesu ruini ta. Kini iriu kwor apnəpenə fam ye nəviginien kape Pasova.

*Yesu rimini-ərhav mə Judas tukreighan-pən kin In kimi tikmir minə
(Mat 26:20-30; Luk 22:14-23; Jon 13:21-30; 1 Kor 11:23-25)*

14:3: Luk 7:37-38 * 14:5: Khapəh nhaniyen tri hundred taosen vatu, mərig kimnhani mə, “Tri hundred denarii.” Tri hundred denarii in rəmhen kin mane yame yermamə kirik rawəh kape newk kirikianə. 14:7: Dut 15:11 14:8: Jon 19:40 14:12: Eks 12:6

¹⁷ Yenpig, Yesu ruə iriə narmamə twelef kafan ¹⁸ misofugin ye tebol misəvigin. Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə kimiə kirik tukreighan-pən kin Yo kimi tikmir minə kafak. Kimiə kirik e kitawə kasəkwətə.”

¹⁹ Kini narmamə kafan minə rikiriə reiwaiyu minəsaiyoh əriə minə mhamə, “?Pa? ? Yo?”

²⁰ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Kimiə kirik ye narmamə twelef kafak yame yakaweires kwis bred ye supsup ye pənkin. ²¹ Yo Ji Yermamə jakaməkeikei mimhə rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini kupən. !Kini mərig rahas pik tuk yermamə yame tukreighan-pən kin Yo ye kwermiriə! !Kwən a tukrivəh narpinien ehuə!”†

²² Kini kiməsəvigin ta, Yesu rivəh bred məhuak mini vi vi Kughen tukun. Kini ai mhapu-hapu mivəhsi-pən kimi əriə. Mini-pən tuk əriə mimə, “Sən. In e nīprak.” ²³ Kini mivəh kap waen mini vi vi Kughen tukun, mivəhsi-pən min kimi əriə, kini kimnhanim.

²⁴ Kini rini-pən tuk əriə mimə, “Nītwik e. Ramor əpu nərigien kape Kughen tuk nivəh-miraghien narmamə tuk nuəyen məmir-ərhav. Tukraiye mivəh miragh narmamə rehuə.

²⁵ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mimə to yakpəh ninim-minien waen meriaji minim min ye rao ye neai.”

²⁶ Kini iriə kimisəni nipe kirik,‡ kwasig ikin khatərhav mhavən ye takwar kirik nhagin e Olif.

*Yesu rimini-ərhav mimə Pita tukrini-ərhav mə in reinein In
(Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)*

²⁷ Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mə, “Nhatətəyen kapəmiə mifam tukrimir, meinai kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə,

“Jakuh yermamə yame raməm huvə sipsip minə,

kini sipsip kafan minə tuksaiyu rik rik.”

(Sek 13:7)

²⁸ Kini Yesu rirpin mimə, “Mərig nīpig jakimragh min, jakəkupən kin əmiə mivən apa Galili.”

²⁹ Mərig Pita rini-pən tukun mimə, “Tukmə ror nhatətəyen kapəriə tiksın tukrimir; mərig nhatətəyen kafak to rīpəh nimirien.”

³⁰ Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk ik mə man tukriyəh nəkakə-hanəyen mikiraru, ik takni m-kisisər mə nakeinein Yo.”

³¹ Mərig Pita rarə mini-pən skai min mimə, “Tukmə khamə tukshopni ərau, to yakpəh niniyen mə yakeinein Ik.” Kini iriə fam khani əmə min nəgkiarrien kirikianə.

Yesu rimavən apa Getsemane maməhuak

(Mat 26:36-46; Luk 22:39-46)

³² Kini ai iriə khavən min apa yerkwanu kirik, nhagin e Getsemane. Kini Yesu rini-pən tuk kafan narmamə mimə, “Kimiə taksəkwətə ikin e. Pəh yakvən maməhuak.”

³³ Kini In mikir Pita mine Jemes mine Jon, irisir min. Rikin rərhakis pik. ³⁴ Kini rini-pən tuk ərisir mimə, “Rikik rərhakis pik ipakə yakmhə tukun. Takarhəmir eikin e, marharhahuvə.”

³⁵ Kini In rəriwək mivən kəskəh əmə mənimkur maməhuak. Mamaiyoh Kughen mimə, “Rimik, tukmə nakeighan kin, nəmhəyen en tukrirkək tuk Yo.” ³⁶ Kini mimə, “Tatə, tukmə rikim ragien, awəh, vəhsi-ta nəmhəyen§ yamə mine tukpihauə. Mərig takpəh norien ye nərigien kafak; mor əmə ye kafam nərigien.”

14:18: Sam 41:9 † 14:21: Nəgkiarrien kape Gris ramni mə, “!Ripimə kwən rīpīpəh narha-pə-yen ye tokrei tanə, rīpīhuvə!” Mərig nīprai nəgkiarrien ramni mə, “tukrarə ye narpinien ehuə.” 14:24: Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1 Kor 10:16; Hib 9:20 ‡ 14:26: Ye Nəviginien kape Pasova, kwasig ikin kasəvigin, nəmə Isrel kimisəni nipe tiksın ye Ol Sam 113-114.

Misəvigin ta, ai, misəni nipe tiksın ye Ol Sam 115-118. 14:28: Mat 28:16; Mak 16:7 14:31: Jon 11:16 14:32: Jon 18:1 14:34: Jon 12:27 § 14:36: Nəgkiarrien kape Gris ramni, “Vəh-si ta

‘kap.’ Kap ramor nuhpikinien ye nəmhəyen.” 14:36: Mak 10:38; Jon 6:38

³⁷ Kini ai In rirerig-pə min tuk ərisir. Məm irisir krhapir yeru. Kini rini-pən tuk Pita mə, “Eh, Saemon, ?Rhawor nakamapir? ?To nakpəh narhayen kape nipiḡ kwakwə uə? ³⁸ Kimiə takasərig əmiə. Takasəkeikei masəhuak mə nar kirik tukripəh norien əmiə nakhamir. Rikimiə rəsanin mərig nipraimiə rəpou.”

³⁹ Kini ai In mirerig min maməhuak. Mini-pən əmə min nəgkiarinen a. ⁴⁰ Kini ai mirerig-pə min, məm irisir kwərhapir yeru min, meinai napirien rimivəh nimririsir. Mərig irisir kwərhauris mirheinein nar yame tikrhini-pən tukun.

⁴¹ Kini ai In rivən min. Marə muə min yame ror kisiser kin. Rini-pən tuk ərisir mə, “?Rhawor? ?Nakarhapis hanə? !Infamien! Nipiḡ ruauə pakə ta yame yermamə tukreighan-pən kin Yo, Ji Yermamə, jakvən ye kwermi nəmə has minə. ⁴² Rhekimter, pəh kamhavən. !Rhəmru! Yermamə yame rikin rimnagian tuk neighan-pənien kin Yo ye kwermi tikmir minə kafak ruauə ipakə ta.”

*Tikmir minə kape Yesu khauə mharaptərəkin In
(Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)*

⁴³ Yesu raməgkiar hanə, məknekin Judas, yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu, ritirhav-pə. Nukwhao ehua kamhakwasig kin, mamhapik nau nisə mine kwətavhə kapəriə. Jif pris minə mine nəmhajoun minə kape loa kape Moses, mine nəmehua kape nəmə Isrel, kimisher-pən kin nukwhao a. ⁴⁴ Judas ruini-pən ta tuk əriə mimə, “Yermamə yame jakəturəm-pən iran, yermamə e in en. Takharaptərəkin, mhakir mhavən, mhapəh nisorien rap.”

⁴⁵ Judas ruə məm Yesu mini-pən tukun mimə, “Yhajoun,” məturəm-pən kimin. ⁴⁶ Kini ai iriə khauə mharaptərəkin Yesu. ⁴⁷ Mərig yermamə kirik ramərer ipakə tukun, rəvi kafan nau nisə mərəru ta nimətərgi yor atuə kin kape hae pris.*

⁴⁸ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “?Rhawor? ?Kimiə nakhamə ta yo yermamə kape nəkrəhyen uə nhopniyen yermamə? ?Rhawor nakamhapik nau nisə mine kwətavhə mamhauə mə takharaptərəkin Yo? ⁴⁹ Nipiḡ fam kitawə-m kimiə kasəmir ye nimə ehua kape Kughen, yakaməwhag. Mərig nakhapəh hanə nharaptərəkinien Yo. Mərig nəmhen. Naha nhagin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini tukraməkeikei mor nəfrakisien kin.”

⁵⁰ Kini mərig narmamə kafan kisap ta iran. ⁵¹ Mərig yermamə kirik yame rimikwasig kin Yesu rətəut əmə. Kini nipiḡ kharaptərəkin kwən a, ⁵² rəta ye neipən kafan maiyu kopia kopia əmə map.†

*Yesu rimnərer ye nimri kaonsel
(Mat 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:13-14, 19-24)*

⁵³ Kini khakir Yesu mhauə kimi hae pris. Jif pris minə mine nəmehua kape nəmə Isrel minə mine nəmhajoun kape loa kape Moses, kwəsəfugin ta əriə minə aikin. ⁵⁴ Kini Pita rikwasig kin əriə, mərig ripəh nivən-pakəyen tuk Yesu. Nipiḡ ruə pakə tuk nimə ehua kape hae pris, kini mivən məkwətə iriə narmamə kape hae pris minə masərkəp. ⁵⁵ Kini jif pris minə mine narmamə kape kaonsel kimisarha kin narmamə tiksın yame tukhauə miseikuə ye Yesu, ai khauh mishopni. Mərig khapəh nisəmien yermamə kiraru yamə mir tikrani nəgkiarinen kirikianə.‡ ⁵⁶ Narmamə khapsaah kishekimter maseikuə ye Yesu, mərig nəgkiarinen kapəriə ripəh nəm-nəmhenien.

⁵⁷ Kini narmamə tiksın kishekimter mhani nəgkiarinen eikuə ramvən tukun mhamə, ⁵⁸ “Yakasərig ramni mə, ‘Yo jakatmətəgətəg Nimə ehua kape Kughen yame narmamə kimisor; mərig kwasig ikin ye nipiḡ yame ror kisiser kin, jakərip yame rivi yame to yermamə ripəh nivhirəkinien.’ ” ⁵⁹ Iriə kamhani mhani mərig nəgkiarinen kapəriə ripəh nəm-nəmhenien.

* 14:47: Jon 18:10 rimə Pita e rimnərəru nimətərgi kwən a. 14:49: Luk 19:47; 21:37; Jon 18:20
14:50: Sam 31:11 † 14:52: Narmamə tiksın kamhani mə kwən a raiyu kopia kopia mamap, Mak en, yame rimirai nəkwəkwə e Mak. ‡ 14:55: Nam 35:30 mine Dut 17:6; 19:15 khamə tukmə tukhopni yermamə hah kirik, yermamə kiraru tikrani nəgkiarinen kirikianə, ai khopni.
14:58: Jon 2:19-21

⁶⁰ Kini ai, hae pris rærer ye nimiria mini-pæn tuk Yesu mimæ, “?Rhawor nakpæh nægkarien? ?Rhawor e kamhani mækneikin nægkarien iram?”

⁶¹ Mærig Yesu rærer æmæ mamapnapig. Kini hae pris rarar maiyoh min mimæ, “?Rhawor? ?Ik e Kristo? ?Kughen yame kamni vi vi In, Ik kafan e kwajikovæ uæ?”

⁶² Kini Yesu rimæ, “Yo en. Takpisæm Yo, Ji Yermamæ, jakækwætæ ye kwermi Kughen matuk yame nagheen rehuæ. Kini takpisæm min Yo jaksi-faktæ ye napuæ meiwaiyu-pæ.”

⁶³ Kini hae pris reikus neipæn kafan [meinai niemha rimnhai ni]. Mini mæ, “?Rhawor kitawæ kasarha kin hanæ narmamæ yame tukhani hah In? ⁶⁴ Nakwæsærig ta mæ rimini hah Kughen. ?Rikimia ramhaw-æsik? ?Tukshawor In e?”

Kini khamæ tukramækeikei mimhæ. §

⁶⁵ Kini tiksın kishekinter masærig-æwhin. Tiksın kisarkis-ætærækin nimirin mir, mhauh mhani-pæn tukun mhamæ, “!Eh, profet! !Ni-ru mæ pa e rimuh ik!”* Kini narmamæ minæ kape hae pris kisæsik In mhakir.

Pita rimini mæ in reinein Yesu

(*Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18; 25-27*)

⁶⁶ Kini Pita ramæmir ipakæ tuk nimæ ehæ kape hae pris, kini piraovin kirik, yasitu kape hae pris, ruæ. ⁶⁷ Mæm Pita ramærkær. Ræm tim tim kini mimæ, “Eh, ik min kirik. Nakamkwæsıg kin yemæ Nasaret e Yesu.”

⁶⁸ Mærig Pita rimæ, “Nikam. Yo yakeinein æfrakis nar en nakamni.” Miterhav meiwaiyu min mamæmir ye kwæruæ kape rukwanu a. Kini man kirikianæ rækakæ. †

⁶⁹ Kini yasitu a kape hae pris raræ muæ min. Minamni-pæn tuk narmamæ minæ aikin mæ, “Kwæn e, in kirik min a.” ⁷⁰ Mærig Pita rimini neikuøyen iran.

Rapæh norien tu, narmamæ yamæ mine kasæmir aikin khani-pæn tuk Pita mhamæ, “Næfrakisien, ik æfrakis kirik min a. Meinai ik min yemæ Galili.”

⁷¹ Mærig Pita rini-pæn skai tuk æria mimæ, “Yo yakeinein yermamæ en yame nakamhani. Tukmæ yakameikuæ, Kughen tukror narpinien kimi yo.”

⁷² Mæknekin, man rækakæ mikiraru. Pita, rikin raiyu mæsik nægkarien yame Yesu rimini mimæ, “Man tukripæh hanæ nikakøyen mikiraru, takni m-kisisær mæ ik nakeinein Yo.” Kini rærig rahas pik; rikin rærhakis masæk.

15

Yesu ramærer ye nimri Paelat

(*Mat 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38*)

¹ Yenpig-ænpig ægkær, jif pris, mine næmehæ kape næmæ Isrel, mine næmhajoun kape loa kape Moses, mine narmamæ tiksın min kape kaonsel kape næmæ Isrel kaharaih mhun nægkarien kirik. Mhani-pæn tuk narmamæ tiksın mæ tuksærkis-ærkis Yesu. Kini mhakir In mhauæ mhakir-pæn kimi Paelat, yamehuæ kirik kape Rom. ² Kini ai Paelat raiyoh In mimæ, “?Ik e Ik Yermaru kape yemæ Isrel uæ?”

Kini Yesu rini-pæn tukun mimæ, “Næfrakisien e nakamni.”

³ Kini jif pris minæ khani-ærhav neikuøyen rehuæ yame kimisæm-pæn ye Yesu. ⁴ Kini Paelat raiyoh min In mæ, “?Rhawor nakpæh nægkarien? Æmru. Kamhani nægkarien rehuæ iram.”

⁵ Kini Paelat rimnæm mæ Yesu ripæh niniyen nar kirik, rakur.

Paelat rimæ Yesu tukramækeikei mimhæ

(*Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16*)

§ 14:64: Loa kape næmæ Isrel, ye Levitikas 24:16, rimæ tukmæ yermamæ kirik ramni hah Kughen, tukhopni. * 14:65: Aesea 11:3 rimæ Mesaea, uæ Kristo, nar apnapig mæ ramapir, mærig tukrirkun naha nhagin yame narmamæ kasor. Narmamæ e kasarkis nimir Yesu kini mhamæ tuksæm-ru mæ to Yesu rirkun æfrakis min æria uæ nikam. † 14:68: Kopi akwas tiksın kape Niutesteman khapæh nhaniyen mæ man kirik rækakæ aikin. Kamhani æmæ mæ Pita ramæmir ye kwæruæ kape rukwanu a. 15:1: Luk 22:66 15:5: Aes 53:7; Mak 14:61

⁶ Ye newk minə fam, ye nipig kape Pasova, nəmə Isrel kharkun nhaniyen nhag yermamə kirik kwəvəhsi-pən ta ye kalabus, kini yamehuə ririsin kirik ramvən. ⁷ Kini narmamə tiksın kasəmır ye kalabus meinai khamə tukhauh gavman, kini mishopni narmamə tiksın. Iriə kirik, nhagin e Barabas. ⁸ Kini nəmə Isrel kimnhauə misəm Paelat mamaıyoh-pən in mə tukror norien yame ramor rerin mirisin yermamə kirik ye kalabus. ⁹ Kini Paelat raiyoh əriə mə, “?Naksorkeikei mə jakrisin Yermaru kape nəmə Isrel uə?” ¹⁰ In ramaiyoh məknaikin meinai in rimnəm ta mə jif pris minə kimisərəhu-pən Yesu ye kwermın meinai kasəmakin Yesu tuk yamai mə narmamə fam kisorkeikei In.

¹¹ Kini jif pris minə kimnhani mhani-pən tuk kuwhen a mhamə tukhapəh niseighanien kin Yesu mə tukritərhav, mərig mə tukseighaan kin Barabas. ¹² Kini Paelat raiyoh-pən min əriə mimə, “?Mərig jakhawor kwən yame kimia nakamhani mə In Yermaru kape nəmə Isrel?”

¹³ Kini iriə kisokrən ehua mhamə, “!Əsik-haktə in ye nai kamarkwao kin!”

¹⁴ Mərig Paelat raiyoh-pən min əriə mə, “?Tuk naha? ?Naha norien yame rimnor rahas?”

Mərig iriə kisokrən ehua pik min mhamə, “!Əsik-haktə In ye nai kamarkwao kin!”

¹⁵ Kini Paelat rimnorkeikei mə tukror rikiriə, meighaan kin Barabas ritərhav ye kalabus. Kini rimə tukərkis-ərkis Yesu, kikir In kavən kiruk haktə In ye nai kamarkwao kin.

Mobael minə kasarh iakei ye Yesu

(Mat 27:27-31; Jon 19:2-3)

¹⁶ Kini mobael tiksın khakir Yesu mhavən ye nimə ehua kape Paelat kini misokrən kin nukwao kape mobael minə mə tukhauə. ¹⁷ Kini kharəh kot kirik rəwhao, rəmhen kin kot kape yermaru, misarkaoh-pən kin kimin. Kini mharəh nərəus kirik ror nhirin, misor kəvəvhao kin, rəmhen kin kəvəvhao kape yermaru, mhaukrai-pən ye kapən kapə. ¹⁸ Kini masokrən kin mamhani mhamə, “!k e yermaru kape nəmə Isrel. !Kimawə yakamhasiai !k!” ¹⁹ Kini mamhauh kapən kapə kin nai, masərig-əwhin, kini misənimkur ye nimrin mhamə kamhasiai In. ²⁰ Kini misarh iakei fam iran, mharəhsi-ta min kot əwhao mhavəhsi-pən kafan neipən. Mhakir mhatərhav, mhavən mə tukharuk haktə In ye nai kamarkwao kin.

Mobael minə kimnharuk haktə Yesu ye nai kamarkwao kin

(Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

²¹ Kamhauə ye swatuk, misəm yemə Saerin kirik, nhagin e Saemon. In rim Aleksanda mine Rufas. In ramvən apa Jerusalem, kini khani-əhu misarkut kimin mə tukrirəh nai kamarkwao kin kape Yesu. ²² Kini iriə mhakir Yesu mhavən ikin kirik nhagin e Golgota (yame nipran rimə, kwənmhaan kape kerhə irə jir).^{*} ²³ Kini ye kwənmhaan a khavəhsi-pən waen kimi Yesu yame kəvit-pən nimar nai kirik kamni kimə “mir”.[†] Mərig Yesu ripəh ninimien.

²⁴⁻²⁵ Rampigpig hanə, kimnharuk haktə In ye nai kamarkwao kin. Kini misəwhai kafan neipən masarukin daes tukun, mə tukmə yame rapita, kini in ravəh kafan. ²⁶ Kini kirai-pən nəgkiarien kirik ye nai kirik ramni mə kimisəm-pən nar has kirik iran mimə, “In e Yermaru kape nəmə Isrel.” Kini misarkwətərkən-pən ye nai kamarkwao kin. ²⁷ Kini mharəh yeməkrəh mir kiraru, mharuk haktə min əriu irisir Yesu. Kirik ye matuk, kirik ye mawor. ²⁸ Məknekin, nəgkiarien ye Nəkwəkwə kape Kughen ruauə, yame rimə, “Kiməsəvheikin In iriə nəmə has minə.”[‡]

15:11: Wok 3:13-14 15:21: Rom 16:13 * 15:22: Nəgkiarien e “Golgota” ye nəgkiarien kape nəmə Rom ramni mə “Kalfari”, nipran rimə “kerhə irə jir.” † 15:23: Tukmə ror kaməvit-pən mir ye waen tuk nini-əhuyen nəməmheyen. 15:24-25: Sam 22:18 ‡ 15:28: Nəgkiarien ye v. 28 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Mak rimirai əfrakis uə nikam.

²⁹ Kini narmamə yamə mine kasəriwək ye swatuk kasarh iakei pən iran. Masəwhan-əwhan kapəria kapə. Kini mamhani mhamə, “!In en! !Ik yermamə kape natmətəg-ətəgien nimə ehuə kape Kughen mine nor-minien ye nipig kisisər əmə! ³⁰ İntah. Əta-ru ye nai kamarkwao kin meiwaiyu, mivəh miragh atuk ik.”

³¹ Kini jif pris minə mine nəmhajoun minə kasarh min iran. Mamhani-pən tuk əriə minə mhamə, “In rivəh miragh ta narmamə khapsaah. Mərig ripəh nəmhenien tuk nivəh-miraghien In. ³² Rhuvə mə Kristo e, In yermaru kape nəmə Isrel, tukreiwaiyu ye nai kamarkwao kin pəh kisəm, kini mhani nəfrakisien iran.” Kini kwərə mir yame kimiruk haktə ərisir Yesu kwarpakwə kimi Yesu.

Yesu rimamhə

(*Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30*)

³³ Yerkeiha əmə, mərig nəpignəpien ruə muvrig əpis tanimtanə meriaji tri klok. ³⁴ Kini ye tri klok, Yesu rokrən ehuə mimə, “!Elae! !Elae! ?Lama sabaktani?” Nipran rimə, “!Kughen kafak! !Kughen kafak! ?Rhawor nakamapitan kin Yo?”[§]

³⁵ Kini narmamə tiksın yamə mine kasərer aikin misərig nəgkiarien ai mhamə, “Sərig-ru. In ramokrən kin Elaeja.” ³⁶ Kini kwən kirik raiyu ətkin mivən mirəh nipərpər neipən meires ye waen əkwahir. Mərkis-pən ye nai apomh kirik kini mivəhsi-haktə pən kimi Yesu mə tukrinim. Kini mimə, “?Pəh kisəm-ru mə to Elaeja ruə masitu iran uə?”

³⁷ Mərig Yesu rarə mokrən ehuə min kini ai kafan neihagien ritərhav.

³⁸ Kafan neihagien ritərhav aikin, kini nəkwai nimə ehuə kape Kughen, kimiruk haktə neipən kirik yame kimnətapig kin Kwənmhan yame Rəmərhakə Məmərhakə pik. Neipən a rəhipu nipərin kiraru. Rəhipu apa yerpərig əgkəp meiwaiyu. ³⁹ Kini yamehuə kape mobael yame ramərer ipakə tuk Yesu məm nimhəyen kape Yesu kini mimə, “Nəfrakisien. Kwən e In Ji Kughen.”

⁴⁰ Kini Meri, pian Magdala, mine Salome, mine Meri nisın kwajikovə mir nhagriu Jemes mine Joses, karharer isok, iriə nipiraovin tiksın masəm In. ⁴¹ Nipig Yesu rimavən Galili, irisir ai karhikwasig kin In, mirhasitu iran. Kini nipiraovin apnəpig minə khapsaah apaikin, kimnhatərhav-pən Jerusalem iriə min mhauə.

Josefyemə Aramatia riminim Yesu

(*Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42*)

⁴² Nipig a, kamni kimə napnəpenəyen meinai tikəni rikwamer kin nipig kape Sabat. İpakə mirh rivə, ⁴³ Josef, yemə Aramatia kirik, ritərhav-pə. In yermamə kirik kape kaonsel kapəriə, yame yermamə kamhasiai in. Kini in min rawhin narmaruyen kape Kughen mə tukruə. Ramgin pawk, mərig rimnarar mivən məm Paelat, maiyoh in mə tukreighaan kin niprai Yesu. ⁴⁴ Paelat rimnərig mə Yesu rimamhə aihuaa əmə, rakur pik kin. Kini mokrən kin yamehuə kape mobael maiyoh in mimə, “?Yesu ruamhə əfrakis uə?”

⁴⁵ Kini yamehuə ai reighan kin. Kini Paelat reighan kin Josef mə tukrivən mirəh niprai Yesu. ⁴⁶ Kini Josef rivən mirəhsi-əhu nipran ye nai kamarkwao kin, mivən mivəh nimri neipən huvə kirik muə muvrig nipran kin neipən a. Kini mirəh mivən mərəhu ye nəpag kapiə kirik yame kinor huvə ta. Kini mətəpig əswasig kin kapiə ehuə kirik. ⁴⁷ Ye nipig a, Meri, pian Magdala, mine Meri nisın Joses, iriə kimawəm kwənmhaan yame rimnərhə-pən Yesu ikin.

16

Yesu rimamragh min ye nimhəyen

(*Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10*)

¹ Rinamenaiyu, nipig kape Sabat rinamor infamien, Meri, pian Magdala, mine Salome, mine Meri, nisın Jemes, krhivən mirhivəh nimri nimar nai tiksın yame nəmiovin rapien

15:29: Sam 22:7; 109:25; Mak 14:58 § 15:34: Yesu raməni Ol Sam 22:1 ikin e. Nimhəyen kape Yesu rimnor fulfilem ye profesi ye Ol Sam 22. 15:36: Sam 69:21 15:40: Luk 8:2-3

huvə. Mīrhivən mə tukrhor-pən ye nīprai Yesu. ² Kəni rīkwamer kīn, ye Sande, yenpig-enpig əgkəp, krhivən ikin nīprai Yesu raməmīr ikin. Mīrh rīrikakun mamhaktə, ³ karhivən hanə ye swatuk, marhīni-pən tuk ərisir mīrhīmə, “?Pa tukrasitu irətasiir tuk nəsoktayen kīn kapier yame kīmnhaukrai əswasig pən tuk Yesu?” ⁴ Irisir kīrhīni məknaikin meinai kapier a in rehuə pik, mərig karhīni hanə marharha-pən, mīrhəm mə kīnəsok ta kīn kapier a.

⁵ Karhivən imə ye nəpag kapier ai, mīrhəm pikwarien kīrik, kafan kot rəpomh mhawən. Ramkwətə ye kwermirisir matuk. Kīrhəm, kīrhakur. ⁶ Mərig rīni-pən tuk ərisir mīmə, “Takrhipəh nīrhiginien. Yakirkun mə nakarharhakin Yesu yemə Nasaret, yame kīmiruk haktə ye nai kamarkwao kīn. Mərig In rīrkək eikin e. Ruimragh ta. Rhuəru mīrhəm. Tamhekin e kīmnərəhu ikin. ⁷ Takrhivən mīrhīni-ərhav-pən tuk narmamə mīne Pita mīrhīmə, ‘In rīnəkupən ta kīn əmiə muavən apa Galili. Nakharkun nīsəmīen In aikin, rəmhen kīn yame In ruīni-pre ta tuk əmiə.’” ⁸ Kīni pia misir a krhītərhav, meinai kīmīrhigin pik, kīni marhətəmnīmīn. Ror pən krhīpəh nīrhīni-əsah-pənien tuk narmamə.*

Yesu rīmamragh mīn, narmamə khapsaah kasəm In†

(Mat 28:9-10; Jon 20:11-18)

⁹ Yesu rarə mīmragh mīn ye Sande yenpig-enpig əgkəp. Aikin mītərhav-pə tuk Meri, pian Magdala yame Yesu rīmnəkota nanmīn has seven iran kupən. ¹⁰ Kīni pian ai rīvən məm narmamə yamə mīne kīmnəmhakwasig kīn Yesu, yame kasərig rahas pik tukun, misasək. Məvsao-pən kīn kīmi əriə. ¹¹ Mərig nīpig kīmisərig mə Yesu rīmīmragh mīn kīni Meri mīn rīmnəm, iriə khapəh nhanien nəfrakisien iran.

¹² Kīni ai, yermamə mir kīraru kape Yesu kaweriwək ye swatuk, Yesu rītərhav-pən tuk əriu. Nīpran rukrekin pīsīn. ¹³ Kīni kīrarerig mīravən mwəvsao kīn kīmi narmamə mīnə kafan; mərig khapəh nhanien nəfrakisien iran.

Yesu rīmatərhav-pə tuk kafan narmamə mīnə

(Mat 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Wok 1:6-8)

¹⁴ Kasarə mamhavən, narmamə leven kape Yesu kasəvigin, Yesu rītərhav-pən mīn tuk əriə; kīni məgkiar-pən skai kīmi əriə meinai iriə khapəh nīshatətəyən iran. Kīni kapārha kapə riskai pik. In rīmnəgkiar skai pən tuk əriə meinai khapəh mīn nhanien nəfrakisien ye nəgkiarien kape narmamə mīnə tīksin yame kīmisəm In, mamhani-ərhav mə rīmīmragh mīn. ¹⁵ Kīni rīni-pən tuk kafan narmamə mīnə mīmə, “Taksəkeikei mhavən misarkurao ye tanīmtanə mhani-ərhav nəgkiarien huvə kape Kughen. ¹⁶ Yermamə yame rhatətə irak, kīni mor baptaes, Kughen tukrīvəhsi-pən nīmraghien rerin kīmin. Mərig yermamə yame rīpəh nīniyən nəfrakisien irak, Kughen tukrīni mə tukrīvəhsi-pən narpīnien kīmin mə tukrīvən apa ye nap ehua. ¹⁷ Kīni narmamə yamə mīne kīshatətə irak, Kughen tukror nīmətətien tīksin ye nīmraghien kapəriə. Tukharkun nīsəkotayen nanmīn has ye narmamə ye nhagik; mharkun mīn nīniyən nəgkiarien pīsīn pīsīn; ¹⁸ mharkun nīrəhyen snek, mərig snek to rīpəh nəsiən əriə; mharkun nīnimien kakonə, mərig to khapəh nhamhəyən kīn; mharkun nərəhu-pənien kwermiriə ye narmamə yamə mīne kamamhə, kīni tuksəsanin.”

16:7: Mat 26:32; Mak 14:28 * 16:8: Kōpi akwas tīksin kape Niutesteman ye nəgkiarien kape nəmə Gris kharpīn nəgkiarien ye ves 8 mhamə, “Mərig nīpiraovin mīnə ai kīmnhauə misəvsao-pən kīn kīmi Pita mīne narmamə yamə mīne kasəmīr aikin. Mīsəvsao kīn narīmīnar yame kwən ai rīmīni-pən tuk əriə. Kwasig ikin ye narīmīnar mīnə a Yesu atuk rītərhav-pən tuk əriə mīvəhsi-pən nəgkiarien kīmi əriə mə tukhatərhav misarkurao ye tanīmtanə misəvsao kīn Nəgkiarien Huvə kape Kughen. Nəgkiarien ai ramni mə Kughen rīrkun nīwəh-mīraghien narmamə mīrkun nəmviyən narmamə kape rerin.” † 16:8: Nəgkiarien ye v. 9 meriaji 20, rīrkək ye kōpi akwas tīksin kape Niutesteman. Keinein mə pa nhagin rīmīrai. 16:14: 1 Kor 15:5 16:15: Wok 1:8 16:16: Wok 2:38 16:17: Wok 2:4; 8:7 16:18: Luk 10:19; Wok 28:3-6

¹⁹ Yesu Yermaru raməgkiar infamien, Kughen rīvəh In mhaktə mivən ye rao ye neai. Taktəkun ai, In ramkwətə ye kwermi Kughen matuk. ²⁰ Kini narmamə kafan kinnhatərhav misəvsao kin Nəgkiarien Huvə ikin minə fam. Kini In ramasitu irəriə. Kini mamor nimtətien ripsaah ye nimraghien kapəriə mə narmamə tukhani nəfrakisien iran.

Luk

Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo yame Luk rimirai

Nəgkiarieren kwakwə kape nəkwəkəwə e Luk

?Pa rimirai nəkwəkəwə e? **Keinein mə** pa nhagin rimirai nəkwəkəwə e- nəmehuə kupan kape niməhuak kimnhani mhamə Luk rimirai nəkwəkəwə e. In pəh nien mə yermamə twelef kirik kape Yesu, mərig in rirkun huvə aposol Pol, kini maməriwək-pən rehuə tuk Pol. Pəh nien mə Luk yemə Isrel, mərig in yemə Gris; mərig in yeməhuak kirik. In dokta kape nor-huvəyən narmamə, kini mor huvə skul. Məwəs huvə nəvsaoyen kape narimnar yame rimatərhav ye narəyən kape Yesu. In rimirai nəkwəkəwə e, mine Wok yame Aposol minə Kimisor.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai nəkwəkəwə e ramvən kimi in kirik, nhagin e Teofilas. Niprai nhag e ramni mə, “Yermamə yame rorkeikei Kughen.” Luk rimirai nəkwəkəwə e ramvən kimi kwən a, mərig rirkun mə nəməhuak minə khapsaah tuksəvhekin.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig yame rimirai? **Ye nipig a**, nəvsaoyen kape Yesu rehuə mərərao. Kasərig, tiksın kimnhani nəfrakisien iran, tiksın kimnhaukreikin nəvsaoyen kape Yesu mhani atuk ye nərigien kapəriə.

?Rimirai nəkwəkəwə e tuk naha? **Luk rorkeikei mə** tukrini atuaturuk nəgkiarieren ye narəyən kape Yesu. Rimə tukrirkun huvə nəfrakisien ye narəyən kape Yesu, maməgkiar kimi narmamə yamə mine kimnasəriwək iriə Yesu masəm naha nhagin yame In rimnamor. Kini Luk rimiwəs huvə nəgkiarieren kapəriə, kwasig ikin rirai nəkwəkəwə e. In rorkeikei mə tukrhajoun mə Yesu In yermamə əfrakis kirik mine Kughen, rimirapəh norien nar has kirik. In Kughen, kini In ravəh miragh narmamə.

Luk rimirikakun nəgkiarieren kafan

¹⁻³ Teofilas, ik yamehuə kirik, kamsiai ik. Narmamə khapsaah kimsəm narimnar kin nimririə yame Yesu rimnor ye nipig rimnamarə ye tokrei tanə. Iriə kimnisarə ye nipig kape nirikakunien kape narimnar minə a, kini misarkut pik mə tuksəruə atuaturuk nəvsaoyen kape narimnar minə a. Kimnharai ta narimnar yamə mine narmamə tiksın kimnhani, kini mhani-ərhav. Kini yo yimiwəs huvə nəgkiarieren iran minə mə jakirkun huvə narimnar minə a ye nirikakunien kafan. Kini taktəkun ai, kafak nərigien rimə jakrai atuaturuk narimnar m-fam mher-pre kin. Jakrai atuaturuk yamə minə kimsəkupən, mine yamə mine kimnhakwasig. ⁴ Yimnorkeikei mə jakni narimnar minə e tuk ik mə takirkun atuaturuk nəfrakisien kape nəvsaoyen yame kinhajoun ta ik kin.

Agelo kirik rimini-ərhav narhayen kape Jon Baptaes

⁵ Ye nipig king kape provins e Judia, nhagin e Herod Ehuə, pris kirik aikin, nhagin e Sekaraea. In kirik ye pris minə kamokrən kin əriə kimə, “Pris minə kape kwənərəus kape Apia,” [yame rimasi-pən ye kwənərəus kape Eron kupən]. Kafan piahwaru, nhagin e Elisabet, rimasi-pən min ye kwənərəus kape pris e Eron. ⁶ Kini iriu kwətuaturuk ye nimri Kughen, mawəri-pən huvə norien kape Loa kape Moses, mine nəgkiarieren minə iran; mirapəh niwəsikien kirik. ⁷ Mərig jiri rirkək meinai Elisabet ror siə kin ror hanə, minəpiahwaru, kini Sekaraea min rinəhuaru.

⁸ Kini ruauə atuaturuk ye nipig yame Sekaraea mine kwhen kafan kasor wok kapəriə ye Nimə Ehuə kape Kughen. ⁹ Khamə tuksəm-ru mə pa nhagin tukrauru-pən ye Nimə Kape Kughen mivaan insens nəmiovin rapien huvə mamvən tuk Kughen. Kini ye norien kape pris minə kape nirpenien yermamə yame tukrivən imə, kimnharai-pən nhagriə ye kwaji kapier kirik mhawhan. Kimnhawhan, kapier yame kimnharai-pən nhag Sekaraea iran rukreikin haktə. ¹⁰ Məkneikin riməpəh narmamə khapsaah iruə kasofugin masəhuak, kini rimauru-pən imə mivaan insens.

¹¹ Mækneikin agelo kirik kape Kughen Yermaru ritərhav-pə marer ye nıkar tebol matuk ye kwənmhaan yame rivaan insens ikin. ¹² Kini Sekaraea rəm rakur, migin pik. ¹³ Mərig agelo a rini-pən tukun mimə, “Sekaraea, pəh niginien, meinai Kughen rimmərig kafam nəhuakien. Kafam piahwaru Elisabet tukrırəh tını kirik yerman. Kini takaməkeikei mhen-pən nhagin mə Jon. ¹⁴ Kini takərig rhuvə, magien tukun, kini narmamə khapsaah tuksagien tuk nımraghien kafan, ¹⁵ meinai in tukruə yamehuə kirik ye nımri Kughen Yermaru. Kini to in rıpəh nınimien waen, mine nınimien skai minə.*” Kini Nanmin kape Kughen tukrikwar ye nımraghien kafan, ririkakun ye nıpig raməmır apa ye tıp nısini, mamvən, infamien rirkək. ¹⁶ Kini in tukrivi-pə nəmə Isrel khapsaah kharerig-pə tuk Yermaru kapəriə e Kughen. ¹⁷ Kini in tukruə məkupən kin Yermaru ye nanmin mine nəsaninien kape Elaeja kupən, mə in tukrukreikin riki tatə minə khrerig-pən min tuk kapəriə kwajikovə minə; kini in tukrukreikin min narmamə yamə mine kasəsik nəkwai Kughen khauə min ye nirkunien kape nəmə atuətuk minə. Ye norien a, in tukror apnəpeinə ye nımraghien kape narmamə tuk nuəyen kape Yermaru.”

¹⁸ Mækneikin, Sekaraea rini-pən tuk agelo mimə, “?Jakhawor pən iran mine mırkun mə nar e tukruə mor nəfrakisien kin? Meinai yo yaknəhuaru ta; kini kafak piraovin rınəpiəhuaru min.”

¹⁹ Mərig agelo a rini-pən tukun mimə, “Yo, nhagik e Gabriel, kini yo yakamərer ye nımri Kughen ye nıpig m-fam. Kini In rimmher-pə kin yo mə jakuə məkıar kimik, minıpre nəvsaoyen huvə e. ²⁰ !Ətərig-ru! Neramim tukrərpəvin kini takeinein nəgkiarien meriaji nıpig takəm nıprai nəgkiarien e, meinai nımıpəh nıniyen nəfrakisien ye kafak nəgkiarien. In tukruə mor nəfrakisien kin ye nıpig atuətuk kafan.”

²¹ Kini ye nıpig a, narmamə kimiseito kin Sekaraea, misərig mə rhawor ramor məkna tan pən ye nəkwai Nimə kape Kughen. ²² Kini rımatərhav-pə, meinein nəgkiarien. Ror məkneikin iriə kımnharkun mə in rımnəm nəmrərhavyen kirik imə. Raməkıar əmə kin kwermın mamvən, neramən rımnarpəvin.

²³ Kini nıpig rımnor infamien ye wok kape pris ye nəkwai Nimə kape Kughen, in rırerig-pən yerkwanu. ²⁴ Kini rıpəh norien tu, kafan piahwaru ror tıpin, mamerkwaig əmə yerkwanu meriaji makuə kirkirip, ²⁵ mamni mimə, “Nar e Kughen Yermaru rımnor ruə irak. Apa kupən, narik rirkək, yakauris. Mərig taktəkun ai, Kughen rımnor rhuvə-pə kimi yo, kini rikik ragien mə jakrəh kwajikovə kirik, mıpəh min naurisien kin nımri jir.”

Agelo kirik rımini-ərhav mə Yesu tukrarha-pə ye tokrei tanə

²⁶ Kini nıpig Elisabet ror tıpin mivəh makuə sikis, Kughen rımnher-pə kin agelo kirik kafan, nhagin e Gabriel, rıvən apa yerkwanu kirik nhagin e Nasaret, ye provins e Galili. ²⁷ In mivəh nəgkiarien kirik mamvən kimi piraovin kirik nhagin e Meri. Yerman rıpəh hanə nıvənien tukun, mərig kımırpen ta kimə tukikir pən kimi kwən kirik, nhagin e Josef, yame in kwənərəus kirik kape King Deved. ²⁸ Kini agelo a raji-ərhav pən tukun, minı-pən tukun mimə, “Rhuvə, Meri. Kughen rımnərəhu kafan nıhuvəyen kimik, kini mamarə kımıru min.”

²⁹ Mərig tıpir ramuh Meri tuk nıprai nəgkiarien a, mimə, “?Rhawor e mamni vi vi məkneikin yo?”

³⁰ Mərig agelo a rini-pən tukun mimə, “Takpəh niginien, Meri, meinai Kughen rımırpen mə tukrautə-pre kin kafan nıhuvəyen kimik. ³¹ Ror məkneikin, takaməkeikei mor tıpin. Takaməkeikei mırəh kwaji kirik yerman, mhen-pən nhagin mə Yesu†. ³² In tukruə mamor yemə huvə pik kin. Tukaməkeikei kokrən kin In kimə In Ji Kughen Yerpırig. Kini Kughen Yermaru tukror In ruə king rəmhen əmə kin rıpnı kupən e

* 1:15: Nam 6:1-4 ramni mə profet minə khapəh nhanımien waen, tamə kisapis kin. 1:15: Nam 6:2-3 1:17: Mal 3:1; 4:5-6; Mat 17:11-13 1:19: Dan 8:16; 9:21 1:27: Mat 1:16,18 † 1:31: Nhag e Yesu, nıpran ramni mimə Kughen tukrırəh mırəgh narmamə mıfam. 1:31: Aes 7:14; Mat 1:21-23

Deved. ³³ Kini In tukramarmaru ye kwənərəus yamə mine khasi-pən ye Jakob, kini kafan narmaruyen tukramarə kape rerin.”

³⁴ Kini Meri rini-pən tuk agelo mimə, “?Jakhawor-pən iran mine mirəh kwajikovə kirik tukmə yakpəh nəri-pən-hanəyen yerman?”

³⁵ Mərig agelo rini-pən tukun mimə, “Nanmin kape Kughen tukrurə marə iram, kini nəsaninien kape Kughen Yerpilig tukrhen ik. Kini in e kwajikovə yame takrəh, in ratuatuk pik, tukamokrən kin In kimə Ji Kughen. ³⁶ Kini, əmru, kuhum e Elisabet rinəpiəhuaru pawk, mərig rinor ta tipin kin kwaji yerman kirik. Kimini in kimə piahwaru yame ror siə kin, mərig taktəkun ai rinor tipin mivəh makuə sikis. ³⁷ Narimnar minə e kashajoun-pən mə nar kirik rəpəh norien neineinien tuk Kughen.”

³⁸ Məkneikin Meri rini-pən tukun mimə, “Əwəh. Yo yorwok əmə kape Kughen Yermaru. Pəh In tukror naha nhagin kimi yo yame ik nakamni.” Kini agelo rəta iran, mamvən.

Meri rimavən məm Elisabet

³⁹ Kwasig ikin ye narimnar minə a, rəpəh norien tu, Meri rimnarar iman ikin, mhai miren nar mivən apa yerkwanu kirik ye nikar tukwas minə ye provins e Judia, ⁴⁰ mauru-pən imei Sekarəea mine Elisabet. Magien tuk Elisabet, ⁴¹ kini nipiğ Elisabet rərig Meri raməgkiar, məknakin kwajikovə a ye tipin rakur mikiu; kini Nanmin kape Kughen rimnor Elisabet ⁴² rok-rapomh mimə, “!Kughen ramor rhuvə-pre kimik rapita nipiraovin minə fam, kini In tukror huvə-pən kimi kwaji yerman yame takrəh! ⁴³ Mərig yakpəh nirkunien mə rhawor e Kughen ramor huvə pə məkneikin kimi yo mə nisin Yermaru kafak tukruə məm yo. ⁴⁴ Yakamni məkneikin meinai nipiğ yimnərig kafam nəgkiarien, kwajikovə e yame raməmır e ye tipik ramagien mamkiu. ⁴⁵ Kini Kughen tukror rhuvə pre kimik meinai nimini nəfrakisien ye nəgkiarien yame Kughen Yermaru rimini-pre tuk ik.”

Meri raməni nipei maməgnəgin Kughen

⁴⁶ Məkneikin Meri rimə,
“Ye nimraghien minə fam kafak, yakaməgnəgin Kughen Yermaru,
⁴⁷ kini rikik ramagien pik tuk Kughen kafak yame ravəh miragh yo,
⁴⁸ meinai yo yorwok əmə kafan yame yo yermamə arnapig əmə, mərig rikin raməsik yo.
Kini taktəkun ai mamvən, narmamə m-fam tukhani mə Kughen rimnor huvə pə
kimi yo.

⁴⁹ Meinai Kughen e nəsaninien kafan in rehuə,
In rimnor narimnar rehuə kimi yo.

Kini nhagin ramərhakə.

⁵⁰ Kini rikin rehuə tuk narmamə yamə mine kamhasiai In, iriə e narmamə yamə mine kimisəkupən misarə mine yamə mine tukpihauə kwasig ikin.

⁵¹ In rimnor nar apsipis minə ye nəsaninien ye kwermın.
Mher yerhav kin narmamə yamə mine kisausit ye nətərigien kapəriə.

⁵² Mivəh-si-əhu namehuə minə ye kapəriə neihuəyen,
kini mivəhsi-haktə narmamə yamə mine kapəriə nətərigien reiwaiyu.

⁵³ Narmamə yamə mine nikumhə raməs əriə, In raməvigin əriə kin nəviginien yame rhuvə,
kini narmamə yamə mine kapəriə nautə rehuə, In rimnher yerhav kin əriə, nar rimirkək tuk əriə.

⁵⁴ In rimnasitu ye kwənərəus kape Isrel, iriə e yorwok minə kafan. Rikin raməsik mə rikin tukraməkeikei mamehuə tuk əriə, ⁵⁵ ririkakun ye Ebrahim kupən mine kwənərəus kafan, mamvən kape rerin, rəri-pən nəgkiarien yame rimini-pən ta tuk kaha minə kapətawə.”

⁵⁶ Kini Meri ramarə iriu Elisabet mivəh makuə kisisər, kini ai, mipirerig-pən iman ikin.

Jon Baptaes rimnarha-pə

⁵⁷ Kini nipig atuatur kape Elisabet rimauə mə tukreimək iran, kini rimirəh tini yerman.
⁵⁸ Kini narmamə yamə mine kasarə ipakə tukun mine kafan kwənərəus minə kimisərig nəvsaoyen a mə Kughen Yermaru rikin rehuə tukun mor rhuvə pən məknakin kimin, kini iriə kimnhauə misor kirikianə iriə min mə tuksagien kwis.

⁵⁹ Kini nipig pikwarien a rimivəh nipig eit, kini iriə khauə mhavəh nao kim in. Kini ipakə əmə kishen-pən nhagin mə nifnhag rimni e Sekaraea, ⁶⁰ mərig nisini rimini-pən mimə, “Nikam. Pəh kishen-pən nhagin mə Jon.”

⁶¹ Mərig iriə khani-pən tukun mhamə, “?Rhawor? Ye kwənərəus kapəmiru, nhag e Jon rirkək iran.” ⁶² Kini masəgkiar kin kwermiriə misaiyoh-pən Sekaraea mhamə in rorkeikei mə tukshen-pən nhagin mə pa.

⁶³ Kini in raiyoh-pən əriə mə tukharəh-sipən nar kirik pəh tukrirai-pən nəgkiarien kirik aikin, mirai-pən mimə, “Nhagin e Jon.” Kisəm kisakur pik kin. ⁶⁴ Məkneikin, neramin rihuatuk, məgkiar mamni vi vi Kughen.

⁶⁵ Kini narmamə m-fam yamə mine kisarə ipakə tukun kisakur kin. Kini narmamə kimnhani narimnar minə a rarkuraə ikin minə fam ye nikar tukwas minə ye provins e Judia. ⁶⁶ Kini narmamə mifam yamə mine kimnhavəh nəvsaoyen a, misətərig kin, misaiyoh əriə minə mhamə, “Man. ?Keinein mə kwajikovə e tukreihuə mor naha?” Kimnhani məknakin meinai kimisəm mə nəsaninien kape Kughen Yermaru ramarə iran.

Sekaraea rimini-ərhav nəgkiarien yame Kughen rimivəhsi-pən kimin

⁶⁷ Məkneikin Nanmin kape Kughen rimnor riki Sekaraea, ramni-ərhav nəgkiarien yame Kughen rimivəhsi-pən kimin mimə,

⁶⁸ “Pəh khani vi vi Yermaru, In Kughen kape nəmə Isrel, meinai In rimauə mə tukrasitu ye kafan narmamə minə, kini mipik ta əriə ye kwermi tikmir minə kapəriə.

⁶⁹ In rimivəh-si haktə yemə əsanin yame ravəh miragh ətawə, yame ramsi-pən ye kwənərəus kape yorwok kafan e Deved kupən ⁷⁰ raməri-pən əmə nəgkiarien yame rimivəhsi-pən kimi kafan profet kupən minə mimə ⁷¹ tukrivəhsita ətawə tuk tikmir minə kapətawə mine tuk kwermi narmamə mifam yamə mine kasəmakin ətawə.

⁷² Kini mimə rikin tukreihuə tuk riptawə minə, kini rikin tukraməsik promes atuatur ⁷³ yame In rimini-pən ta tuk riptawə e Ebrahim mimə ⁷⁴ tukrirəh-si ta ətawə ye kwermi tikmir minə kapətawə, mə nipig mifam ye nimraghien kapətawə, kitawə tukharkun nisorien wok kafan ye nimri Kughen, mhapəh nhaginien, ⁷⁵ kitawə kisəmərhakə misatuatur ye nipig mifam.”

⁷⁶ Kini Sekaraea rarar mini-pən tuk tini mimə, “Kini ik, narik, tukokrən kin ik kimə ik pris kape Kughen Yerpilig; meinai Ik takəkupən kin Yermaru mor apnəpeinə ye swatur kafan,

⁷⁷ mamni-ərhav tuk kafan narmamə minə mə Kughen tukrəspir ta təvhagə has kapəriə, mivəh miragh əriə.

⁷⁸ In tukraməkeikei mor məknakin meinai rikin rehuə tuk ətawə, mamor huvə pə kimi ətawə.

Rikin rehuə tuk ətawə, Kristo tukruə tuk ətawə rəmhen əmə kin yame mirh ramhaktə mamvən ye neai ⁷⁹ misia-pen ətawə yamə mine kasarə ye nəpignapien mine apa ikin nəsaninien kape nimhəyen ramhen narmamə ikin, kini mamkir-pən nihutawə ye swatur kape nəmərinyen.”

⁸⁰ Kini pikwarien a nipran ramehuə, kini mamehuə min ye nanmin kape Kughen. Kini nipig mifam in ramarə apa ye tipəvsik mameito kin nipig atuatur yame tukririkakun wok iran ye nimri nəmə Isrel.

1:59: Jen 17:12; Lev 12:3; Luk 2:21 1:68: Sam 72:18 1:69: Sam 18:2 1:71: Sam 106:10 1:72: Jen 17:7; Sam 105:8-9 1:73: Jen 22:16-17 1:75: Taet 2:12-14 1:76: Aes 40:3 1:77: Jer 31:34 1:78: Aes 60:1-2

2

Yesu rimmnarha-pə
(*Mat 1:18-25*)

¹ Ye nīpig a, yemə Rom kirik, nhagin e Sisa Ogastas, in ramarmaru ye tanə minə fam kape Rom. In mamərəhu loa kirik mimə tukəvheikin fam narmamə yamə mine kisarə aikin a. ² (In e nəvheikinien narmamə yame kimməkupən kor. Ye nīpig a, kwən e Kwaeriniyas in gavman kirik kape provins e Siria). ³ Kaməvheikin narmamə, narmamə tukasəkeikei mharerig-pən mhavən hanə iməriə minə ikin mə tukəvheikin əriə. ⁴ Ror pən kwən a Josef min ritərhav yerkwanu e Nasaret ye provins e Galili, mivən apa provins a Judia, yerkwanu kirik kamni kimə Betlehem, imei King Deved kupən. Rīmavən aikin a meinai in kwənərəus kirik kape King Deved. ⁵ Kwerpen ta Josef mine pian e Meri mə tukwarkurək; kini Meri natukreimək kin kwajikovə. Kini iriu kimiravən apa Betlehem mə tukəvheikin min əriu. ⁶⁻⁷ Kini kratərhav Betlehem, mirapəh niwəmien kwənmhan tukwapir ikin, mwarə ye nimə kape nar miragh. Mwarə hanə apaikin, kini rinor nīpig kape kwajikovə tukrarha, kini reimək kin nimirin nupan kafan, yerman. Muvrig kin neipən, mərəhu-pən əmə in ye tikirao yame nar miragh minə kasəvigin-pən iran.

Agelo minə khatərhav-pə tuk yorwok ye sipsip minə

⁸ Kini ipakə əmə tuk yerkwanu e Betlehem, narmamə yamə mine kasəvigin sipsip minə kasarə yerki mənvhirik masarha tuk sipsip minə yenpig. ⁹ Məkneikin agelo kirik kape Kughen Yermaru ritərhav-pə tuk əriə, nikhakien kape Kughen Yermaru risia-pən əriə, khagin pik. ¹⁰ Mərig agelo a rimini-pən tuk əriə mimə, “Hapəh nhaginien. Meinai yo yakwauə mə jakni-pre nəvsaoyen huvə tuk əmiə, yame tukror riki narmamə ragien pik. Kini Nəvsaoyen a ramvən tuk narmamə mifam. ¹¹ Taktəkun əmə, yermamə kirik rimmnarha-pə ye taon kape King Deved. In ravəh miragh narmamə, kini In Kristo yame Kughen rimini-ta kupən mə tukrher-pə kin tuk əmiə. Kini In Yermaru. ¹² Kini taksəm kwajikovə en kimuvrig kin neipən, kərəhu-pən ye tikirao, ror nimitətien kimi əmiə mə kwajikovə a in a yakməni.”

¹³ Məkneikin, agelo minə khapsaah khatərhav-pə masərer iriə min, masəgnəgin Kughen, mhani mhamə,

¹⁴ “Pəh khani vi vi Kughen apa yerpirig ye neai.

Kini narmamə ye tokrei tanə yamə mine riki Kughen ramagien tuk əriə, pəh kisarə ye nəmərinuyen.”

Yorwok ye sipsip minə kimmhavən masəm Yesu

¹⁵ Məkneikin agelo minə kimisəta ye yorwok ye sipsip minə, mharerig-pən apa ye rao ye neai, kini yorwok ye sipsip minə kimmhəni tuk əriə minə mhamə, “Pəh khavən apa Betlehem, misəm-ru nar e Kughen Yermaru rimini-pə tuk ətawə.”

¹⁶ Kishai miren mhavən misəm Meri mine Josef mine kwajikovə yame ramapir-pən ye tikirao. ¹⁷ Nīpig kimsəm, kimmhəni ərhav nəgkiarien yame agelo rimini ye kwajikovə, ¹⁸ kini narmamə mifam yamə mine kimsərig nəgkiarien yame yorwok ye sipsip minə kimmhəni-pən tuk əriə, kisakur pik kin. ¹⁹ Mərig Meri rimmətərig əmə kin narimnar minə e, markut tuk nərigien nīpran. ²⁰ Mərig yorwok ye sipsip minə kimmharerig, mhavəhsihaktə nhag Kughen, mhani vi vi In tuk narimnar m-fam yamə mine kimsəm misərig; rəmhen əmə kin yame agelo rimini-ta tuk əriə.

Kamhen-pən nhag Yesu

²¹ Kwajikovə a rimmnarha, mivəh nīpig eit, kini kimivəh nao kimin rəri-pən əmə loa kapəriə, kini khen-pən nhagin kimə Yesu, nhag yame agelo rimini-pən ta tuk Meri nīpig in rimmnor tipin.

Josef mine Meri kimirərəh Yesu miravən apa ye Nimə kape Kughen

22-24 Ye nīpīg a, tukmā kwajikovā kīrik rarha, rīmni mīne nisini tukawēkeikei mwor sakrefaes kape nāspirien mamā, rəri-pən Loa kape Moses,* kīni ruauā atuaturk ye nīpīg kape Josef mīne Meri mā tukwor mākna. Ror pən kīrərəh Yesu mīrhuvən Jerusalem, mīravəh mak ye tanā kīraru uə yəkwi-nətuən kīraru kīni mwhopni, rəri-pən əmə loa yame Kughen Yermaru rīmīni.†

Kīni kīmīravəhsi-pən kwajikovā a kīmi Kughen Yermaru. Nar a raməri-pən Nəgkiarīen kape Kughen yame ramni mīmā,
 “Nīmīrīn nupan mīnə yerman, tukaməkeikei kīvəhsi-pən əriə kīmi Kughen Yermaru mā kafan mīnə.” (Eks 13:2, 12)

Simeon mīne Ana kīmawəm Yesu, kawəgnəgīn Kughen

25 Kīni huaru kīrik ramarə apa Jerusalem, nhagīn e Simeon. Kafan nīmraghien in ratuaturk huvə, kīni nīpīg mīfam in raməri-pən nəgkiarīen kape Kughen. Kīni in rameito kīn nuəyen kape Kristo yame In tukruə mīvəh mīragh nəmā Isrel. Kīni Nanmīn kape Kughen ruə mīkuar yerkin. 26 Nanmīn kape Kughen ruīni-pən ta tukun mīmā tukrīpəh nīmħəyen meriaji tukrəm Kristo yame Kughen Yermaru rīmīni mā tukrher-pə kīn. 27 Kīni Nanmīn kape Kughen rīmīnor rīkīn mā tukrauru-pən ye Nīmā Ehuə kape Kughen. Kīni Josef mīne Meri kīmīrərəh Yesu mwaru-pən ye Nīmā kape Kughen mā iriu tukwor narīmīnar fam yame Loa kape Moses ramni. 28 Məkneikīn Simeon rīmīnəm Yesu, kīni mīrəh kīn kwermīn, kīni mamni vi vi Kughen mamni-pən tukun mīmā,

29 “Kughen Yermaru, promes yame Ik nīmīni tuk yo, naknor əfrakis.

Kīni taktəkun ai, eighaan kīn yo, yorwok e kafan, pəh yakmhə ye nəmərīnuyen, 30 meinai yaknəm kwajikovā e kīn nīmīrik yame tukrīwəh mīragh narmamə.

31 Ik nīmīnor apnəpeinə mā In tukrīvəh mīragh narmamə, kīni narmamə m-fam tukharkun nar a.

32 In tukruə rəmhen kīn laet, mhajoun swaturk kīn nəmā ye kantri pīsīn pīsīn mīnə, Kīni narmamə tukhavəhsi-haktə nəmā Isrel tukun.”

33 Kīni rīm kwajikovā a mīne nisini kwakur pīk kīn nəgkiarīen yame Simeon rīmīni iran. 34 Kīni Simeon rəhuak mīmā, “Pəh nīhuvəyen kape Kughen tukrurə tuk əmīru.” Kīni mīni-pən tuk Meri, nisīn kwajikovā a, mīmā,

“!Ərīg-ru! Kughen rīmīrpen ta kwajikovā e mā tukror nəmā Isrel khapsaah tukhamīr, kīni mā tukror mīn əriə khapsaah khavəh nīmraghien.

Kughen rīmīrpen pawk In mā In ror nīmītətīen kīrik, mərīg narmamə tukhani hah In.

35 Ror pən tukəm əpu nərīgīen has kape narmamə khapsaah.

Kīni, Meri, rīkīm tukrəmħə tukun rəmhen kīn yame yermamə kīrik ramhai rīkīm kīn nau nisə.”

36 Kīni pīahwaru kīrik ramarə aikīn, nhagīn e Ana. In profet kīrik. In jī Fanuel, kwənərəus kape Aser kupən. Rīnəpīahuaru əgkəp. Nīpīg rīmīnamətamaruə əmə, məri-pən kafan yerman. Mwarə kwis kape newk seven əmə, kwən a rīmħə. 37 Rīmīnarə pīsīn əmə məkna kīn meriaji mīpīəhuaru. Kīni taktəkun ai kafan newk eiti fo. Nīpīg mīfam in raməmīr ye Nīmā kape Ehuə Kughen maməhuak, yenpīg mīne yeraan. Matuakəm mīpəh nəvīgīnien mā tukrəhuak kīmi Kughen. 38 Kīni in rīmīnuə atuaturk ye nīpīg yame Simeon raməgkiar kīn kwajikovā a. Kīni pīahwaru ai rīmīni vi vi Kughen tukun, kīni maməgkiar ye kwajikovā e kīmi narmamə mīfam yamə mīne kamhawhīn mā Kristo tukrīrīsīn nəmā Jerusalem.

Josef mīne Meri kīmīravən apa Nasaret

39 Kīni Josef mīne Meri kīmīwor narīmīnar fam yame Loa kape Kughen Yermaru ramni, kīni mərħīrerīg-pən imərīsīr i kīn Nasaret ye provīns e Galīlī. 40 Kwajikovā a rīnehuə muiskai, muīrkun huvə nar, kīni nīpīg m-fam nīhuvəyen kape Kughen rukwar ye kafan nīmraghien.

* 2:22-24: Nakəm loa e ye Eks 13:2 mīne 1 Saml 1:22-28. † 2:22-24: Loa e raməmīr ye Lev 12:8. 2:30: Aes 52:10; Luk 3:6; Taet 2:11 2:32: Aes 42:6; 49:6; 52:10 2:34: Aes 8:14; Mat 21:42; 1 Pita 2:8 2:39: Mat 2:23

Tamaruə e Yesu ramvən apa Nimə Ehuə kape Kughen

⁴¹ Ye newk minə fam, rim Yesu mine nisini kimiravən apa Jerusalem mə tukwor lafet kape Pasova.† ⁴² Kini nipig Yesu rimivəh newk twelef, kimiwor norien yame kawor hanə, kini Yesu rikwasig kin əriu mirhivən apa faktə ye lafet a. ⁴³ Kini lafet rinor infamien, kini kafan minə kimnharerig mhavən iməriə ikin; mərig tamaruə Yesu In ripəh nikwasigien kin rimni mine nisini, maməmir əmə apa Jerusalem. Kini iriu kweinein. ⁴⁴ Krəmə-ta mə ramkwasig kin əriə. Kini kimsəriwək mamhavən tuk nipig piəpiə kirik. Mipirərikakun mwarha-kin yerki kwənərəus kapəriu mine iriu minə tiksın. ⁴⁵ Mərig kirapəh niwəmien In, mwarha-kin, mirarerig miravən Jerusalem. ⁴⁶ Kwarha-kin In nipig kisisər, kini mipiwəm apa ye Nimə Ehuə kape Kughen. Ramkwətə iriə nəmhajoun minə, mamətərig kin əriə. Kini mamaiyoh əriə kin narimnar tiksın. ⁴⁷ Kini narmamə mifam kimsəriy In, kisakur tuk kafan nirkunien mine nhorpinien nəgkiarien minə kafan. ⁴⁸ Kini rimni mine nisini kimiwəm In, kwakur pik kin. Kini nisini rimini-pən tukun mimə, “Narik. ?Nimnhawor mor məkneikin irəmru? !Ərig-ru! !Kimru rimim, rikimru rəmha pik tuk ik, kini yakwarha-kin pik ik!”

⁴⁹ Mərig In rini-pən tuk əriu mimə, “?Nakawarha-kin Yo tuk naha? Tukmə ror nakrapəh nirkunien mə Yo jakaməkeikei maməmir ye Nimə kape Rimik.” ⁵⁰ Mərig iriu kirapəh nirkunien niprai nəgkiarien yame rimini-pən tuk əriu.

⁵¹ Kini In rikwasig kin əriu, mirheiwaiyu mirhivən apa Nasaret. Kini In rimisiai əriu mamor nəkwairiu. Mərig nipig mifam nisini ramətərig kin narimnar minə fam a. ⁵² Kini Yesu nipran ramehuə, kini kafan nirkunien ramhaktə pik. Kini ye nipig mifam, Kughen mine narmamə, rikiriə ragien əmə tukun.

3

Jon Baptaes raməvsao-ərhav kin nəgkiarien kape Kughen

(*Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Jon 1:19-28*)

¹ Kwasig ikin ye narimnar minə a, yemə Rom kirik, nhagin e Taebirias Sisa, in ramehuə ye provins minə fam kape Rom. Kini ye nipig in rinamarmaru meriaji newk fiftin, kini kwermim minə tiksın e: Herod Antipas ramehuə ye provins e Galili; mine piauni Filip in ramehuə ye provins mir e Ituria mine Trakonaetas, mine Lisantias ramehuə ye provins e Abilin, mine Ponjes Paelat in gavman kape provins e Judia. ² In e ye nipig atuatur kape Anas mine Kaefas yame iriu jif pris mir.

Ye nipig a, Jon, ji Sekarəea, yame rinehuə ta ai, mamarə apa ikin ruhiko ikin, kini Kughen rimivəh-sipən nəgkiarien kirik kimin. ³ Kini in rimnokrən apomh pən ikin minə ipakə tuk nu apa Jodan maməvsao-ərhav kin nəgkiarien kape Kughen. In mamni-pən mimə narmamə tukasəkeikei misarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has, kini mhavən tuk Kughen mə In tukrəspir norien has minə kapəriə. Kini mə nimtətien kirik e, tukor baptaes irəriə. ⁴ In rəri-pən əmə nəgkiarien yame Aesəa rimirai kupən ye nəkwəkwə kafan mimə,

“Kwən kirik ramokrən ehuə apa ikin ruhiko ikin mamni mimə,
‘Kimiə taksor apnəpeinə ye swatuk kape Yermaru,
kini misor kafan swatuk ratuatuk.

⁵ Nikwətanə minə fam tuksuun huvə,
kini tukwas minə mine nahawk minə fam tuksətən-ətən,
kini swatuk iko iko minə tukərəhu atuatur,
kini swatuk yame rapəjiapət tukəkeikei kor rəpiə.

⁶ Kini narmamə mifam tuksəm swatuk kape Kughen tuk nivəh-miraghien narmamə.’”
(*Aes 40:3-5*)

† 2:41: Ye nipig kape lafet kape Nəviərokinien, uə Pasova, nəmə Isrel rikiriə raməsik Kughen rimivəh miragh kwənərəus kupən kapəriə mirəh-si ta əriə ye kwermi yamehuə kape Ijip. Əm-ru stori kape Pasova ye Eksodas 12:21-27. 2:51: Luk 2:19 2:52: 1 Saml 2:26; Prov 3:4 3:3: Wok 13:24

⁷ Kini ye nipig a, narmamə khapsaah kimnhavən tuk Jon mə in tukror baptaes irəriə; məriɡ rini-pən tuk əriə mimə, “!Kimiə naksahas rəmhen əmə kin snek yamə mine kasərhkwopah! Pəh nien mə tuktu, Kughen ror niemhaa mivəhsi-pən narpinien kimi narmamə. ?Məriɡ, pa ramni mə to kimiə nakharkun nisaptayen kin? ⁸ Sor narimnar tiksın yamə rhuvə mə tuksəm mə nakwəsəpəh əfrakis norien has minə kini mhavən tuk Kughen. Nəfrakisien mə kimiə kwənərəus kape Ebrahim, məriɡ rikimiə tukriyəh nəsikien mə Kughen tukraməkeikei mivəh miragh əmiə mhawor kimiə kwənərəus kape Ebrahim. !Nikam, in nar apnapig əmə! Yakamni-pre tuk əmiə mə Kughen rirkun nor-min-ien kapiet apnapig ruə rəmhen kin kwənərəus kape Ebrahim. ⁹ Kini taktəkun ai, Kughen rinərət matuk ta mə tukrərəru nuknei nai. Kini tukmə nai kirik riyəh nikuəyen kin kwənkwan yame rhuvə, kini tukrərəru marakikin-pən ye nap.”*

¹⁰ Kini kwhen ehua a kimisaiyoh Jon mhamə, “? Məriɡ, naha nhagin kimawə jakasəkeikei misor?”

¹¹ Kini Jon rini-pən tuk əriə mimə, “Tukmə kafam neipən kiraru, vəhsi-pən kirik kimi yermamə yame kafan rirkək. Kini tukmə nam nəviginien rarə, əhi-pən tiksın kimi narmamə yamə mine nəriə rirkək.”

¹² Kini narmamə tiksın yamə mine kasərer tuk mane kape takis kimnhauə mə Jon tukor baptaes irəriə, kin misaiyoh in mhamə, “?Naha e nhagin kimawə jakasəkeikei misor?”

¹³ Kini Jon rini-pən tuk əriə mimə, “Takhapəh nhavəh-sitayen mane tuk narmamə rapita yame rəmhen mə takhavəh.”

¹⁴ Kini mobael minə tiksın kimisaiyoh min mhamə, “?Məriɡ rhawor irəmawə? ?Naha e nhagin kimawə jakasəkeikei misor?”

Kini in rini-pən tuk əriə mimə, “Takhapəh nhaviyen niginien kimi narmamə mhamə, ‘Tukmə nakhapəh nhavəh-si-pəyen mane, kini jaksor nəmhəyen kimi əmiə, uə jaksor əmiə naksarer ye nimri mirh kini yakhani hah əmiə.’ Məriɡ rikimiə tukraməkeikei mamagien əmə tuk nərok atuatur kapəmiə.”

¹⁵ Kini narmamə minə a kasəm misəm, rikiriə ruh mə tukmə ror Jon in Kristo yame Kughen rimini mə tukrher-pə kin. ¹⁶ Məriɡ Jon rhorpin nətəriɡien kapəriə mimə, “Yo yakamor baptaes irəmiə kin nu, məriɡ yermamə kirik tukriyəh yame kafan nəsaninien mine nehuəyen rapita yo. Kini yo ye tanə əgkəp; yakpəh nəmhenien mə to yakənimkur mirisin ta nəərəus ye kafan sandel. Kini In tukror baptaes irəmiə ye Nanmin kape Kughen mine nap. ¹⁷ In ramərer matuk tuk nəmien norien kape narmamə maməwhai əriə, nəmə huvə minə mine nəmə has minə. Rəmhen əmə kin yame yeməsim ravəh safel tuk nəspir-tayen tiki kwənkwai wit mə tukriyəh nimitin yame rhuvə. Narmamə yamə mine khahuvə kisəmhen kin nimit wit, riyəh əriə mamvən yerkwanu. Məriɡ narmamə has kisəmhen kin tiki kwənkwai wit, ramarakikin-pən əriə ye nap ehua yame ramuək rerin.”

¹⁸ Kini Jon ramni-ərhav nəɡkiarieren riyaah mamor kwirig kin kimi narmamə mə tukriyəh-pə nətəriɡien kape narmamə khauə tuk Kughen.

Herod rimivəh-sipən Jon Baptaes ye kalabus

(Mak 6:14-29)

¹⁹ Ye nipig a, Herod Antipas rimikir ta Herodias in e piahwaru kape piauni, kini mamor narimnar riyaah yame rahas. Məriɡ Jon rokrən skai kimin tukun. ²⁰ Ror pən Herod rimnəsik əpnis pən min ye norien has kafan mivəhsi-pən Jon ye kalabus.

Jon rimnor baptaes ye Yesu

(Mat 3:13-17; Mak 1:9-11)

3:7: Mat 12:34; 23:33 3:8: Jon 8:33,39 * 3:9: Jon Baptaes raməɡkiar skai kimi Farisi mine Sadusi, yamə mine khamə ta mə Kughen tukraməkeikei mivəh miragh əriə meinai iriə ji Ebrahim minə. Nuhpikinien ye nai yame Kughen tukrərəru ramhajoun mə Kughen tukrəkir norien kape narmamə, kini yamə mine khapəh nisorien norien huvə, Kughen tukriyəh-si-pən narpinien kimi əriə. 3:9: Mat 7:19 3:12: Luk 7:29 3:16: Wok 13:25 3:19: Mat 14:3-4; Mak 6:17-18

²¹ Mərig kwasig ikin Jon rivən ye kalabus, kini in rinamor baptaes ye narmamə, kini Yesu min rimavən, Jon ror baptaes iran. Kini nişig Yesu rimnaməhuak, Kughen rimnəhitə ye neai, ²² kini Nanmin kape Kughen risi-faktə meiwaiyu iran, nişran rəmhen kin mak ye tanə, kini nəgkiarien kirik risi-pən ye rao ye neai mamni mimə, “Ik narik keikei; rikik ragien pik tuk ik.”

Rip Yesu minə

²³ Nişig Yesu rimirikakun kafan wok, kafan newk rəmhen kin toti. Narmamə khamə ta mə in ji Josef.

Kini Josef in ji Heli,

²⁴ Heli in ji Matat,

Matat in ji Livae,

Livae in ji Melki,

Melki in ji Janae,

Janae in ji Josef

²⁵ Josef in ji Matatias,

Matatias in ji Amos,

Amos in ji Neham,

Neham in ji Esli,

Esli in ji Nangae,

²⁶ Nangae in ji Mahat,

Mahat in ji Matatias,

Matatias in ji Semein,

Semein in ji Josek,

Josek in ji Joda,

²⁷ Joda in ji Joanan,

Joanan in ji Resa,

Resa in ji Serubabel,

Serubabel in ji Sealtiel,

Sealtiel in ji Neri,

²⁸ Neri in ji Melki,

Melki in ji Adi,

Adi in ji Kosam,

Kosam in ji Elmadam,

Elmadam in ji Ere,

²⁹ Ere in ji Josua,

Josua in ji Eliesa,

Eliesa in ji Jorim,

Jorim in ji Matat,

Matat in ji Livae,

³⁰ Livae in ji Simeon,

Simeon in ji Juda,

Juda in ji Josef,

Josef in ji Jonam,

Jonam in ji Eliakim,

³¹ Eliakim in ji Melea,

Melea in ji Mena,

Mena in ji Matataha,

Matataha in ji Natan,

Natan in ji Deved,

³² Deved in ji Jese,

Jese in ji Obed,

Obed in ji Boas,
 Boas in ji Salmon,
 Salmon in ji Nason,
³³ Nason in ji Aminadab,
 Aminadab in ji Admin,
 Admin in ji Ani,
 Ani in ji Hesron,
 Hesron in ji Peres,
 Peres in ji Juda,
³⁴ Juda in ji Jekob,
 Jekob in ji Aesak,
 Aesak in ji Ebrahim
 Ebrahim in ji Teraha,
 Teraha in ji Neho
³⁵ Neho in ji Serug,
 Serug in ji Rehu,
 Rehu in ji Peleg,
 Peleg in ji Eba,
 Eba in ji Sela,
³⁶ Sela in ji Kenan,
 Kenan in ji Apaksad,
 Apaksad in ji Sem,
 Sem in ji Noa,
 Noa in ji Lamek,
³⁷ Lamek in ji Metusela,
 Metusela in ji Inok,
 Inok in ji Jared,
 Jared in ji Mahalalel,
 Mahalalel in ji Kenan,
³⁸ Kenan in ji Enos,
 Enos in ji Set,
 Set in ji Adam,
 kini Adam in ramsi-pən tuk Kughen.

4

Setan rimivəhsi-pən wəhsi-pən kimi Yesu
 (Mat 4:1-11; Mak 1:12-13)

¹ Nanmın kape Kughen rimikuar ye nimraghien kape Yesu, kini ye nipig ruasi-pən ye nu apa Jodan, Nanmın kape Kughen rikir In mivən apa ikin ruhiko ikin. ² Aikin, Setan ramarkut mə tukrukrao ye nərigien kafan kape nipig foti. Ye nipig minə fam a, In rapəh nəviginien, kini ye nipig infamien, nikumhə rəs pik. ³ Kini Setan rini-pən tukun mimə, “Tukmə ik Ji Kughen əfrah, ni-pən tuk kapier e mə rukreikin muə mor bred kin.”

⁴ Mərig Yesu rhorpin mimə, “Kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə, ‘Yermamə ripəh nimraghien əmə ye nəviginien.’ (Dut 8:3)”

⁵ Məkneikin Setan rikir Yesu mivən apa ye tukwas apomh kirik, kini taktəkun əmə, rhajoun In kin kantri minə fam ye tokrei tanə, ⁶ kini mini-pən tukun mimə, “Yo jakərhupre narmaruyen ye tanımtanə ye kwermim, mine nautə kapəriə minə fam, meinai narımnar mifam a raməmır ye kwermik, kini yakirkun neighan-pəniyen kin kimi naha yermamə yame yakorkeikei mə jakvəhsi-pən kimin. ⁷ Kini tukmə nakəhuak kimi yo, narımnar m-fam ai ik takor kafam kin.”

⁸ Mərig Yesu rhorpin kafan nəgkiarieren mīmə, “Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmə, ‘Taksəhuak əmə kimi kapəmiə Yermaru Kughen, misəri-pən əmə kafan nərigien.’ (Dut 6:13)”

⁹ Məkneikin Setan rikir In mərip In apa Jerusalem mhaktə ye tokrei Nimə Ehuə kape Kughen apa yerpirig əgkəp. Kini mini-pən tukun mīmə, “Tukmə ik Ji Kughen əfrakis, iv-ərhav-ru ikin e, ¹⁰ meinai kimirai kimə, “In tukrher-pə kin agelo minə kafan khauə masarha huvə tuk ik.

¹¹ Tukharaptərəkkin ik kin kwermiriə mə takpəh nowhan-pənien nihum ye kapier kirik.’ ” (Sam 91:11, 12)

¹² Mərig Yesu rhorpin kafan nəgkiarieren mīmə, “Mərig Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmə, “Takhapəh nisəm-əsaahyen kapəmiə Kughen Yermaru mə ramarha huvə əfrakis tuk əmiə uə nīkam.’ (Dut 6:16)”

¹³ Kini Setan ror infamien ye nivəhsi-pən vəhsi-pənien kimi Yesu; məkneikin, mapitan kin Yesu mawhin nipig huvə yame tukruə min tukun.

*Yesu rimirikakun kafan wok
(Mat 4:12-17; Mak 1:14-15)*

¹⁴ Kini ai, Yesu rimirerig-pən Galili, kini nəsaninien kape Nanmin kape Kughen rimikuar ye nimraghien kafan. Kini kimnəvsao kin In rarkurao ye tanə a. ¹⁵ Kini Yesu rimnhajoun ye nimə kape nofuginien minə, kini narmamə m-fam khani vi vi In.

Nəmə ime Yesu kimisəpəh In

¹⁶ Kini Yesu rimauə Nasaret, aikin rimnehuə ikin kupən. Kini ye Sabat kirik, In rimavən ye nimə kape nofuginien rəmhen əmə kin yame ramor hanə. Kini mərer mə tukrəvheikin Nəkwəkwə kape Kughen, ¹⁷ kini kivəhsi-pən nəkwəkwə yame kimnarpəvin-arpəvin yame profet Aesaea rimirai kupən. Kini ruhatukin nəkwəkwə məm nəgkiarieren yame Aesaea rimirai yame ramni mīmə,

¹⁸ “Nanmin kape Kughen ramarə irak
meinai In rimirpen yo,

jakəvsao-ərhav kin nəgkiarieren huvə kimi yavən hah minə.

Kini In rher-pə kin yo mə jakvən mamni-pən tuk narmamə yamə mine kivəhsi-pən əriə
ye kalabus mə tukirisin əriə,

kini mini-pən tuk nimirin pis minə mə tuksəm min nar.

Kini rher-pə kin yo mə jakrisin narmamə yamə mine kasəmir ye kwermi narmamə pisin
masərig rahah,

¹⁹ mamni-ərhav mə nipig ruauə ta yame Kughen Yermaru tukrhajoun kafan nihuvəyen
mivəh miragh narmamə.” (Aes 61:1, 2)

²⁰ Yesu rimnəhueikin ta nəkwəkwə a, kini meiwaiyu mivəhsi-pən min kimi yermamə yame ramarha huvə tuk nəkwəkwə minə, kini mamkwətə mə tukrəvhag kimi narmamə. Kini narmamə m-fam ye nimə kape nofuginien kasarha tim tim iran. ²¹ Kini In raməgkiar kimi əriə mamni min mīmə, “Taktəkun ai, ye nipig yame nimisərig Nəkwəkwə e Kape Kughen, niniyen a ruauə minor nəfrakisien kin.”

²² Kini narmamə mifam kasəgnəgin In, kini kisakur pik tuk nəgkiarieren huvə yamə mine ramni, kini misaiyoh əriə minə mhamə, “?Mərig kwən e In ji Josef əmə uə?”

²³ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Yakirkun mə takpihani nəgkiarieren akwas e tuk yo yame ramni mīmə, ‘Dokta, or huvə atuk-ru nipram,’ mhani min mhamə, ‘Narimnar yamə mine yimisərig mə nimnor ta apa Kapaneam, rhuvə mə takuə mor min e, imam ikin.’ ²⁴ Nəfrakisien, yakamni tuk əmiə mə narmamə to khapəh nhasaiyen profet kirik yame ramsi-pən irəriə. ²⁵ Ye nipig kape Elaeja, nəhig ripəh nipien newk kisisər mine makuə sikis, kini nīkumhə ravən ikin minə fam, nəviginien rirkək. Kini yakni nəfrakisien tuk əmiə mīmə, ye nipig a nipiahuaru kimhə tan kin əriə khapsaah e Isrel, ²⁶ mərig

pəh nien mə Kughen rher-pə kin Elaeja mə tukrivən masitu irəriə. Nīkam. In rher-pə kin mə tukrasitu əmə ye piahwaru kirik yerkwanu Jarefat apa ye provins e Saedon. Mərig piahwaru a pəh nien mə pian Isrel. ²⁷ Kini ye nīpig kape profet e Elisa, narmamə khapsaah kimnisarə Isrel yamə mine kamhawəh nəmhayen e 'leprosi'* mərig Elisa rīpəh nor-huvəyen kirik. Mərig in rīmnor huvə əmə kwən Siria e Neman, yame pəh nien mə yemə Isrel."

²⁸ Narmamə ye nimə kape nofuginien kimisərig nəgkiarīen a, niemhaa rhai pik əriə m-fam. ²⁹ Kini kisasar mharəh In, misəukəkin mhatərhav yerkwanu, mhavən misokrig ye tukwas yame kinnor taon ikin, mə tuksarkwərhav kin apa ikəutən. ³⁰ Mərig Yesu rīvən-pən ta ye kwənimrheriə, map.

*Yesu rīmnəko ta yarmhə ye yermamə kirik
(Mak 1:21-28)*

³¹ Kini Yesu rīmneiwaiyu apa Kapaneam, taon kirik ye provins e Galili. Kini ye Sabat kirik, In raməvhag kimi narmamə. ³² Kini narmamə kimisərig nəgkiarīen kafan, kimisakur kin, meinai nəgkiarīen kafan, nanmīn aikin.

³³ Kini ye nəkwai nimə kape nofuginien, kwən kirik aikin yame nanmīn has ramərer-pən iran. Kini in rokr-apomh mīmə, ³⁴ "!'Eh, Yesu, yemə Nasaret! ?Rhawor? ?Nīmauə mə takoriah əmawə uə? Yakwīrkun ta ik. !Ik yemə rhakə kape Kughen!" ³⁵ Mərig Yesu rīmnəgkiar skai kimin mīmə, "!'Ah, pim! !'Eta ye kwən e!" Kwən a ramərer ye kwerkwan irəriə, məkneikin nanmīn hah a rəsua kin reiwaiyu mowhan ye nīmoptanə, map ta iran, kini mīpəh noriahyen in.

³⁶ Kini narmamə m-fam aikin a kisakur kin, mhani-pən tuk əriə minə mhamə, "!'Eh! Nəgkiarīen pisin kirik e. Kwən a kafan nəgkiarīen nanmīn aikin. Tukmə In rəgkiar kimi nanmīn has minə, kasəta ye narmamə." ³⁷ Kini nəvsaoyen kape Yesu rītərhav markurao ye tanə a.

*Yesu rīmnor huvə narmamə khapsaah
(Mat 8:14-17; Mak 1:29-34)*

³⁸ Aikin, Yesu rarar, mītərhav ye nimə kape nofuginien mivən apa nimə kape Saemon Pita†. Ye nīpig a, kuhu Saemon ramhə maməpan pik, kini iriə kisaiyoh-pən Yesu mə tukror huvə. ³⁹ Kini Yesu rərer ipakə tukun, məgkiar skai kimi nəpanien, nəpanien rəta. Taktəkun əmə piahwaru a rərer, mivən mīruk ta nəriə nəviginien.

⁴⁰ Kini nīpig mīrh natukrivə‡, narmamə kimnhapik narmamə m-fam yamə mine kamhamhə, mhavən tuk Yesu. Kini In rərəhu-pən kwermīn irəriə kirikianə kirikianə, kini iriə m-fam kisəsanin. ⁴¹ Kini yarmhə minə min kamhatərhav misap ye narmamə khapsaah, misokrən apomh mhamə, "!'Ik Ji Kughen!" Mərig Yesu rəgkiar skai kimi əriə mətəpīg kin əriə tuk nəgkiarīen meinai iriə kwənharkun ta mə In Kristo yame Kughen rīmnher-pə kin.

⁴² Kəni rikwamer kin, Yesu rītərhav aikin a, mivən apa ikin kirik. Mərig narmamə kimisarha-kin In, kini nīpig kimisəm, khauə tukun misarkut mhamə tukhani-əhu mhamə In tukriyəh nəpəhyen əriə. ⁴³ Mərig əmə Yesu rīni-pən tuk əriə mīmə, "Nīkam. Yo jakaməkeikei mivən yerkwanu pisin pisin minə, mīni-ərhav Nəvsaoyen Huvə kape narmaruyen kape Kughen, meinai Kughen rīmnher-pə kin yo mə jakor məkneikin."

⁴⁴ Kini In rīmavən mameriwək ye tanə Judia mamni-ərhav nəgkiarīen kape Kughen ye nimə kape nofuginien minə.

4:26: 1 King 17:8-16 * 4:27: Leprosi in nəmhayen skai kirik yame raməmīr ye tiki yermamə.

4:27: 2 King 5:1-14 4:32: Mat 7:28-29 † 4:38: Nīpig kirik, kamokrən kin Saemon Pita kimə, 'Saemon.' Kini nīpig kirik, kamokrən kin kimə, 'Pita.' ‡ 4:40: Nəmə Isrel, rikiriə rīmnəsik mə Loa kape Moses ramni-əhu mə tukpəh nīrəhyen yermamə ye Sabat. Mərig nīpig mīrh rīmivīə, Sabat rīnor infamien en, kini kirkun nīrhəyen yermamə. 4:41: Mat 8:29; Mak 3:11-12

4:44: Mak 1:35-39; Mat 4:23

5

Aposol yamə mine Yesu rimnəkupən mokrən kin əriə
(*Mat 4:18-22; Mak 1:16-20*) ¹ Nipig kirik, Yesu rərer ye nikar-kar nu ehuə kamni kimə Galili*, kini narmamə khapsaah kimnhauə misərer rarkurao iran mhamə tuksərig nəgkiarien kape Kughen. ² Kini In rimnəm kwaji rao kiraru yame narmamə kape niviyen kəməəm kimnhapəh kawərer ye nipakir misaikwas ye kapəriə net minə. ³ Məkneikin Yesu ratpən ye rao kape Saemon Pita, mini-pən tukun mə tukrivi-pirə rao. Saemon rivi-pirə rao, kini Yesu rəkwətə-pən aikin maməvhag kimi narmamə.

⁴ Yesu rimnəgkiar infamien, kini mini-pən tuk Saemon mimə, “Saemon, əsuə. Pəh khavən apa ikəmnm, pəh naksaruk kin net minə mhavi kəməəm tiksin.”

⁵ Mərig Saemon rini-pən tukun mimə, “Yemehua, yenpig, yimisarkut pik tuk nar e miseriaji reraan, mərig yimnhapəh niviyen kəməəm kirik. Mərig ik nakmə tukhavən min, ror pən, pəh khavən misaruk min kin net minə.”

⁶ Khavhirə, misaruk kin net minə, mhavi kəməəm khapsaah pik, ror net minə kapəriə khakwar huvə kin kəməəm, mharikakun miseikus net minə. ⁷ Kini iriə kisokrən-pən kin iriə minə tiksin ye rao min kirik mhamə tukhauə misasitu irəriə. Kini khauə misarakəpən kin kəməəm ye rao mir a kwəkrig, ipakə əmə rao mir kwənmnim.

⁸ Kini Saemon Pita rimnəm, kini rənimkur-pən tuk Yesu mamni mimə, “Yermaru. !Yuvən isok tuk yo, meinai yo yakpəh nəmhenien! Yo yor təvhagə hah kirik.” ⁹ In rimnəgkiar məknai kin meinai in mine narmamə minə a ye rao mir, kimisakur pik kin kəməəm khapsaah yamə mine kimnhavi. ¹⁰ Kini Jemes mine Jon, ji Sebedi mir, yamə mir e kawor wok irisir Saemon, iriu min kimiwakur pik kin.

Mərig Yesu rini-pən tuk Saemon mimə, “Pəh niginien. Ik yermamə kape niviyen kəməəm. Mərig taktəkun ai mamvən, ik takvi-pə narmamə.” ¹¹ Ror pən, kimnhavi-fiak kapəriə rao minə, misəpəh narimnar mi-fam mhakwasig əmə kin Yesu, kini mhauə kafan narmamə minə.

Yesu rimnor huvə yermamə kirik yame ravəh nəmhəyen əutən ye tikin†

(*Mat 8:1-4; Mak 1:40-45*)

¹² Nipig kirik, Yesu rimneriwək mivən yerkwənu kirik, kini kwən kirik yame ravəh nəmhəyen e leprosi, kini nimhəyen ai rivəh fam nipran. Kini rəm Yesu, rəriwək muə tukun, meiwaiyu, mənim-pən nipəghigin ye nimoptanə, kini mamasək ətgin Yesu mimə, “Yermaru, tukmə nakirkun mə to nakor huvə yo, or huvə yo, məspir ta nəmkimik irak.”

¹³ Kini Yesu rərao-pən mirap kwən a, mimə, “Əwəh. Yakorkeikei mə jakor. !Əsanin!” Kini taktəkun əmə nəmhəyen e leprosi rəta.

¹⁴ Mərig Yesu rimini-əhu in mimə, “Takpəh nini-ərhavyen narimnar minə e kimi narmamə. Mərig yuvən məm pris kirik pəh in rəm mə nipram rinor məknen. Kini or sakrefaes kimi Kughen rəri-pən yame Loa kape Moses rimini ye yermamə kirik yame kafan leprosi ruirkək, pəh narmamə tukharkun mə nəfrakisien nakwahuvə, kini kafam nəmkimik ruirkək.”

¹⁵ Mərig nəvsaoyen kape Yesu ramtərhav mamvən ikin minə fam, kini narmamə khapsaah kamhauə mə tuksətərig kin kafan nəgkiarien kini mhamə In tukror huvə nəmhəyen minə kapəriə. ¹⁶ Mərig, nipig ripsaah, In ramvən pisin əmə apa ikin kirkək ikin, maməhuak.

Yesu rimnor huvə yermamə kirik nipran rimhə

(*Mat 9:1-8; Mak 2:1-12*)

* 5:1: nəgkiarien kape Gris ramni mimə, “nu apa Genesaret.” 5:1: *Mat 13:1-2; Mak 3:9-10*

5:5: *Jon 21:3-8* 5:11: *Mat 19:27* † 5:11: *Ye Nəkwəkwə* kape Kughen, nəgkiarien e ‘leprosi’ raməgkiar ye nəmhəyen pisin pisin minə kape tikim. Nəmhəyen minə e kasoriah tikim, kini Loa kape Moses ramni mə yermamə yame ravəh nəmhəyen məkna, in rəmkimik ye nimri Kughen. Əvheikin Levitikas yame rehuə 13-14.

¹⁷ Nīpig kirik, Yesu rimnhajoun apa nimə kirik, kini Farisi minə, mine nəmhajoun minə kape Loa kape Moses, iriə kasəkwətə min aikin. Kimnhasi-pən apa yerkwanu minə apa provins mir e Galili, mine Judia, mine Jerusalem. Kini nəsaninien kape Kughen Yermaru ramarə tuk Yesu mə tukror huvə narmamə yamə mine kamhamhə. ¹⁸ Ye nīpig a, narmamə tiksin kimnharəh kwən kirik mhauə yame ramapir-pən əmə ye nikaokao, meinai nīpran rimhə. Kini iriə kisorkeikei mə tukharəh misərahū-pən ye nihu Yesu. ¹⁹ Mərig kiseinein mə tukshawor mhavən imə, meinai narmamə khapsaah aikin. Kini kimnhavən apa ye tokrei nimə, misəhipu ta nikar nimə kirik, mharəh nikaokao yermamə ramapir-pən iran, mhavi, reiwaiyu-pən ye kwerkwan ye narmamə, ipakə əmə tuk Yesu.

²⁰ Kini Yesu rəm nhatətəyen kapəriə mini-pən tuk kwən a mimə, “Yo kirik. Kafam norien has minə, yakwərəh-si ta fam narpinien iran.”

²¹ Mərig nəmhajoun kape Loa kape Moses mine Farisi minə, rikiriə rəsik mimə, “? Kwən e raməgkiar məkne, mamni hah Kughen. Kughen pisin əmə In rirkun nivəhsitayen narpinien kape norien has kape narmamə. ?Pa min to rivəh-si ta?” ²² Mərig Yesu In ruirkun ta əmə kapəriə nətərigien, kini mini-pən tuk əriə mimə, “?Rhawor e nakasətərig məkneikin? ²³ ?Jakni-pən naha tuk yermamə a, kini kimiə nakasəm əfrakis? ?Mə jakni-pən tukun mə narpinien kape kafan təvhagə hah yakwərəhsi-ta ta? ?Uə mə jakni-pən tukun mə tukrhekimter meriwək mamvən? ²⁴ Mərig yakorkeikei mə jakor yo mə takharkun mə yo, Ji Yermamə, yakvəh nehuəyen ye tokrei tanə tuk nivəhsitayen narpinien kape təvhagə has.” Kini marə mini-pən tuk kwən a mimə, “Yakamni-pre tuk ik mə, takhekimter, mirəh kafam nikaokao mamvən imam yerkwanu.”

²⁵ Kini taktəkun əmə, kwən a rhekimter, mirəh kafan nikaokao məriwək maməgnəgin Kughen mamvən. ²⁶ Kini iriə m-fam kisakur pik kin, masəgnəgin Kughen. Khagin, mhamə, “Man, kimisəm əfrakis nar apsipis minə e towei.”

Yesu rimmokrən kin Livae

²⁷ Kwasig ikin ye narimnar minə e, Yesu ritərhav maməriwək mamvən, kini məm kwən kirik yame ramərer tuk mane kape takis, nhagin e Livae. Ramkwətə ikin kamərok takis ikin. Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Yuə, mikwasig kin Yo.” ²⁸ Məkneikin rimməpəh narimnar fam kafan, mərəer, mikwasig kin Yesu.

²⁹ Kini ai, Livae rimaraptərəkin nəviginien ehua kirik kape Yesu ye nimə kafan. Kini narmamə khapsaah yamə mine kasərer tuk mane kape takis, mine narmamə arnapig minə, kimnhavən misəkwətə iriə min, mə tuksəvigin kwis. ³⁰ Mərig Farisi minə mine narmamə min tiksin irəriə yamə mine iriə nəmhajoun kape Loa kape Moses, rikiriə rapəh nagienien, kini mhani-pən tuk narmamə kape Yesu minə mhamə, “?Rhawor e nakasəvigin kwis kimiə narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis mine yor təvhagə has minə?”

³¹ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Pəh nien mə narmamə yamə mine kisəsanin khavən masəm dokta. Mərig narmamə yamə mine kamhamhə, tukasəkeikei mhavən misəm dokta. ³² Pəh nien mə Yo yimauə mə jakokrən kin narmamə yamə mine kwəsatuatuk ta. Nikam. Yimauə mə jakokrən kin yor təvhagə has minə, mə tuksarar ye kapəriə nərigien.”

Nhajounien kape Yesu in rivi, nhajounien kape loa in nəkwas

(Mat 9:14-17; Mak 2:18-22)

³³ Kini iriə kimnhani-pən tuk Yesu mhamə, “Əmru. Narmamə kape Jon Baptaes, nīpig rīpsaah kisəpəh nəviginien masəhuak kimi Kughen; mine Farisi minə min. ?Mərig rhawor kafam narmamə minə kasəvigin əmə mamharpin?”

³⁴ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “?Nīpig kimiə nakmasor nəviginien kape yerman yame rimmarkurək pə pə, mərig nakhani-əhu in minə tiksin mə tukhapəh nisəviginien uə? !Nikam! ³⁵ Mərig tukripor nīpig yame narmamə tukhawəhsi-ta Yerman e yame

rimnarkurək pə pə tuk In minə tiksin. Kini ye nipig a in a, In minə tiksin tuksəpəh nəviginien iran.”[‡]

³⁶ Kini Yesu rimini min nuhpikinien kirik tuk əriə mimə, “To yermamə kirik ripəh niwəhyen kwonmut neipən vi kirik kini mijir-pən ye neipən mətit kafan yame rimneikus. To ror məknakin, kini tukroriah kwonmut neipən yame rivi, kini neipən vi tukripəh nəmir-pən-tim-tim-ien ye neipən mətit. ³⁷ Kini to yermamə kirik ripəh niwəhyen waen vi kini mivi-pən ye tiki waen mətit. To ramor məknakin, kini waen a ye tiki waen mətit tukrəmäteih, kini waen tukraiyyu. ³⁸ Nikam. Waen vi tukaməkeikei kivi-pən ye tiki waen vi. ³⁹ Kini yermamə yame ruinim ta waen, in ripəh norkeikeiyen mə tukrinim waen vi, mərig in ramni mimə, ‘Waen akwas in rhuvə rapita.’”

6

Narmamə kape Yesu kimisətim wit ye Sabat

(Mat 12:1-8; Mak 2:23-28)

¹ Kini ye Sabat kirik, Yesu mine kafan narmamə mine kimiseriwək mhavən yerki wit tiksin, kini kafan narmamə mine kimisətim wit tiksin misəkwai-əkwai, masən kwənkwan. ² Mərig Farisi minə tiksin kimnhani mhamə, “!Eh! Sabat e towei, mərig iriə kasor wok masakapir Loa kape Moses. ?Rhawor kafam narmamə kasor məknakin?”

³ Mərig Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Tukmə ror nakhapəh nisəvheikinien nəvsaoyen ye Nəkwəkwə kape Kughen yame raməvsao kün norien yame King Deved rimnor kupən, yame in mine kafan narmamə minə, nəriə nəviginien ramrirkək, kisəmkərev. ⁴ Mərig, Deved rimavən ye Nimə Ehuə kape Kughen mən bred yame pris minə kwənhawəhsipən-ta kimi Kughen. Kini mərig Deved rimivəhsi-pən min kimi kafan narmamə kisən min.* Kini mərig bred a, ye Loa kape Moses ramni mə narmamə apnapig tukhapəh nisənenien. Mərig pris minə əmə kharkun nisənenien.” ⁵ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Yo, Ji Yermamə, Yo yakamarmaru ye Sabat.”

Yesu rimnor huvə yermamə ye Sabat

(Mat 12:9-14; Mak 3:1-6)

⁶ Kini ye Sabat min kirik, Yesu rimavən ye nəkwai nimə kape nofuginien, maməwhag kimi narmamə. Kini aikin a, kwən kirik aikin yame kwermın matuk rimhə mirpəvin. ⁷ Kini nəmhajoun kape Loa kape Moses minə mine Farisi minə kimisarkut mə tuksəm-ru naha nhagin yame tukhani hah Yesu iran, misarha əterik mə tuksəm-ru mə Yesu to ror huvə kwən a ye Sabat uə nikam. ⁸ Mərig Yesu ruirkun ta nərigien kapəriə, kini mini-pən tuk yermamə yame kwermın rimhə mirpəvin mimə, “Yuə, mərəer ye nimri narmamə m-fam.” Kini rivən mərəer əkupən. ⁹ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “?Loa kape Moses ramni mə nakharkun nisorien naha nhagin ye Sabat? ?Ramni mə takasor norien huvə uə takasor norien has? ?Mə takshopni yermamə uə takhavəh miragh yermamə?” ¹⁰ Kini rimnarha mərərao irəriə, mini-pən tuk kwən a mimə, “Huatuk kin kwermim.” Kini ruhuatuk kin kwermın, rhuvə əgkəp. ¹¹ Mərig niemhaa rhai pik narmamə minə a, kimnhavən, mhani-pən tuk əriə minə mə tukshawor pən iran mine ye Yesu.

Yesu rimirpen kafan aposol minə twelef

(Mat 10:1-4; Mak 3:13-19)

¹² Kini ye nipig a, Yesu rimnhaktə fiak ye tukwas kirik maməhuak, kini maməhuak kimi Kughen meriaji reraan. ¹³ Kini yenpig-enpig, rimnokrən kin kafan narmamə minə mə tukhauə masəm In. Kini mirpen narmamə twelef irəriə mivəhsi-pən nehuəyen kimi əriə mimə “aposol minə.” ¹⁴ Nhag namasur twelef e ror məknekin: Saemon (yame Yesu rimnhen-pən nhagin vi mə Pita), mine piauni Andrew, mine Jemes, mine Jon, mine Filip,

[‡] 5:35: “Yermamə yame rimnarkurək pə pə,” nipran e Yesu. Mine “In minə tiksin” nipran e Kristen minə. 6:1: Dut 23:25 * 6:4: Stori e raməmir ye 1 Saml 21:1-6. 6:4: Lev 24:5-9 6:14: Jon 1:42

mine Batalomiu, ¹⁵ mine Matiu, mine Tomas; mine Jemes ji Alfeas, mine Saemon Selot, †
¹⁶ mine Judas ji Jemes; mine Judas Iskariot, yame kwasig ikin rimnor kəut kəsua kin Yesu
 kimi nəmə has minə.

*Yesu rimməwhag kimi narmamə, mor huvə narmamə yamə mine kamhamhə
 (Mat 4:23-25)*

¹⁷ Kini Yesu mine kafan narmamə minə kimnhasi-faktə mhauə ikin rətən-ətən ikin,
 misəm narmamə khapsaah aikin- kimnhasi-pən yerkwanu minə ye provins e Judia, mine
 Jerusalem, mine ye nikar-kar tahik apa taon mir e Taea mine Saedon. ¹⁸ Kimnhauə mə
 tuksərig nəgkiarien kape Yesu kini mə tukror huvə nəmhəyen minə kapəriə. Kini In
 rimnor huvə narmamə yamə minə nanmin has minə kimisoriah əriə. ¹⁹ Kini narmamə
 yamə mine kimisərer rao rao kin, misarkut mə tukharap In meinai nəsaninien ramsi-pən
 iran mamor huvə fam narmamə.

*Nagienien mine nahasien
 (Mat 5:1-12)*

²⁰ Kini Yesu rarha-pən məm kafan narmamə minə, mini-pən tuk əriə mimə,
 “Kimiə e yavən has minə, nakasarə ye nihuvəyen əfrakis. In nihuvəyen əfrakis meinai,
 kimiə narmamə kape Kughen, kini In ramarmaru irəmiə.

²¹ Kimiə yamə mine naksəmkərəv ai taktakun, nakasarə ye nihuvəyen əfrakis. In
 nihuvəyen əfrakis meinai, takpisəvigin rəmhen.

Kimiə yamə mine naksasək ai taktəkun, nakasarə ye nihuvəyen əfrakis. In nihuvəyen
 əfrakis meinai, takpisarh.

²² Nakasarə ye nihuvəyen əfrakis ye nipig narmamə tuksəməkin əmiə, kini mhapəh
 niseighanien kin əmiə mə taksor narimnar kimiə miriə, kini mhani hah əmiə, kini
 masoriah nhagmiə mhamə kimiə narmamə kape yarmhə minə, kini iriə tuksor
 məknakin irəmiə meinai yo e yo Ji Yermamə, kini kimiə, kafak narmamə minə.

²³ “Kini ripriə minə kimisor məknakin ye profet minə kupən. Mərig ye nipig narimnar
 a ramuə tuk əmiə, taksagien, mhavi-haktə-haktə meinai nərokien kapəriə ramarə apa
 ye rao ye neai.

²⁴ “!Kəsi! Mərig nəmhəyen ehuə tukrurə tuk əmiə yamə mine kapəriə nautə rehuə ai
 taktəkun,
 meinai nakwənhavəh nar huvə, mərig tukripor infamien.

²⁵ !Kəsi! Nəmhəyen ehuə tukrurə tuk əmiə yamə minə nakasəvigin tipimiə raməsiis,
 meinai takpisəmkərəv.

!Kəsi! Nəmhəyen ehuə tukrurə tuk əmiə yamə minə nakasarh ai taktəkun,
 meinai, takpisasək rikimiə rəmha.

²⁶ !Kəsi! Nəmhəyen ehuə tukrurə tuk əmiə nipig narmamə kamhavəh-si haktə nhagmiə
 meinai, ripriə minə kupən kimnhavəh-si haktə nhag profet eikuə minə.”

*Sorkeikei tikmir minə
 (Mat 5:38-48; 7:12; Luk 6:29-30)*

²⁷ Kini Yesu rimini min mimə, “Mərig yakamni-pre tuk əmiə yamə minə nakasərig
 Yo mimə takasəkeikei misorkeikei kapəriə tikmir minə, kini masor huvə-pən kimi
 narmamə yamə mine kasəməkin əmiə, ²⁸ kini nipig narmamə kamhani hah əmiə, mərig
 kimiə taksaiyoh Kughen mə tukriwəhsi-pən kafan nihuvəyen kimi əriə, kini masəhuak
 tuk narmamə yamə mine kasor-ahas-pre kimi əmiə. ²⁹ Tukmə yermamə kirik rərip
 nikapim, kini nakukreikin-pən min nikarin pəh rərip. Kini tukmə yermamə kirik rirəhsi-
 ta kafam kot, takpəh nini-əhuyen mə tukripəh nirəhsita-minien kafam sot. ³⁰ Vəh-sipən
 naha nhagin kimi yermamə yame ramaiyoh ik kin. Kini tukmə yermamə kirik rirəhsi-
 ta kafam kirik nar kirik, takpəh niniyen mə tukrarpin. ³¹ Kini taksor huvə pən kimi
 narmamə mifam ye norien mifam yamə naksorkeikei mə narmamə tuksor min kimi əmiə.

† 6:15: “Selot” rəmhen kin yermamə kirik rikwasig kin nukwao kape nəmə Isrel tuk
 nherye-rhavyen kin nəmə Rom. 6:21: Sam 126:5-6; Aes 61:3; Rev 7:16-17 6:22: Jon 15:19; 16:2; 1
 Pita 4:14 6:31: Mat 7:12

³² “?Mərig tukmə naksorkeikei əmə narmamə yamə mine kasorkeikei əmiə, nakhamə ta mə norien a ramor əmiə nakhahuvə uə? Nīkam. Yor təvhagə hah minə min kisorkeikei narmamə yamə mine kisorkeikei əriə. ³³ ?Kini tukmə naksor rhuvə pən əmə kimi narmamə yamə mine kasor huvə pre kimi əmiə, nakhamə ta mə nakhahuvə tukun uə? Nīkam. Yor təvhagə has minə min kasor əmə nar kirikianə. ³⁴ ?Kini tukmə nakseighan-pən əmə kin narimnar kimi narmamə yamə mine kharkun nhavəhsi-preyen tain, nakhamə ta mə nakhahuvə tukun uə? Nīkam. Yor təvhagə has minə min kaseighan-pən kin narimnar kimi narmamə yamə mine tuk nīpig kirik tukpihawəh-sipən min tain rəmhen. ³⁵ Mərig takasəkeikei misorkeikei kapəmiə tikmir minə. Masor rhuvə pən kimi əriə. Mhavəhsi-pən narimnar kimi əriə mhapəh nisaiyohyen kin tain. Tukmə naksor məknekin, nərokien ehuə tukrurə tuk əmiə, kini takpihauə ji Kughen minə yame In Yerpīrig, meinai In min ramor huvə pən kimi nəmə has minə, mine narmamə yamə mine khapəh nhani-vi-vi-yen In. ³⁶ Rikimiə tukreihuə tuk narmamə rəmhen kin yame Rīmimiə Kughen rikin rehuə tuk narmamə.”

Takhapəh nhaniyen nikar narmamə

(Mat 7:1-5, 17-27; 12:34-35)

³⁷ Kini Yesu rīmimi mimə, “Takpəh nəm-pənien nar has ye narmamə, tamə Kughen min rəm-pre nar has iram. Takpəh nini-pənien narpinien ye narmamə, tamə Kughen rini-pre narpinien iram. Takpəh norien tai təvhagə has yame narmamə kasor pre kimik, kini tukpəh norien tai təvhagə has kafam. ³⁸ Vəhsi-pən narimnar, kini tukwəhsi-pre min narimnar kimik. Narimnar khapsaah yame kīvai-pən, kəsian-əsian, rhaktə mukwar tukhaswin ye kwermim. Tukmə nakvəhsi-pən narimnar ripsaah, tukwəhsi-pre narimnar ripsaah kimik; mərig tukmə nakvəhsi-pən rikəskəh, tukhavəhsi-pre rikəskəh kimik.”

³⁹ Kini Yesu rīmimi nuhpikinien min kirik kimi əriə mimə, “?Nimrin pis to rikir nimrin pis kirik uə, to reinein? Nīkam, tamə kirəviə ye nəkwai nimir. ⁴⁰ Kini studen minə to khapəh nisarmaruyen ye yhajoun kapəriə. Mərig narmamə yamə mine kasətərig huvə kin yhajoun kapəriə, mhavəh fam nəgkiarien kafan, iriə tukhauə misəmhen kin yhajoun kapəriə. ⁴¹ ?Rhawor nakamhani nimoptanə yame ramswin-pən ye nimri piaumiə; mərig nakhapəh nisərigien nai ehuə yame ramərer-pən ye nimirimiə? ⁴² Tukmə nakhapəh nisərigien nai ehuə yame ramhai nimirimiə, ?takshawor pən iran mine mhavəh-si ta nimoptanə ye nimri piaumiə? Kimiə nəmarpəkao eikuə minə. Taksəkupən mhavəh-si ta nai ehuə ye nimirimiə, kwasig ikin, nakharkun nisəm-huvəyen nimoptanə yame ramswin-pən ye nimri piaumiə.”

Kwənkwai nai huvə mine nai hah

(Mat 7:17-20; 12:34-35)

⁴³ Kini Yesu rīmimi mimə, “Kini nəpgin kirik rirkək yame ramkuə kin kwənkwan yame kipəh nənien. Kini to nai has rīpəh nikuəyen kin kwənkwan huvə. ⁴⁴ Meinai narmamə kasəm kwənkwan, kharkun mə nhag nai minə a. Kapiriapir to rīpəh nikuəyen kin kwənkwai fig; kini kwənurkəsik to rīpəh nikuəyen kin kwənkwai grep; . ⁴⁵ Yermamə huvə, rikin rukwar kin narimnar huvə minə; kini in ramor əmə narimnar yame rhuvə. Kini yermamə has, rikin rukwar əmə kin nar has minə, kini mamor əmə norien has. Meinai tukmə rəgkiar, nar has minə yerkin khatərhav-pə.”

Nəgkiarien kape Yesu rāmasitu irətawə mə tuksərer tim tim

⁴⁶ Kini Yesu rīmimi mimə, “?Rhawor e naksokrən kin Yo mhamə, ‘Yermaru, Yermaru,’ mərig nakhapəh nisəri-pənien nəgkiarien kafak? ⁴⁷ Pəh yakhajoun əmiə kin norien kape yermamə kirik yame ramuə tuk yo, kini mətərig kin nəgkiarien kafak, marar, mor narimnar yame yakməni. ⁴⁸ Yermamə a in a in rəmhen əmə kin yermamə yame, tukmə rīmə tukror kafan nimə, tukrəkupən mikir nimoptanə, meiwaiyu məspir kapier apig, mor pən nimə iran. Kini nīpig tukmə yapiwən raiyu, mirəhpikin nimə, to rapəh nəusarkuyen, meinai rīmnəvhirəkin tim tim. ⁴⁹ Mərig yermamə yame ramərig

nægkiarjen kafak, miṗəh norien, in rəmhen kin yermamə yame tukmə rīmə tukror kafan nimə, ravhirəkin haktə əmə ye nimoptanə. Kini niṗig tukmə yapiwən raiyu, miṗəhpikən nimə, tukrimir mowhan əsis.”

7

Yamehuə kape mobael kafan nhatətəyen rehuə
(*Mat 8:5-13*)

¹ Niṗig Yesu rimməgkiar ta kimi narmamə minə a, kini miṗən min apa ye taon Kapeneam. ² Kini ikin aikin a, yamehuə kirik kape mobael kape nəmə Rom ramarə ikin, kini slef kirik kafan aikin, yame in rorkeikei pik. Mərig slef a ramhə pik, ipakə rīmḥə. ³ Kini niṗig yamehuə a rimmərig nəvsaoyen ye Yesu, kini in rher-pən kin nəmehuə tiksın kape nəmə Isrel mīmə tukhavən mhani-pən tuk Yesu mə tukruə mor huvə kafan slef. ⁴ Kini niṗig nəmasur minə a kimnhavən misəm Yesu, misəkeikei kimin mhamə, “Eh, ratuatuk əmə mə takasitu ye yamehuə a ⁵ meinai in rorkeikei pik ətawə nəmə Isrel, kini in rimiṗhirəkin nimə kape nofuginien kapətawə.” ⁶ Kini Yesu rikwasig kin əriə.

Kini niṗig kwənhauə ipakə tuk nimə, yamehuə kape mobael rher-pən kin kafan minə narmamə mə tukhavən misəm Yesu mhani-pən mhamə, “Yermaru, takpəh norien narkutien tuk nuəyen, meinai yakpəh nəmhenien mə takuə imak ikin. ⁷ Kini ror məkneikin, yimipəh nuəyen məm ik. Ik yerpərig mərig yo yetanə əmə. Mərig, takəgkiar əmə, pəh kafak slef tukrəsanin min. ⁸ Yakirkun mə nimhəyen a tukraməkeikei mor nəkwam, meinai yo min, kafak nəmehuə minə kasehuə irak, kini yakamor nəkwairiə. Kini mobael minə tiksın aikin yame yo yakamehuə irəriə. Tukmə yakni-pən tuk kirik mīmə, ‘Yuvən,’ kini tukraməkeikei miṗən. Kini tukmə yakni-pən tuk kirik mīmə, ‘Yuə,’ tukraməkeikei muə. Kini tukmə yakni-pən tuk kafak slef mīmə, ‘Or nar e,’ tukraməkeikei mor.”

⁹ Niṗig Yesu rimmərig nəgkiarjen e, rakur pik kin. Kini marar mini-pən tuk narmamə khapsaah yamə mine khakwasig kin In mīmə, “Yakamni tuk əmiə mə, pəh nien mə kwən e in yemə Isrel. Kini nar apnapig kwənərəus minə Isrel, mərig yakpəh nəm-hanəyen kirik irəriə yame kafan nhatətəyen rehuə rəmhen kin in.” ¹⁰ Kini ye niṗig narmamə yamə mine yamehuə kape mobael rimmher-pən kin əriə kimnharerig-pə imə, misəm mə slef a rinəsanin ta.

Yesu rimiṗəh miragh ji piraovin kirik yame kimhə tan kin

¹¹ Kini kwasig ye narimnar minə e, riṗəh norien tu, Yesu rimavən ye taon kirik, nhagin e Nain, iriə narmamə khapsaah yamə mine khakwasig kin. ¹² Kimnəsik kəupə rarkurao ye taon a, kini niṗig Yesu rimauə ipakə tuk kwəruə, kini məm narmamə tiksın khasi-pən ye taon a mamharəh yemə mhə kirik mamhauə. In pikwarijen kape piraovin yame kimhə tan kin, tini yerman kirikianə əmə. Kini narmamə khapsaah khasi-pən ye taon a mamhauə iriə pian a. ¹³ Məkneikin Yesu Yermaru rimməm pian a, rikin rəpou pik tukun, kini mini-pən tukun mīmə, “Pəh nasəkien.” ¹⁴ Kini miṗən mirap nikaokao yame kamharəh kwən a kin rīmamhə, məkneikin kisərer. Kini Yesu rimiṗi-pən tukun mīmə, “!Pikwarijen! ! Yakamni-pre tuk ik mīmə, hekimter!” ¹⁵ Məkenikin yemə mhə a rīmragh, mhəkimter, kini mirikakun məgkiar. Kini Yesu rivəhsi-pən min pikwarijen a kimi nisini.

¹⁶ Iriə m-fam kimnhagin, misətəmnimin, mhani-vi vi Kughen mhamə, “!Profet ehua kirik ramarə kitawə min ai taktəkun! !Kughen e ruauə mə tukrasitu ye kafan narmamə minə!” ¹⁷ Kini nəvsaoyen kin Yesu rimmarkurao ikin minə fam ye tanə Judia* mine yamə mine ipakə tukun.

Jon Baptaes rīmə tukrirkun-ru mə Yesu in Kristo, uə nikam
(*Mat 11:2-6*)

7:15: 1 King 17:23; 2 King 4:36 7:16: Luk 1:68 * 7:17: 7:17 Ikin e, niṗig Luk ramni “tanə Judia,” tukmə ror raməgkiar ye tanə pəpiə kape nəmə Isrel.

¹⁸ Narmamə kape Jon Baptaes kimisəvsao-pən Jon kin narimnar minə fam yame Yesu ramor. Kini rimnokran kin kafan yermamə kiraru kirauə mwəm, ¹⁹ kini rher-pən kin əriu mə tukravən miwəm Yesu Yermaru mwaiyoh-pən ru mirəmə, “?Rhawor? ?Ik e Kristo kimini ta mə tukruə, uə kimawə jakamhawhin yarmə kirik tukripiuə?”

²⁰ Kini kwərə mir a kimiravən mwəm Yesu, mirəni-pən tukun mirəmə, “Jon Baptaes rimnher-pə kin əmru mə jakrauə mwəm ik yakwaiyoh-ru ik mirəmə, ‘ ?Ik e yermamə yame Kughen rimini ta mə tukruə, uə kimawə jakamhawhin yarmə kirik tukripiuə?’ ”

²¹ Kini ye nipig atuatur a, Yesu rimnor huvə narmamə khapsaah yamə mine kamhamhə. Tiksin kimnhavəh nəmhayen minə pisin pisin; tiksin nanmin has raməmir irəriə. Kini iriə khapsaah nimriəriə ripis. Mərig Yesu rimnor huvə əriə. ²² Məkneikin, Yesu rini-pən tuk əriu mə, “Rarerig, miravən mirəni-pən narimnar minə fam tuk Jon, yamə mine nimirig kini mwəm. Nimrin pis minə khapsaah kimisəm nar. Kini narmamə yamə mine nihuriə rahas kimiseriwək. Kini narmamə yamə mine kamhavəh nəmhayen ye tikiriə, tikiriə ruahuvə. Kini narmamə yamə mine nimətirgiriə rəru, kini taktəkun ai, nimətirgiriə rinərig nar. Kini narmamə yamə minə kimnhamhə, kwənhamragh min. Kini yavən hah minə, taktəkun ai kwən kirik rinamni-ərhav pən nəvsaoyen huvə tuk əriə. ²³ Kini kimiru, takravən mirəni-pən tuk Jon mirəmə narmamə yamə mine kapəriə nhatətəyen irak ripəh nimirien, iriə tuksarə ye nihuvəyen əfrakis.”

Yesu raməgkiar ye Jon Baptaes

(Mat 11:7-15)

²⁴ Nipig kwərə mir a yame Jon rimnher pən kin əriu kratərhav, kini Yesu rimirikakun maməgkiar ye Jon kimi nukwao ehuə. Mimə, “?In apa kupən kimiə nimnhavən apa ye tipəvsik mə taksəm naha nhagin? ?Nimnhavən mə taksəm əmə yermamə apnapig kirik yame in rəmhen kin nuwig yame nimətag ramuh mamowhan-owhan? !Nikam! ²⁵ ?Tukmə nikam, kini nimnamhavən mə taksəm pa? Yermamə kirik yame ramvən ye neipən huvə yame nimrin rəutən uə? !Nikam! Narmamə yamə mine kamhavən ye neipən huvə misagien əmə tuk kapəriə nautə, iriə kisarə ye nimə huvə minə rəmhen kin kape king. ²⁶ ?Kini naha nhagin a nimnhavən mə taksəm? ?Profet kirik uə? Əwəh, nəfrakisien. Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə Jon in yerpərig pik rapita profet. ²⁷ Kwən e in e Nəkwəkwə kape Kughen rimini-ta mimə,

“Səm-ru. Yakamher-pre kin kafak yermamə yame tukrivəh kafak nəgkiarien.

In tukrəkupən kin ik mor apnəpeinə ye kafam swatuk.’

(Mal 3:1)

²⁸ Yakamni-pre tuk əmiə mə narmamə yamə mine kimisarha-pə ye tokrei tanə, kirik rapəh napitayen kwən e Jon. Mərig yermamə yame in ye tanə əmə ye narmaruyen kape Kughen, in yerpərig min rapita Jon.”

Yesu raməgkiar skai kimi narmamə yame khapəh nhaniyen nəfrakisien iran

(Mat 11:16-19)

²⁹ Nipig narmamə apnapig, mine narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis kimisərig nəgkiarien kape Yesu, iriə khamə swatuk kape Kughen in swatuk atuatur. Kimnhani məkna meinai Jon rimnor ta baptaes irəriə. ³⁰ Mərig Farisi minə mine nəmhajoun kape Loa kape Moses, iriə kimnhapəh niseighanien kin Jon mə tukror baptaes irəriə. Kini mhaukreikin pən nimeitairiə ye swatuk kape Kughen ye nimraghien kapəriə. ³¹ Kini Yesu rimnəgkiar min mimə, “?Kini Yo jakni mə narmamə yamə mine kisarə ai taktəkun, mə norien kapəriə rəmhen kin naha? ?Mə naha nhagin nətərigien kapəriə? ³² Iriə kisəmhen əmə kin kwajikovə yamə mine nar kirik rirkək yame tukror əriə, rikiriə ragien. Misəkwətə masəukir ikin kamor maket ikin, mashek əriə minə mhamə, ‘!Ah! Kimawə yimnhauh gita, mərig kimiə nakhapəh nisorien danis. Kini yaksarar miseikuə kin nasəkien tuk nimhayen, mərig kimiə nimnhapəh nisasəkien kitawə-m kimiə.’ ³³ Yakamni məknei meinai ye nipig Jon Baptaes rimauə, mamatuakəm, məpəh

nəviginien nīpīg ripsaah tuk nəhuakien, mīpəh nīnimien waen. Mərig kimiə nakamhani mhamə, ‘Kwən a, nanmin has kirik raməmīr iran.’ ³⁴ Kini Yo, Ji Yermamə, yimauə maməvigin, mamnim waen, mərig kimiə nakamhani min mhamə, ‘!Ah! Kwən a in yermamə kape nəvigin-pikien, mine napsien kin nīnimien. Kini mamor norkeikeiyen kimi narmamə kape nərierien tuk mane kape takis, mine yor təvhagə has minə.’ ³⁵ Mərig kwajikovə əfrakis kape Kughen minə tukasəkeikei mharkun mə kimru Jon yakawor narimnar ye nirkunien əfrakis.”

Piraovin kape norien təvhagə has rimnəkwi nihu Yesu kin senta

³⁶ Kini Farisi kirik, nhagin e Saemon, raiyoh-pən Yesu mīmə tukrivən ye nəkwai nimə kafan məvigin kwis. Kini Yesu rimavən yerkwanu, mivən ye nəkwai nimə kape Farisi a, məkwətə mə tukrəvigin. ³⁷ Kini piraovin kirik ye taon a in yor təvhagə hah, rimnərig mə Yesu raməvigin apa imei Farisi. Kini rimavən miwəh botel kirik kimnor kin kapier kirik nhagin e alabasta. Nimrin rhaktə. Botel a, senta aikin. ³⁸ Kini in rimauə ipakə tuk Yesu mərər ye nikar nihun, mamasək. Nehe nimrin rətəg-pən ye nihu Yesu, mokwi nihun. Kini mamrai-ta nehe nimrin kin nikwənen ye nihu Yesu, mənīm-pən nimrin ye nihu Yesu, mətəg-pən senta ye nihun mir.

³⁹ Mərig Farisi e yame rimnokrən kin Yesu mə tukrəvigin iriu min, nīpīg rimnəm narimnar minə e, rikin ruh mə, “To kwən e profet əfrakis, rīpīrkun norien kape piraovin a yame ramrap nihun, mīpīrkun mə in yor təvhagə has.”

⁴⁰ Kini Yesu rīmini-pən tukun mīmə, “Saemon, yakmə jakni-pre nar kirik tuk ik.”

Kini Saemon rimə, “Yhajoun, ni.”

⁴¹ Kini Yesu rīmini mīmə, “Yermamə kiraru, kapəriu mane rapəh nəmhenien, kini yamehuə kirik rīvəhsi-pən mane kirik kimi əriu, mə tuk nīpīg kirik iriu tukwarpin kafan mane. Kirik rīmiwəh faef hundred taosen vatu; kini kirik rīwəh fifti taosen vatu†. ⁴² Kini mwarə miravən, mweinein narpinien mane a. Kini yamehuə rīmini-pən tuk əriu mīmə, ‘Nəmhen. Wəpəh narpinien mane yame nīmīrəvəh tuk yo.’ ?Kini, pa nhagin irəriu tukrorkeikei pik yamehuə a rapita?”

⁴³ Kini Saemon rīni-pən tukun mīmə, “Rīkik raməsik mə yermamə yame rīmivəh mane ehua, kini yamehuə a rīpəh naiyohyen kin tain.”

Kini Yesu rīmini-pən tukun mīmə, “Nakamni əfrah.”

⁴⁴ Kini Yesu rarar marha-pən məm pian a, mīni-pən tuk Saemon mīmə, “Saemon. ? Nakaməm pian e uə? Nīpīg yimauə imam ikin, ik nakpəh nīwəhsi-pəyen nu kirik tuk naikwasien ye nihuk. Mərig pian e in rimnəkwi nihuk kin nehe nimrin, məspir kin nīkwənen. ⁴⁵ Kini nīpīg yimauə, ik nīmīpəh nəturəm-pəyen kimi yo. Mərig pian e, ravəhsi-pə nīsiayen kimi yo mīpəh nīpəhyen. ⁴⁶ Ik nīmīpəh nhawkien kapək kapə kin nehe olif, mərig pian e rimnətəg pən senta ye nihuk yame nimrin rhaktə pik. ⁴⁷ Kini ror məkneikin yakamni-pre tuk ik mə yimnəspir ta fam kafan təvhagə has yame rehuə pik. Ror məkneikin mə in rorkeikei pik yo. Mərig tukmə yakaspir təvhagə has kape yermamə yame təvhagə has kafan rəkəskəh əmə, kini, rorkeikei mar əmə Yo.”

⁴⁸ Kini Yesu rīmini-pən tuk pian a mīmə, “Yakwərh-si ta ta narpinien kape təvhagə has kafam.”

⁴⁹ Kini narmamə minə tiksīn yamə mine kasəvigin iriə min, khani tuk əriə minə mhamə, “?Naha e yermamə yame In ramni mə ravəhsi-ta narpinien kape təvhagə has kape narmamə?”

⁵⁰ Mərig Yesu rīni-pən tuk pian a mīmə, “Kughen rīmivəh mīragh ik meinai nīmnhatətə irak. Amvən ye nəmərīnuyen.”

7:34: Luk 15:2 7:37: Mat 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3 † 7:41: Gris ramni mə kirik rīmiwəh “denari” faef hundred, kini kirik rīmivəh “denari” fifti. “Denari” kirik in rəmhen kin mane yame kiwəh tuk wok kape nīpīg kirikianə əmə. 7:50: Luk 8:48; 18:42

8

Nipiraovin yamə mine khakwasig kin Yesu

¹ Kwasig ikin ye narimnar minə a, Yesu In rimneriwək mamvən ye taon minə mamtərhav mamvən yerkwānu minə, maməvsao-ərhav kin nəgkiarien huvə kape nar-maruyen kape Kughen. Ye nipig a, aposol minə twelef kafan kimnhakwasig kin, ² mine nipiraovin tiksın yamə mine kupən kimnhavəh nəmhəyen pisin pisin, uə nanmin has minə kimnasəmir irəriə, mərig Yesu rimnəko-ta əriə irəriə, mor huvə kapəriə nəmhəyen. Nhgə nipiraovin minə e: Meri, pian Magdala yame Yesu rimnəko-ta nanmin hah seven iran; ³ mine Joana, piahwaru kape Jusa yame in ramarmaru ye nimə kape King Herod Antipas; mine Susana; mine nipiraovin khapsaah. Nipiraovin minə e kimnhavəh-sipən mane kapəriə tuk nivəhyen nimri narimnar tuk nasituyen ye Yesu mine kafan minə.

Nuhpikinien kin yermamə yame ramsuv kweru nai

(Mat 13:10-17; Mak 4:10-12)

⁴ Narmamə khapsaah khasi-pən ye taon minə khapsaah mhauə tuk Yesu. Nipig kimnhauə masərer rarkurao iran, kini rimini nuhpikinien kirik tuk əriə, mimə, ⁵ “Yermamə kirik rimavən mə tikrisuv kweru nai apa ye nəsimien. Mipik mivitəg-ətəg fam, kini tiksın rəsaah-əsaah-pən ye swatuk, kəvi-əpni, kini man minə khauə misən fam.* ⁶ Kini kweru nai tiksın rəsaah-pən ye tokrei kapier, murə aihuaa əmə. Kini mərig kwəsaukei fam meinai ikin rəusik ikin. ⁷ Kini kweru nai tiksın rəsaah-əsaah-pən yerki kwənurkəsik.† Kini mhaktə mehuə. Məknekin, kwənurkəsik rerko əsuun, kini kweru nai rurə mipəh nikuəyen. ⁸ Kini tiksın rəsaah-əsaah-pən ye nimoptanə huvə, kini mhaurə, miseihuə, mhakuə kin kwənkwaeriə wan handred.”

Kini Yesu rimini ta nəgkiarien e, mokrən apomh mimə, “Tukmə kimiə narmamə yame nimətirgimiə rarə, sətərig huvə kin nəgkiarien e.”

⁹ Mərig narmamə kape Yesu minə kisaiyoh-pən In mhamə, “Hoprai-pə niprai nəgkiarien e kimi əmawə.”

¹⁰ Kini rini-pən tuk əriə mimə, “Narmaruyen kape Kughen nar erkwaig, mərig yakwəni-ərhav-pre ta kimi əmiə; kini mərig Yo yakamni-ərhav əmə nuhpikinien kimi narmamə minə tiksın, rəmhen kin yame Profet Aesaea rimini mə, “Iriə tuksarhakin, misarhakin pawk, mərig to khapəh nisəmien nipran.

Iriə to kisərig pawk, mərig to khapəh nharkunien.’

(Aes 6:9-10)

¹¹ “Niprai nuhpikinien e ror məkneikin. Kweru nai, in e Nəgkiarien kape Kughen.

¹² Kini yamə mine kisəsaah-pən ye swatuk iriə kisəmhen kin narmamə yamə mine kisərig nəgkiarien kape Kughen, məkneikin Setan ravəhsi-ta yerkiria, mamətapig kin əriə mə tukhapəh nhaniyen nəfrakisien ye Kughen, kini In to ripəh nivəh-miraghien əriə.

¹³ Kini yamə mine kisəsaah-pən yerki kapier kisəmhen kin narmamə yamə mine kisərig nəgkiarien kape Kughen, rikiriə ragien tukun, mərig nuairiə ripəh neiwaiyu-pikien, kini nhatətəyen kapəriə ramarə kape nipig kwakwə, mərig tukmə nəsəsaoyen uə nahasien ramuə tuk əriə, tukhamir ye kapəriə nhatətəyen. ¹⁴ Kini yamə mine kisəsaah-pən yerki kwənurkəsik, kisəmhen kin narmamə yamə mine kisərig nəgkiarien kape Kughen, mərig narimnar khapsaah kiseruk nimraghien kapəriə, in e, kasətərig pik kin narimnar kape nimraghien kapəriə, uə, kisorkeikei nautə ripsaah, uə kisorkeikei mə tukasərig rhuvə ye niprairiə. Khapəh nishaktə-huvəyen ye nimraghien yame Kughen rorkeikei.

¹⁵ Mərig yamə mine kisəsaah pən ye nimoptanə huvə, iriə kisəmhen kin narmamə yamə mine kisərig nəgkiarien kape Kughen, kini rikiriə ratuatuk mihuvə, mamharaptərəkin nəgkiarien kape Kughen riskai yerkiria. Kini iriə masərer tim tim mhavən, mhakuə kin nimraghien huvə.”

8:2: Mat 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49

rəri-pən norien kape nisuvyen wit. kirik nirhin aikin.

* 8:5: Kwon e ramsuv kweru nai kirik kamni kimə “wit”

† 8:7: Yesu ripəh niniyen kwənurkəsik, mərig nərəus

Nhatətəyən kapətawə rəmhen kin laet yame raməsia
(*Mak 4:21-25*)

¹⁶ Kini Yesu rimini mimə, “To kipəh nəsiə-pəniən ye laet kukrai-pən ye nəkwai baket uə ye nəpəæg tebol. Nikam. Tukaməkeikei kiruk haktə pəh narmamə kisəm nar. ¹⁷ Tukmə nar erkwaig, tukaməkeikei kəm. Tukmə yermamə kirik ruvrig nar kirik, kini məriɡ tukraməkeikei mier-pə ikin rhakak ikin. ¹⁸ Ror pən, nəɡkiarien e yamə nakasəriɡ, sətəriɡ huvə kin. Narmamə yame mine kisəri-pən kafak nəɡkiarien, Kughen tukrivəhsi-pən min nirkunien kimi əriə. Məriɡ narmamə yamə mine kisəriɡ nəɡkiarien kini misor nar apnapig iran, Kughen tukrivəhsi-ta nirkunien kəskəh yame rikiriə raməsik mə iriə kwənhavəh ta.”

Famle əfrakis kape Yesu, iriə e narmamə yamə mine kasor nəɡkiarien kafan
(*Mat 12:46-50; Mak 3:31-35*)

¹⁹ Kini ye nipig a, nisin Yesu mine piauni minə kimnhauə mə tuksəm In, məriɡ kiseinein nhavəniən ipakə tukun, meinai narmamə khapsaah kisərer rarkurao kin. ²⁰ Kini yermamə kirik rini-pən tukun mimə, “Eh. Nisinin mine piam minə kasərer apa iruə mhamə tuksəm ik.”

²¹ Məriɡ In rini-pən tukun mimə, “Narmamə m-fam yamə mine kisəriɡ nəɡkiarien kape Kughen kini misəri-pən, iriə e kafak narmamə minə, mine nisinik, mine piak minə.”

Yesu ramni-əhu nimətag ehuə ye tame tahik
(*Mat 8:23-27; Mak 4:35-41*)

²² Nipig kirik, Yesu rimini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, “Pəh khavən apa nikar lugun a.” Məkneikin kisatpən ye bot mhavi pirə. ²³ Bot ramaiyu mavirə, Yesu rapir. Kini nimətag ehuə kirik rimnəvi nu, kini nu rinamakətənim kin bot; ipakə iriə kisəmnim. ²⁴ Kini narmamə kape Yesu kimnhavən mhasig In, mhamə, “!Yemehuə! !Yemehuə! !Natuksəmnim!”

Kini Yesu rarha, mini-əhu nimətag mine peao-peao ehuə. Nimətag reiwaiyu. Nu reiwaiyu mamərinu min. ²⁵ Kini Yesu raiyoh-pən kafan narmamə minə mimə, “?Məriɡ nhatətəyən hiə kapəmiə?”

Məriɡ iriə kisakur mhagin, misaiyoh əriə minə mhamə, “!Eh! ?Naha e yermamə? !Nar apnapig mə nimətag mine tahik, məriɡ kawor nəkwān!”

Yesu rimnəko-ta nanmin has ye yemə Gerasa kirik, yame nagheen rehuə
(*Mat 8:28-34; Mak 5:1-20*)

²⁶ Kimnhavi-pirə bot mhavən mhavhiak nikar Galili pən, apa kwənmhaan a kamni kimə Gerasa. ²⁷ Yesu rəviə-fiak, məkneikin yermamə kirik ruə məm In. Kwən a, nanmin has minə kasəmir iran. In rimipəh nivəniən ye neipən, mipəh napirien imə, ramarə əmə ikin kamnim narmamə ikin. ²⁸⁻²⁹ Apa kupən, nipig ripsaah, nanmin has minə a kimisor in ramarmar pik, kini narmamə kimnharkwəji kwermmin mine nihun ye jen mə tukharaptərək kin tim tim pəh ripəh noriahyen narimnar. Məriɡ nipig m-fam raməvi-əru jen minə. Kini nanmin has minə kasəkeikei kimin mə tukhakir misap mhavən apa ikin kirkək ikin.

Kini nipig kwən a rimnəm Yesu ruə mənimkur-pən ye nihun. Kini Yesu rimini mə nanmin has tukrier map ye kwən a. Kini kwən a rok-rapomh mimə, “Yesu, Ji Kughen Yerpirig. ?Nakmə takhawor yo? !Aweh! !Yakamaiyoh ik mimə takpəh norien nəmhəyən kimi yo!”

³⁰ Kini Yesu rimnaiyoh-pən nanmin has mimə, “?Nhagim pa?”

Kini in rimə, “Nhagik e Nukwao Ehuə.” Rimini məknakin meinai nanmin has khapsaah kasəmir iran. ³¹ Kini nanmin has minə kimisaiyoh-pən skai m-ripsaah kimi Yesu mhamə, “Takpəh nher-pəyən kin əmawə ye nəpəæg e yame reiwaiyu pik, imei narpinien rerin.”

³² Kini ikin a, pukəh minə khapsaah ikin. Kasəruk a ye nihu tukwas a. Kini nanmin has minə kimisasək mhani-pən tuk Yesu mhamə, “!Awe! Əta-pən irəməwə yerki pukəh minə

a.” Kini Yesu reighan-pən kin əriə kamhəvən. ³³ Kini nanmīn has minə a kimnhatərhav ye kwən a mhəvən yerki pukəh minə. Kini pukəh minə a, iriə fam kimisaiyu miseiwaiyu ye nəpatu, mhəvərhav misəmnim ye nu.

³⁴ Mərig nīpig narmamə yamə mine kasəvigīn pukəh minə a kimisəm nar a, kimisaiyu mhatərhav, mhəvən misəvsao-pən kin ye taon mine ikin minə fam rarkurao aikin. ³⁵ Kini narmamə kimnhatərhav ye taon mhəvən mə tuksəm nar a. Kini mhəvən masəm Yesu, kini misəm kwən a yame nanmīn has minə kimisəta iran ramkwətə yetanə, ipakə tuk Yesu. Kini minipəh narmərien, muavən ye neipən. Kini narmamə ye taon a kimnhagin. ³⁶ Kini narmamə yamə mine kimisəm atuatur nar a kin nimirriə kimisəvsao min kin kimi narmamə tiksīn mhamə Yesu rīmnhawor mor huvə kwən a yame in apa kupən nanmīn has minə kimnasəmīr iran. ³⁷ Kini narmamə mi-fam yamə mine kasarə apa Gerasa kimnhani-pən tuk Yesu mə tukritərhav aikin, meinai kimisəm khagin pik kin. Məkneikin, Yesu ratpən ye bot mə tukritərhav. ³⁸ Mərig kwən a yame nanmīn has minə kimisəta iran, raiyoh-pən Yesu mimə, “!Eh! Pəh kirau.”

Mərig Yesu rīmini-pən tukun mimə, ³⁹ “Rerig-pən imam ikin, mivən mini-ərhav naha nhagin Kughen rīmnor kimik.” Kini kwən a rīmavən ikin minə fam ye taon iman ikin mamni-ərhav narimnar m-fam yame Yesu rīmnor kimin.

*Piahuaru kirik yame ramhə, mine piakəskəh yame rīmamhə
(Mat 9:18-26; Mak 5:21-43)*

⁴⁰ Nīpig Yesu rīmirerig-pə min ye nīkar lugun pə, narmamə kimisagien tukun, meinai iriə kimnaseito kin. ⁴¹ Kini yermamə kirik, rīmauə məm In, nhagin e Jaeras. In ramehuə ye nimə kape nofuginien. Rīmauə, mənīmkur-pən tuk Yesu, maməkeikei kimin mə iriu tukravən apa iman ikin ⁴² meinai kafan kwajikovə piraovin kwənkwan kirikianə ramhə pik, nīmhəyen rīneriaji. Kini kafan newk twelef əmə.

Kini Yesu rīmneriwək mivən tuk piakəskəh a, kini narmamə khapsaah khakwasig kin mamhasig-sig In. ⁴³ Kini piraovin kirik aikin yame rawəh nəmnhəyen kapəriə nīpiraovin, nītawin rīmnaiyu mivəh newk twelef. Rīmavən məm dokta minə, moriah fam kafan mane ye nəmnhəyen kafan, mərig yermamə kirik to rīpəh nor-huvəyen. Kini ruə məm Yesu, ⁴⁴ mukurao-pən ye nīmetain, mirap nəpəəg nīmri neipən kafan, taktəkun əmə, kafan nəmnhəyen ror infamien.

⁴⁵ Kini Yesu rīmə, “!Eh! Pa e rīrap Yo?”

Kini iriə m-fam khamə kiseinein. Mərig Pita rīmə, “!Yhajoun, narmamə khapsaah e kamhasig-sig Ik.”

⁴⁶ Mərig Yesu rīmini mimə, “Nīkam. Yakirkun mə yermamə kirik e rīmirap Yo, meinai yīmnərig mə nanmīn kafak rīmnor huvə yermamə kirik.”

⁴⁷ Kini piraovin a ruirkun mə in to rīpəh min nerkwaigien, rīmauə mənīmkur ye nīhu Yesu makur pik kin. Kini ye nīmri narmamə m-fam rīni-ərhav-pən nar yame rīmirap Yesu tukun. Kini mini-ərhav min mə ye nīpig atuatur yame rīmirap In, taktəkun əmə, rīmnəsənīn min. ⁴⁸ Kini Yesu rīni-pən tukun mimə, “Kafak piakəskəh, nhatətəyen kafam rīmnor ik naknəsənīn. Amvən ye nəmərīnuyen.” ‡

⁴⁹ Yesu raməgkiar hanə, məkneikin, yermamə kirik rīsi-pən apa imei Jaeras, yamehuə kape nimə kape nofuginien, muə, mini-pən tuk Jaeras mə, “Kafam piakəskəh ruamhə ta. Takpəh norien narkutien kimi Yhajoun e mə takikir mivən.”

⁵⁰ Mərig Yesu rīmnərig nəgkiarien e, mini-pən tuk Jaeras mə, “Takpəh nīginien. Hatətə əmə irak, piakəskəh kafam tukramragh min.” ⁵¹ Kini ye nīpig Yesu rīmauə mītərhav-pə ye nimə kape Jaeras, mini-əhu narmamə mə tukhapəh nhakwasigien kin. Kini mīkīr əmə Pita, mine Jon, mine Jemes, mine rīm piakəskəh e mine nisini, iriə min. ⁵² Narmamə m-fam kəsasək apomh tuk piakəskəh a mamhəuvrig-uvrig pik. Mərig Yesu rīni-pən tuk əriə mimə, “Hapəh nīsasəkien. Piakəskəh e rīpəh nīmhəyen; ramapir əmə.”

‡ 8:48: Nəgkiarien kirikianə əmə yame Yesu rīmini-pən tuk piraovin kirik ye Luk 7:50.

⁵³ Mærig iriæ kimisarh iakei iran meinai iriæ kharkun mæ piakæskæh a in ruamhæ ta. ⁵⁴ Mærig Yesu rærao-pæn, mivæh kwermi piakæskæh a, mini-pæn tukun mæ, “Piakæskæh kafak. Hekimter.” ⁵⁵ Kini taktækun æmæ nanmin rirerig-pæ, in mhekimter. Kini Yesu rini-pæn tuk æriæ mæ, “Havæh-sipæn næviginiën kirik pæh ræn.” ⁵⁶ Kini rimni mine nisini kawakur pik kin; mærig Yesu rini-pæn tuk æriu mimæ, “Takrapæh niwøvsaoyen kin nar e kimi narmamæ.”

9

Yesu rher yerhav kin kafan narmamæ twelef mæ tukhani-ærhav narmaruyen kape Kughen

(*Mat 10:5-15; 14:1-2; Mak 6:7-16*)

¹ Kini ai, Yesu rimnofugin kafan aposol twelef, mivæhsi-pæn neihuøyen mine nasaniniën kimi æriæ tuk næko-tayen nanmin has ye narmamæ, mimæ iriæ tuksor huvæ min næmhøyen minæ. ² Kini Yesu rimnher-pæn kin æriæ mæ tukhani-ærhav narmaruyen kape Kughen, kini mimæ iriæ tuksor huvæ min narmamæ yamæ mine kamhamhæ. ³ Kini mamni-pæn tuk æriæ mæ, “Tukmæ nakamhavæn ye swatuk, mhapæh nhavøhyen nar kirik ræmhen kin kaskin, uæ nitip, uæ næviginiën, uæ mane, kini mhapæh nhavøhyen neipæn kiraru kiraru. ⁴ Nipig tukmæ nakamhavæn yerkwanu kirik, misaræ ye nimæ kirik, nimæ e in a taksaræ æmæ ikin miseriaji mhatærhav ikin mamhavæn. ⁵ Kini ikin pukhaa takhavæn ikin, tukmæ narmamæ rikiriæ ripæh nagieniën mæ takhauæ misaræ kimiæ miriæ, taksarpita-arpita nimokrur ye sandel kapæmiæ. Norien e tukror nimtætien mæ narmamæ yerkwanu a kimisor nar kirik rapæh næmhenien.” ⁶ Kini iriæ kimnhatærhav miseriwæk mamhavæn yerkwanu minæ, masøvsao-ærhav kin nævsaoyen huvæ, kini ikin minæ fam kimnhavæn ikin, kimisæhuak tuk narmamæ khapsaah yamæ mine kamhamhæ, kini kasæsanin.

⁷ Kini King Herod Antipas, yame in ramarmaru ye næmæ Galili, in rimivæh nævsaoyen kin, kini mætærig kin meinein apomh, meinai narmamæ tiksïn khamæ Jon Baptaes a in a rimamragh min. ⁸ Kini narmamæ tiksïn kamhani mhamæ Elæja a ruauæ min. Kini narmamæ tikisn kamhani mhamæ in profet kupæn kirik kape Kughen yame rimamragh min. ⁹ Mærig Herod Antipas rimæ, “Jon e, yimikis æru nipætæk nuan. ?Mærig pa e nhagin yakamærig nævsaoyen kin?” Kini in morkeikei mæ tukræm Yesu.*

Yesu rimivæh næviginiën rikæskæh, mor ripsaah, mamævigin narman faef taosen kin
(*Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-14*)

¹⁰ Kini aposol minæ kape Yesu kharerig-pæ min tukun, mhani-pæn narimnar m-fam yame kimisor. Kini In rikir æriæ misæta ye narmamæ, mhavæn apa taon kirik, nhagin e Betsæda. ¹¹ Mærig nipig narmamæ kimisærig mæ Yesu rimauæ, kini khauæ, mhakwasig kin. Kini Yesu rimnæm æriæ, rikin ragien æmæ. Kini mamhajoun æriæ kin narmaruyen kape Kughen, mamor huvæ narmamæ yamæ mine kamhamhæ.

¹² Kini rinamenaiyu, narmamæ twelef kape Yesu khavæn tukun, mhani-pæn tukun mhamæ, “Yermaru. Her-pæn kin narmamæ mifam e kamhavæn apa yerkwanu minæ mæ tuksarhakïn kwænghan huvæ kirik kape napirien, mine næviginiën. Meinai ikin e kitawæ kasæmir ikin, kwænghaan ækwak.”

¹³ Mærig æmæ rini-pæn tuk æriæ mimæ, “Rhuvæ æmæ. Kimiæ sævigin æriæ.”

Mærig iriæ khamæ, “?Rhawor? Kimawæ yakamhawæh æmæ bred faef mine kæmæm kiraru. ?Nakmæ jakhavæn mhawæh nimri næviginiën ne nukwao e uæ?” ¹⁴ Kimnhani mæknakin meinai narmamæ khapsaah khapsaah kwænhaue ikin a, tukmæ kævheikin æmæ narman, ræmhen kin faef taosen.

Mærig Yesu rimini-pæn tuk kafan narmamæ minæ mimæ, “Havæn mhani-pæn tuk æriæ mæ tuksækwætæ fifti fifti ye nimrin minæ.” ¹⁵ Mækneikin kafan narmamæ minæ kimisæwhai mæknakin æriæ, kasækwætæ.

9:5: Luk 10:4-11 9:7: Mat 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19 * 9:9: Nipig mobael minæ kimnharaptæraekin Yesu (Luk 23:8), Herod ramni mæ rorkeikei mæ tukræm Yesu, mæmru mæ to Yesu ror merekel kirik.

¹⁶ Kini Yesu rimivəh bred a faef mine kəməəm kiraru, mivaag haktə mini vi vi Kughen tukun, mhapu-hapu bred mine kəməəm, mipik-pən kimi kafan narmamə minə mə tukhapik misəvigin narmamə minə a kin. ¹⁷ Kimisəvigin tipriə rəsiis, misəpəh nipərpər bred mine kəməəm. Kini kafan narmamə minə khavai-pən ye kəmeiru twelef khakwar min.

Pita rimini mə Yesu in Kristo
(*Mat 16:13-20; Mak 8:27-33*)

¹⁸ Nipig kirik, Yesu rimnaməhuak iriə pisin əmə kafan narmamə minə. Kini raiyoh-pən əriə mimə, “Mərig narmamə minə a kamhani mə Yo e pa?”

¹⁹ Kini khani-pən tukun mhamə, “Tiksin kamhani mə ik Jon Baptaes. Kini tiksin kamhani mə ik profet Elaeja. Kini tiksin kamhani mə ik profet kupən kirik kape Kughen yame ruəmragh min.”

²⁰ Mərig Yesu raiyoh-pən əriə mimə, “?Mərig kimiə nakhamə Yo e pa?”

Mərig əmə Pita rimə, “Ik e Kristo yame Kughen rimini mə tukrher-pə kin.”

²¹ Mərig Yesu rimini-əutən-pən tuk əriə mə tukhapəh nhani-pənien tuk narmamə.

Nikwasigien kin Yesu in rəutən
(*Mat 16:24-28; Mak 8:34-9:1*)

²² Kini In rimini-pən min mimə, “Nar kirik yame tukraməkeikei muə mor nəfrakisien kin. Mə Yo, Ji Yermamə, jakərig nəmhəyen tuk narimnar khapsaah. Kini nəmhəuə kape nəmə Isrel, mine jif pris minə, minə nəmhajoun kape Loa kape Moses, iriə tukhaukreikin-pə nimeitairiə kimi Yo, mishopni Yo. Mərig nipig yame ror kisisər kin, Kughen tukror Yo jakamragh min ye nimehəyen kafak.”

²³ Kini Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, “Tukmə yermamə rimə tukrikwasig kin Yo, in tukraməkeikei mətə ye nərigien kafan, kini tukmə rərig pawk nəmhəyen rəmhen kin nəmhəyen ye nimehəyen ye nai kamarkwao kin, mərig tukrikwasig kin Yo. ²⁴ Yermamə yame ramgin tuk kafan nimraghien, tukraməkeikei mimhə. Mərig yermamə yame tukhopni tuk nikwasigien kin Yo, tukrarə ye nimraghien rerin. ²⁵ Tukmə yermamə kirik kafan nautə rehuə pik ye tokrei nimoptanə e, mərig ramarakikin kafan nimraghien tukun, nanmin tukrerwei. ²⁶ Tukmə nakauris kin nini-ərhavyen nhagik mine nəgkiarien kafak ye nimri mirh, Yo min jakauris kin nini-ərhavyen nhagim nipig Yo, Ji Yermamə, jakrərig-pə min kimawə agelo rhakə yamə mine tukhauə ye neihuəyen kape Rimik. ²⁷ Mərig yakamni nəfrakisien tuk əmiə mə, kimiə tiksin e nakasərer ikin e, kwasig ikin nakhamhə, taksəm narmaruyen kape Kughen.”

Kughen ramhajoun mə Yesu in Tini, nimrin rukreikin muə mor pisin
(*Mat 17:1-8; Mak 9:2-8*)

²⁸ Yesu rimnəgkiar ta, nipig eit ruə mivən, kini rikir Pita, mine Jon mine Jemes mishaktə mhavən ye tukwas kirik mə tuksəhuak. ²⁹ Nipig raməhuak hanə, nimrin rukreikin muə mor pisin. Kini neipən kafan raməsiə rəmhen kin naroapigien kape karuəruə. ³⁰ Məkne, Moses mine Elaeja ³¹ kratərhav-pə, nikhakien rarkurao irəriu. Kwarer mwəgkiar irisir Yesu. Marhini nimehəyen kape Yesu apa Jerusalem yame tukror nəgkiarien kape profet minə kape Kughen tukruə mor nəfrakisien kin.† ³² Mərig Pita mine in mir kiraru, napirien rimivəh nimririsir, kimirhapir kape nipig kwakwə. Mərig nipig kimirharha, mirhəm nikhakien rarkurao ye Yesu, mirhəm min Moses mine Elaeja kawərer irisir Yesu. ³³ Kini nipig kwəwə mir a kimiravən, Pita rini-pən tuk Yesu mə, “Yermaru. Rhuvə mə kimasir jakarharə ikin e. Pəh jakrharkwopək nimə kisisər- kafam kirik, kape Moses kirik, mine kape Elaeja kirik.” (Mərig in rimnəgkiar əmə mipəh nirkunien nar yame ramni). ³⁴ In raməgkiar hanə, napuə kirik reiwaiyu muvrig əpis

9:19: Luk 9:7-8 9:20: Jon 6:68-69 9:22: Luk 9:44; 18:32-33 9:23: Mat 10:38; Luk 14:27 9:24: Mat 10:39; Mak 8:35; Luk 17:33; Jon 12:25 9:26: Mat 10:33; Luk 12:9 † 9:31: Nəgkiarien Gris atuatur ramni mə, “kirhəgkiar ye nipig yame in tukritərhav mipəh Jerusalem.” Nipran ramni nimehəyen kafan. 9:31: Luk 9:22 9:32: 2 Pita 1:16-18

əriə. Napuə rimmhorukin əriə, kirhigin pik. ³⁵ Kirhərig nəgkiarien kirik risi-pən ye napuə mamni mimə, “!In e Narik yame yimirpen; taksətərig kin In!” ³⁶ Kimisərig ta nəgkiarien yame Kughen rimini, kini Pita mine Jon mine Jemes kimirharha-pən mirhəm Yesu ramərer pisin əmə. Ye nipig minə a, kimirhipəh nirhini-ərhavyen narimnar minə a kimi narmamə; mirhipəh nirhiniyen narimnar a yame kimirhəm.

*Yesu rimməkota nanmin has ye pikwarien kirik
(Mat 17:14-23; Mak 9:14-32)*

³⁷ Kəni rikwamer kin, kisəta ye tukwas miseiwaiyu-pə, misəm narmamə khapsaah kamhauə mə tuksəm Yesu. ³⁸ Kini yermamə kirik ramokrən apomh kin Yesu mimə, “Yhajoun. Yakorkeikei pik mə takuə masitu irak. Kwajikovə kafak yerman kwənkwan kirikianə əmə. ³⁹ Nipig nanmin hah kirik ramərer-pən iran, mor in ramətəpar pik, nipran ramətəmnimin mamor ghan əmə. Nehe nəkwan ramaiyu rhawən. Nanmin has a ramoriah pik in; mamraptərekən in, mipəh nipəhyen. ⁴⁰ Kini yo yimməkeikei kimi kafam narmamə minə mə tuksəko ta nanmin has e, mərig kiseinein.”

⁴¹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “!Kəsi! Kimiə yamə mine naksarə e towei mine, nhatətəyen kapəmiə rirkək. Kini kapəmiə nətərigien rapəh natuatukien. ?Kitawəm kimiə tuksarə miseriaji nipig pukaa nakpishatətə irak?” Kini rini-pən tuk rim kwajikovə ai mimə, “Harəh pikwarien en mhauə.”

⁴² Kini pikwarien a ruə tuk Yesu, məkneikin nanmin has rəsua kin reiwaiyu mowhan, mamətəmnimin. Mərig Yesu rimməgkiar skai kimi nanmin has məko-ta. Kini mor huə pikwarien a. Meighan-pən kin pikwarien a kimi nisini mine rimni.

⁴³ Kini iriə m-fam kisakur, rikiriə ragien tuk nəsaninien kape Kughen.

Mərig nipig narmamə kimisakur pik kin narimnar m-fam yame Yesu rimmor iriə miriə, kini In rini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, ⁴⁴ “Havəh tim tim nəgkiarien e yerkimiə: Yermamə kirik tukreighaan pən kin Yo, Ji Yermamə, ye kwermi tikmir minə kafak.” ⁴⁵ Mərig kafan narmamə minə kimiseinein niprai nəgkiarien e meinai Kughen rimmerkwaig kin niprai nəgkiarien e mə iriə tukhapəh nharkunien; kini iriə khagin min kin naiyoh-pən-ien kin nipran.

*?Pa e in yermamə yame in rehuə rapita?
(Mat 18:1-5; Mak 9:33-40)*

⁴⁶ Kini narmamə kape Yesu kisotgoh kimi əriə minə mhamə, “?Pa irətawə in ravəh nehuəyen, yame rhuvə mapita?” ⁴⁷ Mərig Yesu rimirkun kapəriə nətərigien, kini mivən mikir kwajikovə kirik mərip ye nikarin, ⁴⁸ mini-pən tuk əriə mimə, “Tukmə yermamə kirik ravəh nhagik, mamasitu kin ye kwajikovə kirik rəmhen kin yame, nasituyen e in e tukror min kimi Yo. Kini pəh nien mə ramor əmə irak, mərig ramor min kimi Yermamə yame rimmher-pə kin Yo. Meinai tukmə yermamə rivəh-si əhu atuk in yetanə, in tukruə mamehuə mapita.”

⁴⁹ Kini Jon rimini mimə, “Yermaru. Kimawə yimisəm kwən kirik ravəh nhagin, maməkota nanmin has minə kin, mərig yakhamə jakhani-əhu, meinai kwən a, pəh nien mə kitawə kirik.”

⁵⁰ Mərig Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Harəh nhani-əhuyen in. Meinai, tukmə yermamə kirik ripəh norien tikmir kitawə min, in kitawə kirik en.”

Nəmə Sameria tiksın rikiriə rapəh nagienien tuk Yesu

⁵¹ Kini ruauə ipakə tuk nipig yame Kughen tukriwəh Yesu iran mivən apa ye rao ye neai. Kini Yesu rikin rimməsik mə tukraməkeikei mivən apa Jerusalem, nar kirik rirkək yame tukrərer əswasig kin. ⁵² Kini In rher-pən kin yəgkiar tiksın khavən apa yerkwanu kirik apa Sameria, mə tuksor apnəpeinə tukun. ⁵³ Mərig narmamə aikin a, kharəh nisorkeikeiyen mə In tukrivən marə a iməriə ikin, meinai iriə kwənharkun huə

mə In ramvən min Jerusalem.‡ 54 Kini kafan yermamə mir e Jemes mine Jon kimiwəm mə narminə Sameria khapəh nisorkеikeiyen əriə, krəmə, “Yermaru. ?Nakorkeikei mə jakwokrən kin nap risi-faktə ye neai meiwaiyu məs əriə, uə?” 55 Mərig Yesu rarha-pən məm əriu mini-əhu. 56 Kini khatərhav mhavən min yerkwanu pisin min kirik.

Yesu rimə narmamə tuksəpəh fam narimnar mhakwasig kin In (Mat 8:19-22)

57 Kini Yesu mine kafan narmamə minə kimiseriwək ye swatuk, kini kwən kirik rini-pən tukun mimə, “Yo jakikwasig kin ik ikin hiə takvən ikin.”

58 Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Kuri aparu minə, kapəriə nəpəəg rarə yame kasapir ikin. Kini man minə, nimairiə rarə yame kasapir ikin. Mərig Yo, Ji Yermamə, kafak nimə rirkək tuk napirien.”

59 Kini Yesu rini-pən min tuk kwən kirik mimə, “Yuə, kirau mik, muə kafak kirik yermamə.” Mərig kwən a rini-pən tukun mimə, “Rhuvə, Yermaru. Mərig eighaan kin yo yakvən pi pom minim rimik.”

60 Mərig Yesu rini-pən tukun mimə, “Nikam. Apəh-pən. Narmamə yamə mine khapəh nhavəhyen nimraghien pəh khavən mhanim nəmə mhə minə. Mərig ik, yuvən mini-ərhav narmaruyen kape Kughen.”

61 Kini kirik min rini mimə, “Yermaru, jakikwasig kin ik muə yermamə kirik kafam. Mərig, awhin yo, pəh yakrerig mivən imak ikin mawio kin yo minə tiksın.”

62 Mərig Yesu rini-pən tukun mimə, “Yermamə yame rimə tukror wok kape Kughen, mərig rikin ramvən tuk nar pisin, rapəh nəmhenien mə to ruə Kughen ramarmaru iran.§”

10

Yesu rher-yerhav kin kafan narmamə seventi tu

1 Kwasig ye narimnar minə a, Yesu Yermaru rimirpen ta narmamə kafan seventi tu, kini mher-pən kin əriə kiraru kiraru kisəkupən kin In mhavən ye taon minə mine ikin minə tiksın yamə mine Yesu tukripikwasig mipivən min ikin. 2 Kini rimini-pən tuk əriə mimə, “!Səm-ru! Nəviginien rehuə apa ye nəsimien yame kwənhamruə. Mərig yorwok kwatiksın əmə yame kamhavəh. Kini səhuak-pən kimi Yemasur kape nəsimien mhamə In tukrher-pə kin yorwok minə khapsaah mə tukhavən mhavəh nəsimien kafan. 3 !Havən! Mərig takasəkeikei mharkun mə Yo yakamher-pən kin əmio mə takhavən rəmhen kin kwaji sipsip yamə mine kaseriwək mhavən yerki kuri aparu minə, yame kasəs narmamə. 4 Takhapəh nharurien kwaji nitip kape mane, mine nitip apnapig min, mhapəh nhavəhsi-pənien sandel, mhapəh nisapisien ye swatuk misəgkiar apar kimi narmamə. 5 Naha nimə yame taksapir ikin, taksokupən mhani-ərhav mhamə, ‘Pəh nəmərinuyen tukramarə eikin e.’ 6 Tukmə narmamə aikin, iriə narmamə kape nəmərinuyen, kafam nəhuakien tukruə mor nipran, nəmərinuyen tukraməmır tuk əriə. Mərig tukmə narmamə kape nəmərinuyen rirkək aikin, kwənkwaı nəhuakien kafam tukrirerig-pre min tuk ik. 7 Taksapir əmə ye nimə a, mhapəh nisapirien ye nimə pisin pisin. Kini taksən naha nəviginien yame tukvəhsi-pre kimi əmio, mhanim naha ninimien yame tukvəhsi-pre kimi əmio. Meınai ratuatuk mə narmamə yamə mine kasor wok tukhavəh nərokien iran. 8 Tukmə nakhavən ye taon kirik, kini narmamə rikiriə ragien tuk əmio, sən naha nəviginien yame tukvəhsi-pre kimi əmio, 9 misor huvə narmamə aikin yamə mine kamhamhə. Mhani-ərhav tuk əriə mhamə, ‘Narmaruyen kape Kughen ruauə ipakə tuk əmio.’ 10 Mərig tukmə nakhavən ye taon kirik, kini narmamə rikiriə ripəh

‡ 9:53: Nəmə Sameriə kasəməkin nəmə Jerusalem. 9:54: 2 King 1:9-16 9:61: 1 King 19:20

§ 9:62: Yesu rimini nuhpikinien ye nəsimien. Yermamə yame rimə tukrəsim, mərig rikin ramvən tuk rukwanu, mə tukrapis əmə, in ripəh nəmhenien. 10:1: Mak 6:7 10:2: Mat 9:37-38; Jon 4:35 10:3: Mat 10:16 10:4: Mat 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5 10:7: 1 Kor 9:6-14; 1 Tim 5:18 10:8: 1 Kor 10:27

nagianien tuk əmiə, havən miseriwək ye swatuk ehuə mamhani mhamə, ¹¹ ‘Yaksarpita-arpita nimokruur ye taon kapəmiə yamə ramswin-pən ye nihumawə, ramor nimtətien mə nimisor nar kirik rapəh nəmhenien. Kini Kughen rimməpəh əmiə. Mərig takasəkeiki mharkun mə narmaruyen kape Kughen ruauə pakə ta.’ ¹² Kini yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə Kughen tukror narpinien ehuə kimi əriə rapita narpinien yame rimmor ye taon has a Sodom* kupən.

¹³ “!Kimiə nəmə Korasin! !Kəsi! Nəmhəyən ehuə tukruə tuk əmiə. Kimiə nəmə Betsaeda, kəsi, nəmhəyən ehuə tukruə tuk əmiə, meinai yimmor pawk nar apsipis rehə ye taon mir kapəmiə. Kini tokmə yapior narimmnar minə a apa Taea mine Saedon kupən, narmamə a to kipsisarar ye nərgien kapəriə tuk təvhagə has mīpihavən ye neipən has, mīpisəsok-əsok ye nimrawk ror nimtətien mə kisərig rahas pik tuk kapəriə norien has minə. ¹⁴ Mərig ye nīpig a yame Kughen tukror narpinien kapəmiə, in tukriskai pik rapita narpinien yame tukror kimi narmamə yamə mine kimisarə apa Taea mine Saedon kupən.† ¹⁵ Kini kimiə nəmə Kapeneam. ?Kimiə nakhamə ta mə Kughen tukrivəh-si haktə əmiə ye kwənmhaan kape nisaiyen ye rao ye neai? Nīkam. Kughen tukrivəh-si-əhu əmiə naksweiwaiyu pik əgkəp, ye kwənmhaan kape narpinien.”‡

¹⁶ Kini Yesu rini-pən tuk kafan minə mīmə, “Narmamə yamə mine kasətərig kin əmiə, kasərig Yo. Kini narmamə yamə mine kamhaukreikin-pən nimetairiə kimi əmiə, khaukreikin-pə min nimetairiə kimi Yo, kini narmamə yamə mine kamhaukreikin-pə nimetairiə kimi Yo, kamhaukreikin-pən nimeitairiə kimi Yermamə yame rimmher-pə kin Yo.”

Narmamə seventi tu kape Yesu kharerig-pə min

¹⁷ Kini narmamə seventi tu kape Yesu kharerig-pə min, rikiriə ramagien, mhani-pən tuk Yesu mhamə, “Yermaru. !Nar apnapig mə nanmin has minə, mərig kimawə yaksəgkiar ye nhagim, kini iriə kasor nəkwaimawə!”

¹⁸ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Yo yimməm Setan risi-pən ye neai meiwaiyu rəmhen kin yame narəpigien reiwaiyu mowhan. ¹⁹ Sətərig-ru. Yo yakvəhsi-pre ta nəsaninien kimi əmiə. In a nakharkun nisəvi-əpniyen snek minə mine milped§ minə. Kini nəsaninien yame yakavəh-si-pre kimi əmiə in rapita nəsaninien kape tikmir kapətawə e Setan. Kini to nar kirik rīpəh noriahyen əmiə. ²⁰ In e nəfrakisien. Mərig tukmə naksagien, pa rīmə naksagien mə nanmin has minə kasor nəkwaimiə, mərig taksagien mə kwərai-pən ta nhagmiə ye nəkwəkwə ye rao ye neai.”

²¹ Kini ye nīpig a, Yesu, rikin ramagien pik ye nagianien yame ramsi-pən ye Nanmin kape Kughen, kini In raməhuak mamni mīmə, “Tatə Kughen. Ik Yermaru kape narimmnar fam- yerpirig ye neai, mine ye tokrei tanə. Yakəgnəgin Ik meinai Ik nimnerkwaig kin nīprai narimmnar minə e ye nīmri narmamə yamə mine kharkun nar. Kini mor əpu kimi narmamə yamə mine kisəmhen əmə kin kwajikovə minə mə iriə e tukharkun nar. Əwəh. Tata. In e nar yame nakorkeikei.”

²² Kini Yesu rirpīn nəgkiarīen mīni-ərhav mīmə, “Rimik rimmneighan-pə ta kin narimmnar fam ye kwermik. Kini Rimik pisin əmə rirkun Tini. Kini Tini əmə mine narmamə kafan minə, iriə əmə kharkun Rimmni. Iriə e narmamə yamə mine Tini rimirpen ta əriə mə In tukror əpu Rimmni tuk əriə.”

²³ Kini Yesu rarar məgkiar əmə kimi kafan narmamə minə mīmə, “Kimiə nakasarə ye nihuvəyən əfrakis meinai kimiə nakasəm narimmnar minə e ye nīmrimə. ²⁴ Yakamni-pre tuk əmiə mə apa kupən, profet minə khapsaah, mine king minə khapsaah, kimisorkeikei

10:11: Wok 13:51; 18:6 * 10:12: Nap risifaktə ye neai məs narmamə m-fam apa Sodom. Nakəm stori kape Sodom ye Jen 19:1-25. 10:12: Wok 13:51; 18:6 † 10:14: Kughen rimmnoriah əgkəp Taea mine Saedon. Əm-ru stori ye Aes 23:1-8. ‡ 10:15: Yesu ramni narpinien yame Aesea rīmīni ta tu ye Aes 14:12-15. 10:15: Mat 11:20-24 10:16: Mat 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23 10:18: Aes 14:12; Rev 12:7-10,13; Luk 10:15; Jon 12:31; Rev 20:1-3,10 § 10:19: Gris rapəh nīniyen “milped,” mamni əmə “skopion.” Nīpikov skopion ramhai əjir. 10:20: Fil 4:3; Rev 3:5 10:22: Jon 3:35; 10:15

pik mə tuksəm narımnar minə e yame kimiə nakasəm ai taktəkun. Mərig kimnhapəh nisəmien. Kini iriə kimisorkeikei mə tuksərig narımnar yamə mine nakasərig, mərig kimnhapəh nisərigien.”

Yesu rımini nuhpikinien kin yemə Sameriə kirik yame rhuvə

²⁵ Nıpig kirik, yemhajoun kirik kape Loa kape Moses ruə mini naiyohyen kirik kimi Yesu mə tukrəm-ru mə Yesu rirkun nar uə nıkam. Mımə, “Yhajoun. ?Jakhawor pən iran mine mivəh nımraghien rerin?”

²⁶ Kini Yesu rini-pən tukun mımə, “?Mərig Loa kape Moses ramni naha nhagin? ?Nıpig nakəvheikin, kini nıpran ramni naha nhagin tuk ik?”

²⁷ Kini kwən a rini-pən mımə, “Takaməkeikei morkeikei Kughen Yermaru kafam yerkim fam, mine ye nımraghien mi-fam kafam, mine ye nəsaninien fam kafam, mine ye nətərigien fam kafam. Kini morkeikei min ik minə tiksın rəmhen kin yame nakorkeikei atuk ik.”

²⁸ Kini Yesu rini-pən tukun mımə, “In atuatur en. Tukmə nakor məknakin, kini ik takvəh nımraghien rerin.”

²⁹ Mərig kwən a, in rorkeikei əmə mə tukrhajoun mə in yemə atuatur, kini maiyoh-pən Yesu mımə, “?Mərig, ni-pa minə e yo minə tiksın?”

³⁰ Kini Yesu rini-pən tukun mımə, “Yemə Isrel kirik rimatərhav Jerusalem meriwək mamvən apa Jeriko. Mamvən ye swatur, yəkrəh minə tiksın kimnharaptərekin mhapik ta kafan narımnar, kini mhauh, rımhə rhaih, misap ta kin. ³¹ Mərig ye nıpig atuatur a, pris kirik rəri-pən swatur a mamuə. Mərig nıpig in rımnəm kwən a, rəurək kin mamvən.

³² Kini Lifaet* kirik rəri-pən min swatur a mamuə. Kini nıpig rımnəm kwən a raməmır, in rımnor əmə nar kirikianə kin məurək kin. ³³ Mərig yemə Sameria kirik [yame kasor tikmır iriə nəmə Isrel], in min rəri-pən swatur a mamuə, kini məm kwən a raməmır. Nıpig rımnəm, rikin rımhə tukun. ³⁴ Kini meriwək mivən pakə tukun. Maməkwi kafan nımap minə kin nehe olif mine waen, muvrig kafan nımap minə. Kini mırəh-si haktə kwən a mərəhu-haktə ye kafan dongki, kini mırəh mıravən apa ye hotel, mamarha huvə tukun aikin. ³⁵ Kəni rikwamer kin, in rivəh mane tiksın, mivən mivəhsi-pən kimi yamehuə kape hotel, mini-pən tukun mımə, “Takamarha huvə tuk kwən en. Kini tukmə nakəvrə kin kafam kirik mane, tukmə yakrərig-pə, nakni tuk yo pəh jakarpın.”

³⁶ Kini Yesu rımini-ta nuhpikinien a, marar maiyoh-pən yemhajoun kape Loa kape Moses mımə, “?Ye kafam nərigien, nakirkun mə kwərə misir a, pa nhagin rımnor huvə pən kimi kwən a kimoh, rəmhen kin mə in kirik?”

³⁷ Kini yemhajoun kape Loa kape Moses rımini-pən tukun mımə, “Yermamə yame rikin rehuə tuk kwən a.”

Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Ita. Ik yuvən mor min rəmhen kin yame kwən a rımnor.”

Yesu rınavən imei Mata mine Meri

³⁸ Kini nıpig Yesu mine kafan narmamə minə kaseriwək ye swatur, mhatərhav-pən yerkwanu kirik. Kini piraovin kirik, nhagin e Mata, rikir Yesu yerkin agien mıravən ye kafan nımə. ³⁹ Pian a, naorahini e Meri. Kini Meri ruə məkwətə-pən ipakə tuk nihu Yesu Yermaru, mamətərig kin nəgkiarien minə kafan. ⁴⁰ Mərig Mata, kafan nətərigien ramvən pik tuk norien nəviginien. Kafan wok rımoh in. Kini rivən mini-pən tuk Yesu mımə, “Yermaru. ?Rhawor? ?Rikim raməsik mə ratuatur uə nıkam mə pian e naorahik rapəh nasituyen irak tuk norien wok e, kini yo pisin əmə yakamor. Her-pə kin pəh ruə masitu irak.”

⁴¹ Mərig Yesu Yermaru rini-pən tukun mımə, “Eh, Mata. Takpəh nərig-pikien narımnar rıpsaah məknei. ⁴² Mərig nar kirikianə əmə in nar keikei. Kini Meri rorkeikei nar yame rhuvə rapita, kini to yakpəh min nivəhsi-tayen.”

10:24: Mat 11:25-27; 13:16-17 10:25: Mat 22:35-40; Luk 18:18 10:27: Dut 6:5 10:27: Lev 19:18 10:28:

Lev 18:5 * 10:32: Lifaet in pris kirik yame ramehuə ye temple. 10:39: Jon 11:1; 12:2-3 10:42: Mat 6:33

11

Nəhuakien kape Yermaru

(Mat 6:9-15)

¹ Nipig kirik, Yesu rimnaməhuak apa ikin kirik. Kini nipig rimnəhuak ta, kafan kirik yermamə raiyoh In mə, “Yermaru, hajoun-ru əmawə kin nəhuakien rəmhen kin yame Jon Baptaes rimnhajoun kafan minə.”

² Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Nipig nakahamə taksəhuak, takhani mhamə, “Rimtawə ye neai, nhagim rəmərhakə, pəh narmamə tukhasiai Ik.

Pəh kafam narmaruyen tukruə mamarə.

³ Nipig mi-fam, vəh-si pə nəviginiyen kimi əmawə rəmhen tuk nipig e towel.

⁴ Kini vəh-si ta narpiniyen kape təvhagə hah kapəməwə meinai kimawə yakhapəh nharaptərəkkin tim-timien norien has yame narmamə kasor irəməwə.

Pəh nipəhyen əmawə mə Setan tukrivəhsi-pə vəh-si-pə kimi əmawə tamə yakhamir.’ ”

Tukamharpin ye nəhuakien

(Mat 7:7-11)

⁵⁻⁶ Kini rini-pən tuk əriə mə, “?Tukmə yermamə kirik ruə imam ikin yenpig, tukmə nakəm nəviginiyen rirkək, kini takhawor pən iran mine? Takvən imei ik kirik, mini-pən mimə, ‘Yo kirik, vəh-si-pə nəviginiyen kirik, pəh yakvən məvigin yermamə kirik kin yame rimasi-pən isok mitərhav-pə imak ikin yenpig. Mərig nəviginiyen rirkək yame jakəvigin in kin.’ ⁷ Kini ik kirik tukrhorpin nəgkiariyen kafam mimə, ‘!Ah! Amvən. Pəh nisigien əmawə. Yaknəsapir kimawə kwajikovə minə. To yakpəh nərerien mivəhsi-pre nəviginiyen kimik.’ ⁸ Yakamni-pre tuk əmiə mə, nar apnapig mə in ik əgkəp kirik, mərig kwən a ripəh norkeikeiyen mə tukrivəh-si-pre nəviginiyen kimik. Mərig yakamni əfrakis mə tukmə nakamharpin ye naiyohyen, in tukraməkeikei mərer mivəh-si-pre narimnar fam kimik yame nakorkeikei. ⁹ Kini ror məknakin, yakamni-pre tuk əmiə mə, saiyoh Kughen kin narimnar, kini In tukrivəh-sipre kimi əmiə. Sarha kin, misəm. Səsik-əsik kwəruə, kini pəh kwəruə tukrəhitə tuk əmiə. ¹⁰ Yakamni məknakin meinai narmamə m-fam yamə mine kisaiyoh, tukhavəh. Kini narmamə yamə mine kasarha kin, tuksəm min. Kini yamə mine kisəsik-əsik kwəruə, kwəruə tukrəhitə tuk əriə.

¹¹ “Kini, kimie tatə minə. Yermamə kirik aikin irəmiə yame tukmə tini raiyoh kin kəməm, mərig ravəhsi-pən snek uə, nikam? !Nikam! ¹² ?Uə tukmə nipig raiyoh kin kwənəhr man, mərig ravəhsi-pən milped* uə? !Nikam! ¹³ Kimie naksahas pawk, mharkun nhavəh-si-pəniyen narimnar huvə minə kimi jimiə minə. Mərig Rimtawə Kughen ye neai, kafan norien rhuvə pik rapita norien kapəmiə, kini nəfrakisien, In tukrivəh-si-pre Nanmin Kafan kimi narmamə yamə mine kisaiyoh kin.”

Farisi minə kamhani mhamə Yesu ramor wok ye nəsaniniyen kape Setan

(Mat 12:22-30, 43-45; Mak 3:20-27)

¹⁴ Kini nipig kirik, kwən kirik aikin yame nanmin has raməmır iran, mamor in rameinein nəgkiariyen. Kini Yesu rimnəko-ta nanmin has a iran, kini kwən a ririkakun maməgkiar, kini narmamə kisakur pik kin. ¹⁵ Mərig narmamə tiksın kimnhani mhamə, “!Nikam! Rirkun nəko-tayen nanmin has minə meinai rikwasig kin Setan, yeməhuə kape nanmin has minə.” ¹⁶ Mərig narmamə minə min tiksın aikin khamə tukharkun-ru mə nəsaniniyen kafan ramsipkaa, kini misaiyoh In mə tukror nimtətien kirik ye nəsaniniyen yame ramsipən ye rao ye neai.

¹⁷ Mərig Yesu ruirkun ta nətərigien kapəriə kini mimə, “Nikam. Tukmə narmamə ye kantri kirik kasəwhai əriə minə, misarə kiraru, kini tuksoriah kapəriə narəyen, kantri tukrimir. Kini rəmhen min kin yerkwanu kirik. Tukmə narmamə kasəwhai əriə minə, misarə kiraru, rukwanu a to ripəh narə-huvəyen. ¹⁸ Kini rəmhen min kin narmamə kape Setan minə, tukmə iriə kasəwhai əriə minə, misarə kiraru, tukseikus-eikus min nimə

* 11:12: Nəgkiariyen kape Gris ramni mə “skopion.” Əm-ru footnote ye Luk 10:19. 11:15: Mat 9:34; 10:25 11:16: Mat 12:38

kape Setan. Norien kape Setan tukripəh niskaiyen. Tukrəsaah-əsaah mirkək. Yakamni məkneikin meinai kimiə nakamhani mə yakaməko ta nanmin has ye nəsaninien kape Bielsebul. ¹⁹ Kini kimiə minə min tiksın nakasəko-ta nanmin has minə rəmhen kin yame yakamor. Mərig pa rimə kisəko ta nanmin has minə e ye nəsaninien kape Bielsebul. Rhuvə mə iriə tukhani neikuəyen ye nəgkiarien yame nakamhani mhamə yakaməko ta nanmin has ye nəsaninien kape Bielsebul. ²⁰ Mərig Yo yakəko-ta nanmin has minə ye nəsaninien kape Kughen, ramhajoun mə narmaruyen kape Kughen ruauə ta tuk əmiə. ²¹ Nipig yermamə yame nagheen rehuə, ravəhsi-pən neipən kape narowaginien, mamərer matuk mamarha huvə tuk kafan nimə, in, kafan narimnar ramswin huvə əmə. ²² Mərig tukmə yermamə min kirik nagheen rehuə rapita min kwən a, ruə, miroh əriu minə, miravən, mərig yermamə nagheen rehuə, in tukraməkeikei mapita, mivən, mipik ta neipən kape narowaginien yame kwən a rimnəkupən mivən iran, mamətigta iran, mipik ta min kafan nautə mivən məwhai kimi kafan narmamə minə.†

²³ “Yermamə yame ripəh nikwasigien kin yo, in kafak tikmir. Kini yermamə yame ripəh nofuginien narmamə minə kafak, in raməko-ta əriə kisaiyu rik rik. ²⁴ Nipig nanmin has raməta ye yermamə kirik, in ramavən ye tipəvsik, mamarha kin ikin tukrapis ikin, mərig ripəh nəmien. Kini in mamni mimə, ‘Pəh yakrerig pən ye kafak nimə yame yimnamarə ikin kupan.’ ²⁵ Nipig in rirerig-pə məm kafan nimə, kimnahiə ripiə huvə, narimnar m-fam kamhaswin huvə. ²⁶ Kini in ramvən mikir min nanmin has minə iriə seven yamə mine kisahas pik min rapita in. Kini khavən min imə misarə min ye nimraghien kape yermamə a. Kini yermamə a, in apa kupən, kafan nimraghien rahas, mərig taktəkun ai rimnahas pik rapita yame in kupən.”

²⁷ Yesu raməgkiar hanə, məkneikin, piraovin kirik rokrən apomh mimə, “Pəh Kughen tukrautə-pən kin kafan nihuvəyen kimi piraovin yame rimneimək kin ik, mivəhsi-pre nah kimik.”

²⁸ Kini Yesu rimə, “Nəfrakis. Mərig Kughen tukrautə-pən kin kafan nihuvəyen rapita kimi narmamə yamə mine kasərig kafak nəgkiarien masor.”‡

Nimtətien yame Kughen rimnor kupan ye nimraghien kape Jona, kini tukripior min ye Yesu

(*Mat 12:38-42; Mak 8:12*)

²⁹ Kini narmamə kimnhauə mə tuksərig nəgkiarien kape Yesu; iriə khapsaah. Kini Yesu rimə, “Kimiə narmamə e towei mine, kimiə naksor pik təvhagə has. Kimiə naksorkeikei mə taksəm nimtətien pisin kirik. Mərig tukmə ror Kughen tukripəh norien nimtətien kirik irəmiə. Mərig tukror əmə nimtətien kirikianə əmə yame rimnor kupən ye nimraghien kape Jona. ³⁰ Rəmhen əmə kin yame nimraghien kape Jona rimnor nimtətien ye nəsaninien kape Kughen kimi nəmə Nineve kupən. Ye norien a, in əmə min e, Yo, Ji Yermamə, nimraghien kafak tukror nimtətien ye nəsaninien kape Kughen kimi narmamə e towei mine. ³¹ In apa kupən, kwin kape kantri e Shipa§, rimasi-pən isok muə mə tukrivəh nirkunien kape King Solomon kupən. Mərig yo yakmauə, nirkunien kafak rapita King Solomon. Mərig kimiə nakhapəh nisətərigien kin Yo. Mə tukmə nipig Kughen tukrəkir narmamə iran, kwin a tukrərer mini-hah yamə mine kisarə e towei mine. ³² Kini ye nipig yame Kughen tukrəkir narmamə iran, nəmə Nineve min tuksərer mhani hah narmamə yamə mine kisarə e towei mine. Meinai iriə kimisərig nəgkiarien kape Jona, misarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has. Mərig Yo yakapita Jona, mərig kimiə nakhapəh nisətərigien kin Yo.”

† 11:22: Ye stori e, Yermamə yame ramarha tuk nimə kafan, in e Setan. Yesu rəmhen kin yermamə nagheen rehuə rapita. Yesu rimnapita in, mirisi-ta nautə kafan. In e, rimnor huvə yermamə yame reinein nəgkiarien, meinai yarmhə raməmir iran. 11:22: Kol 2:15

11:23: Luk 9:50 11:27: Luk 1:28,42,48 ‡ 11:28: Əm-ru stori ye Luk 8:18-21. 11:29: Mat 16:4 § 11:31: Nakəm kwin kape kantri e Shipa ye 1 King 10:1-13. 11:32: Jona 3:5-10

Nikhakien kape laet

(Mat 5:15; 6:22-23)

³³ Kini Yesu rimini mimə, “Yermamə kirik to ripəh nəsiə-pənien ye laet, kini merkwaig kin, uə məskəmnaan kin besin. Nikam. Tukmə yermamə rəsiə pən ye laet, tukraməkeikei miruk haktə ye kwənmhaan kape laet, mə narmamə yamə mine tukhauə ye nəkwai nimə masəm nar.

³⁴ “Nikwai nimirim in rəmhen kin laet yame rawəhsi-pre nikhakien ye nipram. Tukmə nikwai nimirim mir kirahuvə, rəmhen kin mə nipram rukwar kin nikhakien. Mərig tukmə nikwai nimirim mir kwahas, rəmhen kin mə nipram rukwar kin nəpignapien. ³⁵ Kini ror məkneikin mə ik takaməkeikei mamarha huvə tuk nikhakien ye nimiraghien kafam, mə takpəh nivənien ye nəpignapien. ³⁶ Kini tukmə kafam nimiraghien in rukwar huvə kin nikhakien, nəpignapien tukrirkək əfrakis iram, kini nikhakien in raməsiə-pen huvə fam kafam nimiraghien rəmhen kin yame nikhakien kape laet raməsiə-pen ik.”

Yesu rimməgkiar skai kimi Farisi minə mine nəmhajoun kape Loa kape Moses

(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)

³⁷ Kini Yesu rimməgkiar ta, kini Farisi kirik ruə mini-pən tukun mimə tukravən məvigin ye kafan nimə. Kini Yesu rauru-pən imə, məkwətə-pən ye nikar tebol tuk nəviginien.

³⁸ Kini Farisi rəm mə Yesu ripəh nəravyen tuk nəviginien, rakur.

³⁹ Kini Yesu Yermaru rini-pən tukun mə, “Kimiə Farisi minə nakhamə ta mə tukmə naksai kwas ye narimnar, rəmhen kin kap mine tikiplet mə kimiə takhahuvə, nəmkimik rirkək irəmiə. Mərig in apa imə, nəptigien kin nar mine nahasien rukwar irəmiə. ⁴⁰ !Kimiə naksarmar pik! ?Rikimiə raməsik uə nikam mə Kughen e yame rimmor niprai yermamə iruə rimmor min riki yermamə imə, uə? !Ewəh! ⁴¹ Mərig havəhsi-pən narimnar kimi yavən has minə yerkin agien, kini narimnar fam apa iruə irəmiə mine in apa imə tuksatuatuk mhahuvə.

⁴² “Mərig, !awi, kimiə Farisi minə! !Nəmhəyen ehua tukruə tuk əmiə! Kimiə nakasəri-pən huvə loa yamə mine khamar əmə tuk əmiə tuk nəri-pənien, rəmhen kin in e naksəri-pən loa yame ramni mə takasəkeikei mhavəh kwesris mine onion* ye nəsimien vi mhavəhsi-pən kimi Kughen. Mərig naksəpəh Loa yamə mine kasəkupən, iriə e, nakhapəh nisorien nar yame ratuatuk minə kimi narmamə, kini mhapəh nisorkeikeiyen Kughen. To nakpisəri-pən Loa yamə mine kasəkupən a, mipisəri-pən min Loa minə tiksın.

⁴³ “Kimiə Farisi minə, nəmhəyen ehua tukruə tuk əmiə meinai naksorkeikei mə takhavən misəkwətə əkupən əmə ye nimə kape nofuginien. Mine in apa ye maket, naksorkeikei mə narmamə tuksaowia kin əmiə ye nisaiyen.

⁴⁴ “Kimiə Farisi minə, naksəmkimik rəmhen kin suranə ye yermamə yame rikinar rhorukin. Narmamə kasəriwək əsuun, miseinein kimnhavən ye kwənmhaan kape nimhəyen.”

⁴⁵ Kini yemhajoun kirik kape Loa kape Moses rini-pən tuk Yesu mimə, “Yhajoun. Nakni nəgkiarien minə e, mamoriah min əmawə kin.”

⁴⁶ Mərig Yesu rimə, “!Kimiə namhajoun kape Loa kape Moses! Nəmhəyen ehua tukrurə tuk əmiə meinai kimiə nakhapik-pən nar pam minə kimi narmamə mə tukhapik. Mərig nakhapəh nhawəsi-pənien kwermimiə mə taksasitu irəriə tuk nipikien. ⁴⁷ Nəmhəyen ehua tukrurə tuk əmiə. Meinai kimiə nakasor huvə pən marə marə ye suranə kape profet kape Kughen minə, mərig ripmiə minə atuatuk kimishopni əriə. ⁴⁸ Naksor-pən huvə marə marə ye suranə kape profet kape Kughen minə, ramhajoun mə rikimiə ragien tuk nar yame ripmiə minə kimisor, in e kimishopni profet minə. ⁴⁹ Kini tuk nar e,

11:33: Mak 4:21; Luk 8:16 * 11:42: Yesu ripəh niniyen kwesris mine onion, mərig rimini nəviginien mir e “dill mine kumen”. Nimar nai yamə mine nəmiovriə ramapien huvə yame kiwəh-si-pən ye nəviginien. Loa ye Dut. 14:22-29; 26:12-15, mine Lev. 27:30-33 ramni mə tukaməkeikei kiwəhsi-pən nipar nəsimien vi kimi Kughen. Farisi minə kimisəri-pən huvə loa minə e, mərig kimnhapəh nisəri-pən huvəyen loa yame ramni mə tuksorkeikei Kughen mine narmamə. Loa e raməmir ye Dut. 30:16.

Kughen yame nirkunien kafan rehuə, ramni mimə, ‘Yo jakher-pən kin kafak profet minə mine aposol minə tukhavən misəgkiar kimi əriə, kini mərig iriə tuksor nəmheyen kimi tiksın, mishopni tiksın.’⁵⁰ Ror məknakin mə Kughen tukrəkir əmiə rəmhen kin mə kimiə atuk nimishopni profet minə m-fam kafan. Kini In tukror narpinien kimi əmiə tuk nımheyen kapəriə. Iriə yame mine kimisarə ye nirikakunien kape tokrei tanə meriaji-pə ai taktəkun-⁵¹ profet minə fam yame kimnhopni əriə ririkakun ye Ebel muə meriaji-pə Sekaraea, yame rımamhə ye Nimə Ehuə kape Kughen ye kwenimrhei tebol mine kwənmhaan rhakə.[†] Nəfrakisien mə kimiə e towei mine Kughen tukror narpinien kimi əmiə.

⁵² “Kimiə nəmhajoun kape Loa kape Moses. Nəmheyen ehuə tukrurə tuk əmiə, meinai kimiə nakharkun pawk swatuk yame Kughen rorkeikei, mərig nakhapəh nisəri-pəniēn, masərəer əswasig kin narmamə yamə mine khamə tuksəri-pən.”

⁵³ Kini Yesu ritərhav ye nimə a, meriwək mamvən, kini nəmhajoun kape Loa minə mine Farisi minə, niemhaa rhai əriə. Ririkakun ye nıpiğ a, kimisor tikmir iriə min. Misaiyoh-pən kin naiyohyen skai rehuə kimin⁵⁴ mə tuksəm nəgkiarien kirik kafan yame tukhani hah In iran.

12

*Pəh norien mine nəgkiarien kapətawə tukror kirikianə
(Mat 10:19-20, 26-33; 12:32)*

¹ Kini ye nıpiğ a, narmamə khapsaah kimnhauə kirikianə, to kıpəh nəhueikin-famien əriə. Mərig narmamə kwənhapsaah pik, kini mhasig-ta-sig-ta əriə minə. Kini Yesu ririkakun maməgkiar kimi kafan narmamə minə, mimə, “Kimiə, takasərig əmiə tuk yis kape Farisi minə, yis e in e nəgkiarien kapəriə rhuvə mərig nərigien kapəriə rəmkimik.² Tukmə nar erkwaig, tukaməkeikei kəm. Tukmə kuvrig əpis, kini mərig tukraməkeikei mier-pə ikin rhakak ikin.³ Nəgkiarien yame nakhani yenpiğ, tukərig yeraan. Nəgkiarien yame nakhani ye nəkwai nimə, tukni-ərhav ye swatuk.”

Kughen rorkeikei pik ətawə mamarha huvə tuk ətawə

⁴ Kini Yesu rımə, “Kafak narmamə minə, yakamni-pre tuk əmiə mə takhapəh nhaginien kin narmamə yamə mine kharkun nhopniyen nıpraimiə, meinai kwasig ikin, to khapəh nisor-has-preyen nar kirik kimi əmiə.⁵ Mərig yakamni-ərhav yermamə e kimi əmiə mə ratuatuk mə takhagin kin. Takasəkeikei mhagin kin Kughen, meinai tukmə In rhopni yermamə kirik, In rirkun narakikin-pən-ien in apa ye nap ehuə. Əwəh, nəfrakisien, yakamni-pre tuk əmiə mə takasəkeikei mhagin kin Kughen.⁶ Nar apnapig keihap in rikəskəh pik, kivəh nımrin kwaji mane əmə, mərig Kughen ramarha huvə tuk əriə.⁷ Kini nımraghien kapəmiə rapita nımraghien kape keihap. Kini tukmə Kughen ramarha huvə tuk keihap ramhajoun pən mə tukraməkeikei mamarha huvə əmiə rapita. Nəfrakisien, nar apnapig nımar nıkwənemiə in nar kəskəh, mərig Kughen raməvheikin fam muirkun ta mə kuvhuun.

⁸ “Kini yakamni-pre tuk əmiə mə tukmə yermamə kirik ramni-ərhav nhagik ye nımri narmamə, Yo, Ji Yermamə, yo min jakni-ərhav nhagin ye nımri agelo minə kape Kughen mə in kafak yermamə.⁹ Mərig tukmə yermamə ramni-ərhav ye nımri narmamə mə reinein Yo, Yo jakni-ərhav min ye nımri agelo minə kape Kughen mə yakeinein min in.¹⁰ Kini yermamə yame ramni hah Yo, Ji Yermamə, Kughen rirkun nivəh-si tayen narpinien ye kafan təvhagə hah. Mərig yermamə yame ramni hah Nanmin kape Kughen, Kughen to rıpəh nivəhsi-tayen narpinien kape kafan təvhagə has.

¹¹ “Kini tukmə kərip-ərhav əmiə ye nimə kape nofuginien, uə ye nımri nəmehua minə, uə ye nımri narmaru minə, mə tukharuk-pre nəgkiarien has irəmiə, pəh kimiə takhapəh nisətərig-pikien mə takshawor-pən iran mine mishorpin nəgkiarien kapəriə,¹² meinai

[†] 11:51: Pəh nien mə Sekaraea e rim Jon Baptaes. Nakəm stori kape Sekaraea kupən ye 2 Kron 24:20-22. 12:2: Luk 8:17 12:7: Luk 12:24; Wok 27:34 12:11: Mak 13:11; Luk 21:12-15

ye nipig atuaturuk a, Nanmin kape Kughen tukrhajoun əmiə kin naha nəgkiarieren yame takasəkeikei mhani-ərhav.”

Takhapəh nisətərig-pikien tuk nimoptanə mine nautə

¹³ Kini nəmə minə a kirik rini-pən tuk Yesu mimə, “Yhajoun. Rimik ruamhə ta. Awəh. Uh riki piak mə tukrəwhai narimnar kape rimimru, mivəhsi-pə yame rimimru ruini ta mə kafak.”

¹⁴ Mərig Yesu rimini-pən tukun mimə, “Kafak yermamə. Yakirkək ye nətərigien e kapəmiru tuk nəwhaiyen kapəmiru narimnar.” ¹⁵ Kini mini-pən tuk əriə mimə, “! Takasərig əmiə! Taksətapig kin əmiə mə takhapəh nisəptigien kin nar. To yermamə kafan nautə rehuə pawk, mərig pəh nien mə nautə in nuknei nimraghien.”

¹⁶ Kini rimini nuhpikinien kirik mimə, “Yermamə kirik, kafan nautə ripsaah. Kini kafan nəsimien ramor kwənkwan rehuə. ¹⁷ Kini rikin raməsik mimə, “?Jakhawor pən iran mine? Meinai kafak nimə ripəh nəmhenien mə to yakətu-pən kafak nəsimien aikin.’

¹⁸ Kini rarar mimə, ‘Rhuvə mə jakor məkneikin. Jakpik ta nimə minə e miwhirəkin min nimə tiksın yame rehuə pik min, mətu-pən kafak nəsimien aikin, mine kafak nautə.

¹⁹ Aikin, rikik tukraməsik mə kafak narimnar ripsaah rəmhen tuk newk ripsaah. Kini jakapis kin norien narimnar, məvigin, mamnim, mamərig əmə nagienien mamvən.’

²⁰ Mərig Kughen rini-pən tukun mimə, ‘!Ik nakeno-eno! Taktəkun əmə, tuk yenpig, nakmhə. ?Kini rhawor ye kafam narimnar e yame nimnəwhai kəji?’ ²¹ Kughen tukror məknakin kimi narmamə yamə mine kasəwhai kəji nautə ripsaah mə kapəriə əmə, mərig rikiriə ripəh nəsik-pikien norien huvə yamə mine Kughen rorkeikei.”

Tukhapəh nisətərig-pikien tuk neipən mine nəviginien, meinai Kughen rorkeikei ətawə, mavəhsi-pə fam narimnar kimi ətawə

(Mat 6:19-21, 25-34)

²² Kini Yesu rimini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, “Tuk nar a, yakamni-pre tuk əmiə mə, takhapəh nisətərig-pikien tuk nimraghien kapəmiə mə taksən naha. Kini takhapəh nisətərig-pikien tuk narimnar kape nipraimiə mə ‘?Yakwəseinein mə jakhawəhsi-pən naha?’ ²³ Takhapəh nisətərig-pikien tuk narimnar minə e, meinai nimraghien kapəmiə rapita nəviginien, kini nipraimiə rapita neipən. ²⁴ Səm-ru man minə. Khapəh nisəsimein, mhapəh nisarhakinien nəviginien, mhapəh nisətu-yen nəriə nəviginien ye nəkwai nimə. Mərig Kughen raməvigin əriə. !Mərig Kughen rorkeikei pik əmiə rapita yame rorkeikei man minə! ²⁵ ?Tukmə nakətərig pik tuk nimraghien apomh kafam, nakirkun mə to rasitu iram nakarə min rəpomh uə? !Nikam! Norien kape nətərig-pikien to ripəh nəsik-əpnis-pən-ien aoa kirikianə ye nimraghien kapəmiə. ²⁶ ?Mərig tukmə nakseinein norien nar kəskəh a, mərig rhawor e nakasətərig pik tuk narimnar pisin pisin ye nimraghien kapəmiə?

²⁷ “Rikimiə tukraməsik jiji nai yamə mine kamhavirus. Iriə khapəh nisorien wok, mhapəh nhajirien kapəriə neipən. Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə King Solomon kupən, kafan nautə rehuə pawk, kafan neipən rhuvə pawk, mərig ripəh nihuvə-pikien mapita jiji nai minə a. ²⁸ Jiji nai minə a kashaktə tuk nipig kwəkwə əmə, kəni rikwamer kin, kivaan əriə ye nap. Mərig Kughen ramor əriə kamhəvən ye neipən huvə. ?Mərig kimiə nakharkun mə Kughen tukrivəhsi-pre neipən kimi əmiə uə nikam? !Əwəh! Kafak narmamə minə. Kapəmiə nhatətəyen in rəkəskəh əmə.

²⁹ “Ripəh nihuvəyen mə rikimiə tukrivən pik tuk nəviginien mine ninimien. Takhapəh nisətərig-pikien tukun, ³⁰ meinai narmamə yamə mine khapəh nishatətəyen ye Kughen, rikiriə ramvən tuk narimnar minə a. Mərig Rimimiə rirkun narimnar yamə mine takamhəvəh tuk nimraghien kapəmiə. ³¹ Mərig taksor mə narmaruyen kape Kughen, pəh in tukrərer əkupən ye nimraghien kapəmiə, kini Kughen tukrivəhsi-pre narimnar kape nimraghien e ye tokrei tanə kimi əmiə.

³² “Kimiä e sipsip minä kafak, kimiä kwatiksien əmə, mərig takhapəh nhaginien meinai Rimimiä rikin ragien pik mə In tukramarmaru irəmiä, mamarha huvə tuk əmiä. Kini kimiä min taksarmaru kimiä min. ³³ Taksor salem kin kapəmiä narimnar, mhavəhsipən mane iran kimi yavən has minə. Tukmə naksor məknakin, rəmhen mə naksor nitip kapəmiä yame to ripəh nimətitiien tuk nipig kirik. Misərəhu-pən nətərigien kapəmiä ye narimnar yame rhuvə apa ye rao ye neai. Kini ikin aikin a, to yəkrəh minə khapəh nhavən-pakəyen ikin, kini to ivn* minə khapəh nisəsien narimnar aikin. ³⁴ Yakamni məkneikin meinai, ikin pukhaa kapəmiä narimnar huvə minə kamhaswin ikin, rikimie tukrivən ikin.”

Narmamə kape Yesu tukasəkeikei masərer matuk tuk nirerig-pə-minien kafan

³⁵ Kini Yesu rimə, “Takasərer matuk nipig mifam, rəmhen kin yame nakamhawəhsipən neipən minə kape wok, uə rəmhen kin yame nakasarha huvə tuk kapəmiä laet minə mə tukamhauək ye nipig mifam. ³⁶ Takasəkeikei misəmhen kin yorwok minə kape yemehuə kirik yame ramsi-pən ye lafet kape mared yame kimnor pə pə əmə. Tukmə rirerig-pən iman yerkwanu, məsik-əsik tapig, taktəkun əmə kafan yorwok minə tuksəhitə ye tapig mhamə tukruə imə. ³⁷ Yorwok minə kafan yamə mine kasarha masərer matuk ye nipig yame yamehuə kapəriä ramuə, iriä tuksərig huvə. Nəfrakisien, yakamni tuk əmiä mə, yamehuə a in tukreiwaiyu mivəhsipən neipən kape yorwok əmə kirik, mokrən kin əriä mə tukhauə misəkwətə, kini in rarha huvə tuk əriä maməvigin əriä rəmhen kin mə in yorwok kapəriä. ³⁸ Kini tukmə yamehuə ramuə pawk yenpig, uə ye kwəsum-niraanien, mərig yorwok minə kafan kasərer matuk əmə, kini in tukror huvə-pən pik kimi əriä.

³⁹ “Kini kimiä takasəkeikei mharkun mə, tukmə yermamə kirik rirkun nipig atuatuk yame yəkrəh tukruə ye kafan nimə mə tukrəkrəh, kini in to ripəh napirien, mərig tukramərer matuk mamarha huvə tuk kafan nimə mə yəkrəh tukripəh nivəniien imə. ⁴⁰ Kini kimiä, nipig mi-fam, takasəkeikei misərer matuk meinai Yo, Ji Yermamə, jakrerig pə min ye nipig yame kimiä nakseinein.”

⁴¹ Kini Pita rimini-pən tukun mimə, “Yermaru. ?Nakamni-pə nuhpikinien e kapəməwə əmə, uə kape narmamə mi-fam?”

⁴² Kini Yesu Yermaru rimə, “?Pa e yorwok yame rirkun nar, kini mamor kafan wok ye nipig m-fam ye norien yame rhuvə? ?Kini yemehuə kirik to rivəh-si haktə pa nhagin mə in tukrameihuə ye yorwok minə kafan, mivəh-si-pən kapəriä nərokien, in e nəriə nəviginiien? ⁴³ Əwəh. Nipig yemehuə kape kwən a ramtərhav-pə, kini məm mə in ramor huvə kafan wok, kini in tukror huvə-pən kimi yorwok a. ⁴⁴ Nəfrakisien, yakamni-pre tuk əmiä mə yemehuə in tukrivəhsi-haktə yorwok a mə tukruə mamehuə ye narimnar m-fam kafan. ⁴⁵ ?Mərig rhawor? Tukmə ror yorwok a rikin tukruh mimə, ‘Kafak yamehuə ramor tan pən tuk nuəyen.’ Kini mirikakun mamuh yorwok minə nipiraovin mine narman, mamvən, maməvigin, mamnim, mamapis. ?Kini yamehuə kafan tukrhawor? ⁴⁶ Yemehuə kape kwən a tukritərhav-pə tukun ye nipig kirik yame in to ripəh nirkunien mipəh nərer matukien tukun. Kini Yermaru tukrərapni, mərəsis-ərəsis, marakikin-pən imei narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien iran. ⁴⁷ Yorwok a yame ruirkun ta nəgkiarien kape yamehuə kafan, mərig ripəh norkeikeiyen mə tukrərer matuk mamor wok minə a, tukup in, rərig nəmhəyen. ⁴⁸ Mərig yorwok yame ripəh nirkun-huvəyen nəgkiarien kape yamehuə, kini mamor narimnar yame ripəh natuatukien, yame tukraməkeikei mivəh narpiniien iran, tukup mar əmə in. Tukup mar əmə yorwok e meinai yermamə yame Kughen rivəhsi-pən narimnar ripsaah kimin, in tukraməkeikei mor narimnar ripsaah. Kini yermamə yame kərəhu-pən narimnar ripsaah ye kwermın, tukaiyoh-pən kin narimnar rehuə tukun.”

* 12:33: Nəgkiarien kape Gris ramni “Ikin aikin a, to popahuk ripəh nəsiien narimnar aikin.” 12:33: Luk 18:22 12:35: Mat 25:1-13 12:39: Mat 24:43-44; 1 Tes 5:2 12:44: Mat 25:21,23

12:46: Mat 24:45-51 12:47: Jem 4:17 12:48: Mat 10:34-36

Yesu raməwhai narmamə kafan minə mine narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien iran

⁴⁹ Kini Yesu rimini mimə, “Yo yakwauə mə jakərəhu-pən nap ye tanimtanə, kini taktəkun ai, nap a to ripiuək ta; rikik ripiagian. ⁵⁰ Mərig nipig əutən† kirik tukruə ye kafak nimraghien, kini rikik rəmhə tukun meriaji nipig yame tukror infamien iran. ⁵¹ ? Rikimiə raməsik mə jakərəhu əmə nəmərinyuen ye tanimtanə uə? !Nikam! Pəh nien mə yimauə mə jakərəhu nəmərinyuen, mərig yimauə mə jakor narmamə kasəwhai əriə minə. ⁵² Kini taktəkun ai, tukmə narmamə kirkirip yerkwanu kirik, kini tuksəwhai əriə minə, kisisər kirhek kiraru, kini kiraru kawhek kisisər. ⁵³ Rim narman tukshek nipikwarien minə kapəriə; kini nipikwarien minə tukshek rimriə minə; kini nisin nipiraovin minə tukshek nipiakwəskwəh minə kapəriə; kini nipiakwəskwəh minə tukshek nisinriə minə; kini kuhu nipiraovin minə tukshek yasunriə minə. Kini yasunriə minə tukshek kuhuriə minə.”

Tukasəkeikei mharkun niprai nimtətien yame Kughen ramor kimi ətawə
(*Mat 16:1-4; Mak 8:11-13*)

⁵⁴ Kini Yesu rimini-pən tuk nukwao ehuə mimə, “Tukmə nakasəm napuə rərer, nakharkun mə nəhig natukrip. ⁵⁵ Kini tukmə nakasəm mə nuwig ravus jihin, nakharkun mə nipig kape nəpan-əpanien ruauə pakə. ⁵⁶ !Eh! !Kimiə nəmarpəkao has minə! Kimiə nakhamə nakharkun pik nar, mharkun niprai nimtətien ye tokrei tanə mine ye neai, rəmhen kin napuə, uə jili nai minə. Mərig nakhapəh nharkunien niprai nimtətien e yame Kughen ramor kimi əmiə ai taktəkun. ⁵⁷ Takasəkeikei misəri-pən swatuk yame ratuatuk mə taksəri-pən. ⁵⁸ Tukmə yermamə kirik rimə tukrərip ik ye nimri mirh, kini tukmə nakramə takwəriwək kwis miravən ye nimri mirh, rhuvə mə takawəkeikei mwəkupən mwərəhu nəmərinyuen tuk əmiru minə, tamə, rəukəkin ik mivən ye nimri mirh. Kini yamehuə kape kot reighan-pən kin ik ye kwermi polis. Kini polis rirəh ik mivən mətəpig əsigin ik ye kalabus. ⁵⁹ Kini yakamni-pre tuk ik mimə, tukmə ror məknakin, to nakpəh napien ye kalabus meriaji takarpin fam.”

13

Sarar ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə has, tamə nakhamhə

¹ Kini ye nipig a, narmamə tiksın kimnhauə mhani-pən tuk Yesu mə nəmə Galili tiksın kamhauh nar miragh minə mhamə tuksor sakrefaes kin kimi Kughen, kini aikin, mobael minə kape gavman e Paelat kimnhauə mishopni əriə.* ² Kini Yesu rini-pən mimə, “? Rhawor? ?Nakhamə ta mə nimhəyen skai a yame rimivəh əriə ramhajoun pən mə iriə nəmə has rapita narmamə apnapig minə apa Galili uə? ³ Nikam. Yakamni-pre tuk əmiə mə ripəh norien məknakin. Mərig tukmə nakhapəh nisararien ye nətərigien kapəmiə ye norien has minə kapəmiə, kini kimiə fam takpiasəkeikei mhamə. ⁴ Uə jakni min ye narmamə iriə m-fam 18 yamə mine nimə apomh a yame kamni kimə Saeloam rimamir mohtərəkin əriə, khamhə. ?Nakhamə ta mə nimhəyen skai yame rimivəh əriə ramhajoun-pən mə iriə kisahas rapita narmamə apnapig minə apa Jerusalem uə? ⁵ Nikam. Yakamni-pre tuk əmiə mə ripəh norien məknakin. Mərig tukmə nakhapəh nisararien ye nətərigien kapəmiə ye norien has minə kapəmiə, kini kimiə fam takpiasəkeikei mhamə.”

⁶ Kini Yesu rimoh nuhpikinien kirik mimə, “Yermamə kirik rimihu nai kirik e figtri, apa ye kafan nəsimien. Kini newk minə tiksın ruə mivən, kini kwən a ramaiyu-pən məsiəkun, məm ripəh nikuəyen. ⁷ Kini mini-pən tuk yermamə yame ramarha tuk nəsimien mimə, ‘Əm-ru. Yimauə məsiəkun kwənkwai figtri e miwəh newk kisisər, mərig yakpəh nəmien

† 12:50: Nəgkiarien kape Gris ramni “Baptaes,” mərig ikin e nipran ramni nipig əutən kirik. 12:50: Mak 10:38-39 12:53: Maeka 4:6 12:59: Mat 5:25-26 * 13:1: Narmamə kimisərig nəvsaoyen kin, mə gavman kape Paelat rimavən ye nimə rhakə kirik, mhopni narmamə ye nipig yame kimnhauə masəhuak, kisakur. Mə nar a gavman rimmor ramor naurisien.

kwänkwei nai kirik. Ereru ta. Ripäh nēmhenien mə tukrärer əswasig kin nimoptanə ye nəsımien.’⁸ Kini kwən yame ramarha tuk nəsımien rhorpin nəgkarien mimə, ‘Yemasur. Pəh rivəh min ru newk kirikianə, pəh jakikir-pən nimoptanə huvə kimin.’⁹ Kini tukmə ramkuə ye newk aikin, kini rhuvə əmə. Mərig tukmə ripäh nikuəyen, pəh kərəru ta.’”

Yesu rimnor huvə piraovin kirik ye Sabat

¹⁰ Kini ye Sabat kirik, Yesu rinaməvhag kimi narmamə apa ye nəkwai nimə kirik kape nofuginien. ¹¹ Kini piraovin kirik aikin yame nanmin has rimnəmır-pən iran mivəh newk 18. Mor nimeitaan ramirpəvin ye nipig mifam, to ripäh nərər-atuatuk-ien. ¹² Kini Yesu rəm in, rokrən kin mə tukrärer kupən ye narmamə, mini-pən tukun mimə, “Piraovin. Yo yakwərisin ta kafam nəmheyen, to ripäh niraptərəkın-minien ik.” ¹³ Kini Yesu rərəhu-pən kwermın mir iran, məkneikin rərər atuatuk mihuvə, kini maməgnəgin Kughen.

¹⁴ Niemhaa rhai yermamə yame ramehuə ye nimə kape nofuginien, meinai Yesu rimnor huvə pian a ye Sabat. Kini mini-pən tuk narmamə minə mimə, “Nipig sikis kape norien wok kapəmiə. Nakharkun nhauəyen ye nipig minə a pəh In ror huvə əmiə. Mərig ye Sabat, takhapəh nhauəyen mə In tukror huvə əmiə.”

¹⁵ Kini Yesu Yermaru rini-pən tuk əriə mimə, “!Kimiə nəmarpəkao hah minə. ?Kimiə pa nhagin ramrisin kafan dongki mine kao ye Sabat, mə tukrəsıg mivən mə tukrinim nu? Mə kimiə m-fam naksor wok məkna. ¹⁶ Kini ye norien əmə a in a, ratuatuk əmə mə yo jakrisin pian e ye nəmheyen kafan, mivəh miragh in ye Sabat. Pian a, in kwənərəus kirik kape Ebrahim, kini Setan rimirkwəji ətərəkın in kape newk 18.”

¹⁷ Yesu raməgkiar məknei, kafan tikmir minə kimisauris. Kini narmamə mifam, rikiria ragien tuk wok huvə yamə mine Yesu ramor irəriə.

Narmaruyen kape Kughen ramehuə ye nəsaninien kafan

(Mat 13:31-33; Mak 4:30-32)

¹⁸ Kini Yesu rimini mimə, “?Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin naha nhagin? ?Jakni naha nhagin riumhen? ¹⁹ Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin kwänkwei mastad, kini yermamə kirik rimivəh mihu ye kafan nəsımien. Kini kwerun rhaktə mehuə, kini man yerpirig minə kamhauə masor-pən nimairiə ye rəgrəgin.”

²⁰ Kini mamni min mimə, “Jakamhajoun narmaruyen kape Kughen mimə riumhen naha? ²¹ In rəmhen kin yis kirik yame piraovin kirik ramərap-pən ye flaoa yame kamor-pən ye besin ehua, kini rher əpu fam flaoa raməsiis mamehuə.”

Swatuk kəskəh

(Mat 7:13-14, 21-23)

²² Kini nipig Yesu rimnəriwək mamvən Jerusalem, maməwhag kimi narmamə ye taon ehua minə mine yerkwanu minə. ²³ Kini kwən kirik raiyoh-pən In mimə, “Yermaru. ? Kughen tukrivəh miragh narmamə kwatiksın əmə uə?”

Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, ²⁴ “Yakamni-pre tuk əmiə mə kimiə takasəkeiki misarkut pik mhamə takhavən misauru-pən ye kwəruə yame rəkəskəh, meinai narmamə khapsaah kisarkut mhamə tukhavən imə, mərig to khapəh nhavənien. ²⁵ Mərig tukmə Yermamə, yame kafan a nimə, tukrärer mətapig ye kwəruə kafan, kini kimiə yamə mine nakhapəh nisauru-pən-hanəyen ye kwəruə, takasərer iruə masəsik-əsik tapig mhamə, ‘Yermaru. Əhitə ye kwəruə tuk əməwə.’ Mərig əmə jakni mimə, ‘!Ah! Yakeinein əgkəp əmiə.’ ²⁶ Kini kimiə taksokrən mhamə, ‘Yermaru. Kitawə kimisəvigın kwis. Kini Ik nimnhajoun əməwə apa iməməwə ikin.’ ²⁷ Mərig Yo jakni mimə, ‘Yo yakamni-pre tuk əmiə mimə, yakeinein əgkəp əmiə. Kimiə m-fam yor təvhagə has minə. !Havən isok tuk Yo!’ ²⁸ Ye nipig a, kimiə taksəm Ebrahim mine Aesak mine Jakob mine profet kupən minə kasarə ye rao ye neai ikin Kughen ramarmaru ikin, mərig kimiə takasərer iruə, kini tukarak-ərhav kin əmiə, takasəsək, misokwəruə, masərig rahah. ²⁹ Kini narmamə tukhasi-pirə, mhasi-fiak, mhasi-prah, mhasi-pihui, mhavən misəkwtə misəvigın ye rao

ye neai yame Kughen ramarmaru ikin. ³⁰ Kini rhuvə mə takharkun mhamə narmamə minə e kasəkupən tukpihauə mhakwasig, kini yamə mine kamhakwasig tukpihauə mipisəkupən.”

Yesu rikin rəpou tuk nəmə Jerusalem

(Mat 23:37-39)

³¹ Kini ye nipiğ a, Farisi minə tiksın kimnhauə mhani-pən tuk Yesu mhamə, “!Eh! Rhuvə mə takitərhav eikin e mamvən, meinai Herod rorkeikei mə tukrhopni Ik.”

³² Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Herod in yor kiko iko rəmhen kin kuri aparı yame ramən nar mirə. Takhavən mhani-pən tukun mə Yo yakmə, ‘Əm-ru. Nipiğ kwakwə əmə aikin ramarə, yame Yo jakəko ta nanmin has minə ye narmamə, kini mor huvə nimhəyen kape narmamə. Kini nipiğ kisisər ror infamien, kini jakərkin kafak wok.’ ³³ Nar apnapığ əmə Herod rimə tukrhopni yo, məriğ Yo jakaməkeikei məri-pən kafak swatuk mamvən ai taktəkun mine tikianakwamer mine tuknahu mivən mitərhav-pən Jerusalem, meinai ikin əmə aikin a kamhopni profet kape Kughen minə ikin. ³⁴ !Awəh, nəmə Jerusalem, nəmə Jerusalem! Kimiə nakashopni profet minə kape Kughen. Kini narmamə yamə mine Kughen rimnher-pre kin əriə tuk əmiə, nakwəsarkwhopni fam əriə kin kapier apığ. Nipiğ ripsaah yakərkeikei mə jakəpkəfugin əmiə maməm huvə əmiə rəmhen kin yame man ramauu tini minə, məriğ kimiə nakasəpəh. ³⁵ Məriğ kimiə nakharkun mə Kughen rimnəpəh əmiə. Kini yakamni-pre tuk əmiə mə to nakhapəh nisəm-minien Yo mhavən miseriaji takhani mhamə, ‘Pəh kivəh-si haktə Kwən en ramuə ye nhag Yermaru.’”

14

Yesu rimavən imei Farisi kirik

¹⁻² Ye Sabat kirik, Yesu rimavən ye nəkwai nimə kape yeməhuə kirik kape Farisi minə mə tuksəvigin. Kini apa Yesu ramkwətə ikin, kwən kirik ramhə kin nəmhəyen e kəsis ramkwətə ipakə tukun. Kini narmamə kimisəm Yesu mə tukrhawor. ³ Kini Yesu raiyoh-pən nəmhajoun minə kape Loa kape Moses mine Farisi minə mimə, “?Rhawor? ?Loa rameighan kin mə yermamə kirik rirkun nivəh-miraghien narmamə yamə mine kamhamhə kamhamragh min ye Sabat uə nikam?” ⁴ Məriğ iriə khapəh nisəgkarien. Kini Yesu rirap kwən a mor huvə min nıpran, mher-pən kin ramvən.

⁵ Kini mini-pən tuk əriə mimə, “?Tukmə kimiə kirik, kafan kwajikovə*, uə kafan kau rivə-ərhav pikin ye nəkwai nimir ehua ye Sabat, kini tukrhawor? In tukraməkeikei mivən mirəh-sihaktə aihuua əmə. ?Pa e irəmiə in to rıpəh norien məkneikin? Rirkək.” ⁶ Kini nəgkarien kapəriə rirkək.

⁷ Kini Yesu rimnəm narmamə tiksın yame kimnokrən kin əriə tuk nəviginien a, kini khauə imə misorkeikei mə tuksəkwətə kupən ye narmamə, ye kwənmhaan kape nisaiyen. Kini Yesu rini-pən nuhpikinien tuk əriə mimə, ⁸ “Tukmə yermamə rokrən kin ik mə takvən tuk nəviginien kirik kape narkurəkien, takpəh nivənien məkwətə kupən ye kwənmhaan kape nisaiyen. Tamə yermamə kirik in yerpirig pik rapita ik ruə, ⁹ kini yaməhuə kape nimə tukrini-pre tuk ik mimə, ‘Əta. Pəh kwən e tukrəkwətə-pre ikin en.’ Kini takauris meinai takaməkeikei mivən məkwətə yetanə, ikin kıpəh nisaiyen əjir ikin. ¹⁰ Məriğ tukmə yermamə kirik ramokrən kin ik mə takvən məvigin ye lafet kirik, kini rhuvə mə takvən məkwətə-pən ikin kıpəh nisaiyen əjir ikin. Tukmə ror yaməhuə kape nimə tukruə mini-pre tuk ik mimə, ‘Yo kirik, yuvən məkwətə kupən ye narmamə, ye kwənmhaan kape nisaiyen.’ Ramni-pre məkneikin tuk ik, mivəhsi-haktə nhagim ye nımrı narmamə mi-fam apa imə. ¹¹ Yakamni-pre məknai meinai yermamə yame ravəhsi-haktə atuk in mə tukreihuə, Kughen tukrivəhsi-əhu in. Məriğ yermamə yame ravəhsi-əhu atuk in, Kughen tukrivəh-sihaktə in tukreihuə.”

13:29: Sam 107:3 13:30: Luk 14:9; Mak 9:35; 1 Kor 4:9; Mat 20:8 13:35: Sam 118:26; Mat 21:9; 23:39; Mak 11:9-10; Jon 12:13 14:3: Luk 6:9 * 14:5: Kōpi akwas tiksın kape Niutesteman khapəh nhaniyen “kwajikovə” məriğ kamhani “dongki.” 14:5: Mat 12:11; Luk 13:15 14:8: Prov 25:6-7 14:11: Mat 23:12; Luk 18:14

¹² Kini Yesu rimini-pən tuk yemehua kape nimə mīmə, “Kini tukmə nakamor nəviginien ehuə kirik yenpig uə yeraan, takpəh nokrənien kin ik minə tiksin, mine piam minə, mine kafam kwənərəus minə, mine narmamə yamə mine kapəriə nautə rehuə yame mine kisarə ipakə tuk ik. Tamə, iriə kisokrən min kin ik mə takvən məvigin kimiə miriə, misarpin tai nar yame nimnor irəriə. ¹³ Mərig tukmə nipig nakmə takor lafet kirik, takaməkeikei mamokrən kin yavən has minə, mine narmamə yamə mine nikariə rimhə, mine nimrin pis minə, mə tukhauə nakasəvigin kwis kimiə miriə. ¹⁴ Iriə to khapəh nisarpin-preyen tai norien a, mərig Kughen tukrautə-pre kin kafan nihuvəyen kim ik. Kini ye Nipig Kwasig, nipig narmamə yamə mine kisatuatuk tukhamragh min, kini Kughen tukrərok ik iran.”

*Yesu rimini nuhpikinien kape nəviginien ehuə
(Mat 22:1-10)*

¹⁵ Kini iriə kirik aikin raməvigin, mamərig nəgkiarieren a, kini mini-pən tuk Yesu mīmə, “!Nar huvə kirik e, nivənien apa ye rao ye neai, ikin Kughen ramarmaru ikin, maməvigin ye lafet ehuə kafan!”

¹⁶ Mərig Yesu rimini-pən tukun mīmə, “Nipig kirik, yermamə kirik rimə tukror nəviginien ehuə kirik kafan, kini markupig, mini-pən tuk narmamə khapsaah mə tukhauə misəvigin kwis iriə min. ¹⁷ Kini rinor ta nipig kape nəviginien, mher-pən kin kafan kirik yorwok mə tukrivən mini-ərhav pən tuk narmamə yame rimnokrən-ta kin əriə mīmə, ‘Hauə misəvigin, meinai yaknor apnəpeinə ta ye nəviginien.’

¹⁸ “Mərig iriə m-fam kimisəpəhs-pən, mhamə to iriə khapəh nhavənien. Kirik rimnəkupən mini-pən tukun mīmə, ‘Eh. Ni-pən tuk kafam yemehua mə to yakpəh nurəyen. Yimivəh nimri nimoptanə kirik, kini jakaməkeikei mivən məsiəkun.’ ¹⁹ Kini kirik min rimə, ‘Eh. Ni-pən tuk kafam yemehua mə to yakpəh nurəyen. Yimivəh nimri kau ten, kini jakaməkeikei mivən məm pi pom wok minə kapəriə.’ ²⁰ Kini kirik min rimə, ‘Eh. Ni-pən tuk kafam yemehua mə yimnarkurək pə pə əmə, to yakpəh nurəyen.’ ²¹ Kini yorwok rimauə mini-əsah pən tuk kafan yemehua. Kini yemehua ai rikin rəmhə pik, kini mini-pən tuk kafan yorwok mīmə, ‘Ita. Yuvən aihuaa, apa ye swatuk mine ikin minə tiksin ye taon a məm yavən has minə, mine narmamə nikariə rimhə, mine nimrin pis minə, mine yamə mine nihuriə rahas, mikir əriə, mhauə.’ ²² Kini in ror nar a yame yemehua rimini-pən tukun, kini mirerig-pə mini-pən mīmə, ‘Yemehua. Narimnar fam yame nimini, yo yaknor fam. Mərig nəviginien rehuə aikin, kini nimə rəmhen min tuk narmamə tiksin.’ ²³ Kini yemehua rimini-pən tuk yorwok mīmə, ‘Ita. Yuvən ye swatuk, mine ikin minə fam iruə ye taon. Yuvən məkeikei kimi narmamə mə tukhauə imə. Nimə e kafak tukraməkeikei mukwar huvə. ²⁴ Mərig yakamni-pre tuk ik mə narmamə yamə mine yimnokrən kin əriə maməkupən, iriə to khapəh nisən-əsigəvinien nəviginien kirik kafak.’ ”

Yermamə kape Yesu tukrərəhu kupən Yesu ye nimraghien kafan

²⁵ Narmamə khapsaah pik kamhakwasig kin Yesu ye swatuk, kini In rarer mini-pən tuk əriə mīmə, ²⁶ “Tukmə yermamə kirik rorkeikei mə tukrikwasig kin Yo, tukraməkeikei mivəh Yo yakəkupən ye kafan nimraghien. In tukraməkeikei morkeikei Yo rapita rimni mine nisini, mine kafan piraovin, mine tini minə, mine piauni minə, mine nowini minə, mine in atuk. Tukmə ripəh norien məkneikin, in ripəh nəmhenien mə tukruə rəmhen kin kafak yermamə. ²⁷ Kini tukmə yermamə ripəh neighanien kin mə tukhopni in tuk nhagik, uə ripəh norien nəkwak, in ripəh nəmhenien mə tukruə rəmhen kin kafak yermamə.

²⁸ “Tukmə kimiə kirik rorkeikei mə tukrivhirəkin nimə apomh kirik, in tukraməkeikei mukupən məkwətə, mirkun huvə mane ye narimnar minə, məm-ru mə kafan mane rəmhen uə nikam. ²⁹ Tamə ririkakun mor nuknen, meinein norien infamien iran, narmamə tuksarh iakei iran ³⁰ mhamə, ‘Əm-ru. Kwən a rimirikakun əmə kafan nimə. Mərig reinein norien infamien iran.’ ³¹ Kini tukmə king kirik, kafan mobael, iriə ten

taosen əmə, tukmə rərig nəvsaoyen mə king pisin kirik min yame kafan mobael minə twenti taosen kamhauə mə tuksarowagin iriə min, kini in to rīpəh nivən-aihuuayen ye narowaginien. Kwasig ikin ramvən tuk narowaginien, tukraməkeikei məkwətə, mīrkun huvə mə in rīrkun napitayen tikmīr minə a uə nikam. ³² Tukmə rīrkun mə to rīpəh napitayen, tukraməkeikei mher-pən kin narmamə tiksīn khavən masəm kafan tikmīr minə tiksīn nīpig khapəh hanə nhauəyen ipakə tukun, misərahū nəmərīnuyen. ³³ Kīni ye norien kīrikianə əmə min, kīmiə takasəkeikei misəkwətə misəm huvə nīmraghien kapəmiə. Tukmə yermamə kīrik rīpəh norkeikeiyen mə tukrəpəh narīmnar fam kafan mīkwasig kin Yo, in rīpəh nəmhenien mə tukruə rəmhen kin kafak yermamə.

³⁴ “Nīgar in nar huvə kīrik. ?Kīni mərīg tukmə nīgar rəhiu pīk, tukhawor kor rhekin min? ³⁵ Rīpəh nəmhenien tuk nar kīrik. Tukarakikin əmə. Tukmə kīmiə narmamə yame nīmətīrgimīə rarə, sətərig huvə kin nəgkiarien e.”

15

*Nu*hpīkinien ye sipsip yame rīmnerwei (Mat 18:10-14)

¹ Ye nīpig a, narmamə khapsaah yamə mine kasərer tuk mane kape takis, mine yor təvhagə has khapsaah kīmnhauə mə tuksərig nəgkiarien kape Yesu. ² Kīni Farisi minə mine nəmhajoun kape Loa kape Moses kīmnhani hah Yesu mhamə, “Ah. Kwən a, rīkin rorkeikei mə yor təvhagə hah minə tukhavən misəm, kini misəvigīn kwis.”

³ Ror pən, Yesu rīmini nuhpīkinien kīrik mīmə, ⁴ “?Kīmiə pa nhagin, kafan sipsip wan hundred, kini kīrikianə ramerwei, mərīg rīkin rapəh nəsikien? Tukmə kīmiə kīrik kafan sipsip rīmīrkək məknakin, kini in tukraməkeikei mīpəh kafan naenti naen sipsip kasən mənvhīrik masərer apa rīpīəpīə ikin, kini in tukrīvən marhakin yame rīmnerwei meriaji məm. ⁵ Kīni nīpig tukrəm, kini rīrəhsi-haktə mərəhu-pən ye nuran, kini rīkin tukragien. ⁶ Kīni nīpig tukmə rajīərhav-pə yerkwānu, in tukraməkeikei mokrən kin in minə tiksīn, mine narmamə yamə mine kasarə ipakə tukun, kini mīni-pən tuk əriə mīmə, ‘Hauə, kisagien kwis, meinai yīmnəm min kafak sipsip yame rīmnerwei.’”

⁷ Kīni Yesu ramrīpīn nəgkiarien mīmə, “Yakamni-pre tuk əmiə mə, rəmhen əmə kin apa ye rao ye neai. Tukmə yor təvhagə hah kīrikianə rarar ye kafan nərigien mīvən tuk Kughen, kini nagienien apa ye rao ye neai tuk kwən a in rehuə, rapita nagienien tuk narmamə naenti naen yamə mine kisatuatuk mhəpəh nīsorien nar has kīrik yame tukasəkeikei mīsarar ye nərigiein kapəriə tukun.”

*Nu*hpīkinien ye mane yame rīmīrkək

⁸ Kīni Yesu rarə mīni min mīmə, “Tukmə piraovin kīrik kafan silva mane ten, kini kīrik rīrkək. ?Kīni tukrhawor? Tukrəsiə pən ye laet mahiə marhakin huvə apa imə mīvən meriaji məm. ⁹ Kīni nīpig tukrəm mane a, in tukrokrən kin in minə tiksīn mine narmamə yamə mine kisarə ipakə tukun, mīni mə, ‘Hauə kisagien kwis, meinai yaknəm mane apa kafak yame rīmīrkək.’”

¹⁰ Kīni nīpig Yesu rīmnor infamien ye nīniyen nuhpīkinien, mīni-pən tuk əriə mīmə, “Kīni yakorkeikei mə jakni-pre tuk əmiə mə, ye norien kīrikianə əmə min, agelo minə kape Kughen kisagien pīk ye nīpig yor təvhagə has kīrikianə ramarar ye kafan nərigien mamvən tuk Kughen.”

*Nu*hpīkinien ye ji yermamə kīrik yame rīmnerwei

¹¹ Kīni Yesu ramrīpīn nəgkiarien mamni mīmə, “Yermamə kīrik, tīni yerman kīraru. ¹² Kīni yame rəkəskəh iran rīni-pən tuk rīmriū mīmə, ‘Rīmīk. Əwhai nautə minə kafam, mīvəhsi-pə kafak ai taktəkun.’ Kīni rīmriū rəwhai kafan narīmnar mīvəhsi-pən kīmi əriū. ¹³ Kīni rapəh norien tu, tīni yame rəkəskəh rīrəh kafan, mīvən, mor salem kin, kini mīvəh mane ye nautə minə a, mītərhav iməriə ikin, mīvən ye tanə pisin kīrik min isok. Kīni

aikin a rimnoriah kafan mane ehua ye norien yama mine ravi narigien kafan, mamvan mamvan. ¹⁴ Kini nipig kafan mane rimirkak fam, nikumha ehua rimavən piəpiə ye tana a. Kini nikumha rinaməs min kwən a; nan nəviginien ruirkak. ¹⁵ Kini rivən mamor wok kimi kwən kirik aikin, kini kwən a rher-pən kin mə tukrivən maməvigin kafan pukəh minə. ¹⁶ [Kini nikumha rimnəs pik], rikin rivən tuk nəviginien ne pukəh minə, mərig yermamə kirik rirkak mə to riwəhsi-pən nəviginien kirik kimin. ¹⁷ Kini rikin rarə min, mamətərig mə, 'Eh. Taktəkun ai, yorwok minə kape rimik, nəriə nəviginien rehua rapita, mərig yo yakamarə ikin e, pəh nien mə tuktu, yakəmkərəv mimhə. ¹⁸ Pəh yaktərhav ikin e, mirerig-pən tuk rimik, kini mini-pən tukun mimə, "Tatə. Yo yimnor təvhagə has kimik mine Kughen. ¹⁹ Taktəkun ai, yakpəh nəmhenien mə takokrən kin yo mə narim e yo. Mərig okrən kin yo rəmhen əmə kin yo yorwok əmə kirik kafam." ' ²⁰ Kini rarar, meriwək, mamvən mə tukrəm kafan tatə.

"Kini ramuə hanə isok, kafan tatə rimnarha-pən məm, kini rikin rehua tukun, raiyu, mivən məutəru, mamagien tukun. ²¹ Mərig tini rini-pən tukun mimə, "Tatə. Yo yimnor təvhagə has kimik mine Kughen. Taktəkun ai yakpəh nəmhenien mə takokrən kin yo mə narim e yo.'

²² "Mərig kafan tatə rokrən kin kafan yorwok minə mini-pən tuk əriə mimə, 'Eh! Havən aihuaa mhavəh kot yame rhuvə pik rapita, mhauə misarkaoh-pən kimin, kini mhavəh ring mhauə mhavəsi-pən ye kwermın. Kini mhavəh sandel mhauə mhavəsi-pən ye nihun. ²³ Kini mharəh kau e yame rəsiis-əsiis, mhauə mhauh, pəh kisor kwis lafet kin kitawə narik, ²⁴ meinai narik e, rəmhen kin mə ruamhə ta, mərig taktəkun ai in ruəmragh min. In rimnerwei, mərig yaknəm min in.' Kini iriə kisor lafet.

²⁵ "Kini ye nipig a, tini yame rehua, in apa yerki nəsimien. Kini ye nipig ramuə muə ipakə tuk yerkwanu, kini mərig narmamə kasəni nipe, masor danis. ²⁶ Kini rokrən kin yorwok kirik ruə maiyoh in mimə, 'Eh! ?Naha e narmamə kasor?' ²⁷ Kini rini-pən tukun mimə, 'Naorahim ruauə, kini kafam tatə rimoh kau kirik yame rəsiis-əsiis, meinai naurahim rirerig-pə min, kini in rəsanin əmə.'

²⁸ "Kini piauni yame rehua, rikin rimhə, kini mimə, 'To yakpəh nivənien imə.' Kini kafan tatə ritərhav-pə iruə maməkeikei kimin mə tukrivən imə. ²⁹ Mərig rini-pən tuk kafan tatə mimə, 'Əmru. Kimwarə newk ripsaah, kini yakamor wok ikin e rəmhen kin yorwok kirik kafam, kini mipəh nəsikien nəkwam. ?Mərig rhawor, tatə? Nimi-pəh nivəsi-pəyen nar kəskəh kirik kimi yo rəmhen kin nəni, mə jakor nəviginien kirik kimawə yo minə tiksın. ³⁰ Mərig narim a yame rimnoriah fam kafam nautə tuk nərokien piraovin kape swatuk, kini nipig rirerig-pə yerkwanu, kini nakarar muh kau kirik yame rəsiis-əsiis mamor lafet kin kafan.'

³¹ "Kini kafan tatə rini-pən mimə, 'Narik. Nipig m-fam kirau mik kwərə. Kini narimnar kafak kafam. ³² Mərig ratuatuk əmə mə tuksor lafet e misəvigin meinai naorahim e rəmhen mə ruamhə ta, mərig taktəkun ai in ruimragh min. In rimneirwei, mərig taktəkun ai kwəsəm in.' "

16

*Nu*hpikinien ye manaja yame ramor norien yame riko-iko

¹ Nipig kirik, Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, "Yermaru kirik, kafan nautə ripsaah, kini in mivəh manaja kirik muə yame ramehua ye kafan yorwok minə. Kini yorwok minə tiksın khauə mharuk-pən nəgkiarrien has ye manaja a kimi yermaru mhamə, 'Eh! Kwən a ramoriah kafam narimnar.' ² Kini rokrən kin kwən a ruə raməgkiar kimin mimə, 'Eh! ?Naha nəgkiarrien yakərig kamni iram? Yakorkeikei mə takvəh fam nəgkiarrien minə kape wok kafam, muə, meinai taktəkun ai jakher ye-rhav kin ik.'

³ "Kini manaja a rimavən, mamətərig kin mimə, 'Aweh. Kafak yermaru rorkeikei mə tukrher ye rhav kin yo, kafak wok tukrirkak. ?Kini jakhawor pən iran mine? Nagheek rirəh nəmhenien mə to yakikir nimoptanə [mivəh mane iran], kini yakauris pik tuk

nawøyen kin mane tuk narmamə. ⁴ !Eh! Taktəkun ai yakirkun naha nhagin yame jakor, pəh narmamə tukhakir yo mhavən iməriə ikin masarha huvə tuk yo nipiğ kafak yermaru tukrher ye-rhav kin yo.'

⁵ "Kini manaja rimavən mokrən kin narmamə yamə mine kasor kaon kimi yermaru khauə kirikianə kirikianə. Kini rini-pən tuk yermamə yame rimnəkupən muə mimə, 'Ik nimmor kaon kimi yermaru ye naha?' ⁶ Kini kwən a rini-pən tukun mimə, 'Yimipik dram kape nehe olif iriə m-fam wan handred.' Kini yemehuə rini-pən tuk kwən a mimə, 'In əmə e nəkwəkwə kape kaon kafam. Əkwətə aihuaa əmə ru, mirai-pən əmə fifti dram ye kafam nəkwəkwə.'

⁷ "Kini rini-pən min tuk kwən kirik mimə, 'Ik nimmor kaon kin naha?' Kini rimə, 'Yimmor kaon kin wan taosen bag wit.' Kini manaja rimə, 'Vəh nəkwəkwə kape kaon kafam, kini mirai-pən əmə eit handred bag wit.'

⁸ "Kini kwasig ikin, yermaru kape manaja aperə rimnəriğ nəvsaoyen kin, marar məgnəgin in tuk kafan norien kape neikuøyen mə in tukrəm huvə atuk in. Norien e ramhajoun mə narmamə ye tokrei tanə, kharkun norien bisnes irəriə minə, məriğ narmamə kape nikakien khapəh nharkun-huvøyen norien minə kape tokrei tanə. ⁹ Kini yakamni-pre tuk əmiə mə, sasitu huvə ye narmamə kin mane kape tokrei tanə mə iriə tukhauə kimiə minə tiksın. Kini nipiğ mane kape tokrei tanə tukrirkək, kini Kughen tukrivəh əmiə mivən apa ye rao ye neai yame ramarə kape rerin.

¹⁰ "Tukmə yermamə yame rirkun narha-huvøyen tuk nar kəskəh kirik rirkun narha-huvøyen tuk nar ehua kirik. Kini yermamə yame ramor norien yame rapəh natuatukien ye nar kəskəh kirik, in tukror norien yame rapəh natuatukien ye nar ehua kirik. ¹¹ ? Ror məknakin mə tukmə kimiə nakhapəh nisarha-huvøyen tuk mane kape tokrei tanə e, yermamə rirkək yame tukreighaan kin əmiə mə takhawəh nar huvə əfrakis, in e narimnar kape Kughen. ¹² Kini tukmə kimiə nakhapəh nisarha-huvøyen tuk narimnar kape yermamə min kirik, kini pəh rikimiə tukripəh nəsikien mə tukvəhsi-pre min kimi əmiə kapəmiə atuk narimnar, meinai, kirkun mə takhapəh nisarha-huvə-minien tuk narimnar minə a.

¹³ "Yermamə rikək yame to ror slef kape yemehuə mir kiraru. To ramor məknakin, tukraməkeikei morkeikei kirik, maməməkin kirik; uə tukraməkeikei mor nəkwai kirik, mərəh kirik. To nakhapəh nisor-kwis-kwisien wok kimi Kughen mine tuk mane."

¹⁴ Farisi minə kisorkeikei pik mane, kini nipiğ kimisəriğ nəgkiarien minə a, kini misarh iakei ye Yesu. ¹⁵ Məriğ In rimini-pən tuk əriə mimə, "Kimiə nakasor norien yamə mine kasor narmamə rikiriə raməsik mə naksatuatuk. Məriğ Kughen rirkun mə rikimiə rahas. Yakamni məkneikin meinai naha nhagin yame narmamə khavəh-si haktə mə in nar ehua, məriğ ye nimri Kughen in nar apnapig əmə."

Loa tukramarə rerin
(*Mat 19:1-12; Mak 10:1-12*)

¹⁶ Kini Yesu rimə, "Kamni-ərhav Loa mine nəgkiarien kape profet kape Kughen minə meriaji-pə Jon Baptaes, kini kwasig ikin, kamni-ərhav nəvsaoyen huvə kape narmaruyen kape Kughen, kini narmamə m-fam kisarkut mə tukhavən misarə aikin. ¹⁷ Məriğ kipəh niniyen kimə wok kape Loa mine nəsaninien kafan ruirkək. Nikam. Nəgkiarien m-fam kafan kasəmir- yame rehuə minə meriaji-pən yame rəkəskəh əgkəp minə. Loa tukrarə rerin rapita neai mine tokrei tanə. ¹⁸ Tukmə yermamə kirik ripəh kafan hanə piraovin, kini mamkir piraovin pisin kirik min mwarə, in ramor təvhagə has. Kini tukmə yermamə kirik rikir piraovin kirik yame kafan yerman rimnəpəh, kini kwarə kwis, kini in ramor təvhagə has meinai in raməkrəh kin piraovin kape yermamə pisin."

Kwanage kape kwən kirik kafan nautə rehuə mine Lasaros mine Ebrahim

¹⁹ Kini Yesu rimini mimə, "Kwən kirik, kafan nautə rehuə rivən ye neipən huvə minə, nimirin rhaktə, kini nipiğ mifam ramən pik nəviginien huvə minə. ²⁰ Kini yavən has kirik,

nhagin e Lasaros, ni pran ramhir-amhir. Kini kirah kavon apa ye kwaru kape yerkwano .²¹ In rorkeikei pik ma tukran nisimsi navinginien yame ramasaah-asaah-pan ye nepaeg tebol kape yamehua a. Kini nar kirik rahas min, kuri min min khau masapaih-apaih nimap min kafan.

²² “Kini yavon has a rimamha, kini agelo min khavah mhavon apa ye nikar Ebrahim, kwonmhaan kape nisaiyen. Kwon a kafan nautah rehua, in min rimamha, kini kinim.²³ Kini in rivon apa ye nap ehua, mamarig namhoyen ehua, marha-fakta, mamam Ebrahim apa isok, Lasaros apa ye nikarin.²⁴ Kini mokran apomh mimah, ‘Tata Ebrahim. ! Aweh! Pah rikim tukreihua tuk yo. Her-pan kin Lasaros ma tukreires kwankwai kwermim ye nu kini mivah mu mirap neramik kin pah rokiei, meinai yakamarig namhoyen ehua eikin e ye nap ai taktakun.’

²⁵ “Maring Ebrahim rimah, ‘Narik, rikim tukramasik ru kafam nimraghien apa kupan. Ik nimnavah narimnar huvah kafam ripsaah, marig Lasaros rimnamarig namhoyen ehua ye ni pran. Marig taktakun ai, in ramarig rhuvah ikin e. Kini ik, nakamarig namhoyen ehua ye ni pran.²⁶ Kini nar kirik min. Ye kwerkwan iratawah, nakwai nimir ehua yame ramawhai atawah. Ik en, kini kimawah e. Tukmah kimawah kirik rimah tukrurah mam amia, marig to ripah nurayen. Kini tukmah kimia kirik rimah tukruah mam amawah, marig to ripah nuayen.’

²⁷ “Kini yermamah yame kafan nautah rehua rimini mimah, ‘Tata. Yakamakeikei kimik. ! Aweh! Her-pan kin Lasaros rivon ye nimah kape kafak tata²⁸ meinai piak kirikirip aikin. Rhuvah ma in tukrivon mor kwirig kimi aria pah tukasarig aria ma tukhaphah nhau-minien ikin yakamarig pik namhoyen ikin.’

²⁹ “Maring Ebrahim rimah, ‘Nikam. Iriah kharkun nisavheikinien Nakhakwah kape Moses mine profet kupan minah kape Kughen. Pah piam minah tuksarig nagkiarien minah a.’

³⁰ “Kini yermamah yame kafan nautah rehua ramni mimah, ‘Nikam, Tata Ebrahim. Ripah namhenien. Marig tukmah yemah mha kirik rirerig-pan mini asaah pan tuk aria, iria tuksarar ye narigien kaparia, misapah norien has minah kaparia.’

³¹ “Maring Ebrahim rimah, ‘Tukmah khaphah nisarigien nagkiarien kape Moses mine profet minah kape Kughen, kini in nar apnapig tukmah kwon kirik ramragh min ye nimhoyen kafan, kini mivon magkiar kimi aria, marig tukhaphah nhaniyen narakisien iran.’”

17

Takhaphah nisorien yermamah rimar ye norien has

(Mat 18:6-7; Mak 9:42)

¹ Kini Yesu rini-pan tuk kafan narmamah minah mimah, “Narakisien. Nivahsipan-vahsipanien kape tavhaga has yamah mine kamhavi-pan narmamah ye nahasion, iria tukhau. Marig narpinien ehua ramvon tuk yermamah yame ravahsi-pan vah-sipan kimi narmamah, uah yame in swatuk kape niwahsi-pan wahsi-panien.² Marig tukmah yermamah kirik ravi-pan kwajikovah kirik yame rhatata irak, ma tukror tavhaga has, kini yermamah a, Kughen tukror narpinien ehua kimin. Kini narpinien a tukriskai rapita yame kiruk-pan kapier pam kirik ye nipatak nuan, karkw-erhav-pan kin ye tame tahik ma tukramnim.³ Kini ror makneikin ma takasakeikei masarha huvah tuk kapamiah nimraghien.”

Takhaphah nisarpinien tai tavhaga has kape yermamah

(Mat 18:15, 21-22)

Kini Yesu rimah, “Kini tukmah piam ramor tavhaga has kimik, ni-pan kafan norien has ye nimrin, kini tukmah ramarar ye kafan narigien, kini aru kin kafan norien has mipah nivah-timtimien yerkim.⁴ Kini nar apnapig in ramor tavhaga has kimik m-seven ye nipig kirikianah, kini muah m-seven mini-pre tuk ik mimah, ‘Kasi. Yimnor tavhaga has kimik. Jakarar ye kafak narigien mipah kafak tavhaga has,’ kini ik takamakeikei marukin kafan norien has minah, kini mipah niwah-tim-timien yerkim.”

Yermamə yame ramni nəfrakisien ye Kughen, kafan nəhuakien ror nanmin
(*Mat 17:20*)

⁵ Kini aposol minə kimisaiyoh Yesu Yermaru mhamə, “Or kapəməwə nhatətəyən riskai məmhen min.”

⁶ Kini Yesu Yermaru rimə, “To nhatətəyən kapəmiə rikəskəh pawk rəmhen kin kwənkwai mastad, mərig nakharkun nhani-pəniən tuk tukwas e mə, ‘Evi atuk ik, kini mivən miviə pən apa ye təhik,’ kini tukror nəkwaimiə.”

Kimiə naksəmhen kin yorwok minə kape Kughen

⁷ Kini Yesu rimə, “Hani-ru. ?Tukmə yermamə kirik, kafan yorwok ramasim, uə ramarha tuk sipsip minə, kini mirerig-pə yerkwanu, kini rikimiə raməsik mə yamehua kafan tukrini pən tukun mimə, ‘!Eh! Yuə aihuaa məkwətə mən nəviginien a.’? !Nikam! ⁸ Mərig in tukrini-pən tuk kafan yorwok mimə, ‘Yuvən mor nak nəviginien, kin yuvən miwəhsi-pən kafam neipən huvə, kini miwəhsi-pə nak nəviginien mine nik ninimien. Nipig nimnor fam kafam wok, nakirkun nivəniən məvigin minim.’ ⁹ ?Kini rikimiə raməsik mə yamehua, in tukrini-pən tenkiu kimi kafan yorwok tuk wok ehua kafan yame in tukraməkeiki mor uə nikam? !Nikam! ¹⁰ Kini kimiə en, naksəmhen əmə kin yorwok minə kape Kughen. Nipig nimisor fam narimnar yame Kughen rimini-pre tuk əmiə mə takasəkeiki misor, takasəkeiki mhani əmə mhamə, ‘Kimawə yor wok minə əmə. Ripəh nəmhenien mə tukni vi vi əməwə. Yakasor əmə wok yame kimawə jakasəkeiki masor.’”

Yesu rimnor huvə narmamə ten yamə mine kamhawəh nəmhəyən e leprosi

¹¹ Nipig Yesu rimneriwək mamvən Jerusalem, In rimavən-pən ye kwerkwan ye provins mir e Sameria mine Galili. ¹² Kini nipig rimatərhav-pən ye yerkwanu kirik, narmamə ten yamə mine kamhavəh nəmhəyən e leprosi kimnhauə misərer isok kwənmopin, ¹³ kini misokrən kin In mhamə, “!Yesu Yermaru! !Pəh rikim tukreihua tuk əməwə!”

¹⁴ Kini nipig Yesu rimnəm əriə, mini-pən tuk əriə mimə, “Havən, misəm pris, pəh in tukrəm nipraimiə.” Kini nipig kimiseriwək ye swatuk, kini mhahuvə, nəmhəyən a rirkək irəriə.

¹⁵ Kini iriə kirik rəm mə leprosi kafan rirkək. Kini rarar mirerig-pən tuk Yesu mamokrən apomh mimə, “!Yakamni vi vi Kughen! !Yakamni vi vi Kughen!” ¹⁶ Kini in rimneiwayu mənimkur-pən ye nihu Yesu, mini vi vi In tuk nor-huvəyən kafan nəmhəyən. Kwən a in yemə Sameria. ¹⁷ Kini Yesu rimini mə, “?Nəfrakisien mə yimnor huvə narmamə ten maikwas ta ye kapəriə nəmhəyən, uə nikam? ?Mərig naen hiə? ¹⁸ Kwən a in yepsipis əmə, mərig in pisin əmə rimirerig-pə mamni vi vi Kughen.” ¹⁹ Kini Yesu rini-pən tuk kwən a mə, “Ərer meriwək mamvən. Kafam nhatətəyən rimnor huvə ik.”

Narmaruyen kape Kughen tukruə

(*Mat 24:23-28, 36-41*)

²⁰ Nipig kirik, Farisi minə kimisaiyoh-pən Yesu mhamə, “Tuk nagheen narmaruyen kape Kughen ruə?”

Kini In rini-pən tuk əriə mimə, “To narmamə khapəh nisəmien Narmaruyen kape Kughen yame ramuə kin nimirriə. ²¹ Kini yermamə kirik rirkək yame tukrini mə, ‘Hauə-ru misəm, in apa,’ uə ‘Hauə misəm. In apa.’ Meinai narmaruyen kape Kughen ruauə ta maməmir yerkimia.”

²² Kini Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, “Nipig minə kimnhauə yame naksorkeiki mhamə taksəm nipig minə kape Ji Yermamə, mərig to nakhapəh nisəmien. ²³ Kini narmamə tukhani-pre tuk əmiə mhamə, ‘!Hauə-ru misəm, in apa!’ uə ‘Hauə, in apa!’ Mərig takhapəh nhakwasigien kin əriə, ²⁴ meinai ye nipig Yo, Ji Yermamə, jakurə iran, in tukrəmhen əmə kin narəpəgien yame raməsiə ye neai ye nikarin kirik muə meriaji-pən nikarin kirik min. Kini narmamə m-fam tuksəm mharkun. ²⁵ Mərig kwasig

ikin ye narimnar minə a, jakaməkeikei mamərig nəmħəyen ehuə, kini narmamə yamə mine kisərə ai taktəkun, kamhaukreikin-pə nimeitairiə masəpəh Yo.

²⁶ “Ye nipig Yo, Ji Yermamə, jakuə iran, tukrəmhen əmə kin narəyen kupən ye nipig kape Noa. ²⁷ Ye nipig a, narmamə kasəvigin, mamhanim, masor nəviginien kape narkurəkien, in e narimnar m-fam kasor ye nimraghien kapəriə, miseriaji-pə ye nipig yame Noa ruavən imə ye nəpəəg nəkwai rao ehuə kafan. Kini nəhig rimap, yapiwən ehuə rimauə maiyu makatənim fam kin narmamə yamə mine khapəh nhavənien ye nəkwai rao.

²⁸ “In rəmhen əmə min kin narəyen kupən ye nipig kape Lot. Narmamə kimnasəvigin, mhanim, masor salem kin narimnar, mamhawəh nimri narimnar, masəsim, mhavhirəkin nimə minə, in e narimnar fam kimisor ye nimraghien kapəriə. ²⁹ Mərig ye nipig yame Lot rimatərħav-pən ye taon a Sodom, kini nap mine kapier yame kamhawək mħasi-faktə ye neai masəkwəpni əriə m-fam apa ye taon.

³⁰ “Kini rəmhen əmə kin nipig Yo Ji Yermamə jakuə min iran. Kini Kughen tukror əpu Yo kimi narmamə. ³¹ Ye nipig a, tukmə yermamə kirik ramkwətə iruə ye kafan nimə, pəh in tukrap mipəh nivən-minien a ye nimə mə tukripik kafan narimnar. Kini tukmə yermamə kirik apa ye kafan nəsimien, pəh in tukrap, mipəh nuə-minien ye yerkwanu. ³² !Takhapəh nisəru-kinien piahwaru kape Lot! ³³ Yermamə yame rorkeikei mə in tukramraptərəkien kafan nimraghien ye tokrei tanə e, mipəh nikwasigien kin Yo, in tukripəh ni-wəhyen nimraghien rerin. Mərig yermamə yame raməpəh narimnar kape nimraghien kape tokrei tanə e, mikwasig kin Yo, in tukrivəh nimraghien rerin. ³⁴ Yakamni-pre tuk əmiə mə, ye nipig a, yenpig, yermamə kiraru tukawapir ye bed kirikianə əmə, kini jakvəhsi-ta kirikianə, mipəh kirikianə. ³⁵ Kini piraovin kiraru tukawor nəviginien, kini jakvəhsi-ta kirikianə, mipəh kirikianə. ³⁶ Yerman kiraru tukawasim, kini jakrəhsi-ta kirik, mipəh kirik.”*

³⁷ Kini kafan narmamə minə kimnhani-pən tukun mhamə, “Yermaru, takitərħav-pə hiə?”

Kini In rimini-pən tuk əriə mimə, “Takharkun əmə. Rəmhen kin nipig ligkai minə kamhaivə yerpirig miseiwaiyu masərip tahik, nakharkun mə kəməm minə apaikin.”

18

*Nuhp*ikinien ye yeni has yame ramor tan pən ye nasituyen

¹ Kini Yesu rimini nuhpikinien kimi əriə maməvhag kin kimi əriə mə tukasəkeikei masəhuak nipig mifam mhapəh nisəpəhyen, mhapəh nisorien mə rikiriə tukreiwaiyu.

² In rimini mimə, “Yerkwanu kirik, yeni kirik aikin kape nərəhuyen nəgkiarien minə. Kini ripəh nisaiyen Kughen, kini mipəh nisai-minien narmamə. ³ Kini ye yerkwanu a, piraovin kirik kimnamhə tan kin aikin, kini nipig mifam ramuə mamaiyoh yeni a mini-pən tukun mimə, ‘Awəh. Asitu irak mərəhu atuatur nahasien yame kafak tikmir ramor irak.’ ⁴ Mərig yeni a ramor pik tan pən tuk nəgkiarien mə tukror huvə aihuaa nahasien kape pian a. Mərig pian a rimnaiyoh-pən kwən a ye nipig mifam. Kini yeni a ramətərig mimə, ‘Nar apnapig mə yakpəh nisaiyen Kughen, mipəh nisai-minien narmamə, ⁵ mərig jakaməkeikei mivən mərəhu atuatur kafan nahasien kini mərəhu nihuvəyen. Meinai pian a ramni nar kirikianə mamərik mitə yo tuk kafan nəgkiarien mamripin. Kini tukmə yakamor tan pən tukun, kini in tukruə mamokrən-okrən kin yo, kini yakəpkəs kin.’”

⁶ Kini Yesu Yermaru ramripin nəgkiarien mimə, “Sətərig kin Yo. Nəgkiarien kape yeni apa rahas pik. ⁷ ?Mərig rhawor ye Kughen? In rimirpen kafan narmamə minə, kini iriə kisasək ətgin In nipig mi-fam yenpig-enpig minə mine yenpig minə fam. ?Kini rikimiə raməsik mə In tukrini-pən tuk əriə mimə, ‘Takhawhin pi pom?’ Nikam. ?Kimiə nakhamə ta mə In ramor tan pən tuk nasituyen ye kafan minə uə? Nikam. ⁸ Yakamni-pre tuk əmiə

17:28: Jen 18:20; 19:25 17:31: Mat 24:17-18 17:32: Jen 19:26 17:33: Luk 9:24 * 17:36: Nəgkiarien ye v 36 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Luk rimirai əfrakis uə nikam. 18:1: Kol 4:2; 1 Tes 5:17

mə nəfrakisien, In tukrasitu aihuaa əmə ye kafan minə, kini mərəhu atuatur nahasien yame ramuə tuk əriə. ?Mərig nipiğ Yo, Ji Yermamə, jakrerig-pə min iran ye tokrei tanə, jakəm mə narmamə tiksın aikin yamə mine kishatətə ye Kughen uə kharkək?”

*Nu*hpikinien kape Farisi mine narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis

⁹ Kini Yesu rimini nuhpikinien kirik kin narmamə tiksın yamə mine khamə ta mə kisatuatur rapita narmamə minə tiksın, masəm-əhu narmamə minə fam. ¹⁰ In rimini mimə, “Kwərə mir kiraru kimiravən apa ye Nimə Ehuə kape Kughen mə tukwəhuak. Kirik, in Farisi. Kini kirik in ramərer tuk mane kape takis. ¹¹ Kini Farisi ramərer mamsigəvin nəhuakien, maməgkiar atuatur iran mimə, ‘Kughen, yakamni vi vi Ik meinai yakor pisin ye narmamə apnapig minə, yamə mine kisorkeikei pik mane, maseikuə mə tuksəkrəh kin, masor rahas, misəkrəh kin piraovin kape yermamə pisin. Kini yo yakpəh norien rəmhen kin kwən e yame ramərer tuk mane kape takis. ¹² Nipiğ kiraru ye wik kirikianə, yo yakamatuakəm maməpəh nəviginien tuk nəhuakien. Kini tukmə yakvəh narimnar ten, yakvəhsi-pre kirikianə.’

¹³ “Mərig kwən a yame ramərer tuk mane kape takis, in ramərer isok, kini mamauris, mipəh narha-faktəyen ye neai maməhuak. Kini rikin rarkwopir, mamasək, mamərip nimagen mimə, ‘Kughen. Yo yemə has. !Pəh rikim tukreihuə tuk yo!’ ”

¹⁴ Kini Yesu ramripin nəgkiarien mimə, “Yakamni-pre tuk əmiə mə nipiğ kwərə mir e tukrererig-pən yerkwənu, yermamə yame ramərer tuk mane kape takis, Kughen tukrəm mə kafan nimraghien in ratuatur. Mərig Farisi rapəh natuaturien, meinai yermamə yame ravəh-si haktə atuk in, Kughen tukrivəh-si əhu; mərig yermamə yame ravəhsi-əhu atuk in, Kughen tukrivəh-si haktə.”

Kwajikovə minə kimnhavən misəm Yesu

(*Mat 19:13-15; Mak 10:13-16*)

¹⁵ Kini narmamə tiksın kimnhapik kapəriə kwajikovə əmtəmtə minə mhavən masəm Yesu mə In tukrərəhu-pən kwermın irəriə, mivəhsi-pən nihuvəyen kimi əriə. Mərig narmamə minə kape Yesu kimnhani-əhu əriə. ¹⁶ Mərig Yesu rimnokrən kin kwajikovə minə mə tukhavən ipakə tukun. Kini mimə, “Takhapəh nhani-əhuyen kwajikovə minə. Səta irəriə pəh khauə tuk Yo. Meinai Kughen tukramarmaru ye narmamə yamə mine kisəmhen kin kwajikovə minə e. ¹⁷ Yakamni əfrakis tuk əmiə mə yermamə yame rikin ripəh nagienien tuk nivəhyen kafan nərigien reiwaiyu rəmhen kin kwajikovə, to ripəh nivənyen ye Rao ye Neai.”

Yermamə kirik kafan nautə reihuə

(*Mat 19:16-30; Mak 10:17-31*)

¹⁸ Kini yeməhuə kirik ruə mini-pən tuk Yesu mimə, “Yhajoun huvə. ?Nakmə jakaməkeikei mor naha mamarə rerin?”

¹⁹ Kini Yesu rimə, “?Nakhawor mamni mə Yo yakhuvə? Yermamə kirik rapəh nihuvəyen. Kughen əmə In rhuvə. ²⁰ Ik nakwirkun ta loa yame Moses rimini mimə, ‘Takpəh nhopniyen yermamə. Kini mipəh napirpən-apnapig-ien tuk piraovin pisin. Kini mipəh nəkrəhyen. Kini mipəh nini-apnapigien nar meikuə kin ye yermamə kirik. Tuk nipiğ minə fam takamsiai rimim mine nisim.’ (*Eks 20:12; Dut 5:16-20*)”

²¹ Kini kwən ai rini-pən tukun mimə, “Yhajoun. Loa minə en, yakaməri-pən fam ye nəkəskəhyen kafak, muə meriaji-pə.”

²² Kini Yesu rimnərig nəgkiarien a, mini-pən tuk kwən a mimə, “Nar kirikianə əmə ik nakpəh nor-hanəyen. Takvən, məvrai rik rik fam kafam narimnar, mivəh mane iran, kini mivəhsi-pən kimi yavən has minə. Kini kafam narimnar tukripsaah apa ye neai. Kini ik muə, mikwasig kin Yo.”

²³ Nipiğ kwən ai rimnərig nəgkiarien yame Yesu rimini, rikin rəpou, meinai kafan nautə ripsaah. ²⁴ Kini Yesu rarha-pən mini-pən tukun mimə, “!Man! Riskai pik tuk

narmamə yamə mine kapəriə nautə rehuə tuk nivəniən pəh Kughen rarmaru irəriə. ²⁵ ? Nakhmə ta mə narmiragh ehuə kirik, kamni kimə kamel, to rauru-pən ye kwəruwei nidil uə? Nikam, rəutən pik. Rəmhen əmə min kin yermamə yame kafan nautə rehuə, rəutən pik tukun tuk nətayen aikin a muə Kughen ramarmaru iran.”

²⁶ Kini narmamə yamə mine kimisərig nəgkiarien yame Yesu rimiini kinasaiyoh əriə minə, mhamə, “!Eh! ?Mərig tukmə ror məknekin, kitawə pa in tukramarə ye nimiraghien rerin?”

²⁷ Mərig Yesu rimiini mə, “Narimnar yame narmamə kiseinein nisorien, Kughen rirkun norien.”

²⁸ Kini Pita rini-pən tukun mimə, “? Mərig rhawor irəmawə? Yiməsəpəh fam kapəmawə narimnar, mhauə, mamhakwasig kin ik.”

²⁹ Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Yermamə yame in ravəh əkupən Yo, kini maməta ye kafan narimnar rəmhen kin nimə, uə piraovin, uə piauni, uə kafan kakə, uə rimni mine nisini, uə kafan kwajikovə mə tukruə ye Narmaruyen kape Kughen, ³⁰ kini yermamə a, ye tokrei tanə e, tukraməkeiki mivəh narimnar ripsaah məknakin rapita narimnar yamə mine rimməpəh kupən. Kini ye narəyen vi kafan, tukrarə ye nimiraghien rerin.”

Yesu rimiini-ərhav min kafan nimməyen

(Mat 20:17-19; Mak 10:32-34)

³¹ Narmamə khapsaah, kini Yesu rokrən kin kafan narmamə twelef, misəkwətə karin, kini rini-pən tuk əriə mimə, “Sətərig ru. Taktəkun ai, tukhavən apa faktə, Jerusalem. Kini narimnar yame profet kape Kughen minə kupən kimnhani irak, Ji Yermamə, tukhauə misor nəfrakisien kin. ³² Tukeighan-pən kin Yo ye kwermi nəmə Rom, kini tuksarh iakei irak, misərkis-ərkis Yo, misərig-əvhin Yo. ³³ Tukrah Yo, kavən, khopni Yo. Mərig ye nipiğ yame ror kisisə kin, jakamragh min.”

³⁴ Mərig narmamə twelef kafan kimnhapəh nharkunien nipiğ nəgkiarien kafan, meinai Kughen rimmərkwaig kin nipiğ narimnar minə a, kini kimnhapəh nharkunien mə raməgkiar ye naha.

Yesu rimmor huvə nimmrin pis kirik

(Mat 20:29-34; Mak 10:46-52)

³⁵ Nipiğ Yesu ramuə ipakə tuk taon a Jeriko, nimmrin pis kirik aikin ramkwətə ye nikar swatuk. Nipiğ mi-fam in ramawə-pən kin mane kimi narmamə. ³⁶ Kini nipiğ nimmrin pis rimmərig mə narmamə khapsaah kaseriwək ye swatuk, kini raiyoh-pən mə, “?Naha nhagin narmamə kasor?”

³⁷ Narmamə khani-pən tukun mhamə, “Yesu e. Yemə Nasaret. Rameriwək ye swatuk.”

³⁸ Kini rokrən apomh mimə, “!Yesu! !Kwənərəus kape King Deved! !Rikim tukreihua tuk yo!”

³⁹ Kini narmamə e kaseriwək misəkupən kin Yesu khani-pən tukun mhamə, “!Ah! ! Pim!”

Mərig ramriğin əmə ye nokrəniən, mamni mə, “!Kwənərəus kape King Deved*! !Rikim tukrehua tuk yo!”

⁴⁰ Kini Yesu rərer mini-pən tuk əriə mimə, “Harəh mhauə.” Kini kimnharəh mhauə ipakə, Yesu raiyoh-pən mimə, ⁴¹ “?Nakmə jakor naha nhagin kimik?”

Kini in rimə, “Yermaru, yakorkeiki mə jakəm nar.”

⁴² Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Arha məm nar. Kafam nhatətəyen rimmor huvə ik.”

⁴³ Məkneikin, rarha məm nar, kini mikwasig kin Yesu, mamni vi vi Kughen. Kini nipiğ narmamə m-fam kimisəm nar a, iriə min kimnhani vi vi Kughen.

19

Sakias rimiini nəfrakisien ye Yesu

18:31: Luk 24:44 18:32: Luk 9:22,44 18:34: Mak 9:32 * 18:39: Kwən a ramokrən kin Yesu məknakin, ramhajoun mə ramni nəfrakisien iran, mə in Kristo yame Kughen rimirpen.

¹ Kini Yesu reriwək mamvən mə tukritərhav-pən Jeriko. ² Kini ye taon a, kwən kirik aikin, nhagin e Sakias. In yemehuə kirik kape narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis. Kini kafan nautə ripsaah. ³ Kini in rorkeikei mə tukrəm-ru mə Yesu In pa. Mərig reinein nəmien, meinai in rarkwakwə. Kini narmamə kasərer əswasig kin. ⁴ Kini Sakias raiyu əkupən mivən mhaktə ye tokrei nai kirik e kamni kimə sikamo, mə tukrəm Yesu ye nipiğ In tukrukuraō-pən aikin.

⁵ Kini nipiğ Yesu rimaūə atuatur a in ikin, marha faktə məm in. Kini mini-pən tukun mimə, “Sakias. Eiwaiyu aihuaa. Meinai taktəkun ai, jakaməkeikei mivən apa imam yerkwanu kafam mamarə.” ⁶ Məkneikin Sakias rimneiwaiyu, mikir Yesu miravən apa iman ikin yerkin agien.

⁷ Mərig nipiğ narmamə kimisəm narimnar minə a, kini kisəsiwən-əsiwən kin norien minə a, mamhani nikar Yesu mhamə, “!Ah! Kwən a ramvən imei yor təvhagə has minə.”

⁸ Kini nipiğ kimnhavən ye nəkwai nimə kape Sakias, in rərer mini-pən tuk Yesu mə, “Yermaru. Ərig-ru yo. Jakəwhai kafak narimnar mwəhsi-pən nipərən kimi yavən has minə, mipəh nipərən kafak. Kini narimnar yame yimnəkrəh kin, yo jakarpin-pən mi-kuas.”*

⁹ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Taktəkun Kughen rivəh miragh ik mine kafam minə. Meinai ik min nimnhatətə ye Kughen, kini ik nimaūə kwənərəus əfrakis kirik kape Ebrahim. ¹⁰ Kini Yo, Ji Yermamə, yimaūə mə jakarhakın narmamə yamə mine kwəserwei, miwəh miragh əriə.”

Nuhpikinien ye narmamə yamə mine kimisor wok kin mane

(Mat 25:14-30)

¹¹ Nipiğ Yesu rinamə ipakə tuk Jerusalem, narmamə rikiriə rimnəsik mə narmaruyen kape Kughen pəh nien mə tuktu ruə. Kini Yesu ramripin nəgkiarien kafan mamni nuhpikinien kirik kimi əriə ¹² mimə, “Yemehuə kirik rimə tukrivən apa kantri pisin kirik isok, mə tukvəh-si haktə in mə in king kirik. ¹³ Kwasig ikin ritərhav, in rimnokrən kin kafan yorwok ten, məwhai mane mivəhsi-pən kirikianə kirikianə kimi əriə†. Kini mini-pən tuk əriə mimə, ‘Kimiə takasəkeikei masor wok kin mane, pəh ramehuə, miseriaji yo jakrerig-pə min.’

¹⁴ “Mərig iriə apa iman ikin kimisəməkin kwən a, kini misher-pən nəgkiarien mhamə, ‘Yakhapəh nisorkeikeiyen mə kwən a tukrarmaru irəmawə.’ ¹⁵ Mərig kivəh-si haktə in kinor king kin, kini in rirerig-pə min. Kini mokrən kin kafan yorwok yame mine rimnəwhai kafan mane irəriə. Rimə tukrirkun-ru mə kimisor win ye naha mane ye nipiğ rimnamarə isok. ¹⁶ Kini yame raməkupən rimaūə mini-pən tukun mimə, ‘Yemehuə. Nimnərəhu-pə mane kirik ye kwermik, kini yimnor win min ye irəkwak ten.’ ¹⁷ Kini kafan yemehuə rimini-pən tukun mə, ‘Ik nimnor wok yame rhuvə, meinai nimnor wok huvə tuk nəm-huvəyen nar yame rikəskəh, kini taktəkun ai, yakeighan kin ik mə takarmaru ye taon iriə m-fam ten.’

¹⁸ “Kini yame ramkwasig kin ruə mini-pən mə, ‘Yemehuə. Nimnərəhu-pə mane kirikianə ye kwermik, kini yimnor win min ye irəkwak kirkirip.’ ¹⁹ Kini yemehuə rimini-pən tukun mimə, ‘Ik takarmaru ye taon iriə m-fam kirkirip.’

²⁰ “Mərig yorwok min kirik ruə mini-pən tukun mə, ‘Yemehuə. Mane e kafam. Yimnərkis ətərkın kin neipən merkwaig huvə kin ²¹ meinai yakamgin kin ik, meinai kafam norien rəutən. Ik nakawəh narimnar yame pəh nien mə kafam, kini mampik nəviginien ye nəsimien yame pəh nien mə kafam.’

²² “Kini yemehuə a rini-pən tukun mimə, ‘!Ik yorwok has! Nəgkiarien əmə kafam ramhajoun mə nimnoriah əgkəp. Nakwirkun ta mə yo yemə əutən, kini yakavəh

19:7: Luk 15:2 * 19:8: Eks 22:1 mine Nam 5:6-7 krəni mə tukmə yermamə kirik raməkrəh kin nar kirik, turkraməkeikei marpin-pən m-kwas. 19:9: Luk 13:16; Wok 16:31 19:10: Luk 15:4; Jon 3:17; 1 Tim 1:15 † 19:13: Nəgiarien kape Gris ramni mə yemehuə rimivəhsi-pən “mina” kirik kimi əriə kirikianə kirikianə. Mina kirikianə in rəmhen kin wan hundred taosen vatu. 19:17: Luk 16:10

narimnar yame pəh nien mə kafak, kini mampik nəviginien ye nəsimien yame pəh nien mə nəsimien kafak. ²³ ?Rhawor nimipəh nivəhyen kafak mane mivən mərəhu-pən ye bang, pəh nipig yame jakrerig iran, jakirkun nivəhyen kafak mane iriu profit kafan?"

²⁴ "Kini yamehuə a rarar mini-pən tuk narmamə yamə mine kasərer ipakə, mimə, 'Havəhsita mane yame yimivəhsi-pən kimin, mhavəhsi-pən kimi kwən a kafan mane ten.'

²⁵ "Kini iriə kimnhani mhamə, 'Yamehuə. Rapəh natuatukien meinai ruivəh-ta mane ten.'

²⁶ "Kini yemehua a rini-pən tuk əriə mimə, 'Yakamni-pre tuk əmiə mə, yermamə yame rawəh nar kirik, tukpivəhsi-pən min tiksın kimin. Mərig yermamə yame kafan nar kirik rirkək, tukpiwəh-sita fam kafan narimnar minə. ²⁷ Kini taktəkun ai, kafak tikmir yamə mine khapəh nisorkeikeyen mə jakuə king kapəriə, takhakir əriə mhauə, mishopni əriə ye nimrik.' "

*Yesu rimavən Jerusalem mor əpu mə in king
(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)*

²⁸ Kini nipig Yesu rimnəgkiar ta, kini In rimneriwək məkupən mamvən Jerusalem, kini narmamə kimnhakwasig kin. ²⁹ Nipig kimnhauə ipakə tuk yerkwanu mir a Betfas mine Betani ye tukwas a kamni kimə Olif, kini In rimini-pən tuk kafan yermamə mir kiraru mimə, ³⁰ "Takravən apa yerkwanu yame nakaravaag-pən ikin. Ikin a, takwəm kwaji dongki kirik yame kipəh hanə nəsuəyen iran. Nakrarisin mwəsıg mirauə. ³¹ Kini tukmə yermamə kirik raiyoh-pre əmiru mimə, "?Nakararisin dongki a tuk naha?" Kini takrani-pən tukun mirəmə, 'Yermaru kapətawə rimə tukrəsua iran.'

³² Kini kimiravən mwəm naha nhagin yame Yesu rimini. ³³ Kini nipig kimirarisin kwaji dongki, kini narmamə kapəriə a dongki kimisaiyoh əriu mhamə, "!Eh! ?Nakararisin dongki a tuk naha?"

³⁴ Kini iriu kirəni-pən tuk əriə mirəmə, "Yermaru rimə tukrəsua iran."

³⁵ Kini kimwəsıg miravən kimi Yesu, mawəpeinə-pən kin kapəriu kot ye nimetai dongki, kini mwasitu ye Yesu rhaktə məsuə ye kwaji dongki a. ³⁶ Nipig rimnəsua iran mamvən, kini kafan narmamə kisəpəkiək ta kin kapəriə kot misətu mimhahuvə-pən kin kimi swatuk.

³⁷ Kini nipig Yesu rinamuə ipakə tuk Jerusalem, maməsua ye dongki a, mamuə ye tukwas e kamni kimə Olif. Kini narmamə minə kafan khapsaah kimnhauə. Rikiria m-fam ragien, kharikakun mamhani vi vi Kughen masokrən apomh tuk nimtətien yamə mine kimisəm In ramor. ³⁸ Kini mamhani mhamə,

"Pəh kivəh-si haktə Kwən en ramuə ye nhag Yermaru! (Sam 118:26)

Pəh nəmərınuyen tukrarə apa ye rao ye neai.

Kini apa yerpirig əgkəp ye rao ye neai,

pəh kivəh-si haktə nhag Kughen Yermaru."

³⁹ Kini Farisi minə tiksın yamə mine kasərer aikin khani-pən tukun mhamə, "Yhajoun. Ni-əhu kafam narmamə minə mə tukhapim əmə."

⁴⁰ Mərig Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, "Tukmə narmamə mine e khapim, kapier minə e tuksokrən-okrən."

Yesu rimini mə nəmə Jerusalem tuksarə ye narpinien

⁴¹ Kini nipig Yesu rimauə ipakə məm taon a Jerusalem, kini mamasək tuk narmamə minə aikin a. ⁴² Mamni mimə, "!Eh! Nar apnapig mə nimisəpəh narimnar yame ravəhsi-pə nəmərınuyen kimi əmiə miseriaji-pə ai təkun, mərig tokmə nakpiharkun əriə ai taktəkun, kini Kughen ripivəhsi-pre kimi əmiə. Mərig nikam. Narimnar minə a kaserkwaig to nakhapəh nisəmien. ⁴³ Mərig nipig minə e yame ramuə tuk əmiə, kapəmiə tikmir minə tukhauə misərer rukrao irəmiə, tukhakir nimoptanə mhakir ihaktə kor kəsik kəupə kin ye kapəmiə taon, misor əswasig kin tuk əmiə. ⁴⁴ Kini iriə tuksoriah

19:26: Mat 13:12; Mak 4:24-25; Luk 8:18 † 19:35: Sek 9:9 ramni profesi kirik mə Kristo tukrəkwtə-pən ye dongki mamuə Jerusalem rəmhen kin king.

fam nimə minə ye taon kapəmiə, to kapier kirik ye kapəmiə nimə minə rīpəh nərərien. Kini tukshopni əmiə mifam mine kapəmiə kwajikovə minə. Narimnar minə fam e tukruə meinai kimiə nakseinein nīpig e towei yame Kughen rīmauə mə tukrīvəh miragh əmiə iran.”

Yesu rīmnəko ye-rhav narmamə yamə mine kasor maket ye Nimə Ehuə kape Kughen (Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)

⁴⁵ Kini Yesu rīmavən ye Nimə Ehuə kape Kughen, maməko yerhav narmamə yamə mine kasor maket aikin. ⁴⁶ Kini In rīmini-pən tuk əriə mə, “Kimirai-pən ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə, ‘Kafak nimə, in nimə kape nəhuakien,’ (Aes 56:7) mərig kimiə naksor ruə rəmhen kin ‘nimə kirik yame yəkrəh minə kaserkwaig ikin.’ (Jer 7:11)”

⁴⁷ Kini kwasig ikin, ye nīpig m-fam, Yesu rīmnəwhag apa ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen. Kini jif pris minə mine nəmhajoun kape Loa kape Moses, mine nəmehuə minə kape kwənərəus kape Isrel, kasarhakin swatuk mə tukshopni Yesu, ⁴⁸ mərig khapəh nisəmien, meinai nīpig m-fam narmamə khapsaah iriə min, meiani kisorkeikei pik mə tukasərig nəgkiarien minə kafan, kini nəgkiarien kafan ramuh kapəriə nətərigien.

20

Namehuə minə kape Isrel kisarkut mə tuksəm-ru nehuəyen kape Yesu mə rīmasip-kaa (Mat 21:23-27; Mak 11:27-33)

¹ Nīpig kirik, Yesu rīmnəməvhag kimi narmamə apa ye Nimə Ehuə Kape Kughen, mamni-ərhav nəvsaoyen huvə kape Kughen kimi narmamə. Kini jif pris minə mine nəmhajoun kape Loa kape Moses mine nəmehuə minə kape kwənərəus kape Isrel kimnhauə masəm In. ² Misaiyoh mhamə, “?Nakamhawor narimnar minə e? ?Pa nhagin rīmivəhsi-pre nehuəyen mə takor narimnar məknekin?”

³ Kini Yesu rīni-pən tuk əriə mə, “Rhuvə. Jakaiyoh kin naiyohyen kirik kimi əmiə. Tukmə nakhani atuatur, jakni-pre tuk əmiə mə Pa nhagin rīmivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo tuk norien narimnar. ⁴ Hanipə-ru tuk Yo mə ?Pa rīmivəhsi-pən nehuəyen kimi Jon mə tukror baptaes ye narmamə? ?Kughen uə yermamə?”

⁵ Kini kinasəsiwən-əsiwən kimi əriə minə mhamə, “?Tukshaw ni e? Tukmə kitawə khani mə Kughen rīmivəhsi-pən nehuəyen kimi Jon, mərig Yesu tukrīni mimə, ‘?Tukmə Kughen rīmivəhsi-pən nehuəyen kimin, rhawor e kimiə nakhapəh nhaniyen nəfrakisien iran?’ ⁶ Mərig to khapəh min nhaniyen mə, ‘Yermamə əmə rīmivəhsi-pən nehuəyen kimin,’ meinai narmamə minə e kamhani mə Jon in profet əfrakis.”

⁷ Kini kishorpin mhamə, “Kimawə yakseinein mə pa rīvəhsi-pən neihuəyen kimin.”

⁸ Kini Yesu rīmini-pən tuk əriə mə, “Kini Yo min, to yakpəh niniyen mə Pa rīmivəhsi-pə neihuəyen kimi Yo mə jakor narimnar minə e.”

Nuhpikinien kin plantesen kape grep (Mat 21:33-46; 22:15-22; Mak 12:1-17)

⁹ Kini Yesu rīmini nuhpikinien kirik kimi narmamə mimə, “Yermamə kirik rəsım kin kafan plantesen kape grep. Kini in mərəhu plantesen a ye kwermi narmamə tiksın, marə, mītərhav ye tanə pisin marə kape nīpig apomh. ¹⁰ Kini kwəkwai grep rīmhiak, kini yemehua kape plantesen rher-pən kin kafan tiksın manaja mə tukhavən misəm narmamə yamə mine kisəsım aikin mə tukhavəhsi-pən grep nan, rəmhen kin nərok kafan. Mərig iriə kisarar, mharaptərakın kwən ai, misərkis-ərkis, misher-pən kin mə tukrīrerig, mhapəh nhavəhsi-pənien mane kirik kimin. ¹¹ Kini yamehua ai rarə mher-pən min kin kafan kirik yermamə. Mərig iriə kimnhauh min misor naurisien kimin, misher-pən kin mə tukrīrerig, mhapəh nhavəhsi-pənien mane kirik kimin. ¹² Əmaikin, yamehua kape plantesen rher-pən min kin yermamə kirik min. Kimnhauh in, misəko yerhav in. ¹³ Kini yamehua kape plantesen a rīmə ‘?Jakhawor ai taktəkun? Rhuvə mə jakher-pən kin narik keikei, tukmə ror iriə tukhasiai in.’ Kini rher-pən kin ruvən.

¹⁴ Mærig iriæ kisæm khamæ, 'Kwajikovæ atuatur e kape yamehuæ kape plantesen. Pæh kishopni pæh plantesen e tukror kapætawæ kin.' ¹⁵ Mæknekin kharaptæraekin, misarkwærhav kin ye nækwai plantesen, mishopni.* ?Yamehuæ kape plantesen a tukrhawor min? ¹⁶ Tukrivæn mhopni-hopni narmamæ minæ ai, mærahu-pæn plantesen a ye kwermi narmamæ pisin."

Kini nipig narmamæ kimisærig nægkiarien a khamæ, "Pæh nar a tukripæh norien næfrakisien kin."

¹⁷ Mærig Yesu rimnarha tim tim iræriæ mimæ, "Nækwækwæ kape Kughen ramni mæ, "Sæpaag e, yame narmamæ kape nævhirækinien nimæ kimisarakikin, mærig Kughen rimnor in ruauæ Sæpaag huvæ yame tukrækir mækupæn.' (Sam 118:22) "Mærig nægkiarien e nipran naha? ¹⁸ Mæ narmamæ mifam yamæ mine kamharæh pikin sæpaag a, nikikririræ tukrakapir. Kini yermamæ yame sæpaag a tukrimamir, mhopni, mhosis."

¹⁹ Kini næmhajoun kape Loa kape Moses mine jif pris minæ kimnharkun mæ nuhpikinien minæ a ramni iræriæ; ror mækneikin, kimisarha-kin swatur mæ tukharaptæraekin aihuaa æmæ In, mhawæhsi-pæn ye kalabus, mærig kimisæpæh meinai kimnhagin kin narmamæ.

Næmehuæ kape Isrel khamæ tukhavæhsi-æhu Yesu tuk nægkiarien ye nikarin kape takis (Mat 22:15-22; Mak 12:13-17)

²⁰ Kini næmhajoun kape Loa kape Moses, mine jif pris minæ kimisarha tim tim ye Yesu misorkeikei mæ tukharuk-pæn nægkiarien kirik iran tuk nægkiarien kafan, mhawæhsi-pæn in ye kwermi gavman kape Rom. Kini misarar mishæpæn kin narmamæ tiksîn mæ tukhavæn masor kæt kæsua kimin. ²¹ Kini kæt kæsua minæ kimnhavæn misaiyoh Yesu mhamæ, "Yhajoun. Yakharkun mæ lk yermamæ atuatur. Nakpæh niginien kin yermamæ mæ to rivi kafam nærigien, meinai rikim rapæh næsikien mæ yermamæ kirik rehuæ uæ yermamæ kirik reiwaiyu, mærig nakamæfrakis æmæ, kini nævhagien kafam ramæri-pæn æmæ norien yame Kughen rorkeikei. ²² Ni-ru tuk æmawæ mæ, ?Ratuatur mæ tukasærok-pæn takis kimi Sisa, yamehuæ kape Rom, uæ nikam?"

²³ Mærig Yesu ruirkun mæ kimnhani æmæ naiyohyen a mæ in tukrini nægkiarien kirik yame tukhani hah in tukun. ²⁴ Kini mini-pæn tuk æriæ mæ, "Havæn-ru mhawæh mane kirik mhauæ pæh yakæm. ?Mæ nanmi pa ramæmir-pæn aikin? ?Mine nhag pa?"

²⁵ Khamæ, "Nanmi Sisa, mine nhagin."

Mæknekin Yesu rini-pæn tuk æriæ mæ, "Namhen. Nar kimini kimæ kape Sisa, havæhsi-pæn kimi Sisa. Mærig nar kape Kughen, hawæhsi-pæn kimi Kughen."

²⁶ Kini kisakur pik kin nægkiarien yame Yesu rimirpen, miseinein nhawæhsi-æhuyen Yesu ye nimri narmamæ kin naiyohyen. Mhapæh nhaniyen nar kirik.

Sadusi minæ khamæ tukhavæh-si æhu Yesu tuk nægkiarien ye nikarin kape nimraghien rerin

(Mat 22:23-33; Mak 12:18-27)

²⁷ Kini Sadusi minæ tiksîn kimnhauæ tuk Yesu. Iriæ khamæ ta mæ narmamæ yamæ mine kwænhamhæ, to khapæh nhamragh-minien ye rao ye neai. ²⁸ Kini kimisaiyoh-pæn kin nægkiarien kirik kimi Yesu mhamæ, "Yhajoun. Moses rimirai-pæn ye Loa kapætawæ mæ tukmæ kwæn kirik rimhæ-tan kin kafan piraovin, mærig kiripæh hanæ niweimækien kin kwajikovæ kirik, kini piauni kirik tukramækeikei mikir pian a tukaweimæk†, kini kwajikovæ minæ tukharaptæraekin min nhag yermamæ yame rimamhæ. ²⁹ Tukmæ narman seven, iriæ piauriæ minæ. Nimrin nupan rarkuræk kini mipæh niræhyen kafan kirik kwajikovæ, mimhæ. ³⁰⁻³¹ Kini tukmæ yame rikwasig kin rikir piraovin kape piauni yame rimamhæ, kini mipæh neimækien, kini mimhæ min. Kini naorahini yame ror kisisær kin

* ^{20:15:} Yesu ramni nuhpikinien kape plantesen mæ næmæ Isrel kimishopni profet tu minæ tiksîn kape Kughen, kini mærig ruirkun ta mæ tukshopni min In. ^{20:18:} Aes 8:14-15; Rom 9:33; 1 Pet 2:8, 3:14 ^{20:20:} Luk 11:54 † ^{20:28:} Moses rimini mæknekin ye Dut 25:5-6.

ror əmə min nar kirikianə kin meriaji iriə fam a seven kisarkurək ye piraovin a, kini mhamhə fam, mhapəh niseiməkien. ³² Kini en piraovin ai rimhə min. ³³ Kini ye nipig kape narmamə tukhamragh min iran, iriə ai seven iriə piauriə minə, ?piraovin ai tukror piraovin kin kape pa nhagin?”

³⁴ Mərig Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Ye tokrei tanə e, narman mine nipiraovin kisarkurək. ³⁵ Mərig ye nipig kape narəyen vi, narmamə yame Kughen rikin ragien tuk əriə mə tukhamragh min ye nimhəyen kini mivəh əriə mivən kisarə ye narəyen vi, to iriə khapəh nisarkurəkien. ³⁶ Kini iriə to khapəh nhamhəyen meinai tuksəmhen əmə kin agelo minə. Kini iriə ji Kughen minə meinai In rimnor əriə kamhamragh min ye nimhəyen. ³⁷ Kini Moses ramhajoun ye nəkwəkwə kafan mə narmamə tukhamragh min ye nimhəyen kapəriə, mamni mə nipig in rimnəm nai kirik ramuək; aikin, Moses rokrən kin Kughen mimə Ik, ‘Ik Ik Kughen yame Ebrahim, Aesak mine Jakob karhəgnəgin hanə Ik.’ ³⁸ !Kitawə kharkun mə irisir kirharə iriə Kughen meinai nar apnapig kwərhimhə ta tu mirhokupən Moses, mərig Kughen ramni mə karhəgnəgin hanə In. !Kini pa rimə narmamə mhə minə ksəgnəgin Kughen, mərig narmamə yamə mine kamhamragh!” †

³⁹ Kini Farisi§ tiksın kimhani-pən tuk Yesu mhamə, “Yhajoun, nimirpen huvə nəgkiarieren.” ⁴⁰ Kini iriə m-fam kimnhagin kin naiyoh-pən-minien nəgkiarieren kirik kimin.

Yesu rimivəh-si əhu Farisi minə kin naiyohyen əutən kafan

(Mat 22:41-46; Mak 12:35-37)

⁴¹ Kini Yesu ramaiyoh-pən əriə mimə, “?Rhawor e kamni kimə, ‘Mesaea in kwənərəus əmə kape Deved?’ ⁴² Mərig, səmru, Deved rimirai-pən ye Ol Sam mimə, “Kughen Yermaru rimini-pən tuk Yermaru kafak mimə,

“Əkwətə ye kwermik matuk

⁴³ Meriaji nipig jakor ik takehuə ye tikmir kafam minə.” ’

(Sam 110:1)

⁴⁴ “Ye nəgkiarieren e, Deved rimnokrən kin Mesaea mə ‘Yermaru.’ ?Mərig nakshawor mamhani mə Mesaea in kwənərəus əmə kape Deved?”

Yesu rimnəgkiar ye nəmhajoun minə kape Loa kape Moses

(Mat 12:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54)

⁴⁵ Nipig narmamə kisətərig kin, In rimini-pən tuk kafan narmamə mimə, ⁴⁶ “Kimiə takasərig əmiə tuk namhajoun kape loa kape Moses. Iriə rikiriə ramagien tuk nivəhsi-pənien neipən huvə. Kini tukmə khavən apa ye maket, misorkeikei pik mə narmamə minə fam tuksaowiə kimi əriə mhasiai əriə. Kini tukmə khavən ye nimə kape nofuginien, misorkeikei mə tukasəkwətə əkupən, kini tukmə khavən ye lafet, misorkeikei mə tuksəkwətə ye kwənmhaan kape nisaiyen. ⁴⁷ Kini tukmə piahwaru yame kimnamhə-tan kin, kini iriə kasəkrəh kin kafan nautə. Kini masəhuak apomh min mə narmamə minə tukhasiai əriə. Narpinien kapəriə tukriskai rapita.”

21

Piahwaru yame kimnamhə-tan kin ravəhsi-pən mane kimi Kughen

(Mak 12:41-44)

¹ Kini Yesu ramkwətə ipakə tuk kwənmhan yame kivəhsi-pən mane kimi Kughen ikin, mivaag haktə məm narmamə kapəriə nautə rehuə kamhavəhsi-pən mane kapəriə. ² Kini məm min piahwaru kirik kimnamhə-tan kin ruə; kafan mane rirkək. Kini in miwəhsi-pən əmə siren* kiraru. ³ Kini Yesu rimə, “Yakamni əfrakis tuk əmiə. Piahwaru e kimhə tan

20:37: Eks 3:2,6 † 20:38: Sadusi minə kimnhani nəfrakisien ye Ol Testamen, mərig kimnhapəh nhaniyen nəfrakisien mə narmamə yamə mine kwənmhamhə tukhamragh min. Mərig Yesu ramhajoun əriə mə Ol Testamen ramni mə Ebrahim, Aesak mine Jakob kwərhamragh min ye rao ye neai, ramhajoun-pən mə narmamə yamə mine kwənmhamhə tukhamragh min. § 20:39: Nəgkiarieren kape Gris ramni mə “nəmhajoun kape Loa kape Moses.” * 21:2: Pəh nien mə rimivəhsi-pən “siren” mərig mane kiraru kape nəmə Isrel, mə “lepta.”

kin, kafan mane rirkək, mærig in rimivəhsi-pən mane kimi Kughen rapita fam mane yame narmamə minə tiksın kimnhavəhsi-pən. ⁴ Narmamə ai kimnhavəhsi-pən əmə nıpar mane, mamhapəh nıpərin. Mærig pıahwaru e kafan mane rirkək pawk, mærig rimivəhsi-pən fam mane yame tukrivəh nımri nəvıginien kin nan.”

Nımtətien minə kape Nıpig Kwasıg
(*Mat 24:1-35; 42-44; Mak 13:1-37*)

⁵ Kını kafan tiksın narmamə kasəgkiar ye Nımə Ehuə kape Kughen yame kafan kapier ehua minə khahuvə, mine narımnar huvə minə a imə yame narmamə kamhavəhsı-pən kimi Kughen. Kını Yesu rını mımə, ⁶ “Nımə e nakasəm ai taktakun, mærig nıpig ramuə yame narmamə tuksatmətəg-ətəg kapier minə kape nımə e, kapier kırık to rıpəh nərerien a ikın ramərer ikın taktəkun.”

⁷ Kını kisaiyoh-pən In mhamə, “Yhajoun. ?Narımnar minə e tuk nagheen ruə? ?Kını naha nımtətien tukrhajoun mə pəh nien mə tuktu narımnar minə e tukhatərhav pə?”

⁸ Kını Yesu rımə, “Takasəkeikei masərig əmiə mə yermamə kırık tukrıpəh neikuəyen irəmiə mivi əmiə. Meinai narmamə khapsaah tukhauə mhamə, ‘Yo, yo e Kristo’ kını tiksın tukhani mhamə, ‘Nıpig kape narımnar minə e rınamuə ipakə.’ Mærig takhapəh nhakwasıgien kın əriə. ⁹ Kını nıpig takasərig nəvsaoyen kın mə narmamə kasarowagın, uə narmamə kasərer mashopni gavman kapəriə, mærig takhapəh nhaginien. Narımnar minə a tuksəkupən kin, mærig pəh nien mə Nıpig Kwasıg a.”

¹⁰ Kını Yesu ramrıpin nəgkiarieren mımə, “Kwənərəus minə tiksın tukhauh mın kwənərəus pısın minə tiksın. Kını gavman kırık tukruh gavman kırık. ¹¹ Kını mig ehua minə tuksavən. Kını nıkumhə tukravən ikın minə khapsaah ye tokrei tanə, kını nəmhəyen skai minə tukhavəh narmamə ye tokrei tanə. Kını apa yerpirig ye nımago-ago, narımnar tukhauə mısor riki narmamə khagin. Kını tuksəm nımtətien ehua minə ye neai. ¹² Mærig kwasıg ikın narımnar minə a tukrıterhav, narmamə tukharaptərekin əmiə, mhauh əmiə, mısərip əmiə ye nımə kape nofuginien kapəriə, mhavəhsi-pən əmiə ye kalabus. Mısərip əmiə ye nımri king minə, mine nəmehua minə kape gavman meinai kimiə nakamhavəh nhagık mamhani nəfrakısien irak. ¹³ In a nıpig atuatuk yame takhani-ərhav nəvsaoyen huvə kimi əriə. ¹⁴ Mærig takhapəh nisətərig-kupənen mə naha nəgkiarieren takhani-pən tuk əriə, ¹⁵ meinai Yo jakvəhsi-pre nəgkiarieren atuatuk kimi əmiə kını mivəhsi-pre nırkunien kimi əmiə, kını mor kapəmiə nəgkiarieren rəsanın, kını kapəmiə tikmır minə tukhapəh nıshorpinien nəgkiarieren, mhapəh nhaniyen mə kimiə nakseikuə. ¹⁶ Kını kapəmiə tatə minə mine mamə minə mine piaumiə minə mine kapəmiə kwənərəus minə mine kimiə minə tiksın tukseighan-pən kın əmiə ye kwermi tikmır minə kapəmiə. Kını mıshopni əmiə tiksın. ¹⁷ Narmamə m-fam tuksəməkin əmiə meinai nakamhani nəfrakısien irak. ¹⁸ Mærig kimiə taksarə huvə əfrakis, to kimiə kırık rıpəh nerweiyen. ¹⁹ Tukmə naksərer tım tım, mıshatətə irak ye nıpig əutən yamə mine kamhauə ye kapəmiə nımraghien, takhavəh nımraghien rerin.

²⁰ “Mærig tukmə naksəm mobael minə khapsaah khauə mısərer kurao ye taon e Jerusalem, kını kimiə takasəkeikei mharkun mə pəh nien mə tuktu kını kisoriah əgkəp taon a. ²¹ Kını kimiə yamə mine nakasarə ye Judia, takasəkeikei misaiyu misap mhavən miserkwaig apa ye tukwas minə. Kını kimiə yamə mine nakasarə ye taon a, takasəkeikei misap. Kını kimiə yamə mine nakasarə ikın minə rarkurao ye taon a, takhapəh nhavənen imə ye taon a, ²² meinai nıpig a in nıpig kape Kughen tukror narpinien kimi narmamə yamə mine kasor norien has. Kını nəgkiarieren yame kımırai-pən ye Nəkwəkwə kafan tukruə mor nəfrakısien kın. ²³ !Awəh! Nəmhəyen ehua tukruə tuk nıpiraovin yamə mine kisor tıpriə, mine yamə mine kahavəhsi-pən nah kimi kwajikovə, meinai nahasien ehua tukruə ye tanımtanə. Kını Kughen tukror niemhaa mine narpinien kimi nəmə Isrel minə fam. ²⁴ Kını tukshapni narmamə kın nau, kını nıpig kapəriə tikmır minə kisapita əriə, tukhakır əriə mhavən ye kantri pısın pısın minə mısor əriə rəmhen kın slef minə kapəriə.

Kini narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel tuksəvi-əsis Jerusalem mhavəh-si əhu narmamə yamə mine kisarə aikin, misarmaru irəriə mhavən miseriaji nipiğ kapəriə tukror infamien.†

²⁵ “Kini nimtətien tiksın tukhauə ye mirh mine makuə mine kəmhau minə. Kini eikin e ye tokrei tanə. Kini tahik tukrəsəsao, peao-peao minə tukhavi pik, narmamə m-fam tukhagin kin, rukreikin kapəriə kapə. ²⁶ Narmamə tukhagin pik, nimririə rəpignap kin nahasien ehua yamə mine tukhauə ye tokrei tanə meinai narimnar kape neai kasərer tim tim pawk, məriğ Kughen tukrikiu-kiu irəriə. ²⁷ Kini ye nipiğ a, tuksəm Ji Yermamə tukreiwaiyu-pə ye nimar napuə kirik ye nəsaninien, nikhakien ehua tukrarkurao iran. ²⁸ Kini nipiğ narimnar minə a kharikakun mhauə misor nəfrakisien kin, sərer misarha faktə ye neai, meinai pəh nien mə tuku kapəmiə Kristo tukruə mirisin əmiə.”

²⁹ Kini In rimini nuhpikinien kirik kimi əriə mimə, “Nakharkun-ru nai e fig mine nai minə tiksın. ³⁰ Tukmə nimariə rəsaa, mhapir-pir min, ramor nimtətien mə in nipiğ kape nəsimien. ³¹ Ye norien kirikianə əmə min, tukmə naksəm narimnar minə a ror məknakin, ramor nimtətien mə pən nien mə tuku narmaruyen kape Kughen tukruə. ³² Yakamni əfrakis tuk əmiə mə narmamə yamə mine kasarə ye rao e to khapəh nhamhə-famien kwasig ikin narimnar minə fam e tukritərhav-pə. ³³ Napuə mine nimoptanə tukawəkeikei mirarkək, məriğ nəgkiarieren kafak to riphəh nirkəkien tuk nipiğ kirik.”

³⁴ Kini Yesu ramripin nəgkiarieren mimə, “Takasəkeikei misəriğ əmiə. Takhapəh nisoriahyen nipiğ kapəmiə tuk norien əmə lafet, misapis kin ninimien, misətəriğ pik kin narimnar kape tokrei tanə, tamə Nipiğ Kwasig tukruə mor kakur kimi əmiə rəmhen kin yame kwənməkuru ramhotərək kin əmiə, naksakur. ³⁵ Meinai nipiğ a tukruə miwəh fam narmamə kape tokrei tanə. ³⁶ Məriğ nipiğ mifam takasəkeikei misərer matuk, kini masəkeikei masəhuak mə takhavəh nəsaninien rəmhen mə takasərer tim tim əmə ye nipiğ narimnar m-fam a tukruə, kini in a riki Ji Yermamə tukragien tuk əmiə ye nipiğ taksərer ye nimrin.”

³⁷ Kini nipiğ m-fam Yesu raməvhag kimi narmamə apa ye Nimə Ehuə kape Kughen, kini yenpiğ minə In ritərhav miwən apa tukwas a kamni kimə Olif, mamapir aikin. ³⁸ Kini yenpiğ-enpiğ minə fam, narmamə kamhauə misətəriğ kin kafan nəgkiarieren apa ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen.

22

*Judas rimneighan-pən kin Yesu kimi tikmir minə
(Mat 26:1-5, 14-16; Mak 14:1-2, 10-11; Jon 11:45-53)*

¹ Kini nipiğ kape nəviginien e kamni kimə Bred yame Yis Rirkək iran ruauə ipakə, kini lafet a ririkakun ye nipiğ kape nəviginien e kamni kimə Nəviərokinien. ² Kini hae pris minə mine nəmhajoun kape Loa kape Moses kasarhakin məniwən swatuk tuk nhopniyen Yesu. Kasarhakin məniwən swatuk meinai kamhagin kin narmamə.* ³ Kini Setan rimavən yerki Judas, nhagin min kirik e Iskariot, in yermamə twelef kirik kape Yesu. ⁴ Kini in rimavən mægkiar kimi hae pris minə mine nəmehua minə kape mobael kape Nimə Ehuə Kape Kughen, mamharai mhun mə tukreighan-kin Yesu rivən ye kwermiriə. ⁵ Kini rikiriə ragien, kini kimiseighan kin mə tukhawəh-si pən mane kimin. ⁶ Kini Judas reighan kin nəgkiarieren kapəriə, mə tukror, kini mamawhin nipiğ yame narmamə tukharkək iran, kini reighan-pən kin Yesu rivən ye kwermiriə.

*Lodsapa
(Mat 26:17-19; Mak 14:12-16)*

† 21:24: Yesu rimamhə, newk 40 ruə muavən, kini ye newk 70 AD, mobael kape Rom kimisoriah Jerusalem. 21:24: Sam 79:1; Rev 11:2 21:25: Aes 13:10; Esik 32:7; Joel 2:31; Rev 6:12-13 21:27: Dan 7:13; Mat 26:64; Rev 1:7 * 22:2: Nəmehua minə kimnharkun mə tukmə kimishopni Yesu, narmamə tukhauh əriə tukun. 22:3: Jon 13:2,27

⁷ Kini nipig kape lafet e kamni kimə Bred Yame Yis Rirkək Iran ruauə, kini ye nipig a, narmamə tukasəkeikei mhauh kwaji sipsip tuk nəviginien e kamni kimə Nəviərokinien.

⁸ Kini Yesu rimmokrən kin Pita mine Jon, mini-pən tuk əriu mə, “Ravən kini mwor əpnəpeinə ye nəviginien kape Nəviərokinien apa ikin tukhavən misəvigin ikin.”

⁹ Kini kirəni-pən tukun mirəmə, “? Nakorkeikei mə kimru jakravən hiə mwor əpnəpeinə ye nəviginien?”

¹⁰ Kini rini-pən tuk əriu mimə, “Wətərig huvə ru. Nipig kimiru nakratərhav-pən Jerusalem, kini takwəm kwən kirik ramrəh jag ehuə kirik kimiruk pən nu iran. Kini takrakwasig kin mirhuvən ye nimə kirik yame in ramvən ikin. ¹¹ Kini takrani-pən tuk yemehuə kape nimə mirəmə, ‘Yhajoun rimmher-pə kin əmru mə jakrauə mwaiyoh-pre ik mə ?kwənmhaan a in hiə yame In mine kafan minə narmamə tukhavən misor nəviginien kape Nəviərokinien?’ ¹² Kini in tukrikir əmiru nakrhuvən apa yerpərig ye nimə yame kimnətu huvə ta narimnar kape nəviginien aikin. Kini takwor əpnəpeinə ye nəviginien aikin.”

¹³ Kini kimiravən mwəm narimnar m-fam rəmhen kin yame Yesu rimini. Kini kwor əpnəpeinə ye nəviginien kape Nəviərokinien.

Nəviginien infamien kape Yesu mine kafan narmamə minə

(*Mat 26:20-30; Mak 14:17-26; Jon 13:21-30; 1 Kor 11:23-25*)

¹⁴ Kini ye nipig kape nəviginien, kini Yesu rimavən məkwətə-pən ye tebol iriə kafan aposol minə. ¹⁵ Kini mini-pən tuk əriə mə, “Pəh nien mə tuktu, kor nəmhəyen kimi Yo. Mərig yakorkeikei pik mə tuksəkupən misor kwis nəviginien kape Nəviərokinien. ¹⁶ Yakorkeikei pik mə kitawə tuksəvigin məkneikin meinai, jakpəh nən-min-ien nəviginien kape Nəviərokinien meriaji-pən niprai nəviginien e tukruə mor nəfrakisien kin ye narmaruyen kape Kughen.”

¹⁷ Kini Yesu rimivəh kap waen mini-vi-vi Kughen tukun, kini mimə, “Kimiə fam havəh mhanim, ¹⁸ meinai taktəkun ai yakamni-pre tuk əmiə jakpəh ninim-minien waen meriaji-pən nipig Narmaruyen kape Kughen tukruə.”

¹⁹ Kini miwəh bred mini-vi-vi Kughen tukun, kini mhapu, məwhai kimi kafan narmamə minə, mimə, “In e niprak yame yakavəh-sipre kimi əmiə. Nipig nakasən bred e, rikimiə tukraməsik Yo.”

²⁰ Kini ye norien kirikianə əmə, nipig kimisəvigin ta, Yesu rimivəh kap waen kini mini-pən tuk əriə mə, “Kap waen e in nitawik yame tukraiye tuk əmiə, kini ramhajoun promes vi yame Kughen ramor kimi narmamə. ²¹ Mərig taksətərig-ru. Kwən kirik ikin e kasəvigin kitawə min e ye tebol, kini in tukreighan-pən kin Yo ye kwermi tikmir minə kafak. ²² Yo, Ji Yermamə, jakaməkeikei mimhə rəri-pən nərigien kape Kughen. !Mərig, awe! Narpinien ehuə tukrivən tuk yermamə yame rameighan-pən kin Yo ye kwermi tikmir minə kafak.” ²³ Kini kinisaiyoh əriə minə mhamə, “?Kitawə pa tukror norien a?”

Aposol minə kimisotgoh kimi əriə mə pa in rehuə rapita

²⁴ Kini nar min kirik, iriə kimisotgoh kimi əriə minə mhamə pa nhagin irəriə in yerpərig pik rapita əriə. ²⁵ Mərig Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “King minə kape tokrei tanə kasarmaru ye narmamə ye kapəriə nəsaninien, mamhawəhsi-haktə atuk əriə mə iriə ‘narmamə kape nasituyen.’ ²⁶ Mərig kimiə, takhapəh nisorien məknakin. Tukmə kimiə kirik in yerpərig, in tukrəhsi-əhu in rəmhen kin kwajikovə. Kini tukmə kimiə kirik ramərəp kupən, kini in tukruə rəmhen əmə mə yorwok əmə kirik. ²⁷ ?Pa e in yerpərig pik, yermamə yame raməvigin ye tebol uə yorwok yame ravəh nəviginien mamuə? Nakharkun mə yermamə yame raməvigin ye tebol in yerpərig rapita. Mərig Yo, yemehuə kapəriə, nipig yimnamarə kitawə-m kimiə, yakəmhen əmə kin yorwok əmə kirik.

²⁸ “Kimiə e, nipig mifam nakasarə ipakə tuk Yo ye nipig yakamarə ye nipig əutən minə. ²⁹ Kini rəmhen əmə kin mə Rimik rawəhsi-haktə Yo mə jakuə king, kini Yo min

yakawəhsi-haktə əmiə mə takhauə rəmhen kin king minə, ³⁰ mə takhauə misəkwətə kitawə, masəvigin kwis ye nipig yame jakuə rəmhen kin king. Kini ye nipig a, kimiə min taksəkwətə ye jea kape king minə, kini kimiə takhauə misərer kupən ye kwənərəus minə twelef kape Isrel masəkir əriə masarmaru irəriə.”

*Yesu rimə Pita tukrini mə in reinein In
(Mat 26:31-35; Mak 14:26-31; Jon 13:36-38)*

³¹ Kini Yesu rini-pən tuk Saemon Pita mə, “Kəsi. Saemon. Setan rinaiyoh-pən ta Kughen mə tukreighaan kin in pəh in ruə mivəhsi-pən vəhsi-pən kimi əmiə mor nahasien kimi əmiə mə tukəm-ru mə nhatətəyen kapəmiə riskai uə nīkam. ³² Mərig Saemon, yimnəhuak tuk ik mə kafam nhatətəyen tukripəh nimir-əgkəp-ien. Kini nipig nakamarar ye kafam nətərigien mamrərig-pə min, ik takaməkeikei mor nətərigien kape piam minə tukhaskai.”

³³ Mərig Saemon Pita rimini-pən tukun mimə, “Yermaru. Yakamərer matuk mə kirau mik. Tukvəhsi-pən pawk ərau ye kalabus uə tukhopni pawk ərau.”

³⁴ Mərig Yesu rini-pən tukun mimə, “Pita. Yakamni-pre tuk ik mə tuk yenpig, kwasig ikin man rəkəkə, kini takni m-kisisər mə nakeinein Yo.”

Yesu ramor kwirig kimi narmamə kafan mə tuksarə ye nəmhyen

³⁵ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Apa kupən, yimnamher-pən kin əmiə yerkwanu minə, nimnəpəh nhawəhyen mane mine nitip mine bag mine sandel. ?Mərig rhawor irəmiə? ?Nimisəkwəkwə kin nar kirik uə nīkam?”

Kini khani-pən tukun mhamə, “Nīkam.”

³⁶ Kini rini-pən tuk əriə mə, “Mərig taktəkun ai, tukmə kafam mane aikin ye nitip, kini takaməkeikei miwəh mine bag. Kini tukmə kafam nau nisə rirkək, takaməkeikei mor salem kin kafam kot miwəh nimri nau nisə. ³⁷ Yakamni-pre tuk əmiə mə nəgkiarieren e ye Nəkwəkwə Kape Kughen yame raməgkiar irak, tukraməkeikei mor nəfrakisien kin, e ramni mə, ‘Narmamə khamə-ta mə in yemə-akapir loa.’† Əwəh, nəgkiarieren e ruə minor nəfrakisien kin ai taktəkun.”

³⁸ Kini iriə kamhəni mhamə, “Yermaru. Əmru. Nau nisə kiraru apa.”

Kini In rimini-pən tuk əriə mə, “Ah, nəmhen.”

*Yesu rimavən maməhuak apa ye Tukwas e kamni kimə Olif
(Mat 26:36-46; Mak 14:32-42)*

³⁹ Kini Yesu rimatərhav ye taon mivən apa ye tukwas e kamni kimə Olif rəmhen kin yame ramor nipig mifam. Kini kafan narmamə minə khakwasig kin. ⁴⁰ Kini kishaktə aikin a, rini-pən tuk əriə mə, “Takasəkeikei masəhuak mə nar kirik to ripəh nivəh-si-pən vəhsi-pənien kimi əmiə mor kapəmiə nhatətəyen rimir.” ⁴¹ Kini In rimipəh əriə mivən isok kəskəh əmə, mənimkur maməhuak mamni mimə, ⁴² “Tatə, tukmə rikim ragien, awəh, vəhsi-ta nəmhyen‡ yamə mine tukpihauə. Mərig takpəh norien ye nərigien kafak; or əmə ye kafam nərigien.” ⁴³ Kini agelo kirik rimasi-pən ye neai muə mivəhsi-pən nəsaninien kimin. ⁴⁴ Meinai rikin rimhə pik, kini ramətərig pik, kini maməhuak skai. Nəmnəhawkien rarkwəmətəih iran maiyu rəmhen kin yame nitaw jir ramaiyu məsik nimoptanə.§

⁴⁵ Nipig rimnəhuak ta, mərer mirerig-pə mə tukrəm kafan narmamə minə. Kini məm əriə kwəsapir yeru. Kwəəpou meinai rikiriə raməmhə. ⁴⁶ Kini rini-pən tuk əriə mimə, “?Rhawor nakasapir? Sarha, misəhuak mhamə nar kirik tukripəh niwəhsi-pən vəhsi-pənien kimi əmiə mə tukror nhatətəyen kapəmiə tukrəta irak.”

22:30: Mat 19:28 22:32: Jon 17:15 22:34: Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38 22:35: Luk 9:3; 10:4 † 22:37: Profesi e raməmir ye Aes 53:12. ‡ 22:42: Nəgkiarieren kape Gris ramni, “Vəh-si ta ‘kap.’ Kap ramor nuhpikinien ye nəmhyen.” § 22:44: Ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman yame kimirai ye Gris, nəgkiarieren ye ves 43 mine 44 rirkək.

Tikmir minə kape Yesu kimnhauə mharəh In
(*Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:2-11*)

⁴⁷ Nipig Yesu raməgkiar hanə, kwhen ehua ritərhav-pə tukun, kini kwən a Judas, in yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu, in rimikir əriə mhauə. Kini rimauə ipakə tuk Yesu mə tukraturəm-pən iran. ⁴⁸ Mərig Yesu rimini-pən tukun mə, “Judas. Yo Ji Yermamə. ?Mərig rhawor nakamuə mə takaturim-pə irak mameighan-pən kin Yo kimi tikmir minə?”

⁴⁹ Kini nipig narmamə kape Yesu kimisəm narimnar minə a, mharkun naha nhagin tukor, mhani-pən tukun mhamə, “Yermaru. ?Jakshawor? ?Jaksərai əriə kin nau, uə?”
⁵⁰ Kini iriə kirik rimnərai nimətirgi slef kirik kape jif pris kin nau.

⁵¹ Mərig Yesu rimə, “!Ah! !Nəmhen! Səpəh əmə!” Kini In rirap nimətirgi kwən a kini mor huvə min.

⁵² Kini Yesu rimnəgkiar kimi hae pris minə mine nəmehua minə kape mobael kape Nimə Ehuə kape Kughen, mine nəmehua minə kape kwənərəus kape Isrel, yame kimnhauə mə tukharaptərekin In. Mini-pən tuk əriə mə, “!Eh! ?Nakhamə ta mə Yo yermamə kape narowaginien, kini nakamhapik nau nisə mine kwətavhə minə mamhauə mə takharaptərekin Yo uə?” ⁵³ Nipig mifam yakamarə kitawə-m kimiə ye Nimə Ehuə kape Kughen. ?Mərig rhawor nakhapəh nharaptərekinien Yo aikin? Mərig taktəkun ai, in nipig atuatur kapəmiə- nipig yame nəpignapien in ramehua.”

Pita rimə in reinein Yesu
(*Mat 26:57-58, 69-75; Mak 14:53-54, 66-72; Jon 18:12-18, 25-27*)

⁵⁴ Kini khauə mharaptərekin Yesu mharəh mhavən imei jif pris. Kini Pita rikwasig kin əriə, mərig ripəh nivən-pakəyən tuk əriə. ⁵⁵ Narmamə minə a kimisher nap kirik ipakə tuk nimə kape hae pris, kini misəkwətə rao rao kin nap. Kini Pita rivən məkwətə iriə miriə. ⁵⁶ Kini piakəskəh kirik yame in yorwok kirik rimauə məm Pita ramkwətə, nəmrhawəniən kape nap risia-pen in. Kini pian a rarha tim tim iran, mini-pən tukun mimə, “Kwən min e in e iriu Yesu kimnaweriwək.” ⁵⁷ Mərig Pita rimini-pən tuk pian a mə, “Pian apa, yakeinein kwən en.”

⁵⁸ Kini kwasig ikin, ripəh norien tu, kwən min kirik ruə mini-pən tuk Pita mə, “Eh. Ik min kirik yermamə kafan.”

Mərig Pita rimə, “Eh. Pəh nien mə yo yermamə kafan.”

⁵⁹ Kwasig ikin, aoa kirik ruə muavən ta, kini kwən kirik raməgkiar skai kimi əriə mimə, “Yakamni əfrakis mə kwən e rinaməriwək iriu Yesu, meinai in min in yemə Galili.”

⁶⁰ Mərig Pita rimə, “Kwən apa, yakpəh-nirkun-əgkəpien nəgkiarien e nakamni.” Kini Pita raməgkiar hanə, man rəkakə. ⁶¹ Kini Yesu Yermaru rarar mivaag-pən məm Pita. Kini Pita, rikin ruh nəgkiarien kape Yermaru yame rimini iran mimə, “Tuk yenpig əmə e, kwasig ikin man rəkakə, takni m-kisisər mə nakeinein Yo.” ⁶² Kini Pita rimatərhav iruə, rimnasək rimnasək.

Narmamə kisarh iakei ye Yesu
(*Mat 26:67-68; Mak 14:65*)

⁶³ Kini ye nipig a, narmamə yamə mine kimnharaptərekin Yesu kimisarh iakei iran, mamhauh. ⁶⁴ Misarkis ətərekin nimrin kini mhauh, mhani-pən mhamə, “!Eh! !Profet! Ni-ru mə pa ramuh ik!” ⁶⁵ Kini kimnhani nəgkiarien hah rehua iran misoriah In.

Kimnərip Yesu ye kaonsel
(*Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24*)

⁶⁶ Kini yenpig-yenpig kin, nəmehua kape kwənərəus kape Isrel, mine hae pris minə, mine nəmhajoun kape Loa kape Moses khauə misofugin ye kaonsel kapəriə. Kini narmamə kharəh Yesu mhauə rərer ye nimri kaonsel a. Kini narmamə kape kaonsel kimnhani-pən tukun mhamə, ⁶⁷ “Ni-ru tuk əmawə mə ik e Kristo yame Kughen rimirpen uə nikam.”

Mærig Yesu rini-pæn tuk æriæ mæ, “To yakni pre tuk æmiæ, nakhapæh nhaniyen næfrakisien irak. ⁶⁸ Kini to yakaiyoh æmiæ, nakhapæh nishorpinien. ⁶⁹ Mærig ririkakun ai taktækun, Yo, Ji Yermamæ, Yo jakvæn mækwætæ ye kwænmmaan kape næsaninien mine nisaiyen, in e ye nikar Kughen matuk yame Ræsanin.”

⁷⁰ Kini iriæ m-fam kisaiyoh-pæn tuk Yesu mhamæ, “?Rhawor? Ik Ji Kughen uæ?”

Kini Yesu rimini mæ, “Nakamhani mæknen, næfrakisien.”

⁷¹ Kini khamæ, “To khapæh nhawhinien yermamæ min kirik mæ tukruæ mini-hah in, meinai kimisærig atuatur nægkiarien a ye nherin.”

23

Yesu rimnærer ye nimri Paelat

(*Mat 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38*)

¹ Kini narmamæ m-fam kape kaonsel kimisarar mhakir Yesu mhavæn kimi Paelat. ² Kini mharuk-pæn nægkiarien iran mhamæ, “Yimisæm mæ kwæn e in e ramkir kapætawæ narmamæ minæ mamor æriæ kasarmær, kini mamarar ye nærigien kapæriæ kasor tikmir iriæ gavman kape Rom, mamni-æhu æriæ mæ tukhapæh nisærokien takis kimi Sisa yame ramarmaru ye tanæ e. Kini in mamni-ærhav mæ in Kristo yame Kughen rimirpen ta mæ In king kirik.”

³ Kini Paelat raiyoh-pæn mimæ, “?Rhawor? ?Ik king kape næmæ Isrel uæ?”

Mærig Yesu rimini-pæn tukun mimæ, “Nakamni æfrah.”

⁴ Kini Paelat rini-pæn tuk jif pris minæ mine narmamæ m-fam mæ, “Yakpæh næm-pænien nar has kirik iran yame ramni mæ In rimnakapir loa kirik.”

⁵ Mærig iriæ kisokr-apomh mamhani mhamæ, “Nikam. Kwæn e ramæriwæk apnapig mamhajoun narmamæ mifam ikin minæ ye Judia, ririkakun Galili muæ meriaji-pæ eikin e, kini mamor nætærigien kapæriæ kaserwei misarmær.”

⁶ Kini nipig Paelat rimnærig nægkiarien a, raiyoh mæ, “?Rhawor? ?Kwæn e in yemæ Galili?” ⁷ Kini rimnærig mæ Yesu rimatærhav ikin a Herod Antipas ramarmaru ikin, in mher-pæn kin Yesu mæ tukrivæn mamærer ye nimri Herod, meinai ye nipig a, Herod min in ramaræ Jerusalem.

Yesu rimnærer ye nimri Herod Antipas

⁸ Kini nipig Herod Antipas rimnæm Yesu, rikin rimnægien pik, meinai rimnorkeikei mæ tukræm In ror tu. Herod rimnærig æmæ nævsaoyen kin, kini morkeikei mæ tukræm Yesu tukror nimtætien kirik. ⁹ Kini rimnaiyoh kin nægkiarien ripsaah kimi Yesu, mærig Yesu ramapnapig æmæ mipæh nhorpinien kafan nægkiarien. ¹⁰ Kini jif pris minæ mine næmhajoun kape Loa kape Moses kimisærer ye nimri Herod mamharuk-pæn nægkiarien ripsaah ye Yesu. ¹¹ Kwasig ikin, Herod Antipas mine kafan mobael minæ kimisarh iakei ye Yesu. Kini Herod rini-pæn tuk kafan mobael minæ mæ tuksarkaoh-pæn kin kot huvæ kirik kimin, kini mhakir mhavæn min kimi Paelat.

¹² Kupan ikin, Herod Antipas mine Paelat kimawor tikmir kimi æriu minæ. Mærig ye nipig a, iriu kimirauæ kirikianæ.

Paelat rimini mæ Yesu tukramækeikei mimhæ

(*Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16*)

¹³ Kini Paelat rimnokræn kin jif pris minæ mine næmehuæ minæ kape næmæ Isrel, mine narmamæ m-fam, kini iriæ mifam kimnhauæ kirikianæ. ¹⁴ Kini in rimini-pæn tuk æriæ mimæ, “Kwæn e, nimnharæh mhauæ ramærer ye nimrik, kini nakamhani mhamæ ramarar ye nærigien kape narmamæ kapæmiæ, kasor tikmir kimi gavman. Mærig yaknækir ta nærigien a ye nimrimia, kini mipæh næmien mæ rimnakapir loa kirik. Nægkiarien yamæ mine nakamharuk-pæn iran ripæh norien næfrakisien kin. ¹⁵ Kini Herod Antipas min, in rinækir min mæm mæ ripæh norien nar has kirik. Ror mækneikin in rimnher-pæ min kin kimi ætawæ, kini rimar æmæ tuk næmien mæ kwæn a in ripæh norien nar has kirik mæ to

khopni in tukun. ¹⁶ Pəh kafak mobael minə kisərkis-ərkis əmə in kini ai mishər-yerhav kin pəh ramvən.”

¹⁷ Ye nipiğ kape lafet kape Nəviərokinien, Paelat tukraməkeikei mirisin kapəriə kirik yermamə ritərhav ye kalabus.* ¹⁸ Mərig iriə m-fam kisokr-apomh mhamə, “!KİR ərhav kwən en pəh khopni! !Mərig risin Barabas rirerig-pə tuk əmawə!” ¹⁹ (Kwən e Barabas, kimivəhsi-pən in ye kalabus meinai in rimnor narmamə kamhauh mobael minə kape gavman ye taon a, kini in yhopni yermamə).

²⁰ Mərig Paelat rorkeikei mə tukririsin Yesu ramvən, kini in mægkiar min kimi əriə. ²¹ Mərig iriə kisokr-apomh pik min mhamə, “!Əsik-haktə in ye nai kamarkwao kin! !Əsik-haktə in ye nai kamarkwao kin!”

²² Mərig Paelat rimnəgkiar min kimi əriə yame ror kisisər kin, mimə, “?Rhawor? ? Kwən a In rimnor naha nhagin yame rahas? Yo yakpəh nəmien mə In rimnor nar has kirik yame ratuatuk mə tukhopni In tukun. Mərig pəh kafak mobael minə tuksərkis-ərkis əmə In, kini ai mishər-yerhav kin ramvən.”

²³ Mərig iriə kasəkeikei misəgkiar skai, kini masokrən apomh ye Paelat mhamə tukrəsik haktə pən ye nai kamarkwao kin. Kini misokrən apomh mamhavən, mhakurao ye nərigien kape Paelat. ²⁴ Kini Paelat rimini-ərhav mə Yesu tukraməkeikei mimhə rəri-pən nəgkiarien kapəriə. ²⁵ Kini meighan-pən kin ramvən ye kwermi kafan mobael minə mə tukharəh mhavən misor nərigien kape narmamə minə a. Mərig Paelat rimirisin Barabas e kupən kimivəhsi-pən ye kalabus tuk nuhyen mobael kape gavman mine nhopniyen yermamə.

Kimikir Yesu kivən mə tukhopni

(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)

²⁶ Kini nipiğ mobael minə kimnhakir Yesu mhatərhav ye taon, misəm yemə Saerin kirik, nhagin e Saemon. In rimasi-pən isok meriwək mamuə ye taon. Kini kharaptərkən, misərəhu-pən nai kamarkwao kin kape Yesu ye nuran mhamə tukrirəh. Kini mhani-pən tukun mhamə, “Kwasig kin Yesu.” ²⁷ Kini narmamə khapsaah kimiseriwək mamhakwasig kin Yesu ye swatuk. Kini nipiraovin khapsaah kimnhakwasig kin əriə, misasək, masokrən kin Yesu. ²⁸ Mərig Yesu rarar marha-pən məm əriə, kini mini-pən tuk əriə mimə, “Nipian Jerusalem, takhapəh nisasəkien tuk Yo; mərig sasək atuk tuk əmiə mine jimie minə. ²⁹ Sətərig kin Yo. Nipiğ ramuə tukpini kimə ‘Sagien kimie nipiraovin yamə mine naksor siə kin əmiə, mine yamə mine nakhapəh nhavəhsi-pənien nah.’ ³⁰ Ye nipiğ a, narmamə tukhani-pən tuk tukwas ehua mhamə, ‘!Awəh! !Əkwətəsis əmawə!’

Mhani-pən tuk nahak minə mhamə, ‘Əkwətəsuun əmawə.’ *(Hos 10:8)* ³¹ “?Mərig tukmə nap ramuək məkna nipiğ nai ramrəmrə, kini tukrhawor ye nipiğ yame nai ramsiə?”†

Mobael minə kimnharuk haktə Yesu ye nai kamarkwao kin

³² Kini mobael minə kimnharəh kwərə mir kiraru yamə mir kimawəkəpir loa mhamə tukshopni ərisir Yesu. ³³ Kini kimnhauə ikin kirik e, nhagin e Kerhə Irə Jir. Aikin a, kimnharuk haktə Yesu ye nai kamarkwao kin. Kini mharuk haktə min yemə-akapir loa mir kiraru aikin, kirik ye nikar Yesu matuk, kini kirik ye nikarin mawor. ³⁴ Kini Yesu rimə, “Tatə, takpəh narpin-pənien tai norien has yame kasor irak, meinai kiseinein naha nhagin yame kasor.” Kini kimisəwhai kafan narimnar masarukin daes tukun.

* ^{23:17:} Nəgkiarien ye ves 17 rikək ye kopi akwas tiksin kape Niutesteman. Keinein mə Luk rimirai əfrakis uə nikam. ^{23:29:} Luk 21:23 † ^{23:31:} Yesu ramni nuhpikinien kirik ye nai ramrəmrə mine nai ramsiə. Yesu In rəmhen kin nai ramrəmrə, meinai nimraghien kafan ratuatuk, mərig in ramərig rahas rəmhen kin yame nap ramuək. Mərig yor təvhagə has minə kisəmhen kin nai yame ramsiə nihuvəyen rirkək irəriə. Kini iriə tuksarə ye narpinien ehua, nap tukrəs pik əriə. ^{23:34:} Sam 22:18; Aes 53:12

³⁵ Kini narmamə yamə mine kasərer aikin kasəm narimnar minə a. Mərig nəmehuə minə kape kwənərəus kape Isrel kasarh iakei min ye Yesu mamhani mhamə, “In ruəvəh miragh ta narmamə khapsaah. Mərig tukmə in Kristo yame Kughen rimirpen, mine in Yemə Kughen Rimnher-pə kin, pəh rivəh miragh atuk ru In.”

³⁶ Kini mobael minə, iriə min kisarh iakei ye Yesu, kini mhavən ipakə tukun masaiyoh mə rorkeikei waen. (Mərig waen a rəukəh pik). ³⁷ Mamhani-pən tukun mhamə, “!Tukmə Ik king əfrakis kape kwənərəus kape Isrel, vəh miragh atuk Ik ai təkun!”

³⁸ Kini kimirai-pən nəgkiarien kirik ye tənkar nai kirik, kəsik-pən yerpirig ye nai kamarkwao kin yame ramni mimə, “In e king kape nəmə Isrel.”

³⁹ Kini yemə-akapir loa kirik yame kimarkwətərəkən-pən in ye nai kamarkwao kin, rimnəgkiar has pən kimi Yesu mamni mimə, “!Eh! ?Ik Kristo yame Kughen rimnher-pə kin Ik uə nikam? Tukmə ror məknənkin, vəh miragh Ik kini mivəh miragh min əmru.”

⁴⁰ Mərig yemə-akapir loa kirik min rimini-pən tuk in kirik, mini-əhu mimə, “?Rhawor? Natakmə pawk, mərig nakpəh nisaiyen Kughen. Narpinien e kapətasir in rəm nəmhen əmə. ⁴¹ Mərig ratuatuk əmə mə kirau tukrimhə tuk kapərau norien has yame mine kimiwor. Mərig kwən a ripəh norien nar has kirik.”

⁴² Kini mini-pən tuk Yesu mimə, “Yesu, ye nipig takuə mor king iran, pəh rikim tukraməsik yo.”

⁴³ Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk ik, mə towei əmə, kirau mik tukwarə apa ye rao ye neai.”

Yesu rimamhə

(Mat 27:45-46; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Kini ipakə tuk twelef klok yerkweiha, mirh ripəh nəsiəyen, kini nəpignapien rimneiwaiyu-pə məmir meriaji-pən tri klok yenaiyu. Kini ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen, kimiruk haktə neipən kirik yame kimnətapig kin Kwənmhan yame Rəmərhakə Məmərhakə pik. Neipən a rəhipu nipərin kiraru. ⁴⁶ Kini Yesu rimnokrən apomh mimə, “Tatə. Yakamərəhu-pre nimraghien kafak ye kwermim.” Nipig rimnəgkiar ta, kini kafan neihagien ritərhav.

⁴⁷ Kini nipig yeməhuə kape mobael minə kape nəmə Rom rimnəm narimnar minə a, rəgnəgin Kughen mamni mimə, “!Nəfrakisien, kwən a In yemə atuatur!” ⁴⁸ Kini narmamə yamə mine kimnhauə aikin a mhamə tuksəm, nipig kimsəm narimnar minə a, kimnhavən misərig rahah yerkiria, kini misərip nimagiriə. ⁴⁹ Kini narmamə tiksın kape Yesu, mine nipiraovin yamə mine kimnhasi-pən Galili, mamhakwasig kin Yesu mamhauə, iriə kimsərer isok kəskəh, masəm narimnar minə a.

Josef Aramatia riminim niprai Yesu

(Mat 23:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Kini yemə Aramatia kirik aikin, nhagin e Josef. Aramatia in taon kirik apa Isrel, kini kwən a in yermamə kirik kape kaonsel kape nəmə Isrel. In yemə huvə, kafan nimraghien ratuatuk, kini in yermamə kirik yame rimnawhin mə tukrəm nar-maruyen kape Kughen. Kini in rimipəh neighanien kin nəgkiarien kape kaonsel yame kimiseighan-pən kin Yesu mə tukhopni. ⁵² Kini in rimavən məm Paelat maiyoh-pən in mə tukreighaan kin niprai Yesu pəh rirəh. ⁵³ Kini Josef rimavən mirəhsi-əhu niprai Yesu ye nai kamarkwao kin, mirəh mivən muvrig kin neipən huvə kirik e kamni kimə linen. Kini mirəh mivən mərəhu-pən ye nəpəeg kapier yame kinirai ta tuk norien suranə ikın, mərig kipəh hanə ninimien yermamə kirik aikin. ⁵⁴ In a ye nipig yame nəmə Isrel kasor apnəpeinə iran tuk Sabat, kini ipakə Sabat ririkakun.

⁵⁵ Kini nipiraovin yamə mine kimnhasi-pən Galili mamhakwasig kin Yesu, kimnhakwasig kin kwən a, mhavən misəm nəpəeg kapier a. Kini misəm mə Josef rimnhawor pən iran mine mərəhu niprai Yesu. ⁵⁶ Kini ai, nipiraovin minə a kimnharerig-pən yerkwanu mə tuksor apnəpeinə ye nimar nai minə tiksın mine pomad yame

nəmiovrīə rapien huvə mə tuksor-pən ye nīprai Yesu. Mərig ye Sabat, iriə kisapīs rəri-pən loa.

24

Yesu rimimragh min ye nimhəyen

(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)

¹ Kīni Sande, yenpīg-enpīg əgkəp, nīpiraovin minə kīmnhavən apa ye nəpəəg kapier, mhapik nar pien-pien yamə mine nəmiovrīə rapien huvə, yamə mine kwəsor apnəpeina ta iran. ² Nīpīg kīmnhauə ipakə tuk nəpəəg kapier, misəm kapier yame kīmnətapīg kin ye nəpəəg kapier, mərig kīnəsua ta kin. ³ Kīni kīmisauru-pən imə ye nəpəəg kapier, mhapəh nīsəmien nīprai Yesu Yermaru. ⁴ Kīni miseinein apomh masətərig kin narimnar minə a. Məkneikin, yermamə kīraru kratərhav-pə, mwərer iriə miriə. Miravən ye neipən yame rhawən maməsia. ⁵ Kīni nīpian minə a kīmnhagin pik, misənimkur. Kīni kwərə mir a krəmə, “?Rhawor nakasarha kin yemə ruəmragh ta e imei nəmə mhə minə? ⁶ In ruirkək eikin e. !In ruəmragh min! Rikimiə tukraməkeikei maməsik-ru nəgkiarīen yame rimini-pre tuk əmiə ye nīpīg yame rinamarə apa Galili mimə, ⁷ ‘Narimnar minə e tukasəkeikei mhauə misor nəfrakisien kin. Tukeighan-pən kin Yo, Ji Yermamə, yakvən ye kwermi yor təvhagə has minə, kīni tukruk haktə Yo ye nai kamarkwao kin kīni jakmhə. Mərig nīpīg yame ror kisīsər kin, jakaməkeikei mamragh min.’”

⁸ Kīni rikiriə rimnaməsik nəgkiarīen a kape Yesu. ⁹ Mhatərhav ye nəpəəg kapier, mhavən mhani-pən narimnar minə a tuk narmamə leven kape Yesu, mine kafan minə mfam. ¹⁰ Kīni nīpiraovin yamə mine kīmnhani-ərhav narimnar minə a kimi aposol minə, iriə e Meri Magdala, Joana, Meri nisin Jemes, mine nīpiraovin minə min tiksīn yamə mine kīmnhavən ye nəpəəg kapier. ¹¹ Mərig aposol minə kīmisərig nəgkiarīen a, khamə nəgkiarīen armər kīrik yame nīpran rirkək, mhapəh nhaniyen nəfrakisien iran.

¹² Mərig Pita rərer maiyu mivən apa ye nəpəəg kapier, məmrəmīr mivaag-pən məm əmə neipən yame kimuvrig nīprai Yesu kin, mərig nar min kīrik rirkək. Kīni in rarar mirerīg mivən yerkwānu, kīni mamətərig pik kin norien a.

Yermamə kīraru kape Yesu kīmiwəm In ye swatuk yame ramvən apa Emeas

(Mak 16:12-13)

¹³ Ye nīpīg əmə in a, yermamə kīraru kape Yesu kīmaweriwək miravən yerkwānu kīrik, nhagin e Emeas. Yerkwānu a isok tuk Jerusalem rəmhen kin leven kilometa. ¹⁴ Kīni ye nīpīg iriū kweriwək miravən, kīni marəni narimnar yamə mine rimatərhav-pə. ¹⁵ Mwəgkiar hanə, kīni Yesu rivən ipakə tuk əriu, mirhəriwək kwis marhivən. ¹⁶ Mərig kīripəh nīrhīrkunien mə pa irisir miriū krhəriwək, meinai Kughen rimnətapīg kin ye nərigien kapəriū.

¹⁷ Kīni Yesu rimini-pən tuk əriu mimə, “Kwərə mir. ?Naha e nakarəni?”

Məkneikin kwərer, rikiriū rəpou. ¹⁸ Kīni iriū kīrik, nhagin e Kleopas, rimini-pən tukun mimə, “Tukmə ror lk yepsipīs əmə kīrik e Jerusalem, yame reinein narimnar yamə mine rimatərhav-pə ye nīpīg yamə mine ruauə ta muavən.”

¹⁹ Kīni raiyoh əriu mimə, “?Naha minə e?”

Kīni kīrəni-pən tukun mirəmə, “Narimnar yamə mine kīmnor ye Yemə Nasaret e Yesu. In profet kīrik kape Kughen, kīni kafan wok rəsānīn huvə mine kafan nəgkiarīen minə khapam. Kīni riki Kughen mine riki narmamə ragien tukun. ²⁰ Mərig kapəmawə hae pris minə mine nəmhajoun kape Loa kape Moses kīmnharəhsi-pən In ye kwermi nəmə Rom mə tuksəkīr misəm mə In tukrimhə. Kīni kīmisəsik haktə In ye nai kamarkwao kin, kīni rimhə. ²¹ Narimnar a rinor ta ruəvəh nīpīg kisīsər. Mərig kīmawə yimisərhū-pən pawk kapəmawə nərigien skai iran mə In tukririsin əmawə kwənərəus minə kape Isrel ye kwermi tikmīr minə kapəmawə. ²² Nar kīrik min, nīpiraovin tiksīn irəmawə kīmisor əmawə yaksakur tuk nəgkiarīen kīrik. Towei, yenpīg-enpīg əgkəp, kīmnhavən

apa ye nǝpǝæg kǝpǝier yame kiminim Yesu ikin, ²³ mhapǝh nisǝmien nǝpran. Mharerig-pǝ mhani mhamǝ, ‘Yimisǝm nǝmrǝrhavyen kirik. In e agelo mir kiraru kirǝni-pǝ tuk ǝmawǝ mirǝmǝ, “Yesu ramragh.” ’ ²⁴ Kini kapǝmawǝ narmamǝ tiksǝn kimnhavǝn ye nǝpǝæg kǝpǝier, masǝm narimnar fam ǝgkǝp ratuatur ǝmhen kin yame nǝpǝraovǝn minǝ a kimnhani. Mǝrig khapǝh nisǝmien Yesu.”

²⁵ Kini In rǝni-pǝn tuk ǝriu mimǝ, “Kwǝrǝ mir. Kapǝmiru kapǝ rǝrkǝk. Naksor pik kǝmar tuk nǝniyen nǝfrakisien ye nǝgkiarǝien yame profet minǝ kape Kughen kimnhani.

²⁶ ?Nakrarkun uǝ nikam mǝ Kristo yame Kughen rimǝrpen tukramǝkeikei mamǝrig nǝmhǝyen ye nǝpran, kini kwasig ikin, In tukrǝpǝvǝn apa ye rao ye neai mǝvǝh nhag kape nisǝiayǝn?” ²⁷ Kini Yesu rimnhoprai-pǝn Nǝkwǝkwǝ kape Kughen kimi ǝriu yame ramǝgkiar iran, rǝrikakun ye nǝkwǝkwǝ minǝ kape Moses muǝ merǝaji-pǝ nǝkwǝkwǝ minǝ kape profet minǝ kape Kughen.

²⁸ Kini kinarhuǝ ipakǝ tuk yerkwǝnu yame kwǝrǝ mir a kiravǝn ikin, mǝrig kwǝm mǝ rameriwǝk mamvǝn. ²⁹ Kini iriu kawǝkeikei kimin mirǝmǝ, “Eh. Rhuvǝ mǝ takamǝmir kitasǝr, meinai rǝnǝpǝignǝp ta. Pǝh nien mǝ tuktu mirh rǝvǝ.” Kini rimavǝn mǝm ǝriu marhǝkwǝtǝ.

³⁰ Kini kinarhǝkwǝtǝ mǝ tukrhǝvigǝn, kini In rǝvǝh bred mini vi vi Kughen tukun, kini mhapu migǝhsi-pǝn kimi ǝriu. ³¹ Mǝkneikin Kughen rimnor kirarkun mǝ In Yesu. Taktǝkun ǝmǝ rǝrkǝk min, kirǝpǝh nǝwǝmien In. ³² Kini kirǝni-pǝn tuk ǝriu mirǝmǝ, “Eh. Nǝfrakisien mǝ nǝpig In rimnamhoprai-pǝ huvǝ Nǝgkiarǝien kape Kughen kimi ǝrau ye swatuk, kini kwǝrig huvǝ kin, rikirau ramagǝien pik.”

³³ Kini taktǝkun ǝmǝ min kimiwǝrer miratǝrhav aikin a mirarǝrig min miravǝn Jerusalem. Kini ikin a, iriu kimiwǝm nǝmǝ leven kape Yesu mine narmamǝ tiksǝn min kafan kwǝnhauǝ misofugin ta misǝkwǝtǝ. ³⁴ Mamhani-pǝn tuk ǝriǝ mhamǝ, “Nǝfrakisien. Yesu Yermaru rimǝmragh min, kini Saemon Pita rǝnǝm ta.” ³⁵ Kini iriu kirǝni-pǝn fam narimnar yame rimatǝrhav-pǝ tuk ǝriu ye swatuk, kini mirǝni-pǝn nǝpig yame iriu kimirarkun Yesu iran, ye nǝpig yame In rimnhapu bred mǝvǝhsi-pǝn kimi ǝriu.

Yesu rimatǝrhav-pǝ tuk kafan narmamǝ minǝ

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)

³⁶ Kini nǝpig kirǝni nǝgkiarǝien a, Yesu ruǝ mǝrer ye kwǝrkwan irǝriǝ mamni-pǝn tuk ǝriǝ mǝ, “Pǝh nǝmǝrinuyǝn tukramarǝ tuk ǝmiǝ.”

³⁷ Mǝrig irǝi kisakur pik kin, kini mǝhagin kin. Khamǝ ta mǝ yarmhǝ. ³⁸ Mǝrig In rǝni-pǝn tuk ǝriǝ mimǝ, “?Rhawor nakamhagin mǝkneikin? ?Rhawor kapǝmiǝ nǝtǝrigǝien ramor kiraru? ³⁹ Taksǝm-ru kwǝrmik mir mine nihuk mir. Yo ǝmǝ e. Sǝrao-pǝ mharap nǝprak kini mharkun mǝ Yo e. Nanmi yermamǝ nǝpran mine nikǝkrin rǝrkǝk, rǝpǝh norǝien mǝkneikin. Nakasǝm Yo, nǝprak mine nikǝkrik aikin.”

⁴⁰ Rimini nǝgkiarǝien a, mǝhajoun kwǝrmǝn mir mine nihun mir kimi ǝriǝ. ⁴¹ Iriǝ khapǝh nhani-ǝgkǝpien nǝfrakisien iran, meinai rikiriǝ rimnamagǝien pik, kini kisakur pik kin. Mǝrig In rimnaiyoh ǝriǝ mimǝ, “Havǝhsi-pǝ-ru nǝvigǝnien kirik.” ⁴² Kini kimǝvǝhsi-pǝn kǝmǝm kirik yame kimnhavaan ye nap kimin. ⁴³ Kini rǝn ye nimrǝriǝ.

⁴⁴ Kini Yesu rimini-pǝn tuk ǝriǝ mimǝ, “In apa kupǝn, nǝpig yimnamarǝ kitawǝ-m kimǝi, yimini nǝgkiarǝien e tuk ǝmiǝ mǝ, ‘Narimnar minǝ fam yame kamhani irak ye Nǝkwǝkwǝ kape Kughen, tukramǝkeikei muǝ mor nǝfrakisien kin. In e nǝgkiarǝien minǝ ye nǝkwǝkwǝ minǝ kape Moses mine nǝkwǝkwǝ kape profet minǝ kape Kughen, mine Ol Sam.’ ”

⁴⁵ Kini In rǝhitǝ ye nǝrigǝien kapǝriǝ mǝ tukharkun nǝprai nǝgkiarǝien ye Nǝkwǝkwǝ kape Kughen. ⁴⁶ Mini-pǝn tuk ǝriǝ mimǝ, “Nǝgkiarǝien yame ramǝmir ye Nǝkwǝkwǝ kape Kughen ramni mǝ ‘Narmamǝ tuksor ahas pǝn kimi Kristo yame Kughen rimǝrpen. Masor rǝrig nǝmhǝyen ye nǝpran merǝaji mimhǝ. Mǝrig ye nǝpig yame ror kisǝsǝr kin, In tukramragh min ye nimhǝyen.’ ⁴⁷ Kini ye nhagik, narmamǝ tukasǝkeikei mhani-ǝrhav

24:24: Jon 20:3-10

24:26: Luk 9:22

24:27: Sam 22:1-21; Aes 53

24:34: 1 Kor 15:4-5

24:37: Mat 14:26

24:44: Luk 9:22

nægkiarien a mhamə narmamə tukasəkeikei misarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has, kini Kughen tukripəh narpinien tai təvhagə hah kapəriə, kini məru-kin kapəriə norien has minə. Nægkiarien e tukraməkeikei mivən kimi kwənəraus minə fam apa ikin minə fam. Ririkakun Jerusalem, mivən meriaji pən ikin minə fam ye tanimtanə. ⁴⁸ Kimiə nimisəm narimnar minə e, kini takhani-ərhav atuaturuk nəgkiarien minə iran. ⁴⁹ Mərig taksəmır ye taon e mamhawhin miseriaji takhavəh nəsaninien kape Nanmin kape Kughen, kini tukrikwar ye nimraghien kapəmiə. Yo jakher-pən kin In rəmhen kin yame Rimik rimirpen ta mə tukror.”

Kughen rimivəh Yesu mamvən ye neai
(Mak 16:19-20)

⁵⁰ Kini Yesu rimikir əriə mhatərhav ye taon, mhavən yerkwanu a Betani. Kini rimivəhsi-haktə kwermın mir maməhuak mivəhsi-pən nihuvəyen kimi əriə. ⁵¹ Kini nipig raməhuak hanə, mipəh əriə. Kughen rivəh In mamhaktə ye neai. ⁵² Kini kasəgnəgin In, mharerig pən Jerusalem, rikiriə ragien. ⁵³ Kini nipig minə fam kamhavən ye Nimə Ehuə kape Kughen mamhani vi vi Kughen.

Jon

Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo yame Jon rimirai

Nəgkiarien kwakwə kape nəkwəkəwə e Jon

?Pa rimirai nəkwəkəwə e? Kitawə kaseinein mə pa nhagin rimirai nəkwəkəwə e, meinai yermamə yame rimirai nəkwəkəwə e rīpəh niniyen nhagin. Mərig rikitawə raməsik mə Aposol Jon rimirai. In naorahi Jemes, kini iriu kwajikovə mir kape Sebedi. In yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu, kini Yesu rorkeikei pik in. Kamni kimə in rimirai nəkwəkəwə minə e: Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo yame Jon rimirai, mine 1 Jon, 2 Jon, 3 Jon, mine Revelesen.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai nəkwəkəwə e ramvən kimi narmamə mə tukhani nəfrakisien ye Yesu Kristo. In rorkeikei mə tukrasitu irəriə mor nhatətəyen kapəriə tukriskai, meinai kapəriə nhatətəyen rīpəh niskaiyen.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nīpig rimirai? Yesu rimamhə mamragh min, ai, newk fifti o sikisti ruauə muavən ta, Aposol Jon rimirai nəkwəkəwə e. Jon in yemehuə kirik kape niməhuak, kini narmamə m-fam kape niməhuak kamhasiai in. In rorkeikei mə narmamə m-fam tukharkun huvə kafan nhajounien. Kini nīpig nhajounien eikuə minə tukramuə, in rorkeikei mə narmamə tukharkun nhani-əhuyen.

?Rimirai nəkwəkəwə e tuk naha? Rimirai nəkwəkəwə e mamni-ərhav mə Yesu in Ji Kughen, kini in Kughen əfrakis. Kini narmamə m-fam yamə mine kashatətə iran tukhavəh nimraghien rerin. Kini Jon rorkeikei mə tukrini-ərhav nəvsaoyen kape Yesu yame nəkwəkəwə kape Matiu mine Mak mine Luk kimirhipəh nīrhiniyen. Kini in rorkeikei mə tukrini atuaturək nətərigien tiksın yame narmamə kamhani ye Yesu.

Nəgkiarien kape Kughen rimauə mor yermamə kin, in e Yesu

¹ Apa kupan əgkap, ye nīrikakunien, Nəgkiarien rimnəmīr ta.* Nəgkiarien e rimnamarə iriu Kughen. Kini Nəgkiarien e, in Kughen. ² Nīpig Kughen rīpəh hanə norien narimnar, in rinarə rerin ta iriu Kughen. ³ Kini Kughen rimnor narimnar fam ye nəgkiarien a, kini narimnar fam yame Kughen rimnor, nar kirik min rikək yame Nəgkiarien a rīmīpəh norien. ⁴ In e, in Nuknei nimraghien, kini nimraghien e, in nīkakien yame raməsia-pen narmamə mīfam. ⁵ Nīkakien a raməsia-pen nəpīgnəpien, kini nəpīgnəpien to rīpəh napitayen.

⁶ Yermamə kirik yame Kughen rher-pə kin mə tukruə, nhagin e Jon Baptaes.† ⁷ In rimnərer-ərhav mə tukrini-ərhav-pən nīkakien a kimi narmamə, pəh iriə m-fam tukhani nəfrakisien iran. ⁸ Pəh nien mə Jon in nīkakien, mərig in rimauə əmə mə tukrini-ərhav nīkakien a kimi narmamə m-fam. ⁹ [Nəgkiarien a rimauə ye tokrei tanə], kini in nīkakien əfrakis, yame raməsia-pen narmamə m-fam ye tokrei tanə.

¹⁰ Nar apnapig mə Kughen rimnor tokrei tanə ye Nəgkiarien a, kini rimnamarə ye tokrei tanə e, mərig narmamə kape tokrei tanə kimiseinein In. ¹¹ Rimauə ye tanə yame in kafan əmə tanə, mərig narmamə yame In rīmīrpen əriə‡ kimnhaukreikin-pən nīmeitairiə kim In, mhapəh nīsorkeikeiyen In. ¹² Mərig narmamə m-fam yamə mine kamhavəh In yerkiria, rikiria ragien tukun, mishatətə ye nhagin, kini In rameighan kin əriə mə tukhauə kwajikovə minə kape Kughen. ¹³ Pəh nien mə kwajikovə minə a kape Kughen kasarha-pə rəmhen kin yame kwajikovə minə kape tokrei tanə kasarha. Pəh

* 1:1: Nhag pisin kirik, ramni Yesu Kristo, mə “Nəgkiarien.” Əm-ru Jen 1:1; 1 Jon 1:1; Jon 17:5; Rev 19:13. 1:3: Kol 1:16; 1 Korin 8:6; Hib 1:2 1:4: Jon 5:26; 11:25; 14:6 1:5: Jon 9:5; 12:46

† 1:6: Aposol Jon in rimirai nəkwəkəwə e. Ror pisin ye Jon Baptaes. 1:9: 1 Jon 2:8 ‡ 1:11: Yesu rimauə pawk apa Isrel, mərig nəmə Isrel, yame Kughen rīmīrpen əriə apa kupan, khapəh nhaniyen nəfrakisien iran. 1:12: Gal 3:16

nien mə nərigien kape yermamə, uə kape tatə, yame kasarha iran. Mərig kasarha wi min ye Kughen, ye kafan nəsaninien.

¹⁴ Nəgkiarieren a rimauə yermamə mamərə kitawə min. Kimawə yimisəm kin nimirimawə nehuəyen kafan. In e, in nehuəyen kape Kwənkwan kirikianə Əmə, yame rimasi-pən ye Tatə Kughen. In rukwar kin niहुवəyen yame ramautə-pə kin kimi ətawə, kini rukwar min kin nəfrakisien.

¹⁵ Jon rimmərə-ərhav mamokrən apomh mimə, “Yermamə e in e yame yimnamni mimə, ‘Yo jakəkupən, kini kwən kirik min aikin yame tukripikwasig kin yo. Mərig In yerpilig rapita yo. Meinai nipig yimipəh hanə narhayen, mərig In rinarə rerin ta.’ ”

¹⁶ Kini In rukwar kin niहुवəyen yame ramautə-pə kin kimi ətawə, kini nipig m-fam In ravəhsi-pə niहुवəyen kafan kimi ətawə. ¹⁷ Ror məkneikin meinai Moses in swatuk kupan yame Kughen rimivəhsi-pə loa kimi ətawə, mərig Yesu Kristo in swatuk yame Kughen ramautə-pə kin kafan niहुवəyen mine nəfrakisien kimi ətawə.

¹⁸ Narmamə to khapəh nisəmien Kughen. Mərig Tini Kwənkwan Kirikianə Əmə, yame ramərə ye nikar Kughen, in Kughen. In rimmor əpu Kughen kimi ətawə kini kitawə kharkun In.

Jon Baptaes ramni mə pəh nien mə in Kristo
(*Mat 3:11-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17*)

¹⁹ Kini nəmehuə minə tiksın ye kwənərəus kape Isrel yamə mine kimnisarə Jerusalem, kisher-pən kin pris tiksın mine Lifaet^s tiksın mə tukhavən misəm Jon Baptaes misaiyoh in mhamə, “Eh. ?Ik naha yermamə?” Ror məkneikin, Jon rimini-ərhav in. ²⁰ Nipig kimisaiyoh in mə in pa, in ripəh nerkwaigien kin, mərig rimini-pən atuətuk əmə in tuk əriə mimə, “Pəh nien mə yo Kristo yame Kughen rimini mə tukrher-pə kin.”

²¹ Kini iriə kimnhani mhamə, “?Tukmə pəh nien mə ik Kristo, kini ik pa? ?Ik Elaeja uə?”

Mərig Jon rimə, “Nikam. Pəh nien mə yo Elaeja.”

Kini iriə kimisaiyoh min in mhamə, “?Tukmə pəh nien mə ik Elaeja, kini ik pa? ?Ik profet kape Kughen yame kimini kupan mə tukruə uə?”

Mərig Jon rimə, “Nikam.”

²² Kini iriə kimnhani mhamə, “Ik takaməkeikei mini-ərhav ik kimi əmawə, pəh kimawə jakhavən mhani-əsah-pən kimi narmamə yamə mine kimisher-pə kin əmawə.”

²³ Kini rini-pən tuk əriə mimə, “Yo e yermamə yame profet Aesea rimini-ərhav ta kupan mə,

“Yermamə kirik tukrokrən apomh apa ye tipəvsik mamni mimə, “Kimiə taksor huə swatuk kape Kughen Yermaru.” ’ ’”

(*Aes 40:3*)

²⁴ Kini Farisi minə kimisher-pən kin narmamə tiksın min khauə apaikin, ²⁵ misaiyoh-pən Jon mhamə, “?Tukmə pəh nien mə Ik Kristo, kini pəh nien mə ik Elaeja, kini pəh nien mə ik profet a yame kimisəvsao kin kupan, kini rhawor e nakamor baptaes ye narmamə?”

²⁶ Kini Jon rhorpin nəgkiarieren kapəriə mimə, “Yo yakamor baptaes ye narmamə ye nu, mərig yermamə kirik ramərə ye kwerkwan irəmiə yame nakseinein In. ²⁷ Yo yakaməkupan, kwən a tukrikwasig, mərig In yerpilig, kini yo yetanə əmə. Yakpəh nəmhenien tuk nirisin-tayen sandel kafan.”

²⁸ Narimnar a rimmor əfrakis apa yerkwanu kirik, kamni kimə Betani. In apa nikar nu Jodan pən- apa ikin Jon rimmor baptaes ye narmamə ikin.

Yesu In rəmhen kin kwaji sipsip kape Kughen

²⁹ Kəni rikwamer kin, Jon rimməm Yesu raməriwək mamuə, kini rini-ərhav mimə, “! Ei! !Səm-ru! Kwən e in e in rəmhen kin kwaji sipsip kape Kughen, meinai in tukririsin ta narpinien kape norien has minə kape narmamə ye tokrei tanə. ³⁰ Yermamə e in e

1:13: Jon 3:5; 1 Pita 1:23 1:14: Fil 2:7; 1 Tim 3:16 1:17: Rom 5:21 1:18: 2 Korin 4:6; Kol 1:19; 2:9; Rev 22:4 § 1:19: Lifaet in yamehuə kape nəhuakien kape nəmə Isrel. Əm-ru diksoneri. 1:21: Mal 3:1; 4:5-6; Mat 11:14; 17:10-13 1:21: Dut 18:15 1:29: Hib 9:22,26

yimnaməvsao kin kimi əmiə mimə, 'Yo jakəkupən, kini kwən kirik min aikin tukrikwasig kin yo. Mərig In yerpərig rapita yo. Meinai nipiğ yimipəh hanə narhayen, In rinərə rerin ta.' ³¹ Nipiğ yo yimnaməvsao kin In, kini yo min meinein mə In pa; mərig yimauə mor baptaes ye narmamə ye nu mə jakor əpu kwən a kimi kwənərəus minə kape Isrel."

³²⁻³³ Kini ai, Jon rimmərə-ərhav mamni min mimə, "Kughen rimmher-pə kin yo mə yo jakor baptaes ye narmamə kin nu, kini nipiğ yimnaməvsao kin in, yo min yimneinein mə kwən ai in a. Mərig Kughen rimini-pə tuk yo mimə, 'Takəm Nanmin kafak tukreiwaiyu mərə-pən ye yermamə kirik. Kini kwən e In e In tukror baptaes ye narmamə kin Nanmin Rhakə.' Kini ai, yimnəm Nanmin Kape Kughen risi-faktə ye neiai [rəmhen kin mak] meiwaiyu məkwətə-pən ye yermamə kirik. ³⁴ Yimnəm atuatur nar a, kini mərə-ərhav mamni-ərhav mimə, 'Kwən e in e, in Ji Kughen əfrakis.' "

Yesu rimirpen kafan tiksın narmamə

³⁵ Kəni rikwamer kin, Jon rimavən min apaikin irisir yermamə kiraru kafan. ³⁶ Kini məm Yesu raməriwək ye swatur mamuə, kini rini-pən tuk əriu mimə, "Eh! Wəm-ru! Kwən e In e in Kwaji sipsip kape Kughen."

³⁷ Kafan yermamə mir kimiwəriğ nəgkiarien a, mwərə, mirakwasig kin Yesu. ³⁸ Kini Yesu rarar məm kwərə mir a karakwasig kin In, kini In rimə, "Eh! Kwərə mir. ? Nəkaraha-kin naha?"

Kini iriu krəmə, "Rabae. ?Nakamarə hiə?" (Nəgkiarien e rabae, nıpran ramni mə "yhajoun").

³⁹ Kini Yesu rimini-pən tuk əriu mimə, "Pəh krhivən, nakwəm-ru ikin yakamarə ikin." Kini iriu kimirakwasig kin, mirhuvən, kini mwəm ikin ramarə ikin. İpakə mirh rivə, irisir min kimnarhəmır mirheriaji rəpignəp.

⁴⁰ Kwərə mir a kirik rimməriğ nəgkiarien yame Jon rimini marar mamkwasig kin Yesu, nhagin e Andru, naorahi Saemon Pita. ⁴¹ Məkneikin, Andru rimavən məm piauni Saemon, rikir mirauə, kini mini-pən tukun mimə, "Eh! Yaknəm ta Mesaea." (Nəgkiarien e Mesaea, nıpran rimə "Kristo," yame Kughen rimirpen mə tukrher-pə kin). ⁴² Kini Andru rikir Saemon miravən miwəm Yesu.

Kini Yesu rəm in, mimə, "Ik e Saemon, kwajikovə kape Jon. Mərig taktakun ai, tukokrən kin ik kimə 'Kefas.'" (Nhad e Kefas, nıpran ramni mə kapier. Ye nəgkiarien kape nəmə Gris kamni kimə Pita).

Yesu rimirpen Filip mine Nataniel

⁴³ Kəni rikwamer kin, Yesu rikin raməsik mə tukrivən apa Galili. Kini məm kwən kirik, nhagin e Filip, mini-pən tukun mimə, "Yuə mikwasig kin Yo." ⁴⁴ Filip in yemə Betsaeda, imei Andru mine Pita. ⁴⁵ Kini Filip rivən məm Nataniel mimə, "Kimawə yakwəsəm kwən apera, yame Moses rimmaməvsao kin ye nəgkiarien kape loa, In yermamə yame profet minə kimisəvsao kin, kini In yemə Nasaret, ji Josef. Nhadin e Yesu."

⁴⁶ Mərig əmə Nataniel rimə, "?Rhawor? Nar huvə kirik to ripəh nisi-pəniən a Nasaret." Mərig Filip rimə, "İta. Yuə məm-ru."

⁴⁷ Kini Yesu rimməm Nataniel raməriwək mamuə, kini rini-ərhav mimə, "Kwən e, in kwənərəus atuatur kape Isrel. In reinein neikuəyen."

⁴⁸ Əmaikin, Nataniel raiyoh Yesu mimə, "?Rhawor nakirkun yo?"

Kini Yesu rini-pən tukun mimə, "Yimnəm ik nakamkwətə ye tikimkimi nai*, kwasig ikin Filip rokrən kin ik."

⁴⁹ Kini Nataniel rimə, "Yhajoun. İk Ji Kughen! İk King kape kwənərəus kape Isrel!"

⁵⁰ Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, "?Nakamni nəfrakisien irak meinai yakməni əmə mə yaknəm ta ik, nipiğ nimmamkwətə ye tikimkimi nai? İk takpiəm nar ehə minə rapita yame." ⁵¹ Kini mini min mimə, "Yakamni əfrakis tuk əmiə mə, takpisəm napuə

1:30: Jon 1:15,27

1:42: Mat 16:18

1:47: Jen 27:30-36; 31:26; 32:28

* 1:48: Nəgkiarien kape Gris

ramni "tikimkimi nai kirik kamni kimə fig;" kwənkwan rheikən.

tukrækweg, kini agelo minə kape Kughen tukshaktə mhavən ye neiai, miseiwaiyu-pə tuk Yo, Ji Yermamə.”

2

Yesu rimukreikin nu ruə mor waen kin

¹ Kəni nahu kin, kimnor narkurəkien kirik apa Kena, yerkwanu kirik apa Galili. Kini mama kape Yesu rimavən ye narkurəkien a. ² Kini kimnokrən min kin Yesu mine kafan narmamə minə mə tukhavən min ye narkurəkien a. ³ Əmaikin, narmamə kimnhanim fam waen, kini mama kape Yesu rimini-pən tukun mimə, “Nitawə waen ruikək.”

⁴ Mərig Yesu rimə, “Piahuaru apə. ?Rhawor nakamaiyoh-pə kin nar e kimi Yo? Ripəh hanə norien nipig kafak.”

⁵ Mərig kafan mama rimini-pən tuk yorwok minə aikin mimə, “Takasor naha nhagin yame kwən e ramni.” ⁶ Kimnətu jag ehua sikis aikin, tukvi-pən nu iran, mə nəmə Isrel tuksərav ikin, mə tukhapəh nisəmkəmikien ye nimri Kughen. Kimnor jag minə a kin kapier. Kirkun nivi-pəniən galon twenti faef ye kirikianə kirikianə.*

⁷ Kini Yesu rini-pən tuk yorwok minə mə, “Havi-pən nu ye tikikwipir minə e.” Kimnhavən mhavi-pən nu irəriə kisokrig huvə. Kini rini-pən tuk əriə mimə, “Havita nu tiksın, mhavəh, mhavən, mhavəhsi-pən kimi yemehua kape nəviginien.” ⁸ Kini kimnhavən masor.

⁹ Kini yemehua kape nəviginien riminim əsigəvin, mərig nu rinor ta waen kin. Kini reinein mə kimivəhs hiə waen e. Mərig narmamə yamə mine kimnhavi-ta nu a mhavəh mhavən, iriə əmə kharkun. Kini yemehua kape nəviginien rimnokrən kin yermamə yame rimnarkurək pə pə əmə, ¹⁰ mini-pən tukun mimə, “Tukmə nəviginien ehua kirik, narmamə kasəkupən mhavəhsi-ərhav waen yame rhuvə pik, kini narmamə kamhanim ripsaah, misapis kin, kini ai, kipivəhsi-ərhav yame ripəh nihuvə-pikien. Mərig yakaməm mə ik nimmərəhu karin yame rhuvə rapita, raməmir meriaji nakpihavəhsi-ərhav ai taktakun.”

¹¹ Kini nimtətien yame Yesu rimnor apa Kena ye Galili in nimtətien yame In rimnəkupan mor rhajoun-pən nehuəyen kafan, kini kafan narmamə minə kimishatətə tımtim iran.

Yesu rimnəkəu ye rhav narmamə yamə mine kasor nar apnapig ye nimə ehua kape Kughen

(Mat 21:12-13; Mak 11:15-18; Luk 19:45-46)

¹² Kini ai, Yesu rimneiwaiyu mivən ye taon a Kapaneam iriə kafan mama mine naorahini minə mine kafan narmamə minə. Misarə kape nipig kwakwə əmə aikin.

¹³ Kini nipig kape nəviginien kape nəmə Isrel e kamni kimə Pasova ruauə ipakə, kini Yesu rimnhaktə mivən Jerusalem. ¹⁴ Mamvən ye Nimə Ehuə kape Kughen, məm narmamə kasor salem kin kau minə, mine sipsip minə, mine mak ye tanə minə. Məm narmamə tiksın kasor jenis ye mane. ¹⁵ Əmaikin Yesu rimavən mirəh təvrə kirik, mərər mamarkis kau mine sipsip minə kin, maməko ərhav narmamə ye Nimə Ehuə kape Kughen. Kini mahiə-ərhav kin mane kape narmamə yame kasor jenis ye mane kape kantri pisin pisin minə ruə ye mane kape Jerusalem, mei-əhu tebol minə kapəriə. ¹⁶ Kini mamhek narmamə yamə mine kasor salem kin mak ye tanə mimə, “Hapik narimnar minə e mhatərhav. Hapəh nisorien Nimə kape Rimik rəmhen kin nimə kape norien maket.”

¹⁷ Narmamə kape Yesu minə kimisəm nar a, rikiriə raməsik nəgkiarien kirik ye Nəkwəkwə kape Kughen yame ramni mə,

“Narmamə tuksəməkin Yo, meinai Yo yakorkeikei pik kafam Nimə, kini mamarkut pik mə narimnar m-fam aikin tukratuatuk.” *(Sam 69:9)*

¹:51; Jen 28:12 * ²:6; Nəgkiarien kape Gris ramni mə “Kirkun nivi-pəniən ‘metrete’ kiraru uə kisisər.” ²:13; Eks 12; Dut 16:1-6

¹⁸ Kini nāmehua kape nāmā Isrel kasəkeikei kimin mhamə, “!Ah! Pa nhagin rimivəh-si-pre nehuəyen kimik mə takor narimnar minə e? Or-ru nimtətien kirik, pəh yaksəm-ru mə nəfrakisien kafam nəsaninien ramsi-pən ye rao ye neai.”

¹⁹ Mərig Yesu rimə, “Ita. Taksoriah Nimə Ehuə Kape Kughen, kini ye nipig yame ramor kisisər kin, jakherig min mərip.”

²⁰ Kini nāmehua kape nāmā Isrel khamə, “Kəsi. Narmamə kimnhavhirəkin nimə e mhavəh newk foti sikis. ?Takhawor pən iran mine mivhirəkin min ye nipig kisisər əmə?”

²¹ (Mərig nipig Yesu ramni Nimə Ehuə kape Kughen, In raməgkiar atuk əmə iran. ²² Kini kwasig ikin, nipig In rimamhə kini mamragh min, kafan narmamə minə rikiriə raməsik nəgkiarien e yame ramni ye Nimə Ehuə kape Kughen. Kini iriə kimnhani nəfrakisien ye Nəkwəkwə kape Kughen mine nəgkiarien yame Yesu rimini-ərhav).

Yesu ruirkun ta nətərigien kape narmamə

²³ Mərig nipig Yesu rimnamarə apa Jerusalem, ye nipig kape nəviginien kape Pasova, narmamə khapsaah kimisəm In rimnor nimtətien tiksın, kini khani nəfrakisien iran.

²⁴ Mərig Yesu rimipəh niniyen nəfrakisien irəriə, meinai In ruirkun nərigien kapəriə.

²⁵ Yermamə kirik to ripəh nini-pənien nərigien kafan tukun, mərig In ruirkun ta narimnar fam yame ramswiin yerki narmamə.

3

Nikodimas rimavən məm Yesu

¹ Kini Farisi kirik aikin, nhagin e Nikodimas. In yemehua kirik ye kaonsel kape nāmā Isrel. ² Kini nipig kirik, yenpig, in rimavən mə tukrəgkiar iriu Yesu, mimə, “Yhajoun. Kimawə yakharkun mə ik yhajoun kirik yame Kughen rimnher-pə kin ik nakuə, meinai Kughen ripipəh nəmirien tuk ik, nakpipəh norien nimtətien minə e.”

³ Kini Yesu rhorpən nəgkiarien kafan mimə, “Yakamni əfrakis tuk ik mə, tukmə yermamə ripəh narhayen yame ror kiraru kin, to ripəh narəyen ye narmaruyen kape Kughen.”

⁴ Nikodimas rinərig nəgkiarien a, rakur, maiyoh In mimə, “?Yermamə tukrhawor-pən iran mine marha yame ror kiraru kin? To ripəh nirerig-pən-minien ye tip mama, marha min.”

⁵ Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Yakamni əfrakis tuk ik mə tukmə yermamə ripəh narhayen ye nu mine ye Nanmin kape Kughen, tukripəh nivənien mamərə ye narmaruyen kape Kughen. ⁶ Yermamə rameimək əmə kin yermamə mor nipran ramragh; mərig Nanmin kape Kughen əmə rikun norien nanmi yermamə ramragh. ⁷ Takpəh nakurien tuk nəgkiarien kafak yame yimini-pre tuk ik mə, “Takaməkeikei marha wi min.” ⁸ Rəmhen əmə kin nimətag. Nimətag ramavən, mamvən ikin yame rorkeikei mə tukrivən-pən ikin. Nakərig nimətag ramavən, nakeinein mə ramsipkaa, uə ramvən hiə. Kini ye norien kirikianə əmə min, narmamə kharəh nisəmien Nanmin kape Kughen, mərig kasəm əmə wok kafan ye nimraghien kape narmamə yamə mine kasarha wi min.”

⁹ Mərig Nikodimas rimini-pən tuk Yesu mimə, “Nar e nakamni rəutən pik. ?Tukrhawor pən iran mine mitərhav-pə?”

¹⁰ Kini Yesu rimə, “Ik yhajoun kirik kape nāmā Isrel. ?Rhawor nakeinein narimnar minə e? ¹¹ Yakamni əfrakis tuk ik mə kimawə kafak narmamə minə yakharkun narimnar minə mamhani-ərhav, misəvsao kin narimnar yamə yakwəsəm ta. Mərig kimiə nakhapəh nhaniyen nəfrakisien ye nəgkiarien kapəməwə. ¹² Yo yakamni pawk əmə narimnar kape tokrei tanə, mərig kimiə nakhapəh nhaniyen nəfrakisien ye kafak nəgkiarien. Tukmə ror məkneikin, to nakhapəh nhaniyen nəfrakisien ye kafak nəgkiarien ye nikarin kape narimnar kape rao ye neai. ¹³ Mərig yermamə kirik rikək yame ruavən ta apa ye rao ye

neai. Mərig Yo pisin əmə, Ji Yermamə, yaksi-pən ye rao ye neai meiwaiyu-pə, mırkun nəvsaoyen kin.

¹⁴ “Apa kupan, Moses rimnamarə ye tipəvsik, mıruk haktə nar yame rimnor misigovin snek kin, mıruk haktə ye nai.* Kini ye norien kirikianə əmə min, tukruk haktə min Yo, Ji Yermamə, ¹⁵ mə narmamə m-fam yamə mine kamhani nəfrakisien irak tukhavəh nimraghien rerin. ¹⁶ Ror məkneikin meinai Kughen rorkeikei narmamə m-fam ye tanımtanə mher-pə kin Yo, Tini kwənkwan kirikianə əmə, mə narmamə yamə mine kashatətə irak, tukhapəh nhamhəyen, mərig tukhavəh nimraghien rerin. ¹⁷ Pəh nien mə Kughen rimnher-pə kin Yo Tini mə jakuə mivəhsi-pən narpinien kimi narmamə. Mərig rimnher-pə kin mə Yo jakuə mor swatuk tuk nivəh-miraghien narmamə ye tanımtanə.

¹⁸ “Narmamə yamə mine kışhatətə irak, Kughen tukripəh nivəhsi-pəniyen narpinien kimi əriə; mərig narmamə yamə mine khapəh nishatətəyen irak, Kughen ruini ta narpinien kapəriə, meinai khapəh nhaniyen nəfrakisien irak, Ji Kughen Kwənkwan kirikianə əmə. ¹⁹ Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi əriə meinai nikakien ruauə ta ye tokrei tanə, mərig iriə khapəh nisorkeikeiyen nikakien. Kasorkeikei əmə nəpignəpien, meinai nipig m-fam, norien kapəriə ramahas. ²⁰ Narmamə yamə mine kasor norien has kasəməkin nikakien. To khapəh nhavəniyen aikin rakhak ikin, meinai khapəh nisorien mə nikakien tukrəsia-pen norien kapəriə.

²¹ “Mərig narmamə yamə mine kisəri-pən swatuk kape nəfrakisien tukasərer aikin rakhak ikin, mə nikakien a tukrəsia-pen norien kapəriə, mhajoun mə naha nhagin yame kasor, kasor ye nəsaninien əmə kape Kughen.”

Jon Baptaes raməgkiar ye Yesu

²² Kini ai, Yesu mine kafan narmamə minə kimnasəriwək misavən apa Judia, misarə iriə nəmə aikin. Kini In rimnor baptaes ye narmamə. ²³ Mərig ye nipig a, Jon rimnor baptaes ye narmamə apa Aenon, ipakə əmə tuk taon a Salim. Rimnor baptaes ye narmamə apaikin meinai nu rehuə aikin. Kini narmamə kimnhauə pik mə Jon tukror baptaes irəriə. ²⁴ Ye nipig a, kipəh hanə nivəhsi-pəniyen Jon ye kalabus.

²⁵ Kini narmamə tiksın kape Jon kimasotgoh iriə yemə Isrel kirik, ye nikarin kape nəravəyen mə tukror narmamə khapəh nisəmkəmikiyen ye nimri Kughen. ²⁶ Kini kimnhavən misəm Jon mhamə, “Yhajoun. Ik nakirkun kwən a kupan kimiru min apa nikar nu Jodan pən. Kini ik nimnərer-ərhav mini-ərhav pən In tuk narmamə. Taktakun ai, In ramor baptaes ye narmamə. Kini narmamə m-fam kamhavən masəm.”

²⁷ Kini Jon rimini-pən tuk əriə mimə, “Narmamə kharkun əmə nisorien narimnar yame Kughen ravəhsi-pən nəsaninien kimi əriə tuk norien. ²⁸ Kimiə e nakasərer tuk yo. Kimiə nakharkun huvə mə yakməni mimə, ‘Pəh nien mə Yo Kristo.’ Mərig Kughen rimnher-pə kin yo mə jakəkupən muə, kini Kristo tukripikwasig. ²⁹ Yakmə jakni-pre nuhpikinien kirik. Yermamə yame tukrarkurək ye piraovin kirik, piraovin a tukrəri-pən əmə in. Kini kwən a, in minə tiksın kaseito kin in mə tukruə ye lafet kape narkurəkien, kini rikiriə ragien tukun, kasərer masarha-kin in mə tukruə ye swatuk. Kini nipig tuksəm in ramuə, rikiriə tukragien. Kini yermamə yame tukrarkurək, yo e in kirik yame yakamərer mameito kin, mamarha-kin in mə jakravən ye nəviginien kape narkurəkien. Kini taktakun ai, yimnərig nəvsaoyen kin Kristo mə ruauə ta, kini rikik ragien pik. ³⁰ In tukraməkeikei muə mə In yerpirig rapita yo; kini yo jakaməkeikei meiwaiyu.

* ^{3:14}: In apa kupan Moses rimikir ərhav nəmə Isrel ye kwermi nəmə Ijip, mərig nəmə Isrel kimnhani hah Moses mine Kughen. Kughen rher-pən kin snek yamə mine kasəkwəpah, kimisəs əriə. Kini narmamə yamə mine kisarha-pən masəm nar yame ramsigovin snek, yame Moses rimiruk haktə, kamhamragh. Mərig yamə mine khapəh nisarha-pəniyen misəm nanmi snek, kamhamhə. Əm-ru stori ye Nam 21:4-9. Ikin e Yesu ramni mə snek ramuh nuhpikinien kin nəmhəyen kape Yesu ye nai kamarkwao kin. Kimiruk haktə in, kini narmamə yamə mine kisarha-pən misəm, kamhamragh. ^{3:14}: Nam 21:4-9; Jon 8:28; 12:32; 12:24 ^{3:16}: Esik 18:23,32; 37:9; 1 Tim 2:4; 4:10; 1 Jon 4:9-10

³¹ “Yermamə yame ramsi-pən ye Rao ye Neai In yerpirig rapita narmamə m-fam. Yermamə yame ramsi-pə əmə ye tokrei tanə, in yermamə kape tokrei tanə, kini rirkun əmə niniyen narimnar kape tokrei tanə. Mərig yermamə yame ramsi-pən ye rao ye neai In yerpirig rapita narmamə m-fam. ³² In mamərer-ərhav tuk nini-ərhavyen narimnar yame rimməm minərig ta, mərig narmamə khapəh nhaniyen nəfrakisien iran. ³³ Kini mərig yermamə yame ravəh kafan nəgkiarien kini mamni nəfrakisien iran, in ramni-ərhav mə nəgkiarien yame Kughen ramni, in nəfrakisien. ³⁴ Ror məkneikin meinai yermamə yame Kughen rimmher-pə kin mə tukruə, In ramni-ərhav nəgkiarien kape Kughen. Kitawə kharkun mə In ramni-ərhav əmə nəgkiarien kape Kughen meinai Nanmin kape Kughen rehuə pik iran. ³⁵ Tata Kughen In rorkeikei pik Tini, kini mərəhu-pən narimnar fam əgkap ye kwermın. ³⁶ Narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Ji Kughen e, iriə tukhavəh nimraghien rerin. Mərig narmamə yamə mine kasəpəh In to khapəh nhavəhyen nimraghien rerin, meinai Kughen tukror niemhaa kimi əriə kape rerin.”

4

Yesu ruirkun ta norien kape pian Sameria kirik

¹ Farisi minə kimisərig nəgkiarien mə Yesu ravi-pə narmamə khapsaah kamhauə tukun, kini In mamor baptaes irəriə khapsaah. Namba irəriə ripsaah rapita narmamə kape Jon minə. ² (Mərig nəfrakisien mə pəh nien mə Yesu rimmor baptaes irəriə, mərig narmamə kafan minə kimisor baptaes ye narmamə.) ³ Kini nipig Yesu rimmərig mə Farisi minə kimisərig nəvsaoyen kin, rimitərhav Judia mirerig-pən apa Galili.

⁴ Rımə tukruvin apa Galili, mərig provins e Sameria ramərer əkupan. ⁵ Kini ritərhav-pə ye taon kirik ye Sameria, kamni kimə Saeka. Taon a, ipakə tuk tanə kirik yame Jakob rımivəhsi-pən kimi tini a Josef apa kupan. ⁶ Ikin aikin a, huaru Jakob rımikir kwətig nu kirik kafan. Yesu rimməriwək rapomh ikin minəpəu, kini muə məkwətə-pən ye nikar kwətig nu a, mamapis, yerkwēiha.

⁷⁻⁸ Kini kafan narmamə minə kimnhavən apa taon, mə tukhavəh nimri nəviginien. Kini pian Sameria kirik ramuə mə tukriruk nu. Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Eh. Ruk nu mivəhsi-pə kimi Yo.”

⁹ Kini pian Sameria a rini-pən tukun mə, “!Eh! Ik yemə Isrel, kini yo pian Sameria. ? Rhawor e nakaməgkiar kimi yo?” Ramni məknakin meinai nəmə Isrel kapəriə kirik nar kirik rikək tuk nar Sameria.

¹⁰ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Ik nakeinein naha nhagin yame Kughen rorkeikei mə tukrivəhsi-pre kimik. Kini ik nakameinein min Yo. Yo e, yakamaiyoh-pre nu kimik. To nakpirkun, nakpiayoh-pə kin nu tuk Yo. Kini yakpivəhsi-pre nu miragh.”

¹¹ Kini pian a rini-pən tukun mimə, “Yemehuə. Ik kafam tikikipir rikək, kini kwətig nu e reiwaiyu pik. ?Takhawor-pən iran mine miruk nu miragh e yame nakamni? ¹² Apa kupan, riptawə Jakob rimmamruk nu eikin e nin mine ni kafan kwajikovə minə, mine ni kau minə kafan, kini ai, meighan-pə kin kwətig nu e mə nitawə. ?Mərig rhawor? ?Nakmə ik nakehuə rapita riptawə Jakob, uə?”

¹³ Kini Yesu rimini-pən tukun mə, “Narmamə yamə mine kamhanim nu ye kwətigin e, tukasəkeikei misəkwakwə min. ¹⁴ Mərig narmamə yamə mine tukhanim nu miragh yame yakvəhsi-pən kimi əriə, to khapəh nisəkwakwə-min-ien tuk nipig kirik. Nu yame jakvəhsi-pən kimi əriə, in rəmhen kin nimri nu kirik yame ramkwor-kwor apa yerkin nipig m-fam mamaiyu, mivəh-si-pən nimraghien rerin kimin.”

¹⁵ Kini pian a rini-pən tukun mimə, “Yemehuə. Vəh-si-pə-ru nu en kimi yo, mə jakpəh nəkwakwə-min-ien, pəh jakpəh nuə-minien ikin e miruk nu ye kwətigin e.”

¹⁶ Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Yuvən mokrən kin kafam huaru, mirauə.”

¹⁷ Kini pian a rini-pən tukun mə, “Ah. Kafak huaru rikək.”

Mərig Yesu rini-pən tukun mə, “Nakaməfrakis mə kafam huaru rikək. ¹⁸ Meinai ik, naknəri-pən ta narman kirkirip, kini yerman yame nakwarə kwis ai taktakun, pəh nien mə kafam atuatuk yerman. Nakwəni mə kafam yerman rikək, nəfrakis.”

¹⁹ Kini pian a rini-pən tukun mə, “Yemehua, yakwirkun mə ik profet kirik kape Kughen. ²⁰ Riptawə minə kupan, iriə kimishaktə-pə ye tukwas e [kirau kawərer ikin,*] masəhuak kimi Kughen. Mərig kimiə nəmə Isrel nakamhani mə tukaməkeikei kavən əmə apa Jerusalem kaməhuak.”

²¹ Mərig Yesu rini-pən tukun mə, “Piahuaru. Ik takaməkeikei mini nəfrakisien ye kafak nəgkiarieren. Nipig aikin tukruə yame narmamə m-fam takhapəh nisəhuak-əmə-yen kimi Tatə Kughen ikin e ye tukwas e, mhapəh nisəhuak-əmə-yen apa Jerusalem. ²² Kimiə nəmə Sameria, naksəhuak pawk kimi Kughen, mərig nakseinein In. Mərig kimawə nəmə Isrel yakasəhuak kimi Kughen, mharkun In, meinai swatuk yame Kughen tukrivəh miragh narmamə iran, ramsi-pə irəmawə. ²³ Nipig ramuə - kini ruauə ta - yame Nanmin kape Kughen tukrasitu ye nəməhuak əfrakis minə, mor əriə tukharkun huvə Kughen, mə in Kughen əfrakis, mamor əriə tuksəhuak kimin yerkiria mifam. Meinai Tatə Kughen In rorkeikei nəməhuak yamə mine kasəhuak əfrakis kimin. ²⁴ Kughen ripəh norien rəmhen kin niprai yermamə. In nanmin. Ror pən, narmamə yamə mine khamə tuksəhuak kimin tukasəkeikei masəhuak kimin yerkiria m-fam, ye norien yame Nanmin kape Kughen ramsitu irəriə, mə tukharkun mə In Kughen əfrakis.”

²⁵ Kini pian a rini-pən tukun mimə, “Yo yakwirkun mə Mesaea tukraməkeikei muə. In e, kamokrən kin In kimə Kristo. Kini nipig yame In tukruə iran, In tukrhoprail fam niprai nəgkiarieren minə kimi ətawə.”

²⁶ Kini Yesu rimini-pən tukun mə, “Yo e yakaməgkiar kimik, Yo e Kristo.”

²⁷ Məkneikin, narmamə kafan minə kimnharerig-pə min tukun. Masəm raməgkiar kimi piraovin kirik, kisakur. Mərig khapəh nisaiyohyen Yesu mə rhawor maməgkiar kimi pian a, mə rorkeikei naha.

²⁸ Kini pian a, rəpəh kafan tikikipir, marar mamvən apa ye taon. Maməvsao kin kimi narmamə mimə, ²⁹ “Eh. Havən-ru misəm kwən kirik aikin a, In ruirkun ta norien has minə fam yamə mine yimnamor ye nimraghien kafak mamni-pə tuk yo. ?Tukmə ror in Kristo, uə?” ³⁰ Kini narmamə khatərhav ye taon, mhavən mə tuksəm Yesu.

Yesu rimini nuhpikinien ye nəviginien

³¹ Ye nipig a, narmamə kape Yesu minə kasəkeikei kimin mhamə, “Yhajoun, əvigin.”

³² Mərig In rini-pən tuk əriə mə, “Yo, nak aikin nəviginien yame kimiə nakseinein.”

³³ Məkneikin, kafan narmamə minə kimisaiyoh əriə minə mhamə, “?Rhawor? ?Tukmə ror yermamə kirik rivəhsi-pən nan kirik nəviginien uə?”

³⁴ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Kughen rimnher-pə kin Yo yakuə, kini nəviginien nak ror məkneikin, mə jakamor narimnar fam yame Kughen rorkeikei. Kini yakamor fam wok yamə minə In rimnher-pə kin Yo mə jakor, mor naunin ye kafan wok.

³⁵ “Sətərig-ru kin niprai nuhpikinien yame jakni-pre tuk əmiə mə, ‘Makuə kuas tukruə mivən, ror nipig kape nivəhyen nəsimien.’ Mərig Yo yakamni-pre tuk əmiə mə sarha-pən ru, misəm-ru nəsimien. Ruəmruə ta.

³⁶ “Tukmə nakhavəh kafak nəgkiarieren, jakvəhsi-pre nərokien kimi əmiə rəmhen kin yame yemehua kape nəsimien tukrərok narmamə yamə mine kasor wok ye nəsimien kafan. Nipig nakasor wok, naksasitu ye narmamə mə tukhavəh nimraghien rerin. Yakamni-ərhav nəgkiarieren kape Kughen rəmhen əmə kin yame yermamə ramsuv kweru nai. Kini kimiə naksasitu ye narmamə mə tukhavəh nəgkiarieren kafak, rəmhen kin yame kavəh nəviginien ye nəsimien. Nipig tukmə narmamə tukhavəh nəgkiarieren kafak, kitawə kwis tuksagien. ³⁷ Rəmhen kin nəgkiarieren kirik kamni kimə, ‘Yermamə kirik ramsuv kweru nai, kini yermamə pisin kirik ravəh kwənkwan.’ ³⁸ Yakamher-pre kin

* 4:20: Iriu kawərer apa tukwas kirik apa Samaria kamni kimə Gerasim. 4:22: Rom 3:1,2; 9:4,5; 15:8,9 4:26: Jon 8:24; 9:35-37 4:32: Job 23:12; Jon 6:27 4:34: Jon 5:30, 8:29

əmiə mə taksasitu ye narmamə mə tukhavəh nəgkiarieren kafak. Mərig pəh nien mə kimia nimnhasuv kweru nai. Nəmə pisin kimisəkupən masəmnhakw tuk nisuvyen kweru nai. Kimia takharhi kwənkwai nəviginien ye nəsimien yame iriə kimnhasuv.”

Nəmə Sameria khapsaah kamhani nəfrakisien ye Yesu

³⁹ Pian a rimini-ərhav mə Yesu ruirkun ta norien has minə fam yame ramor ye nimraghien kafan, kini nəmə Sameria khapsaah ye taon a kimisərig, mhani nəfrakisien ye Yesu. ⁴⁰ Kini nipig nəmə Sameria kimnhavən misəm In, masəkeikei kimin mə iriə min. Kini Yesu rivən iriə miriə misarə kape nipig kiraru. ⁴¹ Kini In raməgkiar kimi əriə, narmamə khapsaah khani nəfrakisien iran. ⁴² Mhani-pən tuk pian a mhamə, “Apa kupan, kimawə yimnhani nəfrakisien iran tuk nəvsaoyen yame ik nimini-əsah-pə tuk əmawə. Mərig taktakun ai, yakamhani nəfrakisien iran meinai yimisərig kafan nəgkiarieren, kini mharkun əfrakis mə in Yermamə yame tukrivəh miragh narmamə ye tanimtanə.”

Yesu rimnor huvə kwajikovə kape yemehuə kirik

⁴³ Yesu rimnamarə mivəh ta nipig kiraru, kini ai mitərhav mivən [iman ikin] apa provins Galili. ⁴⁴ (Mərig apa kupan in rimnamni mə, “Tukmə profet kirik kape Kughen, narmamə iman ikin tukhapəh nhasaiyen In.”) ⁴⁵ Kini nipig Yesu ritərhav-pə Galili, narmamə aikin kimnhani vi vi In meiani in apa kupan iriə min kimnhavən Jerusalem masor lafet kape Pasova, kini misəm narimnar yame In rimnor aikin. ⁴⁶ Ror pən, rimavən min apa taon e Kena, ye provins Galili. Ikin a kupan, In rimnor nu rukreikin muə mor waen kin. Kini yemehuə kirik ramarə apa taon pisin kirik e Kapaneam, kafan kwajikovə ramhə. ⁴⁷ Kini yemehuə a rimnərig mə Yesu ruatərhav Judia mamuə e Galili, məkneikin rivən məm Yesu, maməkeikei kimin mə tukrivən apa Kapaneam mor huvə kafan kwajikovə. Meinai kafan kwajikovə, nimhəyen rineriaji.

⁴⁸ Kini Yesu rini-pən tuk kwən a mimə, “!Ah! !To nakpihapəh nisəmien nimtətien, to nakpihapəh nhaniyen nəfrakisien irak!”

⁴⁹ Kini kwən a rimə, “Yemehuə. Pəh kwhai miren əmə miravən miwəm tamə rimhə.”

⁵⁰ Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Ita. Rerig-pən tukun. Kafam kwajikovə rinəsanin ta.”

Kini kwən a rimini nəfrakisien ye nəgkiarieren kape Yesu, mirerig-pən tuk kafan kwajikovə. ⁵¹ Nipig raməriwək hanə ye swatuk, məm kafan yorwok minə, kini iriə khani-pən tukun mhamə, “Kafam kwajikovə rinəsanin.”

⁵² Kini in raiyoh-pən əriə mimə, “?Rimnəsanin ye naha nipig atuatur?”

Khani-pən tukun mhamə, “Nəpan-əpanien riemniwaiyu e niəv, ye wan klok, mirh rinəkəkin.”

⁵³ Kini kwən a ruirkun mə ye nipig atuatur a, Yesu rinamni-pən tukun mə, “Kafam kwajikovə rinəsanin.” In mine kafan narmamə minə kimnhani nəfrakisien ye Yesu. ⁵⁴ In e nimtətien yame ror kiraru kin yame Yesu rimnor apa Galili, nipig rimasi-pən apa Judia.

5

Yesu rimnor huvə yermamə kirik apa Betsata

¹ Kasarə mamhavən, Yesu rimnhaktə mivən apa Jerusalem, meinai kasor lafet kirik kape nəmə Isrel. ² Ipakə tuk kwəruə kirik kape Jerusalem, kamni kimə “Kwəruə kape Sipsip” nu ehua kirik aikin, narmamə kasar aikin. Ye nəgkiarieren kape nəmə Isrel, kamhani mə Betsata. Nimə kirik ramərer ipakə tuk nu a. Nimə a, nipərin kirkirip iruə ikin narmamə kasəkwətə ikin. ³ Narmamə khapsaah yamə mine kamhamhə, kasəkwətə aikin. Tiksin, nimirirə ripsis. Tiksin, nihurirə rahas. Tiksin nikarirə rimhə. Kasəkwətə aikin mamhawhin nu mə tukrikiu, ⁴ meinai nipig kirik, agelo kape Kughen ramuə, meiwaiyu ye nu, mamor ramkiu. Ye nipig a, yermamə yame raməkupan mamar ye nu a, nar apnapig mə ravəh naha nəmhəyen, mərig tukrəsanin.* ⁵ Kini kwən kirik aikin, ramhə mivəh newk

4:42: 1 Jon 4:14 4:46: Jon 2:1-11 * 5:4: Nəgkiarieren ye v. 4 rikək ye kopi akwas tiksin kape Niutesteman. Keinein mə Jon rimirai əfrakis nəgkiarieren ikin e, uə nikam.

toti eit. ⁶ Kini Yesu rəm kwən a raməmīr, rīrkun mə kwən a rīmivəh ta nəmħəyən tu. Kini raiyoh in mīmə, “?Nakmə takəsanin?”

⁷ Kini kwən a yame ramhə rīni-pən tukun mīmə, “Yemehuə. Yermamə kirik rikək yame tukrīrəh yo meiwaiyu ye nəkwai nu nīpīg tukramkiu-kiu. Nīpīg m-fam yakamarkut pik mə jakəkupən mar ye nu, mərīg narmamə tiksīn kasəkupən kin yo, misar.”

⁸ Kini Yesu rīni-pən tukun mīmə, “!Ərer! Mərpəvin-ərpəvin nīmħakuə kafam mīrəh mamvən.” ⁹ Kini taktakun əmə kwən ai ruahuvə mīn. Mərpəvin-ərpəvin kafan nīmħakuə mīrəh mamvən.

Nar a kimnor ye Sabat. ¹⁰ Kini nəmehuə kape nəmə Isrel kimishek kwən a yame rīmnəsanin, mhamə, “Ah. Sabat e towēi; kini rīpəh natuatukien ye loa kapətawə mə takrəh kafam nīmħakuə ye nīpīg e taktakun.”

¹¹ Kini in rīni-pən tuk əriə mə, “Mərīg kwən a yame rīmnor huvə yo rīmīni-pə mə jakarpəvin-ərpəvin nīmħakuə kafak mameriwək mamvən.”

¹² Kini iriə kimisaiyoh in mhamə, “?Pa rīmīni-pre tuk ik mə takarpəvin-ərpəvin kafam nīmħakuə mīrəh mameriwək mamvən?”

¹³ Mərīg kwən a rīmnənein nhag Yesu, meinai narmamə khapsaah aikin a, kini Yesu rīmnar ta irəriə.

¹⁴ Kini kwasīg ikin, Yesu rīmnəm mīn kwən a ramkwətə ye Nīmə Ehuə kape Kughen, kini rīni-pən tukun mə, “!Eh! !Əm-ru! Naknəsanin ta. Mərīg takamərīg ik mə takəpəh nor-mīnien təvhagə has, tamə, nəmħəyən kirik tukruə tuk ik yame rahas rapita.”

¹⁵ Məkneikin kwən ai rīmavən mīni-əsahpən tuk nəmehuə kape nəmə Isrel mīmə, “Kwən e yame rīmnor huvə yo, nhagin e Yesu.”

¹⁶ Ror məkneikin, nəmə Isrel kimisor ahas pən kimi Yesu, meinai kimisəm mə In rīmnor wok ye Sabat. ¹⁷ Mərīg Yesu rīni-pən tuk əriə mīmə, “Rīmīk Kughen ramor wok nīpīg m-fam, kini Yo mīn yakamor wok ye nīpīg m-fam.”

¹⁸ Yesu raməgkiar məkna, nəmehuə kape nəmə Isrel kimisarkut pik mə tukshopni In. Meinai kimisəm mə rīmnakarīr Sabat kini mor nar kirik mīn yame rahas rapita, in e, rīmīni mə Rīmni atuatur e Kughen, kini In mīn Kughen.

Ji Kughen ravəhsi-pə nīmraghien

¹⁹ Kini Yesu rīmīni-pən tuk əriə mə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə, Ji Kughen reinein norien nar kirik ye kafan atuk nətərigien. Rīrkun əmə norien narīmnar yamə mīne Tatə Kughen ramor, meinai narīmnar fam yame Tatə Kughen ramor, Tīni mīn tukraməkeikei mamor. ²⁰ Meinai Tatə Kughen rorkeikei pik Tīni, kini mamhajoun In kin narīmnar fam yame In tukror. Kini tukrīpihajoun mīn narīmnar yamə mīne khahuvə misapita, taksəm naksakur. ²¹ Ror məkneikin meinai Tatə Kughen rīrkun norien narmamə yamə mīne kamhamhə khamragh mīn. Ye norien kirikianə əmə mīn, Tīni rīrkun nīvəhsi-pənien nīmraghien kimi narmamə yame rīkin ragien mə tukrīvəhsi-pən kimi əriə. ²² Meinai pəh nien mə Kughen tukrəkīr narmamə; mərīg Tatə Kughen rīmivəh-si pən nehuəyən kimi Tīni mə In tukrəkīr narmamə, ²³ mə narmamə m-fam tukhasiai Tīni, rəmhen əmə kin yame kamhasiai Tatə Kughen. Yermamə yame rīpəh nīsiayen Tīni, to rīpəh nīsiayen Tatə Kughen e yame rīmnher-pə kin Tīni.

²⁴ “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə yermamə yame ramərīg kafak nəgkiarīen, kini mamhatətə ye Kughen yame rīmnher-pə kin Yo mə jakuə, in ruivəh ta nīmraghien rerin. Nīpīg tukrərer ye nīmrik, jakpəh nīvəhsi-pənien narpinien kīmin. Rīnap ta ye kwənmhaan kape nīmħəyən muauə ime nīmraghien. ²⁵ Narmamə yamə mīne kimisərwei kisəmhen kin narmamə yamə mīne kwənhamhə ta; mərīg yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə nīpīg ramuə - kini ruauə ta - yame iriə tuksərīg nəgkiarīen kafak e Yo Ji Kughen; kini yamə mīne kamhavəh nəgkiarīen kafak tukhavəh nīmraghien rerin. ²⁶ Tatə Kughen In nuknei nīmraghien. Ye norien kirikianə əmə mīn, In ramor mə Yo Tīni, Yo mīn nuknei

nimraghien. ²⁷ Kini In mərəhu-pən nəsaninien mine nehuəyen ye kwermik e Tini mə yo jakəkir narmamə, meinai Yo Ji Yermamə.

²⁸ “Yakaməgkiar məkneikin, naksərig, takhapəh nisakurien. Meinai nipiğ yame ramuə, narmamə yamə mine kwənhəmhə ta tuksərig nəgkiarien kafak e Yo Ji Kughen.

²⁹ Kini iriə tukhatərhav-pə ye nəkwai nimir minə kapəriə. Yamə mine kimisor norien yame ratuatuk tukasəkeikei misərer min mamhavəh nimraghien rerin. Mərig yamə mine kimisor norien has minə tukasəkeikei misərer min ye nimhəyen masərer ye nimir e Ji Kughen, kini jakni-ərhav kapəriə narpinien.

³⁰ “Mərig Yo to yakpəh norien nar kirik ye nəsaninien əmə kafak. Yo jakəkir narmamə meinai yakamor əmə naha nhagin yame Tatə ramni-pə tuk Yo mə jakor. Kini nipiğ jakaməkir norien minə kape narmamə, yakirkun mə jakor ye norien yame ratuatuk, meinai yakpəh narkutien mə jakor əmə ye kafak nəsaninien. Mərig Yo, jakaməkeikei mamor əmhen ye nətərigien kape Kughen yame rimmher-pə kin Yo.”

Jon Baptaes mine Nanmin kape Kughen kimirəvəhsi-haktə Yesu; mərig narmamə khapəh nhaniyen nəfrakisien iran

³¹ Kini Yesu rimə, “Tukmə Yo atuk əmə yakvəh-si haktə Yo, narmamə rikiriə tukrəsik mə nəgkiarien kafak rīpəh norien nəfrakisien. ³² Mərig kwən min kirik aikin yame ramərer-ərhav mamor əpu Yo. Kini yakirkun mə nəgkiarien yame ramni irak in nəfrakisien. ³³ Apa kupan, nimisher-pən narmamə tiksın khavən misəm Jon Baptaes misaiyoh-pən in mə Yo pa. Kini in rimini nəgkiarien əfrakis irak. ³⁴ Mərig yakpəh nətərigien kin nəgkiarien kape yermamə kirik mə tukrini mə Yo pa. Mərig yakamor nīkwənemiə kin nəgkiarien kape Jon, mə takhani nəfrakisien iran pəh Kughen tukrivəh miragh əmiə. ³⁵ Nhajounien kape Jon in rəmhen kin laet. Raməsiə makak huvə. Kini rikimiə ragien tukun kape nipiğ kwakwə. ³⁶ Mərig kafak wok ror nirkunien mə Yo e pa, rapita yame Jon rimmor. Rimik rimivəhsi-pə wok e kimi Yo, mə jakor infamien iran. Kini wok e kafak, ramni-ərhav Yo, mamor əpu Yo mə Rimik rimmher-pə kin Yo. ³⁷ Kini Rimik yame rimmher-pə kin Yo, In min ramni-ərhav Yo. Ramni-ərhav pawk Yo, nakhapəh hanə nisərigien nəkwən. Kini nakhapəh hanə nisəmien nimir nipiğ kirik. ³⁸ Nəgkiarien kafan rirkək yerkimia, meinai kimia nakhapəh nishatətəyen irak - Yo e yemə Kughen rimmher-pə kin Yo.

³⁹ “Kimiə nakasəvheikin pik nəgkiarien minə ye Nəkwəkwə kape Kughen, mamhani nəfrakisien iran, meinai naksorkeikei mə tukrivəhsi-pre nimraghien rerin kimi əmiə. Mərig sərig-ru, nəgkiarien minə ye Nəkwəkwə kape Kughen kasəgkiar irak kini mamhani-ərhav Yo. ⁴⁰ Mərig kimiə nakasəpəh nhauəyen tuk Yo, mə takhavəh nimraghien rerin.

⁴¹ “Yakpəh nərigien mə narmamə kasəgnəgin Yo uə nīkam. ⁴² Mərig Yo yakirkun huvə əmiə. Kini yakirkun huvə mə norkeikeiyen kape Kughen rikək yerkimia. ⁴³ Yakməvəh nehuəyen kape Rimik muə, mərig kimiə nakhapəh nhavəhyen Yo yerkimia, kini rikimiə rīpəh nagienien tuk Yo. Mərig tukmə yermamə kirik ruə ye nəsaninien əmə kafan, takhavəh in, rikimiə ragien tukun. ⁴⁴ Nipiğ m-fam əgkap kimiə naksorkeikei mə narmamə tukamhani vi vi əmiə, mərig nakhapəh nisarkutien tuk norien yamə mine Kughen, yame In pisin əmə In Kughen, tukrini vi vi əmiə tukun. Tukmə nakasərig əmə nərigien kape narmamə, to nakhapəh nhaniyen nəfrakisien irak.

⁴⁵ “Mərig pəh rikimiə tukrīpəh nəsikien mə yakamni hah əmiə ye nimir Rimik Kughen. Nīkam. Mərig Moses e naksərəhu-pən tim tim nərigien kapəmiə iran, in e ramni hah əmiə ye nimir Kughen, ⁴⁶ meinai to kimiə nakpilhani nəfrakisien ye Moses, mipihani min nəfrakisien irak, meinai Moses rimməvsao kin Yo. ⁴⁷ Mərig kimiə nakhapəh nhaniyen nəfrakisien ye nəgkiarien yame in rimirai; ror pən, ror neineinien tuk əmiə tuk nhaniyen nəfrakisien irak.”

6

Yesu rimivəh nəviginien rikəskəh, mor ripsaah, maməvigin narmamə khapsaah kin (Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

¹ Kwasiḡ ikin ye narimnar minə a, Yesu rimnəviəfugin ye nu apa Lugun Galili e kamni kimə Lugun Taebirias. ² Kini narmamə khapsaah kimnhakwasig kin, meinai kimisəm nimtətien ripsaah yamə mine In ramor tuk nor-huvəyen narmamə yamə mine kamhamhə. ³ Kini Yesu rimnhaktə fiak ye tukwas, misəkwətə iriə kafan narmamə minə. ⁴ Ye nipig a, lafet kirik kape nəmə Isrel, kamni kimə Pasova, ruauə pakə.

⁵ Kini Yesu rivaag pirə məm narmamə khapsaah kamhauə. Kini raiyoh Filip mimə, “? Tukhavəh hiə nimri bred rəmhen tuk narmamə minə a?” ⁶ Yesu raməgkiar məknakin mə tukrəm-ru nhatətəyen kape Filip, mərig ruirkun ta naha nhagin yame tukripor.

⁷ Kini Filip rini-pən tukun mə, “!Eh! To kisarakikin pawk tu handred taosen vatu* ye bred, to ripəh nəmhen-hanəmə-yen kin narmamə.”

⁸ Kini yermamə kirik kape Yesu, naorahi Saemon Pita, nhagin e Andru, rini-pən tuk Yesu mə, ⁹ “Kwajikovə kirik e ravəh bred kirikirip kimnor kin bale, mine kəmam kiraru. Mərig to ripəh nəmhen-əgkəp-ien kin narmamə minə e.”

¹⁰ Kini Yesu rimə, “Hani-pən tuk narmamə kisəkwətə.” Ikin aikin a, mənvhirik ripsaah ikin, kini iriə kisəkwətə. Narman əmə aikin, ipakə tuk faef taosen. ¹¹ Kini Yesu rimivəh bred, mini vi vi Kughen tukun. Mivəh-si-pən kimi narmamə yamə mine kasəkwətə. Kini mor min nar kirikianə əmə ye kəmam, məhi-pən kimi narmamə. Kisən rəmhen kin yame iriə kisorkeikei mə tuksən.

¹² Kimisəvigin ta, tupriə rəsiis, Yesu rini-pən tuk kafan narmamə mimə, “Havən mhavai-pən nipərpər nəviginien yame rakwak, tamə rahas.” ¹³ Apa kupan, bred yame kimnor kin bale, iriə fam kirikirip, mərig kimnhapsaah. Narmamə kimisən misəpəh tiksın. Kini narmamə kape Yesu minə kimnhavən misəwhai nipərpər nəviginien, mhavai-pən ye kəmeiru twelef rokrig huvə.

¹⁴ Narmamə kimisəm nimtətien yame Yesu rimnor, khani mhamə, “Nəfrakisien. Profet əfrakis e kape Kughen yame profet minə kimnhani kupan mə Kughen tukrher-pə kin ye tokrei tanə.”

¹⁵ Kini Yesu ruirkun mə narmamə minə a tukhauə misarkut kimin mə In tukror king kin kapəriə. Kini rap, mirerig-faktə min ye tukwas, maməmir In pisin əmə.

Yesu rameriwək haktə ye nimar mar nu (Mat 14:22-27; Mak 6:45-52)

¹⁶ Nipig mirh rivə, narmamə kafan minə kimnhavirə mhavən ye lugun. ¹⁷ Kini rinəpignəp, mərig Yesu rikək. Məkneikin, kisat-pən ye bot kirik, misəsua mhavirə ye lugun, mhamə tuksəviəfugin-pən ye Kapaneam. ¹⁸ Kini nimətag ehua kirik rərer mher-əpu nu, peao-peao rehua. ¹⁹ Kasəsua mamhavən raməhen kin kilometa faef uə sikis†, kini misarha-pən misəm Yesu raməriwək ye nimar-mar nu, mamua ipakə tuk bot. Kini khagin pik. ²⁰ Mərig In rini-pən tuk əriə mimə, “Harəh nhaginien. Yo əmə e.” ²¹ Kini rikiriə ragien mhamə tukrivən ye bot. Nipig Yesu rimnat-pən ye bot, kini kisakur əmə misəm kwənhavhiak apa ikin kimnhamə tukhavhiak ikin.

²² Kəni rikwamer kin, narmamə tiksın yamə mine kimnasəmir iriə Yesu ye nikar lugun kwənharkun mə bot kirikianə əmə rimnamərer ifiak e niəv. Kini mharkun mə narmamə kape Yesu minə kimnhavən ye bot a, mərig Yesu rimipəh nivənen iriə miriə. ²³ Kini narmamə tiksın kimnhasi-pən ye taon e Taebirias, misəsua ye bot minə tiksın, mhavhiak ikin Yesu Yermaru rimini vi vi Kughen tuk bred məhi-pən kimi narmamə ikin. ²⁴ Kini narmamə kimisəm mə Yesu mine kafan narmamə minə kwənharkək aikin. Məkneikin kisat-pən ye bot minə tiksın, mhavən apa Kapaneam, mə tuksarha-kin Yesu.

* 6:7: Nəgkiarien kape Gris ramni mə “tu handred denari.” 6:9: 2 King 4:42-44 6:14: Dut 18:15-19 6:15: Mat 4:8-10; Jon 18:36-37 † 6:19: Gris ramni “stadia twenti faef uə toti.” 6:20: Mat 14:26; Mak 6:49; Luk 24:37

Yesu in bred kape nimraghien

²⁵ Narmamə minə a kimisəviəfugin ye lugun, misəm Yesu, misaiyoh In mhamə, “Yhajoun. ?Nimnhawor-pən iran mine muə eikin e?”[‡]

²⁶ Mərig Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə pəh nien mə nakasarha-kin Yo meinai Yo yakamor nimtətien, mərig naksarha-kin Yo meinai nimisən bred, tipmiə rəsiis. ²⁷ Mərig rīpəh nihuvəyen mə kapəmiə nəsaninien tukrirkək tuk nivəhyen bred yame pəh nien mə tuk tu tukrahas mirkək. Kimiə takasəkeikei masəmnhakw tuk nivəhyen bred yame ramarə rerin. Bred e in e, Yo Ji Yermamə najkvəhsi-pre kimi əmiə. Yo e Ji Yermamə, Tatə Kughen, rimnhajoun mə rikin ragien tuk Yo.”

²⁸ Kini iriə kimisaiyoh In mhamə, “?Naha norien yamə mine Kughen rorkeikei mə kimawə jakasor?”

²⁹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Kimiə takasəkeikei mīshatətə irak, mə Kughen rimnher-pə kin Yo. Nar e in e Kughen rorkeikei.”

³⁰ Kini iriə kimisaiyoh min In mhamə, “?Mərig lk takor naha nimtətien mə kimawə jaksəm kini yakshatətə iram tukun? ?lk takor naha nhagin? ³¹ Nīpīg rīptawə minə kupən kimiseriwək ye tipəvsik, iriə kimisən ‘mana.’ Nəgkiarīen kirik ye Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“In rimivəhsi-pən bred yame ramsi-pən ye rao ye neai mə iriə tukasən.” *(Eks 16:4)*

³² Mərig Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə, pəh nien mə Moses atuk e rimivəhsi-pre nəviginien yame ramsi-pən ye rao ye neai, mə taksən. Kafak Tata e in e ravəhsi-pre nəviginien əfrakis yame ramsi-pən ye rao ye neai, mə kimiə takasən. ³³ Mərig in ai bred kape Kughen, in e yermamə yame ramsi-pən ye rao ye neai mameiwaiyu-pə ye tokrei tanə. Kini bred e in e ravəhsi-pən nimraghien kimi narmamə ye tanimtanə.”

³⁴ Kini iriə kimnhani-pən tukun mhamə, “Yemasur, vəh-sipəh bred e kimi əmawə kape nīpīg m-fam.”

³⁵ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Yo e, yo Bred yame ravəhsi-pən nimraghien. Narmamə yamə mine kamhauə tuk Yo, to khapəh min nisəmkərvəyen. Kini narmamə yamə mine kashatətə irak, to khapəh min nisəkwəkwəyen. ³⁶ Mərig Yo yimīni-pre ta tuk əmiə mə nakasəm pawk Yo, mərig nakhapəh nishatətəyen irak. ³⁷ Narmamə yamə minə kafak Tata ravəhsi-pə əriə kimi Yo, iriə tukhauə tuk Yo. Kini narmamə yamə mine tukhauə tuk Yo, to yakpəh nher-yerhav-yen kin əriə tuk nīpīg kirik.

³⁸ “Meinai pəh nien mə Yo yimasi-pən ye Rao ye Neai meiwaiyu-pə ye tokrei tanə mə jakor əmə narimnar yame yo yakorkeikei. Mərig yimauə mə jakor narimnar minə e yame kafak Tata rimnher-pə kin Yo tukun. ³⁹ Kini In rīpəh norkeikeiyen mə jakəpkərhav ye narmamə yamə minə In rimnəhi-pə əriə kimi Yo. In rorkeikei mə, ye Nīpīg Kwasig, Yo jakor narmamə minə e tukhamragh min ye nimhəyen kapəriə. ⁴⁰ Mərig in ai kafak Tata In rorkeikei mə narmamə m-fam yame kamhavaag-pə tuk Yo e Tini, mīshatətə irak, tukhavəh nimraghien rerin. Kini ye Nīpīg Kwasig, yo jakor narmamə minə e tukhamragh min ye nimhəyen.”

⁴¹ Nəmehuə kape Isrel kimisərig nəgkiarīen yame Yesu ramni mə In Bred yame ramsi-pən ye rao ye neai, meiwaiyu-pə ye tokrei tanə, kini kamhāni hah In tukun, ⁴² mhani-pən tuk əriə minə mhamə, “Ah. Kwən e in Yesu, ji Josef. Kitawə kharkun kafan tatə mine mamə. ?Rhawor e ramni məkneikin mə In rimasi-pən ye rao ye neai meiwaiyu-pə ye tokrei tanə?”

⁴³ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mə, “Rikimiə tukrīpəh nəsikien məknenkin. ⁴⁴ Tata Kughen yame rimnher-pə kin Yo, to rīpīpəh nivī-pəyen yermamə kirik ramuə tuk Yo,

[‡] 6:25: Swatuk pisin kirik tuk nukreikinien nəgkiarīen ye v. 25 in e, “Yhajoun. ?Nimauə naghən?”

6:27: Aes 55:2; Jon 6:35, 48 6:29: Jon 6:35; 1 Tes 1:3; 1 Jon 3:23 6:31: Neham 9:15; Sam 78:24; Sam 105:40 6:33: Dut 8:3; Mat 4:4; Luk 4:4; Jon 3:13, 31 6:34: Mat 6:11; Jon 4:15 6:35: Jon 4:14; 7:37-39; 8:12; 10:7,11; 11:25; 14:6; 15:1 6:37: Jon 17:2 6:39: Jon 17:2,12; 18:9

yermamə to ripəh nuəyen tuk Yo. Yermamə to ripəh nuə-atukien tuk yo mə jakor in ramragh min ye nimhəyen, ye nipig kwasig. ⁴⁵ Nəgkiarien yame profet minə kimnharai kupan ye Nəkwəkwə kape Kughen ramni məkneikin mə,

“Kughen tukrhajoun narmamə m-fam.’

(Aes 54:13)

Yermamə yame ramətərig kin nhajounien kape Tatə Kughen, in tukramuə tuk Yo. ⁴⁶ Yermamə kirik rikək yame rimnəm Tatə Kughen kin nimrin. Yermamə kirikianə əmə rimnəm, Yermamə e in e rimasi-pən tuk Kughen. ⁴⁷ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien irak kwənhavəh ta nimraghien rerin. ⁴⁸ Yo e bred kape nimraghien rerin. ⁴⁹ Nar apnapig mə ripmiə minə kimisən bred e ‘mana’ ye tipəvsik, mərig kwənhəmhə. ⁵⁰ Mərig bred yame ramsi-pən ye rao ye neai mameiwaiyu-pə ai taktakun, in ror pisin. Bred e, rameiwaiyu-pə mə narmamə m-fam yamə mine kasən tukhapəh nhamhəyen. ⁵¹ Yo e, Yo bred mragh, yame ramsi-pən ye rao ye neiai mameiwaiyu-pə ye tokrei tanə. Yermamə yame tukrən bred e, in tukramragh rerin. Kini Bred e, yame jakvəhsi-pre kimi narmamə ye tokrei tanə, in e, niprak.”

⁵² Nəgkiarien a rimnor nəmehuə kape nəmə Isrel kasərer masotgoh kimi əriə minə mhamə, “?Rhawor? ?Tukrhawor pən iran mine mivəhsi-pə nipran mə tuksən?”

⁵³ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə nakpihapəh nisəniyen niprak e Ji Yermamə, mipihapəh nhanimien nitawik, to nakpihapəh nhavəhyen nimraghien rerin. ⁵⁴ Narmamə yamə mine tuksən niprak, mhanim nitawik tukhavəh nimraghien rerin. Kini ye Nipig kwasig, jakor əriə kamhamragh min ye nimhəyen. ⁵⁵ Yakaməgkiar məkneikin meinai ratuatuk mə narmamə tukasəkeikei misən niprak mhanim nitawik. ⁵⁶ Narmamə yamə mine tuksən niprak, mhanim nitawik, tukharpin-pə ye nimraghien kafak. Kini Yo jakripin-pən min ye nimraghien kapəriə.

⁵⁷ “Kafak Tatə rimnher-pə kin Yo yakuə, In nuknei nimraghien. Kini Yo yakvəh nimraghien tukun. Ye norien kirikianə əmə min, narmamə yamə mine tuksən niprak tukhavəh nimraghien iran. ⁵⁸ Yo e bred əfrakis, yame ramsi-pən ye Rao ye Neai, mameiwaiyu-pə ye tokrei tanə. Bred e ripəh nəmhenien kin bred kupan yame ripmiə minə kimisən [ye tipəvsik]. Nar apnapig mə iriə kimisən bred a, mərig kwənhəmhə ta. Mərig narmamə yamə mine kasən bred e, iriə tukhavəh nimraghien rerin.” ⁵⁹ Yesu rimini-ərhav nəgkiarien e nipig rimnhajoun narmamə apa ye nimə kape nofuginien apa Kapaneam.

Narmamə kape Yesu minə min khapəh nhaniyen nəfrakisien iran

⁶⁰ Narmamə khapsaah kape Yesu kimisərig nəgkiarien e yame Yesu rimini, mhamə, “! E-he-o! Nəgkiarien e riskai pik. ?Pa e to rini nəfrakisien ye kafan nəgkiarien?”

⁶¹ Kafan narmamə minə kisəsiwən-əsiwən, mərig In ruvirkun ta nərigien kapəriə, mini-pən tuk əriə mimə, “?Rhawor? ?Nətərigien kapəmiə rimneiwaiyu tuk nhajounien e kafak uə? ⁶² ?Mərig tukmə naksəm Yo Ji Yermamə yakamrerig faktə ye rao ye neai ikin yimasi-pən ikin kupan, takhani nəfrakisien irak uə nikam? ⁶³ Nanmin kape Kughen əmə rirkun nivəhsi-pəniyen nimraghien rerin kimi narmamə. Yermamə to ripəh nivəhyen nimraghien rerin ye nəsaninien əmə kafan. Nəgkiarien minə e yakamni-pre tuk əmiə, iriə nəgkiarien yamə mine kamhasi-pən ye Nanmin kape Kughen yame ravəhsi-pən nimraghien kimi narmamə. ⁶⁴ Mərig kimiə tiksin eikin e, nakhapəh nishatətəyen irak.” (Yesu ramni məkneikin meinai In ruirkun ta ye nirikakunien mə ni-pa mine khapəh nhaniyen nəfrakisien iran, muirkun mə iriə pa nhagin tukreighaan-pən kin In ye kwermi tikmir minə kafan). ⁶⁵ Kini Yesu rimə, “Tuk nar e in e, yakwəni-ta tuk əmiə mə Tatə Kughen to ripipəh nivipəyen yermamə kirik ramuə tuk Yo, yermamə to ripəh nuəyen tuk Yo.”

⁶⁶ Ye nipig a, narmamə kape Yesu khapsaah kimisəpəh In, mhapəh nhakwasigien kin.

6:44: Hos 11:4; Jon 6:65; 12:32 6:45: Jer 31:34 6:46: Jon 1:18; 5:37; 7:29 6:54: Sam 63:5 6:56: Jon 15:4-7; 1 Jon 3:24; 4:15 6:58: Jon 6:41,51 6:62: Jon 3:31; 17:5 6:63: Jon 6:68; 2 Kor 3:6 6:64: Jon 2:25
6:65: Jon 3:27; 6:44; 14:6

Pita ramni-ərhav mə in ramhatətə ye Yesu

⁶⁷ Kini Yesu rimmayoh kafan narmamə twelef mimə, “?Rhawor irəmiə? ?Kimiə min nimmhamə taksəpəh Yo uə?”

⁶⁸ Mərig Saemon Pita rimini-pən tukun mə, “Yermaru. ?Tukmə yaksəpəh Ik, jakhavən tuk pa? Mə ik əmə. Kafam əmə nəgkiarien ravəhsi-pə nimraghien rerin. ⁶⁹ Kini kimawə yakshatətə iram, minharkun ta mə Ik Yemə Rhakə kape Kughen.”

⁷⁰ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mə, “Kimiə e narmamə twelef kafak. Yo e yimirpen əmiə. Mərig kimiə kirik in yarmhə.” ⁷¹ (In ramni Judas, ji Saemon Iskariot, meinai in min kirik ye narmamə twelef kape Yesu, mərig kwasig ikin, rimneighan-pən kin In ye kwermi tikmir minə kafan.)

7

Yesu rimməgkiar kimi naorahini minə

¹ Kwasig ikin ye narimnar minə a, Yesu rīpəh norkeikeiyen mə tukrivən yerkwanu minə ye Judia tuk norien kafan wok, meinai nəmehuə kape nəmə Isrel apaikin kamharai mhun apsapis tukun mə tukshopni. Kini rirerig min mivən ye provins Galili. ² Mərig nīpig ruauə ipakə tuk norien lafet kirik kape nəmə Isrel, kamni kimə “lafet kape nivəhsi-haktəyen nimə tapolen minə.” ³ Kini naorahi Yesu minə kimmhāni-pən tukun mhamə, “Rhuvə mə taktərhav eikin e mamvən apa Judia, pəh narmamə kafam minə apaikin tuksəm nīmətətien yamə mine Ik nakamor. ⁴ Yuvən apaikin meinai yermamə yame rorkeikei mə narmamə tukharkun In, to rīpəh nerkwaigien kin kafan wok. Mərig tukmə nakirkun norien nīmətətien minə, yuvən, mor əpu Ik ye nimri narmamə khapsaah ye nīpig kape lafet, pəh narmamə ye tanimtanə tuksəm.” ⁵ Kasəgkiar məknakin meinai nar apnapig mə iriə naorahini atuatur minə, mərig khapəh nhaniyen nəfrakisien iran.

⁶ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Rīpəh hanə norien nīpig kafak. Mərig kimiə nakharkun nisorien nar ye nīpig apnapig əmə. ⁷ Narmamə kape tokrei tanə e, iriə to khapəh nisəməkien əmiə. Mərig iriə tukasəkeikei masəməkin Yo, meinai Yo yakamni-ərhav mə kapəriə norien rīpəh natuatukien. ⁸ Kimiə havən ye lafet, mərig Yo to yakpəh nivənien, meinai rīpəh hanə norien nīpig kafak.” ⁹ Raməgkiar məknakin kini In maməmīr əmə apa Galili.

Yesu ramvən ye lafet e kamni kimə “Nivəhsi-haktəyen nimə tapolen minə”

¹⁰ Kini naorahi Yesu minə kimmisəkupən mhavən ye lafet a, kwasig ikin, Yesu rīpivən. Mərig In rimmayoh apsapis əmə, mə narmamə tukhapəh nisəmien. ¹¹ Kini nəmehuə kape nəmə Isrel khapsaah kimmhavən ye lafet a masarhakīn In, misayoh apnapig əmə narmamə mhamə, “?Kwən e in pukaa?”

¹² Ikin a, narmamə khapsaah kisəsiwən-əsiwən mamhani In. Tiksin khamə, “In yemə huvə kirik;” mərig tiksīn khamə, “Nīkam. In rameikuə ye narmamə.” ¹³ Mərig iriə khapəh nisəvsao-ərhavyen kin Yesu, meinai kamhagin mə ta mə nəmehuə kape nəmə Isrel kisərig nəgkiarien yame kamhani.

¹⁴ Lafet a ramvən hanə, Yesu rīmavən apa ye Nimə Ehuə kape Kughen, maməvhag kimi narmamə. ¹⁵ Nəmehuə kape nəmə Isrel kimmisərig nəgkiarien kafan, kisakur, mhamə, “? Kwən e rimmhawor mirkun narimnar minə e ye Nəkwəkwə kape Kughen? Yemehuə kirik kapətawə rīmipəh nhajounien In.”

¹⁶ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Nəgkiarien yame yakamhajoun narmamə kin, pəh nien mə kafak. Ramsi-pən tuk Tatə Kughen yame rimmher-pə kin Yo. ¹⁷ Narmamə yamə mine nətərigien kapəriə ramskai mə tuksor narimnar yame Kughen rorkeikei, tukharkun mə nəgkiarien kafak ramsi-pən tuk Kughen; pəh nien mə kafak atuk əmə. ¹⁸ Narmamə yamə mine kasəgkiar atuk əmə ye kapəriə nehuəyen, iriə kasor əmə mə narmamə tukhavəh-si haktə əriə. Mərig Yo yakorkeikei mə narmamə tukhavəh-si haktə

6:68: Jon 6:63 6:69: Mak 1:24; 8:27-30; Luk 4:34 6:70: Jon 13:2,27 6:71: Jon 17:12 7:5: Sam 69:8; Mak 3:21 7:6: Mat 26:18; Jon 2:4; 7:30 7:7: Jon 3:19-20; 15:18-21 7:8: Jon 7:6 7:13: Jon 9:22; 12:42-43; 19:38; 20:19

nhag yermamə yame rimnher-pə kin Yo. Yo yermamə kape niniyen nəfrakisien. To yakəpəh neikuəyen.

¹⁹ “Moses rimivəhsi-pre loa kimi əmiə, mərig yermamə kirik rikək irəmiə raməri-pən fam loa minə e. ?Rhawor e kimiə naksarkut mə takshopni Yo?”

²⁰ Kini narmamə khapsaah kimnhani-pən tukun mhamə, “!Man! ?Tukmə ror nanmin has ramərer-pən iram uə, mamor Ik nakamni nəgkiarinen ətəwao uə? ?Pa e rimə tukrhopni Ik?”

²¹ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Yo yimnor nimtətien kirikianə əmə ye Sabat, nimisəm, niemhaa ramhai əmiə fam tukun. ²² Mərig kimiə min nakasor wok ye Sabat, mamhavəh nao kimi kwajikovə minə, raməri-pən loa kape Moses. (Mərig nəfrakisien mə pəh nien mə Moses rimirikakun norien kape nivəhyen nao kimi narmamə, mərig kaha minə apa kupan kimnharikakun). ²³ ?Mərig tukmə nakharkun nivəhyen nao kimi kwajikovə minə ye Sabat, rəri-pən loa kape Moses, rhawor e niemha ramhai əmiə nipig yakamor huvə niprai yermamə kirik ye Sabat? ²⁴ Takhapəh nisəkirien wok yame yakamor ye nərigien əmə kapəmiə, mərig taksəkir kafak wok ye nərigien yame ratuatuk.”

Narmamə kasəgkiar ye Kristo

²⁵ Kini ye nipig a, nəmə Jerusalem kimisaiyoh əriə minə mhamə, “?Rhawor? ?Kwən e In e nəmehua minə kapətawə khamə tukshopni In uə? ²⁶ Mərig səm-ru. In ramni-ərhav nəgkiarinen ye nimri narmamə, mərig nəmehua minə khapəh nhani-pəniyen nar kirik tukun. ?Tukmə ror nəmehua minə kwənharkun ta mə In Kristo, uə? ²⁷ Mərig kitawə kharkun rukwanu kwən e rimasi-pən ikin. Mərig nipig Kristo tukramuə, narmamə tukseinein mə risipkaa.”

²⁸ Ye nipig a, Yesu rinamərer ye Nimə Ehuə kape Kughen maməvhag kimi narmamə, kini mamokr-apomh mimə, “Kimiə nakharkun Yo, mharkun ikin yimasi-pən ikin. Mərig nəfrakisien mə pəh nien mə yimauə atuk əmə ye nərigien kafak. Mərig Kughen rimnher-pə kin Yo. Kini Kughen In nəfrakisien. Kimiə nakseinein In, ²⁹ mərig Yo yakirkun In, meinai yimasi-pən iran. Kini In rimnher-pə kin Yo.”

³⁰ Yesu raməgkiar məknakin, khamə tukharaptəəkən In. Mərig yermamə kirik rikək yame tukraptəəkən In, meinai rīpəh hanə norien nipig kafan.

³¹ Mərig narmamə khapsaah kimnhani nəfrakisien iran mhamə, “Tukmə ror Yesu in Kristo yame Kughen rimirpen mə tukrher-pə kin, meinai kimini mə nipig Kristo tukramuə, tukror nimtətien khapsaah. Kini yermamə rikək yame rirkun norien nimtətien ripsaah rapita In.”

Mobael yamə mine kasarha tuk Nimə Ehuə kape Kughen kimnhauə mə tukharaptəəkən Yesu

³² Kini Farisi minə kimisərig narmamə khapsaah kisəsiwən-əsiwən masəvsao kin Yesu. Kini Farisi minə mine jif pris minə kimisher-pən kin mobael yamə mine kasarha tuk Nimə Ehuə kape Kughen mə tukharaptəəkən Yesu. ³³ Kini Yesu rimə, “Yo jakamarə kitawə-mkimiə kape nipig kwakwə əmə. Kwasig ikin, jakrərig-pən min tuk Yermamə yame rimnher-pə kin Yo. ³⁴ Ye nipig a in a, taksarha-kin Yo mərig to nakhapəh nisəmien Yo; meinai ikin yakamvən ikin, kimiə to nakhapəh nhavəniyen ikin.”

³⁵ Kini nəmə Isrel kimisaiyoh əriə minə mhamə, “?In rimə tukrivən hiə, mə to kitawə khapəh nisəmien In? ?Rimə tukrivən məm kwənərous kape nəmə Isrel yamə mine kisərə iriə nəmə Gris apa tanə pisin pisin minə, mamhajoun min nəmə Gris uə? ³⁶ In rimini mə ye nipig a, kitawə tuksarha-kin In, mhapəh nisəmien In, meinai kwənmhan yame In tukrivən ikin, to kitawə khapəh nhavəniyen ikin. ?Nəgkiarinen e, nipran ramni mə naha?”

Nu yame ravəhsi-pə nimraghien rerin

7:18: Jon 5:41; 8:50,54 7:21: Jon 7:23; Jon 5:2-9 7:22: Jen 17:9-14; 21:4; Lev 12:3 7:23: Jon 5:2-9; Mak 3:5; Luk 13:12-14; Luk 14:4-6 7:24: Aes 11:1-3; Jon 8:15 7:29: Mat 11:27 7:30: Mat 26:18 7:31: Jon 2:23; 4:48
7:32: Jon 7:45-48

³⁷ Lafet natukror infamien, kamor nāviginien yame in rehuə rapita nāviginien tiksın kape lafet. Kini ye nıpig a, Yesu rımnərer ye nımrı narmamə mamokrən apomh mımə, “Yermamə yame rınəkwaqwə, pəh in ruə tuk Yo, mınım nu. ³⁸ Meinai Nəkwaqwə kape Kughen ramni mə,

“Yermamə yame rhatətə irak, rəmhen kın nımrı nu yame ravəhsi-pən nımraghien ramkwor-kwor mhaktə mokrig yerkin mamaiyu.” (Aes 44:3)”

³⁹ Yesu ramni nuhpıkinien a, maməgkiar ye Nanmın kape Kughen yame kwasig ikin tukrıpvəhsi-pən kimi narmamə yamə mine kashatətə iran. Mərig ye nıpig a, Nanmın kape Kughen rıpəh hanə nuəyen tuk narmamə, meinai Yesu rıpəh hanə nıvənien ye nıkakien kafan ye rao ye neai.

Narmamə kımısəwhai kwhen kapəriə tuk Yesu

⁴⁰ Yesu raməgkiar məknakin, narmamə kımısərig, kini tiksın kamhani mhamə, “Kwən e in profet kape Kughen yame profet mınə kımnhani mə tukruə.”*

⁴¹ Kini tiksın khamə, “Kwən e in Kristo.”

Mərig tiksın khamə, “Nıkam. ?Nakhamə ta mə Kristo tukrısi-pən apa Galili uə?

⁴² Nəkwaqwə kape Kughen ramni mə Kristo tukraməkeikei mısı-pən ye kwənərəus kape King Deved, ye taon e Betlehem, imei Deved kupan.” ⁴³ Ror məkneikin, narmamə kımısəwhai kwhen kapəriə tuk Yesu. ⁴⁴ Tiksın khamə tukharaptərəkın In; mərig yermamə kırık rıkək yame tukrırapətərəkın In.

Nəmehuə mınə kape nəmə Isrel khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Yesu

⁴⁵ Kini mobael mınə kımnhavən mısəm jif pris mınə mine Farisi mınə. Kini nəmehuə mınə a kımısaiyoh mobael mınə mhamə, “?Rhawor e nımnhapəh nharaptərəkınien Yesu mhakır mhauə?”

⁴⁶ Kini mobael mınə khani-pən tuk əriə mhamə, “Yımnhapəh nharaptərəkınien In meinai yermamə kırık rıpəh hanə nhajounien rəmhen kın In.”

⁴⁷ Kini Farisi mınə kımnhani-pən tuk əriə mhamə, “?Rhawor? ?In rımıvi əmiə kın nekuəyen kafan uə? ⁴⁸ ?Kapətawə kırık yeməhuə rıkək mine Farisi kırık yame ramni nəfrakisien iran. ⁴⁹ Narmamə apnapıg əmə yamə mine kaseinein əgkap loa kape Moses kamhani nəfrakisien iran. Pəh iriə tukasarə ye narpınien kırık.”

⁵⁰ Kini Nikodimas e, in Farisi kırık. Kini in a iriə min. Kwən a, apa kupan rımavən maməgkiar kimi Yesu. Kini rarar mını-pən tuk əriə mımə, ⁵¹ “?Rhawor? Loa kapətawə ramni mə kwasig ikin tukhani-əhrav narpınien kape yermamə kırık, tukasəkeikei mısəkupan mhavən, mısətərig kın nəgkiarın kafan, mısəm atuatur naha nhagın yame rımnor.”

⁵² Kini khani-pən tukun mhamə, “?Rhawor? ?Ik mın ik yemə Galili, uə? Yuvən-ru məvheikin Nəkwaqwə kape Kughen, məm atuatur mə profet a kape Kughen to rıpəh nısi-pənien ye Galili.”

⁵³ Kini narmamə kımnharərig-pən yerkwanu mınə kapəriə.†

8

¹ Mərig Yesu rımnhaktə fiak ye tukwas e kamni kımə Olif.

Yesu rıpəh nəgkiar-skaiyen kimi pıraovin kırık yame rakwasig apnapıg kın narman

² Kəni rıkwamer kın, Yesu rırerıg-pən mın ye Nımə Ehuə kape Kughen. Kini narmamə khapsaah kımnhauə, masərer ərkurao iran, kini In rəkwtə məməvhag kimi əriə. ³ Kini nəmhajoun mınə kape loa, mine Farisi mınə khakır pıraovin kırık mhauə tukun, mısərip-ərhav in ye nımrı narmamə. Narmamə kımısəm əpu mə pian a rımnapır iriu yerman

7:37: Aes 55:1; Jon 4:13-14; 6:35; Rev 22:17 7:38: Jer 2:13; 55:1; 58:11; Sek 14:8-9; Jon 4:10-14; 6:35; Rev 7:17 7:39: Jon 1:33; 12:23; 13:31,32; Wok 2:17,33 * 7:40: Əm-ru Dut 18:15. Moses rımını mə profet kırık mın tukruə rəmhen kın in. 7:42: 2 Saml 7:16; Sam 89:3-4; Maeka 5:2; Jer 23:5; Mat 2:1,22-23; Luk 2:4-7 7:50: Jon 3:1

† 7:53: Nəgkiarın ye Jon 7:53-8:11 rıkək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Jon rımırai əfrakis, uə yermamə kırık rımnesik-əpnis-pən ye nəgkiarın kape Jon.

pisin. ⁴ Kini iriä kimnhani-pän tuk Yesu mhamä, “Yhajoun. Narmamä kimisäm äpu mä pian e rimnapir iriu yerman pisin. ⁵ Moses rimnärähu loa kirik ye loa kapätawä mamni mä tukmä piraovin yame ramapir-pän apnapig tuk yerman, tukamäkeikei karkwhopni in. (Lev. 20:10; Deut. 22:22-24) ?Märig ik nakmä rhawor?”

⁶ Iriä kimisaiyoh mäknakin masor kiko-iko, mä Yesu tukrini nägkarien kirik yame ripäh nähnenien, päh kisäm-pän nar has kirik iran, mhavähsi-pän narpinien kimin. Märig Yesu rapnapig ämä, mämramir, mamrai-pän nar ye nimoptanä kin kwänkwai kwermän.*

⁷ Märig iriä kasäkeikei misaiyoh In. Kini In rärer, mini-pän tuk äriä mä, “Nämhen. Tukmä kimia kirik e ikin e kafan norien has rikäk, päh in tukräkupän markwhopni pian e.” ⁸ Kini In mämramir min mamrai-pän nar ye nimoptanä.

⁹ Kini iriä kimisärig nägkarien kafan, misäriwäk kirikianä kirikianä misap, ririkakun ye näwharu minä meriaji nitamaruä. Iriä kimisap, mhapääh ämä Yesu mine pian ai kawämir. ¹⁰ Kini Yesu rheimter min mini-pän tuk pian ai mimä, “Pian äpä. ?Narmamä minä apa kwänhaukaa? ?Yermamä ruikäk yame tukrini-ärhav kafam narpinien uä?”

¹¹ Kini pian a rimini-pän tukun mimä, “Yemehuä. Yermamä rikäk yame to rivähsi-pä narpinien kimi yo.”

Kini Yesu rini-pän tukun mä, “Ror päh Yo min to yakpäh nivähsi-preyen narpinien kimik. Märig amvän, mäpääh ämä norien yame mine rahas.”

Yesu In rämhen kin nikakien yame ramäsia-pen narmamä m-fam ye tokrei tanä

¹² Kini Yesu rini-pän min tuk äriä mimä, “Yo e, yo Nikhakien kape narmamä m-fam ye tokrei tanä. Narmamä yamä mine kamhakwasig kin Yo to khapääh niseriwäkien ye näpignäpien, märig tukhaväh nikakien yame ravähsi-pän nimraghien kimi äriä.”

¹³ Kini Farisi minä kimnhani-pän tukun mhamä, “Ik nakamni-ärhav mäknakin Ik, märig yermamä kirik rikäk yame tukrärer-ärhav mamni äfrakis mä kafam nägkarien ramäfrakis. To kafam nägkarien ripäh närerien.”

¹⁴ Kini Yesu rini mimä, “Äwäh. Näfrakisien mä Yo atuk ämä yakamni-ärhav Yo. Märig nägkarien kafak in tukramärer tintim, meinai Yo yakirkun aikin yimasi-pän ikin. Kini mirkun min aikin yakamvän ikin. Märig kimia nakseinein aikin yakamvän ikin mine ikin yimasi-pän ikin. ¹⁵ Kimia e naksäkir norien kape narmamä ye nätärgien ämä kape yermamä. Märig Yo yakpäh näkirien norien kape narmamä mäknakin. ¹⁶ Märig tukmä yakäkir norien kape yermamä, yakamor ye norien yame ratuatuk. Märig päh nien mä yakamäkir ye nätärgien ämä kafak, märig kimru Tatä Kughen yame rimnher-pä kin Yo, kapämru näkirien kirikianä ämä. ¹⁷ Kimirai ye loa kapämia kimä, “Tukmä yermamä kiraru karäni nar kirikianä ämä, päh narmamä tukharkun mä nägkarien kapäriu ramäfrakis.” (Dut 19:15) ¹⁸ Kini taktakun ai, Yo yakamni-ärhav Yo, märig Rimik yame rimnher-pä kin Yo, ramor nägkarien kafak ramärer tintim.”

¹⁹ Kini kimisaiyoh In mhamä, “?Märig kafam hiä tatä?”

Kini In rimä, “Kimia nakseinein Yo, miseinein min Tatä kafak. Nakpiharkun Yo, to nakpiharkun min kafak Tatä.”

²⁰ Yesu rimini nägkarien a nipig in rimnamhajoun narmamä äpä ikin kamärähu-pän mane ikin ye Nimä Ehuä kape Kughen. Märig kwän kirik rikäk yame to rivän miraptäräkin In meinai ripäh hanä norien nipig kafan.

Yesu ramni mä In rimasi-pän ye rao ye neai

²¹ Kini Yesu rimini-pän min tuk äriä mimä, “Tuk nipig kirik, jakirkäk, kini kimia tak-sarha kin Yo. Märig nipig takhamhä, narpinien kape tävhagä has kapämia tukramämir irämia. Kimia nakseinein nhävänien aikin yakamvän ikin.”

* 8:6: Rikimia tukramäsik mä Kughen rimirai-pän Natuakämien Ten ye kapier kin kwermän. Eks 31:18; Dut 9:10. 8:7: Dut 17:7; Rom 2:1,22 8:11: Jon 3:17; 5:14 8:12: Sam 27:1; 44:3; 119:105; Prov 6:23; Aes 49:6; 60:19-20; Esik 1:26-28; Mat 5:14; Jon 1:4-5; Hib 1:3; Rev 21:23-24 8:13: Jon 5:31 8:14: Jon 13:3; 16:28 8:18: Mak 1:10-11; Jon 1:33-34 8:19: 1 Jon 2:23

²² Nīpig rimīni məknaķin, mukreikin kapən kapə nəmehua kape nəmə Isrel. Khamə, “?Rhawor e kitawə kaseinein nhavəniēn aikin ramvən iķin? ?Tukmə ror tukrhopni atuk In uə?”

²³ Mərig Yesu rīrpīn nəgkiariēn mīmə, “Kimiā, iməmiā eikīn e. Mərig Yo yakmasi-pən apa ye rao ye neai meiwaiyu-pə. Tokrei tanə e pəh nien mə imak iķin. ²⁴ Ror məkneikin, yakamni-pre tuk əmiā mə kimiā takhamhə, narpiniēn kape təvhagə has kapəmiā tukraməmīr irəmiā. Tukmə nakhapəh nhaniēn nəfrakisien mə yo e Kristo, nīpig takhamhə, narpiniēn kape təvhagə has kapəmiā tukraməmīr irəmiā.”

²⁵ Kīni iriā kīmnhani-pən tukun mhamə, “!Eh! ?Ik pa en?”

Kīni In rimīni-pən tuk əriā mə, “Yo e yakaməvsao kīn Yo ye nīpig yame yīmīrikakun nhajouniēn kafak meriaji-pə e taktakun. ²⁶ Yakīrkun nīniēn narīmnar rehua irəmiā, mivəhsi-pre narpiniēn ehua kimi əmiā. Mərig jakamni əmə nəgkiariēn yame Yermamə yame rīmnher-pə kīn Yo ramni-pə tuk Yo. Nəgkiariēn yame In ramni raməfrakis. Kīni yakamni-ərhav pən nəgkiariēn kimi narmamə fam ye tokrei tanə yame In ramni-pə tuk Yo.”

²⁷ Mərig iriā khapəh nharkuniēn mə Yesu raməgkiar ye Rīmni Kughen. ²⁸ Ror pən, In rīni-pən tuk əriā mə, “Nīpig kimiā takpiharuk haktə Yo, Ji Yermamə, mīpiharkun mə nəgkiariēn yame yakamni irak in raməfrakis. Kīni mīpiharkun mīn mə yakpəh noriēn nar kīrik ye nətəriēn əmə kafak, mərig yakamni əmə nəgkiariēn yame Rīmīk ramni-pə tuk Yo. ²⁹ Yermamə yame rīmnher-pə kīn Yo ramarə kīmru mīn. In rīpəh nəpəhyēn Yo yakəriwək Yo pīsin. Meinai nīpig m-fam yakamor naha nhagin yame In rorkeikei.”

³⁰ Yesu ramni nəgkiariēn e, narmamə khapsaah khani nəfrakisien iran.

Mīkip Ebraham əfrakis mīnə mīne ji Setan mīnə

³¹ Kīni Yesu rīmnəgkiar kimi nəmehua kape nəmə Isrel yamə mīne kīmnhani nəfrakisien iran mīmə, “Tukmə nakharaptərkīn tīm tīm nəgkiariēn yame yakamni-pre tuk əmiā, kimiā atuatak e narmamə kafak mīnə. ³² Kīni kimiā takharkun nəfrakisien. Kīni nəfrakisien en tukrīrisin əmiā nakhapiəpiə.”

³³ Kīni iriā kīmnhani-pən tukun mhamə, “!Ah! Kitawə e kwənərəus kape Ebraham. Kitawə khapəh nisor-atuə-kīniēn kape yermamə kīrik. ?Rhawor e nakamni mə nar kīrik tukraməkeikei mīrisin əmawə yakhapiəpiə?”

³⁴ Kīni Yesu rīni-pən tuk əriā mə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiā mə narmamə yamə mīne kasor noriēn has, noriēn has ramarmaru irəriā, mamraptərkīn əriā mamor əriā kamhauə yorwok mīnə kafan. ³⁵ Kīni nakharkun mə yorwok kīrik, kafan yemehua to rīpəh neighaniēn kīn in mə tukramarə ye nīmə kafan. Mərig yemehua rameighan əmə kīn tīni mə tukramarə ye nīmə kape yamehua kape nīpig m-fam.† ³⁶ Ror pən, tukmə Yo Ji Kughen yakamrīsin əmiā, jakrīsin əfrakis əmiā nakhapiəpiə. ³⁷ Yakīrkun mə kimiā kwənərəus kape Ebraham. Mərig nakasarha-kīn swatuk tuk nhopniēn Yo, meinai nakhapəh nisorkeikeiyēn mə taksətərig kīn kafak nəgkiariēn. ³⁸ Yo yakamni narīmnar mīnə e yame yīmnəm kafak Tatə ramor. Mərig kimiā nakasor narīmnar yame kapəmiā tatə mīnə kīmnhani-pre tuk əmiā.”

³⁹ Kīni iriā kīmnhani-pən tukun mhamə, “Mərig rīmtawə e Ebraham.”

Kīni Yesu rimīni-pən tuk əriā mīmə, “To rīpi mə kimiā kwənərəus atuatak kape Ebraham, to noriēn kapəmiā rīpiəmhen kīn noriēn kape Ebraham kupan. ⁴⁰ Yo yakamni-pre nəgkiariēn əfrakis tuk əmiā yame Kughen rimīni-pə tuk Yo. Mərig kimiā nakhamə takshopni Yo. Mərig to Ebraham rīpəh noriēn məknenkīn. ⁴¹ Kimiā nakasor əmə noriēn kape tatə atuatak kapəmiā.”

8:23: Jon 3:31 8:28: Jon 3:14; 12:32-33; 14:24 8:29: Jon 4:34; 5:30; 6:38; 16:32 8:31: 2 Jon 1:9 8:32: Rom

8:2; 2 Kor 3:17; Gal 5:1 8:34: Rom 6:12-23; 1 Jon 3:8-9 † 8:35: Ye nuhpīkīniēn e, Yesu ramni mə nəmə Isrel kīsəmhen kīn slef yame kasarə iruə tuk promes mīne nīmə kape king. Nar apnapīg Kughen rīmīrpen nəmə Isrel mə kafan narmamə, mərig in rīvəhsi-ta nehuəyēn kapəriā, kīseiwaiyu əgkap rəmhen kīn slef yame kafan nīhuvəyēn uə nautə rīkək. 8:35: Gal 4:30

8:37: Jer 9:25-26; 1 Jon 3:10 8:39: Rom 2:28-29; 9:7-9

Kini iriä kimnhani-pän tukun mhamä, “Päh nien mä kimawä e kwajikovä kape swatuk. Kughen pisin ämä In rimimawä.”

⁴² Kini Yesu rini-pän tuk äriä mimä, “To ripi mä kapämia äfrakis e tatä Kughen, to nakpisorkeikei Yo, meinai Yo yimasi-pän iran, muä eikin e. Päh nien mä yimauä ye kafak närigien. Märig yimauä meinai In rimmher-pä kin Yo. ⁴³ ?Märig rhawor e nakhapäh nharkunien niprai nägkiarien kafak? Meinai nakhapäh nisorseikeiyen mä taksärig nägkiarien kafak. ⁴⁴ Kimiä, norien kapämia rämhen ämä kin rimimä e Setan. Kini nipig m-fam naksorseikei mä takasor näkwän. Norien kafan yame in rimirikakun mamor, ramor hanä. In yermamä kape nhopniyen yermamä. In ramämäkin näfrakisien, meinai näfrakisien rikäk iran. In rameikuä mäknakin meinai in a norien hanä kafan. In yeikuä, mine tatä kape neikuäyen. ⁴⁵ Märig Yo yakamni-pre ämä nägkiarien äfrakis tuk ämia. Ror pän, nakhapäh nhaniyen näfrakisien ye kafak nägkiarien. ⁴⁶ Yo yakpäh hanä norien norien has; ror pän kimiä kirik ripäh hanä näm-pä-yen nar has kirik irak. Yakamni-pre nägkiarien äfrakis tuk ämia. ?Rhawor e nakhapäh nhaniyen näfrakisien irak? ⁴⁷ Narmamä kape Kughen kasor näkwai Kughen; märig päh nien mä kimiä kwajikovä minä kape Kughen, nakhapäh nisorien näkwän.”

Yesu In yerpirig rapita Ebrahim

⁴⁸ Kini nämehüä kape nämä Isrel kimishek In mamhani mhamä, “!Man! Yakwäsäm äpu ik, mharkun mä ik pa. Ik näkämhen kin yemä Sameria kirik yame nanmin has ramärer-pän iran.”

⁴⁹ Märig Yesu rimä, “Nanmin has rikäk irak. Märig yakamsiai Rimik; kini kimiä nakhapäh nhasiayen Yo. ⁵⁰ Yo yakpäh narkutien mä nhagik tukrehuä; märig yermamä kirik aikin yame ramarkut mä nhagin tukrehuä. Kini In tukripiäkir narmamä m-fam. ⁵¹ Yakamni-pre äfrakis tuk ämia mä yermamä yame ramor kafak nägkiarien to ripäh nimhøyen tuk nipig kirik.”

⁵² Kini nämehüä kape nämä Isrel kimnhani-pän tukun mhamä, “!Yakwänharkun ai taktakun mä nanmin has ramärer-pre iram! Meinai Ebrahim rimamhä, kini profet minä kimnhamhä min, märig Ik näkamni mä yermamä yame ramor näkwam to ripäh nimhøyen tuk nipig kirik. ⁵³ ?Nakmä Ik nakehuä rapita Ebrahim e riptawä yame ruamhä ta, mine profet yamä mine kwänhamhä ta? ?Nakmä ik e pä?”

⁵⁴ Kini Yesu rini-pän tuk äriä mimä, “To yakvähsi-haktä atuk Yo mamor nhagik ramehuä, kafak nägkiarien in ror nar apnapig ämä kin. Märig kafak Tatä e yame kimiä nakamhani mä In Kughen kapämia In ravähsi-haktä Yo, mamor nhagik ramehuä. ⁵⁵ Kimiä nakseinein pawk In; märig Yo yakirkun In. To yakpini mä yakeinein In, mipiuä yeikuä rämhen kin yame kimiä nämeikuä minä. Märig yakirkun In mamor näkwän. ⁵⁶ Ripmiä e Ebrahim rikin ramagien pik mä tukripiäm nipig kafak yame tukripiuä. Kini nipig in ruirkun mä nipig kafak rinamuä, kini rikin ramagien ämä tukun.”

⁵⁷ Kini nämehüä kape Isrel kimnhani-pän tukun mhamä, “!Man! Ik tamaruä ämä kirik, kafam newk ripäh hanä neriaji-pänien fifti. ?Rhawor e näkamni mä nimnäm yemä tu e Ebrahim?”

⁵⁸ Kini Yesu rimä, “Yakamni-pre äfrakis tuk ämia mä Ebrahim ripäh hanä narhayen, Yo yaknarä ta.†”

⁵⁹ Mäkneikin khapik kapier asur minä mä tuksarkwhopni In kin. Märig Yesu rimmerkwaig, map ta ireriä ye Nimä Ehuä kape Kughen mamvän.

9

Yesu rimmor huvä nimrin pis kirik

¹ Nipig kirik, Yesu rinamäriwäk mamavän, kini mäm kwän kirik nimrin rimapis hanä. ² Kini narmamä kape Yesu khauä mhani-pän tukun mhamä, “Yhajoun. Kwän kirik e rimmnarha, nimrin ruapis ta. Takni-ru mä rhawor ror mäknakin. ?Raväh narpinien ye

norien has kape tatə uə mamə kafan, uə ravəh narpinien ye norien has kirik kafan yame rimnor?"

³ Mərig Yesu rimə, "Nimri kwən e ramahas, mərig pəh nien mə ravəh narpinien ye norien has kirik kafan, uə kape tatə uə mamə. Mərig nimrin ramapis məkneikin mə Kughen tukrhajoun kafan wok ye nimraghien kafan. ⁴ Kitawə kasarə ye nipig kape nikakien, tukasəkeiki masor wok kape Yermamə yame rimnher-pə kin Yo. Mərig nipig kape nəpignəpien tukruə, tukseinein nisorien wok ye nipig a. ⁵ Nipig yakamarə ye tokrei tanə e, Yo nikakien kape narmamə m-fam ye tokrei tanə."

⁶ Yesu rini-ta nəgkiarien a, mivəh nimoptanə mərig-əvhin, rəptig, mərəhu-pən ye nimri yermamə a. ⁷ Mini-pən tukun mimə, "Takvən mar ye nu apa Saeloam." (Nhag e Saeloam, nipran ramni mə, "Kher-pən kin.") Kini ai rimavən, mar ye nu, kini marha maməm nar, mirerig-pən iman yerkwanu. ⁸ Kini nəmə iman ikin, mine narmamə yamə mine kharkun in, mə in yermamə kirik yame nipig m-fam ramaiyoh-pən kin mane, kimisəm in, kisakur. Misaiyoh-pən əriə minə mhamə, "!Eh! ?Kwən e in e yermamə yame nipig m-fam in ramkwətə mamaiyoh-pən kin mane kimi narmamə, uə nikam?"

⁹ Kini tiksın khamə, "Əwəh. Mə in."

Mərig tiksın khamə, "Nikam. To nakəm, nakmə in. Mərig pəh nien mə in."

Mərig kwən a rimə, "!Mə yo e!"

¹⁰ Kini iriə kasəkeiki kimin mə tukrini mə rimnhawor nimrin rhuvə.

¹¹ Kini in rimə, "Kwən e, nhagin e Yesu, in rimivəh nimoptanə mərig-əvhin rəptig, mərəhu-pən ye nimrik mir, mini-pə tuk yo mə jakvən ye nu apa Saeloam, mar. Kini yakvən mar. Məkneikin məm nar."

¹² Kini iriə kisaiyoh-pən min in mhamə, "?Mərig kwən en ramarə hiə?"

Kini in rimə, "?Hei? Yakeinein."

¹³ Kini khakir in mhauə kimi Farisi minə. ¹⁴ Nipig Yesu rimivəh nimoptanə mərig əvhin rəptig mərəhu-pən ye nimrin mir, nipig a ye Sabat. ¹⁵ Ror pən, Farisi minə min kisaiyoh-pən kwən a mhamə, "?Rhawor nimrim rhuvə?"

Kini kwən a rini-pən tuk əriə mimə, "Yesu rimnor-pən nimtəgei ye nimrik, kini yimavən mar, kini nimrik rhuvə."

¹⁶ Kini Farisi minə kimisəwhai kwhen kiraru kapəriə tuk nəgkiarien a. Tiksın kimnhani mhamə, "Tukmə ror məkneikin, Yesu rirəh nisi-pəniyen ye Kughen, meinai In rimnakapir Sabat." Mərig tiksın khamə, "Nikam. Ramsi-pən ye Kughen. Meinai yor təvhagə has to rirəh norien nimtətien minə məknakin."

¹⁷ Kini iriə kisaiyoh min kwən a nimrin ramapis kupan, mhamə, "?Kwən a rimnor huvə nimrim, nakmə In naha yermamə? ?Kini rikim ramhaw-əsik?"

Kini in rini-pən tuk əriə mimə, "In profet kirik."

¹⁸ Mərig nəmehua minə kape nəmə Isrel khapəh nhaniyen nəfrakisien iran mə in apa kupan kwən a nimrin rimapis, mərig taktakun ai raməm nar. Ror pən, kisokrən kin rimni mine nisini kirauə. ¹⁹ Kisaiyoh-pən əriu mhamə, "?Rhawor? ?Kapəmiru e kwajikovə uə? ?Rimnarha nimrin riris uə nikam? ?Rimnhawor nimrin rhuvə?"

²⁰ Kini rimni mine nisini krəmə, "Yakrarkun mə kapəmru e kwajikovə. Nipig rimnarha, nimrin riris. ²¹ Mərig yakweinein mə rimnhawor nimrin rhuvə. Maweinein mə pa nhagin rimnor huvə nimrin. Saiyoh in. Mə rikin rinarə ta. In rirkun nəvsaoyen kin in." ²² Karəni məknakin meinai krəgin kin nəmehua minə kape nəmə Isrel, meinai nəmə Isrel kimnhani ətən mə tukmə yermamə kirik ramni-ərhav mə Yesu in Kristo, tukhapəh niseighanien kin rauru-pən ye nimə kape nofuginien. ²³ Ror pən, rimni mine nisini kirəni mirəmə, "Saiyoh in. Mə rikin rinarə ta."

²⁴ Kini kisokrən min kin kwən a yame kupan nimirin rimapis, mə tukruə mərəy ye nimiria. Kini kashek in mhamə, “Ni əfrakis əmə, mivəhsi-haktə nhag Kughen.* Kitawə kharkun mə Yesu In yor təvhagə has əmə.”

²⁵ Mərig kwən ai rimə, “Yo yakeinein mə kwən a in yor təvhagə has uə nıkam. Nar kirikianə əmə yame yo yakirkun. Apa kupan, nimirik rimapis. Mərig taktakun ai, yaknaməm nar.”

²⁶ Kini kisaiyoh-pən min in mhamə, “?Rimnhawor ik? ?Rimnhawor mor huvə nimirin?”

²⁷ Mərig in rimə, “Yakwəni-pre ta tuk əmia, mərig kimiə nakhapəh nisətərigien kin yo. ?Rhawor nakhamə jakəvsao min kin? ?Kimiə min nakhamə takhauə narmamə kape Yesu minə, uə?”

²⁸ Kini iriə kashek in, mamhani hah in, mhamə, “!Ah! !Ik e kafan kirik yermamə! Mərig kimawə narmamə kape Moses. ²⁹ Kimawə yakharkun huvə mə Kughen rimnəgkiar kimi Moses; mərig kimawə yakseinein mə kwən en rimasipkaa.”

³⁰ Kini kwən ai rimə, “!Nəfrakisien! Kwən a rimnor huvə nimirik, mərig kimiə nakseinein mə rimasipkaa. ³¹ Kitawə kharkun mə Kughen ripəh nətərigien kin yor təvhagə minə. Mərig yermamə yame ramsiai Kughen, mamor nəkwən, kini Kughen ramətərig kin! ³² Yermamə kirik rikək yame rirkun nor-huvəyən yermamə rimnarha əmə nimirin ripis. ³³ To Yesu ripipəh nisi-pənien ye Kughen, to ripipəh norien nar kirik.”

³⁴ Kini iriə kimishek min in mhamə, “!Kəsi! Ik yermamə kape norien has nipig mifam, ririkakun ye nipig yame nimirnarha-pə, muə meriaji-pə ai taktakun. ?Rhawor e nakmə takhajoun əmawə?” Kini kisher-ye-rhav kin In ye nimə kape nofuginien.

Yermamə yame reinein Yesu, in rəmhen kin nimirin pis

³⁵ Kini Yesu rimnərig nəvsaoyen kin, mə kimnher-ye-rhav kin kwən ai ye nimə kape nofuginien. Kini rivən mivaag-pən kin, maiyoh-pən in mimə, “?Ik nakamni nəfrakisien ye Ji Yermamə?”

³⁶ Kini kwən a rimə, “Yemehuə. ?Ji Yermamə e pa? Ni-pə huvə tuk yo, pəh jakni nəfrakisien iran.”

³⁷ Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Ik naknəm ta In. Yo e yakaməgkiar kimik ai taktakun.”

³⁸ Kini kwən ai rimə, “Yermaru. Yo yakamhatətə iram.” Kini in mənimkur maməhuak kimin.

³⁹ Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Yo yimauə ye tokrei tanə mə jakəkir narmamə. Mor narmamə yamə mine khapəh nisəm-huvəyən nar, kisəm huvə nar. Mamor narmamə yamə mine kasəm huvə nar, iriə tukhapəh nisəmien nar.”

⁴⁰ Kini Farisi minə tiksın kimisərig nəgkiarien kafan mhamə, “?Rhawor? ?Nakmə nimirimawə ripis min uə?”

⁴¹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “To nakpihani-ərhav mə nakhapəh nisəm-huvəyən nar, to nakpihapəh nhavəhyen narpinien tuk təvhagə has kapəmia. Mərig kimiə nakhamə ta mə naksəm huvə nar, kini narpinien kape təvhagə has kapəmia raməmır hanə irəmia.”

10

Yesu ramni nuhpikinien ye yermamə yame ramarha tuk sipsip

¹ Kini Yesu rimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmia mə tukmə yəkrəh kirik rimə tukrivən məkrəh kin sipsip, to ripəh nukuraoyen ye kwəruə; mərig tukrivəro kin kəupə. ² Mərig yermamə yame ramarha tuk sipsip in tukrukuraopən ye kwəruə. ³ Yermamə yame ramarha tuk kwəruə, nipig m-fam in raməhitə ye kwəruə tuk kwən a, kini sipsip

* 9:24: Nəmehuə minə kimnhani-pən tuk kwən a “Vəh si haktə nhag Kughen” nipran ramni mə khamhə Yesu tukrivəh kwəsu ye nhag Kughen. Əm-ru Jos 7:19. 9:28: Jon 5:45
9:31: Sam 66:16-20; Prov 15:29; Aes 1:15; 59:2 9:33: Jon 3:2 9:34: Jon 9:2; Aes 66:5 9:36: Rom 10:14
9:37: Jon 4:26 9:38: Mat 28:9 9:39: Aes 6:10; Mak 4:12; Luk 4:18 9:40: Rom 2:19 9:41: Jon 15:22,24;
Hib 10:28-31 10:1: Jon 10:8,10

minə kharkun rikin. Nipig m-fam in ramokrən kin nhagriə kirikianə kirikianə, kini kamhatərhav. ⁴ Mokrən fam kin sipsip minə kafan, maməkupən; sipsip minə kafan kamhakwasig kin, meinai kharkun rikin. ⁵ Mərig to khapəh nhakwasigien kin yermamə apnapig. Nikam. Tukmə yermamə apnapig, kisapta iran, meinai kaseinein rikin.”

⁶ Yesu ramni nuhpikien, mərig narmamə kaseinein niprai nəgkiarien kafan. ⁷ Kini əmə ai, Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə Yo e, yo kwəruə yame sipsip minə tukhakurao-pən ikin. ⁸ Narmamə yamə mine kimisəkupən irak, iriə yeməkrəh minə. Sipsip minə khapəh nisətərigien kin əriə. ⁹ Yo e yo kwəruə. Narmamə yamə mine tukhakurao-pə yakamərer ikin, Kughen tukrivəh miragh əriə. Tukhauə imə masəriwək misavən masən mənvhirik yame rhuvə. ¹⁰ Mərig yəkrəh ramuə imə tuk nar kirikianə əmə. Ramuə tuk nəkrəhyen, mine tuk nhopniyen, mine tuk noriahyen nar. Mərig Yo yakamuə mə takhavəh nimiraghien. Kini nimiraghien e in rukwar kin nihuvəyen minə fam.

¹¹ “Yo e Yermamə huvə kape narha-huvəyen tuk sipsip minə. Yermamə huvə kape narha-huvəyen tuk sipsip minə, in rameighan kin kafan nimiraghien mə tukrivəh miragh əriə. ¹² Mərig yorwok yame ramor əmə wok tuk nərok, sipsip minə pəh nien mə kafan. Kini nipig tukmə rəm kuri aparū minə kamhauə, in rap, mipəh sipsip minə. Kini kuri aparū minə tukhauə misəs sipsip minə, misəko rik rik əriə. ¹³ Yorwok a tukrap meinai in ramor əmə wok tuk nərok. Ripəh nərig-pikien sipsip minə.

¹⁴⁻¹⁵ “Yo e, Yo Yermamə huvə kape narha-huvəyen tuk sipsip minə. Tata Kughen rirkun Yo, kini yakirkun In. Ye norien kirikianə əmə min, Yo yakirkun kafak sipsip minə, kini iriə kharkun min Yo, kini yakeighan kin nimiraghien kafak tuk nivəh-miraghien əriə. ¹⁶ Kini kafak min tiksın aikin sipsip, yamə mine khapəh nisəmieren ye kəupə e. Iriə min, tuksərig rikik. Kini iriə fam tukhauə kirikianə. Yo pisin əmə jakamarha huvə tuk əriə. ¹⁷ Kafak Tatə In rorkeikei pik Yo meinai yakeighan kin kafan nimiraghien tuk nivəh-miraghien sipsip minə kafak. Kini kwasig ikin jakamragh min. ¹⁸ Yermamə kirik rikək yame to rivəhsi-ta nimiraghien kafak. Yo pisin əmə yakavəh nehuəyen tuk nivəhsi-pənien kafak nimiraghien, mine tuk nimiragh-minien. Kafak Tatə rimini-pə tuk Yo mə jakor məknakin.”

¹⁹ Kini nəmehua kape nəmə Isrel minə kimisəwhai min kwhen kapəriə tuk nəgkiarien a.* ²⁰ Iriə khapsaah kimnhani mhamə, “Kwən a, nanmin has kirik ramərer-pən iran. Kapən kapə rətəwao. ?Nakshawor masətərig kin In?”

²¹ Mərig tiksın khani mhamə, “Nəgkiarien a pəh nien mə nəgkiarien kape yermamə yame nanmin has yame ramərer-pən iran. ?Rikimiə raməsik mə ta mə nanmin has rirkun nor-huvəyen nimirin pis rarha min, uə?”

Narmamə kasəməkin Yesu meinai In ramni mə In Ji Kughen

²² Ruauə ye nipig yame nəmə Isrel kasor lafet kirik kamni kimə “Dedekesen” apa Jerusalem. Nipig a, nipig kape nokieiyen. ²³ Kini Yesu rinaməriwək ye nikar Nimə Ehuə kape Kughen, ye kwənmhan kirik kamni kimə “Vranda Kape King Solomon.” ²⁴ Kini nəmehua kape nəmə Isrel tiksın kimnhauə misarkurao iran. Misaiyoh In mhamə, “? Rhawor nakpəh norien Ik ror nirkunien ye nərigien kapəməwə mə Ik pa? Tukmə Ik Kristo, ni-pə huvə tuk əməwə.”

²⁵ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Yo yakwəni-pre ta tuk əmiə, mərig nakhapəh nishatətəyen irak. Nimtətien yamə mine yakamor ye nhag Tatə kafak, iriə kasor kafak nəgkiarien mə in raməfrakis. ²⁶ Mərig kimiə nakhapəh nishatətəyen irak, meinai kimiə pəh nien mə kafak sipsip minə. ²⁷ Kafak sipsip minə kasərig rikik mharkun Yo. Kini yakirkun huvə əriə. Kini iriə kamhakwasig kin Yo. ²⁸ Kini Yo yakvəhsi-pən nimiraghien

10:7: Jon 1:51; 14:6 10:8: Jer 12:1; Esik 34:2 10:9: Sam 118:20,22-24 10:10: Jon 1:4; 3:15-16; 5:40; 20:31
 10:11: Sam 23:1; Aes 40:11; Esik 34; Maeka 5:2,4; Mat 2:6; Mak 6:34; 1 Pita 2:25; 5:2-4; Heb 13:20; Rev 7:17; Jon 15:13;
 1 Jon 3:16 10:14-15: Mat 11:27 10:16: Aes 56:8; Jon 11:52; Wok 10:34,35; Rom 1:16; Efes 3:6 10:17: Aes
 53:12 10:18: Mat 26:53-54; Fil 2:8; Hib 5:8 * 10:19: Em-ru Jon 9:16. 10:21: Eks 4:11 10:24: Luk 22:67-71
 10:25: Jon 5:36; 8:58; 14:11 10:26: Jon 6:44

rerin kimi əriə. To iriə kharəh nhamhəyen tuk nipiğ kirik. Kini yermamə kirik rikək yame to rivəhsi-ta əriə ye kwermik. ²⁹ Kafak Tatə yame ravəhsi-pə əriə kimi Yo, In yerpiriğ rapita narimnar fam. Kini yermamə kirik rikək yame to rivəhsi-ta əriə ye kwermi. ³⁰ Kimru kafak Tatə, kimru kirikianə əmə.”

³¹ Raməgkiar məknakin, nəmehuə kape nəmə Isrel kimnhapik kapier apig mhamə tuksarkwhopni In. ³² Məriğ Yesu rimini-pən tuk əriə mə, “Kafak Tatə rimivəhsi-pə nəsaninien kimi Yo, yakamor nımtətien huvə minə ripsaah ye nımrımıə. ?Yimnor naha nımtətien rahas nakhamə taksarkwhopni Yo tukun?”

³³ Kini iriə khamə, “Pa rimə yakhamə jaksarkhwopni Ik tuk nımtətien kirik yame Ik nımnor. Məriğ yakhamə jaksarkhwopni Ik meinai nəgkiarrien kafam ramni hah Kughen. Ik yermamə apnapig əmə kirik, məriğ nakamni mə Ik Kughen.”

³⁴ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “In apa kupan, kimirai-pən ye loa kapəmiə mə Kughen rimini-pən tuk əriə mə, ‘Kimiə naksəmhen kin kughen minə. (Sam 82:6)’ ³⁵ Kini kitawə kharkun huvə mə Nəkwəkwə kape Kughen to rıpəh nukreikinien. ?

Tukmə Kughen rimini-pən tuk narmamə tiksin apa kupan mə iriə kisəmhen kin Kughen, ³⁶ rhawor e nakashek Yo mamhani mə yakamni hah Kughen meinai yakamni mimə Yo Kwajikovə kafan? Tatə Kughen rımnərəhu karin Yo mə Yo pisin əmə e Kafan, mher-pə kin Yo ye tokrei tanə. ³⁷ To yakpipəh norien nımtətien yamə mine Kafak Tatə ramni-pə tuk Yo, to nakharəh nhaniyen nəfrakisien irak. ³⁸ Məriğ nar apnapig nakharəh nhaniyen nəfrakisien ye nəgkiarrien kafak, məriğ takhani nəfrakisien irak meinai yakamor nımtətien minə kini nımtətien minə a kasor əpu Yo, mə takharkun mə nımrəghien kape Tatə Kughen raməmır irak, nımrəghien kafak raməmır ye Tatə.”

³⁹ Yesu raməgkiar məknakin, khamə tukharaptərəkın In. Məriğ In rapta irəriə.

⁴⁰ Kini mivən məviəfugin ye nu apa Jodan, mamvən ikin Jon rımnor baptaes ye narmamə ikin kupan. Kini mamarə apaikin. ⁴¹ Kini narmamə khapsaah kimnhavən misəm In, mhani-pən tuk əriə minə mhamə, “!Man! Jon rıpəh nor-pawk-əyen nımtətien kirik, məriğ nəgkiarrien yame in rımnamni ye kwən e ruauə minor nəfrakisien kin.”

⁴² Kini narmamə khapsaah aikin a kimnhani nəfrakisien ye Yesu.

11

Lasaros rimamhə

¹⁻³ Kini yemə Betani kirik, nhagin e Lasaros. Betani e yerkwanu imei Meri mine Mata. Meri a in a kwasig ikin rəvit-pən senta ye nihu Yesu Yermaru kapətawə, mirəh nikwənen mamrai nihun kin. Kini Lasaros ramhə, məkneikin, nowini mir kwher-pən nəgkiarrien tuk Yesu mə, “Yermaru, ik kirik yame nakorkeikei pik, in ramhə.”

⁴ Yesu rımnəriğ nəgkiarrien a, mimə, “Lasaros ramhə, məriğ nımhəyen tukriyəh nivəhyen in. Nəmhəyen a kafan tukror nımtətien ye nəsaninien kape Kughen. Kini nəmhəyen kafan in swatuk tuk Kughen tuk nivəhsi-haktəyen Yo e kafan kwajikovə.”

⁵ Yesu rorkeikei pik Mata mine naorahini, mine kapəriu kakə Lasaros. ⁶ Məriğ nipiğ rımnəriğ pawk mə Lasaros rimamhə, In rımnarə Jodan mivəh nipiğ kiraru min. ⁷ Kini mini-pən tuk kafan narmamə minə mə, “Pəh khareriğ-pən min [ime Lasaros] ye provins Judia.”

⁸ Məriğ kafan narmamə minə kimnhani-pən tukun mhamə, “Yhajoun. Taktakun əmə kwuse, nəmehuə kape nəmə Isrel apa Judia kimnhamə tuksarkwhopni Ik kin kapier apig. ?Məriğ Ik nakmə tukhareriğ-pən min aikin?”

⁹ Kini Yesu rimini-pən nuhpikinien kirik kimi əriə mimə, “Kimiə nakharkun mə nipiğ rarə kape niraanien rəmhen tuk norien wok kirik. To yermamə kirik raməriwək yeraan, to rıpəh nhapitətərien, meinai rhakak. ¹⁰ Məriğ tukmə raməriwək yenpig, in mirkun nhapitətərien. Meinai rəpignəp.”

10:28: Jon 6:39; Rom 8:35-39 10:29: Jon 17:2,6,24 10:30: Dut 6:4; Jon 17:21-23 10:38: Jon 14:10,11,20;
17:21 10:41: Jon 1:26-27,30,34 11:1-3: Luk 10:38-42 11:1-3: Jon 12:3 11:1-3: Jon 11:5,36 11:9: Jon
8:12; 9:5

¹¹ Yesu rimini-ta nuhpikinien mamni-pən tuk kafan narmamə minə mə, “Kitawə kirik e Lasaros rinapir yeru ta. Mərig yakmə jakvən misig in pəh rarha.”

¹² Kini kafan narmamə minə khani-pən tukun mhamə, “Yermaru. To rimə in ramapir əmə, tukripiəsanin min.” ¹³ Mərig nəgkiarien kape Yesu, ni pran ramni mə Lasaros ruamhə ta. Mərig kafan narmamə minə, rikiriə raməsik mə Lasaros ramapir əmə.

¹⁴ Kini Yesu rimini-pən huvə mimə, “Lasaros ruamhə ta. ¹⁵ Kini rikik ragien mə yakpəh niwəmir-kwis-ien kimru min. Meinai nar e yame jakor tukrasitu irəmiə takshatətə irak. Nəmhen, pəh khavən misəm in.”

¹⁶ Kini Tomas e kamni kimə Didimas*, rini-pən tuk narmamə minə tiksın kape Yesu mimə, “Rhuvə. Pəh kitawə mifam khavən apa Judia. Pəh tikmir minə tukhauh ətawə, pəh kitawə tukhamhə kwis kitawə min.”

Yesu In rirkun nor-huvəyen yermamə yame ruamhə rarə mamragh min

¹⁷ Kini Yesu rimatərhav-pən Betani, kini mərig mə kimnerkwaig ta kin ni prai Lasaros, rivəh ni pig kuas. ¹⁸ Rukwanu a Betani in ipakə əmə tuk Jerusalem. Ripəh norien isok rapita kilometa kisisər.† ¹⁹ Kini nəmə Isrel khapsaah kimnhasi-pən Jerusalem mhaue misəm Mata mine Meri mhavəh-si haktə nərigien kapəriu, meinai kapəriu kakə ruamhə.

²⁰ Kini Mata rimmərig mə Yesu ramuə, kini rərar, mivən məm. Mərig Meri, in ramkwətə əmə apa imə. ²¹ Kini Mata rimini-pən tuk Yesu mə, “Yermaru. To kitawə kipisarə, to kafak kakə ripipəh nimhəyen. ²² Mərig yo yakirkun mə tukmə nakaiyoh Kughen kin naha nhagin, kini In tukraməkeikei mivəhsi-pre kimik.”

²³ Kini Yesu rimini-pən tukun mə, “Kafam kakə tukripiamragh min.”

²⁴ Kini Mata rimə, “Yakirkun mə Lasaros tukramragh min ye Ni pig Kwasig, ye ni pig yame narmamə mi-fam tukhamragh min iran.”

²⁵ Kini Yesu rimini-pən tukun mə, “Yo e, yo nuknei nimragh-minien ye nimhəyen. Kini Yo e, yo nuknei nimraghien. Narmamə yamə mine kashatətə irak, nar apnapig tukmə khamhə, mərig tukasəkeikei mhamragh min. ²⁶ Kini narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien irak kini masarə hanə, tukhapəh nhamhə-əgkəpien tuk ni pig kirik. ?Nakamni nəfrakisien ye kafak nəgkiarien uə nikam?”

²⁷ Kini Mata rini-pən tukun mimə, “Əwəh, Yermaru. Yakamni nəfrakisien iram mə Ik Kristo, Ji Kughen. Ik e, yermamə yame profet minə kimnamhani kupan mə takuə ye tokrei tanə.”

Yesu rimnasək tuk Lasaros

²⁸ Mata rimini-ta nəgkiarien ai, mivən mokrən kin naorahini Meri rikir ta miravən iriu pisin, mini-pən tukun mimə, “Meri, Yhajoun ruauə, morkeikei mə tukrəm ik.” ²⁹ Meri rərig, mərer aihuaa əmə, mivən mə tukrəm Yesu. ³⁰⁻³¹ Kini ni pig nəmə Isrel yamə mine kimnasəkwtə ime Meri, mhavəh-si haktə nərigien kafan, kimisəm Meri ramərer aihuaa əmə imə mamtərhav, khakwasig kin. Rikiriə raməsik mə ramvən apa suranə mə tukrasək.

Yesu ripəh hanə nivəniyen ye rukwanu a; In raməmir hanə aikin Mata rimavən məm In ikin. ³² Kini Meri ritərhav mivən məm Yesu, meiwaiyu mənimkur-pən ye nihun, mimə, “Yermaru. To nakpiamarə kitasir, to kafak kakə ripipəh nimhəyen.”

³³ Yesu rəm pian a mine narmamə yamə mine kisarə iriə min misasək, rikin rəmhə pik.

³⁴ Kini raiyoh-pən əriə mə, “?Nimnhanim hiə kwən en?” ³⁵ Məkneikin mamasək.

³⁶ Kini nəmə Isrel tiksın khamə, “Səm-ru. Kwən e rimmorkeikei pik kwən a kupan.”

³⁷ Mərig tiksın kimnhani mhamə, “Kwən e In e kupan rimmor huvə yimrin pis kirik. ? Rhawor e ripəh nini-əhuyen Lasaros mə tukripiəh nimhəyen?”

Yesu rimivəh miragh Lasaros

* 11:16: Tomas mine Didimas, ni pran ramni mə, “Mir Mir.” † 11:18: Gris ramin “stadia fiftin” rəmhen kin tri kilometa. 11:20: Luk 10:38-42 11:24: Dan 12:2; Jon 5:28,29; 6:39,40; Wok 24:15 11:26: Mat 25:46; Jon 3:15 11:28: Jon 13:13 11:35: Luk 19:41

³⁸ Yesu rimmərig rahas pik tuk Lasaros. Kini mivən apa ye suranə. Kwənmhan yame kimirəhu ikin ye nipəg kapier, yame kimisisigin kin kapier. ³⁹ Kini Yesu rimə, “Səsua-ta ru kin kapier.”

Mərig Mata e nowin Lasaros rimini-pən tukun mimə, “Yermaru. In rinapien ta. Kimiserkwaig ta kin rivəh nipig kuas.”

⁴⁰ Mərig Yesu rimini-pən tukun mimə, “?Rhawor? ?Naknərukin ta mə yakməni-pre tuk ik mə tukmə nakhatətə irak, takəm nəsaninien ehuə kape Kughen, uə?”

⁴¹ Məkneikin, kisəsua ta kin kapier. Kini Yesu rivaag faktə mimə, “Tata. Yakamni vi vi ik meinai nimmərig kafak nəhuakien. ⁴² Kini yakirkun mə nipig m-fam, nakamərig Yo. Mərig yakaməgkiar məkneikin mə narmamə yamə mine kasərer rarkurao irak tukhani nəfrakisien mə nimmher-pə kin Yo.” ⁴³ Yesu rini-ta nəgkiarrien a, mokrən apomh mimə, “!Lasaros! Ərer mitərhav-pə.” ⁴⁴ Kini yermamə mhə ai rimmhekimter, mipik neipən yame kimnhatuapis kapən kapə kin, meriaji nipran mine yamə mine kimnərkis nihun kin, məriwək mitərhav-pə.

Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Havəhsi-ta neipən kape yermamə mhə, pəh ramvən yerkwanu.”

Nəmə Isrel kasarhakin swatuk tuk nhopniyen Yesu

(Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

⁴⁵ Nəmə Isrel khapsaah yamə mine kimnisarə iriə Meri masəm nar yame Yesu rimmor kini kishatətə iran. ⁴⁶ Mərig iriə tiksın kimnhavən misəm Farisi minə, mhani-ərhav-pən fam narimnar yame Yesu rimmor kimi əriə. ⁴⁷ Məkneikin, Farisi minə mine jif pris minə kimisofugin ye kaonsel kapəriə. Mhamə, “?Tukshawor iran mine kwən e? Rinamor nimmətien ripsaah. ⁴⁸ To khapəh əmə ramor əmə məknakin, kini narmamə m-fam tukshatətə iran. Kini nəmə Rom tukhauə misoriah kapətawə nimə e Nimə Ehuə kape Kughen, mhavəhsi-ta kwənmhaan kapətawə tuk ətawə.”

⁴⁹ Kini iriə kirik, nhagin e Kaeafas, in ramor wok kape hae pris ye newk a. Rimini mimə, “!Nakseinein əgkap nar! ⁵⁰ Rhuvə əmə tuk əmiə mə yermamə kwənkwan kirikianə əmə tukrimhə tuk narmamə. Nar a rhuvə rapita yame narmamə ye kantri piəpiə tukhamhə.”

⁵¹ (Ramni nəgkiarrien a, mərig pəh nien mə nərigien kafan. Mərig in ramni-ərhav nəgkiarrien yame Kughen rimmivəhsi-pən kimin, meinai in ramor wok kape hae pris ye newk a. Kini in ramni mə Yesu tukrimhə tuk nivəh-miraghien nəmə Isrel. ⁵² Mərig pa rimə tukrimhə əmə tuk nəmə Isrel mərig tukrimhə tuk ji Kughen yamə mine kisarə rarkurao ye tanimtanə, mamor əriə kamhauə kirikianə.) ⁵³ Ror məkneikin, ye nipig a, nəmehua kape nəmə Isrel kimnharai mhun mhamə tukshopni In. ⁵⁴ Ror məkneikin, ririkakun ye nipig a, Yesu ripəh nəriwəkien ye nimri nəmə Isrel. Map aikin a, mivən ye taon kirik, nhagin e Efrem. Taon a in ipakə əmə tuk tipəvsik. Kini In mamarə aikin iriə kafan narmamə minə.

Narmamə kape Yesu kimisor apnəpeinə ye lafet kape Pasova

⁵⁵ Rinamuə ipakə tuk nipig kape lafet kape nəmə Isrel kamni kimə Pasova. Kini narmamə khapsaah khasi-pən ikin pisin pisin minə mhauə Jerusalem mhamə tuksor narimnar minə pəh mishawən ye nimri Kughen, mipihavən ye lafet. ⁵⁶ Kini narmamə minə a kimisarha-kin Yesu. Misofugin ye Nimə Ehuə kape Kughen, misaiyoh əriə minə mhamə, “?Keinein mə Yesu tukruə ye lafet e uə nikam?”

⁵⁷ Mərig ye nipig a, jif pris minə mine Farisi minə kimnhani nəgkiarrien kirik mə tukmə yermamə kirik rirkun ikin Yesu ramarə ikin, tukraməkeikei muə mini-əsah pən tuk əriə, pəh mobael minə tukhavən mharaptərekin.

12

Meri rimməvit-pən senta ye nihu Yesu

(Mat 26:6-13; Mak 14:3-9)

¹ Nipig sikis əmə raməmir ai tukpisor lafet kape Pasova. Kini Yesu rirerig-pən min Betani a imei Lasaros e yame Yesu rimnor ramragh min ye nimhəyen. ² Kini nəmə ikin a kimisor nəviginien kirik tuk nivəhsi-pəniyen nisaiyen kimi Yesu. Kini Mata rimivəh nəviginien muə. Kini Lasaros min raməmir aikin iriə Yesu mine, kasəkwətə ye tebol masəvigin. ³ Kini Meri rivəh botel ehuə kirik* rukwar kin senta e kamni kimə nad; nimrin rhaktə pik. Kini məvit-pən ye nihu Yesu, mivəh nimar nikwənen, mamrai-ta kin. Nəmiəv senta rimnapien huvə ye nəkwai nimə minə fam.

⁴ Mərig yermamə kirik kape Yesu, nhagin e Judas Iskariot, kwasig ikin ripieighaan-pən kin Yesu ye kwermi tikmir minə kafan, rimini-əhu, mamni mimə, ⁵ “Rhuvə pik mə to in ror salem əmə kin; mirkun nivəhyen mane ehuə kin tuk nivəhsi-pəniyen kimi yavən has minə. Senta e nimrin rəmhen kin tri hundred taosen vatu.”† ⁶ In ramni məknakin, mərig pa rimə rikin rehuə tuk yavən has minə. Mərig ramni əmə meinai in yəkrəh. In ramərer tuk nitip kapəriə, kini nipig kirik in raməkrəh kin.

⁷ Mərig Yesu rimə, “!Ei! Hapəh pian en. Piraovin e ravi-təgpən senta ye niprak mamor apnəpenə ye niprak mə tukrihuvə ye nipig yame tuknim Yo. ⁸ Yavən has minə tukasəmir kimiə miriə nipig fam. Mərig Yo jakpəh nəmirien kitawə-m kimiə nipig fam.”

Jif pris minə kasarha kin swatuk tuk nhopniyen Lasaros

⁹ Ye nipig a, nəmə Isrel khapsaah kimisərig mə Yesu ramarə Betani, kini kinəmhavən tukun. Mərig pa rimə kimnhavən mə tuksəm əmə Yesu, mərig kimnhavən min mə tuksəm-ru Lasaros e yame rimamhə mərig Yesu rimnor in ramragh min. ¹⁰ Məkneikin, jif pris minə kimnharai mhun mə tukshopni min Lasaros, ¹¹ meinai nəmə Isrel khapsaah kimisəm Lasaros ramragh min, kimishatətə ye Yesu, mhaukreikin-pən nimeitairiə kimi jif pris minə.

Yesu rimavən Jerusalem mor əpu mə in king

(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

¹² Kəni rikwamer kin, narmamə khapsaah kimnhauə Jerusalem mhamə tuksor lafet kape Pasova. Kini misərig mə Yesu raməriwək mamuə ipakə tuk taon. ¹³ Məkneikin iriə khatərhav ye taon a, mhapik nimar nəmir mhavən mə tuksəm Yesu. Masokrən apomh mhamə,

“!Səgnəgin Kughen!”‡

“!Pəh kivəhsi-haktə Kwən en ramuə ye nhag Yermaru!”

(Sam 118:26)

“!Pəh kivəhsi-haktə king kape nəmə Isrel!”

¹⁴ Kini Yesu rimnəm kwaji dongki kirik, məkwətə-pən iran mamvən. Nar e raməri-pən profesi kirik yame ramni mə,

¹⁵ “Nipian Saeon.§ Hapəh nhaginien.

Səm-ru kapəmiə king ruauə tuk əmiə, maməsua ye dongki.

Maməsua ye ji dongki mamuə.”

(Sef 3:14; Sek 9:9)

¹⁶ Ye nipig a, narmamə kape Yesu minə kimiseinein niprai nar a. Mərig kwasig ikin, nipig Yesu rimimragh min ye nimhəyen, kini Kughen rimnor əpu nehuəyen kape Yesu, kini rikiriə ripiəsik mə Nəkwəkwə kape Kughen rimnəvsao kin narimnar yame tukripitərhav-pə ye nimraghien kape Yesu. Kini narmamə kimisor narimnar minə a, ror nəgkiarien kape Kughen ruauə minor nəfrakisien kin.

¹⁷ Kupan, nipig Yesu rimnokrən kin Lasaros, kini Lasaros rhekimter ye nəpəg kapier mitərhav-pə ye nimri narmamə khapsaah. Kini ai, iriə kimnhatərhav misərer-ərhav mamhani-ərhav nar a yame Yesu rimnor. ¹⁸ Əmə məkneikin, narmamə khapsaah

12:2: Luk 10:38-42 * 12:3: Nəgkiarien kpaə Gris ramni “lepta,” rəmhen kin haf lita. 12:3: Mak 14:3 † 12:5: Nəgkiarien kape Gris ramni tri hundred dinari. 12:8: Dut 15:11 12:9: Jon 11:43,44 ‡ 12:13: Nəgkiarien kape Gris ramni mə, “Hosana.” Nipran ramni mə, “Vəh miragh əmawə,” uə, “Səgnəgin Kughen.” 12:13: Jon 1:49 § 12:15: Nipian Saeon uə ji nəmə Saeon, nipran ramni nipiraovin yamə mine kisərə apa Jerusalem.

kimisərig nəgkiarien mə In rimmor nımtətien a, kini khauə masəm Yesu aikin a. ¹⁹ Kini Farisi minə kimnhani-pən tuk əriə minə mhamə, “Səm-ru. Kitawə kiseinein nhani-əhuyen kwən a. !Taktakun ai, narmamə m-fam ye tanımtanə kinamhakwasig kin In!”

Nəmə Gris tiksın kimisorkeikei mə tuksəm-ru Yesu

²⁰ Kini nıpig narmamə kimnhavən Jerusalem mə tuksəhuak ye nıpig kape lafet e, kini nəmə Gris tiksın kimnhavən min mə tuksəhuak. ²¹ Mhavən misəm Filip e yemə Betsaeda, yerkwanu kirik apa Galili. Mhani-pən tukun mhamə, “Yemehuə. Yaksorkeikei mə jaksəm Yesu.” ²² Kini Filip rərer mivən, mini-əsaah-pən tuk Andru, kini iriu kimiravən mirəni-əsaah-pən tuk Yesu.

²³ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Taktakun ai, Yo, Ji Yermamə, kafak nıpig ruauə ta, mə Kughen tukror əpu kafak nehuəyen. ²⁴ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukaməkeikei kinim-pən kweru nai ye nimoptanə. To kipi-pəh ninim-pənien ye nimoptanə, to rıpi-pəh nurəyen mhaktə mamor kwənkwan khapsaah. Mərig tukmə kinim-pən ye nimoptanə, tukraməkeikei murə mamor kwənkwan rıpsaah. ²⁵ Yermamə yame ramətərig pik tuk kafan nımraghien kape tokrei tanə, in tukraməkeikei məpkərhav iran. Mərig yermamə yame rikin rıpəh nəsik-pikien kafan nımraghien kape tokrei tanə, in tukraməkeikei mamrəptərekin huvə nımraghien kafan kape rerin. ²⁶ Yermamə yame rorkeikei mə tukror wok kafak, in tukraməkeikei mikwasig kin Yo. İkin pukaa yakamvən ikin, kimru min. Kini Rımik Kughen tukrisiai yor wok kafak minə.”

Yesu raməgkiar ye nımhəyen kafan

²⁷ Kini Yesu rımini-pən tuk əriə mimə, “Taktakun ai, rikik rəmhə pik. ?Mərig jakhawor pən iran mine? To yakpəh nini-pənien tuk kafak Tatə mimə, ‘Takvəhsi-ta nəmhəyen yame ramuə tuk Yo.’ Nıkam, to yakpəh niniyen məknakin meinai narımmar minə a, yakmauə tukun.” ²⁸ Kini In maməhuak mimə, “Tatə, vəh-si haktə atuk nhagim.”

Məkneikin nəgkiarien kirik risi-pən ye rao ye neai mamni mimə, “Yo yakwərhəsi-haktə ta nhagik, kini taktakun ai, jakrəh-si haktə min.”

²⁹ Kini narmamə yamə mine kimnasərer ipakə tukun kimisərig nəgkiarien a, kini iria tiksın khamə, “!Eh! ?Naha e? ?Karuəruə kirik, uə?”

Mərig tiksın khamə, “Nıkam. Agelo kirik raməgkiar kimin.”

³⁰ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Nəgkiarien ramsi-pən ye rao ye neai pəh nien mə kafak; mərig kapəmiə, tukrasitu irəmiə. ³¹ Taktakun ai rimmor nıpig yame Kughen tukrəkir narmamə ye tanımtanə. Kini taktakun ai, in tukrivəh-si-əhu əgkap nəsaninien kape Setan e yame ramarmaru ye tokrei tanə. ³² Nıpig tukaməsik haktə Yo, kini yakvi-pə narmamə m-fam tukhauə tuk Yo.” ³³ In raməgkiar məknakin kimi əriə mamhajoun mə tukshawor-pən iran mine mishopni In.

³⁴ Kini narmamə khani-pən tukun mhamə, “Kimawə yakwəsərig ta ye loa kapətawə mə Kristo tukraməkeikei mamarə kitawə min kape rerin. ?Mərig rhawor e nakamni mə narmamə tukasəkeikei misəsik haktə Ji Yermamə? ?Nəgkiarien e ‘Ji Yermamə,’ nıpran ramni mə naha?”

³⁵ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Nıkakien e, ramarə tuk əmiə kape nıpig kwakwə əmə. Kini nıpig nıkakien tukraməmır tuk əmiə, taksəriwək iran. Tamə, nəpıgnəpien ruvrıg əpis əmiə. Kini narmamə yamə mine kasəriwək ye nəpıgnəpien, kaseinein ikin kamhavən ikin. ³⁶ Nıpig nıkakien tukraməmır tuk əmiə, kimiə taksəkeikei mishatətə ye nıkakien, mə kimiə takharkun nhauəyen kwajikovə minə kape nıkakien.”

Nəmə Isrel khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Yesu

Yesu rımini-ta nəgkiarien a, kini map-ta irəriə, mivən merkwaig. ³⁷ Nar apnapıg mə In rimmor ta nımtətien rıpsaah ye nımri nəmə Isrel, mərig khapəh nhaniyen nəfrakisien

12:24: 1 Korin 15:36 12:25: Mat 10:39; 16:25; Mak 8:34-38; Luk 14:26; 17:33; 2 Korin 5:14-15 12:26: Mat 10:38; Luk 14:27; Jon 14:3; 17:24 12:27: Mat 26:38,39; Jon 11:33,38; 13:21 12:30: Eks 19:9; Jon 11:42 12:31: Mat 4:8-9; Jon 14:30; 16:11; 2 Korin 4:4; Efes 2:2, 6:12 12:32: Jon 3:14; 6:44; 8:28 12:33: Fil 2:8-9; 1 Tim 3:16; Hib 1:3 12:36: Mat 5:14; Efes 5:8-9; 1 Tes 5:5

iran. ³⁸ Nar a ritərhav-pə ror Nəgkiarieren kape profet Aesaea kupan ruauə minor nəfrakisien kin, yame ramni mimə,

“Ah. Yermaru. Narmamə kwatıksin əmə kamhani nəfrakisien ye nəgkiarieren kapəməwə.

Nar apnapig mə nakamor nımtətien ye nəsaninien kafam, mərig to khapəh nhaniyen nəfrakisien iram.” (Aes 53:1)

³⁹ Kini iriə to khapəh nhaniyen nəfrakisien iran rəri-pən nəgkiarieren yame Aesaea ruini-ta kupan mimə,

⁴⁰ “Kughen rımmor əriə mə nımririə tukripiş.

To nımririə rıpiyəh nıpişien, to iriə kipişəm, mıpiharkun.

Kini In rımmor rikiriə rıyəh narəyen.

To rikiriə rıpiyə, to kipişarar ye nərigien kapəriə, kini mishatətə iran, kini rıpior nımraghien kapəriə rıpihuvə min.” (Aes 6:10)

⁴¹ Profet Aesaea kupan rımmaməgkiar mamni məknakin meinai in rımməm nəsaninien kape Yesu, maməvsao kin.

⁴² Kini mərig, ye nıpiş a, nəmehua minə rıpsaah kwənmopin, iriə min kimishatətə ye Yesu. Mərig iriə kimnhapəh nhani-ərhavyen mə kwəshatətə iran, meinai kimnhagin kin Farisi minə, mə tamə kisher ye rhav kin əriə ye nımə kape nofuginien, ⁴³ meinai nəmehua minə a kimisorkeikei pik mə narmamə tukhavəh-si haktə əriə, rapita yame kisorkeikei mə Kughen rikin tukragien tuk əriə.

Nıpiş Kwasig tukruə, Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Yesu

⁴⁴ Kini Yesu rokr-apomh mimə, “Narmamə yamə mine kishatətə irak, pəh nien mə kishatətə pişin əmə irak, mərig kishatətə min ye Kughen yame rımmher-pə kin Yo. ⁴⁵ Kini narmamə yamə mine kasəm Yo, pəh nien mə kasəm əmə Yo, mərig kasəm min Kughen yame rımmher-pə kin Yo. ⁴⁶ Yo e nikakien. Yakmauə ye tokrei tanə e mə narmamə yamə mine kishatətə irak tukhapəh nisarayen ye nəpişnəpien. ⁴⁷ Narmamə yamə mine kasərig kafak nəgkiarieren, mhapəh nisorien, to yakpəh nini-ərhavyen kapəriə narpinien, meinai pəh nien mə yakmauə ye tokrei tanə e mə jakni-ərhav narpinien kape narmamə. Mərig yakmauə mə jakvəh miragh əriə. ⁴⁸ Mərig Yermamə kirik aikin yame tukrivəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine kamhaukreikin-pən nımeitairiə kimi Yo, mhapəh nhavəhyen kafak nəgkiarieren. Tuk nıpiş yame Kughen tukrəkir narmamə iran, Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi əriə, meinai kimisəpəh nəgkiarieren yame yimini-pən tuk əriə. ⁴⁹ Meinai nəgkiarieren yame yakamni, pəh nien mə kafak pişin əmə, mərig Tata Kughen yame rımmher-pə kimi Yo, In rımini-pə tuk Yo mə jakaməkeikei mini məknakin. ⁵⁰ Kini Yo yakwırkun ta mə nəgkiarieren kafan rırkun nıvi-pənien narmamə ye nımraghien rerin. Ror pən, nəgkiarieren yamə mine yakamni, Tata Kughen ravəhsi-pə kimi Yo, kini yakamni.”

13

Yesu rımmewaiyu rəmhen kin yor wok kirik, məkwi nihu narmamə kafan minə kin nu

¹ Rınor nıpiş atuətuk kape nəmə Isrel tuk norien lafet kape Pasova. Kini Yesu ruirkun mə kafan nıpiş ruauə ta mə tukrəpəh kafan nımraghien ye tokrei tanə mivən mamərə iriu Rımmi Kughen. Nıpiş m-fam In rorkeikei pik kafan narmamə yamə mine kisərə ye tokrei tanə, kini mərig taktakun ai in ramhajoun norkeikeiyen minə fam kafan kimi əriə.

² Rınamenaiyu, kini Yesu mine kafan narmamə minə kinasəvigin. Kini Setan rımişəhsi-pən vəh-si-pən ta kimi Judas ji Saemon Iskariot, mə tukreighaan-pən kin Yesu ye kwermi tikmir minə kafan. ³ Yesu rımirkun mə Tata Kughen rımmərəhu-pən ta narımmar fam ye kwermın, kini muirkun min mə In rımasi-pən ye Kughen, kini tukripişirig-pən min tuk Kughen. ⁴ Məknəikin, rhekımtər, mırəhsi-ta kafan kot, kini mətəut kin neipən kirik.

⁵ Kîni mîrêh besin kirik, mîruk-pên nu iran. Kîni mîvên mokwi nihu kafan kîn narmamê minê. Mêspir nihuriê kîn neipên yame rîmnêtêut kîn.

⁶ Mor mêknakin, mîvên meriaji-pên Saemon Pita, kîni Pita rîni-pên tukun mîmê, “Yermaru. ?Rhawor? Rîpêh nêmhênien mê Ik takêkwi nihuk kîn nu.”

⁷ Mêrig Yesu rîni-pên tukun mîmê, “Ik nakpêh nîrkunien nîprai nar e yakamor ai taktakun. Mêrig tuk nîpig kirik, takpîrkun nîpran.”

⁸ Kîni Pita ramni-êhu In mîmê, “Nîkam. To nakpêh nêkwi-êfrakisien nihuk tuk nîpig kirik.”

Mêrig Yesu rimê, “To yakpîpêh nêkwiyen nihum, ik nakpêh nuêyen kafak yermamê.”

⁹ Kîni Saemon Pita rîni-pên tukun mîmê, “Yermaru. Tukmê ror mêkneikin, kîni takpêh nêkwi-êmayen nihuk, mêrig êkwi min kapêk kapê mine kwermik.”

¹⁰ Mêrig Yesu rîni-pên tukun mîmê, “Nîkam. Narmamê yamê mine kwêsar ta, kwêshawên. To kharêh nîsar-mîn-ien. Mêrig Yo jakamêkeikei mêkwi êmê nihum. Kîmiê nakwêshawên ta. Mêrig pêh nien mê kîmiê fam. ¹¹ Yesu ruîrkun mê iriê pa nhagîn tukreighaan-pên kîn in ye kwermi tikmîr mînê kafan. Ror pên, In rîmîni mîmê, “Pêh nien mê kîmiê fam nakwêshawên.”

¹² Kîni Yesu rîmnêkwi fam êriê, mîvên mîvêh-sî-pên kafan kot, mîvên mêkwêtê-pên ye kwênmhaan yame rînamkwêtê-pên îkin. Mamaiyoh êriê mîmê, “?Kîmiê nakharkun nîprai nar e yîmnor irêmiê ai taktakun uê? ¹³ Kîmiê naksokrên kîn Yo mê Yhajoun mine Yermaru, kîni ratuatuk. Meinai nêfrakisien mê Yo Yhajoun kapêmiê mine kapêmiê Yermaru. ¹⁴ Meinai nar apnêpig Yo e kapêmiê Yermaru mine Yhajoun kapêmiê, mêrig yîmnêkwi nihumîê, kîni ye norien kirikianê êmê mîn, kîmiê mîn takasêkeikei masêkwi nihumîê mînê. ¹⁵ Yo yîmnor mhajoun êmiê kîn, mê takasor êmê norien kirikianê êmê irêmiê mînê. ¹⁶ Yakamni-pre êfrakis tuk êmiê mê yorwok kirik to rîpêh nehuêyen rapita kafan yemehûê; kîni yermamê yame ravêh nêgkîarien mameriwêk to rîpêh napitayen yermamê yame ravêhsi-pên nêgkîarien kîmin. ¹⁷ Taktakun ai, kîmiê nakwênharkun huvê nar e. Ror pên, tukmê nakasor mêkneikin irêmiê mînê, Kughen tukrîvêhsi-pre nihevêyen kîmi êmiê.

¹⁸ “Mêrig pa rimê yakamni êmiê m-fam. Yakîrkun êmiê mê ni-pa mînê e yakmîrpen êriê. Mêrig nêgkîarien e kape Nêkwêkwê kape Kughen tukramêkeikei muê mor nêfrakisien kîn yame ramni mê,

“Yermamê yame jakwên kwis bred kîmru min,

in tukrukreikin-pê nîmeitaan kîmi Yo, muê tikmîr kafak.’

(Sam 41:9)

¹⁹ Yakamni-pre tuk êmiê, mê narîmnar mînê e rîpêh hanê nîtêrhav-pêyen; mêrig nîpig tukmê khatêrhav-pê, takhani nêfrakisien irak, mê Yo e Kristo.

²⁰ “Yakamni-pre êfrakis tuk êmiê mê tukmê yakher-pên kîn yermamê kirik tuk nêvsaoyen kîn kafak nêgkîarien kîmi narmamê, kîni narmamê rîkiriê ragien tukun, rêmhen êmê kîn yame rîkiriê ramagien tuk Yo. Kîni tukmê narmamê rîkiriê ragien tuk Yo, rêmhen êmê kîn yame rîkiriê ragien tuk Yermamê yame rîmnher-pê kîn Yo.”

Yesu rîmîni-êrhav mê Judas tukreighaan-pên kîn in ye kwermi tikmîr mînê kafan
(Mat 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

²¹ Nîpig Yesu rîmîni nêgkîarien a, rîkin rêmhê, kîni In mîmê, “Yakamni-pre êfrakis tuk êmiê mê kîmiê kirik irêtawê tukreighaan-pên kîn Yo ye kwermi tikmîr mînê kafak.”

²² Kîni kafan narmamê mînê kîsarha-pên mîsêm êriê mînê. Rîkiriê ramêsîk mê, “?Ramni pa?” ²³ Kîni iriê kirik, yame Yesu rorkeikei pîk, ramkwêtê ipakê êmê tukun. ²⁴ Kîni Saemon Pita rêsîwên-apsapis-pên kîmin mîmê, “Aiyoh-pên-ru In mê pa nhagîn e ramni.”

²⁵ Kîni kwên a rîmneiwayîyu-pên ipakê tuk Yesu maiyoh In mîmê, “Yermaru. ?Pa e nhagîn?”

²⁶ Kini Yesu rimə, “Kwən a in e yame jakapir bred meires ye sup mivəh-si-pən kimin.” Məkneikin In rəkapir bred, meires ye sup, mivəh-si-pən kimi Judas, ji Saemon Iskariot. ²⁷ Kini Judas rivəh bred ai. Məkneikin Setan rivən yerkin.

Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Nar e nakmə takor, yuvən aihuaa əmə mor.” ²⁸ Mərig narmamə minə kape Yesu kisəkwətə rarkurao ye tebol masəvigin, kimnəpəh nharkunien nıprai nəgkiarien kape Yesu. ²⁹ Judas, in ramərer tuk nitip kapəriə, kini iriə tiksın, rikiriə rəsik mə Yesu rimini-pən tukun mə tukrivən mivəh nımri nəviginien kirik nəriə kape lafet, uə mə tukrivən mivəh-si-pən mane tiksın kimi yavən has minə. ³⁰ Rinəpignəp ta. Kini nipig Judas rivəh bred, kini mərə, mitərhav.

Yesu rimini nəgkiarien vi kirik mə tuksor

³¹ Judas ruatərhav, kini Yesu rimə, “Taktakun ai, Kughen tukrivəhsi-haktə nhagik e Ji Yermamə. Kini Yo, Ji Yermamə, yakvəhsi-haktə nhag Kughen. ³² Mərig nipig Yo, Ji Yermamə, jakor əpu nehuəyen kape Kughen, kini Kughen pisin əmə tukror əpu atuk nehuəyen kafak. Kini In tukror aihuaa əmə.

³³ “Kafak kwajikovə minə, kitawə to kharəh nisəmır kwisien ror tu. Kini kimia takpisarha-kin Yo. Mərig Yo yakamni-pre nəgkiarien kirikianə əmə kimi əmia yame yakwəni-pən ta tuk nəmehua kape nəmə Isrel, mimə, ‘Ikin yakamvən ikin, kimia to nakharəh nhavəniən ikin.’

³⁴ “Yakamərhə-pre natuakəmien vi kirik kimi əmia mə takasəkeiki misorkeiki əmia minə. Yimnorkeiki əmia, kini ye norien kirikianə əmə min, kimia takasəkeiki misorkeiki əmia minə. ³⁵ Kini tukmə naksorkeiki məknakin əmia minə, narmamə mifam tukharkun mə kimia kafak narmamə minə.”

Yesu rimini-ərhav mə Pita tukripini mə in reinein Yesu

(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

³⁶ Kini Saemon Pita rimnaiyoh In mimə, “Yermaru. ?Nakmə takvən hiə?”

Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Ik to nakpəh nikwasigien kin Yo ai taktakun, kiravən ikin yakamvən ikin. Mərig tuk nipig kirik, nakpivən.”

³⁷ Kini Pita raiyoh-pən mimə, “Yermaru. ?Jakpəh nikwasigien kin ik tuk naha? Yakmə jakikwasig kin Ik nar apnapig tukmə kimə tukhopni Ik, tukhopni kwis ərau.”

³⁸ Mərig Yesu rimini-pən tukun mimə, “?Ik nakmə takikwasig kin Yo nar apnapig tukmə kimə tukhopni kwis ərau? Yakamni-pre əfrakis tuk ik mə, man tukripəh nəkakəhanəyen, ik takni m-kisisər mə nakeinein Yo.”

14

Yesu In swatuk tuk nivəniən tuk Tatə Kughen

¹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Rikimia tukripəh nəmhəyen. Shatətə ye Kughen, mishatətə min irak. ² Ye nimə kape Tatə kafak, kwənmhaan ripsaah. To ripipəh norien məknakin, to yawəni-əsaah pre ta iran tuk əmia. Taktakun ai, yakamvən aikin tuk norəpənəpənəyen ye kwənmhaan kapəmia. ³ Meinai jakvən mor apnəpeinə ta ye kwənmhaan kapəmia, kini mirerig-pə min mikir əmia, khavən misarə kitawə-m kimia, mə kimia takasarə aikin yakamarə ikin. ⁴ Ikin a yakamvən ikin, kimia nakwənharkun ta swatuk yame ramvən ikin.”

⁵ Mərig Tomas rini-pən tukun mə, “Yermaru, kimawə yakseinein aikin nakamvən ikin. ?Jakshawor-pən iran mine mharkun swatuk yame ramvən apaikin?”

⁶ Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Yo e, yo swatuk. Kini Yo e, nuknei nəfrakisien, kini Yo e nuknei nımraghien. Yermamə yame ripəh nuəyen tuk Yo to ripəh nivəniən tuk

13:29: Jon 12:5-6 13:30: Luk 22:53 13:31: Jon 12:23 13:32: Jon 17:1-5 13:33: Jon 7:33-34 13:34: Lev 19:18; Jon 15:12; 1 Tes 4:9; 1 Pita 1:22; 1 Jon 2:7-11; 3:11 13:35: 1 Jon 3:14; 4:20 13:36: Jon 14:2 13:38: Jon 18:27 14:1: Sam 4:5 14:2: Hib 11:16 14:3: Jon 12:26; 1 Tes 4:16-17; 2 Korin 5:8, Fil 1:23

Rimik. ⁷ Tukmæ nakharkun Yo, nakharkun min Rimik. Ror pæn, ririkakun ai taktakun, nakwænharkun ta In, misæm ta In.”

⁸ Kini Filip rini-pæn tukun mimæ, “Yermaru. Hajoun-ru Tata Kughen kimi æmawæ. In æmæ a kimawæ yaksorkeikei.”

⁹ Kini Yesu rini-pæn tukun mæ, “Filip, Yo yimnaræ pawk kitawæ-m kimia rapomh. ? Mærig ik nakeinein hanæ Yo uæ? Yermamæ yame ramæm Yo, ramæm min Tatæ Kughen. ? Rhawor e ik nakamni mæ jakhajoun Tata Kughen kimi æmia? ¹⁰ ?Nakamni næfrakisien irak mæ nimraghien kafak, ramaræ iriu Tatæ Kughen, kini nimraghien kafan ramaræ irak? Nægkiarien e yakamni, pæh nien mæ kafak æmæ. Nipig m-fam, Tatæ Kughen ramaræ irak, mamor wok ye nimraghien kafak. ¹¹ Hani næfrakisien irak mæ nimraghien kafak ramæmir ye Tatæ Kughen, kini nimraghien kafan ramæmir irak. Mærig tukmæ nakhapæh nishatætøyen irak mæknenkin, takhani næfrakisien irak tuk nimtætien yamæ mine yakamor. ¹² Yakamni-pre æfrakis tuk æmia mæ narmamæ yamæ mine kamhani næfrakisien irak, iriæ tukasor narimnar yamæ mine Yo yakamor. Næfrakisien mæ iriæ tuksor nimtætien ripsaah rapita yame Yo yakamor, meinai Yo yaknæpæh tokrei tanæ e, minamrerig-pæn tuk Tatæ Kughen. ¹³ Yo Ji Kughen, kini tukmæ naksaiyoh Kughen kin naha nhagin ye nhagik, Yo jakamækeikei mor, mæ wok e kafak - Yo kwajikovæ kape Kughen - tukrivæhsi-haktæ nhag Tatæ Kughen. ¹⁴ Kini tukmæ naksaiyoh Yo kin nar kirik ye nhagik, jakamækeikei mor.”

Yesu ruini ta mæ Nanmin kape Kughen tukreiwaiyu-pæ

¹⁵ Kini Yesu rimnægkiar mirpîn nægkiarien kafan mimæ, “Tukmæ kimia naksorkeikei Yo, takasækeikei masor nægkiarien kafak. ¹⁶ Kini Yo, jakaiyoh Tatæ Kughen mæ In tukrher-pre kin Yasitu min kirik ruræ tuk æmia. Kini In tukramaræ rerin kimia min. ¹⁷ Yasitu a in Nanmin kape Næfrakisien. Narmamæ kape tokrei tanæ tukhapæh nhavæhyen In yerkiria, meinai iriæ khapæh nisæmien In, maseinein In. Mærig kimia nakwænharkun ta In, meinai In ramaræ kimia min. Kini In tukramæmir yerkimia kape nipig m-fam.

¹⁸ “Nipig Yo jaktærhav, to yakpæh næpæhyen æmia naksaræ pisin æmæ, ræmhen kin kwajikovæ yame khamhæ tan kin. Yo jakpæhyen-pæ min tuk æmia. ¹⁹ Pæh nien mæ tuktu, narmamæ kape tokrei tanæ tukhapæh nisæm-minien Yo. Mærig kimia takasæm Yo kape nipig m-fam. Yo jakamragh min ye nimhøyen kafak, kini kimia min takhamragh min ye nimhøyen kapæmia. ²⁰ Ye nipig kape narimnar minæ e, kimia takharkun mæ nimraghien kafak ramæmir ye Tatæ Kughen. Kini nimraghien kapæmia ramæmir irak, kini nimraghien kafak ramæmir iræmia.

²¹ “Yermamæ yame ravæhs-huvæ nægkiarien kafak, kini mamor, norien a ramhajoun pæn mæ in rorkeikei Yo. Kini yermamæ yame rorkeikei Yo, Tatæ Kughen rorkeikei min in. Kini Yo min jakorkeikei in. Mor æpu yo kimin, mæ in tukrirkun huvæ Yo.”

²² Mækneikin, Judas e (pæh nien mæ Judas Iskariot, mærig nifnagni kirik), rimnaiyoh In mimæ, “Yermaru. ?Nakhawor mor æpu æmæ Ik kimi æmawæ, kini mipæh nor-æpu-yen Ik kimi narmamæ m-fam ye tokrei tanæ?”

²³ Mærig Yesu rini-pæn tukun mimæ, “Yermamæ yame rorkeikei Yo, in tukramækeikei mamor kafak nægkiarien. Kini Kafak Tatæ tukrorkeikei in. Kini kimru kafak Tatæ, jakrauæ mwaræ kimasir min. ²⁴ Yermamæ yame ripæh norkeikeiyen Yo, in to ripæh norien nægkiarien kafak. Nægkiarien yamæ mine nimisærig yakamni, pæh nien mæ yakamni atuk æmæ. Mærig yimivæh nægkiarien minæ a tuk kafak Tatæ yame rimnher-pæ kin Yo yakuæ. ²⁵ Yo yakamni-ærhav-pre nægkiarien mine kimi æmia ye nipig kitawæ-m kimia. ²⁶ Mærig Nanmin kape Kughen yame in Yasitu, yame Tatæ Kughen tukrher-pre kin ye nhagik,

14:6: Jon 1:4; 6:35; 10:9; Wok 4:12; Hib 10:20 14:7: Jon 1:18; 1 Jon 2:23 14:8: Eks 33:18 14:9: Aes 9:6; Jon 1:14,18; 10:30; 12:44-45; 13:20; 2 Korin 4:4; Fil 2:6; Kol 1:15; Hib 1:3 14:10: Jon 14:20; 10:38; 17:21 14:12: Luk 10:17 14:13: Mat 7:7 14:15: Dut 11:13; Jon 13:34, 1 Jon 2:3-5,24; 5:3; 2 Jon 6 14:16: Jon 14:26; 15:26; 16:7 14:17: Jon 15:26; 16:13; 1 Korin 2:14; 1 Jon 4:6; 5:6 14:19: Jon 6:57; 16:16 14:20: Jon 10:38; 17:21 14:21: Jon 16:27; 1 Jon 2:5 14:22: Wok 10:41 14:23: Esik 37:27-28; Sek 2:10; Efes 3:17; 1 Jon 4:12,16; Rev 21:3 14:24: Jon 5:19; 7:16; 8:28; 12:49-50

In tukrhajoun əmiə kin narimnar minə fam. Kini mor əmiə mə rikimiə tukraməsik narimnar yame yakamni-pre tuk əmiə, mə takhapəh nisəru-kinien. ²⁷ Pəh nien mə tuktu, yakəpəh əmiə, kini mərəhu-pre nəmərinyen kafak ramərə tuk əmiə. Kini nəmərinyen e yame jakvəhsi-pre kimi əmiə, ror pisin ye nəmərinyen yame narmamə kape tokrei tanə kasərəhu. Rikimiə tukripəh nəpouyen, mhapəh nhaginien. ²⁸ Kimiə nakwəsərig ta nəgkiarien kafak yame yimini-pre tuk əmiə mimə, 'Yo jakriəpəh əmiə, kwasig ikin, mipirerig-pə min tuk əmiə.' Tukmə naksorkeikei əfrakis Yo, rikimiə tukragien əmə mə taksəm Yo yakamvən tuk kafak Tatə, meinai In yerpilig rapita Yo. ²⁹ Yo yakwəni-pre ta narimnar minə e tuk əmiə ai taktakun, yamə mine tukpihatərhav-pə, mə nipig tukhauə misor nəfrakisien kin, kimiə takhani nəfrakisien irak. ³⁰ To yakpəh nəgkiar-pikien kitawə-m kimiə, meinai Setan e yermaru kape tokrei tanə rinamuə. Nəsaninien kafan rikək tuk napitayen Yo, ³¹ mərig yakamor atuatur əmə nəgkiarien kape Tatə Kughen, mə narmamə kape tokrei tanə tukharkun mə Yo yakorkeikei In."

Kini Yesu rimə, "Ita. Pəh kisərer misap eikin e."

15

Yesu ramni nuhpik kinien kin In, mə In rəmhen kin nukne nai

¹ Kini Yesu rimini mimə, "Yo e nuknei nai əfrakis. Rimik In yəsim. ² Kini kwermi nai minə fam yamə mine khapəh nhakuəyen, In tukrəru ta əriə. Kini kwermi nai minə fam yamə mine kamhakuə, In tukrəspir əriə mə tukhakuə kin kwənkwaieria ripsaah. ³ Kini kimiə naksəmhen kin kwermi nai. Yakaməspir huvə əmiə kin nəgkiarien yame yakamni-pre tuk əmiə. ⁴ Səpit-pə irak, kini jakəpit-pre irəmiə. To kwermi nai ripəh nəpit-pəniyen ye nipran, to ripəh nikuəyen. Ye norien kirikianə əmə min, tukmə nakhapəh nisəpit-pəyen irak, to nimraghien kapəmiə ripəh norien kwənkwan.

⁵ "Yo e nuknei nai. Kini kimiə rəgrəgin minə. Yermamə yame rəpit-pə irak, kini jakəpit-pə iran, nimraghien kafan tukror kwənkwan ripsaah. Mərig tukmə naksəpəh Yo, to nakhapəh nisorien nar kirik. ⁶ Yermamə yame ripəh nəpit-pəyen irak in rəmhen kin kwermi nai yame kərəru, kamarakikin, ramswiin mimsiə. Kwermi nai yamə mine kisor məknakin, kampik, kamarakikin-pən ye nap, kavaan əru. ⁷ Tukmə naksəpit-pə tuk Yo, kini nəgkiarien kafak raməmir irəmiə, naha nhagin yame kimiə naksorkeikei misaiyoh kin, Kughen tukrivəhsi-pre kimi əmiə. ⁸ Nimraghien kapəmiə tukror kwənkwan ripsaah; nar a tukravəh-si haktə nhag Tatə, kini mamhajoun mə kimiə kafak minə narmamə.

⁹ "Tatə Kughen In rorkeikei pik Yo. Kini ye norien kirikianə əmə min, Yo yakorkeikei əmiə. Haraptəək kin tim tim kafak norkeikeiyen. ¹⁰ Tukmə nakasor kafak nəgkiarien, takamharəh tim tim kafak norkeikeiyen, rəmhen əmə kin yame yakamor nəgkiarien kape Tatə Kughen, mamraptəək kin tim tim norkeikeiyen kafan. ¹¹ Yo yimnamni-ərhav-pre nəgkiarien e tuk əmiə mə rikimiə tukragien, rəmhen kin yame Yo, rikik ramagien. Kini rikimiə tukragien magien pik. ¹² Yakamərəhu-pre natuakəmien kirik kimi əmiə mə takasəkeikei misorkeikei əmiə minə, rəmhen kin yame Yo yakorkeikei əmiə. ¹³ Yermamə yame rameighan-pən kin kafan nimraghien mə tukrivəh miragh in minə tiksin, norkeikeiyen kafan rehuə rapita norkeikeiyen kape narmamə minə tiksin. ¹⁴ Tukmə nakasor kafak nəgkiarien, ramhajoun-pən mə kimiə kafak tiksin fren minə. ¹⁵ To yakpəh nokrən-minien kin əmiə mə yorwok minə kafak, meinai yorwok ramor əmə wok meinein nərigien kape yamehuə kafan. Mərig taktakun ai, yakamokrən kin əmiə mə kafak minə fren, meinai yakamni-ərhav-pre fam nəgkiarien yame Tatə Kughen ramni-pə tuk Yo. ¹⁶ Pəh nien mə kimiə nimnharpen Yo; mərig Yo yimirpen əmiə. Kini

14:26: Jon 15:26; 16:7,13; 1 Jon 2:27 14:27: Aes 9:6-7; Luk 2:14; 24:36; Jon 16:33; Rom 5:1; Fil 4:7 14:30: Jon 12:31 14:31: Jon 10:18; 12:49 15:1: Aes 5:1-7; Jon 6:35 15:2: Mat 7:20; Gal 5:22-23; Efes 5:8-9; Fil 1:11; Hib 12:5-11 15:3: Jon 1:29; 13:10; Efes 5:26 15:4: Jon 6:56 15:5: Fil 4:13 15:6: Mat 3:10 15:7: Mat 7:7 15:8: Jon 8:31; Gal 5:22-23 15:10: Jon 14:15 15:11: 1 Jon 1:4 15:12: Jon 13:34 15:13: Jon 10:11; Rom 5:7,8; 1 Jon 3:16 15:15: Jon 8:26

Yo yakamirpen əmə mə takhavən masor wok, kini pəh wok kapəmiə tukror kwənkwan. Kini kwənkwan wok kapəmiə tukraməmır kape rerin. Kini ai, tukmə naksaiyoh kin naha nhagin kimi Tatə Kughen ye nhagik, kini In tukrivəhsi-pre kimi əmiə. ¹⁷ Yakamərəhu-pre natuakəmien kirik kimi əmiə mə takasəkeikei misorkeikei əmiə minə.”

Narmamə kape tokrei tanə kasəməkin narmamə kape Yesu minə

¹⁸ Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mimə, “Tukmə narmamə kape tokrei tanə kasəməkin əmiə, rikimiə tukraməkeikei maməsik mə apa kupan, iriə kimisəməkin məkneikin Yo. ¹⁹ To ripi mə kimiə narmamə kape tokrei tanə, to narmamə kape tokrei tanə kisorkeikei əmiə; mərīg pəh nien mə kimiə narmamə kape tokrei tanə e. Yo yakwirpen ta əmiə, kini mivəh-si ta əmiə tuk narmamə kape tokrei tanə. Ror pən, narmamə kape tokrei tanə kasəməkin əmiə. ²⁰ Rikimiə tukraməkeikei məsik nəgkiarrien yame yakwəni-pre ta tuk əmiə mə, ‘Yorwok kirik to ripəh nehuəyen rapita kafan yemehuə.’* Kini tukmə narmamə kape tokrei tanə kasor ahas pə pik kimi Yo, ye norien kirikianə əmə min, iriə tukasəkeikei masor ahas pre tuk əmiə. To iriə kipisor nəgkiarrien kafak, to kipisor min nəgkiarrien kapəmiə. ²¹ Iriə tuksor məknakin irəmiə, meinai kimiə kafak minə narmamə, kini iriə kaseinein Kughen yame rimmher-pə kin Yo.

²² “To yakpipəh nuəyen mægkiar kimi əriə, to kipəh nəm-pənien nar kirik irəriə. Mərīg taktakun ai, yakwauə ta; to khapəh niserkwaigien kin təvhagə has kapəriə. ²³ Yermamə yame raməməkin Yo, In raməməkin min Rimik. ²⁴ Yimauə mor nimtətien minə e ye nimirriə, yame to yermamə pisin kirik ripəh norien. Ror pən, iriə kharkun mə Yo e pa. Kharkun pawk Yo, mərīg kasəməkin Yo, masəməkin min Rimik. Kini taktakun ai, tuksəm-pən nar has irəriə. ²⁵ Mərīg narimnar minə e tukasəkeikei misor məknakin, mor mə nəgkiarrien yame kimnharai ta ye nəkwəkwə kape Loa kapəriə tukruə mor nəfrakisien kin, yame ramni mə,

“ ‘Yimipəh nor-pawk-əyen nar has kirik irəriə,
mərīg iriə kasəməkin Yo.’

(*Sam 35:19, 69:4*)

²⁶ “Mərīg nipig Yasitu tukruə, in tukrini-ərhav Yo. Nanmin kape Nəfrakisien tukrisipən tuk Tatə Kughen. Kini Yo jakher-pre kin rurə tuk əmiə. ²⁷ Kini kimiə min, takasəkeikei mhani-ərhav Yo, meinai kitawə-m kimiə kimnisarə kwis ye nirikakunien ye wok kafak muə meriaji-pə ai taktakun.

16

¹ “Yo yakamni-ərhav-pre narimnar minə e tuk əmiə mə kapəmiə nhatətəyen tukripəh nimirien. ² Iriə tukpisher ta kin əmiə ye nimə kape nofuginien kapəriə; kini nəfrakisien əgkap mə nipig yame ramuə, tukshopni əmiə, mhamə ta mə nar yame kasor, riki Kughen ramagien tukun. ³ Iriə kasor narimnar minə a meinai iriə kaseinein Tatə Kughen maseinein min Yo. ⁴ Mərīg Yo yakaməkupan mamni-ərhav-pre narimnar minə e tuk əmiə. Kini nipig tukmə nakwəsəm narimnar minə a kinamor irəmiə, rikimiə tukraməsik mə Yo yakwəni-ta narimnar minə a tuk əmiə.

Wok yame Nanmin kape Kughen tukror

Kini Yesu rimə, “Mərīg Yo yimnapəh niniərhav-pre-yen narimnar minə e tuk əmiə apa kupan, meinai kitawə-m kimiə kimnasəmır, [nahasien minə a ramuə əmə tuk Yo]. ⁵ Mərīg taktakun ai, jakrerig-pən tuk Yermamə yame rimmher-pə kin Yo. Kini kimiə kirik rimmnapəh naiyohyen Yo mə yakamvən hiə. ⁶ Yakamni-ərhav-pre narimnar yamə mine tukripitərhav-pə tuk əmiə, rikimiə rəpou. ⁷ Mərīg yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə rhuvə pik tuk əmiə mə jakəpəh əmiə. Meinai to yakpipəh nəpəhyen əmiə, to Yasitu

15:16: Jon 13:18; 15:5 15:17: Jon 15:12 15:18: Aes 66:5; 1 Jon 3:13 15:19: Jon 13:16; 17:14 * 15:20: Yesu rimini məkneikin ye Jon 13:16. 15:20: Jon 3:16; 2 Tim 3:12 15:21: Aes 66:5; Mat 5:10-12; 10:22; Luk 6:22-23; Jon 16:1-3; Wok 5:41; 1 Pita 4:14; Rev 2:3 15:22: Jon 9:41; Rom 1:20; 2:1; Luk 11:31-32 15:24: Jon 5:36; Mat 11:20-24 15:26: Jon 14:26 15:27: Luk 24:48; Jon 21:24; 1 Jon 1:2; 4:14 16:2: Aes 66:5; Jon 9:22; 12:42; Wok 26:9-10 16:3: Jon 15:21; 1 Jon 3:1

ripiṗəḥ nəmīrien tuk əmiə. Məriḡ tukmə yakəpəḥ əmiə mamvən, kini jakher-pre kin Yasitu tukruə marə kimiə min. ⁸ Kini niṗiḡ In tukruə, mhajoun narmamə kape tokrei tanə mə iriə yor təvhagə has minə, kini nətəriḡien kapəriə riṗəḥ nəmhenien mə iriə tuksor nar ratuatuk ye niṗri Kughen. Kini nətəriḡien kapəriə riṗəḥ nəmhenien tuk nəkirien norien kape narmamə. ⁹ Nanmin e tukrhajoun əriə mə iriə yor təvhagə has minə meinai kharəḥ nhaniyen nəfrakisien irak. ¹⁰ Kini tukrhajoun əriə mə nətəriḡien kapəriə riṗəḥ nəmhenien mə tuksor nar yame ratuatuk ye niṗri Kughen, meinai jakrerig-pən tuk kafak Tatə, kini iriə tukhapəḥ nisəm-minien Yo. ¹¹ Kini tukrhajoun əriə mə nətəriḡien kapəriə riṗəḥ nəmhenien tuk nəkirien norien kape narmamə, meinai Kughen in rinəkir ta yermaru kape tokrei tanə e Setan mimə tukrivəḥ-si-pən narpinien kimin.

¹² “Yakmə jakni-pre narimnar riṗsaah min tuk əmiə. Məriḡ to nakhapəḥ nhapik-famien əriə, meinai iriə khaskai piḡ tuk əmiə. ¹³ Məriḡ niṗiḡ Nanmin kape Nəfrakisien tukruə, In tukrikir əmiə, mor əmiə takharkun nəfrakisien minə fam. In to riṗəḥ nini-atuk-əməyen kafan nəḡkiarien. Məriḡ In tukramni-ərhav əmə narimnar yamə mine In ravəḥ tuk Tatə Kughen. Kini mamni-ərhav-pre tuk əmiə narimnar fam yame tuk niṗiḡ kirik kipihauə. ¹⁴ In tukrivəḥ nəḡkiarien əfrakis tuk Yo mini-ərhav-pre tuk əmiə. Tukror norien a, miṗəḥ-si haktə Yo. ¹⁵ Narimnar fam kape Tatə Kughen, kafak. Ror məkneikin, Yo yakamni mə Nanmin e tukrivəḥ nəḡkiarien əfrakis tuk Yo, mamhoprai-pre kimi əmiə.”

Yesu tukrimhə, marə mhekimter min, kafan narmamə tuksəm min In

¹⁶ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Pəḥ nien mə tuktu, takhapəḥ nisəm-minien Yo; kwasig ikin, taksəm min Yo.”

¹⁷ Kini narmamə tiksın kafan kisaiyoh əriə minə mhamə, “?Nəḡkiarien e niṗran rimə naha? In ramni-pə tuk ətawə mimə, ‘Pəḥ nien mə tuktu, takhapəḥ nisəm-minien Yo; kwasig ikin, taksəm min Yo,’ kini In rimini min mimə, ‘Yakamvən jakəm Tatə Kughen.’ ¹⁸ ?Nəḡkiarien e rimini mə, ‘pəḥ nien mə tuktu’ niṗran ramni mə naha? Kitawə kiseinein nəḡkiarien e In ramni.”

¹⁹ Kini Yesu ruirkun ta mə iriə kasorkeikei mə tuksaiyoh In kin niṗrai nəḡkiarien kafan, kini In rimini-pən tuk əriə mə, “?Rhawor? Yo yakamni mə, ‘Pəḥ nien mə tuktu, takhapəḥ nisəm-minien Yo; kwasig ikin, taksəm min Yo.’ ?Kini taktakun ai naksaiyoh əmiə minə mə takharkun niṗrai nəḡkiarien e uə? ²⁰ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə rikimiə tukrəmhə, taksasək piḡ. Məriḡ narmamə kape tokrei tanə, rikiriə tukragien. Kimiə taksəriḡ rahas piḡ, məriḡ nəmhəyen kapəmiə tukrukreikin muə nagienien. ²¹ Tukmə ruauə ipakə mə piraovin kirik tukreimək kin kwajikovə kafan, tukraməkeikei məriḡ rahas; meinai rinor niṗiḡ kafan mə tukreimək. Məriḡ kwasig ikin, tukmə tini rarha, riḡin tukriṗəḥ nəsik-minien nəmhəyen kafan. Riḡin tukragien əmə meinai tini rimnarha-pə ye tokrei tanə. ²² Ye norien kirikianə əmə min, naksəriḡ rahas pawk ai taktakun, məriḡ kwasig ikin, jakəm min əmiə, kini rikimiə tukragien piḡ; to yermamə kirik riṗəḥ nor-minien əmiə naksəriḡ rahas. ²³ Ye niṗiḡ a, to nakhapəḥ nisaiyoh-minien Yo kin niṗrai nəḡkiarien kirik.

“Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukmə naksaiyoh Tatə Kughen kin nar kirik ye nhagik, kini In tukrivəḥ-si pre kimi əmiə. ²⁴ Nakhapəḥ nisaiyoh-hanəyen kin nar kirik ye nhagik. Məriḡ saiyoh kin, mhavəḥ, pəḥ rikimiə tukragien piḡ.”

Yesu rimnapita nəsaninien kape tokrei tanə

²⁵ Kini Yesu rəḡkiar mamni mimə, “Yo yimini-pre nuhpikinien ye narimnar minə e tuk əmiə. Məriḡ niṗiḡ ramuə yame jakpəḥ nini-pre-əmə-yen nuhpikinien minə tuk əmiə, məriḡ jakəḡkiar atuatur kin Tatə Kughen kimi əmiə, mə takharkun huvə In. ²⁶ Ye niṗiḡ a, to yakpəḥ nəḡkiar-atuə-kinien kapəmiə, məriḡ taksəḡkiar atuatur kimiə Tatə Kughen

16:7: Jon 7:39; 14:6 16:9: Jon 15:22 16:10: Aes 64:5; Mat 5:20; Rom 1:17; 3:21,22; 10:3; Fil 3:6-9; Taet 3:5; 1 Pita 3:18 16:11: Jon 12:31 16:12: Mak 4:33 16:13: Jon 14:17 16:15: Jon 17:10 16:16: Jon 14:18
16:20: Mak 16:10; Jon 20:20 16:23: Mat 7:7 16:24: Jon 15:7-8 16:25: Mat 13:34; Mak 4:33,34; Jon 10:6

misaiyoh In kin narimnar ye nhagik. ²⁷ Meinai Tatə Kughen In rorkeikei pik əmiə, meinai kimiə naksorkeikei Yo, mamhani nəfrakisien irak mə yimasi-pən ye Kughen. ²⁸ Yimasi-pən ye Tatə Kughen muə ye tokrei tanə. Kini pəh nien mə tuktu, jaktərhav min ye tokrei tanə, mīrerig-pən min tuk Tatə Kughen.”

²⁹ Kini narmamə kafan minə kimnhani mhamə, “!In en! Taktakun ai ik nakpəh nini-əməyen nuhpikinien, mərig nakamhəprai atuaturk əmə nəgkiarien. ³⁰ Taktakun ai yakwənharkun ta mə to yermamə kirik ripəh hanə nini-pre-yen nəgkiarien kirik, kini ik nakwīrkun ta nərigien kafan. !Nar e ramhajoun-pən mə Ik nimasi-pən ye Kughen!”

³¹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Nakamhani nəfrakisien irak ai taktakun. ³² Mərig sətərig-ru. Nipig ramuə, kini nəfrakisien mə ruauə ta- yame narmamə tuksəko ye rhav əmiə taksaiyu rik rik, mamhavən iməmiə minə ikin, misəpəh pisin əmə Yo yakaməmir. Mərig Yo yakpəh nəmirien Yo pisin, meinai nipig m-fam Kafak Tatə raməmir kimru min. ³³ Yo yakwəni-ərahv-pre ta narimnar minə e tuk əmiə, mə takhapəh nisətərig-pikien tukun, misarə ye nəmərinyen meinai nimraghien kapəmiə raməmir irak. Nipig tukmə naksarə ye tokrei tanə e, takasəkeikei misarə ye nəmhəyen. Mərig takhapəh nhaginien, masərer tim tim, meinai Yo yimnapita nəsaninien kape tokrei tanə.”

17

Yesu rimnəhuak tuk kafan nimraghien

¹ Yesu rinamni narimnar minə a, mivaag haktə ye neai, mamni mimə,

“Kafak Tatə. Nipig ruauə ta. Vəh-si haktə nhagik pəh rehuə, mə Yo min jakvəh-si haktə nhagim pəh rehuə, ² meinai Ik nimivəhsi-pə nəsaninien mine nehuəyen kimi Yo e kafam Kwajikovə; mə jakamarmaru ye narmamə minə fam, kini mirkun min nivəhsi-pənien nimraghien rerin kimi narmamə yamə mine nimivəhsi-pə əriə kimi Yo. ³ Kini nimraghien rerin e, nipran e mə narmamə tukharkun Ik, yame Ik pisin əmə Ik Kughen əfrakis, mharkun Yo, Yesu Kristo, yame Ik nimnher-pə kin Yo. ⁴ Yo yimnavəh-si haktə nhagim ye tokrei tanə e, kini minor ta infamien ye wok yame Ik nimivəhsi-pə kimi Yo mə jakor. ⁵ Tatə, taktakun ai, takvəh Yo yakurə mamarə kirau mik. Vəh-si haktə Yo mivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo, rəmhen əmə kin yame yakwəvəh ta kupan nipig tokrei tanə e rimnamrikək hanə.

Yesu raməhuak tuk aposol minə kafan

⁶ “Narmamə yamə mine Ik nimivəh-si ta əriə ye tokrei tanə mivəh-si pə kimi Yo, Yo yakamhajoun əriə kin Ik. Kupan, iriə kafam narmamə minə; mərig taktakun ai, Ik nakamərhə-pən əriə ye kwermik, mə iriə kafak minə narmamə. Iriə kasəri-pən kafam nəgkiarien, ⁷ kini taktakun ai, iriə kharkun mə narimnar yame nimivəhsi-pə kimi Yo, ramsi-pre əmə tuk Ik. ⁸ Iriə kharkun narimnar minə e meinai Ik nakwəni-pə ta nəgkiarien iran kimi Yo, kini Yo yakməni-ərhav-pən tuk əriə, kini iriə kamhavəh yerkiria, mharkun mə nəfrakisien əgkap mə Yo yimasi-pre tuk Ik, mamhani nəfrakisien mə Ik nimnher-pə kin Yo.

⁹ “Yo yakaməhuak tuk əriə. Yakpəh nəhuakien tuk narmamə kape tokrei tanə. Yakaməhuak əmə tuk narmamə yamə mine Ik nimivəh-si-pə əriə kimi Yo, meinai iriə kafam narmamə minə. ¹⁰ Narmamə minə e yimipik əriə, iriə fam mine e, iriə kafam narmamə minə. Kini narmamə mifam e nimipik əriə, kafak minə fam. Kini Ik nimnor narmamə minə e mə nimraghien kapəriə ravəh-si haktə nhagik. ¹¹ Taktakun ai, yaknauvrə tuk Ik, kini pəh nien mə tuktu, jakpəh narə-minien ye tokrei tanə e. Mərig narmamə minə e kasarə hanə ye tokrei tanə e. Tatə, Ik nakatuaturk əgkap. Takəpkətərək kin narmamə minə e pəh tukasarə huvə ye nəsaninien kafam, yame

16:30: Mak 2:8; Jon 1:48; 2:24-25; 6:64; 21:17 16:31: Jon 4:23 16:32: Sek 13:7; Mat 26:56; Mak 14:27; Jon 8:29
 16:33: Mak 13:9; Jon 14:27; Rom 8:37; 1 Jon 4:4; 5:4; Rev 2:7,11,17,26; 3:5,12,21; 21:7 17:1: Jon 12:23; 13:31,32
 17:2: Dan 7:14; Mat 28:18; Jon 6:37,39; 1 Korin 15:27-28 17:3: Jon 17:25,26; Fil 3:8 17:4: Jon 13:31; 19:30
 17:5: Jon 1:1-2; 8:58; 16:28; Fil 2:6-11 17:6: Jon 1:18 17:10: Jon 16:15

Ik nimivəh-si pə kimi Yo, mə iriə tukasarə kirikianə əmə, rəmhen kin yame kirau kwarə kirikianə. ¹² Nipig yimnamarə kimawə miriə, kini yimnarha huvə tuk əriə ye nəsaninien kafam yame Ik nimivəhsi-pə kimi Yo. Yimnaməm huvə əriə, mipəh nəpəhyen kirik. Iriə kirikianə əmə rimmerwei, yermamə e in e yame tukraməkeikei mivəh narpinien. Nar a rimatərhav-pə mor nəgkiarieren ye Nəkwəkwə Imərhakə ruə mor nəfrakisien kin.

¹³ “Taktakun ai, yaknavruə tuk Ik, mərig yakamarə hanə ye tokrei tanə mamni nəgkiarieren minə e, mə narmamə minə e tukhavəh fam nagienien e raməmır yerkiik. ¹⁴ Yo yimni-ərhav-pən kafam nəgkiarieren kimi əriə. Kini ror məkneikin, narmamə kape tokrei tanə kasəməkin əriə, meinai iriə pəh nien mə narmamə kape tokrei tanə, rəmhen kin yame pəh nien mə Yo yermamə kape tokrei tanə. ¹⁵ Pəh nien mə yakamaiyoh Ik mə takvəh-si ta əriə ye tokrei tanə. Mərig yakorkeikei mə Ik takərer əswasig kin yemə has e Setan, mə in tukripəh nuəyen moriah əriə. Ik takamarha huvə tuk əriə. ¹⁶ Pəh nien mə Yo yermamə kape tokrei tanə. Ror pən, iriə min, pəh nien mə narmamə kape tokrei tanə. ¹⁷ Kafam nəgkiarieren raməfrakis. Ik takor kafam nəgkiarieren pəh ramor wok ye nimraghien kapəriə mə iriə tukhauə narmamə əfrakis minə kafam, misəmərhakə misatuatuk. ¹⁸ Ik nimnher-pə kin Yo yakuə ye tokrei tanə e; kini ye norien kirikianə əmə min, Yo yakamher-ərhav kin əriə mə tuksarkurao ye tanimtanə. ¹⁹ Kini Yo yakvəh-si pre atuk Yo mə jakamərhakə, mə jakasitu ye narmamə minə e, mə iriə min tuksəmərhakə misatuatuk, mə iriə tukhauə narmamə əfrakis kafam.

Yesu raməhuak tuk narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien iran

²⁰ “Pəh nien mə yakaməhuak əmə tuk narmamə kafak minə, mərig yakaməhuak min tuk narmamə tiksın min yamə mine kafak narmamə minə tukhani-ərhav pən kafak nəgkiarieren kimi əriə, pəh iriə tukshatətə irak. ²¹ Tatə, yakaməhuak tuk əriə, mə iriə m-fam tukhauə kirikianə əmə, rəmhen əmə kin yame kirau kwarə kirikianə əmə. Kafak nimraghien raməmır iram, kini kafam nimraghien raməmır irak. Yakaməhuak tuk əriə mə tukhauə kirikianə kitawə mik, mə narmamə kape tokrei tanə tukhani nəfrakisien irak mə nimnher-pə kin Yo. ²² Ik nakwəvəh-si-pə ta nehuəyen kimi Yo, kini Yo yakamautə-pən kin kafak nehuəyen kimi əriə, mə iriə tuksarə kirikianə rəmhen kin yame kirau kwarə kirikianə. ²³ Kafak nimraghien raməmır yerkiirə; kini kafam nimraghien raməmır irak. Ror pən, yakaməhuak mə iriə tukhauə kirikianə ye narimnar fam, mə narmamə kape tokrei tanə tuksəm əriə, kharkun mə Ik nimnher-pə kin Yo, mharkun mə Ik nakorkeikei kafam narmamə minə rəmhen əmə kin yame Ik nakorkeikei Yo.

²⁴ “Tatə. Ik nimnərhəhu-pə əriə ye kwermik mə iriə kafak narmamə minə. Kini Yo yakorkeikei mə iriə tukharkun nivənien aikin Yo yakamvən ikin, mə iriə tuksəm nehuəyen kafak yame jakpivəh. Nehuəyen e, Ik nimivəhsi-pə kimi Yo, meinai Ik nimnorkeikei Yo məkupan, nipig tokrei tanə rimnamrikək hanə.

²⁵ “Tatə. Ik nakatuatuk pik. Narmamə kape tokrei tanə, iriə kiseinein Ik, mərig Yo yakirkun Ik. Kini narmamə kafak minə, iriə kharkun mə Ik nimnher-pə kin Yo. ²⁶ Yo e yimnor əpu Ik kimi əriə, mə iriə tukharkun huvə Ik, kini Yo, jakaməkeikei mamor əpu Ik mamripin, mə norkeikeiyen kafam tukramarə yerkiirə, mə Yo min jakamarə yerkiirə.”

18

Tikmir minə kape Yesu kimnhauə mharaptərəkin In
(*Mat 26:7-56; Mak 14:43-50; Luk 21:47-53*)

17:11: Jon 17:21-23; Sam 133:1; Jon 10:30 17:12: Jon 6:39,70-71 17:14: Jon 8:23; 15:19; 1 Pita 2:11 17:15: Mat 24:24; Jon 8:44; 1 Pita 5:8 17:17: Lev 11:44-45; Jon 15:3; 1 Pita 1:16 17:18: Jon 3:17; 20:21; Mat 28:18-20
17:19: Dut 15:19,21; Mak 14:24; Luk 22:19; Jon 6:51; 1 Kor 11:24; Taetas 2:14; Hib 9:14; 10:10 17:21: Jon 3:17
17:22: Jon 1:14; 14:20 17:23: Jon 16:27 17:24: Jon 1:1-3,14; 12:26; 1 Pita 1:20 17:25: Sam 119:137; Jon 15:21; 16:3; Rom 3:26 17:26: Jon 15:9; 17:6; Rom 5:5

¹ Yesu rimməhuak ta, mitərhav ye taon a, mukurao-pən ye kwenimrhe tukwas mir, ye nīkwətanə kirik kamni kimə Kedron, mhaktə ye tukwas, mivən aikin kaməsim ikin. Kini Yesu mine kafan narmamə minə kimnhavən yerki nai minə a.

² Kini Judas e kwasig ikin rimneighan-pən kin Yesu kimi tikmir minə kafan, in ruirkun ta kwənmhaan a, meinai nīpig kirik, Yesu mine kafan narmamə minə iriə kasofugin əriə minə aikin. ³ Kini jif pris minə mine Farisi minə kimisher-pən kin mobael minə tiksīn kape nəmə Rom mine mobael minə tiksīn yamə mine kasarha tuk Nimə Ehuə kape Kughen, khauə misəm Judas. Kini Judas rikir əriə mhavən yerki nəsimien a. Iriə kimnhapik kwensīə, mine laet, mine narimnar kape narowaginien.

⁴ Kini Yesu ruirkun ta naha nhagin yame tukor iran. Mərig rimməriwək, mivən tuk əriə, maiyoh əriə mimə, “?Nakasarha-kin pa?”

⁵ Kini iriə khani-pən tukun mhamə, “Yakasarha-kin yemə Nasaret kirik, nhagin e Yesu.”

Kini In rini-pən tuk əriə mə, “Yo e.” (Kini Judas e yame rimməneighan-pən kin Yesu ye kwermiriə, in ramərer iriə min).

⁶ Kini nīpig Yesu rimiini mimə, “Yo e,” iriə kimisəriwək kin nimeitairiə mharerig, miseiwaiyu, mhamir.*

⁷ Kini Yesu rarə maiyoh min əriə mimə, “?Kimiə nakasarha-kin pa en?”

Kini iriə khamə, “Yemə Nasaret kirik, nhagin e Yesu.”

⁸ Kini Yesu rimə, “Yakwəni-pre ta tuk əmiə mə ‘Yo e.’ Tukmə nakasarha-kin əmə Yo, sətə ye narmamə minə en pəh kamhavən.” ⁹ In rimiini məknakin mə nəgkiarieren yame ruini ta tukruə mor nəfrakisien kin, yame rimiini mimə, “Tatə, narmamə yame nimməruəhu-pən əriə ye kwermik, yimnamarha huvə tuk əriə, mīpəh nəpəhyen kirik.”†

¹⁰ Kini Saemon Pita, kafan kirik aikin nao nisə. Məkneikin rirəhsi-ərhav, mərəru ta nimətərgi slef kirik matuk kape hae pris. (Nhag slef e Malkas).

¹¹ Mərig Yesu rimiini-pən tuk Pita mə, “!Vai-pən nao nisə kafam ye tamhekin! Ik takaməkeikei mīrkun mə Yo yakaməkeikei mamarə ye nəmhəyen yame Tatə Kughen ravəhsi-pə kimi Yo.”

Kimnharəh Yesu mhavən ramərer ye nimri mīrh

(Mat 26:57-58; Mak 14:53-54; Luk 22:54)

¹² Kini mobael minə kape nəmə Rom mine yeməhuə kapəriə, mine mobael yamə mine kasarha tuk Nimə Ehuə kape Kughen kimnharəh Yesu misarkis ətərekin. ¹³ Kimisəkupən mharəh In ramərer ye nimri Anas. Anas e mirei Kaefas. Kini Kaefas a ramor wok kape hae pris ye newk a. ¹⁴ In apa kupan rimiini-pən tuk nəməhuə kape nəmə Isrel mə, “Rhuve əmə tuk əmiə mə yermamə kwənkwan kirikianə əmə tukrimhə tuk narmamə. Nar a rhuve rapita yame narmamə ye kantri piəpiə tukhamhə.”‡

Pita rimiini mə in reinein Yesu

(Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

¹⁵ Yermamə min kirik kape Yesu, hae pris rirkun huvə in. Kini iriu Saemon Pita karakwasig kin Yesu, mhavən ipakə tuk nimə kape hae pris. ¹⁶ Mərig Pita to rīpəh nivənien imə, mamərer əmə ye kwəruə. Mərig yermamə a kape Yesu yame hae pris rirkun huvə in, risi-pən imə, mitərhav-pə ye kwəruə, maməgkiar kəskəh kimi piraovin yame ramərer tuk kwəruə, kini reighan kin Pita mə tukrivən imə. ¹⁷ Məkneikin pian a yame ramərer tuk kwəruə rarha-pən məm Pita, maiyoh in mimə, “Eh. ?Ik min yermamə kirik kape Yesu?”

Mərig Pita rimə, “Nīkam. Pəh nien mə yo yermamə kirik kafan.”

18:2: Luk 21:37; 22:39 18:3: Wok 1:16 18:5: Jon 6:20; 8:24,28,58; 13:19; 8:6,8 * 18:6: Tukmə ror nīpig Yesu rimiini mə “Yo e” iriə kimiseiwaiyu mamhamir meinai nəgkiarieren e “Yo e” ye nəgkiarieren kapə nəmə Gris rəmhen əmə kin nhag Kughen yame ramərhaktə, to kīpəh niniyen. 18:6: Rev 1:17 18:8: Jon 6:20; 8:24,28,58; 13:19; 8:6,8 † 18:9: Ruini məknakin ye Jon 17:12. 18:11: Mat 20:22 ‡ 18:14: Kaefas ruini ta nəgkiarieren e ye Jon 11:49-51.

¹⁸ Kini nipig a, nipig kape nokieiyen. Kini yor wok minə kape hae pris, mine mobael minə kimnasarkəp. Kini Pita ramərer iriə miriə, masərkəp.

*Hae pris raməgkiar kimi Yesu
(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)*

¹⁹ Ye nipig a, hae pris rimnaiyoh Yesu kin narmamə minə kafan, mine naha nhagin yame In ramhajoun.

²⁰ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Yo yimnamni-ərhav kafak nəgkiarieren ye nimri narmamə ye tokrei tanə. Nipig m-fam, yakamhajoun narmamə ye nimə kape nofuginien, mine apa ye Nimə Ehuə kape Kughen, ikin nəmə Isrel kasofugin ikin. Yakpəh nerkwaigien kin nar kirik. ²¹ ?Rhawor nakamaiyoh məkneikin Yo? Rhuvə pik mə takvən maiyoh-pən narmamə yamə mine kimnasərig kafak nəgkiarieren. Iriə kharkun huvə narimnar yame yakməni-pən tuk əriə.”

²² Yesu rəgkiar məkneikin, mobael kirik yame ramərer tuk Nimə Ehuə kape Kughen ramərer ipakə tukun, marar mərıp nıkapın, mımə, “Nəgkiarieren e nakamni-pən tuk hae pris rıpəh nəmhenien.”§

²³ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “?Rhawor e yakamni əmə nəgkiarieren yamə mine kisatuatuk kini nakamərıp nıkapık tukun? Tukmə nakasəm mə yakməni nar kirik rıpəh nəmhenien, hani.”

²⁴ Məkneikin Anas rher-pən Yesu rivən məm hae pris e Kaeafas. Kıpəh nirisin-ta-hanə-yen nərəus ye kwermın mir.

*Pita ramni min mə reinein Yesu
(Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)*

²⁵ Kini Saemon Pita ramərkəp hanə, kini kisaiyoh-pən in mhamə, “Eh. Ik min e ik yermamə kirik kafan uə?”

Mərig Pita rımə, “Nıkam. Pəh nien mə yo yermamə kirik kafan.”

²⁶ Məkneikin, yorwok kirik kape hae pris, in kwənərəus kirik kape kwən a yame Pita rımnərəru-ta nımətırgın, rımını-pən tukun mə, “Rıkık raməsık mə yımnam əmiru min apa yerki nəsimien.”

²⁷ Mərig Pita rımını-pən tukun mımə, “Pəh nien mə yo.”

Əmə məkneikin, man rəkakə.

*Yesu rərer ye nimri Paelat
(Mat 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)*

²⁸ Kini yenpıg-enpıg əgkap, kharaptərəkin Yesu mhatərhav ye nimə kape Kaeafas, mhavən ipakə tuk nimə kape Paelat. Paelat in gavman kape Rom, pəh nien mə yemə Isrel kirik. Kini nəmehuə kape nəmə Isrel kasəri-pən loa kapəriə, mhapəh nhavənien ye nəkwai nimə kape yermamə yame pəh nien mə yemə Isrel, tamə kisəmkımık, miseinein nənien nəvıginien kape Pasova. ²⁹ To khapəh nhavənien imei Paelat, Paelat ritərhav-pə, maiyoh əriə mımə, “?Naksəm-pən naha nhagin rahas ye kwən e?”

³⁰ Kini iriə khani-pən tukun mhamə, “To rımə kwən e rıpəh norien nar has, to yakhapəh nhakırıen mhauə kımık.”

³¹ Mərig Paelat rini-pən tuk əriə mımə, “Nıkam. Rhuvə mə takhakır in mhavən. Rhuvə mə kımıə səkir norien kafan rəri-pən natuakəmıen kapəmıə, mhavəhsi-pən narpınien kımın.”

Mərig iriə kımnhani-pən tukun mhamə, “Mərig loa kape nəmə Rom ramni mə nəmehuə əmə kape Rom kharkun nhavəhsi-pənien narpınien kimi yermamə mə

§ 18:22: Khamə Yesu ramni hah hae pris, makapır loa ye Eks 22:28 yame ramni mə, “Takpəh nını-hah-yen Kughen mine nəmehuə minə kapəmıə.” 18:27: Jon 13:38 18:28: Jon 11:55

tukraməkeikei mimhə.”³² (Apa kupan, Yesu rimini mə In tukrimhə məknakin; kini narimnar minə a ritərhav-pə mor nəgkiarien kafan ruə mor nəfrakisien kin).*

³³ Məknəikin Paelat rīvən min imə, mokrən kin Yesu mə tukruə mərəer ye nimirin, kini raiyoh In mimə, “?Rhawor? ?Ik king kape nəmə Isrel uə?”

³⁴ Kini Yesu raiyoh In mimə, “?Nərigien en kafam nakamni, uə narmamə kamhani-pre tuk ik?”

³⁵ Kini Paelat rimini-pən tukun mimə, “!Ah! Pəh nien mə yo yemə Isrel kirik. Narmamə imam ikin əmə mine jif pris minə kafam, iriə kimiseighan-pə kin Ik ye kwermik. ?Naha e nimmor?”

³⁶ Kini Yesu rimə, “Narmaruyen kafak rīpəh nəmhenien kin narmaruyen kape tokrei tanə əmə. To rīpimə narmaruyen kafak in kape tokrei tanə e, kafak narmamə minə kīpihaoh mobael minə tuk Yo, misərer əswasig kin nəmehua kape nəmə Isrel mə tukhapəh nharaptərakinien Yo. Mərig narmaruyen kafak ror pisin ye narmaruyen kape tokrei tanə.”

³⁷ Kini Paelat rini-pən tukun mə, “!nta. Ik nakamni mə Ik king kirik.”

Kini Yesu rimə, “Tukmə ik nakamni mə Yo king, nəfrah. Yo yimnarha-pə ye tokrei tanə tuk nar kirikianə əmə, mə jakərəer-ərhav mamni-ərhav nəfrakisien. Kini narmamə yamə mine kisorkeikei mə tuksərig nəfrakisien tukasəkeikei misərig nəgkiarien kafak.”

³⁸ Mərig Paelat rini-pən tukun mimə, “?Naha e nhagin nəfrakisien?”

Paelat rimivəhsi-pən narpinien kimi Yesu mə tukraməkeikei mimhə (Mat 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Kini Paelat ritərhav min mivən məm nəmehua kape nəmə Isrel, mini-pən tuk əriə mimə, “Yo yakpəh nəmien norien has kirik ye kwən e, yame ramni mə rimnakapir loa. ³⁹ Mərig ye norien kapəmiə, ye newk minə fam, ye nipig kape Pasova, yakamrisin yermamə kwənkwan kirikianə ye kalabus. ?Kini rhawor ye nərigien kapəmiə? ?Nakhamə jakrisin king e kape nəmə Isrel uə?”

⁴⁰ Kini iriə kisokrən apomh mhamə, “!Nikam! Takpəh nirisinien. !Risin Barabas!” (Barabas e rimikwasig kin narmamə tiksın mamhauh mobael kape gavman).

19

¹ Kini Paelat reighan-pən kin Yesu ye kwermi mobael minə, kini iriə kisərkis-ərkis In. ² Kini khapik nəərəus kirik yame ror nhirin, mhakuh kəvəvhao kin, yame ramsigovin kəvəvhao kape king, kini mhaukrai-pən ye kapən kapə. Misarkaoh-pən kin kot əvhao kirik yame ramsigovin kot kape king. ³ Kini masərer tukun, misarh iakei iran, mamhani mhamə, “Ik e king kape nəmə Isrel. Kimawə yakamhavəhsi-pre nisaiyen kimik.” Kini misarar misərip nikapin.

⁴ Kini Paelat risi-pən imə mitərhav mini-ərhav mimə, “Eh. Narmamə. Yakamkir ye rhav kwən e mə kimiə taksəm mə yakpəh nəm-pəniən nar has kirik iran.”

⁵ Kini Yesu risi-pən imə mitərhav. Məvəvhao kin kəvəvhao yame kimnor kin nəərəus yame ror nirhin, markaoh kin kot kape king, kini Paelat rini-pən tuk əriə mimə, “Səm-ru, kwən e ramua.”

⁶ Mərig jif pris minə mine mobael yamə mine kasarha tuk Nimə Ehuə kape Kughen kimisarha-pən misəm, masokrən apomh mamhani mhamə, “!Əsik-pən ye nai kamarkwao kin! !Əsik-pən ye nai kamarkwao kin!”

Kini Paelat rimini-pən tuk əriə mə, “Nikam. Kimiə atuatur hakir mhavən, misəsik-pən In ye nai kamarkwao kin. Mərig Yo yakpəh nəm-pəniən nar has kirik iran.”

* 18:32: Yesu rimini mə tuksəsik in ye nai kamarkwao kin. (Əm-ru Jon 3:14; 8:28; 12:32-33). Tukmə nəmə Rom khamə tukhavəhsi-pən narpinien kimi yermamə mə tukraməkeikei mimhə, khavəhsi-haktə in ye nai kamarkwao kin. Mərig nəmə Isrel to khapəh nisorien məknakin. 18:33: Mat 2:2; Luk 23:2-3 18:36: Luk 17:21; Jon 6:51 18:37: Jon 3:32; 8:47 18:38: Luk 23:4 18:40: Wok 3:14 19:1: Aes 50:6; 53:5 19:6: Wok 3:13

⁷ Mærig iriæ khamæ, “Kapəməwə loa ramni mə In tukraməkeikei mīmħə, meinai In ramni mə In Ji Kughen.”

⁸ Paelat rimmærig nægkiarieren a, riġin pik. ⁹ Kini marar mivən min imə, maiyoh Yesu mīmə, “?Ik yemə hiə?”

Mærig Yesu riṗəh nhorpinien nægkiarieren kafan. ¹⁰ Kini Paelat rini-pən tukun mīmə, “?Rhawor e nakpəh nhorpinien nægkiarieren kafak? ?Nakirkun uə nikam mə yakavəh nehuəyen tuk nirisinien Ik uə tuk nəsik-pəniēn Ik ye nai kamarkwao kin?”

¹¹ Kini Yesu rini-pən tukun mīmə, “To Kughen riṗiṗəh nivəhsi-preyen nehuəyen kimik, to nakpiṗəh nivəhyen nehuəyen tuk nəkirien Yo. Mærig hae pris rimneighan-pə kin Yo ye kwermim. Ror pən, Kughen tukrini mə in rimmor ta təvhagə has kirik rehə rapita yame ik nimmor.”

¹² Kini ririkakun ye niṗig a, Paelat rorkeikei mə tukririsin Yesu. Mærig nəmehua minə kape nəmə Isrel kisokrən apomh mhamə, “Tukmə nakrisin kwən en ramvən, pəh nien mə ik yermamə əfrakis kirik kape King Sisa, meinai tukmə yermamə kirik ramni mīmə in king, in tikmir kape Sisa.”

¹³ Paelat rimmærig nægkiarieren a, kini mikir Yesu miratərhav. Mivən ye kwənmhan kirik kamni kimə Kapier Ətən-ətən Ikin. (Ye nægkiarieren kape nəmə Isrel, kamni kimə Gabata). Kini məkwətə-pən ye jea kape nəkirien nægkiarieren. ¹⁴ İpakə yerkwēiha, ye niṗig kape nor-əpnəpənəyen ye nəviginien kape Pasova. Kini Paelat rini-pən tuk nəmehua kape nəmə Isrel mīmə, “!Kapəmiə e king!”

¹⁵ Mærig iriæ kasokr-apomh mamhani mhamə, “!Hakir ye-rhav! !Hakir ye-rhav! !Əsik-pən In ye nai kamarkwao kin!”

Kini Paelat rini-pən tuk əriə mīmə, “? Nəfrah? ? Kimiə naksorkeikei mə jakarkwətərakin-pən king kapəmiə ye nai kamarkwao kin uə?”

Kini jif pris minə khamə, “Sisa pişin əmə in king kapəməwə.”

¹⁶ Kini Paelat rimneighan-pən kin Yesu rivən ye kwermiriə, mə mobael minə kape Rom tuksarkwətərakin-pən In ye nai kamarkwao kin.

Mobael minə kimisəsik haktə Yesu ye nai kamarkwao kin

(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

Kini kharəh Yesu mhavən. ¹⁷ In atuk rinamrəh nai kamarkwao kin, mhatərhav mhavən ikin kirik, kamni kimə Kerhə irə jir. (Ye nægkiarieren kape nəmə Isrel, kamni kimə Golgota). ¹⁸ Ye kwənmhaan atuatur a in a, kimisarkwətərakin haktə Yesu ikin ye nai kamarkwao kin. Misarkwətərakin min yermamə kiraru. Kirik ye nikarin matuk; kirik ye mawor. Kini Yesu rimməkər ye kwerkwan.

¹⁹ Kini Paelat rini, kirai ta nægkiarieren kirik, karkwətərakin haktə ye nai kamarkwao kin. Nægkiarieren a ramni mə, “Yesu, Yemə Nasaret. In King kape nəmə Isrel.” ²⁰ Kini nəmə Isrel khapsaah kimisəvhēikin nægkiarieren a, meinai ikin a, kimisarkwətərakin haktə Yesu ikin, ipakə əmə tuk taon. Kini nægkiarieren a kimirai ye nægkiarieren kape nəmə Isrel, mine ye nægkiarieren kape nəmə Rom, mine ye nægkiarieren kape nəmə Gris. ²¹ Kini jif pris minə kape nəmə Isrel kimnhavən mhani-pən tuk Paelat mhamə, “Takpəh niraiyen mə ‘In e king kape Isrel.’ Rhuvə mə takrai mə, ‘Kwən e in ramni mə in king kape nəmə Isrel.’ ”

²² Mærig Paelat rimə, “Nikam. Yakwərai, yakwərai.”

Mobael minə kimisəwhai neipən kape Yesu

²³ Kini niṗig mobael minə kwəsəkwtərakin-pən ta Yesu ye nai kamarkwao kin, kini mhapiṗ kəfan narimnar, kini misəwhai narimnar misətu nimrin kuas, meinai iriə kuas. Mærig kimnhapəh nisəwhaiyen kot apomh kafan. Niṗərin əmə, yame kiṗəh niġirien. ²⁴ Mhani-pən tuk əriə minə mhamə, “To khapəh niseikusien. Pəh kisəsik daes tukun. Yermamə yame rapita, kafan e kot.” Nar e ritərhav-pə mor nægkiarieren ye nəkwəkwə kape Kughen ruə mor nəfrakisien kin, yame ramni mə,

“Iriə tukhapik ta kafak neipən misəwhai irəriə minə.

Kini misarukin daes tukun.” (Sam 22:18) Ror məkneikin, mobael minə kimisor əfrakis məknakin.

Yesu mine kafan mamə

²⁵ Kini nīpīraovin kuas kimnasərer ipakə tuk nai kamarkwao kin kape Yesu. Iriə e: Mamə kape Yesu, mine piauni, mine Meri kirik min, yame in piraovin kape Kleopas, mine Meri pisin kirik, yame in pian Magdala. ²⁶ Kini Yesu rarha-pən məm kafan mamə, mine yermamə kirik kafan yame in rorkeikei pik, kawərer ipakə tukun, kini rini-pən tuk kafan mamə mə, “Pian əpə, kafam en kwajikovə.” ²⁷ Mini-pən tuk kwən a mimə, “Kafam en mamə.” Kini ririkakun ye nīpig a, yermamə a kape Yesu raməm huvə pian a rəmhen kin mamə atuatur kafan.

Yesu rimamhə

(Mat 27:45-56; Mak 14:33-41; Luk 23:44-49)

²⁸ Kini kwasig ikin ye narimnar minə a, Yesu ruirkun mə In rinərkin wok yame rimauə tukun mə tukror. Kini mimə “Yaknəkwəkwə.” Rimini məkneikin mə tukror nəgkiarīen kirik ye Nəkwəkwə kape Kughen tukruə mor nəfrakisien kin.*

²⁹ Kini kwaji besin kirik aikin ramkwətə, kwəvi-pən ta waen əkwahir iran. Kini iriə kharəh neipən kirik, miseires waen kin, misarkis-pən ye nai kirik kamni kimə ‘hisop’ mhavəh-si haktə mhavəhsi-pən ipakə tuk tikiher Yesu, mə tukrinim. ³⁰ Kini rəpaih əsigəvin waen, mini mimə, “Rinor infamien.”

Kini rivaag-əhu, meighan-pən kin nimraghien kafan, kini mimhə.

Mobael kirik rimnhai nikar Yesu

³¹ Ruauə ye nīpig kape napnəpenəyen, tukəni rikwamirkin, Sabat. (Sabat a in nīpig ehua kirik). Kini nəmehua kape nəmə Isrel kimnhapəh nisorkeikeiyen mə nīprai yermamə tukraməker ye nai kamarkwao kin meriaji-pən Sabat. Ror pən, iriə tiksīn kimnhavən misaiyoh Paelat mhamə tukrher-pən kin mobael minə khavən mishoprīr-hoprīr nīhurisīr, pəh irisīr tukrhīmḥə aihuaa əmə. Kini nəmə Isrel tukharəh-si ta nīpraisīr ye nai kamarkwao kin. ³² Kini mobael minə kimisəkupən mishoprīr-hoprīr nīhu yermamə mir e kawəker ipakə tuk Yesu. ³³ Mhauə ipakə tuk Yesu, misəm mə In ruamhə ta, mhapəh nishoprīrien nīhun. ³⁴ Mərig iriə kirik rimnhai əmə nikarin kin kwenhao. Əmə aikin, nītawin mine nunu iran, iriū kwis kimiwaiyu miratərhav ye nikarin.

³⁵ (Kini kwən kirik rinamərer ipakə tukun, məm narimnar minə e kin nīmrin. Kini mamni-ərhav nəgkiarīen yamə mine raməfrakis. Mamrai-pən ye nəkwəkwə e mə kimie min takhani nəfrakisien iran). ³⁶ Narimnar minə e kimnhatərhav-pə misor nəgkiarīen kirik ye Nəkwəkwə kape Kughen ruauə mor nəfrakisien kin, yame ramni mə,

“To iriə kharəh nishoprīr-pirien nikəkrin kirik.” (Eks 12:46; Nam 9:12; Sam 34:20) ³⁷ Kini nəgkiarīen kirik min ye Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,

“Iriə tuksarha-pən misəm yermamə yame kimishai.”

(Sek 12:10)

Josefyemə Aramatia, mine Nikodimas, kimiwerkwaig kin nīprai Yesu

(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

³⁸ Kini ai, yemə Aramatia kirik, nhagin e Josef, in yermamə kirik kape Yesu. Mərig ramerkwaig kin mə tukpəh nirkunien mə in yermamə kafan, meinai ramgin kin nəmehua kape nəmə Isrel. Kini in rimavən məm Paelat, maiyoh in mə tukreighaan kin nīprai Yesu. Kini Paelat reighan kin, kini Josef rivən mirəhsi-əhu.

³⁹ Kini Nikodimas e kupan rimavən yenpig məm Yesu, in rikwasig kin Josef. Mamrur nītip kirik rukwar kin monar pien pien mir e ‘mir’ mine ‘alos.’ Nītip a rīpam rəmhen kin toti fo kilo†.

19:24: Jon 19:28,36,37 19:25: Luk 8:2; Jon 20:1,18 * 19:28: Əm-ru profesī kirik ye Ol Sam 69:21. 19:28: Jon 17:4 19:30: Luk 12:50; Jon 4:34; 17:4 19:34: Sek 12:10; 1 Jon 5:6-8; Rev 1:7 19:36: Jon 19: 24,28,37 19:37: Rev 1:7 19:38: Jon 7:13 † 19:39: Nəgkiarīen kape nəmə Gris ramni “wan hundred litrai;” rəmhen kin toti fo kilo. 19:39: Jon 3:1-2; 7:50

⁴⁰ Kini iriu kirərəhsi-ta niprai Yesu, mirəuvrig kin neipən kirik e 'linen.' Kini miwor-pən monar pien pien ye nipran, raməri-pən əmə norien kape nəmə Isrel tuk ninimien yermamə. ⁴¹ Kini ikin a kimiruk haktə Yesu ikin, ipakə tuk nəsimien kirik. Ye kwənmhaan a, kimməpnəpeinə ta ye nipəg kapier tuk ninimien yermamə, mərig kipəh hanə ninim-pənien yermamə kirik aikin. ⁴² Meinai tukəni rikwamer kin, Sabat kape nəmə Isrel, Josef mine Nikodimas kwhai miren nar, mirəmə tukrinim aihuaa əmə. Kini nipəg kapier a yame kamnim yermamə ikin ipakə əmə. Ror pən, iriu kwərəhu-pən niprai Yesu aikin.

20

Yesu ramragh min

(*Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12*)

¹ Ye Sande, yenpig-ənpig əgkap, rampigpig hanə, Meri e pian Magdala rimavən ye nəpag kapier, kin məm mə kapier ehua yame kimukrai əswasig-pən nipəg kapier kin, kinəsok ta kin. ² Məkneikin, raiyu, mirerig miavən tuk Saemon Pita mine yermamə min kirik kape Yesu, yame Yesu rorkeikei pik in. Kini mini-pən tuk əriu mimə, "Yermamə kirik ruirəhsi-ərhav niprai Yesu Yermaru ye nipəg kapier. Kini yakeinein mə rimnərəhu hiə nipran."

³ Kini Pita mine yermamə kirik min kape Yesu, kimiratərhav miravən mə tukwəm nəpag kapier. ⁴ Kimiwaiyu pik miravən, mərig kwərə mir a kirik rimnaiyu məkupan mapitan kin Pita, miavən ye nəpag kapier. ⁵ Kini mamrəmir, mivaag-pən imə, məm neipən huvə minə e kamni kimə 'linen,' yame kimuvrig Yesu kin kəkupən ramswiin. Mərig ripəh nivəniēn imə.

⁶ Kini Saemon Pita rarə muə min, kini mauru-pən apa ye nipəg kapier, məm neipən minə a ramswiin. ⁷ Kini məm min neipən yame kimuvrig kapən kapə Yesu kin kupan. Neipən a, ripəh nəmir-pənien tuk neipən tiksın yame kimuvrig Yesu kin; mərig kimmərpəvin-ərpəvin huvə, kukrai-pən iki-pisin. ⁸ Kini ai yermamə kape Yesu yame rimnaiyu məkupan ye Pita, in min rimnəuru-pən ye nipəg kapier, məm narimnar minə a, mamni nəfrakisien mə Yesu rimimragh min ye nimhəyen. ⁹ (Ye nipig a, iriu kirapəh nirarkun-hanə-yen niprai nəgkiarien ye Nəkwəkwə kape Kughen yame ramni mə Yesu tukraməkeikei mamragh min ye nimhəyen).*

Meri e pian Magdala rimnəkupan məm Yesu

(*Mak 16:9-11*)

¹⁰ Kini yermamə mir e kape Yesu kimirarerig miravən iməriu ikin, ¹¹ mərig Meri in rimnərer ipakə tuk nipəg kapier mamasək. Mamasək əmə məkneikin, məmrəmir, mivaag-pən ye nəpag kapier, ¹² məm agelo mir kiraru apa imə. Neipən kapəriu rhawən pik. Iriu kaokwətə aikin kimmərəhu-pən niprai Yesu ikin. Kirik ramkwətə-pən a kimirəhu kapən kapə rivən pən ikin; kini kirik ramkwətə-pən a kimmərəhu nihun rivən pən ikin.

¹³ Kini iriu kwaiyoh Meri mirəmə, "Pian əpə. ?Nakamasək tuk naha?" Kini in rini-pən tuk əriu mimə, "Kwərəhsi-ta niprai Yermaru kafak, kini yakneinein mə kimirəhu-pən hiə."

¹⁴ Ruini-ta nəgkiarien a, marar, marha-pən məm Yesu ramərer aikin. Mərig in ripəh nirkunien mə Yesu. ¹⁵ Kini Yesu raiyoh in mimə, "Pian əpə. ?Nakamasək tuk naha? ? Nakamarha-kin pa?"

Mərig Meri, rikin raməsik mə ta mə yəsim kirik, rini-pən tukun mimə, "Yemehua. Tukmə ik nimirəh nipran, mərəhu ikin pukaa, hajoun kin yo pəh yakvən mirəh."

¹⁶ Kini Yesu rini-pən tukun mə, "Meri." Məkneikin Meri rarha-pən, məm, mokrən apomh mimə, "Raboni." (Ye nəgkiarien kape nəmə Isrel, nipran rimə, "Yhajoun kafak").

¹⁷ Kini Yesu rini-pən tukun mə, "Takpəh nirapien Yo, meinai yakpəh hanə nivəniēn tuk kafak Tatə Kughen. Mərig ik, yuvən, məm naorahik minə mini-əsəhpən tuk əriə mə Yo

20:1: Luk 8:2; Jon 19:25 * 20:9: Profesi e raməmir ye Ol Sam 16:10 mine Aes 53:11. 20:9: Luk 24:25-27,46; Jon 2:22; Wok 2:24-28

yaknamrerig-pən apa ye rao ye neai tuk kafak Tatə, kini In min kapəmiə Tatə. In Kughen kafak, kini In min kapəmiə Kughen.”

¹⁸ Kini Meri pian Magdala rimavən məm narmamə kape Yesu minə, mini-pən tuk əriə mimə, “!Nəmə minə əpə! Yimnəm Yermaru.” Kini məvsao kin naha nhagin yame Yesu rimini-pən tukun.

Narmamə kape Yesu minə kimisəm In
(*Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49*)

¹⁹ Ye Sande, yenaiyu, narmamə kape Yesu minə kimisofugin əriə minə apa ye nimə kirik, kini misətapig tim tim, meinai kimnhagin kin nəməhuə minə kape nəmə Isrel. Məkneikin, Yesu rimauə mərer ye kwerkwan irəriə, kini mini-pən tuk əriə mə, “Nəmərinuyen tukramarə tuk əmiə.” ²⁰ Kini mhajoun kwermim kin əriə, mine nikarin. Kimisəm Yesu Yermaru, rikiriə ragien pik.

²¹ Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mə, “Nəmərinuyen tukramarə tuk əmiə. Kafak Tata rimnher-pə kin Yo, kini ye norien kirikianə əmə min, Yo yakamher-ərhav kin əmiə mə takhatərav mhavən ikin minə ye tanimtanə.” ²² Rimini ta nəgkarien e, mher əpu əriə, mimə, “Havəh Nanmin kape Kughen. ²³ Tukmə nakharisin narmamə tuk təvhagə has kapəriə, Kughen min tukrivəh-si ta narpinien kapəriə. Kini tukmə nakhapəh nharisinien narmamə tuk təvhagə has kapəriə, Kughen tukripəh nivəhsi-tayen narpinien kapəriə.”

Tomas rimnəm Yesu kin nimrin

²⁴ Kini yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu, nhagin e Tomas. Kamokrən kin in kimə Didimas. In rimirkək yenipig Yesu rimatərhav-pə tuk əriə. ²⁵ Kini in minə tiksın kimnhani-pən tukun mhamə, “Eh. Yimisəm Yesu Yermaru.”

Mərig Tomas rini-pən tuk əriə mə, “Tukmə yakəm tamhek nil kin nimrik mirap, kini mirap tamhek kwenhao ye nikarin, mipini nəfrakisien iran. Mərig tukmə yakpəh nəmien, to yakpəh niniyen nəfrakisien iran.”

²⁶ Kini nəhuakien kirikianə ruə mivən, narmamə kape Yesu minə kimnasəkwətə kwis iriə Tomas ye nəkwai nimə kirik. Misətapig tim tim pawk, mərig Yesu ritərhav-pə mərer ye kwerkwan irəriə mimə, “Nəmərinuyen tukramarə tuk əmiə.” ²⁷ Kini mini-pən tuk Tomas mimə, “Yuə mirap tamhek nil ye kwermik. Mirap tamhek kwenhao ye nikarik kin kwermim. Ni əmə nəfrakisien irak. Nərigien kafam tukripəh norien kiraru.”

²⁸ Kini Tomas rini-pən tukun mə, “Ik kafak Yermaru, mine Ik kafak Kughen.”

²⁹ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Ik nimini nəfrakisien irak meinai ik nimnəm Yo. Mərig yamə mine khapəh nisəmien Yo, mamhani nəfrakisien irak, iriə tukasarə ye nihuvəyen əfrakis.”

Kimirai nəkwəkwə e kimə narmamə tukshatətə əfrakis ye Yesu

³⁰ Yesu rimnor nimtətien minə ripsaah ye nimri kafan narmamə, yame kimnəpəh niraiyen ye nəkwəkwə e. ³¹ Mərig kimirai narimnar ye nəkwəkwə e mə kimiə takhani nəfrakisien mə Yesu in Kristo, mine in Ji Kughen. Kimirai nəkwəkwə e mə kimiə takhani nəfrakisien iran, mamhavəh nimraghien rerin.

21

Yesu rimnor nimtətien kirik, kafan narmamə minə khavi kəmam ripsaah

¹ Kwasig ikin ye narimnar minə e, Yesu ritərhav-pə min tuk kafan narmamə minə apa ye nikar-kar tahik apa Lugun Galili.* Kini mamor əpu In. ² Ye nipig a, narmamə minə kape Yesu kimnasəriwək kirikianə. Saemon Pita, mine Tomas e kamokrən kin kimə Didimas, mine Nataniel e yemə Galili, rukwanu kafan kamni kimə Kena, mine ji Sebedi

20:19: Jon 20:21,26; Jon 14:27; 16:33 20:20: Jon 16:19-22 20:21: Mat 28:19; Jon 3:17; 17:18; 20:19,26 20:22: Esik 37:9; Jon 7:39; Wok 2:38; 8:15-17; 19:2; Gal 3:2 20:23: Mat 16:19; 18:18 20:25: Mak 16:11 20:26: Jon 14:27; 20:19,21 20:27: Luk 24:40 20:28: Rev 4:11 20:29: Jon 3:15; 1 Pita 1:8-9 20:30: Jon 21:25 20:31: Jon 3:15; 19:35 * 21:1: Lugun Galili, nhag pisin kirik e Lugun Tiberias. 21:1: Jon 21:14; Jon 20:19,26

mir, mine yermamə mir kiraru min kape Yesu. ³ Saemon Pita rini-pən tuk əriə mə, “Yo yakamvən jakaruk kin net.”

Kini khamə, “Inta. Pəh kitawə khavən.” Kini iriə fam kimisəsok pirə ye bot kirik. Misaruk kin net a miseriaji reraan. Mərig khapəh nhaviyen kəmam kirik.

⁴ Kini rinamraan, Yesu ruə mamərer i-fiak; mərig kafan narmamə minə khapəh nharkunien mə Yesu.

⁵ Kini In raiyoh əriə mə, “Ah. ?Nakhavi kəmam kirik, uə?”

Mərig iriə khamə, “Nikam. Kəmam rikək.”

⁶ Kini In rini-pən min tuk əriə mīmə, “Intə. Sarko-pən ru kin net e ye matuk, mhavi kəmam tiksin.” Məkneikin, kisarko-pən kin net, mhapik kəmam ripsaah, ripsaah, to khapəh nhavi-haktəyen net.

⁷ Kini yermamə yame Yesu rorkeikei pik in, rini-pən tuk Pita mīmə, “Eh. Yermamə e in en, Yesu Yermaru.” Pita rərig nəgkiarien a, mətəut aihuaa əmə, (meinai ye nipig a rimnamaiyu kopə kopə) meiwaiyu ye bot, meiai məsok fiak. ⁸ Kini narmamə kape Yesu minə kimnhavi fiak bot, misəkəkin fiak net yame rukwar kin kəmam, meinai bot ramərer ipakə əmə tuk niməkrəkir, rəmhen kin wan hundred meta.[†] ⁹ Kini misəsok fiak misəm kher nap, kini kwənəmtarhe nap ramuək. Kini misəm kimnəpir kəmam kirik. Kini bred min apaikin.

¹⁰ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Hapik kəmam tiksin yamə mine nimnhavi, mhapik mhauə.”

¹¹ Kini Saemon Pita rimavən ye bot, kini məukəkin net məsok fiak. Net a rukwar kin kəmam ehua minə, iriə m-fam wan hundred fifti tri. Net a rukwar pawk kin kəmam, mərig rimipəh neikus-eikusien. ¹² Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Hauə, pəh kisəvigin kwis.”

Kini iriə kirik rikin rīpəh nəsikien mə tukraiyo In mə, “?Ik pa?” meinai iriə m-fam kwənharkun ta mə In Yesu Yermaru. ¹³ Kini Yesu rimivəh bred mivəh-si-pən kimi əriə, mivəh-si pən min kəmam.

¹⁴ Nipig Yesu rimamhə mamragh min, kini in a nipig yame ror kisisər kin yame In rimatərhav-pə tuk kafan narmamə minə.

Yesu rimivəhsi-haktə nərigien kape Pita, meinai in apa kupan, rimini m-kisisər mə reinein Yesu

¹⁵ Kimisəvigin ta, kini Yesu raiyoh Saemon Pita mīmə, “Saemon, ji Jon. ?Norkeikeiyen kafam tuk Yo rapita norkeikeiyen kape narmamə minə tiksin, uə?”

Kini Pita rini-pən tukun mīmə, “Əwəh. Yermaru, Ik nakwīrkun ta mə yakorkeikei pik Ik.”

Kini Yesu rini-pən tukun mīmə, “Inta. Ik takaməvigin kwaji sipsip minə kafak.” ¹⁶ Kini marar maiyoh min in mīmə, “Saemon, ji Jon. ?Nakorkeikei Yo?”

Kini in rini-pən tuk Yesu mīmə, “Əwəh Yermaru. Ik nakīrkun mə yakorkeikei pik Ik.”

Kini Yesu rini-pən tukun mīmə, “Inta. Takamarha huvə tuk kafak sipsip minə.” ¹⁷ Kini marar maiyoh min yame ror kisisər kin mīmə, “Saemon, ji Jon. ?Ik nakorkeikei Yo?”

Kini Pita, rikin rəmha, meinai Yesu rimnaiyoh in m-kisisər mīmə, “?Ik nakorkeikei Yo?” Kini rini-pən tukun mīmə, “Yermaru. Ik nakīrkun narimnar m-fam. Ik nakīrkun mə yo yakorkeikei ik.”

Kini Yesu rini-pən tukun mīmə, “Ita. Ik takaməvigin kafak sipsip minə.”

Yesu rimini-ərhav mə tukhopni Pita

¹⁸ Kini Yesu rīrpīn nəgkiarien mīni-pən tuk Pita mīmə, “Yakamni-pre əfrakis tuk ik mə, apa kupan, nipig nimnamatamaruə, nimivəhsi-pən atuk kafam neipən, mameriwək, mamvən aikin minə fam yame ik nakorkeikei mə takvən ikin. Mərig tukmə naknəhuaru,

21:3: Luk 5:5 21:4: Luk 24:16; Jon 20:14 21:6: Luk 5:4-7 † 21:8: Nəgkiarien kape Gris ramni “kiubit tu hundred,” rəmhen kin wan hundred meta. 21:14: Jon 20:1,19,26 21:15: Mat 26:33-35; Jon 13:37-38 21:16: Esik 34:2; Mat 2:6; Jon 10:11; Wok 20:28; 1 Pita 5:2-3 21:17: Jon 13:38

takhuatuk kin kwermim, kini yarmə kirik tukrivəhsi-pre atuə kin kafam neipən, kini mikir ik nakravən aikin ik nakpəh norkeikeiyen mə takvən ikin.”

¹⁹ Nəgkiarien e Yesu rimnəkupan mamni-ərhav nimhəyen kape Pita, kini kafan nimhəyen in tukrivəh-si haktə nhag Kughen.

Kini Yesu rimnarar mini-pən tukun mə, “Ita, kwasig kin Yo.”

Yesu mine yermamə yame Yesu rorkeikei pik

²⁰ Kwəriwək miravən, kini Pita rarar marha-pən məm yermamə kirik kape Yesu, yame Yesu rorkeikei pik, ramkwasig kin əriu. (Kwən a in a, yame apa kupan, ye nipig kape Pasova, rimneiwaiyu mini-pən tuk Yesu mimə, “Yermaru. ?Pa nhagin tukreighaan-pən kin Ik ye kwermi tikmir minə kafam?”)‡ ²¹ Nipig Pita rimnəm yermamə e kape Yesu, kini raiyoh Yesu mimə, “Yermaru. ?Rhawor ye kwən e?”

²² Kini Yesu rimini-pən tukun mə, “Tukmə Yo yakorkeikei mə in tukramragh əmə mamripin meriaji jakrerig-pə min, ik to nakpəh nətərig-pikien tukun. Mərig ik, takaməkeikei mikwasig kin Yo.”

²³ Yesu rimini-pən məknakin tuk Pita, kini nəvsaoyen kirik rəvirh-əvirh ye nəməhuak minə mə yermamə a kape Yesu tukripəh nimhəyen. Mərig pəh nien mə Yesu rimini mə tukripəh nimhəyen. Rimini-pən əmə tuk Pita mimə, “Tukmə Yo yakorkeikei mə in tukramragh əmə mamripin meriaji jakrerig-pə min, ik to nakpəh nətərig-pikien tukun.”

²⁴ Yermamə e kape Yesu, in yermamə kirikianə əmə yame ramni-ərhav narimnar minə e, kini mirai-pən narimnar minə e ye nəkwəkwə e. Kini kitawə kharkun mə nəgkiarien minə e kasəfrakis.

Nəgkiarien infamien kape nəkwəkwə e

²⁵ Kini Yesu rimnor narimnar ripsaah min. Tukmə narmamə khamə tukharai fam narimnar yame In rimnor, nəgkiarien ripsaah, tukreriaji nəkwəkwə ripsaah ripsaah ripsaah. Kwənmhan ye tokrei tanə e to ripəh nəmhenien tuk nətə-pənien nəkwəkwə minə e aikin.

21:19: Jon 13:36; 2 Pita 1:14 ‡ 21:20: Jon rimini nəgkiarien e ye Jon 13:23, 25. 21:22: Jon 21:19; Mat 4:19; 16:24 21:24: Jon 15:27 21:25: Jon 20:30

Wok Minə

Wok yamə mine Aposol minə kimisor

Nəgkiarien kwakwə kape nəkwəkə e Wok Minə

?Pa rimirai nəkwəkə e? Luk rimirai nəkwəkə e. Evhuekin “Nəgkiarien kwakwə kape nəkwəkə a Luk” tuk nirkunien mə Luk in pa.

?Rimirai ramvən kimi pa? Luk rimirai nəkwəkə e ramvən kimi in kirik, nhagin e Teofilas, yermamə kirikianə əmə yame Luk rimmher-pən kin nəkwəkə kupan e kamni kimə “Luk.” Nhag Teofilas, nıpran rimə, “Yermamə yame rorkeikei Kughen.” Luk rimmher-pən pakw kin nəkwəkə e kimi kwən a, mərig rirkun mə nəmə Gris khapsaah tuksəvheikin.

?Nimraghien rimmhavor pən iran mine ye nıpig rimirai? Ye nəkwəkə e, kitawə kasəm mə nəməhuak minə kimishorpin nəgkiarien kape nəmə Isrel mine nəmə kantri pisin pisin minə yame kasorkeikei mə tukharkun nuknei nhatətəyen kape narmamə kape Yesu. Ye nəkwəkə e, kasəm mə gavman kape Rom, iriə min kimisərig nəgkiarien kape Pol ye nıkarin kape Yesu Kristo.

?Rimirai nəkwəkə e tuk naha? Nəkwəkə yame Luk rimməkupan mirai, nhagin e “Luk” raməvsao kin nimraghien mine nəməhəyen kape Yesu Kristo. Mərig Luk rimirai nəkwəkə e mamni mimə niməhuak rimmhavor pən iran mine mirikakun, kini tukrhavor pən iran mine mhaktə. Nıpərin raməvsao kin nəriwəkien kape Pita, kini nıpərin raməvsao kin nəriwəkien kape Pol. Ye nəkwəkə e, kitawə kasəm mə Luk mine Pol kworkeikei mə narmamə m-fam yame Rom ramarmaru irəriə, iriə tukhani nəfrakisien ye Yesu.

Kughen rimə tukrher-pə kin Nanmin Rhakə

¹ Teofilas, kafak yermamə, yimməvsao ta kin Yesu ye nəkwəkə yame yimirai ta. Yimməvsao kin nəwhagien mine norien kafan ² muə meriaji-pə Kughen rivəh In mivən apa ye neai. Kwasig ikin rivən apa ye neai, Nanmin Rhakə rimavən iran, In riwəhsi-pən nəgkiarien infamien kimi kafan aposol minə yame In rimirpen ta əriə. ³ Kini mərig, nıpig kimoh Yesu khopni, kini ai rimmiragh min ye nimhəyen kafan, kini marə min iriə kafan narmamə minə meriaji nıpig foti. Nıpig a, rimmərer ye nimməriə nıpig ripsaah mamor əpu In mə tukharkun mə rimmiragh əfrakis ye nimhəyen kafan. Iriə kisəm In, In raməvsao kin narmaruyen kape Kughen. ⁴ Nıpig ramarə hanə iriə min, In rivəhsi-pən nəgkiarien kirik kimi əriə mimə, “Takhapəh nisətəyen taon e Jerusalem. Masəmır mamawhin Nanmin Rhakə yame Rimik rimirpen mə tukrivəhsi-pre kimi əmiə, rəmhen kin yame Yo min yimməvsao ta kin kimi əmiə. ⁵ Mərig in ai kupən, Jon Baptaes rimmor baptaes irəmiə kin nu, kini rıpəh norien tu, Kughen tukror baptaes irəmiə kin Nanmin Rhakə.”

Kughen rivəh Yesu mivən ye Rao ye Neai

⁶ Ye nıpig a, aposol minə kimnhauə kirikianə iriə Yesu, misaiyoh In mhamə, “Yermaru. ?Rinor nıpig ai taktəkun mə lk takor ətawə tuksarmaru ye tanə kapətawə e Isrel, uə nıkam?”

⁷ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mə, “Rimik pisin əmə In ravəh nehuəyen tuk nərhuyen nıpig minə a. Mamerkwaig kin tuk əmiə, mor əmiə mə takhapəh nharkunien. ⁸ Kini mərig nıpig Nanmin Rhakə tukruə irəmiə, takhavəh nəsaninien, mhani-ərhav nhagik e Jerusalem, mhavən yerkwənu minə fam ye Judia mine Sameria, mhavən yerkwənu minə fam ye tanımtanə.”

1:1: Luk 1:3

1:2: Mak 16:19; Luk 24:49-51

1:3: Luk 24:36-49; Wok 10:41

1:4: Luk 24:49; Jon 14:16-17;

Wok 2:33

1:6: Mat 3:11

1:7: Mak 13:32

1:8: Mat 28:19; Luk 24:48

⁹ Yesu ruini ta, nīpīg iriə kisarha-pən hanə masəm In, Kughen rīvəhsi ta In kini mivəh in mhaktə mamvən ye neai. Aikin, napuə ruvrig əpis In. ¹⁰ Kasarha-əterik ye napuə, məkneikin, misəm yermamə mir kiraru neipən kapəriu rhawən kirauə mawərer iriə miriə. ¹¹ Marəni mirəmə, “Nəmə Galili. ?Rhawor nakasərer məkneikin masarha faktə ye napuə? Yesu e, Kughen rīvəhsi-ta In, mivəh In muavən ye rao ye neai. In tukrīrerig-pə min rəmhen əmə kin yame In rīmnhaktə ai taktəkun.”

Aposol minə kimnhavəh-si haktə yermamə kirik mə tukrivəh tamhek Judas

¹² Aposol minə kisəta ye takwar Olif, misəriwək kəskəh əmə*, mharerig min mhavən Jerusalem. ¹³ Mhavən Jerusalem, kini misauru-pən ye nimə kirik mishaktə mhavən ye kwənmhaan kirik yame kimnasəmīr ikin kupən. Narīmnə a: Pita, minə Jon, mine Jemes, mine Andru, mine Filip, mine Tomas, mine Batalomiu, mine Matiu, mine Jemes, kwajikovə kape Alfeas, mine Saemon Selot†, mine Judas, kwajikovə kape Jemes. ¹⁴ Iriə nīpiraovin tiksīn mine Meri, nisin Yesu, mine naorahi Yesu minə tiksīn, iriə kasofugin iriə miriə. Rīkiriə kirikianə əmə. Nīpīg minə fam, kasəhuak. ¹⁵ Nīpīg tiksīn ruauə muavən, narmamə yamə mine kishatətə ye Yesu kimnhauə kirikianə. Iriə khapsaah kisəmhen kin 120. Aikin, Pita rərer maməgkiar kimi əriə, mamni mīmə, ¹⁶ “Kafak narmamə minə, nəgkiarien kape Kughen tukraməkeikei muə mor nəfrakisien kin. Apa kupən, Nanmin kape Kughen rīmivəhsi-pən nəgkiarien kimi King Deved. King a rīmirkun məkupən minī-ərhav mə kwən e Judas tukrikir narmamə mhavən kharaptərəkin Yesu.‡ Kini nəgkiarien e ruauə ai taktəkun minor nəfrakisien kin. ¹⁷ Apa kupən, Judas in kitawə kirik; mamor wok kape Kughen kitawə min. ¹⁸ Mərig rīmnarar meighan-pən kin Yesu, mivəh mane iran, kini en mivən mivəh nīmri nīmoptanə kirik kin. Ikin aikin a, in rīməviə məwhan əteih tīpin nisinavin rītərhav. ¹⁹ Kini nəmə Jerusalem kisərig nar a, kishen-pən nhag nīmoptanə a mhamə, ‘Akeldama.’ Ye nəgkiarien kapəriə nīpran ramni mīmə ‘Nītə.’ ”

²⁰ Kini Pita rīmini min mə, “Ye Ol Sam nəgkiarien kirik ramni mīmə,

“Pəh kwənmhaan kafan tukraməmīr apnapīg əmə;

Pəh yermamə kirik tukrīpəh nəmīrien aikin.’

(Sam 69:25)

“Kini nəgkiarien kirik min ramni məkneikin mīmə,

“Pəh yarmə kirik tukruə mivəh tamhekin mivəh nehuəyen.’ ”

(Sam 109:8)

²¹⁻²² Kini Pita rīni mīrpīn min mīmə, “Ror məkneikin mə tukasəkeikei mhavəh-si haktə yermamə min kirik yame rīmnəm kin nīmrin mə Yesu Yermaru rīmamragh min ye nīmhəyen kafan mə tukrīni-ərhav mə Yesu In rīmnərer min ye nīmhəyen kafan. Yermamə a in yermamə kirik yame rīmnəmīwək kimawə min kupən, ye nīpīg yame Yesu rīmnəmīwək kimawə min. In rīmnəm norien minə a rīrikakun ye nīpīg Jon Baptaes rīmnəmī-ərhav nəgkiarien, muə meriaji-pə nīpīg yame Kughen rīmivəhsi-ta Yesu tuk ətawə, mivəh In mhaktə.”

²³ Kini iriə khani-ərhav nhag yermamə kiraru. Kirik, nhagin e Josef, kamni kimə Basabas, kini kamni min kimə Jastas. Kirik min nhagin e Matias. ²⁴ Kini iriə misəhuak mhani mhamə, “Kughen, Ik nakirkun rikimawə fam. Ik takasitu irəmawə mini mə pa e nhagin yermamə mir e Ik nīmīrpen ta kirik ²⁵ mə in tikrivəh neihuəyen kape aposol yame Judas in rīmnəpəh məri-pən swatuk ahas- in a kwənmhaan atuatuk kafan.” ²⁶ Kini kimisəhuak ta, mharai-pən nhagrii ye kapier kiraru mhawhan, mhamə tukharkun mə pa tukrivəh neihuəyen a “aposol.” Kini nhag Matias rukreikin. Kini iriə kimnhavəhsi-haktə Matias rəmhen kin aposol. Kini taktəkun ai rīnor min aposol iriə fam twelef.

1:11: Mat 26:64; Luk 21:27 * 1:12: Ye nəgkiarien kape nəmə Gris, v. 12 ramni mə, “Kimiseriwak ye nerwakien yame kimneighan kin mə tukeriwak ye nīpīg kape Sabat.” 1:12: Luk 24:50-53

† 1:13: Selot, nīpran rīmə, “Yermamə ye kwhen a yame rorkeikei mə tukher ye rhav kin namehuə kape Rom minə apa Jerusalem.” 1:13: Mat 10:2-4 ‡ 1:16: 3m-ru Sam 41:9. 1:21-22: Mak 1:9; 16:19; Jon 15:27

2

Nanmin kape Kughen rimneiwaiyu-pə

¹ Kini ai, ye nīpīg kape nəviginien ehuə kirik kamni kimə Pentekos, * narmamə yamə mine kishatətə ye Yesu kimnhauə kirikianə. ² Məkneikin, kisərig nar kirik rimasi-pən ye napuə rəmhen kin nimətag ramavən mivən apa imə a kasəmīr ikin. ³ Aikin, iriə kisəm nar kirik rəmhen kin nap raməsiə, məwhai neram nap reiwaiyu irəriə m-fam. ⁴ Iriə m-fam, Nanmin kape Kughen rukwar irəriə. Kini mivəhsi-pən nirkunien kimi əriə kasəgkiar ye nəgkiarīen ye tanə pisin pisin.

⁵ Kini ye nīpīg a, nəmə Isrel tiksin yame kamhasiai Kughen kimnhasi-pən ikin minə fam ye tokrei tanə, mhauə misofugin e Jerusalem. ⁶ Nīpīg kimisərig əriə kasəgkiar ye nəgkiarīen ye tanə pisin pisin, narmamə khapsaah khauə misəm kisakur meinai narmamə minə fam kasərig kamhani nəgkiarīen atuatur kapəriə. ⁷ Kisakur pik kin nar a mhamə, “!Eh! Narmamə yamə mine kasəgkiar məkneikin, mərig iriə nəmə Galili əmə. ⁸ ? Rhawor e kitawə m-fam kisərig kasəgkiar ye nəgkiarīen pisin pisin kapətawə? ⁹ Kitawə narmamə ikin pisin pisin. Ikin e taktəkun narmamə Patia, mine narmamə Media, mine narmamə Elam, mine narmamə Mesopotemia, mine nəmə Judia, mine nəmə Kapadosia, mine nəmə Pontas, mine nəmə Tarki, ¹⁰ mine nəmə Frijia, mine nəmə Pamfilia, mine nəmə Ijip, mine nəmə Libia ipakə tuk Saerin, minə nəmə Rom ¹¹ (yame iriə tiksin nəmə Isrel atuatur, kini tiksin kimnhasi-pən ye tanimtanə minə misəpəh narəyen kape nar iməriə ikin, mhauə misəhuak kimi Kughen); mine nəmə Krit, mine nəmə Arebia. ! Mərig kitawə m-fam kimisərig əriə kasəgkiar ye nəgkiarīen minə fam kapətawə mamhani norien ehuə minə yame Kughen ramor kimi ətawəl” ¹² Iriə kimisərig kisakur pik kin rukrekin kapəriə kapə misaiyoh əriə minə kin nīpran.

¹³ Mərig narmamə tiksin kisarh irəriə mhamə, “Nīkam. ?Kisapis kin waen uə?”

Pita rimnhoprai nīprai norien e yame Nanmin kape Kughen rivəhsi-pən nəsaninien kimi nəməhuak minə

¹⁴ Aikin, Pita rimnərer iriə aposol minə, iriə fam leven. In mokrən ehuə mini-pən tuk narmamə minə mimə, “Nəmə Isrel, mine kimiə minə fam yamə mine nakasarə e Jerusalem, taksətərig huvə kin yo. Pəh yakhoprai-pre norien minə e kimi əmiə. ¹⁵ Narmamə minə a khapəh nisapisien kin waen, rəmhen kin yame kimiə nakamhani. Ramraan əmə- [pəh nien mə nīpīg kape ninimien waen.] ¹⁶ Nar yame nakasəm ai taktəkun rəmhen əmə kin yame profet kape Kughen, nhagin e Joel, rimini ta kupən mimə,

¹⁷ “Kughen rimini-ta mimə,

“Nīpīg Kwasig tukruə ipakə, Yo jakher-pre kin Nanmin Kafak tuk narmamə minə fam.

Kwajikovə kapəmiə minə tukharkun nini-ərhavyen nəgkiarīen kafak.

Tamaruə kapəmiə minə mine nəwharu kapəmiə minə tuksəmrrəhav ye nəfrakisien.

¹⁸ Jakvəhsi-pən Nanmin Kafak kimi yasitu minə kafak- narman mine nīpiraovin, pəh tukharkun nini-ərhavyen nəgkiarīen kafak.

¹⁹ Yo jakor nīmətətien tiksin ye napuə mine ye tokrei tanə:

Nitə tukraiye, nap tukruək, nehenap tukramənah.

²⁰ Mirh tukripis, makuə tukrəwhao rəmhen kin nitə;

kwasig ikin, Nīpīg Ehuə Pik kape Yermaru tukruə.

²¹ Ye nīpīg a, narmamə yamə mine kasokrən kin Yo, Kughen Yermaru, Yo jakvəh miragh əriə.” ’ ’ ’ (Joel 2:28-32)

Narmamə khapsaah kimnhani nəfrakisien ye Yesu

* 2:1: Pentekos in nəviginien ehuə kirik kape nəmə Isrel. In nīpīg yame kamni vi vi Kughen tuk nəviginien vi kape nəsimien. Kamor Nəviginien Kape Pasova, nīpīg fifti ai, kini ai kamor nəviginien ehuə a Pentekos. 2:1: Lev 23:15-21; Dut 16:9-11 2:3: Mat 3:11 2:4: Mak 16:17; Wok 4:31; 10:44-46; 19:6

²² Kini Pita rimə, “!Kimiə nəmə Isrel! Taksətərig kin nəgkiarġen e. Kimiə nakharkun huvə nġmtətġen minə pişin pişin yame Yesu rimnor ye nəsanġnġen kape Kughen, yame kimiə nimisəm. Narġmnar minə e ramhajoun-pən mə Kughen e In e rimnher-pə kin Yesu ruə. ²³ Kughen rimirkun məkupən mə tukuh In, kərəhu-pən In ye kwermimiə. Kini kimiə nimnhauh In misərəhu-pən In ye kwermi nəmə has minə, iriə kisəsik-pən In ye nai kamarkwao kin, mishopni. ²⁴ Mərig Kughen In rimirisin Yesu ye nəmhəyġen kape nimhəyġen, mor In rimragh min; meinai nimhəyġen riپəh nəutənġen mə to riپaptərəkin tim tim Yesu. ²⁵ Rəmhen kin nəgkiarġen kirik yame King Deved rimġni kupən. Rimnəgkiar ġran mamni mġmə,

“ ‘Nġpig minə fam yakaməm Kughen ramarə kimru min.

Nar kirik riپkək tukror yo yakmir.

²⁶ Ror pən, rikik ramagiġen piپ mavəhsi haktə In.

Kini rikik ramərinu meinai yakirkun mə Kughen tukrivəh miragh niپrak.

²⁷ Mərig In riپəh niپəhyġen yo mə jakaməmġr rerġn ye nəkwai nimġr.

Riپəh niپəhyġen niپrak ramətġt mapġen, mərig in ai Yo, yemə rhakə kafan.

²⁸ In rimnhajoun ta swatuk kin yo;

yame tuk nivənġen mamarə huvə, kini mor yo rikik ramagiġen. Mərig in ai In ramarə kimru min.’ ”

(Sam 16:8-11)

²⁹ Kini Pita rimə, “Yo minə tiksġn, jakhoprai-pre nəgkiarġen e kimi əmiə. Kaha kapətawə a, King Deved, ruamhə ta tu, kimġnim in. Təwk ġran raməmġr imətawə ġkin maməmġr təvir. ³⁰ In profet kirik kape Kughen, kini rimirkun mə Kughen rimġrpen ta mə kwənərəus kirik kafan tukruə min yermaru kirik rəmhen kin In. ³¹ Deved rimnəm nar a tukraməkeikei muə mor nəfrakisġen kin. In rimġni mə Kristo, yame Kughen rimġni mə tukrher-pə kin, In tukror ramragh min ye nimhəyġen, kini tukriپəh niپəhyġen nanmin kafan raməmġr rerġn ye nəkwai nimġr, kini niپran tukrəپəh nimətġtġen. ³² Kughen rimnor Yesu ramragh min. Kini kimawə fam yġmisəm kin nimrimawə, mamhani-ərhav nar a. ³³ Kughen e In Rimni, in rimivəhsi haktə Yesu mə tukrəkwtə ye niپkarġn, mivəhsi-pən Nanmin Rhakə kimġn, rəmhen kin yame rimġrpen ta kupən. Kini narġmnar yame nakasəm mine yame nakasərig, Nanmin Rhakə ramor kimi ətawə. ³⁴ King Deved in rimġpəh nivənġen ye neai, mərig in əmə rimġni nəgkiarġen e mə,

“ ‘Kughen Yermaru rimġni-pən tuk Yermaru kafak mġmə,

“Əkwətə-pən ye kwermġk matuk

³⁵ Meriaji niپig jakor ġk takehuə ye tikmir kafam minə.” ’ ”

(Sam 110:1)

³⁶ Kini Pita riپin mġmə, “Pəh kitawə nəmə Isrel, tukharkun huvə mə Yesu e nimisəsik-pən In ye nai kamarkwao kin In a Kughen rimnor In mə In Yermaru kapətawə, mine Kristo min.”

³⁷ Pita raməgkiar məkneikin, rikiriə rərhakis. Aikġn, kisaiyoh Pita mine aposol minə mhamə, “Yo minə tiksġn ?jakshawor-pən ġran mine?”

³⁸ Kini Pita rimġni-pən tuk əriə mġmə, “Kimiə taksarar ye nərigġen kapəmiə tuk norġen hah kapəmiə, kini misor baptaes ye nhag Yesu Kristo, misarakikġn təvhagə hah, pəh Kughen tukrivəhsi-pre niپhuvəyġen a Nanmin Rhakə kimi əmiə. ³⁹ Kughen rimġrpen ta əmiə mine kwajikovə minə kapəmiə, mine mukupmiə minə yamə mine tukpihauə. Nirpenġen e raməmġr ye narmamə yamə mine Kughen Yermaru rimnokrən kin əriə.”

⁴⁰ Kini Pita rimġni-ərhav min nəgkiarġen riپsaah kimi əriə maməgkiar skai kimi əriə mġmə, “!Takasəkeikei misəta ye nəmə hah yamə mine kisarə ye tokrei tanə ai taktakun, pəh Kughen tukriپəh nivəhsi-preyġen narpiġnġen kimi əmiə!” ⁴¹ Kini narmamə yamə mine kimnhani nəfrakisġen ġran, kimisor baptaes. Ye niپig a, narmamə rəmhen kin tri taosen kimnhauə mhakwasġk kin narmamə yame minə kishatətə ye Yesu.

Norġen kape narmamə yamə mine kishatətə ye Yesu

⁴² Nīpig minə fam narmamə yamə mine kishatətə ye Yesu kasarə kirikianə misətərig kin nəvhagien kape aposol minə, mamhavəh Nəviginien Rhakə†, misəhuak. Rikiria riskai mə tukasəkeikei misor narimnar minə a. ⁴³ Kini Kughen rivəhsi-pən nehuəyen kimi aposol minə tuk norien nimtətien ripsaah. Narmamə kisəm kisakur pik kin. ⁴⁴ Narmamə yamə mine kishatətə ye Yesu, nīpig minə fam kasofugin kirikianə. Iriə fam rikiria ragien tuk nəvraiye kapəriə nautə kimi iriə minə tiksın, ⁴⁵ rəmhen kin tukmə yermamə kirik kafan nar kirik rirkək, kini kirik rəvrai kafan nautə, mivəh mane iran, kini masitu iran. ⁴⁶ Nīpig minə fam iriə kasofugin ye Nimə Ehuə kape Kughen, rikiria kirikianə. Kasəvigin ye nəkwai nimə kapəriə, mamhavəh Nəviginien Rhakə rəmhen kin Yesu rimini. Nīpig minə fam, nərigien kapəriə reiwaiyu, kini masagien, ⁴⁷ masəgnəgin Kughen. Kini narmamə kamhani vivi əriə tuk norien kapəriə. Kini nīpig minə fam Kughen ravəh miragh narmamə mamofugin əriə ye kwhen kapəriə.

3

Yermamə yame nihun raha, rhekimter meriwək

¹ Nīpig kirik, ye nīpig kape nəhuakien, ye tri klok yenaiyu, Pita minə Jon iriu kimiweriwək miravən ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen. ² Yermamə kirik raməmir aikin, nihun rahas rimnor hanə. Nīpig minə fam in minə tiksın kharəh in mamhavən ye kwəruə kape Nimə Ehuə kape Kughen. Kwəruə a kamni kimə “Rhuəvə pik.” In ramawə-pən kin mane kimi narmamə yamə mine kisauru-pən ye nəkwai nimə. ³ Nīpig in rəm Pita mine Jon kaweriwək miravən mə tukwauru-pən ye nəkwai nimə, in rimnaiyoh əriu kin mane. ⁴ Aikin, Pita mine Jon kwarha-pən mwəm kwən a. Kini Pita rini-pən tuk kwən a mimə, “Arha-pə atuətuk məm əmru.” ⁵ In rarha-pən məm əriu, rikin rəsik mə tikrivəh mane kirik.

⁶ Mərig Pita rini-pən tukun mimə, “Yo, kafak mane* rirkək. Mərig nar kirik yame yo yakavəh, jakvəhsi-pre kimik. Ye nhag Yesu Kristo, yemə Nasaret, yakamni-pre tuk ik mə takhekimter məriwək.” ⁷ Kini Pita rivəh kwermın matuk, masitu iran mə tukrərer, taktəkun əmə nihun mir kirahuvə. ⁸ Rivia haktə, məriwək mamavən. Mamkwasiğ kin əriu, irisir mirhauru-pən ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen. In rimnəriwək, mavihaktə-vihaktə, maməgnəgin Kughen. ⁹ Kini narmamə fam kisəm kwən a rameriwək, maməgnəgin Kughen, ¹⁰ kharkun mə kwən ai nīpig m-fam ramawə kin mane ye kwəruə ye Nimə Ehuə kape Kughen. Kisakur pik tuk kwən a.

¹¹ Kwən a ramrəh tim tim hanə kwermi Pita mine Jon, narmamə kimisəm, kisakur pik kin, misaiyu mhauə a karharer ikin, ye kwənmhaan kirik kamni kimə Vranda kape King Solomon. ¹² Kini Pita rəm narmamə minə a, mini-pən tuk əriə mimə, “Nəmə Isrel. ? Rhawor naksakur pik kin nar e? ?Rhawor naksətamə pik irəmru? ?Kimiə nakhamə ta kimru yerpriğ kini mirarkun nor-huvəyen yermamə e raməriwək ye nəsaninien əmə kapəmru uə? !Nikam! ¹³ Kughen kape kaha minə tu, Ebrahim mine Aesak mine Jakob, In a rimnor nar e. In pisin əmə rimivəh-si haktə yor atuə kin kafan e Yesu. In e Yesu əmə e nimnhavəhsi-pən In rərer ye nimri namasur minə kape gavman. Ye nīpig ai, Paelat rimnamni pawk mə tukririsin In, mərig nimisəkeikei kimi Paelat mə tukhopni In.†

¹⁴ Nakwənhaukrekin-pən nimetaimie kimi Yesu e yame ratuətuk mamərhakə, kini misaiyoh Paelat mə tukririsin əmə yermamə kirik yame ramhopni yermamə. ¹⁵ Ye nərigien a, kimiə nimishopni yermamə a in nuknei nimraghien. Mərig kwasig ikin, Kughen rimnor In rimragh min. Kini kimawə yimisəm mamhani-ərhav mhamə nar a in nəfrakisien. ¹⁶ Kwən e kimiə nakasəm mharkun in, in rinəsanin meinai kimawə

† 2:42: Nəviginien Rhakə, uə Lodsapa: Nīpig Yesu raməvigin infamien iriə kafan narmamə minə, In mini-pən tuk əriə mə tukhawəh nəvginien məkna kin, rikiria tukraməsik In.

2:42: Wok 20:7 2:44: Wok 4:32-35 2:47: Wok 6:7; 11:21 3:4: Wok 14:9 * 3:6: Pita rimə, “Silva mine gol rirkək tuk yo,” mərig nīpran rimə, “Kafak mane rirkək.” 3:6: Wok 4:10; 16:18

† 3:13: Swatuk pisin kirik tuk nukreikinien nəgkiarinen ye v. 13: “nimnhani-pən hah in tuk Paelat.” 3:13: Eks 3:6,15; Luk 23:13-25; Wok 2:23

yakshatətə ye Yesu. In nəsaninien kape Yesu, mine nhatətəyən yame Kughen rīmivəhsi-pə kimi əmawə yame rimnor huvə yermamə e, kimiə nakasəm.

¹⁷ “Yo minə tiksın, yakirkun mə nimisor narimnar minə e kimiə namehuə kapəmiə minə ye nətəwaoyen kapəmiə. ¹⁸ Ror pən, nəgkiarien yame Kughen rīmini kupən, ruauə minor nəfrakisien kin. Nəgkiarien kape profet kafan minə kupən rīmini ta mīmə kafan Kristo tukraməkeikei mamərig nəmhəyən. ¹⁹ !Eh! Kimiə takasəkeikei misarar ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə hah kapəmiə. Kini mhakwasig kin Kughen, pəh In tukrivəhsi ta narpinien kape təvhagə hah kapəmiə kini mətu-pən əmiə imei napisien. ²⁰ Kini In tukrher-pə min kin Kristo tukrirerig-pə min, yame Kughen rimirpen ta kupən. Yakamni Kristo e, Yesu. ²¹ Mərig Yesu tukraməmır ye neai meriaji nıpig yame Kughen tukror huvə narimnar fam rəmhen kin yame Kughen rīmini ta tuk profet rhakə kafan minə kupən,

²² meinai Moses rīmini mīmə,

“Kughen Yermaru tukrivəh-si haktə profet kirik kapəmiə rəmhen kin yo. Profet a in kimiə kirik; takasəkeikei masətərig huvə kin nəgkiarien kafan misor nəkwən.

²³ Narmamə yamə mine khapəh nisətərigien kin nəgkiarien kafan, Kughen tukror narpinien ehuə kimi əriə.’ ”

(Dut 18:15-16)

²⁴ Kini Pita rirpin nəgkiarien mīmə, “Kini profet minə min tiksın kimnhani min nəgkiarien a. Ririkakun ye Profet Samuel, muə meriaji-pə ai taktəkun. Mərig iriə kasəgkiar kin narimnar minə ai taktəkun. ²⁵ Nirpenien yame Kughen rīmini kupən tuk profet kafan minə, promes a kapəmiə. Kimiə naksəmır ye promes yame Kughen rīmini ta tuk kaha minə kapəmiə kupən. Nəgkiarien yame Kughen rīmivəhsi-pən kimi Ebrahim mīmə,

“Kwənərəus kafam tukrivəhsi-pən nihuvəyən kimi narmamə fam ye tanımtanə.’ (Jen 22:18)

²⁶ “Rəri-pən nəgkiarien a, Kughen rımner-pə kin Yesu, yor atuə kin kafan, kimi əmiə tuk nivəhsi-preyən nihuvəyən kimi əmiə məkupən, mīmə taksarar ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə hah.”

4

¹ Pita mine Jon kawəgkiar hanə kimi narmamə, kini pris minə, mine yamehuə kape mobael yamə mine kasarha tuk Nimə ehuə kape Kughen, mine Sadusi minə, khauə mhatərhav-pə. ² Iriə, niemha rhai pik əriə meinai iriu kimiraniərhav-pən tuk narmamə mə Yesu rımamhə mımragh min mor swatuk mə narmamə yamə mine kwənhamhə ta tukhamragh min ye nimhəyən kapəriə. ³ Məkneikin, kharaptərekin əriu, mərig rinenaiyu ta, kini kharəhsi-pən əriu ye kalabus mhamə tikəni rikwamer kin tuksəm əpu əriu. ⁴ Kini mərig, narmamə khapsaah kisərig nəgkiarien kapəriu, mamhani nəfrakisien iran. Nəməhuak minə kimnhapsaah, iriə fam rapita faef taosen.

Pita mine Jon kawərer ye nimri kaonsel

⁵ Kəni rikwamer kin, namehuə minə kape nəmə Isrel, mine nəwharu minə kapəriə minə, mine namhajoun kape loa kape Moses, kimisofugin apa Jerusalem. ⁶ Misofugin iriə hae pris kapəriə, nhagin a Anas, mine Kaeafas, mine Jon, mine Aleksandra, mine narmamə tiksın yame iriə kwənərəus kape hae pris. ⁷ Misor Pita mine Jon kawərer ye nımririə, misaiyoh əriu mhamə, “?Nakaravəh nhag pa e mawor huvə yermamə e kin?”

⁸ Aikin, Nanmin Rhakə reiwaiyu-pən ye Pita. Kini Pita rini-pən tuk əriə mīmə, “Namehuə kape nəmə Isrel, mine nəhuaru minə, ⁹ tukmə ror kimiə naksarkut mə taksarhakin-pə ru irəmru mə kwən yame nihun rımnahas rımivəh hiə nihuvəyən- mə yimiwhawor-pən iran mine mawor huvə nihun. ¹⁰ Kini kimiə nəmə Isrel minə fam takasəkeikei mharkun mə kwən e yame nihun ruahuvə ta, ramərer əkupən irəmiə ye nəsaninien əmə ye nhag Yesu Kristo, yemə Nasaret. In e Yesu yame kimiə nimisəsik-pən In ye nai kamarkwao kin. In rımhə, mərig Kughen rımivəh mıragh min In. ¹¹ Yesu a In a Nəkwəkwə kape Kughen rīmini ta mīmə,

“Səpaag e, yame narmamə kape nəvhirəkinien nimə kimisarakikin, mərig Kughen rimnor in ruauə Səpaag huvə yame tukrəkir məkupən.’ (Sam 118:22)

¹² “Kini yermamə kirik rirkək ye tokrei tanə e yame rirkun nivəh-miraghien ətawə, meinai Kughen tukraməkeikei mivəh miragh ətawə ye nhag Yesu Kristo pisin əmə.”

¹³ Narmamə kape kaonsel minə kimisəm mə Pita mine Jon yermamə apnapig mir əmə, kimirapəh niwor-pawk-ien skul, mərig kimiwətgha kin nəgkiarien. Kini iriə kisakur kin nirkunien kapəriu, kini mharkun mə iriu kimiwəriwak irisir Yesu. ¹⁴ Kini iriə to khapəh nhaniyen nar kirik mərig in ai kimisəm yermamə a yame nihun ruahuvə ta, ramərer ye nimirriə.

¹⁵ Kini iriə khani-pən tuk ərisir mhamə irisir tukrhap a ye kwənmhaan kape kaonsel pəh iriə əmə tuksəgkiar. ¹⁶ Kini iriə kimnhani tuk əriə minə mhamə, “?Tukshawor nar mir a? Nəmə Jerusalem kwənharkun ta norien a nar mir a kimiwor ye kwən a. In rehuə pik; kitawə to khapəh nhaniyen mə neikuəyen. ¹⁷ Pəh khani-əhu nəvsaoyen kin, kini misor kwirig kimi nar mir a mə tukripəh niriini-minien nhag Yesu.”

¹⁸ Kini ai, narmamə kape kaonsel minə kisokrən kin Pita mine Jon mə tukravən min imə. Kini mhani-əhu əriu mə tukripəh min niranien nhag Yesu, mine niwhajounien narmamə kin.

¹⁹ Kini iriu krəni-pən tuk əriə mirəmə, “Nikam. Kimiə taksəkir mə ratuatuk ye nimirri Kughen mə jakwor nəkwai Kughen, uə mə jakwor nəkwaimiə. ²⁰ Mərig kimru jakrapəh niwapnapigien. Kimru jakawəkeikei mirəni-ərhav narimnar a yame kimru yimiwəm ye nimirru, mine yame yimwərig kin nimətirgimru.”

²¹ Kini kaonsel rimini-pən min tuk Pita mine Jon mə iriə tukhavəhsi-pən narpinien kirik kimi əriu tukmə iriu kawəkeikei mə tukarani-ərhav Yesu kimi narmamə; kini tuksher yerhav kin əriu. Kimisher yerhav kin əriu meinai kwəseinein mə tukshawor əriu. Kimnharkun mə narmamə apnapig minə rikiriə tukrimhə tukmə iriə khavəhsi-pən narpinien kimi əriu, meinai narmamə fam khavəh-si haktə Kughen tuk nimtətien yame rimnor ²² ye kwən a yame nihun rahas rimnor hanə meriaji-pə aitaktəkun, kini kafan newk rinapita ta foti.

Nəhuakien kape narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu

²³ Kaonsel a rher-yerhav kin Pita mine Jon kiravən, taktəkun əmə iriu kirarerig-pən min tuk kapəriu narmamə minə. Kini mawəvsao kin nəgkiarien kape jif pris minə mine nəhuaru minə kimi əriə. ²⁴ Kini iriə kisərig nəgkiarien a, iriə m-fam khauə kirikianə misəhuak kimi Kughen mhani mhamə, “Kughen. Ik nimmor neai mine nimoptanə mine tahik, mine narimnar minə fam yame kasəmir ye tokrei tanə. ²⁵ Kini kaha kapəməwə a Deved, yor atuə kin kafam, rimini-ərhav nəgkiarien e ye Nanmin Kafam mimə,

“?Rhawor nəmə tanimtanə minə niehmaa ramhai əriə?

?Rhawor narmamə minə a kamharai mhun mə tuksor nahasien minə e? Kamharai mhun təkun əmə nəgkiarien.

²⁶ Namehuə kape tokrei tanə kasor apnəpenə tuk nuhyen, mine namehuə minə khauə misofugin mamhani hah Kughen kini mamhani hah min Kristo yame In rimirpen In.’ ”

(Sam 2:1-2)

²⁷ Kini iriə mhamə, “Kughen, nəgkiarien e nəfrakis. Herod mine Ponjes Paelat mine nəmə Isrel, kimisofugin iriə nəmə tanə pisin pisin minə, mharai mhun nəgkiarien mə tukshopni Yesu, yame In kafam yor atuətuk yame nimirpen. ²⁸ Kimnharai mhun nəgkiarien rəri-pən atuətuk əmə kafam nəgkiarien yame Ik nimini ta ye nəsaninien mine nirkunien kafam kupən. ²⁹ Mərig Kughen, taktəkun ai, takaməkeikei mamərig nəgkiarien skai yame kamhani-pə tuk əməwə. Kimawə yor atuə kin kafam minə. Takaməkeikei masitu irəməwə mə kimawə jakhani-ərhav nəgkiarien kafam. Mə kimawə jaksətgah kin nini-ərhavyen nəgkiarien kafam. ³⁰ Takaməkeikei mərav-pə mhajoun nəsaninien kafam,

mor huvə narmamə yamə mine kamhamhə, kini mor nīmtətien pisin pisin ye nhag Yesu yame In kafam yor atuaturuk.”

³¹ Kīmisəhuak ta, nīmə yame kimnasəmīr ikin rīkiu-kiu. Kini Nanmīn Rhakə reiwaiyu-pən irəriə m-fam. Kasətgha tuk nīni-ərhav-yen nəgkiarien kape Kughen.

Norien kape narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu

³² Narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu, rīkiriə kirikianə əmə. Yermamə kīrik to rīpəh nīniyen mə, “Nar e kafak.” Tukmə nautə kīrik, kapəriə m-fam.

³³ Nəgkiarien kape aposol mīnə, nanmīn aikin. Kini iriə kīmnhani-ərhav mhamə, “Yesu in Yermaru kapətawə. In rīmīnragh mīn ye nīmħəyen kafan.” Kini Kughen rīvəhsipən nīhuvəyen kīmi əriə. ³⁴ Yermamə rīrkək ye kwhen kapəriə yame kafan nautə rīrkək, meinai narmamə yamə mine kapəriə aikin nīmoptanə, uə kapəriə aikin nīmə, kasəvrai mamhavəh mane iran, ³⁵ mhauə, mhavəhsi-pən kīmi aposol mīnə. Kwasig ikin, aposol mīnə kīsəwhai-pən mane a kīmi narmamə m-fam yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu, yamə mine kapəriə nar kīrik rīrkək.

³⁶ Kini kwən kīrik, nhagin e Josef, in kwənərəus kape Livae, in rīmnarha apa tanə kīrik kamni kīmə Saepras. Aposol mīnə kīmīshen-pən mīn nhagin kīrik mhamə, “Banabas.” (Nīpran rīmə, “Yermamə kape nəgkiar-vi-vi-yen.”) ³⁷ Kwən a rīmnəvrai kafan nīmoptanə, mīvəh mane iran, muə mīvəhsi-pən kīmi aposol mīnə.

5

Ananaes mīne Safaera

¹ Kwən kīrik, Ananaes iriu kafan pīahwaru, Safaera, iriu mīn kīmīwor salem kīn kapəriu nīmoptanə. ² Kwən a rīmīvəh nīpar mane muə mīvəhsi-pən kīmi aposol mīnə. Merkwaig kīn nīpərīn mīmə kafan. Kini kafan pīahwaru rīmīrkun.

³ Kini Pita rīni-pən tukun mīmə, “Ananaes. ?Nakhawor mameighan kīn yarmhə e Setan raurə yerkim, kīni ik mameikuə ye Nanmīn Rhakə, mamraptərəkīn nīpar mane yame nīmīvəh ye nīmoptanə a? ⁴ Kwasig ikin nīpīor salem kīn nīmoptanə a, kafam pisin əmə. Kini nīpīg nīmīnor salem kīn, mane iran raməmīr əmə ye kwermīm. ?Mərig rhawor nakameikuə məkneikīn? Pa rīmə nakameikuə ye yermamə, mərig nakameikuə ye Kughen.”

⁵ Kini Ananaes rərig nəgkiarien a, taktəkun əmə rīsī-faktə meiwaiyu mowhan mīmħə əgkəp. Kini narmamə kīsərig, kisakur pīk kīn. ⁶ Kini nītamaruə mīnə tīksin khauə, mhauvrīg əpis nīpran, mharəh, mhatərhav, mhanīm.

⁷ Kini aoa kīsīsər ruə mīvən, Safaera, pīahwaru kape kwən ai, ruə imə. Mīpəh nīrkunien mə kafan yerman ruamhə ta. ⁸ Kini Pita raiyoh-pən in mīmə, “Takni-pə tuk yo mə, ?mane hanə əme e in e yame nīmīravəh ye nīmoptanə uə?” Kini pīan a rīni-pən tukun mīmə, “Əhə. Mane hanəmei en.”

⁹ Kini Pita rīni-pən tukun mīmə, “?Rhawor nakawor məknenkīn? !Kīmīru nīmīrəmə takwəvi niehmaa kape Kughen! ?Nakamərig narmamə kasəriwək mamhauə ye kwəruə? Iriə kwənhanīm ta kafam yerman. !Kini iriə tukharəh mīn ik mhavən mhanīm ik!”

¹⁰ Taktəkun əmə mīn, rīsī-faktə meiwaiyu mowhan a ye nīhu Pita mīmħə. Nītamaruə mīnə a khauə imə, mīsəm mə ruamhə mīn, kharəh mhatərhav mhavən, mhanīm-pən mīn ye nīkar yerman kafan. ¹¹ Nəməhuak mīnə mine narmamə mīn tīksin kīsərig nəvsaoyen a, khagin pīk.

Aposol mīnə kasor nīmtətien mīnə

¹² Kini, aposol mīnə kīmīsor nīmtətien rīpsaah ye nīmri narmamə. Nīpīg mīnə fam narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu kīmīsofugin apa kwənmmhaan kīrik apa ye Nīmə Ehuə kape Kughen, kamni kīmə, “Vranda kape King Solomon.” ¹³ Narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Yesu, kamhasiai pawk əriə mərig kamhagin kīn nīsōfugin-pənien tuk əriə. ¹⁴ Kamhagin, mərig nīpīg m-fam, narman mīne nīpīraovīn

khapsaah khauə mamhani nəfrakisien ye Yesu. ¹⁵ Aposol minə kimisor nimtätien ripsaah. Narmamə khapik kapəriə narmamə yamə mine kamhamhə, mamhauə. Kini misərəhu-pən əriə ye təvheitə kapəriə ye nikar swatuk mhəpəh mhamə tukmə Pita rukrao ye swatuk, nanmin tukrirəh-pikin əriə tiksın, kisəsanin. ¹⁶ Kini narmamə khapsaah min yerkwānu minə ipakə tuk Jerusalem, kimnhapik narmamə yamə mine kamhamhə, mine yamə mine nanmin has raməmir irəriə, mhəpik əriə mhəuə, kini aposol minə kisor huvə əriə.

Namehuə minə khavəhsi-pən aposol minə ye kalabus

¹⁷ Kini hae pris mine in minə tiksın ye kwhen kape “Sadusi” kimisor timət kimi aposol minə. ¹⁸ Misərar mharəptərəkın aposol minə, mharəhsi-pən əriə ye kalabus. ¹⁹ Kini yenaiyu, agelo kirik kape Kughen ruə məhitə ye kwəruə ye kalabus, mikir əriə mhatərhav. ²⁰ Mini-pən tuk əriə mimə, “Kimiə takhavən apa Nimə Ehuə kape Kughen, misəvsao kin nimraghien rerin kimi narmamə.”

²¹ Aikin, aposol minə kisor nəkwān. Yenpig-enpig əgkəp, khavən apa ye Nimə Ehuə kape Kughen, misəwhag kimi narmamə.

Kimisərip aposol minə ye kot

Kini hae pris mine in minə tiksın kisokrən kin nəwharu minə kape nəmə Isrel, khauə misofugin misəkwətə ye kaonsel kape nəmə Isrel. Kini misher nəgkiarieren rivən apa kalabus mə tukher-pə kin aposol minə mə tukhauə misərer ye nimririə. ²² Mərig nipig mobael minə kimnhavən apa ye kalabus, misəm mə aposol minə kwənharkək. Kharerig mhəuə ye kaonsel, mamhani-əsah pən iran tuk əriə, mhamə, ²³ “Yimnhavən apa ye kalabus, misəm yakhamə tapig rətapig tim tim. Kini mobael minə kape kalabus kasarha huvə tukun. Mərig nipig yimisəhitə, misəm yermamə rirkək a imə.” ²⁴ Yaməhuə kape mobael minə kape Nimə Ehuə kape Kughen, mine jif pris, kisərig nəgkiarieren a, rukreikin kapəriə kapə, khani-pən tuk əriə mhamə, “?Naha nhagin tukruə min?”

²⁵ Kini yermamə kirik ritərhav-pə, mini-pən tuk əriə mimə, “!Eh! !Narmamə minə e nimnhapik-pən əriə ye kalabus, kwənhavən ta apa ye Nimə Ehuə kape Kughen; masəvhag kimi narmamə apaikin!” ²⁶ Məkneikin, yaməhuə kape mobael minə rimikir kafan narmamə minə, mhavən mhəpik aposol minə mhəuə. Mərig kimnhapəh nisəukəkinien əriə, meinai khamə ta tukmə kisəukəkin əriə, narmamə apnapig kisəsik əriə kin kapier apig.

²⁷ Kimnhapik aposol minə, mhavən imə, mhani-pən mə tuksərer ye nimri kaonsel. Kini hae pris rimnaiyoh əriə mimə, ²⁸ “?Rhawor? Yakwənhani-pre ta mhamə takhapəh nhaniyen nhag kwən a Yesu. ?Mərig rhawor e kimiə naksor nəgkiarieren kapəmiə rehuə e Jerusalem? Kini kimiə naksor narmamə kamhani mhamə kimawə yimishopni Yesu.”

²⁹ Aikin, Pita mine aposol minə khamə, “Kimawə jakasəkeikei misor nəkwai Kughen. Kimawə yakhapəh nisorien nəkwai yermamə. ³⁰ Kimiə nakwəsəsik-pən ta Yesu ye nai kamarkwao kin mishopni. Mərig Kughen kape kaha minə tu rimnor In rimragh min. ³¹ Kini Kughen rimivəhsi-haktə In ramkwətə ye nikarin matuk. Mə In Yeməhuə, In Kristo kapətawə. Kughen rimnor məknakin mə tukror swatuk mə kitawə nəmə Isrel tukharkun nisararieren ye nərigien kapətawə tuk təvhagə hah, kini In tukrirəh-si ta narpinien kape təvhagə hah kapətawə. ³² Yakamhani-ərhav nar a yame yiməsəm, mine Nanmin Rhakə yame Kughen rivəhsi-pə ta kimi narmamə yamə mine kasor nəkwai Kughen.”

³³ Narmamə kape kaonsel minə kisərig nəgkiarieren a, nəgkiarieren a raməvi pik niemhaa kapəriə, kini khamə aposol minə tukasəkeikei mhamhə. ³⁴ Kini iriə kirik, nhagin e Gamaliel, in Farisi kirik, in yemhajoun kirik kape Loa kape Moses, yame narmamə kamhasiai in, ramərer ye nimri kaonsel, mini-pən tuk mobael minə mimə, “Takhapik ta aposol minə mhatərhav.” ³⁵ Kini mini-pən tuk kaonsel mimə, “Kafak narmamə minə. Pəh kisərig huvə mə tukshawor-pən iran mine narimnə a. ³⁶ Pəh nien mə tu əgkap e, kwən e Tudas rimnarar, mamni-ərhav mimə in yaməhuə kirik. Narmamə tiksın rəmhen

kin fo hundred kimnhakwasig kin in. Mərig kimnhopni in, kəko rik rik kafan narmamə minə. Kwhen kafan ruirkək ta. ³⁷ Kwasig, Judas, yemə Galili, ritərhav-pə ye nīpig gavman rimnaməvheikin narmamə minə. In min ravi narmamə kamhakwasig kin. Mərig kimnhopni min in, kəko rik rik kafan narmamə minə. ³⁸ In e ye nirkunien kafak: Pəh khapəh narmamə minə e. Mharisin əriə khatərhav. Nar a kasor, to kape yermamə əmə, tukrirkək. ³⁹ Mərig tukmə rimasi-pən ye Kughen, keinein nini-əhuyen. Tukmə khani-əhu, tuksəm əmə mə kitawə Kughen kasotgoh.” Narmamə kape kaonsel minə kisərig, kiseighan kin kafan nəgkiarien.

⁴⁰ Kini kisokrən kin aposol minə khauə min imə. Khani-pən tuk mobael minə mə tuksərkis-ərkis əriə. Misəgkiar-pən skai kimi əriə mhamə tukhapəh nhani-min-ien nhag Yesu. Misher yerhav kin əriə.

⁴¹ Khatərhav ye kaonsel, aposol minə rikiriə ragien maməsik mə nar huvə kirik mə Kughen rimnəm-pən əriə mə iriə kisəmhen mə tuksərig nəmhəyen tuk nhaniyen nhag Yesu. ⁴² Nīpig minə fam, khavən ye Nimə Ehuə kape Kughen, mine nimə apnapig minə, masəvhag kimi narmamə, mhani-ərhav Nəgkiarien Huvə, mhamə Yesu In Kristo yame Kughen rimirpen.

6

Kimnhavəh-si haktə dikon seven mə tuksasitu ye nəməhuak minə

¹ Kini ai, narmamə kape Yesu minə kamhapsaah. Iriə tiksın kwənərəus kape Isrel yamə mine kimnhasi-pən ye tanə pisin pisin; mərig iriə tiksın, kwənərəus kape Isrel yamə mine kasarə rerin Isrel. Kini yamə mine khasi-pən ye kantri pisin pisin minə kimnhani nīkar yamə mine kasarə rerin apa Isrel, mhamə, “Nīpig fam, nīpig kaməwhai mane mine nəviginien, kīpəh nisarha-huvəyen tuk nīpiəwharu kapəməwə yamə mine khamhə-tan kin əriə.” ² Ror pən, aposol minə twelef kimisokrən kin narmamə kape Yesu minə khauə kirikianə, mhani-pən tuk əriə mhamə, “Kitawə minə tiksın. Rīpəh nəmhenien mə jaksəpəh nini-ərhavyen nəgkiarien kape Kughen mhauə misowhai əmə narimnar*.” ³ Rhuvə mə takshajoun narmamə seven irəmiə yamə mine Nanmin Rhakə rukwar irəriə, kini nirkunien kapəriə rehuə. Pəh kimawə jakhavəh-si haktə əriə tukasarha huvə tuk nar a; ⁴ kini pəh kimawə jakharkun nəhuakien mine nini-ərhavyen nəgkiarien kape Kughen.”

⁵ Kisərig nəgkiarien a aposol minə khani, rikiriə ragien. Kimishajoun Steven, kwən kirik yame kafan nhatətəyen rehuə, kini Nanmin Rhakə rukwar iran. Mishajoun min Filip, mine Prokoras, mine Nikano, mine Timon, mine Pamenas, mine Nikolas, yemə Antiok kirik, yame rimnəpəh narəyen kape nəmə iman ikin, muə mīkwasig kin nəhuakien kape nəmə Isrel. ⁶ Kini iriə khakir nəmə minə a iriə seven, mhauə misərer ye nīmri aposol minə. Kini aposol minə kasərhəu-pən kwermiriə ye kapərhiə kapə, misəhuak-pən irəriə.

⁷ Kini narmamə kape Yesu kimnhani-ərhav nəgkiarien kape Kughen kimi narmamə, kini narmamə kape Yesu e Jerusalem kimnhapsaah. Ye nəmə minə a, pris minə khapsaah kimishatətə ye Yesu.

Nəmə Isrel tiksın kimnharəh dikon a Steven mhavən ye kaonsel

⁸ Kini Steven, in kwən kirik yame Kughen rivəhsi-pən nəsaninien mine nīhuvəyen kimin, kini in ramor pīk nīmətəien ye nīmri narmamə. ⁹ Mərig nəmə Isrel tiksın kape nukwao kirik kamni kimə “Friman,” kasəməkin Steven. Iriə a nəmə Saerin mine nəmə Aleksandra, mine nəmə Silisia mine nəmə Tarki, kimnhauə misotgoh kimi Steven. ¹⁰ Mərig Nanmin Rhakə rivəhsi-pən nirkunien kimi Steven. Nīpig in rəgkiar, iriə to khapəh nisapitayen in.

5:36: Wok 21:38 5:40: Wok 4:18 5:41: Mat 5:10-12; 1 Pita 4:13 6:1: Wok 4:35 * 6:2: Nəwhaiyen narimnar in wok kape dikon. Ye japta e, nīməhuak rimivəh-si haktə dikon kupan minə iriə m-fam seven. 6:7: Wok 2:41; 16:5 6:10: Luk 21:15

¹¹ Kasəmækin in, mhavən misərok narmamə tiksın mhamə tukseikuə iran, mhamə iriə kimisərig kwən a raməgkiar has pən kimi Moses mine Kughen. ¹² Kini nəgkiarrien kapəriə rīmnor narmamə minə aikin, mine nəhuaru minə, mine nəmhajoun kape loa kape Moses, kisəmækin min Steven. Kimnhavən mharaptərækin in. Mharəh mhauə misərer ye nimri kaonsel. ¹³ Mhakir min narmamə tiksın mhauə mə tukhani nəgkiarrien eikuə ye Steven. Iriə kimnhani mhamə, “Nipig minə m-fam kwən e ramni hah Nimə Ehuə kape Kughen mine Loa kape Moses. ¹⁴ Yimisərig min ramni mimə, ‘Yesu e, yemə Nasaret, tukratmətəg-ətəg Nimə Ehuə kape Kughen, kini mukreikin narəyen yame Moses rīmnərəhu kimi ətawə apa kupən.’”

¹⁵ Kamhani hah Steven, iriə fam yamə mine kasəkwətə ye kaonsel kimisarha-pən misəm Steven meinai nimrin rukreikin məmhen kin nimri agelo.

7

Steven rhorpin nəgkiarrien kape tikmir minə kafan

¹ Kini ai, hae pris raiyoh-pən Steven mimə, “?Rhawor? ?Nəgkiarrien e nəfrakisien?”

² Kini Steven rini-pən mimə, “Tatə minə, mine yo minə tiksın, sətərig kin yo. Kughen yame yerpīrig In rīmauə tuk kaha kapətawə Ebrahim. Aikin, Ebrahim rīmipəh nivəhanəyen marə apa ye tanə a Haran; mərig in ramarə hanə ye tanə apa Mesopotemia. ³ Kini Kughen rini-pən tukun mimə, ‘Takapta ye kafam narmamə minə mine rukwanu kafam, mivən apa ye kwənmhan kirik yame Yo jakhajoun kin ik.’ *(Jen 12:1)*

⁴ Məkneikin, Ebrahim rəta apa Koldia mivən marə apa Haran. Nipig ramarə aikin a, kini rīmni rīmhə, kini Kughen rikir in muə ye tanə e kitawə kisarə ikin mhauə miseriajipə ai taktəkun. ⁵ Ebrahim rīmauə aikin, mərig Kughen rīpəh hanə nəraiye nīmoptanə kirik kimin. Kafan nīmoptanə rirkək pawk, mərig Kughen rīmini ta mə tukrīpiaməkeikei mivəhsi-pən fam nīmoptanə e kimin. Kini rīmə, ‘Nīmoptanə fam e kafam mine kape kwənərəus kafam.’ Mərig ye nipig a, Ebrahim, tini rirkək. ⁶ Nəgkiarrien yame Kughen rīmini-pən tukun rīmini mimə, ‘Mərig kwənərəus kafam minə tukhavən misarə ye tanə pisin. Iriə yor atuə kin əmə kape nəmə ye tanə a. Tuksərik mitə əriə mhavən miseriaji newk fo hundred. ⁷ Mərig Yo, jakor narpinien kimi nəmə kasərik mitə əriə. Kini ai, kwənərəus kafam minə tuksəta ye tanə a, mharerig mhauə eikin e, misəhuak kimi Yo.’ *(Jen 15:13,14)*”

⁸ Kini Steven rirpīn nəgkiarrien mimə, “Kughen rīmirpen Ebrahim mimə In tukrarha huvə tuk əriə. Kini mīni-pən tukun mə tukrəsīg-pən nipikwarien, ror nīmətətien kin mə iriə narmamə kape Kughen. Ror pən, nipig Ebrahim rīrəh kwajikovə kafan Aesak, kini ye nipig yame ror eit kin, rəsīg-pən. Kwasīg ikin, Jakob rəsīg-pən kwajikovə kafan minə, iriə fam twelef yamə mine iriə kaha kapətawə.”

Steven ramni hah nəmə Isrel mimə Kughen rīmnher-pən pawk kin Josef, mərig kaha tu minə kape nəmə Isrel kimisəpəh in

⁹ Kini Steven rirpīn mimə, “Kaha tu minə kapətawə kimisəmækin naorahiria e Josef, miseighan-pən kin in kimi nəmə Ijip mə tukror atuə kin kape nəmə Ijip. Mərig Kughen rīmnarha huvə tukun, ¹⁰ kini mivəh miragh in ye narə-ororien kafan. Kini mivəhsi-pən nirkunien kimin. Nipig Josef rərer ye nimri yermaru kape nəmə Ijip, yermaru a rorkeikei in, mivəhsi-haktə in mimə in yamehuə kirik. Mə tukramarha huvə tuk nəmə Ijip mine nautə kafan. ¹¹ Nipig a, sweiwei ramuh nəmə Ijip mine Kenan. Kaha kapətawə minə, nəriə nəviginien rīmirkək, kasərig raha. ¹² Kini mərig rīmriə Jakob rərig mə nəviginien apa Ijip, kini rher-pən kin kaha kapətawə minə khavən aikin, in e nīrikakunien kapəriə kimnhavən Ijip. ¹³ Kini, kwasīg ikin, iriə khavən min, Josef rəsik əpu in kimi piauni minə. Kini yermaru kape nəmə Ijip rəm rirkun kwənərəus kape Josef. ¹⁴ Kini Josef rher-pən nəgkiarrien kimi rīmni Jakob mine kafan minə tiksın tukhauə misarə iriə min. Iriə

fam seventi faef. ¹⁵ Mækneikin Jakob rəsok pihü mivən apa Ijip. Kasarə mamhavən, in mine kaha kapətawə minə kimnhamhə aikin. ¹⁶ Kwasig ikin, kimirəh nikikirirə kiserig khavən apa Sekem, kərəhu-pən əriə ye nəpag kapier yame Ebrahim ruivəh-ta nimirin tuk kwənərəus kape kwən a Hamor.”

Steven ramni hah nəmə Isrel mīmə Kughen rimmher-pən pawk kin Moses, mərig kaha tu minə kape nəmə Isrel kimisəpəh in

¹⁷ Kini Steven rarar mini min mīmə, “Kimisarə mamhavən, ruə ye nipig yame nəgkiarinen yame Kughen rimivəhsi-pən kimi Ebrahim tukruə mor nəfrakisien kin. Ye nipig a, kaha kapətawə minə kimnhauə mhapsaah apa Ijip. ¹⁸ Kimisarə mamhavən, yermamə pisin kirik yame reinein Josef ruə rəmhen kin yermaru kape nəmə Ijip. ¹⁹ In mamor has pən pik kimi kaha tu minə kapətawə mameikuə irəriə. Mamarkut kimi əriə mə tukmə kiseimək, misapitan kin kapəriə kwajikovə minə, pəh khamhə.

²⁰ “Ye nipig atuaturuk a, Moses rimmnarha. Mor kwən huvə kin.* Rimmni mine nisini kwerkwaig kin ye nəkwai nimə, mawarha huvə tukun mweriaji makuə kisisər. ²¹ Mərig nipig iriu kwapitan kin in mə tukrimhə, piakəskəh kape yermaru kape nəmə Ijip rəm in, kini mirəh mivən, mamrhi rəmhen kin tini atuaturuk. ²² Kini kimnhajoun in kin nirkunien kape nəmə Ijip. Kini in raməgkiar huvə, mamor nar huvə.

²³ “Kini nipig Moses kafan newk foti, rikin raməsik mə tukrivən məm narimmə iman e nəmə Isrel. ²⁴ Rarar mivən məm yemə Ijip kirik ramor aha-pən kimi yemə iman ikin kirik. Kini Moses rimmavən, masitu ye yemə iman; mivəhsi-pən tai norien mhopni yemə Ijip ai. ²⁵ (Moses, rikin rimoh mətə nəmə iman ikin tuksəm kharkun mə Kughen rimmher-pən kin in mə tukripik ta əriə ye nəmhyen yame kamor irəriə; mərig iriə kisəm, khapəh nharkunien). ²⁶ Kəni rikwamer kin, Moses ruə məm yemə Isrel mir kiraru karauh əriu minə. Kini in rivən mə tukrini-əhu əriu mīmə, ‘!Ah! Kimiru piaumiru minə əmə. ? Nakwhawor mawor rahah irəmuru minə?’

²⁷ “Mərig əmə kwən e yame ramor hah kimi in kirik rəsua ta kin Moses mimi-pən tukun mīmə, ‘?Rhawor? ?Nakmə takarmaru irəmawə mivəhsi-pə narpinien kimi əmawə uə?’ ²⁸ ?Nakmə takhopni min yo rəmhen kin yame nimmhopni yemə Ijip a e niəv uə?’ (Eks 2:14) ²⁹ Nipig Moses rərig nəgkiarinen a, rigin, marar map. Map a Ijip mivən mamarə apa Midian rəmhen kin yepsipis kirik. Kini mirəh kwajikovə kafan mir aikin a.

³⁰ “Newk foti ruə mivən, nipig kirik, Moses rarar mivən apa ye tipəvsik ipakə tuk tukwas kirik kamni kimə ‘Sinae.’ Mivən aikin, məm nap ramuək ye kwaji nai kirik, kini agelo kirik kape Kughen ritərhav-pə tukun aikin. ³¹ Moses rəm rakur. Kini mivən ipakə tuk nai a mə tukrəm huvə. Mækneikin mərig nəgkiarinen kape Kughen ramni mīmə, ³² ‘Yo Kughen kape kafam kaha misir kupən: Ebrahim, mine Aesak, mine Jakob.’ (Eks 3:6) Moses rimmərig nəgkiarinen a, rətəmnimin, migin pik kin nivag-pəniən.

³³ “Kini Kughen rini-pən tuk Moses mīmə, ‘Moses. Takrəh-si ta sandel kafam, mərig in ai kwənmhan e nakamərer ikin in ramərhakə. ³⁴ Yo yaknəm ta mə kafak narmamə minə apa Ijip kasərig raha pik. Kini yakamərig mə kasasək; kini yakamuə mə jakpik-ta əriə ye nəmhyen kapəriə. Yuə. Yakamher-pən kin ik takrerig mivən apa Ijip.’ (Eks 3:5, 7, 8, 10)”

³⁵ Kini Steven rirpin mīmə, “Moses e in e, yermamə e nəmə Isrel kimisəpəh miseinein in mhamə, ‘Ah. ?Nakmə takarmaru irəmawə mivəhsi-pə narpinien kimi əmawə uə?’ Mərig Kughen rimivəh-si haktə in mə tukrarmaru irəriə. Kughen rimmher-pə kin agelo yame rimitərhav-pə tuk Moses ye nai yame nap ramuək iran, mə tukrivəh-si haktə in mə in tukrarmaru irəriə, mivəh miragh əriə. ³⁶ Moses a rimmor nimmətien minə tiksın

7:14: Jen 45:9-11; 46:27 7:15: Jen 46:1-7; 49:33 7:16: Jen 23:2-20; 33:19; Jos 24:32 7:17: Eks 1:7-8 7:18: Eks 1:7-8 7:19: Eks 1:11-22 * 7:20: Swatuk pisin kirik tuk nukreikinien nəgkiarinen ye v. 20, in e, “Moses rimmnarha, in kwajikovə huvə kirik ye nimri Kughen.” 7:20: Eks 2:2 7:21: Eks 2:3-10 7:24: Eks 2:11-15 7:29: Eks 2:21-22; 18:3-4 7:35: Eks 2:14

nipig rimnamkir nāmā Isrel misap-ta Ijip misəviəfugin ye tahik a kamni kimə Red Si†, mamhauə ye tipəvsik.

³⁷ “In e Moses min yame rimini-pən tuk nāmā Isrel mimə, ‘Kughen tukripivəh-si haktə profet kirik kapəmiə rəmhen kin yame rimivəh-si haktə yo. Profet a in kimia əmə kirik.’ (Dut 18:15) ³⁸ Moses əmə e in e rimnamarə iriə nāmā Isrel nipig kimiseriwək kirikianə ye tipəvsik. In rimnamarə iriə kaha tu minə kapətawə; ye nipig a agelo kirik kape Kughen rimauə mægkiar kimin ye tukwas e kamni kimə Sinae. Kini Kughen rimivəhsi-pən əmə nəgkiarrien miragh kimin, mə tukruə mivəhsi-pə kimi ətawə.

³⁹ “Mərig kaha minə kapətawə kimmhapəh nisorkeikeiyen mə tuksərig in. Mhapəh nisorkeikeiyen mə tukhakwasig kin. Ye nərigien kapəriə kimisorkeikei mə tukharerig-pən min apa Ijip. ⁴⁰ Ror pən kimisəkeikei kimi Eron mamhani mahmə, ‘Ah. Takvhirəkin kapətawə tiksın kughen, pəh iriə tukhakir ətawə. Mərig in a Moses e rimipik ta ətawə apa Ijip, mə tukhauə eikin e, mərig kitawə khapəh nharkunien mə in hiə ai taktəkun.’ (Eks 32:1)

⁴¹ Kini ye nipig a, iriə kimmhahvirəkin nanmi kwaji kau kirik rəmhen kin kughen kirik kapəriə. Mhavən mhauh nar miragh mhavaan əru misəhuak-pən kimi kau a. Kini misor nəviginiyen ehuə kirik, rikiriə rimnagien tuk nar yame iriə kimmhahvirəkin. ⁴² Məkneikin, Kughen rukreikin-pən nimeitaan kimi əriə, meighan-pən kin əriə khavən misəhuak kimi kəmhau minə. Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini ye nəkwəkwə kape profet minə mimə,

“!Nəmā Isrel! Kimia nimisarə ye tipəvsik kape newk foti, mamhauh nar miragh mhavaan əru tuk nəhuakien, ?mə naksəhuak-pə kin kimi Yo uə? !Nikam!

⁴³ Nipig minə fam kimia nakamharəh nimə tapolen yame kaməhuak kimi Kughen Yermaru ikin, mərig yerkimia naksəhuak kimi kughen eikuə e Molek, mamhavəh-si haktə nanmi kəmhau kape kughen kapəmiə Refan. Nakhamə kughen mir e kapəmiə.

Ror məkneikin, jakher-ərhav kin əmia takasarə apa isok,’ (Amos 5:25) taksarə apa Babilon, ye nikarin pən.”

Steven ramni mə nāmā Isrel kimiseinein niprai nəgkiarrien e “Nimə kape Kughen”

⁴⁴ Kini Steven rarar mini-pən tuk əriə mimə, “Nipig kaha tu minə kapətawə kimmisarə ye tipəvsik, kapəriə kirik aikin nimə tapolen yame kaməhuak kimi Kughen ikin. Nimə a, Kughen rimini-pən tuk Moses mə tukrivhirəkin; kini Moses rimnor atuaturuk ye nirkunien yame Kughen rimivəhsi-pən kimin. ⁴⁵ Kwasig ikin, nipig Josua rimikir kaha kapətawə minə mhauə misəkota nāmā Kenan mharəhsi-ta tanə ye kwermiriə, iriə mharəh nimə tapolen a mhauə iriə min. Nimə tapolen a rimnəmir meriaji-pə nipig kape King Deved.

⁴⁶ Kughen rimnorkeikei pik King Deved. Kini Deved rini-pən tuk Kughen mimə, ‘Ik Kughen kape kaha tu Jekob. Takaməkeikei mipəh yakor nimə kirik kafam, pəh Ik takamarə ikin.’ (2 Saml 7:1-16) ⁴⁷ Mərig nimə ai, King Deved rimipəh nivhirəkinien. Mərig King Solomon əmə e in rimivhirəkin. ⁴⁸ Mərig Kughen, In yerpirig pik. Ripəh narəyen ye nimə yame yermamə əmə ravhirəkin. Rəmhen kin nəgkiarrien kape profet yame rimini mimə,

⁴⁹ “Kughen ramni mə “Yo yakamarmaru ye neai mine tokrei tanə.

?Nakharkun mə taksor naha nimə yame Yo jakamarə ikin? ?Nakharkun mə taksor naha kwənmhan yame jakvən mapis ikin?

⁵⁰ Hani-pə tuk Yo. ?Pa rimnor narimnar fam? Yo pisin əmə yimnor narimnar fam ye tokrei tanə.” ’ ’ ” (Aes 66:2)

Steven ramni mə nāmā Isrel kimisəpəh profet minə fam yamə mine Kughen rimnher-pə kin əriə

⁵¹ Kini Steven rarar mini-pən tuk əriə mimə, “!Ah! Kapəmia kapə riskai pik. Kapəmiə nərigien rəpignap rəmhen kin nāmā khapəh nisəhuakien. Kimia nakhapəh

† 7:36: Red Si nipran rimə, “Tahik nuwig ripsaah aikin.” 7:36: Eks 7:3; 14:21; Nam 14:33 7:38: Eks 19:3 7:41: Eks 32:2-6 7:45: Jos 3:14-17 7:47: 1 King 6:1-38

nisorkeikeiyen mə taksor nəkwai Kughen. Kimiə naksəmhen kin kaha kapəmiə minə kupən. Nakasətapig əmə kin Nanmin Rhakə nipig minə fam. ⁵² Profet minə kupən kimnhani-ərhav nəgkiarjen kape Kughen, mərig kaha kapəmiə minə kimisor has pən kimi əriə fam. Mishopni min profet minə kupən yamə mine kimnhani-ərhav kupən mə Yemə Atuatuk kape Kughen natukruə. Kini taktəkun ai kimiə min nakaseikuə mhakuraopən ye nimetai Yemə Atuatuk a kini mhauh In mishopni. ⁵³ Kimiə nakwənharkun-ta Loa a kape Kughen yame agelo minə kwənhavəhsi-pə ta, mərig kimiə nakhapəh nisorien nəkwan.”

Iriə kimisarkwhopni Steven

⁵⁴ Steven rimməgkiar fam, narmamə kape kaonsel minə kimisərig, niemhaa rhai əriə, kasarkwəruə tukun. ⁵⁵ Mərig Steven, Nanmin kape Kughen rukwar iran. Kini in marha faktə apa ye neai, məm nikhakien kape Kughen; kini məm min Yesu ramkwətə ye nikarin matuk. ⁵⁶ Kini mini-pən tuk əriə mimə, “Səmru. Yakaməm napuə rimməkwaag, mə Ji Yermamə ramərer ye nikar Kughen matuk.”[‡] ⁵⁷ Kini namehuə kape kaonsel minə khasisigin nimətirgiriə kini misokrən iran. Misarar, iriə fam misaiyu mhauə tukun. ⁵⁸ Mharaptərəkjin in, mhaukəkin mhatərhav-pən apa yerkwənu mə tuksarkwhopni In. Kini narmamə yamə mine kimnhani hah Steven kimisəpəkiək ta kin sot kapəriə misəhipən kimi tamaruə kirik nhagin e Sol, kini ai misəsik Steven kin kapier apig.

⁵⁹ Kasəsik Steven kin kapier, raməhuak mamni mimə, “Yesu Yermaru, yakaməruhpən nanmik ye kwermim.”[§] ⁶⁰ Mənimkur mokrən ehua mimə, “Yermaru, takpəh narpinien tai təvhagə has kapəriə.” Kini rimini fam nəgkiarjen a, kini mimhə.

8

¹⁻² Kini Sol ramərer əmə rikin ragien mə iriə kimishopni Steven.

Sol ramuh nəməhuak minə

Kini nəməhuak minə tiksın khauə mharəh niprai Steven mharəh mhavən mhanim, kini misasək pik tukun. Ririkakun ye nipig a, Sol mine in minə tiksın kisarar masor ahas pən kimi nəməhuak minə apa Jerusalem. Misəkota əriə kisap mhavən misarə apa yerkwənu minə tiksın apa Judia mine Sameria. Mərig aposol minə əmə kisarə apa Jerusalem. ³ Mərig Sol ramarkut pik mə tukroriah nəməhuak minə. In mamvən ye nimə minə mampik yerhav narman mine nipiraovin yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu. Ririk əriə mivən mampik-pən əriə apa kalabus.

Dikon a Filip ramni ərhav Nəgkiarjen Huvə apa Sameria

⁴ Mərig Sol mine kafan narmamə minə kimisəkota narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu, kisaiyu kirikianə kirikianə, mhavən apa ikin minə mamhani-ərhav Nəgkiarjen Huvə kape Yesu. ⁵ Kini Filip rəsok-prah mivən yerkwənu kirik ye Sameria, kini maməvsao kin Kristo yame Kughen rimirpen. ⁶ Kini nəmə aikin kisərig, misəm mə Filip ramor nimtətien minə, khauə kirikianə misətərig huvə kin in. ⁷ Narmamə khapsaah, nanmin has minə kimisəta irəriə. Nipig kisəta irəriə, misətəpar. Mine narmamə yamə mine nikariə rəpou, mine yamə mine nihuriə rahas, iriə khapsaah khahuvə min. ⁸ Ror pən nəmə Sameria rikiriə ragien pik.

Saemon e ramor narimnar ye norien kape yarmhə minə

⁹ Yerkwənu a, kwən kirik, nhagin e Saemon, nipig m-fam in ramor nimtətien ye norien kape yarmhə minə, ye nimri nəmə Sameria, kini kasəm kisakur pik kin. In ravəh-si haktə in mimə in yamehuə kirik. ¹⁰ Nəmə ikin, nəmapnapig minə, mine namehuə minə, iriə m-fam kasətərig kin in. Mamhani mhamə, “In ravəh nəsaninien a kamni kimə ‘Nisaninien kape Kughen.’” ¹¹ Iriə kimnhakwasig kin mərig in ai nipig ripsaah in ramor əriə kisakur

7:51: Aes 63:10 7:52: Mat 23:31 7:55: Sam 110:1 ‡ 7:56: Daniel min rimməm napuə rəkwaag, kini məm Ji Yermamə ramərer ye nikar Kughen. Əm-ru stori ye Daniel 7:13-14. § 7:59: Yesu rərəhu-pən nanmin ye kwermi Kughen ye Luk 23:46. 7:60: Luk 23:34 8:3: Wok 9:1,13; 22:4; 26:9-11

kin nîmtätien yamə mine in ramor. ¹² Mərig nîpig kisərig Filip ruə mini-ərhav nəgkiarîen kape Narmaruyen kape Kughen, mine nhag Yesu Kristo, khani nəfrakisien ye nəgkiarîen a. Narman mine nîpîraovin yamə mine khani nəfrakisien ye Yesu, Filip ror baptaes irəriə. ¹³ Kini ai, Saemon min rini nəfrakisien ye Yesu; marar mivən kor baptaes iran. Ikin pukaa Filip ramvən ikin, Saemon rakwasig kin. Kini məm nîmtätien yamə mine Filip rîmnor ye nəsaniinien kape Kughen kini rakur pîk kin.

¹⁴ Nîpig Aposol minə apa Jerusalem kisərig nəvsaoyen mə nəmə Sameria kamhani nəfrakisien ye nəgkiarîen kape Kughen, kini iriə kisher-pən kin Pita mine Jon mə tukravən mwəm əriə. ¹⁵ Nîpig kimiravən mratərhav-pən tuk əriə, iriu mwəhuak-pən ye nəmə minə e mə tukhavəh Nanmin kape Kughen. ¹⁶ (Mərig in apa kupən, kimnōr baptaes əmə irəriə ye nhag Yesu Yermaru; mərig Nanmin Rhakə rîpəh hanə neiwaiyu-pənien tuk əriə). ¹⁷ Kini Pita mine Jon kwərəhu-pən kwermîriu ye kaparia kapə, məkneikin iriə khavəh Nanmin kape Kughen.

¹⁸ Kini Saemon rîmnəm mə Nanmin kape Kughen rîmavən ye nîmraghien kape narmamə nîpig aposol mir a kwərəhu-pən əmə kwermîriu irəriə mwəhuak-pən irəriə, məkneikin Saemon rîpîk yerhav mane mə tukrivəhsi-pən kimi əriu ¹⁹ maməkeikei kimi əriu mîmə, “Takravəhsi-pə min nîrkunien en kimi yo. Pəh jakərəhu-pən kwermîk ye narmamə, khavəh Nanmin kape Kughen.”

²⁰ Mərig Pita rəgkiar-pən skai kimin mîmə, “!Mane en kafam tukraməkeikei mîrkək kimîru min takravən ye nap ehua! ?Nakmə nakîrkun nîvəhyen nîmri nihuvəyən a yame Kughen ravhsi-pən apnapîg əmə kimi narmamə uə? ²¹ Tukor ik nakpəh norien norien minə e kapəmawə, meinai rikim rapəh natuatukien ye nîmri Kughen. ²² Takaməkeikei marar ye nərigien kafam tuk təvhagə has, maiyoh Kughen pəh tukrəspir ik tuk nərigien has kafam. ²³ Yakaməm nîpig minə fam nakəməkin narmamə, morkeikei əmə ik; norien has rîmnərük ətən ik.”

²⁴ Aikin, Saemon rini-pən tuk əriə məkeikei kimi əriə mîmə, “Kîmiru takwəhuak kimi Kughen tuk yo; mə jakpəh nîvəhyen narpînien yame nakarani-pə tuk yo.”

²⁵ Aposol mir a kirani-ərhav fam nəgkiarîen kape Yesu Yermaru, mine narîmnar yame In rîmnor, kini ai mwarar, mratərhav Sameria, mweriwək mrarərig mîravən Jerusalem. Nîpig kiravən, mîrani-ərhav Nəgkiarîen Huvə kape Kughen apa yerkwanu minə kape nəmə Sameria.

Filip rîmnəgkiar iriu yemə Itiopia kirik

²⁶ Nîpig kirik, agelo kirik kape Kughen reiwaiyu-pə tuk Filip minî-pən tukun mîmə, “Takhekîmter, məri-pən swatuk e ye tipəvsîk, yame rîpîs e Jerusalem muə mîpîs apa Gasa.” ²⁷ Aikin, Filip rhekîmter məriwək mamvən. Məm yamehuə kirik kape pianehuə kape nəmə Itiopia, nhagin a Kandas. Kwən a in Yunik* kirik; in ramarha huvə tuk mane kape pianehuə ai. In ruavən ta apa Jerusalem minəhuak. ²⁸ Rîmavən məhuak-ta apa Jerusalem, mîrerig minamvən apa iman ikin. Mamkwətə ye nar kirik kamni kimə “kat” yame hos ravi. Mamkwətə maməvheikin nəkwəkə yame Profet Asea rîmirai. ²⁹ Kini Nanmin Rhakə ruvən ye Filip mîmə, “Takvən məriwək ipakə tuk kat a.”

³⁰ Məkneikin, Filip raiyu mivən ipakə tukun, kini məm kwən a raməvheikin nəkwəkə yame Profet Asea rîmirai. Kini Filip raiyoh-pən in mîmə, “Yamehuə. ?Nakîrkun nîprai nəgkiarîen e nakaməvheikin uə nîkam?”

³¹ Kini yamehuə a rîmə, “Tukmə yermamə kirik rhoprai-pə kimi yo, jakîrkun.” Kini raiyoh-pən Filip mə tukrat-pən ye kat məkwətə iriu min. ³² Nəgkiarîen ye Nəkwəkə kape Kughen yame kwən a raməvheikin mamni mîmə, “In rəmhen kin sîpsîp kirik, kimîrəh khopni.

Məmhen kin kwaji sîpsîp əmə kirik yame rapəh nasəkien nîpig kimnəkis nîmrin Mərig in rapəh nəgkiarîen.

8:17: Wok 19:6 * 8:27: “Yunik” in yamehuə kirik, kimnərari rəmhen kin pukəh kərari; tamə ror wok ipakə tuk kwîn, məm, morkeikei, moriah in.

³³ Kinnor naurisien kim in, kivəhsi-pən narpinien kirik kimin yame ripəh natuatukien. Kafan kwajikovə rirkək, mərig in ai kivəhsi-ta nimraghien kafan ye tokrei tanə e.”
(Aesea 53:7-8)

³⁴ Kini yamehuə a raiyoh Filip mə, “?Profet e raməvsao kin pa nhagin? ?Raməvsao atuk kin in, uə raməvsao kin yermamə pisin kirik?” ³⁵ Kini Filip rimirikakun ye nəgkiarrien kirikianə əmə yame rinaməvheikin minamni-pən Nəgkiarrien Huvə kape Yesu kimin.

³⁶ Iriu kwəri swatuk a, mirauə mwəm nu kirik, kini yamehuə a rini-pən tuk Filip mimə, “Əm-ru nu apa. ?To nakor baptaes irak eikin e uə nikam?”

³⁷ Kini Filip rini-pən tukun mimə, “Tukmə nakhatətə ye Yesu, yerkim m-fam, nakirkun norien baptaes.”

Kini in rini-pən tuk Filip mimə, “Yo yakamni nəfrakisien ye Yesu mə In Ji Kughen.”

³⁸ Məkneikin rini-əhu kat a, kini mweiwaiyu iriu Filip, kini Filip ror baptaes iran. ³⁹ Kweiwaiyu mwərer min ye tame nu, məkneikin Nanmin kape Kughen rivəh-si ta Filip kini yamehuə a ripəh min nəmien, marar aikin a, məri swatuk mamvən, rikin ragien.

⁴⁰ Mərig Filip rakur məm ramərer apa yerkwanu a Asdod. Kini mivən apa yerkwanu minə mamni-ərhav Nəgkiarrien Huvə kape Yesu, mivən mivən meriaji-pən apa Sisaria.

9

Sol rimnamvən apa Damaskes məm Yesu ye swatuk

¹ Ye nipig a, Sol rimnamni has hanə narmamə kape Yesu minə mə tukraməkeikei mhopni əriə. Marar, mivən məm hae pris ² maiyoh-pən in mə tukrirai nəkwəkwə kirik rivən kimi nəmə Isrel apa Damaskes, mimə tukmə ruvən aikin məm narmamə kisəri-pən Swatuk kape Yesu, nar apnapig narman uə nipiraovin, tukriraptərəkin əriə, mipik əriə mhauə apa Jerusalem. ³ Nipig Sol ruavən ipakə tuk Damaskes, taktəkun əmə rəm nikhakien risi-pən ye napuə məsia-pen in. ⁴ In rimamir, mərig nəgkiarrien kirik ramni mimə, “!Sol! !Sol! ?Rhawor nakamor ahah pə məkneikin kimi Yo?”

⁵ Kini Sol rini-pən tukun mimə, “Yermaru. ?Ik pa en?” Kini In rini-pən tukun mə, “Yo Yesu e, yame ik nakamor ahah pə kimi Yo. ⁶ Mərig takhekimter, mivən apa yerkwanu. Aikin en, tukni-pre tuk ik mə takhawor-pən iran mine.”

⁷ Narmamə yamə mine kamhakwasig kin Sol kasərer, kisakur pik, misapnapig meinai kisərig pawk nəgkiarrien a, mərig khapəh nisəmien yermamə kirik. ⁸ Kini Sol rhekimter min, mərha, məm ripəh nəmien nar. Ror pən khavəh kwermim mhakir in mhavən apa Damaskes. ⁹ Kini raməmir nipig kisisər, nimrin ripəh narhayen, mipəh nəviginien, kini mipəh ninimien nar kirik.

¹⁰ Kini yermamə kirik kape Yesu ramarə apa Damaskes, nhagin e Ananaeas. Yesu Yermaru rimnokrən kin ye nəmrərhavyen kirik mimə, “Ananaeas.” Kini Ananaeas rimə, “O-o, Yermaru.”

¹¹ Kini Yesu Yermaru rini-pən tukun mimə, “Takəri-pən swatuk a kamni kimə ‘Ratuatuk’ mivən mauru-pən imei Judas maiyoh kin yemə Tasas kirik nhagin e Sol. Taktəkun ai in raməhuak. ¹² In rimnəm nəmrərhavyen kirik məm mimə ik nakvən ye nəkwai nimə a mamərəhu-pən kwermim iran mə nimrin tukrihuvə min.”

¹³ Kini Ananaeas rini-pən tukun mimə, “Yermaru. Narmamə khapsaah kwəsəvsao-ta kimi yo kin kwən en. Mamhani-ərhav norien has kafan yame in ramor-pən kimi narmamə yamə mine kashatətə iram apa Jerusalem. ¹⁴ Kini in ruauə ta eikin e, jif pris minə kwəseighan-ta kin mə in tukriraptərəkin narmamə minə e kasəhuak kimik.”

¹⁵ Mərig Yesu Yermaru rini-pən tukun mimə, “Yuvən. Yo yakwirpen ta in mə in tukrini-ərhav nhagik kimi narmamə ye tanə pisin pisin minə, mine namehuə minə, mine nəmə Isrel min. ¹⁶ Kini Yo jakpilhajoun in mə tukraməkeikei mivəh nəmhəyen tuk nhagik.”

¹⁷ Məkneikin, Ananaeas rivən ye nəkwai nimə a. Mərəhu-pən kwermın ye Sol mimə, “Piak Sol, Yesu Yermaru rımner-pə kin yo eikin e mə jakuə mor huvə mın nımrim, kini pəh Nanmın Rhakə rukwar iram. In e Yesu yame In rımterhav-pə tuk ik ye swatuk nıpig nımnamuə eikin e.” ¹⁸ Taktəkun əmə, nar kirik rəmhen kin nırigəvi kəmam rier ta ye nımri Sol, kini in rarha mın məm nar. Kini ye nıpig a kor mın baptaes iran. ¹⁹ Kini məvigın ta, marə mivəh mın nəsaninien.

*Sol ramni*ərhav Nəgkiarien Huvə kape Kughen apa Damaskes

Kini Sol rarə mın nıpig tiksın apa Damaskes iriə narmamə kape Yesu minə. ²⁰ Kini nıpig ruauə Damaskes, mivən ye nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel, mamni-ərhav mə Yesu in Ji Kughen. ²¹ Aikin, narmamə kisərig kisakur pik kin mhamə, “Ah. ?Rhawor? Kwən a in apa kupən in rımnamuh nəmə Jerusalem yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu. Khamə ta mə ramuə mın eikin e mə tukripik narmamə kape Yesu minə, mivən kimi jif pris.”

²² Mərig nəgkiarien kape Sol ramhaktə mamskai mapita nəgkiarien kape nəmə Isrel. Mamhajoun huvə mə Yesu in Kristo yame Kughen rımırpen.

²³ Sol ramni-əhrav Yesu, nəmə Isrel kamharai mhun nəgkiarien mə tukshopni in, ²⁴ mərig Sol ruirkun ta nərigien kapəriə. Nıpig fam, yenpig-yenpig yenaiyu, iriə kimisərer əswasig ye kwəruə ye yerkwanu ai, mə tukshopni Sol. ²⁵ Mərig yenaiyu kirik, narmamə kape Sol minə khakir in mhavən mhavai-pən in ye nitip ehua kirik, mharuk-pən nərəus iran, mhavi reiwaiyu ye nikar kəupə ye yerkwanu a, kini Sol rap mamvən.

Sol rımavən apa Jerusalem

²⁶ Sol rap mivən apa Jerusalem, mamarkut mə tukrikwasig kin narmamə kape Yesu minə. Mərig rikiriə rımnesik mə rameikuə irəriə mə in yermamə kape Yesu, kini kımnhagin kin. ²⁷ Kini kwən kirik, nhagin e Banabas, ruə masitu iran, mikir in mivən mwəm aposol minə. Mını-pən tuk əriə mə Sol rımnam Yesu Yermaru ye swatuk rəgkiar kimin. Kini Banabas rini-ərhav mimə Sol rımipəh niginien tuk nini-ərhavyen nhag Yesu apa Damaskes. ²⁸ Kini Sol rımnamarə iriə miriə mamvən yerkwanu minə ye Jerusalem mamətgha kin nini-ərhavyen nhag Yesu. ²⁹ Kini maməgkiar kimi nəmə Isrel yamə mine kamhani nəgkiarien kape nəmə Gris, kini masotgoh; kini iriə khamə tukhauh in mishopni. ³⁰ Nıpig in minə tiksın kisərig, khakir Sol misəsok pirə mhavən apa yerkwanu kirik nhagin e Sisaria, mishər-pən kin mə tukrivən isok apa yerkwanu a Tasas.

³¹ Kwasig ikin, nəməhuak minə fam rarkurao ikin minə Judia mine Galili mine Sameria, kasarə ye nəmərinyen. Kini Nanmın Rhakə ramasitu irəriə, mamor əriə kamhaskai, mamor əriə kamhapsaah. Kini iriə kamhasiai Yesu Yermaru.

Pita rımnor huvə nihu kwən kirik nhagin e Aeneas

³² Mərig Pita rımneriwək mamvən ikin minə; nıpig kirik rivən mamarha-pən kin nəməhuak minə apa Lida. ³³ Aikin a, rımnam yermamə kirik nikarin rımhə. Kwən a reinein nəriwəkien. In rımnapir əmə meriaji newk eit. Kwən ai nhagin e Aeneas. ³⁴ Kini Pita rini-pən tukun mimə, “Aeneas. Taktəkun ai, Yesu Kristo tukror huvə mın nıpram, ik takhuvə mın. Takhekimter mərəpvin-ərpvin kafam nimakuə məriwək mamvən.” Taktəkun əmə Aeneas rhekimter. ³⁵ Kini nəmə Lida mine Saron kisəm in, kisarar ye nərigien kapəriə mamhakwasig kin Yesu Yermaru.

Pita rivəh miragh pian a Dokas

³⁶ Yerkwanu a Jopa, piraovin kirik aikin ramni nəfrakisien ye Yesu, nhagin e Tabita Dokas.* Pian a, nıpig fam ramor nar huvə, masitu ye yavən hah minə. ³⁷ Nıpig a, rımivəh nımhəyen kirik, kini mımhə. Kəkwi, kor huvə nıpran kirəh kərəhu-pən ye nimə ye kwənmhan apa yerpirig əgkəp. ³⁸ Ikin a Jopa ipakə əmə tuk Lida, ror pən, nıpig narmamə

9:21: Wok 8:3 9:22: Wok 18:28 9:25: 2 Kor 11:32-33 9:26: Gal 1:17-19 9:27: 1 Kor 9:1 * 9:36: Nhag pian a, ye nəgkiarien kape nəmə Gris ramni “Dokas,” ye nəgkiarien kape nəmə Isrel, ramni “Tabita.” Nıpran ramni nar miragh huvə kirik kamni kimə “dia.”

kape Yesu minə apa Jopa kisərig mə Pita raməmir apa Lida, kisher-pən kin yermamə kiraru kiravən mwəm in. Miweikeikei kimin mirəmə, “Əriwak aihuaa muə.”

³⁹ Kini Pita rarar mikwasig kin əriu. Kini rivən mitərhav-pən tuk əriə, khakir in mishaktə mhavən ye kwənmhaan apa yerpirig əgkəp. Kini nipiahuaru minə khamhə-tan kin əriə, iriə fam khauə, misərer rao rao kin. Misasək, mishajoun Pita kin neipən yame Dokas rimijir nipig rimmamragh.

⁴⁰ Kini Pita rher-ərhav kin əriə, kini mənəmkur məhuak. Miwag-pən məm pian ai ruamhə ta mini-pən tukun mə, “Tabita, hekimter.” Məkneikin pian ai rarha-pən məm Pita, kini mhəkimter məkwətə. ⁴¹ Kini Pita rasitu iran mivi haktə in, ai rərer. Kini Pita rokrən kin narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu mine nipiahuaru yamə mine khamhə-tan kin əriə khauə, kini rhajoun əriə kin pian a mə ruəmragh min. ⁴² Kini nəvsaoyen kin norien a rarkurao fam ye Jopa. Kini narmamə khapsaah khauə mishatətə ye Yesu Yermaru. ⁴³ Kini Pita rarə min apa Jopa ror tu, iriu yermamə kirik nhagin e Saemon, yame kafan e wok in ramor apnəpeinə ye tiki kau mə tukjir kor narimnar kin.

10

Kughen rimməgkiar kimi Konilias

¹ Yermamə kirik, nhagin e Konilias, ramarə apa Sisaria. In yamehuə kirik kape mobael minə kamni kimə “Mobael kape Itali.” ² In mine kafan minə iriə kamhasiai pik Kughen kape nəmə Isrel. Kini in mivəhsi-pən mane ehua kimi yavən hah minə. Kini nipig m-fam, raməhuak kimi Kughen. ³ Nipig kirik, ipakə tuk tri klok yenaiyu, ye nipig atuatur kape nəhuakien, rimməm nəmrərhavyen kirik, məm huvə mə agelo kirik kape Kughen rimauə tukun mimə, “!Konilias!”

⁴ Kini Konilias rigin pik marha-əterik iran, mini-pən tukun mimə, “Əwəh, Yermaru. ? Rhawor?”

Kini agelo a rini-pən tukun mimə, “Kughen rinərig ta nəhuakien kafam. Minəm ta norien minə kafam, mə ik nimmnasitu ye yavən hah minə. Kini In ramərig ik. ⁵ Taktəkun ai, ik takher-pən kin narmamə tiksın khavən apa yerkwənu a Jopa, mhakir yermamə kirik mhauə ikin e. Yermamə a, nhagin əgkəp e Saemon Pita. ⁶ In ramarə iriu yermamə kirik nhagin e Saemon yame in yermamə kape norien narimnar kin tiki kau. Nimə kafan ramərer ye nikar-kar tahik.”

⁷ Kini agelo a rəgkiar fam, mapta iran. Məkneikin Konilias rokrən kin kafan yasitu mir kiraru mine mobael kirik yame ramsiai Kughen kape nəmə Isrel, mamasitu min iran, mə irisir tukrhuə mirhəm. ⁸ In rhoprai-pən nəmrərhavyen a kimi ərisir. Kini mher-pən kin ərisir kirhivən apa Jopa.

Pita min rəm nəmrərhavyen kirik

⁹ Kəni rəkwamir kin, yerkwəiha, nipig kwərə misir a karhəriwak hanə marhivən ye swatuk, ipakə əmə krhitərhav-pən apa Jopa, kini Pita rhaktə mivən apa ye tokrei nimə mə tukrəhuak. ¹⁰ Maməhuak mamvən, minəmkərəv pik. Kini nipig kamavaan hanə nan, in rəm nəmrərhavyen kirik. ¹¹ Məm mə napuə rimməkəwag. Rəm nar kirik rəmhen kin tapolen ehua rameiwaiyu-pə ye tokrei tanə; kavi rameiwaiyu ye nikarin minə. ¹² Kini nar miragh minə pisin pisin kape tokrei tanə kasərer-pən ye tapolen a: yamə mine kaserko, mine yamə mine kasəriwək, mine man minə pisin pisin. ¹³ Kini rərig nəgkiarien kirik ramni mimə, “Pita. Hekimter, muh nar miragh minə a kirik mən.”

¹⁴ Kini Pita rini-pən tukun mimə, “Yermaru. !Yakapəh! To yakpəh nənien narimnar minə e yame rəmkimik ye nimrim.”

¹⁵ Kini mərig nəgkiarien a rimə, “Takpəh niniyen mə nar kirik rəmkimik yame Yo, Kughen, yakamni mə rhuvə əmə, ripəh nəmkimikien.”

¹⁶ Kimiwəgkiar tuk narimnar minə a m-kisisər; kwasig ikin, kirəhsi-ta tapolen a, rhaktə mivən ye neai.

Yermamə kisisər kape Konilias kirhivən mirhəm Pita

¹⁷ Kini Pita ramarkut hanə mə tikrirkun nīprai nəmərəhavyen yame in rimməm, mərig kwərə misir yamə misir e Konilias rimmher-pən kin ərisir, kirhuə. Mirhaiyoh kin nimə kape Saemon, mirhuə, mirhəm. Kini marhərer ye kwəruə ye nimə kafan. ¹⁸ Kini mirhokrən mirhimə, “!Ei! ?Yermamə kirik eikin e nhagin e Saemon Pita uə?”

¹⁹ Kini Pita ramətərig hanə kin nīprai nəmərəhavyen kafan, mərig Nanmin Rhakə rini-pən tukun mimə, “!Ei! Ərig-ru. Kwərə misir kisisər e karharha kin ik. ²⁰ Hekimter, meiwaiyu mivən məm ərisir. Mərig rikim tukripəh nəsikien mə to nakpəh nīkwasigien kin ərisir, mərig in ai Yo e yimnher-pə kin ərisir mə tukrhurə.”

²¹ Məkneikin Pita reiwaiyu mivən mini-pən tuk ərisir mə, “Yo e yermamə yame kimisir nakarharhakin. ?Nakrhimə rhawor?”

²² Kini kirhimə, “Yamehuə kirik kape mobael, nhagin e Konilias, rimmher-pə kin əmasir. In yemə atuatur kirik; ramsiai Kughen kape nəmə Isrel. Kini nəmə Isrel kharkun mə in ror məkna. Agelo kirik kape Kughen ruə mini-pən tukun mə tukrokrən kin ik, takvən apa iman yerkwanu. Pəh in rərig nəgkiarrien kafam.” ²³ Məkneikin Pita rikir ərisir mhavən ye nəkwai nimə. Yenaiyu, kisapir aikin.

Pita rivən məm Konilias mhoprail nīprai nəmərəhavyen kafan

Kəni rikwamer kin, Pita rarar mikwasig kin kwərə misir a. Kini nəməhuak minə min tiksın ye yerkwanu a Jopa, khakwasig min kin. ²⁴ Kəni rikwamer min kin, rivən mitərhav pən yerkwanu a Sisaria. Kini aikin a, Konilias mine kafan minə, mine kafan narmamə yamə mine in rimmokrən kin əriə, kaseito kin Pita. ²⁵ Nīpig Pita rimavən yerkwanu kape Konilias, Konilias ruə mənimkur ye nihu Pita mivəhsi-pən nisaiyen kimin. ²⁶ Mərig Pita rivəh-si haktə min in, mini-pən tukun mimə, “Hekimter. Yo min yo yermamə əmə.”

²⁷ Kwəgkiar, miravən apa imə, kini Pita rəm mə narmamə khapsaah kwənhauə ta aikin. ²⁸ Kini Pita rini-pən tuk əriə mimə, “Kimiə m-fam nakharkun huvə mə natuakəmien kapəmawə ramni-əhu mə nəmə Isrel tukhapəh nhavəniyen ye nəkwai nimə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape nəmə Isrel kini mhapəh nisəriwak-kwisien. Mərig Kughen rimmhajoun yo mə jakpəh niniyen mə narmamə tiksın kisəmkimik ye nimrin uə kisahas. ²⁹ Ror pən, nīpig naksokrən kin yo mə jakuə eikin e, yakpəh nīpəhyen, yakarar əmə mamuə. Mərig yakmə jakaiyoh əmiə mimə, ‘?Kimiə nimisokrən kin yo tuk naha?’ ”

³⁰ Kini Konilias rini-pən tukun mimə, “Nīpig kisisər ruə mivən,* ye tri klok yenaiyu, ror məkneikin taktəkun, yo yimnaməhuak ye nəkwai nimə kafak. Taktəkun əmə yermamə kirik yame kafan neipən raməsiə, rimatərhav-pə, mərəer ye nimirik. ³¹ Mini-pə tuk yo mimə, ‘Konilias. Kughen rinərig ta nəhuakien kafam. Rimməm ta norien minə kafam, mə ik nimnasitu ye yavən hah minə. ³² Taktəkun ai, ik takher-pən kin narmamə tiksın khavən apa yerkwanu a Jopa, mhakir yermamə kirik mhauə eikin e. Yermamə a, nhagin əgkəp e Saemon Pita. In ramarə iriu yermamə kirik nhagin e Saemon yame kafan e wok nor-apnəpəneiyeen ye tiki kau tuk nijirien mor narimnar kin. Nimə kafan ramərəer ye nīkar-kar tahik.’ ³³ Ror pən taktəkun əmə yimnher-pre kin kwərə misir e, mə tukrhikir ik mirhuə. Kini rhuvə pik mə nakuauə. Taktəkun ai kimawə fam yaksərəer ye nimir Kughen, mamhawhin əmə mə jaksərig naha nəgkiarrien yame Kughen rimirvəhsi-pre kim ik mə ik takni tuk əmawə.”

*Pita ramni-ər*hav mə Kughen rimirpen narmamə ye kantri pisin minə fam mə tukhauə mharkun In

³⁴ Kini Pita raməgkiar mamni mimə, “Taktəkun yakwirkun mə Kughen ramor rəm nəmhen kimi nəmə kantri pisin minə fam, ³⁵ kini rikin ragien tuk narmamə ikin minə fam yamə mine kamhasiai In, kini misor nar yame ratuatur.

10:26: Wok 14:13-15; Rev 19:10 * 10:30: Nīpig nəmə Isrel kasəvheikin nīpig minə, ror pisin ye norien yame nəmə Vanuatu kasəvheikin nīpig minə. Nar Isrel kisəvhuekin nīpig minə a mhamə “nīpig kuas,” mərig tukmə nəmə Vanuatu kimisəvheikin nīpig minə a, tukhani mhamə, “nīpig kisisər.” 10:34: Dut 10:17; Rom 2:11

³⁶ “Kimiä nakwənharkun ta nəgkiarien yame Kughen rimivəhsi-pən kimi nəmə Isrel. Nəgkiarien Huvə a ramni-ərhav mə narmamə tukhavəh nəmərinyen tuk nhatətəyen ye Yesu Kristo, yame In Yermaru kape narmamə minə fam. ³⁷ Kini kimiä nakharkun narimnar yame rimatərhav-pə e Judia. Jon Baptaes rimini-ərhav baptaes, kwasig ikin, narimnar minə a ripirikakun. ³⁸ Rəmhen kin Kughen rimnher-pə kin Nanmin Rhakə kimi Yesu, mivəhsi-pən nəsaninien kimin. Kini ai, Yesu rimnarkurao, mamor huvə pən kimi narmamə. Kini narmamə yamə mine kasəmīr ye kwermi Setan, Yesu rivəh-si ta əriə, mor huvə əriə, meinai Kughen ramarə iran.

³⁹ “Kini kimawə yimisəm narimnar yame rimnor apa Jerusalem mine yerkwānu minə tiksīn apa Judia. Kini yimisəm min mə kimisarkwətərkīn-pən In ye nai kamarkwōkin, kini rimhə. ⁴⁰ Mərig ye nīpig yame ror kīsīsər kin, Kughen rimnor In rimragh min. Kini mor əpu In kimi narmamə mə tuksəm mə In rimimragh min. ⁴¹ Pəh nien mə narmamə minə fam kimisəm In, mərig narmamə əmə iriə e yame Kughen rimirpen ta əriə mə tuksəm. Kimawə e yimisəvigīn mhanim kwis kimawə min nīpig rimimragh min ye nimhəyen. ⁴² Kini Yesu a in a rimini-pə tuk əmawə mimə jakasəkeikei mhani-ərhav nhagin, mhani-ərhav mə Kughen rimivəh-si haktə In mə In tukrəkir narmamə yamə mine kamhamragh, mine yamə mine kwənhamhə ta. ⁴³ Kini profet minə kupən kimnhani ta In, mhamə narmamə minə fam yamə mine kashatətə ye Kughen, Kughen tukrivəh-si ta narpinien kape təvhagə hah kapəriə ye nhagin.”

Nanmin kape Kughen rimneiwaiyu ye narmamə minə

⁴⁴ Pita raməgkiar hanə, Nanmin Rhakə reiwaiyu ye narmamə yamə mine kasətərig kin in. ⁴⁵ Kini nəmə Isrel yamə mine kamhani nəfakisien ye Yesu yamə mine kimnhatərhav apa Jopa iriə Pita, mhauə, misəm, kisakur pik mə Kughen rivəhsi-pən ta nihuvəyen a Nanmin Rhakə kimi narmamə yamə mine pəh nien mə nəmə Isrel. ⁴⁶ Kisakur pik kin meinai kimisərig narmamə minə a kasəgkiar ye nəgkiarien kape tanə pisin pisin minə, masəgnəgin Kughen.

Kini Pita rini-pən tuk əriə mimə, ⁴⁷ “Narmamə minə e kwənhavəh ta Nanmin kape Kughen rəmhen kin yame kitawə kimnhavəh. ?Pa nhagin tukrətəpig kin əriə mimə tukhapəh nisorien baptaes ye nu?” ⁴⁸ Kini in rimə iriə tuksor baptaes ye nhag Yesu Kristo. Kini iriə kimisaiyoh-pən in mhamə in tukrarə kəskəh min iriə min.

11

Pita rimnəvsao kimi nəməhuak minə

¹ Kini aposol minə mine nəməhuak minə ye yerkwānu minə ye Judia kimisərig nəvsaoyen mə nəmə minə a pəh nien mə nəmə Isrel iriə min kamhani nəfrakisien ye nəgkiarien kape Kughen. ² Kini Pita rivhiak mivən Jerusalem, mərig nəməhuak yamə mine khani mhamə tukaməkeikei kivəh nao kimi narmamə, iriə kimnhani nīkarin, ³ mhani mhamə, “?Rhawor e ik nimavən ye nimə kape nəmə kīpəh nivəhyen nao kimi əriə, maməvigīn kimiə miriə?”

⁴ Kini Pita rimnəvsao kimi əriə kin narimnar fam yame rimnəm apa Sisaria. ⁵ Mamni mimə, “Nīpig yimnaməmīr apa Jopa, maməhuak məm nəmrərhavyen kirik. Məm nar kirik rəmhen kin tapolen rimneiwaiyu-pə ye tokrei tanə; kavi rameiwaiyu ye nīkarin minə reiwaiyu ipakə tuk yo. ⁶ Yakarha-pən huvə a tapolen a, kini məm nar miragh minə pisin pisin kape tokrei tanə kasərer: yamə mine kaserko, masəriwək, mine man minə pisin pisin. ⁷ Kini yimnərig nəgkiarien kirik ramni mimə, ‘Pita. Hekimter, muh nar miragh minə a kirik mən.’ ⁸ Mərig yo yakmə, ‘Yermaru. !Yakapəh! To yakpəh nənien narimnar minə e yamə mine kisəmkimik ye nīrim.’ ⁹ Kini yimnərig min nəgkiarien a risi-pən apa ye rao ye neai mimə, ‘Takpəh niniyen mə nar kirik rəmkimik yame Yo,

Kughen, yakamni mə rhuvə əmə, rīpəh nəmkimikien.’ ¹⁰ Yimawəgkiar tuk narimnar minə a m-kisisər; kwasig ikin, kirəh-si ta tapolen a, rhaktə mivən ye neai.

¹¹ “Ye nīpig atuaturk əmə a, kwərə misir kisisər krhitərhav-pə ye nəkwai nimə yame yakasəmīr ikin. Iriə apa Sisaria kimisher ta kin ərisir mə tukrhua mīrhikīr yo mīrhuvən apa Sisiria. ¹² Kīni Nanmin kape Kughen rimini-pə tuk yo mimə, ‘Rikim tukrīpəh nəsikien mə to nakpəh nikwasigien kin ərisir.’ Kīni piaturawə minə iriə sikis kimnhakwasig kin yo, mhavən, misauru-pən ye nəkwai nimə kape Konilias. ¹³ Kīni in rīni-pə tuk əmawə mə in rīmnəm agelo kirik ruə marer ye nəkwai nimə kafan mīni-pən tukun mimə, ‘Takher-pən kin narmamə tiksin khavən apa Jopa tuk kwən kirik yame nhagin əgkəp e Saemon Pita. ¹⁴ In tukrini-pre nəgkiarien kirik tuk əmiə, pəh Kughen tukrīvəh mīragh ik mīne kafam narmamə minə kin.’

¹⁵ “Kīni nīpig yimisəgkiar hanə, Nanmin kape Kughen rimneiwaiyu ye nəmə tanə pisin pisin minə rəmhen kin yame rimauə irətawə e nəmə Isrel kupən. ¹⁶ Kīni rikik raməsik nəgkiarien kape Yermaru kapətawə yame rimini kupən mimə, ‘Jon rīmnor baptaes irəmiə kin nu; mərəg tukrīpəh norien tu, Kughen tukror baptaes irəmiə kin Nanmin Rhakə.’ ¹⁷ Kīni tukmə Kughen rīvəhsi-pən nīhuvəyen a Nanmin Rhakə kimi nəmə tanə pisin pisin minə rəmhen kin yame rīmivəhsi-pə kimi ətawə nīpig kitawə kimnhani nəfrakisien ye Yermaru Yesu Kristo, rhuvə əmə. Yo yermamə əmə, to yakpəh nīni-əhuyen Kughen tuk naha nhagin yame In rorkeikei mə tukror mīn kimi nəmə tanə pisin pisin minə.”

¹⁸ Nīpig iriə kisərig nəgkiarien a kape Pita, kisapnāpig. Mīsəgnəgin Kughen, mhani mhamə, “Tukmə ror Kughen rīmnor ta swaturk tuk narmamə yamə mīne pəh nien mə nəmə Isrel, iriə mīn kharkun nisararien ye nərigien kapəriə tuk təvhagə hah kapəriə, pəh Kughen tukrīvəh mīragh əriə.”

Niməhuak apa Antiok

¹⁹ Kīni mərəg, kupən, nīpig Sol mīne in minə tiksin kimishopni Steven, misarar masor-ahas-pən mīn kimi narmamə yamə mīne kishatətə ye Yesu, kisap, mhavən isok. Iriə tiksin kisap mhavən apa Fonisia, tiksin apa Saepras, kīni tiksin khauə apa Antiok. Kīni mamhani-ərhav Nəgkiarien Huvə kape Yesu. Kīni mərəg kasəgkiar əmə kimi nəmə Isrel. ²⁰ Mərəg tiksin, iriə nəmə Saepras, mīne Saerin, kimnhauə apa Antiok, kīni mamhani-ərhav mīn Nəgkiarien Huvə kape Yesu Yermaru tuk nəmə Gris. ²¹ Kīni Kughen rīmnasitu irəriə, narmamə khapsaah kisarar ye nərigien kapəriə, mamhani nəfrakisien ye Yesu.

²² Nəməhuak minə apa Jerusalem kimisərig nəvsaoyen kin, kīni kisher-pə kin yermamə kirik nhagin e Banabas ruə e Antiok. ²³ Banabas ruə mītərhav-pə, məm mə Kughen ruivəhsi-pən ta nīhuvəyen kimi nəmə aikin, kīni Banabas, rikin ragien pik. Mamor kwirig kimi əriə mə tukasəkeikei mhavəh tīm tīm Yesu Yermaru yerkiria m-fam. ²⁴ Banabas in yemə huvə kirik. Nanmin kape Kughen rukwar iran. Kīni nhatətəyen kafan riskai. In ravi narmamə khapsaah kamhakwasig kin Yesu Yermaru.

²⁵ Kīni kwasig ikin, Banabas rīvən apa Tasas mamarha-kin Sol. ²⁶ Nīpig rīmnəm Sol, rikir, iriu mīravən apa Antiok mwarə apaikin kape newk kirikianə. Mwofugin iriə nəməhuak minə aikin, mawəvəhwag kimi narmamə khapsaah. Ikin a Antiok, kimirikakun kīni narmamə kape Yesu Kristo minə kimə, “Kristin.”

²⁷ Ye nīpig a, profet minə tiksin khatərhav a Jerusalem mhavirə mhavən Antiok. ²⁸ Iriə kirik, nhagin e Akabus, Nanmin Rhakə ramarə iran, rīmirkun məkupən mimə sweiwei ehua kirik tukruh narmamə m-fam. (Kīni profesi e rimauə minor nəfrakisien kin ye nīpig yame Klodias rīnnamehua ye nəmə Rom). ²⁹ Kīni narmamə kape Yesu minə apa Antiok kimisorkeikei mə tuksasitu ye narmamə kape Yesu minə apa Judia, misher-pən kin mane

11:14: Wok 16:31

11:15: Wok 10:9-48

11:15: Wok 2:4

11:16: Wok 1:5

11:18: Wok 13:48; 14:27

11:19: Wok 8:1-4

11:22: Wok 4:36

11:25: Wok 9:30

11:28: Wok 21:10

kirikianə kirikianə yame ratuatuk ye nirkunien kapəriə. ³⁰ Kisor məknakin, misəruhu-pən mane a ye kwermi Banabas mine Sol mə tukravən mwəruhu-pən ye kwermi elda minə ye niməhuak apa Jerusalem.

12

Kughen rimirəhsi-ərav Pita ye kalabus

¹ Ye nipig a, king kape nəmə Rom, nhagin e Herod*, rimiraptərakin nəməhuak minə tiksin mimə tukruh əriə. ² Mini-pən tuk kafan narmamə minə mə tukhavən mharaptərakin Jemes, piau Jon, misəru-ta kapən kapə. ³ Kini rimnhopni-ta Jemes məm mə nəmə Isrel, rikiriə ragien tukun, rarə mini-pən min tuk kafan narmamə minə mə tukharaptərakin min Pita. Kiraptərakin Pita ye nipig kape nəviginien ehua e kamni kimə “Nəniən Bred yame yis rirkək iran.” ⁴ Kharaptərakin Pita, mhrəhsi-pən ye kalabus. Kini Herod rimini mə mobael 16 tuksərer əswasig kin, kuas kuas ye aoa minə fam, yenpig mine yeraan. Herod rikin raməsik mimə nipig nəviginien ehua tukror infamien, in tukrikir Pita muə ramərer ye nimri mirh. ⁵ Mərig nipig Pita raməmır hanə ye kalabus, nəməhuak minə kasəhuak əusik-əusik tukun.

⁶ Kini tikəni rəkwamir kin, Herod rimə ta mə tukrərip Pita ye nimri mirh. Mərig yenpig, Pita raməmır ye kalabus mamapir ye kwerkwan ye mobael mir kiraru. Karkwəji in kin jen kiraru: kirik raməker-pən ye kwermi mobael kirik, kirik raməker-pən ye kirik. Kini mobael kiraru kawarer ye kwəruə mawarha tukun. ⁷ Taktəkun əmə, agelo kape Kughen ritirhav-pə tukun. Kini məsiə rakhak ye nəkwai kalabus. Kini agelo a rinhai kwerkwai Pita mimə, “Ei. !Ərer aihuaa!” Taktəkun əmə jen mir yame e kawəker-pən ye kwermi Pita kimiraier-ta atuk.

⁸ Kini agelo ai rini-pən tukun mimə, “Vəhsi-pən kafam sot mine sandel.” Kini Pita ror nar yame agelo rimini. Kini agelo a rini-pən tukun mə, “Takvəhsi-pən kafam kot, mikwasig kin yo.” ⁹ Kini Pita rikwasig kin, miratərhav ye nəkwai kalabus. Mərig in ripəh nirkunien mə nar yame agelo a ramor iran ror nəfrakisien kin; rikin rəsik mə ta mə in raməmırhav əmə. ¹⁰ Kini iriu kirauə mwapita mobael yame ramərer əkupən mamarha, kini mirauə mwapita yame ror kiraru kin. Kwasig ikin, kirauə miratərhav-pə ye kwəruə yame kimnor kin aean. Kwəruə a kamtərhav-pən ikin, kamavən Jerusalem. Kini ye nipig a, kwəruə ai rəhitə atuk, kini iriu kiratərhav. Mawəriwak ye swatuk miravən. Taktəkun əmə agelo ai rəta ye Pita mamvən.

¹¹ Məkneikin, Pita, rikin rarə, kini rimə, “Ei. Yakəm yakirkun mə nar e in ror nəfrakisien kin. Yesu Yermaru rimnher-pə kin agelo kafan mə tikrırəh-si ta yo ye kwermi King Herod mine narimnar minə yame nəmə Isrel khamə tuksor irak.”

¹² Pita rəm rirkun mə Kughen ruirisin in, taktəkun əmə, rivən imei Meri, nisin Jon Mak. Narmamə khapsaah kwənhauə ta ye nəkwai nimə a masəhuak. ¹³ Kini Pita rəsik-əsik tapig ye nimə a. Kini yasitu kirik, nhagin e Roda, ruə mə tukrəhitə. ¹⁴ Kini in mərig riki Pita, ruirkun mə Pita a; kini rikin ragien pik tukun, kini mərugin nəhitəyen, kini maiyu əmə mivən mini-əsah-pən iran mimə, “!Ei! Narimnə əpə. Pita ramərer ye kwəruə apa iruə.”

¹⁵ Kini iriə khani-pən tukun mhamə, “Nikam. Nakeno-eno.”

Kini raməkeikei mamni mimə, “Nikam. Yo yakamni əfrakis.”

Kini iriə khani-pən tukun mhamə, “Nikam. ?Tukmə ror agelo əmə kafan uə?”

¹⁶ Mərig Pita ramərer hanə iruə maməsik-əsik tapig. Kini iriə khavən misəhitə, misəm in, kisakur kin. ¹⁷ Kini Pita rimini-əhu əriə mə tukhapim. Kini maməvsao kin Yesu Yermaru rimivəhsi-ərhav in ye kalabus. Kini mimə, “Taksəvsao kin kimi Jemes† mine kitawə minə tiksin.” Rəgkiar ta kini map.

11:30: Wok 12:25 * 12:1: King e nhagin e Herod Agripa. Pəh nien mə Herod Antipas. 12:10: Wok 5:19 † 12:17: Jemes e ror pisin ye Aposol Jemes yame King Herod rimnhopni kupan (ye Wok 12:2).

¹⁸ Kəni rikwamer kin, yenpig-yenpig, mobael yamə mine kasarha tuk Pita ye kalabus kasaiyoh-aiyoh əriə minə kin, mərig kiseinein mə naha nhagin rimnor Pita. ¹⁹ Kini King Herod rini-pən tuk əriə mə tukhavən misarhakin Pita; mərig khapəh nisəmien. Kini ai, King Herod rərıp mobael minə a ye nimri mirh, mivəhsi-pən narpinien kimi əriə mə tukasəkeikei mhamhə.

Kughen rivəhsi-pən narpinien kimi yermaru kape nəmə Rom, kini rimhə

Kwasig ikin, King Herod rimatərhav Judia, məsok pirə, mivən apa kwənmhan kirik kamni kimə, Sisaria. ²⁰ Ye nıpig a, narmamə ye taon mir e Taea mine Saedon kimisotgoh iriə min, kini rini-əhu nəviginien mə tukripəh nherpən-ien kin. Kini iriə kimisaiyoh nasituyen kin Blastus, yame in ramehuə ye nautə kape King Herod. Kimnhavi nərigien kafan mə tukrokrən kin Herod ruə, pəh kisəruəhu nəmərinyen iriə min, mə tukrəta min ye nəviginien rivən min kimi əriə.

²¹ Kini kwənhauə ye nıpig yame Herod rimini mə tukrəm əriə iran, kini rivəhsi-pən neipən huvə kafan yame ramhajoun mə in ramarmaru; mivən məkwətə ye kwənmhan kape king, mivəhsi-pən nəgkiarien kafan kimi əriə. ²² Kini iriə kisokrən apomh mhamə, “Yermamə e raməgkiar, pəh nien mə yermamə əmə, mərig in kughen kirik.” ²³ Mərig Herod ripəh nivəhsi-haktəyen Kughen, məkneikin, Kughen rher-pə kin kafan agelo ror Herod rimir. Kini wom minə kisən tıpeiwə iran, rimhə.

²⁴ Ye nıpig a, nəgkiarien kape Kughen rarkurao. Narmamə khapsaah khani nəfrakisien iran.

²⁵ Kini Banabas mine Sol kwəgkiar fam apa Jerusalem, mirarerig-pə Antiok, mirəkir kwən kirik nhagin e Jon Mak irisir min.

13

Kughen rimirpen Banabas mine Sol mə tukrəni-ərhav Nəgkiarien Huvə kape Kughen

¹ Ye niməhuak apa Antiok, profet minə mine nəmhajoun minə kasarə aikin. Iriə e: Banabas, mine Sol, mine Simeon (yame kamni kimə yemapig), mine Lusias yemə Saerin, mine Manaen (apa kupan in yermamə kirik kape King Herod Antipas). ² Kasarə, kini nıpig kirik, kisəpəh nəviginien masəhuak kimi Kughen. Kini Nanmin Rhakə ruə mini-pən tuk əriə mimə, “Yakorkeikei mə takhavəh-si haktə Banabas mine Sol pəh iriu tukwor nar yame yakamokrən kin əriu mə tukwor.” ³ Kimisor infamien ye nəhuakien mine nıpəhyen nəviginien, kini misəruəhu-pən kwermiriə ye kapəriu kapə tuk niwəhsihaktəyen əriu. Kini misher-pən kin əriu mə tukravən.

Banabas mine Sol kirani-ərhav Nəgkiarien Kape Kughen apa Saepras

⁴ Nanmin Rhakə rivəhsihaktə-ta Banabas mine Sol, kini kwəsok pirə miravən apa Selusia, kini miwat-pən ye nəkwai rao ehua kirik, miravən apa kwaji tanə kirik kamni kimə “Saepras.” ⁵ Miravən miratərhav-pən apa Saepras, miravən mirəvhiak apa yerkwanu kirik kamni kimə “Salamis.” İkin aikin a, karəni-ərhav nəgkiarien kape Kughen ye nəkwai nimə kape nofuginien minə kape nəmə Isrel. Kini Jon Mak rimnasitu irəriu.

⁶ Kini irisir kirharkurao ye tanə a, mirhivən mirhatərhav-pən min yerkwanu a Pafos. Kini ikin aikin a, kirhəm kleva kirik, nhagin e Bajisas. In yemə Isrel, yame in profet eikua kirik. ⁷ Kleva a, in yasitu kirik kape gavman kape tanə a. Yaməhuə a, nhagin e Sejas Polas, nirkunien kafan rehuə. Kini in rokrən kin Banabas mine Sol mə tukrauə mwəm in, meinai in rorkeikei mə tukrərig nəgkiarien kape Kughen. ⁸ Mərig kleva a, Bajisas, ramni hah Banabas mine Sol. (Nhag kleva a, ye nəgkiarien kape nəmə Gris, kamni kimə “Elimas,” nıpran ramni mə “kleva.”) Ramarkut mə tukrukreikin nərigien kape yamehuə a, mə

tukripəh niniyen nəfrakisien ye Yesu. ⁹ Kini Sol, yame nhagin min kirik kamni kimə Pol,* Nanmin kape Kughen ramarə iran. Rarha-pən məm kleva a Elimas, ¹⁰ mini-pən tukun mimə, “Ik kwajikovə atuatur kape Setan. Ik nakamni hah narimnar fam yame rhuvə. Ik yermamə kape təvhagə hah mine neikwəyen. Nipig m-fam nakaukreikin swatur atuatur kape Kughen. ¹¹ Taktəkun əmə, kwermi Kughen tukripəh ik, nimirim tukripis. Takpəh nəm-pipom-ien nikhakien.”

Taktəkun əmə kleva ai rəm nətokien rəpignap muə muvrig əpis nimirin. Kini in rimnəriwək mamərav-ərhav əmə mamarkut mimə yermamə kirik tikrivəh kwermim mikir in. ¹² Kini gavman a rəm nar a rimnor, rakur pik kin nəvhagien kape Pol mine Banabas, kini mamni nəfrakisien ye nəgkiarien kape Yesu Yermaru.

Banabas mine Pol kiravən apa Antiok

¹³ Kini Pol mine in minə tiksın kimnhavən apa Pafos, mhavən ye rao ehua kirik, mhavən apa kwənmhan kirik kamni kimə Pamfilia. Mhavən mhavhiak ye yerkwanu kirik kamni kimə Pega. Ikin aikin a, Jon Mak rimnəpəh əriə ikin mirerig mamvən apa Jerusalem. ¹⁴ Kini iriə kisarar apa Pega, miseriwək mamhavən apa yerkwanu kirik kamni kimə Antiok, apa Pisidia. Ye nipig kape Sabat, khavən ye nəkwai niməhuak kape nəmə Isrel, misəkwətə. ¹⁵ Kəvheikin nəkwəkwə kape Loa kape Moses mine nəkwəkwə kape profet minə kupən, kini kwasig ikin, namehua kape niməhuak minə kisaiyoh əriə mhamə, “Yo minə tiksın. Tukmə kimiə nakamhavəh nəgkiarien kirik tuk nərip-tim-timien nəmə iku, hani-ərhav.”

¹⁶ Kini Pol rhekimter, mini-əhu əriə mə tukhapim, kini mimə, “Nəmə Isrel, mine nəmə iku pisin pisin minə yamə mine nakhasiai Kughen kape nəmə Isrel, kimiə fam taksətərig kin nəgkiarien kafak. ¹⁷ Kupən, Kughen kape nəmə Isrel rimirpen kaha kapəməwə minə, kini nipig kimisarə rəmhen kin yepsipis minə Ijip, Kughen rivəh-si haktə əriə mor əriə khauə mhapsaah. Ye nəsaninien ehua kafan, In rirəhsi-ta əriə ye kwermi nəmə Ijip. ¹⁸ Kini khavən misarə ye kwənmhan əkwak miseriaji newk foti, masor təvhagə hah; mərig Kughen rapəh nipəhyen əriə. ¹⁹ In rimnor narmamə minə kape nəmə Isrel kamhauh gavman minə kape tanə seven yamə mine kasarə ye tanə a Kenan; kini mivəhsi-pən tanə a kapəriə kimi ripməwə minə, mə kapəriə. ²⁰ Narimnar a rimnor rivəh nipig rəmhen kin newk 450.

“Kwasig ikin, Kughen rivəh-si haktə namehua kapəriə minə mə tuksarmaru irəriə, mhauə miseriaji nipig kape profet kirik nhagin e Samuel. ²¹ Nipig a in a, kimisaiyoh Kughen mhamə iriə kisorkeikei mə tukhavəhsi-haktə king kirik kapəriə. Kini Kughen rivəh-si haktə yermamə kirik nhagin e Sol, kwajikovə kape Kis. In kwənərəus kape Benjamin. Sol rimnehua irəriə rəmhen kin king kapəriə kape newk foti. ²² Kini ai Kughen rirəhsi-əhu Sol, kini mivəhsi-haktə Deved mor king kin kapəriə. Kughen rəgnəgin King Deved mimə, ‘Yakəm yakirkun mə Deved e, kwajikovə kape Jese, norien kafan ratuatur ye rikik. In yermamə kirik in ramor rikik.’ (1 Saml 13:13; 16:12)

²³ “Kini taktəkun ai, Kughen ruəvəh-si haktə mikip King Deved kirik, nhagin e Yesu, mə tukrivəh miragh narmamə, rəmhen kin yame Kughen rimirpen-ta kupan. ²⁴ Mərig kwasig ikin Yesu ruə mirikakun kafan wok, Jon Baptaes rimnamni-ərhav tuk nəmə Isrel mimə, ‘Taksarar ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə hah kapəmiə, misor baptaes.’ ²⁵ Kini nipig kape Jon Baptaes ruə ipakə tuk nərkinien kafan wok, kini rimini-pən tuk əriə mimə, ‘?Kimiə nakharkun mə yo pa? Pəh nien mə yo e yermamə Kughen rimini ta. Takasətərig kin yo. Yermamə kirik e ramua, yo yakpəh nəmhenien mimə yo jakrisin ta nəərəus ye kafan sandel.’†

* 13:9: Nhag e “Sol” in nəgkiarien kape nəmə Isrel; kini nhag e “Pol” in nəgkiarien kape nəmə Rom. Nipig Sol rimavən mor wok iriə nəmə Rom, maməri-pən narəyen kapəriə, mukreikin nhagin muə nəgkiarien kape nəmə Rom. 13:11: Wok 9:8 13:13: Wok 15:38

13:17: Eks 1:7; 6:6; 12:51 13:18: Nam 14:34; Dut 1:31-32 13:19: Dut 7:1; Jos 14:1 13:20: Jdg 2:16; 1 Saml 3:20 13:21: 1 Saml 8:5,19; 10:20-24 13:22: Sam 89:20 13:23: 2 Saml 7:12-16 13:24: Mat 3:1-2

† 13:25: Nəgkiarien e kape Jon Baptaes raməmir ye Mak 1:7; Jon 1:20, 27.

²⁶ “Yo minə tiksın, kimiə kwənərəus kape Ebrahim, mine kimiə nəmə tanə pisin pisin minə e nakamhasiai Kughen kape nəmə Isrel. Kughen rimivəhsi-pə Nəgkiarien kape swatuk yame tukrivəh miragh narmamə iran. ²⁷ Nipig Yesu rimatərhav-pə əmə, nəmə Jerusalem mine namehuə kimiseinein mə In a In yermamə yame Kughen rimirpen. Kini miseinein nəgkiarien kape profet minə kupən yame kaməvheikin ye Sabat minə fam. Məkneikin, kimishopni Yesu rəri-pən nəgkiarien kape profet minə kupən. ²⁸ Kini iriə khapəh nisəm-pawk-ien mə In rimnor norien has kirik yame ratuatuk mə tukrimhə tukun, kini kisasar, misəkeikei kimi Paelat, yamehuə kape nəmə Judia, mə tukhopni Yesu. ²⁹ Kimisor fam narimnar a rəri-pən nəgkiarien kape profet minə kupən. Kimnharəh-si-əhu nipran ye nai kamarkwao kin, mharəh mhavən, misəru-pən ye nəpəæg kapier. ³⁰ Mərig Kughen rimnor In ramragh min ye nimhəyen. ³¹ Kini rimimragh min, mitərhav-pə tuk narmamə kafan minə. Narmamə minə a, kimiseriwək kwis iriə Yesu kupən. Kharikakun Galili, mhauə miseriaji-pə ye Jerusalem. Kini taktəkun ai, narmamə minə a kamhani-ərhav-pən kimi piautawə minə e, nəmə Isrel, mə iriə kimisəm əfrakis Yesu, mhani mhamə In rimimragh əfrakis.

³² “Kini kimawə yimnhauə ikin e tuk nini-ərhavyen Nəgkiarien Huvə kimi əmiə. Nirpenien yame Kughen rimini-pən tuk kaha kapətawə minə kupən, ³³ ruini-ta tuk ətawə, nimikipriə. Rimnor Yesu rimragh min ye nimhəyen, rəri-pən nəgkiarien ye Ol Sam japta tu yame ramni mimə,
“ ‘Ik kafak kwajikovə.

Yimirəh Ik e towei.’

(Sam 2:7)

³⁴ “Kughen ruini-ərhav ta ye Nəkwəkwə kape Kughen mimə tukror Yesu ramragh min ye nimhəyen kafan, mərig In tukripəh min nimhəyen; nipran to rapəh nəmətitiē. Kini mamni mimə,

“ ‘Yo jakvəhsi-pre nihuvəyen kimik rəmhen kin yame yimirpen-ta mə jakwəhsi-pən kimi King Deved.’

(Aes 55:3)

³⁵ “Kini nəgkiarien pisin kirik ye Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“ ‘Ik to nakpəh nipəhyen mə niprai yemə rhakə kafam tukrəmətīt.’

(Sam 16:10)

³⁶ “Nipig King Deved rimamragh, in mamor narimnar yame Kughen rorkeikei. Kwasig ikin, rimhə. Kinim in iriə kafan kaha minə. Kini nipran ruəmətīt ta. ³⁷ Mərig niprai Yesu yame Kughen rimnor rimragh min ye nimhəyen, in ripəh nəmətitiē. ‡

³⁸⁻³⁹ “Ror pən, yo minə tiksın, takasəkeikei mharkun huvə nəgkiarien yame kimawə yakamhani-ərhav-pre tuk əmiə mhamə Yesu rimnor swatuk mə Kughen tukrivəhsi-ta narpinien kape təvhagə hah kape narmamə. Yermamə, to rəri-pən pawk Loa minə fam kape Moses, to Kughen ripəh niniyen mə in yemə atuatur. Mərig narmamə m-fam yamə mine khani nəfrakisien ye Yesu, Kughen tukrini mə iriə nəmə atuatur. ⁴⁰ Ror məknakin mə kimiə takasərig əmiə, pəh nəgkiarien kape profet minə tukripəh nuə-minien irəmiə ⁴¹ yame ramni mimə,

“ ‘!Ah! Kimiə yamə mine naksarh iakei irak.

Taksəm, mharkun. Misakur, kini mhamhə.

Jakor nar kirik irəmiə, to yermamə kirik rhoprai-pre kimi əmiə,

to kimiə nakhapəh nhaniyen nəfrakisien iran.’ ”

(Hab 1:5)

Narmamə rikiriə ramagien tuk nərigien Nəgkiarien Huvə

⁴² Kini nipig Pol mine Banabas kiratərhav, narmamə kisaiyoh masəkeikei kimi əriu mhamə, “Ye Sabat yame ramuə, nakrərig-pə min, mwəgkiar min kin kimi əmawə.”

⁴³ Kasəhuak infamien, misaiyu rik rik, narmamə khapsaah kimnhakwasig kin Pol mine Banabas.

Narmamə minə a, tiksın nəmə Isrel, mine tiksın nəmə tanə pisin pisin yamə mine kimisəpəh narəyen kape nəmə iməriə ikin, mhauə mhakwasig kin nəhuakien kape nəmə

13:28: Mat 27:22-23 13:29: Mat 27:59-60 13:31: Wok 1:3,8 ‡ 13:37: Aposol Pita min rimnhoprai nəgkiarien ye Sam 16:10 ye Ol Wok 2:22-35. 13:38-39: Rom 10:4

Isrel. Kini iriu kawægkiar kimi ærið mwor kwirig kimi ærið mirəmæ, “Takasækeikei misaræ ye nihuvøyen kape Kughen mamharpin.”

⁴⁴ Kini ai, ye Sabat yame ramuæ, ipakæ tuk narmamæ minæ fam ye yerkwanu a khauw misofugin mæ tuksærig min nævsaoyen kin Yesu Yermaru.

Næmehuæ kape nәмә Isrel kimisæpæh Pol mine Banabas; kini iriu kiravæn tuk nәмә tanæ pisin minæ

⁴⁵ Mærig nәмә Isrel tiksın kimisæm mæ narmamæ khapsaah kwænhauæ aikin, kasor jalus kimi Pol, mamhani hah in mine nægkiarien kafan. ⁴⁶ Mærig Pol mine Banabas krapæh niraginien; miræni mirəmæ, “Kimru yakawarkut mæ jakræni-ærhav nægkiarien kape Kughen mwækupæn kimi æmiæ nәмә Isrel. Kini kimiæ nakasæpæh nægkiarien kapæmru ramhajoun pæn mæ nakhapæh nisæmhenien mæ takhavæh nimraghien rerin. ! Næmhen, pæh kimru yakwæpæh æmiæ miravæn tuk nәмә iku pisin pisin minæ! ⁴⁷ Meinai Kughen Yermaru rimivæhsi-pæ ta nægkiarien kimi æmawæ mimæ, “Yimnor ik laet kape tanimtanæ.

Mæ ik takvæn mini-ærhav swatuk yame jakvæh miragh narmamæ fam iran, rarkurao ye tanimtanæ.’” *(Aes 49:6)*

⁴⁸ Kini nipig narmamæ e pæh nien mæ nәмә Isrel kimisærig nægkiarien a, rikiriæ ragien pik. Kini kasægnægin Kughen tuk nægkiarien kafan. Kini narmamæ yamæ mine Kughen rimirpen ta ærið mæ tukhavæh nimraghien rerin, iriæ kimnhani næfrakisien iran. ⁴⁹ Ror mækneikin, nægkiarien kape Kughen ritærhav mivæn ikin minæ fam rarkurao ye kwænmhan a.

⁵⁰ Mækneikin nәмә Isrel kimnhavæn misæm nipianehuæ yamæ mine kasæhuak ye næhuakien kape nәмә Isrel, mine næmehuæ minæ kape rukwanu a, misarkut tuk ærið mhamæ tukhauh Pol mine Banabas. Kini misækæu-ta æriu a imæriæ ikin. ⁵¹ Mærig iriu kwarpita-arpita nimokruur ye sandel kapæriu [mwor nimtætien mæ nәмә ikin a kimisar nar kirik ripæh næmhenien.] Kini kiravæn apa yerkwanu a, Ikoniam. ⁵² Mærig narmamæ kape Yesu minæ apa Antiok, Nanmin kape Kughen rukwar iræriæ; kini rikiriæ ragien.

14

Pol mine Banabas kimiravæn apa Ikoniam

¹ Nar a rimnor min apa Ikoniam. Apaikin, Pol mine Banabas kimiwauru-pæn ye nimæhuak kape nәмә Isrel miwægkiar miwapita, mirævi narmamæ khapsaah- nәмә Isrel mine nәмә Gris min; khani næfrakisien ye Yesu. ² Mærig nәмә Isrel yamæ mine khapæh nhaniyen næfrakisien ye nægkiarien kapæriu kimnhavæn tuk nәмә Gris, mhauh nærigien kapæriæ mæ tuksæmækin næmæhuak minæ, mhani hah æriæ. ³ Mærig Pol mine Banabas kimiwaræ aikin a ror tu; kini kwætghat tuk nini-ærhavyen Nægkiarien Huvæ kape Yesu Yermaru; kini Kughen rimnor æriu kwor nimtætien ripsaah mæ narmamæ tuksæm kharkun mæ nægkiarien kape nihuvøyen kape Kughen ror næfrakisien kin.

⁴ Nәмә ikin kimisæwhai æriæ minæ; tiksın kimnhakwasig kin nәмә Isrel yamæ mine khapæh nhaniyen næfrakisien ye Yesu, kini tiksın kimnhakwasig kin aposol mir a. ⁵ Nәмә Isrel a, mine nәмә Gris, mine næmehuæ minæ kapæriæ kimnharai mhun nægkiarien mhamæ tukhauh æriu misarkwhopni æriu kin kapier apig. ⁶⁻⁷ Nipig Pol mine Banabas kwærig nirai-mhunien kapæriæ, kwarar, miwap miravæn ye provins e Likaonia.

Pol mine Banabas kimiravæn apa Listra

Kini mawæriwak, miravæn yerkwanu mir a, Listra mine Debe. Kini ye yerkwanu mir a mine ikin minæ ipakæ tuk yerkwanu mir a, iriu kimaræni-ærhav Nægkiarien Huvæ kape Yesu. ⁸ Apa Listra, yermamæ kirik apaikin nihun rahas ror hanæ; to rapæh næriwækien. Ramkwætæ, ⁹ mamætærig kin nægkiarien kape Pol. Kini Pol ræm tim tim kwæn a mirkun mæ ruini-ta næfrakisien mimæ Kughen to rirkun nor-huvøyen nihun. ¹⁰ Kini Pol rokræn apomh mimæ, “!Ah! Hekimter.” Taktækun æmæ rhekimter mæriwæk.

¹¹ Kīni narmamə kisəm nar yame Pol rimnor, kisokrən mamhani ye nəgkiarien Likaonia mhamə, “!Səmru! !Kughen kapətawə minə khaukrekin əriə minhauə misor yermamə kin əriə, miseiwaiyu-pə imətawə!” ¹² Kīni rikiriə rəsik mə Banabas e Sus, [yermaru kape kughen minə kapəriə.] Mərig in ai Pol in yermamə kape nəgkiarien, rikiriə rəsik mə in e Heremes, yeni kape kughen minə kapəriə. ¹³ Nimə kape kughen e Sus, ramərer ye nīkar rukwanu pən. Kīni pris kape kughen a rīmavən mōkwan-pən jīhi nai ye kau minə tīksin məsig əriə muə ye kwəruə kape kəupə ye yerkwānu a kīmnor kin kapier. In mine kwhen a kisorkeikei mə tukhauh mhavaan nar miragh minə a tuk nəhuakien kimi Pol mine Banabas.

¹⁴ Mərig aposol mir a kwərig nəvsaoyen kin, kweikus neipən kapəriu [mwor nīmtətien mə rikiriū rəpou.] Mwaiyu miravən ye kwerkwan irəriə mwokrən ehua mirəmā, ¹⁵ “! Ah! ? Rhawor nakhamə taksor nar e? Kīnru yermamə mir əmə e- rəmhen kin əmiə. Kīnru yakərauə mə jakrəni-ərhav Nəgkiarien Huvə, mirəmā taksarar ye nərigien kapəriə, mhapəh nisəhuakien kimi kughen apnapig minə. Misəhuak əmə kimi Kughen rerin. In rimnor neai mine nīmoptanə mine tame tahik, mine narimnar fam yame kamhaswin irəriə. ¹⁶ Apa kupən, In rīmnəta ye narmamə m-fam ye tanīmtanə kisəri-pən əmə swatuk minə kapəriə. ¹⁷ Mərig nīpig m-fam, In ramor swatuk kimi əriə mə iriə tukharkun nisəmien nihuvəyen kafan. In ramor nəhig ramip; mamor nəviginiēn ramor kwənkwan ye nīpig minə atuatuk kapəriə. In ravəhsi-pre nəviginiēn kimi əmiə, mamor rikimiə ramagien.” ¹⁸ Aposol mir a kīrəni pawk nəgkiariēn a, mərig ipakə əmə iriū kirapəh nəmhenien tuk nīrəni-əhuyen narmamə minə a yamə mine khamə tukhauh kau, mhavaan əru, misor sakrefaes kin kimi əriu.

¹⁹ Kasarə pi pom mamhavən, kīni nəmə Isrel tīksin kīmnhasi-pən apa Antiok mine Ikoniam, mhauə mhatərhav-pə Listra. Khavi narmamə khapsaah khauə mhakwasig kin əriə, mharaptərkīn Pol, misəsik in kin kapier, mhaukəkin in misərhū in iruə yerkwānu a, misapəh raməmīr. Rikiriə rəsik mə ruamhə əfrakis. ²⁰ Mərig narmamə kape Yesu minə kīmnhauə misərer rao rao kin, Pol rhekīnter min, mivən min yerkwānu a. Kəni rikwamer kin, in mine Banabas kīmiravən apa yerkwānu a Debe.

Pol mine Banabas kirarerig-pən Antiok ye provins e Siria

²¹ Pol mine Banabas kīmirani-ərhav Nəgkiariēn Huvə yerkwānu a Debe, mirəvi narmamə khapsaah khauə narmamə kape Yesu minə. Kwarar min, mirarerig min miravən apa Listra. Kwasig ikin, kratərhav min aikin, mirarerig mirauə Ikoniam. Kwasig ikin, kirarerig min mirauə apa Antiok. ²² Ikin minə, iriū kwərip tīm tīm narmamə kape Yesu minə mwor kwirig kimi əriə mə tuksərer tīm tīm ye nhatətəyen kapəriə, mirəmā, “Kītawə kamhavən ye Narmaruyen kape Kughen, tukasəkeikei misəm rəutən tuk ətawə.” ²³ Kīni Pol mine Banabas kīrmiavən ye nīməhuak minə, miravəh-si haktə elda minə kapəriə, mwapəh nəviginiēn mawahuək, mawərhū-pən əriə ye kwermi Yesu Yermaru yame kashatətə iran.

²⁴ Kīni ai, kirakrao ye kwənmhaan a Pisidia, mwəsok-pīhiu miravən Pamfilia ²⁵ marəni-ərhav Nəgkiariēn Huvə apa Pega. Mwəsok pirə min yerkwānu kīrik kamni kīmə Atalia. ²⁶ Miravən ye rao kīrik mirarerig min mirauə Antiok ye provins a Siria. Ikin aikin a kīmnaməhuak kupən kimi Kughen mə In tukrivəhsi-pən nihuvəyen kimi əriu mə iriū tukratərhav mirəni-ərhav nəgkiariēn kape Kughen. Kīni taktəkun ai kwor infamien ye nəriwəkien kapəriu.*

²⁷ Kīmiratərhav-pə aikin a, mwokrən kin nəməhuak minə mə tukhauə misofugin. Kīni mwəvsao kin narimnar minə a yame Kughen rimnor əriu mə tukwor, məhitə ye swatuk

14:11: Wok 28:6 14:15: Sam 146:6; Wok 10:26 14:16: Wok 17:30 14:17: Jer 5:24 14:19: Wok 17:13; 2 Kor 11:25 14:22: Wok 15:32; 1 Tes 3:3 * 14:26: Nəmə Antiok kīmisher-pən kin Pol mine Banabas mə tukrakurao məvsao kin Yesu Kristo. Newk kīrikianə ruauə muavən ta, kīni taktəkun ai iriū kirarerig-pə apa Antiok.

tuk nəmə tanə pisin pisin minə mə tukhauə mhani nəfrakisien ye Yesu. ²⁸ Kini iriu mwarə aikin a ror tu iriə narmamə kape Yesu minə.

15

Nəməhuak minə tiksın khamə tukaməkeikei kəri-pən Loa kape Moses

¹ Narmamə tiksın khatərhav a Judia, misəsok-pihiu, mhavən apa Antiok. Mishajoun nəməhuak minə mhamə, “Tukmə kipəh nəsıgprənien əmiə rəri-pən Loa yame Moses rimini, Kughen to ripəh nivəh-miraghien əmiə.” ² Kini Pol mine Banabas mine narmamə minə a, kasotgoh pik kimi əriə minə tuk nəgkiarrien a. Məkneikin, nəməhuak minə apa Antiok khavəh-si haktə Pol mine Banabas mine narmamə minə min tiksın mə tukhavən apa Jerusalem misəm aposol minə mine elda minə kape niməhuak tuk nərəhu-atuatukien nərigien a.

³ Nəməhuak minə kisher-pən kin əriə mə tukhavən. Nipig khavən, mhatərhav-pən Fonisia mine Sameria, mhani-əsah pən tuk əriə mə nəmə tanə pisin pisin minə kimnhauə mhani nəfakisien ye Yesu. Nəvsaoyen a ror nəməhuak minə rikiriə ragien. ⁴ Nipig khauə mhatərhav-pə Jerusalem, nəməhuak minə mine aposol minə mine elda minə kimnhani vi vi əriə. Kini Pol mine kafan minə kasəvsao kin narimnar yamə mine Kughen rimivəhsi-pən nəsaninien kimi əriə mə tuksor.

⁵ Mərig Farisi minə tiksın yamə mine khani nəfrakisien ye Yesu kishekimter mhamə, “Nəmə mine pəh nien mə nəmə Isrel, tukaməkeikei kəsıg-pən əriə kini tukaməkeikei khajoun əriə pəh kisəri-pən Loa kape Moses.”

⁶ Kini aposol minə mine elda minə kape niməhuak kisəkwətə tuk nərigien a. ⁷ Kimisəgkiar rapomh pik, kini Pita rhekimter mimə, “Yo minə tiksın. Kimiə nakharkun mə tu tu kwənmopin, Kughen rimirpen-ta yo irətawə mimə yo jakni-ərhav Nəgkiarrien Huvə kimi narmamə yamə mine pəh nien mə nəmə Isrel, mə iriə tukhani nəfrakisien ye Yesu. ⁸ Kughen, yame rirkun riki narmamə, mivəhsi-pən Nanmin Rhakə kimi əriə rəmhen əmə kin yame rimivəhsi-pə kimi ətawə, kini mamor nımtətien mə rikin ragien min tuk əriə. ⁹ Ripəh norien ror pisin kimi əriə. Nikam. Iriə min khani nəfrakisien iran, kini In rivəh-si ta təvhagə hah kapəriə rəmhen kin yame rınnor ta irətawə. ¹⁰ Kimiə naksəvi niemhaa kape Kughen mhavəhsi-pən loa kirik kimi əriə rəmhen kin kajipə pam kirik. Səmrü. Kitawə, mine kapətawə kaha minə kupən khapəh nisəmhenien mə to kharəh kajipə pam a. ¹¹ Mərig kitawə kishatətə ye Yesu Yermaru mə tukrivəh miragh ətawə ye nihuvəyen kafan, mine nəmə tanə pisin pisin minə min.”

¹² Nəgkiarrien a rətapig pik kin narmamə minə a kasofugin aikin a. Kini iriə kasətərig əmə kin Pol mine Banabas kawəvsao kin nımtətien yamə mine Kughen rimivəhsi-pən nəsaninien kimi iriu mə tukwor ye nımrı narmamə ye tanə pisin pisin minə.

Jemes rətapig kin nəgkiarrien

¹³ Pol mine Banabas kwor infamien ye nəvsaoyen, kini Jemes rhekimter, mini-pən tuk əriə mimə, “Yo minə tiksın, sətərig kin yo. ¹⁴ Saemon Pita rimnhoprai-pə huvə kimi ətawə mə Kughen rınnor əpu In kimi nəmə tanə pisin pisin minə, mipik ta əriə tiksın mə kafan narmamə minə. ¹⁵ Rəmhen əmə kin nəgkiarrien kape profet kirik kupən yame rimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen, mə Kughen rimə,

¹⁶ “Kwasig ikin, Yo jakrerig-pə min. Mor huvə rao* kape narmaruyen kape King Deved e yame rimnaməteih kupən, ipakə əmə rəmnim.

Rinahas pawk, jakrəh-si haktə, mirirpin, məspir, mor rəutən min.

14:27: Wok 15:4,12 15:1: Gal 5:2 15:2: Gal 2:1 15:4: Wok 14:27 15:7: Wok 10:1-43 15:8: Wok 10:44; 11:15 15:10: Mat 11:30; Gal 3:10 15:11: Gal 2:16; Efes 2:5-8 15:13: Gal 2:9 * 15:16: Nəgkiarrien kape nəmə Gris ripəh niniyen “rao kape King Deved” mərig rimə, “nimə tapolen kape King Deved.” Mərig nipran rimə “generation” uə yerkwanu, mine narmamə, mine nimə.

17-18 Mə narmamə yamə mine pəh nien mə nəmə Isrel- narmamə pisin pisin minə rarkurao ye tanimtanə- yamə mine yimirpen ta əriə mə kafak narmamə minə tuksarha-pə tuk Yo.

Yo e Kughen Yermaru, apa kupan yimnhajoun narmamə kin narimnar minə e mə tukharkun. In e nəgkiarien kafak.’ ” (Amos 9:11-12)

19 Kini Jemes rımə, “Nəgkiarien kafak ror məkneikin: Taktəkun ai, narmamə yamə mine pəh nien mə nəmə Isrel kwəsarar ye nərigien kapəriə mamhauə tuk Kughen. Rapəh nəmhenien mə kitawə tuksor riskai pik tuk əriə. 20 Mərig pəh kharai nəkwəkwə kirik rivən kimi əriə, mhani-pən tuk əriə mhamə tukhapəh nisəniən nəviginiən yame kimoh kivaan əru tuk nəhuakien kimi nanmi kughen eikuə minə. Nəviginiən minə a kisəmkimik ye nimri Kughen. Mhapəh nisor-haspən-ien kimi nıpiraovin. Mhapəh nisəniən nar miragh yame kimnəvit-əpni, meinai nitawin raməmır hanə ye nıpran. Mhapəh nisəniən nitə. 21 Tukasəkeikei mhavəhsi-pən natuakəmien minə e kimi əriə meinai kimnharikakun ta tu, kaməvheikin Loa kape Moses ye Sabat mine fam ye nəkwai niməhuak minə fam kape nəmə Isrel. Kini kimnamni-ərhav Loa kape Moses yerkwau minə m-fam.”

Aposol minə mine elda minə kisher-pən kin nəkwəkwə kirik kimi nəməhuak minə pəh nien mə nəmə Isrel

22 Kini aposol minə mine elda minə, mine nəməhuak minə fam khani kwis mə tukhavəhsi-haktə iriə tiksın misher-pən kin əriə khakwasig kin Pol mine Banabas, mhavən apa Antiok. Mishajoun Saelas mine Judas (nhagin min kirik kamni kimə Basabas). Kwərə mir a, narmamə kamhasiai əriu. 23 Mhavəhsi-pən nəkwəkwə kimi əriu mə tukhrivəh miravən. Nəkwəkwə a ramni mimə,

Kimawə aposol minə mine elda minə, kimawə piaumiə minə.

Kimawə yakamhani vi vi əmiə, nəmə tanə pisin pisin minə, kimiə nəməhuak minə, yame kasarə apa Antiok, mine Siria, mine Silisia:

24 Yakasərig mə kimawə tiksın kimnhauə misor riskai-pre pik tuk əmiə. Mərig kimawə yakhapəh nhavəhsi-pəniən nəgkiarien kirik kimi əriə mə tukhauə misor məknenkin. 25 Ror pən, kimawə yimisəkwətə kirik, mishajoun yermamə kiraru e misher-pre kin mə tukravəh nəgkiarien kapəmawə miraurə kimi əmiə. Mə iriu tukrakwasig kin fren kapəmawə mir e Pol mine Banabas. 26 İpakə əmə iriu kramhə tuk nini-ərhavyen nəgkiarien kape Yesu Kristo, Yermaru kapətawə. 27 Kimawə yaksher-pre kin Judas mine Saelas mə iriu tukraurə tuk əmiə. Kwərə mir ai tukrani huvə nəgkiarien yame kimawə yimnharai. 28 Kini Nanmin kape Kughen rikin ragien, mine rikitawə ragien mə jakkhapəh nhavəhsi-preyen natuakəmien kirik yame riskai pik tuk əmiə. Kini yakhavəhsi-pre əmə natuakəmien mine en: 29 Takhapəh nisəniən nəviginiən yame kamoh kivaan əru tuk nəhuakien kimi nanmi kughen eikuə minə. Mhapəh nisəniən nitə. Mhapəh nisəniən nar miragh yame kimnəvit-əpni, meinai nitawin raməmır hanə ye nıpran. Mhapəh nisor-haspən-ien kimi nıpiraovin. Tukmə naksəri-pən natuakəmien minə a, takpisarə huvə.

In əmə e nəgkiarien kapəmawə.

30 Kini namehuə minə a kisher-pən kin narmamə a, khavən apa Antiok. Khavən, mhatərhav-pən, misokrən kin nəməhuak minə aikin. Khauə, misofugin. Kini kimnhavəhsi-pən nəkwəkwə a kimi əriə. 31 Kimisəvhuekin nəkwəkwə a misərig rhuvə pik, meinai nəgkiarien kafan ravəhsi-haktə nərigien kapəriə. 32 Judas mine Saelas, profet mir ai, kawəgkiar apomh kimi nəməhuak minə, məwhag kimi əriə mwor əriə kasərer tim tim. 33 İriu kimiwarə rəpomh kwənmoṙin aikin. Kwasig ikin, nəməhuak minə kimisaowiə kin əriu. Misaiyoh-pən Kughen mə tukrivəhsi-pən nəmərinuyen kimi əriu. Kini misher-pən kin əriu kirarerig miravən tuk narmamə yamə mine kimisher-pən kin əriu. 34-35 Mərig Pol mine Banabas kimiwarə min apa Antiok ror tu kwənmoṙin, iriə narmamə khapsaah kasəvhag mhani-ərhav nəgkiarien kape Kughen.

Pol mine Banabas kawəwhai əriu minə

³⁶ Kısarə mamhavən, Pol rini-pən tuk Banabas mimə, “Rhuvə mə tukrarerig miravən mwəm kīrau minə tiksın yerkwanu minə a mirani-ərhav ta nəgkiarīen kape Kughen, ai mwəsiekun-ru əriə.” ³⁷ Mərig Banabas rorkeikei mə tukrəkir Jon Mak pəh rikwasig kin əriu. ³⁸ Mərig Pol rəm mə rīpəh natuatukien, meinai in apa kupən, kimnarharə apa Pamfilia, kini Jon Mak rīmnəpəh əriu, mirerig. ³⁹ Kini Pol mine Banabas kaotgoh kimi əriu minə tuk Jon Mak, kini məwhai əriu minə. Banabas rikir Jon Mak, miravən ye rao kirik miravən apa ye tanə kirik kamni kimə Saepras. ⁴⁰ Mərig Pol rīmini-pən tuk Saelas mə iriu min. Kini nəməhuak minə kimisəhuak kimi Yesu Yermaru mə In tukrivəhsi-pən nihuvəyən kimi əriu, kini en kratərhav. ⁴¹ Iriu kimiwəriwək mratərhav-pən Siria mine Silisia, mawor nəməhuak minə kamhaskai.

16

Timoti ramkwasig kin Pol mine Saelas

¹ Kini Pol rəriwək mīn mivən apa yerkwanu mir kīraru nhagriu Debe mine Listra. Aikin a, yermamə kirik kape Yesu ramarə ikin, nhagin e Timoti. Nīsini ramni nəfrakisien ye Yesu; in kwənərəus kape nəmə Isrel. Mərig rīmni in yemə Gris. ² Nəməhuak minə apa Listra mine Ikoniam kamhani mhamə Timoti in yamehuə kirik. ³ Kini Pol rorkeikei mə tukrikir Timoti iriu min. Kini məsig-pən in, meinai rīpəh norkeikeiyen mə nəmə Isrel rikiriə tukrahas mhawor nəmə aikin a kharkun mə rīm Timoti in yemə Gris.* ⁴ Kini irisir kīrhuvən mrhitərhav-pən yerkwanu minə, marhəni-ərhav tuk narmamə kape Yesu minə mirhimə nəgkiarīen yame aposol minə mine elda mine Jerusalem kimisərhə. Kini irisir krhajoun əriə mə tukasəkeikei misəri-pən nəgkiarīen a. ⁵ Ror məknakin, mə nəməhuak minə aikin minə fam kamhaskai ye nhatətəyən kapəriə. Nīpig minə fam, kamhapsaah.

Pol rəm nəmərəhavyen kirik

⁶ Irisir kīrhuvən mrhitərhav-pən yerkwanu minə Frijia mine Galesia, meinai Nanmīn kape Kughen rīmini-əhu mə tukrhipəh nīrhivənien mirhīni-ərhav nəgkiarīen apa provins a Tarki. ⁷ Kīrhuvən mirhuə ye nīkar provins mir a Misia mine Bitinia, krhimə tukrhuvən apa Bitinia; mərig Nanmīn kape Yesu† rīpəh nīniyen mə tukrhuvən aikin. ⁸ Kini irisir krhitərhav-pən Misia, mrhivirə mirhuvən yerkwanu kirik kamni kimə Troas. ⁹ Yenaiyu, Pol rəm nəmərəhavyen məm mimə yemə Masedonia kirik rərer maiyoh-pən in maməkeikei kim in mimə, “Yuə-ru e Masedonia masitu irəmawə.” ¹⁰ Pol rīmnəm ta nar a, taktəkun əmə kimawə yimisətu huvə kapəmawə narimnar mə jakhatərhav mīn aikin a, mhavən apa Masedonia, meinai yimnharkun mə Kughen rīmnokrən kin əmawə mə jakhani-ərhav Nəgkiarīen Huvə kimi narmamə ikin.

Pian a Lidia ruə mīni nəfrakisien ye Yesu

¹¹ Kini ai, yakhavəh rao kirik, mhatərhav apa Troas, mhavən atuaturuk ye tanə a kamni kimə Samotres. Kəni rikwamir kin, yakhavhiak-pən apa yerkwanu kirik kamni kimə Neapolis. ¹² Kini yakhatərhav aikin a, misəriwək mhavən miseriaji yerkwanu a Filipae, yame raməmīr kupən ye provins a Masedonia. Yermaru kape Rom ramarmaru ye kwənmhaan a. Kimawə yimisarə kəskəh aikin a. ¹³ Kini ye Sabat, yimisəta yerkwanu a, miseiwaiyu mhavən ye nu kirik, meinai yimisərig mə kavən aikin kaməhuak. Aikin, yimiəkwətə, misəgkiar kimawə nīpiraovin yamə mine kwənhauə ta aikin misəkwətə. ¹⁴ Pian Tuatira kirik ramkwətə mamətərig kin əmawə. Nhagin e Lidia. In piraovin kape nəvraiye nēipən huvə minə‡ mavəh mane iran. Pian a, ramsiai Kughen. Kini Yesu Yermaru rəhitə ye nirkunien kafan mimə in tukrini nəfrakisien ye nəgkiarīen kape Pol.

15:37: Wok 12:12,25 15:38: Wok 13:13; Kol 4:10 16:1: Wok 14:6; 2 Tim 1:5 16:2: Fil 2:19-22

* 16:3: Nəmə Isrel to khapəh nisərigien kwənərəus kirik kape nəmə Gris. Mərig Pol rīmə to rəsīgpən Timoti, ai ruə məmhen kin yemə Isrel kirik, ai nəmə Isrel to kisərig.
16:4: Wok 15:23-29 16:6: Wok 18:23 † 16:7: Nanmīn kape Yesu in Nanmīn kape Kughen, uə Nanmīn Rhakə. ‡ 16:14: Nēipən a nīmīn rhaktə, kini rīmrīmərə apig.

¹⁵ Kini in mine kafan minə kimnhavən misor baptaes. Kini rimini-pə tuk əmawə mimə, “Nakasəm mə yakamni nəfrakisien ye Yesu Yermaru, kini takasəkeikei mhauə misarə imak yerkwanu.” In rimivi əmawə, yakhavən misarə kimawə min.

Kivəhsi-pən Pol mine Saelas ye kalabus

¹⁶ Nipig kirik, kimawə yimnhavən aikin kaməhuak ikin, kini misəm piraovin kirik. In yor atuə kin kirik yame kimivəh nimrin. Pian a, nanmin hah raməmir iran, mamor in mə in rirkun nini-ərhavyen narimnar yame tukripiuə. Kini pian a in ravəh pik mane ehua iran, kape kafan namehuə, meinai narmamə kasərok namehuə kafan minə mə tuksərig nəgkiarrien kafan. ¹⁷ Kini in ramkwasig kin əmawə Pol, mamokrən ehua mamni mimə, “!Narmamə minə e, iriə narmamə kape nor atuə-kinien kape Kughen, yame In yerpirig! Kamhani-ərhav swatuk yame Kughen ravəh miragh narmamə iran kimi əmiə.”

¹⁸ Rimnor nar a nipig ripsaah. Ror Pol ramərig rahas pik. Rarar məkkiar kimi nanmin has yame raməmir ye pian a, mimə, “Ye nhag Yesu Kristo, yakamni-pre tuk ik mimə, ! Takəta ye pian e!” Taktəkun əmə, nanmin has a rəta ye pian a.

¹⁹ Mərig namehuə kafan minə kisəm kharkun mə swatuk kape nivəhyen mane ruirkək ai taktəkun, kisasar, mharaptərakin Pol mine Saelas, mharəh əriu misor əriu kawərer ye nimri mirh. ²⁰ Misərip əriu kawərer ye nimri yemə Rom mir - iriu narmamə kape kaonsel. Kini mhani-pən tuk əriu mhamə, “Kwərə mir e, iriu yemə Isrel. Iriu kaworiah pik nəmə imətawə ikin. ²¹ Mwarkut tuk ətawə mə tuksəri-pən narəyen pisin. Mərig norien a rapəh natuatukien ye loa kapətawə. Kitawə nəmə Rom. To khapəh nisəri-pənien swatuk a.” ²² Kini narmamə khapsaah khauə min mhani hah əriu. Kini yamehuə mir kape kaonsel krəni-pən tuk mobael minə mə tukharəh-si ta neipən kapəriu mhauh əriu. ²³ Kini kimnhauh pik əriu, kwasig ikin, kharəhsi-pən əriu ye kalabus, mhani-pən tuk yermamə kape narhayen tuk kalabus mhamə, “Ik takamarha huvə tuk əriu.” ²⁴ Yermamə yame ramarha tuk kalabus rərig nəgkiarrien a, mirəh əriu mivən ye kwənmhan kirik apa imə əgkəp. Mərhə-pən nai ye nihuriu markwəji ətərakin-pən əriu iran.

²⁵ Kini yenpig əru, Pol mine Saelas kimiwəhuak. Kini mawəni nipe marəvəh-si haktə Kughen; kini narmamə yamə mine kasəmir ye kalabus kimisətərig kin əriu. ²⁶ Taktəkun əmə, nimnimien ramavən pik, mor kalabus rikiu-kiu. Taktəkun əmə kwəruə minə kisəhitə. Kini nərəus yamə mine kimnərkis narmamə kin, kharisin misəsaah. ²⁷ Kini yermamə yame ramarha tuk kalabus rarha, məm kwəruə minə kape kalabus kimisəhitə, rimə ta mə narmamə a ye nəkwai kalabus kwəsap ta. Məknekin rirəh kafan nau nisə mə tukrhapni atuk əmə in kin[§]. ²⁸ Mərig Pol rokrən apomh mimə, “!Ah! !Apəh nhapniyen ik! Kimawə fam yakasəmir hanə imə.”

²⁹ Kini yermamə yame ramarha tuk kalabus rokrən mə yermamə kirik tukrirəh laet muə, maiyu mivən ye nəkwai nimə, mənimkur-pən ye nihu Pol mine Saelas, migin pik. ³⁰ Mikir əriu mivən apa iruə maiyoh əriu mimə, “!Yemehua mir! ?Jakhawor pən iran mine pəh Kughen rivəh miragh yo?”

³¹ Kini kirəni-pən tukun mirəmə, “Ik, takni nəfrakisien ye Yesu Yermaru, pəh Kughen tikrivəh miragh ik mine kafan minə min.” ³² Kini iriu kirani-ərhav nəgkiarrien kape Yesu Yermaru kimin mine kafan narmamə minə. ³³ Yenpig əru, mərig kwən a rikir əriu mivən, məspir tamhek nimap kapəriu yame kimoh. Taktəkun əmə, in mine kafan narmamə minə, mine kafan yor atuə kin minə kimisor baptaes. ³⁴ Kini in rimikir Pol mine Saelas mivən ye nəkwai nimə kafan, mivəhsi-pən nəviginiyen kimi əriu. Kini in, mine kafan minə, kimisərig rhuvə pik, meinai kimnhani nəfrakisien ye Kughen.

³⁵ Kini rueraan, yermamə mir kape kaonsel kirəni-pən tuk mobael mine mirəmə, “Havən mharisin nar mir a kiravən.”

³⁶ Kini kwən a ramarha tuk kalabus rimini-pən tuk Pol mimə, “Yamehuə kape kaonsel rimə kimawə jakharisin əmiru nakravən. Ravən ye nəmərinuyen.”

16:17: Mak 1:24 16:20: Mak 13:9 16:22: 2 Kor 11:25; 1 Tes 2:2 § 16:27: Ye nipig a, tukmə yermamə kiwəhsi-pən ye kalabus rap, tukhopni yermamə ramarha tuk kalabus. 16:27: Wok 12:18-19
16:30: Wok 2:37

³⁷ Mærig Pol rini-pæn tuk mobael minə a mimə, “!Ah! ?Rhawor e? Kimru yemə Rom mir e, kini namehuə mir e kape nəmə Rom kirapəh niwəm-pawk-eyen mə kimru yimwor nar has kirik, mærig kwəroh-ta əmru ye nimri mirh, mwarko-pæn kin əmru ye kalabus. Kini taktakun ai iriu kworkeikei mə tukwher-ərhav apis-apis əmə kin əmru. !Nikam! Pəh iriu kirauə, mirakir əmru kimawə miriu.”

³⁸ Kini mobael minə a khavən mhani-pæn nəgkiarien kape Pol mine Saelas tuk yamehuə mir kape kaonsel. Kwərig mə Pol mine Saelas iriu yemə Rom mir, kwakur. ³⁹ Kini iriu kiravən rikiriu reiwaiyu tuk Pol mine Saelas, mirakir-ərhav əriu ye kalabus. Kini mawəkeikei kimi əriu mə tukravən.

⁴⁰ Pol mine Saelas kiratərhav ye kalabus, kwasig ikin, kiravən imei piraovin kirik, nhagin e Lidia, mawəm nəməhuak minə tiksın aikin a. Kini iriu mawor kwirig kimi əriə. Kwasig ikin, kimiravən.

17

Pol mine Saelas kimiravən apa Tesalonaeka

¹ Kini ai, Pol mine Saelas kimiweriwək mratərhav yerkwanu mir a Amfipolis mine Apolonia, miravən mweriaji yerkwanu a Tesalonaeka. Ikin aikin a, niməhuak kirik aikin kape nəmə Isrel. ² Kini Pol ror əmhen kin yame ramor rerin, mauru-pæn ye nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel; mamarə yerkwanu a meriaji Sabat kisisər. Kamhani nəgkiarien ripsaah ye nikarin kape Nəkwəkwə kape Kughen. ³ Kini Pol rimnhoprai-pæn kimi əriə mimə, “Nəkwəkwə kape Kughen ramni atuaturuk mimə Kristo tukraməkeikei mamərig rahah ye nipran meriaji mimhə, kini Kughen tukror In ramragh min.” Kini mimə, “Yesu yame yakamni-pre tuk əmiə, In e Kristo.” ⁴ Kini nəmə Isrel minə tiksın, mine nəmə Gris khapsaah yamə mine kamhasiai Kughen, mine nipianehua minə khapsaah min, kisərig nəgkiarien kape Pol, kamhani nəfrakisien iran, mamhakwasig kin Pol mine Saelas.

⁵ Mærig nəmehua kape nəmə Isrel kasəməkin əriu; kini mhavən apa ye maket, mhapik nəmə has tiksın misor kwhen kapəriə kirikianə, misor nahasien rehua apa yerkwanu a. Kini mhavən imei yermamə kirik nhagin e Jeson. Miseikus kwəruə ye nimə kafan, misauru-pæn ye nimə misarha-kin Pol mine Saelas. Mhamə tuksərip əriu ye nimri mirh. ⁶ Mærig khapəh nisəmien, kharaptərəkin Jeson mine nəməhuak minə tiksın min, mhaukəkin əriə mhauə kisərer ye nimri nəmehua minə kape kaonsel. Misokrən apomh mhamə, “Kwərə mir a Pol mine Saelas kawor pik nahasien muavən fam ye tanimtanə; mirauə min eikin e. ⁷ Kini kwən e Jeson rimnokrən kəriu kiravən iman ikin. Mærig iriu kwakapir loa minə kape yermaru kapətawə e Sisa. Iriu karəni mə king pisin kirik aikin; nhagin e Yesu.” ⁸ Nəmə Isrel kimnhani nəgkiarien a, misor narmamə mine namehua minə a niemhaa ramhai əriə.

⁹ Kini ai namehua minə kisəkeikei kimi Jeson mine nəməhuak minə mə tukavəhsi-pæn mane kirik kimi əriə, mhamə “Tukmə naksarə mar, mane ai kapəmiə əmə; mærig tukmə nakasəvi niemhaa, mane ai kapəməwə.” Nəməhuak minə kimsərok namehua minə a, kini ai, kisəta irəriə kamhavən.

Pol mine Saelas kiravən apa Berea

¹⁰ Kini yenaiyu kin, nəməhuak minə kisher-pæn kin Pol mine Saelas kiravən yerkwanu a Berea. Iriu kiravən miratərhav pæn aikin, mwauru-pæn ye nəkwai niməhuak kape nəmə Isrel. ¹¹ Nəmə Berea, nərigien kapəriə rhuvə rapita nəmə Tesalonaeka, mærig in ai, kisorkeikei pik mə tukasərig nəgkiarien kapəriu. Kini nipig m-fam kasəvheikin huvə Nəkwəkwə kape Kughen mə tuksəm mə nəgkiarien kape Pol ramni əfrah, uə rameikuə. ¹² Kini nəmə Isrel khapsaah khani nəfrakisien ye Yesu, mine nipianehua Gris khapsaah, mine nəmə Gris khapsaah min.

¹³ Mærig nipig nəmə Isrel apa Tesalonaeka kimsərig mə Pol ramni-ərhav min nəgkiarien kape Kughen apa Berea, khauə min aikin, misəvi niehmaa kape nəmə Berea

tuk Pol. ¹⁴ Taktəkun əmə, nəməhuak minə kisher-pən kin Pol rīvən min apa ye nīkar tahik. Mərig Saelas mine Timoti kiwarə hanə apa Berea. ¹⁵ Mərig narmamə yamə mine kimnhakir Pol mhavən miseriaji əmə Atens mharerig, mhauə min Berea, mhavən tuk Saelas mine Timoti mhavəhsi-pən nəgkiarrien kimi əriu mə tukwhai miren mirauə mwəm Pol.

Pol rīvən apa Atens

¹⁶ Kini Pol ramarə apa Atens mawhin Saelas mine Timoti mə iriu tikravən min mwəm. Ramərig rahah pik meinai rəm mə yerkwanu a, nanmi kughen eikuə minə khapsaah. ¹⁷ Ror pən, in rīmavən ye nəkwai nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel, kini iriə nəmə Isrel, mine nəmə Gris yamə mine kamhasiai Kughen, khani min nəgkiarrien ripsaah. Kini nīpig minə fam, Pol ramvən min ye kwənmhaan kape maket, maməgkiar kimi narmamə kasəkwətə aikin. ¹⁸ Kini nəmə Gris tiksın, kamni kimə Epikiurien mine Sitok*, iriə nəmhajoun minə. Khauə misəgkiar min iriə Pol, mamharpəhu əriə minə. Iriə tiksın kamhani mhamə, “Kwən e rimirəh əmə nəgkiarrien apa ye swatuk, mamuə. !Keinein mə ramni naha apa!” Mərig narmamə tiksın kimnhani mhamə, “Kimawə yaksərig yakhama in ramni kughen pirə pisin pisin minə.” Kamhani məkna meinai Pol raməgkiar kin Yesu, mamni mimə, “In rīmamhə, mərig Kughen rimmor In rīmragh min.”

¹⁹ Kini iriə kisokrən kin Pol mə tukruə marer ye nimri namehuə minə kapəriə. Iriə kasəkwətə ye takwar a Areopagus. Kini namehuə khani-pən tukun mhamə, “Kimawə yaksorkeikei mə jakharkun nəgkiarrien vi yame ik nakamni-ərhav. ²⁰ Nəgkiarrien kafam yame nakamni kimawə yaksərig ror pisin. Yaksorkeikei mə jakharkun nīpran.” ²¹ Kamhani məkna meinai nīpig m-fam nəmə Atens, mine nəmə tanə pisin minə min aikin kasəkwətə masətərig kin nərigien vi pisin masəgkiar mamharpəhu əriə minə.

²² Kini Pol rərer ye nimri namehuə minə a mimə, “Nəmə Atens. Yakəm yakirkun mə kimiə nakhasikai tuk nəhuakien kapəmiə. ²³ Nīpig yakameriwək mamətamə iməmiə ikin, maməm narimnar kape nəhuakien kapəmiə. Kini yaknəm ta kapier imərhakə kirik yame kimirai nəgkiarrien aikin kimə, ‘In e kwənmhan kape nəhuakien kimi kughen kirik yame keinein In.’ Mərig kughen yame kimiə nakhamə nakseinein, yo jakni-ərhav In tuk əmiə. ²⁴ Kughen e In e rimmor tokrei tanə mine narimnar yame ramswin aikin. In ramarmaru tuk neai mine tokrei tanə. Nimə kafan pəh nien mə niməhuak yame kitawə kamhavhirəkin. ²⁵ To In rīpəh nəkwakwəyen kin nar kirik yame kitawə narmamə kasor mhavəhsi-pən kimin. Meinai In pisin əmə rimmor ətawə kamhamragh; kini In mivəhsi-pə narimnar fam kimi ətawə. ²⁶ Apa kupən əgkəp, In rimmor yermamə kirikianə əmə. Taktəkun ai narmamə fam ye tanimtanə kamhatərhav əmə ye yermamə a. Kini Kughen rərəhu-pən əriə kasarə ye tanimtanə minə fam. Kini In pisin əmə rīmīni nīpig yame iriə tuksarə iran; mine tanə minə kapəriə. ²⁷ Kughen a ror məknakin mə kitawə m-fam tuksarha-kin In mharkun In, rəmhen kin yame yermamə kirik ramərav-ərav ye nəpignapien mə tukrivəh nar kirik. Mərig nəfrakisien mə Kughen a to rapəh narəyen isok tuk ətawə. ²⁸ Rəmhen kin nəgkiarrien kirik yame ramni mimə, ‘Kitawə kasətigtə əmə ye Kughen tuk nīmraghien, mine nəriwəkien, mine narimnar fam.’ Kini rəmhen kin yame kimiə kirik raməni nīpe kirik mamni mimə, ‘Kitawə min e kafan kwajikovə minə.’ ²⁹ Meinai kitawə kwajikovə minə kape Kughen, to khapəh nhaniyen mə Kughen in rəmhen kin narimnar yamə mine narmamə kamhavhirəkin kin gol uə silva uə kapier. In pəh nien mə nanmi-nar kirik yame yarpəkao raməvhirəkin ye nirkunien kafan. !Nīkam! ³⁰ In apa kupən, narmamə khapəh nharkunien Kughen. Kini Kughen rīmə nətəwaoyen kapəriə in nar apnəpig. Mərig taktəkun ai ramni-pə tuk ətawə fam ye tanimtanə minə mimə, ‘Kimiə fam taksarar ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə hah.’ ³¹ Ramni məknakin

17:17: Wok 18:19 * 17:18: Epikiurien minə khamə narimnar yame ror yermamə kirik rikin ragien, narimnar e in nīmraghien rhuvə. Mərig Sitok minə khamə rhuvə tukmə yermamə kirik rīpəh nərigien nagienien uə nəmhəyen yerkin. 17:25: 1 King 8:27; Wok 7:48

17:25: Sam 50:12

17:27: Sam 145:18; Jer 23:23

17:29: Aes 40:18-20; 44:10-17; Wok 19:26

meinai In rinərəhu ta nīpig yame In tukrəkir əmhen narmamə fam ye tanimtanə. In tukror əmə ye swatuk yame ratuatuk. Kughen rimirpen ta yermamə yame tukrəkir əmhen narmamə. Kini narmamə kharkun mə Kughen rimirpen In meinai Kughen rimnor ta yermamə a ramragh min ye nimhəyen kafan.”

³² Iriə kisərig nəgkiarīen a mə Kughen rimnor yermamə kirik rimragh min ye nimhəyen, kini tiksīn kasarh iran; mərīg tiksīn khamə, “Kimawə yaksorkeikei mə tuk nīpig kirik yaksərig min kafam nəgkiarīen.” ³³ Kini ai, Pol riməpəh namehuə minə a mamvən. ³⁴ Kini narmamə tiksīn khakwasīg kin, mhani nəfrakisīen ye Yesu. Iriə kirik, nhagin e Denis, in yermamə kirik kape kaonsel. Mīne piraovin kirik nhagin e Damaris, mīne narmamə minə min tiksīn.

18

Pol ramvən apa Korin

¹ Kwasīg ikin, Pol ritərhav Atens, mivən yerkwānu kirik kamni kimə Korin. ² Muə məm yemə Isrel kirik nhagin e Akwila. Kwən a rimnarha apa Pontas, mitərhav, mivən mamərə apa yerkwānu a Rom, apa Itali. Kwasīg, yermaru kirik kape nəmə Rom, nhagin e Klodias, rimnher-ərhav kin nəmə Isrel apa Rom. Kini Akwila mīne kafan piahwaru Prisila, kraier ikin, mirauə mwarə Korin. Kirəpəh narəyen aikin a ror tu, Pol ritərhav-pən məm əriu, ³ mamarə irisir min. Maməker-pən irəriu ye wok kapəriu, meinai wok kafan rəmhen əmə kin wok kapəriu. Irisir yermamə kape nijirien nimə tapolen. ⁴ Kini ye Sabat minə fam, Pol mīne nəmə Isrel mīne nəmə Gris kasəgkiar pik ye nəkwai nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel. Meinai Pol rorkeikei mə tukrivi-pə əriə pəh khani nəfrakisīen ye Yesu.

⁵ Nīpig a, Saelas mīne Timoti kratərhav Masedonia, mirauə min Korin. Pol rapəh kafan wok ye nijirien nimə tapolen, kini maməkeikei əmə mamni-ərhav Nəgkiarīen Huvə. Mamni huvə tuk nəmə Isrel mə Yesu in Kristo yame Kughen rimirpen. ⁶ Mərīg iriə kimnhani hah in, masəgkiar has pən kimin. Kini Pol rarpita-arpita nəmkimik ye neipən kafan [mamor nimtətien mīmə iriə kamhani hah nhag Kughen.] Mamni mīmə, “Tukmə Kughen rivəhsi-pən narpinien kimi əmiə, mərīg kapəmiə atuk. Yaknor infamien irəmiə. Ririkakun ai taktəkun, jakamvən əmə tuk nəmə tanə pisin pisin minə.” ⁷ Kini ai, Pol rəpəh əriə apa ye nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel, muə imei yemə Gris kirik nhagin e Titias Jastas. In ramsiai Kughen. Nimə kafan ipakə tuk nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel. ⁸ Kini yamehuə kape nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel, nhagin a Krispas, in mīne kafan minə kimnhauə mhani nəfrakisīen ye Yesu Yermaru. Kini nəmə Korin khaphsaah min kimisərig nəgkiarīen kape Pol kini khani nəfrakisīen ye Yesu kini misor baptaes.

⁹ Yenaiyu kirik, Pol rəmərəhav məm mə Yesu Yermaru raməgkiar kimin mamni mīmə, “Takpəh nigīnien kin narmamə. Takaməkeikei mamni-ərhav nəgkiarīen kafak, mipəh napnapigien. ¹⁰ Meinai Yo yakaməmīr kirau mik; to nar kirik rapəh noriahyen ik, meinai narmamə kafak minə khaphsaah ye yerkwānu e.” ¹¹ Kini Pol rimnarə aikin rapita newk kirikianə, mamhajoun narmamə kin nəgkiarīen kape Kughen.

Nəmə Isrel kharəhsi-pən Pol ye kot

¹² Ye nīpig a, yermamə kirik, nhagin e Galio, in gavman kirik kape nəmə Akaea*. Kini nəmə Isrel khauə kirikianə mharaptərəkīn Pol mhakir mhavən ye kot. ¹³ Kini iriə mhamə, “Kwən e ramarkut mə tukrivi narmamə pəh tuksəhuak kimi Kughen ye norien kirik yame raməsik loa kapəmwə.”

¹⁴⁻¹⁵ Kini Pol natukrəgkiar, mərīg Galio rini-pən tuk əriə mīmə, “Nəmə Isrel. Nīkam, yakpəh norkeikeiyen mə jakəkīr nar kirik ror məkneikīn. Tukmə nakhauə mhani-pə tuk yo mə yermamə kirik rakapir loa kirik, nar apnapig mə to loa ehua kirik uə loa kəskəh kirik, ratuatuk mə jakətərig kin əmiə. Mərīg kimiə nakhauə mhani əmə mus mus kirik ye

17:31: Sam 96:13 18:2: Rom 16:3 18:3: Wok 20:34 18:5: Wok 17:14-15 18:6: Wok 13:46,51; Wok 20:26 18:10: Jos 1:9; Aes 41:10 * 18:12: Akaea in kwənmhan kirik apa Gris.

nahag minə mine narimnar minə ye narəyen kapəmiə. Raməmir əmə irəmiə mə takhani misərəhu huvə.”¹⁶ Galio rəgkiar ta, məkneikin mher-əhav kin əriə ye kot.¹⁷ Məkneikin, nəmə aikin tiksın kisasar mharaptərəkin yemehuə kape nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel, nhagin e Sostenes, mamhauh in ye nimri narmamə. Kini Galio rəm, riphəh nini-əhuyen əriə.

Pol rimirerig min muə Antiok apa Siria

¹⁸ Kini Pol rimnarə nipig ripsaah apa Korin iriə nəməhuak minə. Kwasig ikin, rimiphəh əriə məsok pirə, mivən ye Kengkria. Aikin, məkis nīkwənen meinai in apa kupən rimnatuakəm tuk nəkisien nīkwənen meriaji nipig kape nəspirien, kini nipig kape nəspirien ruauə ta muavən. Kini Pol rīvən ye rao kirik aikin a miviriə ipakə tuk Siria. Kini Akwila mine Prisila kirakwasig min kin in.¹⁹ Krhivən mirheriaji rukwanu a Efesas, mirhivhiak. Kini Pol rəta irəriu mivən ye nəkwai nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel, məm əriə, kisəgkiar pik.²⁰ Iriə kisaiyoh-pən in mə tukrarə min ror tu iriə min. Mərig rimnəpəh.²¹ Mərig nipig rinamvən, mīni-pən tuk əriə mīmə, “Tukmə Kughen rīmə jakrerig-pə min, yo jakrerig-pə min məm əmiə.” Mivən min ye rao kirik, mitərhav Efesas.

²² Kini Pol rimavən mivhiak mivən Sisaria. Məriwək mivhiak mivən məm nəməhuak minə apa Jerusalem. Kwasig ikin, rirerig min muə Antiok.²³ Marə min Antiok ror tu. Kini mitərhav min məriwək mivən mitərhav-pən Galesia mine Frijia. Mamərip tim tim narmamə kape Yesu minə apaikin.

Apolos ramarə Efesas mine Korin

²⁴ Ye nipig a, yemə Isrel kirik, nhagin e Apolos, ruə Efesas. Rimnarha apa Aleksandria. Nirkunien kafan rehuə; kini mirkun min Nəkwəkwə kape Kughen.²⁵ Kınhajoun ta in kin Swatuk kape Yesu Yermaru. Nipig m-fam nap ramuək yerkin tuk nini-ərhavyen nəgkiarien kape Kughen. Kini nəgkiarien kafan ye nīkarin kape Yesu ratuatuk. (Mərig in rimirkun əmə baptaes yame Jon Baptaes rimnor kupən).²⁶ Kini in ramətgah kin nəvhagien kimi narmamə ye nəkwai nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel. Kini Prisila mine Akwila kirauə mawətərig kin in. Kini ai, mirakir in mirhivən iməriə ikin. Kini Prisila mine Akwila kwhoprai-pən huvə min Swatuk kape Kughen kimin.²⁷ Kwasig ikin, kwən a Apolos rīmə tukrivən apa Akaea. Kini nəməhuak minə kimisasitu iran, mharai nəkwəkwə kirik rīvən kimi narmamə kape Yesu minə apa Akaea, misaiyoh əriə mhamə tuksarha huvə tuk Apolos. Rīmauə Akaea, mamasitu pik ye narmamə yamə mine Kughen rīvəhsipən ta nihuvəyen kimi əriə khani nəfrakisien iran. Apolos ramasitu irəriə²⁸ mamhoprai huvə Nəkwəkwə kape Kughen mīmə Yesu in Kristo yame Kughen rimirpen. Kasəgkiar ye nimri narmamə, kini nəgkiarien kafan rapita nəgkiarien kape nəmə Isrel.

19

Pol rirerig min muə Efesas

¹ Nipig Apolos raməmir hanə apa Korin, Pol rəri swatuk fiak, muə Efesas, məm narmamə tiksın aikin kape Yesu.² Mamaiyoh-pən əriə mīmə, “?Rhawor? ?Nipig nimnhani nəfrakisien ye Yesu, mamhavəh min Nanmin kape Kughen uə?”

Iriə khani-pən tukun mhamə, “Kimawə yakhapəh hanə nisərigien mə nar kirik e, Nanmin kape Kughen.”

³ Kini Pol raiyoh-pən əriə mīmə, “?Mərig kimia nimishawor pən iran mine misor baptaes?”

Kini khani-pən tukun mhamə, “Yimisor baptaes rəmhen kin yame Jon Baptaes rimnor.”

⁴ Kini Pol rini-pən tuk əriə mīmə, “Baptaes yame Jon Baptaes rimnor, in rimnor ye narmamə yamə mine kwəsarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə hah kapəriə. Mərig Jon Baptaes rimnamni-ərhav mīmə narmamə tukasəkeikei mhani nəfrakisien ye yermamə e tukruə kwasig. Kwən ai, In e Yesu.”⁵ Kisərig nəgkiarien a, kisasar misor baptaes ye

nhag Yesu Yermaru. ⁶ Kisor baptaes, kini Pol rərəhu-pən kwermīn ye kapariə kapə, kini Nanmīn Rhakə rimneiwaiyu irəriə. Kini iriə kasəgkiar ye nəgkiarīen kape tanə pišin pišin minə, mamhani-ərhav nəgkiarīen yame Kughen rimivəhsi-pən kimi əriə. ⁷ Iriə fam ipakə twelef.

⁸ Paul rarə aikin meriaji makuə kisīsər. In mivən ye nəkwai niməhuak kape nəmə Isrel, mamətgah kin nini-əravyen Nəgkiarīen Huvə. Iriə min kasəgkiar ye nikarin kape Narmaruyen kape Kughen; kini Pol rivi əriə tiksīn. ⁹ Mərig narmamə tiksīn, kapariə kapə riskai; khapəh nhaniyen nəfrakisien iran. Kini mamhani hah Swatuk kape Yesu Yermaru ye nīmri narmamə. Ror pən, Pol rapəh əriə, mikir narmamə kape Yesu minə, mamhavən. Kini ye nīpig fam kimnhavən ye nəkwai nimə ye skul ehuə kirik kamni kimə, “Tiranās” masəgkiar kimi narmamə. ¹⁰ Kini Pol rimnamarə aikin mapita newk kiraru. Ror pən narmamə kasarə apa tanə a Tarki, yamə mine iriə kwənərəus kape Isrel mine yamə mine iriə kwənərəus kape Gris, iriə m-fam kisərig nəgkiarīen kape Yesu Yermaru.

Kwajikovə minə kape yermamə kirik nhagin e Skeva

¹¹ Kini Kughen rimivəhsi-pən nəsaninien kimi Pol tuk norien nīmətīen pišin pišin. ¹² Narmamə kisaiyoh-pən kin neipən akwas kape Pol, mhəpik mhavən apa iməriə ikin, kini narmamə kamhamhə kharap, masəsanin, kini nanmīn has minə kasəta irəriə.

¹³ Ikin aikin a, nəmə Isrel tiksīn kimisəriwək misarkurao misarkut tuk nəkotayen nanmīn has ye narmamə ye nhag Yesu Yermaru. Mamhani-pən tuk nanmīn has minə mhamə, “Yakamni skai pre tuk əmiə ye nhag Yesu, yame Pol ramni-ərhav, mə, ‘! Taksəta!’ ”

¹⁴ Kini jif pris, nhagin e Skeva, kafan kwajikovə minə iriə m-fam seven. Iriə kisarkut mə tuksəko-ta min nanmīn has minə. ¹⁵ Mərig nīpig kirik, nanmīn has kirik rarar minipən tuk əriə mīmə, “Yakwirkun ta Yesu mine Pol. ?Mərig kimiə nīpa minə e?” ¹⁶ Kini yermamə ai nanmīn has raməmīr iran rhekimter muh əriə. Mapita əriə, meikus-eikus neipən kapəriə. Kini mhoteih-hoteih iriə, kini kisap ye nəkwai nimə kafan, misaiyu kopīə kopīə əmə mamhavən. ¹⁷ Nīpig nəmə Isrel mine nəmə Gris yamə mine kisarə Efesas kimisərig nəvsaoyen kin, kimnhagin pik. Kini mhasiai nhag Yesu Yermaru. ¹⁸ Kini narmamə khapsaah yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu kisərer mhani-ərhav pən təvhagə hah kapəriə tuk narmamə. ¹⁹ Iriə khapsaah yamə mine kasəmtah kimnhəpik nəkwəkwə minə kapəriə kape nahak, mamhauə, mhavaan əru ye nīmri narmamə. (Narmamə kisəvheikin nīmri nəkwəkwə minə a, mane iran rapita fifti milian vatu.)*

²⁰ Ror məkneikin, nəgkiarīen kape Yesu Yermaru rəsanin min markurao.

²¹ Kwasig ikin, Pol rimnərig yerkin mīmə tukrirerig min mivən Jerusalem, mərig tukrukrao-pən ye provins mir a Masedonia mine Akaea. Rimə, “Tukmə yakvən ta Jerusalem, jakaməkeikei mivən min apa Rom.” ²² Mher-pən min kin kafan dikon mir kiraru nhagri e Timoti mine Erastus kiravən apa Masedonia. Mərig Pol rimnarə hanə Tarki.

Notgohyen ehuə apa Efesas

²³ Ye nīpig a in a, notgohyen ehuə kirik apa Efesas tuk Swatuk kape Yesu Yermaru. ²⁴ Kini yermamə kirik ramarə aikin, nhagin e Demetrius. In yarpəkao kape nivhirəkinien narimnar kin silva†. Rimnor nanmīnar kape kughen piraovin eikuə e, nhagin e Atemis. Kini in mine kafan narmamə minə kisəvrai mamhavəh mane ehuə iran.

²⁵ Kini rokrən kin kafan minə, mine yarpəkao minə min tiksīn mə tukhauə kirikianə. Mamni-pən tuk əriə mīmə, “Yo minə tiksīn. Kimiə nakwənharkun ta mə kitawə kamhavəh mane ehuə ye wok kapətawə. ²⁶⁻²⁷ Ye tanə e Tarki, mine ye ikin minə fam ye tanimtanə, narmamə fam kasəhuak kimi kughen e kapətawə. Mərig kimiə nakwəsəm

19:6: Wok 8:17; Wok 10:44,46 19:11: Wok 14:3 19:12: Wok 5:15 19:17: Wok 5:11 * 19:19: Gris rīpəh nīniyen 50,000,000 vatu. Mamni mə 50,000 drakma. “Drakma” kirikianə in nərək wok kape nīpig kirikianə. 19:21: Wok 23:11; Rom 1:13 19:23: 2 Kor 1:8 † 19:24: Silva in rəmhen kin aean. Nīmrin rhaktə pik.

ta mə kwən a Pol, rīmauə mivi narmamə khapsaah ye yerkwānu e Efesas markurao ye tanə e Tarki, mamni mə kughen yamə mine narmamə kasor wok irəriə, pəh nien mə iriə kughen əfrakis. Tukmə ror nəgkiarien kafan rirkun nivəhsi-tayen nehuəyən kape Artemis ruə mor nar apnapig kin. Ipakə kwən e rivi narmamə khani hah swatuk kapətawə tuk nivəhyen mane, kini nəgkiarien kafan ramor min narmamə kasəm oror niməhuak kape Artemis, yame in yerpirig pik.”

²⁸ Kısərig nəgkiarien a, niehmaa ramhai əriə tuk Pol. Kısokrən apomh mhamə, “!Atemis, kughen kape nəmə Efesas, in yerpirig pik!” ²⁹ Taktəkun əmə narmamə fam ye yerkwānu a kīsokrən okrən, misaiyu kwis kwis mhauə mharaptərəkīn yemə Masedonia mir a yame kimiwəriwək irisir Pol, nhagriu Gaeas mine Aristakas. Mhaukəkin əriu mhavən ye kwənmhan kape nəukiriēn.

³⁰ Pol rorkeikei mə tukrəgkiar kimi nəmə aikin, mərig narmamə kape Yesu minə khapəh niseighanien kin. ³¹ Kini gavman minə min kape nəmə Tarki, yamə mine kisorkeikei Pol, kisher-pən kin nəgkiarien misəkeikei kimin mhamə, “Takpəh nivənien yerki narmamə minə a.”

³² Narmamə kimnhauvrig-uvrig pik aikin. Masokrən pik, tiksīn kimnhani nar kirik; tiksīn kimnhani nar pisin kirik. Iriə khapsaah kiseinein mə kimishawor mhavən aikin.

³³ Kini nəmə Isrel tiksīn kīsəsuə-pən kin iriə kirik nhagin e Aleksandra mə tukrivən mərer ye nimiririə. Kini narmamə tiksīn ye kwhen a kimnhani-pən tukun mə tukrəgkiar. Rarer, mini-əhu əriə mə tukhapim. Markut mə tukrini-ərhav nəmien kafan. ³⁴ Mərig narmamə kīsəm mə Aleksandra in yemə Isrel kirik, kīsokrən apomh kwis kwis rivəh aoa kiraru, mhamə, “!Atemis, kughen kape nəmə Efesas, in yerpirig pik!”

³⁵ Kini yamehuə kirik ye yerkwānu a rhekimter mini-əhu əriə mimə, “Nəmə Efesas. Artemis e kughen kapətawə, in ravəh nhag ehua. Kini narmamə fam ye tokrei tanə kharkun mə norien e kapətawə tuk narha-huvəyən tuk niməhuak kafan, mine kapier imərhakə kafan yame rīmamir misi-faktə ye neai meiwaiyu-pə. ³⁶ Yermamə kirik to rīpəh niniyēn mə yo yakameikuə. Pəh rikimiə tukrapnapig. Rapəh nəmhenien mə naksar-mar məkneikin. ³⁷ Nimisərip kwərə mir eikin e, mərig iriu kimirapəh niwəkrəhyen kin nar kirik ye nəkwai niməhuak kapətawə, miripəh nīrəni-hahyēn nhag pian e, in kughen kapətawə. ³⁸ Tukmə Demetrius mine kafan narmamə kīsəm yermamə kirik ror nar kirik rīpəh nəmhenien, kharkun nhavənien ye kot, misəm kaonsel. Pəh khavən aikin mhani-ərhav nərigien kapəriə. ³⁹ Tukmə nakasərig min nar kirik mə takhani-ərhav, takasəkeikei mhavən ye kot. ⁴⁰ Mərig rīmar əmə mə tikvəh min ətawə kavən ye kot kivəhsi-pə narpinien kimi ətawə tuk notgohyēn yame kitawə kimisor towēi. Kini kitawə to khapəh nhaniyēn nar kirik mə kimnhauə eikin e ye nəkwətəyēn towēi tuk naha, meinai nəkwətəyēn e, nīpran rirkək.” ⁴¹ Rini ta nəgkiariēn a, mətəpig kin nəgkiariēn, mher-pən kin əriə kamhavən.

20

Pol rivən apa Masedonia mine Gris

¹ Kini nəmə Efesas kīsotgoh ta misərhū min nəmərīnuyēn. Aikin, Pol rokrən kin narmamə kape Yesu minə khauə kirikianə, kini rəvhag kimi əriə. Kini ai maowīə kin əriə, kini mītərhav aikin a, mivən apa Masedonia. ² Mītərhav ye kwənmhan a, kini maməvhag apap kimi əriə mavəhsi-pən nəgkiariēn rehuə kimi nəmə aikin, muə meriaji-pə Gris. ³ Mamarə apaikin meriaji makuə kīsīsər. Kwasig ikin, rīmə natukrivən ye rao kirik mirerig-pə min Siria, mərig əmə nəmə Isrel kamharai mhun mə tukhauh in mishopni in, kini rarar min ye nərigien kafan kini məriwək əmə mamvən apa Masedonia. ⁴ Rīmavən iriə yemə Berea kirik nhagin e Sopata, in kwajikovə kape Piras, mine yemə Tesalonaeka mir kiraru nhagriu e Aristakas mine Sekandas, mine yemə Debe kirik nhagin e Gaeas, mine Timoti, mine yemə Tarki mir kiraru nhagriu e Tikikas mine Trofimas. ⁵ Iriə kīsəkupən mhavən apa Troas miseito kin əmawə. ⁶ Mərig kimawə yaksəmīr misor

nəviginien ehuə a yame kamni kimə “Bred yame yis rirkək iran.” Kwasig ikin, yakhavən apa Filipae mhavən ye rao kirik mhavirə miseriaji nipig kirkirip, kini yakhauə mhavhiak apa yerkwanu ai Troas misofugin kimawə miriə. Misarə miseriaji nəhuakien kirikianə.

Pikwarien kirik rimamhə mimragh min

⁷ Kini ye Sande, yakhauə misofugin mhavəh Nəviginien Rhakə. Kini Pol raməvhag kimi narmamə, mægkiar meriaji yenpig əru meinai rikin ruh mə tikəni rikwamir kin, in tukrəpəh əriə. ⁸ Kwənmhan yame yimisəkwətə ikin yerpirig pik. Kiruk laet ripsaah aikin. ⁹ Kini pikwarien kirik nhagin e Yutikas* ramkwətə ye windo. Pol raməgkiar pik, napirien rivəh Yutikas. Kini rapir yeru, mimir misi-faktə ye kwənmhan yerpirig meiwaiyu məwhan. Kisaiyu mhavən misəm ruamhə ta. ¹⁰ Məkneikin, Pol min reiwaiyu mivən makur, məmir-pən iran.† Məker-pən iran, mimə, “Rikimiə tukripəh nəpouyen. ! Ramragh əmə!” ¹¹⁻¹² Kini iriə khakir pikwarien a mamhavən. Rikiria ragien pik meinai in ramragh əmə. Kini kharerig min mishaktə mhavən min apa yerpirig, mhavəh Nəviginien Rhakə misəvigin kwis. Kini Pol rimnəgkiar kimi əriə mivən meriaji reraan. Kini mətə min irəriə.

Pol ramaowiə kin nəməhuak minə apa Efesas

¹³ Aikin, yakharəh rao kirik mhavirə mhavən apa Asos. Yakhamə ta mə kimawə Pol. Mərig Pol, rikin raməsik mə tukrəriwak əmə mikwasig mivən apaikin. ¹⁴ Ruə mitərhav-pə Asos, kimawə min yakhavən ye rao mhavirə mə jakhavən apa yerkwanu kirik nhagin e Mitilen. ¹⁵ Kəni rikwamer kin, yakhatərhav min aikin a, mhavirə mhavən masəmir iruə ye tanə a Kios. Kəni rikwamer min kin, yakhavirə min mhavən ye tanə a kamni kimə Samos. Kəni rikwamer min kin, yakhavən min mhatərhav-pən Maelitas. ¹⁶ Pol rimini-ta mə jakhapəh nisərerien apa Efesas meinai ripəh norkeikeiyen mə jaksarə pik apa ye kwənmhan a Tarki. In rimnarkut mə jakshai miren mhauə Jerusalem kwasig ikin ror nipig kape nəviginien ehuə e kamni kimə “Pentekos.”

¹⁷ Nipig yakhavhiak apa Maelitas, Pol rher-pən nəgkiarien apa Efesas mokrən kin elda minə kape niməhuak mə tukhauə misəm. ¹⁸ Khatərhav-pə, rini-pən tuk əriə mimə, “Kafak narmamə minə. Kimiə nakwəsəm ta norien kafak nipig kimnisarə kitawə-mkimia. Ririkakun ye nipig yimauə Tarki, ¹⁹ yakamor yo mə yo yor atuə kin kape Yesu Yermaru. Mə rikik reiwaiyu nipig fam. Nipig m-fam yakamasək tuk əmia. Yakaməm rəutən pawk meinai nəmə Isrel kisarkut mə tukshopni yo, ²⁰ mərig yakpəh nipəhyen nasituyen irəmia. Maməwhag ye nimri narmamə, mine ye nəkwai nimə minə. ²¹ Mamni-ərhav-pən tuk nəmə Isrel mine nəmə tanə pisin pisin minə mə tukasəkeikei misarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has, mhauə tuk Kughen, mishatətə ye Yesu Yermaru.

²² “Kini taktəkun ai, Nanmin kape Kughen ramarkut tuk yo mə jakvən apa Jerusalem. Yakpəh nirkunien mə naha nhagin tukror yo aikin. ²³ Nar kirikianə əmə yakirkun. Yerkwanu yamə mine yakakrao ikin, Nanmin kape Kughen ramor kwirig kimi yo mə tukmə yakvən aikin a, jakarə ye nahasien, kini tukpivəhsi-pən yo ye kalabus. ²⁴ Mərig yakmə nimraghien kafak in nar apnapig əmə. Yakorkeikei mə jakor infamien ye narimnar yame Yesu Yermaru rimivəhsi-pə mə jakor tuk nini-ərhavyen Nəgkiarien Huvə ye nihuvəyen kape Kughen.

²⁵ “Səm-ru, yakwirkun ta mə kimiə m-fam yamə mine yakmaurə məm əmia məvsao kin narmaruyen kape Kughen kimi əmia, to nakhapəh min nisəmien yo tuk nipig kirik. ²⁶ Ror pən, taktəkun, yakamni-ərhav mə tukmə yermamə kirik rimhə mivən ye nap ehuə, pəh nien mə yo yimneighan kin mə tukrivən‡. ²⁷ Meinai yo yakpəh nəpəhyen nini-ərhav-preyen narimnar fam yame Kughen rorkeikei.

* 20:9: Nhag e “Yutikas” nipran rimə “laki.” † 20:10: Pol ramor rəmhen kin Profet Elaeja kupən ye Fas King 17:17-22. 20:17: Wok 18:21 20:18: Wok 18:19-19:10 20:23: Wok 9:16; 21:11 20:24: Wok 21:13; 2 Tim 4:7 ‡ 20:26: Pol ramni min ye Wok 18:6 “Tukmə Kughen rivəhsi-pən narpinien kimi əmia, mərig kapəmia atuk.”

²⁸ “Takasərig əmiə mine narmamə yamə mine Nanmin kape Kughen rimnərahū-pən əriə ye kwermimə. Takasarha huvə tuk nəməhuak kape Kughen rəmhen kin yermamə kape narha-huvəyen tuk kafan sipsip, meinai Kughen rimivəh əriə kin nitaw Yesu Yermaru. ²⁹ Yakwirikun ta mə jakəta irəmīə, kini ai narmamə yamə mine kisəmhen kin kuri aparū minə tukhauə tuk əmiə misəs əmiə - sipsip minə kape Kughen. ³⁰ Kini kimiə tiksīn tukhauə mhaukrekin nəfrakisien mə tukhavi-ta narmamə kape Yesu minə khakwasig kin əriə. ³¹ !Ror pən, takasəkeikei masərig əmiə! Rikimiə tukraməsik mə ye newk kisisə, yimipəh nəpəhyen norien kwirig kimi əmiə yenpig-yenpig mine yenaiyu, kini mamasək tuk əmiə.

³² “Kini taktəkun ai, yakamərahū-pən əmiə ye kwermi Kughen; rikimiə tukraməsik nəgkarien kin nihuvəyen kafan. Nəgkarien a ror əmiə nakhaskai mavəhsi-pən nihuvəyen kimi narmamə kape Kughen minə fam. ³³ Rikik ripəh nəkrəhyen kin nautə uə neipən kape yermamə pisin. ³⁴ Kimiə nakwənharkun ta mə yo pisin əmə yakaməmnhawk tuk naha nhagin yame yo mine kafak narmamə minə yaksəkwaqwə kin. ³⁵ Naha nhagin yame yakamor, yakamhajoun əmiə kin mə takasəkeikei misor wok mhavəh mane tuk nasituyen ye yavən has minə. Rikitawə tukraməsik nəgkarien yame Yesu Yermaru rimini mīmə, ‘Nivəhsi-pəniēn rapita nivəhyen.’ ”

³⁶ Pol rəgkiar fam, kasənimkur misəhuak. ³⁷ Kini iriə misasək pik misəker-pən ye Pol masəkei kimin misaowīə kin. ³⁸ Khakwasig kin misəriwək mhavən miseriaji a rao ikin. Rikiriə rarkwəpir mhawor Pol rimini mə iriə tukhapəh min nisəmien in tuk nipig kirik.

21

Pol rimə tukrivən Jerusalem

¹ Yimisaowīə-ta kin əriə, mhavən ye rao mhavirə mhavən atuatur apa ye tanə kirik kamni kimə Kos. Kəni rikwamer kin, yakhavirə mhavən ye tanə kirik kamni kimə Roj. Mhatərhav min aikin, mhauə min mhavhiak ye tanə kirik kamni kimə Patara. ² Aikin misəm rao kirik rimə tukrivən apa Fonisia. Yaksat-pən iran mhatərhav min. ³ Mhavirə misəm min tanə ehua kirik kamni kimə Saepras, mhakurao pihū. Mhavirə mamhavən Siria. Mhavhiak apa Taea mə tukpik-ta narimnar ye nəkwai rao a. ⁴ Yaksarə aikin mhavən, misəm narmamə tiksīn kape Yesu, misarə kimawə miriə miseriaji nəhuakien kirikianə. Kini Nanmin kape Kughen rəgkiar kimi əriə mə tukhavən misor kwirig kimi Pol mə tukripəh nivənien apa Jerusalem. ⁵ Yaksarə miseriaji nəhuakien kirikianə ror infamien, yakhatərhav mharpin mamhavən. Kini narmamə minə aikin kape Yesu mine kapəriə narmamə minə kamhakwasig kin əmawə mhauə ye nikar-kar tahik. Aikin, yaksənimkur misəhuak kwis. ⁶ Kini misaowīə kin əmawə minə. Yakhavən min ye rao a; kini iriə kharerig-pə iməriə ikin.

⁷ Kini rao ritərhav Taea maiyu muə Toleme. Yakhavhiak, mhavən misəm nəməhuak minə. Masəmir kimawə miriə nipig kirikianə. ⁸ Kəni rikwamer kin, yakhatərhav min mhavirə mhavən, mhavhiak apa Sisaria. Mhavən imei kwən kirik nhagin e Filip. In yermamə kape narkuraoyen mini-ərhav Nəgkariēn Huvə kape Kughen. Kupan, in kirik ye narmamə seven yamə mine kasasitu ye aposol minə.* ⁹ Kafan nipiakwəskəh kuas, kharəh hanə nisarkurəkien. Iriə a profet minə.

¹⁰ Yaksarə aikin nipig tiksīn, profet kirik, nhagin e Agabus, risi-pən apa Judia muə. ¹¹ Muə, məm əmawə kini mirəh kətəut kape Pol, mərkis atuk kwermīn mine nihun kin, mīmə, “Nanmin kape Kughen ramni mīmə, ‘Kwən e, kafan e kətəut, namehuə kape nəmə Isrel minə apa Jerusalem tuksərkis-ətərekīn in məkneikin, misərahū-pən in ye kwermi nəmə Rom.’ ”†

20:28: 1 Tim 4:16; 1 Pita 5:2-4 20:29: Mat 7:15; Jon 10:12 20:31: 1 Tes 2:11 20:34: 1 Kor 9:11-12

20:34: Wok 18:3; 1 Tes 2:9 21:4: Wok 20:23 * 21:8: Kivəh-si haktə narmamə minə a ye Wok

6:1-7. 21:10: Wok 11:28 † 21:11: Profet e Agabus ramor rəmhen kin profet minə kupən, mor drama kirik yame ror nuhpikinien, kini ai, mhoprai-pən kimi narmamə. Əmru Fas King 11:29-39, Ezekiel 4:3, mine Aes 20:2-4.

¹² Yaksərig nəgkiarien a, kimawə nəmə iku yaksəkeikei kimi Pol mə tukriyəh nīvəniēn apa Jerusalem. ¹³ Mərig Pol rimə, “Kimiə naksasək, rikik rarkwəpir. Mərig, səmru, yakpəh niginiēn tuk nīvəniēn ye kalabus tuk nīniyēn nhag Yesu Yermaru. Kini yakeighan kin mə jakmhə tukun apa Jerusalem.”

¹⁴ Yakhani-əhu pawk Pol, mərig in rapəh nīpəhyēn. Kini yaksəpəh, mhamə, “Kimawə yaksəhuak mhamə tukror rəmhen kin yame Yesu Yermaru rorkeikei.”

¹⁵ Kini ai, yaksor apnəpenə tuk nītərhavyēn məriwək mhauə Jerusalem. ¹⁶ Nəmə Sisaria tiksīn kape Yesu minə khakwasig kin əmawə. Mhakir əmawə mhavən imei yemə Saepas kirik nhagin e Nason. In yermamə kirik yame rīmnəkupən mikwasig kin Yesu. Yaksapir ye nəkwai nimə kafan.

Pol rīvən Jerusalem

¹⁷ Yakhavən mhatərhav-pən Jerusalem, nəməhuak minə kisəm əmawə, rikiriə ragien. ¹⁸ Kəni rikwamer kin, kimawə Pol yakhavən misəm Jemes. Elda minə kape niməhuak kasəmīr min aikin. ¹⁹ Pol rərer mīni vi vi əriə kini məvsao kin narīmnar fam əgkəp a ye kafan nəriwəkien yame Kughen rīmnor kimi nəmə tanə pisin pisin minə.

²⁰ Kisərig nəgkiariēn a kape Pol, khavəh-si haktə nhag Kughen. Mhani-pən tuk Pol mhamə, “Piak. Əm-ru. Taktəkun ai nəmə Isrel kisəmhen kin taosen ripsaah khani nəfrakisien ye Yesu, kini iriə fam min khaskai tuk nīraptəəkīn-tīm-tīm-iēn loa kape Moses. ²¹ Kwəsərig ta nəvsaoyēn kin ik mə ik nakamhajoun nəmə Isrel yamə mine kasarə ye tanə pisin pisin mə tuksəpəh loa kape Moses. Masərig min mə ik nakamni-pən tuk əriə mə tukhapəh nisəsīg-pəniēn nīpikwariēn kapəriə minə. Kini mhapəh nharaptəəkīniēn narəyēn kape nəmə Isrel. ²² Iriə tuksərig mə nakuauə ta. ?Tukshawor-pən iran mine? ²³ Rhuvə mə takor nəkwai-mawə. Əm-ru, narmamə kuas kasəmīre ikin e kwəharpen ta nətərigiēn kirik kapəriə kimi Kughen. † ²⁴ Tikianakwamer, takikwasig kin əriə mivəh nīmri nar mīragh minə kape sakrefaes, kini naksor sakrefaes tuk nəspirien əmiə miriə, mə iriə tukharkun nisəkis-tayēn nikwəneriə, rəri-pən loa kapətawə. Pəh kəm kirkun mə ik nakaməri-pən fam loa kapətawə. Mə nəgkiariēn yame kamni iram, neikwəyēn fam. ²⁵ Mərig ye nīkarin kape nəmə tanə pisin pisin minə e yamə mine kwənhani-ta nəfrakisien ye Yesu, kitawə kwəsher-pən ta nəkwəkwə kirik kimi əriə mhani-əhrav-pən nəgkiariēn kapətawə. Mhani mhamə tukhapəh nisəniēn nəviginien yame kamoh kivaan əru tuk nəhuakien kimi nanmi kughen eikuə minə. Mhapəh nisəniēn nītə. Mhapəh nisəniēn nar mīragh yame kaməvit-əpni, meinai nītawin raməmīr hanə ye nīpran. Mhapəh nisor-haspən-iēn kimi nīpiraovin.” §

²⁶ Kəni rikwamer kin, Pol rikir nəmə minə a, mhavən mə tuksor apnəpenə tuk sakrefaes tuk nəspirien. Kini Pol rīvən ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen mīni-əsah-pən ye nīpig yame tuksor infamien ye nəspirien kapəriə, kini pris tukriyaan əru atuə kin kapəriə narmīragh minə.

Nəmə Isrel kharaptəəkīn Pol ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen

²⁷ Ipakə nīpig seven a kape nəspirien ror infamien, nəmə Isrel tiksīn yamə mine kimnhatərhav Tarki mhauə ye Nimə Ehuə kape Kughen misəm Pol. Misor narmamə kisarar mhani-hah Pol, khavən mharaptəəkīn in ²⁸ misokrən apomh mhamə, “!Ah! ! Nəmə Isrel! Sasitu. Kwən e in e yame in ramarkurao ikin minə mamhajoun narmamə mamor əriə kamhani hah ətawə. Mamor narmamə khapəh nhasiaiyeēn loa kape Moses mine Nimə Ehuə kape Kughen. Kini taktəkun ai rikir nəmə Gris tiksīn mhauə ye nəkwai nimə e kapətawə kasor kwənmhan rhakə e raməkimik.”* ²⁹ (Kamhani məknakin

21:13: Wok 20:24 21:19: Wok 15:12 21:20: Wok 15:1,5 † 21:23: Promis e kimisor kamni kimə “Nasiraet promes” rəmhen kin yame Pol rīmnor ye Wok 18:18. 21:24: Nam 6:1-20; Wok 18:18 § 21:25: Nəkwəkwə kimnharai raməmīr ye Wok 15:23-29. 21:26: 1 Kor 9:20

* 21:28: Kamni-əhu mə narmamə pəh nien mə kwənərəus kape nəmə Isrel tukhapəh nisauru-pəniēn ye nimə ehua kape Kughen.

meinai kupən kimisəm yemə Efesas a, nhagin e Trofimas, rameriwək iriu Pol apa yerkwanu. Kini khamə-ta mə Pol rimikir in muə ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen).

³⁰ Nəgkiarien a ror nəmə Jerusalem kisarar misaiyu mhauə mharaptərəkin Pol, mhaukəkin mhatərhav ye Nimə Ehuə kape Kughen. Taktəkun əmə pris minə kisətapig ye nəkwai nimə a. ³¹ Mhamə tukshopni Pol. Kini əmə aikin, yamehuə kape mobael minə kape nəmə Rom rərig nəvsaoyen mə kasor norien hah ehuə kirik apa Jerusalem. ³² Taktəkun əmə yamehuə kape mobael minə a rikir mobael minə mine namehuə minə kapəriə, misaiyu mhavən tuk narmamə minə a. Narmamə minə a kisəm yamehuə kape mobael mine kafan narmamə minə; kini kisəpəh nhauhyen Pol.

³³ Kini yamehuə kape mobael minə a ruə ipakə tuk Pol mini-pən tuk mobael minə mə tukharaptərəkin in. Mharkwəji in kin jen kiraru. Kini in raiyoh-pən əriə mimə, “?Naha e yermamə? ?Rimnor naha?” ³⁴ Kini narmamə a kisokrən apomh. Tiksin kamhani nar kirik; kini tiksin kamhani nar pisin. Kasokrən pik, yamehuə kape mobael ripəh nəmien nəfrakisien. Mini-pən tuk mobael minə mə tukharəh Pol mhavən ye nəkwai nimə kape mobael. ³⁵ Khakir Pol misəriwək, ipakə əmə kiseriaji kwəruə. Narmamə kamhasig-sig pik əriə minə, ror pən mobael minə kimnharəh-si haktə Pol mharəh mhavən. ³⁶ Narmamə minə kimnhakwasig kin əriə masokrən apomh mhamə, “!Shopni! !Shopni!”†

Pol ramni-ərhav nəmien kafan

³⁷ Ipakə əmə mobael minə kharəh Pol misauru-pən imə, in raiyoh-pən yamehuə kape mobael minə mimə, “?To yakəgkiar kəskəh kimik uə?”

Kini yamehuə ai rakur mimə, “?Rhawor? ?Ik nakirkun niniyen nəgkiarien kape nəmə Gris? ³⁸ Yakməta mə ik yemə Ijip a yame apa kupən rimnərer mamni-hah gavman. Kwasig ikin mamkir narmamə fo taosen mamhauh narmamə, mamhavən misarə apa ye tipəvsik.”

³⁹ Mərig Pol rini-pən tukun mimə, “Nikam. Yo, yemə Isrel. Yimnharha apa yerkwanu ehuə a Tasas, ye provins a Silisia. Pəh yo, pəh yakəgkiar kimi narmamə minə a.”

⁴⁰ Kini yamehuə kape mobael minə a reighan kin. Kini Pol rərer aikin, mini-əhu əriə mə tukhapim. Kini khapim, in rəgkiar kimi əriə ye nəgkiarien kape nəmə Isrel mimə,

22

¹ “Piak minə mine tatə minə, takasəkeikei misətərig kin yo. Pəh jakni kafak nərigien kimi əmiə.” ² Kini iriə kisərig in raməgkiar ye nəgkiarien atuatur kapəriə, khapim apis-apis.

Kini Pol rimə, ³ “Yo yemə Isrel kirik. Yimnarha apa yerkwanu a Tasas ye provins a Silisia. Mərig yimnehuə ye yerkwanu e Jerusalem. Kwən a Gamaliel rimnhajoun yo ye Loa kape riptawə minə mə jakəri-pən atuatur. Kini ye nipig ai yimnəsanin tuk norien narimnar yame Kughen rorkeikei rəmhen kin əmiə m-fam e taktəkun. ⁴ Apa kupən, yimnamuh narmamə yamə mine kasəri-pən Swatuk kape Yesu Yermaru, mamhopni əriə. Yimnamraptərəkin narman mine nipiraovin maməhi-pən əriə ye kalabus. ⁵ Nəgkiarien e, hae pris mine narmamə kape kaonsel minə kharkun nhaniyen mə nəfrakisien; meinai nipig kirik, kimnhavəhsi-pə nəkwəkə kirik mhamə jakvəh mivən apa Damaskes mivəhsi-pən kimi nəmə Isrel aikin mə yakuaue mə jakraptərəkin narmamə kape Yesu minə mhakir əriə mhauə e Jerusalem mə tukuh əriə. ⁶ “Nipig a, yimnaməri-pən swatuk a muə ipakə tuk Damaskes, kini ipakə tuk yerkwaiha, taktəkun əmə, yimnəm nikhakien risi-pən ye napuə məsia-pen-pə yo. ⁷ Yakmir meiwaiyu, kini mərig nəgkiarien kirik rimini-pə tuk yo mimə, ‘!Sol !Sol! ?Rhawor nakamor ahah pə məkneikin kimi Yo?’

⁸ “Kini yaknaiyoh-pən In mimə, ‘Yermaru. ?Ik pa en?’ Kini In rini-pə tuk yo mimə, ‘Yo Yesu e, yemə Nasaret, yame ik nakamor ahah pə kimi Yo.’ ⁹ Kini narmamə yamə mine kimnhakwasig kin yo ye swatuk kisəm əmə nikhakien a, mərig khapəh nisərigien

21:29: Wok 20:4 † 21:36: Narmamə kimisokrən ye Pol məknakin rəmhen kin in e kimnokrən ye Yesu ye Luk 23:18. 21:38: Wok 5:36-37 22:3: Wok 5:34 22:4: Wok 8:3

nægkiarien kape yermamə ai yame raməgkiar kimi yo. ¹⁰ Kini yimnaiyoh-pən In mimə, ‘Yermaru. ?Jakhawor pən iran mine?’ Kini Yesu Yermaru rini-pə tuk yo mimə, ‘Hekimter, mivən apa Damaskes. Ikin en, tukni-pre mə takhawor pən iran mine.’

¹¹ “Nikhakien a rimnəsia-pen pik nimrik, mor nimrik ripis. Kini narmamə yamə mine kamhakwasig kin yo khavəh kwermik mhakir yo mhavən Damaskes.*

¹² “Aikin a, kwən kirik aikin nhagin e Ananaes. In raməri-pən huvə Loa kapətawə. Kini nəmə Isrel aikin kamhasiai pik in. ¹³ In ruə marer ipakə tuk yo, mimə, ‘Piak Sol, !Nimrim tukrhuvə min!’ Ye nipig əmə min ai, nimrik rimahuvə min. Kini yakəm in.

¹⁴ “Kini in rimə, ‘Kughen kape kaha minə kapətawə In rimirpen-ta ik mə ik takirkun narimnar yamə mine In rorkeikei. Kini mə ik takəm Yermamə Atuatuk a kafan, kini mərig nægkiarien kafan. ¹⁵ Takaməkeikei mivən mini-ərhav tuk narmamə m-fam narimnar yame ik nimnəm mamərig. ¹⁶ Takpəh niwhinien. Hekimter, məhuak kimi Yesu, mor baptaes, mipəh pəh rəspir təvhagə hah kafam.’

¹⁷ “Kini yakmərerig-pə min muə Jerusalem, mivən məhuak ye Nimə Ehuə kape Kughen, kini məm nəmərərhavyen kirik. ¹⁸ Məm Yesu Yermaru rini-pə tuk yo mimə, ‘! Hai miren! Məta aihuaa Jerusalem. Meinai nəmə iku tukhani neikuəyen ye nægkiarien kafam yame nakamni irak.’

¹⁹ “Kini yimini-pən tukun mimə, ‘Yermaru. Iriə kharkun huvə mə in apa kupən yo yimnamvən ye nəkwai nimə kape nofuginien kapəriə mamraptərəkkin narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien iram, mamuh əriə. ²⁰ Kini nipig kimnarkwhopni kwən a Steven, nitawin raiyu meinai in ramn-iərhav Ik, mərig yo min yimnamərer kimawə miriə, kini rikik rimnagian tukun. Kini yo yimnamarha huvə tuk sot kape narmamə kimisarkwhopni in.’

²¹ “Mərig Yesu Yermaru rini-pə tuk yo mimə, ‘Təkvən. Yo yakamher-pən kin ik isok mə təkvən tuk nəmə tanə pisin pisin minə.’”†

Nəmə Jerusalem kimnhamə tukshopni Pol

²² Kini narmamə aikin kisətərig huvə kin nægkiarien kape Pol mhavən miseriaji nægkiarien infamien kafan. Mərig kisərig nægkiarien a, kisokrən ehuə mhamə, “!Shopni in! Kwən a ripəh nəmhenien mə tukramragh.”

²³ Aikin, kisokrən apomh, misəpəkiək-ta kin sot kapəriə misərəsuun kin nimokkur. ²⁴ Kini yemehua kape mobael kape nəmə Rom rimini-pən tuk mobael mine mə tukharəh Pol mhavən imei mobael. Kini mini-pən tuk əriə mə tuksərkis-ərkis Pol mə in tukrini-ərhav mimə rhawor nəmə Isrel kamhani hah pik məkneikin in. ²⁵ Kasarkis-ətərəkkin hanə in, mə tuksərkis-ərkis in, kini Pol rini-pən tuk yamehua kape mobael kirik yame ramərer ipakə mimə, “!Eh! Yo yemə Rom e. Ripəh natuatukien mə tukərkis-ərkis yemə Rom kirik yame kipəh hanə nəmien mə in rimnor nar has kirik.”

²⁶ Yamehua a kape mobael rərig nægkiarien a, mivən mini-əsaah-pən iran tuk yermaru kape mobael. Kini mimə, “!Eh! ?Naha e nakamor? Kwən a in yemə Rom atuatuk.”

²⁷ Kini yermaru a ruə məm Pol. Maiyoh-pən in mimə, “!Eh! ?Takni huvə mə ik yemə Rom əfrakis uə?”

Kini Pol reighan kin.

²⁸ Kini yermaru a rini-pən tukun mimə, “?Rhawor? Yo yimnərok mane ehuə tuk neighanien kin yo mə jakuə yo yemə Rom.”

Mərig Pol rini mimə, “Rimik in yemə Rom. Ror məkneikin, yo yemə Rom.”

²⁹ Taktəkun əmə mobael yamə mine kasərer matuk mə tukhauh Pol, kisakur kin, misəta iran. Kini yermaru kape mobael a rirkun mə Pol in yemə Rom, miğin pik meinai in ruərkwəji-ta Pol kin jen.

Pol ramərer ye nimri kaonsel

* 22:11: Kaməvsao kin narimnar minə e ye Wok 9:2-5. 22:18: Wok 9:29-30 22:19: Wok 8:3; 26:9-11 † 22:21: Kirai narimnar e ye Wok 7:54-8:1. 22:25: Wok 16:37 22:29: Wok 16:38

³⁰ Kəni rikwamer kin, yermaru kape mobael rorkeikei mə tukrərig atuatur mə rhawor nəmə Isrel kamhani hah Pol məknakin, kini rher-pən nəgkiarien kimi jif pris minə mine narmamə kape kaonsel minə mə tukhauə kirikianə. Kirisin-ta jen yame kimirkwəji Pol kin, kikir, kavən kərip in ramərer ye nimri kaonsel.

23

¹ Kini Pol rarha tim tim ye narmamə kape kaonsel, kini mimə, “Yo minə tiksın. Yakaməm norien kafak mə ye nəkəskəhyen kafak muə meriaji-pə ai taktəkun, yo yorwok atuatur kape Kughen ye nimri Kughen.” ² Pol rəgkiar məknakin, kini hae pris e Ananaes rini-pən tuk narmamə yamə mine kasərer ipakə tuk Pol mə tuksəsik nəkwən. ³ Mərig Pol rimini-pən tukun mimə, “Nikam. Ik yarpəkao kirik;” Kughen tukrəsik ik. ?Rhawor? Nakamkwətə eikin e mə takəkir yo ye Loa kapətawə, mərig nimini mə kirik tukrəsik yo, naknakəpir ta Loa en!”

⁴ Kini narmamə yamə mine kasərer ipakə tuk Pol khani-pən tukun mhamə, “!Eh! Takpəh nəgkiar-hah-yen kimi hae pris e kape Kughen.”

⁵ Kini Pol rimə, “Yo minə tiksın. Yakirkun mə Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə, ‘Takhapəh nisəgkiar-has-pənien kimi yermaru kapəmiə;’ (Eks 22:28) mərig yimipəh nirkunien mə kwən a in hae pris.” ⁶ Kini Pol rəm əriə mirkun mə iriə tiksın Sadusi minə, kini tiksın Farisi minə, rokrən ehua kin əriə mimə, “Yo minə tiksın. Yo Farisi kirik. Kini rimik mine ripik minə, iriə Farisi minə min. Mərig kamərip yo e ye nimri mirh meinai yakamni nəfrakisien mə Kughen tukror narmamə yamə mine kwənhamhə, tukhamragh min.”

⁷ Pol rəgkiar məknakin, taktəkun əmə Farisi minə mine Sadusi minə kasotgoh kimi əriə minə. Kini narmamə kape kaonsel a kasowhai kiraru. ⁸ Meinai Sadusi minə khamə narmamə yamə mine kwənhamhə ta to khapəh nhamragh-minien. Iriə mhamə agelo rirkək mine nanmin rirkək. Mərig Farisi minə kamhani mə nar misir a, irisir nəfrakisien.

⁹ Nəgkiarien kapəriə ramhaktə. Kisokrən apomh. Kini nəmhajoun kape Loa kape Moses yamə mine iriə Farisi minə, kimishəkimter mhani skai mhamə, “Kimawə yakhapəh nisəmien mə kwən e rimnor nar kirik yame rapəh nəmhenien. ?Tukmə ror nanmin uə agelo kirik rimauə məgkiar kim in uə?” ¹⁰ Kini kisotgoh pik, kini mhauh əriə minə. Yermaru a kape mobael rəm rikin rimnəsik mə narmamə tuksəpik Pol, kini rini-pən tuk mobael minə kafan mə tukhavən mharəh Pol mharerig mhauə min imei mobael minə.

¹¹ Yenpig, Yesu Yermaru ritərhav-pə tuk Pol mini-pən tukun mimə, “Pol. Takpəh niginien. Nakwəni-ərhav ta Yo eikin e Jerusalem, kini ik takaməkeikei mivən apa Rom mor min məknenkin.”

Nəmə Isrel kamharai mhun mə tukshopni Pol

¹² Kəni rikwamer kin, nəmə Isrel tiksın kisəkwətə kirik mamharai mhun mə tukshopni Pol. Kini mhani kwis mə tuksəpəh nəviginien mine ninimien, miseriaji nipig yame tukshopni Pol iran. ¹³ Narmamə yamə mine kamharai mhun nəgkiarien a, rapita foti. ¹⁴ Kini mhavən tuk jif pris minə mine nəmehua mine kape nəmə Isrel mhani-pən tuk əriə mhamə, “Yakwənhani kwis ta mə jaksəpəh nəviginien miseriaji nipig yame jakshopni Pol iran. ¹⁵ Kimiə mine narmamə kape kaonsel minə taksher-pən nəgkiarien kimi yermaru kape mobael minə misaiyoh pən in mə tukrikir Pol muə pəh rərer min ye nimrimia. Meikuə ye yermaru a mə naksorkeikei mə taksəm əpu min Pol. Pəh kimawə jakasəmir ye swatuk maseito kin in tukramuə ye swatuk, kini yakshopni in.”

¹⁶ Mərig nukwai Pol rimnərig nəvsaoyen kin, rarar mivən imei mobael minə mini-əsah-pən tuk Pol.

23:2: Jon 18:22-23 * 23:3: Nəgkiarien kape Gris ramni mə Pol rimini-pən tuk hae pris a Ananaes mimə, “Ik nakəmhen kin kapier kimməspir-ta mərig rəmkimik hanə.” Mərig niprai nəgkiarien a rimə, “Ik yarpəkao kirik.” 23:3: Mat 23:27 23:6: Wok 26:5 23:8: Luk 20:27-40 23:11: Wok 27:24; 28:16,23 23:15: Wok 25:3

¹⁷ Kini Pol rokræn kin yamehuæ kape mobael kirik mini-pæn tukun mamækeikei kimin mimæ, “Takikir pikwarien e mivæn kimi yermaru kape mobael minæ. In ravæh nægkiarien kirik mæ tukrini-ærhav-pæn tukun.”

¹⁸ Mækneikin yamehuæ a rikir pikwarien a mivæn kimi yermaru kape mobael minæ. Kini mimæ, “Kwæn e Pol, yame ramæmir ye kalabus, rimnaiyoh yo mæ jakikir pikwarien e muæ mæm ik. Meinai in ravæh nægkiarien kirik tukrini-pre tuk ik.”

¹⁹ Kini yermaru a kape mobael raturæm-pæn kimi pikwarien a miravæn iriu pisin æmæ. Kini raiyoh-pæn mimæ, “?Nakmæ takni-pæ naha tuk yo?”

²⁰ In rimæ, “Næmæ Isrel kwænnharai mhun ta nægkiarien kirik mæ tukianækwamir, kisaiyoh-pre ik mæ ik takikir Pol mivæn ye kaonsel kapæriæ. Mæ tukseikuæ iram mæ iriæ kisorkeikei mæ tuksæm æpu min Pol. ²¹ Mærig yakamaiyoh ik mæ takpæh norien nækwairiæ, meinai iriæ tiksîn, rapita foti, kaserkwaig ye nikar swatuk mamhawhin mæ tukshopni in. Kwænhani kwis ta mæ tuksæpæh næviginiën mine ninimien miseriaji nîpig yame tukshopni Pol iran. Kasærer matuk maseito kin æmæ ik mæ takor nækwairiæ.”

²² Kini yermaru kape mobael a rimnor kwirig kimi pikwarien a mini-pæn tukun mimæ, “Takpæh nîni-ærhavyen tuk narmamæ mæ ik nîmîni-pæ nægkiarien a tuk yo.” Kini in mher-pæn kin in ramvæn.

Yermaru kape mobael rher-pæn kin Pol apa Sisaria

²³ Kini yamehuæ kape mobael minæ a rokræn kin yamehuæ kafan kiraru mini-pæn tuk æriu mimæ, “Kimiru takravæn mwæfugin nukwao kirik kape mobael minæ. Mobael yamæ mine kaseriwæk æmæ, iriæ fam 200; mine mobael kape kwenhao minæ iriæ fam 200, mine mobael yamæ mine kasækwætæ ye hos, iriæ fam seventi. Taksor apnæpenæ tuk nivæniën apa Sisaria ye naen klok yenaiyu. ²⁴ Misor apnæpenæ ye hos tiksîn kape Pol mæ in tukramvæn huvæ muæ tuk gavman a Filiks.”

²⁵ Kini yermaru kape mobael a rirai nækwækwæ kirik mivæhsi-pæn kimi yamehuæ mir a miravæn kimi gavman a. Nækwækwæ a ramni mimæ,

²⁶ Filiks, yakamni “Rhuva” tuk ik. Ik yamehuæ æfrah.

Yo Klodias Lisias, yakamrai nækwækwæ e rauræ kimik.

²⁷ Kwæn e Pol, næmæ Isrel kwænnharaptæraekin ta, ipakæ æmæ kishopni in. Mærig yo yimnærig nævsaoyen kin mæ in yemæ Rom atuatur, kini yimnhavæn kimawæ kafak mobael minæ mharæhsi-ta in tuk æriæ mhavæh miragh in. ²⁸ Yakmimæ jakæm-ru mæ rhawor e kamhani hah in. Kini yo yimikir mivæn ye kaonsel kapæriæ. ²⁹ Mæm mæ in rimipæh norien nar hah kirik yame to rimhæ tukun, uæ yame tukvæhsi-pæn in tukun ye kalabus. Kasægkiar-ægkiar æmæ tuk naræyen kapæriæ. ³⁰ Mærig kwasig ikin, yimnærig nævsaoyen kin mæ næmæ Isrel kamharai mhun mæ tukshopni in, mækneikin, yimnher-pre kin kimik. Kini mini-pæn tuk tikmir minæ kafan mæ tukhauæ mhani kapæriæ nærigien tuk ik.

In æmæ e nægkiarien kafak.

³¹ Mækneikin, mobael minæ kasor nækwai yermaru kape mobael. Yenpig, khakir Pol mhavæn miseriaji yerkwanu kirik kamni kimæ Antipatris. ³² Kæni rikwamer kin, mobael minæ yamæ mine kisaiyu ye hos iriæ pisin æmæ khakir in mhavæn. Mærig mobael minæ tiksîn kharerig mamhavæn imæriæ ikin. ³³ Kini iriæ a khakir in mhavæn apa Sisaria, kini mhavæhsi-pæn nækwækwæ a kimi gavman a Filiks, kini misærahu-pæn Pol ye kwermîn. ³⁴ Gavman a rævheikin nækwækwæ a maiyoh-pæn Pol mimæ, “?Ik yemæ hiæ?” Nîpig rærig mæ Pol rimatærhav a Silisia, ³⁵ rini-pæn mimæ, “Pæh khawhin tikmir minæ kafam tukhauæ eikin e, kini en, jakærig kafam, mækir.” Kini mini-pæn tuk kafan mobael minæ mæ tukhavæhsi-pæn Pol ye nimæ kape gavman kamni kimæ, “Nimæ ehua kape King Herod.” Mharaptæraekin in apaikin.

24

Pol rimmärer ye nimri Filiks

¹ Nipig kirkirip ruə mivən, kini hae pris a, Ananias, rəsok prah iriə namehuə minə tiksın kape nəmə Isrel, mine loea kirik nhagin e Tetalas, khauə Sisaria. Khauə, mhatərhav-pə, misərer ye nimri gavman a Filiks. Kini mamhani hah norien kape Pol. ² Misokrən kin Pol rivən imə, kini kwən ai Tetalas ramni hah pən Pol kimi Filiks, mamni mimə, “Filiks, ik yamehuə əfrah. Ik nakamkir tanə kapətawə ye nirkunien huvə kafam, ror pən kitawə kisarə ye nəmərinuyen ror tu. Ik nakamərhəu atuaturuk nimraghien eikin e. ³ Nipig fam, narmamə m-fam rikiriə ramagien tuk ik, masəgnəgin ik. ⁴ Yakpəh norkeikeiyen mə jakoriah pik ik, jakəgkiar kəskəh əmə, nakətərig kin. ⁵ Kimawə yakwəsəm ta mə kwən a Pol in yemə has kirik. In nuknei norien has ripsaah. Ramarkurao ye tanə minə, mamor nəmə Isrel minə kasotgoh kimi əriə minə. In yamehuə kirik kape nəhuakien eikuə e kape yemə Nasaret ai Yesu. ⁶ In mamarkut mə tukror Nimə Ehuə kape Kughen rəmkimik ye nimri Kughen. Məkneikin, kimawə yakharaptərkən. ⁷ Mərig yamehuə kape mobael minə e Lusias, rimmivəhsi-ta ye kwermimawə. Mher-pə kin nəgkiarrien kimi tikmir minə kafan mə tukhauə masəm ik.* ⁸ Kini tukmə nakaiyoh-pən Pol kin norien kafan, takəm mə nəgkiarrien kapəmawə rəfrakis.”

⁹ Məkneikin nəmə Isrel kamharpin nəgkiarrien a, mamhani mhamə, “Nəgkiarrien a in nəfrakisien.”

¹⁰ Kini ai, gavman a rəwhan kapən kapə kin Pol mə tukrəgkiar. Kini Pol rimə, “Yamehuə. Yakirkun huvə mə newk ripsaah ruauə muavən ta, nakaməkir nəmə eikin e. Ror pən, rikik ragien pik tuk nini-preyen norien kafak. ¹¹ Rimar əmə tuk ik tuk nəmien mə nipig twelef e ruauə muavən ta, yimnhaktə fiak mivən Jerusalem mə jakəhuak. ¹² Nəmə Isrel a khapəh nisəmien mə yakamotgoh kimawə narmamə tiksın ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen. Mhapəh nisəmien mə yo yakaməvi niehmaa kape narmamə ye nəkwai nim kape nofuginien minə kape nəmə Isrel mine yerkwanu minə. ¹³ Kini khapəh nishajoun-atuaturukien kimik mə nəgkiarrien yame kamni irak ai taktəkun in nəfrakisien, meinai in neikwəyen. ¹⁴ Mərig yo yakamni-pre tuk ik mə, yakikwasig kin Swatuk kape Yesu, yame nəmə Isrel kamhani mə in nəhuakien eikuə, mərig yakaməhuak əfrah kimi Kughen kape kaha minə kapəmawə. Kini yakamni nəfrakisien min ye Loa kape Moses mine profet minə fam min. ¹⁵ Kini yakamərhəu-pən nərigien kafak kimi Kughen rəmhen kin yame nəmə eikin e rikiriə raməsik, mə Kughen tukror narmamə yamə mine kwənhamhə-ta, tukhamragh min - iriə yamə mine kisatuaturuk mine yamə mine khapəh nisatuaturukien. ¹⁶ Ror pən, nipig m-fam yakamarkut tuk norien narimnar yame ratuaturuk ye nimri Kughen mine narmamə.

¹⁷ “Newk ripsaah ruauə muavən ta, yakuauə e Jerusalem, mivəh mane mə jakvəhsi-pən kimi yavən has minə, mivəh min nimri nar miragh minə kape sakrefaes. ¹⁸ Nəmə Isrel e kimnhauə misəm yo yakaməmir hanə ye Nimə Ehuə kape Kughen, mamor sakrefaes tuk nəspirien. Narmamə khapəh nhapsaahyen kimawə miriə; notgohyen rirkək. ¹⁹ Ye nipig a, nəmə Isrel tiksın yame kimnhatərhav Tarki masəmir ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen. Kini tukmə kimə tukni hah yo, iriə atuaturuk əmə tukasəkeikei mhauə mhani-pre nəgkiarrien irak tuk ik. ²⁰ Uə rhuvə mə narmamə minə e tukhani-ərhav-pre naha nhagin rahas yame kimisəm irak ye nipig yame yimnərer ye nimri kaonsel. ²¹ Nəgkiarrien kirik rirkək irak, nar kirikianə əmə: Yimnərer yerkiria mokrapomh mimə, ‘Kamərip yo ye nimri mirh meinai yakamni nəfrakisien mə Kughen tukror narmamə yamə mine kwənhamhə ta, tukhamragh min.’”

²² Kini gavman a Filiks, in ruirkun huvə Swatuk kape Yesu, marar mətəpig kin nəkwətəyen mimə, “Tukmə yermaru kape mobael a Lisias ruə, kini en, yo jakəkir.” ²³ Kini

24:5: Wok 17:6 24:6: Wok 21:28-30 * 24:7: Keinein mə Luk rimirai v. 7 uə yarmə rimirai, meinai ves 7 rirkək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. 24:15: Jon 5:28-29 24:18: Wok 21:17-28 24:21: Wok 23:6 24:22: Wok 23:26

marar mini-pən tuk yamehuə kape mobael yame ramarha tuk Pol mimə, “Takaməm Pol, mərig takəta ye in minə tiksın pəh khauə mhavəhsi-pən narimnar yame raməkwakwə kin.”

²⁴ Nipig tiksın ruə mivən, Filiks rikir piraovin kafan, Drusila, mirauə. Pian a in pian Isrel. Kini Filiks rini-pən tuk əriə mə tukharəh Pol mhauə. Pol raməvsao kin nhatətəyen ye Yesu Kristo, in ramətərig kin. ²⁵ Kini Pol raməvhag kin narəyen yame ratuatuk, mine norien kape yermamə ramarmaru ye nərigien kafan mine norien kafan, mine nipig yame Kughen tukrəkir narmamə iran. Filiks rərig, miğin pik, kini mimə, “!Nəmhen! Tərhav. Tukmə yakorkeikei, jakokrən min kin ik.” ²⁶ Rigın pawk kin nəgkiarrien kape Pol, mərig rikin raməsik mə Pol tukrivəhsi-pən mane kirik kimin, pəh tukririsin in, ror pən, rokrən kin Pol nipig ripsaah. Ruə, mawəgkiar iriu min.

²⁷ Newk kiraru ruə mivən, Filiks reiwaiyu ye gavman, kini yermamə kirik nhagin e Posias Festas rhaktə mivəh tamhekin. Mərig nipig Filiks rəta ye gavman, in ripəh Pol raməmır ye kalabus meinai rorkeikei mə tukror nəmə Isrel rikiriə ragien tukun.

25

Pol rimini-pən tuk Festas mə tukrərer ye nimri Sisa

¹ Festas rimivəh tamhek Filiks, kini nipig kisısər ruə mivən, kini Festas ritərhav Sisaria mivən Jerusalem. ² İkin a, jif pris minə mine namehuə minə kape nəmə Isrel khauə mamhani-hah-pən Pol kimi Festas, ³ misaiyoh-pən in mə tukrasitu irəriə mher-pə kin Pol apa Jerusalem. Iriə kimnharai mhun ta nəgkiarrien kirik mə tukasəmır ye swatuk maseito kin Pol ruə ye swatuk, kini kishopni. ⁴ Mərig Festas rimə, “Pol raməmır ye kalabus apa Sisaria. Kini pəh nien mə tuku, yakrerig mivən apaikin. ⁵ Hapəh kapəmıə namehuə minə khakwasig kin yo. Tukmə kwən a rimnor nar hah əfrakis kirik, pəh iriə tukhani-pə nəgkiarrien iran tuk yo apaikin.”

⁶ Kini Festas rarə apaikin mipəh napitayen nipig eit uə ten, marar, muə Sisaria. Kəni rikwamer kin, rivən mamkwətə apa ye nəkwai nimə kape kot. Mini-pən tuk əriə mə tukhakir Pol mhauə imə. ⁷ Nəmə Isrel yamə mine kimnhatərhav Jerusalem kasəmır min, misərer rao rao kin Pol. Mamhani-hah pik in. Mərig khapəh nishajoun-atuatukien mə nəgkiarrien yame kimnhani iran in nəfrakisien, meinai in neikwəyen.

⁸ Kini Pol rini kafan norien mimə, “Yakpəh nakapirien loa kirik kape nəmə Isrel; uə kape yermaru kapətawə Sisa, kini mipəh noriahyen Nimə Ehuə kape Kughen.”

⁹ Mərig Festas rorkeikei mə nəmə Isrel tuksorkeikei in, kini raiyoh-pən Pol mimə, “? Tukmə rhawor, nakvən apa Jerusalem, pəh yakətərig kin əriə kisəvsao kin norien kafam apaikin, kini yakəkir əmhen uə?”

¹⁰ Mərig Pol rimə, “Yakamərer ye kot kape nəmə Rom ai taktəkun. Ratuatuk mə kot e in e tukrəkir yo. İk nakwırkun-ta mə yo yakpəh nor-has-pənien kimi nəmə Isrel. ¹¹ Tukmə kasəm mə yimnkakapir loa kirik ratuatuk mə to yakmhə tukun, nəmhen, pəh yakmhə tukun. Mərig tukmə nəgkiarrien yame nəmə Isrel kamhani irak ror neikuəyen kin, rapəh natuatukien mə yermamə kirik tukrivəhsi-pən yo ye kwermiriə. Pəh yo yakərer ye nimri Sisa, yermaru kape nəmə Rom.”

¹² Kini Festas rarar məgkiar kəskəh kimi namehuə tiksın kape kot. Kwasig ikın, rini-pən tuk Pol mimə, “Nakmə takvən mərəer ye nimri Sisa, nəmhen. !Nakirkun nivənen məm Sisa!”

Festas raiyoh King Agripa mə tukshawor ye Pol

¹³ Nipig tiksın ruə mivən, King Agripa mine kafan kakə Benis, iriu kirauə Sisaria mə tukwəm Festas, mirəni vi vi in. ¹⁴ Misarə nipig tiksın, kini Festas raməvsao kimi king kin nəgkiarrien yame kimnhani ye Pol. Mamni mimə, “Kwən kirik e ramarə eikin e, yame yamehuə a Filiks rimnəpəh in raməmır ye kalabus. ¹⁵ Kini nipig yakvən apa Jerusalem, jif pris minə, mine namehuə kape nəmə Isrel kimnhani-hah-pə in kimi yo. Misaiyoh yo

mə jakni-ərhav narpienien kafan. ¹⁶ Mərig yo yakamni-pən tuk əriə mīmə, ‘Pəh nien mə norien en kapəməwə nəmə Rom mə kimawə jakseighan-pən apnapig əmə kin yermamə ye kwermi tikmir kafan minə. Pəh kwən a tukrərer kupən irəriə, mini atuaturək nəgkiarien yame kamhani iran.’ ¹⁷ Kwasig ikin, iriə khauə mhatərhav-pə eikin e, yakpəh niwhinien, mətərig kin nəgkiarien yame kamhani iran. Kəni rikwamir əmə kin, yimnəhitə ye kot, mini mīmə tukhakir Pol mhauə. ¹⁸ Məkneikin, tikmir kafan minə kishekimter, kini rikik raməsik mə iriə tukhani mhamə in ramor norien hah kirik. Mərig, nikam. Khapəh nhaniyen. ¹⁹ Iriə kimisəgkiar-əgkiar əmə ye nəhuakien kapəriə, mine yermamə kirik yame ruahmə ta, nhagin e Yesu. Pol rimə yermamə ai in rimamragh min. ²⁰ Yakeinein mə jakhawor məkir narimnar minə a. Ror pən, yimnaiyoh-pən Pol mīmə, ‘?Tukmə rhawor, nakvən apa Jerusalem, pəh yakətərig kin əriə kisəvsao kin norien kafam apaikin, kini yakəkir əmhen uə?’ ²¹ Mərig Pol raiyoh-pə yo mə jakher-pən kin in rivən apa Rom kimi Sisa, pəh in tukrəkir. Ror pən yimipəh Pol raməmir ye kalabus meriaji yakvəh nipig tuk nher-pəniən kin kimi Sisa.”

²² Kini King Agripa rini-pən tuk Festas mīmə, “Yo min yakorkeikei mə jakərig nəgkiarien kape kwən a.”

Kini Festas rimə, “Nəmhen. Tikianakwamer, nakətərig kin in.”

Pol rimmərer ye nimri King Agripa

²³ Kəni rikwamer kin, Agripa mine Benis kirauə ye kwənmhan yame kasor kot ikin. Kini namehuə yamə mine kasarmaru ye mobael minə, mine namehuə minə khapsaah kape yerkwənu a kimnhakwasig kin, masor norien ehua minə kape nisaiyen Agripa mine Benis. Kini Festas rimə tukhakir Pol mhauə imə. ²⁴ Kini mīmə, “King Agripa, mine kimia fam yamə mine naksəkwtə eikin e. Nakasəm kwən e yame nəmə Isrel eikin e mine nəmə Isrel apa Jerusalem min kamhani-hah-pə pik in tuk yo, misokrən mhamə, ‘Ripəh natuatukien mə kwən e tukramragh.’ ²⁵ Mərig yakpəh nəmien nar kirik yame in rimmor mə in tukraməkeikei mīmə tukun. Mərig in raiyoh-pə yo mə tukrivən apa Rom mərer ye nimri Sisa, kini yimneighan kin mə jakher-pən kin apa Rom. ²⁶ Mərig nəgkiarien iran rirkək mə to yakni-pən tuk Sisa. Ror pən, King Agripa, yakamərip in ye nimrim, mine ye nimri narmamə minə e, mə taksəm apu norien kafan, mə tukasəm nəgkiarien kirik yame jakwəhsi-pən kimi Sisa. ²⁷ Yakamərig mə tukmə kiraptərakin yermamə kirik, mərig kipəh nini-atuatukien nəgkiarien iran, ripəh natuatukien mə tuksher-pən kin in kimi Sisa.”

26

Pol raməgkiar ye nimri yermaru a King Agripa

¹ Kini Agripa rini-pən tuk Pol mīmə, “Taktəkun ai, nakirkun niniyen nikar nəgkiarien yame kamni iram.”

Kini Pol rini-əhu əriə mə tukhapim, mamni-ərhav nikar nəgkiarien mīmə, ² “King Agripa. Rikik ragien pik mə yakamərer ye nimrim ai taktəkun, mə jakni atuaturək nəgkiarien yame kamhani irak, ³ meinai ik nakirkun huvə narəyen kapəməwə nəmə Isrel mine narimnar yame kamotgoh tukun. Ror pən, yakmə jakaiyoh mə nərigien kafam tukrapomh tuk nərigien nəgkiarien kafak.

⁴ “Nəmə Isrel kharkun huvə norien kafak, ririkakun ye nipig yimnarkəskəh hanə, mamarə kimawə narimnə imak ikin, muə meriaji-pə nipig yimnamarə Jerusalem. ⁵ Kwənharkun ta yo tu, kini tukmə rikiriə ragien, kharkun nhani-ərhavyen mhamə yo Farisi kirik, ririkakun ye nəkəskəhyen kafak muə meriaji-pə ai taktəkun. Kimawə Farisi minə, yaksəri-pən huvə loa kape nəhuakien kapəməwə, rapita narmamə minə tiksin. ⁶ Kini taktəkun ai yakamərer ye nimri mirh meinai yo yakaməruə nərigien kafak ye nəgkiarien yame Kughen rimmor kupən kimi kaha minə kapəməwə. ⁷ Yenpig mine yeraan, kwənərəus twelef kapəməwə minə kasəhuak kimi Kughen miseito kin nəgkiarien a kape Kughen tukritərhav-pə. King Agripa, meinai yakaməruə məkneikin nərigien

kafak, nāmə Isrel a kamhani hah yo. ⁸ !Kimiə! ?Rhawor rəutən pik tuk əmiə tuk niniyen nəfrakisien mə Kughen rirkun norien yermamə yame rimamhə rimragh min? ⁹ Apa kupən, yo min yimnəm mə ratuatuk tuk norien narimnar mətapig kin nhag yemə Nasaret a Yesu. ¹⁰ In e norien kafak yame yimnor apa Jerusalem. Jif pris minə kwənhavəhsi-pə nehuəyen kimi yo mə jakvən məhi-pən narmamə khapsaah kape Kughen khavən ye kalabus. Kini nipig kisəkir əriə mə tukhamhə, yo min yakamni mə tukuh əriə. ¹¹ Nipig rehuə yimnarkurao ye niməhuak minə kape nāmə Isrel mivəhsi-pən narpinien kimi nāməhuak minə, mamarkut mə jakarar ye nərigien kapəriə, mə jakor əriə khani hah Yesu. Yimnaməməkin pik əriə, mivən min apa yerkwanu isok minə mə jakuh min əriə apaikin.”

*Pol raməvsao kin in mə rimauə mirkun Yesu Kristo
(Wok 9:1-19; 22:6-16)*

¹² Kini Pol rimə, “Mərig nipig kirik, yimavən min apa Damaskes mə jakor min norien a. Jif pris minə kwənhavəhs-ipə nehuəyen kimi yo mə jakvən apaikin, mhani skai-pə min tuk yo mə jakaməkeiki mivən mor məkna. ¹³ King Agripa, ye nipig a, yerkwaiha, yimnaməriwək ye swatuk, məm nikhakien kirik ye napuə rəsia-pen yo mine kafak narmamə minə. Nikhakien a raməsia pik rapita mirh. ¹⁴ Kini kimawə m-fam yakhamir ye swatuk. Kini yakərig nəgkiarien kirik ye nəgkiarien kape nāmə Isrel ramni mimə, ‘Sol. Sol. ?Rhawor nakamor rahas pə məkneikin kimi Yo? Norien a ramoriah əmə ik. Ik nakəmhen kin kau yame tukmə khai kin nai esrə, kini ruh nai a rirerig-pən, mhai atuk əmə min in.’

¹⁵ “Kini yakaiyoh-pən in mimə, ‘?Yermaru, Ik pa en?’ Kini Yesu Yermaru rimə, ‘Yo Yesu e, yame ik nakamor aha pə kimi Yo. ¹⁶ Mərig takhekimter mərer. Yakaurə tuk ik məkneikin mə jakvəh-si haktə ik mə ik takuə yor atuə kin kafak. Takaməkeiki mivən mini-ərhav nar e nimnəm ai taktəkun kimi narmamə, mine narimnar yame jakhajoun ik kin. ¹⁷ Yo jakvəhsi-ta ik ye kwermi nāmə Isrel, mine ye kwermi nāmə tanə pisin pisin minə. Jakher-pən kin ik takvən mini-ərhav-pən Yo tuk əriə. ¹⁸ Takaməkeiki məhitə ye nirkunien kapəriə, pəh kisarar ye nərigien kapəriə, misəta ye nəpignapien, mhauə ye nikhakien. Kini misəta ye kwermi Setan, mhauə tuk Kughen, pəh tukhani nəfrakisien irak, pəh Kughen tukrivəh-si ta narpinien kape təvhagə hah kapəriə, kasarə iriə narmamə yamə mine Kughen rimirpen-ta əriə.’”

¹⁹ Kini Pol rirpin mimə, “King Agripa, yo yakamor narimnar yamə mine Kughen ramor kimi yo ye nəmrərhavyen a. ²⁰ Yimavən məkupən tuk nāmə Damaskes, kwasig ikin yimavən tuk nāmə Jerusalem, mine nāmə Judia, mine nāmə tanə pisin pisin minə, maməvhag kimi əriə mə tukasəkeiki misarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə hah, mhauə tuk Kughen. Mə narmamə tuksəm norien kapəriə, kharkun mə kwəsarar əfrakis ye nərigien kapəriə tuk təvhagə hah. ²¹ Ror pən, nipig yimnaməmir ye Nimə Ehuə kape Kughen, nāmə Isrel kisarar mhauə mharaptərək kin yo, misarkut mə tukshopni yo. ²² Mərig Kughen ramasitu irak ye nipig fam meriaji-pə ai taktəkun, ror pən, yakamni-ərhav Yesu ye nimri narmamə kimi namehuə minə mine narmamə apnapig minə. Nəgkiarien yame yakamni in əmə min e profet minə mine Moses kimnhani-ərhav apa kupən mhamə tukruə. Kimnhani mhamə, ²³ ‘Kristo a tukraməkeiki mamərig rahas ye nipran, mivən, mimhə. Kini meinai in tukrəkupən mamragh min ye nimhəyen, in tukrhajoun nikhakien kimi nāmə Isrel mine nāmə tanə pisin pisin minə min.’” (*Aesea 42:6; 49:6*)

²⁴ Pol raməgkiar hanə, kini Festas riraptərək kin nəgkiarien kafan, marar mokrən apomh mimə, “!Pol! !Ik nakamənoeno en! Nimnor pik skul en mor kapəm kapə raməno-eno.”

²⁵ Mərig Pol rini-pən tukun mimə, “Yamehuə kafak. Yakpəh neno-enoyen. Nəgkiarien yame mine yakamni kisatuatuk əmə, kini misəfrakis. ²⁶ Yakamətgah tuk nəgkiarien kimi King Agripa, meinai yakirkun mə in ruərkun-ta narimnar minə a. In rimivəh

fam nægkiarien minə a. Pəh nien mə nar kirik yame kimnor kerkwaig kin. ²⁷ King, ? ik nakamni nəfrakisien ye nægkiarien kape profet minə uə? Yakirkun mə ik nakamni nəfrakisien irəriə.”

²⁸ Mərig King Agripa rarar mini-pən tuk Pol mimə, “!Ei! ?Ik nakamarkut kimi yo ye nipig kwakwə e mə takvi yo yakua Kristin uə?”

²⁹ Mərig Pol rini-pən tukun mimə, “Nar apnapig mə nipig kwakwə uə nipig apomh, mərig yo yakaməhuak kimi Kughen mə pəh nien mə ik pisin əmə, mərig kimiə m-fam yamə mine nakasətərig kin nægkiarien kafak ai taktəkun, taksor rəmhen kin yo ye narimnar fam. Mərig jen əmə, yakpəh norkeikeiyen mə tikarkwəji əmiə kin jen rəmhen kin yame kimnor irak.”

³⁰ Pol rəgkiar fam, kini King Agripa mine Festas mine Benis mine narmamə yamə mine kasəkwtə iriə miriə, kisasar, ³¹ mhatərhav mhani tuk əriə minə mhamə, “Kwən a ripəh norien nar has kirik mə to rimhə tukun, uə tukvəhsi-pən in ye kalabus tukun.”

³² Kini King Agripa rini-pən tuk Festas mimə, “Ripi mə kwən a ripipəh nipini-yen mə tukrərer ye nimri Sisa, kipihasisin in ai taktəkun.”

27

Pol ritərhav Sisaria, mivən Rom

¹ Kini kimini ta mə jakhavən apa Rom,* kimikir Pol mine narmamə tiksın min yamə mine kwərapətək-in-ta əriə, kivəhsi-pən əriə ye kwermi yamehuə kape mobael minə kirik, nhagin e Julias. Kafan e mobael minə kamni kimə, “Mobael kape Sisa.” ² Rao kirik rimatərhav apa Adramitiam, muə, mamor apnəpenə mə tukrivən mivhiak apa yerkwanu minə Tarki ipakə tuk nıkar-kar tahik. Kini yimnhavən ye rao a mhavirə. Kini yemə Masedonia kirik rimikwasig kin əmawə. Nhagin e Aristakas. Iman apa Tesalonaeka.

³ Kəni rikwamer kin, yimnhavhiak min apa Saedon. Kini Julias a, rimnor huvə pən kimi Pol, kini meighaan kin mə tukrivhiak məm in minə tiksın apaikin, mə iriə tuksasitu iran. ⁴ Kini ai yimisasar, mhatərhav min mhavirə. Yimnharəhpikin nimətag, kini mhakurao-pən ye tanə a Saepras, mhavən ye tahik yame rəmərinu. ⁵ Yimnhakurao-pən iruə ye tanə mir a Silisia mine Pamfilia, kini mhavhiak apa yerkwanu a Maera ye provins a Lisia. ⁶ İkin aikin a, yamehuə kape mobael minə rimməm rao kirik yame rimatərhav apa yerkwanu a Aleksandria, mamvən apa Rom†. Kini rivəhsi-pən əmawə ye rao a. ⁷ Kini yakhavirə min, mərig nipig fam rao a ramaiyu mar, nipig rehuə ramarkut pik tuk nivhiakien ipakə tuk yerkwanu a Nidas. Aikin a, nimətag rehuə pik, mamətapig kin əmawə, yimiseinein nhavhiakien. Aikin, yimisasar, misaiyu mhavən ye tanə a Krit. Misaiyu, mhakurao ye kwənmhaan a Salmone, misaiyu pirə ye nıkarin pən. ⁸ Yimvsaiyu ipakə tuk nıkar-kar tahik; yimisarkut pik, mərig yakhavhiak ikin kirik kamni kimə “İkin rəmərinu ikin,” yame ipakə tuk yerkwanu a Lasea.

⁹ Kimawə yimisoriah nipig ripsaah, kini nipig kape tahik raməsəso iran ruauə ipakə.‡ Kini Pol ramor kwirig kimi narmamə minə mimə, ¹⁰ “Yo minə tiksın. Yakəm yakirkun mə tukmə kitawə khavirə pik, nimətag ehuə ravən, rao tukrəməteih, rao mine narmamə mine narimnar tuksəmnim.” ¹¹ Mərig yamehuə kape mobael minə ripəh nətərig-pikien kin Pol, mamətag əmə kin kapten kape rao mine yermamə e kafan a rao. ¹² Kini nıkar-kar tahik a, rahas tuk nivhiakien aikin ye nipig kape nimətag. Ror pən, iriə khapsaah khamə kimawə jakhavirə mamhavən misarkut tuk nivhiakien apa tanə a Krit. Kwənmhan kirik aikin rəmərinu ikin, kamni kimə Finiks. Nəpag nimri tanə a ramor

* 27:1: Rom in yerkwanu ehuə kirik apa tanə a Itali. 27:2: Wok 19:29 † 27:6: Nægkiarien kape Girs ramni mə rao a ramvən apa ye provins Itali. Rom in yerkwanu kirik ye provins Itali.

‡ 27:9: Nægkiarien kape Gris ramni mə, “Yakvəsapita nipig kape nəviginien ehuə e kamni kimə, ‘Yom Kipir.’” (Nipran rimə, “Nipig kape niviyen nitə, pəh Kughen tukrivəhsita narpinien kape təvhagə hah.”) Kirapətək-in nəviginien ehuə a ye makuə e Oktoba. Kwasig ikin ye nəviginien a, nipig kape nimətag.

nəkwan kīraru ye tahik rīmivhiak ikin: Kīrik rīvaag-pən ye nīkarin pīhiu ikin; kīrik rīvaag-pən ye nīkarin prah ikin.

Nīmətag ehuə ruh əriə

¹³ Kīni nīmətag kīrik rīsi-pīhiu mamavən, rīpəh nehua-pīkien. Kīni kīsəm, khamə tuksəri-pən nərīgien kapəriə, mhavi haktə angka, mhavirə misaiyu ipakə tuk nīkar-kar tahik apa Krit. ¹⁴ Kīni rīpəh norien tu, nīmətag ehuə kīrik ravən. Nīmətag a kamni kimə, “Notis.” Nīmətag a rīsi-fiak ¹⁵ mirəh əmawə, kīni muh rao. Kīni rao reinein naiyuyen mirəhpikin nīmətag. Yaksəpəh, misəta ye nīmətag rīrəh əmawə mīvən. ¹⁶ Kīni yimnhakurao ye kwaji tanə a kamni kimə Kaoda, ye nīkarin pīhiu. Aikin a yimiserkwaig kəskəh, misarkut pik tuk nhavi-tərəkīnien kwaji bot kape rao ehuə a, ¹⁷ mərīg narmamə kape rao minə kīsarkut pik, mharəh-si haktə kwaji bot a ye nəkwei rao ehuə, mharəh nərəus, miseiwaiyu-pən ye nəkwei rao ehuə a apa ye tanə, mharkwəji kwaji bot. Mhagin pik, meinai iruə ye tanə a Sirtis, tahik rīpəh nəmnimien. Khamə ta-mə rao tukrīrəhpikin nīpakir. Ror pən, kharəhsi-əhu sel kape rao, mhapəh nīmətag ramrəh əmə rao mamvən. ¹⁸ Kəni rikwamer kin, nīmətag rīmoh pik əmawə, yimisarakikin-pən narimnar yamə mine rao rampik ye nəkwei tahik. ¹⁹ Kəni rikwamer min kin, kimisarakikin narimnar kape rao rəmhen kin nərəus minə ye nəkwei tahik. ²⁰ Kīni nīmətag a rīmnamavən nīpig rīpsaah, mīpəh norien infamien. Yimnhapəh nisəmien mīrh. Mine yenaiyu minə, yimnhapəh nisəmien kəmhau minə. Kīni kimawə yaksərig yakhamə to yakhapəh nhamraghien.

²¹ Ye nīpig a, kimawə fam yimnhapəh nisəvigīnien nīpig rīpsaah, kīni Pol rīmnerer ye nīmrimawə mīmə, “Yo minə tiksin. To nakpisərig nəgkiarīen kafak misəkupən, kīni mīpīhapəh nisəpəhyen tanə a Krit, to kīpīhapəh nisarəyen ye nahasien e. Narimnar ye nəkwei rao to rīpiamswin huvə əmə. ²² Mərīg taktəkun ai yakamni-pre tuk əmiə mīmə rikimīə tukrīhuvə əmə. To kitawə kīrik rīpəh nimhəyen. Rao əmə e tukrahas. ²³ Səmru. Yenaiyu e, kafak Kughen, yame yakaməhuak kimin, rīmner-pə kin agelo kīrik kafan rīmauə məm yo ²⁴ mamni-pə tuk yo mīmə, ‘Pol, takpəh nīgīnien. Takaməkeikei mīvən mərəer ye nīmri Sisa. Kughen, rīkin ragien mə tukrīvəh mīragh narmamə fam yamə minə kasarə kimīə mirīə ye nəkwei rao, meinai In rhuə pik.’”

²⁵ Kīni Pol rīmə, “Yo minə tiksin, takhapəh nhaginien. Yo yakamni nəfrakisien ye Kughen mīmə, narimnar yamə mine agelo a rīmīni tukror nəfrakisien kin. ²⁶ Mərīg kupən ikin, nīmətag tukraməkeikei mirəh rao kapətawə mivhiak ye tanə kīrik, məwhan-pən ye nīkar-kar tahik.”

Kimnhavhiak ye tanə kīrik

²⁷ Yimisərə ye nahasien a miseriaji nīpig fotin, nīmətag ramrəh rao ye tahik a kamni kimə “Mediterenian.”[§] Kīni yenpig əru, narmamə kape rao minə khamə ta-mə rao ravhiak ipakə tuk nīkar-kar tahik. ²⁸ Kimnharuk-pən nar kīrik yame rīpam ye nərəus misarkwəhu kin ye nəkwei tahik mə tuksəm-ru mə rəmnim uə rətəpeikə. Kīni misəm mə rəmnim rəmhen kin toti seven meta. Misaiyu kəskəh, misəm mə rəmnim rəmhen kin twenti eit meta. ²⁹ Kīni kimnhagin pik, mhamə rao a tukrīrəhpikin kapier. Kīni kharəh angka iriə kuas, misarkwəhu kin apa ye kwasig ye rao. Kīni masəhuak kimi kapəriə kughen minə mə tukrīraan aihuaa əmə. ³⁰ Kīni narmamə kape rao minə kīsarkut mə tuksap ta kin rao ehuə a. Knimnhavi kwaji bot reiwaiyu, maseikuə mhamə tukhavən əmə misarkwəhu kin angka tiksin apa kupən ye rao ehuə. ³¹ Mərīg Pol rīni-pən tuk yamehuə kape mobael minə mine mobael kafan minə mīmə, “Tukmə narmamə minə a khapəh nisəmīrien ye nəkwei rao ehuə e, Kughen tukrīpəh nīvəh-mīraghien ətawə.” ³² Ror pən, mobael minə kimnhavən misərəru nərəus ye kwaji bot a, rīmavən mīrkək.

³³ Ipakə əmə rīraan, kīni Pol raməkeikei kimi əriə mīmə tukasəkeikei misəvigīn. Mamni mīmə, “Nīpig fotin ruauə ta muavən, kimīə nakamhagin pik, misatuakəm, masəpəh

27:24: Wok 23:11 27:26: Wok 28:1 § 27:27: Tahik a, nhag pisin e kimə “Adriatik.”

nəviginien. ³⁴ Ror pən yakaməkeikei kimi əmiə m-fam mə taktəkun ai takasəkeikei misəvigin. Meinai in a nimraghien kapəmiə. !Səvigin! To kimiə kirik rīpəh nimhəyen.”
³⁵ Pol rīmnəgkiar ta, kini mirəh nīpar bred ye nīmriiə, mini vi vi Kughen tukun. Makapir, mən. ³⁶ Kini nərigien kapəriə rhuvə min, khavən misəvigin. ³⁷ Kimawə m-fam tu handred seventi sikis ye nəkwai rao a. ³⁸ Kimiəsəvigin rəmhen, kini mhavən, mhapik ye rhav bag flaoa* yamə minə e kamhaswin ye nəkwai rao, misarak-ərhav kin ye nəkwai tahik, mhamə rao tukrəruvəruvə min.

Rao rīnahas

³⁹ Kini ruəraan, narmamə kape rao minə kisəm mə yakwənhavhiak ye tanə kirik. Mərig kiseinein mə hiə. Kini kisəm nīkar-kar tahik kirik, nīpakir in əmə in əmə. Kini kisərig mhamə to kharəh rao mhavən mhavhiak aikin. ⁴⁰ Kini khavən misəru nərəus ye angka minə a kisəmnim. Kini mharisin ta nərəus yamə mine kimnərkis ətərakin niveiyə ehua kin. Kini mhavi haktə sel apa kupən, mə nīmətag tukrīrəh rao mivən mivhiak. ⁴¹ Mərig in aikin a, tahik rīpəh nəmnimien ikin, kini kupən ye rao rīmīrəhpikin nīpakir, meinein nīkiu-kiuyen. Peao-peao ramuh kwasig ye rao, moteih-oteih.

⁴² Kini mobael minə khapəh nisorkəikeiyen mə narmamə yamə mine kimipik-pən əriə ye kalabus tukseiā misap, kini masərer matuk mə tukshopni-hopni əriə. ⁴³ Mərig yamehuə kape mobael minə rorkeikei mə tukrivəh miragh Pol, kini mini-əhu nərigien kape mobael minə. Kini mini-pən tuk narmamə yamə mine kharkun neaiyen mə tuksəkupən mhaviə-viə miseiā mhavhiak. ⁴⁴ Kini mini-pən tuk narmamə tiksīn aikin mīmə tukharəh nīpar-par nai yamə mine tahik rīmnakapir-ta ye rao, miseiā kin. Ror pən kimawə fam yimnhavhiak, misarə huvə.

28

Pol raməmīr apa Molta

¹ Yimnavhiak, misarə huvə, misərig mə tanə a kamni kimə Molta. ² Kini narmamə aikin a kimisor rhuvə-pə pik kimi əmawə. Nəhig ramip hanə, nokieyen rehuə, mərig iriə kimisher nap kirik mə jaksərkəp kin, misarha huvə tuk əmawə. ³ Mərig Pol rərao-pən mampik nai misə mamərakə-pən kin ye nap, mərig snek kirik yame tukmə rəs yermamə, ramhə, raməmīr yerki nai misə minə a. Nap rərag, snek ai rītərhav məs kwermi Pol. ⁴ Nəmə aikin kimisəm snek a raməkəp-pən ye kwermi Pol, khani-pən tuk əriə minə mhamə, “Tukmə ror yermamə kape nhopniyen yermamə. Rīnapita pawk tahik əsəso, mərig kughen minə khapəh nisətayen iran mə tukramragh.” ⁵ Mərig əmə Pol rəwhan-əwhan kwermīn kini snek a rier ta mīmīr-pən apa ye nap, mīpəh noriahyen Pol. ⁶ Kini nəmə aikin khamə ta mə kwermi Pol tikrəsis, uə Pol tukreiwaiyu məwhan mīmhə. Khawhin ror tu, mərig kisəm mə nar kirik rīpəh norien Pol, kini kisarar ye nərigien kapəriə mhamə, “In kughen kirik.”

⁷ Yimīsəmīr ipakə tuk imei yamehuə kape tanə a, nhagin e Publias. Kini yamehuə a ror rhuvə-pə kimi əmawə. Mīkir əmawə mivən ye nəkwai nimə kafan. In məm vi vi əmawə nīpig kisisə. ⁸ Mərig ye nīpig a, rīm yamehuə a ramhə, mamapir əmə ye kafan nikaokao. Ramokiei-okiei, mamaiyu kin nitə. Kini Pol rauru-pən ye kwənmhan kape kwən ai, mərəhu-pən kwermīn iran məhuak-pən iran, mor huvə in. ⁹ Kwasig ikin, narmamə tiksīn kamhamhə ye tanə a khauə tukun, kini Pol rəhuak-pən irəriə, kisəsanin. ¹⁰ Kini iriə khavəhsi-pə narimnar rīpsaah kimi əmawə. Nīpig yimisor apnəpenə tuk nitərhavyen aikin, iriə kimnhavəhsi-pə narimnar fam yame yaksorkəikei tuk nəriwəkien kapəməwə.

Pol rītərhav Molta mivən Rom

¹¹ Kimawə yimisarə makuə kisisə ye tanə a. Kini rao kirik raməmīr aikin. Kupan, rīmatərhav apa Aleksandria, muə, mamerkwaig aikin ye nīpig kape nīmətag. Rao a,

* 27:38: Nəgkiarien kape Gris ramni “grain,” in rəmhen kin flaoa, kon, mine wit. 28:2: 2
 Kor 11:27 28:5: Mak 16:18 28:6: Wok 14:11

kamni kimə “Kwajikovə kiraru mir mir mir* kape kughen a Sus.” Kini yakhavən iran mhavirə. ¹² Yakhavhiak ye yerkwanu a kamni kimə Saerakus. Misarə apaikin nīpig kisisər. ¹³ Mhatərhav, misaiyu, mhavən, mhavhiak ye yerkwanu a kamni kimə Rejjam. Kəni rikwamer kin, nimətag kirik risi-pīhiu, mirəh rao yakhavhirə. Kəni rikwamer kin, yakhavhiak ye yerkwanu a kamni kimə Puteoli. ¹⁴ Aikin a, yaksəm nəməhuak tiksīn. Kini iriə kisaiyoh-pə əmawə mə jaksarə kimawə miriə kape nəhuakien kirikianə. Kwasig ikin, yaksəriwak, mhavən Rom. ¹⁵ Kini nəməhuak minə apa Rom kisərig nəvsaoyen kin əmawə, kini khatərhav mhauə mə tuksəm əmawə. Khauə misəriaji yerkwanu mir a Apias Maket, mine Tri Hotel. Pol rəm əriə aikin, mini vi vi Kughen tukun. Kini rikin ramərinu min. ¹⁶ Yakhavən, mhatərhav-pən Rom, gavman reighan kin Pol mə tukramarə pisin əmə ye nimə kirik; mobael kirik ramarha tukun.

Pol raməvhag kimi narmamə apa Rom

¹⁷ Nīpig kisisər ruə mivən, Pol rokrən kin namehuə kape nəmə Isrel, mə tukhauə misəkwətə. Khauə misofugin, in rini-pən tuk əriə mimə, “Yo minə tiksīn. Yəkpəh noriahyen ətawə kirik, mīpəh noriahyen narəyen kapətawə yame kaha minə kapətawə kimisərəhu kupən. Mərig kiraptərəkīn yo apa Jerusalem, kivəhsi-pən yo ye kwermi nəmə Rom. ¹⁸ Iriə kisəm əpu norien kafak, mhapəh nisəmien mə yimnor nar kirik yame ratuatuk mə jakmhə tukun. Mhamə natukharisin yo, ¹⁹ mərig nəmə Isrel khapəh nisorkeikeiyen. Ror məknakin, rikik ramuh mə jakaməkeikei muə mərəer ye nīmri Sisa, pəh in rəkir yo. Mərig yo jakpəh nini-hahyen ətawə kirik. ²⁰ Ror pən, yimnokrən kin əmiə mə takhauə misəm yo, mə jakəgkiar kəskəh kimi əmiə. Kimirkwəji yo kin jen meinai yakamərəhu kafak nərigien ye Kristo e yame kitawə nəmə Isrel khamə tukrivəh miragh ətawə.”

²¹ Kini iriə khani-pən tukun mhamə, “Kimawə yakhapəh nhavəhyen nəkwəkwə iran kirik, yame rimasi-pən Judia. Mine kimawə kirik rirkək yame rimatərhav Judia mivəh nəvsaoyen kin ik muə, uə yame ramni-hah ik. ²² Mərig yaksorkeikei mə jaksərig nərigien kafam. Meinai yakharkun mə ikin minə fam narmamə kamhani hah nəhuakien kafam.”

²³ Aikin, narmamə minə a iriə Pol kisərəhu nīpig kirik. Ye nīpig a, narmamə khapsaah khauə misəm in apa iman ikin. Yenpig-enpig meriaji yenaiyu, Pol rinməvhag kimi əriə, mamni-ərhav narmaruyen kape Kughen. In mamhoprai Loa kape Moses mine nəkwəkwə kape profet minə mə tukhani nəfrakisien ye Yesu. ²⁴ Iriə tiksīn kisərig nəgkiarien kafan, mhani nəfrakisien iran. Mərig tiksīn kisəpəh. ²⁵ Kini misotgoh kimi əriə minə, mhamə tuksəta ye Pol. Mərig kwasig ikin kisəta iran, Pol rini nəgkiarien infamien tuk əriə mimə, “Nəgkiarien yame Nanmin kape Kughen rimivəhsi-pən kimi profet a Aesea mə tukriniərhav kimi riptawə minə kupən, in ratuatuk əmə. Kughen rimini-pən tukun mimə,

²⁶ “Yuvən mini-ərhav tuk narmamə minə a mə yo Kughen yakamni mimə,
 “To nakasarha-kin misarha-kin pawk, mərig to nakhapəh nisəmien nīpran.
 Kimiə to naksərig pawk, mhapəh nharkunien.

²⁷ Tuksor məknakin meinai kapəriə kapə riskai pik,
 Kamhasisigin nimətirgiria, misapir yeru.
 Ror pən, to khapəh nisəmien Yo,
 mhapəh nisərigien Yo
 mhapəh nharkunien Yo

mhapəh nisararien ye nərigien kapəriə mə jakor huvə əriə.” ’ ’ (Aes 6:9-10)

²⁸ Kini Pol ramni mamrīrpīn mimə, “Takasəkeikei mharkun mhamə nəgkiarien kape swatuk yame Kughen tukrivəh miragh narmamə iran, Kughen rimivəhsi-pən kimi

* 28:11: Kwajikovə mir a mir mir kape kughen a Seus nhagriu e Kastor mine Poliks. 28:18:
 Wok 26:31 28:19: Wok 25:11 28:20: Wok 26:6-7 28:22: Wok 24:14

narmamə pəh nien mə nəmə Isrel. !Iriə a tuksətərig kin!” ²⁹ Pol rəgkiar fam, kini nəmə Isrel khatərhav, nərigien kapəriə rəwhai. Kini kisotgoh pĭk kimi əriə minə tukun.†

³⁰ Pol ramarə ye nimə a yame kamərok, kape newk kiraru. Morkeikei min narmamə yamə mine khauə misəm in. ³¹ In rətgha tuk nini-ərhavyen narmaruyen kape Kughen mine nhajounien narmamə kin Yesu Kristo Yermaru, mīpəh nīpəhyen.

† 28:29: *Keinein* mə Luk rimirai v. 29 uə nikam, meinai v. 29 rirkək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman.

Rom

Nəkwəkwə yame Pol rimirai ramvən kimi nəməhuak minə apa Rom

Nəgkiarien kwəkwə kape Nəkwəkwə e Rom

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai ramvən kimi nəməhuak yamə mine kisərə apa taon ehua e Rom.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Pol rimini mə in rorkeikei mə tukrivən məm nəməhuak minə apa Rom, kwasig ikin ripivən apa ye kantri a Spen. Mərig kupan ikin, in tukraməkeikei mivən Jerusalem mivəhsi-pən mane tiksın yame niməhuak minə kimnhavəh-si-pən kimin kape yavən has minə. Ye niməhuak minə kape Rom, nəmə Gris khapsaah, kini nəmə Isrel khapsaah min.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Kwasig ikin Pol ramvən Rom, in rorkeikei mə iriə tuksəkupən mharkun in; kini ror pən rirai nəkwəkwə e. Nəmə Rom khapəh hanə nhavəhyen nhajounien kirik kape aposol kirik. Kini ror pən, in rorkeikei mə tukrini-ərhav swatuk atuatur kape Kughen kape nivəh-miraghien narmamə. Kini ramni mimə nəmə tanə pisin pisin minə mine nəmə Isrel iriə m-fam tukhauə kirikianə əmə ye niməhuak kape Kughen.

Pol ramokrən huvə irəriə

¹ Yo Pol, yo slef kirik kape Yesu Kristo. Kughen rimnokrən kin yo mə yo aposol kirik, kini mirpen yo mivəhsi-haktə yo mə jakni-ərhav nəvsaoyen huvə kafan. ² Nəvsaoyen Huvə e, in rimirpen ta kimi ətawə kupan mini-pən tuk kafan profet yamə mine kimnharai Nəkwəkwə kape Kughen. ³⁻⁴ Nəvsaoyen huvə e raməgkiar ye Ji Kughen e Yesu Kristo Yermaru kapətawə. In rimauə yermamə kirik ye kwənərəus kape King Deved. Kini Kughen rimnhajoun mə in Tini atuatur nipig rimivəh miragh in ye nimhəyən kafan ye nəsaninien ye wok kape Nanmin Rhakə. ⁵ Kristo rimivəhsi-pə nihuvəyən mirpen yo mə yo aposol, mə jakokrən kin nəmə kantri pisin pisin minə mə tukhasiai Kristo, mhani nəfrakisien iran, kini masor nəkwan. ⁶ Kini kimiə min, Kughen rimnokrən kin əmiə mə kimiə kape Yesu Kristo.

⁷ Kini taktakun, yakamrai nəkwəkwə e kimi əmiə fam apa Rom yamə mine Kughen rorkeikei əmiə, kini mokrən kin əmiə mə kafan minə.

Pəh Kughen Rimtawə mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukwautə-pre kin kapəriu nihuvəyən mine nəmərinyen kimiə əmiə.

Pol rimnorkeikei mə tukrivən məm nəməhuak minə apa Rom

⁸ Nar yame yakmə jakəkupan mini-pre tuk əmiə, mə yakamni vi vi kafak Kughen ye Yesu Kristo tuk əmiə m-fam meinai narmamə m-fam ye tanimtanə kimisərig nəvsaoyen kin nhatətəyən kapəmiə. ⁹ Yakamor pik wok yerik minə-fam tuk nini-ərhavyen nəvsaoyen huvə kape Ji Kughen. Kini Kughen rirkun mə ye nipig m-fam yakaməhuak tuk əmiə. ¹⁰ Kini yakaməhuak mə tukmə Kughen rorkeikei əfrah, In tukrəhitə ye swatuk kirik mə jakurə məm əmiə. ¹¹ Yakorkeikei pik mə jakurə məm əmiə mivəhsi-pre nihuvəyən kirik kape Nanmin kape Kughen kimi əmiə mə taksərer tim tim. ¹² Niprai nəgkiarien e ramni mə nhatətəyən kapəmiə rirkun nasituyen irak, kini kafak nhatətəyən rirkun nasitu-min-ien irəmiə.

¹³ Piak minə mine nowinik minə, rhuvə mə takharkun mə nipig ripsaah, kafak nətərigien raməsik mə jakurə mivaag-pre kin əmiə. Mərig nipig m-fam narimnar tiksın kasətapig kin yo tuk nurəyən. Yakorkeikei mə kafak wok tukrikuə ye nimraghien kapəmiə, rəmhen kin yame rimnor kwənkwan ye nimraghien kape nəmə kantri pisin minə tiksın. ¹⁴ Nipig m-fam jakaməkeikei mini-ərhav-pən nəvsaoyen huvə kimi narmamə m-fam; iriə yamə mine iriə nəmə Gris mine nəmə kantri pisin pisin minə - iriə

yamə mine kharkun nar mine yamə mine kisətəwao. ¹⁵ Tuk nar ai, yakorkeikei pik mə jakni-ərhav-pre nəvsaoyen huvə kimi əmia minə en Rom.

¹⁶ Yakaməgkiar məkneikin meinai yo yakpəh naurisien kin nəvsaoyen huvə kape Yesu Kristo, meinai nəvsaoyen huvə in nəsaninien kape Kughen tuk nivəh-miraghien narmamə minə fam yamə mine kishatətə iran. Rimməkupan muə ye nəmə Isrel, kwasig ikin, mipiuə tuk nəmə kantri minə tiksın. ¹⁷ Nəvsaoyen Huvə e ramhajoun narmamə kin swatuk mimə tukhauə misatuatuk ye nimri Kughen. Swatuk e in rəhitə pə, in əmə e nhatətəyen kapətawə ye Kughen. Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Narmamə yamə mine kisatuatuk ye nimri Kughen,
tukhashatətə iran mamharpin.”

(Hab 2:4)

Kughen niemhaa ramhai tuk norien hah minə fam

¹⁸ Mərig Kughen apa ye rao ye neai ramhajoun kafan niemhaa mor narpinien kimi narmamə m-fam yamə mine kasəsik nəkwən masor norien yame rapəh natuatukien. Iriə kasətapig kin nəfrakisien kape Kughen ye norien has minə kapəriə. ¹⁹ Narmamə m-fam kharkun mə Kughen rhawor pən iran mine meinai Kughen rimmor əpu In kimi narmamə m-fam. ²⁰ To narmamə khapəh nisəm-atuatukien Kughen kin nimririə. Mərig rimirikakun ye nipig In rimmor neai mine nimoptanə mine narimnar m-fam, kini narmamə m-fam kwənharkun nisəmien narimnar fam yame In rimmor kin nimririə. Ror pən, kwənharkun nisəmien kafan nəsaninien yame ramvən naunin rikək, mharkun mə nəfrakisien mə In Kughen, kini mharkun mə Kughen In rhawor pən iran mine. Tuk nar a, yermamə kirik rikək yame rirkun ninuyen mə in reinein mə Kughen rhawor pən iran mine.

²¹ Ror məkneikin meinai nar apnapig iriə kimnharkun Kughen kwənmopin, mərig kimnhapəh nhasiayen In, mhapəh nhani-vi-vi-yen In tuk narimnar yame In ramor kimi əriə. Nərigien kapəriə rimmamətəwao. Kimnhapəh nhavəhyen nətərigien huvə kirik, rəmhen kin yame kasəmır əmə ye nəpignapien. ²² Nar apnapig mə iriə kimnhani mhamə iriə kharkun nar, mərig iriə kimnhauə misətəwao, ²³ kini misəpəh nəhuakien kimi Kughen yame In yerpirig; kini to ripəh nimhəyen; minharikakun minasəhuak kimi nanmi nar yamə mine kamhasigovin əmə narmamə yame tukasəkeikei mhamhə tuk nipig kirik, mine nanmi nar yamə mine kamhasigovin min man minə mine nar miragh yamə mine kasəriwək mine yamə mine kaserko.

²⁴ Tuk nar ai, Kughen rimməpəh əriə meighaan kin əriə mə tukasəri-pən əmə norien has yame rikiriə rorkeikei mə tuksor ye niprairiə. Rimməpəh əriə kini iriə kimisor norien has ye niprairiə yame ror naurisien. ²⁵ Kimisəpəh nəfrakisien kape Kughen mharaptərəkin neikuəyen kini misəpəh nəhuakien kimi Kughen mhasiai masəhuak əmə kimi narimnar yame In rimmor. Mərig pəh kitawə tukhani-vi vi Kughen ye nipig m-fam kape rerin. Amen.

²⁶ Narmamə kimisəpəh Kughen, In rimməpəh əriə, meighaan kin əriə mə tuksəri-pən əmə norien has yame rikiriə rorkeikei mə tuksor ye niprairiə yame ror əmə naurisien. Nar apnapig nipiraovin minə, mərig iriə kimisəpəh nəri-pəniən kapəriə narman minə, masapir atuk pən tuk əriə minə; kini norien e ror pisin ye yame Kughen rimməpəh. ²⁷ Kini ye norien kirikianə əmə min, narman minə kimisəpəh nipiraovin kapəriə minə, misorkeikei pik narman pisin minə. Masapir-pən atuk tuk əriə minə yame ror naurisien. Kini Kughen rimmivəhsi-pən narpinien kimi əriə tuk norien has minə kapəriə.

²⁸ Kini nar kirik min. Iriə kimnhapəh nisorkeikeiyen mə tukharkun Kughen, Kughen rimməpəh əriə meighaan kin əriə tuk nərigien kapəriə mə tukamhavən, tukhapəh nharkunien nar kirik mə rhuvə uə rahas; meighaan kin əriə mə tuksor nar yame ripəh nəmhenien. ²⁹ Rikiriə rukwar kin norien has pisin pisin minə fam, mine norien

yamə mine kharəh nisatuatukien. Kini iriə kasəptig kin nar, masarha-kin swatuk tuk noriahyen narmamə. Kini rikiriə rukwar kin norien has mine: iriə kasor jalus, iriə yhopni yermamə minə; iriə kasor narimnar yame ravi-pə niemhaa; iriə yeikuə minə; iriə kasor ahas-pən kimi narmamə; mamhani nikar narmamə; ³⁰ mamhani hah narmamə; masəməkin Kughen; masokrən ta ye narmamə; masəgkiar ausit; masarha-kin swatuk tuk norien təvhagə has yamə mine narmamə kharəh hanə nharkunien. Masəsik nəkwai tatə mine mamə. ³¹ Iriə, nirkunien rikək; kamhani mə tuksor nar kirik mharəh nisorien. Norkeikeiyen kapəriə rikək. Rikiriə ripəh nehuəyen tuk narmamə. ³² Iriə kharkun pawk nəgkiarrien atuatur kape Kughen yame ramni mə narmamə yamə mine kasor norien has minə e tukasəkeikei mhamhə, mərig iriə kasəkeikei ye norien has minə a; kini masor norien has rapita. In e rikiriə ragien tuk narmamə minə tiksın yamə mine kasor min norien has minə a, kini masəkeikei kimi narmamə mə tukasor.

2

*Kughen tukrə*rəhu narpinien tuk təvhagə hah

¹ Kimiə nakamhani mhamə Kughen tukraməkeikei mivəh-si-pən narpinien kimi narmamə yamə mine kasor norien hah. Kini mərig kimiə min, nakasor norien hah; ror pən, narpinien yame kimiə nakamhani, Kughen tukraməkeikei mivəhsi-pre min kimi əmiə, kini ripəh nəmhenien mə kimiə taksəkir norien kape narmamə. ² Kitawə kharkun mə nipig Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine kasor norien has yamə mine yimini ta, kafan nəkirien in ratuatuk əmə. ³ Ror məkneikin mə nipig kimiə taksəkir narmamə tuk nahasien kapəriə, mərig kimiə min nakasor əmə norien hah rəmhen kin əriə, kini to nakharəh nisapien nipig Kughen tukrəkir narmamə iran mivəh-si-pən narpinien kimi əriə. ⁴ Rikimiə ripəh nəsik-pikien norien kape Kughen! In ramor rhuvə pik kimi əmiə, mipəh nəməkinien əmiə; kini kafan nətərigien in rapomh. Mərig kimiə naksor əmə nar apnapig ye nihuvəyen kafan. ?Nakharkun uə nikam mə In ramor norien huvə kimi əmiə mə taksarar ye nətərigien kapəmiə tuk norien has minə?

⁵ Mərig kapəmia kapə riskai, kini nakharəh nisararien ye nətərigien kapəmiə tuk norien has minə kapəmiə. Kini tuk nar ai, nakasəvi niemhaa kape Kughen mə tukrivəhsi-pən narpinien ehua kimi əmiə ye nipig yame In tukrəkir narmamə iran ye norien atuatur kape nəkirien kafan. ⁶ Kughen tukrivəhsi-pən kimi narmamə kirikianə kirikianə raməri-pən əmə narimnar yame kimisor. ⁷ Mivəh-si-pən nimraghien rerin kimi narmamə yamə mine kasərer tim tim ye nipig mifam tuk norien nar yame ratuatuk. Narmamə minə a yame kisarkut pik tuk norien nar huvə, Kughen tukrəgnəgin əriə tukun, mivəh-si-pən nisaiyen mine nimraghien rerin kimi əriə. ⁸ Mərig In tukrivəhsi-pən kafan niemhaa mine narpinien kimi narmamə minə tiksın yamə mine kisarkut atuk əmə tuk tipriə, kini mamhaukreikin-pən nimeitairiə tuk nəfrakisien, masəri-pən norien has minə. ⁹ Narmamə m-fam yamə mine kasor norien has, iriə tuksarə ye nəmhəyen mine nipig əutən minə. Kwənərəus kape nar Isrel tuksəkupən mharəh-pikin nipig əutən minə a, kwasig ikin nəmə tanə pisin pisin minə. ¹⁰ Mərig Kughen tukrəgnəgin narmamə minə fam yamə mine kasor norien huvə, mivəh-si-pən nisaiyen mine nəmərinyen kimi əriə. Tukrəkupən mivəh-si-pən kimi kwənərəus kape nəmə Isrel, kwasig ikin, mamərəhupən kimi narmamə kape tanə pisin pisin minə. ¹¹ Ror məknakin meinai Kughen raməm əmhen kimi narmamə m-fam.

¹² Kughen tukror narpinien kimi nəmə kantri pisin pisin minə tuk norien has minə kapəriə, nar apnapig kimnhapəh nhavəhyen loa yame Kughen rimivəhsi-pən kimi Moses. Kini Kughen tukrəkir nəmə Isrel yamə mine kamhavəh loa, mivəh-si-pən narpinien kimi əriə tuk norien has minə kapəriə. ¹³ Ror məkneikin meinai pəh nien mə narmamə yame kasərig loa yame kisatuatur ye nimri Kughen, mərig narmamə yamə mine kasor nar yame loa ramni, iriə e, Kughen tukrini mə iriə kisatuatur ye nimrin.

¹⁴ Nəfrakisien, nəmə tanə pisin pisin minə khapəh nhavəhyen loa kape Moses. Mərig nipiḡ kirik, kasəri-pən əmə kapəriə nətəriḡien masor nar yame ratuatuk, rəmhen əmə kin yame loa ramni. In e ramhajoun-pən mə loa kirik aikin yerkiria, kini iria kharkun nar yame in ratuatuk, mine nar yame ripəh natuatukien, nar apnapig khapəh nhavəhyen loa kape Moses. ¹⁵ Iria kharkun mə loa aikin kape Kughen in a raməmir yerkiria, meinai nipiḡ kasor norien huvə, rikiria raməsik mə, “Norien e rhuvə.” Kini nipiḡ kasor norien has, rikiria raməsik mimə, “Norien e raha.” ¹⁶ Kini nipiḡ yakamni-ərhav Nəvsaoyen Huvə, yakamni mimə nipiḡ kirik tukripiuə əfrakis yame Kughen tukrini mə Yesu Kristo tukrəkir narmamə mifam tuk norien kapəriə yamə mine kaməm mine nətəriḡien kapəriə yame ramerkwaig.

Nəmə Isrel mine loa kape Moses

¹⁷ Mərig pəh yakəḡkiar kimi əmia nəmə Isrel. Nakamhani mhamə kimia kwənərəus kape Isrel, kini masətiḡtə ye loa mimə in swatuk kape Kughen tuk nivəh-miraghien əmia, kini masəḡkiar ausit mhamə kimia əmə nakharkun Kughen, kini In rikun pisin əmə əmia. ¹⁸ Kini nakamhani mhamə nakwənharkun ta naha nhagin yame Kughen rorkeikei, mhamə kimia nakharkun swatuk yame ratuatuk huvə meinai loa kape Moses ramhajoun əmia kin. ¹⁹ Kimia nakamhani pik mhamə nakamhakir nimirin pis minə, mhamə nakasəsia-pen swatuk kape narmamə yamə mine kasəriwək ikin rəpignəp ikin. ²⁰ Kini nakhamə nakshajoun yətəwao minə mine kwajikovə minə meinai kimia e nakamhavəh loa yame nirkunien mine nəfrakisien raməmir iran. ²¹ Rhuvə əmə nakshajoun narmamə pisin pisin minə. ?Mərig rhawor e loa ripəh nhajounien əmia? Kimia nakshajoun mhamə narmamə tukhapəh nisəkrəhyen. ?Mərig rhawor e naksəkrəh? ²² Kimia nakshajoun mhamə tukpəh nəkrəhyen kin piraovin. ?Mərig rhawor e naksəkrəh kin piraovin? Naksəməkin nanmi nar yame kamərai kin nai. ?Mərig rhawor e naksəkrəh kin narimnar ye nimə kape nəhuakien kimi nanmi nar minə a? ²³ Naksəḡkiar ausit tuk loa kape Moses. ?Mərig rhawor e naksakapir loa masoriah nhag Kughen? ²⁴ In e rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini mimə, “!Nəmə Isrel! Nəmə kantri pisin pisin minə kamhani hah nhag Kughen tuk norien hah kapəmia.” (Aes 52:5)

²⁵ Tukmə nakasor narimnar fam yame loa kape Moses ramni, norien kape nivəhyen nao kimi yermamə ramor nimtətien mə kimia narmamə kape Kughen. Mərig tukmə naksakapir loa kape Moses, norien kape nivəhyen nao kimi yermamə nipran rikək. ²⁶ Tukmə yemə kantri pisin kirik raməri-pən loa kape Moses, nar apnapig kipəh nivəhyen nao kimin, mərig Kughen tukrəm in mə ruauə yermamə kape Kughen rəmhen kin yame kimivəh nao kimi in. ²⁷ Nəmə kantri pisin pisin yamə mine kisəri-pən loa kape Moses, nar apnapig kipəh nivəhyen nao kimi əria, mərig iria tuksəkir əmia nəmə Isrel atuaturk meinai nar apnapig kimia nimnhavəh loa kape Moses yame kimirai, kini nar apnapig kimivəh nao kimi əmia, mərig naksakapir loa.

²⁸ Yakaməḡkiar məkneikin meinai nivəhyen nao kimi yermamə, ripəh norien mə in ruauə yemə Isrel əfrakis. Nivəhyen nao kimi yermamə pəh nien mə niprai nivəhyen nao. ²⁹ Mərig yermamə yame ravəh Kughen yerkin, yermamə e in e in yemə Isrel əfrah. Kini niprai sakomsaes rəmhen kin mə Nanmin kape Kughen ruivəhsi-ta rikin hah kape yermamə, mərig pəh nien mə loa kape Moses ravəhsi-ta rikin hah kape yermamə. Narmamə minə e, nar apnapig narmamə tukhapəh nhavəhsi-haktəyen əria, mərig Kughen tukrivəhsi-haktə əria.

3

Nipiḡ m-fam Kughen ramor kafan nəḡkiarien

¹ Tukmə ror yermamə kirik tukrini mimə, “?Tukmə nivəhyen nao kimi yermamə pəh nien mə niprai sakomsaes əfrah, kini rhawor e nəmə Isrel kamhani mhamə nivəhyen nao

kimi yermamə in nar huvə kirik? ?Nəmə Isrel kamhavəh nehuəyen kirik rapita narmamə minə tiksın uə nikam?" ² Kini yo jakhorpin nəgkiarrien mimə tukmə ik yemə Isrel kirik, Kughen tukror rhuvə pre kimik ye swatuk pisin pisin. Nar yame raməkupan, Kughen rimmərəhu-pən nəgkiarrien atuatur kafan ye kwermimə. ³ In nəfrakisien mə nəmə Isrel minə tiksın khapəh nisorien nəgkiarrien yame iriə kamhani mhamə tuksor. Mərig norien kapəriə rīpəh norien mə Kughen tukrakapir kafan nəgkiarrien. ⁴ !Nikam! Nar apnapig narmamə m-fam ye tokrei tanə kaseikuə, mərig Kughen rīpəh neikuəyen. Rəmhen əmə kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

"Kughen, nīpig Ik nakəgkiar, nəgkiarrien kafam ramhajoun mə Ik nakatuaturuk.

Nīpig narmamə tuksəkir kafam norien minə, tukhani mhamə Ik nimmor norien has minə, mərig Ik takapita əriə." (Sam 51:4)

Pol rərəhu atuaturuk nəgkiarrien ətəwao tiksın

⁵ Mərig tukmə ror yermamə kirik tukrini ye nətərigien əmə kape yermamə mimə, "Kitawə m-fam kasor norien yame rīpəh natuaturukien. Mərig norien has kapətawə ramhajoun-pən mə Kughen pisin əmə ramor ratuaturuk nīpig m-fam. Kini tukmə norien has kapətawə ramor swatuk mə narmamə tukhavəh-si haktə Kughen meinai In pisin əmə In ratuaturuk, rīpəh natuaturukien mə In tukrivəhsi-pə narpinien kimi ətawə tuk norien has yame kasor." ⁶ Mərig nikam. Nəgkiarrien e rətəwao. To rīpipəh natuaturukien mə Kughen tukrivəhsi-pə narpinien kimi ətawə tuk təvhagə has, to Kughen rīpipəh nivəhyen swatuk tuk nivəhsi-pənien narpinien kimi narmamə m-fam ye tanimtanə.

⁷ Kini tukmə ror yermamə kirik tukrini mimə, "Tukmə yakeikuə, kini kafak norien kape neikuəyen ramor əpu mə Kughen pisin əmə raməfrakis, kini narmamə tukhani vi vi In, meinai kharkun mə In pisin əmə ratuaturuk, kini tukmə kafak norien kape neikuəyen ramor swatuk mə narmamə tukhavəh-si haktə Kughen, rīpəh natuaturukien mə Kughen tukrivəhsi-pə narpinien kimi yo." ⁸ Mərig yo yakamni mə tukmə narmamə kisəri-pən nəgkiarrien ətəwao məkneikin, tukhani min mhamə, "Rhuvə əmə - pəh kisor norien has minə mamharpin mə narmamə tuksəm mə kitawə m-fam kasor təvhagə has, khavəh-si haktə Kughen meinai In pisin əmə in ratuaturuk." Mərig nəgkiarrien e in rahas. Narmamə tiksın kamhani hah nhagik maseikuə mhamə yo yakaməri-pən nəgkiarrien ətəwao minə məknakin. Kughen tukrəkir əriə nivəhsi-pən narpinien kimi əriə tukun.

Yermamə kirik rikək yame ratuaturuk

⁹ ?Kini rhawor? ?Kitawə tukhani naha e taktakun? ?Nakhamə ta mə Kughen tukror nihuvəyen kimi nəmə Isrel rapita nəmə ye kantri pisin pisin minə uə? Nikam. Yakwəni ta mə nəsaninien kape təvhagə hah ramarmaru ye narmamə m-fam - ye nəmə Isrel mine ye nəmə kantri pisin minə fam. ¹⁰ In e rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

"Yermamə kirik rikək yame ratuaturuk, kirikianə əgkap rikək.

¹¹ Yermamə kirik rikək yame ravəh nirkunien;

kini yermamə kirik rikək yame ramarha-kin Kughen.

¹² Narmamə m-fam əgkap kamhaukreikin-pən nimeitairiə kimi Kughen,

iriə kwəsarpah fam kin norien nəkwai Kughen,

yermamə kirik rikək yame in ramor nihuvəyen, kirikianə əgkap rikək." (Sam 14:1-3, 53:1-3; Pri 7:20)

¹³ "Nəgkiarrien kapəriə rapien rəmhen kin napinien kape nəkwai nimir kape yermamə mhə yame raməkwag,

Nerami narmamə m-fam rukwar kin neikuəyen."

(Sam 5:9)

"Kakonə kape snek ramsi-pən ye nheriə."

(Sam 140:3)

¹⁴ "Nheramriə rukwar kin nher-pənien kin nar hah kimi narmamə;

kini nəgkiarrien kapəriə rəukəh."

(Sam 10:7)

¹⁵ "Kasaiyu aihuaa əmə tuk nhopniyen yermamə;

¹⁶ aikin minə fam yame kamhavən ikin, kasoriah narimnar, masor narmamə kasərig rahas,

¹⁷ kini iriə kaseinein swatuk kape nəmərinyen.” (Aes 59:7)

¹⁸ “Mhapəh nhasiaiyen Kughen nīpig kirik.” (Sam 36:1)

¹⁹ Kitawə kharkun mimə narimnar fam yame loa e ramni in kape narmamə yame Kughen rīmivəhsi-pən loa kimi əriə. Ror məknakin mimə yermamə kirik rikək yame rirkun nhorpinien nəgkiarien yame Kughen ramni. Kini narmamə m-fam ye tokrei tanə tukasəkeiki masərer ye nīmri Kughen mimə In tukrəkir əriə. ²⁰ Ror məknakin, pəh nien mə Kughen raməm mə narmamə kisatuatuk ye nīmrin meinai kasəri-pən loa kape Moses. Nīkam. Loa ramhajoun-pən mə kitawə fam yor təvhagə hah minə.

Nhatətəyən əmə ramor yermamə ratuutuk ye nīmri Kughen

²¹ Mərig taktakun mine, Kughen rīmnor əpu ta kafan swatuk mə narmamə tukhauə misatuatuk ye nīmrin. Swatuk e pəh nien mə nəri-pənien loa kape Moses. Nəgkiarien minə ye loa, mine nəgkiarien kape profet minə kupan kamhani-ərhav swatuk pisin kirik. ²² In e mə Kughen ramor narmamə kisatuatuk ye nīmrin nīpig kishatətə ye Yesu Kristo. Kini Kughen ramor məkneikin kimi narmamə m-fam yamə mine kishatətə iran. Narmamə m-fam kisəm nəmhen əmə, ²³ meinai narmamə m-fam kasor təvhagə hah, kini masəvi-əkiə ye swatuk kape natuutukien kape Kughen yame rhuvə makhak. ²⁴ Kini ye nihuvəyən kafan, Kughen ramni mə iriə m-fam yamə mine kishatətə iran, iriə tuksatuatuk əmə ye nīmrin, mhauə narmamə kafan, rəri-pən nərigien kafan. Iriə khapəh nisərokien nar kirik mimə tukhauə misatuatuk, mərig Kristo rīmnərok swatuk kapəriə, in e rīmamhə mirisin əriə tuk təvhagə hah minə kapəriə. ²⁵ Kughen rīmnher-pə kin Kristo mə In sakrefaes; nitawin rīmivəh narpinien mine niemhaa kape Kughen tuk təvhagə hah. Kini Kughen raməspir təvhagə hah minə kape narmamə nīpig kamhani nəfrakisien mə Kristo rīmamhə tuk əriə. Kughen ramor swatuk a mə tukrhajoun mə kafan norien in ratuutuk huvə, meinai ye kafan nətərigien yame rapomh, in rīpəh norien narpinien tuk təvhagə hah yame narmamə kimisor kupan. ²⁶ Rīmnor məknakin mə tukrhajoun ətawə taktakun mine mə norien kafan in ratuutuk. Kini Kughen atuk əmə ramni mə narmamə yamə mine kishatətə ye Yesu Kristo, iriə kwəsatuatuk ta ye nīmrin.

²⁷ Ror məknakin, yermamə kirik rikək yame rirkun nəgkiar-ausitien tuk nar kirik yame rīmnor muə in matuutuk ye nīmri Kughen. ?Kini rhawor e narmamə kiseinein nisəgkiar-ausitien mhamə kimisor nar kirik mhauə misatuatuk ye nīmri Kughen? Meinai yermamə kirik rikək yame rirkun nəri-pənien loa muə matuutuk ye nīmri Kughen. Mərig nhatətəyən əmə ramor narmamə kisatuatuk ye nīmrin. ²⁸ Ror məknakin meinai kitawə kamharaptərəkin tim tim nhatətəyən ramor swatuk mə narmamə kasatuatuk ye nīmri Kughen, pəh nien mə nəri-pənien nəgkiarien kape loa.

²⁹ Kughen pəh nien mə in Kughen kape nəmə Isrel əmə. In Kughen min kape nəmə tanə pisin pisin minə, ³⁰ meinai Kughen kirikianə əmə, yame In ror narmamə kisatuatuk ye nīmrin ye swatuk kirikianə əmə. In e nhatətəyən kapəriə. Nar apnapig mə iriə nəmə Isrel uə iriə nəmə kantri pisin pisin minə. ³¹ ?Mərig rhawor ye loa kape Moses e taktakun? ?Nakharkun mə nhatətəyən e ramor loa e in nar apnapig uə? Nīkam. Mərig nīpig kishatətə əmə ye Kughen, kini ye norien a, kasəri-pən atuutuk swatuk əfrakis kape loa.

4

Ebrahim rhatətə ye Kughen, ror pən Kughen rīmnor in ratuutuk ye nīmrin

¹ Ebrahim in nuknei kwənərəus kape nəmə Isrel. Taksərig ru naha nhagin swatuk yame Ebrahim rīmnəri-pən ror pən ruə matuutuk ye nīmri Kughen. ² Kughen rīmnor Ebrahim ratuutuk ye nīmrin, mərig pəh nien mə ye norien huvə minə kape Ebrahim.

Ripi mə norien huvə kafan in swatuk kape natuatukien, to Ebrahim rirkun nægkiar-
ausitien tukun. Mərig Ebrahim to ripəh nægkiar ausitien tuk nar kirik ³ meinai
Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,

“Ebrahim rimmhatətə ye Kughen, Kughen rimini mə Ebrahim in ratuatuk ye nimrin.”

(Jen 15:6)

⁴ Nipig yermamə kirik ramor wok tuk nərokien, kafan yermaru tukripəh nini-
pənien tukun mə kafan nərokien in nar kirik yame ravəhsi-pən apnapig əmə. Mərig
tukraməkeikei mivəh-si-pən nərokien tuk wok kafan. ⁵ Mərig pəh nien mə kitawə
tuksor wok kape Kughen mə In tukrivəhsi-pə nərokien iran kimi ətawə muə misatuatuk
ye nimrin. Kitawə tukshatətə əmə ye Kughen, kini In ramor mə kitawə kwənhauə
misatuatuk. Kughen pisin əmə In tukror narmamə has minə kamhauə misatuatuk ye
nimrin. ⁶ King Deved in rimməgkiar kin nar e nipig in rimmamni-ərhav mimə nihuvəyen
əfrakis tukrivən tuk narmamə yamə mine Kughen ramni mə iriə kisatuatuk ye nimrin,
mərig pəh nien mə ye norien huvə yame iriə kasor. In mamni mimə,

⁷ “Nihuvəyen əfrakis ramvən tuk narmamə yamə mine Kughen raməspir əriə tuk norien
has minə kapəriə,

maməru-kin norien has kapəriə.

⁸ Nihuvəyen əfrakis ramvən tuk narmamə yamə mine Kughen Yermaru ripəh
niraptərəkiniən təvhagə has kapəriə yerkin.” (Sam 32:1-2)

⁹ ?Rikimiə raməsik mə nihuvəyen əfrakis raməmür ye narmamə yamə mine kimivəh
nao kimi əriə, in e nəmə Isrel, uə nihuvəyen əfrakis raməmür ye narmamə yamə mine
kipəh nivəhyen nao kimi əriə, in e nəmə kantri pisin pisin minə? !Əwəh! Raməmür min
ye nəmə kantri pisin pisin minə, meinai yakməni ta mə Ebrahim rimmhatətə ye Kughen,
Kughen rimini mə in ratuatuk ye nimrin. ¹⁰ ?Kini naha nipig yame Kughen rimini mə
Ebrahim ratuatuk iran? ?Ye nipig kivəh nao kimin, uə ye nipig kimipəh hanə nivəhyen
nao kimin? Kughen rimini vi vi in, kwasig ikin kipivəh nao kimin. ¹¹ Kini nipig kimivəh
nao kimi Ebrahim, in rəmhen kin nimmətien yame ramhajoun əfrakis mə yermamə in
ratuatuk ye nimri Kughen meinai rimmamhatətə ye Kughen nipig kipəh hanə nhavəhyen
nao kimin. Kini ror məkneikin, pəh nien mə Ebrahim in tatə kape narmamə m-fam yamə
kivəh nao kimi əriə, mərig in tatə kape narmamə m-fam yamə mine kishatətə ye Kughen.
Kini Kughen ramni mə iriə kisatuatuk ye nimrin tuk nhatətəyen kapəriə. ¹² Kini Ebrahim
in tatə kape narmamə tiksın min, iriə yame kivəh nao kimi əriə. Mərig pəh nien mə In
kapəriə tatə meinai kivəh nao kimi əriə, mərig In kapəriə tatə meinai iriə min kisəri-pən
swatuk kape nhatətəyen yame kapəriə e tatə Ebrahim rimməri-pən kupan ai kipivəh nao
kimin.

¹³ Kughen rimirpen Ebrahim mine kafan kwənərəus min mə tokrei tanə tukruə
kapəriə tuk nipig kirik. Mərig loa ripəh nien mə swatuk yame promes e tukruə mor
nəfrakisien kin. Mərig tukruə mor nəfrakisien kin ye natuatukien yame ramsi-pən
ye swatuk kape nhatətəyen. ¹⁴ Ror məknakin meinai ripi mə promes ripiua mipior
nəfrakisien kin nipig narmamə kisəri-pən loa, rikiriə ripiəsik mə iriə kisatuatuk ye loa;
kini swatuk kape nhatətəyen ripior nar apnapig kin, kini promes a kape Kughen nipran
ripirkək. ¹⁵ Mərig narmamə m-fam kisakapir loa, ror mə kamhavi-pə niemhaa kape
Kughen. Mərig ripi mə loa rikək, to kipəh niniyen mə narmamə kisakapir loa.

¹⁶ Ror məkneikin, promes ramuə mor nəfrakisien kin ye nimraghien kapətawə ye
swatuk kape nhatətəyen mə promes tukruə ye nihuvəyen yame Kughen ramautə-pə kin
kimi ətawə, kini kitawə kharkun əfrakis mə kafan promes in kape kwənərəus minə fam
kape Ebrahim, pəh nien mə kape narmamə əmə yamə mine Kughen rimmivəhsi-pən loa
kape Moses kimi əriə, mərig kape narmamə mine kasəri-pən swatuk kape nhatətəyen
rəmhen kin Ebrahim. In tatə kapətawə fam. ¹⁷⁻¹⁸ Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape
Kughen ramni mimə,

“Jakor ik mə takuə nuknei kwənərəus kape kantri minə khapsaah.” *(Jen 17:5)*
 Kughen rimini mə tukrivəhsi-pən mikupni minə tukhapsaah. Nar apnapig Ebrahim
 rimməm mə promes a rəusik-əusik pik; mərīg rimmhatətə tim tim iran, meinai ruirkun
 mə Kughen e in e ravəhsi-pən nimraghien kimi narmamə yamə mine kwənhamhə, mor
 nar kirik yame rikin raməsik mə tukror, kini nar ai ruə məfrakis. Kughen rimivəhsi-pən
 promes a kimi Ebrahim mimə,
 “Kwənərəus minə kafam tukhapsaah tukhapsaah, kini to kipəh nəvhuekin-famien əriə.”
(Jen 15:5)

Ebrahim rimini nəfrakisien ye nəgkiarien a, mə in tukruə rip kantri minə khapsaah.
¹⁹ Nhatətəyən kafan ripəh neiwaiyuyen, nar apnapig in ruirkun mə rinəhuaru
 natukrimhə meinai kafan newk ipakə wan hundred, kini muirkun mə Sera
 rimməpiəhuaru, nitip kape kwajikovə rinaukei. ²⁰ Ebrahim rimipəh nəta-ətayen ye
 kafan nhatətəyən ye promes kape Kughen. Nəfrakisien, kafan nhatətəyən ramhaktə
 maməusik-əusik məmhen min, kini mivəh-si haktə nhag Kughen. ²¹ In rimirkun huvə
 yerkin mə Kughen ravəh nəsaninien tuk norien kafan promes tukruə mor nəfrakisien
 kin. ²² Ye norien a in a,

“Kughen rimini mə Ebrahim in ratuatuk ye nimrin.” *(Jen 15:6)*

²³ Nəgkiarien e yame ramni mə “Kughen rimini mə Ebrahim in ratuatuk ye nimrin,”
 kipəh niraiyen kimə kape Ebrahim pisin əmə, ²⁴ mərīg kimirai min kimə kapətawə e
 yamə mine Kughen tukrini mimə kitawə kisatuatuk ye nimrin, mishatətə ye Yermamə
 yame rimivəh miragh Yesu Yermaru kapətawə ye nimhəyən kafan. ²⁵ Kimneighan-pə kin
 Yesu ruə mimhə tuk təvhagə hah minə kapətawə, kini Kughen rimmor In rimmiragh min
 ye nimhəyən mə In tukror swatuk mə kitawə tuksatuatuk ye nimrin.

5

Nəmərinyuyen mine nagienien

¹ Kitawə kishatətə ye Kristo, Kughen ramni mə kitawə kwəsatuatuk ye nimrin. Ror
 pən, Yesu Kristo Yermaru kapətawə rimmor swatuk kimi ətawə mə kitawə kamhavəh
 nəmərinyuyen kitawə Kughen. ² Ye nhatətəyən kapətawə, norien yame Kristo rimmor
 riməpik ətawə khauə ye nimri Kughen mə tukhavəh nihuvəyən yame Kughen ramautə-
 pə kin kimi ətawə. Kini nihuvəyən e in e kitawə kisarə iran ai taktakun. Kini kitawə
 kisagien ai taktakun meinai kitawə kwənharkun huvə mə tukhavəh nehuəyən kape
 Kughen. ³ Kini nar kirikianə min, tukasəkeikei misagien ye nipig tukmə kamharəh-pikin
 nipig ətən minə, meinai kharkun mə nipig ətən minə a kəsasitu irətawə mə tuksərer
 tim tim ye nipig kape nahasien. ⁴ Kini nipig kasərer tim tim, Kughen, rikin ramagien tuk
 ətawə. Kini nipig kharkun mə Kughen rikin ramagien tuk ətawə, kini kitawə kasərhə-
 pən tim tim nətərigien kapətawə ye Kughen. ⁵ Kini narimmnar yame kasərhə-pən tim
 tim nətərigien kapətawə iran tukun, kharkun mə tukhauə misor nəfrakisien kin, meinai
 In rimivəhsi-pə Nanmin kafan kimi ətawə, kini Nanmin ravəhsi-pə norkeikeiyen kape
 Kughen rukwar yerkitawə.

⁶ Kini nipig yame kitawə khapəh nhavəhyen nəsaninien tuk nivəh-miraghien ətawə,
 ye nipig atuatuk yame Kughen rimini, Kristo rimamhə tuk nivəh-miraghien ətawə nəmə
 has yamə mine khapəh nhasiayen Kughen. ⁷ Tukmə yermamə kirik, nar apnapig mə
 in yemə atuatuk kirik, kini [rirəh pikin nipig ətən kirik natukrimhə], mərīg narmamə
 kwatiksın əmə to kharkun niseighanien kin nimraghien kapəriə tuk nivəh-miraghien
 in. Tukmə ror yermamə kirik tukraməkeikei mimhə min tuk nivəh-miraghien yermamə
 kirik yame kafan norien rhuvə. ⁸ Mərīg Kughen rimmhajoun kafan norkeikeiyen kimi
 ətawə ye norien e mimə nipig kitawə kasor hanə təvhagə hah, kini Kristo rimamhə tuk
 nivəh-miraghien ətawə.

⁹ Nĭtaw Kristo rĭmnaiyu ye nĭpĭg rĭmamhə tuk ətawə, Kughen rĭmnor ətawə kisatuatuk ye nĭmrĭn. Ror pən, kitawə kharkun huvə mə Kristo tukrĭvəh mĭragh ətawə tuk niemhaa kape Kughen yame tukrĭtərhav-pə ye Nĭpĭg Kwasig. ¹⁰ Nĭpĭg kimnasor tikmir kitawə Kughen, nĭmhəyen kape Tini rĭmnor swatuk kimi ətawə mə tukhauə mhavəh nəmərĭnuyen kitawə Kughen. Kĭni nar e yame rhuvə rapita, in e mə kitawə kwənharkun huvə mə Kughen tukrĭvəh mĭragh ətawə ye niemhaa kafan meinai Yesu Kristo ramragh ai taktakun. ¹¹ Yesu Kristo Yermaru kapətawə yame rĭmnor ətawə khauə mhavəh nəmərĭnuyen kitawə Kughen, In ramor mĭn rĭkitawə ramagien tuk narĭmnar yame Kughen ramor ye nĭmraghien kapətawə.

Adam rĭmĭvi-pə nĭmhəyen, kĭni Kristo ravəhsi-pə nĭmraghien

¹² Apa kupan, kwən e Adam rĭmnor təvhagə has, kĭni ror pən, yermamə kĭrĭkianə əmə yame rĭmĭvi-pə təvhagə ruə ye tokrei tanə. Kĭni təvhagə has rĭmĭvəh nĭmhəyen muə eĭkin e. Kĭni ror məknakin, narmamə m-fam tukasəkeikei mhamə meinai iriə m-fam kasor təvhagə hah. ¹³ Meinai narmamə kasor təvhagə has kwasig iĭkin Kughen rĭpĭvəhsi-pə Loa kape Moses. Mərig nĭpĭg Loa kape Moses rĭmnarmĭrkək hanə, to kĭpəh nĭniyen mə kasəkapĭr loa, kĭni Kughen rĭkin rĭpəh nəsikien kapəriə təvhagə hah mĭnə. ¹⁴ Mərig nar apnapĭg Kughen rĭkin rĭpəh nəsikien kapəriə təvhagə hah mĭnə, narmamə yamə mĭne kĭmnisarə ye nĭpĭg kape Adam muə merĭaji-pə Moses, iriə m-fam kwənhamhə. Nar apnapĭg narmamə kĭpəh nĭniyen mə kĭmĭsakapĭr Loa rəmhen kĭn yame Adam rĭmnakapĭr Loa, mərig iriə mĭfam kwənhamhə.

Ye norien mĭnə tiksin, Adam in rəmhen kĭn Kristo yame rĭmauə mĭkwasig, meinai naha nhagin yame Adam rĭmnor rĭmauə tuk narmamə mĭfam, rəmhen kĭn yame naha nhagin yame Kristo rĭmnor rĭmauə tuk narmamə mĭfam. ¹⁵ Mərig norien yame Kughen ramor kimi ətawə ror pĭsin ye norien kape nakapĭrien loa. Yermamə kĭrĭkianə əmə e Adam rĭmnəsĭk nəkwai Kughen mĭvi-pə nĭmhəyen tuk narmamə khapsaah. Mərig nar yame rhuvə rapita, in e mə yermamə kĭrĭkianə əmə e Yesu Kristo rĭmnor swatuk kimi ətawə mə Kughen tukrəutə-pə kĭn kafan ni huvəyən ehua kimi narmamə khapsaah tuk nəspirien təvhagə has kapəriə. ¹⁶ Yakamni mĭn mĭmə ni huvəyən ehua kape Kughen yame In ramautə-pə kĭn kimi narmamə, in ror pĭsin əgkap ye kwənkwaĭ təvhagə hah kape Adam. Kwən a rĭmnor təvhagə hah mĭkĭrĭkianə əmə, Kughen rĭmnəkĭr mĭvəh-si-pən nar pĭnien kĭmin. Mərig, nĭpĭg kitawə narmamə khapsaah kasor təvhagə has rĭpsaah, Kughen ravəhsi-pə əmə nar huvə kimi ətawə, kĭni rĭmnor mĭmə kitawə kisatuatuk ye nĭmrĭn. ¹⁷ Təvhagə hah kape yermamə kĭrĭkianə əmə e Adam rĭmnor nĭmhəyen ramarmaru ye narmamə m-fam. Mərig nar kĭrik mĭn yame rehuə rapita in e nar yame yermamə kĭrĭkianə əmə e Yesu Kristo rĭmnor. Narmamə m-fam yamə mĭne kamhavəh ni huvəyən kape Kughen yame In ramautə-pən kĭn kimi əriə, kĭni mhani nəfrakisien mə Kughen tukror əriə kisatuatuk ye nĭmrĭn, iriə tukhavəh nĭmraghien rerĭn. Kĭni iriə Yesu Kristo tukasarmaru ye narmamə.

¹⁸ Nəfrəh. Adam rĭmnor təvhagə hah kĭrik mor swatuk kĭrik kimi narmamə m-fam mə Kughen tukraməkeikei mĭvəh-si-pən nar pĭnien kimi əriə. Kĭni ye norien kĭrĭkianə əmə mĭn, Kristo rĭmnor nar atuatuk kĭrik, kĭni mor swatuk kimi narmamə mə tukhauə mĭsatuatuk ye nĭmrĭ Kughen. Natuatukien a ramor mə narmamə m-fam kharkun nhavəhyen nĭmraghien rerĭn. ¹⁹ Narmamə khapsaah kwənhauə yor təvhagə hah mĭnə meinai kwən a Adam rĭmnəsĭk nəkwai Kughen. Mərig narmamə khapsaah tukhauə mĭsatuatuk ye nĭmrĭ Kughen meinai yermamə a Yesu Kristo rĭmnor nəkwai Kughen.

²⁰ Kughen rĭmĭvəh-si-pə Loa mə tukĭrkun nĭniyen mə narmamə kasəkapĭr pĭk loa. Mərig nĭpĭg kĭmini kĭmə narmamə kasəkapĭr pĭk loa, ni huvəyən yame Kughen ramautə-pə apnapĭg əmə kĭn rĭmauə mehuə mapita, ²¹ mə ni huvəyən tukrapita təvhagə hah. Təvhagə hah ramarmaru ye narmamə mfam mamor nĭmhəyen kimi əriə. Mərig taktakun ai ni huvəyən yame Kughen ramautə-pə kĭn kimi ətawə ramarmaru irətawə, kĭni mamor

narmamə kisatuatuk ye nimirin, mamhavəh nimiraghien rerin ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

6

Nəsaninien kape təvhagə hah tukripəh nərək-ətərək-in-ien ətawə

¹ ?Kini ror məknakin mīmə kitawə tukshaw-ni? Tukmə ror yermamə kirik tukrini mīmə, “Rhuvə mə tukasəkeikei masor təvhagə hah mamharpin mə nihuvəyən kape Kughen tukrehuə min məmhen.” ² Nikam, ripəh natuatukien. Nipig nipraitawə raməkeikei kimi ətawə mə tuksor təvhagə has, kitawə tukhapəh nisorien nəkwan, rəmhen kin yame mə to yermamə kirik rəgkiar kimi yermamə yame ruamhə ta, kini to ripəh norien nəkwan. ³ Nakharkun uə nikam mə kinnor baptaes irətawə ye nhag Yesu Kristo, kini baptaes a ramhajoun mīmə kitawə kwənhauə kirikianə kitawə Yesu Kristo. Kini kwəsəpəh nimiraghien kupan kapətawə rəmhen kin yame kitawə kwənhamhə kitawə Yesu Kristo. ⁴ Ror məknekin, nipig kamor baptaes irətawə, in rəmhen əmə kin yame kitawə kwənhamhə ta, kini kimirin ətawə kitawə Kristo. Kini ror məknakin mə kitawə tuksəri-pən swatuk kape nimiraghien wi, rəmhen kin yame Kughen Tatə rimivəh miragh Kristo ye nimbəyən, ye nəsaninien ehue kafan.

⁵ Kwəsəpəh nimiraghien kupan kapətawə rəmhen kin yame kitawə kwənhamhə kitawə Yesu Kristo. Kini ye norien kirikianə əmə min, tuksarə ye narəyən wi kirik, rəmhen kin yamai Kughen rimivəh miragh Yesu Kristo ye nimbəyən kafan. ⁶ Kitawə kharkun mə nipig kinnəsik-pən Yesu Kristo ye nai kamarkwao kin, kinnəsik-pən min nimiraghien akwas kapətawə iriə min; ror məknakin mə taktakun ai kitawə khapəh nisorien norien has yame nipraitawə rorkeikei mə tukror. Kini təvhagə has rapəh narmaruyən irətawə, ⁷ meinai Kughen rimirisin ətawə, təvhagə hah ripəh narmaruyən irətawə rəmhen kin yame mə to yermamə kirik rəgkiar kimi yermamə yame ruamhə ta, kini to ripəh norien nəkwan.

⁸ In rəmhen kin yame kitawə kinnhamhə kitawə Kristo, kini ror məkneikin kishatətə mə tukhamragh min kitawə min taktakun, mine ye nipig yame tukripiuə. ⁹ Kashatətə məknakin meinai kharkun mhamə Kughen rimivəh miragh Kristo ye nimbəyən kafan, to ripəh nimbə-min-ien. Nimbəyən ripəh narmaruyən iran. ¹⁰ In rimamhə mikirikianə əmə, kini ye nimbəyən kafan rimivəh-si ta nəsaninien fam kape təvhagə hah. Mərig ramragh ai taktakun, kini ye nimiraghien kafan in ramragh mə tukrivəh-si haktə nhag Kughen. ¹¹ Kini ye norien kirikianə əmə min, ye nəmien kapəmiə, təvhagə hah to ripəh niviyən nərigien kapəmiə rəmhen kin yame nar kirik rikək yame to rivi nərigien kape yermamə yame ruamhə ta. Nipran ramni mə təvhagə hah, kafan nəsaninien rikək tuk nivi-pənien əmiə. Mərig ye nimiraghien kapəmiə ai taktakun, taksəm əmiə minə mə naksofugin-pən ye Yesu Kristo mhamragh tuk nivəhsi-haktəyən nhag Kughen.

¹² Ror məknakin mə takhapəh niseighanien kin təvhagə hah mə tukrarmaru ye nipraimiə yame tukrimhə tuk nipig kirik. Takhapəh niseighanien kin mə taksor nəkwai nətərigien has yame nipraimiə rorkeikei. ¹³ Takhapəh niseighan-min-ien kin nor-nor nipraimiə minə mə təvhagə has tukrarmaru irəmiə naksor təvhagə has. Mərig seighaan kin nimiraghien fam kapəmiə kimi Kughen, meinai kimiə e narmamə yame Kughen rimivəh-si ta əmiə ye nimbəyən məhi-pən əmiə ye nimiraghien. Kini seighaan kin nor-nor nipraimiə minə mə Kughen tukrarmaru irəmiə naksor nar yame ratuatuk ye nimirin. ¹⁴ Ror məkneikin meinai təvhagə hah ripəh narmaruyən irəmiə meinai taktakun ai, nakhapəh nisarə-ətginien Loa kape Moses, mərig nakasarə ətgin nihuvəyən yame Kughen ramautə-pə kin kimi ətawə.

Yor wok minə kape norien atuatuk

¹⁵ ?Kini kitawə tukshaw-ni e? Tukmə ror yermamə kirik tukrini mīmə, “Rhuvə. Pəh kisor norien minə, nar apnapig mə in təvhagə hah meinai Loa ripəh narmaruyən irətawə,

5:21: Rom 6:23

6:3: Gal 3:27

6:4: Kol 2:12

6:6: Gal 5:24

6:11: 2 Kor 5:15; Gal 2:19

6:12: Jen 4:7

6:13: Rom 12:1

6:14: 1 Jon 3:6

mærig nihuvøyen yame Kughen ramautə-pə kin kimi ətawə ramarmaru irətawə.” Nīkam, rīpəh natuatukien. ¹⁶ Nakharkun uə nīkam mə nīpig nakseighan-pən kin əmiə kimi yermamə kirik mə taksor nəkwan, kimiə nakhauə slef kafan. Kimiə slef kape naha yermamə yame naksor nəkwan. Swatuk kiraru mə to naksəri-pən: Ye swatuk kirik takhauə yorwok kape təvhagə hah; kini swatuk e ramvən tuk nīmhayen. Kini ye swatuk kirik mīn, takhauə yorwok kape norien nəkwai Kughen, kini swatuk e ramkir-pən əmiə naksatuatuk ye nīmri Kughen. ¹⁷ Kitawə kamhani vi vi Kughen meinai nar apnapīg nīmisor yorwok kape təvhagə hah apa kupan, mærig kwasig, nīmisor norien yame kīnhajoun əmiə kin ye rikimiə m-fam. ¹⁸ Kughen ruirisin əmiə ye təvhagə hah, kini təvhagə hah, kafan nəsaninien rikək tuk narmaruyen irəmīə. Kini nakwənhauə slef kape norien yamə mine kisatuatuk ye nīmri Kughen.

¹⁹ Yakamni nuhpikīnien kin slef meinai narmamə ye tokrei tanə kharkun norien kape slef; kini nətərigien kapəmiə rīpəh nəmhenien tuk nīrkunien narimnar kape Kughen. Apa kupan, nīmiseighan kin nor-nor nīpraimiə mīnə mə iriə slef kape norien yame ror naurisien, mine slef kape nahasien yame ramhaktə mamehuə. Mærig taktakun ai, seighaan kin nor-nor nīpraimiə mə iriə slef kape norien yame ratuatuk, kini takhauə narmamə yame Kughen rīmnərəhu karin əmiə mə kafan. ²⁰ Nīpig kimiə nīmisor slef kape təvhagə hah, norien yame ratuatuk ye nīmri Kughen rīpəh narmaruyen irəmīə. ²¹ In apa kupan nīmisor norien has yamə mine naksauris kin ai taktakun mine. Kini norien has mīnə a rīpəh nīvəhsi-preyen nihuvøyen kirik; kwənkwan in əmə e nīmhayen. ²² Mærig taktakun ai, Kughen rīmīrisin əmiə ye təvhagə hah, kini nakwənhauə slef mīnə kape norien nəkwai Kughen. Kini kwənkwai nihuvøyen yame nakamharhi ramkir-pən əmiə naksatuatuk ye nīmri Kughen, mamhavəh nīmraghien rerin. ²³ Ror məknakin meinai nərokien kape təvhagə hah in nīmhayen; mærig nar yame Kughen ravəhsi-pə apnapīg əmə kimi ətawə, in e nīmraghien rerin yame ramsi-pən tuk Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

7

Loa rīpəh narmaruyen irətawə

¹ Piak mīnə mine nowinik mīnə. Kimiə nakwənharkun norien kape loa. Loa kape Moses ramarmaru ye narmamə nīpig iriə kamhamragh əmə. ² Rəmhen kin nuhpikīnien e yame ramni mə tukmə piraovin kirik tukrarkurək, loa ramni mə kafan a yerman ye nīpig karamragh; mærig tukmə yerman e ruamhə, loa ramni mə piraovin rīrkun nəriwəkien. ³ Mærig tukmə kafan yerman ramragh hanə, kini rarar maməri-pən yerman pisin kirik, kamni kimə in yor təvhagə hah meinai rīmnor pən kafan yerman. Mærig tukmə kafan yerman ruamhə, loa kape narkurəkien rīpəh nīraptərəkīn-mīnien piraovin a, kini nar apnapīg raməri-pən yerman pisin, tukpəh nīniyen mə ramor pən kafan yerman yame ruamhə ta.

⁴ Piak mīnə mine nowinik mīnə. Ye norien kirikianə əmə mīn, kimiə nīmisor kirikianə kimiə Yesu Kristo, rəmhen kin yame kimiə nakwənhamhə kimiə mīn ye nai kamarkwao kin. Kini nīpig nakwənhamhə, loa kape Moses rīpəh nīraptərəkīn-mīnien əmiə ai taktakun. Kini kimiə naksəmhen kin piraovin kirik yame kafan yerman ruamhə, kini taktakun ai in rīpəh narkurəkien; kini in rīrkun nəri-pənien yerman pisin kirik. Kapəmiə yerman kupan e in e Loa. Mærig taktakun ai, kimiə naksəri-pən yerman pisin kirik, In e Yesu Kristo, yame Kughen rīmivəh miragh In ye nīmhayen kafan. Kini nakamhakwasig kin mə nīmraghien kapəmiə tukror kwənkwan huvə, kini Kughen rikin ramagien tukun. ⁵ Nīpig nətərig-atukien kape yermamə yame rahas ramarmaru irətawə, nətərigien has mīnə kapətawə ravi-pən ətawə mə tuksor norien has mīnə ye nīpraitawə. Kini nīpig loa ramhajoun nar has, kini rikitawə ramvən tukun. Ror məknakin, kasor təvhagə has rehuə. Kini kwənkwai təvhagə hah mīnə a, in nīmhayen əmə. ⁶ Mærig taktakun ai, kitawə khapəh nisarə-ətgīnien loa kape Moses, meinai in rəmhen kin yame kitawə kwənhamhə ye loa;

loa ripəh narmaruyen irətawə e towei mine. Kini taktakun ai, kitawə slef minə kape Kughen; mərig khapəh nisəri-pənien swatuk akwas tuk nəri-pənien loa yame kimirai; mərig kasəri-pən swatuk wi kape Nanmin kape Kughen.

Yakamarkut mə jakor nar huvə kirik; kini mərig təvhagə hah ramarkut kimi yo mə jakəpəh norien nar huvə

⁷ ?Kini kitawə tukshaw ni? Tukmə ror yermamə kirik tukrini mimə, “Loa in nar has meinai ramni-əhu norien yame rahas, kini ramor rikitawə ramvən əmə tukun.” Mərig nikam - ripəh natuatukien. Yo yakirkun əmə mə təvhagə hah rhawor pən iran mine meinai loa ramhajoun yo kin. Loa to ripipəh nini-əhuyen yo mə rikik tukripəh nəkrəhyen kin nar kirik, kini to yo yakpipəh nirkunien norien kape nanipinien mə rhawor pən iran mine. ⁸ Loa ramni-əhu mə rikik tukripəh nəkrəhyen kin nar kirik kape yermamə kirik, kini nipig yakərig loa e, nətərigien yerik yame rahas ramarkut kimi yo mə rikik tukrəkrəh kin nar kirik kape yermamə kirik. Mərig to loa ripipəh nini-əhuyen təvhagə has, nətərigien yerik yame rahas to ripipəh niviyen yo mə jakanipin mamor təvhagə hah.* ⁹ Apa kupan, nipig yimneinein hanə loa, rikik ripəh nəsikien təvhagə hah, yimnamarə huvə əmə. Mərig nipig yimauə mirkun loa, nəsaninien kape təvhagə hah rimauə mamragh min miskai, kini yimirkun mə jakaməkeikei mimhə tuk təvhagə hah kafak. ¹⁰ Kini yimnəm mə nəgkiarien e kape loa yame rimauə mə tukror narmamə tukhamragh, mərig nəfrakisien mə ravi-pə əmə nimhəyen ¹¹ meinai loa ramni-əhu təvhagə hah, kini nipig yakərig nəgkiarien kape loa, nətərigien yerik yame rahas ramarkut kimi yo mə jakor təvhagə has yame loa ramni-əhu. Kini nətərigien yerik yame rahas rimneikuə irak mimə tukmə yimnəri-pən huvə loa kape Moses, yakpivəh nimraghien rerin. Mərig yimneinein nəri-pən-famien, kini nəgkiarien kape loa rimini mə jakaməkeikei mimhə meinai yimnəsik loa mamor təvhagə hah.

¹² Mərig loa ramərhakə yame rimasi-pən tuk Kughen, kini nəgkiarien kape loa kimnhasi-pən ye Kughen kisəmirhakə, misatuatuk, mhahuvə misasitu ye narmamə. ¹³ Kini tukmə ror yermamə kirik tukrini mimə, “Loa in nar huvə əmə, mərig rimnəvheikin mivəhsi-pə əmə nimhəyen.” Mərig nikam, nəgkiarien e ripəh natuatukien. Nipig yimauə mirkun nəgkiarien kape loa, nar apnapig mə loa in rhuvə, mərig rikik rimavən tuk təvhagə hah yame ramni-əhu, kini yo yimnor təvhagə hah yame kwənkwan in nimhəyen. Ror məknakin mə pəh nien mə loa yame ravəhsi-pə nimhəyen, mərig norien hah. Loa ramhajoun mə jakaməkeikei mimhə tuk norien has mə yakirkun mə norien has kafak in təvhagə has əfrakis.

¹⁴ Kitawə kharkun mə loa rimasi-pən ye rao ye neai; mərig yo, yo kape tokrei tanə əmə. In rəmhen kin yame yimauə slef kape təvhagə has. ¹⁵ Nar yame yakamor ramuh tipir yerik ye nipig mifam, meinai nar huvə yame yakorkeikei mə jakor, yakpəh norien; kini yakamor əmə naha nhagin yame yakpəh norkeikei-pikien mə jakor. ¹⁶ Nipig jakərig rahah yerik tuk təvhagə hah yame yakamor, ramhajoun pən mə yakameighan kin loa mə in raməfrakis. ¹⁷ Ror məkneikin, pəh nien mə yo yermamə kape norien təvhagə hah minə, mərig norien kape təvhagə hah yame raməmir ye kafak nətərigien ramor mimə jakor norien hah minə. ¹⁸ Yakirkun mə nətərigien has kafak ripəh neighanien kin yo mə jakor nar huvə kirik. Yakirkun mə in nəfrakisien meinai yakorkeikei pawk nar yame rhuvə, mərig to yakpəh norien. ¹⁹ Naha nhagin yame yakamor pəh nien mə in nar huvə kirik yame yakorkeikei mə jakor; mərig yakamor əmə təvhagə hah yame yakpəh norkeikeiyen mə jakor. ²⁰ Kini tukmə yakamor naha nhagin yame yakpəh norkeikeiyen mə jakor, pəh nien mə yo əfrakis e yakamor; mərig norien kape təvhagə hah yame raməmir ye kafak nətərigien ramor mimə jakor norien hah minə a.

7:6: Rom 8:2; 6:4 7:7: Eks 20:17; Dut 5:21 * 7:8: Gris ramni mimə, “To loa ripirkək, in rəmhen kin yame nətərig-atukien kape yermamə yame rahas rimamhə mirkək.” 7:10: Luk 10:28; Lev 18:5; Sam 19:7-10; Esik 20:11; Rom 10:5 7:11: Jen 3:13 7:12: 1 Tim 1:8 7:15: Gal 5:17 7:20: Rom 7:17

²¹ Ror pən, yakaməm mə norien kirik ramor wok ye nımraghien kafak ye nıpig m-fam. Norien e ror məkneikin mə nıpig yakorkeikei mə jakor nar huvə, mərig təvhagə hah in əmə kwusei ipakə tuk yo, ravi-pən yo tuk təvhagə hah. ²² Yerkik m-fam yakorkeikei loa kape Kughen, ²³ mərig yakaməm min loa kirik min yame ramor wok ye nımraghien kafak yame ramor tikmir iriu kafak nirkunien, mamrəh yo, mamor mimə yo slef kape təvhagə hah yame ramor wok ye nıprak. ²⁴ !Kəsi! Yakamərig rahah pik əgkap. ?Keinein mə pa tukrırəhsi-ta yo ye nıprak e yame ramvən tuk nahasien? ²⁵ !Pəh khani vi vi Kughen meinai Yesu Kristo Yermaru kapətawə In tukror!

Kini ror məkneikin mə nımraghien kafak ror min məkneikin mimə yo slef kape loa kape Kughen ye rikik; mərig ye nıprak, yo slef kape norien kape təvhagə hah.

8

Norien kape nəri-pənien Nanmin kape Kughen

¹ Kini nuknei nəgkiarien minə fam e ror məkneikin mimə Kughen ramni mə kitawə kwəsatuatuk ta ye nımrin meinai kishatətə ye nar yame Kristo rımnor kimi ətawə. Ror məkneikin, Kughen to rıpəh nıvəhsi-pənien narpınien kimi narmamə yamə mine kwənhauə kirikianə iriə Yesu Kristo ² meinai nəsanınien kape Nanmin kape Kughen, yame ravəhsi-pən nımraghien wi kimi ətawə ye Yesu Kristo, in rımırısın ətawə ye nəsanınien kape təvhagə hah mine nımhəyen. ³ Loa kape Moses reinein nırısınien ətawə məknaikin mə tukhauə misatuatuk ye nımri Kughen, meinai nətərigien hah kape narmamə ramapita norien yame loa rorkeikei. !Mərig nar yame loa reinein norien Kughen ramor! In e, rımnher-pə kin Tini atuatuk rımauə yermamə məmhen kin ətawə. Kini Kughen rımnor narpınien kape təvhagə hah yame kitawə narmamə m-fam kasor nıpig Tini rımauə nıtawın rımnaiyu tuk təvhagə hah minə fam kapətawə. ⁴ Kughen rımnor məknaikin mimə nəgkiarien atuatuk minə kape Loa tukhauə misor nəfrakisien kin ye nımraghien kapətawə yamə mine khapəh nısəri-pənien swatuk kape nətərigien has kape yermamə, mərig kısəri-pən swatuk yame Nanmin kape Kughen ramhajoun ətawə kin.

⁵ Narmamə yamə mine kasəri-pən nətərigien hah kape yermamə, nətərigien kapəriə ramvən əmə tuk nar yame nətərigien hah rorkeikei. Mərig narmamə yamə mine kasəri-pən norien yame Nanmin kape Kughen rorkeikei, nətərigien kapəriə ramvən əmə tuk nar yame Nanmin kape Kughen rorkeikei. ⁶ Tukmə nətərigien hah kape yermamə in ramarmaru iran, in raməri-pən əmə swatuk kape nımhəyen. Mərig tukmə Nanmin kape Kughen ramarmaru ye kafan nətərigien, in raməri-pən əmə swatuk kape nımraghien mine nəmərinuyen. ⁷ Ror məkneikin meinai nətərigien hah kape yermamə ramor tikmir iriu Kughen; meinai rıpəh nəri-pənien loa minə kape Kughen, kini reinein əgkap nəri-pənien. ⁸ Narmamə yamə mine kasəri-pən nətərigien hah kape yermamə to khapəh nısorien riki Kughen ragien.

⁹ Mərig kimiə nakhapəh nısəri-pənien nətərigien hah kape yermamə. Tukmə Nanmin kape Kughen raməmır əfrakis irəmiə, taksəri-pən əmə norien yame Nanmin kape Kughen rorkeikei. Yermamə yame Nanmin kape Kristo rıpəh nəmırrien iran, pəh nien mə yermamə kape Kristo. ¹⁰ Mərig Kristo raməmır irəmiə. Kini nar apnapıg nıpraimiə tukraməkeikei mimhə tuk təvhagə hah, mərig nanmin kapəmiə tukramragh meinai rıkimıə ratuatuk mihuvə ye nımri Kughen. ¹¹ Nanmin kape Kughen ramarə irəmiə. In e Nanmin kape Kughen e yame rımnor Yesu Kristo rımımragh min ye nımhəyen kafan. Nəfrakisien, nıpraimiə tukrıpımhə tuk nıpig kirik. Mərig ye Nanmin kafan, Kughen tukrıvəhsi-pən min nımraghien kimi nıpraimiə.

¹² Piak minə mine nowinik minə. Meini kitawə kharkun mə narımnar minə e kasəfrakis, kitawə tukasəkeikei misəri-pən norien yame Kughen rorkeikei. Mərig tukhapəh nısəri-pən-ien nətərigien hah kape yermamə; ¹³ meinai tukmə nakasəri-pən

norien yame nətərigien hah kape yermamə rorkeikei, takasəkeikei mhamhə. Mərig tukmə ye nəsaninien kape Nanmin Kape Kughen taksəwiə ta* kin norien yame nətərigien hah kape yermamə rorkeikei, kini takasəkeikei mhamragh, ¹⁴ meinai narmamə m-fam yamə mine Nanmin kape Kughen ramkir əriə, iriə ji Kughen minə. ¹⁵ Kimiə nakharkun mimə in e nəfrakisien meinai Kughen rimivəhsi-pre Nanmin Kafan kimi əmiə, kini Nanmin to ripəh norien əmiə nakhagin kin Kughen rəmhen kin yame slef ramgin kin kafan yamehuə. Nikam. Nanmin Kafan ramor mə Kughen rimirhi əmiə. Kini Nanmin rimmor mə kitawə kharkun nokrənien kin Kughen mhamə, “Tatə.” ¹⁶ Kini Nanmin atuk kape Kughen ramni-ərhav mimə kitawə ji Kughen minə. ¹⁷ Kini mərig in ai kitawə ji Kughen minə, kitawə kwənhavəh ta narimnar huvə yamə mine Kughen rimmərəhu karin mə kapətawə. Kini kitawə Kristo tukhavəh narimnar minə a. Kitawə kwənharkun mhamə in e nəfrakisien meinai kitawə kasərig nimhəyen kitawə min, kini mharkun mhamə Kughen tukrivəhsi-pən nisaiyen kimi ətawə rəmhen kin yame tukror ye Kristo.

Nihuvəyen kape Kughen yame natukruə

¹⁸ Yakirkun mimə nəmhəyen yamə mine kitawə kisarə iran ai taktakun mine tukpisəm mimə iriə nar apnapig əmə tuk nipig yame Kughen tukror əpu nihuvəyen kafan ye nimraghien kapətawə. ¹⁹ Nəfrakisien, narimnar minə fam yame Kughen rimmor, in e nimoptanə mine naiminai, mine nar miragh minə, mine narimnar ye neai iriə fam kamhawhin masorkeikei pik mə tuksəm nipig yame Kughen tukror əpu ni pa e nhagin nipnətin minə. ²⁰ Kamhawhin məknakin meinai Kughen rimmor mə narimnar fam yame In rimmor, iriə tukasəmır-pən ye kwermi nahasien, miseinein norien wok huvə yamə mine kimnasor kupan. Pəh nien mə kimisorkeikei mə tukasəmır-pən ye nahasien, mərig Kughen rimmor məknakin əriə meinai In rimmorkeikei mə iriə tuksərəhu-pən timtim nətərigien kapəriə iran ²¹ mə narimnar fam yame In rimmor tukhamətīt pawk, mərig In tukririsin əriə khahuvə min, meinai In rirkun nivəhsi-pənien nihuvəyen kirikianə əmə kimi əriə yame ravəhsi-pən kimi tini minə.

²² Kitawə kharkun mimə apa kupan əgkap meriaji-pə ai taktakun mine, narimnar fam yame Kughen rimmor kasərig nəmhəyen† rəmhen kin piraovin yame ramhə kin tini. ²³ Kini kitawə min kasərig nəmhəyen kitawə narimnar fam yame Kughen rimmor, nar apnapig Kughen rimivəhsi-pə ta Nanmin Kafan kimi ətawə rəmhen kin nar huvə yame rimməkupan mivəhsi-pə kimi ətawə. Kini taktakun ai kitawə kamhawhin nipig atuatuk yame Kughen tukreighan-pə fam kin narimnar yame rimirhi ətawə tukun. Kini in tukririsin nipraitawə yame rakwas, mivəhsi-pə yame riwi. ²⁴ Rimirikakun ye nipig Kughen rimivəh miragh ətawə, kitawə kwəsərəhu-pən tim tim nətərigien kapətawə ye Kughen mə tukhavəh nar huvə minə a. Tukmə yermamə kirik rimivəh ta nar kirik, to kipəh niniyen mə ramərəhu-pən nətərigien kafan mə tukripirəh tuk nipig kirik, meinai ruirəh ta. ²⁵ Mərig kitawə kasərəhu-pən tim tim nətərigien kapətawə ye nar kirik yame kipəh nisəmien, kini masor kapətawə nətərigien rapomh, mamhawhin masərer tim tim.

²⁶ Kini ye norien kirikianə əmə min, Nanmin kape Kughen ramasitu irətawə ye nipig kitawə kasəpou. Kitawə kaseinein naha nhagin yame ratuatuk mə tuksəhuak tukun, mərig Nanmin əmə kape Kughen raməhuak atuə kin kapətawə mamni nərigien kirik yame nəgkiarieren iran rikək. ²⁷ Kini Kughen yame In rirkun riki yermamə, in rirkun naha nhagin yame Nanmin kafan ramni, meinai Nanmin Kafan raməhuak tuk nəməhuak minə raməri-pən nətərigien kape Kughen.

Kughen ravəhsi-pə nimraghien kimi ətawə

* 8:13: Nəgkiarine kape Gris ramni mə, “shopni nətərigien hah kape yermamə.” 8:13: Gal 6:8; Kol 3:5 8:15: Mak 14:36; 2 Tim 1:7 8:16: 2 Kor 1:22 8:17: Gal 4:5-7; Rev 21:7 8:20: Jen 3:17-19

† 8:22: Nəgkiarieren kape Gris ramni “narimnar fam yame Kughen rimmor kaseihag əpir” mərig nipran ramni mə kisərig nəmhəyen mamhawhin mə tuksəsanin min. 8:23: 2 Kor 5:2-4 8:27: Sam 139:1

²⁸ Kitawə kharkun mimə Kughen ramor mə narimnar fam yame ramuə, in e nar huva minə mine nar has minə, iriə fam kamhauə tuk nasituyen irətawə yamə mine kasorkeikei Kughen, in e kitawə narmamə yamə mine In rimnokrən kin ətawə ye nətərigien kafan. ²⁹ Ror məknakin meinai, in apa kupan əgkap, Kughen ruirkun ta mə kitawə tukshatətə iran. Kini ye nipig a, In rimini mimə norien kapətawə tukruə məmhen kin tini mə narmamə khapsaah tukhauə piauni minə mine nowini minə, kini In yerpilig irətawə fam rəmhen kin nimirin nupan irətawə. ³⁰ Kini kitawə yamə mine In rimnokupan mini mimə tukhauə kafan minə, In rimnokrən kin ətawə. Kini kitawə e yamə mine In rimnokrən kin ətawə, In rimmor ətawə kisatuatuk ye nimirin. Kini kitawə e yamə mine rimmor ətawə kisatuatuk, In tukrirəh-si haktə mivəhsi-pə nisaiyen mine nihuvəyen kafan kimi ətawə.

Norkeikeiyen ehuə kape Kughen

³¹ ?Tukni min naha ye narimnar minə e? Kughen ramarə kitawə min, mamor narimnar fam mə iriə narimnar huvə ye nimiraghien kapətawə, kini nar apnapig yermamə kirik ramərer əswasig kin ətawə. ³² In rimipəh niginien tuk Tini atuatuk mə tukrimhə tuk ətawə fam, mərig In rimneighan əmə kin. Kini tukmə In rimivəhsi-pə Tini kimi ətawə, ramhajoun-pən mə tukrautə-pə kin narimnar huvə minə fam kimi ətawə. ³³ ?Kini yermamə min kirik aikin yame to riruk-pə nəgkiarien kirik irətawə yamə mine Kughen rimirpen ətawə, mimə kitawə kimisor raha uə? Nikam, rikək, meinai Kughen atuk rimirisin ətawə tuk narpinien kape təvhagə hah. ³⁴ ?Kini yermamə min kirik to rirkun nivəhsi-pəyen narpinien kimi ətawə uə? Nikam, rikək, meinai Yesu Kristo rimamhə tuk ətawə, kini nar kirik min, Kughen rimivəh miragh In ye nimhəyen kafan. Kini taktakun mine, In ramkwətə ye nikar Kughen matuk, maməgkiar kimi Kughen tuk nasituyen irətawə. ³⁵ ?Kini yermamə min kirik to rirkun nirəhsi-tayen ətawə tuk norkeikeiyen kape Kristo, uə? Nikam, rikək. ?Nakharkun mə nahasien, mine nipig əutən minə, mine nəmhəyen yame narmamə kasor kimi ətawə, mine nikumhə, mine nipig kapətawə neipən rikək, mine ikin resrə ikin, mine nau kape nuhyen yermamə to rivəhsi-ta ətawə tuk norkeikeiyen kape Kristo uə? Nikam, reinein, ³⁶ meinai nəfrakisien mə nimiraghien kapətawə rəmhen əmə kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə, “Kughen, nipig mifam narmamə kasorkeikei mə tukshopni əmawə meinai kimawə yakamhavəh nhagim.

Kimawə yaksəmhen əmə kin sipsip yamə mine kamrukwəji əriə mə tukpihopni əriə.”

(Sam 44:22)

³⁷ Mərig ye narimnar minə fam e, Kristo yame rorkeikei ətawə, In ramor mə kitawə kisapita əgkap. ³⁸ Kini yakirkun mə nar kirik rikək yame rirkun nivəhsi-tayen ətawə tuk norkeikeiyen kape Kristo. Nar apnapig nimhəyen, uə nimiraghien, uə agelo minə, uə yarmhə minə, uə narimnar yame ramuə ai taktakun mine, uə narimnar yame tukripiuə, uə nəsaninien minə fam, ³⁹ uə narimnar apa yerpilig, uə narimnar ye tokrei tanə, uə nar kirik ye narimnar fam yame Kughen rimmor, mərig to ripəh nivəhsi-tayen ətawə tuk norkeikeiyen kape Kughen yame kitawə kamhavəh ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

9

Pol rorkeikei pik mə nəmə Isrel tukshatətə ye Kristo

¹⁻² Mərig rikik ramarkwəpir maməmhə [tuk nəmə Isrel nipig m-fam]. Yakamni nəfrakisien - kimru Kristo kirikianə əmə, ror pən to yakpəh neikuəyen. Kafak nətərigien mine Nanmin kape Kughen karəni mə nar e yakamni in nəfrakisien, ³ meinai nəmə Isrel kisəmhen mə piak atuatuk minə, kisəmhen əmə kin kafak atuatuk kwənərəus. Kini rikik ragien əmə to Kughen rivəhsi-ta yo tuk Kristo tuk norien swatuk tuk nəmə Isrel minə tiksın tukhauə kirikianə iriə min. ⁴ Iriə kwənərəus kape Isrel, kini Kughen rimirhi əriə mə tini minə, kini mor əpu kafan nehuəyen kimi əriə, mivəh-si-pən min promes kape nasituyen kimi əriə, mine Loa, mine nəhuakien ye Nimə Ehuə kape Kughen, mine promes

minə tiksin. ⁵ Kini rīpriə atuatur minə, iriə nəmasur yamə mine Kughen rimirpen əriə. Kini Kristo rimasi-pən atuatur ye kwənərəus kapəriə. Kini Kristo in Kughen yerpirig ye narimnar fam - pəh kisəgnəgin In kape rerin. Amen.

Swaturk yame Kughen ramripen narmamə iran

⁶ Kughen rimirpen kwənərəus kape Ebrahim; məriɡ iriə khapsaah khapəh nishatətəyən ye Kristo. Məriɡ pa rimə nar e ramhajoun pən promes kape Kughen rīpəh nuəyən mor nəfrakisien kin, meinai nīsi-pənien ye kwənərəus kape Isrel rīpəh norien yermamə mə in yemə Isrel əfrah. ⁷ Kini ye norien a, iriə yamə mine kimnhasi-pən ye Ebrahim, pəh nien mə iriə m-fam nīpnət Ebrahim əfrakis. [Meinai nar apnapig Ebrahim rimirəh tini kiraru], məriɡ Kughen rīmini-pən tukun mimə, “Kwənərəus atuatur kafam tukrīsi-pən əmə ye nitaw kafam e kwajikovə Aesak.” (Jen 21:12)

⁸ Nīprai nəɡkiarīen e ramni mə narmamə yamə mine kimisarha ye kwənərəus kape Ebrahim, pəh nien mə iriə fam nīpnət Kughen minə. Məriɡ nīpnət Kughen əfrakis iriə e yamə mine kimisarha ye promes kape Kughen. Kini iriə e kwənərəus əfrakis kape Ebrahim. ⁹ Ror məkneikin meinai Kughen rīmini-pən tuk Ebrahim mimə, “Ye nīpig atuatur, jakrerig-pre tuk əmiru, Sera tukrīrəh kwaji yerman kirik.” (Jen 18:10, 14)

¹⁰ Məriɡ nəɡkiarīen a rīpəh norien infamien eikin e. Ji Sera e Aesak rīmikīr Rebeka, kini Rebeka rīrəh mir mir. Kapəriu tatə kirikianə əmə, in e kaha hah kape nəmə Isrel e Aesak. ¹¹ Məriɡ mir mir e kīrəpəh niwarha-hanəyən, kini mīrəpəh niworien nar kirik yame rhuvə, uə raha, məriɡ Kughen rīmini-pən promes kirik kimi mamə kapəriu. Kini nəɡkiarīen e ramhajoun huvə mə Kughen rimirpen narmamə raməri-pən əmə nərigien kafan, ¹² məriɡ pəh nien mə ramirpen əriu meinai kimiwor nar huvə kirik, uə nar hah kirik. Kughen rīmini-pən tuk Rebeka mə, “Nimrin nupan tukror atuə kin kape yame raməker ye nimeitaan.” (Jen 25:23) ¹³ Kini in e raməri-pən əmə nəɡkiarīen yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə, “Yakorkeikei Jakob, məriɡ yakəməkin Esao.” (Mal 1:2-3)

¹⁴ ?Tukshawni ai taktakun? ?Tukhani mə norien kape Kughen rīpəh natuaturkien? ! Nikam! Kitawə kharkun mə In ramor atuatur ¹⁵ meinai in rīmini-pən tuk Moses mimə, “Yo atuk yimīni mə narmamə hawor e rikik tukreihuə tuk əriə, kini narmamə hawor minə ai rikik tukrīpəh neihuəyən tuk əriə.

Kini Yo atuk yimīni mə narmamə hawor e jakor huvə pən kimi əriə, kini narmamə hawor minə ai jakpəh nor-huvə-pənien kimi əriə.” (Eks 33:19)

¹⁶ Kini ror məknakin mə kitawə to khapəh nhavəhyen promes kape Kughen tuk nar kirik yame kitawə kasor, rəmhen kin yame kasorkeikei pik In, uə kasor pik wok kafan. Nikam. Kitawə kamhavəh əmə promes kape Kughen meinai rikin rehuə tuk ətawə. ¹⁷ Ye Nəkwəkwə kape Kughen rīmini-pən tuk king kape Ijip* mimə, “Yimivəh-si haktə ik tuk nar kirikianə əmə, in e mə narmamə tuksəm kafak nəsaninien ye nimraghien kafam, mə narmamə tukamhani-ərhav nhagik ye tanimtanə.” (Eks 9:16)

¹⁸ Kini nīprai nəɡkiarīen e ramni mə Kughen atuk ramni mə narmamə hawor mine rikin tukrehuə tuk əriə. Kini Kughen atuk rīmnərip kəvsəsivə ye narmamə yamə mine kasəpəh hanə-əmə In.

¹⁹ Tukmə ror kirik tukraiyo yə mimə, “Narmamə to khapəh nisətapigien kin nirkunien kape Kughen. ?Kini tukmə Kughen atuk ramni narmamə hawor mine tuksəpəh kafan nəɡkiarīen, kini rhawor e Kughen ramni mə kapəriə atuk?” ²⁰ Məriɡ jakhorpin naiyo hyen e mimə ik yermamə əmə, ?rhawor e nakmə takhorpin əsanin nəɡkiarīen kape Kughen? Nitip† to rīpəh nini-pənien tuk yermamə yame rīmīkuh in mimə, “?Rhawor e nīmīkuh məkneikin yo?” ²¹ Yermamə yame ramkuh nitip, in rirkun nīrəhyen mənkiuvyuv ye nuknen kirikianə əmə mīrkun nīkuhyen nitip kin kiraru -

9:4: Eks 16:10; 24:15-18; 33:12-23; 40:34-38 9:8: Gal 4:23 * 9:17: English ramni Fero. † 9:20: Nəɡkiarīen kape nəmə Gris ramni nuhpikinien ye graonpot. 9:20: Aes 29:16; 45:9

kirik kape nivai-pəniien nar əgkap iran; kirik kape nivai-pəniien nar apnapig iran. ²² Ye norien kirikianə əmə min, Kughen rirkun nor-minien ye narmamə. Tukmə rorkeikei, In rirkun norien mə tukroriah əriə. In rorkeikei mə tukror əpu mə niemhaa ramhai In tuk təvhagə hah, kini In tukror narpinien ehuə kimi narmamə yamə mine kasor təvhagə hah. Mərig nar apnapig In ramor məknakin, kafan nətərigien raməpomh; kini In rīpəh nor-ahuaayen narpinien kimi əriə yamə mine kasor mimə rikin tukraməmhə. ²³ Kafan nətərigien rapomh, mor mimə In tukror əpu nihuvəyən ehuə kafan kimi narmamə yamə mine In ramni mə rikin tukrehuə tuk əriə. In apa kupan, In rimirpen ta əriə mə tukasərə ye nihuvəyən kafan apa ye rao ye neai. ²⁴ In e kitawə m-fam yamə mine In rimirpen, kini pəh nien mə kwənərəus kape Isrel in əmə in əmə, mərig nəmə tanə pisin pisin minə min.

²⁵ Rəmhen əmə kin yame In ruini ta ye Nəkwəkwə kape Hosea mimə,

“Narmamə yamə mine pəh nien mə kafak narmamə,
jakokrən kin əriə mə, ‘kafak narmamə minə.’

Kini narmamə yamə mine yimipəh norkeikeiyen əriə kupan,

jakokrən kin əriə mimə, ‘narmamə yamə mine yakorkeikei.’ ” (Hos 2:23)

²⁶ “Kini ikin atuatur, yame yimini-pən tuk əriə mə, ‘Kimiə pəh nien mə kafak narmamə,’
narmamə tuksokrən kin əriə mhamə, ‘iriə nipnət Kughen yame ramragh.’ ” (Hos 1:10)

²⁷ Kini Profet Aesea rimini-ərhav ye nikarin kape Isrel mimə,

“Nar apnapig kwənərəus kape Isrel khapsaah rəmhen kin nipakir ye tahik,
mərig Kughen tukrivəh miragh kwatiksın əmə,

²⁸ meinai Kughen Yermaru In tukrivəhsi-pən aihuaa əmə narpinien kimi narmamə fam
ye tokrei tanə.” (Aes 10:22)

²⁹ Kini rəmhen əmə kin nəgkiarieren yame profet Aesea rimini kupan mimə,

“Ripi mə Kughen Yermaru yame Nagheen rehuə pik In rīpiəpəh neighanien kin
kwənərəus tiksın kapətawə mə tukhamragh,

to kitawə kipihauə misəmhen əmə kin nəmə Sodom mine Gomora yame In
rimnoriah əgkap əriə.” (Aes 1:9)

Nəmə Isrel kimmhapəh nishatətəyən

³⁰ ?Niprai nəgkiarieren minə e ramni naha? Ramni mə narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel, nar apnapig kimmhapəh nisarkut-pikien mə tuksəm swatuk kape nhauəyən misatuatur ye nimri Kughen, mərig Kughen tukror əriə kisatuatur ye nimrin tuk nhatətəyən kapəriə. ³¹ Mərig nəmə Isrel kimsarkut pik ye swatuk kape nəri-pəniien loa mə iriə tuksatuatur ye nimri Kughen. ?Mərig iriə khapəh nisatuaturkien ³² tuk naha? Meinai iriə kisarkut pik mə tuksatuatur ye nimri Kughen tuk norien huvə yamə mine kasor, mhapəh nisəri-pəniien swatuk kape nhatətəyən. Iriə kamharəh-pikin “Səpaag yame narmamə kamharəh pikin.” † ³³ Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Səm-ru. Yimnəkir səpaag ye nimə apa Saeon.

Səpaag e tukror narmamə kamharəh-pikin, kini mamhamir.” (Aes 8:14)

“Mərig narmamə yamə mine kishatətə ye Kwən a,

to khapəh nisaurisien nipig tuksərer ye nimri Kughen.” (Aes 8:14, 28:16)

10

¹ Piak minə mine nowinik minə. Yakorkeikei pik mə Kughen tukrivəh miragh nəmə Isrel, kini nipig m-fam yakaməhuak tukun. ² Yo yakamni-ərhav tuk əmiə mə iriə kisarkut pik tuk norien narimnar yame tukror riki Kughen ragien tukun. Mərig norien kapəriə rīpəh nisi-pəniien ye nirkunien. ³ To khapəh nisəri-pəniien swatuk kape Kughen mə

^{9:21:} Jer 18:6 † ^{9:32:} Nəgkiarieren e raməmir ye Aes 8:14, mərig Nəgkiarieren kape nəmə Gris rīpəh niniyen səpaag, ramni kapier kape nivhirəkinien nimə. Translesen komiti ramni sapaag. Səpaag e Yesu Kristo. Əm-ru min nuhpikinien kape sapaag ye Luk 2:34, 20:18; Rom 10:11; 1 Pit 2:8, 3:14. ^{9:33:} Luk 2:34, 20:18; Rom 10:11; 1 Pit 2:8, 3:14

iriə tukhauə misatuatuk ye nimirin, meinai iriə kaseinein swatuk kafan, kini masarkut mhamə tuksəri-pən atuk kapəriə swatuk, in e swatuk kape nəri-pənien loa kape Moses. ⁴ Kristo rimnor infamien ye swatuk kape nəri-pənien loa tuk nuəyen matuatuk ye nimir Kughen. In rimnor infamien ye swatuk a mə narmamə m-fam yamə mine kishatətə iran tuksatuatuk ye nimir Kughen.

Nimraghien yame Kughen ravəhsi-pə, in kape narmamə m-fam

⁵ Moses rimirai nəgkiarien kirik ye swatuk kape nəri-pənien loa mimə narmamə tuksatuatuk ye nimir Kughen. In rimini mimə, “Yermamə yame ramor narimnar fam əgkap yame loa e ramni, in tukrivəh nimraghien rerin.” *(Lev 18:5)*

⁶ Mərig nəgkiarien yame ramni swatuk kape nhatətəyen yame narmamə khamhakwasig misatuatuk ye nimir Kughen ramni mə, “Rikimiə tukripəh nəsikien mə takasəkeikei mamhavən apa ye rao ye neai” *(Dut 30:13)*

(misarha-kin Kristo mharəh miseiwaiyu mhauə mə tukrasitu irəmiə); ⁷ kini rikimiə tukripəh nəsikien mimə, “Takasəkeikei mhavən apa peiwaiyu ikin narmamə kamhamhə ikin” *(Dut 30:13)* (mharəhsi-ərhav Kristo misor In ramragh

min ye nimhəyen kafan). ⁸ Rikmiə tukripəh nəsikien məknakin meinai nəkwəkwə kape Kughen ramni mə “Nəgkiarien kafan in ipakə əmə tuk əmiə. In apa ye nhermiə, mine yerkimia.” *(Dut 30:14)* Nəgkiarien e in nəgkiarien kape nhatətəyen yame yakamni-ərhav

⁹ mimə tukmə nakhani-ərhav ye nhermiə mhamə Yesu in Yermaru, kini tukmə nakshatətə əfrakis yerkimia mfam mə Kughen rimivəh miragh Yesu ye nimhəyen kafan, kini Kughen tukrivəh miragh əmiə. ¹⁰ Ror məkneikin meinai Kughen ramor narmamə kisatuatuk ye nimir nipig kishatətə əfrakis iran yerkiria. Kini Kughen ravəh miragh narmamə nipig iriə kamhani-ərhav ye nheriə mhamə Yesu in Yermaru. ¹¹ Ramhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Mərig narmamə yamə mine kishatətə ye Kwən a,

to khapəh nisaurisien nipig tuksərer ye nimir Kughen.” *(Aes 28:16)*

¹² Nəgkiarien e in kape narmamə m-fam, nar apnapig kwənərəus kape Isrel uə nəmə tanə pisin pisin minə, meinai Yermaru kirikianə əmə e ramarmaru mamautə-pə kin kafan nihuvəyen kimi narmamə m-fam yamə mine kisaiyoh-pən kin. ¹³ Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Narmamə m-fam yamə mine kasokrən kin Kughen Yermaru mə tukrivəh miragh əria, In tukrivəh miragh əria.” *(Joel 2:32)*

¹⁴ ?Mərig tukmə narmamə khapəh nishatətəyen ye Kughen Yermaru, tukshawor pən iran mine misokrən kin In mə tukrivəh miragh əria? ?Kini tukmə khapəh nisərigien nəvsaoyen kin, tukshawor pən iran mine mishatətə iran? ?Kini tukmə yermamə kirik rikək tuk nini-ərhavyen tuk əria, tukshawor pən iran mine misərig nəvsaoyen kin? ¹⁵ ?Kini tukmə Kughen ripəh nher-pənien kin narmamə, tukshawor pən iran mine mhani-ərhav Nəvsaoyen Huvə? Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə, “!Ruvə pik əgkap mə kisəm yermamə kirik rivəh nəvsaoyen huvə kape Kughen muə kimi ətawə!” *(Aes 52:7)*

¹⁶ Mərig pəh nien mə nəmə Isrel m-fam kimnhavəh nəvsaoyen huvə yerkiria. Rəmhen kin nəgkiarien yame Aesea rimirai mimə,

“!Yermaru! Narmamə kwatiksın əmə kimnhani nəfraksien ye nəgkiarien kapəməwə.”

(Aes 53:1)

¹⁷ Kini ror məknakin, nhatətəyen ramsi-pən ye nar yame nakasərig; kini nəgkiarien yame nakasərig ramsi-pən ye nəvsaoyen kin Kristo.

¹⁸ ?Mərig yakamaiyoh mimə [nəmə Isrel] kimisərig uə nikam? Əwəh, kwəsərig ta. Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Nəgkiarien kape Kughen rimavən ikin minə fam ye tokrei tanə, ruavən ikin minə fam əgkap.” *(Sam 19:4)*

¹⁹?Kini jakaiyoh əmə kin nar kirik min mimə, nəmə Isrel kwənharkun ta uə nīkam? Əwəh, kwənharkun. Meinai Moses rimməkupan mini mimə,

“Jakor huvə pən kimi narmamə yame kapəriə kantri kirik rikək, kimiə taksor jalus tuk əriə;

kini jakor huvə pən kimi narmamə ye kantri yamə mine kimiə nakamhani mhamə iriə kisar-mar, niemhaa tukrhai əmiə tukun.” (Dut 32:21)

²⁰Kini kwasig ikin Aesea rīpəh niginien tuk niniyen mimə,

“Narmamə yamə mine khapəh nisarha-kinien Yo kwəsəm Yo;

kini narmamə yamə mine khapəh nisaiyohyen Yo, yimmor əpu Yo kimi əriə.” (Aes 65:1)

²¹Mərig ye nīkarin kape nəmə Isrel Aesea rīmini mimə,

“Ye nīpig m-fam, yakahuatuk kin kwermik mə jakasitu irəriə,

iriə narmamə yamə mine kasəsik nəkwak, mamhaukreikin-pə nīmetairiə kimi Yo.” (Aes 65:2)

11

Kughen rīkin rehuə tuk nəmə Isrel

¹Pəh yakaiyoh tuk nəgkiarīen kirik ye nīkarin kape nəmə Isrel. ?In e nəfrakisien mə Kughen rīmukreikin-pə nīmeitaan kimi kafan narmamə uə nīkam? Nīkam. Taksəm-ru yo. In rīmīpəh nukreikin-pəyen nīmeitaan kimi yo e yemə Isrel kirik, kwənərəus kape Ebrahim, nitə kape Benjamin. ²In apa kupan, Kughen rīmīrpen kwənərəus kape Isrel mimə In tukrorkeikei əriə, kini iriə tukhauə kafan narmamə minə. Kini In rīmīpəh nukreikin-pənien nīmeitaan kimi əriə. ?Nakharkun uə nīkam naha nhagin Nəkwəkwə kape Kughen ramni ye nīkarin kape Elaeja? In ramni mə Elaeja rīmnaiyoh skai Kughen mə tukrivəhsi-pən narpinien kimi nəmə Isrel tuk nahasien yame kimisor ³mimə, “Yermaru. Nəmə Isrel kimishopni profet minə kafam masoriah-oriah kafam olta.* Kini yo pisin əmə yakaməmīr; kini iriə kisarkut mə tukshopni min yo.” (Fas King 19:10)

⁴?Mərig Kughen rīmini-pən naha nhagin tukun? In rīmini mimə, “Nīkam, yakaməm mə narmamə seven taosen iriə narmamə kafak minə, yamə mine khapəh nisəhuakien kimi kughen eikuə e Bal.” (Fas King 19:18) ⁵Kini rəmhen əmə kin ai taktakun mine. Nəmə Isrel kwatīksin aikin yame Kughen rūirpen əriə ye kafan nīhuvəyen. ⁶Kini tukmə Kughen rīmivəh mīragh əriə ye nīhuvəyen kafan, pa rīmə rīmivəh mīragh əriə tuk nar huvə yamə mine kasor. Mərig to rīpivəh mīragh əriə meinai iriə kasor nar huvə minə, kini to nīhuvəyen yame Kughen ramautə-pə kin kimi əriə, rīpior pisin, kini pəh nien mə nar kirik yame ramautə-pə kin kimi əriə, mərig tukrīpior əmə rəmhen kin nərokien kirik tuk kapəriə wok.

⁷?Kini rhawor? Narmamə khapsaah kape Isrel kasarhakin pik swatuk kape nuəyen matuatuk ye nīmri Kughen, mərig khapəh nhavəhyen. Mərig iriə yame Kughen rīmīrpen, kamhavəh. Mərig iriə m-fam e yame khapəh nhavəhyen, Kughen rīmnərip kəvsəsivə kimi əriə mə tuksəpəh hanə-əmə In. ⁸Rəmhen əmə kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Ruə meriaji-pə ai taktakun, Kughen rīmnor mə nətərigien kapəriə ramapir yeru,

kini mor mə nīmriə rīpis,

kini mor mimə nīmətirgiriə tukrəru.”

(Dut 9:24; Aes 29:10)

⁹Kini King Deved rīmini mimə,

“Nīhuvəyen kape tokrei tanə yame kasarə iran, pəh tukruə rəmhen kin kwənməkuru kirik, yame tukrhosiğin əriə, mor əriə kamhani mhamə, ‘Narimnar fam əgkap rhuvə əmə.’

11:1: 1 Saml 12:22; Sam 94:14; Fil 3:5 * 11:3: Olta in tebol rhakə ye Nīmə Ehuə kape Kughen. 11:6: Gal 3:18

Pəh kapəriə narimnar huvə tukruə rəmhen kin kapier kirik yame kisapitətər iran, ramor narpinien kimi əriə.

¹⁰ Pəh nimririə tukrəpignap mə tukhapəh nisəmien nar, Pəh tukravi-əhu əriə kasəmrəmür ye nahasien kapəriə, infamien rikək.” (Sam 69:22-23)

Swatuk kape Kughen tuk nivəh-miraghien narmamə ye tanə pisin pisin

¹¹ ?Kini yakamaiyoh min mimə nəmə Isrel kimnharəh-pikin kapier mhamür, mə to khapəh nisərer-minien uə? Nükam, tuksərer min. Ye kapəriə nəviəkiəyen, Kughen rimnor swatuk tuk nivəh-miraghien narmamə ye tanə pisin pisin minə, mə nihuvəyen yame nəmə tanə pisin pisin minə kisərə iran, nəmə Isrel tuksorkeikei mə iriə min tukhavəh. ¹² Ror məknakin, tukmə nəmə ye tanə pisin pisin minə kimnhavəh nihuvəyen kape Kughen meinai nəmə Isrel kimisəpəh swatuk yame Kughen ravəh-miragh narmamə iran, kini nəmə Isrel fam yame Kughen rimürpen ta əriə, nipig iriə tukshatətə ye Kristo, !nihuvəyen kape Kughen tukruə mehuə!

¹³ Taktakun ai yakaməgkiar kimi əmiə nəmə kantri pisin pisin minə, meinai yo aposol e kamni kimə “aposol kape nəmə kantri pisin pisin minə.” Kini yo yakaməm wok kafak mə in rehuə. ¹⁴ Kini yakorkeikei mə wok yame yakamor yerki nəmə tanə pisin pisin minə tukror nəmə imak e nəmə Isrel kisor jalus tukun, misorkeikei mə iriə min tuksarə ye nihuvəyen a - kini ye norien a Kughen tukrivəh miragh tiksın. ¹⁵ Nipig Kughen rimukreikin-pən nimeitaan kimi nəmə Isrel, kini In rimipik yemə tanə pisin pisin minə kamhauə kirikianə iriə min. Mərig nipig In tukripik nəmə Isrel kamhauə min tukun, in rəmhen kin yame yermamə ramragh min ye nəməhəyen kafan.

¹⁶ Tukmə narmamə kamhavəh-si-pən nipər bred yame kipəh hanə nənien kimi Kughen, kini bred m-fam ruauə muahuvə tuk nənien.† Ye norien kirikianə əmə min, tukmə kivəhsi-pən nuknei nai kimi Kughen, kwerəgrəgin minə fam əgkap kamhauə mhahuvə min.‡ ¹⁷ Mərig nəmə Isrel kisəmhen kin nai e olif yame Kughen rimihu, mərig iriə tiksın kisəmhen kin kwermi yame Kughen rimnərai ta marakikin. Kini kimia nəmə tanə pisin minə naksəmhen kin kwermi nai e olif yame ramhaktə atuk əmə. Kini Kughen rimürpin-pən əmiə ye nuknei nai yame rimihu mə takhavəh tamhek kwermi nai yame rimnərai ta. Kini taktakun ai nakwənhavəh nihuvəyen yame Kughen rimürpen-pən ta tuk Ebrahim mine nipnətin minə. ¹⁸ Mərig kimia [nəmə tanə pisin pisin minə], takhapəh nisəgkiar-ausitien mhamə nakwənhavəh tamhek nəmə Isrel yame Kughen rimnərai-ta əriə. Takhapəh nisəru-kinien mimə nuknei nai raməvigin əmiə, mərig pəh nien mə kimia kwermi nai nakasəvigin nuknei nai. ¹⁹ Tukmə ror yermamə kirik tukrini mimə, “Kughen rimnərai ta kwermi nai minə tiksın mə tukürpin-pən yo ye nuknen kini jakvəh tamhekriə.” ²⁰ In e nəfrakisien, mərig rimnərai ta əriə meinai khapəh nishatətəyen iran. Kini kimia nimisəpürpir ye nuknei nai meinai nakshatətə iran. Ror məkneikin, takhapəh nisausitien tukun, mərig kimia takasəkeikei mhagin, ²¹ meinai Kughen rimnərai ta kwermi nai atuaturə tiksın, kini tukmə nakhapəh nisəkeikeiyen tuk nhatətə-timtim-ien iran, kini In tukrərai ta min əmiə.

²² Rhuvə mə takharkun mə Kughen rirkun nəgkiar-huvə-pənien kimi narmamə, kini mirkun nəgkiar-skai-pənien kimi əriə. In rimnəgkiar skai kimi narmamə yamə mine kimisəsik nəkwan, mərig In ramor huvə pre kimi əmiə, tukmə nakasəkeikei tuk nhatətəyen iran tuk kafan nihuvəyen. Mərig tukmə naksəpəh nhatətəyen iran, In tukrərai ta əmiə. ²³ Kini tukmə nəmə Isrel kharerig-pə min mishatətə ye Kristo, kini In tukürpin-pən min əriə ye nuknei nai, meinai In ravəh nəsaninien tuk norien məknakin. ²⁴ Kini niprai nəgkiarien e ramni mə kimia nəmə tanə pisin pisin minə naksəmhen kin

11:11: Wok 13:46 † 11:16: Nam 15:20-21 ramni mə tukaməkeikei kivəhsi-pən nipər bred yame kipəh hanə nənien kimi Kughen, kini bred m-fam ruauə muahuvə tuk nənien. ‡ 11:16: Nuhpikinien e, nipran ramni mə Ebrahim mine mikupni minə kupan iriə narmamə kape Kughen. Kini kwənərəus min kapəriə, iriə min kape Kughen. 11:17: Efes 2:11-19 11:22: Jon 15:2,4

kwermi nai e olif yame ramhaktə atuk, yame Kughen rimnərai ta mirpin-pən ye nuknei nai ye nəsımien. Norien e kape nivəhyen nai pisin kirik mirpin-pən ye nai pisin kirik, pəh nien mə norien atuatur kape nai. Mərig kwənərəus minə kape Isrel kisəmhen kin kwermi nai e kape olif apa ye nəsımien. Kini taktakun ai, in rimar əmə tuk Kughen tuk nırpin-pənien əriə ye nukneriə atuatur.

Kughen rikin rehuə tuk narmamə m-fam

²⁵ Mərig piak minə mine nowinik minə, rahas mə takhavəh-si haktə pik əmiə [mhama nakhahuvə misapita nəmə Isrel]. Ror pən, yakorkeikei mə takharkun nar məniwən e in e mə Kughen rimnor mə nəmə Isrel tiksın kimisəpəh nərigien kafan nəgkiarien. Mərig norien a raməmır əmə meriaji-pən nəmə tanə pisin pisin minə fam yame Kughen rimirpen əriə tukshatətə iran. ²⁶ Kini ye norien e, Kughen tukrivəh miragh fam nəmə Isrel. Rəmhen əmə kin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini mimə, “Yermamə yame tukrivəh miragh narmamə tukrisi-pən apa Saeon,

In tukrivəh-si ta norien has tuk nəmə Isrel. §

²⁷ Kini in e promes kape nasıtuyen kafak kimi narmamə mə jakvəh-si ta narpinien kape təvhagə has kapəriə.” (Aes 59:20, 21; 27:9; Jer 31:33, 34)

²⁸ Kwənərəus minə kape Isrel kimisəpəh nəvsaoyen huvə kape Yesu Kristo, kini ror məkneikin, iriə kimnhauə tikmir minə kape Kughen. Mərig nar e ramasitu irəmiə nəmə tanə pisin pisin minə, Kughen ravəhsi-pre kafan nihuvəyən kimi əmiə. Mərig Kughen rorkeikei hanə nəmə Isrel meinai In rimirpen əriə, kini iriə nitə kape Ebrahim, Aesak mine Jakob. ²⁹ Ror məkneikin meinai nipig Kughen rimirpen ta narmamə kini mor huvə pən kimi əriə, to ripəh nuheikin-minien kafan nəgkiarien. ³⁰ In apa kupan, kimiə nəmə tanə pisin pisin minə nimisəsik nəkwai Kughen. Mərig taktakun ai, nəmə Isrel kimisəpəh In misəsik nəkwan, Kughen rivəhsi ta nivhuəyən tuk əriə mivəhsi-pre kimi əmiə. ³¹ Ye norien kirikianə əmə min, nəmə Isrel kasəsik nəkwai Kughen ai taktakun mine, ramor swatur mə riki Kughen tukrehuə min tuk əriə. Ror məknakin meinai taktakun ai iriə kimnasəm mə Kughen rikin rehuə tuk əmiə, kini tukmə ror iriə kisorkeikei mə Kughen rikin tukrehuə min tuk əriə. ³² Narmamə m-fam kasəsik nəkwai Kughen, kini In ramor mə kapəriə norien hah ramraptərəkin əriə m-fam əgkap, iriə atuk to khapəh nharisinien əriə. In ramor məkneikin mə [In pisin əmə tukrivəh miragh əriə] mamhajoun-pən mə rikin tukrehuə tuk əriə m-fam.

Pol raməni nıpei mivəh-si haktə Kughen

³³ !Taksəm-ru! !Nihuvəyən yamə mine Kughen ramor kimi narmamə mine nirkunien kafan, iriə fam kishuə!

Kıtawə kiseinein nirkunien norien kape nətərigien kafan, mine kafan swatur minə.

³⁴ “Meinai yermamə kirik rikək yame rirkun narimnar yame raməmır ye nərigien kape Kughen Yermaru.

Kini yermamə kirik rikək yame rirkun nivəhsi-pənien nəgkiarien kirik tukrasitu ye Kughen.” (Aes 40:13)

³⁵ “Yermamə kirik rikək yame rirkun nivəhsi-pən-atuk-ien kafan kirik nar kirik kimi Kughen meinai narimnar fam əgkəp kape Kughen in əmə in əmə.” (Job 41:11)

³⁶ Ror məkneikin meinai Kughen rimnor narimnar fam, kini narimnar fam apa ramswiin meinai nəsaninien kafan ramraptərəkin əriə, kini narimnar fam In rimnor mə kafan.

!Pəh kamhavəh-si haktə In kape rerin! !Amen!

12

Sakrefaes yame nimraghien raməmır iran

¹ Piak minə mine nowinik minə. Meinai Kughen rikin rehuə tuk ətawə, yakamaiyoh skai əmiə mimə takhavəh-si-pən nipraimiə fam kimi Kughen rəmhen kin sakrefaes kirik

§ 11:26: Nəgkiarien Gris ramni Jakob, nhag pisin kirik e Isrel. 11:36: 1 Kor 8:6; 11:12; Kol 1:16

yame ramragh, kini misərəhu karin mə kafan, kini rikin ragien tukun. In e swatuk atuaturuk yame taksəhuak kimi Kughen iran. ² Takhapəh nhavəhyen norien kape yermamə kape tokrei tanə, mərig seighaan kin Kughen mə tukrukreikin kapəmiə nətərigien ruə miwi mimə norien kapəmiə tukruə mihuvə. Kini ror məkneikin, kimiə takharkun nisəkirien norien minə, mharkun nisorien norien huvə yamə mine Kughen rorkeikei. In e norien yamə mine khahuvə, mine yamə mine kasor rikin ramagien, mine yamə mine kisatuaturuk.

³ Kini ye nihuvəyən yame Kughen ramautə-pə kin kimi yo, yakamni-pre tuk əmiə m-fam mə takhapəh nhavəh-si-haktə-atuk-ien əmiə. Mərig ye nətərigien atuaturuk, taksəm nəsaninien yamə mine Kughen rimivəhsi-pre kimi əmiə ye nhatətəyən kapəmiə ye Kristo. Kini nipiğ taksəm nəsaninien minə a, taksəm kapəmiə nimraghien minə, kini misəkir misəm mə ?kapəmiə nimraghien minə khahuvə misəmhen raməri-pən nhatətəyən kapəmiə uə nikam?

Nanmin kape Kughen ravəhsi-pə nirkunien pisin pisin

(1 Kor 12:1-31)

⁴ Yermamə kirikianə, nıpran kirikianə əmə. Mərig nıpran, nor-norin minə ripsaah. Kini nor-norin minə ye nıpran e, kapəriə wok pisin pisin. ⁵ Kini rəmhen əmə kin narmamə yamə mine kishatətə ye Kristo. Kitawə khapsaah, mərig kamhauə nıpraitawə kirikianə əmə ye Kristo, kini misətigtə atuk irətawə minə. ⁶ Kini Kughen rimivəhsi-pə nirkunien tuk norien wok pisin pisin minə raməri-pən nihuvəyən kafan yame ramautə-pə kin kimi ətawə. Kughen ravəhsi-pən nirkunien kimi yermamə kirik tuk nini-ərhavyen nar kirik kwasig ikin nar ai rıpiuə. Kini pəh yermamə a tukrini-ərhav nəgkiarien kafan raməri-pən nhatətəyən kafan. ⁷ Tukmə yermamə kirik ravəh nirkunien tuk nasituyen, pəh in tukrasitu; tukmə in ravəh nirkunien tuk nhajounien, pəh in tukrhajoun; ⁸ tukmə in ravəh nirkunien tuk nivəhsi-haktəyən nətərigien kape narmamə, pəh in tukrivəhsi-haktə; tukmə in ravəh nirkunien tuk nivəhsi-pənien mane, pəh in tukrivəhsi-pən rehuə; tukmə in ravəh nirkunien tuk nikirien niməhuak, pəh in ror yerkin m-fam; tukmə in ravəh nirkunien mə rikin tukrehuə tuk narmamə, kini pəh in tukror yerkin agien.

Swatuk kape norkeikeiyen narmamə

(1 Kor 13:1-13)

⁹ Norien kapəmiə tuk norkeikeiyen narmamə tukraməkeikei muə norkeikeiyen əfrakis. Taksəməkin norien has minə, kini mharaptərəkin tim tim norien huvə minə. ¹⁰ Sorkeikei əmiə minə rəmhen mimə kimiə piaumiə minə uə nowinmiə minə. Kimiə kirikianə kirikianə takasəkeikei misarkut mə takhasiai əmiə minə. ¹¹ Pəh rikimiə tukragien tuk norien wok kape Kughen Yermaru yerkimia m-fam mamharpin, mhapəh nisəpəuyen. ¹² Taksagien əmə meinai nimisərəhu-pən tim tim kapəmiə nətərigien ye Kughen. Kini nipiğ nəmhəyən tukruə, sor kapəmiə nətərigien rapomh. Kini masəhuak kimi Kughen ye nipiğ m-fam. ¹³ Tukmə narmamə kape Kughen kasəkwəkwə kin nar kirik, sautə-pən kimiə əriə. Sor huvə pən kimi yepsipis yamə mine kamhauə iməmiə ikin.

¹⁴ Saiyoh Kughen mimə tukror nihuvəyən kimi narmamə yamə mine kasor nahasien kimi əmiə. Takhapəh nisherpənien nar hah rivən kimi əriə, mərig saiyoh Kughen mə tukror nihuvəyən kimi əriə. ¹⁵ Sagien kimiə nəmə minə kisagien. Kini sasək kimiə yamə minə kisasək. ¹⁶ Sor kapəmiə nətərigien rəm nəmhən irəmiə minə fam. Rikimiə tukripəh nəsikien mə kimiə tiksın yerpriğ, mərig rikimiə tukragien əmə mə taksəriwək kirikianə kimiə yavən has minə. Rikimiə tukripəh nəsikien mə nakharkun pik nar.

¹⁷ Tukmə yermamə kirik ror ahas-pre tuk əmiə, takhapəh nisarpinien tai norien kafan. Takasəkeikei misarkut mə taksor norien yame narmamə mifam tuksəm mimə ratuaturuk.

¹⁸ Sor narimnar fam yame nakharkun norien mimə kimiə naksarə ye nəmərinuyen kimiə

narmamə mfam. ¹⁹ Piak minə mine nowinik minə. Takhapəh nisarpinien tai təvhagə hah kape narmamə. Apəh pəh Kughen pisin əmə tukripi-əṛəhu narpinien mine niemhaa kimi əriə, meinai ye Nəkwəkwə kape Kughen Yermaru ramni mimə, “Narpinien tai təvhagə hah, yakamərer tukun.

Kini Yo jakarpin tai norien has kape narmamə.” (Dut 32:35)

²⁰ Mərig kimiə taksəri-pən əmə nəgkiarien ye Nəkwəkwə kape Kughen yame ramni mə,

“Tukmə kafam tikmir rəmkəṛəv,
vəhsi-pən nəviginien kimin;

tukmə rəkwəkwə,
vəhsi-pən nu kimin.

Nipig naksor narimnar minə a
in tukrauris pik tukun.”

(Prov 25:21-22)

²¹ Takhapəh niseighanien kin norien has mə tukruə tuk əmiə mivəh-si-əhu əmiə. Mərig sor mə norien huvə minə kapəmiə pəh ravəhsi-əhu norien hah.

13

Pəh khasiai gavman

¹ Pəh kitawə fam kisarə ətgin gavman, meinai nehuəyen tuk narmaruyen m-fam ramsi-pən tuk Kughen, kini gavman m-fam yamə mine kasəkwətə, Kughen pisin əmə rimivəhsi-haktə əriə. ² Tukmə yermamə kirik raməsik nəkwai gavman, kini ror məkneikin mə in ripəh nisaiyen nehuəyen yame Kughen rimirəhsi-haktə mukrai. Kini narmamə yamə mine kasor məknakin kamhavi-pə əmə kapəriə narpinien. ³ Ror məkneikin meinai Kughen rimirəhsi-haktə gavman mukrai mə yamə mine kasor norien has tukhagin, pəh nien mə rimirəhsi-haktə gavman mukrai mə narmamə yamə mine kasor norien huvə minə tukhagin. Kini tukmə nakhapəh nisorkeikeiyen mə takhagin kin nəmasur minə kape gavman, takasəkeikei misor norien huvə minə, kini iriə tukhavəhsi-haktə əmiə tukun. ⁴ Takhapəh nisəru-kinien mimə nəmasur kape gavman iriə yor wok minə kape Kughen yame wok kapəriə mimə iriə tukasor ramhuvə-pre tuk əmiə. Mərig tukmə nakasor ramaha, takasəkeikei mamhagin, meinai Kughen rimipəh nivəhsi-pən-apnapigien əmə nehuəyen kimi əriə, mərig rimivəhsi-pən nehuəyen kimi əriə mə tukhavəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine kasor norien has. ⁵ Ror məknakin mə kitawə mifam tukasəkeikei misarə ətgin gavman tuk nar kiraru. Kirik e mimə kitawə tukhapəh nhavəhyen narpinien, kini kirik min e in e kitawə tukharkun mə norien kapətawə in ratuatuk.

⁶ Kini nar kirikianə min əmə, sərok-pən takis kimi gavman, meinai nəmasur kape gavman, iriə yorwok minə kape Kughen, kini in e wok kapəriə mə tuksarmaru ye narmamə. ⁷ Tukmə kimə takasəkeikei misərok yermamə kirik, sərok. Tukmə takis pisin pisin minə, takasəkeikei misərok. Tukmə kimə takasəkeikei mhasiai yermamə kirik, hasiai. Tukmə yermamə kirik ravəh narmaruyen, kini takasəkeikei misarə ətgin.

Sorkeikei narmamə meinai Nipig Kwasig ruauə pakə

⁸ Takhapəh nisorien mə tukəm mə nar kirik yame nakhapəh hanə nisarpinien kimi yermamə kirik. Mərig nar kirikianə yame raməmər hanə tuk əmiə mə taksarpin, in ai norkeikeiyen, meinai yermamə yame rorkeikei in kirik in ramor narimnar fam yame loa ramni. ⁹ Loa ramni mimə, “Takhapəh nisəkrəhyen kin piraovin,” “Mhapəh nishopniyen yermamə,” “Mhapəh nisəkrəhyen,” “Rikimiə tukripəh nivənen tuk narimnar kape yermamə pisin kirik,”* kini loa minə min tiksın aikin. Mərig nəgkiarien kirikianə əmə in nukneriə fam; in e ramni mimə, “Orkeikei ik kirik rəmhen əmə kin yame nakorkeikei atuk ik.” (Lev 19:18) ¹⁰ Tukmə yermamə kirik rorkeikei in kirik, to ripəh norien

12:19: Hib 10:30 13:1: Prov 8:15; Taet 3:1 13:3: 1 Pita 2:13-14 13:7: Mat 22:21 13:8: Mat 22:39-40;
Jem 2:8 * 13:9: Loa minə e kasəmər ye Eks. 20:13-15,17; Dut 5:17-19,21.

nahasien kimin. Kini ror mæknakin mæ yermamæ yame rorkeikei narmamæ, in ramor mæ nïprai Loa minæ fam ruauæ minor næfrakisien kin.

¹¹ Takasækeikei misor mæknakin meinai kimia nakwænharkun huvæ nïpig yame kisaræ iran ai taktakun mine. Rinor ta nïpig yame takasækeikei misarha mhapæh nisapïrien, meinai nïpig kitawæ kimishatætæ pæ pæ æmæ iran, kini nïpig yame tukrivæh miragh ætawæ iran ramæmir pæn pæn, mærig taktakun ai ruauæ pakæ. ¹² Pæh nien mæ tuk tu, napignapien tukrirkæk; kini nikhakien, pæh nien mæ tuk tu tukruæ. Kini ror mæknakin mimæ pæh kisæpæh norien kape næpignæpien, kini mharaptæraekin æmæ norien huvæ minæ kape nikhakien ræmhen kin yame mobael ramraptæraekin huvæ kafan kirik nau kape narowaginien. ¹³ Pæh kitawæ tuksor norien huvæ minæ, ræmhen kin yame yermamæ ramæriwæk ye nikakien kini narmamæ kasæm. Tukhapæh nisorien lafet has minæ, mhapæh nisapisien kin ninimien, mhapæh nhakir-apnapïgien æmia minæ, kini mhapæh nisorien norien ætawæ minæ, mhapæh nisotgohyen, mhapæh nisorien jalus kimi ætawæ minæ. ¹⁴ Mærig seighaan kin Yermaru Yesu Kristo mæ tukrarmaru ye nimraghien kapæmia, kini takhapæh nisotærigien mæ takshawor pæn iran mine misor narimnar yame nïpraimia æmæ rorkeikei.

14

Pæh khasiai næmæhuak yamæ mine kasæri-pæn Loa kape Moses
(1 Kor 8:1-13; 10:14-33)

¹ Næmæhuak minæ tiksïn, kapæria nhatætøyen ripæh næusik-æusikien, meinai narmamæ tiksïn kamhavæh-si-pæn natuakæmien kimi æria, kini khapæh nharkunien mæ Kughen rameighan kin æria tuk natuakæmien minæ a uæ nikam. Mærig kimia rikimia tukramagien tuk nivæhyen næmæhuak minæ a yame kapæria nhatætøyen ripæh niskaiyen; takhapæh nisotgohyen kimia æria. ² Yermamæ kirik, ye kafan nhatætøyen, rhuvæ æmæ mæ in tukræn næviginiën m-fam. Mærig yermamæ pisïn kirik min, kafan nhatætøyen ripæh niskaiyen, kini rikin ræsik mæ in rirkun nænien næviginiën ye næsimien æmæ, mipæh nænien nusai nar. ³ Ripæh nihuvøyen mæ yermamæ e yame rirkun nænien narimnar fam tukræm-pæn nar hah ye yermamæ yame ripæh nænien nusai nar. Kini ripæh næmhenien mæ yermamæ yame ripæh nænien nusai nar tukrini-pæn tuk yermamæ yame ramæn fam næviginiën mæ in ramor tævhagæ has. Pæh tukripæh næm-æhuyen in meinai Kughen rikin ragien æmæ tuk yemæhuak a. ⁴ Ripæh nihuvøyen mæ ik nakamni mimæ yorwok kape Yesu Yermaru kirik ramor norien has. Kafan atuk æmæ Yesu Yermaru tukrækir mimæ ramor nar huvæ uæ nar has. Kini in tukror huvæ meinai Yesu Yermaru rirkun nivæhsi-pæniën næsaniniën kimin tuk norien nar huvæ minæ.

⁵ Ye norien kirikianæ æmæ min, yermamæ kirik ramni mæ nïpig kirikianæ æmæ kape Kughen in ramærhakæ rapita nïpig minæ tiksïn; mærig yermamæ kirik min ramni mimæ nïpig m-fam ræm næmhen æmæ. Mærig pæh narmamæ tuksærer skai ye kapæria nætærigien ye nikarin kape narimnar minæ e. ⁶ Yermamæ yame ramni mæ nïpig kirikianæ æmæ in kape Kughen, in ramor tuk nivæhsi-haktøyen Yermaru. Kini yermamæ yame ramæn nusai nar, ramæn tuk nivæhsi-haktøyen Kughen, meinai in ramni-pæn tuk Kughen mæ rikin ramagien tuk nan næviginiën. Kini yermamæ yame ramæpæh nænien nusai nar, in min ramæpæh nænien tuk nivæhsi-haktøyen Yermaru, kini in min ramni-pæn tuk Kughen mimæ rikin ragien tuk nan næviginiën. ⁷ Kitawæ kirik rirkæk yame nimraghien kafan, kafan æmæ, uæ nimhøyen kafan, kafan æmæ. ⁸ Mærig tukmæ kitawæ kamhamragh, kamhamragh tuk nivæhsi-haktøyen Yermaru; kini tukmæ kamhamhæ, kamhamhæ tuk nivæhsi-haktøyen Yermaru. Kini ror mæknakin, tukmæ kamhamragh uæ kimnhamhæ, mærig kitawæ kape Yermaru. ⁹ Kristo rimamhæ maræ mamragh min, mæ In Yermaru kape narmamæ yamæ mine kamhamragh mine yamæ mine kwænhamhæ ta.

13:10: 1 Kor 13:4-7 13:11: Efes 5:14; 1 Tes 5:6-7 13:12: 1 Jon 2:8 13:13: Luk 21:34; Efes 5:18 13:14: Efes 5:11 14:1: Rom 15:7 14:2: Jen 9:3-4 14:3: Kol 2:16 14:4: Mat 7:1; Jem 4:11-12 14:5: Gal 4:10-11 14:8: Gal 2:20

¹⁰ Kini ripəh nihuvəyen mə taksəkir norien kape piaumiə minə mine nowinmiə yamə mine iriə yəhuak minə. Ripəh nihuvəyen mə taksəm-əhu piaumiə minə, meinai kitawə m-fam tuksərer əkupan ye jea yame Kughen ramkwətə iran maməkir narmamə ikin.

¹¹ Rəmhen kin nəgkiarien yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,
 “Kughen Yermaru ramni mimə, ‘Yakavəh kwəsu ye nımraghien kafak mimə
 narmamə m-fam tuksənımkur ye nımrik
 mhani-ərhav kin nheriə mhamə Yo, Yo Kughen.’ ” (Aes 45:23)

¹² Kini ror məknakin mə kitawə fam kirikianə kirikianə tuksərer ye nımri Kughen tuk nini-ərhavayen narımınar fam yamə mine kimisor.

¹³ Ror məknakin, pəh kisəpəh nəkirien norien kape narmamə. Mərig takhaskai mə takhapəh nisorien nar kirik yame tukror piaumiə kirik rətərig pik tukun mımır ye kafan nhatətəyen. ¹⁴ Yımauə mor kirikianə kimru Yesu Yermaru, kini tuk nar ai, yo yakirkun huvə mə nəviginien* kirik rikək yame ramor yermamə rəmkimik ye nımri Kughen. Mərig tukmə yermamə kirik rikin raməsik mimə nar kirik rəmkimik ye nımri Kughen, nar ai rəmkimik əfrakis tuk yermamə a. ¹⁵ Tukmə piam raməm mə nəviginien kirik rəmkimik, kini nakamən ye nımrin, rikin tukrəpəu. Ramor məknaikin mə kafam norien ripəh nəri-pənien swatuk kape norkeikeiyen. Takhapəh nisorien mə nar yame nakasən ramoriah piaumiə kirik yame Kristo rımamhə tukun. ¹⁶⁻¹⁸ Nar apnapig mə kimiə nakamhani mə norien kirik in rhuvə əmə, mərig səpəh, tamə piaumiə kirik raməm norien kapəmiə mamni mimə naksor təvhagə has. Ror pən, taksətapig kin, meinai yermamə yame ramor nəkwai Kristo ye norien a, in ramor riki Kughen ramagien. Kini narmamə kasəm in mhamə in yermamə huvə, kini rikiriə ramagien əmə tukun. Ror məkneikin meinai Narmaruyen kape Kughen pəh nien mə nar kape nəviginien mine nınimien, mərig in nar kirik kape natuatukien ye nımri Kughen, mine nəmərınuyen, mine nagienien ye Nanmin kafan.

¹⁹ Kini ror məknakin, pəh kitawə tuksarkut pik tuk norien nar yame ramkir pən narmamə tuk nəmərınuyen kini mhavəhsi-haktə nətərigien kapətawə m-fam. ²⁰ Takhapəh nisoriahyen wok kape Kughen tuk nənien naha nəviginien yame naksorkeikei. Nəfrakisien mə nəviginien minə fam khahuvə mhapəh nisəmkəmikien ye nımri Kughen. Mərig rahas tukmə nakvəh nəviginien kirik yame piam ramni mə rəmkimik mən ye nımrin, kini in rətərig pik tukun, mımır ye kafan nhatətəyen. ²¹ Kini ror məknakin rhuvə mə takhapəh nisənien nusai nar, mhapəh nhanimien waen, mhapəh nisorien nar kirik yame tukror piatawə minə kamhamir ye nhatətəyen kapəriə.

²² Kini tukmə kimiə nakhavəh nətərigien kirik ye nıkarin kape narımınar minə e, takharaptərəkin məniwən əmə kimiə Kughen. Narmamə kisərə ye nihuvəyen əfrakis nıpig kasor əmə narımınar yame kharkun mə in ratuatuk mə tuksor. ²³ Mərig yermamə yame kafan nətərigien ramor kiraru tuk nar yame ramən, meinein mə ratuatuk mə tukrən uə nikam, rhuvə mə tukripəh nənien. Mərig tukmə rən, Kughen tukrini mə rinor təvhagə hah, meinai in ramən, mərig rikin raməsik mə ripəh natuatukien - kafan norien ripəh nərer-tımtimien ye nhatətəyen. Kini tukmə yermamə kirik ramor nar kirik yame rikin raməsik mə in ripəh natuatukien, in ramor təvhagə hah.

15

Pəh khavəhsi-haktə nətərigien kape yəhuak pisin pisin minə

¹ Kitawə yamə mine khaskai ye nhatətəyen ye Kristo tukasəkeikei misasitu huvə ye yamə mine nhatətəyen kapəriə ripəh nuəyen miskai. Ripəh natuatukien mə tuksəri-pən əmə norien yame kitawə atuk kisorkeikei. ² Kitawə tukasəkeikei masor norien yame tukror riki narmamə pisin kisagien tukun, mimə tukrasitu irəriə mor nhatətəyen kapəriə

14:10: 2 Kor 5:10 * 14:14: Suatuk pisin kirik tuk nukreikinien nəgkiarien ye v. 14: Yakirkun huvə mə nar kirik rikək yame ramor yermamə rəmkimik ye nımri Kughen. 14:14: Wok 10:15; Taet 1:15 14:15: 1 Kor 8:11-13 14:19: Rom 12:18; 15:2 14:20: 1 Kor 8:13

ruə miskai. ³ Pəh kisor məknakin meinai Kristo min In rimipəh norien norien kirik yame In atuk rorkeikei, məriḡ In rimnor narimnar fam əḡkap yame Kughen rorkeikei [nar apnapig narmamə kimnhani hah In tukun] rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Nini-hasien yamə mine kamni-pre tuk Ik,

nəḡkiarieren a ramuə min tuk Yo.”

(Sam 69:9)

⁴ Narimnar e yame kimirai kupan ye Nəkwəkwə kape Kughen, kimirai mə tukrhajoun ətawə, mə tuksərəhu-pən tim tim nətəriḡien kapətawə ye Kughen. Kini kitawə kharkun norien a meinai kasərer tim tim ye nipig ətən minə, kini Nəkwəkwə kape Kughen ravəh-si haktə nətəriḡien kapətawə.

⁵ Kughen pişin əmə ramasitu irətawə mə tuksərer tim tim ye nipig ətən minə, kini In pişin əmə ravəh-si haktə nətəriḡien kapətawə. Kini taktakun ai, yakamaiyoh In mimə tukrasitu irəmiə yamə mine nakhakwasig kin Yesu Kristo mor nətəriḡien kapəmiə mə tukruə mor kirikianə əmə ⁶ mə takhavəh nətəriḡien kirikianə əmə, mamhani nəḡkiarieren kirikianə əmə tuk nəḡnəḡinien Kughen yame In Kughen mine Rim Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

⁷ Havəh əmiə minə yerkin aḡien, rəmhen kin yame Kristo rimivəh əmiə yerkin aḡien. Taksor məknakin mə narmamə tukhani vi vi Kughen tukun. ⁸ Takhapəh nisəru-kinien nar e mimə Kristo rimauə yorwok kape nəmə Isrel* mə tukrhajoun mə Kughen ramor kafan nəḡkiarieren, nəḡkiarieren e in e mimə promes minə kafan yame rimini-pən tuk rip nəmə Isrel kupan, iriə kwənhauə misor nəfrakisien kin ⁹ mə nəmə tanə pişin pişin minə tukhani vi vi Kughen meinai rikin rehuə tuk narmamə, rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Ror məkneikin, yo jakvəh-si haktə nhagim ye kwerkwai nəmə tanə pişin pişin minə,

maməni nipei mamni vi vi nhagim.”

(2 Saml 22:50; Sam 18:49)

¹⁰ Kini nəkwəkwə kape Kughen ramni min mimə,

“Kimiə nəmə tanə pişin pişin minə mine narmamə kape Kughen minə takhauə kirikianə misagien.”

(Dut 32:43)

¹¹ Kini mamni min mimə,

“Kimiə nəmə tanə pişin pişin minə, taksəḡnəḡin Kughen Yermaru,

kini kimiə kwənərəus minə fam kape tokrei tanə taksokapə misəḡnəḡin In.”

(Sam 117:1)

¹² Kini Aesaea ramni min mimə,

“Kwənərəus kape Jese† kupan tukrhaktə min,

kini Kughen tukrivəh-si haktə in mə tukramarmaru ye kwənərəus minə kape tanimtanə m-fam.

Kini nəmə tanə pişin pişin minə tuksərəhu-pən tim tim nətəriḡien kapəriə iran.”

(Aes 11:10)

¹³ Kughen rimnasitu irətawə mə tuksərəhu-pən tim tim kapətawə nətəriḡien iran. Pəh In tukror mə rikimiə tukrhaktə mukwar kin nagienien mine nəmərinuyen nipig nhatətəyəyən kapəmiə iran tukriskai min meinai Nanmin kape Kughen ravəh-si-pre nəsaninien kimiə əmiə.

Pol ramni mə Kughen rimivəh-si haktə in mə tukrivən ye kantri pişin pişin minə mini-ərhav Nəvsaoyen Huvə

¹⁴ Piak minə mine nowinik minə. Yakirkun huvə mə nimraghien kapəmiə ramhaktə mukwar kin nihuvəyən, kini nakhavəh nirkunien m-fam, misəmhen tuk nhajounien əmiə minə. ¹⁵ Kini ye nəkwəkwə e kafak, yimipəh nerkwaiḡien kin nar kirik, məriḡ yimini-ərhav yerkiḡ m-fam narimnar minə e tuk əmiə, kini morkeikei mə rikimiə tukraməkeikei maməsik nəḡkiarieren minə a. Ratuatuk əmə mə yakəḡkiar məknakin,

15:2: 1 Kor 10:24,33 15:4: 2 Tim 3:16 15:7: Rom 14:1 * 15:8: Nəḡkiarieren Gris ramni mə “narmamə yame kimivəh nao kimi əriə” məriḡ nipran ramni mə “nəmə Isrel.” † 15:12: Jese in rim King Deved.

meinai Kughen ramasitu irak ye kafan əmə nihuvəyən ¹⁶ mə yo jakuə yorwok kape Kristo tuk nini-ərhavyen nəvsaoyen huvə kimi nəmə kantri pisin pisin minə. Yo yakəmhen kin pris kirik yame yakamni-ərhav nəvsaoyen huvə kape Kughen mə nəmə ye tanə pisin pisin yamə mine kishatətə ye Kristo tukhauə presen huvə yamə mine Nanmin kape Kughen ramərəhu karin mə kape Kughen, kini Kughen rikin ragien əmə tuk nivəhyen.

¹⁷ Kini yakavəhsi-haktə Yesu Kristo tuk wok minə fam kape Kughen yame yakamor. ¹⁸ Mərig to yakpəh nəgkiar-ausitien tuk nar pisin kirik, yakaməgkiar ausit əmə tuk narimnar huvə yamə mine Kristo ramor nipig yimnor kafan wok tuk nivəhyen nəmə tanə pisin pisin minə khauə misor nəkwai Kughen. Kristo ramor wok ye kafak nəgkiarien mine ye kafak norien minə, ¹⁹ kini mor wok ye nəsaninien kape nımtətien minə mine nar pis pis minə ye nəsaninien kape Nanmin kape Kughen. Kini ror məkneikin, yakamni-ərhav fam nəvsaoyen huvə kape Kristo, rimirikakun Jerusalem mivən meriaji-pən kantri e Ilirikam. ²⁰ Nipig m-fam ye nirikakunien kape kafak wok muə meriaji-pə e taktakun, yimnorkeikei mə jakvən mini-ərhav nəvsaoyen huvə ikin minə tiksın yamə mine kipəh nərig-hanə-yen nhag Yesu Kristo ikin. Yakpəh norkeikeiyen mə jakor wok aikin kirik yame yermamə kirik ruavən ta ikin mamni-ərhav nəvsaoyen huvə. ²¹ Mərig raməri-pən nəgkiarien ye Nəkwəkwə kape Kughen [yame raməgkiar ye Kristo] mimə,

“Narmamə yamə mine kipəh nini-ərhavyen nəvsaoyen huvə kimi əriə, iriə tuksəm In, kini narmamə yamə mine khapəh nisərig-hanəyən nəvsaoyen huvə, iriə tukharkun.” (Aes 52:15)

Pol rorkeikei mə tukrivən mivaag-pən kin nəməhuak minə Rom

²² Kini nipig ripsaah, wok e kafak tuk nivənien aikin pisin pisin minə ramətapig kin yo tuk nurəyən məm əmiə. ²³ Mərig taktakun ai, yimnor infamien ye kafak wok ye provins minə e. Newk minə tiksın ruauə muavən ta, yimnorkeikei pik mə jakurə məm əmiə. ²⁴ Kini ror məknakin, rikik raməsik mimə nipig jakamvən Spen jakukurao-pre məm əmiə. Kini nipig jakurə kisarə kape nipig kwəkwə əmə, kini yakorkeikei mə taksasitu irak tuk kafak nəriwəkien. ²⁵ Mərig taktakun, yakamvən Jerusalem tuk nasituyen ye nəməhuak minə aikin, ²⁶ meinai nəməhuak minə apa kantri mir e Masedonia mine Gris, rikiriə rimnagian tuk nivəhsi-pənien kapəriə mane kimi yavən has minə ye niməhuak apa Jerusalem. ²⁷ Rikiriə ramagian əmə tuk nasituyen irəriə məkneikin, mərig rəmhen kin yame kasarpin tai nasituyen yame kwənərəus kape Isrel kimnhavəhsi-pən ta kimi əriə, in e mə nəmə tanə pisin pisin minə kamhavəh nihuvəyən yame Kughen rimirpen mə kape nəmə Isrel, kini misarpin tai nihuvəyən a kin nasituyen kin mane. ²⁸ Jakvəh mane yame iriə kimisəwhai kəji, mivən mivəh-si-pən kimi nəhuak minə apa Jerusalem. Kini nipig jakor infamien ye kafak wok apaikin, kini mitərhav Jerusalem mivən apa Spen, mərig nipig jakamvən Spen, jakukurao-pre məm əmiə. ²⁹ Nipig yakaurə mamərə iməmiə ikin, yakirkun mə jakvəh narimnar huvə ripsaah ye Kristo mə jakvəhsi-pre kimi əmiə, kini kimiə taksərig rhuvə kin.

³⁰ Piak minə mine nowinik minə, meinai kitawə kishatətə ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə, kini Nanmin kape Kughen ramor mə kitawə tuksorkeikei ətawə minə, yakamaiyoh skai əmiə mə taksəhuak tuk yo misasitu irak ye narowaginien kafak. ³¹ Səhuak mə Kughen tukrasitu irak mətapig kin nəmə Judia yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye nəvsaoyen huvə mə tukhapəh nisoriahyen yo. Kini səhuak min mə nipig jakvən Jerusalem mitərhav min, mə narmamə yamə mine kishatətə ye Kristo, rikiriə tukragien tuk wok kafak. ³² Kini ye norien a, tukmə Kughen rorkeikei, jakurə məm əmiə ye nagienien, kini kitawə mfam rikitawə tukragien. ³³ Pəh Kughen yame In nuknei nəmərinuyen tukramərə tuk əmiə m-fam. Amen.

16

Pol ramaowiä kin in minä tiksın

¹ Yo yakamni-pre tuk əmiä mımə nowintawə e Fibi yame ravəh wok kape dikon ye niməhuak apa Kengkria, in piraovin huvə kirik. ² Yakamaiyoh əmiä mə nıpig in tukrurə, taksagien əmə tukun ye nhag Yesu Yermaru kapətawə, ye norien yame in ratuatuk mə narmamə kape Kughen tuksor. Tukmə kafan kirik nar kirik rikək, rhuvə mə taksasitu iran, meinai in rimnasitu irak mine narmamə khapsaah.

³ Saowia kin Prisila mine Akwila, yame kimasir yimırhor wok kirikianə kape Yesu Kristo. ⁴ İpakə əmə kirhamhə tuk nasituyen irak. Pəh nien mə yo pisin əmə, mərig kimawə nəmə tanə pisin pisin yamə mine kasəhuak, yakamhani vi vi Kughen tuk əriu. ⁵ Kini saowia kin nəməhuak yamə mine kasofugin ye kapəriu nimə.

Saowia kin yo kirik e Epäenetas e yame rımnəkupan mhatətə ye Kristo ye tanə a Tarki.

⁶ Saowia kin Meri yame ramor pik wok irəmiä.

⁷ Saowia kin Andronikas mine Junias, yemə imak mir yame kivəhsi-pən əmasir ye kalabus. Aposol minə kamhasiai pik əriu, kini iriu kimwəkupən irak mwhatətə ye Kristo.

⁸ Saowia kin Ampliatas yame yakorkeikei ye norkeikeiyen kape Yermaru.

⁹ Saowia kin Obanas, yame kimawə min yakasor wok kirikianə ye Kristo, kini saowia kin Stakis keikei.

¹⁰ Saowia kin Apeles, yame ramərer tim tim ye Kristo ye nıpig əutən minə.

Saowia kin narmamə ye nimə kape Aristobolas.

¹¹ Saowia kin Herodion, kwənərəus atuatur kafak.

Saowia kin narmamə yamə mine kisofugin-pən ye Yesu Yermaru ye nimə kape Nasisas.

¹² Saowia kin Trifaena mine Trifosa, piraovin mir yamə mir kawor pik wok kape Yermaru.

Saowia kin Persis keikei, piraovin min kirik yame raməmnhawk tuk norien wok kape Yermaru.

¹³ Saowia kin Rufas, yeməhuak kirik kape Yermaru mine nisini yame rımnor huvə-pə kimi yo rəmhen kin nisınik atuatur.

¹⁴ Saowia kin Asingkritas mine Flegon mine Heremes, mine Patrobas mine Heremas, mine piaturawə yamə mine kisarə iriə miriə.

¹⁵ Saowia kin Filologas mine Julia mine Nereas mine nowini mine Olimpas mine nəməhuak minə fam yamə mine kisarə iriə miriə.

¹⁶ Saowia kin əmiä minə rəmhen kin yame kimiä kirikianə ye Kristo. Niməhuak minə fam kape Kristo kisaowia kin əmiä.

¹⁷ Piak minə mine nowinik minə. Yakamaiyoh skai əmiä mə taksərig əmiä tuk narmamə yamə mine kasor mımə takseikus kwhen kapəmiä, kini mishajoun narımnar yame kasor narmamə kasəviəkiə ye nhatətəyen kapəriä, kini nhajounien a ror pisin əgkəp ye nhajounien yame nımnhavəh ta. Sərer isok tuk əriä ¹⁸ meinai narmamə kashajoun nəgkiarien eikuə khapəh nisorien wok kape Yesu Kristo Yermaru kapətawə, mərig kasor wok əmə tuk nar yame nıprairiə rorkeikei. Iriə kamhani huvə nəgkiarien, kini nəgkiarien kapəriä rheikən, mərig kaseikuə, masoriah nətərigien kape narmamə khapsaah yame nirkunien kapəriä rıpəh nərip-tımtimien. ¹⁹ Narmamə kwəsərig ta nəvsaoyen mımə kimiä naksor nəkwai Kughen. Ror məknakin rikik ragien pik tuk əmiä. Mərig yakorkeikei pik mımə takharkun naha nhagin yame ratuatuk, kini mhapəh nhavənien tuk norien has minə. ²⁰ Kughen yame In nuknei nəmərinuyen, pəh nien mə tuk tu In tukrəvi-ətərəkin Setan, kini in ramarə əmə ye təpaage nihumiä. Pəh nihuvəyen kape Yesu Yermaru kapətawə tukraməmır irəmiä minə.

²¹ Timoti e yame kimru min yakawor wok kirikianə ramaowia kin əmiä. Kini Lusias mine Jeson mine Sosipata e kwənərəus kafak minə karhaowia min kin əmiä.

²² Yo Tosias, yame yakamrai nægkiarien kape Pol ye nækwækwə e, yo yakamaowia kin əmia, kitawə kirikianə ye Yesu Yermaru.

²³ Gaeas ramaowia kin əmia. Yo Pol, yakamarə ye nimə kafan, kini narmamə kape niməhuak kasofugin iman ikin.

Erastas e yame ramərer tuk mane kape taon e, mine piatawə Kwotas, iriu min kwaowia kin əmia. ²⁴ Pəh Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukrautə-pre kin kafan nihuvəyen kimi əmia mfam. Amen.*

²⁵ Pəh khani vi vi Kughen. In rirkun norien mimə kimia naksərer tim tim ye nhatətəyen kapəmia meinai yimini-ərhav-pre nəvsaoyen huvə kape Yesu Kristo tuk əmia. Nægkiarien e rimmerkwaig əmə apa kupan muə meriaji-pə, ²⁶ mərig taktakun ai, ruətərhav-pə. Kini Kughen e yame ramragh rerin, In e rimini mə jakni-ərhav nəvsaoyen kape Kristo yame profet minə kupan kimnharai ye nækwækwə minə kapəria, mə narmamə tukharkun. Yakamni-ərhav mimə kwənərəus minə fam ye tokrei tanə pəh tukshatətə əmə ye Kughen, misor nəkwan. ²⁷ Kughen pisin əmə In Kughen, kini In pisin əmə rirkun nar. !Pəh kisəgnəgin Kughen nipig m-fam, infamien rirkək, tuk nar yame Yesu Kristo rimnor! Amen.

16:23: Wok 19:22; 1 Kor 1:14 * 16:24: Keinein mə Pol rimirai əfrakis nægkiarien ye v. 24 meinai rikək ye kopi akwas tiksin kape Niu Testamen. 16:25: Rom 1:5; Efes 1:9; 3:5,9; Kol 1:26

1 Korin

Nəkwəkwə yame Pol rimməkupan mirai ramvən kimi yəhuak minə apa Korin

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e 1 Korin

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol iriu kwən kirik Sostenes kimirirai nəkwəkwə e.

?Kimirirai ramvən kimi pa? Kimirirai ramvən kimi nəməhuak minə apa Korin.

?Nimraghien rimmhawor pən iran mine ye nipig kimirirai? Korin in taon ehua kirik. Ikin aikin a, narmamə khapsaah khavəh kapəriə nautə mhauə mə narmamə tukhavəh nimrin. Korin in taon kirik yame in rhuvə pik ye provins a Akaea, yame raməmır ye kantri a Gris. Mərig ye taon a, narmamə khapsaah kasəhuak kimi kughen eikuə minə; kini norien has minə kapəriə rehuə min ye taon a. Niməhuak a Korin, narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel khapsaah ikin. Pol rimavən ikin minə m-kisisər mirikakun niməhuak minə, kini mamrikakun niməhuak apa Korin ye nəriwəkien kafan yame ror kiraru kin, kimisəhuak pə pə əmə, kini taktakun ai norien has minə rimmamswin fam ye niməhuak. Narmamə tiksın kasor norien has minə; kini tiksın kamhavəh nətərigien yamə mine khapəh nisatuatukien. Kimisaiyoh Pol kin narimnar yamə mine iriə khapəh nharkun-huvəyen. Kini in rimirai nəkwəkwə e mhorpin naiyohyen kin kapəriə. Kini rimirai nəkwəkwə e mə tukrhajoun atuatur norien has yamə mine iriə tiksın kimnasor.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Niməhuak apa Korin in raməmır ye taon kirik yame norien has minə fam rimikuar aikin. Norien has minə a ramvən əmə ye niməhuak. Pol rimirai nəkwəkwə e mə tukrini-ərhav norien has yame niməhuak ramrəh-pikin, mine norien has pisin pisin. In rimini-pən tuk əriə mə tukshawor pən iran mine misəkeikei mharerig-pə tuk Kughen. Kini mhajoun əriə kin norien yame ratuatur mə narmamə tuksor mə iriə tukhauə narmamə kape Kughen minə.

Pol rimmokrən huvə irəriə

¹ Yo Pol, yame Kughen rimmokrən kin yo mirpen yo ye nərigien kafan mimə yo aposol kirik kape Yesu Kristo, yakamrai nəkwəkwə e kimru piaturawə Sostenes.

² Nəkwəkwə e ramvən kimi nəməhuak minə kape Kughen apa Korin, kimiə narmamə yame Kughen rimmətu karin əmiə mə kafan minə mə taksofugin-pən ye Yesu Kristo. Kini mokrən kin əmiə mə kafan minə, kimiə mine nəməhuak yamə mine kisərə ikin pisin pisin minə naksəhuak kimi Yesu Kristo Yermaru kapətawə, yame in Yermaru kapətawə fam. ³ Pəh Rimtawə Kughen mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə, tukwautə-pre kin nihuvəyen mine nəmərinuyen kimi əmiə.

Pol rimini vi vi Kughen ye nəhuakien

⁴ Nipig minə fam yakamni-pən tuk Kughen mə rikik ramagien tuk əmiə meinai naksofugin-pən tuk Yesu Kristo, ror pən rautə-pre kin kafan nihuvəyen kimi əmiə.

⁵ Rimməutə-pre kin kafan nihuvəyen mə tukrehuə tuk əmiə ye norien minə fam, mor əmiə mə takharkun huvə nar kini mhani-ərhav nəgkiarien kafan. ⁶ Rimmor məkneikin meinai nimisəm mə nəvsaoyen kin Kristo yame yimnhani-ərhav-pre tuk əmiə in nəfrakisien.

⁷ Ror məkneikin mə nipig nakasərer mamhawhin nuəyen kape Yesu Kristo Yermaru kapətawə, nakhapəh nisəkwəkwəyen kin nəsaninien kirik kape Nanmin Kafan tuk norien wok kafan. ⁸ Kini In tukror əmiə naksərer tim tim misəriaji-pən nipig yame tukror infamien, mə tukpəh nəm-pənien nar has kirik irəmīə ye nipig yame Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukrirerig-pə min iran. ⁹ Kini Kughen tukror nar e kimi əmiə meinai nipig m-fam In ramor kafan nəgkiarien. In Kughen yame rimmokrən kin əmiə nakhauə kirikianə kimiə Tini Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

Nəməhuak minə kimisəwhai əriə minə

¹⁰ Piak minə mine nowinik minə, yakamaiyoh skai əmiə ye nhag Yesu Kristo Yermaru kapətawə mə kimiə m-fam takasərig əmiə, mhapəh nisorien mə nətərigien kirik tukruə meikus kwəhən kapəmiə; kini mərig takhauə əfrakis misor kirikianə ye nərigien mine ye rikin kirikianə. ¹¹ Piak minə mine nowinik minə, yakamni-pre məkneikin meinai yorwok tiksın kape pian e Kloe kwənhani-əsaħ-pə ta iran mə kimiə nakasotgoh pik. ¹² Nıprai nəgkiarien yame yakamni ror məkneikin: Kimiə tiksın kamhani mhamə, “Kimawə yakamhakwasig kın Pol,” mərig tiksın kamhani mhamə, “Kimawə yakamhakwasig kın kwən a Apolos,” kini tiksın kamhani mhamə, “Kimawə yakamhakwasig kın Pita,” kini tiksın kamhani mhamə, “Kimawə yakamhakwasig əmə kın Kristo.”* ¹³ ?Rikimiə raməsik mə ta mə nakharkun niseikus-eikusien məkneikin kuwəhən kape Kristo, uə? ?Nakha mə ta mə yo e Pol yimnəker ye nai kamarkwao kın tuk əmiə uə? Nıkam, pa rimə kimmor baptaes irəmiə ye nhagik. ¹⁴ Yo yakamni vi vi Kughen meinai yimipəh norien baptaes irəmiə kirik; mərig yimnor baptaes əmə ye kwəə mir a Krispas mine Gaeas. ¹⁵ Rikik ragien məknakin meinai yermamə kirik to ripəh niniyen mə kimmor baptaes iran ye nhagik. ¹⁶ !Ah! Yimnəru-kın, yimnor baptaes min ye Stefanas mine kafan minə. Mərig yaknəru-kın ta mə yimnor baptaes ye kimiə kirik min uə nıkam. ¹⁷ Nıprai nəgkiarien minə e ramni mimə Kristo rimipəh nher-pəyen kın yo mə jakor əmə baptaes ye narmamə, mərig rimnher-pə kın yo mə jakni-ərhav nəvsaoyen huvə. Kini jakpəh nini-ərhav-əmə-yen nirkunien kape yermamə meinai yakpəh norkeikeiyen mə tukor əruvəruvə nəvsaoyen kın nimhəyen kape Yesu Kristo ye nai kamarkwao kın.

Kristo rimmor əpu nirkunien mine nəsaninien kape Kughen

¹⁸ Ror məkneikin meinai narmamə yamə mine kasəri-pən swatuk yame ramvən ye nap ehua, rikiriə raməsik mə nəvsaoyen kın nimhəyen kape Yesu Kristo in nəgkiarien ətəwao. Mərig kitawə e yame Kughen rimivəh miragh ətawə, rikitawə raməsik mə nəvsaoyen e ramhajoun-pən nəsaninien kape Kughen ¹⁹ meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə, “Yo jakoriah əgkap nirkunien kape narmamə yamə mine kharkun pik nar;

kini mətapig kın nirkunien kape narmamə yame nirkunien kapəriə rehua.” (Aes 29:14)

²⁰ ?Narmamə yamə mine kharkun nar iriə hiə? ?Nəmhajoun kape loa iriə hiə? ? Narmamə yame kharkun huvə swatuk kape nəgkiarien iriə hiə? Kharkək, meinai Kughen rimmor nirkunien kape tokrei tanə rimauə ye nətəwaoyen. ²¹ Ror məkneikin meinai ye nirkunien kape Kughen, rimmor mə narmamə kape tokrei tanə e tukhapəh nharkunien In ye nərigien kapəriə. Mərig Kughen rimmor mə nəgkiarien kapətawə yame narmamə kape tokrei tanə kamhani mhamə in nəgkiarien ətəwao, tukrivəh miragh narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien iran. ²² Nəmə Isrel kamhani əmə nəfakisien tukmə kisəm nımtətien kirik kape Kughen; kini narminə Gris kamhani əmə nəfrakisien ye nəgkiarien yame in raməri-pən kapəriə nirkunien. ²³ Kini nipig kitawə kamhani-ərhav nimhəyen kape Yesu Kristo ye nai kamarkwao kın, nəgkiarien kapətawə in rəmhen kın kapier ye swatuk yame ramor nəmə Isrel kisapitəter iran, kini nəmə Gris khamə in nəgkiarien ətəwao. ²⁴ Mərig narmamə yame Kughen rimmokrən kın əriə, nar apnapig mə iriə nəmə Isrel uə nəmə Gris, kamhani mhamə Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo ramhajoun mə nirkunien mine nəsaninien kape Kughen rehua, meinai In rimnher-pə kın Kristo. ²⁵ Ror məkneikin meinai norien kape Kughen yame narmamə kape tokrei tanə kisəm-pən mə in norien ətəwao əmə, nirkunien rarə iran rapita nirkunien kape narmamə. Mine norien

1:10: Fil 2:2 * 1:12: Swatuk pisin kirik tuk nukreikinien nəgkiarien ye v. 12 in e: Kimiə tiksın kamhani mhamə, “Kimawə yakamhakwasig kın Pol,” mərig tiksın kamhani mhamə, “Kimawə yakamhakwasig kın kwən a Apolos,” kini tiksın kamhani mhamə, “Kimawə yakamhakwasig kın Pita,”. Mərig səm-ru, yo, yakamkwasig əmə kın Kristo. 1:12: Wok 18:24-28; 1 Kor 3:4 1:14: Wok 18:8; Rom 16:23 1:16: 1 Kor 16:15 1:18: Rom 1:16 1:20: Job 12:17; Aes 19:12; 33:18; 44:25 1:21: Mat 11:25 1:23: Rom 9:32; 1 Kor 2:14 1:24: Kol 2:3

kape Kughen yame narmamə kape tokrei tanə kisəm-pən mə nəsaninien kafan rikək, kafan nəsaninien rehuə pik rapita nəsaninien kape narmamə.

²⁶ Piak minə mine nowinik minə, rikimiə tukraməkeikei maməsik mə kimiə narmamə hawor minə nipig Kughen rimnokran kin əmiə. Kimiə khapsaah, narmamə kape tokrei tanə kimisəm əmiə khamə nakhapəh nharkun-huvəyen nar kirik; kini mhapəh nhavəhyen nəsaninien; kini pəh nien mə kimiə nipnəti nəmasur minə tiksın. ²⁷ Mərig Kughen rimirpen narmamə yame narmamə kape tokrei tanə kamhani mhamə kaseno-eno mə tukror auris əriə yamə mine khamə ta mə kharkun nar; kini mirpen narmamə yame kapəriə nəsaninien rikək ye tokrei tanə e mə tukror auris narmamə yamə mine kapəriə nəsaninien rehuə ye tokrei tanə. ²⁸ In rimirpen narmamə tiksın yame narmamə kape tokrei tanə kasəm-pən əriə mə iriə narmamə apnapig əmə, mirpen narmamə yamə mine narmamə kape tokrei tanə khapəh nisorkəikei-pikien əriə. Rimirpen narmamə tiksın yame narmamə kasəm-pən əriə mə iriə narmamə apnapig əmə tiksın, mə tukror narimnar tiksın yame narmamə kape tokrei tanə kasəm mə iriə nar huvə tiksın, tukhauə misor nar apnapig kin. ²⁹ Rimnor məknakin mə narmamə to khapəh nisəgkiar-ausitien ye nimri Kughen. ³⁰ Kimiə nimnhauə kirikianə kimiə Yesu Kristo rəri-pən nərigien kape Kughen. Kini Kristo rimauə rəmhen kin nuknei nirkunien kapətawə. Ye norien yame Kristo rimnor, Kughen rimnor ətawə kisatuatuk ye nimrin, kini mətu karin ətawə mə kafan minə, kini mivəh miragh ətawə. ³¹ Ror məkneikin, tukrəmhen əmə kin nəgkiarrien yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini mimə,
“Yermamə yame raməgkiar ausit, pəh tukrəgkiar ausit əmə tuk nar yame Kughen
Yermaru rimnor kimin.” (Jer 9:24)

2

¹ Piak minə mine nowinik minə. Nipig yimauə tuk əmiə, yimini-ərhav nəgkiarrien kape Kughen.* Mərig yimipəh nini-ərhavyen ye nəgkiarrien ausit, uə ye norien yame narmamə kape tokrei tanə kamhani mhamə ramor əpu nirkunien kape yermamə. ² Nipig yimnamarə kitawə-m kimiə, rikik rimnəsik mimə jakpəh niniərhav-pre-yen nar kirik, mərig yimini-ərhav-pre əmə Yesu Kristo tuk əmiə, mine kafan nimhəyen ye nai kamarkwao kin. ³ Nipig yimauə tuk əmiə, kafak nəsaninien rikək, kini yimigin, mamətəmnimin. ⁴ Kini nipig yimini-ərhav kafak nəgkiarrien ye nəvsaoyen huvə, yimipəh niniyen ye nirkunien kape yermamə, mine ye nivəhsi-pən-vəhsi-pəniyen kimi əmiə tuk niviyen nərigien kapəmiə. Mərig nipig yimnəgkiar nimisəm nəsaninien kape Nanmin kape Kughen. ⁵ Yimnor məknakin mə nhatətəyen kapəmiə tukripəh nərər-əməyen ye nirkunien kape narmamə, mərig tukrərer ye nəsaninien kape Kughen.

Nanmin kape Kughen ramor əpu Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo kimi ətawə

⁶ Mərig in nəfrakisien mə kimawə yakamhani-ərhav nəgkiarrien kape nirkunien kimi narmamə yamə mine rikiriə ruəmruə, mərig pəh nien mə nirkunien kape narmamə taktakun mine, uə kape narmamə yamə mine kasarmaru irətawə e towei mine, yame tuk nipig kirik, iriə tukhauə narmamə apnapig əmə. ⁷ Nikam. Kimawə yaksəgkiar ye nirkunien kape Kughen yame in apa kupan rimnaməmir məniwən, meinai narmamə kinnhapəh nharkunien; kini Kughen rimini apa kupan kupan əgkəp mə nirkunien e In tukruə mivəhsi-pə nihuvəyen kimi ətawə. ⁸ Narmamə yamə mine kasarmaru ye tokrei tanə e taktakun mine kwəseinein nərigien e kape Kughen, mərig to iriə kipiharkun, to kipihapəh nisəsik-pəniyen Yermaru kapətawə ye nai kamarkwao kin, yame In nuknei nihuvəyen minə fam. ⁹ Mərig Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,
“Narmamə khapəh hanə nisəmien,
kini mhapəh hanə nisərigien,
Kini mhapəh hanə nharkunien

1:25: 2 Kor 13:4 1:26: Mat 11:25; Jem 2:5 1:29: Efes 2:9 1:30: Jer 23:5-6 * 2:1: Kopi akwas tiksın kape Niutestamen khamə, “Yimini-ərhav nəgkiarrien kape Kughen yame in apa kupan rimmerkwaig.” 2:3: Wok 18:9; 2 Kor 10:1 2:4: 1 Tes 1:5

naha nhagin yame Kughen rimnor apnəpeinə iran kape narmamə yamə mine kasorkeikei In.” (Aes 64:4)

¹⁰ Mərig Kughen rimnor əpu nərigien a kafan kimi ətawə ye Nanmin Kafan. Kini Nanmin Kafan rirkun narimnar m-fam, kini mirkun min narimnar kape Kughen yame narmamə kharəh nharkunien. ¹¹ Ror məknakin meinai narimnar yame yermamə ramətərig kin, in əmə in rirkun; yermamə kirik rirəh min nirkunien. Kini ye norien kirikianə əmə min, narimnar yame Kughen ramərig, Nanmin Kafan pisin əmə In rirkun. ¹² Pəh nien mə Kughen rimivəhsi-pə nətərigien kape narmamə kape tokrei tanə kimi ətawə, mərig rimivəh-si-pə Nanmin yame ramsi-pən tukun, mə kitawə tukharkun naha nhagin yame Kughen rimivəhsi-pə apnapig əmə kimi ətawə. ¹³ In e nəvsaoyen huvə yame kimawə yakamhani, kini nirkunien kape narmamə rirəh nhajounien əmawə kin nəgkarien e; mərig Nanmin kape Kughen ramhajoun əmawə. Kini yakamhani-ərhav nəgkarien əfrakis kape Nanmin kape Kughen ye nəgkarien yamə mine kamhasi-pən tukun.

¹⁴ Yermamə yame Nanmin kape Kughen rikək iran, to rirəh nivəhyen narimnar yame Nanmin kape Kughen ramhajoun ətawə kin, meinai raməm məknakin mə narimnar a nirkunien rikək tuk əriə. Kini to rirəh nirkunien narimnar yame Kughen ramhajoun ətawə kin meinai Nanmin kape Kughen əmə rirkun nasituyen ye narmamə tuk nirkunien narimnar kape Kughen. ¹⁵ Kitawə yamə mine kamhavəh Nanmin kape Kughen kharkun nisəkirien norien minə; mərig narmamə apnapig minə kiseinein nəkir-əmhenien norien kapətawə ¹⁶ meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,

“Yermamə rikək yame ruirkun ta nətərigien kape Kughen Yermaru mirkun nhajounien In kin nar kirik.”

(Aes 40:13)

Mərig kitawə kwənhavəh ta nirkunien kape Yesu Kristo.

3

Pol rimə tukharəh niseikusien kuwhen kape niməhuak

¹ Piak minə mine nowinik minə. Nipig yimnamarə kitawə-m kimia, yimipəh nəgkarien kimi əmia rəmhen kin yame yakaməgkiar kimi narmamə yamə mine kharkun narimnar kape Kughen. Mərig yimnəgkiar kimi əmia rəmhen kin yame yakaməgkiar kimi narmamə kape tokrei tanə, meinai kimia nimnhavəh pə pə əmə Yesu Kristo ye nimraghien kapəmia. ² Nipig yimnhajoun əmia, rəmhen əmə mə yakhavəhsi-pre nah kimi əmia, mipəh nivəhsi-preyen nəviginiən skai kimi əmia. Meinai kimia nimnhapəh nisəmhenien tuk nəniən nəviginiən skai. Kini taktakun ai, nakharəh hanə nisəmhenien tuk nəniən, ³ meinai norien kapəmia rəmhen əmə kin norien kape narmamə kape tokrei tanə. Meinai kimia nakasor jalus, masotgoh kimi əmia minə ramhajoun-pən mə norien kapəmia rəmhen kin norien kape narmamə kape tokrei tanə. Naksəmhen kin narmamə apnapig əmə. ⁴ Kimia kirik ramni mə, “Yo yermamə kape Pol,” kini kirik ramni mə, “Yo yermamə kape kwən a Apolos,” ramhajoun-pən mə norien kapəmia in rəmhen əmə kin narmamə kape tokrei tanə.

⁵ Taksəm-ru. ?Apolos in pa? ?Kini yo pa? Kimru yakwəmhen əmə kin yorwok mir kape Kughen, yimiwasitu irəmia tuk nhatətəyen ye Yesu Kristo. Kimru yimiwor əmə wok yame Yermaru kapətawə rimivəhsi-pə pisin pisin kimi əmru mə jakwor. ⁶ Rəmhen kin yame yo yimisuv kweru nai, kini Apolos in raməkwi-əkwi kin nu, mərig Kughen In ramor ramhaktə. ⁷ Ror məkneikin mə yermamə yame ramsuv kweru nai, uə yermamə yame raməkwi-əkwi, in nar apnapig əmə; mərig Kughen pisin əmə ramor narimnar kamhamragh mamhakuə. ⁸ Yermamə yame ramsuv, mine yame raməkwi, kiravən əmə tuk nar kirikianə əmə. Kini Kughen tukraməkeikei mərok əriu ye wok pisin pisin kapəriu. ⁹ Kimru yorwok mir kape Kughen. Kini kimia naksəmhen əmə kin nəsimien kape Kughen, uə nimə kape Kughen.

3:2: Hib 5:12-13; 1 Pita 2:2

3:3: 1 Kor 1:10-11

3:4: 1 Kor 1:12

3:6: Wok 18:4,11,27-28

3:9: Mat 16:27;

Efes 2:20-22

¹⁰ Ye nihuvøyen yame Kughen rimnautə-pə kin kimi yo, yimivhirəkin huvə nihu nimə rəmhen kin yermamə yame rirkun huvə nivhirəkinien nimə. Kini narmamə tiksın khauə mharpin min nimə rhaktə. Mərig iriə m-fam tukasəkeikei misəm huvə wok kapəriə kape nivhirəkinien nimə, ¹¹ meinai to yermamə kirik rirəh nivhirəkinien nihu nimə kirik min yame ror pisin ye nihu nimə yame kwəvhirəkin ta, yame in e Yesu Kristo. ¹² Narmamə tiksın kamhahirəkin nimə mharpin-pən yame kwəvhirəkin ta, mhahirəkin kin narimnar yame tukraməmır rerin, rəmhen kin gol mine silva mine kapier yame nimir rhaktə. Kini narmamə tiksın kamhahirəkin əmə narimnar yame raməmır kape nipig kwakwə əmə rəmhen kin nai mine nuwig mine nimar nikien. ¹³ Kini tuk nipig kirik narmamə tukpisəm wok kapəriə mipiharkun, meinai nipig Yesu tukripirerig-pə min iran, kapəriə wok tukhauə ye nikhakien. Kughen tukripiəkir əmhen wok minə kapəriə rəmhen kin yame kivəhsi-pən gol ye nap mə tukrhajoun mə rhuvə uə raha. ¹⁴ Narmamə yamə mine Kughen raməm mə wok kapəriə rhuvə, rəmhen kin yame nap rirəh nəsien nimə kapəriə, tukhavəh kapəriə nərək. ¹⁵ Mərig narmamə yamə mine Kughen raməm mə wok kapəriə rahas, rəmhen kin yame nap rimməs kapəriə nimə, narimnar fam rimirkək. Kughen tukrivəh miragh əriə, mərig tuksəmhen əmə kin yermamə yame rəmap ta kin nimə yame nap raməs.

¹⁶ ?Nakharkun uə nikam, mə kimiə nimə kape Kughen, kini Nanmin kape Kughen ramarə irəmiə? ¹⁷ Tukmə yermamə kirik ramoriah nimə kape Kughen, kini Kughen tukroriah min in, meinai nimə kape Kughen, in ramərhakə. Kini kimiə nimə e kape Kughen.

¹⁸ Yermamə yame rikin raməsik mə in rirkun pik nar, tukramərig huvə in tamə reikuə atuk iran. Tukmə rimə tukrirkun nar əfrakis, tukraməkeikei mivəh nirkunien e yame narmamə kape tokrei tanə kamhani mə nirkunien rikək iran. ¹⁹ Ror məkneikin meinai nirkunien kape narmamə kape tokrei tanə, Kughen raməm-pən mə in nətəwaoyen əmə. Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Narmamə yamə mine kharkun pik nar, kasor norien yame riko iko,
mərig Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi əriə.”

(Job 5:13)

²⁰ Kini mamni min mimə,

“Kughen Yermaru rirkun mə nətərigien kape narmamə yamə mine kharkun nar, in nar apnapig əmə.”

(Sam 94:11)

²¹ !Kini takharəh nhavəhsi-haktə-min-ien nəmehuə minə kape niməhuak! Meinai Kughen rimivəhsi-pre narimnar fam kimi əmiə mə tukrasitu irəmiə. ²² In rimivəhsi-pre nəmehuə minə kapəmiə rəmhen kin yo, Pol, mine Apolos, mine Pita, mə jaksasitu irəmiə. Mivəhsi-pre fam narimnar ye tokrei tanə mə tukrasitu irəmiə. Nar apnapig mə nakwənhamragh uə nakwənhamhə, uə nar yame ruatərhav ai taktakun uə yame tukripitərhav tuk nipig kirik, Kughen ravəhsi-pre fam narimnar mə tukrasitu irəmiə.

²³ Kini kimiə kape Kristo, kini Kristo in kape Kughen.

4

Nəməhuak minə Korin kamhavəh-si haktə atuk əriə minə tuk norien kape Kughen yame kasor

¹ Ror məknakin mə narmamə tukasəkeikei mhavəh əmawə rəmhen kin yorwok minə kape Kristo yame Kughen rimnərəhu-pə ye kwermimawə mə kimawə jaksor əpu nərigien kape Kughen yame rimnerkwaig kupan. ² Kini narmamə yame kasarha tuk narimnar kape yemehuə kirik tukasəkeikei masor huvə wok kapəriə mə nipig yamehuə kapəriə tukruə iran məm kapəriə wok, mirkun niniyen nəfrakisien irəriə. ³ Mərig tukmə kimiə uə narmamə pisin minə khamə tuksəm əmhen wok kafak, in nar apnapig əmə. Kini yo atuk to yakpəh nəm-əmhenien kafak wok. ⁴ Kafak wok, yakaməm mə ratuatuk əmə. Mərig nar a rirəh nhajoun-pənien mə yo yakatuatuk. Yermaru əmə in rirkun nəm-əmhenien

kafak wok. ⁵ Ror məknakin, takhapəh nis-haimirenien nəkirien narmamə, mamhawhin əmə nīpig Yesu Yermaru tukruə iran. In tukrəhi-pə narimnar yamə mine kaserkwaig ye nəpignəpien tukruə ye nīkakiēn; kini mini-ərhav naha nhagin yame ramswiin yerki narmamə. Ye nīpig a Kughen tukrəgnəgin narmamə kirikianə kirikianə tuk narimnar yame kimisor.

⁶ Piak minə mine nowinik minə. Yakaməgkiar ye nīkarin kapəmru Apolos mə takhavəh nīrkunien ikin mhawhai əmiə iran. Kini tukmə nakhavəh nīprai nəgkiariēn minə e, takasəkeikei misor əmə nəgkiariēn yamə mine kwərai ta, mhapəh nhavəhsi-haktəyen narmamə tiksīn mə iriə kishaktə pik, mhapəh nhavəhsi-əhuyen tiksīn. ⁷ ?Rhawor e nakhamə ta mə kimiə nakshaktə rapita fam narmamə? Nīrkunien minə fam yame nakhavəh misasitu kin ye narmamə, Kughen pīsīn əmə rīmivəhsi-pre kimi əmiə. ?Mərig rhawor e nakasəgkiar ausit mhamə kimiə atuk naksor narimnar minə e?

⁸ Kimiə nakhamə ta mə nakwənhavəh fam ta nīrkunien tuk Kughen. Nakhamə ta mə nakhapəh nisakwəkwəyen kin nar kirik yame ramsi-pən tuk Kughen. Nakhamə ta mə nakwənhavəh ta nehuəyen ye narmaruyen kape Kughen, mhamə kimiə naksehūə misapita əmawə. Ripi mə nakpihavəh ta nīrkunien məknēnkin, kini kitawə-m kimiə kīpihavəh ta nehuəyen e, rīpihuvə. ⁹ Mərig rīpəh norien məknēn. Kimawə aposol minə kimawə ye tanə əmə, rəmhen kin yermamə kirik yame ravəh narpīnien məkneikin mə tukhopni in apa rusərhav ikin. Narmamə minə fam ye tokrei tanə mine agelo minə ye neai kasəm əmawə mə nīmraghiēn kapəmawə tukrhawor pən iran mine. ¹⁰ Narmamə kisərig mə kimawə yamə mine yakasofugin-pən tuk Yesu Kristo, yaksətəwao. Mərig kimiə nakhamə ta mə nakharkun nar. Kapəmawə nəsaninien rikək, mərig kimiə nakhamə ta mə nəsaninien kapəmiə rarə. Narmamə khapəh nhasiaiēn əmawə, mərig kamhasiai əmiə. ¹¹ In e nəfrakisien muə meriaji-pə taktakun mine, nīkumhə raməs əmawə; kini yaksəkwəkwə, kini yakamhavən ye neipən mətīt, narmamə kamhauh əmawə, kini kapəmawə nimə rikək. ¹² Kimawə atuk əmə yakasor pik wok ye kwermimawə. Nīpig kini-hah əmawə, mərig kimawə yakasəhuak kimi Kughen mə tukrivəhsi-pən nihuvəyen kimi əriə. Nīpig narmamə kasor ahas-pə kimi əmawə, mərig kimawə yaksapnapig əmə. ¹³ Nīpig narmamə kamhani hah əmawə, mərig kimawə yaksəgkiar huvə əmə kimi əriə. Meriaji-pə taktakun mine, narmamə kasəm əmawə khamə kimawə yaksaha misəmhen əmə kin nəmkimikien kape tokrei tanə.

Tukasəkeikei misəri-pən norien kape Pol

¹⁴ Pəh nien mə yakamrai nəgkiariēn minə e mə jakor əmiə naksauris; mərig yakamrai nəgkiariēn minə e mə jaksig əmiə, meinai kimiə kafak kwajikovə yame minə yakorkeikei pik əmiə. ¹⁵ Kapəmiə nəmhajoun rīpsaah yamə mine kashajoun əmiə kin Kristo. Kini rīpimə kapəmiə tatə karin minə ten taosen kisasitu irəmiə ye nhatətəyen kapəmiə ye Kristo, mərig kapəmiə tatə atuatur kirikianə əmə, in e yo, meinai yimnhajoun swatuk kape nīmraghiēn rerin kimi əmiə nīpig yīmauə rəmhen kin aposol kirik kape Yesu Kristo mini-ərhav-pre nəvsaoyen huvə tuk əmiə. ¹⁶ Ror pən, yakamaiyoh skai əmiə mə taksəri-pən kafak norien minə. ¹⁷ Ye norien e, yakamher-pre kin Timoti e yame yakorkeikei pik in rəmhen kin kafak kwajikovə atuatur. In ramhatətə tim tim ye Yesu Yermaru. In tukrhajoun min əmiə kin norien yame yo yimnəri-pən ye nīmraghiēn vi yame rimasi-pən tuk Yesu Kristo. Norien a yame yakamhajoun narmamə kin ye niməhuak minə fam, apa ikin minə fam.

¹⁸ Kimiə minə tiksīn nakasausit, mhamə ta mə to yakpəh nīrerig-preyen tuk əmiə mətəpig kin norien has kapəmiə. ¹⁹ Mərig pəh nien mə tuktu, yakaməkeikei murə min məm əmiə, tukmə Yermaru rorkeikei. Mə jakərig-ru nəgkiar-ausit-ien yame kamhani, mə jakəm-ru mə kamhavəh əfrakis nəsaninien uə nīkam. ²⁰ Meinai narmamə yame Kughen ramarmaru irəriə, pəh nien mə iriə narmamə kape nəgkiariēn əmə; mərig iriə

kamhavəh nəsaninien kape Kughen ye nimiraghien kapəriä. ²¹ ?Kini naksorkeikei naha? ?Mə jakurə məm əmiä yakuh əmiä? ?Uə jakurə məm əmiä masitu irəmiä ye norien huvə, meinai yakorkeikei əmiä?

5

Tukmə yeməhuak kirik ramapir apnapəg pin tuk nipiraovin, tukaməkeikei kher yerhav kin

¹ Kimnəvsao kin kimi yo kimə yermamə kirik yerkimia rimməkrəh kin piraovin kirik, mamor ye norien hah kirik yame rapita norien kape narmamə yame khapəh nisəhuakien. In e rimməkrəh kin pian vi kape kafan tatə. ² !Mərig kimia naksausit mhamə niməhuak kapəmiä in rhuvə rapita! Rhuvə pik mə taksərig raha tuk təvhagə has yame yermamə a ramor, misher ye rhav kin ye niməhuak kapəmiä. ³ Nar apnapig yakpəh nəmirien kitawə-m kimia, mərig nətərigien kapətawə kirikianə əmə, rəmhen kin yame yakamarə kitawə-m kimia. Kini yaknəkir ta yermamə a tuk norien has yame in rimmor. ⁴ Nipig takhauə kirikianə ye nhag Yesu Kristo Yermaru kapətawə, nərigien kafak mine kapəmiä kirikianə əmə. Nipig a in a, nəsaninien kape Yesu Yermaru tukraməmür irəmiä, ⁵ kini nipig a in a takseighan-pən kin kwən a ye kwermi Setan mə tukroriah nipran, kini rarar ye nərigien kafan, pəh Yesu Yermaru tukrivəh miragh in nipig In tukruə min ye Nipig Kwasig.

⁶⁻⁷ Naksausit mhamə ta mə nakwəsəusik-əusik ye nhatətəyen kapəmiä, mərig nakseighan kin kwən a ruvrə naksəhuak kwis. Nar e ripəh nəmhenien. Yis rəkəskəh əmə ramher flaoa piəpiə raməsiis. Ye norien kirikianə əmə min, yermamə yame ramor təvhagə has tukroriah niməhuak piəpiə. Ye nipig kape Pasova kimawə nəmə Isrel yaksarakikin bred yame yis raməmür iran, masor lafet kin bred yame yis rikək iran. Ye norien kirikianə əmə min, taksher yerhav kin yor təvhagə has minə ye kuwhen kapəmiä, mə təvhagə has tukrirkək ye kuwhen kapəmiä. Taksor məknəkin pəh misatuatuk ye nimir Kughen, mərig yakirkun mə naksatuatuk meinai Kristo rimamhə rəmhen kin sakrefaes kape nivəh-miraghien ətawə, rəmhen kin sipsip yame nəmə Isrel kimnhauh ye nipig kape Pasova. ⁸ Pəh kasor lafet misagien iran ye nipig m-fam meinai Kughen rimirisin ətawə, rəmhen kin yame nəmə Isrel kasor lafet misagien meinai Kughen rimikir ərhav əriä apa Ijip apa kupan. Mərig ye nipig a in a kimnasor lafet kin bred yame yis rikək iran. Ye norien kirikianə əmə min, pəh narmamə yamə mine kasor təvhagə has uə kasor ramahas-pən tuk narmamə, pəh tukhatərhav ye kwhen kapətawə. Kini pəh narmamə ye kwhen kapətawə, pəh iriä in əmə in əmə tukasor norien huvə misəfrakis.

⁹ Yakwərai ta nəkwəkwə kirik kimi əmiä mimə takhapəh nisor-kwisien nar kimia narmamə yamə mine kasapir apnapig tuk nipiraovin. ¹⁰ Pa rimə yakamni-əhu əmiä mə takhapəh nisor-kwisien nar kimia narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien, nar apnapig mə norien kapəriä rahas rəmhen kin yame kasapir apnapig, masəptig kin nar, misəkrəh, maseikuə, masəhuak kimi nanmi nar. Narmamə khapsaah kisor məkneikin, tukmə nipig kitawə kisarə hanə ye tokrei tanə, to khapəh nisaptayen ye yor təvhagə has minə a. ¹¹ Mərig niprai nəkwəkwə yame yimirai kimi əmiä mimə takhapəh nisəriwəkwis-ien kimia yermamə yame ramni mə in yeməhuak kirik, mərig raməkrəh kin piraovin, uə raməptig kin nar, uə raməhuak kimi nanmi nar, uə ramni hah narmamə, uə ramapis kin ninimien ye nipig m-fam, uə rameikuə tuk nəkrəhyen. Takhapəh nisor-kwisien nar kimia miriä, kini mhapəh nisəvigin-kwisien kimia miriä. ¹² Pəh nien mə in kafak wok mə jakvəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien. Mərig in wok kapəmiä mə takhavəhsi-pən narpinien kimi nəməhuak yamə mine kasor təvhagə has minə e. ¹³ Kughen tukrəm əmhen narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien, mərig Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,

4:20: 1 Kor 2:4
5:3:7; 1 Pita 1:19

5:1: Lev 18:7-8; Dut 22:30
5:8: Dut 16:3

5:3: Kol 2:5
5:11: 2 Tes 3:6; Taet 3:10

5:5: 1 Tim 1:20

5:6-7: Kal 5:9

5:6-7: Aes

“Sher yerhav kin yor tævhagə has minə ye kwhen kapəmiə.” (Dut 17:7; 19:19; 21:21; 22:21, 24; 24:7)

6

Nəməhuak minə to khapəh nisərip-ərhavyen əriə minə ye kot tuk notgohyen kapəriə

¹ Tukmə nīpīg yermamə kiraru ye kwhen kapəmiə kawhek əriu minə, ror naurisien mə tukravəh nərigien kapəriu miravən ye kot, ikin narmamə yame khapəh nisəhuakien tuksəm əmhen timəht kape narmamə ikin. Mərig pəh niməhuak in tukraməkeiki məm əmhen nərigien kapəriu. ² !Nakharkun mə tuk Nīpīg Kwasig, kimiə nəməhuak minə taksəm əmhen nīmraghien kape narmamə yame khapəh nisəhuakien! Kini tukmə taksəm əmhen narmamə kape tokrei tanə, ?rhawor e rikimiə raməsik mə nakhapəh nisəmhenien tuk nisəm-əmhenien kapəmiə mus mus minə? ³ !Nakharkun mə ye Nīpīg Kwasig taksəm əmhen norien kape agelo minə! Kini narimnar ye nīmraghien kape tokrei tanə e, iriə rimar əmə tuk nəm-əmhenien. ⁴ Kini ror məkneikin mə tukmə nakasotgoh tuk nətərigien minə tiksın, ?rhawor e nakamhavən ye kot mə narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien tuksəm timəht kapəmiə? Nəməhuak minə khapəh nhasiai-pikien namehuə kape kot meinai khapəh nisəmhenien tuk nəm-əmhenien nərigien kape nəməhuak minə. ⁵ Yakamni məkneikin mə taksərig misauris tukun. ?Mə rhawor? ?Yermamə kirik yerkimia rirkək tuk nərəhu-huvəyen timəht kape nəməhuak minə, uə nikam? ⁶ Mərig nakhapəh nisorien məkneikin. Kimiə nəməhuak minə nakamhavən ye kot mə narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien tuksəm əmhen notgohyen kapəmiə minə.

⁷ Kimiə nakhavən ye kot mə tukəm əmhen kapəmiə tigoh. Nar e in e ramhajoun-pən mə nimisəviəkiə ye swatuk kape Kughen ye nīmraghien kapəmiə. ?Rhawor? Tukmə kwən kirik ramor-ahas-pre kimik, rhuvə mə takəru-kin əmə. Tukmə rameikuə iram mə tukrəkrəh, rhuvə mə takərukın məpəh. ⁸ Mərig nakhapəh nisorien məkneikin. Kimiə nəməhuak pawk minə, nakaseikuə irəmiə minə tuk nəkrəhyen, masor-ahas-pən tuk əmiə minə.

⁹ ?Nakharkun uə nikam mə yor tævhagə has minə to khapəh nhavəniən apa ikin Kughen ramarmaru ikin, yame rimirpen mə tukrivəhsi-pən kimi kafan kwajikovə minə? Takhapəh nhaniyen nəfrakisien ye neikuəyen. In e nəfrakisien mə narmamə yamə mine kasapir apnapig, mine yamə mine kasəhuak kimi nanmi nar minə, mine yamə mine kasəkrəh kin piraovin, mine narman yamə mine kamhakir atuk əriə minə, ¹⁰ mine yəkrəh minə, mine narmamə yamə mine kasəptig kin nar, mine yame mine kisapis kin ninimien, mine yamə mine kamhani hah nhag yermamə, mine yamə mine kaseikuə tuk nəkrəhyen kimi narmamə to khapəh nhavəniən apa ye rao ye neai, yame rimirpen mə tukrivəhsi-pən kimi kafan kwajikovə minə. ¹¹ Kini kimiə minə tiksın nimisor məknakin apa kupan. Mərig Nanmin kape Kughen kapətawə rimməspir əmiə, mətu-karin əmiə mə kafan minə, mə kimiə taksatuatuk ye nimirn meinai nakamhani nəfrakisien ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

Norien kape nəkrəhyen kin piraovin in tævhagə has

¹² Narmamə tiksın kamhani məkneikin mhamə, “Narimnar fam, rhuvə mə tukor.”* Mərig yo yakamni mə pəh nien mə narimnar fam kisasitu irətawə. Mərig narmamə tiksın kamhani mhamə, “Narimnar fam rhuvə mə tukor.” Mərig to yakpəh neighanien kin mə narimnar minə en tuksarmaru ye nīmraghien kafak. ¹³ Narmamə tiksın kamhani nuhpikinien ye norien kape nikirien nīpiraovin mhamə, “Nəviginiən in rhuvə tuk tip jir, kini tip jir rorkeiki nəviginiən.” Mərig sərig-ru, tuk Nīpīg Kwasig, Kughen tukror

6:2: Rev 20:4 6:10: Gal 5:19-21; Efes 5:5; Rev 22:15 6:11: Taet 3:3-7 * 6:12: Nəmhajoun eikuə minə tiksın a Korin kimnhani mhamə nīprai jir kape tokrei tanə əmə, Kughen rīpəh nəm-pəniən nahasien ye nīprai jir, kini rhuvə əmə mə tukasor naha nhagin yame nīprairiə rorkeiki mə tukror, rəmhen kin piraovin uə ninimien. Mərig Pol ramni mə Kughen ramehuə yerkitawə mine ye nīpraitawə. 6:12: 1 Kor 10:23

infamien irëriu. Kini pəh nien mə Kughen ravəhsi-pə nıpraitawə mə tukamhakir apis-apis ətawə minə. Mərig Kughen Yermaru rimivəhsi-pə nıpraitawə mə tukhasiai In kin, kini pəh Kughen Yermaru In tukrarmaru irətawə tukun. ¹⁴ Ye kafan nəsaninien, Kughen rimivəh miragh Yesu Yermaru ye nimhəyen kafan; kini In tukrivəh miragh min ətawə.

¹⁵ ?Kini nakharkun uə nikam mə nıpraitawə kape Kristo pisin əmə? ?Kini nakhamə ta mə rhuvə mə jakrəh nıprak yame in kirikianə iriu Yesu Kristo, kini mivən mor kirikianə kin kimi piraovin kape swatuk? !Nikam! To yakpəh norien məkneikin tuk nıpig kirik. ¹⁶ ?Kini nakharkun uə nikam mə yermamə yame ramvən iriu piraovin kape swatuk, iriu kirauə kirikianə əmə ye nıpran? Meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə, “Iriu tukrauə nıprairiu kirikianə əmə.” (*Jen 2:24*) ¹⁷ Mərig yermamə yame ramofugin-pən ye Yesu Yermaru, rımauə kirikianə iriu min ye nanmin.

¹⁸ Taksap ta mhavən isok tuk norien kape nivən-apnapigien tuk yermamə. Norien has pisin minə tiksın yame yermamə ramor, khapəh nisoriahyen nıpran. Mərig tukmə yermamə ramor təvhagə has ye piraovin ramoriah nıpran. ¹⁹ ?Nakharkun uə nikam mə nıpraimiə in nimə kirik kape Kughen yame Nanmin kape Kughen ramarə ikin; kini Kughen rimivəhsi-pre Nanmin kimi əmiə, mamarə irəmiə? Kini pəh nien mə kimiə kapəmiə atuk e kimiə ²⁰ meinai Kughen rivəh ta nımrımıə ye nərokien yame nımrın rhaktə. Ror məkneikin, hasiai Kughen ye norien minə kape nıpraimiə.

7

Norien kape narkurəkien

¹ Taktakun ai, jakhorpin nəgkiarın kapəmiə yame nimisher-pə kin kimi yo ye nəkwəkwə. Nəfrakis, tukmə yerman kirik rimə tukrəpəh əgkəp əmə nıkirien piraovin, rhuvə əmə. ² Mərig narmamə khapsaah mine nıpiraovin kamhavən apnapig tuk əriə minə; ror məkneikin mə rhuvə əmə mə yermamə tukraməkeikei mivəh atuk kafan piraovin, kini piraovin tukrivəh atuk min kafan yerman. ³ Yerman tukraməkeikei mamapir-pən tuk kafan piraovin tukmə piraovin rorkeikei, kini piraovin tukraməkeikei mamapir-pən tuk kafan yerman tukmə yerman rorkeikei. ⁴ Pəh nien mə piraovin ramarmaru atuk ye nıpran; mərig kafan yerman in tukrarmaru iran. Norien kirikianə rəmhen əmə ye yerman. In rapəh narmaru-atukien ye nıpran, mərig kafan piraovin ramarmaru iran. ⁵ Ripəh nəmhenien mə yerman uə piraovin tukriğin tuk nıpran, tukmə kirik rorkeikei. Mərig tukmə iriu kwis kweighan kin mirəmə tukrəpəh tuk nəhuakien, rhuvə əmə. Kwasig ikin, tukawəkeikei mirauə kirikianə, tamə Setan rivəhsi-pən vəhsi-pən kimi əriu. Yakamni məkneikin meinai kimiə fam nakhapəh nhaskaiyen. ⁶ Nəgkiarın e ripəh norien mə takasəkeikei masor mared; mərig yakaməhitə əmə ye swatuk tuk norien kape mared. ⁷ Mərig ye nərigien kafak yakorkeikei mə narmamə tukhapəh nisorien mared rəmhen kin yo. Mərig Kughen rimivəhsi-pə swatuk pisin pisin kimi ətawə kirikianə kirikianə, mor tiksın mə tukasor mared, tiksın tuksəriwək əmə.

⁸ Kini yakamni-pre tuk narmamə yamə mine kıpəh nisorien mared mine nıpiraovin yame kimhə tan kin əriə, rhuvə mə tuksəriwək əmə rəmhen kin yo. ⁹ Mərig tukmə kaseinein nisarmaruyen ye nıprairiə, rhuvə mə tukasəkeikei misarkurək pəh rikiriə tukripəh nəsik-pikien piraovin uə yerman.

¹⁰ Kimiə yamə mine nakwəsarkurək, yakamni-pre nəgkiarın e tuk əmiə. Mərig pəh nien mə kafak nəgkiarın, mərig kape Yesu Yermaru. Ramni mımə, “Piraovin tukripəh nəpəhyen kafan yerman.” (*Mat 5:32*) ¹¹ Mərig tukmə rəpəh in, pəh tukripəh nəri-pən-minien yerman pisin kirik; uə, tukmə rhawor, pəh tukrirerig-pən min tuk kafan yerman. Kini pəh yerman tukripəh nəpəhyen kafan piraovin.

¹² Kimiə yamə mine kapəmiə narman uə nıpiraovin khapəh nisəhuakien, in e kafak nəgkiarın, mərig pəh nien mə nəgkiarın kape Yesu Yermaru. Yakorkeikei mımə tukmə kimiə kirik, kafan piraovin ripəh nəhuakien, mərig rorkeikei mə iriu tukwarə, yerman

tukripəh nəpəhyen. ¹³ Kini tukmə kimia kirik, kafan yerman ripəh nəhuakien, mərig rorkeikei mə iriu tukwarə, piraovin tukripəh nəpəhyen. ¹⁴ Tukror məknakin meinai nipig piraovin kirik raməhuak, kini Kughen raməəhu karin min kafan yerman mə kape Kughen. Kini nipig yerman kirik raməhuak, kini Kughen raməəhu karin min kafan piraovin mə kape Kughen. To ripipəh norien məkneikin, to kapəmia kwajikovə minə, iriə kape tokrei tanə əmə. Ror məkneikin mə Kughen raməəhu karin iriə mə kafan minə, meinai rinəəhu-karin ta tatə mine mamə.

¹⁵ Mərig tukmə yame ripəh nəhuakien rorkeikei mə tukrəpəh kafan piraovin uə yerman yame raməhuak, seighaan əmə kin mə tukrəpəh. Yermamə yame raməhuak, yerman uə piraovin, Kughen ripəh nərkis-ofuginien əriə ye narkurəkien a. Kughen rimnokrən kin ətawə mə tuksarə mar ye nəmərinyen. ¹⁶ !Piraovin! Tukmə ror nimraghien atuaturə kafam tukror swaturə Kughen tukrivəh miragh kafam yerman. !Kini yerman! Tukmə ror nimraghien atuaturə kafam tukror swaturə Kughen tukrivəh miragh kafam piraovin.

¹⁷ Mərig in əmə e nipig Kughen rimnokrən kin əmia, nimnasarə ye narəyen pisin pisin yamə mine Kughen Yermaru rimnəəhu, kini rhuvə mə takasarə əmə məknenkin. In e kafak nəgkiarien yakaməəhu kimi niməhuak minə fam. ¹⁸ Tukmə yermamə kirik, kinnəsığ-pən ta in nipig Kughen rimnokrən kin in, pəh in tukripəh nerkwaigien tukun. Kini tukmə yermamə kirik, kipəh nəsigpənien in nipig Kughen rimnokrən kin in, pəh tukripəh nətəyen mə kavəh nao kimin. ¹⁹ In nar apnapig əmə tukmə kimivəh nao kimi yermamə kirik uə kipəh nivəhyen nao kimin. Nar keikei kapətawə yame tuksəri-pən nəgkiarien kape Kughen. ²⁰ Mərig nipig Kughen rimnokrən kin əmia, nimnasarə ye narəyen pisin pisin yamə mine Kughen Yermaru rimnəəhu, kini rhuvə mə takasarə əmə məknenkin. ²¹ ?Nipig Kughen rimnokrən kin ik, ik slef əmə kirik uə? Rikim tukripəh nəsik-pikien; mərig tukmə nakirkun nəri-pənien swaturə yame kamrisin slef minə iran, əri-pən. ²² Ror məkneikin meinai yermamə yame in slef əmə nipig Kughen Yermaru rimnokrən kin in, in ruauə yermamə yame Kughen rimirisin ta in. Kini yermamə yame pəh nien mə slef nipig Kughen Yermaru rimnokrən kin in, in ruauə slef kape Yesu Kristo. ²³ Kughen rivəh ta nimrimia ye nərokien yame nimrin rhaktə. Takhapəh min nisətəyen mə takhauə slef kape yermamə min kirik min. ²⁴ Piak minə mine nowinik minə. Nipig Kughen rimnokrən kin əmia, nimnisarə ye narəyen pisin pisin minə, kini rhuvə mə nakasarə əmə məknenkin kimia Kughen.

²⁵ In e nəgkiarien kirik kapəmia narmamə wi yamə mine khapəh hanə nisorien mared. Yakpəh nivəh-atuaturə natuakəmien kirik tuk Yesu Yermaru, mərig yakamni əmə ye nətərigien kafak. Mərig kimia nakwənharkun mə yakaməkir norien minə ye norien yame ratuaturə, meinai Yesu Yermaru rikin rehuə tuk yo mamasitu irak. ²⁶ Ye kafak nərigien yakorkeikei mə takasarə əmə məknenkin mamhavən, meinai nipig əutən minə kwənhauə. ²⁷ ?Rhawor? ?Naknarkurək ta? Takpəh narha-kinien swaturə tuk nəpəhyen kafam yermamə. ?Rhawor? ?Nakpəh norien mared? Takpəh narkutien tuk nikirien kafam kirik piraovin. ²⁸ Mərig tukmə nakvən markurək, pa rimə nakaməsik natuakəmien kirik. Kini tukmə piraovin wi kirik ramvən markurək, pa rimə raməsik natuakəmien kirik. Mərig narmamə yamə mine kwəsarkurək tuksarə ye nipig əutən ripsaah ye kapəriə narəyen. Kini yakorkeikei mə jakni-əhu əmia mə takhapəh nisarkurəkien tamə naksarə ye nipig əutən minə a.

²⁹ Piak minə mine nowinik minə, in e niprai nəgkiarien kafak. Nimraghien kapətawə ye tokrei tanə e ruəkwəwə. Ror məkneikin mə yermamə yame rinarkurək ta tukraməkeikei maməmnhawk tuk norien wok kape Yesu Yermaru rəmhen kin yame yermamə yame ripəh hanə narkurəkien rikun nəmnhawkien tuk norien wok kape Yesu Yermaru. ³⁰ Kini tukmə yermamə kirik rikin rəpou, rhuvə mə tukror əmə wok kape Kughen rəmhen kin yame rikin ripəh nəpouyen. Kini tukmə yermamə kirik rikin ragien, rhuvə mə tukror

7:15: Rom 14:19

7:16: 1 Pita 3:1

7:19: Rom 2:25; Kal 5:6; 6:15

7:22: Flm 16; 1 Pita 2:16

7:23: 1 Kor

6:20

wok kape Kughen rəmhen kin yame rikin tukrækəh tukun. Kini tukmə yermamə kirik raməvrə, rikin tukripəh nivəniēn tuk narimnar yame ravəh, mamor əmə wok kape Kughen. ³¹ Kini tukmə yermamə yame ramor bisnes ye tokrei tanə, tukraməkeikei mirkun mə kafan bisnes in nar apnapig əmə, meinai ye tokrei tanə e mine nihuvəyen kafan tikripirkək.

³² Yakorkeikei mə rikimiə tukripəh nəsik-pikien nar kirik kape tokrei tanə e. Ror pən, tukmə kwən kirik ripəh narkurəkien, rikin raməsik pik wok kape Yermaru mə tukrhawor-pən iran mine mor riki Yermaru ragien tuk wok yame in ramor. ³³ Mərig yermamə yame rimnarkurək, rikin raməsik pik əmə narimnar kape tokrei tanə mə tukrhawor pən iran mine mor piraovin kafan rikin ragien, ³⁴ kini kafan nərigien ramvən tuk nar kiraru: kafan piraovin mine wok kape Yesu Yermaru. Kini piraovin yame ripəh narkurəkien, uə piraovin wi, rikin raməsik pik wok kape Yermaru, mə tukrhawor pən iran mine kin nipran mine nərigien kafan ripəh nəmkəmikiēn ye nimir Kughen, mə in yermamə kape Kughen. Mərig piraovin yame rimnarkurək ta, in ramətərig pik tuk narimnar kape tokrei tanə mə tukrhawor mor kafan yerman rikin ragien.

³⁵ Yakamni-pre nəgkiariēn minə e tuk nivəhsi-haktəyen nərigien kapəmiə. Mərig pa rimə yakamni-əhu əmiə. Mərig yakorkeikei mə taksəri-pən swatuk kape nimraghien yame ratuatuk, kini rikimiə tukraməsik pik wok kape Yesu Yermaru.

³⁶ Mərig tukmə kirpen yerman kirik mine piraovin wi kirik tuk narkurəkien, kini yerman rimə tukriwhin pi pom piraovin, mərig taktakun ai rikin raməsik mə tukripəh niwhin-minien narkurəkien, meinai pian a rinaməpiəwharu, kini taktakun ai kwən a rikin rəsik mə rhuvə pəh karkurək-rə kapəriu. Rəmhen, kirarkun narkurəkien kapəriu, pa rimə kawəsik natuakəmien kirik. ³⁷ Kini tukmə kiraru min kaworkeikei mə tukwarkurək, mərig yerman rikin rimnəsik ta mə tukrəpəh narkurəkien, kini kipəh hanə nirpenien əriu mə tukwarkurək, kini kwən a ramarmaru ye nipran, kini rikin raməsik mə tukripəh nikirien pian a, in min a ramor norien atuatur. ³⁸ Ror məkneikin mə yermamə yame ramarkurək iriu pian wi, in ramor nar atuatur; kini mərig yerman kirik rimə tukrəpəh əgkəp-əmə nikirien piraovin, in ramor nar huvə rapita.

³⁹ Piraovin tukraməkeikei marə iriu kafan yerman ye nipig mifam; mərig tukmə kafan yerman rimhə, in rirkun narkurək-pəniēn ye yerman pisin min kirik yame in rorkeikei. Mərig nar kirikianə əmə, in tukraməkeikei markurək-pən ye kwən kirik yame raməhuak kimi Yesu Yermaru. ⁴⁰ Mərig ye kafak nətərigien, tukmə piraovin yame kimhə tan kin ripəh narkurək-minien, nar a rhuvə rapita yame kimini kimə in tukrarkurək. Kini rikik raməsik mə Nanmin kape Kughen raməmir irak mivəhsi-pə nəgkiariēn e kimi yo mə jakni.

8

Nəviginiēn yame kamor sakrefaes kin kimi nanmi nar minə
(Rom 14:1-23; 1 Kor 10:14-33)

¹ Kini taktakun ai jakəgkiar ye nəviginiēn yame kamor sakrefaes kin kimi nanmi nar. Kitawə kharkun mhamə, “Kitawə m-fam kamhavəh nirkunien.” “Nirkunien” in nar kirik yame ramor narmamə kasausit tukun, mərig in e norien kape norkeikeiyen yame ravəhsi-haktə nimraghien kape narmamə. ² Tukmə yermamə kirik rikin raməsik mə rirkun pik nar, mərig in ripəh hanə nirkunien nar kirik yame in tukripirkun. ³ Mərig yermamə yame rorkeikei Kughen, Kughen rirkun in.

⁴ ?Kini rhawor ye nəviginiēn yame kamor sakrefaes kin kimi nanmi nar minə? Kitawə kharkun mə nanmi nar in nar apnapig əmə kirik ye tokrei tanə; kini kughen kwəskwəh minə kharkək; mərig Kughen kirikianə əmə. ⁵ Kamni kimə, “kughen kwəskwəh minə” mine “yermaru kwəskwəh minə” khapsaah eikin e. In e neikuəyen əmə. Mərig nəfrakisien narmamə tiksın kasəhuak kimi əriə. Mərig nar apnapig kughen kwəskwəh

minə aikin, apa ye rao ye neai uə in e ye tokrei tanə, ⁶ mərig tuk ətawə, Kughen kirikianə əmə, in e Tatə Kughen. Narimnar m-fam ramsi-pən iran. Kini In ravəhsi-pə nimraghien kimi ətawə mə kitawə tuksor nəkwən. Kini Yermaru kirikianə əmə, in e Yesu Kristo. Kini Kughen rimnor swatuk kimin mə tukror narimnar fam ye neai mine ye tokrei tanə. Kini Kristo rimnor swatuk kimi ətawə mə kitawə tukhamragh.

⁷ Mərig pəh nien mə narmamə m-fam kharkun nəgkiarien e. In apa kupan, kimiə tiksın nimnasəhuak kimi nanmi nar minə ye nipiğ m-fam. Kini taktakun ai, nipiğ nakasən nusai nar yame kimnor sakrefaes kin kimi nanmi nar, rikimiə raməsik mə nakhasiai əfrakis kughen kwəskwəh minə a. Nhatətəyən kapəmiə rīpəh niskaiyen, kini nipiğ nakasən nusai nar yame kimnor sakrefaes kin kimi nanmi nar, nakamhagin mhata mə nakasor təvhagə has. ⁸ Mərig nəviginien to rīpəh norien ətawə khauə ipakə tuk Kughen. Tukmə kharəh nisəniyen nusai nar a, uə kisən nusan, nətərigien kape Kughen tuk ətawə rəmhen əmə.

⁹ Rhuvə əmə. Nakharkun nisəri-pəniyen naha swatuk yame naksorkeikei mə taksəri-pən. Mərig takharəh nisorien nar kirik mə in tukror mə yeməhuak kirik yame nhatətəyən kafan rīpəh niskaiyen tukrəm kini rətərig pik tukun kini mimir ye nhatətəyən kafan. ¹⁰ Yakamni məkneikin meinai tukmə kimiə yamə mine nakwənhavəh ta nirkunien e nakhavən ye nəkwai nimə kaməhuak kimi nanmi nar ikin minə a mə taksən nusai nar, kini yermamə kirik yame nhatətəyən kafan rīpəh niskaiyen raməm, ? rikin tukrhaw-əsik? Tamə naksən nusai nar, mhavi-pən kafan nətərigien, kini in min ramvən imə mən nusai nar yame kimnor sakrefaes kin kimi nanmi nar; kini kafan nərigien ror kiraru tukun. ¹¹ Ror məkneikin mə kimiə yamə mine nakwənharkun ta mə kughen kwəskwəh rirkək, naksor piaumiə yame Kristo rimamhə tukun, yame rikin rīpəh niskaiyen, rəpəh kafan nhatətəyən ye Kristo. ¹² Nipiğ naksor norien has e ye kimiə kirik, kini masoriah rikin yame rīpəh niskaiyen, masor min norien has ye Yesu Kristo. ¹³ Ror məkneikin mə tukmə nar kirik yame yakamən ramor piak ramimir ye kafan nhatətəyən, kini rhuvə mə jakpəh-nən-minien nəviginien a, mə in tukripəh min nimirien ye kafan nhatətəyən.

9

Pol ramni mə ratuatuk mə narmamə tukhasiai in mhavəhsi-pən nərok kimin rəmhen kin aposol

¹ ?Rikimiə raməsik mimə yakirkun norien naha nhagin yame yakorkeikei, uə nikam? !Əwəh, yakirkun! ?Yo aposol kirik uə nikam? !Əwəh, yo en! ?Yimnəm Yesu Yermaru kapətawə kin nimirik uə nikam? !Əwəh, yimnəm! ?Kimiə e kwənkwai wok kafak yame yimnor ye nhag Yesu Yermaru, uə nikam? !Əwəh! ² Tukmə ror narmamə tiksın kamhani mhamə pəh nien mə yo aposol. Mərig nəfrakisien mə kimiə to nakharəh nhaniyen məknakin, meinai nimraghien kapəmiə ye Yesu Yermaru ramhajoun-pən mə yo aposol kirik.

³ Yakamhorpin nəgkiarien kape narmamə tiksın yamə mine kamhani mhamə pəh nien mə yo aposol kirik. ⁴ ?Ratuatuk mə kimawə aposol minə yaksaiyoh əmiə kin nəviginien mine nar yame tuknim, uə? Əwəh, ratuatuk əmə. ⁵ Aposol minə tiksın, mine naorahi Yesu Yermaru minə, mine Pita, kapəriə nīpiraovin yamə mine kasəhuak kimnamhakwasig kin əriə mhatərhav masəriwək nipiğ kimnasor wok kape Yesu Yermaru. ?Kini ratuatuk mə kimawə jaksor min məknakin, uə nikam? ⁶ ?Uə rikimiə raməsik mə yo mine Banabas, kimru pisin əmə jakawəkeikei mawor wok atuk tuk mane tuk nəviginien nəmru mine napirien mine nəriwəkien?

⁷ Sərig-ru. ?Nakharkun mə to mobael kirik ror wok kini rikin rīpəh norkeikeiyen mə tukərok in tukun uə? Nikam, rorkeikei mə tukərok in. ?Uə nakharkun mə to yermamə

kirik rəsim, kini miyəh nivəhyen kwənkwan mən uə? ?Uə nakharkun mə to yermamə kirik raməviğin nar miragh, to riyəh nənién kirik uə?*

⁸ ?Rikimiə raməsik mə ta mə narimnar yamə mine yakamni ramsi-pən əmə ye nərigien kape narmamə uə? !Nikam! Kini loa ramni min əmə nar kirikianə yame yakamni.

⁹ Kimirai ye loa kape Moses kimə,

“Nipig hos kirik ramor wok kirik kafam, kini tukmə rorkeikei mə tukrəviğin, takpəh nini-əhuyen.”†

(Dut

25:4).

?Rhawor? ?Riki Kughen raməsik əmə hos, ¹⁰ uə raməsik min ətawə? Əwəh, kimivəhsi-pə loa e tuk kapətawə nihuvəyən, meinai narmamə yamə mine kasəkupən mamhahu nar ye nəsimien, mine yamə mine khakwasig mamhavəh, iriə m-fam nərigien kapəriə kirikianə əmə mə tuksən nəviğinien ye nəsimien a. ¹¹ Ye wok minə kapəmru irəmiə, rəmhen kin mə yakəwəsim kirik, mə kimiə taksəviğin ikin; in e mə kimiə takhavəh Nanmin kape Kughen. ?Kini rhawor? ?Riskai tuk əmiə mə taksarpin nasituyen mhavəhsi-pə mane rəmhen tuk nəviğinien nəmru uə? ¹² Narmamə pisin minə kharkun nisaiyohyen əmiə kin nəviğinien; kini ratuatuk əmə, meinai iriə kasor wok kape Kughen. ?Kini rhawor irəmru Banabas? Naiyohyen kapəmru in ratuatuk əgkap.

Nar apnapig yakrarkun niwəkeikeiyen kimi əmiə tuk nərokien kape wok kapəmru, mərig kimru yakrapəh niwaiyohyen. Kimru rikimru ragien əmə mə jakrəpəh nirərəhyen nərokien, nar apnapig mə narəyən kapəmru rəutən, tamə yakravəh nərok, narmamə khani hah əmru tuk wok kapəmru, misətapig kin nəvsaoyen huvə kape Yesu Kristo yame yakarəni-ərhav. ¹³ ?Nakharkun uə nikam mə narmamə yamə mine kasor wok ye Nimə Ehuə kape Kughen, kamhavəh nəriə aikin nəviğinien rəmhen kin nərokien kapəriə? Kini narmamə yamə mine kasor wok ye tebol, ikin kamor sakrefaes ikin, kamhavəh nəriə aikin nəviğinien rəmhen kin nərokien kapəriə. ¹⁴ Ye swatuk kirikianə əmə min, Yesu Yermaru rimni mə narmamə yamə mine kamhani-ərhav nəvsaoyen huvə, tukaməkeikei kivəhsi-pən nərokien kapəriə meinai kamhani-ərhav nəvsaoyen huvə.

¹⁵ Mərig yakrapəh niwaiyohyen əmiə kin narimnar yame ratuatuk mə to yakwaiyoh kin. Mərig pəh nien mə yakamrai nəkwəkwə e mamaiyoh kin nərokien. Rikik ramagien əmə mimə yakamni-ərhav nəvsaoyen huvə kape Kughen, kini kipəh nərokien yo iran. Ror pən, yakpəh norkeikei-əgkəpién mimə kimiə taksərok yo iran. ¹⁶ Mərig pəh nien mə yakamausit mə yakamni-ərhav nəvsaoyen huvə, meinai Kughen raməkeikei kimi yo mə jakni-ərhav. !Kini nəmhəyən ehua tukruə tuk yo tukmə yakpəh nəvsaoyərhavyen kin nəgkiarién huvə! ¹⁷ Mərig tukmə yakamni-ərhav nəgkiarién kape Kughen meinai yakorkeikei mamor məkneikin, ratuatuk əmə mə jakvəh nərokien iran. Mərig Kughen e in e rimirpen yo mə jakor wok e, kini ror məkneikin mə jakaməkeikei mamor. ¹⁸ ?Kini naha nhagin e kafak nərokien? In əmə e, mə nipig yakamni-ərhav nəvsaoyen huvə, yakamni-ərhav apnapig əmə, miyəh nivəhyen nərokien iran. Kini ror məkneikin yakpəh naiyohyen kin nar kirik, nar apnapig in ratuatuk mə to yakaiyoh kin.

¹⁹ Yermamə kirik riyəh narmaruyen irak, mərig yimivəhsi-əhu atuk yo mə yo slef əmə kape narmamə mi-fam mə jakvi-pə narmamə khapsaah khauə tuk Yesu Kristo. ²⁰ Nipig yimnaməriwək kimawə nəmə Isrel, yimauə rəmhen əmə kin nəmə Isrel, mə jakvi-pə əriə khauə tuk Kristo. Kini nar apnapig loa riyəh narmaruyen irak, nipig yimnəsəriwək kimawə miriə narmamə yamə mine kasəri-pən loa, yimauə məmhen kin əriə, mə jakvi-pə əriə khauə tuk Kristo. ²¹ Nipig yimnaməriwək kimawə narmamə yamə mine loa riyəh narmaruyen irəriə, yimauə məmhen kin əriə. Yimnor məkneikin mə jakvi-pə əriə khauə

* ^{9:7}: Nəgkiarién kape Gris ramni, “?Nakharkun mə to yermamə kirik ramarha tuk sipsip, to riyəh ninimien melek kape sipsip?” † ^{9:9}: Dut 25:4 ramni mə tukmə nar miragh kirik kamni kimə ox ramor wok kirik kafam, takpəh niniəhuyen in mə tukriyəh nəviğinien. Əm-ru min 1 Tim 5:18. ^{9:10}: 2 Tim 2:6 ^{9:11}: Rom 15:27 ^{9:12}: Wok 20:34; 2 Kor 11:9 ^{9:13}: Dut 18:1-3 ^{9:14}: Mat 10:10; Gal 6:6 ^{9:16}: Jer 20:9 ^{9:20}: Wok 21:20-26

tuk Kristo. (Mərig yakpəh narakikinien loa kape Kughen. Nīkam. Loa kape Kristo ramarmaru irak.) ²² Nīpig yimnaməriwək kimawə narmamə kapəriə nhatətəyən rīpəh niskai-pikien, yīmauə məmhen kin əriə mə jakvi-pə əriə pəh khauə tuk Kristo. ‡ Yīmauə məmhen kin narmamə mīfam, mə ye norien minə fam jakvi-pə tiksīn khauə tuk Kristo. ²³ Yakamor məknakin mə nəvsaoyen huvə tukrivən ikin minə fam mə yo min jakvəh nihuvəyən yamə mine iriə kape narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien iran.

²⁴ ?Nakharkun uə nīkam mə, ye naiyuyen, narmamə m-fam tuksaiyu, mərig kirikianə əmə tukrapita fam əriə? Kini rhuvə mimə kimiə taksaiyu ye norien kape naiyuyen yame taksarkut pik mə taksor win. ²⁵ Narmamə yamə mine kisorkeikei mə tuksaiyu ye naiyuyen tukhawhai əriə minə ye naiyuyen, mə tuksor win mhavəh nərokien kirik yame to rīpəh nəmirien ror tu. Mərig kitawə kisaiyu mə tuksor win mhavəh nar kirik yame tukraməmīr kape rerin. ²⁶ Ror pən yakpəh naiyu-apnapig-əməyən rəmhen kin yermamə yame ramaiyu tuk nəvkīrien ramaiyu; kini yakpəh narukien kin kwermik rəmhen kin yermamə yame ramor boksing ramaruk kin kwermīn maməsik nīmago-ago. ²⁷ Nīkam. Yakawhai nīprak mimə tukror wok atuə kin kafak, mə nīpig yakwəni-ərhav ta nəvsaoyen huvə kimi narmamə khapsaah, iriə tukhauə ye naiyuyen a, kini yo jakpəh nuəyən rəmhen kin yermamə kirik yame rīmnakapir loa kape naiyuyen, kini karakikin in ye naiyuyen.

10

Pol ramni-ərhav norien kape nəmə Isrel kupan

¹ Piak minə mine nowinik minə, yakorkeikei mə takharkun mə nīpig rīpmawə minə kamnhaier Ijip, napuə rīmuvrig əpis əriə m-fam; kini iriə m-fam kimisəviəfugin ye tahik. ² Kini Kughen rīmnor baptaes irəriə m-fam ye tahik mine napuə a, mə tukhauə narmamə kape Moses minə. ³ Kini iriə m-fam kimisən nəviginien kirikianə əmə yame rīmasi-pən ye Nanmin kape Kughen. ⁴ Kini mhanim nu kirikianə əmə yame rīmasi-pən ye Nanmin kape Kughen, meinai kimnhanim nu ye kapier kape Nanmin kape Kughen yame kimnasəriwək iriə min, yame in e Yesu Kristo. ⁵ Nar apnapig iriə kimisor məkneikin, mərig iriə khapssah, Kughen rīkin rīpəh nagienien tuk əriə, kini kwənhamhə apa ikin pīsīn pīsīn apa ye tīpəvsik.

⁶ Kini Kughen rīmneighan kin narīmnar minə e mə tukror kwirig kimi ətawə e towei mine mə kitawə tukhapəh nhasigovinien norien has kape kaha minə kupan, mhəpəh nisərəhu-pənien nərigien kapətawə ye norien has minə rəmhen kin yame kimnasor apa kupan. ⁷ Takhapəh nisəhuakien kimi nanmi nar rəmhen kin yame iriə tiksīn kimnasəhuak kimi nanmi nar kupan. Meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə, “Narmamə kimisəkwətə mə tuksəvigin mamhanim, kini masərer mə tuksor danis e yame ravi-pən əriə ikin rahas ikin.” (Eks 32:6)

⁸ Rahas mə kitawə tukhavən əpis əpis tuk ətawə minə rəmhen kin yame kimnasor kupan kini iriə m-fam twenti tri taosen kimnhamhə ye nīpig kirikianə əmə. ⁹ Rahas mə kitawə tuksor narīmnar yame ravi-pə niemha kape Kughen Yermaru rəmhen kin yame iriə tiksīn kimisor kupan, kini snek rəs əriə khamhə. ¹⁰ Rahas mə naksatmunmun ye Kughen rəmhen kin yame iriə kimnasor kupan, kini agelo kape nīmhayen rhopni əriə.

¹¹ Narīmnar minə a kimnhauə ye nīmraghien kape kaha tu minə apa ye tīpəvsik, mamor kwirig kimi ətawə tukun. Kini kimīrai-pən nəvsaoyen minə a ye nəkwəkwə mə tukramsīg ətawə e towei mine meinai Nīpig Kwasīg ruauə ipakə. ¹² Kini tukmə rikimiə raməsik mimə nakasərer tim tim, takasərig əmiə, meinai kimiə min nakharkun nimirien ye norien has minə e. ¹³ Nivəhsi-pən vəhsi-pənien yame ramuə ye nīmraghien kapəmiə,

‡ 9:22: Narmamə mine e kapəriə nhatətəyən rīpəh niskai-pikien, iriə e yamə mine khamə ta mə rahas tuk nənien nusai nar yame kivəhsi-pən ta kimi kughen eikuə minə. Kini nīpig Pol rīmnamarə iriə miriə, in min rīmīpəh nənien nusai nar a. 9:22: 2 Kor 11:29 9:25: Fil 3:14; 2 Tim 2:4-5; 4:7-8 9:27: Rom 8:13; 13:14 10:1: Eks 13:21-22, 14:22 10:3: Jon 6:31; Eks 16:4,35 10:4: Eks 17:6; Nam 20:11 10:5: Nam 14:29-30 10:6: Nam 11:4,34; 1 Kor 10:11 10:8: Nam 25:1-9 10:9: Eks 17:2 10:10: Nam 16:41-50; 17:5,10

in rəmhen əmə kin yame kimnor fam ye narmamə minə. Mərig nīpig m-fam, Kughen ramor kafan nəgkiarīen. Kini In rīpəh neighanien kin nivəhsi-pən vəhsi-pəniēn kirik tukruə ye nīmraghien kapəmiə yame in riskai rapita nəsaninien kapəmiə. Mərig nīpig nivəhsi-pən vəhsi-pəniēn ramuə ye nīmraghien kapəmiə, Kughen tukror swatuk kirik mə takharkun nisərer-tīmtimien, mə nar kirik tukrīpəh nīvi-pəniēn əmiə ye nahasien.

*Nanmi nar mine nəməhuak minə
(Rom 14:1-23; 1 Kor 8:1-13)*

¹⁴ Ror məkneikin, yo minə tiksin, sap ta ye norien kape nəhuakien kimi nanmi nar minə. ¹⁵ Kimiə nakharkun nar, kini misəkir atuk nəgkiarīen kafak mə in rhuvə uə rahas. ¹⁶ Nakharkun mə nīpig kitawə kasən Nəvigīnien Rhakə, kamhani vi vi Kughen tuk nīnimien, mamhanim, rəmhen mə kitawə kwənhauə ye nīprai Kristo misor kirikianə. Kini nakharkun mə nīpig kitawə kasən bred yame kaməkapir-pir kaməwhai, kitawə kwənhauə kirikianə kitawə Kristo. ¹⁷ Kitawə khapsaah, mərig kisəmhen əmə kin mə nīpraitawə kirikianə əmə, meinai bred kirikianə əmə, kini kitawə m-fam kasən bred a.

¹⁸ Nakharkun mə nīpig narmamə kasən nusai nar yame pris rīvəhsi-pən ta kimi kughen kirik, rəmhen kin mə kasəhuak kwis iriə pris kimi kughen a.

¹⁹ ?Nakharkun nīprai nəgkiarīen kafak? ?Nakhamə ta mə yakamni mə nusai nar yame kimnor sakrefaes kin kimi nanmi nar, nəsaninien aikin kafan uə? Nīkam, rikək. ?Mərig rhawor? ?Nakhamə ta mə yakamni mə nanmi nar iriə kughen əfrakis minə uə? Nīkam.

²⁰ Mərig yakamni mə nīpig narmamə kasor sakrefaes kimi nanmi nar, yarmhə en. Pa rimə sakrefaes a ramvən kimi Kughen. Kini yakpəh norkeikeiyen mə taksor kirikianə kimia yarmhə. ²¹ Takhapəh nhavēnien misən bred mine waen kape Nəvigīnien Rhakə, misərə mhavən min ye nimə kaməhuak kimi nanmi nar ikin misən nar yame kamor sakrefaes kin mine waen kape yarmhə minə. ²² Naksor məkneikin masor Yesu Yermaru ramor jalus tuk əmiə. ?Rikimiə raməsik mə ta mə nəsaninien kapəmiə rehuə rapita Kughen uə?

²³ Narmamə tiksin kamhani mhamə, “Rhuvə mə jakor naha nhagin yame nīprak rorkeikei.” Mərig yo yakamni mə pəh nien mə norien minə fam kisasitu irətawə. Mərig narmamə tiksin kamhani mhamə, “Rhuvə mə jakor naha nhagin yame nīprak rorkeikei.” Mərig yo yakamni mə pəh nien mə narimnar fam ravəhsi-haktə nīmraghien kapətawə.

²⁴ Rīpəh nīhuvəyen mə kimia kirik tukrərig pisin əmə in; mərig tukraməkeikei mamərig in minə tiksin. ²⁵ Sən nusai naha nar mīragh yame kavəh nīmrin ye maket, mərig takhapəh nisaiyohyen tukun mə kwəsor ta sakrefaes kin kimi nanmi nar uə nīkam, kini rikimiə tukrīpəh nətərig-pikien tukun. ²⁶ Norien e rhuvə əmə meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,

“Tokrei tanə e, mine narimnar fam aikin, iriə kape Kughen Yermaru.” *(Sam 24:1)*

²⁷ Kini tukmə yermamə yame rīpəh nəhuakien raiyoh ik mə takvən ye nəkwai nimə kafan mawəvigīn kwis, kini rikim tukragien mə takvən. Ən naha nhagin yame ravəhsipre, mīpəh naiyohyen tukun mə kimnor sakrefaes kin kimi nanmi nar uə nīkam. Rikim tukrīpəh nətərig-pikien tukun. ²⁸ Mərig tukmə ramni-pre tuk ik mimə, “Kimnor sakrefaes ye nusai nar mīragh e kimi nanmi nar,” kini rhuvə mə takpəh nəniēn, tamə raməm ik nakamən, rikin raməsik mə nakamor təvhagə has. ²⁹ Pəh nien mə nar has tuk ik, mərig in nar has ye nətərigien əmə kafan. Narmamə tiksin khamə, “?Mərig rhawor e nətərigien kape yermamə kirik raməkir kafak norien yame yakorkeikei mə jakor, kini mamətapig kin yo mə jakpəh norien nar kirik? ³⁰ ?Tukmə yakamni vi vi Kughen tuk nəvigīnien, kini mamən, rhawor e narmamə kamhani mhamə yakamor təvhagə has ye nīmri Kughen? !Yaknəhuak-pən ta ye nəvigīnien a!” ³¹ Mərig yakamni mə naha nhagin yame taksor, tukmə nakasəvigīn, uə nakamhanim, takasəkeikei misor əriə m-fam ye norien yame ravəhsi-haktə nhag Kughen. ³² Takhapəh nisorien mə yermamə

10:16: Mat 26:26-28

10:17: Rom 12:5

10:18: Lev 7:6

10:19: 1 Kor 8:4

10:20: Dut 32:17; Rev 9:20

10:21: 2 Kor 6:15-16

10:22: Eks 20:5, 34:14; Dut 4:24, 32:21; Jos 24:14; Sam 78:58

10:23: 1 Kor 6:12

10:24:

Rom 15:1-2

10:28: 1 Kor 8:7

10:30: 1 Tim 4:4

10:31: Kol 3:17

kirik tukrimir ye kafan nhatötöyen, nar apnapig mä in yemä Isrel, uä yemä Gris, uä yermamä kirik ye nimähuak kape Kughen. ³³ Sor norien a rəmhen kin norien kafak yame yakamarkut mä jakor riki narmamä m-fam rikiriä tukragien tukun ye norien minä fam. Yakamor məkneikin meinai pəh nien mä yakamərig pisin əmə yo, mərig yakamərig nukwhao mä Kughen tukrivəh miragh əriä.

11

¹ Takhasigəvin yo rəmhen kin yame yo yakamsigovin Yesu Kristo.

Norien kape nəhuakien

² Yakamni vi vi əmiä meinai nakhapəh nisəru-kinien yo ye narimnar fam yame yimnor kini mamhajoun, kini nakharaptərəkın nhajounien yamə mine yimnhajoun əmiä kin.

³ Mərig yakorkeikei mä kimiä m-fam takharkun mä kapən kapə narmamə m-fam, Kristo, in ramarmaru irəriä; kini kapən kapə piraovin, kafan yerman, in ramarmaru iran. Kini kapən kapə Kristo, in Kughen, ramarmaru iran. ⁴ Tukmə yerman kirik raməvəvhao nipiğ in raməhuak uə nipiğ ramni-əhrav nəgkiarien yame Kughen rimivəhsi-pən kimin, in ramor auris Kristo. ⁵ Mərig piraovin ramor auris kafan yerman tukmə rīpəh nəvəvhaoyen ye nipiğ yame raməhuak uə nipiğ ravəhsi-ərhav nəgkiarien yame Kughen ravəhsi-pən kimin. Norien a ror naurisien rəmhen kin yame kimnəki kapən kapə rīpiəriä. ⁶ Rhuvə mä piraovin kirik yame rīpəh norkeikeiyen mä tukrəvəvhao məknaikin, rhuvə mä tukəki kapən kapə pəh narmamə tukhani mä in yerman, pəh in tukrauris tukun. Tukmə norien a ror auris tukun, rhuvə mä tukrəvəvhao. ⁷ Rhuvə mä narman tukhapəh nisəvəvhaoyen ye nipiğ kape nəhuakien meinai Kughen rimnor yerman ravəh nanmin kafan, mä tukəm-pən nihuvəyen iran kape Kughen; mərig tukəm-pən nihuvəyen kape yerman ye piraovin. ⁸ Ror məkneikin meinai in apa kupan, pəh nien mä Kughen rimivəh piraovin mor yerman kin; mərig rimivəh yerman mor piraovin kin. ⁹ Kini pəh nien mä Kughen rimnor yerman mä tukrasitu ye kafan piraovin, mərig rimnor piraovin mä tukrasitu ye kafan yerman. ¹⁰ Ror məknaikin mä piraovin tukraməkeikei məvəvhao ramor nimtətien mä in ramsiai kafan yerman pəh agelo minə tuksəm kharkun mä ramsiai əfrakis kafan yerman.

¹¹ Mərig ye nimraghien kapətawə yamə mine kasofugin-pən ye Yesu Yermanu, piraovin to rīpəh narə-pisinien; kini yerman to rīpəh narə-pisinien, ¹² meinai in apa kupan Kughen rimivəh yerman mor piraovin kin. Mərig taktakun ai, narman minə fam, nīpiraovin kaseimək kin əriä. Kini narimnar m-fam ramsi-pən tuk Kughen.

¹³ Taksəm əmhen mä ratuatuk mä ?piraovin yame raməhuak kimi Kughen tukrvəvhao uə nīkam? ¹⁴ Narmamə m-fam kharkun mä yerman yame nīmar nīkwənen rapomh, tukror naurisien kimin, [tukamni kimə in rəmhen kin piraovin]. ¹⁵ Mərig tukmə piraovin kirik nīmar nīkwənen rapomh, rikin tukragien tukun, kini narmamə tuksəgnəgin in tukun, meinai Kughen rimivəhsi-pən nīmar nīkwəne piraovin rəmhen mä kafan kəvəvhao. ¹⁶ Mərig tukmə yermamə kirik rimə tukrəgkiar kimi yo tuk nar a, kini yakamni məkneikin mimə norien pisin min kirik ye yama rikək; niməhuak pisin pisin minə kasəri-pən swatuk kirikianə.

Norien kape Nəviginien Rhakə

¹⁷ Ye nəgkiarien yamə mine jakni-pre tuk əmiä ai taktakun, to yakpəh nini-vivi-yen əmiä, meinai nəkwətə-kwisien kapəmiä rīpəh nasituyen, mərig ramoriah əmə əmiä.

¹⁸ Nar kupan yame jakni in e mä yimnərig nəvsaoyen kirik mä nipiğ nakasofugin əmiä minə mä taksəhuak, kini misarə maseikus-eikus min kapəmiä kwhen. Kini rikik raməsik mä nəvsaoyen a yimnərig in nəfrakisien. ¹⁹ Nakhamə ta mä takasəkeikei masəwhai kwhen kapəmiä mä tukror əpu mä kimiä ni-pa mine Kughen rikin tukragien tuk əriä.

²⁰ Nipiğ nakasofugin əmiä minə, masən Nəviginien Rhakə, nakhamə ta mä naksəri-pən

əfrakis norien kape nənien Nəviginien kape Yesu Yermaru. Mərig taksəm-ru norien e kapəmiə. Pəh nien mə naksəri-pən norien atuatur kape nənien Nəviginien kape Yesu Yermaru, ²¹ meinai nīpig nakasəvigin, kimiə kirikianə kirikianə nakasəvigin, mhapəh nhawhinien əmiə minə tiksın. Tiksın kisəmkərəv, tiksın kisapis kin waen. ²² Tukmə nakhamə taksəvigin kirikianə kirikianə mamhanım, taksor əmə apa iməmiə yerkwanu minə, kwasig ikin nakpihavən ye niməhuak. Mərig norien kapəmiə rīpəh nisaiyen niməhuak kape Kughen; mamor auris yavən has minə. ?Kini jakni-pre naha nhagin tuk əmiə? ?Jakni vi vi əmiə tuk norien a uə? !Nikam, to yakpəh nini-vivi-yen əmiə tukun!

²³ Meinai yaknhajoun ta əmiə nhajounien yame ramsi-pən tuk Yermaru. Yenpig a, kwasig ikin keighan-pən kin Yesu Yermaru ye kwermi tukmir minə, in rīmivəh bred ²⁴ mini vi vi Kughen tukun, kini mhapu, kini mimə, “In e nīprak yame tukrakapir tuk əmiə. Taksor məknakin, mə rikimiə tukraməsik Yo.” ²⁵ Ye norien kirikianə əmə min, nīpig kwəsəvigin ta, In rīmivəh pənkin waen mini mimə, “Kap waen e in nitawik yame ramhajoun promes vi yame Kughen ramor kimi narmamə. Nīpig takhanım rikimiə tukraməsik Yo.” ²⁶ Tuk nar e, nīpig tukmə nakasən bred a, uə nakhanım waen a, nakamhani-ərhav nimhəyen kape Yesu Yermaru miseriaji tukrēreri-pə min.

²⁷ Ror məkneikin, yermamə yame ramən bred uə ramnim waen ye kap kape Yesu Yermaru ye norien yame rīpəh natuatukien, in ramor təvhagə has mamoriah nīprai Yesu Yermaru mine nitawin. ²⁸ Mərig kwasig ikin nakasən bred mamhanım kap waen, takasəkeiki misəm əmhen ta kapəmiə nīmraghien. ²⁹ Meinai yermamə yame ramən bred mamnim kap waen, mərig rikin rīpəh nəsik-huvəyen nīprai Yesu Yermaru, nənien mine ninimien kafan ravi-pə atuk əmə narpinien kimin. ³⁰ Ror məkneikin mə kimiə khapsaah nīpraimiə ramərou kini nakhamhə, kini kimiə tiksın nakwənhamhə ta. ³¹ Mərig tukmə kitawə kirikianə kirikianə kisəm əmhen ta nīmraghien kapətawə, kwasig ikin misən Nəviginien Rhakə, tamə Kughen tukravəhsi-pə narpinien kimi ətawə. ³² Nīpig Yesu Yermaru tukraməko atuatur ətawə, ramor məkneikin mə nīpig In tukrəkir narmamə ye tokrei tanə mor narpinien kimi əriə, kini kitawə tukhapəh nhavəhyen narpinien kitawə miriə.

³³ Ror məkneikin piak minə mine nowinik minə, nīpig takhauə kirikianə mə taksən Nəviginien Rhakə, takaseito kin əmiə minə tiksın. ³⁴ Tukmə yermamə kirik rəmkərəv, rhuvə mə tukrəvigin ta apa iman yerkwanu ai muə, tamə ruə ye nofuginien, mən pisin nəviginien kin narmamə tiksın, kini Kughen rīvəhsi-pən narpinien kimin.

Kini nīpig jakurə tuk əmiə, jakvəhsi-pre swatur ye narimnar pisin minə tiksın yame nakasaiyoh-pə kin.

12

*Nanmin kape Kughen ravəhsi-pə nirkunien pisin pisin
(Rom 12:4-8)*

¹ Piak minə mine nowinik minə, pəh yakəgkiar ye nirkunien pisin pisin yamə mine Nanmin kape Kughen ravəhsi-pə kimi ətawə, meinai yakorkeiki mə kimiə takasəkeiki mharkun. ² Kimiə nakharkun mə apa kupan, nīpig nīmnhapəh nisəhuakien kimi Kughen, kivi-pən nətərigien kapəmiə kamkir-pən əmiə ye swatur tuk nəhuakien kimi nanmi nar yamə mine khapəh nisəgkiarien. ³ Ror məkneikin, yakamni-pre tuk əmiə mə tukmə yermamə ramni hah Yesu Kristo, pəh nien mə Nanmin kape Kughen rīvəhsi-pən nəgkiarien a kimin; kini Nanmin kape Kughen əmə ramor yermamə rirkun niniyen mə Yesu in Yermaru.

⁴ Nanmin kape Kughen ravəhsi-pə nirkunien pisin pisin minə kimi ətawə; mərig Nanmin kirikianə əmə. ⁵ Kitawə kasor wok pisin pisin ripsaah, mərig Yermaru kirikianə əmə yame kasor wok kafan. ⁶ Kitawə kasor wok ye norien pisin pisin ripsaah, mərig in

11:25: Eks 24:6-8; Hib 8:8-13

11:26: Mat 26:26-29; Mak 14:22-25; Luk 22:14-20

11:27: Hib 10:29

11:32:

Hib 12:5-6

12:2: Hab 2:18-19

12:3: 1 Jon 4:2-3

12:4: Rom 12:6

Kughen kirikianə əmə yame ramor wok ye nimraghien kape narmamə mifam mə iriə tuksor wok minə fam a.

⁷ Kini Nanmin kape Kughen ravəhsi-pə nirkunien pisin pisin kimi ətawə kirikianə kirikianə mə kitawə tuksasitu irətawə minə fam. ⁸ Nanmin kape Kughen ravəhsi-pən nəgkiarrien kape nirkunien kimi yermamə kirik; kini Nanmin kirikianə əmə rīvəhsi-pən nirkunien nar kimi yermamə pisin kirik. ⁹ Kini Nanmin kirikianə əmə ravəhsi-pən nhatətəyən kimi yermamə pisin kirik min. Kini Nanmin kirikianə əmə ravəhsi-pən nirkunien kimi yermamə pisin kirik min tuk nor-huvəyən yermamə. ¹⁰ Kini mivəhsi-pən min nirkunien kimi yermamə pisin kirik min tuk norien nımtətien minə. Kini mivəhsi-pən min nirkunien kimi yermamə pisin kirik min tuk nini-ərhavyen nar kirik kwasig ikin nar ai rıpiamuə. Kini mivəhsi-pən min nirkunien kimi yermamə pisin kirik min tuk nəkirien nanmin pisin pisin minə. Kini mivəhsi-pən min nirkunien kimi yermamə pisin kirik min tuk niniyən nəgkiarrien kape tanə pisin pisin minə. Kini mivəhsi-pən min nirkunien kimi yermamə pisin kirik min tuk nhoprayen nıprai nəgkiarrien minə a. ¹¹ Nirkunien minə a, iriə m-fam kamhasi-pən əmə tuk Nanmin kirikianə əmə, kini ravəhsi-pə kimi ətawə kirikianə kirikianə ye swatuk yame Kughen rorkeikei.

*Nuhpikini*en ye nıprai yermamə

¹² Narmamə kape Kristo kisəmhen əmə kin nıprai yermamə, yame in kirikianə əmə, məriğ nor-norin minə rıpsaah. Kini nar apnapıg mə nor-norin pisin pisin minə, kamharpin-pən ye nıpran kirikianə əmə. ¹³ Ye norien kirikianə əmə min, kitawə tiksın, kwənərəus kape Isrel; tiksın nəmə Gris; tiksın slef; tiksın pəh nien mə slef; məriğ Nanmin kape Kughen kirikianə əmə rımnor baptaes irətawə fam mimə tukhauə kirikianə əmə ye Kristo. Kini kitawə kamhavəh* Nanmin kape Kughen yame in kirikianə əmə.

¹⁴ Sətəriğ-ru. Nıprai jir, pəh nien mə norin kirikianə; məriğ nor-norin rıpsaah. ¹⁵ Nar apnapıg nihun ramni mimə, “Məriğ in ai pəh nien mə yo kwermın, pəh nien mə yo nori nıprai yermamə kirik,” məriğ nəgkiarrien kafan rıpəh norien nihun mə pəh nien mə in nor nıprai yermamə. ¹⁶ Nar apnapıg nımətirgin ramni mimə, “Məriğ in ai pəh nien mə yo nımrin, pəh nien mə yo nori nıprai yermamə kirik,” məriğ nəgkiarrien kafan rıpəh norien nımətirgin mə pəh nien mə in nor nıprai yermamə. ¹⁷ ?Tukmə nıprai jir, nımrin in-əmə-in-əmə, kini tukrhawor pən iran mine maməriğ nar? ?Kini tukmə nıprai jir nımətirgin in-əmə-in-əmə, tukrhawor pən iran mine maməriğ nəmiəv nar? ¹⁸ Məriğ nıkam. Kughen rımnərəhu nor-nor yermamə yame In rorkeikei mə tukhaswin aikin. ¹⁹ ?Tukmə iriə fam norin kirikianə əmə, kini nıpran raməker-pən pukaa? ²⁰ Məriğ nəfrakisien mə nor-norin rıpsaah, məriğ nıpran kirikianə əmə.

²¹ Nımri jir to rıpəh nini-pəniyen tuk kwermi jir mimə, “Yo yakəpəh ik, yo yaknəmhen ta.” Kini kapən kapə to rıpəh nini-pəniyen tuk nihun mir mimə, “Ah. Yakəpəh əmiru. Yo yaknəmhen ta.” ²² To rıpəh norien məknakin. Nor-nori nıpraitawə yamə mine rikıtawə raməsik mə iriə kasəpəu, məriğ to khapəh nisəpəhyen. ²³ Nor-nortawə yame ror naurisien, tukhagin huvə tukun. Kini nor-nortawə yame rıpəh nəmhenien mə narmamə tuksəm, kitawə tuksarkaoh-pən kimin. ²⁴ Məriğ nor-nortawə yame rıpəh norien naurisien, kitawə khapəh nisarkaoh-pəniyen kimin. Məriğ Kughen ramofugin narmamə ye nıməhuak kapətawə mamor huvə pən kimi əriə yamə mine kitawə kasəm-əhu əriə, rəmhen kin yame In ravəhsi-pən nisaiyen kimi nor-norin yame kitawə khapəh nhasaiyen. ²⁵ Kini ye norien a, nor-nor nıpraitawə to khapəh niseikus-eikusien əriə minə; məriğ pəh tuksəm huvə fam əriə minə. ²⁶ Tukmə nor-nori tiksın kasəriğ nəmhəyən, kini nor-nori minə fam tuksəriğ nəmhəyən. Kini tukmə kaməgnəgin norin kirikianə, kini nor-nori minə fam rikiriə ramagien.

²⁷ Nıprai nəgkiarrien e rimə kimiə nıprai Kristo, kini kimiə m-fam kirikianə kirikianə, kimiə nor-norin minə. ²⁸ Kini ye nıməhuak, Kughen rımnəkupan mırpen narmamə tiksın

12:11: 1 Kor 7:7 12:12: 1 Kor 10:17 * 12:13: Gris ramni nuhpikiniyen mimə, “Kitawə kamhanım Nanmin kirikianə əmə.” 12:13: Kal 3:28 12:27: Rom 12:5

mə iriə aposol minə; kini kwasig ikin, mirpen tiksın mə iriə profet minə, kini kwasig ikin, mirpen nəmhajoun minə. Kini mirpen tiksın mə tuksor nımtətien minə, tiksın tuksor huvə narmamə, kini tiksın tuksasitu ye narmamə, kini tiksın kharkun nısasıtuyen ye niniyen kape nıməhuak, kini tiksın hamhani nəgkiarieren kape tanə pisin pisin. ²⁹ ? Nakhmə ta mə narmamə mfam iriə aposol minə? ?Uə narmamə m-fam iriə profet minə? ?Uə narmamə m-fam iriə nəmhajoun minə? ?Uə narmamə m-fam kasor nımtətien minə? ³⁰ ?Uə narmamə m-fam kasor huvə narmamə? ?Uə narmamə m-fam kamhani nəgkiarieren kape tanə pisin pisin minə? ?Uə narmamə m-fam kharkun nıprai nəgkiarieren pisin pisin minə a? Nıkam, rıpəh norien məknakin.

Norkeikeiyen

(Rom 12:9-21)

³¹ Mərig rhuvə mə taksərəhu-pən tım tım nətərigien kapəmiə tuk nhavəhyen nırkunien pisin pisin yamə mine Nanmın kape Kughen ravəhsi-pə, yame iriə khahuvə rapita. Kini taktakun ai, jakni-pre swatuk hanə yame in rhuvə pık.

13

¹ Tukmə yakəgkiar ye nəgkiarieren kape narmamə ikin pisin pisin minə uə ye nəgkiarieren kape agelo minə, mərig norkeikeiyen rikək yerikik, mərig yakaməgkiar pık əmə rəmhen kin yermamə kirik yame ramuh nəpag nai mamor tərigaru, uə ramuh apnapig bel. ² Tukmə yakvəh nırkunien tuk nini-ərhavıyen nar, kwasig ikin nar a rıpiuə, mərig norkeikeiyen rikək yerikik, yo nar apnapig əmə. Kini tukmə yakirkun nar erkwaig minə fam mine nırkunien minə fam, mərig norkeikeiyen rikək yerikik, yo nar apnapig əmə. Kini tukmə kafak nhatətəyen in riskai mə jakor tukwas kirik rəta mamvən, mərig norkeikeiyen rikək yerikik, yo nar apnapig əmə. ³ Tukmə yakpık-pən fam kafak narimnar kimi yavən hah minə, uə yakeighan-pən kin tikmir minə kafak mə tuksarko-pən kin yo nap, mərig norkeikeiyen rikək yerikik, to yakpəh norien win ye nar kirik.

⁴ Norkeikeiyen ramor yermamə kafan nətərigien raməpomh; kini mor in ramor huvə pən kimi narmamə; mıpəh norien jalus kimi narmamə, mıpəh nıvəhsi-haktə-atukien in, mıpəh nausitien, ⁵ mıpəh nor-pənien narmamə, mıpəh nərig-atukien in, kini niemha rıpəh nhai-pikien, kini rıpəh nıraptərəkın-tım-tımien rikin tuk norien has yame kamor kimin. ⁶ Kini norkeikeiyen ramor yermamə rikin rıpəh nagiendien tuk norien has minə, mərig rikin ramagien əmə tuk norien huvə minə kape nəfrakisien. ⁷ Norien kape norkeikeiyen ramətapig kin yermamə mə kafan nərigien tukrıpəh nəpouyen; mamor in ramhatətə tım tım ye Kughen, mərhəhu-pən tım tım kafan nərigien kimi Kughen. Nar apnapig tukmə nəmhayen ehə kirik ruə, mərig norien kape norkeikeiyen ramətapig kin in mə tukrıpəh nımırien.

⁸ Norien kape norkeikeiyen to rıpəh norien infamien. Mərig nırkunien kape nini-ərhavıyen nar kirik kwasig ikin nar a rıpiuə, nırkunien nar a tukamhavən, tuk nıpig kirik tikrıpırkək. Mine nırkunien kape nəgkiarieren ye nəgkiarieren pisin pisin, tukamhavən, tuk nıpig kirik tukpıharkək. Kini nırkunien tikrıpırkək. ⁹ Ror məkneikin meinai nırkunien kapətawə rikəskəh əmə; kini nəgkiarieren yame Kughen ravəhsi-pə, kitawə kamhani-ərhav əmə nıpərin. ¹⁰ Mərig nıpig Yesu Kristo tukruə min mor atuatur narimnar m-fam, kini nırkunien pisin pisin yamə mine Nanmın kape Kughen ravəhsi-pə taktakun tukrıpırkək. ¹¹ Nıpig yımınarkəskəh, kini yımınəgkiar rəmhen kin kwajikovə, kini nırkunien kafak rəmhen kin pıkwarien kirik. Mərig nıpig yımauə mehuə, yımınəru-kin norien kape kwajikovə. ¹² Taktakun ai, kitawə kasəm əmə nıpərin rəmhen kin yermamə kirik yame ramarhanım ye glas yame rəmkimik. Mərig tuk Nıpig Kwasig, kitawə tuksəm huvə Kughen. Taktakun ai, yakirkun nıpərin əmə; mərig ye nıpig a, jakirkun huvə narimnar fam, rəmhen kin yame Kughen rırkun huvə yo ai taktakun mine.

¹³ Kini taktakun ai, norien misir e kisisar karhämir: norien kape nhatätäyen, norien kape nərəhu-pən-timtim-ien nətərigien ye Kughen, mine norien kape norkeikeiyen. Mərig yame rhuva pik əgkap, in ai norien kape norkeikeiyen.

14

Nirkunien kape nini-ərhavyen nar kirik kwasig ikin nar ai rīpitərhav-pə; mine nirkunien kape niniyen nəgkiarien kape tanə pisin pisin minə

¹ Taksarkut pik mimə norkeikeiyen tukrarmaru ye nımraghien kapəmiə, kini misarkut pik mə takhavəh nirkunien yamə mine Nanmin kape Kughen ravəhsi-pre, kini misarkut pik rapita mə takharkun nhani-ərhavyen nar kirik kwasig ikin nar ai rīpitərhav-pə.

² Yakamni məkneikin meinai tukmə kimiə kirik yame raməgkiar ye nəgkiarien kape tanə pisin pisin minə, pəh nien mə raməgkiar kimi narmamə, mərig raməgkiar kimi Kughen. Nəfrakisien, yermamə kirik rikək yame rirkun nəgkiarien yame ramni, mərig in ramni-ərhav nəgkiarien erkwaig yame Nanmin kape Kughen ravəhsi-pən kimin.

³ Mərig narmamə m-fam yamə mine kamhani-ərhav nar kwasig ikin nar ai rīpiamtərhav-pə, kamhani-pən tuk nivəhsi-haktəyen nımraghien kape narmamə, mine tuk nivəhsi-haktəyen nətərigien kapəriə, mine tuk nasituyen irəriə. ⁴ Yermamə yame raməgkiar ye nəgkiarien kape tanə pisin pisin minə, ravəhsi-haktə əmə nımraghien kafan; mərig yermamə yame ramni-ərhav nar kwasig ikin nar ai rīpiamuə, in ravəhsi-haktə nımraghien kape nıməhuak. ⁵ Yakorkeikei mə kimiə m-fam taksəgkiar ye nəgkiarien kape tanə pisin pisin minə, mərig rhuva pik mə takhavəh nirkunien tuk nini-ərhavyen nar kwasig ikin nar ai rīpiuə. Yermamə yame ravəh nirkunien tuk nini-ərhavyen nar kwasig ikin nar ai rīpiuə, in ramasitu pik ye nıməhuak rapita yermamə yame raməgkiar ye nəgkiarien kape tanə pisin pisin minə, meriaji in rhoprai nıprai nəgkiarien mə tukrivəhsi-haktə nımraghien kape nıməhuak.

⁶ Piak minə mine nowinik minə. ?Tukmə yakaurə tuk əmiə maməgkiar kimi əmiə ye nəgkiarien kape tanə pisin pisin, mīpəh nhopraiye nıprai nəgkiarien, kini tukrhawor masitu irəmiə? Mərig jakaməkeikei mini-ərhav nar kirik yame Kughen rımnor əpu kimi yo pəh nakharkun. Kini jakaməkeikei maməvhag kimi əmiə, mivəhsi-pre nirkunien kimi əmiə, mamni-ərhav nar kirik yame tukrīpiuə. ⁷ In rəmhen əmə kin tərhenao yame kamher, uə gita yame kamuh. Narımnar minə a khapəh nhamraghien, yermamə əmə ramor əriə kamərig rikiriə. Kini tukmə kher oror tərhenao, tukeinein nanmi nıpei yame tərhenao raməni. ⁸ Kini tukmə kamher oror naiyuk ye nıpig kape narowaginien, narmamə tukhapəh nisor-apnəpənəyen tukun. ⁹ Mərig rəmhen əmə kin əmiə. ?Tukmə naksəgkiar ye nəgkiarien yame narmamə kaseinein, tukshawor mharkun nıprai nəgkiarien yame nakamhani? Kimiə naksəgkiar əmə kimi nımago-ago; narmamə khapəh nhavəhyen nıpran. ¹⁰ Nəfrakisien mə nəgkiarien minə ripsaah ye tokrei tanə, kini iriə kirikianə kirikianə nıprai nəgkiarien aikin kapəriə. ¹¹ Kini tukmə yakpəh nirkunien nıprai nəgkiarien yame yermamə kirik ramni-pə tuk yo, yo yakapsipis tukun, kini in yepsipis tuk yo. ¹² Rəmhen əmə kin əmiə. Kimiə naksorkeikei mə Nanmin kape Kughen tukrivəhsi-pre nirkunien pisin pisin minə, taksarkut pik mə takhavəh nirkunien yamə mine khavəhsi-haktə nımraghien kape nıməhuak.

¹³ Tuk nar ai, tukmə kimiə kirik raməgkiar ye nəgkiarien kape tanə pisin kirik, tukraməkeikei məhuak min mə Kughen tukrivəhsi-pən nıprai nəgkiarien e pəh rhoprai-pən kimi nıməhuak. ¹⁴ Tukmə yakaməhuak ye nəgkiarien kape tanə pisin kirik, rikik raməhuak mərig nətərigien kafak ramərer apnapig əmə. ¹⁵ ?Kini jakhawor? Jakəhuak yerik, mərig jakəhuak min ye nətərigien kafak. Kini jakəni nıpei yerik, mərig jakəni min nıpei ye nətərigien kafak. ¹⁶ ?Tukmə nakhani vi vi Kughen yerkim ye nəgkiarien kape tanə pisin, yermamə yame reinein nəgkiarien a tukrhawor pən iran mine mameighan kin nəhuakien kafam? To rıpəh neighanien kin, meinai in reinein

nægkiarien yame nakamni. ¹⁷ Tukmæ ror nakamni vi vi Kughen, mærig nægkiarien kafam rîpêh nivêhsi-haktâyen nimraghien kape yermamæ yame reinein nægkiarien e nakamni.

¹⁸ Yakamni vi vi Kughen mæ yakamægkiar ye nægkiarien kape tanæ pîsin pîsin minæ rapita æmiæ m-fam. ¹⁹ Mærig ye nækwai nimêhuak, tukmæ yakamhajoun narmamæ ye nægkiarien kwatîksin æmæ yame narmamæ kharkun nîpran, in rhuvæ pik rapita yame to yakni nægkiarien rîpsaah pik ye nægkiarien yame iriæ kaseinein.

²⁰ Piak mine nowinik minæ. Takhapêh nisorien nêrigien kapæmiæ minæ ræmhen kin kwajikovæ. Ye norien kirikianæ æmæ e taksæmhen kin kwajikovæ æmtæmtæ yamæ mine kiseinein norien tævhagæ has. Mærig ye nêrigien kapæmiæ rhuvæ mæ rikimiæ tukrimruæ.

²¹ Meinai kimini ye loa kape Moses kimæ,

“Kughen Yermaru ramni mækneikin mæ,

‘Jakor mæ narmamæ yamæ mine kasægkiar ye nægkiarien kape tanæ pîsin minæ tukhani-êrhav nægkiarien kafak tuk narmamæ.

Kini iriæ tuksêrig nægkiarien kape yepsîpis minæ,

mærig nar apnapîg mæ iriæ tuksêrig pawk nar vi kirik, mærig iriæ to khapêh nisætêrigien kin Yo.’”

(Aes 28:11)

²² Ror mækneikin mæ nægkiarien kape tanæ pîsin pîsin minæ, in nîmtætien kirik yame tukrasitu ye narmamæ yamæ mine khapêh nisêhuakien, pêh nien mæ nîmtætien kirik yame tukrasitu ye nâmêhuak minæ. Mærig nîpîg yermamæ ramni nar kwasîg îkin nar ai rîpiamûæ, nægkiarien e kape nâmêhuak, pêh nien mæ kape narmamæ yamæ mine khapêh nisêhuakien. ²³ ?Ror mæknaikin tukmæ nimêhuak pîpîæ ramhum, kini narmamæ m-fam kasægkiar ye nægkiarien kape tanæ pîsin pîsin minæ, kini iriæ yamæ mine khapêh nharkunien, uæ narmamæ yamæ mine khapêh nisêhuakien khauæ imæ, iriæ tuksæm kini khamæ ta mæ kimiæ nakaseno-eno. ²⁴ Mærig tukmæ yermamæ kirik yame rîpêh nêhuakien, uæ yermamæ yame rameinein nêhuakien ramuæ imæ nîpîg narmamæ kamhani-êrhav nar kwasîg îkin rîpiamûæ, kini nægkiarien kapæmiæ tukrîrap rîkin, kini in tukrîrkun mæ in yor tævhagæ has, kini nægkiarien minæ a tukrêkir kafan norien, ²⁵ kini kafan tævhagæ hah yame ramerkwaig tukruæ ye nîkakien. Tuk nar e, in tukrîmir mænîm-pæn nîmrîn ye nîmoptanæ mamêhuak kimi Kughen, mamni-êrhav mîmæ, “Nanmîn kape Kughen ramêmîr êfrakis iræmiæ.”

Pol ramêvhag kimi æriæ tuk nîpîg kape nêhuakien

²⁶ Piak minæ mine nowinik minæ. Pêh yakni nîprai kafak nægkiarien. Nîpîg kimiæ m-fam naksækwætæ kirikianæ ye nofuginien tuk nêhuakien, kimiæ m-fam kirikianæ kirikianæ kapæmiæ aikin wok yame takasor. Tîksin kasæni nîpei, kini tîksin kashajoun, kini tîksin kasor æpu nægkiarien tîksin yame ramerkwaig, tîksin kasægkiar ye nægkiarien kape tanæ pîsin pîsin minæ, kini tîksin kashoprai nîprai nægkiarien mine. Takasækeikei misor narîmnar minæ e tuk nêrîp-tîmtîmien nimêhuak. ²⁷ Tukmæ narmamæ tîksin kasægkiar ye nægkiarien kape tanæ pîsin, kîraru uæ kîsisêr æmæ tukrhægkiar, kîrik tukrîni kafan, kini kwasîg îkin, kîrik rîni min kafan, kini yermamæ kîrik tukramækeikei mhoprai nîprai nægkiarien minæ a. ²⁸ Mærig tukmæ yermamæ rikæk tuk nhopraiye nîprai nægkiarien yame kîrhîni, pêh kîrhægkiar pîsin æmæ kimi Kughen, mîrhîpêh nîni-êrhavyen ye nimêhuak.

²⁹ Rhuvæ mæ profet kîraru uæ kîsisêr æmæ tukrhægkiar, kini narmamæ tîksin tuksêkir huvæ kapêrisîr nægkiarien. ³⁰ Kîni tukmæ yermamæ kîrik rêrer mamægkiar, mækneikin Kughen ror æpu nægkiarien kîrik yame rîmnamerkwaig kupan ruæ tuk yermamæ kîrik yame ramkwætæ, rhuvæ mæ yermamæ yame ramêrer mamægkiar tukrækwætæ mapnapîg, pêh yame Kughen rîvêhsi-pæn nægkiarien kîmin pêh in rêrer mægkiar. ³¹ Ror mæknaikin mæ kimiæ yamæ mine nakamhani-êrhav nægkiarien yame Kughen ravêhsîpre, kîrik tukrêkupæn mægkiar; ai, kîrik min, ai kwasîg îkin, kîrik min, mæ takharkun nîshajounien narmamæ m-fam, mhavêhsi-haktæ nêtêrigien kapêriæ. ³² Narmamæ yamæ

mine kamhavəh nirkunien tuk nini-ərhavyen nar, kwasig ikin nar ai rīpiuə, kharkun nīpig atuatur kape nəgkiarien mine nīpig atuatur kape nīpimien, ³³ meinai pəh nien mə Kughen rorkeikei nuvrig-uvrigien, mərīg in rorkeikei nəmərinyen. Ror pən, ye nīməhuak minə fam kape narmamə kape Kughen, ³⁴ ye nīpig kape nəhuakien, nīpiraovin tukhapəh nisəgkiarien, meinai rīpəh natuatukien mə tuksəgkiar. Mərīg tukasəkeikei masətərīg kīn nəmasur kape nīməhuak, rəmhen kīn yame loa ramni. ³⁵ Tukmə kisorkeikei mə tukharkun nar kīrik, tukharerīg-pən apa yerkwanu, kīni misaiyoh kapəriə narman minə kīn. Meinai ror naurisien mə piraovin tukrəgkiar ye nəkwai nīməhuak.

³⁶ ?Rhawor? Kīmiə tiksīn nakhamə ta mə Kughen rīmivəhsi-pre nəgkiarien mə kapəmīə pīsīn əmə. Nakhamə ta mə kīmiə pīsīn əmə nakharkun nəkīrien norien minə. ³⁷ Mərīg tukmə kīmiə kīrik rīkin raməsīk mə Kughen ravəhsi-pən nəgkiarien kīrik kīmin, uə Nanmīn Kape Kughen rīmivəhsi-pən nəsanīnien kīmin, kīni in tukraməkeikei mīni nəfrakīisien ye nəgkiarien yame yakamrai kīmi əmīə mīmə nəkwai Yermaru nəfrakīs a. ³⁸ Tukmə yermamə kīrik raməpəh nəgkiarien minə e yakamni, pəh narmamə tuksəpəh nəgkiarien yame in ramni.

³⁹ Ror məkneikīn, piak minə mine nowinīk minə, rhuvə mə taksarkut tuk nini-ərhavyen nəgkiarien yame Kughen ravəhsi-pre, kīni takhapəh nisətapīgien kīn narmamə yamə mine kasəgkiar ye nəgkiarien kape tanə pīsīn pīsīn. ⁴⁰ Mərīg ye narīmnar fam yame naksor ye nīpig kape nəhuakien, takasor tukramatuatur ye nīpig kape nəhuakien.

15

Pol ramni-ərhav mə Kristo rīmīmrəgh mīn ye nīməhəyen kafan

¹ Piak minə mine nowinīk minə. Yakorkeikei mə jakni-ərhav mīn nəvsaoyen huvə kīmi əmīə yame yakwəni-pre ta tuk əmīə, kīni nīmnhavəh yerkimīə, kīni misərer tīmīm iran. ² Tukmə nakharaptərəkīn tīmīm nəvsaoyen huvə yame yīmīni-pre tuk əmīə, Kughen tukrīvəh mīrəgh əmīə iran. Mərīg tukmə naksəpəh, mīshatətə ye nəgkiarien pīsīn, kīni nhātətəyen kapəmīə in tukror nar apnāpīg əmə kīn.

³ Narīmnar yame yo yīmnrīg, in rhuvə pik, kīni yakwəni-pre ta tuk əmīə mə Kristo rīmāmhə tuk nīvəhsi-tayen narpinien kape təvhagə has kapətawə rəri-pən nəgkiarien yame Nəkwəkwə kape Kughen rīmīni kupan kwasig ikin rīpiuə. ⁴ Kīmnerwaig kīn In, kīni rīvəh nīpig kīsīsər, ruīmragh mīn ye nīməhəyen kafan, rəri-pən nəgkiarien yame Nəkwəkwə kape Kughen rīmīni kupan kwasig ikin rīpiuə. ⁵ Kīni rīmnrəkupan mītərhav-pən tuk Pīta, kwasig ikin, mīpītərhav-pən tuk kafan narmamə twelef. ⁶ Kwasig ikin, mīpītərhav-pən mīn tuk nəməhuak minə rapīta faef hundred ye nīpig kīrikianə əmə. Kīni tiksīn kamhamragh hanə mīsērājī-pə ai taktakun, kīni tiksīn kwənhāmhə ta. ⁷ Kīni kwasig ikin mīpītərhav-pən tuk Jemes, kīni ai mīpītərhav-pən tuk aposol minə fam.

⁸ Rīmnrəkupan mītərhav-pən tuk narmamə minə a, kwasig ikin yo. Rītərhav-pə tuk yo nar apnāpīg yo yakəmhen kīn kwājīkovə kīrik yame rīpəh narhayen ye nīpig atuatur kafan. ⁹ Yakamni məkenīkīn meinai yo ye tanə əgkəp; aposol minə tiksīn kīsāpīta yo. Kīni yakpəh nəmhenien mə narmamə tuksokrən kīn yo mə yo aposol kīrik, meinai in apa kupan, yīmnr nahāsīen kīmi nīməhuak minə kape Kughen. ¹⁰ Mərīg ye nīhuvəyen yame Kughen rīmnrətə-pə kīn kīmi yo, yakwauə mīnor məkneikīn ai towēi. Kīni nīhuvəyen a rīpəh nuə-apnāpīgien, mərīg ramuə mamor kwənkwan. Nəfrakīisien yīmnr wok rapīta fam aposol minə, mərīg pəh nien mə ye nəsanīnien kafak, mərīg ye nīhuvəyen yame Kughen rīmnrətə-pə kīn kīmi Yo. ¹¹ Nar apnāpīg mə yo uə irīə kamhāni-ərhav-pre Nəvsaoyen Huvə tuk əmīə, mərīg nəgkiarien in e yame yakamhāni-ərhav pre tuk əmīə, nīmnhāni nəfrakīisien iran.

Narmamə minə fam yamə mine kwənhāmhə ta tukhamragh mīn

¹² ?Mərig tukmə kamhani-ərhav mə Kristo rimimragh min ye nimhəyen kafan, kini rhawor e kimia tiksın nakamhani mhamə narmamə yamə mine kwənhəmhə to khapəh nhamragh-minien? ¹³ Mərig rīpi mə narmamə yamə mine kwənhəmhə ta to khapəh nhamragh-minien, to Kristo rīpipəh nimragh-minien ye nimhəyen kafan. ¹⁴ Kini to Kristo rīpipəh nimragh-minien ye nimhəyen kafan, wok kapəmiə tuk nini-ərhavyen nəvsaoyen huvə, mine nhatətəyen kapəmiə tukror əmə nar apnapig kin. ¹⁵ Nar kirik min, to Kristo rīpipəh nimragh-minien ye nimhəyen kafan, kimawə yakpiseikuə ye Kughen meinai yakamhani-ərhav mə Kughen rimivəh miragh Kristo ye nimhəyen. Mərig rīpi mə narmamə yamə mine kwənhəmhə ta kīpihapəh nhamragh-minien ye nimhəyen kapəriə, to Kughen rīpipəh nivəh-miragh-minien Kristo ye nimhəyen kafan. ¹⁶ Meinai rīpi mə narmamə yamə mine kwənhəmhə ta kīpihapəh nhamragh-minien ye nimhəyen, to Kristo rīpipəh min nimraghien ye nimhəyen kafan. ¹⁷ Kini rīpi mə Kristo rīpipəh nimragh-minien ye nimhəyen, to nhatətəyen kapəmiə nīpran rirkək, kini kimia to naksarə hanə ye narpinien kape təvhagə has. ¹⁸ Kini to narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Kristo yamə mine kwənhəmhə ta, to kīpiserwei. ¹⁹ Rīpi mə kitawə kīpisərəhu-pən tim tim nətərigien kapətawə ye Kristo tuk nimraghien əmə kape tokrei tanə e, sore asul tuk ətawə. Meinai kitawə kamharəh pikin nīpig ətən minə rapita narmamə minə ye tanimtanə.

²⁰ Mərig nəfrakisien mə Kristo rimimragh min ye nimhəyen. In rimnəkupan ye narmamə m-fam yamə mine kwənhəmhə, kini mimragh min ye nimhəyen. ²¹ Yermamə kirikianə əmə rimnor swatuk tuk nimhəyen ruə ye tokrei tanə e; kini ye norien kirikianə əmə min, yermamə min kirik rimnor swatuk mə narmamə tukhamragh min ye nimhəyen kapəriə. ²² Ror məknakin mə narmamə m-fam tukhamhə meinai narmamə kamhasipən ye Adam. Kini ye norien kirikianə əmə min, narmamə m-fam yamə mine kamhauə kirikianə iriə Yesu Kristo tukhamragh min. ²³ Mərig iriə e tukhaamragh min ye nīpig atuatur kapəriə. Kristo in rimnəkupan mimragh min, kini nīpig tukruə min iran, kafan narmamə yamə mine kwənhəmhə ta tukhamragh min. ²⁴ Kini Nīpig Kwasig tukruə, In tukroriah narmaruyen minə fam, mine nehuəyen minə fam, mine nəsaninien minə fam. Kwasig ikin, tukrəta-pən ye narmaruyen kafan ye kwermi Tatə Kughen. ²⁵ Ror məknakin meinai In tukraməkeikei mamarmaru “meriaji tukrehuə ye tikmir minə kafan.” (*Sam 110:1*) ²⁶ Tukroriah tikmir minə fam kafan mamvən infamien tukroriah min nimhəyen. Kini nimhəyen tukrirkək min ²⁷ meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə, “Rimnei-əhu fam narimnar mamehuə irəriə.” (*Sam 8:6*) (Mərig nəgkiarīen yame ramni mə “rimnei-əhu fam narimnar mamehuə irəriə,” pəh nien mə ravəhsi-əhu min Kughen Yermaru, meinai in e Kughen yame tukrərəhu-pən fam narimnar ye kwermi Kristo.) ²⁸ Nīpig Kughen tukror narimnar minə a, kini Tini atuatur tukruə mamarə ətgin ye narmaruyen kape Kughen, mə Kughen tukruə mamarmaru ye narimnar fam.

²⁹ Narmamə tiksın kamhani mhamə to narmamə khapəh nhamragh-minien ye nimhəyen kapəriə. Mərig norien kape norien baptaes atuə kin kape narmamə yamə mine kwənhəmhə ta ramhajoun-pən mə narmamə kwənhəmhə pawk mərig nanmiriə ramragh əmə. ³⁰ ?Kini rīpi mə narmamə yamə mine kwənhəmhə ta to kīpihapəh nhamragh-minien, rhawor irəmawə? !Kimawə yakamharəh pikin nīpig ətən minə ye nimraghien kapəmwə nīpig minə fam! ³¹ Piak minə mine nowinik minə, narmamə kasarkut mə tukshopni yo ye nīpig rīpsaah. Kini kimia nakharkun mə in e nəfrakisien rəmhen kin yame nakharkun mə in nəfrakisien mə rikik ragien pik tuk əmiə meinai kimia nakashatətə tim tim ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə. ³² Yimnarkut pik apa Efesas rəmhen kin in ai mə yakamarowagin kimawə nar aparū minə yame kasarkwəpah. Kini rīpi mə narmamə yamə mine kwənhəmhə ta to kīpihapəh nhamragh-minien, to narkutien kafak kwənkwan rīpirkək. Rīpi mə narmamə yamə mine kwənhəmhə ta to kīpihapəh nhamragh-minien, rīpihuvə mə to kisəri-pən nəgkiarīen e yame ramni mə,

“Pəh kisor əwhai nheikinien kape tokrei tanə, masor lafet misapis kin waen mamharpin, kwasig ikin mipihamhə.” (Aes 22:13)

³³ Takhapəh nisorien mə narmamə tukseikuə irəmiə. Nəgkiarinen e raməfrakis yame ramni mə, “Nipig narmamə yamə mine kapəriə norien rhuvə kasəriwək iriə narmamə hah minə, nəmə hah minə kasoriah norien huvə minə kapəriə.” ³⁴ Havəh min nətərigien kapəmiə rirerig, muə mə taksor nar huvə kirik yame nakharkun mə taksor; mhəpəh nisori-minien təvhagə has. Yakaməgkiar məkneikin meinai kimiə tiksın nakseinein hanə Kughen. Kini nar e in e ror naurisien.

Niprai yermamə rimamhə marə mimragh min

³⁵ Mərig tukmə ror narmamə tiksın kisaiyoh mhamə, “?Rhawor e yermamə yame rimhə marə mamragh min? ?Tukəm nipran, tukrhawor pən iran mine?” ³⁶ Naiyohyen mine rətəwao. Tiknim-pən kweru nai ye nimoptanə, ai tukraməkeikei mhaier kin nipran yame rivi. ³⁷ Nipig naksuv kweru nai, pa rimə naksuv nipran yame tukruə, mərig nakamsuv əmə kweru nai, tukmə ror kweru wit kirik uə kweru nai pisin kirik. ³⁸ Mərig Kughen ror raurə kin nuknen yame In rorkeikei; kini In əmə ravəhsi-pən nipran kimi nai minə fam. ³⁹ Niprairiə ripəh nəm-nəmhenien. Niprai yermamə ripəh nəmhenien kin nar miragh yamə mine niprairiə pisin pisin. Man minə niprairiə pisin pisin. Kini kəmam minə niprairiə pisin pisin. ⁴⁰ Apa ye neai, narimnar aikin, kini in e tokrei tanə e, narimnar aikin ror pisin. Nipig taksəm narimnar apa yerpərig ye neai mə in rhuvə, kafan nihuvəyen in ror pisin ye nihuvəyen kape narimnar kape tokrei tanə e. ⁴¹ Kini nikhakien kape mirh ror pisin ye nəsiəyen kape makuə mine nəsiəyen kape kəmhau minə. Kini nəsiəyen kape kəmhau minə kasor pisin pisin.

⁴² Kini rəmhen əmə kin niprai narmamə kwənhamhə yame kamhamragh min. Niprai narmamə yame kimənim əriə tukrəmətit, mərig nipig tukramragh min iran, to ripəh min nəmətitien. ⁴³ Nipig kamnim, in nar kirik yame narmamə khəpəh nisorkeikeiyen, mərig nipig tukramragh min, in nar kirik yame narmamə tuksəm kafan nihuvəyen. Nipig kamhanim, nəsaninien kafan rirkək; mərig nipig tukramragh min, nəsaninien kafan tukrehuə. ⁴⁴ Nipig kamhanim nipraitawə, in nar kape tokrei tanə; mərig nipig tukramragh min, in nar kape rao ye neai. Tukmə nipran aikin kape tokrei tanə, kape rao ye neai min aikin. ⁴⁵ Ror pən, Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə, “Yermamə kupan, in e Adam, in rimauə mamragh.” (Jen 2:7)

Kini kwasig ikin en, Adam infamien*, in e Yesu Kristo, ripiua mivəhsi-pə nimraghien kape rao ye neai. ⁴⁶ Pəh nien mə nar kape nanmin rimnəkupan muə. Mərig nar kape tokrei tanə rimnəkupan muə, kwasig ikin nar kape nanmin ripiua. ⁴⁷ Yame rimnəkupan əgkap kimnor kin nimokkur, mərig yame ror kiraru kin, in e Yesu Kristo, rimasi-pən ye rao ye neai. ⁴⁸ Narmamə m-fam kape tokrei tanə, niprairiə rəmhen əmə kin niprai Adam yame rimasi-pən ye nimoptanə; mərig narmamə yamə mine kamhavən ye rao ye neai, niprairiə rəmhen əmə kin niprai Kristo, yame rimasi-pən ye rao ye neai. ⁴⁹ Taktakun ai, kitawə kisəmhen kin Adam e kape tokrei tanə, kini ror məkneikin, tuk nipig kirik tuksəmhen kin Kristo e kape rao ye neai.

⁵⁰ Yakamni-ərhav pre tuk əmiə, piak minə mine nowinik minə, mə niprai yermamə mine nitawin, to ripəh nivənyen ye narmaruyen kape Kughen. Kini ye norien kirikianə əmə min, nar yame tukrəmətit to ripəh nivənyen nar yame ramarə rerin. ⁵¹ Taksərig-ru. Jakni nar erkwaig yame Kughen rimnor əpu. Pəh nien mə kitawə fam tukhamhə. Mərig Kughen In tukror nipraitawə fam tukriwi min. ⁵² In tukror aihuaa rəmhen kin naroapigien† - nipig naiyuk kape Kughen tukrasək infamien. Naiyuk tukrasək, kini narmamə yamə mine kwənhamhə tukhamragh min mhəpəh nhamhə-minien, kini Kughen tukror nipraitawə tukriwi. ⁵³ Ror məkneikin meinai nar yame tukrəmətit,

15:36: Jon 12:24 15:43: Fil 3:20-21 * 15:45: Nəgkiarinen Gris ramni, “Adam yame ror kiraru kin,” in e Yesu Kristo. 15:51: 1 Tes 4:15-17 † 15:52: Nəgkiarinen Gris ramni min mimə, “tukror aihaa rəmhen kin yermamə ramapiriapir marha min.” 15:52: Mat 24:31

tukraməkeikei mivən ye nīpran yame to rīpəh nəmətītien tuk nīpig kirik; kini nar yame tukrimhə tukraməkeikei mivən ye nar yame tukramarə kape rerin. ⁵⁴ Nīpig narimnar yame tukrəmətīt tukrivən ye nar yame to rīpəh nəmətītien mine nar yame tukrimhə tukrivən ye nar yame tukramarə kape rerin, kini nəgkiarīen yame kimīrai ta tukruə mor nəfrakīsiēn kīn yame ramni mə,

“Kughen rīmnarowagīn ye nəsanīniēn kape nīmḥayēn mapīta,
kini norīen kape nīmḥayēn ruirkək.”

(Aes 25:8)

⁵⁵ “!Ah, nīmḥayēn! ?Takhawor pən iran mine mapīta əmawə?”

!Ah, nīmḥayēn! ?Takhawor pən iran mine moriah əmawə?”

(Hos 13:14)

⁵⁶ Təvhagə has in rəmhen əmə kīn nar kirik yame raməkwhopni narmamə. Kīni loa ramor mə təvhagə has, kafan nəsanīniēn rehuə. ⁵⁷ !Məriḡ pəh khani vi vi Kughen meinai In rīmnor mə Yesu Kristo rīmnor swatuk kimi ətawə mə tuksapīta ye nīmḥayēn!

⁵⁸ Ror məkneikīn, piak mīnə mine nowinīk mīnə, sərer tīm tīm. Takḥapəh nīseighanīen kīn nar kirik mə tukrikiu-kīu irəmīə. Nīpig mīfam, taksor wok kape Yermaru yerkimīə mīnə fam, meinai nakharkun mə wok kape Yesu Yermaru yame nakasor, pəh nīen mə nar apnāpig əmə.

16

Mane tuk nasituyen ye nəməhuak mīnə apa Jerusalem

¹ Taktakun jakni mane yame tukrasitu ye nīməhuak apa Jerusalem. Taksor əmə nar kirikianə yame yīmīni-pən tuk nīməhuak apa Galesia. ² Ye Sande mīnə fam, kimīə fam kirikianə kirikianə takasəkeikei masərəhu karīn mane kirik. Yermamə yame ravəh mane ehua, tukrərəhu karīn rīpsaah; kini yame ravəh mane kəskəh, in tukrərəhu karīn rīkəskəh əmə. Ror məkneikīn mə nīpig jakurə tuk əmīə, takḥapəh mīn nīsarkutīen tuk narha-kīniēn mane. ³ Kīni taksəriḡ-ərhav narmamə yamə mine tukḥapīk mane mamḥavən, kini nīpig jakurə, jakrai nəkwəkwə yame ramni-ərhav əriə kimi nīməhuak apa Jerusalem, kini mher-pən kīn əriə khapīk mane a mḥavən apaikīn. ⁴ Tukmə yakəm mə rhuvə mə yo mīn jakvən, iriə tuksəri-pə yo.

Nəriwəkīen kape nəmehua mīnə tiksīn

⁵ Kwasīḡ ikin yakurə mīvaag-pre kīn əmīə, jakvən Masedonia, meinai jakəkupən mivən mīvaag-pən kīn nīməhuak mīnə aikīn. ⁶ Tukmə ror jakarə kəskəh kītawə-m kimīə. Tukmə rhawor tuksarə əmə mīserīaji-pən nīpig kape nokieiyen tukror infamīen. Ror məkneikīn mə takharkun nasituyen irak tuk nəriwəkīen kafak ikin hiə yakamvən ikin. ⁷ Yakpəh norkeikeiyen mə nīpig jakurə məm əmīə, məkneikīn jakaməkeikei marə mier mīn. Məriḡ yakorkeikei mə jakurə kīsarə kəskəh əmə, tukmə Yermaru reighan kīn. ⁸ Məriḡ kwasīḡ ikin yakurə, yakmə jakamarə Efesas merīaji-pən nīpig kape Pentekos, ⁹ meinai Kughen rīmnəhitə ye swatuk ehua tuk yo mə jakor wok huvə yame ramkuə kīn kwənkwan rīpsaah, nar apnāpig narmamə rīpsaah kīsarkut mə tuksətapīḡ kīn yo tuk norīen wok.

¹⁰ Tukmə Timoti rurə məm əmīə, ḥavəhsi-pən nīsīaiyēn kīmin, meinai in ramor wok kape Yermaru rəmhen kīn yo. ¹¹ Takḥapəh nīsoriēn mə kimīə kirik tukrəm-əhu in. Taksasitu iran mīsher-pə mīn kīn pəh rīrerīḡ-pə mīn tuk yo. Yo yakawhīn piāutawə mīnə iriə Timoti mə tukḥauə mīsəm yo.

¹² Kīni ye nīkarīn kape piāutawə e Apolos, yīmnamaiyoh əusīk-əusīk mə in tukraməkeikei mīkwasiḡ kīn piāutawə mīnə mḥaurə mīsəm əmīə. In rīpəh norkeikei-pīkīen mə tukrurə ai taktakun, məriḡ tukruə ye nīpig yame ratuatuk tukun.

¹³ Takasəriḡ əmīə. Taksərer tīm tīm ye nḥatətəyēn kapəmīə. Takḥapəh nḥagīniēn. Mīsor nətəriḡiēn kapəmīə riskai. ¹⁴ Narīmnar fam yame kimīə takasor, sor ye norkeikeiyen.

15:53: 2 Kor 5:4

15:56: Rom 7:13

16:1: Rom 15:25-26; 2 Kor 8:1-9

16:5: Wok 19:21

16:6: Rom 15:24

16:9: Wok 19:8-10; 2 Kor 2:12

16:10: 1 Kor 4:17

16:11: 1 Tim 4:12

16:12: 1 Kor 3:6

¹⁵ Kimiä nakharkun mhamə kwən a Stefanas mine kafan minə iriə kimisəkupən mhani nəfrakisien ye Yesu apa tanə Akaea. Kini iriə kisarkut skai tuk nasituyen ye niməhuak minə. Yakamni skai pre tuk əmiə piak minə mə, ¹⁶ takhasiai əriə masor nəkwairiə, mine narmamə m-fam yamə mine kasor pik wok ye niməhuak. ¹⁷ Rikik rimnagien nipig Stefanas mine Fotunatas mine Akaekas kimirhitərhav-pə, meinai nar apnapig kimiə nimnharkək, mərig nipig yimnəm ərisir, rəmhen əmə kin yame yimnəm əmiə. ¹⁸ Irisir kimirhirəhsi-haktə pik kafak nətərigien rəmhen əmə kin yame kimirhor irəmiə. Taksəkeiki mhasiai narmamə yamə minə kasor məkneikin.

Pol rimnor infamien ye kafan nəkwəkwə e Fas Korin

¹⁹ Niməhuak minə apa provins e Tarki* kasokrən huvə irəmiə. Akwila mine Prisila kworkeiki pik mə tukrəni-pre huvə tuk əmiə ye nhag Yermaru iriə nəməhuak yamə mine kasofugin ye nimə kapəriu. ²⁰ Piautawə minə fam eikin e kamhani rhuvə pre tuk əmiə. Taksokrən huvə irəmiə minə rəmhen mə kimiə kirikianə əmə ye Yesu Kristo.

²¹ Yo Pol, yakamrai nəgkiarien e kin kwermik.

²² Tukmə yermamə kirik ripəh norkeikiyen Yesu Yermaru, pəh tukrarə ye narpinien. !Yesu Yermaru kapətawə! !Yuə-ra!

²³ Pəh Yesu Yermaru tukrautə-pre kin kafan nihuvəyen kimi əmiə.

²⁴ Yakamher-pre kin kafak norkeikiyen kimi əmiə fam ye Yesu Kristo. Amen.

16:15: 1 Kor 1:16 * 16:19: Nəgkiarien Gris ramni nhag kantri e Tarki mə “Esia.” 16:19: Wok
18:2,18,26 16:22: Gal 1:8-9; Rev 22:20

2 Korin

Nəkwəkwə yame ror kiraru kin yame Pol rimirai ramvən kimi niməhuak apa Korin

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e 2 Korin

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai ramvən kimi nəməhuak minə apa Korin, mine nəməhuak minə apa provins a Akaea.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Pol ruirai ta nəkwəkwə kisisər mher-pən kin kimi niməhuak apa Korin. In e nəkwəkwə yame ror kuas kin. Mərig nəkwəkwə yame ror kirikianə kin, mine nəkwəkwə yame ror kisisər kin, iriu kirarkək; keinein mə iriu pukaa. ?Kwəramətīt ta uə? Nəkwəkwə yame ror kiraru kin, kamni kimə 1 Korin. Kini nəkwəkwə a raməgkiar skai kimi əriə, mə tukrini-əhu norien has minə kapəriə, kini in ramhajoun min əriə kin narimnar pisin minə tiksın. Iriə khapsaah ye niməhuak kasəri-pən nərigien kape Pol yame rimirai ye nəkwəkwə e 1 Korin. Mərig iriə minə tiksın aikin, kamhani mə Pol, pəh nien mə in yemehuə kirik; kini riphəh nəmhenien mə in tukrəvhag kimi əriə. Kini iriə kamhani mə in ramor əmə wok kafan tuk nivəhyen mane.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pol rimirai nəkwəkwə e mamhajoun mə in aposol kirik, kini Kughen rimiwəhsi-pən wok e kimin, kini ratuatuk əmə mə in tukrəwhaag məkneikin kimi əriə. Kini in morkeikei mə tukrini-əhu nəmhajoun eikuə yamə mine kasarə apa Korin. Kini mamaiyoh nəməhuak minə Korin mə tuksasitu mhavəhsi-pən mane kirik yame tukrasitu kin ye niməhuak apa Jerusalem məvigin narmamə meinai sweiwei ramuh əriə.

Pol ramokrən huvə irəriə

¹ Yo Pol, yame Kughen rimirpen yo mə yo aposol kirik kape Yesu Kristo, yakarərai nəkwəkwə e kimru piatawə Timoti. Nəkwəkwə e raurə kimi əmiə, niməhuak kape Kughen apa Korin mine narmamə minə fam kape Kughen apa Provins a Akaea. ² Pəh Kughen Rimtawə mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə, tukwautə-pre kin nihuvəyen mine nəmərinyen kimi əmiə.

Kughen raməgkiar vivi kimi narmamə yamə mine kisarə ye nipig əutən

³ Pəh khani vi vi Kughen e in Rim Yermaru kapətawə Yesu Kristo. In Tatə yame rikin rehuə tuk narmamə, mine In Kughen yame in nuknei norien kape nəgkiar-vivi-yen kimi narmamə. ⁴ In raməgkiar vi vi kimi ətawə ye nipig əutən minə fam kapətawə, mə kitawə tukharkun nəgkiar-vivi-yen kimi narmamə ye nipig əutən pisin pisin minə yamə mine kamharəpikin. Kitawə tuksəgkiar vi vi kimi əriə rəmhen kin yame Kughen In ramor kimi ətawə. ⁵ Nəmhəyen yame Kristo rimmərig, nəmhəyen kirikianə yame kitawə kasərig ai taktəkun. Kini ye norien kirikianə əmə min, kitawə kasofugin-pən ye Kristo, Kughen raməgkiar vi vi kimi ətawə, kini norien a raməhuə mamvən min tuk narmamə. ⁶ Nipig kimawə yaksərig nəmhəyen ramuə tuk əmawə nipig yakamhani-ərhav nəvsaoyen huvə, kini nəvsaoyen huvə a rafəhsi-haktə nərigien kapəmiə mavəh miragh əmiə. Nipig Kughen raməgkiar vi vi kimi əmawə, ramor mə kimawə jakharkun nəgkiar vi viyen kimi əmiə. Kwənkwai norien a ramkuə ye nimraghien kapətawə, kini nipig nakasarə ye nipig əutən rəmhen əmə kin yame kimawə yimnisarə iran, ramasitu irəmiə mə takamharpin əmə ye nərer-tim-timien. ⁷ Kimawə yaksərəhu-pən tim tim nərigien kapəməwə ye Kughen mə kimiə taksərer tim tim. Meinai kitawə fam kisarə əmə ye narəyen kirikianə, kimiə taksarə ye nəmhəyen rəmhen kin yame kimawə yakasarə iran. Kini Kughen raməgkiar vi vi kimi əmiə rəmhen kin yame raməgkiar vi vi kimi əmawə.

⁸ Piak minə mine nowinik minə, yaksorkeikei mə takharkun huvə nipig əutən yamə minə yimnisarə iran apa provins a Tarki. Nahasien ehua minə kimmhauə tuk əmawə,

rapita nēsaninien kapēmawə, mamor rikimawə raməsik mə to yakhapəh nhamraghien. ⁹ Nəfrakisien, kimawə yimisərig mə kineighan-pən ta kin əmawə mə jakhamhə. Mərig nipiḡ əutən minə a kimnhauə mə jakhapəh nisətəgtə-atukien irəmawə, mə jaksətəgtə əmə ye Kughen yame ramor narmamə yamə mine kimnhamhə khamragh min. ¹⁰ Ipakə əmə yakhamhə, mərig Kughen rimivəh miragh əmawə. In rirkun nivəhsi-tayen nipiḡ əutən minə a tuk əmawə. Kini yakasərəhu-pən nərigien kapēmawə iran mə tukrivəhsita nipiḡ əutən minə a tuk əmawə. ¹¹ Kini In mamor əfrakis məknakin nipiḡ naksəhuak tuk əmawə. Narmamə khapsaah tuksəgnəgin Kughen tuk narimnar huvə yamə mine In ramor kimi əmawə, meinai kimiə nakhapsaah nakasəhuak tuk əmawə.

Narmamə kimnhani hah Pol, mərig in ramni-ərhav mə kafan norien rhuvə

¹² Nar kirik yame rikimawə ramagien tukun. Ye norien yame yakasor kimi narmamə apnapig minə ye tokrei tanə, mine kimi əmiə, yakasor ye swatuk yame Kughen ramhājoun. Norien kapēmawə ratuatuk əmə, maməmir əmə ikin rakhak ikin. Kini taktəkun e, ye nərigien kapēmawə, yakasərig mə yakhapəh nisorien nar kirik yame rahas. Pəh nien mə norien kapēmawə ratuatuk məknakin meinai yakhavəh nirkunien kape narmamə, mərig mə Kughen ramasitu irəmawə yerkin agien. ¹³⁻¹⁴ Yakamhani məkneikin meinai yimnhapəh nharai-pəniēn nəgkiariēn kirik yame riskai tuk nəvhekinien uə tuk nirkunien nīpran. Taktəkun ai nakwənharkun kəskəh nərigien kapēmawə, mərig yakorkeikei mə takhauə mharkun fam. Kini ye norien a, ye nipiḡ Yesu Yermaru tukruə min iran, kimiə taksagien tuk əmawə rəmhen kin yame kimawə jaksagien tuk əmiə.

Pol rimnarar ye nərigien kafan tuk nəriwəkien kafan

¹⁵⁻¹⁶ Yakharkun mə rikimiə ragien tuk əmawə, rikik rimnaməsik mə nipiḡ yakmavən Masedonia, jakəkupən murə məm əmiə, kini nipiḡ yakamtərhav Masedonia, rikik rimnaməsik mə jakreriḡ-pre min məm əmiə. Ror məkneikin mə takhavəh nihuvəyen mikiraru. Kini ai, rikik rimnaməsik mə taksasitu irak misher-pən kin yo apa ye provins a Judia. ¹⁷ Apa kupan, yakmə jakurə məm əmiə. Kini ai yimnarar ye nərigien kafak ye nikarin kape nəriwəkien kafak. ?Kini nakhamə ta mə yakaməgkiar apnapig əmə ye nəriwəkien kafak uə? Nīkam. Nərigien kafak rīpəh nisi-pəniēn tuk norien kape tokrei tanə, rəmhen kin yame narmamə kaseighan kin nar kirik mamhani hah min ye nipiḡ kirikianə. ¹⁸ Kughen raməfrakis nipiḡ m-fam; kini yakamhakwasig kin norien kafan nipiḡ yaksəgkiar kimi əmiə. Yakhapəh nisorpirh-pirh-ien nəgkiariēn mir e “Əwəh” mine “Nīkam” ye nipiḡ kirikianə. ¹⁹ Kimasir Saelas* mine Timoti yimirhurə mirhini-ərhav-pre Ji Kughen e Yesu Kristo tuk əmiə, kini In to rīpəh nīniyen “Əwəh” mine “Nīkam” ye nipiḡ kirikianə. Nīkam. Nipiḡ mīfam, nəgkiariēn kafan kirikianə əmə. ²⁰ Ror məkneikin meinai nar apnapig Kughen rimini promes kuvhuun, iriə kimnhauə misor nəfrakisien kin ye Yesu Kristo. Kini kitawə kamhavəh-si haktə nhag Kughen mhani-pən tukun mhama, “Amen. Əwəh.” ²¹ Kughen əmə ramor əmawə yaksərer tim tim ye Kristo kitawə-m kimiə. In rimirpen ətawə, ²² kini mivəh-si pə Nanmin kafan yerkitawə mamor nimtətien ye nīmraghien kapətawə mə In, kafan e kitawə. Kini taktəkun ai, kitawə kwənharkun mə kafan promes minə tukhauə misor nəfrakisien kin tuk nipiḡ kirik ye nīmraghien kapətawə.

²³ Kini yakvəh kwəsu ye nhag Kughen mə yimnapəh nīreriḡ-pre-min-ien Korin məm əmiə meinai to yakpiurə, mīpiəgkiar skai pre kimi əmiə, kini moriah əmiə. ²⁴ Pəh nien mə yaksarkut tuk nehuəyen irəmiə mə jakhavəhsi-pre əmə nəgkiariēn kimiə əmiə mə taksəri-pən, mərig kimiə nakwəsərer timtim ta ye nhatətəyēn kapəmiə. Kini kasor wok kwis kitawə-m kimiə mə rikimiə tukragien.

1:8: Wok 19:23; 1 Kor 15:32 1:10: 2 Tim 4:18 1:13-14: 2 Kor 5:12; Fil 2:16 1:15-16: 1 Kor 16:5-6 * 1:19: Saelas, nhag pišin kirik e “Silvanus.” 1:19: Wok 18:5 1:20: Rev 3:14 1:22: 2 Kor 5:5; Efes 1:13-14
1:24: 1 Pita 5:3

2

¹ Ror məkneikin mə yaknərig ta mə jakpəh nurə-minien mægkiar skai pre kimi əmiə, mor rikimiə rəmhə. ² Kini, tukmə yakor rikimiə rəmhə, ?pa irəmiə tukror rikik ragien? Kırkək, meinai yimnor rikimiə m-fam rəmhə. ³ Ror pən, yimirai nəkwəkwə kirik mher-pre kin, mə jakwəhsi-haktə nərigien kin kapəmiə. Yakpəh norkeikeiyen mə tukmə yakurə məm əmiə, rikik rarkwao tuk norien kapəmiə yamə mine khapəh nisəmhenien. Mərig norien kapəmiə tukraməkeikei mor rikik ragien. Kini tukmə rikik ragien, kitawə fam rikitawə tukragien. ⁴ Nipig yimirai nəkwəkwə a mher-pre kin kimi əmiə, rikik rəpou pik tuk əmiə, kini rikik rarkwopir, nehe nimirik rimnaiyu tuk əmiə. Mərig yimirəh niraiyen nəkwəkwə a mə jakor rikimiə rəpou; mərig yimirai mə takharkun mə norkeikeiyen kafak rehuə tuk əmiə.

Takhapəh nisarpinien tai təvhagə has

⁵ Yakpəh norkeikeiyen mə jakaməkeikei mægkiar skai pre kimi əmiə. Mərig yakorkeikei mə jakni mə yermamə yame rimnor nahasien,* pəh nien mə rimnor yo pisin əmə yakamərig rahas tukun, mərig rimnor ətawə fam kisərig rahas tukun. ⁶ Narpinien yame kimiə khapsaah nimnhavəhsi-pən ta kimin nəmhen. ⁷ Mərig taktəkun ai, takasəkeikei misərukın kafan norien has kini misəgkiar vi vi kimin tamə rikin rəpou pik kini rapəh nhatətəyən kafan. ⁸ Yakamni-pre skai tuk əmiə mə takhavən misor rhuvə pən kimin mə in tukrirkun mə kimiə naksorkeikei in. ⁹ Yimirai nəkwəkwə a mher-pre kin kimi əmiə mə jakəm-ru mə ?taksor nəkwək ye narimnar fam, uə nikam?† ¹⁰ Tukmə kimiə nakwəsərukın norien has kape yermamə kirik, yo min jakərukın kafan norien has. Kini tukmə kwən a rimnor rahas pə kimi yo rəmhen mə jakor mirhuvə tuk əmru minə, mərig Kristo rirkun mə yakwor rhuvə ta tuk əmru minə mə jakwasitu irəmiə ¹¹ mə Setan tukripəh nəwhaiyen kwhen kapətawə, meinai kitawə kwənharkun ta kafan nərigien tuk norien nahasien.

Narmamə yamə mine kamhani ərhav nəvsaoyen huvə

¹² Nipig yimavən apa Troas tuk nini-ərhavyen nəvsaoyen kape Kristo, yimnəm mə Yesu Yermaru rimnəhitə ye kwəruə kirik kimi yo. ¹³ Mərig nəmərinuyen rirkək irak meinai yimirəh nəmien piak Taetas aikin. Kini yimnaowia kin nəmə Troas mitərhav mivən Masedonia mamarhakın in.

¹⁴ Pəh khani vi vi Kughen yame ramofugxn ətawə kasərer ye nimri narmamə ikin min fam, rəmhen kin yame king ramapita tikmir minə kafan, mamərip əriə ye nimri namramə mifam. Mərig Kughen ramərip ətawə ye nimri narmamə mə tukhani-ərhav nəgkiarien kafan, rəmhen kin yame senta ramənaah ikin minə fam. ¹⁵⁻¹⁶ Ye nimri Kughen, kimawə yaksəmhen kin senta yame raməpnah narmamə, meinai kimawə yakamhavəh Yesu Kristo mamhavən kimi narmamə m-fam. Narmamə yamə mine kishatətə iran, kharkun mə senta e rapien huvə, kini Kughen ravəh miragh əriə. Mərig narmamə tiksın, kasərig nəmiəv senta a rapien kin nimhəyən, ramhajoun mə Kughen tukror narpinien kimi əriə.

Wok e rehuə pik, yermamə kirik ripəh nəmhenien mə to ror infamien iran. ¹⁷ Kimawə yakhapəh nisəmhenien kin narmamə tiksın yame iriə khapsaah kamhani ərhav nəgkiarien kape Kughen tuk nivəh-əməyən mane. Nikam. Kughen rimnher-pə kin əmawə, kini kimawə yakasofugin-pən ye Kristo, mhani-ərhav nəvsaoyen huvə. Kini ye nimri Kughen, nəgkiarien kapəməwə ramsi-pən yerkimawə m-fam.

2:1: 1 Kor 4:21 2:4: Wok 20:31 * 2:5: Yeməhuak kirik irəriə rimnor apnapig nar, mikir-ta piraovın vi kape rimni. Kini Pol rimini-pən tuk əriə mə tukhawəsi-pən narpinien kimin in ye 1 Kor 5:1-5. † 2:9: Polrimə tukrirkun ru mə kwəsəri-pən nəgkiarien kafan misher-ye rhav əfrakis kin kwən a yame rikir-ta pihuaru kape rimni, uə nikam. 2:11: Luk 22:31
2:12: Wok 14:27; 1 Kor 16:9 2:13: Wok 20:1 2:15-16: Luk 2:34; 2 Kor 3:5-6

3

Kughen rimirpen-pən nar vi kirik kimi narmamə

¹ Tukmə ror kimiə nakhamə kimawə yakamhavəhsi-haktə atuk əmawə ye nimrimia, mərig nikam. Tukmə yepsipis minə kamhauə iməmia ikin, tukasəkeikei mhavəh leta yame kimirai tuk nini-ərhavyen norien kapəriə kimi əmia. Uə nipig tukmə khatərhav, tukasəkeikei mhavəh leta yame kimiə takharai yame tukshen-hen narmamə kin, pəh tukirkun əriə. Mərig kimawə yakhapəh nhavəhyen leta kirik məknakin, meinai ² kimiə naksəmhen kin leta yame ramor əpu wok kapəməwə. Leta e kimirai-pən yerkimawə, yame narmamə m-fam kasəvhuekin mharkun nipran. ³ Nimraghien kapəmia ramhajoun mə kimiə naksəmhen kin leta kirik yame Kristo rimirai kini narmamə kasəvheikin. Kimiə kwəkwai wok kapəməwə. Kimiə naksəmhen kin leta yame Nanmin kape Kughen rimirai. Mərig pəh nien mə rimirəh pen mirai-pən ye nəkwəkwə; mərig rimirai yerki yermamə.

⁴ Yaksətghaa kin nəgkiarinen minə məknen meinai Kristo ramarə yerkimawə kini yakshatətə timtim ye Kughen.

⁵ Yakhapəh nisərigien mə kimawə əmə yaksəmhen tuk nisorien wok kirik. Mərig tukmə yaksəmhen tuk nisorien wok kirik, in e Kughen ravəhsi-pə nirkunien tukun. ⁶ In rimnor əmawə yaksəmhen mə jakhauə kafan yorwok minə mhani-ərhav nəgkiarinen vi yame In rimirpen ta. Nəgkiarinen vi e yame Kughen rimirpen, pəh nien mə ramsi-pən tuk loa yame kamrai-pən ye nəkwəkwə, mərig ramsi-pən tuk Nanmin kape Kughen. Meinai loa yame kimirai-pən ye nəkwəkwə ravəhsi-pən nimhəyen kimi narmamə; mərig Nanmin kape Kughen ravəhsi-pə nimraghien.

⁷ Nipig Kughen rimirai-pən loa ye kapier kini mivəhsi-pən kimi Moses,* nikhakien aikin kape Kughen; kini nimri Moses rhakak min. Kini nəmə Isrel to khapəh nisarhapənien misəm nimrin, nar apnapig mə nikhakien natukreiwaiyu mirkək. Kini loa e ravəhsi-pə pawk nimhəyen, mərig rakhak, ⁸ kini wok kape Nanmin kape Kughen rakhak pik rapita. ⁹ Loa a yame rakhak, kafan e wok, Kughen raməkir narmamə mivəhsi-pən narpinien kimi əriə. Mərig wok yame Nanmin kape Kughen ramor, in e narmamə khauə misatuatuk ye nimri Kughen. !Wok e rakhak pik rapita! ¹⁰ Nəfrakisien, nar yame rimnakhak məkupən, taktəkun ai, ripəh nikhakien. Meinai nar yame rakhak pik rinapita yame rimnakhak məkupən. ¹¹ Loa yame tikripirkək tuk nipig kirik rimauə ye nikhakien, mərig wok kape Nanmin kape Kughen yame tukramarə rerin, in rhakak pik əgkəp.

¹² Ror məkneikin mə yakasərəhu-pən tim tim kapəməwə nərigien ye wok a kape Nanmin kape Kughen, masətghaa kin nini-ərhavyen kafan nəgkiarinen. ¹³ Kimawə yakhapəh nisəmhenien kin Moses yame, nipig nimrin rhakak kape nipig kwəkwə əmə, in rimnatuopis in kin neipən mə nəmə Isrel tukhapəh nisəmien nikhakien ye nimrin. ¹⁴ Mərig Kughen rimnor kapəria kapə riskai. Kini ye nipig a, muə meriaji-pə taktəkun, nipig iriə kasəvheikin Ol Testamen, khapəh nharkunien nipran, rəmhen kin yame neipən kirik raməker əswasig kin nirkunien kapəriə. Kughen ripəh nivəhsi-tayen neipən a tuk əriə; ramrəhsi-ta əmə tuk narmamə yamə mine kasofugin kwhen kapəriə iriə Kristo. ¹⁵ Nəfrakisien, meriaji-pə taktəkun mine, nipig kasəvheikin nəkwəkwə yamə mine Moses rimirai, rəmhen kin neipən kirik yame raməker əswasig kin nirkunien kapəriə. ¹⁶ Mərig narmamə m-fam yamə mine kasarar ye nərigien kapəriə mhauə tuk Kughen, Kughen tukrirəhsi-ta neipən a.

¹⁷ Yesu Yermaru In ror Nanmin. Kini ikin Nanmin kape Yermaru raməmir ikin, In ramrisin narmamə. ¹⁸ Kini kitawə fam kasor əpu nikhakien kape Kughen, narmamə kasəm; pəh nien mə kitawə kisatuopis ətawə. Nipig m-fam In ramarar irətawə mə

3:1: Wok 18:27; 2 Kor 5:12 3:2: 1 Kor 9:2 3:3: Eks 24:12; Jer 31:33; Esik 36:26-27 3:4: Wok 20:31 3:6: Jer 31:31; Jon 6:63; 1 Kor 11:25 * 3:7: Əm-ru Dut 5:22. 3:7: Eks 34:29 3:9: Dut 27:26; Rom 1:17 3:11: Luk 22:31 3:12: Wok 14:27; 1 Kor 16:9 3:13: Eks 34:33 3:16: Eks 34:34 3:17: Jon 8:36; Rom 8:2

tukhauə misəmhen kin In. Nìkhakien kafan rarkurao irətawə mameihuaə. Nìkhakien e ramsi-pən tuk Yermaru kapətawə yame In Nanmìn Rhakə.

4

¹ Kughen, rikin rehuə tuk əmawə, ror pən rikimawə ripəh nəpouyen tuk norien wok e kape nini-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə kafan. ² To yakhapəh nisorien norien yame kamor apis-apis mine norien yame ror naurisien. To yakhapəh niseikuəyen mhapəh nhaukreikinien nìprai nəgkiarien kape Kughen. !Nìkam! Kìmawə yakamhani-ərhav əmə nəfrakisien, kini ye norien minə a, ye nìmri Kughen, yakasor əpu əmawə ye nìmri narmamə, mə ye nərigien kapəria, tukharkun mə wok kapəməwə ratuatuk. ³ Tukmə ror nəvsaoyen huvə yame yakamhani-ərhav, nìpran ramerkwaig tuk narmamə tìksin; mərig ramerkwaig əmə tuk narmamə yamə mine kasəri-pən swatuk yame ramvən apa ye nap ehua. ⁴ Narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Kughen kasəri-pən swatuk ai, meinai Setan e yarmhə in ramarmaru ye tokrei tanə, rìmnatuopis əria mə tukhapəh nisəmien nìkhakien kape nəvsaoyen huvə yame nìkhakien risia-pen əria. Nìkhakien a ramsi-pən tuk Kristo yame In ravəh əfrakis Nanmìn kape Kughen. ⁵ Ror məkneikin meinai kimawə yakhapəh nhani-ərhav-atuk-ien əmawə; mərig yakhani-ərhav Yesu Kristo mə In Yermaru. Kini In rìmnher-pə kin əmawə mə kimawə yor atuə kin minə kapəmiə. ⁶ Meinai Kughen e yame rìmini kupən mìmə, “Pəh nìkhakien tukrìvən məsiə-pən ikin rəpignap ikin,” *(Jen 1:3)* in Kughen kirkianə əmə yame raməsiə-pən yerkitawə mə kitawə tukharkun nəsaninien mine nìhuvəyen kafan yame kitawə kasəm ye Kristo.

Kitawə kisəmhen əmə kin nìtip yame ramətìt aihuaa əmə

⁷ Kitawə kisəmhen kin nìtip* yame Kughen ravai-pən narìmnar huvə ikin kafan; mərig nìtip raməmətìt aihuaa əmə. Ramhajoun-pən mə nəsaninien əfrakis ramsi-pən tuk Kughen, ripəh nìsi-pəyen tuk ətawə.

⁸ Nìpig ətən minə khapsaah kamharəh-pìkin əmawə, mərig khapəh nisoriahyen əmawə. Nìpig tìksin, yakhapəh nisəmien swatuk, mərig yakhapəh nisəpəhyen. ⁹ Kamoh əmawə, mərig Kughen ripəh nəpəhyen əmawə. Kaməsik əmawə, mərig kìpəh narkwhop-niyen əmawə. ¹⁰⁻¹¹ Ikin pukaa yakamhavən ikin, rikimawə raməsik mə kìmnhopni Yesu, kini kìmə tukhopni min əmawə tuk nini-ərhavyen nhagin. Mərig kìmawə yakasəkeikei tuk nini-ərhavyen nhagin mə tukirkun mə Yesu rìmamragh. Kughen rìmneighan kin əmawə mə jəksərig nəmhəyen mə tukəm kirkun mə Yesu e in e rìmamragh mivəhsi-pən nəsaninien ye nìpraimawə yame tuk nìpig kirk tukrəmətìt. ¹² Ror pən, nìpig mifam ipakə əmə yakamhamhə mə kìmìə takhavəh nìmraghien rerin.

¹³ Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə, “Nar yame yakamni nəfrakisien iran, yakamni-ərhav.” *(Sam 116:10)*

Kini ye norien kirkianə əmə kape nhatətəyen, kìmawə min yakamhani nəfrakisien iran, ror pən yakamhani ərhav, ¹⁴ meinai kìmawə yakharkun mə Yermamə yame rìmnor Yesu ramragh min ye nìmhəyen kafan, In tukror min ətawə-m kìmìə tukamhamragh min ye nìmhəyen kitawə Yesu, tuksarə kitawə min. ¹⁵ Yìmnharəh pìkin nəmhəyen minə e mə kìmìə taksarə huvə iran. Kini nìpig m-fam nìhuvəyen kape Kughen ravi-pə narmamə khapsaah min kamhauə tuk Kristo. Tukhani vi vi Kughen nìpig m-fam, mhavəhsi-haktə nhagin mə In yerpìrig pik.

¹⁶ Ror pən rikimawə ripəh nəpouyen. Nar apnapig mə nìpraimawə rameiwaiyu ai taktəkun mine, mərig nìpig mifam Kughen ramor rikimawə ramhuvə min. ¹⁷ Meinai nìpig ətən yame mine yaksarə irəria, iriə nar apnapig əmə. Tukhapəh nisəmìrien ror tu. Mərig kwənkwairiə in nìkhakien yame raməmìr rerin; kini in rehuə mihuvə mapita narìmnar m-fam. ¹⁸ Ror pən, kitawə khapəh nisərig-pìkien tuk nar yame kasəm kin

4:2: 2 Kor 2:17; 1 Tes 2:5 4:4: Efes 2:2; Kol 1:15; Hib 1:3 4:6: Jen 1:3; Aes 9:2; 2 Kor 3:18 * 4:7: Gris ramni “jag” yame kìmnor kin nìmoptanə skai. 4:7: 2 Kor 5:1 4:8: 2 Kor 1:8; 7:5 4:10-11: 1 Kor 15:31
4:10-11: Rom 8:36 4:14: 1 Kor 6:14 4:16: Efes 3:16 4:17: Rom 8:17-18

nimritawə, məriḡ kisəriḡ pik nar yame kitawə khapəh nisəmien. Meinai narimnar yame kasəm kin nimritawə, kasəmir kape nipiḡ kwakwə əmə. Məriḡ narimnar yame khapəh nisəmien kasəmir kape rerin.

5

Niprai narmamə tukror pisin apa ye rao ye neai

¹ Kitawə kharkun mə nipraitawə in rəmhen kin nimə tapolen yame kisarə iran ye tokrei tanə e. Kini tuk nipiḡ kirik tukrəmətīt mahas. Kini nipiḡ nimə tapolen a tukrirkək ye tokrei tanə, məriḡ apa ye rao ye neai, kapətawə kirik aikin nimə vi yame pəh nien mə yermamə ramor, məriḡ Kughen əmə ramor. In e nipraitawə yame rivi, tukramarə rerin ikin. ² Məriḡ taktəkun ai, kitawə kisarə ye nipraitawə kape tokrei tanə, misasək, misorkeikei pik mə nipiḡ tukruə yame kitawə tukpīhavəh nipraitawə vi kape rao ye neai, rəmhen kin yame kamhavən ye neipən vi. ³ Meinai pəh nien mə kitawə tukhavəh nanmitawə əmə, yame nipraitawə rirkək. Məriḡ tukhavəh nipraitawə vi, kape rao ye neai. ⁴ Nipiḡ kisarə ye tokrei tanə ye nipraitawə yame tukripimətīt, rikitawə rəpou, kisorkeikei mə tuksəpəh nəmḡeyen. Məriḡ pəh nien mə kisorkeikei mə nipiḡ tukhamhə, tuksəta əḡkəp ye nipraitawə. Nikam. Məriḡ kisorkeikei mə nipraitawə tukro ta kin yame rakwas kape tokrei tanə, mipəh yame rivi kape rao ye neai. ⁵ Kini Kughen rimnor ətawə mə tuksarə ye nimraghien vi, mivəhsi-pə Nanmin Kafan mə tukrhajoun huvə ətawə mə kafan narimnar minə e tukhauə misor nəfrakisien kin.

⁶ Ror pən, nəriḡien kapətawə riskai, kini kharkun huvə mə nipiḡ kisarə əmə ye nipraitawə kape tokrei tanə, kitawə khapəh nisəmīrien imei Yesu Yermaru. ⁷ Nhatətəyən kapətawə ramkir ətawə; pəh nien mə narimnar yame kasəm ramhajoun swatuk. ⁸ Yakamni mə nəriḡien kapətawə riskai, kini kisorkeikei mə tuksəpəh nipraitawə mhavən ye nimə vi kapətawə kitawə Yesu. ⁹ Nar apnapig tukmə kisarə ye nipraitawə kape tokrei tanə e, uə kisəpəh nipraitawə kape tokrei tanə misarə ye rao ye neai, məriḡ narimnar yame kasor, kasor əmə mə Yesu, rikin tukragien tuk ətawə. ¹⁰ Kasor məkneikin meinai kitawə m-fam tuksəkeikei masərər əkupən ye Kristo mə In tukrəkir norien minə kapətawə. Kini kitawə kirikianə kirikianə tukhavəh nərokien rəri-pən narimnar yamə mine kimisor ye tokrei tanə; nar has uə nar huvə.

Wok e kapətawə, mə tukhavi tikmir minə kape Kughen khauə kirikianə iriə min

¹¹ Kini taktəkun ai, yakamhasiai Yesu Yermaru yame tukrəkir narmamə m-fam, ror pən, yaksarkut mə jakhavi-pə narmamə pəh khani nəfrakisien ye Kughen. Kughen ruirkun ta əmawə mine wok kapəməwə; kini yaksorkeikei mə kimia min takharkun huvə əmawə. ¹² Yakhapəh nisorkeikeiyen mə jakhavəh-si haktə atuk əmawə ye nimrimia, məriḡ yakamhavəh-si-pre kapəməwə nəriḡien mə rikimia tukragien tuk əmawə. Kini taktəkun ai, nakharkun nishorpinien nəḡkiarien kape narmamə yamə mine kisausit meinai narmamə kamhavəh-si haktə əmə əriə tuk nhagriə, mhapəh nisəkirien nimraghien kapəriə. ¹³ Tukmə nakhamə kimawə yaksarmar, pəh Kughen tukrəm əmhen əmawə. Məriḡ tukmə nakhamə nirkunien kapəməwə rəmhen, havəh nəḡkiarien kapəməwə pəh tukrasitu irəmia. ¹⁴ Ror məkneikin meinai norkeikeiyen kape Kristo ramarmaru irəməwə, meinai yakharkun huvə mə yermamə kirikianə rimamhə tuk narmamə m-fam. Ror məkneikin mə kitawə m-fam tuksəkeikei misəpəh təvhagə has, rəmhen kin yame yermamə mhə reinein norien təvhagə has. ¹⁵ Kini yakharkun mə Yesu rimamhə tuk narmamə m-fam mə iriə yamə mine kamhamragh, tukhapəh nisorien narimnar yamə iriə atuk əmə kisorkeikei; məriḡ iriə tuksəkeikei misor norien yamə mine Yesu rorkeikei - in e yermamə yame rimamhə tuk əriə kini mimragh min ye nimḡeyen.

¹⁶ Ror məkneikin, mə taktəkun ai, yakhapəh nisəkirien narmamə ye norien yame narmamə kape tokrei tanə kasəkir narmamə iran. Kupan, yimisəkir Kristo ye norien a, mərig taktəkun ai, yakhapəh nisorien. ¹⁷ Ror məkneikin, narmamə yamə mine kamhauə masor kirikianə ye Kristo, Kughen ramor vi əriə. !Nar akwas raməta iran! Nar vi ramuə iran. ¹⁸ Narimnar minə fam a kamhasi-pən tuk Kughen. Kupan, kitawə kimisor tikmir kitawə Kughen; mərig ye Kristo, In rimməpkəfugin ətawə kwənhauə ipakə tukun, minor ətawə kwənhauə In minə tiksın. Kini mivəhsi-pə wok e kimi əmawə, in e mə tukhavi tikmir minə kafan khauə In minə tiksın. ¹⁹ Nəgkiarrien e yakamni, niṣran ramni mə Kughen rimivi-pə tikmir minə kafan ye tokrei tanə khauə misor kirikianə ye Kristo, mipeh nəvheikinien kapəriə norien has minə. Kini mivəhsi-pə nəgkiarrien e kimi əmawə kape nivi-pəyən tikmir minə kafan khauə misor kirikianə iriə min. ²⁰ Ror məkneikin, kimawə yəgkiar minə tiksın kape Kughen. Rəmhen kin Kughen ramokrən kin narmamə niṣig kimawə yaksəgkiar. Kini yaksaiyoh skai əmiə ye nhag Yesu Kristo mə taksəpəh norien kape tikmir minə, mhauə misor kirikianə kimiə Kughen. ²¹ Kughen rimmor Kristo yame norien has rirkək iran, In sakrefaes kape norien has minə kapətawə, mə tukshatəta misatuatuk ye nimri Kughen.

6

¹ Meinai kimawə yakasor wok kirikianə kimawə Kughen, yakasaiyoh-pre skai əmiə mə niṣig Kughen tukrautə-pre kin kafan niṣuvəyən kimi əmiə, takhapəh nhavəhyen mə in nar arnapig əmə. ² Meinai Kughen ramni mimə, “Yimmərig ik ye niṣig atuatuk, mamasitu iram ye niṣig kape nivəh-miraghien.” (Aes 49:8) Yakamni-pre tuk əmiə mə taktəkun ai, rinor niṣig atuatuk kape Kughen tukrivəh miragh əmiə.

Pol raməvsao kin niṣig əutən minə ye nimraghien kafan

³ Yakhapəh nisorien nar kirik mə yermamə tukrimir ye nhatətəyən kafan tukun, tamə narmamə kamhani hah wok kapəməwə tukun. ⁴ Mərig norien minə fam ye nimraghien kapəməwə kashajoun mə kimawə yorwok minə əfrakis kape Kughen: Kimawə yaksərer tim tim ye niṣig kape nəmhəyən, mine ye niṣig əutən minə, mine ye niṣig yakasərig rahas. ⁵ Narmamə kamhauə əmawə, misəhi-pən əmawə ye kalabus. Mharpəhu əmawə mə tukhauə əmawə. Yimisor wok ehua, mhəpəh nisəpirien yenṣig, kini nikumhə raməs əmawə. ⁶ Yakhapəh nisorien nar kirik yame rəmkimik yerkimawə. Nanmin kape Kughen rukwar yerkimawə, kini yaksorkeikei narmamə ye norkeikeiyen əfrakis. ⁷ Yakamhani əmə nəfrakisien. Kini nəsaninien kape Kughen ramarə irəməwə. Nimraghien kapəməwə yame ratuatuk ramor əmawə yaksapita tikmir minə kapəməwə, rəmhen kin yame mobael ravəh nau mine kwətavhə mə tukrapita kafan tikmir. ⁸ Narmamə tiksın kamhasiai əmawə; tiksın kasəm-əhu əmawə. Tiksın kamhani hah əmawə; tiksın kamhani huvə əmawə. Kini niṣig kimawə yakamhani mə kimawə aposol kape Kughen minə, tiksın kamhani neikuəyən irəməwə. Mərig kimawə yorwok əfrakis minə tiksın kape Kughen. ⁹ Narmamə tiksın khəpəh niseighanien kin mə kimawə aposol minə əfrakis. Niṣig mifam nimhəyən ramuə ipakə tuk əmawə, mərig yakamhamragh əmə. Kamuh əmawə, mərig khəpəh nhopniyen əmawə. ¹⁰ Rikimawə rəpou, mərig niṣig mifam yaksagien əmə. Kapəməwə nar kirik rirkək, mərig kimawə yaksor narmamə khəpsaah kapəriə nautə riṣsaah ye rao ye neai. Kapəməwə nar rirkək, mərig yakamhavəh narimnar fam.

¹¹ Nəmə Korin, yimnhani-pre nəgkiarrien minə fam mhəpəh nisəpəhyen kirik; kini yaksorkeikei əmiə yerkimawə m-fam. ¹² Kimawə yakhapəh nisərer-əswasigien kin norkeikeiyen tuk əmiə, mərig kimiə naksərer əswasig kin norkeikeiyen tuk əmawə. ¹³ Taktəkun ai, yakaməgkiar kimi əmiə rəmhen kin kwajikovə minə əgkəp kafak mamni mə ratuatuk əmə mə kimiə min taksorkeikei əmawə yerkimə m-fam.

Yəhuak minə tukhapəh nisəriwək-pənien tuk yamə mine khapəh nisəhuakien

¹⁴ Takhapəh niseighanien kin narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien mə taksor kwis wok* meinai, ?norien atuaturuk mine norien has kirarkun nwor-kwisien nar kirik uə? ?Uə nikhakien mine nəpignapien to kwofugin kirikianə uə? Nikam. ¹⁵ Kini ye norien kirikianə əmə min, Kristo mine Setan†, to kirəpəh nirəni-kwisien nəgkiarien kirikianə. ?Yeməhuak mine yermamə yame rīpəh nəhuakien, iriu kirarkun niworien nar kirik ye nərigien kirikianə uə? !Nikam! ¹⁶ Ye Nimə Ehuə kape Kughen, ikin kirik rirkək aikin kape kughen eikuə minə, meinai kitawə e Nimə kape Kughen yame ramragh. Kini Kughen ramni mə,

“Yo jakamarə kimawə miriə,
mameriwək kimawə miriə.”

Kini mimə,
“Jakor Yo mə Yo Kughen kapəriə,

kini iriə tukhauə kafak narmamə minə.” (Lev 26:12; Jer 32:38; Esik 37:27)

¹⁷ Kini Yermaru ramni min mə,
“Ror məkneikin, sətə irəriə, mhavən isok tuk əriə.
Mhapəh nharapien nar yame rəmkimik ye nimrik,

kini rikik tukragien mə jakvəh əmiə.” (Aes 52:11; Esik 20:34, 41)

¹⁸ Kini Kughen Yermaru yame In Yerpirig Pīk ramni min mimə,

“Kini jakor Yo mə Rimimiə,
kini kimia takhauə kwajikovə minə kafak.” (2 Saml 7:8, 14)

7

¹ Yo minə tiksın. Nəgkiarien minə e yame Kughen rimirpen, kapətawə. Ror pən, pəh kisəspir rikitawə, mhavəhsi-ta narimnar fam yamə mine kasor nipraitawə mine nərigien kapətawə kasəmkimik. Kini pəh kisərəhu karin ətawə mə kitawə kape Kughen minə əmə, meinai kitawə kamhasiai Kughen.

Pol, rikin ramagien mə nəmə Korin kwənhauə tuk Kughen

² Səhitə yerkimia tuk əmawə meinai yakhapəh nisorien rahas-pən kimi yermamə kirik, mhapəh nhavi-pəyen yermamə kirik ikin rahas ikin, mhapəh nisarkutien mə jakhavəh nar kirik kapəmiə ye norien kirik yame rīpəh natuatukien. ³ Pəh nien mə kimia nimisor nar kirik rīpəh nəmhenien, yakaməgkiar məkneikin kimi əmiə. Yakwəni-pre ta tuk əmiə mə yaksorkeikei pīk əmiə, nar apnəpīg nahasien uə nihuvəyen ramuə tuk ətawə-m kimia, mərig yakhajir əmiə misəkwan əmiə. ⁴ Yo yakamni nəfrakisien irəmiə. Rikik ragien tuk əmiə. Kimia nakhavəh-si haktə pīk kafak nətərigien. Yimnarə ye nəmhəyen rehuə pīk, mərig rikik ragien pīk tuk əmiə.

⁵ Meinai nīpīg yimnhauə Masedonia, mhapəh nisapisien, mərig nīpīg m-fam, yakamharəh pīkin nəmhəyen pisin pisin minə. Ye nimraghien kapəməwə, narmamə kasotgoh, masor nahasien kimi əmawə, kini kimawə yakamhagin. ⁶ Mərig Kughen yame raməgkiar vi vi kimi narmamə yame nərigien kapəriə rəpou, In rimivəhsi-haktə nərigien kapəməwə, mor swatuk kape Taetas ruə məm əmawə. ⁷ Kini pəh nien mə nuəyen əmə kafan yame rimnor rikimawə ramagien, mərig nīpīg nimnhawəh-sihaktə nərigien kafan, rikimawə ramagien min tukun. In rimini-əsah pə tuk yo mə naksorkeikei pīk mə takhauə misəm yo. Kini mamni mə rikimia reihuə tuk yo, mamni mə kimia naksorkeikei pīk yo, masərer matuk tuk nisərer-əswəsigien kin narmamə yamə mine kamhani hah yo. In ramni məknakin, rikik ragien mapita.

⁸ Kupən, yimnəm mə nəkwəkwə yame yimnher-pre kin məkupən rimnor rikimia rəpou, kini yimnərig rahas tukun. Mərig, nar apnəpīg mə nəkwəkwə a rimnor rikimia rəpou, yakpəh nərig-rahəs-pīk-ien tukun, meinai rikimia rəpou kape nīpīg kwəkwə

* 6:14: Gris ramni nuhpikinien ye kau kiraru, kirik yame rehuə, kirik rikəskəh. Kirkwəji əriu mə tukwor wok, mərig wok rapəh naiyu-huvəyen meinai nehuəyen kapəriu rīpəh nəm nəmhenien. 6:14: Efes 5:11 † 6:15: Gris ramni “Beliar.” Nhag pisin kape Setan. 7:5: 2 Kor 2:13

əmə. ⁹ Mərig taktəkun ai, rikik ragien, mərig pəh nien mə rikik ragien meinai rikimiə rimməpou. Nikam. Rikik ragien mə nipiğ rikimiə rəpou, nimisalar ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə has kapəmiə. Nəfrakisien, Kughen rorkeikei mə rikitawə tukrəpəu tuk norien has minə. Kini kimiə nimisalar ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə has, kini nəgkiarien skai yame yimnhani-pre tuk əmiə rīpəh norien əmiə naksəpəh nhatətəyen kapəmiə. ¹⁰ Tukmə rikimiə rəpou tuk norien has minə kapəmiə, rəmhen kin yame Kughen rorkeikei mə rikimiə tukrəpəu tukun, kini misalar ye nərigien kapəmiə, pəh Kughen tukrivəh miragh əmiə. Nərig-rahasion a rīpəh nikir-pənien narmamə ikin riki narmamə rərhakis ikin. Mərig tukmə narmamə rikiriə rəpou əmə tuk narimnar kape tokrei tanə, nərig-rahasion a ramkir-pən əriə tuk nimhəyen. ¹¹ Tukmə naksərig rahas ye norien has minə kapəmiə, rəmhen kin yame Kughen rorkeikei mə taksərig rahas tukun, nakharkun nisəmien kwənkwan ye nimraghien kapəmiə: in e naksarkut pik mə taksor norien yame ratuatuk, kini misarkut pik mə takhahuatukin norien has minə kapəmiə, kini masəməkin norien has minə, kini misakur mhagin kin norien has minə. Nimisorkeikei mə taksəm min yo, misərer əswasig kin narmamə yamə mine khani hah yo, kini masərer matuk tuk niwəhsi-pənien narpinien kimi narmamə yamə mine kasor təvhagə has. Ye norien minə fam kapəmiə, nimishajoun mə nimnhapəh nisorien nar kirik rahas ye narimnar minə e. ¹² Kini yakamher-pre kin nəkwəkwə e kimi əmiə, mərig pəh nien mə yakamrai nəkwəkwə e mə jakəgkiar ye norien hah kape yermamə kirik*, kini pəh nien mə yakamrai mə jakəgkiar ye yermamə yame kimmoriah in. Nikam. Yimirai nəkwəkwə minə kimi əmiə mə Kughen tukrasitu irəmiə mə takharkun mə nakhasiai əfrakis Yo. ¹³ Narimnar m-fam a khavəh-si haktə nərigien kapəmiə.

Pəh nien mə kimiə əmə nakhavəh-si haktə nərigien kapəməwə, mərig rikimawə ragien pik min tuk kwən a Taetas, meinai rikin ragien mə kimiə nakhavəh-si haktə min nərigien kafan. ¹⁴ Yakməni-pən tukun mə rikik ragien pik tuk əmiə. Narimnar fam yame yimnhani-pre tuk əmiə, iriə nəfrakisien. Kini ye norien kirikianə əmə min, nipiğ yimini-pən tuk Taetas mə norien kapəmiə rhuvə, kini nipiğ in rimaurə məm əmiə, norien kapəmiə rimmhajoun-pən mə nəgkiarien a yimini irəmiə mamni-pən tuk Taetas in nəfrakisien. Ror pən, nimnhapə nisorien naurisien kimi yo tuk nəgkiarien yame yimini-pən tukun maməgnəgin əmiə. ¹⁵ Taetas, rikin raməsik mə kimiə m-fam əgkəp en nimisor nəkwən, mhagin kin in mhasiai in nipiğ in rimauə məm əmiə. Kini nipiğ rikin raməsik narimnar minə a, norkeikeiyen kafan rehuə tuk əmiə mapita. ¹⁶ Rikik ragien pik meinai yakirkun niniyen nəfrakisien irəmiə ye narimnar fam.

8

Niməhuak apa Jerusalem, nəriə nəviginien rikək, Pol ramni mə nəmə Korin tuksasitu irəriə

¹ Piak minə mine nowinik minə, yaksorkeikei mə takharkun mə niməhuak minə apa Masedonia kwəshajoun mə Kughen ramautə-pən kin kafan nihuvəyen kimi əriə. ² Iriə kimisarə pawk ye nəmhəyen ehua kirik, kapəriə nautə rirkək, mərig nimraghien kapəriə rukwar huvə kin nagienien, ror pən kamhavəh-si-pən mane ehua kimi nəməhuak minə tiksın. ³ Yakamni-ərhav pre tuk əmiə mə iriə kimmhavəhsi-pən mane ehua, rapita yame rikiriə rəsik mə tukpihavəh-si pən. Kamhavəhsi-əhrav rəmhen kin yame nərigien kapəriə ramuh, ⁴ misaiyoh əməwə m-ripsaah mə kimawə jakseighan kin əriə pəh iriə tuksasitu ye wok kape niwəh-sipənien mane kimi narmamə kape Kughen minə apa Jerusalem. ⁵ Yakhapəh nharkunien mə iriə tuksasitu rehuə məknakin, mərig iriə kisasitu. Kimisəkupən mhavəhsi-pən nimraghien kapəriə kimi Yermaru. Kwasig ikin, khavəhsipən nimraghien kapəriə kimi əməwə rəri-pən əmə nərigien kape Kughen.

⁶ Kini kupən, Taetas a in rimnamkir əmiə tuk narukien kin mane kape niməhuak minə; ror pən, yaksəkeikei kimin mə in tukraməkeikei maməmır kimiə min meriaji taksaruk

7:10: Mat 27:3-5; Hib 12:16-17 * 7:12: Pol ramni hanə yermamə yame rimmnor apnapig nar. Əmru 2 Kor 2:5. 8:1: Rom 15:26; 2 Kor 9:1-2

fam kin mane yame takhavəhsi-ərhav. ⁷ Ye narimnar mifam e, kimia nakasor rhuve pik mapita, in e, nhatətəyən kapəmiə, mine nəgkiarien kapəmiə, mine nirkunien kapəmiə, mine nərə-rə-timtimien kapəmiə, mine norkeikeiyen kapəmiə tuk əmawə. Kini ye norien kirikianə əmə min, yakorkeikei mə taksarukin mane məknakin ye norien yame rhuve rapita.

⁸ Pa rimə yakaməkeikei kimi əmiə mə taksor. Mərig yimnhajoun əmiə mə nəmə tanə pisin pisin minə rikiriə ragien tuk nasituyen ye wok a. Kini taktəkun ai, yakmə jakəm-ru mə norkeikeiyen kapəmiə in nəfrakisien rəmhen kin əriə, uə nīkam. ⁹ Kimia nakharkun huvə mə Yesu Kristo Yermaru kapətawə ramautə-pre kin nihuvəyən kafan kimi əmiə. Kafan nəsaninien rehuə pawk, mərig rimauə mə tukrasitu irəmiə, mor In mə kafan nəsaninien rirkək. In rimauə mor In mə kafan nar kirik rirkək ye tokrei tanə mə kimia takhauə narmamə kape Kughen minə, kapəmiə narimnar tukripsaah ye rao ye neai.

¹⁰ Jakəvhaag kimi əmiə ye norien yame ratuatuk mə taksor. Ye newk yame ruauə muavən, kimia nimisokupən misorkeikei mə taksarukin mane kape niməhuak minə, kini kimia min nimisokupən misarukin mane. ¹¹ Taktəkun ai, taksarukin mane mə takseriəji niprai mane yame nimisorkeikei mə takhavəhsi-ərhav. ¹² In nar apnapig mə kapəmiə narimnar ripsaah uə rikəskəh. Kughen, rikin tukragien tuk əmiə tukmə nakhavəh-si pən yerkimia mifam.

¹³ Yakpəh norkeikeiyen mə nipig takhavəhsi-pən mane ehua kimi niməhuak minə, kwasig ikin, naksəkəkəkə kin mane. Mərig ratuatuk əmə ¹⁴ mə taksasitu ye niməhuak yamə mine kasəkəkəkə kin narimnar, meinai kapəmiə narimnar ripsaah. Kini nipig kirik, tukmə naksəkəkəkə kin nar kirik, iriə tukharkun nisasituyen irəmiə. Norien a takasor, tukasəm nəmhen. ¹⁵ Rəri-pən əmə Nəkəkəkəkə kape Kughen yame ramni mə,

“Narmamə yamə mine kamhavəh pawk nəviginien rehuə, tukrəmhen kin əriə; to rīpəh napitayen.

Mine narmamə yamə mine kamhavəh pawk nəviginien rəkəkəkəkə, tukhapəh nisəkəkəkəkəyən kin nəviginien.” (Eks 16:18)

Taetas ramvən apa Korin

¹⁶ Yakamni vi vi Kughen mə ramor riki Taetas ramagien mə tukrasitu irəmiə, rəmhen kin kafak nərigien. ¹⁷ Yimnhani-pən tuk Taetas mə tukrurə məm əmiə; kini rikin ragien tuk norien nəgkiarien kapəmawə. Mərig in min, rikin ragien min tuk nurəyən masitu irəmiə. Ye nərigien əmə kafan rīmnorkeikei mə tukrurə məm əmiə. ¹⁸ Kini kimawə yaksher-pre min kin piatawə kirik raurə iriu min. Kwən a, nəməhuak minə kamhasiai in tuk kafan wok tuk nini-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə. ¹⁹ Kini niməhuak minə kimnharpen in mə tukraməriwək kimawə min nipig yakhavəhsi-ərhav mane yame nimisarukin. Yakhavəhsi-pən mane kimi niməhuak minə mə jakshajoun mə rikimawə ragien pik tuk nasituyen, mine tuk nivəhsi-haktəyən Kughen. ²⁰ Yaksarkut mə yermamə kirik rikək yame to rini hah əmawə tuk norien kapəmawə tuk nəwhaiyən mane. ²¹ Ror məkneikin meinai, yaksarkut mə jaksor narimnar yame ratuatuk ye nimri Kughen mine ye nimri narmamə.

²² Kini yaksher-pre min kin piatawə kirik in tukrikwasig kin Taetas mine in kirik. Yimnharkun mə kwən a rorkeikei pik mə tukrasitu ye norien ripsaah mine ye wok ripsaah. Kini taktəkun ai in rorkeikei pik mə tukrasitu irəmiə meinai in ramni nəfrakisien irəmiə. ²³ Kini Taetas, kimru min yakawor wok kirikianə. Kini kwən a rikwasig kin Taetas in min ramor wok ye kwerkwan irəmiə, masitu irəmiə. Mine piatawə mir kiraru e, yame niməhuak minə kisher-pə kin əriu, karəhsi-haktə nhag Kristo. ²⁴ Sor norkeikeiyen kapəmiə rīvən tuk ərisir, pəh niməhuak minə tuksəm, mharkun-ru mə rhawor e rikimawə ramagien tuk əmiə.

9

¹ Yakpi-pəh nher-preyen kin nəkwəkwə e kimi əmiə, rīpīhuvə əmə, meinai, nakwənharkun ta wok e kape nasituyen ye narmamə kape Kughen minə apa Jerusalem. ² Yakamni məkneikin meinai yakirkun mə naksorkeikei mə taksasitu, kini yimnəgnəgin ta əmiə ye nīmri nəmə Masedonia tukun, mamni mimə newk yame ruauə muavən, kimiə apa Akaea nīmiserer matuk tuk nivəhsi-pəniēn mane. Kini nīpig nəməhuak apa Masedonia kimisəm mə rikimiə ragien pik tuk nasituyen, ramor min əriə khapsaah kasorkeikei mə tuksasitu min. ³ Mərig taktəkun ai, yakamher-pre kin piatawə misir e mə irisir tukrhəm əmiə mə kimiə taksor nar yame nīmnhani, rəmhen kin yame yakwəni ta. Kini ror məkneikin, kapəməwə nəgkiariēn tuk nivəhsi-haktəyēn norien huvə kapəmiə, pəh nien mə nar apnapig əmə. ⁴ Mərig tukmə nakhapəh nisoriēn, nīpig jakurə kimawə nəmə Masedonia tiksīn, kini tukəm mə kimiə nakhapəh nisoriēn-əgkəpiēn, kini taksauris tukun, meinai kimawə yakwənhavəh-si haktə ta nhagmiə. Tukror auris əmiə rapita. ⁵ Ror məkneikin, rikik raməsik mə jakaməkeikei maiyoh piatawə misir mə tukrhokupən irak mirhurə mirhəm əmiə pəh kisəm mə takhavəh-si-pən mane yame nakwənhani ta mə taksarukin. Mərig yakorkeikei mə takhavəh-si-pən yerkimie m-fam. Pəh nien mə kaməkeikei kimi əmiə mə taksasitu.

Norien kape nəwhaiyēn narimnar

⁶ Rikimiə tukraməsik nəgkiariēn e: Yermamə yame raməsīm kəskəh, tukrivəh nəviginiēn iran rikəskəh əmə. Yermamə yame raməsīm rīpsaah, tukrivəh nəsimiēn iran rīpsaah. ⁷ Kimiə kirikianə kirikianə takasəkeikei mhavəh-si-pən naha nhagin yame ramsi-pən yerkimie mə takhavəh-si pən. Mərig tukmə naksaruk kin mane meinai yermamə kirik raməkeikei kimiə əmiə tukun, rīpəh natuatukien. Yakamni məkneikin meinai Kughen rorkeikei yermamə yame ravəhsi-pən yerkin m-fam. ⁸ Kini Kughen rirkun nautə-preyen kin nihuvəyēn m-fam kafan kimi əmiə mə tuk narimnar fam ye nīpig m-fam, takhavəh narimnar fam yame naksəkwəkwə kin, mhavəh min rəmhen məkwəkwə mə taksəwhai. ⁹ Meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə, “In rəwhai kafan narimnar rīpsaah kimi yavən has minə, kini norien atuatur kafan to rīpəh nirkəkien.” (Sam 112:9)

¹⁰ Kini Kughen yame ravəhsi-pən kweru nai kimi yeməsīm, mivəhsi-pən min nəviginiēn nan, ye norien kirikianə əmə min, In tukrivəh-si pən narimnar rīpsaah kimi əmiə mor min rīpsaah-īpsaah min, mə kimiə takharkun nisāsītuyēn ye narmamə tiksīn min. Kini tukror kwənkwan rīpsaah yame ramsi-pən ye norien atuatur kapəmiə. ¹¹ Ye narimnar fam ye nīmraghiēn kapəmiə, Kughen tukrivəh-si pre kafan nivhuəyēn kimi əmiə mə kimiə takharkun nəwhaiyēn nīpig mifam. Kini nīpig taksasitu, narmamə tukhani vi vi Kughen tukun.

¹² Wok e yame nakasor, nakhavəhsi-pən mane tuk nəviginiēn ne narmamə kape Kughen yamə mine nikumhə raməs əriə, mərig naksor nar huvə kirik rapita, in e narmamə khapsaah tuksərig rhuvə, mhani vi vi Kughen tukun. ¹³ Nīpig naksor wok minə a, narmamə kasəm norien kapəmiə. Kini iriə tukhavəh-si haktə nhag Kughen tukun, meinai kimiə nakasor əfrakis norien kape narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Nəvsəoyēn Huvə kape Yesu Kristo. Kini iriə tukhavəh-si haktə nhag Kughen meinai kimiə nakhavəhsi-pən kapəmiə mane ehua kimi əriə mine narmamə mifam. ¹⁴ Kini nīpig iriə tuksəhuak tuk əmiə, rikiriə tukraməsik əmiə meinai Kughen rīmnautə-pən kin kafan nihuvəyēn kimi əmiə rapita, mə taksasitu pik irəriə. ¹⁵ !Pəh khani vi vi Kughen tuk Tini yame In rīmivəhsi-pə kimi ətawə! Nar e in e rhuvə rapita.

10

Pol ramhorpīn nəgkiariēn kape narmamə yamə mine kamhani hah in mhamə kafan norien ror kiraru

¹ Narmamə tiksın kamhani nıkarık mhamə kafak norien kırıru. Mə nıpig kıtawə-m kimiə, kafak nərigien reiwaiyu əmə, mərig nıpig yimatərhav məpəh əmiə, kafak norien rıskai pik. Mərig yo Pol, yakaməkeikei kimi əmiə tuk nar kırık, mımə Kristo, kafan nərigien reiwaiyu, kini In yemə mar. Kini ye norien kırıkianə əmə, ² yakamaiyoh əmiə mə, taksor norien kapəmiə ratuatuk mə nıpig jakurə, mıpəh nəmien nar kırık mə to yakəgkiar skai pre kimi əmiə tukun. Mərig yakırkun mə jakhek narmamə tiksın e yamə mine kamhani mə yakaməri-pən norien kape tokrei tanə, ³ meinai nar apnapıg yaksarə ye tokrei tanə e, yakhapəh nısarowagınien ye norien yame narmamə kape tokrei tanə kasarowagın kin. ⁴ Ror məkneikin meinai narımnar kape narowagınien yame kimawə yakasarowagın kin, pəh nien mə narımnar yame narmamə kape tokrei tanə kasarowagın kin. Nıkam. Narımnar kapəməwə yame yakasarowagkəp kin, kamhavəh nəsanınien kape Kughen tuk noriahyen kwənmhan yame Setan ramerkwaig ikin. ⁵ Kimawə yaksoriah nəgkiarrien eikuə minə mine nərigien ausit minə, iriə m-fam yame kasərer əswasıg kın narmamə tuk nirkunien Kughen. Yakhani-əhu nətərig-hasien minə fam kape narmamə, misor əriə kasarar ye nərigien kapəriə masor nəkwai Kristo. ⁶ Kini nıpig naksəri-pən nərigien kape Kristo, kimiə taksərer matuk tuk nivəhsi-pənien narpinien kimi narmamə m-fam yamə mine kasəsik nəkwan.

⁷ !Ah! Kimiə nakasəm nar kamor ərhav, mərig nakseinein nıpran. Tukmə yermamə kırık rırkun mə in yermamə kırık kape Kristo, tukraməkeikei mırkun huvə mə kimawə min, narmamə kape Kristo rəmhen kin in. ⁸ Tukmə ror nıpig yakaməgkiar ye nehuəyen yame Yesu Yermaru rımivəhsi-pə kimi yo, yakaməgkiar ausit; mərig to yakpəh naurısien tuk nəgkiar ausitien tukun, meinai Yesu rımivəhsi-pə nehuəyen kimi yo tuk nivəhsi-haktəyen əmiə, pəh nien mə tuk nivəhsi-əhuyen əmiə. ⁹ Yakpəh norkeikeiyen mə rikimiə tukraməsik mə yakher-pre kın nəkwəkwə minə e kimi əmiə mə tukror əmiə nakhagin. ¹⁰ Mərig narmamə tiksın kamhani nıkarık mhamə, “In, kafan nəkwəkwə minə khapam misesrə, mərig nıpig in ramarə kıtawə min, pəh nien mə in yermamə skai kırık, mərig kafan nəgkiarrien in nar apnapıg əmə.” ¹¹ Narmamə minə a tukasəkeikei mharkun mə nıpig jakurə kisarə kıtawə-mirə, norien kafak tukrəutən rəmhen əmə kın yame kafak nəgkiarrien in rəutən ye nəkwəkwə yame yakamher-pre kın kimi əmiə.

Pol ramhorpin nəgkiarrien kape narmamə yame kamhani mhamə in pəh nien mə yemehuə kape nıməhuak apa Korin

¹² Narmamə tiksın kamhavəhsi-haktə atuk əriə. Tukmə iriə yerpırig əfrakis rapita yo, to yakpəh nəgkiar-ausitien mə yo yerpırig rəmhen kın əriə. Mərig, pəh nien mə iriə yerpırig əfrakis. Kasəkir əmhen narmamə ye nərigien əmə kapəriə, mə tuksəm mə norien kapəriə rhuvə uə rahas. Norien e yame kasor, rətəwao. ¹³ Mərig kimawə yakhapəh nisəgkiar-ausitien rapita nehuəyen kapəməwə, mərig yaksəgkiar ausit ye wok yame Kughen rımnərəhu-pə mə kapəməwə, kini wok e, kimiə min apaikin. ¹⁴ Pəh nien mə yakwərəhsi-haktə atuk yo mamni mə yakamehuə ye narmamə yame Kughen rıpəh nəərəhu-pəyen ye kwermik. To yakpihapəh nhaurəyen iməmiə ikin, to yakpihapəh nısehuəyen irəmiə. Mərig yımısəkupən ta mhauə iməmiə ikin mhani-ərhav Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo. ¹⁵ Narmamə tiksın kasəgkiar ausit tuk wok yame yermamə pısın rımnor. Mərig kimawə yaksəgkiar ausit əmə tuk wok yame Kughen rımnərəhu-pə mə kapəməwə. Kimawə yaksərəhu-pən nərigien kapəməwə mə nhatətəyen kapəmiə tukrhaktə haktə min, ror pən, kapəməwə wok ye kwerkwan irəmiə tukreihuə min, ¹⁶ mə jakharkun nhavənien ikin minə ipakə tuk iməmiə, mhani-ərhav Nəvsaoyen Huvə, mhavən-vən min, tamə yakhavən ikin kırık yermamə pısın kırık ruavən ta ikin mamor wok, misəgkiar ausit tuk wok kape yermamə pısın kırık. ¹⁷ Mərig Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə, “Tukmə yermamə kırık rəgkiar ausit, pəh tukrəgkiar ausit əmə mə in rirkun Kughen Yermaru.”

(Jer 9:24)

¹⁸ Yakamægkiar mækneikin meinai kípəh nisaiyen yermamə yame ravəhsi-haktə atuk in, mərig kamsiai əmə yermamə yame Kughen Yermaru ravəhsi-haktə.

11

Pol mine aposol eikuə minə

¹ Seighaan kin yo pəh yakəgnəgin kəskəh yo tuk wok kafak; tukni pakw mə nəgkiarien ror məkna kin rahas. Mərig kimiə nakwəseighan ta kin yhajoun eikuə minə mə tuskəgnəgin atuk əriə. ² Yakamarha huvə tuk əmiə, mīpəh neighanien kin yermamə kirik mə tukrivi-ta əmiə tuk yo, mə takhauə narmamə kape Kughen əmə, rəri-pən nərigien kape Kughen. Yo rimimiə, kini kimiə naksəmhen kin piakəskəh kirik yame rirkun əmə kafan hanə yerman, yame in e Yesu Kristo. Kini yakamarha huvə tuk kafak piakəskəh yame yimneighan kin mə tukrivən məri-pən yerman a. ³ Mərig yakamgin mə naksəmhen kin pian a Iv yame Setan rimneikuə iran ye nəgkiarien heikən.* Yakamgin mə yermamə kirik tukrivi-pən nərigien kapəmiə rivən ikin pişin, kini naksəpəh kapəmiə norkeikeiyen yame ramvən tuk Kristo, yame ratuatuk huvə. ⁴ Yakamægkiar mækneikin meinai nīpig yermamə kirik ramuə tuk əmiə mamni-ərhav Yesu kirik yame ror pişin ye Yesu yame yakwəni-ərhav ta, uə nīpig kimiə nakhavəh nanmin kirik yame ror pişin ye Nanmin yame nakwənhavəh ta, uə naksərig nəvsaoyen kirik yame ror pişin ye Nəvsaoyen Huvə yame nakwəsərig ta, mərig kimiə nakamhakwasig əmə kin. ⁵ Aposol minə a kimiə nakamhani mhamə iriə “aposol huvə minə tiksın,” mərig ye kafak nərigien, yakpəh nəmien mə iriə khahuvə rapita yo. ⁶ Kipəh nhajoun-pakwien yo kin norien kape nivəhsi-ərhavyen nəgkiarien, mərig yakirkun huvə nīprai Nəvsaoyen Huvə. Yimishajoun əmiə kin nəvsaoyen huvə ye norien minə fam, nīpig ripsaah.

⁷ ?Rhawor e narmamə a kamhani hah yo ye nikarin kape nivəhyen mane? Nīpig yimni-ərhav Nəvsaoyen Huvə kape Kughen tuk əmiə, yimipəh norien mə taksərok yo kin nar kirik. Yo atuk əmə yimivəhsi-əhu yo tuk nivəhsi-haktəyen əmiə. ⁸ Nīpig yimnor wok kitawə-m kimiə, niməhuak minə ikin pişin pişin minə kimisərok yo, rəmhen əmə kin yame yimnawə kin nar kirik tuk əriə, mə jakasitu irəmiə kin. ⁹ Kini nīpig kitawə kimnamhavən, kini kafak nar kirik rirkək. Yimipəh naiyohyen nasituyen tuk yermamə kirik, meinai piautawə yamə mine kimnhasi-pən Masedonia kimnhavəhsi-pə narimnar yame yimnəkwa kwə kin. Ror pən, yimipəh naiyohyen əmiə kin nar kirik, mīpəh narkutien kimi əmiə tuk narha-huvəyen tuk yo. Norien minə a yakamor ye nīpig m-fam. ¹⁰ Tukmə ror yakamausit tuk norien kafak, mərig yermamə kirik apa Akaea to rīpəh niniyen mə yakameikuə. Nəgkiarien yame yakamni raməfrakis rəmhen əmə kin nəgkiarien yame Yesu Kristo ramni. ¹¹ ?Mərig rhawor e yimipəh naiyohyen əmiə kin nar kirik? Pəh nien mə yakəməkin əmiə məpəh naiyohyen kin nasituyen tuk əmiə. Nīkam. Kughen rirkun mə yakorkeikei pik əmiə.

¹² Narmamə tiksın kimnasəmir kimiə miriə misorkeikei mə tukhauə misəmhen kin əmawə, mə tukharkun nisəgnəgin-atukien əriə tuk wok kapəriə. Mərig kimawə yakpəh hanə nisaiyohyen kin nasituyen kirik mə iriə tukseinein niniyen mə iriə kisəmhen kin əmawə. ¹³ Narmamə yamə mine kasor məkna kin, iriə aposol eikuə minə, kini kaseikuə ye narmamə ye wok kapəriə, mamhasigovin əmə wok kape aposol əfrakis minə kape Kristo. ¹⁴ Mərig kitawə to khapəh nisakurien tukun, meinai Setan min, in ramsigovin əmə agelo kape Kughen.† ¹⁵ Kini kitawə to khapəh nisakurien nīpig yorwok minə kape Setan kasor norien yamə mine ratuatuk mə narmamə rikiria tukrəsik mə iriə yorwok minə kape Kughen. Mərig tuk Nīpig Kwasig, iriə tukhavəh nərokien rəri-pən norien minə kapəriə.

10:18: 1 Kor 4:4 11:2: Efes 5:26-27 * 11:3: Em-ru stori kape Iv ye Jen 3. 11:3: Jen 3:4,13 11:4: Gal 1:8-9 11:5: 1 Kor 15:10; 2 Kor 12:11 11:6: 1 Kor 2:1,13 11:7: 1 Kor 9:18 11:9: 2 Kor 12:13; Fil 4:15-16 † 11:14: Gris ramni mə Setan ramsigovin agelo kape nikhakien. Nīpran ramni mə in rameikuə mamni mə in ravəh nəgkiarien kirik kape Kughen.

Pol raməvsao kin nīpig ətən yamə mine kimnhauə ye nīmraghien kafan

¹⁶ Yakamsim atuk min. Mərig takhapəh nhaniyen mhata mə yakamsim atuk meinai yakamarmər. Mərig tukmə rikimiə raməsik məknakin, seighaan kin yo pəh yakor norien minə tiksın kape yarmər, maməgnəgin kəskəh atuk yo. ¹⁷ Nəgkiarien e kafak pəh nien mə nəgkiarien kirik yame Yesu Yermaru rimivəhsi-pə kimi yo mə jakni. Ye nəgkiarien kafak yakaməgkiar rəmhen kin yətəwao kirik. ¹⁸ Narmamə khapsaah kasəgkiar ausit tuk norien kape tokrei tanə, ror pən, yo min, jakəgkiar ausit kəskəh. ¹⁹ [Kini yakirkun mə rikmiə ragien tuk nivəhyen kafak nəgkiarien] meinai kimiə yamə mine nakhamə ta mə nakwənharkun nar rikmiə ragien tuk nivəhyen nəgkiarien kape narmamə yamə mine kasətəwao. ²⁰ ?Rhawor e nakseighan kin narmamə apnapig kamhavəhsi-haktə atuk əriə, masərik mitə əmiə, masərip nikatərgimiə, maseikuə irəmiə, mamhapik kapəmiə narimnar? ²¹ Mərig norien kafak ripəh nəutənien mə to yakor ətən-pre kimi əmiə məkneikin. ?Mərig kimiə nakhamə ta mə yaknauris meinai yimnapəh nor-əutən-preyen məknakin kimi əmiə uə? Nikam, yakpəh naurisien tukun.

Naha nhagin yame narmamə tuksəgkiar ausit tukun, yo min jakəgkiar ausit tukun, nar apnapig rikimiə tukraməsik mə nəgkiarien e kafak rətəwao. ²² ?Rhawor? ?Iriə kasəgkiar ausit mhamə iriə kharkun nisəgkiarien ye nəgkiarien Hibru uə? Yo min. ?Iriə kasəgkiar ausit mhani mhamə iriə nəmə Isrel uə? Yo min. ?Iriə kasəgkiar ausit mhani mhamə iriə kwənərəus kape Ebrahim uə? Yo min. ²³ ?Iriə kasəgkiar ausit mhamə iriə yorwok minə kape Kristo uə? Yo min, mərig yakapita əriə. !Kəsi! Yakaməgkiar ausit rəmhen kin yame yemətəwao ramausit. Yimnor pik wok rapita əriə, kini kivəhsi-pən yo ye kalabus nīpig ripsaah rapita əriə. Kimnərkis-ərkis yo rapita əriə. Nīpig ripsaah, ipakə yakmhə. ²⁴ Nīpig minə fam iriə fam faef, nəmehuə kape Isrel kimisərkis-ərkis yo m-toti naen ye nīpig kirikianə. ²⁵ Kimnərkis-ərkis yo kin kwənkirkir m-kisisər. Nīpig kirik, kisəsik yo kin kapier apig. Yimavən ye rao m-kisisər, kini rao rəmnim, kini nīpig kirik, yimneai ye ikəmnim ye tame tahik kape nīpig piəpiə kirik, yenpig-enpig mine yenpig. ²⁶ Nīpig m-fam yakaməwhan nihuk tuk norien wok kafak. Kini ipakə yapiwən ehua ramrəh yo yakamhə. Kini yakamarə imei yəkrəh minə, ikin resrə ikin. Mamarə imei nəmə imak ikin, ikin resrə ikin. Mamarə imei nəmə tanə pisin pisin minə, ikin resrə ikin. Mamarə ye taon ehua minə, ikin resrə ikin, mamarə ikin ruhiko ikin, ikin resrə ikin, mamarə apa ye tahik, ikin resrə ikin, mamarə kimawə piautawə eikuə minə, ikin resrə ikin. ²⁷ Yimnor pik wok, kini nīpig ripsaah yakpəh napirien yenpig. Nīpig tiksın, nikumhə raməs yo; kini yakaməkwakwə; nīpig ripsaah, nak nəviginien ramrirkək. Nīpig ripsaah yakamokiei-okiei, kini kafak neipən kape nokieiyen rirkək. ²⁸ Mine narimnar tiksın yame yakamətərig pik tukun, in e yakamətərig pik tuk niməhuak minə fam. ²⁹ Tukmə yermamə kirik, kafan nhatətəyen ripəh niskaiyen, rikik ramərou. Kini tukmə kamor yermamə kirik ror təvhagə has, rikik rəmhə tukun.

³⁰ Tukmə yakaməgkiar ausit, yakaməgkiar ausit əmə tuk narimnar yame ramhajoun mə kafak nəsaninien rirkək. ³¹ Kini Kughen e in e rim Yesu Yermaru, yame kaməgnəgin In ye nīpig mifam, In rirkun mə yo yakpəh neikuəyen. ³² Apa Damaskes, gavman kirik kape King Aretas rimnher-pən kin kafan mobael minə mə tuksarha tuk kwəruə kape taon mə tukasarha kin yo, misəm yo, mhavəh-si pən yo ye kalabus. ³³ Mərig kivai-pən yo ye nitip ehua kirik, kiruk-pən nəərəus iran, kivi reiwaiyu ye nikar kəupə yerkwanu a, kini yimnap ta kin gavman a.

12

Pol raməmərərhav

¹ Jakaməkeikei maməgkiar ausit, nar apnapig mə nəgkiar-ausitien ripəh nasituyen ye nar kirik; mərig jakaməkeikei mamni nəmrərhavyen tiksın mine nəgkiarien vi

yamə mine yakaməm Yesu Yermaru ravəhsi-pə kimi yo. ² Yo yermamə kirik* yame yakamhatətə ye Kristo. Kughen rivəh-ta yo muavən ye rao ye neai†, newk fotin ruauə ta muavən. Yakeinein mə nīprak ruavən uə nanmik əmə. Kughen əmə rirkun. ³ Kini mamni min mə yakeinein mə nīprak ruavən uə nanmik əmə, mərig yakirkun mə ⁴ Kughen rivəh yo muavən apa iman. Kini yo yimmərig nəgkiarien erkwaig tiksın, yame narmamə kape tokrei tanə kiseinein niniyen. ⁵ Yakirkun nəgkiar-ausitien tuk naha nhagin yame Kughen ramor əpu kimi yo, mərig to yakpəh nəgkiar-ausitien tuk nar yame yo atuk yakamor. Yakaməgkiar ausit əmə tuk naha nhagin yame ramhajoun mə yo, kafak nəsaninien rəkəskəh. ⁶ Mərig tukmə yakmə jakaməgkiar ausit, rīpəh norien mə yo yarmər, meinai nəgkiarien yame jakəgkiar ausit tukun in raməfrakis. Mərig to yakpəh nəgkiar-ausitien məkneikin, tamə narmamə khavəhsi-haktə pik yo rapita ikin tukvəhsi-haktə yo ikin. Yakorkeikei mə narmamə tuksəkir əmhen yo ye nəgkiarien kafak mine norien minə kafak.

Nəsaninien kape Kughen rirkun nivəh-miraghien ətawə

⁷ Kughen rīpəh norkeikeiyen mə jakausit tuk nəgkiarien vi yamə mine In rimnor əpu kimi yo, kini nəgkiarien minə a khahuvə misapita. Ror pən, In rimnher-pə kin nəmheyen ye nimraghien kafak rəmhen kin nirhi nimirh ramhai yo kape nīpig mifam. Nəmheyen a in rəmhen kin yəgkiar kirik kape Setan yame ramor nəmheyen ye nīprak, ramor yo yakpəh nausitien. ⁸ Yimməkeikei kimi Yesu Yermaru m-kisisər mə tukrīrəhsi-ta nəmheyen a tuk yo. ⁹ Mərig In ramni-pə tuk yo mimə, “Nikam. Kafak nihuvəyen ehua rirkun nivəh-miraghien ik; meinai nīpig e in a kafam nəsaninien rimirkək, in en swatuk kape nəsaninien kafak raurə iram nakamskai.” Ror pən, rikik ramagien pik yakaməgkiar ausit mamni mə kafak nəsaninien rikək; mərig nəsaninien kape Kristo ramarə ye nimraghien kafak. ¹⁰ Tuk nar a, rikik ragien nīpig kafak nəsaninien rirkək, kini rikik ramagien nīpig kamni hah yo, kini rikik ramagien tuk nīpig əutən minə, kini rikik ragien nīpig kamor nahasien kimi yo, kini rikik ragien nīpig yakamərig nəmheyen. Rikik ragien tuk narimnar minə a meinai yakamor nəkwai Kristo. Kini tukmə kafak nəsaninien rirkək, nīpig a in a, kafak nəsaninien rimauə.

Pol raməgkiar skai kimi nəməhuak minə apa Korin

¹¹ Yakaməgkiar ausit tuk kafak norien, raməri-pən norien kape yarmər. Mərig kimia nimnəpəh nhavəh-si haktəyen yo aikin ratuatuk mə tukvəh-si haktə yo ikin. Ror pən, jakaməkeikei mamor. Mərig pəh nien mə nəmə mine nakamhani mə iriə “apostol huvə minə tiksın” kisapita yo, nar apnapig mə yo yermamə apnapig əmə. ¹² Nīpig yimnamarə kitawə-m kimia, mamor narimnar mamripin yame ramhajoun mə yo apostol əfrakis kirik. Yimnor nīmətətien minə, mine nar ehua yamə mine ramor nakurien kimi narmamə, mine nar apsipis minə ye nimiria. ¹³ ?Rhawor? ?Kimia nakhamə ta mə norien yame yakamor ye nīməhuak minə tiksın rapita nar yame yimnor irəmiə uə? Nikam. Nar kirikianə əmə yakpəh norien irəmiə - in e yakpəh naiyohyen nasituyen kin mane. ?Nakhamə ta mə nar e ratuatuk uə rapəh natuatukien?

¹⁴ Taktəkun ai, nīpig yame ror kisisər kin, najakurə mivaag-pre kin əmiə. Kini jakpəh naiyoh-preyen kin mane kirik kimi əmiə, meinai pəh nien mə yakorkeikei kapəmiə nautə; mərig yakorkeikei əmə əmiə. Rəmhen kin yame pəh nien mə wok kape kwajikovə minə tuk narha-huvəyen tuk tatə mine mamə, mərig wok kape tatə mine mamə kwarha huvə tuk kwajikovə. ¹⁵ Ror pən, tukmə yakoriah fam narimnar kafak tuk nasituyen irəmiə, rikik ragien əmə. Kini nar apnapig tukmə yakoriah kafak nimraghien tuk nasituyen irəmiə, rikik tukragien. Kafak norkeikeiyen tuk əmiə in rehua, mərig kapəmiə tuk yo

* 12:2: Pol rīpəh niniyen mə in atuk rimnəm nəmərəhavyen e. Ramni isok, mamni yermamə pisin. Mərig nīpig kasəvhuekin pəpiə chapter 12, kitawə kharkun mə in raməgkiar mamni atuk in. † 12:2: Gris ramni, “heven namba tri” rəmhen kin heven yame yerpīrig pik. Nīpran ramni mə imei Kughen. 12:7: Job 2:6 12:9: Fil 4:11-13 12:11: 2 Kor 11:5 12:12: Rom 15:19 12:13: 2 Kor 11:9 12:14: 1 Kor 4:15

rikaskəh əmə. !In e rīpəh natuatukien! ¹⁶ Pəh khani mhamə yīmīpəh naiyoh-preyen kin mane kirik kimi əmiə. Məriḡ kimīə tiksīn nakamhani mhamə yaknor nar iko mīvəh kapəmiə tiksīn narīmnar. ¹⁷ ?Rhawor? ?Nakhmə ta mə yīmnhher-pre kin narmamə tiksīn kafak mə tuksor nar iko tuk nīvəhyen kapəmiə narīmnar uə? Nīkam. ¹⁸ Yīmənəkeikei kimi Taetas mə tukrurə tuk əmiə, mher-pre kin piutawə kirik iriu min. ?Məriḡ Taetas rīmnor nar iko mīvəh kapəmiə narīmnar uə? Nīkam. Nakharkun mə kapəmrū nətəriḡien kirikianə əmə, kīni yakawor norien kirikianə əmə.

¹⁹ Pəh nien mə yakamni nəḡkiariēn minə e tuk nətəpīḡien kin nəḡkiariēn kape narmamə yamə mine kamhani hah əmawə. Məriḡ ye nīmri Kughen, yakamni əmə nəḡkiariēn yame Kristo rorkeikei. Kīni yo minə tiksīn, norien m-fam yame yakasor, yakasor mə kimīə takhaskai. ²⁰ Yakamher-pre kin nəkwəkwə e meinai yakpəh norkeikeiyen mə tamə yakurə məm əmiə mə nakasor narīmnar yame rīpəh nəmhenien, kīni jakaməkeikei məḡkiar skai-pre tuk əmiə mor rikimīə rəpəu tukun. Kīni kimīə takhapəh nisorkeikeiyen. Yakpəh norkeikeiyen mə jakəm nakasotgoh kimi əmiə minə, masetet əmiə minə, niemhaa ramhai əmiə, mamhani nīkar narmamə, misausit, masor apnəpīḡ nar. ²¹ Yakpəh norkeikeiyen mə nīpīḡ jakurə, kafak Kughen tukror yauris yo, rikik rəmhə, yakasək, meinai kimīə tiksīn nakwəsor təvhagə has, masor apnəpīḡ nar, mamhakir apīs-apīs əmiə minə, mhapəh hanə nisarariēn ye nətəriḡien kapəmiə.

13

Pol ramor kwirig kimi əriə

¹ In e nīpīḡ yame ror kīsīsər kīn yame jakurə məm əmiə. Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə, “Tukmə yermamə kiraru uə kīsīsər kīrhīni nəḡkiariēn kirikianə, pəh narmamə tukharkun mə nəḡkiariēn kapərisir raməfrakis.” *(Dut*

*19:15)** ² Nīpīḡ yīmnaurə tuk əmiə, ye nīpīḡ yame ror kiraru kīn, yīmīni-ərhav pre ta nəḡkiariēn kape nisīḡien narmamə yamə mine kasor təvhagə has minə əmiə m-fam, mə taksəpəh təvhagə hah. Kīni yakaməmīr isok mamni-pre min. Nīpīḡ jakurə min, jakvəhsīpən narpinien kimi narmamə yamə mine khapəh nisəpəhyen norien has minə. ³ Kimīə nakhamə təksəkīr əmhen mə nəḡkiariēn kafak in nəḡkiariēn kape Kristo uə nīkam. Kīni yo jakəḡkiar rəmhen kīn aposol kirik kafan. Norien kafan rīpəh nīmariēn tuk əmiə, məriḡ norien kafan riskai tuk əmiə. ⁴ Nəfrakisien, nīpīḡ kīmīruk haktə In ye nai kamarkwao kīn, kafan nəsanīnien rīrkək. Məriḡ taktəkun ai In ramragh ye nəsanīnien kape Kughen. Kīni kīmawə min yamə mine yakasofuḡin-pən iran, nəsanīnien kapəmawə rīrkək. Məriḡ kīmawə yaksor wok kītawə-m kimīə ye nəsanīnien kape Kughen.

⁵ Kimīə atuk, taksəkīr nīmraghien kapəmiə mə nhatətəyen kapəmiə in raməfrakis uə nīkam. Kimīə atuk, taksəm huvə kapəmiə norien. ?Nakharkun uə nīkam mə Yesu Kristo ramarə ye nīmraghien kapəmiə? !Məriḡ tukmə kapəmiə nīmraghien rīpəh nəri-pənien norien kape nhatətəyen, ramhajoun mə Kristo rīrkək ye nīmraghien kapəmiə! ⁶ Kīni yakīrkun mə kimīə takpīsəm mə kīmawə narmamə əfrakis minə kape Kughen. ⁷ Kīni taktəkun ai, yaksəhuak tuk əmiə mə takhapəh nisorien nar has minə. Məriḡ rīpəh norien mə yakasəhuak məknakin mə tukramhajoun mə kapəmawə wok in rhuvə matuatuk. Məriḡ yakasəhuak məknakin meinai yaksorkeikei mə taksor norien yame ratuatuk, nar apnəpīḡ mə narmamə kamhani mə wok kapəmawə rīpəh nəmhenien. ⁸ Tukmə nakhapəh nisorien təvhagə hah, to yakhapəh nisəḡkiar-skai-preyen kimi əmiə, meinai yakseinein nisorien nar kirik yame ramətəpīḡ kīn nəḡkiariēn əfrakis kape Kughen, məriḡ yakharkun nisor-əməyən nar yame ravəhsī-haktə nəḡkiariēn əfrakis kape Kughen. ⁹ Kīni tukmə nakasor əmə narīmnar yame ratuatuk, kīni nar kirik rīrkək yame jaksəḡkiar-skai-pre tukun kimi əmiə, kīni rikīmawə tukramagien əmə. Kīni yakasəhuak tuk əmiə mə norien

12:18: 2 Kor 8:6,16-18 12:21: 2 Kor 13:2 * 13:1: Nəḡkiariēn e raməmīr ye Dut 19:15. Nīpran e ramni mə nəkwəkwə kiraru uə kīsīsər yamə mine Pol rīmīrai ramvən kimi nīməhuak apa Korin, kapəriə nəḡkiariēn kirikianə əmə, ror pən, kasəfrakis. 13:1: Mat 18:16; 1 Tim 5:19
13:4: Fil 2:7-8 13:5: 1 Kor 11:28

kapəmiə tukratuatuk huvə. ¹⁰ Ror pən, yakamarə isok pakw tuk əmiə, mərig yakamher-pre kin nəgkiarien minə e mivəhsi-haktə nərigien kapəmiə, mərig yakpəh norkeikeiyen mə nipig jakurə jakaməkeikei maməgkiar-skai-pre kimi əmiə. Neihuəyen yame Kughen rimivəh-si pə kimi yo, kape nivəh-sihaktəyen əmiə; pəh nien mə kape nivəhsi-əhuyen əmiə.

Pol rimmor infamien ye nəkwəkwə kafan

¹¹ Piak minə mine nowinik minə. Nəgkiarien kafak ror infamien ikin e. Sarkut tuk norien yamə mine kisatuatuk. Sətərig kin nəgkiarien kafak. Kapəmiə nətərigien tukror əmə kirikianə. Sarə ye nəmərinuyen. Kini Kughen e yame rorkeikei pik narmamə, mivəhsi-pre nəmərinuyen, In tukraməmər yerkimia.

¹² Sokrən huvə irəmiə minə† rəmhen kin yame kimia kirikianə ye Yesu Kristo.

¹³ Narmamə m-fam kape Kughen kamhani rhuvə pre tuk əmiə.

¹⁴ Pəh Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukrautə-pre kin kafan nivhuəyen kimi əmiə m-fam. Kini pəh Kughen tukrivəh-si pre kafan norkeikeiyen kimi əmiə m-fam. Kini pəh Nanmin kape Kughen tukror rikimia fam tukror kirikianə.

^{13:10:} 2 Kor 10:8 † ^{13:12:} “Nipig naksofugin əmiə minə, taksor ‘holy kiss’ irəmiə minə.” ‘Holy Kiss’ ror nimtətien mə kasofugin pən ye Yesu masorkeikei əriə minə.

Galesia

Nəkwəkwə yame Pol rimirai ramvən kimi niməhuak apa Galesia

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e Galesia

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai ramvən kimi nəməhuak yamə mine kisərə apa yerkwənu minə apa Galesia. Pol rimirakun niməhuak a ye nirikakunien nəriwəkien kafan.

?Nimraghien rhawor pən iran minə ye nipiḡ rimirai? Nəməhuak minə kimisarə ye nipiḡ əutən ye nipiḡ Pol rimirai. Nəmə Gris khapsaah kimnhani nəfrakisien ye Yesu Kristo. Kini nəmə Isrel min khapsaah kimnhani nəfrakisien iran. Məriḡ nəmə Isrel tiksın kimnhani mə nəmə Gris yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu tukasəkeikei misəri-pən loa minə kape Moses, rəmhen kin yame tukaməkeikei kivəh nao kimi əriə. Nəmə Isrel, rikiriə ramuh məta mə nəmə Gris kamhani pawk nəfrakisien ye Yesu, məriḡ kipəh hanə nivəhyen nao kimi əriə, to khapəh nisatuatukien ye nimri Kughen.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Nəmə Isrel kimishajoun mə nəmə Gris min tukasəkeikei misəri-pən loa kape Moses pəh Kughen tukrivəh miragh əriə iran. Məriḡ Pol rimirai nəkwəkwə e mə tukrini-əhu nhajounien kapəriə. Pol rorkeikei mə nəməhuak minə tukharkun mə nhatətəyen in swatuk yame Kughen ramor mə narmamə kisatuatuk ye nimrin, kini In ravəh miragh əriə yerkin agien. Məriḡ nivəhyen nao kimi narmamə, uə nəripənien loa, pəh nien mə swatuk yame Kughen tukrivəh miragh narmamə iran. Ye nipiḡ a, nəmehua minə kape niməhuak kimisəkwətə apa Jerusalem masəgkiar kin nətəriḡien e, mhamə rhuvə əmə mə nəməhuak minə Gris tukhapəh nisəri-pənien loa kape Moses. Əvhuekin nəvsaoyen kin ye Wok Minə 15:1-35.

Pol ramokrən huvə irəriə

¹⁻² Piak mine nowinik yamə mine naksəhuak yerkwənu pisin pisin minə apa provins Galesia. Yo Pol, yo aposol kirik kape Kughen, yakamrai nəkwəkwə e mamher-pre kin kimi əmiə. Yo mine piautawə minə tiksın yamə mine kasəhuak eikin e yaksorkeikei mə jakhani rhuvə pre tuk əmiə. Yo e yermamə yame Yesu Kristo mine Tata Kughen kimirəvəhsi-haktə yo mə yo aposol kapəriu. Kughen e in e yame rimivəh miragh Yesu ye nimhəyen kafan. Pəh nien mə yermamə apnapig əmə kirik yame rimivəhsi-haktə yo, məriḡ Kughen. ³ Pəh Kughen e Rimtawə mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə iriu tukwautə-pre kin nihuvəyen kapəriu kimi əmiə kini mwərəhu-pre nəmərinyen raməmir tuk əmiə. ⁴⁻⁵ Yesu Kristo rimneighan atuk kin nimraghien kafan mə tukrimhə tuk norien has kapətawə, kini mivəhsi-ta ətawə ye norien has minə mine nətəriḡien has minə kape tokrei tanə. In rimamhə meinai Tata Kughen rimnorkeikei mə tukror məkneikin. Ror pən, rhuvə mə kitawə tuksəgnəḡin Kughen kapətawə mamhavən, mhapəh nisorien infamien. Amen.

Nəvsaoyen Huvə, kirikianə əmə

⁶ Yakakur pik tuk əmiə meinai Kughen ripiokrən pə pə əmə kin əmiə kwuse, mivəhsi-pre apnapig əmə nihuvəyen kape Yesu kimi əmiə, məriḡ taktakun ai nimisəpəh Kughen, misap, mhakwasig kin nəgkiarien eikuə ⁷ yamə mine pəh nien mə Nəvsaoyen Huvə kape Kughen. Narmamə tiksın kamhaukreikin Nəvsaoyen Huvə kape Kughen mamhani nar pisin, mhani mhamə in e nəvsaoyen huvə, mamhavi karin nətəriḡien kapəmiə tukun, masor əmiə naksətəwao. ⁸ Məriḡ nar apnapig tukmə kimawə, uə agelo kirik kape rao ye neai ramni-ərhav nəgkiarien pisin kirik min, yame ripəh nəmhenien kin yame yimini-ərhav-pre ta tuk əmiə kupan, pəh Kughen tukrivəh-sipən in ye nap ehua. ⁹ Yakwənhani-pre ta, məriḡ yakmə jaksim atuk min mamni mə tukmə yermamə kirik ramni-ərhav

nægkiarieren pisin yame ripäh nēmhenien kin Nəvsaoyen Huvə yame nakwənharkun ta, päh Kughen tukrivəh-si pən in ye nap ehua.

¹⁰ Kafak nægkiarieren e in riskai, kini nar apnapig əmə tukmə narmamə tiksın rikiriə ripäh nagienien tuk yo, meinai yakorkeikei əmə mə Kughen rikin tukragien tuk nægkiarieren kafak. Tukmə yakaməgkiar əmə mə narmamə tiksın rikiriə tukragien tuk yo, to ripäh norien mə yo yorwək əfrakis kirik kape Kristo.

Kughen rimnokrən kin Pol

¹¹ Piak minə mine nowinik minə, yakorkeikei mə jakni-pre atuatur kimi əmiə mə Nəvsaoyen Huvə yame yakavəhsi-ərhav nipig mifam päh nien mə nar kirik yame ramsi-pən ye nətərigien kape narmamə əmə. ¹² Kini Nəvsaoyen Huvə e, päh nien mə yermamə kirik rimivəhsi-pə kimi yo, mamhajoun yo kin, mərig Yesu Kristo əmə In rimnor əpu kin kimi yo.

¹³ Kimiə nakwənharkun ta norien yamə mine yimnor kupan ye nipig yimikwasig kin nhatətəyen kape nəmə Isrel mimə jakhopni fam narmamə kape Yesu, moriah fam niməhuak minə, kini mor narpinien əusik-əusik kimi əriə. ¹⁴ Ye nipig a yo yimnamərer tim tim tuk nuknei norien kape nəmə Isrel, yame kafak kaha minə kimishajoun yo kin kupan. Yakirkun min rapita min yo minə tiksın yame yimisarha kwis kwis.

¹⁵ Yimnoriah pawk kafan narmamə minə, mərig Kughen rikin rehuə tuk yo. Kupan, nipig yimnaməmır hanə ye tip nisinik, Kughen ruirpen ta yo. Kini rimauə ye nipig atuatur kafan, kini In rimnokrən kin yo mə jakuə kafan atuatur yermamə. ¹⁶ Kini məhitə ye nirkunien kafak mhajoun yo kin Tini Yesu, mə jakirkun huvə In, kini mivən mīpiəvsao-ərhav kin Nəvsaoyen Huvə kafan kimi narmamə yamə mine päh nien mə nəmə Isrel. Ye nipig a, yimipəh nivənen məm yermamə kirik mə tukrhajoun yo kin Nəvsaoyen Huvə e. ¹⁷ Kini yimipəh nivənen apa Jerusalem mə jakəm narmamə yamə mine kimivəhsi-haktə əriə kupan mə iriə aposol minə. Yimipəh nivənen mə iriə tukshajoun yo kin Nəvsaoyen Huvə kape Yesu. Ye nipig a, yo yimnəsok pihū mivən ikin kirik kamni kimə Arebia, kini mamarə, mīrerig-pə min mivən apa yerkwānu a Damaskes. ¹⁸ Mamvən, mamvən meriaji newk kisisər kimirhuə mīrhivən ta, kini yo yimnarə mīrerig-pən min Jerusalem mə jakəm Pita*. Kini yimipəh narəyen aikin ror tu. Yimiwarə mīrəvəh əmə nipig fiftin. ¹⁹ Kini ye nipig a, yimnəm əmə Jemes, naorahi Yesu Yermaru, mərig yimipəh nəmien aposol min kirik. ²⁰ Yakavəh kwəsu ye Kughen mə nægkiarieren yame yakamni in nəfrakisien.

²¹⁻²² Yimipəh narəyen rapomh pik apa faktə Jerusalem. Kini kwasig ikin, yimivən apa tanə Siria mine Silisia. Kini ye nipig a, narmamə yamə mine kasəhuak kimi Kristo yerkwānu pisin pisin minə apa provins a Judia, kimnəpəh nisəmien yo, miseinein nimrik. ²³ Mərig kimnasərig əmə nəvsaoyen kirik mə, “Yermamə kirik e rimauə, in kapətawə tikmir. In rimoh ətawə tuk nəhuakien, mamoriah nimraghien kapətawə, kini mamarkut mə tukroriah min kapətawə nhatətəyen. Mərig taktakun ai, in min ramni-ərhav nhatətəyen e.” ²⁴ Kimisərig mhani vi vi Kughen tuk narimnar yamə mine In rimnor ye kafak nimraghien.

2

Aposol minə tiksın kimisəm Pol khamə Pol in aposol kirik

¹⁻² Ramvən mamvən meriaji newk fotin kwənhauə minhavən ta, kini Kughen rimini-pə tuk yo mə jakaməkeikei mīrerig faktə min apa Jerusalem. Kini kimru Banabas, yimīravən mīrakir Taetas kimasir min mīrhuvən Jerusalem. Yimīsofugin kimawə nəmehua minə kape niməhuak. Nipig yimīsofugin tuk nəkwətəyen a, yimnamni-pən huvə nægkiarieren yamə mine yakamni-ərhav-pən tuk nəmə Gris. Yimnamni-pən huvə narimnar fam yame yakamni-ərhav, tamə yakni-ərhav nar kirik yame rikiriə rəsik mə ripəh natuaturien,

1:10: 1 Tes 2:4 1:11: Mat 16:17 1:13: Wok 8:3 1:14: Wok 22:3 1:15: Aes 49:1; Gal 2:7 * 1:18: Gris ramni mə nhag aposol a “Sefas.” 1:18: Wok 9:26-27 1:21-22: Wok 9:30

mhani hah wok kafak tukun, misor əmə nar apnapig iran, kwənkwan rikək. ³ Kini ye nīpig a, rikik rimməsik pik mə tukshek yo mə jakaməkeikei mini-pən tuk nəmə Gris mə tukaməkeikei kivəh nao kimi əriə. Mərig kimnhapəh nhaniyen. Kini yo kirik e Taetas, in yemə Gris, kipəh nivəh-pakwien nao kimin, mərig iriə kimnhapəh nhaniyen mə tukaməkeikei kivəh nao kimin. ⁴ Nəgkiarien ye nikarin kape nivəhyen nao kimi narmamə ramsi-pən ye narmamə tiksın yamə mine kaseikuə əmə mə iriə piəutawə minə. Kini iriə kasəm huvə əmawə mə tuksəm-ru mə jaksəri-pən loa a uə nīkam. Mərig kimawə yimisap ta kin loa mhavən tuk Yesu Kristo, kini misor kirikianə kimawə min. Kini kimawə pəh nien mə slef kape loa. Mərig narmamə minə a, rikiriə rīpəh nagienien tuk kapəməwə nəgkiarien minə, kini misorkeikei mə tuksəko-pən əmawə fam ye loa mine kastom kape nhatətəyən kape nəmə Isrel. [Mamhani mə tukaməkeikei kivəh nao kimi nəmə Gris rəmhen kin Taetas.] ⁵ Mərig yimnhani-əhu əriə mhapəh nisorien mə kapəriə nəgkiarien tukrhaktə məpita kapəməwə. Kini kimawə yimnharaptərkın tım tım Nəvsaoyen Huvə e raməfrakis, mə kimiə min takharkun huvə.

⁶ Kini narmamə tiksın aikin kamni kimə iriə nəməhuə kape niməhuak. (Mərig ye nəmien kafak, yermamə yame ravəh nhag ehua, mine yame rīpəh nivəhyen nhag ehua, iriu kwəm nəmhen əmə. Kini ye nīmri Kughen, In rīpəh nəvheikinien nhag minə a.) Kini narmamə minə a kimnhapəh nishajounien yo kin nəgkiarien vi kirik mə jakvən mini-ərhav. ⁷ Nīkam. Kimnhapəh nisorien. Mərig iriə kimisəm mə Kughen, In rimirpen yo mə jakvən mini-ərhav Nəvsaoyen Huvə kimi nəmə Gris rəmhen kin yame rimirpen Pita mə tukrini-ərhav Nəvsaoyen Huvə kimi nəmə Isrel.* ⁸ Kitawə kwənharkun mə Kughen rimmher-pən məknəkın yo meinai kimisəm mə nəsaninien kape Kughen rimauə irak ye wok yakamor rəmhen kin aposol kape Yesu yame yakamni-ərhav nəgkiarien kimi nəmə kantri pisin pisin minə, rəmhen kin yame nəsaninien kafan ramuə ye Pita ye wok yame in ramor rəmhen kin aposol kape Yesu yame ramni-ərhav nəgkiarien kimi nəmə Isrel. ⁹ Kini Jemes mine Pita mine Jon kamni ərisir kimə nuknei niməhuak misir. Nīpig kimirhəm mirhirkun mə ye nihuvəyən kape Kughen, In rimirvəhsi-pə wok e ye kwermik, kini kimirhuə mirhini-pə tuk əmru Banabas mə jakhavəh kwermimawə minə tuk wok, mamhani mə tuksəwhai wok minə. Kimru yakrəni-ərhav Nəvsaoyen Huvə kimi nəmə Gris, kini irisir karhivən mirhini-ərhav kimi nəmə Isrel†. ¹⁰ Mərig kimisaiyoh əmə mə tukmə yakravən, mərig rikimru tukraməkeikei maməsik yavən has minə kwuse Jerusalem mə jakwasitu irəriə. Kini rikik rimmagien əmə tuk wok a.

Pol rimmhek Pita

¹¹⁻¹⁴ Kini kwasig ikin, yimirerig-pən apa yerkwanu kirik e Antiok. Nīpig yimnamarə apaikin, kini Pita rikwasig min muə. Kini maməvigin iriə in minə tiksın yamə mine kasəhuak. Mərig iriə pəh nien mə nəmə Isrel.‡ Kini nīpig narmamə kape Jemes, yamə mine kimnhasi-pən Jerusalem khatərhav-pə, iriə kimishek Pita, mhamə, “Ah. Narmamə minə e pəh nien mə nəmə Isrel, tukaməkeikei kəsīg-pən əriə, tamə Kughen rīpəh nasituyen irəriə.” Kini nəgkiarien e kimnhani rimmoriah Pita, mor rauris, kini migin kin nivənyen məvigin iriə nəmə pəh nien mə nəmə Isrel. Pita rigin kin əriə məknakin, mivi nəməhuak minə tiksın apa Antiok, yamə mine iriə nəməhuak minə e ye kwənərəus kape nəmə Isrel, iriə min kimnhauə tuk Pita masor norien kape yermamə yame kafan nəgkiarien ror kiraru, kini mhagin kin nəməhuak yamə mine kipəh nivəhyen nao kimi əriə. Mhavi-pə min Banabas, kini ramgin min kin əriə. Mərig ye nīpig yimnəm mə iriə khapəh nisəri-pən-atuatukien swatuk yame Nəvsaoyen Huvə ramni, yimnərip Pita ye nīmri mirh, mamni-pən əusik-əusik mimə, “Nar apnapig ik yemə Isrel, mərig nakpəh

^{2:1-2:} Wok 15:2 ^{2:4:} Gal 1:7; 5:1,13 * ^{2:7:} Ye nəgkiarien Gris rīpəh niniyen “Nəmə Isrel” uə “nəmə Gris” mərig ramni “narmamə kivəh nao kimi əriə” mine “narmamə yame kipəh nivəhyen nao kimi əriə.” ^{2:7:} Wok 22:21 † ^{2:9:} Gris ramni mə iriə tukhavən misəm “Nəmə kivəh nao kimi əriə.” ^{2:10:} Wok 11:29-30 ‡ ^{2:11-14:} In ikin e, Pita rimməsik loa kape Moses, yame ramni mə nəmə Isrel tukhapəh nisəvigin-kwisien nəmə Gris.

nəri-pənien natuakəmien kapərao. ?Kini rhawor e nakaməkeikei kimi narmamə yamə mine pəh nien mə nəmə Isrel mə tuksəri-pən natuakəmien kapərao?

¹⁵ “Nəfrakisien mə kirao kimirasi-pən atuaturuk ye kwənərəus kape nəmə Isrel. Pəh nien mə kirao yemə Gris mir yame nəmə Isrel rikiriə raməsik mə iriə m-fam yakapir loa minə. ¹⁶ Mərig taktakun ai kirao krarkun mə pəh nien mə Kughen raməm mə narmamə yamə mine kisəri-pən loa kape nəmə Isrel kisatuaturuk ye nimrin tukun. Nikam. Yermamə yame ramhatətə əfrakis ye Yesu Kristo, in əmə en ratuaturuk ye nimri Kughen. Nətərigien e in e ror ətawə tukasəkeikei mishatətə əmə ye Yesu Kristo mə tuksatuaturuk ye nimri Kughen. Pəh nien mə Kughen raməm əmhen ətawə mə kisatuaturuk meinai kasəri-pən loa, mərig raməvheikin əmə ətawə meinai kashatətə ye Yesu Kristo. Pəh nien mə nəri-pənien loa in swaturuk kape yermamə mə in tukratuaturuk ye nimri Kughen.

¹⁷ “Kitawə e kasətigtə ye Yesu Kristo mə tukhauə misatuaturuk ye nimri Kughen. Mərig nəmə Isrel tiksın, rikiriə raməsik mə kitawə nəmə hah minə mərig in ai kitawə khapəh nisətigtəyen ye loa. ?Ror məkneikin mə Yesu Kristo rimivi-pən ətawə mə tuksakapir loa uə? Nikam. Ripəh norien məkneikin. ¹⁸ Mərig, tukmə yakarar mamrerig-pən tuk loa mamətigtə iran, ramhajoun-pən mə yakpəh natuaturukien ye nimri Kughen. ¹⁹⁻²⁰ Ror məkneikin meinai nipig yakamarkut pik tuk nəri-pənien loa, kini yakaməm mə norien e ripəh nəmhenien mə tukror yo yakatuaturuk ye nimri Kughen. Ror məkneikin, yimnəpəh nəri-pənien loa tuk nuəyen yemə atuaturuk. Rəmhen kin yame yimnamhə, kini taktakun ai loa ripəh narmaruyen ye nimraghien vi kafak. Yimnor məknakin mə jakamor əmə nətərigien kape Kughen. Rəmhen kin yame kimisəsik-pən əmru Kristo ye nai kamarkwao kin. Nimraghien akwas kafak rimamhə. Mərig yimnarha-pə min kimru Kristo. Kini taktakun ai, pəh nien mə yo yakamragh, mərig Kristo ramragh yerikik. Kini ye nimraghien fam kafak, yakamhatətə əmə ye Ji Kughen, yame ramorkeikei pik yo, kini muə mimhə mivəh miragh yo. ²¹ Nihuvəyen e, Kughen ramautə-pə kin kimi ətawə, in rehuə pik. Kini to yakpəh noriahyen norkeikeiyen e yame Kughen ramautə-pə apnapig əmə kin. Mərig yakaməm mə kimiə tiksın, nakasəri-pən loa mə tukror əmiə naksatuaturuk ye nimri Kughen. Mərig ripimə nəri-pənien loa ripior narmamə kisatuaturuk ye nimri Kughen, to nimhəyen kape Kristo ripior nar apnapig əmə kin.

3

Nəmə Galesia kwəsəpəh swaturuk

¹ Nəmə Galesia, kimiə nakseno-eno pik. ?Pa rimnəko-pən məknenkin əmiə nakhavən ye swaturuk iko iko? Yimnhani huvə-pre pawk tuk əmiə mə Yesu rimivəh narpinien tuk əmiə ye nai kamarkwao kin, ?mərig rhawor? ?Tukmə ror yermamə kirik rimivəhsi-pən vəhsi-pən kimi əmiə kini mivi-ta əmiə mor əmiə nakseno-eno uə? ² Hani-ru tuk yo mhamə, ?Kughen rimivəh-si-pre Nanmin Kafan kimi əmiə meinai kimiə nakasəri-pən loa, uə nikam? Nikam. In rimivəh-si pre Nanmin kafan kimi əmiə meinai kimiə nakashatətə ye Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo. ³ ?Mərig rhawor nakaseno-eno pik məknenkin? Apa kupan ikin, kimiə nimisətigtə əmə ye Nanmin kape Kughen, mərig taktakun ai nakwəsəpəh misətigtə əmə ye nəsaninien kapəmiə. ⁴ Nimisərig nəmhəyen rehuə meinai nakshatətə ye Nəvsaoyen Huvə. ?Mərig nimisərig apnapig əmə nəmhəyen e uə? Nikam. Pəh nien mə kape nar apnapig əmə. ⁵ Mərig pəh nien mə Nanmin kape Kughen ramor nimtətien tiksın kimi əmiə meinai naksəri-pən loa. Mərig ramor nimtətien tiksın kimi əmiə meinai nimisərig Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo kini mishatətə iran.

Nəri-pənien loa mine nhatətəyen ye Yesu

⁶ Yermamə kirik, Ebrahim, yame Nəkwəkwə kape Kughen rimnəvsao-ərhav ta kin rimini məkneikin mimə, “Ebrahim in rimnhatətə timtim ye Kughen, Kughen rimini mə in ratuaturuk ye nimrin.” (Gen 15:6)

Ye swatuk kirikianə əmə, ⁷ narmamə yamə mine kishatətə ye Kughen, In raməm əmhen əriə mə kisəmhen kin kwənərəus atuatur kape Ebrahim.

⁸ Nəkwəkwə kape Kughen ruini ta kupan mə Kughen tukrivəh narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel, yamə mine kishatətə iran, khauə tukun, mor əriə kisatuatur ye nimirin. Kupan, Nəkwəkwə kape Kughen rimini-ərhav nəgkiarien huvə kirik kin Ebrahim mimə,
 “Yo jakor kwənərəus kafam mə iriə tuksor swatuk yame jakvəhsi-pən nihuvəyen kimi tanimtanə iran.” *(Jen 12:3)*

⁹ Ror pən Kughen rimnautə-pən kin kafan nihuvəyen kimi Ebrahim, meinai in rimnhatətə tim tim iran. Ye swatuk kirikianə əmə min, Kughen rirkun nautə-pənien kin nihuvəyen kimi narmamə yamə mine kishatətə əfrakis iran.

¹⁰ Mərig narmamə minə a, yamə mine rikiriə raməsik mə iriə tukhavəh nimraghien mərig in ai kasəri-pən fam naha nhagin yame loa ramni, narmamə minə a, iriə kwəsarə ta ye nahasien. Rəmhen əmə kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,
 “Narmamə yamə mine khapəh nisori-atuaturkien narimnar minə fam yamə mine kimirai-pən ye Nəkwəkwə kape Loa mamharpin, iriə tukhavəh narpinien kirik.” *(Dut 27:26)*

¹¹ Kini ror məkneikin, ratuatur əmə tuk ətawə mə yermamə kirik rikək yame rimnəri-pən loa kape Kughen muə mə in yemə atuatur ye nimir Kughen. Mərig Nəkwəkwə kape Kughen ramni məkneikin mə,
 “Narmamə yamə mine kisatuatur ye nimir Kughen, tukhashatətə iran mamharpin.” *(Hab 2:4)*

¹² Mərig nəgkiarien e raməgkiar kin nhatətəyen kapətawə ye Kughen. Nəri-pənien loa in ripəh nəmhenien kin yame nakamhatətə ye Kughen meinai nəri-pənien loa in rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,
 “Yermamə yame ramni mə nəri-pənien loa in swatuk kape nivəhyen nimraghien rerin, yermamə e tukraməkeikei mor fam əgkap narimnar yame loa ramni.” *(Lev 18:5)*

¹³ Narmamə m-fam əgkap khapəh nisəri-pənien naha nhagin yame loa ramni. Ror məkneikin, loa in ramərəhu-pə narpinien kimi ətawə, kini kitawə fam kasarə ye nahasien. Mərig Yesu Kristo rimamhə ye nai kamarkwao kin, kini mivi-ta ətawə ye nahasien a. Yesu In rimivəh narpinien tuk təvhagə has kapətawə rəmhen əmə kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,
 “Tukmə kəsik-pən yermamə kirik ye nai kamarkwao-kin, ramhajoun-pən mə kimnor narpinien kimin.” *(Dut 21:23)*

¹⁴ Yesu Kristo rimamhə məkneikin mə narmamə minə fam tukasarə ye nihuvəyen yame Kughen rimivəhsi-pən kupan kimi Ebrahim mimə tukrivəhsi-pən kimi kwənərəus kafan. Kini nar a ror məkneikin mə in e taktakun mine kitawə narmamə yamə mine kishatətə ye Yesu, kitawə kharkun nhavəhyen Nanmin kape Kughen yame Kughen rimirpen mə tukrivəhsi-pən kimi narmamə.

Kughen rimnəkupan mini promes kafan, mərig loa rimikwasig mipəh nəspirien ətawə ¹⁵⁻¹⁶ Piak minə mine nowinik minə. Ye nimraghien kapətawə, kitawə kharkun norien kape niniyen promes minə. Tukmə yermamə rimə tukrini promes kirik, to kipəh nivəhsitayen, to kipəh nəsik-əpnisien. Ye norien kirikianə əmə min, Kughen rimirpen pən kafan nərigien kimi Ebrahim ye nikarin kape kafan kwənərəus. Kini ye nəgkiarien a, ripəh nien mə rimirpen pən kwənərəus minə fam kape Ebrahim, mərig rimirpen pən əmə yermamə kirikianə əmə yame tukrisi-pən ye kafan kwənərəus. Yermamə e in e Yesu Kristo. ¹⁷ Kini kafak nəgkiarien, nipran ror məkneikin mə apa kupan, Kughen rimini-ta mə tukharaptəkin nəgkiarien kapəriu Ebrahim, kini ai newk fo hundred toti ruauə muavən ta, kini loa ripiuə. Mərig pəh nien mə loa a in ravəhsi-ta nəgkiarien yame In rimini-pən tuk Ebrahim. Loa a to ripəh noriahyen promes kupan kape Kughen.

¹⁸ Yakamægkiar mækneikin meinai rīpi mā nəri-pənien loa in swatuk kapətawə mā tukasarə ye nihuvəyən kape Kughen, rīpihajoun mā promes yame Kughen rīmini kupan in nar apnapig. Mərig rīpəh norien məkneikin: Promes yame Kughen rīmini-pən tuk Ebrahim in swatuk yame in tukramarə iran ye nihuvəyən kafan.

Loa, kafan aikin norien

¹⁹ Yermamə kirik tukrīpiayoh mīmə, “?Tukmə ror mækneikin, rīmnhawor e Kughen rīmnərəhu-pə loa?” Promes yame Kughen rīmini-pən tuk Ebrahim in rīmnəkupan marə, mərig loa in rīmikwasig. Rīmauə mā tukrhajoun ətawə mā kitawə yor təvhagə hah minə. Mərig Kughen rīmnərəhu loa a mā tukramarə mamvən mamvən meriaji yermamə a ye kwənərəus kape Ebrahim tukrarha-pə tuk ətawə. Kitawə kwənharkun mā loa a, kafan wok rhuvə, mərig rīkimia tukraməkeikei maməsik mā loa a, Kughen rīmnəkupan mivəhsi-pən kimi agelo minə. Kwasig ikin kīpihavəhsi-pən kimi kwən a Moses. Moses, in swatuk kape nivəhsi-pəyən loa kimi ətawə. Mərig nīpig Kughen rīmini promes tuk Ebrahim, rīpəh norien mækneikin. ²⁰ Kughen In rīmīpəh nīrpenien yermamə kirik mā tukrəgkiar kimi Ebrahim. Mərig In atuaturə əmə rīmnəgkiar-pən atuaturə ye nīmri Ebrahim mamrīpen-pən promes kafan kimin.

²¹ Kīni pəh nien mā loa e rīmauə mā tukrīvəh-si ta promes kape Kughen. Nīkam. To loa rīpīrkun nivəhsi-pəyən nīmraghien vi kimi ətawə, kitawə kīpiharkun nhauəyən misatuaturə ye nīmri Kughen. Mərig rīpəh norien mækneikin. ²² Loa kirik ror mækneikin rīkək, meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mā norien has rīmnərkis fam ətawə. Kīni kitawə m-fam kasəkapir loa minə. Ror mækneikin mā swatuk kīrikianə əmə mā kitawə tukhavəh nihuvəyən kape Kughen yame rīmīrpen-pə ta kin kimi ətawə. Kīni swatuk e, mā tukshatətə ye Yesu Kristo.

Nīpig e taktakun, nīpig kape nhatətəyən ye Yesu Kristo

²³ Kupan, loa yame Kughen rīmivəhsi-pən kimi Moses, in rīmīraptərəkīn tim tim ətawə, rəmhen əmə kin yame kitawə kīmnisarə ye kalabus, miseriaji-pə nīpig e taktakun mīne, Kughen rīmnəhitə ye nīmritawə kasəm swatuk kape nhatətəyən. ²⁴ Ror pən loa e in rəmhen əmə kin yemehuə kirik yame ramarmaru irətawə, mamuə meriaji-pən nīpig Kristo rīmauə. Mə ye nīpig a, kitawə kwənhauə misatuaturə ye nīmri Kughen, meinai kīmīshatətə iran. ²⁵ Mərig taktakun ai, loa tukrīpəh narmaru-mīnien irətawə, meinai kwəshatətə ta ye Yesu Kristo.

Kīmia fam kīrikianə meinai naksufugin-pən ye Yesu

²⁶ Meinai kīmia nīmīshatətə ye Yesu Kristo, kīmia fam ji Kughen minə. ²⁷ Kīnor ta baptaes irəmiə khapsaah, mā kīmia nakwənhauə masor kīrikianə kīmia min. Ror mækneikin, kīmia nīmnhavəh norien huvə minə kape Yesu rəmhen əmə kin yame nīmisarkoah kin neipən vi kirik. ²⁸ Kīni kīmia m-fam əgkap nīmisufugin-pən ye Yesu Kristo, kīni kīmia mfam naksəm nəmhen. Rhuvə mā kitawə tukhapəh nīsəwhai-mīnien narmamə, nar apnapig tukmə iriə nəmə Isrel, uə nəmə kantri pīsin pīsin minə, uə slef, uə pəh nien mā slef, uə yerman, uə piraovin. ²⁹ Kīmia fam narmamə kape Kristo. Ror mækneikin mā kīmia kwənərəus minə əfrakis kape Ebrahim. Kīni ye swatuk kīrikianə əmə min, nihuvəyən yame Kughen rīmīrpen-pən kimi Ebrahim, kīmia takhavəh misarə iran.

4

Pəh nien mā kitawə slef kape loa, mərig kitawə ji Kughen minə

¹ Taktakun ai, jakəgkiar kwəkwə min ye norien kapətawə, mamni nuhpīkinien kirik. Tukmə yermamə kirik rīmhə, tīni tukrīvəh kafan nautə minə fam. Mərig tukmə tīni ramarkəskəh hanə, to rīpəh nehuəyən ye kafan nautə, rəmhen kin yame slef kirik to rīpəh nehuəyən ye nautə kirik. ² Mərig tīni a tukraməkeikei mamarə iriə piauni karin

3:18: Rom 4:14

3:21: Rom 8:2-4

3:23: Gal 4:3

3:24: Rom 10:4

3:26: Jon 1:12

3:27: Rom 6:3

3:28: Rom 10:12

3:29: Rom 4:13

minə tiksın mamvən meriaji-pən nıpig kafan tatə rımını mə in rirkun nivəhyen nautə yame rımnərəhu-pən kimin. ³ Kını kitawə min tuksor məknakin. Apa kupan, kitawə kimisəmhen kin kwajikovə - kitawə slef minə kape loa yamə mine kasarmaru irətawə. ⁴ Mərig ruauə ye nıpig atuatur yame Kughen rımını, kını Kughen rımnher-pə kin Tini ruə. Piraovin kirik rımırəh, rarha-pə ye tokrei tanə. Kını in maməri-pən atuatur narımnar fam yame loa ramni. ⁵ Rımnor məknakin mə tukrırısın ətawə yamə mine loa rımnərkiş ətərəkın ətawə, pəh Kughen tukrırıh ətawə, mırısın ətawə khauə rəmhen kin nıpnətın atuatur minə.

⁶ Kını taktakun ai, Kughen rorkeikei mə tukror əpu mə kitawə nıpnətın minə, mher-pə kin Nanmin kape Tini rımauə irətawə minə fam, kını mor ətawə kasokrən kin Kughen mə "Tatə." ⁷ Tuk nar ai, pəh nien mə kitawə slef minə, mərig kitawə nıpnət Kughen əfrakis minə. In rımivəhsi-pə narımnar huvə minə kimi ətawə yame In ruini ta mə tukrívəhsi-pən kimi nıpnətın minə.

Pol rikin raməmhə tuk nəmə Galesia

⁸ Apa kupan, kimiə nımiseinein Kughen. Kimiə masəhuak kimi yarmhə minə mhamə ta mə kapəmiə kughen minə. Iriə kimisərkiş ətərəkın əmiə, mərig pəh nien mə iriə kughen əfrakis minə. ⁹ Mərig taktakun ai, nakwənharkun Kughen. Uə, rhuvə mə jakni məkneikin mə Kughen ruirkun ta əmiə. ?Mərig rhawor e nakwənharerig-pən min tuk natuakəmien minə a? Kapəriə nəsaninien rikək. Kını to kamhavən, tukhapəh nisorien nar huvə kirik kimi əmiə. ?Rhawor nakhamə iriə tuksərkiş ətərəkın min əmiə? ¹⁰ ?Rhawor nakasəri-pən natuakəmien kapəriə ye nıpig minə kapəriə, mine makuə minə kapəriə, mine nıpig rhakə minə, mine newk minə kapəriə? ¹¹ !Kəsi narman! !Yo yakamgin pik tuk əmiə! ! Yakaməm mə yımnor pik wok irəmiə tuk nar apnapig əmə!

¹²⁻¹³ Piak minə mine nowinik minə, yo yakaməgkiar skai kimi əmiə mimə apa kupan, kimiə nımnhapəh nisarayen ye loa kape Moses, kını yo yımauə məm əmiə kisarə, yımivəh norien kapəmiə, məpəh nəripənien loa. Kını taktakun ai, yakorkeikei mə kimiə min takhavəh norien kafak, mhapəh nisorien mə loa tukriraptərəkın tim tim əmiə. Kimiə rikimiə tukrəsik mə in apa kupan, nıpig yımnamni-ərhav Nəvsaoyen Huvə kimi əmiə meinai yımnamhə, mamarə kitawə-m kimiə. Mərig nar apnapig mə yo yımnamhə ye nıpig a, mərig kimiə nımnhapəh nisorien yo yakərig rahas. ¹⁴ Nəmhəyen kafak rımnərık mitə əmiə, mərig rikimiə rımipəh nəsikahayen yo, kını nımnhapəh nıshekien yo. Kimiə nımnhavəh huvə yo mamhavən ye nəkwai nimə kapəmiə minə, rəmhen əmə kin yame nakhakir agelo kirik kape Kughen raurə ye nəkwai nimə minə kapəmiə minə, uə nakhakir Yesu Kristo raurə ye nəkwai nimə kapəmiə minə.

¹⁵ Kupan, kimiə nımisorkeikei pik yo, misasitu irak ye narımnar fam ye nirkunien kapəmiə. ?Mərig rhawor e taktakun mine? ¹⁶ Rikik raməsik mimə tukmə ror nəgkiarrien əfrakis minə kafak ramor əmiə nakwəsəməkin yo.

¹⁷ Yhajoun eikuə minə e kasəmnhawk pik mə tukhaukreikin kapəmiə nətərigien kını kimiə nakhakwasig kin əriə. Mərig iriə khapəh nisorien məknakin mə tuksasitu irəmiə. Kısorkeikei əmə mə tukhavəhsi-ta əmiə tuk yo mə kimiə taksəmnhawk pik tuk nıkwasigien kin əriə. ¹⁸ Nəmnhawkien in rhuvə, mərig taksəmnhawk tuk nar yame rhuvə nıpig mifam, pəh nien mə ye nıpig əmə yame yakamarə kitawə-m kimiə.

¹⁹ Kafak kwajikovə minə. Yakamərig raha tuk əmiə rəmhen kin yame mama ramhə mə tukreimək kin kwajikovə. Yakamasək pik tuk əmiə meriaji takhauə misəmhen kin Yesu Kristo. ²⁰ Yakorkeikei pik mə jakamarə kitawə-m kimiə ai taktakun mine meinai tukmə yakamarə kitawə-m kimiə, jakpəh nəgkiar-pikien kimi əmiə. Mərig taktakun ai, yakamarə isok tuk əmiə, kını meinein mə jakhawor pən iran mine masitu irəmiə.

Nıvusien ris ye Hega mine Sera

²¹ Kimiə narmamə yame naksorkeikei pik nəri-pənien loa, takshorpin-ru kafak nəgkiarrien. ?Nımisərig ta naha nhagin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni, uə

nakhapəh hanə nisərigien? ²² In ramni Ebrahim yame rimirəh tini yerman kiraru. Kirik, slef kafan rimirəh. Kini kirik, piraovin atuatur kafan rimirəh. ²³ Kwajikovə yame slef piraovin rimirəh, in rimnarha ye nətərigien əmə kape yermamə. Mərig kwajikovə yame piraovin atuatur kafan rimirəh, in rimnarha meinai Kughen In rimirpen ta mə piraovin a tukrirəh. ²⁴⁻²⁵ Kini kitawə kharkun nhavusien ris kin piraovin mir a, mhaukreikin-pə nīpran irətawə. Piraovin mir a kwhajoun promes mir yame Kughen rimnor kimi narmamə. Pian e Hega, in mine kwənərəus kafan, iriə kisəmhen kin slef yamə mine tukhapəh nhavəhyen narimnar kape tatə. Pian e in rəmhen əmə kin promes yame Kughen rimnor ye tukwas apa Sinae apa ye tanə ehuə e Arebia - ikin aikin a Kughen rimivəhsi-pən loa ikin kimi Moses ikin. Kini in rəmhen kin taon ehuə kirik e Jerusalem yame narmamə ikin kamharaptərəkin tim tim loa ikin. Kini iriə kasəmhen kin slef yamə mine loa ramehuə irəriə. ²⁶ Mərig Jerusalem kirik min apa ye rao ye neai, in rəmhen kin piraovin yame pəh nien mə slef, yame loa ripəh nehuəyen iran. Kini in mamə kapətawə, ²⁷ meinai Nəgkiarien kape Kughen ramni mimə, “Ik e nimnor siə kin ik. !Agien!

Ik e nimipəh nərigien nəmhyen kirik tuk neiməkien.
Okrən apomh, mamagien,
Meinai nar apnapig nimipəh nīrəhyen kwajikovə kirik meriaji minəpiahuaru,
mərig taktakun ai, kafam kwənərəus minə kwənhapsaah rapita piraovin yame iriu
kafan yerman kwarə.” (Aes 54:1)

²⁸ Mərig piak minə mine nowinik minə. Kimiə naksəmhen kin ji Sera e Aesak meinai Kughen rimirpen min əmiə. ²⁹ Kupan, kwajikovə e Ismael, ji Hega, yame rimnarha ye nətərigien əmə kape yermamə, in rimnoriah pik kwajikovə e Aesak yame rimnarha ye nəsaninien kape Nanmin kape Kughen. Kini norien a rəmhen əmə kin e towei mine: In e, narmamə yamə mine iriə slef kape loa kasoriah ətawə yamə mine kwəshatətə ye Kughen misarha vi ye Nanmin kape Kughen. ³⁰ ?Mərig Nəkwəkwə kape Kughen rimini mə naha? In ramni mə, “Ik takaməkeikei mher-ye rhav kin piraovin e slef mine tini. Iriu tukwəta ikin e, meinai ji pian a, in tukripəh nivəhyen nautə kirik kape rimni.

Nautə mifam kape tata ramvən kimi ji pian yame pəh nien mə in slef.” (Jen 21:10)

³¹ Mərig kitawə e, kitawə pəh nien mə nipnət pian e slef; kitawə nipnət pian e yame rimivəh promes minə kape Kughen.

5

Yesu rimirisin kafan narmamə minə

¹ Nīpig Yesu Kristo rimirisin ətawə, rimnor ətawə mə loa kape Moses tukripəh narmaruyen irətawə. Ror pən, kimiə takasəkeikei misərer tim tim ye nhatətəyen kapəmiə, mhapəh niseighanien kin loa mə tukrarmaru min irəmiə. Apa kupan, loa e, rimnərik mitə əmiə mamor əmiə mə kimiə slef minə kafan.

² Taksərig-ru nar e yakamni. Yo Pol, yakamni-pre nəgkiarien e tuk əmiə mimə tukmə kimiə nakseighan kin əriə mə tukhavəh nao kimi əmiə, ramhajoun pən mə naksor təkun wok yame Kristo rimnor. ³ Kini yo yakaməgkiar skai pre min kimi əmiə mimə yermamə yamə rameighan kin mə tukvəh nao kimin, in ravəhsi-pən atuk in ye kwermi loa kape Moses. Kini yermamə yame loa ramarmaru iran, in tukraməkeikei məri-pən fam əgkəp narimnar fam yame loa ramni. ⁴ Kimiə e yame nasarkut-arkut tuk nəri-pənien loa mə tukror əmiə naksatuatur ye nimri Kughen, ramhajoun pən mə nakwəsəpəh ta Yesu Kristo. Nakwənhavəhsi-pən nimetaimie kimi nihuvəyen kape Kughen. ⁵ Kini mərig kitawə e Nanmin kape Kughen ramor ətawə kasərəhu-pən əmə kapətawə nətərigien ye Kughen, pəh In tukror ətawə kisatuatur ye nimrin, meinai kitawə kishatətə əmə ye Yesu Kristo. ⁶ Kasərəhu-pən məkna nətərigien kapətawə ye Kughen meinai narmamə yamə mine kasofugin-pən ye Yesu Kristo, in nar apnapig mə kimivəh nao kimi əriə, uə

kipəh nivəhyen nao kimi əriə. Mərig nar ehuə e, in əmə e nhatətəyən ye Yesu Kristo. Nhatətəyən e ror ətawə kasorkeikei Kughen, masor min norkeikeiyen kimi narmamə.

⁷⁻⁸ Apa kupan, yimnəm əmiə mirkun mə kimiə nakasaiyu əsanin ye swatuk atuutuk ye nimraghien kapəmiə mə takseriaji mak. Mərig taktakun, nakwənharerig. Kughen rimnokrən ta kin əmiə. ?Mərig nipa minə kasərer əswasig kin kapəmiə swatuk, masəko karin əmiə mə taksəri-pən min loa kape Moses? Yakirkun mə Kughen to ripəh norien məkneikin irəmiə. ⁹ Mərig nhajounien eikuə en yame kamhani tukripioriah fam əgkap əmiə rəmhen kin yis yame kivəhsi-pən ye bred ramher fam əgkap bred. ¹⁰ Mərig yakirkun mə nəfrakisien, Yermaru tukror nətərigien kapəmiə tukruə min mor kirikianə kitawəm kimiə. Kini yo yakirkun huvə mə yermamə e yame ramoriah kapəmiə nətərigien məknakin, nar apnəpig mə in yemehuə kirik uə in yemə hawor pən iran mine, mərig Kughen tukror narpinien kirik kimin.

¹¹ Piak minə mine nowinik minə. Narmamə tiksın kamhani mə yo yakamni-ərhav mə narmamə yame kashatətə ye Kughen, tukaməkeikei kivəh nao kimi əriə. Mərig nəgkiarrien e ripəh norien nəfrakisien kin. To yakpini-ərhav məkneikin, kini narmamə mine e yame kasəriwək kimiə miriə, rikiriə ripiagiən əmə tuk yo. !Mərig, səmru! Nəmə Isrel tiksın kasoriah yo mamharpəhu yo, mamhauh yo, meinai yo yakamni-ərhav mə nimhəyən kape Yesu ye nai kamarkwao kin, in əmə e, in tukrivəh miragh narmamə. ¹² Ye nətərigien kafak, narmamə mine e yame kashajoun oror əmiə, mhamə tukaməkeikei kivəh nao kimi narmamə, rhuvə mə iriə tuksərai ta əgkap əmə matuk kapəriə.

¹³ Mərig piak minə mine nowinik minə, Kughen rimnokrən kin əmiə, kini mirisin əmiə mə loa kape Moses tukripəh narmaruyen irəmiə. !Mərig takasərig huvə əmiə! Pəh rikimiə tukripəh nəsikien mimə, “Rhuvə, yo yaknap ta ye loa. Taktakun ai yakirkun norien naha nhagin yame niprak rorkeikei.” Kimiə takhapəh nhaniyen məknakin. Mərig norkeikeiyen kapəmiə tukraməkeikei mor əmiə rikimiə ragien əmə mə taksasitu irəmiə minə. ¹⁴ Meinai norkeikeiyen in raməpkəfugin nəgkiarrien fam yame loa ramni. In e ramni mə, “Takaməkeikei morkeikei piam rəmhen kin yame nakorkeikei atuk ik.” (*Lev. 19:18*) ¹⁵ Takasərig huvə əmiə. Tukmə kimiə nakasor timəht kimi əmiə minə, naksəmhen əmə kin kirəvin* yamə mine kasəs atuk əriə minə, kini mus mus kapəmiə tukroriah əmiə.

Norien kape Nanmin kape Kughen mine norien kape narmamə

¹⁶ Ror pən, yakamni-pre tuk əmiə mə kimiə, Nanmin kape Kughen tukraməkeikei mikir əmiə kini nakhakwasig kin. Kini kimiə takhapəh nisorien nar has yame niptaimiə əmə rorkeikei. ¹⁷ Təvhagə has minə a, in e, nimisor narimnar has yame niptaimiə atuk rorkeikei. Mərig norien e, in ravəhsi-əhu norien kape Nanmin kape Kughen. Kini Nanmin kape Kughen in ripəh norkeikei-minien norien has yame nimnasor hanə kupan. Norien mir e kawor timəht kimi əriu minə, ror pən nakaseinein nisorien norien huvə yamə mine rikimiə raməsik mə taksor. ¹⁸ Mərig tukmə Nanmin kape Kughen ramkir əmiə, to loa ripəh min narmaruyen irəmiə.

¹⁹ Kitawə kwənharkun norien hah kupan kape narmamə yame kimnasor hanə kupan: Nipiraovin mine narman kamhakir apisapis əriə minə, kini iriə kasor norien has m-fam yame ror naurisien tuk niniyen; kapəriə nətərigien ramvən pik tuk norien has minə a. ²⁰ Masəhuak kimi nanmi nar minə, masəmtah, masəməkin narmamə, masor timəht, masəmhawk, masor niemhaa, mhavəhsi-haktə atuk əriə, masəwhai əriə minə, misarə pisin pisin. ²¹ Masanipin ye narimnar kape narmamə, misapis kin ninimien, masor lafet mamharpəhu nətəwaoyen, masor narimnar ehuə min yame ror məknakin. Yakamor kwirig kimi əmiə rəmhen əmə kin yame yimnor kwirig kimi əmiə apa kupan: Narmamə yamə mine kasor norien minə a, iriə tukhapəh nhavəniyen misarə ye rao ye neiai yame rimnor apnəpeinə iran kape kafan kwajikovə minə.

5:6: 1 Kor 7:19; Gal 6:15 5:9: 1 Kor 5:6 5:10: 2 Kor 11:15; Gal 1:7 5:13: 1 Pita 2:16 * 5:15: Nəgkiarrien Gris ripəh niniyen kirəvin, ramni əmə nuhpikinien ye timəht, rəmhen kin yame narmamə kasəs əriə minə. 5:17: Rom 7:15-23 5:21: 1 Kor 6:9-10

²² Mərig tukmə Nanmin kape Kughen ramarə ye narmamə, nımraghien kapəriə tukrikuə kin kwənkwan e in e: Kisorkeikei narmamə, rikiriə ragien, nəmərinyen ramarə yerkiəriə, kapəriə nətərigien rapomh, rikiriə rehuə tuk narmamə, kini kapəriə norien in rhuvə. Kini narmamə kamhani nəfrakisien irəriə. ²³ Kini iriə nəmə mar. Kini kasarmaru ye nıprairiə. Norien minə e, iriə khahuvə pik, kini nəgkiarien kirik rikək ye loa yame ramni-əhu narimnar minə e. ²⁴ Kitawə narmamə kape Yesu Kristo, kitawə kwəsəpəh ta norien has minə kapətawə, mhapəh nisorien narimnar yamə mine nıpraitawə əmə rorkeikei. Rəmhen əmə kin yame kimisəsik-pən nətərigien has minə kapətawə ye nai kamarkwao kin. ²⁵ Nanmin kape Kughen In rımivəhsi-pə ta nımraghien kirik kimi ətawə, kini rhuvə mə kitawə tuksəriwək ye norien huvə minə kafan. ²⁶ Rahas mə kitawə tuksausit mhavəhsi-haktə pik ətawə, masəməkin ətawə minə.

6

Rhuvə mə tuksasitu irətawə tuk kajipə pam minə

¹ Piak minə mine nowinik minə. Tukmə kaməm mə yermamə kirik rimmor təvhagə has, rhuvə mə kimiə e yame Nanmin kape Kughen ramkir əmiə, takhavən misasitu iran misəriş atuatur in. Mərig takhapəh nisəgkiar-pikien kimin, taksəgkiar mar əmə kimin, misor mə rikimiə raməmhə tukun. Mərig takasəriş əmiə, tamə nar kirik yame nakasətapiş kin tuk narmamə ror min əmiə nakhamir. ² Kimiə taksasitu irəmiə minə. Taksasitu irəmiə minə ye nıpiş nakasarə ye nıpiş əutən minə. Tukmə naksor məkneikin, naksəri-pən atuatur naha nhagin yame loa kape Kristo ramni. ³ Meinai yermamə yame rikin raməsik mə in yerpiş, yermamə e, rikin rameikuə, meinai reinein nəmien mə in yermamə apnapiş əmə. ⁴⁻⁵ Mərig kimiə takasəkeikei misəm huvə narimnar yame nakasor. Takhapəh nisəm-əmhenien norien kape narmamə pişin mə takharkun mə kapəriə norien rhuvə rapita. Takasəkeikei misəm huvə pişin əmə kapəriə wok, meinai narmamə kapəriə wok ror pişin pişin. Kini iriə kamhavəh kajipə pam pişin pişin ye nımraghien kapəriə kirikianə kirikianə. Mərig rhuvə mə rikimiə tukragien tuk wok pişin kirik kapəriə, kini tukəm mə kapəriə wok in rhuvə əmə.

⁶ Kimiə takasəkeikei misəwhai narimnar minə tiksın kimi kapəriə yhajoun yamə mine kashajoun əmiə ye nəgkiarien kape Kughen.

⁷ Takasəriş əmiə, mhapəh niseikuəyen irəmiə minə mhamə nakharkun nisorien naha nhagin yame nıpraimiə rorkeikei. Narpinien yame Kughen ravəhsi-pə, pəh nien in nar apnapiş. Nımisuv naha nhagin kwənkwai nai ye nəsimien kafam, ik min takrhi atuk min kwənkwan, mən. ⁸ Yermamə yame raməsım kin norien has yame rimmator hanə kupan, in rəmhen kin kwənkwai nai hah kirik ye kafan nımraghien. In tukraməkeikei mikuə kin kwənkwai nai yame rahas. Kwənkwai nai e, nıpran e, in e nımhəyen. Mərig yermamə yame ramsuv kwənkwai nai yame rhuvə, yame Nanmin kape Kughen ravəhsi-pən, Nanmin kape Kughen tukror in tukrikuə kin kwənkwan yame rhuvə, kini tukrirhi. Nhag kwənkwai nai en, in e nımraghien rerin.

⁹ Ror pən, takhapəh nisəpəuyen kin norien yame rhuvə, meinai kitawə tukharhi kwənkwan yame rhuvə ye nıpiş atuatur kafan, tukmə khapəh nisəpəhyen wok. ¹⁰ Kini nıpiş minə fam, tukmə kitawə kasəm kwənmhaan kirik, pəh kisor huvə pən kimi narmamə m-fam, kini rhuvə pik mə tuksor huvə pən kimi piaturawə minə mine nowintawə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu Kristo.

Nəgkiarien infamien

¹¹ Jakrai nəgkiarien infamien kafak ye nəkwəkwə e kin kwermik. Kimiə taksəm mhamə kafak nıraiye, rehuə pik.

¹² Nəmhajoun eikuə minə a kisorkeikei mə narmamə tuksəgnəgin əriə, ror pən, kasəkeikei kimi əmiə mə tukvəh nao kimi əmiə. Mərig kasəkeikei əmə kimi əmiə

məknakin mə nəmə Isrel tiksın tukhapəh nisorien nahasien kimiə əriə. ¹³ Mərig kasəkeikei kimi əmiə mə tukvəh nao kimi əmiə meinai kisorkeikei mə narmamə tuksəgnəgin əriə tuk niviyen əmiə nakharerig-pən mın tuk loa kape Moses. Mərig səmru, iriə mın, khapəh nisəri-pən huvəyen narımnar yame loa ramni. ¹⁴ Mərig yo, pəh jakpəh nəgnəginien yo tuk nar kirik yame yımnor. Mərig jakaməkeikei maməgnəgin əmə Yesu Kristo Yermaru kapətawə tuk naha nhagin yame rımnor ye nıpig In rımamhə ye nai kamarkwao kin. Rımamhə ye nai kamarkwao kin, mor yo yakpəh norkeikei-pikien narımnar kape tokrei tanə. Rımırisin yo ye narımnar mınə a. ¹⁵ Nıpig Kughen ravəhsipən nımraghien vi kimi yermamə, mamor in ratuatuk ye nımrın, nar apnapıg tukmə kımivəh nao kımın uə kımıpəh nivəhyen nao kımın. ¹⁶ Kını taktakun ai, yakaməhuak tuk narmamə yamə mine kasəri-pən huvə nəgkiarrien e, iriə kwənərəus atuatuk mınə kape Kughen. Yakaməhuak mə nəmərınuyen kape Kughen tukramarə tuk əriə, kını pəh riki Kughen tukrehuə tuk əriə.

¹⁷ Kafak e nəgkiarrien infamien. Yo yakpəh norkeikeiyen mə yermamə kirik tukrını hah yo, meinai tamhek nımap mınə e yame kımınəsik yo kin kapier apıg kını kuh yo kərkis-ərkis yo kashajoun pən mə yo slef kape Yesu.

¹⁸ Piak mınə mine nowinik mınə. Yakaməhuak mə Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukrautə-pre kin kafan nihuvəyen kimi əmiə. Amen.

Efesus

Nəkwəkwə yame Pol rimirai ramvən kimi niməhuak apa Efesus

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e Efesus

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi nəməhuak minə apa Efesus, kini morkeikei mə iriə tuksher-pən kin pəh rivən kimi niməhuak pisin pisin minə ipakə tukun.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Pol rimirikakun niməhuak apa Efesus, kini mamarə iriə min kape newk kisisər. Kini in morkeikei pik əriə, kini iriə kisorkeikei pik in. Efesus in taon ehuə kirik ye tanə ehuə e Tarki, kini in kwənmhaan huvə kirik mə Pol tukrini-ərhav nəgkiarien ikin kape Kughen.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pəh nien mə nəmə Efesus kimisor nar kirik ripəh nəmhenien, kini Pol rimirai nəkwəkwə e mə tukrhek əriə tukun. In rimirai əmə nəkwəkwə e mə tukrivəhsi-haktə nətərigien kapəriə. Kini morkeikei mə tukrini-ərhav norien atuaturuk, mine wok kape niməhuak. Kini nəkwəkwə e ramvən kimi niməhuak ikin minə fam.

Pol rimmokrən huvə irəriə

¹ Yo Pol, yo aposol kirik kape Yesu Kristo, yame Kughen rimirpen ta yo mə kafan. Yakamni rhuvə pre tuk əmiə m-fam narmamə kape Kughen minə apa Efesus yamə mine nakamharaptərəkən tim tim nhatətəyən kapətawə ye Yesu Kristo. ² Pəh Kughen e Rimtawə, mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukwautə-pre kin nəmərinuyen kimi əmiə.

Kughen ravəhsi-pə nihuvəyən kimi ətawə ye Yesu Kristo

³ Pəh khani vi vi Kughen e Rim Yesu Kristo Yermaru kapətawə, yame ravəhsi-pə nihuvəyən kimi ətawə yamə mine kasofugin-pən ye Kristo. Nihuvəyən minə a kamhasipən ye rao ye neai mə tuksasitu ye nanmitawə. ⁴⁻⁵ Ror məkneikin meinai nipig Kughen rimməpəh nor-hanəyən neai mine nimoptanə, mərig ruirpen ta ətawə mə tukhauə kirikianə kitawə Kristo, kini mə kitawə tuksatuaturuk ye nimirin, pəh kipəh nəm-pənien nar has kirik irətawə. Meinai Kughen rorkeikei pik ətawə, kwasig ikin ror narimnar, mərig In ruirpen ta ətawə mə tuksofugin-pən ye Kristo, pəh In rirhi ətawə rəmhen kin kafan kwajikovə minə. Nar a raməri-pən əmə nətərigien kafan mine naha nhagin yame In rorkeikei. ⁶ Rimmor məknakin mə kitawə tukhani vi vi In tuk kafan nihuvəyən yame in rhuvə mapita. Nihuvəyən a In rimmnautə-pə apnapig əmə kin kimi ətawə ye Tini yame In rorkeikei pik. ⁷ Nitaw Kristo rimmayyu mor swaturuk kimi ətawə khauə kirikianə kitawə Kughen, kini Kughen ruirisin ətawə ye narpinien kape norien has minə kapətawə. In a rimməspir norien has minə kapətawə. !Rimmor məknakin meinai nihuvəyən kafan in rehuə mapita! ⁸ Kini rimirəvəhsi-pə nihuvəyən a rehuə pik mapita, mivəvəhsi-pə nirkunien kimi ətawə tuk nirkunien narimnar fam.

⁹ Kughen, kafan nətərigien rimmərkwaig kupan. Kini rimirpen mə nətərigien kafan tukruə mor nəfrakisien kin ye nimraghien kape Kristo. Kini rikin ragien mə tukror əpu nətərigien kafan kimi ətawə. ¹⁰ In e mə tuk nipig kirik, ye nipig atuaturuk kafan, In tukrofugin narimnar m-fam ye neai mine ye tokrei tanə tukasəmir ye kwermi yermamə kirikianə. In e, Yesu Kristo.

¹¹ Apa kupan, Kughen rimirpen ətawə mə tukhauə kafan minə, ye nipig yame rimmofugin ətawə khauə misor kirikianə kitawə Kristo. In e nətərigien kafan, kini In ramor mə narimnar m-fam tukasəkeikei masəri-pən əmə nətərigien kafan. ¹² Rimmor məknakin mə kimawə [kwənərəus kape Isrel] yamə mine yimisəkupən mishatətə ye

Kristo, jakhani vi vi Kughen yame In yerpîrig pik rapita. ¹³ Kini kimiä min, [yamä mine päh nien mä kimiä kwänərəus kape Isrel], nakwənhauə kirikianə kimiä Kristo nîpig kimiä nîmisərig nəgkiarîen əfrakis, yame ramhajoun swatuk yame Kughen tukrivəh miragh narmamə iran. Nîmnhani nəfrakisien iran, kini Kughen rîmivəh-si pre Nanmin Kafan kimi əmiä ramor nîmtətien mä kimiä narmamə kafan minə. ¹⁴ Meinai kitawə kwənhavəh Nanmin kape Kughen, kitawə kharkun huvə mä Kughen tukrivəh-si pə narîmnar huvə minə kimi ətawə yamə mine ruini ta mä tukror. Tukhavəh narîmnar minə a nîpig Kughen tukrîrisin ətawə e kafan narmamə minə ye narpînien kape norien has kapətawə, mä narmamə tukhani vi vi Kughen yame In yerpîrig pik rapita.

Pol raməhuak mamni vi vi Kughen

¹⁵ Ror pən, rîrikakun ye nîpig yame yîmnərig nəvsaoyen kin nhatətəyen kapəmiä ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə mine norkeikeiyen yame nakasor kimi narmamə kape Kughen minə, ¹⁶ yakaməhuak tuk əmiä nîpig m-fam meriaji-pə e taktakun, mamni vi vi Kughen tuk əmiä, mîpəh nəpəhyen. ¹⁷ Yakamaiyoh Kughen yame In Kughen kape Yesu Kristo Yermaru kapətawə, mine In Rîmtawə yame In rhuvə pik, mä tukrivəh-si pre Nanmin kafan kimi əmiä. Kini Nanmin kafan tukror əmiä takharkun nar, mor əpu Kughen kimi əmiä, mä takharkun huvə In. ¹⁸ Kini yakaməhuak min mä tukrəhitə ye nətərigien kapəmiä mä takharkun nar huvə yamə mine tukrivəh-si pre kimi əmiä. Nakharkun mä takpihavəh narîmnar minə a meinai In ruirpen ta əmiä. Kini yakaməhuak mä takharkun mä nîhuvəyən yame ravəhsi-pən kimi narmamə kafan minə in rhuvə pik, ¹⁹ kini nəsaninien kafan in rehuə pik, mamehuə ye nîmraghien kapətawə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu. Nəsaninien yame ramehuə irətawə in rehuə rəmhen kin nəsaninien ehuə kafan ²⁰ yame rîmnor Yesu rîmîmragh min ye nîmhəyən kafan, kini mor In rîmavən məkwətə ye nîkar Kughen matuk apa ye rao ye neai. ²¹ In yerpîrig rapita agelo minə fam, mine yarmhə minə fam, mine nəsaninien minə fam, mine nehuəyən minə fam yame kavəhsi-pən kimi yermamə. In ramehuə ye nîpig ai taktakun mine ye nîpig yame tukrîpiuə. ²² Kini Kughen rîmnərəhu-pən narîmnar m-fam ye kwermîn, mor In ruauə mînehuə ye narîmnar fam, mä tukrasitu ye nîməhuak. ²³ Kini nîməhuak in nîprai Kristo; Kristo raməmîr fam irəriə, maməmîr aikin minə fam mine ye narîmnar fam.

2

Apa kupan, ror məkneikin mä kimnhamhə; mərig taktakun ai, kwənhamragh

¹ Kimiä e, apa kupan, nîmnhamhə meinai nîmisəsik nəkwai Kughen, masor təvhagə hah, ² masor norien has kape tokrei tanə, mhavən masor nəkwai Setan yame in ramarmaru ye yarmhə yamə mine kasəmîr rarkurao irətawə.* In e nanmin has yame ramor wok ai taktakun ye nîmraghien kape narmamə yamə mine kasəsik nəkwai Kughen. ³ Apa kupan, kitawə min kimisarə məknenkin kitawə miriä. Rîkitawə rîmnorkeikei norien has minə, kini kimisor təvhagə has yame ramor rîkitawə ramagien. Kitawə kimnhakwasig əmə kin naha nhagin yame ramsi-pən yerkitawə mine ye nətərigien has kapətawə. Nîpig kitawə kimisarha, təvhagə has rînarə ta yerkitawə, rəmhen kin yame ramarə yerki narmamə minə fam. Kini rîki Kughen raməmhə tuk təvhagə has kapətawə; In tukraməkeikei mîvəhsi-pə narpînien kimi ətawə.

⁴ Mərig Kughen, kafan norkeikeiyen rehuə tuk ətawə, kini rîkin rehuə rehuə pik tuk ətawə, ⁵ nar apnapîg mä kimnhamhə meinai kimisəsik nəkwai Kughen, mərig In rîmnor ətawə kamhamragh min kitawə Kristo. Kini nîhuvəyən əmə kafan ramor swatuk kimi əmiä mä Kughen tukrivəh miragh əmiä. ⁶ Kini Kughen rîvəh-si haktə ətawə kitawə Kristo, mor mä kitawə tuksəkwətə kitawə Kristo ye rao ye neai. ⁷ Kughen rîmnor məkneikin

1:14: 2 Kor 1:22 1:17: Kol 1:9 1:19: Kol 1:11 1:20: Sam 110:1; 2 Kor 13:4; Kol 2:12 1:21: Kol 1:16; 2:10 1:23: Rom 12:5; Efes 4:10,15; Kol 1:18 * 2:2: Nəgkiarîen Gris ramni mä "Nîmisor nəkwai yermamə yame ramarmaru ye rao ye nîmago-ago." Nîpran ramni Setan. 2:2: Kol 3:7; Taet 3:3 2:3: Kol 3:6 2:5: Kol 1:21; 2:13 2:6: Kol 2:12

mə nīpig yame ramuə, In tukror əpu kafan ni huvəyən yame in rehuə pik rapita. In ramofugin-pən ətawə ye Yesu Kristo, mamasitu irətawə, mamhajoun mə ni huvəyən kafan in rehuə pik. ⁸ Meinai ni huvəyən kape Kughen in swatuk yame Kughen ravəh miragh əmiə iran, meinai nakashatətə iran. Pəh nien mə kimiə atuk nimisor swatuk mə Kughen tukrivəh miragh əmiə - Kughen pisin əmə ravəh miragh narmamə, nərokien rikək iran. ⁹ Pəh nien mə wok kirik yame narmamə kasor, tamə kisausit tukun. ¹⁰ Ror məkneikin mə Kughen rimivəhsi-pə nimraghien wi kimi ətawə, mofugin-pən ətawə ye Yesu Kristo mə kitawə taksor wok yamə mine khahuvə. Wok minə e, Kughen ruirpen ta mə tukasor.

Kitawə kinnhauə kirikianə ye Yesu

¹¹ Ror məkneikin, takhapəh nisəru-kinien mə nīpig nimisarha, pəh nien mə kimiə kwənərəus kape Isrel. Kini nəmə Isrel yame kavəh nao kimi əriə, iriə kinnhani mhamə kimiə nəmə iruə minə, meinai kīpəh nivəhyen nao kimi əmiə. (Mərig nivəhyen nao kimi yermamə, in nar apnapig - kamor əmə ye nīprai yermamə). ¹² Kini takhapəh nisəru-kinien mə ye nīpig a, kimiə nimisərer isok tuk Kristo, pəh nien mə kimiə nəmə Isrel atuaturuk, mərig kimiə nəmə iruə minə əmə. Kini promes yamə mine Kughen rimini-pən tuk əriə, pəh nien mə rimini-pre tuk əmiə. Kimiə nimiseinein əfrakis Kughen, misarə ye tokrei tanə, nar kirik rikək yame to naksərəhu-pən tim tim nətərigien kapəmiə iran mə taksarə kimiə min. ¹³ Mərig kimiə, nimnisarə pawk isok tuk Kughen, minhauə kirikianə kimiə Yesu Kristo. Kini taktakun ai, nitaw Kristo rimnor swatuk kimi əmiə mə takhauə əfrakis tuk Kughen.

¹⁴ Ror məkneikin mə Kristo pisin əmə ramərəhu nəmərinyen, mamarkis narəyən kape nəmə Isrel mine nəmə iruə, mə tukhauə kirikianə. Apa kupan, loa kape kwənərəus kape nəmə Isrel in rəmhen əmə kin kəupə yame rimnarkoparin nəmə iruə kasor tikmir iriə miriə. Mərig Kristo rimnəhipu kəupə a. ¹⁵ Nīpig rimamhə ye nai kamarkwao kin, In mor loa kupan ruauə mor nar apnapig kin, mə tukrofugin nəmə Isrel mine nəmə tanə pisin pisin minə, khauə kirikianə misor kwhen wi kirik. Rimnor məknakin mivəhsi-pə nəmərinyen kimi ətawə. ¹⁶ Kini ye nimhəyən kafan ye nai kamarkwao kin, Kughen rimnofugin əriə kirikianə, kini mikir-pən əriə kharerig-pən tuk Kughen, kini mor kapəriə timət reiwaiyu mirəkək. ¹⁷ In rimauə mini-ərhav nəmərinyen kimi əmiə nəmə tanə pisin pisin yamə mine kamni kimə nakasarə isok tukun, kini mini-ərhav nəmərinyen kimi əmawə nəmə Isrel yamə mine kamni kimə yakasarə ipakə tukun. ¹⁸ Kini Kristo rimnor swatuk kimi ətawə mifam kwənərəus kape Isrel mine nəmə tanə pisin pisin minə mə tukhauə tuk Rimtawə Kughen ye Nanmin Rhakə kafan yame In kirikianə əmə.

¹⁹ Kini ror məkneikin, pəh nien mə kimiə yepsipis minə uə nəmə iruə minə, mərig taktakun ai naksarə ye rao ye neai kimiə narmamə yamə mine kishatətə ye Yesu, kimiə Ji Kughen minə. ²⁰ Kitawə kisəmhen kin nimə kirik kape Kughen yame səpaag ye nimə in e Yesu Kristo, kini aposol minə mine profet minə, iriə ni hu nimə, ²¹⁻²² kini kimiə nəmə tanə pisin pisin minə, naksəmhen kin kwenai yame Kristo ramərəhu haktə ye nimə. Kini ravhirəkin kwermi nimə minə fam mə iriə tukhauə nimə atuaturuk kape nəhuakien kimi Yermaru, yame Kughen ramarə ikin meinai Nanmin kafan raməmīr ikin.

3

Kughen rimnor əpu nətərigien kafan

¹ Ror pən, yo, Pol, yimini-ərhav nəvsaoyen huvə kape Yesu Kristo tuk əmiə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel, kini taktakun ai kivəh-si-pən yo ye kalabus tukun. ² Kimiə nakwənharkun ta mə Kughen rimivəh-si pə wok e kimi yo mə jakni-ərhav ni huvəyən kafan kimi əmiə. ³ Rəmhen kin yame yaknəgkiar kwakwə ta kimi əmiə, yakmə

2:9: 1 Kor 1:29-31; 2 Tim 1:9 2:10: Rom 9:23; Taet 2:14 2:12: Rom 9:4; Kol 1:21 2:13: Kol 1:20 2:14: 1 Kor 12:13 2:15: Kol 2:14 2:16: Sek 9:10; Kol 1:20,22 2:17: Aes 57:19 2:19: Efes 3:6 2:20: 1 Kor 3:11 2:21-22: 1 Kor 3:16; 1 Pita 2:5 3:1: Fil 1:7,13 3:2: Kol 1:25

Kughen pisin əmə rimnor əpu nətərigien erkwaig kafan kimi yo. ⁴ Nipig taksəvheikin nəgkiarinen e, mharkun nhavəhyen kafak nirkunien ye nikarin kape nətərigien erkwaig kape Kughen ye nikarin kape Kristo. ⁵ Pəh nien mə Kughen rimnor əpu narimnar e kimi nəmə kupan, mərig taktakun ai Nanmin kafan rinor əpu kimi kafan aposol minə mine profet yamə mine rimirpen ta əriə. ⁶ Nətərigien erkwaig e in e mə Nəvsaoyen Huvə kape Kughen in ramor swatuk kimi nəmə pəh nien mə kwənərəus kape Isrel, mə iriə min tukhauə rəmhen kin nəmə Isrel, mhavəh nihuvəyən kape Kughen. Kini iriə mhauə kirikianə, mhavəh kwis nihuvəyən kape promes yame Kughen rimini ta tuk narmamə yamə mine kasofugin-pən tuk Yesu Kristo.

⁷ Kughen ramor wok ye nəsaninien ehua kafan, masitu irak ye nihuvəyən kafan, mivəhsi-pə wok e kimi yo mə jakni-ərhav Nəvsaoyen Huvə kafan.* ⁸ Nar apnapig mə yo ye tanə ye narmamə mifam kape Kughen, mərig ye nihuvəyən kafan, Kughen rimivəhsi-pə wok e, mə jakni-ərhav-pre tuk əmiə yame pəh nien mə kwənərəus kape Isrel nihuvəyən minə kape Yesu Kristo yame to kitawə khapəh nharkun-famien, meinai iriə khapsaah, to kipəh nini-famien. ⁹ Kini Kughen rivəhsi-haktə min yo mə jakor əpu kimi narmamə m-fam norien yame In rimnor nətərigien erkwaig kafan ruə mitərhav-pə. In apa kupan, Kughen e yame rimnor narimnar fam ripəh nor-əpu-yen nətərigien e kafan. ¹⁰ In rimnor məkna mə taktakun ai niməhuak in tukror əpu kimi agelo minə mine nanmin yamə mine kasehua ye tapən mə Kughen, kafan nirkunien ripsaah. ¹¹ In e nətərigien kafan yame ramarə rerin, kini rimauə mor nəfrakisien kin ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə. ¹² Kitawə kashatətə ye Kristo, ror pən, to naha nipig, kharkun nhavəniyen misərer ye nimri Kughen mhapəh nhaginien. ¹³ Ror pən, yakamərig pawk nəməhyen tuk əmiə, mərig yakaməyoh əmiə mə takhapəh nisorien nətərigien kapəmiə reiwaiyu tuk nipig əutən yame yakamarə iran ai taktakun, meinai in tukrasitu irəmiə ye kapəmiə nimraghien.

Pol raməhuak tuk nəmə Efesas

¹⁴ Ror pən, yakənimkur maməhuak kimi Kughen Rimtawə ¹⁵ yame In pisin əmə In nukne nimraghien kape narmamə mi-fam ye rao ye neai mine ye tokrei tanə. ¹⁶ Kughen, kafan nəsaninien mine nihuvəyən rehua. Kini yakaməyoh In mə Nanmin kafan tukror rikimə rəsanin, mə kimə taksərer tim tim nipig mifam, ¹⁷ pəh mishatətə ye Kristo, kini In tukramarə yerkimə. Kini yakaməhuak min mə nimraghien kapəmiə tukreiwaiyu məmnim huvə ye norkeikeiyen kape Kughen ¹⁸ mə kimə narmamə kape Kughen minə fam takharkun huvə mə norkeikeiyen kape Kristo, rəmnim pik, məpomh pik, mehua pik mhaktə. ¹⁹ Norkeikeiyen a kape Kristo to kipəh nirkun-famien meinai in yerpirig pik. Mərig yakaməhuak mə takharkun huvə norkeikeiyen a mə Kughen tukrikuar ye nimraghien kapəmiə ye norien huvə minə fam kafan.

²⁰ !Kini pəh khavəh-si haktə nhag Kughen! Ye nəsaninien kafan yame ramor wok ye nimraghien kapətawə, In rirkun norien narimnar rapita narimnar fam yame rikitawə raməsik uə yamə mine kisaiyoh In kin. ²¹ Pəh kitawə nəməhuak minə kisor kirikianə kitawə Yesu Kristo, mhani vi vi Kughen nipig mifam mamhavən mamhavən, infamien rirkək. !Amen!

4

Kitawə kasofugin-pən ye Kristo, mamhavəh nipamien

¹ Ror pən, yo yame kivəhsi-pən yo ye kalabus tuk nhag Yermaru, yakaməkeikei kimi əmiə mə takasarə ye nimraghien kirik yame ratuatuk, meinai Kughen rimnokran kin əmiə mə takasarə məkneikin. ² Havəhsi-əhu atuk əmiə ye narimnar fam, kini mhauə kimə nəmə mar minə, kini nətərigien kapəmiə tukrapomh, kini nipig yermamə kirik

3:3: Efes 1:9-10; Kol 1:26

3:6: Efes 2:13,16-19

* 3:7: Gris ramni "Yo slef kape Nəvsaoyen Huvə."

Nipran ramni mə kafan wok kirikianə əmə: in e mə tukrini-ərhav Nəvsaoyen Huvə kape Kughen. 3:7: Kol 1:25 3:8: 1 Kor 15:9-10 3:12: Jon 14:6; Rom 5:2 3:18: Jon 14:23; Kol 1:23; 2:7

4:1: Kol 1:10

tukror nar kirik rîpêh nêmhênien ye nîmrimîa, kîni rikimîa tukrîpêh nêmhê-aihuaayen tukun, meinai naksorkeikei âmîa minê. ³ Nanmîn kape Kughen rîmnofugin âmîa; ror məkneikin mē taksarkut skai mē taksarê kirikianê ye nêmarinuyen. ⁴ Kitawê nîpraitawê kirikianê âmê. Kîni Nanmîn kape Kughen kirikianê âmê. Kîni nîpîg Kughen rîmnokrêh kîn âmîa, nîmisêrêhu-pêh tîm tîm kapêmîa nêrigien ye nar kirikianê âmê. ⁵ Kîni Yermaru kirikianê âmê. Nhajounien kirikianê âmê. Baptaes kirikianê âmê. ⁶ Kîni kitawê kasêhuak kîmi Kughen kirikianê âmê In e Rîmtawê m-fam. In ramarmaru fam irêtawê, kîni mamor kafan wok ye nîmraghien fam kapêtawê, kîni mamarê yerkitawê m-fam.

⁷ Mêrig Kristo rîmnêwhai kafan nêsanînien tuk wok pîsîn pîsîn minê kîmi êtawê kirikianê kirikianê. ⁸ Ror pêh, Nêkwêkwê kape Kughen ramni mē,
“Nîpîg In rîmnhaktê mîvên ye rao ye neai,

kîni mîkir-yerhav kafan tîkmîr yamê mîne rîmnapîta êrîa.

Kîni mîvêh-sî-pêh nar huvê kîmi narmamê.”

(Sam 68:18)

⁹ (Nakharkun mē nêgkîarien e yame ramni mē, “In rîmnhaktê,” nîpran rîmê Kristo rîmnêkupan meiwaiyu-pê ye tokrei tanê. ¹⁰ Kwên yame rameiwaiyu-pê, In yemê kirikianê âmê yame rîmnhaktê mîn yerpîrig mapîta neai, mē In tukrarê îkîn mînê fam). ¹¹ In yemê kirikianê âmê yame In rîmîvêh-sî-pêh nêsanînien kafan kîmi narmamê pîsîn pîsîn minê mē tîksîn tukhauê aposol minê, tîksîn tukhauê profet minê, tîksîn tukhauê narmamê kape nî-nî-êrhavyen Nêvsaoyen Huvê, tîksîn tukhauê pasta minê mîne yhajoun minê. ¹² Kristo rîmnor məkna mē irîa tuksasîtu mîsor apnêpeinê ye narmamê kape nîmêhuak. Kîni narmamê kape nîmêhuak tuksor wok kape Kughen mē nêmhêhuak, yame irîa kîsêmhên kîn nîprai Kristo, irîa tukhaskai ¹³ mamhavên mîserîaji kitawê m-fam khauê mîsor kirikianê ye nhatêtêyen kapêtawê, mîne nîrkunien Ji Kughen, kîni mîsehûa mhauê mîsêmhên kîn Kristo yame In ratuatuk pîk. ¹⁴ Kîni mē kitawê tuksêpêh norîen minê kape nîtamaruê yame nîpîg mîfam kamhaukreikîn kapêrîa nêtêrigien ye nar yame kwênhani ta nêfrakîsîen iran. Pêh nêgkîarien kape yhajoun eikûa minê tukrîpêh nîkir-oror-ien êtawê rêmhên kîn yame peao-peao kape tahîk ramuh rao mamsai-sai. ¹⁵ Nîkam, pêh kîsor âmê norkeikeiyen, mamhani âmê nêfrakîsîen. Kîni ye norîen a, ye narîmnar fam yame kasor, tukseihûa mhauê mîsêmhên kîn Kristo yame In kapêh kapê nîmêhuak. ¹⁶ Kîni Kristo ramor mē kafan narmamê minê tukhauê kirikianê, rêmhên kîn yame kwênerêus minê kape yermamê kamharpîn-pêh ye nîprai yermamê. Nîpîg norî-norîn minê ye nîpran kasor wok atuaturê kapêrîa ye norkeikeiyen, mîsor nîpran ramehûa mamskai.

Norîen huvê kape nêmhêhuak minê

¹⁷ Ye nhag Yermaru yakamni skai pre tuk âmîa mē takhapêh nîsêrî-pêh-mînien norîen kape kîmîa minê tîksîn yamê mîne khapêh nhaniyen nêfrakîsîen ye Kughen.* Nêtêrigien kapêrîa ror nar apnapîg kîn. ¹⁸ Nîrkunien kapêrîa ramvên âmê apa rapîgnêp îkîn, kîni mhavên isok tuk nîmraghien yame Kughen ravêh-sî-pêh, meinai kapêrîa kapê riskai, mhapêh nîsorkeikeiyen mē tukharkun Kughen, maseinein nar. ¹⁹ Mhapêh nîsaurîsîen tuk kapêrîa têvhagê has minê, maseighan kîn norîen has minê mē tuksarmaru ye nîmraghien kapêrîa, rêmhên kîn nîrpêhuyen nîpiraovîn, mîne norîen minê ror məkna. Kîni nîpîg m-fam kasorkeikei mē tukasor norîen a.

²⁰ !Mêrig kînhajoun Kristo kîn âmîa, nhajounien e ror pîsîn êgkap ye yame en!
²¹ Kînhajoun norîen kape Kristo kîn âmîa, kîmê kafan e kîmîa. Kîni khajoun âmîa kîn nêfrakîsîen yame ramsî-pêh ye Yesu. ²² Kîni kînhajoun âmîa məkneikin mē ye nîkarîn kape norîen minê kupan kapêmîa, kîmê taksêpêkiêk ta kîn norîen akwas kapêmîa, meinai

4:2: Kol 3:12-13 4:3: Kol 3:14-15 4:6: 1 Kor 12:6 4:9: Jon 3:13 4:11: 1 Kor 12:28 4:13: Kol 1:28

4:16: Kol 1:18; 2:19 * 4:17: Gris ramni “Takhapêh nîsêrî-pêh mînien norîen kape nêmhê Gris”
uê “Takhapêh nîsêrî-pêh mînien norîen kape narmamê yame pêh nîen mē nêmhê Isrel.”
Nîpran ramni “Takhapêh nîsêrî-pêh mînien norîen kape ‘hithen man.’” 4:17: Rom 1:21;
1 Pîta 1:14

nətərigien has minə a kamhakir oror əmiə, masoriah əmiə. ²³ KINHajoun əmiə mə takseighan kin Kughen mə tukrukreikin nətərigien kapəmiə. ²⁴ Kughen ruikreikin ta nimiraghien kapəmiə, kini kinhajoun ta əmiə mə taksəri-pən nərigien kafan. Kughen rimmor əmiə mə kimiə naksatuatuk, misəmərhakə rəmhen kin In.

²⁵ Ror məkneikin mə kimiə m-fam taksəkeikei misəpəkiək ta kin norien kape neikuəyen, mamhani nəfrakisien tuk əmiə minə, meinai kitawə kasofugin kirikianə rəmhen kin yame nor-nori nıprai yermamə kimnharpın-pən irəriə minə. ²⁶ Tukmə niemhaa rhai əmiə, takhapəh nisorien norien hah; kini sərü-kin aihuaa əmə mhapəh nisorien niemhaa rarə irəmiə meriaji mirh rivə. ²⁷ Mhapəh nhavəh-sipənien kwənmhaan kimi Setan. ²⁸ Yeməkrəh tukraməkeikei məpəh norien a, marar mor wok kin kwermın tuk nivəhyen narımnar məwhai kimi yavən has minə.

²⁹ Hapəh nhaniyen nar has ye nhermiə, mərig hani əmə nar huvə yame tukrasitu ye narmamə tukmə kisərə ye naha nhagin narəyen, mə nəgkiarien kapəmiə tukrautə-pən kin nihuvəyen kape Kughen kimi əriə. ³⁰ Takhapəh nisorien Nanmın kape Kughen rikin rəmha tuk norien kapəmiə, meinai In rimmor nımtətien mə tuk Nıpiğ Kwasiğ, Kughen tukririsin əmiə. ³¹ Takhapəh nharaptərəkinien norien has yame kamor irəmiə ror tu; mhapəh nisorien timət, mhapəh nhaniyen nikar jir, mhapəh nisotgohyen, mhapəh nisorien niemhaa, mhapəh nisor-has-pənien kimi narmamə. ³² Mərig hahuvə tuk əmiə minə, masor rikimiə rımar tuk əmiə minə, kini misərükin norien has yame nakasor irəmiə minə, rəmhen kin yame Kughen ramərükin norien has kapəmiə minə meinai naksofugin-pən ye Kristo.

5

Sor norien kape nıkhakien

¹ Ror pən, sarkut skai tuk nisigovinien norien kape Kughen meinai kimiə ji Kughen keikei minə. ² Kini mharaptərəkin timtim norien kape norkeikeiyen, rəmhen kin yame Kristo rımnorkeikei məknakin ətawə, kini meighan-pə kin nimiraghien kafan tuk nivəh-miraghien ətawə; nımhəyen kafan rəmhen kin sakrefaes kirik yame nəmiovin rapien huvə mamvən tuk Kughen.

³ Takhapəh nisorien norien has kirik mə tukni hah əmiə tukun, meinai kimiə narmamə kape Kughen yamə mine naksatuatuk. Yakamni norien has minə rəmhen kin nıpiraovin mine narman minə kamhakir apsapis əriə minə, mine norien has m-fam yame ror naurisien tuk niniyen, mine nəptigien kin nar. ⁴ Kini rıpəh nihuvəyen mə takhani nəgkiarien yame ror naurisien, uə nəgkiarien ətəwao minə, uə narpakwəyen. Nəgkiarien has minə e khapəh nisəmhenien, mərig rhuvə mə taksəgnəgin əmə Kughen. ⁵ Kini takasəkeikei mharkun nar e mə narmamə yamə mine kamharpəhu nıpiraovin, uə narmamə yamə mine kasor norien has yame ror naurisien tuk niniyen, uə yamə mine kasəptig kin nar, iriə e to khapəh nhavənien ye narmaruyen kape Kristo mine Kughen. (Narmamə yamə mine kasəptig kin nar kisəmhen kin narmamə yamə mine kasəhuak kimi nanmi nar minə. Kapəriə kughen e nautə kapəriə).

⁶ Hapəh nhapəhyen yermamə kirik mə tukrivi-pən əmiə ye nəgkiarien eikuə minə kafan yame nəfrakisien rikək iran, meinai Kughen rikin rahas tuk norien has minə a, kini tukror narpinien kimi narmamə yamə minə kisəsik nəkwan. ⁷ Ror pən, takhapəh nhavənien misəriwək kwis kimiə miriə misor norien has yame kasor. ⁸ Meinai kupan, nəpiğnəpien rımnarmaru irəmiə. Mərig taktakun ai nakwənhauə tuk Kristo, nıkhakien ramarmaru irəmiə. Ror pən, səriwək rəmhen kin narmamə kape nıkhakien ⁹ meinai nıkhakien ye nimiraghien kapəmiə tukrikuə kin nihuvəyen mine natuatukien mine nəfrakisien. ¹⁰ Kini sarkut mə taksəm naha norien yame ramor Kughen rikin ramagien

4:22: Rom 8:13; Kol 3:9 4:23: Rom 12:2 4:24: Jen 1:26; Kol 3:10 4:25: Sek 8:16; Kol 3:8-9 4:26: Sam 4:4; Jen 1:19-20 4:29: Kol 4:6 4:30: Aes 63:10; Efes 1:13-14; 1 Tes 5:19 4:31: Kol 3:8 4:32: Mat 6:14; 18:22-35; Kol 3:12-13 5:1: Mat 5:48 5:2: Eks 29:18; Hib 10:10 5:5: 1 Kor 6:9-10; Kol 3:5 5:6: Rom 1:18; Kol 2:4,8 5:8: Jon 12:36; Efes 2:13; Kol 1:13; 1 Pita 2:9

tukun. ¹¹⁻¹³ Takhapəh nhakwasigien kin narmamə kape nəpignəpien masor norien has minə kimiə miriə. Norien minə a, kwənkwan rikək yame rhuvə. Kini kitawə kisauris kin niniyen norien apisapis kape narmamə yamə mine kisəsik nəkwai Kughen. Mərig hapik-pə norien minə a ye nikakien, pəh narmamə tuksəm mharkun mə norien minə a kisahas. Meinai narimnar fam yame tukhauə ye nikhakien, narmamə tukasəm huvə mharkun mə iriə kisor məknakin, ¹⁴ meinai tukmə nikhakien rəsia-pen nar kirik, in min ruə ye nikhakien. Ror pən kamni kimə,
 “!Eh! Kimiə yamə mine nakasapir. !Sarha!

Hamragh min ye nimhəyen,

Pəh Kristo tukrisia-pen əmiə.”*

¹⁵ Ror məkneikin, takasərig əmiə, mhəpəh nisorien norien kape yemətəwao, mərig sor norien kape yermamə yame kafan nirkunien rhuvə. ¹⁶ Kini nipiğ mifam tukmə naksəm swatuk tuk norien nihuvəyen, sor, meinai taktakun ai kitawə kisarə ye nipiğ kape nahasien rehuə. ¹⁷ Ror pən, takhapəh nisətəwaoyen, mərig takasəkeikei misarkut mə takharkun naha nhagin yame Yermaru rorkeikei. ¹⁸ Həpəh nisapisien kin ninimien, meinai in ramkir-pən əmiə ye nətəwaoyen. Mərig rhuvə mə nimraghien kapəmiə tukrikuar əmə kin Nanmin kape Kughen. ¹⁹ Kini səni nipe kimi əmiə minə ye Nəkwəkwə e kamni kimə “Ol Sam,” mine nipe əhuak minə, mine nipe yamə mine kamhasi-pən tuk Nanmin kape Kughen. Səni nipe mhavəhsi-pən rikimiə kimi Yermaru, ²⁰ kini ye nipiğ m-fam takasəkeikei masəhuak ye nhag Yesu Kristo Yermaru kapətawə, mhani-vi vi Tata Kughen tuk narimnar m-fam.

Nəgkiarien ramvən kimi narman mine nipiəraovin yamə mine kwəsarkurək ta

²¹ Seiwaiyu misor nəkwaimiə minə meinai nakhasiai Kristo.

²² Kimiə nipiəraovin yamə mine nakwəsarkurək ta, seiwaiyu misor nəkwai narman minə kapəmiə, rəmhen kin yame nakasor nəkwai Yesu Yermaru. ²³ Meinai yerman in ramarmaru ye kafan piraovin rəmhen kin yame Kristo In ramarmaru ye niməhuak rəmhen mə kafan piraovin, kini mavəh miragh narmamə. ²⁴ Niməhuak reiwaiyu mamor nəkwai Kristo, kini ye norien kirikianə əmə min, nipiəraovin yamə mine kwəsarkurək ta tukasəkeikei miseiwaiyu misor nəkwai narman kapəriə ye narimnar fam.

²⁵ Kini kimiə narman yamə mine nakwəsarkurək ta, sorkeikei kapəmiə nipiəraovin rəmhen kin yame Kristo rorkeikei niməhuak, meighan-pən kin kafan nimraghien kimin ²⁶ mor mə niməhuak in ratuatuk ye nimirin, maikwas iran kin nu mine nəgkiarien kafan, ²⁷ mivəhsi-pə ipakə tukun, mimə ratuatuk huvə. Niməhuak ai rhakak mihuvə, rəmhen kin piraovin kirik yame kimnor-pən marə marə kimin mə tukrarkurək, kini nar kirik rikək ye nipran yame riphə natuatukien. ²⁸ Ye norien kirikianə əmə min, narman tukasəkeikei misorkeikei kapəriə nipiəraovin, rəmhen kin yame kasorkeikei atuk nipiəriə. Yermamə yame rorkeikei kafan piraovin, rorkeikei atuk in. ²⁹ Səm-ru. Yermamə kirik rikək yame raməməkin atuk nipran, mərig in raməvigin huvə mamarha huvə tukun, rəmhen kin yame Kristo ramarha huvə tuk niməhuak. ³⁰ Mərig niməhuak in rəmhen kin nipiərao Kristo, kini kitawə kasofugin-pən iran. ³¹ Ror məkneikin meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,

“Yerman tukrəta ye rimni mine nisini,

mivən mor kirikianə iriu kafan piraovin.

Kini iriu tukwarə rəmhen kin nipiəriū kirikianə əmə.”

(Jen 2:24)

³² Nəgkiarien a in nəgkiarien huvə kirik yame riphə, kini nipran ramerkwaig. Mərig yakamni mə in nuhpikinien kirik mə Kristo mine niməhuak, iriu kirikianə.

³³ Mərig nəgkiarien a raurə min tuk əmiə. Kini kimiə narman kirikianə kirikianə

5:11-13: Jon 3:20-21 5:14: Aes 60:1 * 5:14: Tukmə ror nəgkiarien e in nipe əhuak kirik, yame raməgkiar kimi narmamə yamə mine kiseinein Kughen. 5:16: Kol 4:5 5:18: Luk 21:34
 5:19: Kol 3:16 5:20: Kol 3:17 5:21: 1 Pita 5:5 5:22: Kol 3:18; 1 Pita 3:1 5:23: 1 Kor 11:3; Efes 1:22
 5:25: Kol 3:19; 1 Pita 3:7 5:26: Taet 3:5 5:27: 2 Kor 11:2; Kol 1:22 5:32: Rev 19:7

takasorkeikei kapəmiə nīpiraovin rəmhen kin yame naksorkeikei atuk əmiə. Kini kimiə nīpiraovin, takasəkeikei mhasiai kapəmiə narman minə.

6

Nəgkiarien ramvən kimi kwajikovə minə mine tatə mine mamə

¹ Kimiə kwajikovə minə. Sor nəkwai tatə mine mamə kapəmiə, meinai kimiə narmamə kape Yermaru, kini norien a in ratuatuk mə kimiə taksor. ² Nəgkiarien kirik ye Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə, “Hasiai kapəmiə tatə mine mamə.” In e loa yame Kughen rimməruhu məkupan yame ramni mə tukmə nakhakwasig kin, taksarə ye nihuvəyen mimə,

³ “Tukmə naksor nar a, narimnar ye narəyen kapəmiə tukraiye huvə, kini narəyen kapəmiə ye tokrei tanə tukrapomh.” (Dut 5:16)

⁴ Kini tata minə. Takhapəh nisorien narpinien yame rapita nərigien yame kwajikovə minə kasor mə rikiriə tukrəmhə tukun, mərig sarha huvə tuk əriə, misərip atuutuk norien minə kapəriə, kini mishajoun əriə kin swatuk kape Yermaru.

Nəgkiarien ramvən kimi slef minə mine nəmehuə kapəriə

⁵ Slef minə. Kapəmiə aikin yemehuə minə ye tokrei tanə e. Sor nəkwairiə yerkimia m-fam, mhasiai əriə, mhagin tuk əriə, rəmhen kin yame nakasor nəkwai Kristo. ⁶ Kini sor nəkwairiə, mərig pəh nien mə nīpig əmə iriə kasarha tuk əmiə mə rikiriə tukragien tuk əmiə. Mərig sor nəkwairiə rəmhen kin yame kimiə slef minə kape Kristo, kini masor norien yamə mine Kughen rorkeikei yerkimia m-fam. ⁷ Sor kapəmiə wok yerkimia m-fam rəmhen kin yame nasituyen kapəmiə ramvən atuutuk tuk Yermaru - pəh nien mə ramvən əmə tuk yermamə. ⁸ Meinai nakharkun mə Yermaru tukrivəhsi-pən nərokien kimi narmamə m-fam tuk nar huvə yamə mine kimisor, nar apnapig yermamə in slef kirik uə pəh nien mə in slef.

⁹ Kini kimiə nəmehuə minə. Sor rhuvə pən kimi slef minə kapəmiə rəm nəmhen, meinai nakharkun mə kimiə miriə, kapəmiə Yermaru kirikianə əmə, kini In ramor rəm nəmhen əmə kimi narmamə m-fam. Mərig takhapəh nisəgkiar-skai-yen kimi slef minə kapəmiə mə tuksor nəkwaimiə.

*Nuhp*ikinien kape neipən kape narowaginien

¹⁰ Nəgkiarien infamien e kafak. Sərer timtim ye Yermaru mine kafan nəsaninien ehua. ¹¹ Kimiə taksəkeikei mhavəh narimnar fam yame Kughen rimmivəhsi-pre tuk nərer-timtim-ien ye nīpig yame Setan ramarkut mə tukruh əmiə iran, rəmhen kin yame mobael ravəhsi-pən neipən mamor apnəpeinə tuk nərer-tim-timien ye nīpig kape narowaginien. ¹² Yakamni məkneikin meinai pəh nien mə kitawə kasarowagin kimi narmamə kape tokrei tanə, mərig kisarowagin kimi narimnar yame kipəh nəmien: In e yarmhə minə, mine nəmehuə minə ye tapən, mine narimnar yamə mine kasəsanin ye nahasien kape nəpignapien ai taktakun ye tokrei tanə, mine nanmin has minə e rarkurao irətawə. ¹³ Ror pən, takasəkeikei mhavəh narimnar fam yame Kughen rimmivəhsi-pre tuk nərer-timtim-ien ye nīpig yame nahasien yame Setan ramor tukruə, rəmhen kin yame mobael ravəhsi-pən neipən mamor apnəpeinə tuk nərer-tim-tim-ien ye nīpig kape narowaginien. Kini tukmə naksarkut skai, to nakhapəh nhamirien.

¹⁴ !Sərer matuk!

Haraptərəkin nəgkiarien əfrakis. In e rəmhen kin kətəut yame nakamhavitərəkin kwerkwaimiə kin.

Sor norien kapəmiə ratuatuk ye nimri Kughen. In rəmhen kin aean yame ramətapig kin nimagemiə.

¹⁵ Sor kapəmiə nərigien riskai ye nəvsaoyen huvə kape nəmərinuyen. In rəmhen kin but skai yame ramasitu irəmiə tuk nərer-tim-timien.

6:1: Kol 3:20 6:4: Sam 78:4; Prov 22:6; Kol 3:21 6:5: Kol 3:22-23; Taet 2:9-10; 1 Pita 2:18 6:8: 2 Kor 5:10; Kol 3:24-25 6:9: Rom 2:11; Kol 4:1 6:11: Rom 13:12; 2 Kor 10:4 6:12: 1 Pita 5:8-9 6:14: Aes 11:5; 59:17; 1 Tes 5:8 6:15: Rom 10:15

¹⁶ Nar kirik min e, shatətə tim tim ye Kughen. In rəmhen kin sil e in timba ehua kirik yame rirkun nor-əswasigien kini mher-əpis nap yame ramuək-pən ye kwenhao yame Setan ramarpə-pre kin.

¹⁷ Hani nəfrakisien mə Kughen ravəh miragh narmamə. In rəmhen kin kəvəvhao yame kinnor kin aean yame ramətapig kin kapən kapə jir.

Harkun huvə Nəkwəkwə kape Kughen. In rəmhen kin nao nisə kape narowagkinien yame Nanmin kape Kughen ravəhsi-pre kimi əmiə.

¹⁸ Kini seighaan kin Nanmin kape Kughen mə tukrikir əmiə tuk nəhuakien kapəmiə ye nipig mifam; misarha huvə, masəhuak nipig mifam tuk nəməhuak minə fam.

¹⁹ Kini səhuak min tuk yo mə nipig m-fam, tukmə yakaməgkiar, pəh Kughen tukrivəhsi-pə nəgkiarien kimi yo, mə jakpəh niginien tuk nini-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə yame nipran ramerkwaig, mərig Kughen rimmor əpu kimi ətawə. ²⁰ Kini taktakun ai, rimmher-pə kin yo rəmhen kin yəgkiar kafan, mərig kivəhsi-pən yo ye kalabus, kimirkwəji yo kin jen, meinai yakamni-ərhav Nəvsaoyen Huvə. Səhuak tuk yo mə jakətigah tuk nini-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə, meinai in e wok kafak.

Nəgkiarien infamien

²¹⁻²² Yo yakorkeikei mə kimie taksərig nəvsaoyen kafak, ror pən, yakamnher-pre kin Tikikas rurə. In piatawə keikei kirik yame ramaiyu skai tuk wok kape Yermaru eikin e. In tukrəvsao kin nimraghien kafak kimi əmiə, mə yakamhaw-arə. Pəh nəvsaoyen a tukrivəh-si haktə nətərigien kapəmiə.

²³ Pəh Kughen Tata mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukravəh-si pre nəmərinuyen mine norkeikeiyen mine nhatətəyen. ²⁴ Pəh Kughen tukrautə-pən kin nihuvəyen kafan kimi narmamə m-fam yamə mine kasorkeikei Yesu Kristo Yermaru kapətawə, ye norkeikeiyen yame infamien rirkək.

Filipae

Nəkwəkwə yame Pol rimirai ramvən kimi niməhuak apa Filipae

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e Filipae

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai ramvən kimi niməhuak apa Filipae.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Pol rimnərip niməhuak apa Filipae ye kafan nəriwəkien yame ror kiraru kin kape nivəhsi-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə. Ye niməhuak apa Filipae, nəmə Isrel mine nəmə tanə pisin pisin kasəhuak kwis. Kaməsīg-pən nəmə Isrel, mərig kipəh nəsig-pəniən nəmə tanə pisin minə. Kini ye nipig a, nəmhajoun eikuə minə tiksın kimnhauə mhani mə narmamə, tukmə kipəh nəsig-pəniən əriə, Kughen to ripəh nivəh-miraghien əriə.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Nipig Pol rimnamarə ye kalabus apa Rom, nəməhuak minə apa Filipae kimisher-pən kin kwən e Epafrodaetas mə tukripik mane tiksın muə nivəhsi-pən kimin. Tukmə ror niməhuak apa Filipae in rimnəkupan mher-pən kin mane kimi Pol. Pol rimirai nəkwəkwə e mə tukrini vi vi niməhuak apa Filipae tuk narimnar yame kimisher-pən kin kimin. Kini ye nəkwəkwə e, Pol ramni-əhu nhajounien eikuə yame ramni mə tukaməkeikei kəsīg pən narmamə, tamə Kughen ripəh nivəh-miraghien əriə. Kini Pol rorkeikei min mə tukrhajoun nəmə Filipae mə swatuk kirikianə əmə yame tukror rikitawə ragien. In e Yesu Kristo.

Pol rimnokran huvə kimi əriə

¹ Yo Pol, kimru Timoti, yorwok mir kape Yesu Kristo, yakwokran huvə kimi əmiə m-fam, narmamə kape Yesu Kristo minə apa Filipae, mine nəmehuə kape niməhuak minə, mine dikon minə. ² Pəh Rimtawə Kughen mine Yesu Kristo Yermaru kapətawa tukwautə-pre kin nihuvəyen mine nəmərinyen kimi əmiə.

Pol raməhuak tuk nəmə Filipae

³ Yakorkeikei mə jakni-pre tuk əmiə mə nipig minə fam, nipig rikik raməsik əmiə, yakamni-pən tuk kafak Kughen mə rikik ragien tuk əmiə. ⁴ Kini nipig m-fam ye kafak nəhuakien minə fam tuk əmiə m-fam, yakaməhuak əmə ye nagienien ⁵ tuk nasituyen kapəmiə ye nivəhsi-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə ye nirikakunien muə meriaji-pə ai taktəkun. ⁶ Kini yakirkun huvə mə Kughen yame rimirikakun wok huvə kirik ye nimraghien kapəmiə tukramor mamripin meriaji mipiərhkin ye nipig yame Yesu Kristo tukrirerig-pə min iran.

⁷ Kini ratuatuk əmə mə rikik ragien tuk əmiə, meinai yakorkeikei əmiə; meinai tukmə yakaməmir ye kalabus uə tukmə yaktərhav mamni-ərhav Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo mamhajoun mə nəvsaoyen e in rəfrakis, kimiə fam nimisasitu irak ye wok e Kughen rimivəhsi-pə ye nihuvəyen kafan mə jakor. ⁸ Kughen rirkun mə yakamni əfrah mə yakorkeikei mə jakurə məm əmiə fam, meinai yakorkeikei pik əmiə, rəmhen kin yame Yesu Kristo rorkeikei min əmiə.

⁹ Kini in e nəhuakien kafak: mə Kughen tukror swatuk kimi əmiə mə takharkun huvə mə takshawor pən iran mine misor norkeikeiyen kimi əmiə minə mamharpin, ¹⁰ mə kimiə takharkun nəmien naha nhagin yame in rhuvə pik, kini mə taksatuatuk huvə, pəh tukpəh nəm-pəniən nar has kirik irəmiə ye nipig yame Yesu Kristo tukruə min iran. ¹¹ Pəh nimraghien kapəmiə tukrikuə kin kwənkwan ripsaah; in e nihuvəyen mine natuatukien yame Yesu Kristo ramor ye nimraghien kapəmiə, pəh narmamə tuksəm kwənkwan e mhani vi vi Kughen tukun, mhavəhsi-haktə nhagin.

Nivəhsi-pəniən Pol ye kalabus rimnor swatuk mə narmamə tuksərig Nəvsaoyen Huvə

¹² Yo minə tiksin. Yakorkeikei mə takharkun mə nar apnapig kimisor naha nəmhəyen kimi yo, mərig rimnor swatuk tuk nini-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə kimi narmamə khapsaah, ¹³ meinai mobael min fam yamə mine kasarha tuk taon e,* mine narmamə pisin pisin minə khapsaah kwənharkun ta mə kivəhsi-pən yo ye kalabus meinai yo yorwok kape Kristo. ¹⁴ Kini kafak nivənien ye kalabus ipakə ror mə nəməhuak m-fam kasətgħaa min tuk nini-ərhavyen nəgkiarien kape Kughen mhapəh nhaginien.

¹⁵⁻¹⁶ Tiksin kamhani-ərhav əmə nəvsaoyen huvə kape Kristo ye nətərigien yame ratuatuk. Kamhani-ərhav Nəvsaoyen Huvə meinai kasorkeikei yo, kini mharkun mə Kughen rimneighan kin mə tukvəhsi-pən yo ye kalabus mə jakərer-ərhav tuk nəvsaoyen huvə mə in nəfrakisien. Mərig nəfrakisien mə tiksin kamhani-ərhav əmə Nəvsaoyen Huvə kape Kristo meinai kasor jalus kimi yo misorkeikei mə tuksapita yo. ¹⁷ Mhapəh nhani-ərhavyen Kristo yerkiria fam, mərig kasor əmə meinai kasorkeikei mə tukhavəhsi haktə atuk əria, kini rikiria rəsik mə tuksəsik əpnis pən min nipig əutən yame yakamarə iran ye kalabus. ¹⁸ Mərig in nar apnapig əmə. Tukmə kini-ərhav Nəvsaoyen Huvə yerkiria fam uə kwənpər rikiria, mərig nar ehua e in e kamni-ərhav Kristo. Nar e in e rikik ragien tukun.

Nəfrah. Kini rikik tukragien min ¹⁹ meinai yakirkun mə kwənkwai nəhuakien kapəmia, mine nasituyen kape Nanmin kape Yesu Kristo, in tukrivəh miragh yo ye nipig əutən e. ²⁰ Yakorkeikei pik kini mamərəhu-pən nərigien kafak mə jakpəh norien nar kirik yame tukror yauris yo ye nimri Kughen, mərig jakətgħaa tuk nini-ərhavyen Kristo, mə jakvəhsi haktə Kristo ye nimraghien kafak rəmhen kin yame yakamor hanə, nar apnapig mə jakmhə tukun uə jakamragh pi pom. ²¹ Ye nərigien kafak, yakmə nimraghien kafak, in kape nivəhsi-haktə-əməyen Kristo; mərig tukmə yakmhə, rhuvə rapita. ²² Mərig tukmə yakamragh, in e rhuvə tuk norien wok minə min tiksin kape Kughen ye tokrei tanə. Ror pən, yakeinein mə naha nhagin in rhuvə rapita: nimhəyen uə nimragh-pi-pomien. ²³ Taktəkun ai swatuk kiraru kawəmir kupən kin yo: mərig yakorkeikei kwis əriu. Yakorkeikei mə jakəpəh narəyen ye tokrei tanə e mivən məm Kristo yame in rhuvə pik rapita narəyen eikin e. ²⁴ Mərig yakmə jakaməkeikei mamragh pi pom ye tokrei tanə e tuk nasituyen irəmia. ²⁵ Meinai yakirkun mə nar e in ror nəfrakisien kin, yakirkun mə jakamragh pi pom ye tokrei tanə tuk nasituyen irəmia mə nhatətəyen kapəmia tukramskai mamripin kini mə rikimia tukragien tuk nhatətəyen kapəmia. ²⁶ Kini ye norien a, nipig jakurə məm əmia, rikimia tukragien rapita, kini takhani vi vi Yesu Kristo, meinai yimirerig-pre min tuk əmia.

Pol ramni mə tuksərer tim tim

²⁷ Kini ye narimnar m-fam, norien kapəmia tukraməkeikei məmhen atuatur kin narmamə yame mine kashatətə ye Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo. Kini nar apnapig mə jakurə uə jakpəh nurəyen, pəh jakərig mə nakasərer tim tim ye nətərigien kirikianə əmə, masarkut kirikianə tuk nrapətəkinien nhatətəyen kapətawə ye Nəvsaoyen Huvə. ²⁸ Kini mhapəh nhagin-əgkəp-ien kin narmamə yamə mine kasərer əswasig kin əmia. In e ramor nimtətien tuk əria mə Kughen tukrapita əria mivəh miragh əmia. Kughen a in a tukror narimnar minə a. ²⁹ Ror məknakin meinai In rimneighan kin mə takshatətə ye Kristo, meighaan min kin mə taksərig min nəmhəyen tuk nhagin. ³⁰ Kitawə kisarə ye narowaginien kirikianə əmə, yame nimisəm ye kafak nimraghien kupan, kini taktəkun ai, nakasərig mə yakamarə hanə iran.

2

Tukasəkeikei misəri-pən swatuk kape Yesu Kristo

¹ Nakasor kirikianə kimia Kristo, ramor əmia nakamhaskai ye nhatətəyen kapəmia. Norkeikeiyen kafan ramor əmia nakasərig huvə. Nofuginien ye Nanmin kape Kughen,

* 1:13: Mobael minə e kamni kimə, "Mobael kape nimə kape Sisa." 1:13: Wok 28:30 1:19: 2 Kor 1:11 1:21: Gal 2:20 1:23: 2 Kor 5:8 1:27: Efes 4:1; 1 Tes 2:12 1:29: Wok 5:41, 16:19-40

ramor əmiə naksor huvə pən kimi əmiə minə kini rikimiə rehuə tuk əmiə minə. ² Ror pən, yakamaiyoh əmiə mə nərigien kapəmiə tukruə kirikianə; kini misorkeikei əmiə minə; kini mhauə kirikianə ye nanmin mine nətərigien tuk narimnar yame nakamhavən tukun. Kini tukmə naksor narimnar minə a, in tukror rikik ragien pik. ³ Ye norien kirikianə əmə, takhapəh nisorien nar kirik mə kimiə nakhahuvə pik misapita kimiə minə tiksın, mhapəh nisorien nar kirik mə takhavəhsi-haktə atuk əmiə kin. Mərig takhavəhsi-əhu atuk əmiə, kini misəm kimiə minə tiksın mə kisapita əmiə. ⁴ Kini sasitu irəmiə minə ye nimraghien kapəmiə. Ripəh nəmhenien mə yermamə kirik tukrəm atuk əmə kafan nimraghien.

⁵ Kapəmiə nərigien tukraməkeikei məmhen kin nətərigien kape Yesu yame ror məkneikin:

⁶ Kristo, in Kughen,

Mərig rimipəh narkutien tuk niraptərəkiniə nehuəyen kape Kughen,

⁷ mərig rimnəpəh kafan nehuəyen, muə məmhen kin yorwok əmə kirik,

kini marha-pə ye tokrei tanə muə rəmhen kin yermamə əmə kirik.

⁸ Kini nipig in yermamə kirik, nipran rəmhen əmə kin ətawə, In mivəhsi-əhu atuk In, mamor nəkwai Tatə Kughen ye narimnar m-fam muə meriaji-pə mīmha, yame kinnor auris In ye nimhəyen ye nai kamarkwao kin.

⁹ Ror pən, Kughen rimivəh-si haktə In, mhen-pən nhag kimin yame rapita nhag minə fam,

¹⁰ mīmə ye nhag Yesu, narimnar fam yamə mine kasəmir ikin minə fam ye neai, mine ye tokrei tanə, mine ye kwənmhaan kape nimhəyen, tüksənimkur mhavəhsi-pən nisaiyen kimin,

¹¹ kini iriə m-fam tukhani-ərhav mə Yesu Kristo in Yermaru.

Tuksor məknekin mhavəh-si haktə nhag Tatə Kughen.

Kimiə naksəmhen kin laet yame raməsiə-pən ye tanimtanə

¹² Kafak narmamə yamə mine yakorkeikei pik əmiə. Nipig yimnamarə kitawə-m kimiə, kimiə nimnasor nəkwak ye nipig m-fam. Kini taktəkun ai, yakamarə isok tuk əmiə, mərig kimiə takasəkeikei misarkut min mə norien kapəmiə tukrəmhen atuətuk kin narmamə yamə mine Kughen rimivəh miragh əriə. Səri-pən swatuk a ye nimri Kughen misakur mamhagin. ¹³ Kini səri-pən swatuk a meinai Kughen ramor wok ye nimraghien kapəmiə mə taksorkeikei norien nəkwan, kini mə tukrivəhsi-pre nəsaninien kimi əmiə mə taksor əfrakis nərigien kafan.

¹⁴ Ye narimnar m-fam yame nakasor, takhapəh nisəgkiar-əgkiar-pikien tukun mhapəh nisotgohyen tukun ¹⁵ mə nimraghien kapəmiə tukratuatuk huvə, kini tukpəh nəmpənien nar has kirik irəmiə, kini kimiə ji Kughen yamə mine norien iko-iko rikək irəmiə, yame nakasarə yerki nəmə iko-iko minə, yəpignap minə. Kini kimi naksəsiə rəmhen kin kəmhau yame raməsiə-pə ye tokrei tanə ¹⁶ yame nakamharaptərəkiniə huvə nəgkiarien kape nimraghien. Kini sor narimnar minə fam a mə nipig Kristo tukruə min, kini jakəgkiar ausit tuk əmiə, kini jakirkun mə yimipəh naiyu-apnapigien, nagheek ripəh nirkəkien tuk nar apnapig əmə. ¹⁷ Norien kapəmiə kape nhatətəyen ye Kughen, in rəmhen kin sakrefaes kirik yame ramvən kimi Kughen. Tukmə ror tukhopni yo, jakəmhen kin sakrefaes ye waen* yame kamətəg-pən iriə sakrefaes kapəmiə. Mərig nar apnapig əmə - rikik ragien nipig rikimiə ramagien. ¹⁸ Kini ye norien kirikianə əmə, rikimiə tukraməkeikei mamagien nipig rikik ramagien.

Pol tukrher-pən kin Timoti mine Epafrodaetas kiravən apa Filipae

¹⁹ Tukmə ye nərigien kape Yesu Yermaru, yakorkeikei mə pəh nien mə tuktu, jakherpre kin Timoti rurə məm əmiə mirerig-pa məvsao kin əmiə kimi yo, rikik tukragien.

2:3: Gal 5:26 2:4: 1 Kor 10:24 2:6: Jon 1:1-2; 17:5 2:7: Jon 1:14; 2 Kor 8:9 2:8: Hib 5:8; 12:2 2:9: Wok 2:33; Efes 1:20-21; Hib 1:3-4 2:10: Rom 14:11 2:11: Rom 10:9 2:16: Dan 12:3; Fil 1:10; 1 Tes 2:19

* 2:17: Nipig kirik nəmə Isrel kimisətəg-pən waen ye sakrefaes, rəmhen kin nar kirik yame kamhavəh-si-pən kimi Kughen. Əm-ru Nam 15:1-12. 2:18: Fil 3:1; 4:4

²⁰ Kwən kirik rirkək min eikin e yame kafan nərighien rəmhen kin Timoti, yame rikin raməsik pik əmiə. ²¹ Narmamə khapsaah kasərig əmə wok minə kapəriə, mhapəh nisərigien wok kape Yesu Kristo. ²² Mərig kimia nakwənharkun mə Timoti ramhawor pən iran mine nīpig mifam mamor wok kape Kughen. Kini kafan wok in rhuvə, məmhen kin yame kwajikovə ramor wok iriu rimni, in ramasitu irak ye wok kape nini-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə. ²³ Ror pən, tukmə nīpig yakuə mə jakirkun mə kafak nīmraghien tukrhawor pən iran mine, ye nīpig a in a jakher-pre kin Timoti tukrurə tuk əmiə. ²⁴ Kini yakamhatətə ye Yesu Yermaru mə pəh nien mə tuktu, jakurə tuk əmiə.

²⁵ Mərig rikik raməsik mə jakaməkeikei mher-pre kin Epafrodaetas rirerig-pre məm əmiə. In piak yame yakrauə kirikianə mawor wok kirikianə, mawarowagin kirikianə. Kupən nīmisher-pə kin in tukruə mini-əsaah-pə nəvsaoyen kin əmiə, masitu min irak. ²⁶ Mərig taktəkun ai, in rorkeikei pik mə tukrəm fam əmiə, kini rikin rəpəu meinai ruirkun mə kimia nīmiserig mə in ramhə. ²⁷ Nəfrakisien, in rīmamhə pik, ipakə əmə rīmhə. Mərig Kughen rikin rehuə tukun. Mərig pəh nien mə Kughen rikin rehuə tuk in pisin əmə, mərig yo min, rikin rehuə tuk yo, mor əswasig kin narimnar yame tukror rikik rərhakis pik. ²⁸ Ror pən, rikik ragien pik tuk nher-pre-min-ien kin mə taksəm in, rikimia tukragien. Kini mə jakpəh nivəh-pik-minien yerik. ²⁹ Nīpig taksəm in, sokrən huvə iran ye nagienien, meinai kimia min naksor kirikianə kimia Yesu Yermaru. Havəhsipən nisaiyen kimi narmamə yamə mine kisəmhen kin in, ³⁰ meinai ipakə əmə rīmhə tuk norien wok kape Kristo, mīpəh niginien tuk kafan nīmraghien ye nīpig əutən minə, mīmə in tukrasitu irak ye nīpig kimia nīmiseinein nisasituyen irak.

3

Kristo əmə ramor ətawə kisatuatuk ye nīmri Kughen

¹ Kafak narmamə yamə mine yakorkeikei pik əmiə. In e nəgkarien infamien kafak. ! Sagien tuk Yermaru! Kini yakrai min əmə nəgkarien yame yimirai ta kupan raurə kimi əmiə, mərig pəh nien mə nar əutən tuk yo, kini in tukrasitu irəmiə mərəer əswasig kin nəgkarien eikuə minə tuk əmiə.

² Taktəkun, yakamni-pre tuk əmiə mə, !Takasərig əmiə tuk narmamə yamə mine kasor norien has minə! Iriə kisəmhen kin kuri aparū yamə mine kasor nahasien.* !Takasərig əmiə tuk narmamə yamə mine kamhavəh nao kimi narman! [Iriə kisəmhen kin yermamə yame ravəh oror nao kimi narman, meinai iriə khamə ta mə tukaməkeikei kivəh nao kimi yerman mə Kughen tukrivəh miragh in.] ³ Mərig kitawə e ji Kughen əfrakis, yamə mine In rīmnrari ta norien has minə yerkitawə. Kini Nanmin kape Kughen ramor ətawə kharkun nəhuakien kimi Kughen ye kapətawə nīmraghien. Kini kitawə kisausit pik tuk nar yame Yesu Kristo rīmnrar ye nīmraghien kapətawə, masətigətə əmə iran. Mərig pəh nien mə nar kirik yame kitawə atuk kasor ye nīpraitawə mə tukrivəh miragh ətawə. ⁴ Mərig kupan, yimnamətigətə ye sakomsaes mine narimnar minə tiksın ye loa mə tukrivəh miragh yo. Kini tukmə kwən kirik rikin ramuh mə rirkun nətigətə-əməyen ye narimnar minə a, mərig narimnar minə a yimnrar min ye nīmraghien kafak rapita. ⁵ Yimnarha əmə mivəh nīpig eit, kivəh nao kimi yo†. Kini yo yemə Isrel. Yimasi-pən ye kwənərəus kape Benjamin. Ripik minə, iriə min nəmə Isrel atuatuk. Apa kupan, yo Farisi kirik, kini yimnrari-pən huvə Loa. ⁶ Yimnrarkeikei pik mə jakor nəkwai Kughen ye narimnar fam, meriaji-pən mamvən mor nəmhəyen kimi narmamə kape Yesu minə.‡ Kimipəh nəm-pə-yen nar has kirik irak meinai yimnaməri-pən fam loa kape nəmə Isrel. ⁷ Mərig narimnar minə

2:21: 2 Tim 4:10 2:25: Fil 4:18 * 3:2: Pol ramni hah nəmhajoun kape Isrel mīmə iriə kuri minə. Nəmə Isrel kamhani mhamə narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel iriə kuri minə. Əm-ru Mat 15:26. 3:3: Rom 2:29 3:4: Wok 22:3 † 3:5: Loa kape nəmə Isrel ramni mə tukəsīg-pən nīpikwarien ye nīpig kamhavəh əmə nīpig eit. Takəm-ru Jen 17:10. 3:5: Luk 1:59; Wok 23:6; 2 Kor 11:22 ‡ 3:6: In apa kupan, Pol, rikin rīmnsik mə ta mə Yesu Kristo in yekuə, kini Pol rīmuh nəməhuak minə tukun. Əm-ru Wok 8:3, 22:4, 26:9-11.

fam yame yimnətigə irəriə kupan, kini rikik rimnaməsik mə iriə khahuvə pik, məriğ taktakun ai yakaməm mə in nar apnapig əmə meinai yakirkun nar yame Kristo rimnor. ⁸ Məriğ ripəh norien infamien aikin a. Taktakun ai, yakaməkir mə narimnar fam əgkap, in nar apnapig əmə meinai yakaməm nar kirik yame in rhuvə pik əgkap: in e mə jakirkun Yesu Kristo Yermaru kafak. Yimnapəh fam narimnar minə a tuk Kristo, marakikin əriə rəmhen kin nərəsig, mə jakvəh əmə Kristo ⁹ mor kirikianə kimru min. Pəh nien mə Kughen raməm mə yakatuatuk meinai yakaməri-pən atuatuk loa, məriğ Kughen ramor yo mə yakatuatuk meinai yakamhatətə əmə ye Kristo. ¹⁰ Yakorkeikei mə jakirkun huvə Kristo, mine nəsaninien yame Kughen rimnor In rimragh min ye nimhəyen, kini yakorkeikei mə jakuə ipakə tukun nipig yakaməriğ nəmhəyen rəmhen kin nəmhəyen yame In rimnəriğ. Kini yakorkeikei mə jakərer tukun nar apnapig kamhopni yo rəmhen kin yame kimnhopni In ¹¹ meinai yakirkun nərəhu-pən-timtim-ien kafak nətəriğien əmə iran mə Kughen tukror min yo yakamragh min.

Pol ramarkut pik min mə tukrirkun huvə Kristo

¹² Pəh nien mə yimivəh ta narimnar minə a, uə taktakun ai kafak nimraghien in rinatuatuk ta. Nikam. Məriğ Kristo rimirpen yo mə yo yermamə kafan, ror pən, yakamarkut mə norien kafak tukratuutuk məmhen kin in. ¹³ Yo minə tiksın. Yəkpəh niniyen mə yakwauə ta rəmhen kin Kristo. Nikam. Məriğ nar kirikianə əmə yame yakamarkut tukun, mə jakəru-kin narimnar yame ramswiin kwasig, maməmnhawk tuk narimnar yame raməmır kupan irak. ¹⁴ Rəmhen kin yermamə kape naiyuyen yame ramarkut mə tukrapita mivəh nərok iran, yo yakamarkut tuk nivəhyen kwənkwai wok kafak. Kini kwənkwai wok e in e Kughen ramokrən kin ətawə mə tukhavən misofugin kitawə Yesu Kristo ye rao ye neai.

¹⁵ Kini kitawə m-fam yamə mine kwəsehuə ye nhatətəyen kapətawə tukasəkeikei mharaptərəkin nətəriğien minə a. Məriğ tukmə kimiə tiksın, nətəriğien kapəmiə ror pisin ye nar a, Kughen tukrəsiə-pre kin nətəriğien yame ratuutuk. ¹⁶ Məriğ nar keikei, pəh kisəri-pən swatuk yame kwənharkun ta.

¹⁷ Yo minə tiksın. Hauə kirikianə misəri-pən tamhek nihuk, yame kimawə yakwəsor ta nakwəsəm, kini səm huvə narmamə yamə mine kasəri-pən tamhek nihumawə. ¹⁸ Səri-pən tamhek nihuk meinai yakwəni-pre ta tuk əmiə nipig ripsaah, kini taktakun ai nehe nimir ramaiyu tukun, mə narmamə khapsaah kapəriə nəriwəkien ramhajoun mə iriə kasəməkin Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo yame ramni nimhəyen kafan ye nai kamarkwao kin. ¹⁹ Kasəriğ pik tıpriə, mə in kughen kapəriə, kini misausit tuk norien narimnar yame ror naurisien. Kini nətəriğien kapəriə ramvən pik tuk narimnar kape tokrei tanə. Iriə kasəri-pən swatuk yame ramvən apa ye nap ehua. ²⁰ Məriğ kitawə, imətawə apa ye rao ye neai, kini kaseito kin Yermamə yame tukrivəh miragh ətawə yame tukrisi-pən aikin muə. In e Yesu Kristo Yermaru kapətawə. ²¹ Kini In tukrukreikin nipraitawə kape tokrei tanə e, yame in e nəviginien ne sirət minə, mor wi nipraitawə ruə rəmhen kin nıprai Kristo nipig rimamragh ye nimhəyen. In tukror məkneikin ye nəsaninien kafan yame rirkun nərəhu-pəniyen narimnar fam ye kafan narmaruyen.

4

¹ Ror pən, yo minə tiksın, taksərer tim tim məknenkin ye Yermaru. Yakorkeikei əmiə kini morkeikei pik mə jakəm min əmiə. Kafak narmamə minə, nimraghien kapəmiə yame ratuutuk ramor rikik ramagien. Kimiə e kwənkwai wok kafak yame rhuvə pik əgkap.

Pol ravəhsi-haktə nəriğien kapəriə

² Yuodia mine Sintike. !Aweh! Takwəpəh kapəmıru nətgohyen mirauə miwor kirikianə meinai kimıru kape Yesu Yermaru. ³ Kini ik min, yame kirau mik kimıwor wok ta

3:7: Mat 13:44-46

3:10: Rom 6:3-5; 8:17

3:12: 1 Tim 6:12,19

3:14: 1 Kor 9:24

3:15: 1 Kor 2:6

3:17: 1 Kor 4:16

3:19: Rom 16:18

3:20: Efes 2:6,19

3:21: 1 Kor 15:28,42-53

4:1: 1 Tes 2:19-20

tu*, yakorkeikei mə takasitu ye pia mir e meinai yimnor pik wok kimasir miriu, kini kimiwasitu irak mirəni-ərhav Nəvsaoyen Huvə, iriə Klemen mine piak minə tiksın min yamə mine kimisasitu ye wok. Kughen rimnərəhu-pən nhagriə ye nəkwəkwə yame ramni narmamə yamə mine kamhavəh nimraghien rerin.

⁴ Sagien tuk Yermaru nipig m-fam. !Kini jakni min, sagien! ⁵ Sor pən kimi narmamə mə tuksəm mə kimiə nəmə mar minə. Kini mhapəh nisəru-kinien mə pəh nien mə tuktu Yermaru tukrirerig-pə min. ⁶ Takhapəh nisətərig-pikien tuk narimnar, mərig ye narimnar minə fam, taksəhuak pən əmə kimi Kughen tuk naha nhagin yame naksorkeikei. Kini nipig naksəhuak misaiyoh pən, takhani vi vi In tuk kafan nasituyen. ⁷ Kini Kughen tukrivəhsi-pre nəmərinuyen kimi əmiə yame yerpirig pik rapita nirkunien fam kape narmamə. Kini nəmərinuyen a tukrətapig kin rikimiə mə takhapəh nisərig-pikien narimnar, meinai nakashatətə ye Yesu Kristo.

⁸ Kini taktəkun ai yo minə tiksın, sərig əmə narimnar yame ror nəfrakisien, mine yame ramrəptərəkın nisaiyen, mine yame ratuatuk, mine yame norien has rikək iran, mine yame kitawə kisorkeikei, mine yame nhagriə rhuvə, mine yame rhuvə pik, mine yame narmamə kamhani vi vi. ⁹ Sor naha nhagin yame yimnhajoun ta əmiə kin, yame nimnhavəh ye nimraghien kapəmiə, kini misor naha nhagin yame yakamni, kini misor naha nhagin yame nakasəm-pə irak, pəh Kughen yame ravəhsi-pre nəmərinuyen kimi əmiə tukrarə kimiə min nipig mifam.

Pol rikin ragien tuk nasituyen kapəriə

¹⁰ Rikik ragien tuk Yermaru meinai nimnhapəh nisasitu-pawkəyen irak ror tu kwənmopin mərig taktəkun ai rikimiə raməsik min yo. Nəfrakisien, nimisərig pik yo, mərig swatuk rikək mə taksasitu irak. ¹¹ Pəh nien mə yakamni nar e meinai nar rikək tu yo. Nikam. Mərig taktəkun ai yakirkun swatuk tuk nagienien tuk naha nhagin yame yakavəh. ¹² Yakirkun swatuk tuk nagienien, nar apnapig mə kafak nar kirik rikək uə kafak narimnar ripsaah. Yakwirkun mə jakhawor pən iran mine mor rikik ragien nar apnapig mə nak nəviginien rikək uə rehuə; nar apnapig mə kafak nautə rehuə uə rikəskəh. ¹³ Kristo ravəhsi-pə nəsaninien kimi yo, yakirkun narəyen ye nihuvəyen minə fam mine nahasien minə fam.

¹⁴ Mərig kimiə nimisor norien rhuvə nipig nimisasitu irak ye nipig yimnarə ye nipig ətən. ¹⁵ Nəfrakisien. Kimiə nəmə Filipae nakwənharkun ta mə nipig yame nimnhauə misərig Nəvsaoyen Huvə, nipig yimitərhav Masedonia [tuk norien wok kafak], kimiə pisin əmə nimisasitu irak kin mane. Niməhuak kirik min rikək yame rimivəhsi-pə narimnar tiksın kimi yo. ¹⁶ Kini nipig yimavən pakə tuk Masedonia, ye taon e Tesalonaeka, mamarə apaikin, nimisher-pə min kin mane. Pəh nien mə m-kirikianə əmə. ¹⁷ Pəh nien mə yakamarha kin mane mə takhavəhsi-pə kimi yo. Mərig yakorkeikei mə Kughen tukrəm norien kapəmiə, mərok əmiə iran. ¹⁸ Yakavəh fam mane yame nimisher-pə kin kimi yo, kini rəmhen rapita, meinai nipig Epafrodaetas rimipik narimnar minə e muə kimi yo, taktəkun ai narimnar kafak ripsaah. Kimiə nimnhavəhsi-pən nar kirik kimi Kughen rəmhen kin sakrefaes yame nəmiovin rhuvə. In ravəh əmə, rikin ragien tukun. ¹⁹ Kini kafak Kughen tukrivəhsi-pre narimnar minə fam kimi əmiə yame ratuatuk tuk nimraghien kapəmiə. Kini narimnar yame ravəhsi-pə kimi ətawə ramsi-pən tuk nautə ehua kafan yame rhuvə, mamuə tuk ətawə ye Yesu Kristo.

²⁰ Pəh narmamə m-fam tukhavəh-si haktə nhag Kughen Rimtawə mamvən mamvən mipəh norien infamien. Amen.

Nəgkiarien infamien

²¹ Yakamni rhuvə pre tuk əmiə mfam yamə mine nakashatətə ye Yesu Kristo. Nəməhuak minə e kimawə miriə kamhani rhuvə pre tuk əmiə. ²² Narmamə m-fam yamə

* 4:3: Tukmə ror raməgkiar kimi kwən kirik nhagin e Syzygus. 4:3: Luk 10:20; Rev 3:5, 13:8, 17:8, 20:12 4:5: Hib 10:25; Jem 5:8-9 4:6: Mat 6:25-34; Kol 4:2 4:7: Aes 26:3; Jon 14:27; Kol 3:15 4:9: Rom 16:20 4:13: 2 Kor 12:10 4:15: 2 Kor 11:9

mine kishatətə ye Yesu Kristo kamhani rhuvə pre tuk əmiə, kini iriə min yamə mine kisarə apa imei Sisa kamhani rhuvə pik tuk əmiə. ²³ Pəh Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukrautə-pre kin nihuvəyen kafan kimi əmiə m-fam. Amen.

Kolosi

Nəkwəkwə yame Pol rimirai ramvən kimi niməhuak apa Kolosi

Nəgkiarien kwəkwə kape Nəkwəkwə e Kolosi

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai ramvən kimi niməhuak apa Kolosi, taon ehua kirik apa tanə ehua e Tarki.

?Nimraghien rimmhawor pən iran minə ye nipig rimirai? Pol rapəh nivən-hanəyen ye niməhuak apa Kolosi; in rimmərig əmə nəvsaoyen kin. Ye nipig a, nəmhajoun eikuə tiksın kimnhavən apa niməhuak, mamhani mhamə kwənhavəh nirkunien kirik yame ramerkwaig tuk yermamə. Mamhani mhamə tukaməkeikei kəri-pən swatuk kape nəviginien mine ninimien, kini tukaməkeikei kəhuak kimi agelo minə, meinai pəh nien mə Yesu in yerpərig pik. Mhamə nirkunien kape yermamə in nar ehua.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pol rimirai nəkwəkwə e mə tukruh nhajounien eikuə yamə mine kasarə iran ye niməhuak apa Kolosi. Morkeikei mə tukrini-ərhav mə Kristo In yerpərig rapita narimnar mifam, kini pəh nəməhuak minə tukhapəh nisətərigien kin nhajounien eikuə minə a, meinai kaseikuə.

Pol rimirikakun kafan nəgkiarien

¹ Yo Pol, Kughen rimirpen-ta yo mə yo aposol kirik kape Yesu Kristo. Kimru piatawə Timoti ² kimru yakarərai mwher-pre kin kimi əmiə narmamə kape Kughen apa Kolosi. Kimiə e piak minə mine nowinik minə ye Kristo yame nakshatətə timtim iran. Kimru yakawəhuak mə nihuvəyen mine nəmərinuyen kape Rimtawə Kughen In tukraməkeikei marə yerkimia.

Pol ramni vi vi Kughen tuk nəmə Kolosi

³ Nipig yakasəhuak tuk əmiə kimi Kughen e rim Yesu Kristo Yermaru kapətawə, nipig mifam yakamhani vi vi In tuk kafan wok ye nimraghien kapəmiə, ⁴ meinai yiməsərig mə kapəmiə nhatətəyen ramskai tuk Yesu Kristo, mine norkeikeiyen kapəmiə ramvən tuk narmamə kape Kughen minə. ⁵ Nhatətəyen mine norkeikeiyen kapəmiə ror məkneikin meinai nakharkun huvə mə Kughen tukrivəhsi-pre naha nhagin kimi əmiə yame In rimmor apnəpeinə-ta iran apa ye rao ye neai. Nakwəsərig ta narimnar minə e ye nəgkiarien əfrakis, in e nəvsaoyen huvə kape Yesu Kristo. ⁶ İkin minə ye tanimtanə mifam, nəvsaoyen huvə e ramuə mamor kwənkwan mamor vi nimraghien kape narmamə. Kini nəvsaoyen huvə e rinor məknakin ye nimraghien kapəmiə ririkakun ye nipig yame kimiə nimisərig nəgkiarien əfrakis kape nihuvəyen kape Kughen mharkun. ⁷ In e kwən e Epafra ruini ta nəgkiarien e tuk əmiə. In yermamə huvə kirik yame ravəh nəgkiarien kapəmrü, mamərer timtim tuk norien wok kape Kristo kini mamasitu min irəmiə. ⁸ In məvsao-pə kimi əmru kin norkeikeiyen kapəmiə yame Nanmin kape Kughen rivəhsi-pre kimi əmiə.

⁹ Ror məkneikin mə ririkakun ye nipig kimawə yimisərig nəvsaoyen kin əmiə, yaksəhuak ye nipig mifam tuk əmiə. Misaiyoh Kughen mə Nanmin kafan tukrikwar irəmiə, nakharkun rikin, mivəhsi-pre min nirkunien ehua kimi əmiə. ¹⁰ Yakasəhuak məkneikin mə kimiə takharkun nisaiyen Yermaru kapətawə ye nimraghien kapəmiə, pəh rikin tukragien tukun. Mə nimraghien kapəmiə tukraurə mamor kwənkwan rhuvə tuk wok m-fam kape Kughen yamə mine nakasor. Kini pəh Kughen tukrasitu irəmiə mə takharkun huvə min In. ¹¹ Yakasəhuak mə nəsaninien ehua kape Kughen tukror əmiə naksəusik-əusik ye nipig nahasien ramuə tuk əmiə. Pəh taksərer tim tim, kini nərigien kapəmiə tukrəpomh, kini pəh rikimiə tukramagien əmə, ¹² kini pəh takamhani vi vi Kughen Rimtawə meinai In rimmor əmiə naksatuatuk mə takharkun nisarəyen ye rao

1:4: Efes 1:15-16
3:16

1:6: Efes 1:13; 1 Pita 1:4

1:8: Kol 4:12; Flm 23

1:9: Efes 1:16-17

1:11: Efes 1:19;

ye neai, aikin ramraan ghan əmə ikin, kimiə mine kwajikovə minə fam kape Kughen, iriə e narmamə kape Kughen minə. ¹³ Kughen rimnor məknakin ye nipiğ rimirəhsita ətawə ye narmaruyen kape Setan yame ramarə ye nəpignapien mivəhsi-pə ətawə ye narmaruyen kape Tini keikei ¹⁴ yame rimnarpin nimraghien kapətawə, kini mirisin ətawə ye narpinien kape təvhagə hah.

Yesu Kristo In yerpiriğ rapita narimnar m-fam

¹⁵ Ji Kughen yame narmamə kimisəm, In rəmhen əmə kin Rimni yame kitawə khapəh nisəmien.

Kupən kupən əgkəp, nipiğ nimoptanə mine neai mine narimnar fam kimnamharkək hanə, məriğ Tini, In rinarə rerin ta. Ror məkneikin mə In nirmin nupan ye narimnar minə fam.

¹⁶ In yerpiriğ meinai In rimnor narimnar m-fam ye tanimtanə, mine neai, narimnar yame kaməm əriə mine yamə mine kipəh nəmien əriə, iriə e agelo minə, mine yarmhə minə, mine nanmin has minə, mine yermaru minə fam.

In rimnor narimnar fam; kini narimnar fam, kafan əmə.

¹⁷ Kwasig ikin narimnar m-fam ramswin, kini In rinarə rerin ta.

Narimnar mifam ramswin meinai In raməpkəfugin əriə.

¹⁸ Kini In əmə ramərer əkupən ye niməhuak. In kapən kapə niməhuak. Kini nəməhuak minə, iriə nıpran.

In nuknei niməhuak. In e, In yermamə yame rimnəkupən mimragh min ye nimhəyen kafan mamarə rerin.

Ror məkneikin mə In yerpiriğ ye narimnar m-fam.

¹⁹ Meinai Kughen rikin ragien pik mə nimraghien mine nəsaninien m-fam kafan ramswin min ye Kristo,

²⁰ mə tukrərəhu-pə nəmərinuyen ye nipiğ nitaw Kristo rimnaiyu ye nai kamarkwao kin. Kini narmamə, mine nar miragh minə, mine agelo minə, mine narimnar fam kwənharerig-pə fam min ye kwermın.

²¹ In apa kupən, kimiə nimisərer isok tuk Kughen. Nərigien mine norien kapəmiə rahas pik, naksor tikmir kimiə Kughen. ²² Məriğ taktəkun ai, Kughen rimnor əmiə nakwənhauə misor kirikianə kimiə min ye nimhəyen kape Kristo yame nıpran rimnəker ye nai kamarkwao kin. Kughen rimnor məkneikin mə tukrivəh əmiə nakhauə ipakə tukun, naksatuatuk ye nimrin, norien has kapəmiə rirkək, kini nar has kirik rirkək irəmiə yame to Kughen rini-hah əmiə tukun. ²³ Narimnar minə e tukror məkneikin tukmə naksarer tim tim ye kapəmiə nhatətəyen ye Yesu. Nəmisərig nəvsaoyen huvə yame ramhajoun narimnar yame Kughen tukror kimi əmiə apa ye rao ye neai, kini kapəmiə nətərigien tukraməkeikei marer timtim ye narimnar minə e. Nəvsaoyen huvə e, yame nakwəsərig ta, kamhani-ərhav ikin minə ye tanimtanə. Kini Kughen rimnokrən kin yo, Pol, mə jakni-ərhav min.

Pol in ramasitu ye niməhuak

²⁴ Rikik ragien mə yakərig nəmhəyen ye nıprak tuk nasituyen irəmiə. Kristo rimnərig nəmhəyen ye nıpran mə niməhuak tukrurə. Kini ye swatuk kirikianə əmə min, yo min yakərig nəmhəyen ye nıprak tuk Kristo, in e niməhuak, mə tukrurə miskai. ²⁵ Kughen əmə rivəhsi-haktə yo mə jakor wok ye niməhuak kafan. Kini taktəkun ai, yakirkun nasituyen irəmiə tuk wok yame Kughen rimnərəhu-pə ye kwermik. Kafak e wok mə jakamni-ərhav nəgkiarien m-fam kape Kughen pəh nakharkun huvə ²⁶ nərig-məniwəniyen kape Kughen yame rinamerkwaig tuk kaha minə mine rao minə kupən. Məriğ taktəkun ai In rimnhoprai nıpran kimi kafan narmamə minə. ²⁷ Kughen rimə tukrhajoun narmamə mifam mə nəgkiarien kafan ramni mə In tukrivəhsi-pən nihuvəyen ripsaah kimi əmiə narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel. Nəgkiarien kafan

1:12: Efes 1:11,18 1:13: Luk 22:53; Efes 2:2 1:14: Efes 1:7 1:15: Jon 1:18; 2 Kor 4:4 1:17: Jon 1:1; 8:58 1:18: Wok 26:23; Efes 1:22-23; Rev 1:5 1:19: Kol 2:9 1:20: Efes 1:10 1:21: Rom 5:10; Efes 2:12
1:22: Rom 5:10; Efes 5:27 1:26: Rom 16:25-26; Efes 3:2-9

ramni mə Kristo ramarə yerkimia, in e nakharkun niniyen nəfrakisien mə takhavəh nımraghien rerin.

²⁸ Kini kitawə kamhani-ərhav Kristo kimi narmamə m-fam. Masəvhag kimi əria, mamhasig ihaktə rikiria ye nirkunien fam kapətawə, mə narmamə minə fam tukhauə ye nımri Kughen, masofugin-pən ye Kristo, mhaurə misehuə ye nhatətəyen kapəria. ²⁹ Yakamarkut pik tuk nar e, kini nıpig m-fam yakamor wok ye nəsaninien ehuə kape Kristo yame ravəhsi-pə kimi yo.

2

Tukasəkeiki mishatətə tim tim ye Yesu

¹ Yakorkeiki mə takharkun mə yakaməmnhawk pik tuk əmia nəmə Kolosi, mine nəmə Laodisia, minə nəməhuak minə tiksın yamə mine yakpəh hanə nəmien əria. ² Yakor məkneikin wok tuk nivəhsi-haktəyen nərigien kapəmia m-fam, nıpig kimia nakamharpın huvə rikimia mə rikimia tukror kirikianə əmə, kini narımnar minə e in ramuə nıpig naksorkeiki əmia minə. Kini yakamarkut mə kimia m-fam takhavəh nirkunien huvə yame tukror rikimia rəsanın, kini mor min mə nakharkun huvə nəgkiarien əfrakis kape Kughen yame rımnerkwaig kupən, mərig taktəkun ai, ruatərhav. Kini nətərig-məniwən-ien e, in e Kristo ³ yame Kughen rımənwhai kəji nirkunien m-fam kasəmır iran. ⁴ Yakaməgkiar məkneikin mə yermamə kirik rirkək mə to ri-vita nərigien kapəmia kin nəgkiarien heikən kafan.

⁵ Ror mə yakamarə pawk isok tuk əmia, mərig rikik raməsik pik əmia. Kini rikik ragien pik meinai yımnrəig mə kapəmia nətərigien kirikianə əmə, kini kimia nakashatətə tim tim əmə ye Kristo.

Kapətawə nımraghien tukraməkeiki maməmır tim tim əmə ye Yesu Kristo

⁶ Mərig in ai kimia nakwənhavəh Yesu Kristo mə In Yermaru kapəmia, takasəkeiki masofugin-pən iran nıpig mifam. ⁷ Takharəh tim tim Kristo rəmhen kin nuai nai yame rameiwaiyu mamrəh kapier. Kini pəh nımraghien kapəmia rurə məusik-əusik pən iran rəmhen əmə kin yame kınhajoun ta əmia kin. Kini pəh nagienien tukrikwar yerkimia marh-yerhav tuk naha nhagin yame Kughen rımnor irəmia.

⁸ Taksərig əmia mə narmamə tukharəh nhavi-ta-yen əmia kin nhajoun-ətəwaoyen kapəria, yame nıpran rirkək. Nhajoun eikuəyen e kamhasi-pən əmə tuk nərigien kape kaha minə, mine kape tokrei tanə əmə, mhapəh nisəri-pəniyen nərigien kape Kristo.

⁹ Kughen raməmır piəpiə ye nıprai kwən e Yesu Kristo. ¹⁰ Kini Kughen In rıvəhsi-pre nıhuvəyen kape Kristo rukwar ye nımraghien kapəmia. Kristo e In e ramarmaru ye agelo minə, mine yarmhə minə, mine nanmın has minə, mine yermaru minə fam. *

¹¹ In rımnesig-pən əmia. Mərig pəh nien mə rımivəh nao kimi əmia, mərig rımivəhsita rikimia yame ramor təvhagə hah, məspir-pən yame rhuvə. ¹² Kini ye nıpig yame kımnakatənim kin əmia ye nu, ramor nımtətien mə nımraghien akwas kape təvhagə hah kapəmia rımamhə, kini kımınim əmia rəmhen kin in ai kımınim Yesu, kini Kughen rımnor əmia nakhamragh min ye nımraghien wi. In e nhatətəyen kapəmia ye nəsaninien ehuə kape Kughen yame rımnor Yesu rımımrəgh min ye nımhəyen kafan. ¹³ Apa kupən, nıpig Kughen rıpəh hanə nivəhsi-tayen norien hah minə yerkimia, rəmhen kin nakwənhamhə ta tuk norien has minə kapəmia. Mərig nıpig nımnhauə kisor kirikianə kitawə Yesu, kini Kughen rımivəh mırəgh ətawə. Mırsın ətawə tuk narpınien kape norien has minə fam kapətawə. ¹⁴ In rımnor loa kupən kafan ruə mə in nar apnəig, mine natuakəmien minə iran, yamə mine kamhauh ətawə mamharuk-pən nəgkiarien

1:29: Efes 3:7,20; Fil 4:13

2:3: 1 Kor 1:24,30

2:4: Rom 16:18

2:5: 1 Kor 5:3

2:7: Efes 3:17

2:9: Jon 1:14,16

2:10: Efes 1:21-22

*

2:10: Əmru Kol 1:16. Ye

nəgkiarien kape nəmə Gris, rapəh niniyen nhagriə, mamni əmə “Kristo ramarmaru ye narımnar fam yamə mine kamhawəh neihuəyen,” mərig nıpran e agelo minə, mine yarmhə minə, minə nanmın has minə, mine yermaru minə fam. 2:11: Rom 2:29 2:12: Rom 6:4 2:13: Efes 2:1,4-5

has irətawə tuk nəsikien natuakəmien minə kafan. Loa kupən kafan nəsaniñien rirkək rəmhen kin in ai rimməsik pən ye nai kamarkwao kin iriu Yesu. ¹⁵ Kimnəsik-pən Yesu ye nai kamarkwao kin, In rinapita nəsaniñien kape yarmhə minə, mine nanmin has minə, mine yermaru minə fam. Kristo rinapita ta əriə, mamor-pən kimi əriə rəmhen kin yame king ramor-pən kimi tikmir minə kafan yame rinapita əriə, mofugin əriə ye nimri jir, markis-arkis əriə.

Yesu ramarmaru irəmiə

¹⁶ Ror məkneikin mə takhapəh nisətərigien kin narmamə yamə mine kasəəhu natuakəmien minə mamhani-əhu əmiə mə takhasiai nəviginien kirik, uə ninimien kirik, uə nipig rhakə kirik, uə makuə rhakə kirik, uə Sabat. ¹⁷ Natuakəmien minə a kashajoun pən nar kirik yame tukripiuə, mərig nipran e Yesu Kristo. ¹⁸ Narmamə tiksin kasausit pik mhamə kasəmrərhav masəm niprai nar. Mərig nərigien kapəriə in kape yermamə əmə, nipran rirkək. Iriə kamhasigəvin əmə mə nərigien kapəriə rameiwaiyu atuk əmə tuk əriə. Mərig nəfrakisien mə kasausit pik. Kini mishajoun mə tukaməkeikei kəhuak kimi agelo minə. Mərig takhapəh nisəri-pəniñien norien kapəriə, tamə naksəpkərhav ye nimraghien kapəmiə. ¹⁹ Narmamə minə a khapəh nharaptərək-in-tim-timien Yesu. Mərig Yesu ramhen əmə kin kapən kapə niməhuak, kini niməhuak in niprai Yesu. Rəmhen kin niprai yermamə yame rirpin ikin ye kwənərus minə ramvən ye nikəkrin, kini Yesu tukror məkneikin ye niməhuak kafan mə niməhuak tukriskai, kini murə mamehuə ye nimraghien huvə yame Kughen ramor raurə.

Kitawə kimnhavəh nimraghien vi meinai kimisor kirikianə ye Yesu

²⁰ Nipig nimishatətə ye Yesu, rəmhen mə kimiə min nimnhamhə. Kini natuakəmien to rirpəh nivəniñien tuk narmamə yamə minə kwənhamhə. Kini nuknei loa yamə mine kasəgkiar kin narimnar kape tokrei tanə əmə, nəsaniñien kapəriə rirkək, to khapəh nisarmaruyen irəmiə. Ror məkneikin yakamaiyoh əmiə mə, ?Rhawor e nakasəri-pən hanə natuakəmien mine kape tokrei tanə? In e nəgkiariñien yamə mine kamhani mhamə, ²¹ “Takhapəh ni-rapiñien nar e,” uə, “Takhapəh nisəniñien nar e,” uə, “Takhapəh nharəhyen nar e.” ²² Mərig natuakəmien minə e kamhasi-pən əmə tuk nəgkiariñien kape yermamə. Kasəgkiar əmə kin narimnar kape tokrei tanə. Mərig narimnar yamə mine kasatuakəm tukun to khapəh nisoriahyen rikimiə, meinai tukmə nakvəh, mən, kini rirkək min. ²³ Yakirkun mə nipig nakwəsərig nhajounien kapəriə, nakhamə-ta mə nəgkiariñien ehue e; mhamə ta mə taksor nəkwairiə. Mərig kamhasigəvin mə kasorkeikei pik Kughen, mamhasigəvin min mə nərigien kapəriə rameiwaiyu atuk əmə tuk əriə, mhamə kasarha huvə tuk nimraghien kapəriə. Mərig nəfrakisien mə natuakəmien minə kapəriə khapəh nisasitu-əgəp-ien irətawə mə nimraghien kapətawə tukratuatuk.

3

Narəyen atuaturuk

¹ Mərig in ai Kughen rimivəh miragh əmiə min Kristo, kini ror məkneikin mə taktəkun ai, kimiə takasəkeikei misor rikimiə tukrivən əmə tuk narimnar kape rao ye neai, ikin Yesu ramkwətə ikin ye nikar Kughen matuk. ² Takasəkeikei misor rikimiə tukraməsik əmə narimnar kape rao ye neai, pəh rikimiə tukripiəh nəsikien narimnar kape tokrei tanə. ³ Meinai kimiə Kristo nakwənhamhə, kini nimraghien əfrakis kapəmiə ramerkwaig-pən tuk Kristo yame ramarə ye rao ye neai iriu Kughen. ⁴ Nimraghien əfrakis kapəmiə, in əmə e Kristo əmə. Kini nipig Kristo tukripirerig-pə min, kini Kughen tukrhajoun ətawə Kristo kimi narmamə m-fam. Iriə tuksəm nikhakien kafan.

⁵ Ror məkneikin mə takasəkeikei misəpəh əgkəp norien has minə kape tokrei tanə rəmhen kin: nipiraovin mine narman minə kamhakir apis apis əriə minə; uə kasor norien rahas ror naurisien tuk niniyen; uə kasorkeikei pik əriə minə tuk norien has;

uə təvhagə has rehuə pik ye nətərigien kapəriə; uə kasəptig kin nar. Narmamə yamə mine kasəptig kin nar kisəmhen kin narmamə yamə mine kasəhuak kimi nanmi nar minə. Kapəriə kughen e nautə kapəriə. ⁶ Kasor norien has minə e, niemhaa rhai Kughen tukun, In tukror narpinien ehuə kimi narmamə yamə mine kasor narimnar minə a. ⁷ In apa kupən, ye nımraghien kapəmiə, nımseriwək əmə ye narimnar minə a. ⁸ Mərig taktəkun ai, takasəkeikei mhavəhsi-ta narimnar mine ye nımraghien kapəmiə, mhapəh nisorien narimnar minə e: takhapəh nisorien niemhaa, tikinhermiə tukripəh nhopsir-hopsirien rəmhen kin karuəruə ramahirəg-rəg; mhapəh nhaniyen nikar jir; mhapəh nisarpakwaiyen; mhapəh nisor-has-pən-ien kimi narmamə. ⁹ Taksəpəh niseikuəyen irəmiə minə, mərig in ai kimiə nımisəpəkiək-ta kin nətərigien əkwəs kapəmiə, misəpəh kafan norien minə, ¹⁰ misasar miseriwək ye nətərigien vi. Kughen rimivəh-sipre nımraghien wi kimi əmiə, mor əmiə mə takhauə masor əmə rəmhen kin In, mor əmiə nakharkun huvə In. ¹¹ Kughen rimivəh-si-pre nımraghien vi kimi əmiə, in nar apnarig mə ik yemə Isrel kirik, uə pəh nien mə ik yemə Isrel, uə kinəsig-pən ta ik, uə kipəh nəsig-pənien ik, uə nımnor skul, uə nakpəh nor-huvəyen skul, uə ik yorwok əmə kirik, uə ik yermaru kirik. Mərig nar ehuə e in e Kristo, kini In ramarə min ye nımraghien kapətawə m-fam.

¹² Kimiə narmamə kape Kughen minə, In rorkeikei əmiə, mərəhu karin əmiə mə kafan. Kini ror məkneikin, taksarkaoh kin neipən huvə kape Kughen, in e: rikimiə tukraməkeikei mehuə tuk narmamə; masor huvə pən kimi narmamə; nətərigien kapəmiə tukreiwayu yetanə; kimiə nəmə mar minə; kini nətərigien kapəmiə tukrapomh. ¹³ Nipig yermamə kirik ramor nar kirik rapəh nəmhenien ye nımrimia, kini rikimiə tukripəh nəmhə-aihuə-yeen tukun. Kini tukmə yermamə kirik ramor ahas pən kimi kimiə kirik, pəh in tukrivəh əmə rimhə pən yerkin. Mərig in tukraməkeikei mərə-kin, kini in mor huvə pən kimi yermamə a. Takhapəh nharaptəkin-tim-tim-ien norien hah yame yermamə ramor kimi əmiə yerkimia, mərig sor huvə-pən kimin, rəmhen əmə kin yame Yermaru kapətawə rapəh nırapətəkin-tim-timien norien has kapətawə yerkin, kini mor huvə-pə əmə kimi ətawə. ¹⁴ Nar keikei yame takasəkeikei masor, taksarkaoh kin neipən huvə e kape Kughen, in e norkeikeien. Naksorkeikei əmiə minə mamhavən, ror əmiə nakamhauə kirikianə. ¹⁵ Havəh nəmərinyen kape Kristo pəh In tukramarmaru yerkimia, meinai Kughen rimnokrən kin əmiə mə takhauə misor kirikianə, naksarə əmə ye nəmərinyen. Kini nipig m-fam, takamhani vi vi Kughen tuk narimnar yame In ramor kimi əmiə.

¹⁶ Shajoun əmiə minə kin nəgkiarien kape Kristo, kini takhavəh-si haktə nətərigien minə kapəmiə. Takasəkeikei misəni nipe minə ye Nəkwəkwə e kamni kimə “Ol Sam,” mine nipe əhuak minə, mine nipe yamə mine kamhasi-pən tuk Nanmin kape Kughen. Taksəni fam əgkəp əriə mamhani vi vi Kughen yerkimia. Kini ye norien kirikianə əmə min, pəh nəgkiarien kape Kristo tukraməmır mamragh maurə huvə yerkimia ye nipig mifam. ¹⁷ Narimnar yame nakasor, mine nəgkiarien m-fam yamə mine nakamhani, taksor əmə ye nhag Yermaru Yesu. Kini nipig mifam taksəhuak kimi Yesu mhani vi vi Kughen Rimtawə.

Norien vi kape tatə, mine mamə, mine kwajikovə minə, mine slef minə

¹⁸ Nipiraovin, taksor nəkwai narman minə kapəmiə. Norien e ratuatuk tuk nipian əhuak minə mə tuksor.

¹⁹ Narman, takasorkeikei nipiraovin minə kapəmiə, mhapəh nisərik-mitə-yen əriə.

²⁰ Kwajikovə minə, taksor nəkwai rimimia mine nisinmia, meinai Yermaru kapətawə, rikin tukragien tukun.

²¹ Kimiä tatə minə, takhapəh nisorien narpinien yame rapita nərigien yame kwajikova minə kasor mə rikiriə tukrəmhə tukun. Tamə naksor-pən məknakin kimi əriə, nərigien kapəriə rimir.

²² Slef minə, kapəmiə aikin namehuə minə kape tokrei tanə e, kini ye nipiğ minə fam, takasəkeikei misor nəkwairiə. Pəh nien mə nipiğ əmə kasarha tuk əmiə mə rikiriə tukragien tuk əmiə. Mərig in ai kimiə nakhasiai Yermaru kapətawə, takasəkeikei misor wok əfrakis yerkimia. ²³ Naha nhagin wok yame nakasor, taksor yerkimia m-fam. Pəh nien mə yermamə əmə yame ramehuə irəmiə mərig Yermaru kapətawə In ramehuə irəmiə. ²⁴ Mərig takasəkeikei mharkun mə Yermaru kapətawə In tukrarpin tai wok kapəmiə. In ai nərokien yame Kughen rimirpen ta mə tukrivəhsi-pən kimi tini minə.

Nakharkun mə yermamə e yame naksor atuə kin kafan, in e Kristo Yermaru. ²⁵ Kini mərig narmamə yamə mine kasor norien hah, Kughen tukrarpin tai norien hah kapəriə. In ramor raməm nəmhen kimi narmamə mifam.

4

¹ Nəmehuə yamə mine kapəmiə aikin slef minə, takasəkeikei misor rhuvə matuatuk pən tuk əriə. Taksor rəm-nəmhen pən tuk əriə. Takasəkeikei mharkun min mə kapəmiə min kirik aikin Yemasur, In ramarə apa ye rao ye neai.

Pol raməvhag kimi əriə

² Pəh takhapəh nisəpəhyen nəhuakien kimi Kughen, misərig əmiə, mhani vi vi In. ³ Kini yakorkeikei mə kimiə taksəhuak min tuk əmawə, mə Kughen tukrəhitə ye swatuk mə jakhani-ərhav nərig-məniwəniən kape Kughen. In e Kristo. Yakamni-ərhav nəgkiarien e, kimivəhsi-pən yo ye kalabus, kirkwəji yo kin jen tukun. ⁴ Taksəhuak mə jakamni-ərhav nəgkiarien e tukratuatuk mihuvə rəmhen əmə kin yame jakaməkeikei mamor.

⁵ Kimiə nəməhuak minə, pəh narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien kisəm-pən Yesu ye norien minə kapəmiə. Kini ye nipiğ mifam, takasəkeikei masərig əmiə mə nimraghien kapəmiə tukrivi narmamə iruə khauə tuk Yesu. ⁶ Kimiə takasəkeikei masəgkiar huvə kimi əriə ye nəgkiarien e yame rhuvə mheikin, pəh iriə tuksərig nəgkiarien minə e mə khahuvə. Kini tukmə narmamə kasaiyoh əmiə kin nhatətəyen kapəmiə, rhuvə mə takharkun nhoprai-pəniən kimi əriə m-fam.

Pol rher-pən kin yermamə mir kiraru kiravən apa Kolosi

⁷⁻⁸ Yakamher-pən kin piatawə keikei Tikikas. Nipiğ mifam in ramərer matuk tuk nasituyen irak tuk wok kape Yermaru. In raurə tuk əmiə tuk nərigien kiraru əmə. Mə in tukrəvsao kimi əmiə kin norien yame yakasarə iran ai taktəkun. Kini mə tukror rikimia ramragh. ⁹ In raurə iriu piatawə keikei Onesimas. Nipiğ mifam in ramhatətə tim tim ye Yesu. In kimiə kirik. Iriu tukwəvsao kin narimnar fam ye narəyen eikin e.

Nəgkiarien infamien

¹⁰ Kivəhsi-pən kwən e Aristakas ye kalabus kimru min. In ramni-pre huvə tuk əmiə. Kini Mak, naorahi Banabas, in min ramher-pre kin nəgkiarien huvə kafan kimi əmiə. Kini kimiə nakwənhavəh ta nəgkiarien tukun. Tukmə rurə en kimiə ikin, nakhakir mhavən misarha huvə tukun. ¹¹ Kini Josua Jastas, in min ramher-pre kin nəgkiarien huvə kafan kimi əmiə. Ye kwənərəus kape nəmə Isrel, yamə mine kashatətə ye Yesu, kwərə misir a, irisir kirhasitu irak tuk wok kape rao ye neai. Kini kwərə misir a, irisir kirhasitu pik irak ye nipiğ əutən yame ramuə ye nimraghien kafak.

¹² Kwən e Epafras in kimiə min kirik. In rher-pre min kin nəgkiarien huvə kimi əmiə. In yermamə kirik yame nipiğ m-fam ramor wok kape Yesu Kristo, kini ye nipiğ mifam, in raməhuak tim tim tuk əmiə. Kini in raiyoh Kughen mə kimiə taksərer timtim kini

3:21: Efes 6:4 3:22: Efes 6:5-8 3:25: Rom 2:11 4:1: Efes 6:9 4:2: Efes 6:18; Fil 4:6 4:3: Rom 15:30; Efes 6:19 4:5: Efes 5:15-16 4:6: Efes 4:29; 1 Pita 3:15 4:7-8: Efes 6:21-22 4:9: Flm 10-12
4:10: Wok 12:12; 13:13; 15:37-39; 2 Tim 4:11

mhauə mharkun huvə narimnar fam yame Kughen rorkeikei. ¹³ Yakirkun nini-pre-yen kimi əmiə mə kwən e in ramarkut pik tuk nasituyen irəmiə, mine ye narmamə yamə mine kisərə apa taon mir e Laodisia mine Hierapolis. ¹⁴ Kwən e Demas, mine Dokta Luk, yame in kitawə keikei kirik, iriu min kawher-pre kin nəgkiarien huvə kimi əmiə.

¹⁵ Yakamher-pre min kin kafak nəgkiarien huvə kimi piatawə mine nowintawə apa kwənmhaan e Laodisia, mine pian a Nimfa, mine nəməhuak mifam yamə mine kasofugin aikin.

¹⁶ Taksəvheikin ta nəkwəkwə e yakamrai-pən mher-pre kin kimi əmiə, misher-pən kin kimi niməhuak apa Laodisia mə iriə min tuksəvheikin. Kini ye norien kirikianə min, kimiə takasəkeikei misəvheikin nəkwəkwə kape nəmə Laodisia.

¹⁷ Kini takasəkeikei mhani-pən tuk Akipas mə in tukraməkeikei mor fam wok a yame Yermaru kapətawə rimivəhsi-pən kimin mə tukror.

¹⁸ Yo Pol, yakvəh pen mamrai nəgkiarien e kin kwermik, mamni-pre rhuvə kimi əmiə. Pəh rikimiə tukraməsik mə kivəhsi-pən yo ye kalabus, kirkwəji yo kin jen. Pəh Kughen tukrasitu irəmiə kini mautə-pre kin kafan nihuvəyen raməmir tuk əmiə.

1 Tesalonaeka

Nəkwəkwə yame Pol rimməkupən mirai ramvən kimi nəməhuak minə apa Tesalonaeka

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e 1 Tesalonaeka

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai ramvən kimi nīməhuak apa Tesalonaeka.

?Nimraghien rimmhawor pən iran minə ye nīpīg rinamrai nəkwəkwə e? Nīməhuak apa Tesalonaeka, in nīməhuak vi kirik. Pol rirkun ta nīməhuak apa Tesalonaeka ye newk kiraru uə kisisər. Nəməhuak minə aikin tukasəkeikei mhaurə ye nīmraghien kapəriə. Kashatətə ye Yesu Kristo, kamuh əriə tiksın, kasərig nəmheyen. Kini tiksın khapəh nharkun-huvəyen nīpīg kape Yesu Kristo yame tukrirerig-pə min iran ye tokrei tanə. Tiksın rikiriə raməsik mə Yesu tukrirerig-pə aihuaə əmə. Kini miseinein mə narmamə yamə mine kwnəhamhə ta kwasig ikin Yesu rirerig-pə min, tukhawor əriə. ?Tukasarer min uə?

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pol rimirai nəkwəkwə e mə tukrivəhsi-haktə nətərigien kapəriə, kini mor nhatətəyen kapəriə rəusik-əusik. Kini morkeikei mə tukrivəh-sipən nhajounien yame ratuatuk ye nikarin kape nīrerig-pə-minien kape Yesu Kristo.

Pol rimmokrən huvə ye nəməhuak minə apa Tesalonaeka

¹ Yo Pol, mine Saelas, mine Timoti, yakarhini rhuvə tuk əmiə ye nīməhuak apa Tesalonaeka. Kimiə nimmhauə kirikianə tuk Rımtawə Kughen mine Yermaru Yesu Kristo.

Pəh Kughen tukrautə-pre kin kafan nihuvəyen mine nəmərinyen kimi əmiə.

² Nīpīg m-fam, yakarhini-pən tuk Kughen mirhmə rikimasir ramagien tuk əmiə m-fam, kini marhəhuak tuk əmiə ye nəhuakien kapəmasir. ³ Nīpīg yakarhəhuak kimi Rımtawə Kughen, rikimasir ramagien meinai nīpīg mifam rikimasir raməsik kapəmiə wok yame ramsi-pən ye nhatətəyen kapəmiə. Kini rikimasir raməsik mə norkeikeiyen kapəmiə rehuə, naksasitu ye narmamə. Kini rikimasir raməsik min narer-tim-timien kapəmiə ye nīpīg əutən yamə mine kamhauə ye nīmraghien kapəmiə. Kini naksor məknakin meinai nīmiserəhu-pən tim tim nərigien kapəmiə ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

⁴ Piak minə, mine nowinik yamə mine Kughen rorkeikei əmiə: Rikimasir ramagien min tuk əmiə meinai yakrhirkun mə Kughen rimirpen əmiə. ⁵ Kini yakrhirkun mə Kughen rimirpen əmiə meinai nəvsaoyen huvə yame yakarhini tuk əmiə, pəh nien mə ramuə ye nəgkiarien əmə, mərig Nanmin kape Kughen rimmor nar apsipis tiksın irəmiə, ramor nīmətətien mə nəgkiarien kafan ror nanmin, kini kitawə kharkun huvə mə in nəfrakisien. Kini nīpīg kimnisarə kitawə-m kimiə, nakharkun mə norien kapəmasir in rhuvə əmə mə tukrasitu irəmiə. ⁶ Kini kimiə nimmhasigovin norien kapəmasir mine Yermaru kapətawə. In e ye nīpīg yame nimmhavəh pawk nəmheyen ehua, mərig nimmhavəh nəvsaoyen huvə kape Kughen yerkin agien yame Nanmin kape Kughen ravəhsi-pə. ⁷ Ror məkneikin, ye norien kapəmiə, nīmishajoun swatuk huvə kirik kimi nəməhuak minə ye provins e Masedonia mine apa Provins Akaea, mə tukhasigovin əmiə. ⁸ Nimmhani-ərhav nəgkiarien kape Kughen rəmhen kin yame naiyuk ramasək kamərig ikin minə fam. Kini pəh nien mə nəmə Masedonia mine Akaea əmə, mərig narmamə ikin minə fam kharkun kapəmiə nhatətəyen ye Kughen, kini rīpəh nəmhenien mə to yakarhini min nhatətəyen kapəmiə, meinai narmamə minə fam kwəsərig ta nəvsaoyen kin. ⁹ Meinai nəmə Masedonia mine Akaea, iriə atuk kamhani-ərhav mə nīpīg yimirhuə mirhəm əmiə, rikimiə ragien tuk niwəhyen nəgkiarien kapəmasir. Iriə kamhani-ərhav mə kimiə nimmhaukreikin-pən nīmetaimiə kimi nanmi kughen eikuə minə, mhauə mhakwasig kin

Kughen yame ramragh, kini in Kughen afracis. ¹⁰ Mamhawhin min Ji Kughen yame tukrisi-faktə ye rao ye neai, yame Kughen rimivəh miragh In ye nimhəyen kafan. Kini In tukrirəhsita ətawə tuk narpinien mine niemhaa kape Kughen yame tukripiuə.

2

Wok yame Pol rimnor apa Tesalonaeka

¹ Piak minə mine nowinik minə: Nakharkun mə nipig kimasir yimirhurə mirhəm əmiə, nuəyen kapəmasir, pəh nien mə ror əmə nar apnapig kin, mərig in rimnor nəkuə. ² Kini kimiə nakharkun mə in apa Filipai, narmamə kimisor rahah pawk pə kimi əmasir, kini mashek iah əmasir, mərig Kughen kapətawə rimnasitu irəmasir, kimasir yakarhətghaa kin nirhini-ərhavyen kafan nəvsaoyen huvə kimi əmiə, nar apnapig narmamə kasarkut mə tukhani-əhu əmasir. ³ Ror məkneikin meinai kapəmasir nəgkiarien tuk niviyen nərigien kapəmiə ripəh nisi-pəniən ye nərigien hah kirik, uə tuk rikin yame ripəh natuatukien. Kini yimirhipəh nirkarkutien tuk neikuəyen irəmiə. ⁴ Nikam. Yimirhipəh nirkorien məknakin. Mərig nipig yimirhəgkiar, yimirhirkun mə Kughen rivaag-pə yerkimasir, məm mə kimasir yakrhəmhen mə jakrhini-ərhav nəvsaoyen huvə, kini maməruhu-pə ye kwermimasir. Kini pəh nien mə yimirhəgkiar mə narmamə rikiria tukragien tuk əmasir. Mərig yimirhəgkiar mə Kughen rikin tukragien tuk əmasir. In Kughen yame riwaag-pə yerkimasir. ⁵ Nakharkun mə kimasir yimirhipəh nirhuəyen tuk əmiə mə jakrhivi nərigien kapəmiə ye nəgkiarien heikən minə. Pəh nien mə yimirhini-ərhav nəvsaoyen huvə kimi əmiə mə jakarhivəh mane kapəmiə. Kini Kughen, In rirkun rikimasir mə yakarhəfracis. ⁶ Kimasir yimirhipəh nirhuəyen mə kimiə kirik uə yermamə apnapig kirik tukrivəhsi-haktə əmasir.

⁷ Kimasir e aposol misir kape Kristo, yakrhirkun nirkarkutien kimi əmiə mirhimə taksəkeikei mhasiai əmasir rəmhen kin yamehuə misir mərig yakrhipəh nirkorien. Nipig yimirharə kitawə-m kimiə, norien kapəmasir rimar, rəmhen kin yame mamə ramarha huvə tuk tini minə. ⁸ Rikimasir ramagien mə yakarhini-ərhav nəvsaoyen huvə, mərig pəh nien mə yakarhini-ərhav əmə, mərig yakarhor narimnar fam yame yakrhirkun nirkorien mə tukrasitu irəmiə. Rəmhen kin yimnarhivəh-si-pre nimraghien kapəmasir kimi əmiə, meinai kimiə nimnhauə mə kapəmasir narmamə keikei minə. ⁹ Piak minə mine nowinik minə, ?Rikimiə raməsik nəmnhawkien kapəmasir uə nikam? Nipig yimirharə kitawə-m kimiə mirhəvsao-ərhav kin nəvsaoyen huvə kape Kughen kimi əmiə, kimasir yimirhor wok yenpig mine yeraan mə jakhavəh mane kirik mirhipəh nirkhaiyoh-preyen kin nasituyen kimi əmiə.

¹⁰ Kimiə nimisəm mharkun nhani-ərhavyen mə nipig yimirharə kitawə-m kimiə nəməhuak minə, norien kapəmasir in ratuatuk; kini Kughen raməm əmə mə norien kapəmasir in ratuatuk, kin rikin ramagien tukun. Kini nar kirik rirkək mə to kini-hah əmasir iran. ¹¹ Kini nakharkun mə kimasir yimirhor rhuvə pən kimi əmiə m-fam ramhen kin yame tatə ramor rhuvə-pən kimi tini minə. ¹² Kini ye norien kirkianə əmə min, yimirhərip timtim əmiə, kini marharəhsi-haktə kapəmiə nərigien, marhəkeikei kimi əmiə mə nimraghien kapəmiə tukratuatuk ye nimri Kughen, pəh rikin tukragien tukun. Kughen e rimnokrən kin əmiə mimə takhauə pəh In ramarmaru irəmiə, mipik əmiə naksarə ye rao ye neai.

¹³ Kini nipig m-fam, kimasir yakarhini vi vi Kughen meinai nipig nimnhavəh nəgkiarien kape Kughen yame nimisərig tuk əmasir, kini mhavəh rarə yerkimia, kini rikimiə ripəh nəsikien mə in nəgkiarien kape narmamə əmə, mərig rikimiə rimnəsik mə in nəgkiarien kape Kughen. Kini nəfracisien mə in nəgkiarien kafan. Kini nəgkiarien e ramor wok ye nimraghien kapəmiə, kimiə en narmamə yamə mine nakamhani nəfracisien iran. ¹⁴ Piak minə mine nowinik minə, yakrhirkun mə nakwənhavəh nəgkiarien kape Kughen yerkimia meinai nimisor rəmhen əmə kin nəməhuak minə kape

Kughen apa Judia kimisor. In e, iriä kwänhauä kirikianä ye Yesu Kristo, mäkneikin nәмә imәriä ikin, nәмә Isrel, kimisarar mamhauh әriä. Kini nәмә imәmiä ikin kimnhauh mäknaikin әmiä. ¹⁵ Nәмә Isrel a kimishopni Yesu Yermaru, mine profet kape Kughen minä, mishер-yerhav min kin әmawә yakhaier. Iriä a tikmir minä kape narmamә mifam. Norien kapәriä ramor riki Kughen rapәh nagienien, ¹⁶ meinai kimawә yakhamә jakhani-әrhav nәgkiarien kape Kughen kimi narmamә yamә mine pәh nien mә kwәнәrәus kape Isrel, mә Kughen tukrivәh miragh әriä, mәrig nәмә Isrel tiksин kasәrer әswasig kin әmasir. Ye norien e, nipig mifam, iriä kasәwhai kәji norien has kapәriä rehuә mapita. Taktәkun ai, niemhaa mine narpinien kape Kughen ruauә tuk әriä.

Pol rimә tukruә mәм nәмә Tesalonaeka

¹⁷ Piak minә mine nowinik minә: nar apnapig mә yakahrarә isok tuk әmiä tuk kwәнpәr nipig, mәrig yakrhorkeikei pik mә jakrhurә mirhәм әmiä. Nәfrakisien, nipraitawә isok tuk әtawә minә. Mәrig nәtәrigien kapәtawә kirikianä. Kini yakrharkut pik mә jakrharerig-pre mirәм әmә. ¹⁸ Yimirhorkeikei pik mә jakrhurә mirhәм әmiä. Yo Pol, yimnarkut nipig ripsaah, mәrig Setan rimnәrer әswasig kin әmasir. ¹⁹⁻²⁰ Yakrhorkeikei pik mә jakrhurә mirhәм әmiä meinai rikimasir ragien tuk әmiä. Kini yakrhәrәhu-pән әusik-әusik nәrigien kapәmasir mә nipig Yesu Yermaru tukrirerig-pә min, jakrhagien pik mirhini-pән tukun mә kimia e kwәnkwai wok huvә kapәmasir. Nәfrakisien, rikimasir ramagien pik tuk әmiä.

3

¹ Yakrhipәh nirhәmien әmiä ror tu, rikimasir rәpou; ipakә rikimasir rimnәrkwopir. Kimasir yakrheinein mә kimia naksarә huvә uә nikam. Kini kimasir yimirhini mә kimru [Saelas] jakawarә әmә e Atens, ² mwher-pre Timoti mә tukrurә mәм әmiä. In piutawә kirik yame ramor wok kape Kughen kimasir min tuk nini-әrhavyen nәvsaoyen huvә kape Kristo. In rimaurә tuk әmiä mә tukrasitu irәmiä miwәhsi-haktә kapәmiä nәrigien, kini mor әmiä naksәrer tim tim ye nhatәtәyen kapәmiä, ³ mә nahasien yame ramuә taktәkun tukripәh norien rikimia rәtәrig pik. Nakwәnharkun ta mә nәtәrigien kape Kughen e mә narmamә tuksor ahas pә kimi әtawә. ⁴ Nәfrakisien, nipig yimirhәmir kitawә-m kimia, yimirhini mirhimә tukur ahas pә kimi әtawә. Kini kimia nakharkun huvә mә ruauә minor nәfrakisien kin rәmhen әmә kin yame kimasir yimirhini ta. ⁵ Tuk nar a, nipig rikikrimnәpou pik meinai yimneinein mә kimia nimis-haw-arә, kini yimnher-pre Timoti mә tukrurә mәм-ru nhatәtәyen kapәmiä, mә ramskai uә nikam. Yimigin mә, Setan yame in yermamә kape nivәh-sipән-vәh-sipәnien, in tukrәm swatuk kirik tuk nivәhsi-pән-vәhsi-pәnien kimi әmiä, mor wok kapәmasir tukror әmә nar apnapig kin.

*Timoti ram*әvsao kin nәмә Tesalonaeka

⁶ Mәrig taktәkun ai, Timoti ruirerig-pә tuk әmru, kini mivәh nәvsaoyen huvә ye kapәmiä nhatәtәyen mine norkeikeiyen. Mamni-pә tuk әmru mimә rikimia ramәsik әmasir ye nagienien, kini misorkeikei mә taksәм әmasir, rәmhen kin yame kimasir yakrhorkeikei mә jakarhәм әmiä. ⁷ Ror mäkneikin, piak minә mine nowinik minә, nar apnapig mә yimirharә ye nahasien kini mirhәrig nәmhәyen, mәrig nәvsaoyen kape nhatәtәyen kapәmiä rimivәhsi-haktә nәtәrigien kapәmasir tuk әmiä. ⁸ Yimirhivәh nәvsaoyen mә naksarer tim tim tuk Yesu Yermaru, yakarhәrig mә yakrhәvәh min nimraghien. ⁹ Nipig yakarhәrer ye nimri Kughen, nagienien kapәmasir tuk әmiä in rehuә, kini yakarhini vi vi Kughen tuk әmiä. ¹⁰ Yenpig mine yeraan, ye nipig m-fam, yakarhәhuak әusik-әusik mә jakarhәм min әmiä, kini mirhajoun әmiä kin nar yame nakseinein hanә, mә kapәmiä nhatәtәyen tukrurә miskai.

¹¹ Kini pәh Kughen kapәtawә e Rimtawә mine Yesu Kristo Yermaru kapәtawә iriu atuatuk kawor swatuk kimi әmasir kini yakarhurә mirhәм әmiä. ¹² Pәh Yermaru

kapətawə tukror norkeikeiyen kapəmiə tuk əmiə mine narmamə m-fam tukrhaktə mokrig marh-yerhav, rəmhen kin yame norkeikeiyen kapəmasir rehuə tuk əmiə. ¹³ Pəh In tukror rikimiə rəsanin mə nipig Yesu Yermaru tukrirerig-pə min iriə kafan narmamə minə, kini taksərer ye nimri Kughen kapətawə e Rimtawə, kini misatuatuk, kini nar kirik rirkək irəmiə mə to kini-hah əmiə iran.

4

Nimraghien kapəmiə tukraməkeikei mor Kughen rikin ragien

¹ Piak minə mine nowinik minə, taktəkun ai jakaməkeikei maməgkiar ye narimnar tiksın. Yakwərhajoun ta əmiə ye naha norien yame taksor mə Kughen rikin tukragien tukun. Kini nəfrakisien naknasor. Kini taktəkun ai yakarhaiyoh əmiə marhuh rikimiə ye nhag Yesu Yermaru mə taksor əmə məknakin mamharpin pəh norien a tukreihuə. ² Sor məknakin meinai nakwənharkun ta nəgkiarien yame Yesu Yermaru rimivəhsi-pə nehuəyen kimi əmasir mə jakrhini-ərhav.

³ In e nərigien kape Kughen mə tukrərəhu karin əmiə mə kafan minə mə taksor nar yame rhuvə matuatuk: Takhapəh nisəri-pəniən swatuk kape nipiraovin mine narman yamə mine kamhakir apis apis əriə minə. ⁴ Kimiə kirikianə kirikianə takasəkeikei miseihuə ye nipraimiə ye norien yame rhuvə matuatuk, pəh narmamə tukhasiai əmiə tukun. ⁵ Rikimiə tukripəh nivən-pikien tuk nikir-məniwəniən yerman uə piraovin, rəmhen kin yame narmamə yamə mine khapəh nisəhuakien miseinein Kughen kasor. ⁶ Takhapəh nisəkrəhyen kin piraovin kape yerman pisin, tamə naksor ahas pən tuk piaumiə minə. Yermaru kapətawə tukripior narpinien kimi narmamə yamə mine kasor təvhagə has minə a. Yakwərhini-pre ta nəgkiarien a marhor kwirig kin kimi əmiə. ⁷ Ror məkneikin meinai pəh nien mə Kughen rimnokrən kin ətawə mə tuksəmkimik ye nimrin, mərig mə tukasarə ye nimraghien yame in rimnərəhu karin mə kafan. ⁸ Ror məkneikin, yermamə yame rukreikin-pən nimeitaan kimi nəgkiarien e, pəh nien mə raukreikin-pən nimeitaan kimi narmamə, mərig raukreikin-pən nimeitaan kimi Kughen yame rimivəhsi-pə Nanmin Kafan kimi əmiə.

⁹ Nakwənharkun ta norien kape norkeikeiyen əmiə minə nəməhuak minə, kini in e pəh nien mə nar kirik yame jakaməkeikei mirai ye nəkwəkwə, meinai Kughen rimnhajoun ta əmiə kin mə taksorkeikei əmiə minə. ¹⁰ Kini nəfrakisien, naksorkeikei piautawə minə fam ye provins e Masedonia ikin nakasarə ikin. Mərig, piak minə mine nowinik minə, yakarhuh rikimiə mə taksor məkneikin mamharpin pəh norkeikeiyen kapəmiə tukreihuə.

¹¹ Taksəkeikei misarkut tuk nəri-pəniən swatuk kape nimraghien yame ramərinu, misor atuk kapəmiə wok mə takhavəh mane kape nəviginien*, rəmhen əmə kin yame yimirhini-pre ta tuk əmiə ¹² pəh takhapəh nisətəgtəyen ye yermamə kirik, kini kapəmiə nimraghien tukrivi-pə narmamə iruə minə mə tukhasiai əmiə.

Nirerig-pə-minien kape Yesu Yermaru

¹³ Piak minə mine nowinik minə, yakrhipəh nirhorkeikeiyen mə kimiə takseinein mə tukrhawor pən iran mine ye narmamə yamə mine kwənhamhə ta. Nipig kimiə kirik rimamhə, takhapəh nisasək-pikien rəmhen kin yame narmamə yamə mine khapəh nisərəhu-pəniən nərigien kapəriə kimi Kughen kisasək pik rikiriə rərhakis. ¹⁴ Kitawə kamhani nəfrakisien mə Yesu rimamhə mimragh min, ror pən rikitawə rirkun mə nipig Yesu tukramuə min, kini Kughen tukror mə narmamə yamə minə kimishatətə ta ye Yesu kimnhamə, tukharerig-pə min iriə Yesu. ¹⁵ Kini yakarhini-pre nəgkiarien atuatuk kape Yesu Yermaru kimi əmiə, mə kitawə e yamə mine kamhamragh misarə miserijaji nireririg-pə-minien kape Yesu, nəfrakisien, kitawə tukhapəh nisokupəniən ye narmamə yamə mine kimisəkupən mhamhə. ¹⁶ Mərig Yesu Yermaru atuatuk əmə In tukrisi-pən

4:3: 1 Tes 5:23; 1 Pita 1:16 4:5: 1 Kor 6:13 4:7: Hib 12:14 4:8: Luk 10:16; 2 Kor 1:22 4:9: Jon 13:34

* 4:11: Nəgkiarien kape Gris ramni mə "Taksor wok kin kwermimiə." 4:11: Efes 4:28

4:14: Rom 14:9; 1 Kor 15:3-4,12

ye rao ye neai meiwaiyu-pə, kini mokrən apomh, kini yemasur min kape agelo minə in tukrokrən apomh, kini naiyuk tukrasək, məkneikin narmamə yamə mine kwəshatətə ta ye Yesu, kimnhamhə, tukhamragh misəkupən misərer. ¹⁷ Kwasig ikin, kitawə e yamə mine kamhamragh misarə, tukshaktə kitawə miriə ye napuə mə tuksəm Yesu Yermaru ye nimago-ago. Tuksarə kitawə min kape rerin. ¹⁸ Takhavəh nəgkiarien e mhavəh-si haktə nərigien kin kapəmiə.

5

¹ Piak minə mine nowinik minə, to yakrhipəh nirhini-atuatukien nipig narimnar mine tukruə iran, ² meinai kimiə nakwənharkun ta mə Nipig Yame Yermaru* tukruə iran, in rəmhen kin yame yəkrəh ramuə yenpig. ³ Narmamə tukamhani mhamə, “Narimnar fam rəmərinu, kini nahasien rirkək,” məkneikin nahasien tukruə aihuaa əmə tuk əriə, rəmhen kin nəmhəyen yame ramuə aihuaa əmə tuk piraovin yame ror tipin. Nahasien tukruə tuk narmamə, tukseinein napien tukun.

⁴ Mərig piak minə mine nowinik minə, kimiə nakhapəh nisərerien ye nəpignapien mə to Nipig Kwasig ramuə, to nakhapəh nisakurien rəmhen kin yame yəkrəh kirik ramuə tuk yermamə, in rakur. ⁵ Kimiə mifam ji nikhakien mine niraanien. Kitawə pəh nien mə narmamə kape nipigien uə nəpignapien. ⁶ Ror məkneikin, pəh tukhapəh nisorien rəmhen kin narmamə yamə mine kisapir. Mərig pəh kisarha, masəm huvə kapətawə nərigien mine norien minə, ⁷ meinai narmamə yamə mine kasapir, iriə kasapir yenpig, kini narmamə yamə mine kasapis, iriə kasapis yenpig. ⁸ Mərig pəh kitawə tukseihua ye norien minə kapətawə, meinai kitawə narmamə kape niraanien. Pəh kharaptərəkin norien kape nhatətəyen mine norkeikeiyen, rəmhen kin yame mobael kirik yame ravəhsi-pən aean kirik yame ramətapig kin nimagen, kini pəh kisərəhu-pən tim-tim kapətawə nərigien kimi Kughen, rəmhen kin mobael kirik yame raukrai pən kəvəvhao skai yame ramətapig kin kapən kapə.

⁹ Pəh kisor məknaikin meinai pəh nien mə Kughen rimirpen ətawə mə tukror niemhaa mine narpinien kimi ətawə, mərig rimirpen ətawə mə tukrivəh miragh ətawə ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə. ¹⁰ Rimamhə tuk ətawə, yamə mine kamhamragh mine yamə mine kwənhamhə ta, mə kitawə m-fam tukharkun narəyen kirikianə kitawə min. ¹¹ Ror məkneikin, takhavəh-sihaktə nərigien kapəmiə minə, kini misasitu irəmiə minə mə taksor nhatətəyen kapəmiə rəusik-əusik. Nəfrakisien, in ai nakasor ai taktəkun mine.

Nəgkiarien infamien

¹² Piak minə mine nowinik minə. Taktəkun ai yakarhaiyoh əmiə mə takhasiai narmamə irəmiə yamə mine kasor wok ripsaah. In e yamə mine Yermaru kapətawə rimirpen əriə mə tukhakir əmiə masəvhag kimi əmiə. ¹³ Takhasiai huvə əriə, misorkeikei əriə tuk wok yame kasor, kini misarə ye nəmərinyen kimiə miriə. ¹⁴ Kini piak minə mine nowinik minə, yakarhuh rikimiə mə taksor kwirig kimi narmamə yamə mine kasarpah. Havəh-si haktə nətərigien kape narmamə yamə mine rikiriə rəpou. Misasitu ye narmamə yamə mine kapəriə nəsaninien rirkək. Misor nərigien kapəmiə rəpomh tuk narmamə mifam. ¹⁵ Tukmə yermamə kirik ror nar kirik rirəh nəmhenien ye nimirimiə, kini kimiə takhapəh nisorien tai norien yame rimmor, mərig nipig mifam, takasəkeikei misarkut mə taksor wok huvə kimi əmiə minə mine narmamə minə fam.

¹⁶ Nipig mifam rikimiə tukramagien; ¹⁷ nipig m-fam taksəhuak kimi Kughen; ¹⁸ nipig m-fam takhani vi vi Kughen, nar apnapig mə naksarə ye nihuvəyen uə nahasien. Taksor nəgkiarien misir a meinai in a nəkwai Kughen tuk əmiə yamə mine nakasofugin-pən ye Yesu Kristo.

4:16: 1 Kor 15:51-52 * 5:2: Ol Testamen raməvsao kin “Nipig kape Yermaru” ye Joel 2:31, Amos 5:18 mine Malakae 4:5. 5:2: Mat 24:42-43; 2 Pita 3:10; Rev 3:3 5:3: Mat 24:39; Luk 21:34-35 5:5: Rom 13:12 5:8: Aes 59:17; Efes 6:14,17 5:10: Rom 14:8-9; 1 Tes 4:14 5:14: 2 Tes 3:6,11 5:15: Rom 12:17; 1 Pita 3:9 5:16: Fil 4:4 5:18: Efes 5:20

¹⁹ Takhapəh nisarer-əswasigien kin nherien nap kape Nanmin kape Kughen. ²⁰ In ravəhsi-pən nəgkiarien kimi profet minə, kini takhapəh nhaniyen nar apnapig iran; ²¹ mərig taksəm huvə misəkir huvə narimnar fam, mharaptərəkin tim tim nar huvə minə, ²² misəpəh narimnar fam yame raha.

²³ Pəh Kughen atuaturuk, In Kughen kape nəmərinyen, In tukrərəhu karin əmiə mə kafan minə. Pəh tukror mə rikimiə m-fam, mine nimraghien fam kapəmiə, mine nīpraimiə mifam tukratuaturuk mə nīpig Yesu Kristo Yermaru tukrərərig-pə min iran, nar kirik rirkək irəmiə mə to kini hah əmiə iran. ²⁴ Yermamə yame ramokrən kin əmiə, nīpig m-fam tukror kafan nəgkiarien, kini In tukror narimnar minə a.

²⁵ Piak minə mine nowinik minə, səhuak tuk əmiə minə. ²⁶ Sokrən huvə irəmiə minə†, rəmhen kin yame kimiə kirikianə ye Yesu Kristo. ²⁷ Ye nhag Yesu Yermaru, yakamarkut mamni-pre tim tim kimi əmiə mə taksəvheikin nəkwəkwə e kimi piak minə mine nowinik minə fam.

²⁸ Pəh Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukrautə-pre kin kafan nihuvəyen kimi əmiə.

5:19: Efes 4:30 5:22: 1 Jon 4:1 5:23: 2 Tes 3:3 5:25: Kol 4:3; 2 Tes 3:1 † 5:26: “Nīpig naksofugin əmiə minə, taksor ‘holy kiss’ irəmiə minə.” ‘Holy Kiss’ ror nīmtətien mə kasofugin pən ye Yesu masorkeikei əriə minə.

2 Tesalonaëka

Nëkwëkwë yame ror kïraru kïn yame Pol rimïrai ramvën kimi nimëhuak apa
Tesalonaëka

Nëgkiarïen kwëkwë kape nëkwëkwë e 2 Tesalonaëka

?Pa rimïrai nëkwëkwë e? Aposol Pol rimïrai nëkwëkwë e.

?Rimïrai ramvën kimi nïpa? Rimïrai ramvën kimi nimëhuak apa Tesalonaëka.

?Nimraghïen rimnhawor pën iran minë ye nïpig rimïrai nëkwëkwë? Ye nïpig a, nïrerig-pë-minïen kape Yesu Kristo rimnor neineinïen tuk nëmëhuak khapsaah. Kimnisarë ye nïpig ëtën. Kasarë ye nïpig ëtën, kïni irië tiksïn, rikirië ramësik më in e nïmtëtïen yame ramhajoun më pëh nïen më tuktu, Yesu tukrïrerig-pë min; tiksïn kimnhani më Yesu ruïrerig-pë ta. Kimnhapëh nharkun-huvëyen nïprai nëgkiarïen kupën yame Pol rimïrai ramvën kimi nimëhuak apa Tesalonaëka (1 Tes). Kïni tiksïn kimnhani mhamë, “Yesu tukrïrerig-pë aihuaa ëmë, pëh kisëpëh wok, misarë ëmë miseito kïn in.” Mërig pa rimë kimiseitokun ëfrakis Yesu më tukruë, kimisarpah ëmë. Kïni Pol rimnëvhag kimi ërië më tuksor wok mamhavën, mamhawhin Yesu më tukruë.

?Rimïrai nëkwëkwë e tuk naha? Pol rimïrai nëkwëkwë e më tukrërhëu atuatur nërigïen kapërië ye nïrerig-pë-minïen kape Yesu. Kïni mamëvhag kimi ërië ye nimraghïen atuatur.

Pol ramokrën huvë kimi ërië

¹ Yo Pol, minë Saëlas, minë Timoti, yakarhïni-pre rhuvë tuk ëmië ye nimëhuak ën Tesalonaëka. Kimië nimnhauë kirikianë tuk Rimtawë Kughen minë Yesu Kristo Yërmaru kapëtawë.

² Pëh Rimtawë Kughen minë Yesu Kristo Yërmaru kapëtawë tukwautë-pre kïn kapëriu nïhuvëyen minë nëmërinuyen kimi ëmië.

Pol ramëhuak kimi Kughen mamni vi vi In

³ Pïak minë minë nowinik minë, nïpig m-fam kïmasir yakarhërig më jakarhëkeïkë mirhïni vi vi Kughen tuk ëmië. Kïni ratuatur ëmë më yakrhor mëkneïkïn, meinai nïpig mïfam nhatëtëyen kapëmië raurë mamëusik-ëusik, kïni nïpig mïfam kimië m-fam naksorkeïkë ëmië minë, kïni norkeïkëiyen minë nhatëtëyen e raurë mamhaktë mameïhuë. ⁴ Ror mëkneïkïn, kïmasir yakarhïni-ërhav kimi nëmëhuak minë fam ikïn minë fam më rikïmasir ramagïen pïk tuk ëmië, meinai nïpig mïfam nakasërer tim tim ye nimraghïen kapëmië ye Yesu Kristo, kïni nakharaptërakïn tim tim nhatëtëyen kapëmië, nar apnapig narmamë kasor ahas-pre kimi ëmië, kïni masor ëmië naksërig nëmhëyen ehüë.

⁵ Narimnar minë e ramhajoun më norïen kape Kughen tuk nëkïrïen narmamë, in ratuatur ëmë. Narmamë kasor ahas-pre tuk ëmië, meinai Kughen In Yërmaru kapëmië. Kïni nïpig naksarë tim tim ye nïpig ëtën kapëmië, tukëm-pën ëmië më naksëmhen tuk nïvëniën ye narmaruyen kafan. ⁶ Ror mëknakïn meinai norïen kape Kughen In ratuatur, kïni In tukror narpinïen kimi narmamë yamë minë kasor ahas-pre kimi ëmië, ⁷ kïni tuk nïpig kirik In tukrïvëh-si-pre napïsiën kimi ëmië yamë minë nakamhavëh nëmhëyen, kitawë-m kimië. Nëgkiarïen e tukruë mor nëfrakisïen kïn ye nïpig yame Kughen tukror ëpu Yesu Yërmaru yame tukrïsi-pën ye rao ye neai. Tukruë irië kafan agelo ësanïn minë, nap tukrarkurao iran; ⁸ kïni In tukror narpinïen kimi narmamë yamë minë kaseinë In, kïni mhapëh nisëri-pëniën nëgkiarïen kape nëvsaoyen huvë kape Yesu Yërmaru kapëtawë. ⁹ Kughen tukror narpinïen kimi ërië ye nahasïen kape rerïn. Kïni In tukrërer ëswasig kïn ërië kape rerïn ye nïmri Yesu Yërmaru minë nïkhakïen ehüë kape nësaninïen ehüë kafan. ¹⁰ Nëgkiarïen e tukror nëfrakisïen kïn ye nïpig yame Yesu tukrïrerig-pë min iran. In tukrïvëh nïni-vivi-yen tuk narimnar yame rimnor kimi nëmëhuak minë

kafan, rikiriä tukragien pik, kimiä miriä, meinai nakshatätä ye kapəməwə nəgkiarieren yame yakamhani-pre tuk əmiä.

¹¹ Tuk narimnar minä e, ye nipig mifam yakarhəhuak tuk əmiä mə Kughen tukrəvheikin-pən əmiä mimə nimraghien kapəmiä in ratuatuk rəmhen kin yame In rimirpen əmiä tukun. Kini yakarhəhuak mə Kughen tukror wok ye nəsaninien kafan mə nətərigien huvə yame naksorkeikei mə taksəri-pən, mine wok huvə yamə mine ramsi-pən ye nhatətəyen kapəmiä, tukror kwənkwan. ¹² Kimasir yakarhəhuak məkneikin mə jakrhəwəhsi-haktə nhag Yesu Yermaru tuk narimnar yame ramor ye nimraghien kapəmiä, kini In tukrivəhsi-haktə əmiä. Narimnar minä e tukruə ye nihuvəyen kape Kughen kapətawə mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

2

Yermamə yame ramor təvhagə hah nipig m-fam

¹ Piak minä mine nowinik minä. Pəh yakəgkiar ye nipig yame Yesu Kristo Yermaru* kapətawə tukrirerig-pə min iran, kini Kughen tukrofugin ətawə min Yesu Kristo. ² Narmamə kamhani mhamə kimasir yimirhini profesi kirik uə yimirhirai nəkwəkwə kirik, mirhimə Nipig kape Yermaru ruauə ta. Mərig, takhapəh nisətərig-pikien kin nəgkiarieren a, mhapəh nisakur-akurien tukun. Neikuəyen en. ³⁻⁴ Takhapəh niseighanien kin yermamə kirik mə tukreikuə irəmiä kin nəgkiarieren kirik, meinai nipig a tukripəh nitərhav-pəyen meriaji nipig yame narmamə tukhauə misor tikmir minä kape Kughen misarowagin kimi əriä minä, kini Kughen tukror əpu yermamə e kamni kimə 'Yermamə yame Ramor Təvhagə Hah Nipig Mifam.'† Ye nipig a narmamə tuksəhuak kimi kughen pisin pisin minä, mərig in tukror tikmir kimi əriä, mivəhsi-haktə atuk in rapita kughen minä a. Mivən məkwətə ye Nimə Ehuə kape Kughen, mamni mimə in kughen. Mərig Kughen tukroriah əfrakis in rəri-pən əmə kafan nəgkiarieren kupən. ⁵ ?Rhawor? ? Nimisərukin mə nipig yimnamarə kitawə-m kimiä yimnhajoun əmiä kin narimnar minä e uə? ⁶ Kini nakwənharkun ta naha nhagin yame rətapig kin kwən a mə Kughen tukror əpu in ye nipig atuatur kafan. ⁷ Nəsaninien məniwən kape Təvhagə Hah Yame Rimawor rinameriwək-ərhav; mərig yermamə yame rətapig kin nəsaninien a, in tukror məknakin meriaji Kughen tukrivəhsi-ta in. ⁸ Məkneikin Yesu Yermaru tukrirerig-pə ye nikhakien kafan, mor əpu kwən e kamni kimə 'Yermamə yame Ramor Təvhagə Hah Nipig Mifam,' məkneikin məgkiar əmə, mhopni, moriah əkgəp in. ⁹ Mərig 'Yermamə yame Ramor Təvhagə Hah Nipig Mifam' tukruə mor wok ye nəsaninien kape Setan, kini in tukror nar apsipis eikuə minä tiksın, mine nımtətien eikuə minä tiksın, mine nar eikuə yamə mine ramor narmamə nanmiriä ramivə, ¹⁰ mine nahasien pisin pisin minä fam yame kaseikuə ye narmamə yamə mine kasəriwək ye swatuk yame ramvən tuk narpinien. Iriä tukserwei əkgəp meinai khapəh nisorkeikeiyen nəfrakisien; mərig nəfrakisien e in e swatuk yame Kughen ravəh miragh əriä iran. ¹¹ Khapəh nisorkeikeiyen nəfrakisien, Kughen tukror nərigien kapəriä rameno-eno pik, tukamhani nəfrakisien ye neikuəyen. ¹² Mərig Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi əriä yamə mine khapəh nisorkeikeiyen nəfrakisien, misagien əmə tuk təvhagə has.

Nəməhuak minä tukasəkeikei masərer tımtım

¹³ Piak minä mine nowinik yamə mine Yesu Yermaru rorkeikei əmiä, nipig mifam yakarhəkeikei mirhini vi vi Kughen tuk əmiä, meinai ye nirikakunien, Kughen rimirpen əmiä mə tukrivəh miragh əmiä. In tukror məknakin ye wok kape Nanmin Kafan yame ramərhəhu karin əmiä mə kafan minä, kini tukrivəh miragh əmiä ye nhatətəyen kapəmiä ye nəfrakisien. ¹⁴ Kughen rimivəh nəvsaoyen huvə yame yimirhini-ərhav-pre ta tuk əmiä mə tukrokrən kin əmiä, mivəh miragh əmiä, mə kitawə tukhauə kirikianə kitawə Yesu Kristo Yermaru kapətawə ye nikhakien kafan.

* 2:1: Əmru footnote ye 1 Tes 5:2. † 2:3-4: Pəh nien mə kwən e in Setan, mərig kwermın kirik. Kamokrən kin in kimə 'tikmir kape Kristo' ye 1 Jon 2:18.

¹⁵ Ror məkneikin, piak minə mine nowinik minə, taksərer tim tim kini mharaptəəkən tim tim nəgkiarinen yame yimirhivəhsi-pre kimi əmiə ye nəgkiarinen yame rimnamtərhav ye nhermasir, uə nəgkiarinen yame nimnasəvheikin ye nəkwəkwə yame yimirher-pre kin.

¹⁶ Kughen Rımtawə rorkeikei ətawə, kini nihuvəyen kafan ravəhsi-haktə rikıtawə kape rerin, kini mor mə kitawə tuksərhə-pən tim tim nətərigien kapətawə iran. Kini pəh Yesu Kristo Yermaru kapətawə mine Rımtawə Kughen, iriu atuk ¹⁷ tukrəvəhsi-haktə rikimiə kini miwor əmiə naksəsanin tuk norien norien huvə minə fam mine niniyen nəgkiarinen huvə minə fam.

3

Pol ramaiyoh mə narmamə tuksəhuak tukun

¹ Piak minə mine nowinik minə, kafak nəgkiarinen ror infamien ikin e. Taksəhuak tuk əmasir mə nəgkiarinen kape Yesu Yermaru tukrivən aihuaa əmə ikin minə fam, pəh narmamə tukhasiai In misəri-pən, rəmhen əmə kin əmiə yamə mine nakamhasiai In mamhakwasig kin. ² Kini səhuak tuk əmasir mə Kughen tukrivəh-sita əmasir tuk nəmə has minə, meinai pəh nien mə narmamə mifam kashatətə ye Yesu Yermaru. ³ Mərig Yesu Yermaru, nipig mifam ramor kafan nəgkiarinen, kini In tukror əmiə naksəsanin, kini marha huvə tuk əmiə mə Setan tukripəh noriahyen əmiə. ⁴ Kini taktəkun ai Yesu Yermaru rimnhajoun əmasir mə kimiə nimisor naha nhagin yame yimirhini ta, kini takasor əmə mamhavən. ⁵ Pəh Yermaru kapətawə tukrikir rikimiə ye swatuk kape norkeikeiyen kape Kughen mine norien kape Kristo tuk nərer-tim-timien ye nipig nahasien tukruə iran.

Takhapəh nisarpahyen

⁶ Piak minə mine nowinik minə. Ye nhag Yesu Kristo Yermaru kapətawə, yakarhini skai tuk əmiə mə taksərer isok tuk piutawə yamə mine kasarpah, kini mhapəh nhakwasigien kin nhajounien yame nimnhavəh tuk əmasir. ⁷ Kimiə atuk nakwənharkun ta mə takasəkeikei misəri-pən norien yame yimirhor. Nipig yimnirharə kitawə-m kimiə, yimirhipəh nirharpahyen, ⁸ kini marhivəh nimri nəviginien tuk narmamə, mirhipəh nivəh-apnapig-ien. Mərig yimirhor pik wok, yenpig mine yeraan. Yimirhor wok marhivəh mane kape nəviginien mə jakrhipəh nirhorien narkutien kimi əmiə. ⁹ Ratuatuk əmə tuk əmasir mə jakrhayoh əmiə mə taksarha huvə tuk əmasir, mərig yimirhipəh nirhorien məknaikin meinai kimasir yimirhorkeikei mə jakrhajoun əmiə ye norien yame ratuatumə mə taksəri-pən. ¹⁰ Kini nipig yimnirharə kitawə-m kimiə, yakarhərhə-pən loa e mirhimə, “Tukmə nakəpəh wok, takəpəh nəviginien.”

¹¹ Yakarhini məkneikin meinai yimirhərig mə narmamə tiksın e kimiə miriə kəsarpah, mhapəh nisorien wok kirik. Iriə yəgkiar pik minə, mhapəh nisor-wok-ien. ¹² Ye nhag Yesu Kristo Yermaru kapətawə, yakarhini-pre marhuh riki narmamə yamə mine kasor məknakin mə takasəkeikei masarə mar əmə misor wok tuk nivəhyen nəviginien nəriə. ¹³ Kini kimiə piak minə mine nowinik minə, takhapəh nisəpouyen tuk norien nar yame ratuatumə.

¹⁴ Takasəkeikei mharkun huvə nhag narmamə yame mine khapəh nisəri-pəniyen kapəmasir nəgkiarinen ye nəkwəkwə e. Takhapəh nhauəyen kirikianə kimiə miriə, pəh misor əriə pəh kisauris tuk kapəriə narpahyen. ¹⁵ Mərig takhapəh nisəmien əriə mə iriə tikmir minə kapəmiə. Nikam. Iriə piaumiə minə, kini rhuvə mə takhasig əriə.

Nəgkiarinen infamien

¹⁶ Kini pəh Yermaru kape nəmərinuyen In pisin əmə tukrivəhsi-pre nəmərinuyen nipig mifam ye norien minə fam. Pəh Yesu Yermaru tukramarə tuk əmiə mifam.

¹⁷ Yo Pol, yakvəh pen mamrai nəgkiarinen e kin kwermik, mamni-pre rhuvə tuk əmiə. Kini ye nəkwəkwə minə fam yakamrai məkneikin mə takharkun mə in e in nəgkiarinen kafak. In e in norien kape niraiyen kafak.

¹⁸ Pəh kapətawə Yermaru Yesu Kristo tukrautə-pre kın kafan nihuvəyen kimi əmiə mifam.

1 Timoti

Nəkwəkwə yame Pol rimirai məkupən kimi Timoti

Nəgkiarien kupən ye nəkwəkwə e Fas Timoti

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai ramvən kimi Timoti. Timoti in tamaruə kirik yame rimnarha apa taon a Listra. Nisini in kwənərəus kirik kape Isrel, kini rimni in yemə Gris kirik. Timoti, in fren kirik kape Pol, kini nipig mifam kiravən apa ikin minə mirəni-ərhav nəvsaoyen huvə kape Yesu Kristo. Pol rorkeikei pik Timoti, ror məkneikin in rokrən kin mə tini atuaturuk.

?Narəyen rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Pol rimnərig mə nəmhajoun eikuə tiksın ye niməhuak apa Efesas, məkneikin rher-pən kin Timoti mə tukrivən mhajoun atuaturuk mə narmamə minə a kaseikuə. Timoti rimauə rəmhen kin pasta kape niməhuak apa Efesas, nar apnapig mə in tamaruə əmə. Nhajoun-eikuəyen minə a kashajoun mə narmamə tuksəpəh nəviginien tiksın, mə tukasən əmə nəviginien yame ratuaturuk mə tuksən, kini mhapəh nisorien mared.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pol rimirai nəkwəkwə e mini-ərhav nətərigien tiksın kafan kimi Timoti mivəhsi-haktə kafan nərigien, kini mimə tukrasitu ye niməhuak apa Efesas. Pol raməgkiar ye norien huvə minə kape nəhuakien, mine narha-huvəyen nəməhuak minə. Kini mini-ərhav norien huvə yamə mine nəməhuə minə kape niməhuak mine nəməhuak minə tuksəri-pən. Kini nəgkiarien infamien yame Pol rimini kimi Timoti ramni mimə Timoti tukraməkeikei muə yemə huvə kirik kape norien wok kape Yesu Kristo. Kini kafan norien tukraməkeikei matuaturuk huvə.

Pol rimə nəkwəkwə e ramvən kimi Timoti

¹Timoti, yo Pol. Kughen yame rimivəh miragh ətawə, mine Yesu Kristo yame kitawə kasərəhu-pən nərigien kapətawə iran, iriu kimiravəhsi-pə nehuəyen kimi yo mə yo aposol kirik kape Yesu Kristo.

²Yakamrai nəkwəkwə e kimik, Timoti.

Timoti, ik pikwarien əgkəp kafak meinai nhatətəyen kapərau rəm nəmhen. Pəh Kughen, Rimtawə, mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə, iriu tukravəhsi-pre nihuvəyen, mine norkeikeiyen mine nəmərinuyen kimik.

Pol rimə Timoti tukramətapig kin narmamə yamə mine kamhaukrekin nəgkiarien kape Kughen

³Timoti, kwasig ikin yimitərhav Efesas, mivən apa Masedonia, mamarkut tuk ik mə takarə rəpomh kəskəh eikin e. Kini yakamuh rikim mə takamarə pi pom pəh takamni-əhu narmamə mə tukhapəh nishajoun-min-ien nəgkiarien eikuə minə. ⁴Nipig m-fam, iriə kisarkut pik tuk nhaniyen kwanage minə, mine nivusien ris kin nəgkiarien kupən kape kaha minə. Mərig takətapig kin əriə, meinai nəgkiarien minə a kamhavi-pə əmə timət; mhapəh nisasituyen ye narmamə mə tuksor wok kape Kughen, in e mə narmamə tukshatətə iran. ⁵Yakmə takətapig kin nəmhajoun eikuə minə mə narmamə tukharkun huvə nəkirien norien minə, misarkut tuk norien yame rhuvə, mishatətə ye Kughen. Kwənkwai norien minə e, in e norkeikeiyen. ⁶Mərig iriə tiksın kimisəpəh norien atuaturuk e, kini mhavən əmə tuk nəgkiarien ətəwə. ⁷Mhamə tukhauə nəmhajoun minə kape loa kape Kughen, mərig kiseinein niprai loa e yame kamhani-ərhav. Kiseinein pawk niprai loa, mhavəhsi-haktə atuk əriə, mishajoun.

⁸?Mərig, loa kape Kughen rhuvə uə? Kitawə kharkun mə tukmə khajoun Loa rəri-pən nərigien kape Kughen, rhuvə əmə. ⁹Kini kharkun mə Kughen ripəh nəərəhu-pən-ien Loa tuk narmamə atuaturuk minə; mərig tuk narmamə yamə mine kasakapir loa, mine tuk yamə mine kasəsik nəkwai namehuə, mine tuk yamə mine khapəh nishatətəyen ye

Kughen masor nahasien, mine tuk yamə mine khapəh nisorien nəkwai Kughen, mine tuk yamə mine khapəh nisəhuakien, mine tuk yamə mine kashopni nisinriə mine rimriə minə, mine tuk yamə mine kashopni narmamə apnapig minə, ¹⁰ mine tuk narman mine nipiraovin yamə mine kwəsarkurək ta, mərig kamhavən apnapig tuk əriə minə; mine tuk narman kamhakir əriə minə, mine tuk nipiraovin kamhakir əriə minə, mine tuk yamə mine kasəkrəh kin yermamə mharəhsi-pən ramor slef kape yarmə, mine tuk yamə mine kaseikuə, mine tuk yamə mine kaseikuə ye nipig kasəgkiar ye kot, mine tuk yamə mine kasor norien pisin pisin yame ramakapir nəgkiarien atuaturuk. ¹¹ Nəgkiarien atuaturuk minə e, kamhasi-pən ye Nəgkiarien Huvə kape Kughen, yame In Rhuvə mikwai pən. Kini in mərəhu-pən Nəgkiarien Huvə a ye kwermik mə jakni-ərhav.

Pol rikin ragien tuk nihuvəyen kape Kughen

¹² Yo yakamni vi vi Yesu Kristo, Yermaru kapətawə, yame rimivəhsi-pə nəsaninien kimi yo. Yakamni vi vi In meinai In rimnəm mə yo yakamraptərakin huvə wok kafan, ror pən rərəhu-pən yo aikin. ¹³ In apa kupən, yo yermamə kape nuhyen, yimnor ahas pən tuk nəməhuak minə. Yimnamni has pawk In, mərig nərigien kape Kughen rəpomh tuk yo, meinai nipig yimnamor narimnar minə a, yimipəh hanə niniyen nəfrakisien ye Yesu, meinein mə narimnar a yimnor kisahah. ¹⁴ Mərig nihuvəyen kape Yesu Yermaru rehuə rehuə pik tuk yo. Kini ramətəmrin rikik kin nhatətəyen mine norkeikeiyen yame ramsi-pən ye Yesu Kristo.

¹⁵ Tukasəkeikei mishatətə nipig m-fam ye nəgkiarien əfrakis e yame ramni mə, “Yesu Kristo rimauə ye tokrei tanə tuk nivəh-miragh-ien narmamə has minə.” Kini yo yemə has əgkəp rapita narmamə minə tiksın. ¹⁶ Yo yemə has rapita narmamə minə tiksın, ror pən Kughen rirpen yo mivəhsi-pə norkeikeiyen kimi yo, ramhajoun mə Kughen, kafan nərigien rəpomh əfrakis. Pəh narmamə tiksın kisəm kini khakwasig kin ye swatuk kirikianə əmə, mə tukshatətə ye Yesu kini mhavəh nimraghien rerin. ¹⁷ !Səgnəgin Kughen! !Mhasiai In! Kughen In Yermaru. In ramarə kape rerin. Narmaruyen kafan, infamien rirkək. Kitawə khapəh nisəmien In, mərig In pisin əmə In Kughen. Kughen kirik min rirkək. Pəh khavəhsi-haktə In ye newk mine newk kape rerin. Amen.

¹⁸ Timoti, narik. Yakvəhsi-pre nəgkiarien e kimik rəmhen kin nəgkiarien yame profet minə kape niməhuak kimnhani-ta iram. Takaməri-pən nəgkiarien e, mə nakirkun naiyuyen əmə tuk nhatətəyen ye Kughen. ¹⁹ Raptərakin nhatətəyen kafam, kini mor norien yame nakirkun mə in ratuaturuk ye nimri Kughen. Mərig narmamə tiksın kwəsəpəh narimnar mine, kini masoriah fam kapəriə nhatətəyen, rəmhen kin yermamə kirik yamə ramrəh rao, mirəhpikin nimas rəmətəih-əmətəih mahas. ²⁰ Iriə mir kiraru e Haemeneus mine Aleksanda. Mərig yo yakwərəhu-pən ta əriu ye kwermi Setan mə tukhajoun əriu mə tukripəh nirani-hahyen Kughen.

2

Norien kape nəhuakien

¹ Ror məkneikin mə nar kupən yame yakamarkut kimi əmiə mimə takasəkeikei misəhuak kimi Kughen tuk narmamə, kini misaiyoh In pəh rasitu irəriə, mivəhsi-pən narimnar yamə mine kasəkwakwə kin. Masəkeikei mhani vi vi In tuk əriə m-fam: ² Tuk king minə mine nəməhuə minə, mə kitawə m-fam tuksarə ye nəmərinuyen kini misarə mar, pəh kitawə tuksor nəkwai Kughen kini kapətawə nəriwəkien tukratuaturuk. ³ Norien kape nəhuakien minə a, in rhuvə pik, matuaturuk ye nimri Kughen e yame rimivəh-miragh ətawə. ⁴ Kughen a In rorkeikei mə tukrivəh miragh narmamə m-fam, morkeikei mə narmamə tukhani nəfrakisien ye Nəgkiarien əfrakis kafan:

⁵ Meinai Kughen kirikianə əmə.

Mine yermamə kirikianə əmə ramərer, In swatuk tuk nivəhyen narmamə mhavən kasor kirikianə iriə Kughen; yermamə e Yesu Kristo.

⁶ Yesu e In e, ye nīpīg atuatur, rīmnoriah kafan nīmraghien marpin nīmraghien kin kape narmamə m-fam.

Kini in e ramhajoun mə Kughen rorkeikei mə tukrivəh miragh narmamə m-fam.

⁷ Ror pən Kughen rimirpen yo mə yo aposol kirik, mə jakamni-ərhav Nəgkiarien Huvə kape Kughen mamhajoun nhatətəyen əfrakis kin nəmə tanə pisin pisin minə. !Yakamni əfra, mīpəh neikuəyen!

⁸ Yakorkeikei mə narman minə fam ikin minə, tuksəhuak kimi Kughen. Kini nīpīg kamhavəhsi-haktə kwermirə, yakorkeikei mə kapəriə norien tukratuatur əmə. Niehmaa tukrirkək mine nətgohyen.

⁹ Kini yakorkeikei min mə nīpiraovin tuksarkaoh kin neipən yame ratuatur əmə, mhapəh nhaviyen nīmri narman, mhapəh nhavəhsi-pənien neipən yame ror nausitien. Kini mhapəh nisor-ausitien nikwəneriə. Mhapəh nhavəhsi-pənien narimnar minə tuk niviyen nərigien kape narman. Yakamni narimnar minə rəmhen kin neipən yamə mine nīmri rhaktə, uə nar kirik kamor kin nar kirik nīmri rhaktə, rəmhen kin gol uə perel.

¹⁰ Mərig mə tuksarkaoh kin norien huvə minə. Norien a ratuatur tuk nīpiraovin yamə mine kamhani mə iriə nīpianəhuak minə.

¹¹ Kini nīpīg khajoun, nīpiraovin tukhapim, misətərig kin, rikiriə m-fam reiwaiyu. ¹² Yakamni-əhu nīpiraovin tuk nhajounien, mə tukhapəh nisehuəyen ye narman. Tukhapim əmə. ¹³ Meinai in apa kupən, Kughen rīmnor Adam məkupən, kwasig ikin, ror Iv. ¹⁴ Kini pəh nien mə Adam e Setan rīmukrao iran apa kupən; mərig Iv a in a Setan rīmukrao iran, ruə mor təvhagə has. ¹⁵ Mərig pəh nīpiraovin tuksor atuatur wok kapəriə: In e neiməkien kin kwajikovə, mine nīrapətərəkīn-tīm-tīm-ien nhatətəyen, mine norkeikeiyen, mine norien nar yame ratuatur. Iriə yamə mine kasor məknakin, Kughen tukrivəh miragh əriə.

3

Norien atuatur kape namehuə minə kape nīməhuak

¹ Nəgkiarien kirik ramni mə, “Tukmə yermamə kirik rīmə tukrivəh elda, rīmnorkeikei nar huvə en.” Kini nəgkiarien e raməfrakis. ² Mərig elda, to kīpəh nəm-pənien nar has kirik iran. In, kafan piraovin kīrikiənə əmə. In yermamə kirik yame ramarha huvə tuk nīmraghien kafan nīpīg m-fam. Mamor narimnar ye nīrkunien. Kamsiai in. Ramarha huvə tuk narmamə yamə mine kamhauə iman ikin. Mamhajoun huvə. ³ In, pəh nien mə yermamə kape nāpisiən kin nīnimien mine nəmħokien, mərig in yermamə kape nərəhuyen əmə nəmərīnuyen. Mīpəh norkeikei-pīk-ien mane. ⁴ In ramarha huvə tuk kafan minə, mīrkun norien mə kafan kwajikovə minə tuksor nəkwān mħasiai in. ⁵ Mərig, tukmə reinein narha-huvəyen tuk kafan minə, mərig in tukrirkun narha-huvəyen tuk nīməhuak kape Kughen uə? Nīkam. ⁶ Kini yermamə yame rīmauə pə-pə əmə Kristin, to rīpəh nīvəhyen elda; tamə, ramausit pīk, Kughen tukror narpīnien kīmin rəmhen kin yame rīmnor ta ye Setan. ⁷ Kini elda, in yermamə kirik yame narmamə yamə mine kasarə iruə ye nəhuakien, kamhani huvə in. Tukmə rīpəh norien məkna, mīrəhpīkīn kwənməkuru kape Setan, kini nhagīn tukrahas.

⁸ Ye norien kīrikiənə əmə, nīmraghien kape dikon minə tukraməkeikei matuatur, pəh narmamə tukħasiai əriə. Nəgkiarien kapəriə tukrīpəh norien kīraru. Kini tukhapəh nīsapisiən kin nīnimien. Mhapəh nīseptīgien kin nautə, mhapəh nīsarpəkaoyen tuk nīvəhyen mane. ⁹ Iriə narmamə yamə mine kharkun mə norien has kirik rīrkək irəriə; kini mħaraptərəkīn tīm-tīm nəgkiarien əfrakis minə kape Kughen yamə mine kītawə kamhani nəfrakisiən irəriə. ¹⁰ Tukaməkeikei kəkīr huvə nīmraghien kape dikon minə kəkupən, kini tukmə kīpəh nəm-pən-ien nar has kirik irəriə, kini en, kīvəh-si haktə əriə.

¹¹ Ye norien kirikianə əmə, nımraghien kape piraovın kape dikon minə* tukraməkeikei matuatuk. Tukhapəh nhaniyen nikar jir. Iriə nıpiraovın yamə mine kasarha huvə tuk nımraghien kapəriə nıpig m-fam. Masor narımnar ye nirkunien. Iriə nıpiraovın yamə mine narmamə kamhani nəfrakisien irəriə nıpig m-fam.

¹² Dikon, kafan piraovın kirikianə əmə. In tukraməkeikei mamarha huvə tuk kafan kwajikovə minə mine kafan minə.

¹³ Narmamə yamə mine kasor huvə wok e, nhagriə tukrihuvə tukun; kini mishatətə ye Yesu Kristo misətəgah.

¹⁴ Timoti, yakamrai nəgkiarieren minə e kim ik, mimə pəh nien mə tuktu, yakurə məm ik. ¹⁵ Mərig tukmə yakpəh nurə-aihuuaa-yen, kini nəkwəkwə e in tukrini narımnar m-fam yame kitawə, narmamə kape Kughen minə, tuksəri-pən. Kughen ramarə kape rerin, mivəhsi-pə nəgkiarieren əfrakis kimi ətawə e kafan narmamə minə. Niməhuak rəmhen kin səpag ye nimə yame ramraptərəkın nəgkiarieren kafan. ¹⁶ Nəfrakisien, nuknei nhatətəyen kapətawə, in nar ehuə kirik. Taktəkun ai, Kughen rımnor əpu nhatətəyen kapətawə kimi ətawə, mimə:

Kughen rımauə yermamə; kimnəm In,

Nanmın Rhakə rımnhajoun huvə mə In ratuatuk.

Agelo minə kimisəm In.

Narmamə ye tanımtanə kimnhani-ərhav In kimi narmamə ikin pisin pisin minə.

Narmamə ye tanımtanə kishatətə iran.

Nikhakien rarkurao iran, Kughen rimiwəh In mhaktə ye neai.

4

Nəmhajoun eikuə minə

¹ Nanmın Rhakə ramni-ərhav huvə mə ye Nıpig Kwasig, narmamə tiksın tuksəpəh nəfrakisien kape Kughen, mamhakwasig əmə kin nanmın has yamə mine kaseikuə irə jir, mine nəgkiarieren kape yarmhə minə. ² Nəgkiarieren minə e khasi-pən ye nəmarpəkao yamə mine kaseikuə iriə jir. Nərigien kapəriə riko iko əgkəp; kini kaseinein nəkirien mə nəgkiarieren əfrakis hiə, kini nəgkiarieren eikuə hiə. ³ Kamhani-əhu narmamə mə tukhapəh nisarkurəkien, kini mhani-əhu əriə mə tukhapəh nisənien nəviginien minə tiksın. Mərig Kughen rımnor nəviginien minə m-fam mə tukamən. Kini kitawə e kasəhuak kharkun nəfrakisien, kharkun nisənien. Kasəhuak, kini mhani-vi vi Kughen tukun, kini misən. ⁴ Meinai narımnar yame Kughen rımnor, rhuvə əmə. Tukmə khani-vi vi Kughen tukun, to khapəh nhani-əhu-yen. ⁵ Meinai Nəgkiarieren kape Kughen ramni mə iriə khahuvə, kini kitawə kasəhuak tukun. Kini taktəkun ai, nəviginien minə e khahuvə.

Norien kape yor atuatuk kape Yesu

⁶ Narımnar yamə mine yakamhajoun ik kin, takamhajoun narmamə kin, ai, ik takuə ik yor atuatuk kape Yesu Kristo. Kini ramhajoun mə ik yermamə kirik yame nakən nəgkiarieren əfrakis minə kape nhatətəyen mine nəgkiarieren atuatuk mamragh iran, kini nımraghien kafam rəri-pən fam nəgkiarieren minə a. ⁷ Takpəh nətərigien kin kwanage eikuə minə. Nərigien kape Kughen rirkək irəriə. Mipəh nətərigien kin nəvsaoyen apnapig yamə mine nıpran rirkək. Mərig, takwhai atuk kafam nımraghien mə takamor nəkwai Kughen. ⁸ Meinai niwhaiyen ik tuk nəukirien, rhuvə əmə tuk nıpram. Mərig norien nəkwai Kughen, rhuvə mə tukrasitu ye narımnar fam ye nımraghien kape tokrei tanə, mine kape nımraghien rerin.

⁹ Tukasəkeikei mishatətə nıpig m-fam ye nəgkiarieren əfrakis e yame ramni mə, ¹⁰ “Kwəsərəhu-pən nərigien kapətawə ye Kughen Miragh, yame ravəh miragh narmamə m-fam.” Mərig In ravəh miragh əfrakis narmamə yamə mine kishatətə iran. Ror məknekın mə kitawə kasarkut pik tuk niwhai-atuk-ien kapətawə nımraghien.

* 3:11: Tukmə ror Pol raməgkiar ye “dikones,” piraovın yame ramehuə ye niməhuak.

3:11: Taet 2:3 3:16: Mak 16:19; Kol 1:23; 1 Jon 2:18 4:3: Jen 9:3; Rom 14:6; 1 Kor 10:30-31 4:7: 1 Tim 1:4
4:10: 1 Tim 2:3-4

¹¹ Narimnar yame yakamrai kimik, takaməkeikei mhajoun narmamə kin, mimə tukasəkeikei misəri-pən. ¹² Ik tamaruə əmə kirik, məriḡ rahas mə narmamə tuksəm əhu ik tukun. Məriḡ takəḡkiar huvə kimi narmamə, mamor əmə norien atu-atuk, mamorkeikei narmamə, mamhatətə ye Kughen, pəh nəməhuak minə tuksəm nımraghien kafam mə rhuvə, khakwasig kin ik. ¹³ Rikim tukriskai mə takaməkeikei maməvhəikin Nəkwəkwə kape Kughen ye nımri nəməhuak minə, maməvhag kimi əriə, mamni-ərhav Nəḡkiarien kape Kughen, mamvən meriaji jakurə məm ik. ¹⁴ Timoti, nıpiḡ elda minə kimnharəhu-pən kwermiriə ye kapəm kapə, kini mhani-ərhav nəḡkiarien kirik kape Kughen ye nikarin kafam, Kughen rimivəhsi-pre nirkunien kimik mə takor wok kafan. Takpəh nəpəhyen mə tukraməmır apnapıḡ.

¹⁵ Takor wok a yerkim m-fam, mə narmamə tukharkun nisəmien mə kafam nımraghien mine kafam wok ramaiyu huvə. ¹⁶ Takamarha huvə tuk nımraghien kafam, mine nəḡkiarien yame ik nakamhajoun narmamə kin. Mamarkut skai mə takor narimnar minə e, meinai tukmə nakor, kini takvəh miragh əmiə narmamə yamə mine kasətəriḡ kin ik.

5

Nisiaiyen nəməhuak minə

¹ Takpəh nəḡkiar-skaiyen kimi nəhuaru minə; məriḡ takəḡkiar huvə əmə kimi əriə rəmhen kin yame nakaməḡkiar kimi rımim atuaturuk. Maməḡkiar kimi nitamaruə minə rəmhen kin yame nakaməḡkiar kimi piam minə atuaturuk. ² Maməḡkiar kimi nıpiahuaru minə rəmhen kin yame nakaməḡkiar kimi nisnim atuaturuk. Kafam nəḡkiarien mine norien minə kimi nıpiraovin minə tiksın tukraməkeikei matuaturuk əḡkəp, rəmhen kin yame nakamor-pən kimi nowinim.

Nasituyen ye nıpiraovin yamə mine kamhə tan kin əriə

³ Nıpiraovin yamə mine kamhə tan kin əriə, tukmə kapəriə nasituyen rirkək, tukamarha huvə tuk əriə. ⁴ Məriḡ piraovin yame kamhə tan kin, tukmə kafan aikin tını uə mikipni, iriə tukasəkeikei mharkun mə wok e kape nəməhuak minə, in e tuksəkupən misarha huvə tuk kapəriə minə. Kughen, rikin ragien mə tuksor tai nasituyen minə kimi nisiriə minə mine rımriə minə mine rıpriə minə. ⁵ Məriḡ nıpiraovin yamə mine kamhə tan kin əriə, tukmə kapəriə minə kharkək, iriə kasətıḡtə əmə ye Kughen. Yeran mine yenpiḡ, masəhuak kimi Kughen mə In tukrasitu irəriə. ⁶ Məriḡ piraovin yame kamhə tan kin, tukmə ramragh əmə tuk nəriḡ-huvəyen ye nıpran, Kughen rıvəhsi-pən ta narpinien kimin. ⁷ Takni-ərhav nəḡkiarien minə e kimi narmamə, mə tukpəh nəm-pən-ien nar has kirik irəriə. ⁸ Nəməhuak minə tukasəkeikei misarha huvə tuk kapəriə minə, kini misəkupən misarha huvə tuk kapəriə atuaturuk minə. Məriḡ tukmə kisəpəh, ramhajoun mə kwənhaukrekin-pən nımetairiə kimi nhatətəyen kapətawə. Iriə misahas rapita nəmə khapəh nisəhuakien.

⁹ Tukmə nakrai-pən nhag piraovin yame kamhə tan kin ye nəkwəkwə kape nasituyen, mə nıməhuak tukrasitu iran, kafan newk tukraməkeikei mapita 60. Kini kafan yeran kirikianə əmə apa kupən. ¹⁰ In pıahwaru kirik yame kamsiai in tuk kafan norien huvə, mine nasituyen yamə mine in ramor, rəmhen kin yame in ramarha huvə tuk kafan kwajikovə minə; kini nıpiḡ yepsıpis minə khauə iman ikin, in ramor huvə əriə; kini mivəhsi-əhu atuk in masitu ye nəməhuak minə*; kini masitu ye yavən has minə; kini kafan nəriḡien riskai mə tukror wok yamə mine khahuvə.

¹¹ Məriḡ takpəh nırai-pən-ien nhag nıpiraovin kamhə tan kin yamə mine khapəh nisəpihuaru-yen ye nəkwəkwə a. Tamə, kapəriə nəriḡien ramskai tuk narman rapita nəriḡien kapəriə tuk Yesu Kristo. Kini mhamə tuksarkurək min. ¹² Masəkapir promes

4:12: Taet 2:15 4:14: 2 Tim 1:6 * 5:10: Nəḡkiarien Gris ramni mə, “Kini raməkwi-ta nəmkimik ye nihu nəməhuak minə.” Ye norien e ramhajoun mə in piraovin kirik yame rawəhsi-əhu atuk in; kini rikin ragien tuk nasituyen ye narmamə.

en yame kimnhani-ta, kini Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi əriə.[†] ¹³ Kini takpəh nīrai-pən-ien nhagriə meinai, nīpig kirik, kisarpah, mhavən, misarkurao yerkwano minə, mamhani əmə nəgkiarien has. Mamhani nikar jir, mamhani narimnar yame kapəriə nar kirik rirkək iran.

¹⁴ Mərig yakmə rhuvə mə nīpiraovin kamhə tan kin yamə mine khapəh nisəpihuaruyen tuksarkurək min. Mhapik kwajikovə minə. Misarha huvə tuk kapəriə minə. Kasor məknekīn, mhapəh nhavəhsi-pənien kwənmhan kimi tikmir minə tuk nhani-hasien ətawə. ¹⁵ Mərig nīpiraovin tiksīn yamə mine kinamhə tan kin əriə kwəsəpəh-ta Yesu Kristo mhakwasig əmə kin Setan.

¹⁶ Nīpianəhuak minə tukasəkeikei misarha huvə kaha kapəriə yamə mine kamhə tan kin əriə, mhapəh nisərəhu-pənien əriə mə niməhuak tukrarha tuk əriə. Mərig tukmə piraovin yame kamhə tan kin, tukmə kafan nasituyen rirkək, niməhuak tukrarha huvə tukun.

Nīsiayen elda minə

¹⁷ Nərokien mine nīsiayen yame kiwəhsi-pən kimi elda yamə mine kasarha huvə tuk wok kape niməhuak, tukreihuə. Kini tukreihuə pik tuk yamə mine kashajoun mamhani-ərhav Nəgkiarien kape Kughen. ¹⁸ Nərok kapəriə tukreihuə rəri-pən Nəkwəkwə kape Kughen yame ramni mə, “Nīpig hos kirik ramor wok kirik kafam, kini tukmə rorkeikei mə tukrəvigīn, takpəh nīni-əhuyen.”[‡] (Dut 25:4) Kini ramni min mə, “Nīpig yermamə kirik ramor wok, tukaməkeikei kərok in iran.”[§]

¹⁹ Tukmə yermamə kirikianə əmə ramni mə elda kirik rimnor nar kirik rapəh nəmhenien, takpəh nətərigien kin. Mərig tukmə yermamə kiraru uə kisəsər kirhīni, takətərig kin.* ²⁰ Kini tukmə elda kirik ramor nar has kirik mamripin, kini takəgkiar skai kimin ye nīmri nəməhuak minə, mə narmamə tuksəm, khagin kin norien nar has minə. ²¹ Timoti, ye nīmri Kughen, mine Yesu, mine agelo yamə mine Kughen rimirpen-ta əriə, yakamor kwirig kimik mə takaməkeikei məri-pən nəgkiarien minə e. Takpəh norien ror pisin pən kimi yermamə kirik, marə, mor pisin-pən min kimi yermamə kirik. Mərig takamor rəmhen-əmhen əmə kimi narmamə m-fam.

²² Takpəh nhai-miren-ien tuk nərəhu-pənien kwermim ye kapən kapə narmamə tuk nīvəhsi-haktəyən əriə kamhavəh elda.

Mərig takaməmir isok tuk narmamə yamə mine kasor təvhagə hah, tamə, nakmir min. Mərig or əmə nīmraghien kafam ratuatuk ye nīpig m-fam.

²³ Mərig in ai nīpig tiksīn tīpim raməmhə, rapəh nəmhenien mə takamnim əmə nu. Mərig rhuvə mə takamnim kəskəh waen pəh raməsik-əhu nəmhəyən.

²⁴ Narmamə tiksīn, kitawə kharkun mə iriə kasor təvhagə hah, kini mharkun mə Kughen tukror narpinien kimi əriə. Mərig tiksīn, kapəriə təvhagə hah ramerkwaig ai taktəkun, mərig tuk nīpig kirik, tukpisəm kharkun. ²⁵ Rəmhen kin norien huvə minə. Tiksīn, kitawə kasəm mharkun. Mərig tiksīn aikin yame kaserkwaig ai taktəkun, mərig tuk nīpig kirik, tukpisəm əriə.

6

Nəgkiarien ramvən kimi slef minə

¹ Nəməhuak yamə mine iriə slef minə tukasəkeikei mhasiai namehuə kapəriə, tamə narmamə khani hah nhajounien kapətawə mine nhag Kughen. ² Nəfra. Slef minə, mine masta kapəriə yamə mine kasəhuak, kwənhauə piauriə minə. Mərig slef minə tukasəkeikei mhasiai masta kapəriə minə. Mərig tukasəkeikei misor wok yerkiəriə m-fam,

[†] 5:12: nīpig kirai-pən nhag piraovin kamhə tan kin ye nəkwəkwə e, in ramor promes kirik kimi Kughen mə tukripəh min narkurəkien. 5:13: 2 Tes 3:11 5:14: 1 Kor 7:9 † 5:18: Dut 25:4 ramni mə tukmə nar miragh kirik kamni kimə ox ramor wok kirik kafam, takpəh nīniəhuyen in mə tukripəh nəviginien. § 5:18: Nəgkiarien e raməmir ye Luk 10:7. * 5:19: Emru Dutronome 19:15, Matiu 18:16 mine 2 Kor 13:1. 5:19: 2 Kor 13:1 5:20: Efes 5:11 6:1: Efes 6:5

meinai nāmə minə a iriə kasor wok atuə kin kapəriə, iriə nāməhuak minə; kasorkeikei əriə minə.

Nəgkiarien eikuə minə, mine narimnar huvə minə

Takamhajoun narimnar minə e mor kwirig kin kimi narmamə. ³ Mərig narmamə tiksın kishajoun nəgkiarien pisin kirik, mamhani neikuəyen ye nəgkiarien atuətuk kape Yesu Kristo Yermaru kapətawə mine norien yame Kughen rorkeikei. ⁴ Narmamə yamə mine kasəgkiar məkna kasausit, misətəwao pik. Maseno-eno tuk nhavəniən misəgkiar pik tuk nəgkiarien yamə mine kasəvi niemhaa, mine nəgkiarien yamə mine narmamə kasotgoh kimi əriə minə tukun. Kasor narmamə kasor jalus, miseikus kwhen kapəriə, mamhani hah nhagriə minə, misərig has əriə minə. ⁵ Kini nipig m-fam, iriə kasor timət. In e norien kape narmamə yamə mine kapəriə nərigien rahas, iriə kwəserwei ye nəgkiarien əfrakis. Iriə kamhani mə norien nəkwai Kughen in swatuk kirik tuk niwəhyen mane mine nautə.

⁶ Nəfra. Norien nəkwai Kughen in rhuvə pik. Tuksagien əmə, nar apnapig kapətawə nautə rikəskəh uə rehuə, ⁷ meinai nipig kitawə kimisarha-pə ye tokrei tanə e, kini kimnhapəh nhawəhyen nar kirik mhauə. Kini nipig tukhamhə iran, tukhapəh nhavəh-min-ien nar kirik mharerig. ⁸ Mərig tukmə nəviginien netawə mine neipən kapətawə rəmhen, kitawə kisagien. ⁹ Narmamə yamə mine kasorkeikei pik mə kapəriə nautə tukreihuə, rimar əmə tuk əriə mə tukhamir. Rəmhen kin kwənməkuru yame rhotəəkın əriə ye nəkwai nimir kape nahasien. Ye nətəwaoyen kapəriə, kisorkeikei narimnar yame rahas tuk əriə. Kisorkeikei nar has ehua minə, nahasien rakətənim kin əriə tuksəmmim. ¹⁰ Meinai norkeikei-pik-ien mane, in nuknei nar has minə. Kini narmamə tiksın, kisorkeikei pik nautə, mamhavən isok tuk nhatətəyen kapətawə, kini masor narimnar minə tiksın yame ramoriah rikiriə, kini misərig rahas kin.

Arer timtim

¹¹ Mərig, Timoti, ik yermamə kape Kughen, takap tuk nar has minə a. Mamarkut tuk natuatukien, mine norien nəkwai Kughen. Nhatətəyen kafam tukriskai. Takamorkeikei narmamə, mamərer tim tim nipig m-fam. Muə ik yermamə kape nəmərinuyen kirik. ¹² Narmamə kamharpəhu əriə minə tuk nar has minə. Mərig ik, takamaiyu əmə tuk nhatətəyen ye Kughen, mivəh nimraghien rerin iran. Kughen rimnokrən kin ik mə takvəh nimraghien rerin nipig nimini-ərhav nhatətəyen kafam ye nimri narmamə. ¹³ Ye nimri Kughen, yame ravəhsi-pə nimraghien kimi narimnar m-fam, mine ye nimri Yesu Kristo yame rimini-ərhav nəgkiarien əfrakis ye nimri Ponjes Paelat, yakamni skai kimik məkneikin mə: ¹⁴ Takamor nəkwai nəgkiarien minə e, mipəh nipəhyen kirik, mivən meriaji nipig Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukruə iran. Pəh kipəh nəm-pəniən nar has kirik iram.

¹⁵ Yesu tukrirerig-pə min ye nipig yame Kughen rimirpen.

Kughen pisin əmə In ramarmaru ye narmamə m-fam. Kamni vi vi In. In pisin əmə in king kape king minə fam. In Yermaru kape yermaru minə fam.

¹⁶ In ramarə kape rerin. Mamarə ikin rhakak ikin; keinein nivən-pakə-yen tukun.

Kipəh nəmien In. Keinein nəmien In.

Pəh khawəh-sihaktə nhagin. Pəh In tukrarmaru ye nipig m-fam. Amen.

Nəgkiarien ramvən kimi nāməhuak yamə mine kapəriə nautə rehuə

¹⁷ Timoti, əgkiar skai kimi nāməhuak yamə mine kapəriə nautə rehuə ye tokrei ptanə, mimə tukhapəh nisausit-pik-ien tukun. Mhapəh nisərahə-pən-ien nərigien kapəriə ye nautə, meinai nipig kirik nautə ramrirkək. Mərig pəh kisərahə-pən əmə nərigien kapəriə ye Kughen, meinai In ravəhsi-pə narimnar kimi ətawə, mə rikitawə tukragien. ¹⁸ Nautə kapəriə rehuə, mərig takəgkiar skai kimi əriə mə nasituyen kapəriə, mine norien huvə minə kapəriə tukreihuə min. Kini mə tuksəwhai; mhapəh nisəptigien kin. ¹⁹ Ye

norien a, rəmhen kın yame iriə kasəwhai kəji narımınar huvə minə rehuə. Rəmhen kın kasor apnəpenə huvə tuk nımraghien yame tukripiuə. Kipihevəh nımraghien yame in nımraghien əfrakis.

Nəgkiarien infamien

²⁰ Timoti, takamarha huvə tuk narımınar yame Kughen rımınərəhu-pre ye kwermim. Ap kını marer isok tuk nəgkiarien yamə mine nıpran rirkək, mine yamə mine khapəh nhasiayen Kughen, mine yamə mine kamhani neikuəyen ye Nəgkiarien kape Kughen. Nəgkiarien minə a khamə kamhawəh-sipə nirkunien. Mərig, nıkam. Kaseikuə. ²¹ Mərig narmamə tiksın kamhakwasig kın nəgkiarien eikuə minə a, kını mamhavən isok tuk nhatətəyen kapətawə.

Pəh nihuvəyen kape Kughen tukramarə tuk əmiə.

2 Timoti

Nəkwəkwə yame ror kiraru kin, yame Pol rimirai kimi Timoti

Nəgkiarien kupən ye nəkwəkwə e 2 Timoti

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai ramvən kimi Timoti. Kini in morkeikei mə nəməhuak minə apa Efesas tuksəvhəkin min.

?Narəyen rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Japta infamien kape Ol Wok ramni mə nipig gavman kape Rom rimiraptərəkin Pol apa Rom, kipəh nivəhsi-pənien in ye kalabus; kivəhsi-pən əmə in ye kafan nimə, kini mobael minə kimisarha tukun apaikin, masarə iriə min, mə in tukripəh napien. Kini ai, gavman rimnher-yerhav kin, in rəriwək əmə kape newk kiraru. Mərig nipig rimirai nəkwəkwə e 2 Timoti, gavman kape Rom rimivəhsi-pən min in ye kalabus. Kalabus a ikin rahas pik ikin. Mərig Ol Wok rəpəh nəvsaoyen kin narimnar minə a. Nipig nəkwəkwə a rimnor ta infamien, narimnar a ripior. Kalabus a in rəutən ikin, kini riskai tuk narmamə tuk nivənen mivaag pən kin. Luk əmə iriu min. Mərig Pol rorkeikei mə Timoti tukruə məm in meinai in kafan fren atuaturuk. Kini morkeikei mə Timoti tukripik nəkwəkwə minə kafan muə.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pol rirkun mə pəh nien mə tuktu gavman tukrhopni in. Ror məkneikin in rimirai nəkwəkwə e tuk nərəhu-pənien niməhuak ye kwermi nəmehuaə pisin minə tiksın rəmhen kin Timoti. Nipig əutən minə kamhauə tuk niməhuak, kini Pol rorkeikei mə Timoti tukramraptərəkin Nəvsaoyen Huvə, kini mərer timentim ye nhatətəyen kafan, kini mipəh niginien kin nini-ərhavyen Nəvsaoyen Huvə, mərer matuk tuk nərigien nəməhəyen ye nipran tukmə nahasien ruə.

Pol rimə nəkwəkwə e, ramvən kimi Timoti

¹ Timoti. Yo Pol. Kughen rimirpen-ta yo mə yo aposol kirik kape Yesu Kristo. Kini mher-pə kin yo mə jakni-ərhav promes kafan kape nimraghien rerin ye Yesu Kristo. ² Yakamrai nəkwəkwə e kimik, Timoti. Timoti, ik narik yame yakorkeikei pik. Pəh Kughen, Rimtawə, mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə, iriu tukravəhsi-pre nihuvəyen, mine norkeikeiyen mine nəmərinuyen kimik.

Pol ravəhsi-haktə nətərigien kape Timoti

³ Nipig m-fam, yenpig mine yeraan, yakaməhuak tuk ik, kini mamni vi vi Kughen tuk ik. Kini yo, yakor wok kafan rəmhen kin yame ripik minə kimisor, kini yakirkun mə norien has kirik rirkək irak. ⁴ Ririk raməsik nehe nimrim, kini yakorkeikei pik mə jakəm min ik, pəh ririk tukragien. ⁵ Ririk raməsik nhatətəyen əfrakis kafam, rəmhen kin yame kafam kaha e Loes mine nisnim e Yunis kimirivəh. Kini yakirkun mə taktəkun ai, ik min nakavəh nhatətəyen a. ⁶ Kughen rimivəhsi-pre nirkunien kimik tuk norien wok kafan nipig yimnərəhu-pre kwermik iram. Kini, yakamuh rikim mə takher nap yerkim tuk norien wok a. ⁷ Meinai Kughen rimipəh norien rikitawə rigin, mərig rimnor rikitawə mə tukramətəgah, mamorkeikei, mamor norien yamə mine in rirkun mə kisuaturuk.

⁸ Kini mərig ik, takpəh naurisien tuk nini-ərhavyen Yesu Yermaru, kini mipəh naurisien kin yo yame kivəhsi-pən yo ye kalabus tuk nhagin. Yakamərig nəməhəyen tuk Nəgkiarien Huvə kape Kughen. Kini Kughen tukrivəhsi-pre nəsaninien kimik, takaməkeikei mor rəmhen kin yame yo yakamor.

⁹ Kughen rimivəh miragh ətawə mokrən kin ətawə tuk nimraghien yame ratuaturuk, kini nar a, pəh nien mə nar kirik yame kitawə kasor.

Mərig In ramor ye kafan atuk nətərigien, mine nihuvəyen kafan.

Nipig rimipəh nor-hanəyen tokrei tanə,

mərig In rimirpen-ta Yesu Kristo mə tukrivəhsi-pə nihuvəyen a.

¹⁰ Mərig taktəkun ai, In rimmor əpu nihuvəyən a kimi ətawə ye nuəyən kape Yesu Kristo, yame rimirəh miragh ətawə.

In rimmor təkun nimhəyən ye nəsaninien kafan, mivəhsi-pə Nəgkiarien Huvə kape Kughen, yame ramhajoun ətawə kin nimraghien rerin.

¹¹ Kini Kughen rimirpen yo mə yo yəgkiar kirik, mine aposol, mine yhajoun, mə jakni-ərhav Nəgkiarien Huvə a. ¹² Ror pən, yakamərig pik nəmhəyən ye niprak tukun. Mərig yakpəh naurisien, meinai yakwirikun-ta mə Pa e yakamhatətə iran. Mirkun huvə mə In rirkun narha-huvəyən tuk naha nhagin yame In rimmərəhu-pə ye kwermik mamvən meriaji Nipig Kwasig.*

¹³ Timoti, takətərig kin nhajounien atuatur kafak, mikwasig kin swatuk kirikianə əmə, mamraptərəkin nhatətəyən mine norkeikeiyen yame ramsi-pən tuk Yesu Kristo.

¹⁴ Nanmin kape Kughen yame ramarə yerkitawə tukramasitu iram, mə takarha-huvə tuk nar huvə yame Kughen rimmərəhu-pre ye kwermim.

Pol ramni vi vi Onesiforas

¹⁵ Timoti, ik nakirkun mə yo minə tiksın apa kwənmhan a Tarki, iriə kwərə mir e Fugelas mine Hemogenes, iriə m-fam kwəsapitan kin yo.

¹⁶ Mərig pəh Yesu Yermaru tukrivəh-sipən norkeikeiyen kimi Onesiforas mine kafan minə. Meinai nipig ripsaah, rinamasitu irak mivəhsi-haktə nətərigien kafak. Kini mipəh naurisien mə kimivəhsi-pən yo ye kalabus. ¹⁷ Nəfra, nipig in rimaue Rom, mamarhakin yo, marhakin muə meriaji-pə məm yo. ¹⁸ Kini nakirkun min mə in rimnasitu pik ye narimnar ripsaah apa Efesas. !Pəh Yesu Yermaru tukrivəh-sipən norkeikeiyen kimin ye Nipig Kwasig!

2

Norien kape mobael huvə kape Yesu Kristo

¹ Timoti, narik, pəh Kughen tukror rikim rəsanin ye nihuvəyən yame ramsi-pən ye Yesu Kristo. ² Naknərig-ta nhajounien kafak yamə yakavəhsi-ərhav ye nimri narmamə khapsaah. Vəh nhajounien en, mərəhu-pən ye kwermi narmamə tiksın yamə mine narmamə kashatətə irəriə, mə iriə tukharkun nishajounien narmamə minə min tiksın kin. ³ Nipig nahasien ramuə tuk ətawə, takaməkeikei mərər tim tim rəmhen kin mobael huvə kirik kape Yesu Kristo. ⁴ Rəmhen kin mobael kirik to rapəh norien narimnar yame narmamə apnapig kasor, mərig in ramor əmə nəkwai kapten kafan. ⁵ Rəmhen kin yermamə yame ramaiyu mə tukrapita mivəh nərok iran, tukraməkeikei məri-pən fam loa minə kape naiyuyen, tamə ripəh nivəhyen nərok iran. ⁶ Ratuatur əmə məkneikin, mə yermamə yame ramor pik wok ye nəsimien, in tukrəkupən mivəh kwənkwan. ⁷ Rhuvə mə rikim tukraməsik nəgkiarien kafak, meinai Yesu Yermaru tukrasitu iram tuk nirkunien niprai nəgkiarien minə e.

⁸ Rikim tukraməsik kwənərəus kirik kape King Deved, Yesu Kristo, In a Kughen rimirəh miragh In ye nimhəyən kafan. Kini in e Nəgkiarien Huvə yame yakamni-ərhav. ⁹ Mərig kamor yo yakamərig nəmhəyən tuk Nəgkiarien Huvə a, kamarkis-ətərikin yo kin jen rəmhen kin yemə has kirik. Mərig keinein narkis-ətərikin-ien Nəgkiarien kape Kughen.

¹⁰ Ror məkneikin mə yakamərər tim tim ye nəmhəyən minə fam tuk narmamə yamə minə Kughen rimirpen əriə, mə Yesu Kristo tukrivəh miragh əriə, tuksarə iriə Kughen ye nikhakien kafan kape rerin.

¹¹ Nəgkiarien e raməfrakis mə, Tukmə kitawə khauə kirikianə ye Yesu Kristo ye nimhəyən kafan, kini In tukrivəh miragh min ətawə.

1:10: Hib 2:14 1:11: 1 Tim 2:7 * 1:12: Swatuk pisin kirik tuk nukrekin-ien v. 12: "Mirkun huvə mə In rirkun narha-huvəyən naha nhagin yame yo yakamərəhu-pən ye kwermim mivən meriaji Nipig Kwasig." 1:14: 1 Tim 6:20 2:3: 2 Tim 1:8 2:5: 2 Tim 4:8 2:6: 1 Kor 9:7
2:8: Rom 1:3; 1 Kor 15:4 2:9: Efes 3:1,13; Fil 1:12-14 2:11: 2 Kor 4:11

¹² Tukmā kasərer tīmtim,
kīni kitawə tuksarmaru kitawə min.
Tukmā kitawə khaukrekin-pən nīmetaitawə kīmin,
Kīni In tukrukrekīn-pən nīmeitaan kīmi ətawə.

¹³ Tukmā kitawə kasəkapir pawk nəgkiarīen kafan,
mərig In tukraməkeikei mor, meinai In to rapəh nakapirīen kafan nəgkiarīen.

Norien atuatak kape nhajounien Nəgkiarīen kape Kughen

¹⁴ Takuh riki narmamə kīn nəgkiarīen minə e. Kīni mamor kwirig kīmi əriə ye nīmri Kughen mə iriə tukhapəh nisotgohyen tuk nəgkiarīen apnapig. Kīsotgoh, rīpəh nasituyen ye yermamə kirik; mərig ramoriah əmə narmamə yamə mine kasətərig kīn.

¹⁵ Arkut skai mə norien kafam tukrhuvə, rəmhen kīn yermamə yame ravhirəkin nar, yamə to rapəh naurisīen tuk kafan norien. Tukmā nīpig Kughen rəm kafam wok, In rīrkun neighanien kīn, meinai nakamhajoun atuatak nəgkiarīen kape nəfrakisīen.

¹⁶ Apəh kīni marer isok tuk nəgkiarīen yamə mine nīprairiə rīrkək, mine yamə mine khapəh nhasiaiye Kughen, meinai narmamə yamə mine kasəgkiar məkna, kamhavən isok pīk tuk Kughen. ¹⁷ Kīni nhajounien kapəriə rəmhen kīn nīmap pien kirik yame raməmhir, mamehuə pīk. Kwərə mir kīraru irəriə: Haemeneus mine Faelitas. ¹⁸ Iriu kīmiravən isok tuk nəfrakisīen, marəni mīrəmə, “Kughen rīmnor ta narmamə kamhamragh min ye nīmhyen, kīni to rīpəh nor-min-ien irətawə tuk nīpig kirik.” Kwərə mir ai kworiah nhatətəyen kape narmamə tīksin. ¹⁹ Mərig nar apnapig əmə, səpaag ye nīmə yame Kughen rīmnərip ramərer tīm tīm. Kīni rīmirai-pən nəgkiarīen kirik iran mīmə, “Kughen Yermaru rīrkun narmamə kafan minə,” (*Nam 16:5*) mine, “Narmamə yamə mine kamhani mhamə iriə narmamə kape Yermaru, tukasəkeikei misapəh norien has minə.”

²⁰ Ətərig-ru. Ye nīmə kape yermamə yame kafan nautə rīpsaah, plet mine besin pīsin pīsin minə khapsaah. Kamor tīksin kīn gol, tīksin kīn silva, tīksin kīn nai, tīksin kīn kapier. Kampīk tīksin, kamətu-pən nar huvə əmə iran. Kampīk tīksin, kamətu-pən nīrəsīg iran. ²¹ Rəmhen kīn narmamə. Tukmā kihvi-ta nīrəsīg yerkirīə, khauə misəmhen kīn plet uə besin yame kamətu-pən nar huvə iran. Kīsatuatuk, mharkun nisorien wok ehua kape Kughen. Masarer matuk tuk norien nar huvə minə.

²² Aiyu mivən isok tuk norien has yamə mine kamhaurə yerki nītamarua. Kīni maməri-pən huvə swatuk kape norien yame ratuatak, mine nhatətəyen, mine norkeikeiyen, mine nəmərinuyen. Əri-pən swatuk a kīmiə narmamə yamə mine nakasaiyoh Yesu Yermaru kīn nasituyen, yerki miə yame rhuvə. ²³ Ap mivən isok tuk nəgkiarīen ətəwao yamə mine nīprairiə rīrkək. Nəgkiarīen minə e kamhavi-pə əmə tīmət tuk notgohyen.

²⁴ Mərig yorwok kirik kape Yesu Yermaru tukrīpəh notgohyen, mərig tukraməkeikei mor huvə pən kīmi narmamə m-fam, kīni tukraməkeikei muə rəmhen kīn yermamə kape nhajounien, kafan nətərigien tukrapomh. ²⁵ Kīni tukmā narmamə tīksin kamhani hah kafan nhajounien, in tukraməkeikei meiwaiyu, maməvhag kīmi əriə. Tukmā ror Kughen tukreighaan kīn əriə mə iriə tuksarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə hah, mə iriə tukharkun nəfrakisīen. ²⁶ Pəh iriə tukhauə min ye nətərigien huvə, kīni misəta ye kwənməkuru kape Setan, yame ramraptərəkīn əriə, kasor nəkwān.

3

Kwasig ikin Yesu tukruə məkir narmamə, nahasiēn tukruə

¹ Kīni takaməkeikei mīrkun min narīmnar e: Nīpig Kwasig tukruə ipakə, nīpig əutən minə tukhauə. ² Meinai, narmamə tukasərig əmə əriə, misorkeikei pīk mane. Misausit, mhavəhsi-haktə atuk əriə. Mamhani hah narmamə, misəsīk nəkwai nīsinriə minə mine rīmriə minə, mhapəh nhani-vivi-yen narmamə tuk nasituyen, mhapəh nhasiaiye Kughen. ³ Norkeikeiyen kapəriə tukrīrkək. Tukhapəh nisəru-kīnien təvhagə hah yamə

2:12: Mat 10:33 2:13: Rom 3:3-4; Taet 1:2 2:14: 1 Tim 6:4; Taet 3:9 2:15: 1 Tim 4:6 2:16: 1 Tim 4:7
2:17: 1 Tim 1:20 2:19: Nam 16:5; Aes 52:11; Jon 10:14; 1 Kor 8:3 2:22: 1 Tim 6:11 2:23: 1 Tim 4:7
3:1: 1 Tim 4:1

kamor irəriä. Tuksoriah nhag narmamä. Mhapəh nisarha-huvəyən tuk nımraghien kapəriä. Rikiria tukragien tuk noriahyen yermamä. Tuksəməkin nar huvə minä. ⁴ Iriä kəut kəsua minä. Tuksor narimnar ye nətəwaoyen. Mhavəhsihaktə atuk əriä. Misorkeikei narimnar tuk nərig-huvə-yen ye nıprairia, mərig tukhapəh nisorkeikeiyen Kughen. ⁵ Tukhasigəvin əmə nəhuakien, mhapəh niseighanien mə Kughen tukrivən yerkiria.

Yuvən isok tuk narmamä kasor məkna ⁶ meinai kamhavən yerkwanu minä, masor nar iko tuk nhavi-ta-yen nərigien kape nıpiraovin yamə mine kapəriä nərigien rapəh niskaiyen. Təvhagə hah kape nıpiraovin minä a rəmhen kin kajipə pam. Rikiria rivən tuk norien hah, kini ravi-əhu əriä. ⁷ Iriä kasətərig kin nhajounien pisin pisin, mərig tukhapəh nhaniyen nəfrakisien ye Nəgkiarien Əfrakis kape Kughen tuk nıpig kirik.

⁸ Apa kupən, kwərə mir a Janes mine Jambres* kimawəsik nəgkiarien kape Moses, kini ye norien kirikianə əmə min, narmamä minä tiksın kisəsik nəgkiarien əfrakis kape Kughen. Narmamä minä a, nərigien kapəriä rinahas. Nhatətəyən kapəriä rapəh nəmhenien. ⁹ Mərig nhajounien eikuə kapəriä to rapəh nərerien ror tu, meinai tukpiəm əpu nətəwaoyen kapəriä, rəmhen kin kwərə mir a Janes mine Jambres.

Mə Timoti tukrəri-pən norien kape Pol

¹⁰ Mərig ik, Timoti, nakaməri-pən kafak nhajounien, mine norien kape nımraghien kafak, mine naha nhagin yame yakmə jakor, mine kafak nhatətəyən, mine nətərigien apomh kafak, mine kafak norkeikeiyen, mine nərer-tim-timien kafak. ¹¹ Ik nakwırkun-ta nıpig əutən yamə mine kimnhauə ye nımraghien kafak, mine norien has yamə mine kimnor irak. Nakirkun norien əutən yamə mine kimnor irak apa Antiok mine Ikoniam mine Listra. Mərig Yesu Yermaru rimirəhsi-ta yo ye narimnar m-fam a. ¹² Mərig, nəfrakisien: Tukup narmamə m-fam yamə mine khamə tuksor kirikianə iria Yesu Kristo, masor nəkwai Kughen. ¹³ Kini mərig nəmə has minä, mine narmamə kape neikuəyən, iria tuksor norien has, mhavən, masor yame rahas əgkəp. Tukameikuə irəriä, kamhavən maseikuə ye narmamə.

¹⁴ Mərig ik, Timoti, ik nakwırkun huvə ta əmawə yamə mine yakshajoun ik. Ror pən takaməkeikei məri-pən əmə narimnar yamə mine yakshajoun ik kin, yamə mine nakamni nəfrakisien irəriä. ¹⁵ Ye nəkəskəhyen kafam muə meriaji-pə taktəkun, nakwırkun-ta Nəkwəkwə kape Kughen e yame rirkun nivəhsi-preyen nirkunien kimik mə takhatətə ye Yesu Kristo mə Kughen tukrivəh miragh ik. ¹⁶ Nəgkiarien m-fam ye Nəkwəkwə kape Kughen kamhasi-pən ye nəkwai Kughen əmə, kini misasitu irətawə. Mishajoun ətawə, mamhani-ərhav norien has minä kapətawə, masərəhu atuatur ətawə, kini mishajoun ətawə kin norien yamə mine kisatuatur. ¹⁷ Kisasitu irətawə məkneikin: Kitawə narmamə kape Kughen minä, tukhavəh nasituyen minə fam a, kini mhauə narmamə yamə mine kharkun nisorien wok huvə minə m-fam.

4

¹ Timoti, jakvəhsi-pre nəgkiarien keikei kirik kimik ye nımri Kughen mine Yesu Kristo yame tukruə məkir narmamə m-fam, iria yamə mine kamhamragh, mine yamə mine kwənhamhə-ta. Yesu e natukruə mamarmaru; ror pən, yakavəhsi-pre nəgkiarien keikei e mimə: ² Ni-ərhav nəgkiarien kape Kughen, kini arer matuk tuk nini-ərhavyen, nar apnapig mə rimar əmə uə rəutən. Ərəhu atuatur norien kape narmamə, kini ni-ərhav norien has minä, kini nivəhsi-haktə nətərigien kape narmamə. Takamor wok minə e, kafam nətərigien tukrapomh, kini kafam nhajounien tukratuatur mihuvə. ³ Takaməkeikei mor məkneikin meinai, nıpig yame ramuə, narmamə tuksəpəh nəgkiarien atuatur, misəri-pən əmə nərigien kapəriä, mamhavəh namhajoun pisin pisin yamə mine kamhani-ərhav əmə nəgkiarien yame narmamə rikiria ragien tukun.

3:5: Mat 7:15,21; Taet 1:16 * 3:8: Eks 7:11, 22, 9:11. 3:11: Wok 13:50; 14:5; 14:19 3:11: Sam 34:19 3:12: Mat 16:24; Jon 15:20; Wok 14:22 3:16: Rom 15:4 4:3: 1 Tim 4:1

⁴ Tukhaukreikin-pən nīmätirgiriə tuk nægkiarien əfrakis, mhavən misətərig kin kwanage eikuə minə.

⁵ Mərig ik, arha huvə tuk kafam nərigien nīpig m-fam, nar apnəpig mə narimnar pisin pisin minə kamhauə ye nīmraghien kafam. Nīpig nahasien tukramuə tuk ik, takamərer tim tim. Kini yuvən, markurao, mamni-ərhav Nægkiarien Huvə. Kini takaməkeikei mamor fam wok yame Kughen ravəhsi-pre kimik mə takor.

⁶ Mərig yo, pəh nien mə tuktu, yakmhə. Nīmraghien kafak ruauə rəmhen kin nar miragh kirik yame kivaan əru tuk nini-vi-vi-yen Kughen. ⁷ Yo, yimnamaiyu əmə tuk nhatətəyen ye Kughen, mamaiyu huvə meriaji naiyuyen infamien; yakwəptərəkīn nhatətəyen kafak. ⁸ Yermamə yame ramaiyu mapita, kəvhəvhao-pən kimin rəmhen kin nərok kafan. Kini Yesu Yermaru, In raməkir huvə narmamə, məkir nīmraghien kafak, mə ratuatuk. Mor apnəpeinə tuk nərok kafak. Kini pəh nien mə yo pisin əmə, mərig tukrivəhsi-pən kimi narmamə m-fam yamə mine kisorkeikei mamhawhin mə In tukruə min.

Pol raməvsao kin kafan minə tiksin

⁹ Timoti, arkut skai mhai miren muə məm yo, ¹⁰ meinai kwən a Demas rorkeikei pik nīmraghien kape tokrei tanə e, marar, mapta kin yo, mivən apa Tesalonaeka. Kini kwən a Kresens ruavən ta apa Galesia*, kini Taetas ruavən ta apa Dalmesia. ¹¹ Kini taktəkun ai, Luk pisin əmə ramarə kimru min. Rhuvə mə takrauə kimiru Mak, meinai in tukrasitu irak tuk wok kafak. ¹² Mərig yimnher-pən ta kin kwən a Tikikas apa Efesas. ¹³ Tukmə nīpig nakamuə, takaməkeikei mirəh neipən a yame yimnəruəhu raməmīr apa imei Kapas, apa Traos. Rhuvə mə takpik min kafak nəkwəkwə minə muə. Mipəh nərū-kinien nəkwəkwə yamə mine kimnor kin tiki nəni, mipik, muə.

¹⁴ Mərig kwən a Aleksanda, in yermamə kape norien wok ye aean, in rimnor rahas-pə kimi yo. Yesu Yermaru tukrivəh-sipən tai norien kafan. ¹⁵ Mərig ik min takamərig ik tuk kwən a, meinai in rimnaməsik pik nægkiarien kapətawə.

¹⁶ Kini nīpig kimisəkupən misərip yo ye kot, yimni-ərhav nərigien kafak, kini yermamə rirkək tuk neighanien kin kafak nægkiarien. Mərig kafak narmamə minə kimisap, misəpəh yo. (Pəh Kughen tukripəh norien tai norien kapəriə). ¹⁷ Mərig nīpig a, Yesu Yermaru, In raməmīr kimru min, mivəhsi-pə nirkunien kimi yo mə jakni-ərhav huvə Nægkiarien Kafan, mə nəmə tanə pisin pisin minə tuksərig. Yemehuə kape kot ipakə əmə rimə tukrivəhsi-pə narpinien kimi yo mə jakaməkeikei mīmha, mərig Yesu Yermaru rimivəh miragh yo.† ¹⁸ Kini In tukrivəhsi-ta yo tuk nahasien fam yamə mine kimə tukor irak. Mamrəptərəkīn huvə yo, mivəh yo mivən ye rao ye neai. Pəh khavəh-sihaktə In ye newk mine newk kape rerin. Amen.

Nægkiarien infamien

¹⁹ Yakamni rhuvə tuk Akwila mine piraovin kafan Prisila, mine Onesiforas mine kafan minə. ²⁰ Kwən a rimnaməmīr apa Korin. Nīpig yimətərhav apa Maelitas, mipəh Trofimas raməmīr, meinai in ramhə.

²¹ Timoti, arkut skai mhai miren muə eikin e kwasig ikin nīpig kape nokieiyen.

Yubulas mine Pudens mine Linus mine Klodia, mine nəməhuak minə fam kamhani rhuvə pre tuk ik.

²² Pəh Yesu Yermaru tukramarə kimiru min. Pəh nihuvəyen kape Kughen tukramarə tuk əmiə.

4:6: Fil 2:17 4:7: 1 Tim 6:12 * 4:10: Tukmə ror Kresens rimavən apa Spen. 4:11: Wok 15:37-39; 2 Kor 8:23; Kol 4:14 4:13: Wok 20:6 4:14: Aes 59:18; Rom 2:6 † 4:17: Pol rimə, “Yesu rimivəhsi-ta yo ye nəkwai laeon.” 4:19: Wok 18:2; 2 Tim 1:16-17 4:20: Wok 19:22; 20:4; Rom 16:23

Taetas

Nəkwəkwə yame Pol rimirai kimi Taetas

Nəgkiarieren kupən ye nəkwəkwə e Taetas

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi pa? Pol rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi Taetas. Taetas in yemə Gris kirik yame rhatətə ye Kristo. Pol rimiivi-pə in ramni nəfrakisien ye Yesu. Kini Taetas rimmor wok ripsaah iriu Pol rəmhen kin Timoti. Kamni nhagin rehuə ye Niutesteman.

?Narəyen rimmhavor pən iran mine nipig rimirai? Pol mine Taetas kimiravən ye kwaji tanə e Krit, kini iriu kimirərikakun niməhuak kirik aikin. Kimirərikakun niməhuak, Pol rier min, mipəh Taetas raməmīr mə tukror infamien ye wok a. Krit in kwaji tanə kirik yame rukwar kin norien has minə, rəmhen kin in e narmamə kaseikuə pik nipig mifam, masəvigin pik, misarpah pik. Tiksin khauə ye niməhuak mamhani nəgkiarieren eikuə ripsaah, mishajoun əmə tuk mane.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pol rorkeikei mə tukrasitu ye Taetas tuk kafan wok apa niməhuak apa Krit. Taetas tukraməkeikei mivəhsi-haktə narmamə mə tukhauə elda minə ye niməhuak. Kini Pol raməvhag kimi Taetas mə tukrhavor pən iran mine kimi narmamə yamə mine khapəh nisəri-pənien nərigien kafan. Kini mivəhsi-pən nəgkiarieren tiksın kape nhatətəyen mine nəriwək-atuatuk-ien. Kini mimə Taetas tukrətapig huvə kin nəmhajoun eikuə minə. Nəgkiarieren infamien ramni mə Pol tukrher-pə yermamə kirik yame tukrivəh tamhek Taetas, pəh Taetes tukruə tuk Pol mamasitu iran.

Pol rimə nəkwəkwə e ramvən kimi Taetas

¹ Taetas, yo Pol. Yakamrai nəkwəkwə e kimik. Yo, yorwok kirik kape Kughen, kini yo aposol kirik kape Yesu Kristo. In rimirpen yo mə jakasitu ye narmamə yamə mine Kughen ruirpen-ta əriə mə kafan minə, mivəhsi-haktə nhatətəyen kapəriə, masitu irəriə mə tukharkun nəgkiarieren əfrakis, mhauə misor nəkwai Kughen. ² Kitawə kharkun nəfrakisien a, kini mishatətə iran. Kini misərəhu-pən nərigien kapətawə mə tukhavəh nimraghien rerin, meinai in apa kupən kupən, nipig Kughen rimipəh norhanəyen nar kirik, mərig In ruirpen-ta nimraghien rerin a. Kini Kughen, In to rapəh neikuəyen. ³ Kini ye nipig atuatuk kafan, nəgkiarieren kafan ruauə ye nikhakien, meinai Kughen yame rimivəh miragh ətawə rimmərəhu-pə wok e ye kwermik, mivəhsi-pə nəgkiarieren kirik mə jakni-ərhav Nəgkiarieren Huvə kafan kimi narmamə.

⁴ Taetas, ik pikwarien əgkəp kafak meinai nhatətəyen kapərau rəm nəmhen. Pəh Kughen, Rimtawə, mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə, iriu tukravəhsi-pre nihuvəyen mine nəmərinuyen kimik.

Norien yame Taetas rimmor apa Krit

⁵ Nipig yimatərhav ye tanə a Krit, mamapəh ik nakaməmīr, mə takaməkeikei mor infamien ye wok yame ramswin hanə, mivəhsi-haktə elda minə kape niməhuak yerkwanu minə fam ye tanə Krit, rəmhen kin yame yimīni-pre ta tuk ik. ⁶ Mərig elda, to kipəh nəm-pənien nar hah kirik iran. In, kafan piraovin kirikianə əmə. Kafan kwajikovə minə tukasəkeikei mishatətə ye Kughen, mhapəh nisor-apnəpigien nar, mhapəh nisəsikien nəkwai rimriə mine nisiriə, tamə kini hah əriə tukun. ⁷ Elda* to kipəh nəm-pənien nar hah kirik iran meinai Kughen rimmərəhu-pən wok ehua ye kwermīn. Pəh nien mə in yermamə yame kapən kapə riskai pik. To niemha rīpəh nhai-aihuayen. Pəh nien mə in yermamə kape napisien kin ninimien mine nəmhookien mine neikuəyen tuk nivəhyen mane. ⁸ Mərig kafan nimraghien tukraməkeikei mor məkneikin: In ramarha huvə tuk narmamə yamə mine kamhauə iman ikin, morkeikei mə tukramor norien yame rhuvə, mamor narimnar ye nirkunien. Norien kafan ratuatuk. Ramarha huvə tuk kafan

1:2: Kol 1:27

1:4: Rom 1:7; 2 Kor 8:23; Gal 2:3

* 1:7: Uə pasta.

nimraghien. ⁹ Tukramækeikei mamraptærækin tim tim Nægkiarien Huvæ kape Kughen, yame kimnhajoun in kin, pæh in tukrævhag kimi narmamæ kin nægkiarien atuaturuk, kini mapita narmamæ yamæ mine kamhani hah nhajounien kafan.

¹⁰ Væh-si haktæ elda tiksın meinai ikin aikin a, narmamæ khapsaah kimishaktæ mashorukun Nægkiarien Huvæ kape Kughen. Masægkiar pik, nipran rirkæk, miseikuæ, masævi kimi narmamæ. Iriæ khapsaah kwænæræus kape næmæ Isrel.† ¹¹ Tukamækeikei kætapiğ kin nægkiarien kapæriæ, meinai nhajounien kapæriæ ramoriah narmamæ tiksın kamhamir iriæ kapæriæ narmamæ minæ. Nhajounien kapæriæ rapæh næmhenien. Kashajoun mækna miseikuæ tuk niwæhyen mane. ¹² Ræmhen kin kwæn Krit kirik kupæn, in profet kirik kapæriæ, rimini mæ, “Næmæ Krit, iriæ narmamæ kape neikuæyen nipig m-fam. Kisæmhen kin kuri aparu minæ. Kini iriæ kasarpah, nipig m-fam misorkeikei æmæ mæ tuksævigin.” ¹³ Mærig nægkiarien kape profet e, in ror næfrakisien kin. Kini ror mækneikin, mæ takni-æhu næmæhuak minæ mæ tukhapæh nisætærigien kin nhajounien kapæriæ, pæh nhatætøyen kape næmæhuak minæ tukriskai. ¹⁴ Etapiğ kin æriæ mæ tukhapæh nhavæhyen kwanage eikuæ minæ kape næmæ Isrel kupæn, mhapæh min nhakwasigien kin narmamæ yamæ mine kwæsæta ta ye nægkiarien æfrakis. ¹⁵ Meinai, narmamæ yamæ mine kisatuaturuk ye nimri Kughen, nar rirkæk yame tukror æriæ kasæmkimik. Mærig narmamæ yamæ mine kasæmkimik ye nimri Kughen, meinai iriæ khapæh nishatætøyen ye Yesu, kini norien kirik rirkæk yame tukror æriæ kisatuaturuk. Ror mækneikin mæ nærigien kapæriæ ramvæn æmæ tuk nahasien, kaseinein nækirien norien minæ. ¹⁶ Iriæ kamhani mæ kharkun Kughen, mærig norien kapæriæ ramhajoun mæ kaseikuæ, kwænhaukreikin-pæn nimetairiæ kimi Kughen. Iriæ næpnaihyen kapæriæ rahas. Kasæsik nækwai Kughen, kini mhapæh nisæmhenien mæ to kisor nar huvæ kirik.

2

Nævhagien ramvæn kimi næmæhuak minæ

¹ Mærig ik, Taetas, takamækeikei mhajoun narmamæ ye nhajounien yame ramæri-pæn huvæ nægkiarien atuaturuk. ² Evhag kimi næwharu minæ mæ tuksarha huvæ tuk nimraghien kapæriæ nipig m-fam, masor narimnar ye nirkunien. Nimraghien kapæriæ tukramækeikei matuaturuk, pæh narmamæ tukhasiai æriæ. Takævhag kimi æriæ mæ tukasækeikei mishatætæ ye Kughen, misorkeikei narmamæ, misærer tim tim ye nipig mifam.

³ Kini ye norien kirikianæ æmæ min, takamækeikei nævhag kimi nipiæwharu minæ mæ ye naræyen kapæriæ tukhasiai Kughen. Mæ tukhapæh nisoriahyen nhag narmamæ, mhapæh nisapisien kin ninimien. Mærig tukasækeikei mishajoun narmamæ kin nimraghien atuaturuk. ⁴ Tuksaræ huvæ mæknenkin, mharkun nhajounien nipiraovin min tiksın kin swaturuk yame iriæ tuksorkeikei kapæriæ narman mine kwajikovæ kapæriæ minæ. ⁵ Nipiahuaru tukshajoun min nipiraovin tiksın mæ tuksarha huvæ tuk nimraghien kapæriæ, kini kapæriæ nimakuæ kirikianæ æmæ. Mæ tuksarha huvæ tuk rukwanu kapæriæ, misor rhuuæ pæn tuk narmamæ, mhasiai narman kapæriæ, tamæ kini hah nægkiarien kape Kughen.

⁶ Kini ye norien kirikianæ æmæ min, takamækeikei nævhag kimi nitamaruæ mæ tuksarha huvæ tuk nimraghien kapæriæ. ⁷ Pæh tuksæm nimraghien kafam mæ rhuuæ, khakwasig kin ik. Nipig nakamhajoun, nimraghien kafam tukramækeikei matuaturuk, mor nægkiarien kafam ripam. ⁸ Ik takamækeikei mini æmæ nægkiarien æfrakis yame narmamæ tukhapæh nisæmien nimeitam tuk nægkiarien kafam, mhani hah ik. Pæh tukror kafam tikmir minæ kisauris, meinai khapæh nisæmien norien has kirik iram, kini mhapæh nhaniyen nar has kirik irætawæ.

⁹ Evhag kimi slef minæ mæ tuksor nækwai kapæriæ namehuæ minæ, ye narimnar m-fam, mhasiai æriæ, mhapæh nhaniyen tai nægkiarien kape namehuæ minæ kapæriæ, ¹⁰ mhapæh

1:9: 1 Tim 3:2-7; 2 Tim 2:24-26 † 1:10: Uæ, iriæ khapsaah kape kwæn e kamni kimæ “Sakomsaes” yame ramni mæ tukamækeikei kæsıg pæn Kristin minæ. 1:10: 1 Tim 4:7 1:13: 2 Tim 4:2 1:14: 1 Tim 4:7 1:16: 1 Jon 1:6; 2:4 2:3: 1 Tim 3:11 2:5: Efes 5:22 2:7: 1 Tim 4:12 2:8: 1 Pita 2:15 2:9: 1 Tim 6:1

nisəkrəhyen kimi əriə. Mərig nipiğ mifam, tukasəkeikei masor nar yame ratuatuk ye nimir namasur kapəriə, mə tukhani nəfrakisien ye kapəriə wok. Ye norien yame tuksor narimnar fam, tukshajoun mə nəgkiarien kape Kughen yame rimivəh miragh ətawə, in ratuatuk mihuvə.

¹¹ Hajoun narimnar mifam a, meinai Kughen rimmnautə-pə kin kafan nihuvəyen kimi narmamə mifam, məhitə ye swatuk yame tukrivəh miragh əriə iran. ¹² Nihuvəyen a kape Kughen ramhajoun mə nipiğ kitawə kasarə ye tokrei tanə, tukasəkeikei misəpəh nəri-pənien norien has minə mine narimnar has minə kape tokrei tanə yamə mine kashaktə yerkitawə. Masəkeikei misarha huvə tuk nimraghien kapətawə, misor nəkwai Kughen. Nimraghien kapətawə tukraməkeikei matuatuk. ¹³ Nimraghien kapətawə tukraməkeikei mor məknekin, kitawə tukaseito kin nipiğ yame Yesu Kristo tukruə iran. Yesu e, In Kughen kapətawə yame rimivəh miragh ətawə. ¹⁴ Moriah kafan nimraghien marpin nimraghien kin kapətawə, mirəhsita ətawə tuk nahasien mifam. Məspir ətawə mə kitawə tukhauə kafan narmamə yamə mine kasorkeikei əmə nar yame rhuvə.

¹⁵ Narimnar yame yakamrai kimik, takaməkeikei mhajoun narmamə kin. Ik nakvəh nehuəyen tuk nəvhagien mine norien kwirig kimi narmamə. Rahas mə narmamə tuksəm əhu ik.

3

Norien kapə nəməhuak minə

¹ Taetas, takəvhag kimi nəməhuak minə mə tukhasiai namehuə minə, mine gavman kapəriə. Masəkeikei masor nəkwairiə, kini masərer matuk ye nipiğ mifam tuk norien nar huvə minə. ² Mhapəh nisoriahyen nhag narmamə, mərig pəh misəərəhu nəmərinyen, masor huvə pən kimi narmamə, mhavəh-si-əhu nərigien kapəriə, mhasiai narmamə m-fam.

³ Meinai in apa kupən, kitawə min kimisətəwao, miseinein nəfrakisien, mhapəh nisorien nəkwai Kughen. Təvhagə hah rimmnarmaru irətawə mor ətawə kisorkeikei nahasien, misorkeikei əmə narimnar tuk nərig-huvə-yen ye nipraitawə. Rikitawə rimməkrəh kin nautə kape narmamə, kini kitawə misor hah pən kimi narmamə. Narmamə kimisəməkin ətawə, kini kitawə kisəməkin ətawə minə.

⁴ Mərig Kughen yame rimivəh miragh ətawə,

nihuvəyen mine norkeikeiyen kafan kratərhav-pə.

⁵ Mərig pəh nien mə In rimivəh miragh ətawə tuk norien atuatur minə kapətawə. ! Nikam! In rimivəh miragh ətawə ye norkeikeiyen kafan.

Rimmnaikwas irətawə tuk norien has kapətawə, kisarha huvə min, Nanmin Rhakə rimmnow kin rikitawə.

⁶ Yesu Kristo yame rimivəh miragh ətawə,

In e swatuk kape Kughen ramətəmrin rikitawə kin Nanmin Rhakə ye rikin agien.

⁷ In mor ətawə kisatuatur ye nimirin kin nihuvəyen kafan mə kitawə tukhauə kafan kwajikovə minə,

kini mharkun huvə mə tukpihavəh nimraghien rerin.

⁸ Tuk nipiğ m-fam, tukasəkeikei mishatətə ye narimnar minə e yakamrai, meinai kasəfrakis. Kini yakorkeikei mə takhajoun narmamə kin, pəh narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Kughen, kapəriə nərigien tukramərer tim tim əmə tuk norien narimnar yame rhuvə. Nəgkiarien a rhuvə, kini ramasitu huvə ye narmamə.

⁹ Apəh marer isok tuk nəgkiarien ətəwao, mine nəgkiarien yame ravus ris, mine nətgohyen tuk niprai nəgkiarien kape loa minə. Apəh əmə nəgkiarien minə a meinai khapəh nisasituyen ye yermamə kirik, kini kapəriə nihuvəyen rirkək. ¹⁰ Kini tukmə yermamə kirik ramor narmamə kasəwhai əriə minə, takvən məgkiar skai kimin, mini-əhu. Mərig tukmə ramor min, kini takvən mini-əhu min. Mərig tukmə nakni-əhu

mikiraru, mærig in ramækeikei ye kafan norien, kini takærer isok tukun. ¹¹ Meinai nakirkun huvæ mæ yermamæ yame ror mæknakin, kafan nætærigien rahas, kini ramor kiko-iko. Kafan æmæ norien ramhajoun mæ in rapæh næmhenien.

Nægkiarien infamien

¹² Jakher-pre kin yermamæ kirik, Atemas uæ Tikikas, tukruæ mæm ik. Nipig tukruræ, takamækeikei mhai miren marha-kin swatuk kirik takuæ mæm yo apa yerkwanu a Nikopolis, meinai nipig kape nokieiyen, yakmæ jakvæn aikin mamaræ. ¹³ Kini yermamæ mir kiraru, Apolos, mine loea e, nhagin e Sinas, kwæriwæk ye næriwækien kapæriu, mærig ik takasitu iræriu ye narimnar yame kawækwakwæ kin. ¹⁴ Næmæhuak kapætawæ minæ tukasækeikei mhauæ mæ kapæriæ nærigien ramærer tim tim æmæ tuk norien narimnar yame rhuvæ, mæ iriæ tukharkun nisasituyen ye narmamæ tiksïn yame kapæriæ narimnar rapæh næmhenien. Rapæh ni huvæyen mæ iriæ tuksaræ apnapig æmæ.

¹⁵ Taetas, narmamæ yamæ mine yakamaræ kimawæ miriæ, iriæ kamhani vi vi ik. Takni-pæn rhuvæ tuk næmæhuak yamæ mine kasorkeikei ætawæ.

Pæh ni huvæyen kape Kughen tukramaræ tuk æmiæ m-fam.

Filimon

Nəkwəkwə yame Pol rimirai kimi Filimon

Nəgkiarien kupən ye nəkwəkwə e Filimon

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai ramvən kimi Filimon ye niməhuak apa Kolosi. Iriu fren huvə. Filimon, kafan aikin slef minə.

?Narəyen rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Ye nipig a, narmamə khapsaah, kapəriə aikin slef minə. Kini nəməhuak minə min tiksın, kapəriə aikin slef minə. Filimon, kafan kirik aikin slef, nhagin e Onesimas. Mərig Onesimas rimnəkrəh kin mane tiksın kape Filimon, map. Tukmə Filimon rəm Onesimas, loa kape Rom ramni mə Filimon rirkun nhopniyen in tukun. Mərig Onesimas rap, mivən, məm Pol ye kalabus apa Rom, kini Pol ramni-ərhav Nəvsaoyen Huvə kimin, in ramni nəfrakisien ye Yesu Kristo. Kini mamasitu min ye Pol. Kini Pol rher-pən kin in rirerig pən tuk Filimon. Pol ramni pən tuk Filimon mə nar apnapig mə Onesimas in slef kafan, mərig taktəkun ai, in ruauə rəmhen kin piauni, meinai iriu kwis kirəni nəfrakisien ye Yesu Kristo.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pol rimirai nəkwəkwə e maiyoh Filimon mə tukrəru-kin norien has kape Onesimas, kini mivəh in ramrerig-pə min. Nar apnapig mə in slef kafan, mərig Pol rorkeikei mə Filimon tukrəm huvə Onesimas rəmhen kin piauni kirik.

Pol rimə nəkwəkwə e, ramvən kimi Filimon

¹ Filimon. Yo Pol, yame kimivəhsi-pən yo ye kalabus tuk nini-ərhavyen Yesu Kristo, kimru piutawə Timoti, yakarərai nəkwəkwə e kimik.

Filimon, ik kimru kirik, kini kitasir karhor wok kirikianə əmə kape Kughen. ² Kini yakarərai min nəkwəkwə e kimi nowintawə e Apia, mine kwən e Akipas, yame kitawə min, kisəmhen kin mobael minə kape kwhen kirikianə. Kini yakarani rhuvə kimi nəmhuak yamə mine khauə misəhuak ye kafam nimə.

³ Pəh Kughen, Rimtawə, mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə, iriu tukrawəhsi-pre nihuvəyen, mine norkeikeiyen kimi əmiə.

Norien huvə kape Filimon

⁴ Filimon. Nipig yakaməhuak, nipig fam, rikik raməsik ik, mamni vi vi Kughen ⁵ meinai yakamərig nəvsaoyen kin nhatətəyen kafam ye Yesu Yermaru, mine norkeikeiyen kafam tuk nəməhuak minə. ⁶ Yakamaiyoh Kughen mə kimiə narmamə tiksın yamə mine naksarə masəhuak kwis, takhauə mharkun nihuvəyen yamə mine kamhasi-pən tuk Yesu Kristo. ⁷ Piak, yakamni vi vi Kughen meinai kafam norkeikeiyen ramor nəməhuak minə kasərig rhuvə. Norien kafam ravəhsi haktə kafak nərigien, rikik ragien.

Pol ramarkut kimi Filimon mə tukripəh nivəhsi-pəniyen narpiniyen kimi Onesimas, meighaan kin in rirerig-pə min

⁸ Ye nhag Yesu Kristo, yakirkun narkutien kimik mə takor nar kirik yame takaməkeikei mamor. Mərig, to yakpəh narkutien kimik. Yakaməm norkeikeiyen kafam ⁹ mamaiyoh ik mə takor nar kirik ye nikarın kape norkeikeiyen. Ror məkneikin mə yo Pol, yo huaru kirik, kimivəhsi-pən yo ye kalabus tuk niniyen nhag Yesu Kristo, ¹⁰ yakamaiyoh ik ye nikarın kape slef kafam, nhagin e Onesimas*. Kwən en rimauə rəmhen kin narik nipig yimnamarə ye kalabus. ¹¹ Apa kupən, in rimipəh nor-huvəyen wok kafam, mərig taktəkun ai, in rimauə mirkun nor-huvəyen wok kapərao.

¹² Kini taktəkun ai, yakamher-pre kin kwən e, yame yakorkeikei pik in. ¹³ Yakmə jakor in ramarə əmə kimru min, pəh tukrivəh tamhekin, mamasitu irak ye nipig yakamarə ye

1:2: Kol 4:17; 2 Tim 2:3 1:7: 2 Kor 7:4 * 1:10: Nhag e Onesimas, nipran rimə, “Yermamə yame rirkun huvə norien wok.” 1:10: 1 Kor 4:15; Kol 4:9

kalabus tuk niniyen Nægkiarien Huvə kape Kughen. ¹⁴ Mərig, to yakpəh norien nar kirik məkupən kik tukmə nakpəh neighanien kin.

¹⁵ Yakeinein, tukmə ror Onesimas rımnap ta iram tuk nıpig kwakwə e mə takvəh mın in rırerıg-pre mın nakawarə apomh. ¹⁶ Mərig pəh nien mə in tukror əmə slef kafam, nıkam. Mərig taktəkun ai, in slef, mərig ruauə kwən kirik rhuvə pık rapita slef kirik, in ruauə piaurao yame kworkeikei pık in. Yakorkeikei in, mərig ik nakorkeikei pık in rapita, meinai in kafam slef, kini ye nhag Yesu Yermaru, pıam.

¹⁷ Filimon, yakaməm mə kirau kirauə kirikianə, kini ror məkneikin, yakamaiyoh ik mə tukmə Onesimas rurə, takamor əmə ramhuvə pən kımın rəmhen kın yame nakamor huvə-pə kimi yo. ¹⁸ Mərig tukmə rımnor nar kirik rahah iram, uə rımıvəh kafam kirik nar kirik mıpəh nərokien, takərəhu-pən raməmır ye kaon kafak. ¹⁹ Kini ai taktəkun, yo Pol, yakamrai nəkwəkwə e kın kwermık, pəh yo jakpıərok ik. ?Mərig nakmə jakərok ik uə? Takpəh nəru-kınien mə yo yımnasıtu iram kini nımıvəh kafam nımraghien rerın. Rapəh nəmhenien mə takuh rıkık mə jakərok ik tuk nar kirik. ²⁰ Pıak, yakmə takor nar e yame yakamaiyoh ik kın ye nhag Yesu Yermaru, in e takor rıkık tukramərig rhuvə ye Yesu Kristo. ²¹ Yakamrai nəkwəkwə e kımık meinai yakırkun mə takor nəkwak, kini takamor tukrapita naha nhagın yame yakamaiyoh kın.

²² Kini nar kirik mın, takamor apnəpenə ye kwənmhan kirik kafak, meinai yakamərəhu-pən kafak nətərigien ye Kughen mə in tukror swatuk kimi yo jakrerıg-pre mın tuk əmıə rəmhen kın yame kımıə nımısəhuak tukun.

Nægkiarien infamien

²³ Kwən e Epafra, kımıvəhsi-pən əmru ye kalabus tuk nini-ərhavyen nhag Yesu Kristo, kini in ramni-pre rhuvə tuk ik. ²⁴ Kini Mak, mıne Aristakas, mıne Demas, mıne Luk, yamə mıne kımawə yaksor wok kirikianə, irıə mın kamhani-pre rhuvə tuk ik.

²⁵ Pəh nıhuvəyen kape Kughen tukramarə tuk əmıə m-fam.

Hibrus

Nəkwəkwə yame ramvən kimi nəmә Isrel

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e Hibrus

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Kitawə kiseinein mə pa rimirai nəkwəkwə e, meinai yermamə yame rimirai nəkwəkwə e, in ripəh niniyen nhagin. Yermamə yame rimirai rimipəh nəmien Yesu Kristo, mərig narmamə tiksın yamə mine kimisəm Yesu kimisəvsao kin kimi yermamə yame rimirai nəkwəkwə e. Kini in rirkun nəgkiarien kape Ol Testamen, mine norien kape nəmә Isrel kupan. Tukmə ror Banabas uə Apolos kimirirai nəkwəkwə e, meinai iriu kirarkun Nəvsaoyen Huvə kape Yesu, kini iriu mawehuə ye niməhuak. Narmamə tiksın, rikiriə raməsik mə Pol rimirai nəkwəkwə e, mərig rikitawə ripəh nəsikien məknakin meinai ye leta yamə mine Pol rimirai, rimnərəhu-pən nhagin. Mərig nhagin rirkək ye nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi nəmә Isrel yamə mine kishatətə ye Yesu Kristo, mərig iriə tiksın kimnharerig-pən tuk norien kape nəri-pəniēn Loa kape Moses. Tukmə ror iriə khapəh nharkun-huvəyen nıprai Nəvsaoyen Huvə.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Ye nipig a, nəmә Isrel tiksın kimisoriah nəmә Isrel yamə mine kashatətə ye Yesu Kristo, misor rikiriə rəpou. Rhuvə mə iriə tukharkun mə nhatətəyen kapəriə in nəfrakisien, kini Yesu in Kristo yame Kughen rimə tukrher-pə kin.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Ye nipig a, narmamə tiksın ye niməhuak, rikiriə rəsik mə norien kape nəri-pəniēn Loa kape Moses ye Ol Testamen, in yerpırig rapita norien kape nhatətəyen ye Yesu Kristo. Mərig narimnar ye Ol Testamen in nuhpikinien əmə kape norien yame Yesu rimnor. Rəmhen kin temple in ramor nuhpikinien ye Nanmın kape Kughen yame ramarə yerkitawə; kini Sabat in ramor nuhpikinien ye napisien yame Kughen tukrivəhsi-pə kimi ətawə ye rao ye neai; kini norien kape niviyen nitə in ramor nuhpikinien ye nitaw Yesu Kristo yame rimnaiyu ye nai kamarkwao kin. Kimirai nəkwəkwə e mə narmamə tuksəm mharkun mə Yesu Kristo In yerpırig rapita narimnar fam, rapita profet minə, mine agelo minə, mine Moses, mine Eron, mine pris minə kupan. Nhatətəyen ye Yesu Kristo in rhuvə pik rapita nəripəniēn Loa kape Moses. Ror məkneikin meinai narimnar fam ye Ol Testamen rimauə mor nəfrakisien kin ye Yesu Kristo. Kini nimhəyen kafan in rəmhen tuk nirisinien norien has kape narmamə.

Kristo rimnor əpu Kughen kimi ətawə

¹ Apa kupan, Kughen rimivəhsi-pən nəgkiariēn kafan kimi profet minə ye nipig pisin pisin minə, mine swatuk pisin pisin minə, kimnhani-pən tuk riptawə minə. ² Mərig taktakun ai kitawə kwəsəviə-pən tuk Nipig Kwasig, kini Kughen raməgkiar atuatur əmə kimi ətawə kin Tini. Tini a Kughen rimirpen in mə tukror neiai mine tokrei tanə, mirpen In mə tukmə ror infamien, narimnar fam, rəmır tukun. ³ Tini e In nikhakien kape nihuvəyen mine nəsaninien kape Kughen. In rhai atuatur rimni ye narimnar fam. In mampik ətərəkin narimnar fam ye nəsaninien kape nəgkiariēn kafan. Nipig In rimamhə tuk nəspir-tayen norien has kapətawə, In rimavən ye rao ye neai məkwətə-pən ye nikar Kughen Yermaru matuk.

Ji Kughen e In yerpırig rapita agelo minə

⁴ Kughen rimivəh-si haktə Tini e, kini In yerpırig rapita agelo minə rəmhen kin mə nhag e yame Kughen rivəhsi-pən kimin in yerpırig rapita nhag agelo minə fam. ⁵ Kughen ripəh nini-pəniēn tuk agelo kirik kafan mimə, “Ik narik.

1:2: Sam 2:8, Jon 1:1-3; Kol 1:16

1:3: Jon 1:14; 12:41; Aes 6:1-4

1:3: Jon 14:9; Fil 2:6-7; Kol 1:15; 2 Kor 4:4

1:3: Kol 1:17

1:3: Taet 2:14

1:3: Fil 2:5-11; Kol 1:15-18.

1:4: Efes 1:20-21; Fil 2:9

- Taktakun ai yakwauə rimim atuaturuk.” (Sam 2:7)
- Mərig in rimməgkiar məknakin kimi Yesu. Kini Kughen ripəh nini-pəniən tuk agelo kirik mimə,
 “Yo rimim atuaturuk,
 kini ik nakuauə narik.” (Sam 2:7)
- Mərig In raməgkiar məknakin kimi Yesu. ⁶ Meinai nipig Kughen rimmher-pən kin Nimrin Nupan kafan ruə ye tokrei tanə, kini In mamni mimə,
 “Pəh agelo m-fam kafan tuksəgnəgin In.” (Dut 32:43)
- ⁷ Nipig Kughen raməgkiar ye nikarin kape agelo minə mamni mimə,
 “Yo yakamor kafak agelo minə kisəmhen kin nimətag yame ramavən ikin minə fam,
 mamor kafak wok.
 Iriə kisəmhen kin nap.” (Sam 104:4)
- ⁸ Mərig In raməgkiar kimi Tini mimə,
 “Kughen, kafam narmaruyen tukraməmır rerin, infamien rikək.
 Nakamehuə ye narmamə ye norien yame ratuaturuk.
- ⁹ Ik nakorkeikei əmə natuaturukien
 maməməkin norien iko iko minə.
 Ror pən, Yo e, kafam atuaturuk Kughen,
 Yo yakamərəhu kupan ik, kini ik yerpirig rapita ik minə tiksın.” (Sam 45:6-7)
- ¹⁰ Kini Kughen ramni-pən min tukun mimə,
 “Yermaru. Ye nirikakunien, Ik nimmor tanimtanə,
 Kini Ik nimmor narimnar fam yamə mine kasəmır-pən ye neai kin kwermim.
- ¹¹ Narimnar fam minə e tukharkək,
 kisəmhen kin neipən yame tukrəmətıt,
 mərig Ik takamarə kape rerin.
- ¹² Takarakikin narimnar fam ye tokrei tanə mine ye neai rəmhen kin yame yermamə ramarakikin neipən mətıt.
 Takukreikin narimnar fam rəmhen kin yame yermamə raməviruə kin neipən.
 Mərig Ik nakpəh nəviruəkinien,
 Kini Ik nakamarə kape rerin.” (Sam 102:25-27)
- ¹³ Kini pəh nien mə agelo e yame Kughen rimini-pən nəgkiarien tukun e mimə,
 “Ik əkwətə-pə ye kwermik matuk,
 Meriaji nipig jakor ik takehuə ye tikmir kafam minə.” (Sam 110:1)
- ¹⁴ Mərig agelo minə, iriə yorwok minə əmə. Iriə nanmin yamə mine Kughen ramher-pə kin mə tuksarha huvə tuk narmamə yamə mine In ravəh miragh əriə.

2

Narpinien aikin kape narmamə yamə mine kasor təvhagə has

¹ Yesu In yerpirig pik, ror pən, rhuvə mə kitawə tuksətərig huvə kin naha nhagin yame kwəsərig ta, tamə kitawə kisəpəh nəgkiarien minə a mhavən isok. ² Nəgkiarien yame agelo minə kimmhəni-ərav-pən tuk riptawə minə, in nəfrakisien, kini narmamə tukhavəh narpinien tuk nəsikien Loa mine nəpəhyen narimnar yame Loa ramni. ³ Ror pən, tukmə kitawə kasor nar apnapig əmə ye nəgkiarien huvə yame ramni swatuk yame Kughen ravəh miragh ətawə iran, to khapəh nisaptayen kin narpinien. Nivəh-miraghien e, Yesu Yermaru rimməkupan mini-ərhav, kini narmamə minə tiksın kimisərig, mishajoun ətawə kin, mə in nəfrakisien. ⁴ Kini Kughen ramripin nəgkiarien a mamor nimtətien minə, mine nar apsipis minə, mine norien pisin pisin yamə mine kasor narmamə kisəm kisakur, mivəh-si-pən nəsaninien kimi naha yermamə yame rorkeikei ye Nanmin Kafan tuk norien wok, mamhajoun mə nəgkiarien a in nəfrakisien.

Yesu rimauə mivəh-si-əhu In rəmhen kin yermamə apnapig əmə

⁵ Pa rīmə agelo minə tuksarmaru ye tanə vi yame tukripiuə, yame yakamni e taktakun,* ⁶ meinai ye Nəkwəkwə kape Kughen yermamə kirik rīmīni-pən tuk Kughen mīmə,

“Narmamə iriə nar apnapig əmə,

mərig lk, nakipəh nərūkinien əriə, rikim raməsik əriə,

kini lk nakamarha huvə tuk narmamə mifam.†

⁷ Nīmivəhsi-əhu ji yermamə, agelo minə yerpīrig rapita, mərig kape nīpig kwakwə əmə.

Mivəhsi-pə narmaruyen mine nehuəyen mine nisaiyen kimin.

⁸ Kīni lk mivəh-si-pən nehuəyen kimin mə tukrarmaru ye narimnar fam.” (Sam 8:4-6)

Nəgkiarien e yame ramni mə tukrarmaru ye narimnar fam, nīpran e mə nar kirik rikək yame in rīpəh narmaruyen iran. Mərig taktakun ai khapəh nisəmien mə ramarmaru ye narimnar fam, ⁹ mərig nar kirikianə əmə kitawə kasəm. In e, Yesu, yame “Kughen rīmivəhsi-əhu In, agelo minə yerpīrig rapita, kape nīpig kwakwə,” mərig taktakun ai, Kughen “rīvəhsi-pən narmaruyen mine nehuəyen mine nisaiyen kimi Yesu” meinai In rīmivəh nəmhəyen mīmə tuk ətawə. Əwəh, ye nīhuvəyen kape Kughen, Yesu rīmamhə tuk narmamə m-fam ye tokrei tanə.

¹⁰ Kughen rīmnor narimnar fam; kini narimnar fam, kafan əmə. Kini rhuvə əgkap mə In rīmnor Yesu, yame rīmnəkupan mhotei swatuk tuk nivəh-miraghien narmamə, mamərig nəmhəyen ye nīməhəyen, mə tukruə yemə atuatur kape nīpik-ofuginien ji Kughen minə khapsaah tukhavəh nīmraghien rerin.

¹¹ Yesu e yame raməəhu karin narmamə mə iriə nəmə atuatur kape Kughen, mine narmamə yame In raməəhu karin əriə, iriə min, rīmriə kirikianə. Ror pən, In rīpəh naurisien tuk nokrənien kin əriə mə piauni minə mine nowini minə. ¹² Mamni-pən tuk Kughen mīmə,

“Yo jakni-ərhav-pən nhagim tuk piak minə mine nowinik minə.

Jakəni nīpei mivəhsi-haktə lk ye nīmri mirh.”

(Sam 22:2)

¹³ Mamni min mīmə,

“Jakni nəfrakisien iram.”

(Aes 8:17)

Kini mamni min mīmə,

“Yo e, kimawə kwajikovə yamə mine Kughen rīmivəhsi-pə əriə kimi Yo.”

(Aes 8:18)

¹⁴ Kwajikovə minə e yame Yesu ramni əriə, iriə narmamə əgkap - nīprairiə mine nitawriə aikin. Ror pən, Yesu tukraməkeikei muə ye tokrei tanə, nīpran mine nitawin rəmhen kin yermamə, meinai yermamə əgkap rirkun nīməhəyen. Kini nīməhəyen kafan rīmnoriah Setan yame in raməhuə ye kwənmhan kape nīməhəyen. ¹⁵ Narmamə kamhagin kin nīməhəyen, kini niginien kapəriə ramarkis ətərəkin əriə ye nīpig m-fam, rəmhen kin yame iriə slef minə kape niginien. Mərig Yesu In rīmamhə mə tukririsin əriə. ¹⁶ Kitawə kharkun huvə mə pəh nien mə In rīmauə mə tukrasitu ye agelo minə, mərig,

“In rīmauə mə tukrasitu irətawə e kwənərəus kape Ebrahim.”

(Aes 41:8-9)

¹⁷ Yesu tukrəkeikei muə nīpran mine nitawin rəmhen kin yermamə, mə tukruə rəmhen kin piauni minə mine nowini minə ye narimnar fam, mə In rirkun nuəyen hae pris kapətawə mamor wok kape Kughen, mīmə, nitawin raiyu mamor swatuk kimi Kughen tuk nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə has kape narmamə. Ror pən, rikin rehuə tuk ətawə, kini kitawə kharkun nisətəgtəyen iran. ¹⁸ Meinai In min, In rīmīrəhpikin nīpig ətən ye nīpig yame Setan rīmivəhsi-pən vəhsi-pən kimin, kini ye norien kirikianə əmə min, nīpig Setan ravəhsi-pən vəhsi-pən kimi narmamə ai taktakun, kini Yesu rirkun nasituyen irəriə.

* 2:5: Nəmə Isrel rikiriə rīmnəsik mə agelo minə kasarmaru ai taktakun ye tanimtanə.

† 2:6: Gris ramni mə “lk nakamarha huvə tuk ji yermamə.” 2:8: Jen 1:26; Rev 20:4,6; 22:5 2:9: Fil 2:8-9 2:10: Rom 11:36 2:10: Hib 2:17; 4:15; 5:8-9 2:10: Luk 24:26; Rom 8:17; 2 Tes 2:14; 1 Pita 5:1; Hib 2:7 2:11: Hib 13:12; Efes 5:26 2:11: Mat 28:10 2:14: Jon 1:14 2:14: Jen 3:15; 1 Kor 15:54-57; 2 Tim 1:10; 1 Jon 3:8 2:15: 2 Tim 1:7 2:16: Aes 41:8-9; Luk 3:8 2:17: Fil 2:7; Hib 2:10; 4:15; 5:1,8-9 2:17: Hib 5:2 2:18: Hib 4:15

3

Yesu In yerp̄irig rapita Moses

¹ Piak minə mine nowinik minə. Kughen rimnokrən kwis kin ətawə-m kimiə mə tukhavən ye rao ye neai, mərəhu karin ətawə mə kafan narmamə minə. Meinai Yesu ramasitu məknakin irətawə, rikimiə tukraməsik pik Yesu a, In aposol mine hae pris kape nhatətəyen kapətawə. ² Kughen rimivəh-si haktə Yesu mə In tukror wok e, kini In rimnor nəkwai Kughen ye narimnar m-fam, rəmhen kin yame Moses kupan rimnor nəkwai Kughen ye kafan wok minə fam,

“In mamarha huvə tuk nimə kape Kughen, in e narmamə kape Kughen.” (Nam 12:7)

³ Iriu kwis kimiwor nəkwai Kughen, mərig ratuatuk mə tukəgnəgin Yesu rapita Moses, rəmhen kin yame kaməgnəgin yermamə yame ravhirəkin nimə rapita nimə yame ravhirəkin. ⁴ Kini nimə minə fam, narmamə kamhavirəkin. Mərig Kughen rimnərəhu-pə narimnar m-fam. ⁵ Moses in yorwok kirik ye nəkwai nimə kape Kughen, yame ramor nəkwan, mamarha huvə tuk nimə kafan- in e narmamə kape Kughen minə. Kini narəyen kape Moses in ramor nuhpikinien kin narimnar yame Kughen tukripihajoun kwasig. ⁶ Kristo, In min rimnor nəkwai Kughen. Mərig pəh nien mə In yor wok əmə kirik rəmhen kin Moses. In Tini, kini In ravəh nehuəyen tuk narmaruyen ye kafan nimə. Kini tukmə kitawə kasətgah, misarkut mə tuksərer timtim tuk nar yame kitawə kwəsərəhu-pən nətərigien kapətawə iran, kini misagien tukun, kini nəfrakisien mə kitawə e, narmamə kafan, kitawə kisəmhen kin kafan nimə.

Taksərip tim tim əmiə minə ye nhatətəyen kapəmiə

⁷ Ror pən, pəh kisəri-pən nəgkiarien yame Nanmin kape Kughen ramni mimə, “Taktakun əmə, takasəkeikei misətərig kin kafan nəgkiarien,

⁸ mhapəh nisorien kapəmiə kapə riskai pik, rəmhen kin ripmiə minə kimisor məknakin kupan, misəsik nəkwai Kughen nipig kimnharap əsigəvin Kughen ye tipəvsik.

⁹ Kughen ramni mə,

‘Ikin aikin a, ripmiə minə kimisəkeikei kimi Yo mhamə tuksəm-ru kafak nəsaninien, nar apnapig iriə kimisəm nimtətien yamə mine yimnor ¹⁰ mivəh newk foti.

Kini Yo jakor niemhaa kimi əriə, mamni mimə,

“Rikiriə ramvən isok tuk Yo nipig m-fam, misəpəh swatuk kafak.”

¹¹ Niemhaa rimnhai Yo, yimivəh kwəsü mimə,

“Iriə e to khapəh nhavəniən a ikin yame jakvəhsi-pən kimi narmamə mə tukhavən misapis ikin.” ’ ’* (Sam 95:7-11)

¹² Piak minə mine nowinik minə, takasərig əmiə tuk nar e. Sor mə rikimiə tukripəh nahasien mor əmiə nakamir ye kapəmiə nhatətəyen mhaukreikin-pən əmiə tuk Kughen yame Ramragh. ¹³ Mərig nipig m-fam, tukmə nakhavəh kwənmhaan tukun, takasəkeikei mhavəhsi-haktə nərigien kapəmiə minə pəh təvhagə has tukripəh neikuəyen irəmiə, mamor kapəmiə kapə riskai, mamor min nakhapəh nisərigien nəgkiarien kape Kughen.

¹⁴ Meinai tukmə kitawə kisərer tim tim miseriaji-pən infamien, mishatətə ye Kughen rəmhen əmə kin yame nipig kimishatətə pə pə əmə iran, in e ramhajoun-pən mə kitawə kisor wok kwis kitawə Kristo. ¹⁵ Rəmhen kin yame kwəni ta kimə,

“Taktakun əmə, takasəkeikei misətərig kin kafan nəgkiarien, mhapəh nisorien kapəmiə kapə riskai pik

3:1: Rom 8:28 3:6: Hib 3:14; 4:14; Rom 11:22 3:6: 1 Kor 3:16; 1 Pita 2:5 * 3:11: Ol Sam 95 raməvsao kin kaha tu yamə mine Moses rimikir-yerhav əriə apa Ijip. Kimnisarə ye tipəvsik, mhamə ta mə Kughen rimnəpəh əriə, misarar, mhani hah Kughen. Kini Kughen rimivəh-si-pən narpinien kimi əriə tukun, mimə iriə to khapəh nhavəniən misarə apa tanə huvə yame In rimirpen ta mə kape nəmə Isrel. Nakəm stori iran ye Eks 17:1-7, Nam 14:1-30, mine Nam 20:1-13.

rəmhen kin rīpmiā minā kimisor, mhavəhsi-pən nīmetairiā kimi Yo.”† (Sam 95:7-8)

¹⁶ ?Kini ni-pa mine kimisərig pawk nəgkiarien kape Kughen mhapəh nisorien? Iriā e Moses rimikir ərhav əriā apa Ijip. ¹⁷ ?Ni-pa minā e kimisor Kughen niemhaa rhai mivəh newk foti? Iriā e nəmā kimisor norien has, kini mhamir mhamhə apap ye tipəvsik. ¹⁸ ?Kini ni-pa minā e Kughen rīmnəgkiar irəriā, mivəh kwəsu mə iriā to khapəh nhavəniēn ikin Kughen ravəhsi-pən napisien kimi narmamə ikin? In rīmnəgkiar ye narmamə yamə mine kimisəsik nəkwān. ¹⁹ Kini kitawə kisəm mhamə iriā kimiseinein nivəniēn ikin kamapis ikin meinai kimnhapəh nishatətəyēn iran.

4

Ikin kavəh nīmraghien tuk Kughen ikin

¹ Mərig kitawə e, Kughen rimirpen mə kitawə tukharkun nhavəniēn ikin kavəh nīmraghien tuk Kughen ikin. Kini promes e, raməmīr hanə, maməhitə tuk ətawə. Ror pən, pəh kitawə tukasərig ətawə, kini mhagin, tamə kitawə kirik rīpəh nivəhyēn nīmraghien a. ² Meinai kitawə kwəsərig ta Nəvsəoyen Huvə mə Kughen rīmnor apnəpeinə ye ikin kirik tuk nīmraghien kapətawə, rəmhen kin yame kaha kapətawə minā kwəsərig ta.* Mərig nəgkiariēn a rīpəh nasituyēn irəriā meinai iriā kimisərig əmə, mhapəh nishatətəyēn iran. ³ Meinai kitawə yamə mine kishatətə iran mharkun nhavəniēn imə, ikin kavəh nīmraghien tuk Kughen ikin. Mərig ye nīkarin kape narmamə yamə mine khapəh nishatətəyēn iran, Kughen ramni mīmə,
“Niemha rīmnhai Yo, yimivəh kwəsu mīmə,

‘Iriā e to khapəh nhavəniēn a ikin jakvəhsi-pən napisien kimi narmamə ikin.’”(Sam 95:7-11)

Kughen rīmnor tokrei tanə, ai minor apnəpeinə pawk ta ye kwənmhaan kavəh nīmraghien tukun ikin, mərig rīmini-əhu kaha tu minə mə tukhapəh nhavəniēn aikin. ⁴ Kitawə kharkun mə rīmnor apnəpeinə ta ye kwənmhan kape napisien, meinai Nəkwəkwə kape Kughen raməgkiar ye Sabat mīmə,

“Kughen rīmnor ta narīmnar ai, kini ye nīpig yame ror seven kin, In rapis mīpəh norien narīmnar.” (Jen 2:2)

⁵ Mərig Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīn nəgkiariēn pisin kirik mīmə,
“Iriā e to khapəh nhavəniēn a ikin yame jakvəhsi-pən kimi narmamə mə tukhavən misapis ikin.” (Sam 95:11)

⁶ Ror pən, ikin kavəh nīmraghien tuk Kughen ikin a, in raməmīr hanə mə narmamə tukhavən ikin. Mərig narmamə kupan tiksin yamə mine kimisərig Nəvsəoyen Huvə, kimisəpkərhav ye kwənmhaan kavəh nīmraghien ikin, meinai kimisəsik nəkwai Kughen. ⁷ Kini ror tu kwənmopin, Kughen rīmnərəhu-pən nīpig kirik mīn tuk nivəniēn ikin kavəh nīmraghien tukun ikin. Nīpig ai, in e taktəkun. Kughen rīmini ta ye nəkwəkwə kape King Deved nəgkiariēn e yamə yakwərai ta mīmə,

“Taktəkun əmə, takasəkeikei misətərig kin kafan nəgkiariēn, mhapəh nisorien kapəmia kapə riskai pik.” (Sam 95:7-8)

⁸ Rikimiā tukrəsik-ru kwən e Josua kupan. To Josua rīpivəhsi-pən napisien kimi əriā ye nīpig in rīmikir əriā mhavən Kenan, Kughen to rīpipəh nini-pən-minien mə tukrərəhu nīpig kirik kape nivəniēn ikin kavəh nīmraghien tukun ikin.† ⁹ Kini ror məkneikin, In rīmini nīpig pisin kirik mīn, nīpig a raməmīr hanə tuk kafan narmamə minə mə tukhavən mhavəh nīmraghien. Ye norien kirikianə əmə mīn, Kughen rīmnapis ye kafan wok minə kupan, ye Sabat. ¹⁰ Meinai yermamə yame ramvən imə mə tukrivəh nīmraghien e, in tukrapis ye kafan wok rəmhen kin yame Kughen rīmnapis ye kafan wok kupan.

† 3:15: Raməvsao mīn kin kaha tu yamə mine Moses rīmikir-yerhav əriā apa Ijip. 3:16:

Nam 14:1-35 3:17: Nam 14:29; 1 Kor 10:1-13 * 4:2: In ikin e, raməvsao kin kaha minə iriā Moses kimiseriwək apa ye tipəvsik. † 4:8: Stori e raməmīr ye Dut 31:7; Jos 22:4. 4:10: Jen 2:2; Hib 4:4

¹¹ Tuk nar ai, kitawə tuksarkut pik mhamə tukhavən imə mhavəh nimiraghien e. Ripəh nihuvəyən mə kitawə kirik tukrəri-pən norien kape nəmə kupan yamə mine kimisəsik nəkwai Kughen mamhamir. ¹² Meinai nəgkiarien kape Kughen, in ramragh mamor wok. In rəmhen kin nao yame resrə ye nikarin mir. In rirkun nəripraiyen mor əpu nətərigien minə mine rikin pisin pisin ye narmamə, rəmhen kin yame nao ramhoprai nikəkri jir mamor əpu ikin rirpin ikin mine nunu. In rirkun nəkirien nətərigien minə mine riki yermamə minə. ¹³ Kughen raməm narimnar fam ye tokrei tanə rəmhen kin yame kimmərai kwəkwəh kəpəkir kin, kaməm fam. Kini kitawə tukasəkeikei mhani-ərhav fam əgkap narimnar yamə mine kimisor kimi Kughen.

Yesu In rimauə hae pris yame rhuvə rapita, meinai nar apnapig mə In Kughen, mərig rimauə ye tokrei tanə

¹⁴ Ror pən, pəh kitawə tukharaptərəkin tim tim nhatətəyən kapətawə yame kitawə kamhani-ərhav, meinai kitawə kharkun mə kapətawə aikin hae pris yame In rhuvə pik. In e, Yesu, Ji Kughen, yame ruavən ta apa ye rao ye neai. ¹⁵ Meinai kapətawə hae pris, In pris kirik yame rirkun huvə rikitawə, mirkun mə kitawə khapəh nisəmhenien. In rirkun məkne meinai narimnar fam yame kamharap əsigəvin ətawə ye nimiraghien kapətawə kwənharap əsigəvin ta In ye kafan nimiraghien. Mərig nar kirikianə əmə e, In rimipəh norien təvhagə has. ¹⁶ Tuk nar ai, pəh kitawə tuksətgah tuk nivəniyen ipakə tuk jea kape King e yame ramautə-pə kin kafan nihuvəyən kimi ətawə. Kini ikin aikin a, In rikin tukrehuə tuk ətawə, kini mivəhsi-pə nihuvəyən kimi ətawə yerkin agien, ye nipig əutən minə.

5

¹ Kitawə kharkun mə nipig m-fam Kughen ramripen yermamə kirik ye narmamə mivəhsi-haktə in mə tukruə hae pris, mə in swatuk kape narmamə tuk nivəniyen tuk Kughen. In ravəhsi-pən atuə kin narimnar kapətawə kimi Kughen, kini in mavi nitə tuk kapətawə norien has minə. ² Kini hae pris in min in yermamə rəmhen kin ətawə, in ramor rimar əmə tuk narmamə, nar apnapig iriə kiseinein əgkap nar yame ratuatuk, misapta kin swatuk. In ramor rimar tuk əriə meinai in min ripəh nəmhenien, ³ mamor təvhagə has. Kini maməkeikei mivi nitə tuk təvhagə has kafan mine kape narmamə.

⁴ Kini kwən kirik to ripəh nivəhsi-haktə-atukien in mə in hae pris. Nikam. Kughen tukraməkeikei mokrən kin kafan kirik yermamə mə tukror wok e, rəmhen əmə kin yame rimnokrən kin Eron kupan mə in pris kirik. ⁵ Ror pən, Kristo rimipəh nivəhsi-haktə-atukien In mə In hae pris. Mərig Kughen rimirpen In, kini mini-pən tukun mimə, “Ik narik.

Taktakun ai yakwauə rimim atuatur.” (Sam 2:7)

⁶ Kini Nəkwəkwə kape Kughen rimni min mimə, “Ik pris kirik nakəmhen kin Melkisedek kupan,

Kini Ik takamor wok kape pris kape rerin.” (Sam 110:4)

⁷ Ye nimiraghien kape Yesu ye tokrei tanə e, In rimnaməhuak kimi Kughen, mamasək apomh, nehe nimrin rimnaiyu kini mamaiyoh kin nasituyen kimi Kughen yame rirkun nivəh-miraghien In ye nimhəyən. Kini ramsiai Kughen, marar mamor nəkwən. Tuk nar ai, Kughen rimnərig In. ⁸ Nar apnapig mə Kristo in Ji Kughen, mərig rimnərig nəmhəyən. Nəmhəyən yame In rimnərig rimnhajoun in kin norien nəkwai Kughen, ⁹ kini rimauə yemə atuatur, kini mor swatuk kape nivəh-miraghien kafan narmamə yamə mine kasor nəkwən. Mampik huvə əriə kape rerin. ¹⁰ Kini Kughen rimivəhsi-pən nhag e kimin mimə In hae pris rəmhen kin kwən a Melkisedek kupan.

Takhapəh nhamirien

4:12: 1 Pita 1:23; Aes 49:2; Rev 19:13-15; Jon 12:48 4:12: Aes 55:11; Jer 23:29 4:12: Efes 6:17 4:12: 1 Kor 4:5 4:13: Rev 2:23 4:14: Hib 7:25 4:16: Eks 25:18-22; Lev 16:2,14,15; Hib 9:5 5:1: Hib 2:17; 7:27; 8:3; 9:9 5:2: Hib 2:17-18 5:3: Hib 4:15; 7:28 5:3: Lev 9:7; 16:6-15; Hib 7:27; 9:7 5:7: Luk 22:42 5:7: Mat 26:36-46; Mak 14:32-42; Luk 22:39-46 5:8: Fil 2:6-8 5:10: Sam 110:4; Hib 5:6

¹¹ Kimawə yakhavəh nəgkiarien rehuə mə jakhani-pre tuk əmiə, mhamə Yesu In hae pris rəmhen kin Melkisedek kupan. Mərig rəutən pik tuk nhopriayen nəgkiarien m-fam tuk əmiə, meinai kimiə naksarpah pik tuk nərigien nar kirik mharkun. ¹² Kimiə nimishatətə tu pik, kini rhuvə mə kimiə takpihauə ta nəmhajoun minə kape nəgkiarien kape Kughen. Mərig nīkam, kimiə naksəpəh. Kini taktakun ai, tukaməkeikei kamhajoun min əmiə, ririkakun min ye nuknei nəgkiarien minə kape Kughen. Nəfrakisien e, kimiə nakwəsehuə ta mə taksən nəviginiien skai, mərig naksəmhen əmə tuk nəmahyen. ¹³ Mərig narmamə yamə mine kasəmaah hanə, iriə kwajikovə əmtəmtə minə - khapəh nhavəs-huvəyen nirkunien tuk swatuk yame ratuatuk. ¹⁴ Mərig nəviginiien skai ne narmamə yamə mine kapəriə nirkunien ruəmruə ta, mamhawai-pən nətərigien kapəriə mə tukharkun yame rahas mine yame rhuvə kini masor yame rhuvə in əmə in əmə.

6

¹ Ror məknei, rhuvə mə kitawə tukasəkeikei misarkut pəh rikitawə rimruə; pəh khapəh nharerig-pəniien tuk nuknei nhajounien kape Nəgkiarien Huvə kape Yesu Kristo yame kwəsərig ta. To khapəh nhavirəkin-əməyen nuknei nimə nīpig m-fam. In e, tukhapəh nhani-əməyen mə narmamə tukasəkeikei misəpəh swatuk yame ramkir-pən əriə ye nimhəyen, mamhani nəfrakisien ye Kughen. ² Kini pəh khapəh nishajounien nar kirikianə əmə rəmhen kin baptaes, uə norien kape nərəhu-pəniien kwermi jir ye kapən kapə yermamə məhuak tukun, uə nīpig yame narmamə tukhamragh min ye nimhəyen kapəriə, uə nīpig yame Kughen tukrivəhsi-pən narpiniien rerin kimi narmamə. ³ Nīkam. Pəh Kughen tukrasitu irətawə mor ətawə kharkun fam.

⁴⁻⁶ Mərig narmamə tiksın kwənhauə ta ye nikhakien, mwəsən əsigəvin ta nəviginiien yame ramsi-pən ye rao ye neai, minhavəh ta Nanmin kape Kughen yerkiria mine nihuvəyen ye Nəgkiarien kape Kughen, mwəsəm ta nəsaniniien kape narmaruyen kape Kughen yame tukripiuə, məkneikin, mhamir misəpəh. Kini swatuk rirkək tuk əriə tuk nararien ye nərigien kapəriə tuk nīrerig-pəyen tuk Kughen. Meinai iriə kwəsəri-pən swatuk kirikianə kape narmamə yamə mine kimisəsik-pən Ji Kughen ye nai kamarkwao kin, misarh iakei iran ye nimri mirh.

⁷ Nimoptanə yame ravəhs-huvə nəhig yame ramip nīpig m-fam, mamor nəviginiien ramor kwənkwan, nimoptanə a ravəh miragh narmamə yamə mine kasəsım aikin a. Kini Kughen ravəhsi-pən nīvhuəyen iran. ⁸ Mərig nimoptanə yame nar huvə kirik rikək iran, mamor əmə kapir-iapir mine mənvhirik has minə, nimoptanə a rīpəh nihuvəyen tuk nar kirik. Kughen ravəhsi-pən nahasien iran, kini tuk Nīpig Kwasig, tukriwaan əru.

⁹ Eh, kimiə yame yaksorkeikei pik əmiə. Nar apnapig mə yaksəgkiar məknakin kimi əmiə, mərig yakharkun huvə mə kimiə nakhapəh nisəmhenien kin nimoptanə has a. Yakharkun huvə mə kimiə nakamhavəh narimnar minə e yame rhuvə rapita, yame Kughen ravəhsi-pre kimi əmiə meinai In rimivəh miragh əmiə. ¹⁰ Kughen tukripəh nərukiniien wok yamə mine nimnator, meinai Kughen, kafan norien ratuatuk əmə nīpig m-fam. Kini In tukripəh norien nar apnapig ye norien huvə kape norkeikeiyen yame nimisor kimin, masor ai taktakun, nīpig naksasitu ye kafan narmamə minə. ¹¹ Yaksorkeikei mə kimiə m-fam takharpin ye norkeikeiyen yame nakasor mamhavən infamien rikək, mə takhavəh nar yame naksərəhu-pən tim tim nətərigien kapəriə iran. ¹² Yakhapəh nisorkeikeiyen mə kimiə taksarpah, mərig yaksorkeikei mə takhavəh norien kape narmamə yamə mine kimisaiyu kupan. Iriə kimishatətə tim tim ye Kughen kini masor nətərigien kapəriə rapomh. Masor məknakin, taktakun ai, iriə kwənhavəh ta narimnar yamə mine Kughen rimirpen ta mə kapəriə.

Promes yame Kughen ramni raməmır rerin

5:12: 1 Pita 2:2 5:14: Rom 16:19 6:1: Hib 5:12 6:1: Hib 9:14 6:4-6: Hib 10:32 6:4-6: Efes 2:8
6:4-6: Gal 3:2 6:4-6: Sam 34:8 6:4-6: 2 Pita 2:21 6:10: Mat 10:40,42 6:11: Hib 3:6 6:12: Hib 13:7
6:12: Jem 1:3; Rev 13:10; 14:12 6:12: Hib 10:36

¹³ Nîpig Kughen rimîni-pən promes tuk Ebrahim, nhag kirik min rikək yame tukrivəh kwəsu iran, meinai nhagin Kughen In yerpirig pik rapita nhag minə fam. Ror pən rimivəh atuk əmə kwəsu ye nhagin mimə,

¹⁴ “Yo jakvəhsi-pre kafak nivhuəyen kimik, rehuə.

Yo jakor kafam kwənərəus tukripsaah.”

(Jen 22:17)

¹⁵ Meinai Ebrahim, kafan nətərigien rapomh, in rimiwihin mivən meriaji nîpig rimivəh narimnar yamə mine Kughen rimirpen ta mə tukrivəhsi-pən kimin.

¹⁶ Nîpig yermamə ravəh kwəsu ye nhag yemehuə kirik kafan, kini kwəsu a ramərkis kafan nəgkiarien ripam. Kini narmamə tukasəkeikei mamhani nəfrakisien ye kafan nəgkiarien. To khapəh nisotgoh-minien tukun. ¹⁷ Ye swatuk kirikianə əmə min, Kughen rimivəh atuk kwəsu ye nhagin meinai In rorkeikei mə tukror narmamə yamə mine tukhavəh narimnar yame In rimirpen əriə mə tukharkun huvə mə kafan nətərigien tukripəh nukreikinien tuk nîpig kirik. ¹⁸ Kughen ravəh kwəsu məkna mə tukrivəhsi-haktə nətərigien kapətawə, yamə mine kimisaiyu ətgîn In. Kini pəh kitawə tukharaptərəkin tim tim norien a yame Kughen rimivəhsi-pə ta kimi ətawə, mə kitawə tuksətigta ye promes minə kafan. Nîpig tukmə Kughen rimirpen nar kirik mə tukror, mivəh kwəsu tukun, to ripəh min nukreikinien tuk nîpig kirik, meinai,

“Kughen to ripəh neikuəyen nîpig kirik.”

(Nam 23:19)

¹⁹ Kitawə kwəsərəhu-pən tim tim kapətawə nətərigien mə tukhavəh narimnar minə a, ror məkneikin mə in rəmhen kin angka kirik yame ravi tim tim kapətawə nimraghien, mə nar kirik tukripəh nəsuə-əsuəyen kin mivi ta ətawə. Rəmhen əmə mə angka e raməmîr hanə apa Ikin Ramərhakə Ikin, apa ye rao ye neai, ikin neipən raməker əswasig ikin. ²⁰ Ikin a, Yesu rimavən atuə kin kapətawə ikin, mə tukrəhitə ye swatuk kapətawə. In ruauə ta rəmhen kin hae pris, rəmhen əmə kin pris e Melkisedek kupan. Kini In ravəh wok e kape rerin.

7

Melkisedek, king kape natuatukien, mine nəmərinuyen, mine hae pris yame ramor wok kape Kughen

¹ Kwən e, Melkisedek, in king kape Salem, kini in pris kupan kape Kughen yame in Yerpirig pik.* Kupan, Ebrahim rimavən mamarowagin iriə king minə, kini mapita əriə, kini mirerig muə. Melkisedek in rimavən məm Ebrahim ye swatuk, kini in maməhuak mamaiyoh Kughen mə tukrivəhsi-pən nihuvəyen kimi Ebrahim. ² Kini Ebrahim rimivəhsi-ta taet ye kafan narimnar mivəh-si-pən kimi Melkisedek. Melkisedek e, nhagin, nipran e “King kape Natuatukien.” Kini nhag kirik min e, kamokrən kin kimə, King kape Salem, nipran e ramni mimə, “King kape nəmərinuyen.” ³ Nəkwəkwə kape Kughen ripəh nəvsaoyen kin rimni mine nisini mine kwənərəus kafan. Kini mipəh niniyen nîpig yame rimnarha iran, mine nîpig yame rimamhə iran. Rəmhen əmə kin yame in rimipəh nimhəyen, in mamor hanə wok kape pris. Ror pən, in rəmhen kin Ji Kughen yame in pris kape rerin.

⁴ Rikim tukramuh-ru Melkisedek in yemehuə kirik. Nar apnapig mə riptawə e Ebrahim in yemehuə, mərig in ramsiai pik Melkisedek mivəh-si-pən kafan nar huvə minə kimin rəmhen kin taet. ⁵ Kitawə kharkun mə ye newk minə fam, nəmə Isrel iriə kasəkeikei mhavəhsi-pən kapəriə taet kimi kwənərəus kape Livae, iriə e pris minə, rəri-pən əmə yame loa ramni. Nar apnapig mə pris minə, iriə min kwənərəus minə kape Ebrahim, mərig nəmə iməriə ikin iriə kasəkeikei mamhavəhsi-pən taet kimi əriə. ⁶ Mərig Melkisedek e, pəh nien mə in kwənərəus kirik kape Livae. Mərig in ravəh taet minə kape Ebrahim. Kini in mivəh-si-pən nihuvəyen kimi Ebrahim e yame Kughen rimirpen.

6:15: Jen 21:5 6:16: Eks 22:11 6:17: Rom 4:16 6:17: Nam 23:19; Taet 1:2 6:19: Fil 3:12 6:19: Lev 16:2; Hib 9:2,3,7 6:20: Hib 4:14 6:20: Hib 2:17 6:20: Hib 5:16 * 7:1: Stori kape Melkisedek raməmîr ye Jen 14:17-20. 7:3: Sam 110:4 7:4: Jen 14:20 7:6: Jen 14:19,20

⁷ Ratuatuk əgkəp mə yermamə əmə yame in yerpirig tukrivəhsi-pən nihuvəyen kimi yermamə yame in ye tanə. Melkisedek ravəhsi-pən nihuvəyen kimi Ebrahim, ramhajoun pən mə in yerpirig, kini Ebrahim in ye tanə. ⁸ Kini pris yamə mine kamhavəh taet, iriə narmamə əmə yamə mine tukpihamhə. Mərig Melkisedek e, in ravəh taet, kamni kimə in ramragh rerin. ⁹ Livae mine kafan kwənərəus, iriə e kamhavəh taet kape nəmə Isrel, mərig kirkun niniyen mə nipig ripriə Ebrahim rimivəhsi-pən taet kimi Melkisedek, kafan min kwənərəus, iriə min kimnhavəhsi-pən taet a iriə min, ¹⁰ meinai ye nipig Ebrahim rimivəhsi-pən taet kimi Melkisedek, kini ai Livae risi-pən ye kwənərəus kape ripni Ebrahim.

Kristo in rəmhen kin Melkisedek

¹¹ Nar apnapig Loa kape Moses ramni mə pris minə tukhasi-pən ye kwənərəus kape Livae, mərig pris minə a kiseinein norien mə narmamə kisatuatuk ye nimri Kughen. Ror pən, pris min kirik tukraməkeikei muə, yame pəh nien mə in kwənərəus kape Eron mine Livae, mərig in pris rəmhen kin pris a Melkisedek. ¹² Tukmə nipig kimə tukukreikin norien kape nirpenien pris, tukaməkeikei kukreikin min loa. ¹³ Tukaməkeikei kor məknai kin meinai kitawə kasəgkiar ye Yermaru kapətawə yame risi-pən ye kwənərəus yame ripəh norien wok kape pris yamə mine khavaan əru nar miragh minə ye tebol ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen. ¹⁴ Kitawə kwənharkun ta mə Yesu Yermaru kapətawə in rimasi-pən ye kwənərəus kape Juda, kini nipig Loa kape Moses raməgkiar kin wok kape pris minə, pa rimə raməgkiar ye kwənərəus kape Juda. ¹⁵ Mərig rhuvə əmə, meinai kitawə kharkun mə pris kirik ruauə ta, yame in rəmhen kin pris a Melkisedek. ¹⁶ In rimauə pris, mərig pəh nien mə Loa ramni mə kwənərəus kafan iriə pris minə. In ramor wok kape pris ye nar kirik yame rəsanin rapita Loa, in e, nəsaninien kape nimraghien kafan yame infamien rikək. ¹⁷ Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə, “Ik takamor wok kape pris kape rerin.

Ik pris kirik rəmhen kin Melkisedek kupan.”

(Sam 110:4)

¹⁸ Kimnəpəh loa kupan, meinai kafan nəsaninien rikək, in ripəh nasituyen ye nar kirik. ¹⁹ Meinai loa a reinein norien yermamə kirik mə in ratuutuk ye nimri Kughen. Kini taktakun ai, norien pisin min kirik yame rhuvə rapita, in ravəh tamhekin, mə kitawə tuksərhə-pən kapətawə nətərigien iran. Kini in swatuk kapətawə tuk nivənen ipakə tuk Kughen.

²⁰ Kughen rimirpen mə Kristo tukror wok kape pris kape rerin, kini mivəh kwəsu mə kafan nəgkiarien tukripam. Mərig nipig rimirpen pris minə tiksın, in ripəh nivəhyen kwəsu. ²¹ Mərig Kughen rimivəh əmə kwəsu nipig In rimirpen Yesu mə In pris. Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Yermaru ravəh kwəsu kirik,

kini to kípəh nukreikinien nərigien kafan. Kini mimə,

‘Ik takamor wok kape pris kape rerin.’”

(Sam 110:4)

²² Nəgkiarien e ramhajoun pən mə promes yame Kughen rimmor irətawə, yame Yesu rimmor ruə mor nəfrakisien kin, in rhuvə pik mapita promes akwas yame Kughen rimini.

²³ Kupan, pris minə iriə khapsaah. Mərig kirikianə tukramor wok mor wok mipimhə. Kirik ravəh tamhekin, mor wok mamvən, mimhə. Iriə khapəh nisorien wok kape rerin.

²⁴ Mərig Yesu, In tukror wok kape pris kape rerin, meinai In ramarə rerin. ²⁵ Ror pən, In rirkun nivəh-miraghien ətawə yamə mine kamharpin kitawə min mhamə tukhavən tuk Kughen, meinai In ramragh rerin, maməgkiar atuə kin kapətawə kimi Kughen.

²⁶ Ror pən, In ruauə hae pris yame In rəmhen tuk nasituyen irətawə. In ramərhakə, matuutuk huvə. In ripəh norien norien has. In ror pisin əgkap ye narmamə, meinai iriə kasor norien hah. Kini In rapita əriə yamə mine kisarə apa ye rao ye neai. ²⁷ In ror pisin ye

7:8: Hib 5:6 7:11: Hib 7:18,19; 8:7 7:14: Jen 49:10; Mat 1:3; 2:6; Rev 5:5 7:16: Jon 1:4; 5:26; Hib 7:25
7:18: Rom 8:3; Gal 3:21; Hib 9:9; 10:1 7:19: Rom 3:20 7:19: Hib 4:16; 10:22; Jem 4:8 7:22: Luk 22:20; Hib
8:6; 12:24 7:25: Rom 8:34; 1 Jon 2:1 7:26: Hib 2:17; 4:14; 6:20; 8:1

hae pris minə tiksın. Nıpig m-fam, iriə tukasəkeikei misəkupan mhavi nitə tuk təvhagə has yame iriə atuk kimisor, kwasig ikin, kipihavi nitə tuk təvhagə has kape narmamə minə tiksın. Mərig nıpig Yesu rimneighan kin mə tukor sakrefaes ye kafan nimraghien, mikirikianə əmə, in rəmhen məkwakw. ²⁸ Loa in ravəhsi-haktə pris yamə mine khapəh nisəmhenien. Mərig kwəsu kape Kughen, yame rimikwasig kin loa, in mivəhsi-haktə Tini e yame rhuvə məmhen tuk norien wok e kape rerin.

8

Yesu in hae pris in rhuvə rapita narmamə yamə mine kimisor wok kape hae pris kupan

¹ Nuknei nəgkiarien yame yakamhani in e: Kapətawə kirik aikin hae pris yame ror məkna. In rinəkwətə ta ye kwermi Kughen Yermaru matuk apa ye rao ye neai. ² In mamor wok apa lkin ramərhakə lkin ye rao ye neai. In e Nimə Tapolen əfrah yame Kughen rimivi, pəh nien mə yame yermamə rimivi.

³ Kimivəhsi-haktə fam hae pris minə kupan kimə tukhavəhsi-pən narimnar kimi Kughen mhavi nitə. Ye swatuk kirikianə əmə min, kapətawə e hae pris, In min tukraməkeikei mivəh-si-pən sakrefaes kimi Kughen. ⁴ Nıpig rimnamarə ye tokrei tanə, to khapəh nhaniyen mə In pris, meinai loa ramripen kwənərəus pisin kirik mə iriə pris minə, kini iriə kasor wok kape pris. ⁵ Nimə Tapolen yamə mine pris minə kasor wok ikin ye tokrei tanə in nanmi nar yame ramsigovin nimə apa ye rao ye neai. Ror pən, nıpig Kughen rimini-pən tuk Moses mə tukrivi Nimə Tapolen, in rimnor kwirig kimin mimə, “Takaməkeikei maməm huvə mə takor narimnar minə e ratuatuk məmhen ye kafak mak yame yimnor mamhajoun ik kin apa faktə ye tukwas.” (Eks 25:40)

⁶ Mərig taktəkun ai, Yesu In hae pris kapətawə, In rivəh kafan wok yame rhuvə rapita wok kape pris kupan minə. Kini ye norien kirikianə əmə min, Yesu In swatuk kape promes vi e, In rhuvə mapita promes akwas minə. Meinai promes vi e, in ramərer haktə ye nəgkiarien yamə mine khahuvə pik.

⁷ Meinai to kipipəh nəm-pəniyen nar has kirik ye promes akwas, to promes vi ripipəh nivəhyen tamhekin. ⁸ Mərig Kughen rimnəm nahasien kape narmamə kini mini mimə, “Nıpig aikin tukripiuə,

yame Yo jakor promes vi kape kwənərəus kape Isrel mine kwənərəus kape Juda.

⁹ Promes e tukror pisin ye promes akwas yame Yo yimnor kimi ripriə minə kupan, ye nıpig e yame Yo yimivəh kwermiriə mikir-yerhav əriə khatərhav apa ljiip.

Yo jakor promes vi, meinai iriə kimnhapəh nharaptərəkinien promes yame yimnor kimi əriə kupan, kini ror pən yimukreikin-pən nimeitak kimi əriə.

¹⁰ Kini Yo, Yermaru, yakamni-ərhav mimə, ye nıpig yame tukripiuə,

Yo jakor promes vi kirik kimi kwənərəus kape Isrel.

Jakvəh-sipən kafak loa minə ye kapəriə kapa,

kini mirai-pən yerkiria,

Kini Yo jakuə rəmhen kin Kughen atuatur kapəriə,

kini iriə tukhauə kafak atuatur narmamə.

¹¹ Kini to khapəh nishajounien əriə minə,

mamhani-pən tuk əriə minə mhamə, ‘Kughen ror məknei,’

meinai iriə m-fam tukharkun Yo,

ririkakun ye narmamə apnapig minə mivən meriaji-pən narmamə yamə mine kamhavəh nhag ehuə minə.

¹² Meinai rikik rehuə tuk əriə tuk kapəriə norien yamə mine ripəh natuatukien.

Yo jakvəhsi-ta norien has minə kapəriə,

Kini rikik tukripiəh nəsik-minien norien has minə kapəriə.”

(Jer 31:31-34)

7:27: Lev 9:8; 16:6, 7:27: Lev 9:15; 16:15; Hib 5:1,3 7:27: Efes 5:2 7:27: Rom 6:10; Hib 9:12, 26,28; 10:10;
1 Pita 3:18 7:28: Hib 5:1-2 7:28: Hib 1:2 7:28: Hib 2:10 8:1: Hib 1:3; 2:17; 3:1; 4:14; 6:20; 7:26; 9:11;
10:12; 12:2 8:2: Hib 3:6; 10:21; 1 Pita 2:5; Rev 13:6 8:2: Hib 9:11, 24 8:3: Hib 9:14 8:5: Kol 2:17; Hib 9:23
8:6: Hib 8:8,13; Luk 22:20; Hib 7:22; 9:15; 12:24 8:7: Hib 7:11, 18; 10:1

¹³ Nîpîg Kughen ramni promes e, mæ in promes vi, nîpran e mæ promes kupan, rînakwas minaha. Kîni nar yame ruauæ minækwas, rîpêh nêmhênien, pêh nien mæ tuk tu rikæk.

9

Ikin ramêrhakê ikin ye tokrei tanê mine ikin ramêrhakê ikin ye rao ye neai

¹ Kîni nîpîg promes yame Kughen rîmnækupan mor rîmnamarê, narmamê tukasêkeiki misêri-pên swatuk atuatur kape nêhuakien. Kîni Nimê Tapolen, in kape tokrei tanê e. ² Nêmə kupan kîmnhavi Nimê Tapolen a, misor nêkwan kîrik apa imê atuatur, kîmnhapîr nêkwan kîraru. Kwênmhaan kupan, kamni kîmê Ikin Ramêrhakê ikin. Ye kwênmhaan a, kîmisêrêhu-pên nar kamhaukrai haktê laet iran, mine tebol kîrik yame kamêtu-haktê-pên min bred rhakê iran. ³ Kîmîvi-êswasig neipên ye kwênmhaan yame ramkwasiġ. Kîni kwênmhaan a kamni kîmê Ikin Ramêrhakê Êġkap Ikin. ⁴ Ikin a, nar kîrik aikin kîmnor kîn gol, yame kamêtu-pên nîmar nai pien-pien iran, kîvaan. Kîni ikin a, Bokis kape Promes ramkwêtê ikin. Bokis a, kîmnor apa imê kîn nai; kîni iruê kîmnor kîn gol. Kîni ye nêkwai Bokis a, botel kîrik aikin kîmnor kîn gol, kîmnhargîn-pên kwênmop bred nhagin e “manê” iran, mine kaskin kape Eron, yame kupan Kughen rîmnor rêpîrpir min. Kîni kapiêr mir kîraru aikin, yamê mir kwêutêutê, yame kîmirai-pên natuakêmien ten irêriu. ⁵ Kîni yerpîrig ye kapên kêvhao Bokis a, nanmi jerubim* kîraru aikin yamê mir kawor nîmtêtien ye nîkhakien kape Kughen. Têmərmêriu rhorukin kapên kêvhao bokis a, ikin hae pris ramêtg-pên nitê mæ tukrîrisin têvhagê has yamê mine narmamê kîmisor. Mêrig to yakpêh nhopraiye nîprai narîmnar minê a.

⁶ Nîpîg pris minê kîmisêtu huvê fam narîmnar minê a, kharkun nîvênien imê ye kwênmhaan yame ramækupan, masor wok kape nêhuakien; ⁷ mêrig hae pris, in êmê rîrkun nîvênien ime Ikin Ramêrhakê Êġkap ikin. Ye newk kîrikianê, in rîrkun nîvênien ye nîpîg kîrikianê êmê. Kîni nîpîg tukmê ramvên, in tukramêkeiki mîvêh nitê, mîrisin kafan têvhagê has mine têvhagê has yame narmamê minê tiksîn kîmisor mhapêh nharkunien mæ kîmisor têvhagê hah. ⁸ Ramor narîmnar minê a, Nanmin kape Kughen ramhajoun mæ nîpîg Nimê Tapolen kupan rîmnamêrer, swatuk rikæk tuk êtawê tuk nîvênien Aikin Ramêrhakê Ikin. ⁹ In rêmhen êmê kîn nîmtêtien kîrik yame ramhajoun-pê nîpîg yame kîsarê iran ai taktêkun mine. Narîmnar yamê mine pris minê kamhavêh-si-pên kîmi Kughen, masor sakrefaes kîn kîmin, khapêh nîsêmhênien tuk nêrêhu-atuaturkien nêrigien kape narmamê yamê mine kamhauê ye nêhuakien. ¹⁰ Meinai nêhuakien akwas kupan, in ramhajoun êmê norien ye nîkarin kape nêvigînien, mine nînimien, mine nêravyen. Narîmnar minê a, iriê kape nîprai jîr êmê. Kîni Kughen rîmnêrêhu-pên natuakêmien minê a rarê meriaji-pên êmê nîpîg yame In rîmîni promes vi kîrik yame rhuvê rapita.

Nîtaw Yesu in sakrefaes kîrik yame rhuvê rapita

¹¹ Mêrig taktakun ai, Kristo ruauê ta. Kîni in hae pris yame rîmîpîk narîmnar huvê minê, muauê. Kîni In ruavên ime Nimê kîrik yame rhuvê mêmhen min, rapita yamê apa kupan. Nimê a, pêh nien mæ nar kîrik yame narmamê kasor, kîni pêh nien mæ nar kîrik kape tokrei tanê yame Kughen rîmnor. ¹² Nîpîg Kristo rîmavên ime Ikin Ramêrhakê Ikin, pa rîmê rîmavên ye newk minê fam, rêmhen kîn yame hae pris kupan minê kîmisor. Mêrig rîmavên mikîrikianê êmê, nêmhên. Meinai In rîpêh nîvêhyen nîtaw nêni mine nîtaw kwaji kau mîvên imê mæ tukrîvêhsita narpinien kape têvhagê has. Nîkam. In

9:2: Eks 25:8,9 9:2: Eks 26:33,34 9:2: Eks 25:31-40; Jon 8:12; Rev 1:20 9:2: Eks 25:23-29; Jon 6:35,48 9:3: Eks 26:31-33 9:4: Nam 17:1-10 9:4: Eks 31:18 * 9:5: Jerubim in agelo kîrik kape Kughen ramhen kîn nar mîragh yame ramivê. Êm-ru Eks 25:18-22 mine Esek 10:1-20. 9:5: Eks 25:17-22; Hib 4:16 9:6: Nam 28:2-4 9:7: Lev 16:2 9:7: Lev 16:34 9:7: Lev 16:3,11,14; Hib 5:3 9:7: Lev 16:15 9:8: Luk 23:45; Jon 14:6; Hib 10:19-20 9:9: Hib 10:1-2 9:9: Hib 5:1; 8:3 9:10: Lev 11:2-23 9:10: Nam 6:3; Kol 2:16 9:10: Lev 11:25,28,40 9:11: Hib 10:1 9:11: Hib 8:2; 9:24

rimivəh atuk əmə nitawin, mivən imə, kini In əmə rimivəh nimritawə, mivəh nimri nimraghien rerin kapətawə. ¹³ Ye norien kape promes kupan, kimisətəg-pən nitaw nəni mine kao, uə nimrawk ye kau yame kimivaan əru ye tebol, kamətəg-pən ye kwən kirik yame rəmkimik ye nimri Kughen mə tukror nimitətien mə nimraghien kafan ruauə minhawən, nəmkimikien rikək iran. ¹⁴ Mərig nitaw Yesu in ravəh nəsaninien ehua rapita narimnar minə e meinai Kristo In rimnor atuk sakrefaes iran, ye nəsaninien kape Nanmin Rhakə† yame ramarə rerin. In sakrefaes kirik yame ratuatuk əgkap, nahasien kirik rikək iran. Ror pən, nitawin rivəh nəsaninien rəmhen tuk nəspir-tayen rikitawə tuk norien yamə mine khakir-pən narmamə tuk nimhəyen. Rimnor məknakin mə kitawə‡ tuksətəgah əmə tuk nəhuakien kimi Kughen yame ramragh.

¹⁵ Tuk narimnar yame Yesu rimnor, In swatuk tuk narmamə tuk nivəhyen promes vi. Kughen ramokrən kin narmamə kafan, kini mirpen-pən tuk əriə mə narimnar huvə minə e, kapəriə. Kini narimnar minə e, to khapəh nharkəkien tuk nipig kirik. Tuksarə rerin. Iriə tukhavəh narimnar minə a meinai nimhəyen kape Kristo in rimnarpin ta təvhagə has kape narmamə yamə mine kisəsik loa kape promes kupan.

¹⁶ To Yesu ripipəh nimhəyen məkna, to kafan narmamə minə kipihapəh nhavəhyen narimnar huvə yamə mine In rimirpen mə kapəriə. Meinai tukmə tatə kirik rirpen mə tukmə rimhə, kafan nautə tukrivən tuk tini, tatə tukraməkeikei mimhə məkupan, kini ai promes kafan tukruə mor nəfrakisien kin. ¹⁷ Mərig tukmə tatə ramragh hanə, tini to ripəh nivəhyen nautə kafan. Tukror əmə nəfrakisien kin ye nipig yame tukrimhə iran.

¹⁸ Tuk narimnar minə e, ye nikarin kape promes kupan yame Kughen rimini, nitaw nar miragh kirik tukraməkeikei maiyu rhajoun mə nar miragh kirik rimamhə, ror nimitətien mə promes ramarə. ¹⁹ Ror məkneikin mə, nipig Moses in rimini-ərhav ta nəgkiarinen minə fam kape loa kimi narmamə, kini kwasig ikin, in rimivəh tiki sipsip kimnor rəwhao, mine kwermi nai e kamni kimə “hisop” meires-pən ye nitaw kwaji kao mine nitaw nəni mine nu, kini mətəg-pən nitə ye nəkwəkwə kape Loa mine narmamə minə. ²⁰ Kini mini-pən tuk əriə mimə,

“In e nitaw nar miragh kirik yame rimamhə tuk norien promes kape Kughen ruauə minor nəfrakisien kin. Kini kimia takasəkeikei mhasiai In, masor nəkwən.” (Eks 24:8)

²¹ Ye norien kirikianə əmə min, Moses rimnətəg-pən nitə ye Nimə Tapolen mine narimnar fam yame kavəh tuk nəhuakien. ²² Loa ramni mə pris tukraməkeikei mamor-pən nitə ye narimnar khapsaah, ipakə narimnar fam, ror nimitətien mə iriə kwənhauə mishawən. Kini tukmə nitə ripəh naiyuyen iran, Kughen to ripəh nəspirien təvhagə has.

Nitaw Yesu ramarpin təvhagə has

²³ Ror pən, nipig kimnor sakrefaes, nitə rimnaiyu mor narimnar minə a kishawən. Mərig Nimə Tapolen mine narimnar kafan aikin, iriə nanmi nar əmə yame ramor əmə nimitətien ye narimnar yame raməmir ye rao ye neai. Mərig niprai nar, in apa ye rao ye neai, kini nitaw nar kirik yame rhuvə rapita tukraməkeikei maiyu mor rhawən. ²⁴ Yesu ripəh nivənyen ime Ikin Ramrhakə Əgkap Ikin kape tokrei tanə e, yame narmamə əmə kimisor. Nimə a, in nanmi nar əmə kape Ikin Ramərhakə Əgkap Ikin əfrakis apa ye rao ye neai. Mərig Yesu rimavən ye rao ye neai, kini taktakun ai, In maməgkiar atuə kin kapətawə kimi Kughen ye nimrin. ²⁵ Kini nipig Yesu rimnor atuk sakrefaes ye kafan nimraghien, kafan norien ror pisin ye hae pris minə kupan. Ye promes kupan, hae pris tukraməkeikei mivən ime Ikin Ramərhakə Əgkap Ikin, mivi nitaw nar miragh. Pəh nien mə ramor atuk sakrefaes kin nitawin. Kini tukraməkeikei mor məknakin ye newk minə fam. Mərig Kristo rimavən ime Ikin Ramərhakə Əgkap Ikin ye rao ye neai, mivəh atuk nitawin mor sakrefaes kin mikirikianə əmə, rəmhen. ²⁶ To Kristo ripior sakrefaes məknakin ye newk minə fam, rəmhen kin yame pris minə kupan kimisor, to

9:12: Rom 3:25 9:14: 1 Pita 1:2,18-19 9:14: Hib 10:4 † 9:14: Ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman, nəgkiarinen e “Rhakə” rikək iran. ‡ 9:14: Ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman, ramni “kimia.” 9:14: Taet 2:14 9:15: Luk 22:20 9:15: Hib 10:34 9:19: Eks 24:6-8 9:22: Lev 17:11
9:23: Hib 8:5 9:24: 1 Jon 2:1; Rom 8:34

ripiërig nəmhayen nīpig rīpsaah ririkakun ye nīpig Kughen rīmnor tokrei tanə mamvən mamvən. Mərig taktakun ai, kitawə kwəsarə ye Nīpig Kwasig, Yesu rīmatərhav-pə mikirikianə əmə, mə tukror atuk sakrefaes kin kafan nīmraghien tuk nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə hah. Kini kafan sakrefaes, in infamien.

²⁷ Kitawə narmamə, Kughen rīmnərəhu nīpig yame narmamə kirikianə kirikianə tukhamhə iran, kini tukhamhə mikirikianə əmə. Kini kwasig ikin, In tukrəkir kapətawə norien minə. ²⁸ Ye norien kirikianə əmə min, Kristo rīmnor atuk sakrefaes kin mikirikianə əmə, mə In tukrarpin təvhagə hah kape narmamə khapsaah. Mərig kwasig, ye nīpig tukrīrerig-pə min iran, In to rīpəh min narpinien təvhagə has, mərig tukruə mivəh mīragh əmə narmamə yamə mine kasərer matuk mamhawhin In.

10

Yesu rīmneighan-pən kin nīmraghien kafan rəmhen kin sakrefaes, mikirikianə əmə nəmhen

¹ Narimnar kape loa, kisəmhen kin nanmi narimnar yamə mine kamhauə kwasig. Mərig nanmi nar e rīpəh nəmtir-huvəyen. Pəh nien mə nīprai nar. Ye newk minə fam, pris minə kasor sakrefaes. Mərig nar apnapig iriə kasor sakrefaes, loa in reinein norien nəməhuak yamə mine kamhauə tuk Kughen mə tuksatuatuk ye nīmrin, meinai sakrefaes minə a, iriə nanmi nar əmə. ² To sakrefaes rīpiəmhen rīpior nəməhuak minə kīpisatuatuk, mīpihapəh nor-minien sakrefaes, meinai kwəshawən ta. Kini to sakrefaes rīpiəspir-ta rikiriə, to kīpihapəh nisərig-rahāsien tuk təvhagə has. Mərig, nīkam. Kasərig rahās hanə. ³ Mərig taktakun ai, ye newk minə fam, pris minə kasor pawk sakrefaes, mərig nar a ramor əmə mə narmamə rikiriə raməsik hanə təvhagə has kapəriə, ⁴ meinai nītaw nəni mine kao kīrapəh nīwəmhenien tuk nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə has. ⁵ Ror pən, nīpig Kristo rīmauə ye tokrei tanə, minī-pən tuk Kughen mīmə, “Kughen, Ik nakpəh norkeikeiyen sakrefaes mine narimnar yamə mine kīvəhsi-pre kim ik.

Mərig Ik nīmnor nīprak kīrik mə jakvən iran.

⁶ Kamhavaan əru narimnar ye tebol rəmhen kin nəhuakien kapəriə raurə tuk Ik, kini masor sakrefaes tuk nəspirien təvhagə has.

Nar apnapig kasor məknakin, mərig khapəh nisorien rikim ragien tuk əriə.

⁷ Mərig Yo yakamni mīmə,

‘Kīmīrai ye Nəkwəkwə kape Kughen yame raməgkiar irak mīmə,

“Kughen, Yo e, yīmauə mə jakor nəkwam.” ’ ’

(Sam 40:6-8)

⁸ Kristo ruini ta mə Kughen rīpəh norkeikeiyen sakrefaes mine narimnar yamə mine kīvəhsi-pən kim in, mine narimnar yame kavaan ye tebol, mine sakrefaes kape nəspir-tayen təvhagə has. Nar apnapig narmamə kasor narimnar minə e rəri-pən loa, Kughen rikin rapəh nagienien tukun. ⁹ Kini nīpig Kristo ramni min mīmə, “Yo e, yīmauə mə jakor nəkwam” kini meighaan-pən kin nīmraghien kafan, In rīmnoriah swatuk kupan kape nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə hah, mor swatuk vi kīrik tuk nivəhsi-tayen. ¹⁰ Kini Yesu Kristo rīmnor nəkwai Kughen ror məkneikin: In rīmnor atuk sakrefaes kin nīpran, mikirikianə əmə, mə tukror ətawə kisatuatuk.

¹¹ Kini pris minə fam kasərer masor wok kape nəhuakien, masor sakrefaes, masor nar kirikianə əmə nīpig mīfam tuk nəspir-tayen təvhagə has. Mərig sakrefaes minə a, iriə khapəh nisəmhenien tuk nivəhsi-tayen təvhagə has kīrik. ¹² Mərig pris e kapətawə rīmnor kafan sakrefaes mikirikianə əmə, kini sakrefaes e in rəmhen məkwak tuk nəspir-tayen norien has kape narmamə kape rerin. Kini nīpig rīmnor məknakin kafan sakrefaes, in mivən “məkwətə ye kwermi Kughen matuk.” ¹³ Kini ikin a, In rawhin əmə mə “Kughen tukror In ramehuə ye kafan tikmir minə.”* ¹⁴ Meinai Kristo rīmnor sakrefaes mikirikianə

9:26: Hib 9:12,28

9:27: 2 Kor 5:10

9:28: Hib 7:27; 9:12,26; 10:10

9:28: Aes 53:12

9:28: Mat 16:27

9:28: 2 Tim 4:8

10:1: Kol 2:17; Hib 8:5

10:4: Hib 9:12-14

10:10: Hib 2:14

10:10: Hib 7:27

10:10:

Hib 10:14; Efes 5:26

* 10:13: Ramni Sam 110:1. Əm-ru Hib 1:13.

əmə, mor kafan narmamə kisatuatuk ye nimirin kape rerin. Narmamə minə a, iriə en, yamə mine In rimnor əriə khauə misatuatuk.

¹⁵ Kini Nanmin kape Kughen, In min raməvsao kin narimnar minə a kimi ətawə, mamni mimə,

¹⁶ “Kughen Yermaru ramni mimə,

‘Nipig tukripiuə,
jakor promes vi kimi kafak narmamə minə.

Yo jakvəhsi-pən loa minə kafak yerkiria,

kini Yo jakrai-pən loa kafak ye nirkunien kapəriə.’ ”

(Jer 31:33)

¹⁷ Kini In mamni min mimə,

“Yo jakəru-kin kapəriə norien has minə,

kini rikik tukriphəh nəsik-minien norien minə kapəriə yame kasəkapir loa.”

(Jer 31:34)

¹⁸ Nipig tukmə Kughen rimnəspir ta norien has kape narmamə, to khapəh nisor-minien sakrefaes kirik.

Pəh kisərer timtim ye nhatətəyen kapətawə

¹⁹ Yo minə tiksın. Ror məkneikin mə nitaw Yesu rimnor ətawə kharkun nhavəniyen imə lkin Ramərhakə Əgkap lkin, mhapəh nhaginien. ²⁰ Rəmhen kin yame In rimnəhipu neipən yame raməkər əswasig kin lkin Ramərhakə lkin. Mərig pəh nien mə rimnəhipu neipən kirik, mərig nipran rimnərkwopir ror swatuk vi kirik yame ramragh tuk ətawə tuk nivəniyen tuk Kughen. ²¹ Kini hae pris kapətawə, in yemehuə yame ramarmaru ye nimə kape Kughen, in e kafan narmamə minə. ²² Ror məknakin, pəh khavən ipakə tuk nimir Kughen, yerkitawə yame rukwar kin nhatətəyen əfrakis. Meinai Kristo rimnətəg-pə nitawin yerkitawə məspir ətawə. Kini rimnokwi-ta nipraitawə ye nu yame rəmtir in əmə in əmə. ²³ Kitawə khamə kwəsərəhu-pən nətərigien kapətawə ye Kristo. Ror məknakin, pəh kisərer tim tim iran, mhapəh nhaviə-viəyen, meinai kitawə kharkun nisətigətəyen ye kafan nəgkiariyen yame rimirpen-pə ta kimi ətawə. ²⁴ Pəh khasig ətawə minə mə kitawə tuksorkeikei ətawə minə, kini masor huvə pən kimi ətawə minə. ²⁵ Narmamə tiksın kwəsəpəh nofuginien əriə minə. Mərig ripəh nəmhenien. Pəh kasofugin ətawə minə, masərip tim tim ətawə minə ye nipig mifam. Kini nipig kasəm mə Nipig Kwasig rinamuaə pakə, rhuvə mə kitawə tukasəkeikei misərip tim tim ətawə minə mamharpin.

²⁶ Rhuvə mə tuksərip tim tim ətawə minə məknakin, meinai tukmə kitawə kwənharkun ta nəfrakisien, mərig khapəh nisərigien, masor norien has mamharpin, kini sakrefaes kirik min rikək yame to rəspir ətawə. ²⁷ Kini tukmə sakrefaes kirik min rikək mə to rivəhsi-ta təvhagə has kapətawə, kini nar kirikianə əmə aikin. In e, tukasəkeikei mhagin, misətəmnimin, meinai kitawə kwənharkun huvə mə kitawə kamhawhin narpinien skai, mine nap ehuə kape niemhaa kape Kughen yame tukraməkeikei məkwəru kafan tikmir minə. ²⁸ Loa kupan kape Moses ramni mə tukmə yermamə kirik rəkapir loa, kini “yermamə kiraru uə kisisər kirhini-ərhav in;”

(Dut 17:6,7) kini

kwən a tukraməkeikei mimhə. Narmamə, rikiriə to ripəh nehuəyen tukun. ²⁹ ?Mərig rhawor ye yermamə yamə ripəh nisaiyen Ji Kughen? Kughen rimini-pə promes kirik tuk ətawə, kini nitaw Kristo rimnor promes e ruauə minor nəfrakisien kin. Nitə əmə a in a rirkun norien narmamə kisatuatuk. ?Mərig rhawor ye yermamə yame ramor nar apnapig ye nitə e? ?Rhawor ye yermamə yame ramni hah Nanmin kape Kughen yame raməwhai nihuvəyen kimi narmamə? Ratuatuk mə yermamə yame ror məknei tukrarə ye narpinien skai yame rapita narpinien yame yermamə yame ramakapir loa kape Moses tukrarə iran. ³⁰ Meinai kitawə kharkun ta Kughen yame ramni mimə, “Narpinien tai təvhagə hah, yakamərer tukun.

Kini Yo jakarpin tai norien kapəriə rəmhen əmhen.”

(Dut 32:35)

Kini In ramni min mimə,
 “Kughen Yermaru tukrakir norien kape narmamə kafan.” (Dut 32:36)

³¹ Səm-ru. !Tukmə Kughen yame Ramragh rəpkətərəkkin ik, nar a ror niginien!

³² Rhuvə mə rikimiə tukramuh nipig kupan, nipig nikhakien rinaməsia-pen əmiə kupan. Ye nipig a, kimiə nimisarə ye nipig ətən kirik, yame rəsəso pīk, nimisərig nəmħəyen ehua, mərig nimisərer tim tim. ³³ Nipig tiksīn, narmamə kamhani hah əmiə ye nimri mirh, masor min narimnar has minə tiksīn irəmiə. Nipig tiksīn, nimisərer-pən tuk narmamə yamə mine kamor has pən kimi əriə. ³⁴ Misasitu irəriə nipig kimnəhi-pən əriə ye kalabus, kini misarə ye nipig ətən kapəriə. Kini nipig narmamə kimisəkrəh kin narimnar minə kapəmiə, nakwənharkun ta mə kapəmiə aikin narimnar raməmīr yame in rhuvə mapita, rikimiə ramagien əmə. Kini narimnar minə a to rīpəh nirkəkien tuk nipig kirik. Kini rikimiə ramagien əmə tukun. ³⁵ Ror pən, nipig naksarə ye nipig ətən minə, pəh rikimiə tukrīpəh nəpouyen, meinai tukmə nakshatətə ye Kughen, In tukrīvəhsi-pre nərok kimi əmiə. ³⁶ Kimiə takasəkeikei misor nətərigien kapəmiə rapomh, mə taksor naha nhagin yame Kughen rorkeikei. Kini takpīhavəh narimnar yame Kughen rīmīrpen mə tukrīvəhsi-pre kimi əmiə. ³⁷ Meinai Kughen ramni mimə pəh nien mə tuktu

“Kwən kirik tukruə,
 in tukritərhav-pə, mīpəh norien kəmər.

³⁸ Meinai kafak narmamə yamə mine kisatuatuk ye nimrik,
 iriə tukhashatətə irak mamharpin. (Hab 2:3-4)

Mərig tukmə yakəm mə kwəsəpəh Yo, masərer rerig rerig,
 to rikik rīpəh nagienien tuk əriə.”

³⁹ Mərig kitawə e to khapəh nisərer rerig-rerigien, miserwei. Nīkam. Kitawə narmamə kape nhatətəyen ye Kughen, Kughen tukrīvəh miragh ətawə.

11

Kaha yamə mine kimishatətə ye Kughen

¹ Kitawə kasərəhu-pən kapətawə nərigien ye narimnar yamə mine tukrīpiuə, kini nhatətəyen kapətawə in ramor ətawə kharkun huvə mə narimnar minə e, iriə nəfrakisien. Nar apnapig mə kitawə khapəh nisəmien narimnar minə a, mərig kharkun huvə mə tukpīhavəh, meinai nhatətəyen ramhajoun ətawə mə tukpīhavəh. ² Rīptawə minə kimnishatətə ye Kughen, Kughen rīmnəgnəgin əriə tukun.

³ Nhatətəyen ramor ətawə kharkun mə Kughen rīmnəgkiar əmə, narimnar kape tokrei tanə kasəmīr. In rīmivəh narimnar yame kīpəh nəmien, mor narimnar kin yame kaməm.

⁴ Ebel in rīmnhatətə tim tim ye Kughen, mivəh-si-pən narimnar kimi Kughen yame rhuvə rapita yame Ken rīmivəhsi-pən kimin. In rīmnhatətə tim tim məknakin ye Kughen, Kughen rīmīni mimə in yermamə atuatuk kirik, rikin ragien tuk naha nhagin yame rīmivəhsi-pən kimin. Kini nar apnapig mə kwən a ruamhə ta, mərig nhatətəyen kafan ramhajoun ətawə kin nar kirik ai taktəkun.

⁵ Mine Inok rīmnhatətə timtim ye Kughen, kini mīpəh nīmħəyen. Kughen rīmivəhsita əmə in ye tokrei tanə e, mə tukrhaktə mivən ye rao ye neai. Narmamə to khapəh nisəm-minien in, meinai Kughen rīmivəhsi-ta. Meinai nipig Kughen rīpəh hanə nīrəhsitayen in, mīnhajoun ta in mə rikin rīmnagien tukun. ⁶ Mərig yermamə to rīpəh nhatətəyen ye Kughen, Kughen to rikin rīpəh nagienien tukun. Meinai nipig yermamə kirik rorkeikei mə tukruə tuk Kughen, in tukraməkeikei mamni nəfrakisien mə Kughen ramarə mamərok narmamə yamə mine kisarkut mə tukharkun In.

⁷ Mine Noa in min rīmnhatətə tim tim ye Kughen. In e, nipig Kughen rīmīni-əsah pən narimnar kupan tukun, yame narmamə kīpəh hanə nisəmien, Noa rīmīsiyai In mamor nəkwən. Mīvhīrəkkin rao ehua kirik mə tukrīvəh miragh kafan narmamə minə.

10:32: Fil 1:29,30 10:33: 1 Pita 4:14 10:34: Hib 13:3 10:34: 1 Pita 4:13 10:34: Hib 11:16; 1 Pita 1:4,5
 10:36: Rom 5:3,4; Hib 12:1; Jem 1:3,4,12; 5:11 10:36: Hib 6:15; 9:15 11:1: 2 Kor 4:18 11:3: Jen 1 11:4:
 Jen 4:4-5 11:4: Hib 12:24 11:5: Jen 5:21-24 11:6: Hib 7:19 11:7: Hib 11:1

Rimivhirəkin məkna rao, mor əpu mə Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi narmamə. Nhatətəyen kafan rimnor swatuk kimi Kughen ror In ratuatuk ye nimrin.

⁸ Mine Ebrahim in rimnhatətə timtim ye Kughen. Nipig Kughen rimnokrən kin mə tukrivən ye tanə pisin kirik, in rimnor nəkwan. Tanə a, Kughen rimirpen ta kimin mimə tukrivəh-si pən kimin. Kini Ebrahim rimitərhav, meinein mə ramvən hiə. ⁹ Mamhatətə timtim ye Kughen məkna, kini mamarə ye tanə a yame Kughen rimirpen ta kupan mə tukrivəhsi-pən kimin. Mərig rimnamarə aikin a, mipəh nivhirəkinien nimə huvə kirik, mivəh-si haktə nikar nimə kirik, mamarə rəmhen kin yepsipis kirik. Kini kwənərəus kafan Aesak mine Jakob yame Kughen rimivəhsi-pən promes a kimi ərisir Ebrahim, iriu min kimiwarə əmə ye nimə has rəmhen kin yepsipis mir. ¹⁰ Ebrahim rimnamarə ye nimə tapolen məkna meinai in rimiwhin mə tukrivən ye taon kirik yame nuknen riskai, tukraməmir ror tu. Taon e, Kughen əmə rimnəriwək iran mivhirəkin.

¹¹ Mine Sera min rimnhatətə tim tim ye Kughen. Nar apnapig mə rimnəpiəhuaru əgkap, mərig Kughen rimivəhsi-pən nəsaninien kimin mə tukreimək. In rimirəh tini e, meinai in rimnhatətə ye Kughen mə In tukror promes kafan ruə mor nəfrakisien kin. ¹² Ebrahim rimnəhuaru ta, ipakə əmə rimhə, mərig kwənərəus minə khapsaah kimnhasi-pən iran. Nar apnapig mə in yermamə kirikianə əmə, mərig kwənərəus mine e kafan, iriə khapsaah rəmhen əmə kin kəmhau minə ye neiai mine nipakir ye tahik yame to kipəh nəvhuekin-famien əriə.

¹³ Narmamə minə a, iriə kimishatətə tim tim ye Kughen, mərig nipig kimnhamhə, iriə kimnhapəh nhavəhyen narimnar yamə mine Kughen rimini ta mə tukrivəhsi-pən kimi əriə. Iriə kimisəm narimnar minə e mə iriə kasəmir isok tuk əriə, mərig rikiriə ragien pik mə tuksəm. Mhani-ərhav mhamə kisarə ye tokrei tanə e mərig kisəmhen əmə kin yepsipis əmə. Tokrei tanə e pəh nien mə iməriə əfrakis ikin. ¹⁴ Nipig narmamə kasəgiar məknai, in ramhajoun pən mə kasarha-kin iməriə atuatur ikin. ¹⁵ Kapəriə nətərigien ripəh nirerig-pəniyen ye tanə kapəriə kupan, yame kwəsəpəh ta. Rikiriə to ripiuh məkna, kipiharkun nirerigien mamhavən. Mərig kimnhapəh nisorien məknakin. ¹⁶ Iriə kimisorkeikei iməriə ikin pisin kirik yame rhuvə rapita. In e rao ye neai. Ror pən, Kughen ripəh naurisien mə kamokrən kin In kimə kapəriə e Kughen. Kini Kughen rimnor apnəpeinə ta ye taon kirik iməriə ikin.

¹⁷⁻¹⁸ Mine Ebrahim rimivəh promes yame Kughen rimini-pən tukun mimə,
 “Kwajikovə kafam Aesak tukror kwənərəus kafam tukripsaah min,
 iriə tukhavəh nhagin.” (Jen 21:12)

Nipig Kughen rimə tukrəm nhatətəyen kape Ebrahim, kini Ebrahim rimnhatətə ye Kughen mamərer matuk tuk nhopniyen tini kwənkwan kirikianə əmə e Aesak mə tukror sakrefaes kin kimi Kughen. ¹⁹ Meinai Ebrahim rikin rimnaməsik mə Kughen rirkun norien yermamə ramragh min ye nimhəyen. Kini Ebrahim rimivəh min tini e Aesak ipakə rəmhen kin yame rimivəh miragh in ye nimhəyen.

²⁰ Mine Aesak rimnhatətə tim tim ye Kughen, maməhuak mə Kughen tukrivəh-sipən nihuvəyen kafan ramvən kimi tini mir e Jakob mine Esao, mamni-ərhav narimnar yame tukripiuə tuk nipig kirik.

²¹ Mine Jakob rimnhatətə tim tim ye Kughen. Minəhuaru, ipakə rimhə, minim tim tim kaskin kafan, maməhuak mə Kughen tukrivəhsi-pən nihuvəyen kimi ji Josef mir, maməgnəgin Kughen.

11:7: Jen 6:9 11:9: Wok 7:5 11:9: Jen 12:1-8 11:10: Hib 12:22; 13:14 11:10: Rev 21:2, 14 11:10: Hib 11:16 11:11: Jen 17:19; 18:11-14; 21:2 11:12: Rom 4:19 11:12: Jen 22:17 11:13: Hib 11:39 11:13: Mat 13:17 11:13: Jen 23:4; Lev 25:23; Fil 3:20; 1 Pita 1:17; 2:11 11:15: Jen 24:6-8 11:16: 2 Tim 4:18 11:16: Mak 8:38 11:16: Jen 26:24; 28:13; Eks 3:6, 15 11:16: Hib 11:10; 13:14 11:17-18: Jen 22:1-10; Jem 2:21 11:19: Rom 4:21; Jon 5:21 11:20: Jen 27:27-29,39,40 11:21: Jen 48:1,8-22

²² Mine Josef rimnhatətə tim tim ye Kughen. Minəhuaru, ipakə rimhə, kini maməgkiar kin nipig kwənərəus minə kape Isrel tuksap ta Ijip. Kini in rimini ta tuk əriə mə iriə tukhatərhav Ijip, mishawor mhanim in.*

²³ Mine tatə mine mamə kape Moses kimiwhatətə tim tim ye Kughen. Nipig in rimnarha-pə, iriu kimiwəm mə in ramor yemə huvə kin, kini kwerkwaig kin in rivəh makuə kisisər. Kini iriu kirəpəh niraginien kin nəsikien nəkwai king.†

²⁴ Kini Moses rimnehuə mamhatətə tim tim ye Kughen. Kamni pawk kimə in mikip king kape Ijip,‡ kafan nautə ripsaah, mərig nipig rimnehuə, rimnəm mə ripəh nəmhenien mə tukramarə əmə ye narəyen yame rimar ye tokrei tanə. ²⁵ Mīmə tukrəpəh nagienien kape narimnar kape tokrei tanə, yame iriə kape nipig kwakwə əmə, mivən, mamərer-pən tuk narmamə kape Kughen yamə mine kamərik mitə əriə. ²⁶ Rikin rimnamuh mə tukmə narmamə kisarh iakei iran tuk Kristo yame tukripiuə, mərig in to ripəh naurisien tukun. Rikin tukragien tuk nar e, rapita yame to ripiamarə ye nimraghien yame rimar apa Ijip. Mərig rikin rimavən əmə tuk nərok yame Kughen tukrivəhsi-pən kimin.

²⁷ Moses rimnhatətə tim tim məkneikin ye Kughen, map ta ye kantri Ijip, mipəh niginien kin king e yame niemha ramhai pik in. Mipəh narha-kwasigien, maməkeikei mamvən, rəmhen kin yame in rimnəm Kughen e yame keinein nəmien kin nimri jir. ²⁸ Rimnhatətə tim tim ye Kughen məkna, kini mirikakun norien kape lafet e Pasova. Mini-ərhav tuk kwənərəus minə kape Isrel mə tukasəkeikei mhauh-pən nitaw sipsip ye kwəruə ye nimə minə kapəriə. Tuksor məknaikin mə agelo yame Kughen tukrher-pə kin tuk nhopniyen nimrin nupan yerman minə, tukripəh nhopniyen nimrin nupan yerman minə kapəriə.

²⁹ Mine kwənərəus minə kape Isrel kimishatətə tim tim ye Kughen, mharkun nisəviofuginien ye tahik ehua yame rimnəwhai kiraru. Kini misəriwək iran rəmhen kin tipəvsik. Mərig nipig nəmə Ijip kimisarkut tuk nikwasigien kin əriə, tahik rimipik əriə, kimisəmnim.

³⁰ Mine kwənərəus minə kape Isrel yame ramkwasig, iriə min kimishatətə tim tim ye Kughen. Kimisəriwək misarkurao ye kəupə kape Jeriko, yame kimnor kin kapier. Kimisarkurao misarkurao ye kəupə a, mhavəh nipig seven, kini ai, kəupə ehua a rarkwəpir məsaah.

³¹ Mine Rehab e in piraovin kape swatuk, in min rimnhatətə ye Kughen. Nipig kimnher-pən kin yemə Isrel mir kiraru mə tukwəm-əsaah apis-apis ye Jeriko, Rehab rimnəhitə ye kafan nimə tuk əriu. Ror pən kin, nipig nəmə Isrel kimisarowagin kimi nəmə Jeriko, mishopni nəmə aikin yamə mine kharəh nhaniyen nəfrakisien ye Kughen, kimnharəh nishopniyen Rehab.

³² Mərig to yakpəh nini-minien mivən. To yakpəh nini-minien rapomh maməvsao kin Gideon mine Barak mine Samson mine Jeftaha mine Deved mine Samuel mine profet minə tiksın. ³³ Iriə kimishatətə tim tim ye Kughen, masor narimnar ripsaah. Iriə kimnhakir kwənərəus minə kape Isrel mhavən misarowagin iriə nəmə iku pisin minə, misapita əriə. Masor norien atuatur minə, kini mhavəh narimnar huvə yamə mine Kughen rimirpen mə tukrivəhsi-pən kimi əriə. Kimisəpkətəək kin nəkwai laeon minə mə tukharəh nisəniyen əriə. ³⁴ Misher-əpis nap ehua yamə mine kamhauək. Misapitan kin narmamə yamə mine khamə tukshapni əriə kin nau nisə. Kapəriə nəsaninien rikək

* 11:22: Gris ramni mə, “tukshawor nikəkrin.” 11:22: Jen 50:24,25; Eks 13:19; Jos 24:32 11:23: Eks 2:2

† 11:23: King Fero rimini mə tukhopni ji nəmə Isrel minə fam yamə mine kapəriə newk ripəh napitayen kiraru. 11:23: Eks 1:16, 22 ‡ 11:24: Nəgkiarien Gris ramni mə, “in ji piakəskəh kape Fero.” 11:24: Eks 2:10 11:26: Hib 13:13 11:26: Luk 14:33 11:26: Hib 10:35 11:27: Eks 12:50, 51 11:28: 1 Kor 10:10 11:28: Eks 12:21-23 11:29: Eks 14:21-31 11:30: Josua 6:12-20 11:31: Jos 2:1-16 11:31: Jos 2:1,9-14; 6:22-25; Jemes 2:25 11:32: Jaj 6-8 11:32: Jaj 4-5 11:32: Jaj 13-16 11:32: Jaj 11-12 11:32: 1 Saml 16:1,13 11:32: 1 Saml 1:20; 3:19-4:1 11:33: 2 Saml 8:1-3 11:33: Dan 6:22 11:34: Dan 3:19-27 11:34: Eks 18:4

pawk, mærig Kughen rîmivæhsi-pæn nəsaniñien kimi æriə. Kini iriə kimisapita mobael minə kape tanə pisin pisin minə. ³⁵ Nîpiraovin tiksîn aikin yamə mine kimishatətə tim tim ye Kughen, Kughen ror jiriə minə kamhamragh min ye nimhøyen.

Mærig narmamə tiksîn aikin, kivæhsi-pæn pawk nəmhøyen kimi æriə, mærig kwəshatətə tim tim ye Kughen. Nar apnapig kimə tukrisin æriə mə to kisəpəh nhatətəyən kapəriə, mærig kimnhapəh nisəpəhyen, mhamə tukhavəh nimraghien kirik yame rhuvə rapita. ³⁶ Iriə tiksîn, narmamə kisarh iakei irəriə, kini misərkis-ərkis æriə. Kini iriə tiksîn, narmamə karkwəji ətərəkîn æriə kin jen, mhapik-pæn æriə ye kalabus. ³⁷ Iriə tiksîn, kimnarkwhopni æriə kin kapier apig, kini iriə tiksîn, kimivi əru æriə kin so. Tiksîn, kimnhapni æriə kin nao nisə. Kini iriə tiksîn kimisarkaoh əmə kin tiki nəni mine sipsip. Nar kirik kapəriə rikək. Kimnor ahas pæn kimi æriə. Narmamə kimisoriah pik æriə. ³⁸ Mærig iriə nəmə huvə minə, tokrei tanə e ripəh nəmhenien mə to iriə kisarə ikin. Kimisarə apnapig əmə, apa ye tipəvsik, mine ye tukwas minə, mine ye nəpag kapier minə, mine ye nəkwai nimir.

³⁹ Nəmə minə a, iriə m-fam kimishatətə tim tim ye Kughen, In rivæhsi-pæn nhag huvə kimi æriə. Mærig kimnhapəh nhavəhyen nar e yame Kughen rimirpen ta mə tukrivæhsi-pæn kimi æriə, ⁴⁰ meinai In ruini ta nətərigien kirik kafan, mə In tukror huvə-pə rapita kimi ətawə e towei mine. Kini ye nətərigien kafan, In rorkeikei mə tukrirpin ətawə miriə kupan, mə kitawə miriə əmə tuksaiyu əm nəmhen əmə.

12

¹ Kini narmamə yamə minə, kimisərer-ərhav tuk Kughen, mishatətə tim tim iran, iriə khapsaah pik, kini kapəriə nimraghien in ravəh-si haktə nhatətəyən kapətawə. Ror pæn, pəh kisəpəh nar pəm yame ramraptərəkîn ətawə mine təvhagə has yame raməpit-pə irətawə. Kini pəh kisaiyu mhapəh nisəpəuyen kin naiyuyen yame Kughen rimmərəhu-pə kupan irətawə. ² Misarha-pæn əmə tuk Yesu, yame In nuknei nhatətəyən kapətawə, kini in e yame tukror mə kitawə tukseriaji mak ye nhatətəyən kapətawə. Pəh rikitawə tukruh norien kape Yesu e in e kafan nərigien rapomh. Nîpig rîmamhə ye nai kamarkwao kin, In mor nar apnapig əmə ye nəmhøyen yame rîmivəh. Meighan-pæn kin naurisien kape nimhøyen ye nai kamarkwao kin, meinai In rimmor kafan nərigien skai tuk nagienien yame In tukripivəh. Kini taktakun ai, In ramkwətə ye nîkar Kughen matuk e In King.

³ Rhuvə mə rikimiə tukraməsik Yesu mine kafan nərər-timtimien nîpig yor təvhagə hah minə kimisarakikîn-pæn nəgkiarien has minə kimin, pəh rikimiə tukripəh nəpouyen kini mhapəh nisəpəhyen nhatətəyən kapəmiə.

Kughen ramərip atuatur kwajikovə kafan minə

⁴ Yakirkun mə kimiə naksarowagin tuk nətəpigien kin təvhagə has ye nimraghien kapəmiə, mærig kimiə kirik rikək yame nitawin rimmayyu tuk narowaginien e. ⁵ Kimiə nakwəsəru-kin ta nəgkiarien yame ravəhsi-haktə nətərigien kapəmiə. Ye nəgkiarien e, Kughen ramni-pre tuk əmiə, rəmhen mə kimiə tini atuatur minə, mamni mimə, “Narik, nîpig Kughen Yeramaru ramərip atuatur ik, takpəh norien nar apnapig iran.

Pəh rikim tukripəh nəpouyen nîpig In ravəhsi-pre narpinien kirik kimik.

⁶ Mærig in ai Kughen Yeramaru ramərip atuatur narmamə yamə mine In rorkeikei æriə, mamarkis-arkis narmamə m-fam yame In rirhi æriə rəmhen kin kafan kwajikova minə.”

(Prov 3:11-12)

⁷ Ror pæn, taksərer tim tim ye nîpig əutən minə. Kughen ravəhsi-pre nîpig əutən minə e tuk nəko-atuaturkien əmiə. Kimiə ji Kughen minə, ror mə In ramərip atuatur

11:34: 2 King 20:7; Jaj 16:28 11:34: Jaj 15:8 11:35: 1 King 17:22, 23; 2 King 4:36, 37 11:36: Jer 20:2; 37:15
 11:36: Jen 39:20 11:37: 2 Kron 24:21 11:37: 1 King 19:10; Jer 26:23 11:37: 2 King 1:8 11:38: 1 King 18:4; 19:9 11:39: Hib 11:2, 4 11:39: Hib 11:13; 10:36 11:40: Rev 6:11; Hib 2:10 12:1: 1 Kor 9:24 12:1: Hib 10:36 12:2: Sam 25:15 12:2: Hib 2:15 12:2: Fil 2:8,9; Hib 2:9 12:2: Mak 16:19 12:3: Gal 6:9; Rev 2:3 12:4: Hib 10:32-34

mækneikin æmia. ?Mærig kwajikovə kirik aikin yame kafan tatə rīpəh nərīp-atuatukien in uə? Nīkam, rikək. ⁸ Ye norien kirikianə əmə min, Kughen ramərīp atuatuk tini minə. To Kughen rīpīpəh norien məknaikin irəmiə, rīpīhajoun-pən mə kimia pəh nien mə kwajikovə atuatuk minə kafan - kimia kwajikovə kape swatuk minə. ⁹ Rīmtawə minə ye tokrei tanə e, kasərīp atuatuk ətawə, kitawə kamhasiai əriə. ?Kini tukshawor pən iran mine ye Rīmtawə In Nanmin, ye rao ye neai? Rhuvə mə tukseiwaiyu tukun, mhavəh nīmraghien. ¹⁰ Rīmtawə minə min kasərīp atuatuk ətawə kape nīpīg kwakwə əmə, rərīpən kapəriə nətərigien. Mærig Kughen ramərīp atuatuk ətawə mə tukrasitu irətawə, kini mor ətawə kisatuatuk rəmhen kin In. ¹¹ Tukmə kərīp atuatuk ətawə, nar a rīpəh nīmarien tuk ətawə, mærig rəutən tuk ətawə. Mærig tukmə kitawə kiseighaan kin mə tukrikir-pə ətawə ye swatuk yame ratuatuk, in tukrikuə kin kwənkwan e natuatukien mine nəmərīnuyen.

Takasərig əmia

¹² Ror pən, nar apnapīg mə kimia nakasarə ye nīpīg əutən, mærig harəh-si haktə kwermīmiə yame rəpəu mə tukrəsanin. Mine nīhumia yame ramətəmnimin, taksor mə ramskai tuk naiyuyen.

¹³ “Naha yermamə nakseriwək kwis kimia min, nīhun rīmħə,

Sor swatuk kapəmiə ratuatuk huvə, mə nīhun tukrīpəh nahas-əgkəpien mier ta,

Mærig pəh nīhun tukrhuvə min.”

(*Prov 4:26*)

¹⁴ Sarkut mə kimia m-fam taksarə kwis ye nəmərīnuyen. Kini misarkut mə taksor mə nīmraghien kapəmiə in ratuatuk, meinai yermamə yame rīpəh natuatukien, to rīpəh nīvənien məm Kughen tuk nīpīg kirik. ¹⁵ Takasərig əmia tamə nakasaiyu misəpəu ye kwerkwai swatuk, kini mhapəh nhavəhyen nīhuvəyen kape Kughen. Takasərig əmia tamə nuai nai akonə kirik rurə yerkimia, mīkuə, mor kwənkwan rīpsaah ye nīmraghien kapəmiə, kini nehen rorīah narmamə khapsaah. ¹⁶ Takasərig əmia mə takhapəh nhakir-apnapīgien narman uə nīpiraovin. Takhapəh nīsəmhenien kin kwən e Esao, yame kafan nīmraghien rīpəh natuatukien. In ror nar apnapīg ye Kughen. In nīmri nupan, mærig in rīmnor salem kin nehuəyen kape nīmri nupan kimi naorahini, kini māvīgīn kin mane kape nīpīg kirikianə əmə. ¹⁷ Kini kimia nakharkun mə kwasīg ikin, rikin rīpivən min ye nehuəyen kape nīmri nupan. Kini markut pīk mə kafan tatə tukrəhuak mīvəh-si-pən min nīhuvəyen kimin. Rīmnasək pīk pawk tukun, mærig rīmīpəh nararīen ye nərīgīen kape rīmni, kini rīmni rīpəh nəhuakien tuk nīvəhsi-pənien nīhuvəyen kimin.

Rhawor e loa ror pīsīn ye Nəvsaoyen Huvə

¹⁸⁻²⁰ Apa kupan, kwənərəus minə kape Isrel kīmnhavən ye tukwas ehua e Sinae. Kini ikin a, kīmisəm nap yame ramuək, mine napīgnapīen ehua rameiwaiyu mhorukin nar. Kini kīmisərig nīmətag ehua, mine naiyuk ramasək apomh. Masərig rīki yermamə kirik raməgkiar kimi əriə. Masətərig kin kafan nəgkiarīen, kini misaiyoh-skai-pən mə tukhapəh nīsərig-minien rīki yermamə a. Misakur mhagīn tuk nəgkiarīen a, kini In rīmə, “Naha nhagīn yame ramuə tuk tukwas e, nar apnapīg mə in nar mīragh kirik, kimia takasəkeikei misarkwhopni kin kapier apīg.”

(*Eks*

19:12-13) ²¹ Nīpīg Moses rīmnəm narīmnar minə a, in min rīmnərig rahas mīmə,

“!Yo yakwagīn pīk, makur!”

(*Dut 9:19*)

Mærig pəh nien mə kimia nakwənhauə ye tukwas e. ²² Kimia nakwənhauə ye tukwas e Saeon, mine taon ehua e, ime Kughen Mīragh. In e Jerusalem vi apa ye rao ye neai, ikin agelo minə khapsaah khapsaah kasofugīn əriə ikin tuk nagīenien ehua. ²³ Kini

12:7: Dut 8:5; 2 Saml 7:14; Prov 13:24 12:8: 1 Pita 5:9 12:9: Nam 16:22; 27:16 12:9: Aes 38:16 12:10: 2 Pita 1:4 12:11: Aes 32:17; Jem 3:17,18 12:12: Aes 35:3 12:14: Rom 14:19 12:14: Rom 6:22 12:14: Mat 5:8 12:15: Hib 3:12; 4:1 12:15: Dut 29:18; Hib 3:12 12:16: 1 Kor 6:18 12:16: Jen 25:29-34 12:17: Jen 27:30-40 12:18-20: Eks 19:12-22; 20:18; Dut 4:11 12:18-20: Dut 4:12 12:18-20: Eks 20:18-19; Dut 5:5,25; 18:16 12:21: Eks 19:16-19; 20:18-21; Dut 4:11-12 12:22: Aes 24:23; 60:14; Rev 14:1 12:22: Hib 11:10; 13:14; Mat 16:16 12:22: Gal 4:26

kimiä nakwənhauə ye nofuginien ehuə kape narmamə kape Kughen, yame kisəmhen kin nimir nupan minə kafan. Kimirai-pən nhagmiə ye rao ye neai. Kini nakwənhauə tuk Kughen yame tukripiəkir narmamə m-fam. Nakwənhauə masor kirikianə kimiə nanmi narmamə atuatak yamə mine kwənhəmhə ta. Kini Kughen rimnor əriə kwəsəriəji mak. ²⁴ Nakwənhauə tuk Yesu e in e swatuk kape promes vi yame Kughen rimnor kimi ətawə. Kini nakwənhauə tuk nitaw Yesu, yame in rimnətəg-pə irəmiə ror əmiə naksatuatak. Nitə a in ramni-ərhav narimnar yamə mine khahuvə misapita narimnar yamə mine nitaw Ebel rimini-ərhav.*

Yermamə yame ripəh nhatətəyen ye Kughen, in tukrivəh narpinien

²⁵ Ror pən, takasərig əmiə tamə nakhaukreikin-pən nimeitaimiə kimi Kughen yame raməgkiar kimi əmiə. Meinai Moses, in yermamə əmə. Kini kitawə kharkun mə nəmə kupan kimnhapəh nisərigien in nipig In rimnor kwirig kimi əriə. Kini iriə kimiseinein nisaptayen kin narpinien kapəriə. Kini tukmə ror məkneikin, ?Rhawor irətawə tukmə khapəh nisətərigien kin nəgkiarien kape Kughen yame ramsi-pən ye rao ye neai mamor kwirig kimi ətawə? ?Tukshawor misapta kin narpinien? ²⁶ Apa Sinae, riki Kughen rimikiu-kiu ye nimoptanə. Mərig taktakun ai in rimirpen-pə kimi ətawə mimə, “Nipig min kirik aikin, Yo jakikiu-kiu ye nimoptanə. Ye nipig a, pəh nien mə ye tokrei tanə əmə jakikiu-kiu iran, mərig nimago-ago min tukrikiu-kiu məsaah.” (*Hag 2:6*) ²⁷ Nipig Kughen ramni mimə, “Nipig kirik min aikin,” nipran e ramni mə tukrikiu-kiu ye narimnar kape tokrei tanə əmə yame In rimnor, mə tukrivəh-si ta əriə. Tukrivəh-si ta narimnar, mə narimnar yame tukripiəh nikiu-kiuyen irəriə, iriə tukasəmir - in e narimnar yame tukramarə rerin. ²⁸ Kini ai, rhuvə mə tukhani vi vi Kughen, meinai kitawə kwənhavəh rao kape Kughen e yame keinein nikiu-kiuyen iran. To ripəh niertayen tuk nipig kirik. Rhuvə mə kitawə tuksəhuak kimin, yerkin agien. Pəh kitawə tukamhasiai In, mamhagin kin ²⁹ meinai “Kughen kapətawə In rəmhen kin nap ehuə kirik yame raməkwəru narimnar m-fam.” (*Dut 4:24*)

13

Nəgkiarien infamien

¹ Rhuvə mə taksəkeiki misor norkeikeiyen kimi əmiə minə rəmhen kin mə kimiə piaumiə minə. ² Takhapəh nisəru-kinien nəmien yepsipis yamə mine kamhauə iməmiə ikin. !Tukmə ror iriə agelo minə! Narmamə tiksin kimisəhitə ye nimə kapəriə tuk narmamə, mhapəh nharkunien mə iriə agelo minə. ³ Kini rikimiə tukraməsik narmamə yamə mine kisarə ye kalabus. Rikimiə tukrəmhə tuk əriə rəmhen kin mə kimiə min naksarə ye kalabus. Taksərer-pən tuk yamə mine kivəhsi-pən nəmhəyən kimi əriə rəmhen kin mə kimiə min naksərig atuk nəmhəyən a ye nipraimiə.

⁴ Pəh narmamə m-fam tukhasiai norien kape narkurəkien, mə in ramərhakə nipig m-fam. Pəh narmamə m-fam tukhasiai nimhakuə kape narmamə. Kughen tukrəkir mivəh-si-pən narpinien kimi tamaruə mine piakəskəh yamə mir kawəkrəh kin əriu minə, mine narman mine nipiraovin yamə mine kasəkrəh kin əriə minə, yerman yame ramapir-pən tuk piraovin yame pəh nien mə kafan, mine piraovin yame pəh nien mə kafan atuatak yerman.

12:23: Eks 4:22 12:23: Rev 20:12 12:23: Jen 18:25; Sam 94:2 12:23: Fil 3:12 12:24: Hib 9:19; 10:22;
1 Pita 1:2 * 12:24: Ken rhopni Ebel, Baebol ramni mə nitawin ramokrən kin Kughen maiyoh kin
tain. Mərig kimnhopni Yesu, in ripəh naiyohyen kin tai nimirghien. Ror pən, Nəkwəkwə
e Hibru ramni mə nitaw Yesu in rhuvə rapita nitaw Ebel. Əmru Jen 4:10 12:25: Hib 3:12
12:25: Hib 1:1 12:25: Hib 2:2,3; 10:29 12:26: Eks 19:18 12:28: Sam 15:5; Dan 2:44 12:28: Mal 2:5; 4:2
12:29: Eks 24:17; 9:3; Sam 97:3; Aes 33:14; 2 Tes 1:7 13:1: Rom 12:10 13:2: Job 31:32; Mat 25:35; Rom 12:13
13:2: Jen 18:1-33 13:3: Mat 25:36; Hib 10:34 13:4: Mal 2:15 13:4: Dut 22:22

⁵ Særer isok tuk norkeikei-pikien mane. Rikimiä tukramækeikei mamagien æmæ tuk kapæmiä narimnar yame nakamhavæh, meinai Kughen rimini mimæ,

“!To yakpæh næpæhyen ik,

mipæh nætayen iram tuk nipig kirik!”

(Dut 31:6)

⁶ Ror pæn kitawæ kharkun nhaniyen mhamæ,

“Kughen Yeramaru In yasitu kapætawæ,

to tukhapæh nhaginien.

Narmamæ kaseinein nisoriahyen ætawæ.”

(Sam 118:6-7)

⁷ Rikimiä tukramækeikei mamuh næmasur minæ kapæmiä yamæ mine kimisækupæn mishajoun æmiä ye nægkiarien kape Kughen. Sætærig-ru kin narimnar huvæ yamæ mine rimatærhav ye nimraghien kapæriä, kini mishatætæ ye Yeramaru ræmhen kin æriä.

⁸ Yesu Kristo to ripæh nukreikinien. Norien kafan ramæmir æmæ mækna apa kupan, muæ meriaji-pæ ai taktakun mamvæn to ripæh norien infamien. ⁹ Takhapæh nisorien mæ nhajounien vi pisin pisin minæ tukhavi ta æmiä ye swatuk atuatum. Kimiä havaag-pæn æmæ tuk Kughen, yame ramasitu iræmiä yerkin agien mæ tukror kapæmiä nærigien riskai. Ripæh nihuvæyen mæ kitawæ tuksæri-pæn natuakæmien kape næviginiën, mæ in tukror ætawæ khaskai, meinai næfrakisien mæ natuakæmien minæ a to khapæh nisasituyen ye narmamæ.

¹⁰ Narmamæ yamæ mine kasor hanæ sakrefaes ræri-pæn norien kape næmæ Isrel kupan, nar kirik kapæriä rikæk ye nihuvæyen yame Yesu rimivæh-si-pæ kimi ætawæ ye sakrefaes kafan. ¹¹ Meinai pris ramhopni nar miragh kini mivæh nitawin mivaan apa imæ Ikin Ramærhakæ Ikin, kini mivæh-si-pæn kimi Kughen tuk næspir-tayen tævhagæ has kape narmamæ. Kini ai, kharæhsi-ærhav nar miragh a apa iruæ ye nimæ tapolen kapæriä, mhavaan æru. ¹² Ye norien kirikianæ æmæ min, kikir ye rhav Yesu ye Jerusalem, in rimnærig næmhæyen ye nipran kini mimhæ mæ nitawin rirkun næspir-tayen tævhagæ has kape narmamæ, mor æriä kisatuatum. ¹³ Ror pæn, pæh kitawæ tuksor mækna, mhatærhav iruæ imætawæ ikin, masor kirikianæ kitawæ min, masærer matuk, nar apnapig narmamæ kasor naurisien kimi ætawæ ræmhen kin yame kimisor iran. ¹⁴ Imætawæ atuatum rikæk ye tokrei tanæ e, mine taon yame ramæmir rerin. Mærig kitawæ kamhawhin taon yame tukripiuæ.

¹⁵ Ror pæn, pæh Yesu tukrasitu irætawæ mæ tukhavæhsi-pæn sakrefaes kapætawæ kimi Kughen nipig m-fam. Sakrefaes e kapætawæ, in e, pæh khavæhsi-haktæ nhag Kughen nipig m-fam, mhani-ærhav nhagin. ¹⁶ Hapæh nisæru-kinien norien huvæ mine nævraiën narimnar kapæmiä mivæh-si-pæn kimi narmamæ yamæ mine kapæriä rikæk, meinai norien e in ræmhen kin sakrefaes yame riki Kughen ragien tukun. ¹⁷ Sor nækwai næmasur minæ ye nimæhuak, miseiwaiyu tuk æriä. Iriæ e kasarha tuk nimraghien kapæmiä mhapæh nisapisien, meinai iriæ kharkun mæ tuk nipig kirik, tukasækeikei mhani-ærhav wok kapæriä tuk Kughen. Pæh kimiä taksor mæ rikiriä tukragien tuk wok e. Mærig tukmæ nakasor rikiriä ripæh nagiënien tuk wok kapæriä, to khapæh nisasituyen iræmiä.

¹⁸ Sæhuak tuk æmawæ, meinai yakharkun mæ kapæmawæ norien in ratuatum æmæ, kini yaksorkeikei mæ nipig mi-fam kimawæ jaksor æmæ norien huvæ. ¹⁹ Yakorkeikei pik mæ kimiä takasækeikei misaiyoh Kughen mæ jakrerig-pre aihuaa æmæ mæm æmiä.

²⁰ Yakamæhuak min tuk æmiä, mæ Kughen tukrasitu iræmiä. Kughen e in e nukne næmærinuyen. Kini In rimnor Yesu Kristo Yeramaru kapætawæ rimnærig næmhæyen, mæ nitawin tukraiyu mor promes rerin ruæ mor næfrakisien kin. Yesu e, In yemæ huvæ

13:7: Hib 13:17, 24; 1 Kor 16:16 13:7: Hib 6:12 13:8: Sam 102:27; Hib 1:12 13:9: Efes 4:14 13:9: Kol 2:7 13:9: 1 Kor 8:8; Hib 9:10 13:11: Lev 16:15 13:11: Eks 29:14; Lev 4:12,21; 9:11; 16:27 13:12: Jon 19:17
13:12: Rom 3:25 13:12: Efes 5:26 13:13: Luk 9:23 13:13: Hib 11:26 13:14: Hib 12:27 13:14: Fil 3:20; Hib 11:10; 12:22 13:15: 1 Pita 2:5 13:15: Sam 50:2-15; Hos 14:2; Aes 57:19 13:16: Rom 12:13 13:16: Fil 4:18 13:16: Sam 50:21-15; Hos 14:2 13:17: Hib 13:7,24 13:17: Aes 62:6; Wok 20:28 13:18: 1 Tes 5:25
13:18: Wok 23:1 13:20: Rom 15:33 13:20: Wok 2:24 13:20: Jen 17:7,13,19; Aes 55:3; 61:8; Esik 37:26; Mat 26:28 13:20: Hib 9:20

mapita tuk nəm-huvøyen sipsip minə kafan. Yakaməhuak mə Kughen ²¹ tukrivəhsi-pre narimnar huvə minə fam kimi əmiə yame tukror əmiə naksəmhen tuk norien nar yame In rorkeikei. Kini yakaməhuak mə Kughen tukror wok ye nımraghien kapəmiə kirikianə kirikianə. Kini ye nasituyen kape Yesu Kristo, Kughen tukror kapəmiə norien rhuvə, kini rikin tukragien pik tukun. Kini pəh kivəhsi-haktə nhag Kristo nipig mifam, mamvən, infamien rikək. Amen.

²² Piak minə mine nowinik minə. Nəkwəkwə e kafak ripəh napomh-pikien. Mərig yakamaiyoh skai əmiə mə taksor-ru kapəmiə nərigien rapomh min mə taksətərig kin kafak nəgkiarieren yame ravəh-si haktə nətərigien kapəmiə.

²³ Yakorkeikei mə takharkun mə kimirisin piatawə e Timoti ye kalabus. Tukmə in rua aihuaa, kimru min jakraurə.

²⁴ Sokrən huvə kimi nəmehua minə kapəmiə mine nəməhuak minə iməmiə ikin. Nəmə Itali kasokrən huvə irəmiə.

²⁵ Pəh Kughen tukrautə-pre kin nihuvøyen kafan kimie əmiə minə fam. Amen.

Jemes

Nəkwəkwə yame Jemes rimirai

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e Jemes

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Jemes e, in naurahi Yesu, in rimirai nəkwəkwə e. In elda kape niməhuak apa Jerusalem.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Jemes rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi nəmə Isrel yamə mine kashatətə ye Yesu Kristo misarə ye kantri pisin pisin minə.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai nəkwəkwə e? Ye nipig a, nəmehuə minə kape nəmə Isrel kimisarkwhopni Steven; kwasig ikin, masor rahaspən kimi nəməhuak minə apa Jerusalem. Ror pən, nəməhuak minə khapsaah kimisap Jerusalem misarə kantri pisin pisin minə. Mərig kimnharəh-pikən nipig əutən minə.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Jemes rimirai nəkwəkwə e mə tukrivəhsi-haktə nərigien kapəriə meinai kisarə ye nipig əutən minə. Kini morkeikei mə tukrhajoun əriə ye nuknei nhatətəyen yame ratuatuk. Nipig yermamə kirik rhatətə əfrakis ye Yesu Kristo, kini kafan norien ruə mihuvə, kini maməpəh norien has minə.

Jemes ramokrən huvə ye nəmə Isrel minə

¹ Yo Jemes, yo yorwok kirik kape Kughen mine Yesu Kristo, Yermaru kapətawə.

Yakamher-pre kin nəkwəkwə e raurə tuk əmiə, kwənərəus twelef kape nəmə Isrel yamə mine nimnhavən misarə kirikianə kirikianə ye tanimtanə. Yakamni-pre rhuvə tuk əmiə.

Nhatətəyen mine nirkunien

² Piak minə mine nowinik minə, narimnar pisin pisin tukhauə masor nəmheyen kimi əmiə. Nipig takasəm, rikimiə tukraməkeikei mamagien ³ meinai nakwənharkun ta mə nipig əutən minə tukhauə, mə tukəm-ru nhatətəyen kapəmiə. Nipig əutən minə a taksor əmiə nakhaskai huvə ye nhatətəyen kapəmiə. ⁴ Kini takasəkeikei masərer timtim ye nhatətəyen kapəmiə miseriaji-pən nipig yame takhauə rikimiə rimruə, nar has kirik rikək irəmiə. ⁵ Mərig tukmə kimiə kirik, kafan nirkunien ripəh nəmhenien, rhuvə mə in tukraiyo Kughen, pəh In tukrasitu iran mor nirkunien kafan ruə mehuə məpomh min, meinai In ravəhsi-pən apnapig əmə narimnar kimi narmamə minə fam, mipəh nhekien narmamə tuk nar yame kisaiyo kin. ⁶ Mərig tukmə yermamə a raiyo kin, pəh tukramhatətə əmə ye Kughen, kini pəh kafan nərigien tukripəh norien kiraru; meinai yermamə yame kafan nərigien ramor kiraru, in rəmhen kin peao peao ye tame tahik, yame nimətag ramher-əpu, ravi apnapig. ⁷ Tukmə ror rikin raməsik mə Kughen Yermaru tukrifəhsi-pən narimnar kimin, mərig, nikam, to ripəh nivəhsi-pənien, ⁸ meinai nərigien kafan ramor kiraru. To ripəh narer-skaiyen tuk nar kirik yame rikin raməsik mə tukror.

Yavən has mine yermamə yame nautə kafan ripsaah

⁹ Tukmə yavən has kirik irəmiə, pəh rikin tukragien meinai Kughen ravəhsi-haktə in. ¹⁰ ?Mərig yermamə yame nautə kafan rehuə, tukragien tuk nar kirik uə? Rirkək, meinai Kughen tukrivəh-si-əhu in.* Yakamni məkneikin meinai nəmə nautə kapəriə ripsaah tukharkək rəmhen kin jiji nai yamə mine kisaukei misəsaah. ¹¹ Nipig mirh rhaktə, məpan-əpan pik, mhen mənvhirik tukrimsiə. Jiji nai minə tukasəkeikei misaukei tuk nipig kirik, misəsaah-əsaah. Nihuvəyen kapəriə tukrirəkək. Rəmhen əmə kin nəmə kapəriə nautə ripsaah. Kasor wok ripsaah mhavəh mane iran, mərig tukpiasəkeikei mhamhə tuk nipig kirik.

1:1: Mat 13:55; Wok 15:13; Gal 1:19; 1 Pita 1:1 1:2: Rom 5:3-5 1:3: 1 Pita 1:7 1:5: Prov 2:3-6 * 1:10: Swatuk pisin kape nukreikinien nəgkiarien ye v. 10: "Mərig yermamə irəmiə yame kafan nautə rehuə, pəh in tukragien min, meinai Kughen tukrivəh-si-əhu in." 1:11: Aes 40:6-8

Kughen to ripəh norien yermamə kirik rimir ye nahasien

¹² Yermamə yame ramərer skai ye nipig əutən ramuə tukun mə tukəm-ru nhatətəyen kafan, in tukrarə ye nihuvəyen əfrakis, meinai nipig rimikurao ye nipig əutən minə a, kini Kughen tukrivəh-sipən kafan nərok, in e nimiraghien rerin. Kughen ruirpen ta mə nimiraghien rerin e, in kape narmamə yamə mine kasorkeikei In.

¹³ Mərig tukmə təvhagə hah ravi nərigien kape yermamə kirik, pəh tukripəh niniyen mə, “Kughen e ravəh-sipə-vəhsi-pə kimi yo.” Pəh tukripəh niniyen nəgkiarien məknakin meinai to nar kirik ripəh niviyen nətərigien kape Kughen mə tukror təvhagə has; kini Kughen to ripəh nivəhsi-pən-vəhsi-pəniyen kimi narmamə. ¹⁴ Mərig nətərigien has kape yermamə in ravəh-si-pən-vəhsi-pən atuk kimin, kini mavi-pən in mə tukrətərig kin təvhagə has. ¹⁵ Nətərigien has ramkuə kin təvhagə has. Kini nipig təvhagə has rura mehuə, kini ramuə kin nimhəyen.

¹⁶ Piak minə mine nowinik minə, takhapəh niseighanien kin yermamə kirik mə tukreikuə irəmiə ye nikarin kape narimnar minə e. ¹⁷ Narimnar huvə minə fam mine narimnar m-fam yamə mine kisatuatuk, kamhasi-pən əmə tuk Kughen apa yerpirig, yame In rimnor mirh mine makuə mine kəmhau minə. Norien kafan to ripəh nukreikinien rəmhen kin yame mirh rhaktə mhen narimnar kini nanmiriə raukreikin-kreikin. Mərig In raməmir rerin, kini to ripəh nukreikinien. ¹⁸ Kini ye kafan əmə nərigien, Kughen rimnor ətawə kwənhauə kwajikovə əfrakis minə kafan ye nipig yame nəgkiarien əfrakis kafan ruauə tuk ətawə kini kimishatətə iran. Kughen ramni mə kitawə khahuvə pik ye nimirin mipik ətawə, rəmhen kin yame yermamə yame ravəh nəsimien vi ye nəsimien kafan.

Sətərig kin nəgkiarien kape Kughen masor

¹⁹ Piak minə mine nowinik minə yamə mine yakorkeikei pik əmiə. Rikimiə tukraməsik nəgkiarien e: kimiə m-fam takasəkeikei misərer matuk tuk nətərigien kin nəgkiarien, mhapəh nishai-mrenien nar tuk nəgkiarien, pəh niemhaa tukripəh nhai-aihuayen əmiə, ²⁰ meinai niemhaa kape yermamə to ripəh nikuəyen kin kwənkwan yame ratuutuk yame Kughen rorkeikei. ²¹ Ror pən, takasəkeikei misəpəkiək-ta kin norien əmkimik minə, mine norien has pisin pisin yamə mine khapsaah ye tokrei tanə. Misiwaiyu, mhavəh nəgkiarien yame Kughen rivəhsi-pre yerkimia, meinai nəgkiarien e rirkun nivəh-miraghien əmiə. ²² Mərig takasəkeikei misor naha nhagin yame nəgkiarien a ramni. Tukmə nakasətərig əmə kin mhapəh nisorien, ramhajoun mə nakseikuə atuk əmə irəmiə, ²³ meinai yermamə yame ramərig nəgkiarien kape Kughen mipəh norien naha nhagin yame ramni, in rəmhen əmə kin yermamə yame raməm nimirin ye glas, ²⁴ tukmə rəm ta nimirin, marar, mivən isok tukun, taktəkun əmə reinein mə nimirin rhawor pən iran mine. ²⁵ Mərig yermamə yame raməm huvə loa yame ratuutuk yame ramrisin narmamə, mamor nipig mifam, mipəh nəru-kinien nar yame ramərig, kini in mamor, in tukrarə ye nihuvəyen əfrakis ye narimnar fam yame in ramor.

²⁶ Mərig yermamə yame rimətəmə in yeməhuak kirik, mərig ripəh narha-huvəyen tuk naha nhagin yame neramin ramni, ramhajoun mə in rameikuə atuk əmə iran, kafan norien kape nəhuakien in nar apnapig əmə. ²⁷ Norien minə kape nəhuakien yame Rimtawə Kughen raməm mə in ratuutuk məmtir, iriə e: Nəməhuak minə tukasəkeikei misasitu ye nipiraovin mine kwajikovə yamə mine kimhə tan kin əriə tukmə kisarə ye nipig əutən. Kini masəkeikei masəm huvə nimiraghien kapəriə mə norien has minə kape tokrei tanə tukhapəh nisorien mə iriə kasəmkimik.

2

Tuksor rəm nəmhen əmə ye kitawə minə tiksın

¹ Piak minə mine nowinik minə, nakwəshatətə ta ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə yame In yerpərig pik. Ror pən, takhapəh nisəmien mə narmamə tiksın yerpərig, tiksın ye tanə; mərig taksəm əmə əriə mə kisəm nəmhen. ² Kini tukmə nakasofugin əmiə, kini yermamə kiraru kirauə ye nəkwai nimə kape nofuginien, kirik kafan neipən rhuva, rīvəhsi-pən ring kimnor kin gol, kini kirik kafan nautə rirkək, kafan neipən reikus-eikus, ³ rīpəh nəmhenien mə takhasiai əmə yermamə yame kafan neipən rhuva, mhani-pən tukun mhamə, “Yuə, məkwətə-pə ye kwənmhaan yame rhuva,” misarar mhani-pən tuk kwən a yame kafan nautə rirkək mhamə, “Ərer-pən isok,” uə, “Əkwətə-əhu ye nimoptanə.” ⁴ Nīpig tukmə nakasor norien minə məknakin, ramhajoun mə nakasəm mə kimia tiksın nakhahuvə misapita kimia tiksın, kini masəkir əmhen narmamə ye nətərigien has kapəmiə.

⁵ Ror məkneikin, piak minə mine nowinik minə yame yakorkeikei əmiə, yakmə jakaiyoh əmiə mə, ?Nakwənharkun ta uə nīkam mə Kughen ruirpen ta narmamə nautə kapəriə rirkək ye tokrei tanə e, mə nhatətəyen kapəriə tukriskai, kini muirpen ta əriə mə iriə tukhauə kwajikovə minə kafan, misarə ye narmaruyen kafan? Kwənmhaan e, In ruini-pən ta mə kape narmamə m-fam yamə mine kisorkeikei In. ⁶ Mərig kimia nakasəm oror narmamə yamə mine kapəriə nautə rirkək. ?Mərig ni-pa mine kasor nəmhayen kimi əmiə? ?Ni-pa mine kasərip-ərhav əmiə ye nīmri mirh? Mə narmamə yamə mine kapəriə nautə rehuə kasor məknakin. ⁷ Kini iriə kamhani hah nhag Yesu, yame nhagin rehuə. Yame kafan e kimia.

⁸ Ye natuakəmien ehua kape Yermaru kapətawə ramni ye Nəkwəkwə kape Kughen mə, “Takaməkeikei morkeikei piam rəmhen kin yame nakorkeikei atuk ik.” (Lev 19:18) Tukmə nakasəri-pən əfrakis nəgkiarien minə a, kimia nakasor norien huvə minə en. ⁹ Mərig tukmə kimia nakamhasiai narmamə tiksın, mhapəh nhasiaiyeen tiksın, in e kimia nakasor təvhagə has. Kini natuakəmien a tukror əpu əmiə, mini mimə kimia narmamə kape nakapirien Loa. ¹⁰ Ror məkneikin meinai yermamə kirik yame ramakapir nəgkiarien kirikianə əmə ye Loa, ye nəmien kape Kughen, in yor təvhagə has rəmhen əmə kin yame in ramakapir nəgkiarien minə fam ye Loa. ¹¹ Ror məkneikin meinai Kughen e yame ramni mə, “Takhapəh nisəkrəhyen kin piraovin” (Eks 20:14) in Kughen kirikianə əmə min yame ramni mə, “Takhapəh nishopniyen yermamə.” (Eks 20:13) Kini tukmə nīmnapəh nəkrəh-pawk-əyen kin piraovin, mərig nīmnhopni yermamə, ik yermamə kape nakəpir-əməyen Loa.

¹² Mərig Kughen rīmīni loa kirik yame ramrisin narmamə*, kini In tukrəkir əmhen narmamə məmru mə kimisəri-pən loa e uə nīkam. Ror məkneikin, ye nəgkiarien minə mine norien minə fam kapəmiə, taksəri-pən loa e. ¹³ Meinai tukmə yermamə kirik, rikin rapəh nehuəyen tuk narmamə, Kughen, rikin tukripəh neihuəyen tukun, mivəhsi-pən narpinien kimin. Norkeikeiyen narmamə in rhuva rapita nivəhsi-pəniyen tai təvhagə has kape narmamə.

Nhatətəyen in nuknen, kini norien huvə kwənkwan

¹⁴ Piak minə mine nowinik minə. ?Rhawor? ?Tukmə yermamə kirik ramni mə in ramhatətə ye Yesu Kristo, mərig rīpəh norien norien huvə minə, to nhatətəyen məknakin rīvəh miragh in uə nīkam? Nīkam, in ror nar apnapig əmə kin. ¹⁵ Kini tukmə piautawə kirik uə nowintawə kirik, kafan neipən rəmətīt, uə nəviginiyen nan rīpəh nəmhenien, ¹⁶ kini tukmə kimia kirik rīpəh nivəhsi-pəniyen neipən uə nəviginiyen kimin, marar mini-pən əmə tukun mimə, “Amvən. Pəh nəmərinuyen tukraməmīr tuk ik. Arkaoh, mamvən məvigin huvə.” ?Mərig rikimie raməsik mə in rīmnasitu iran uə? Nīkam, nəgkiarien kafan ror nar apnapig əmə kin. ¹⁷ Ye norien kirikianə əmə min, tukmə

2:1: Wok 10:34-35; Jem 2:9 2:5: 1 Kor 1:26-28 2:8: Mat 19:19; Gal 5:14 2:11: Eks 20:13-14; Rom 13:9

* 2:12: Əm-ru nəgkiarien ye nīkarin kape “loa yame ramrisin narmamə” ye Jem 1:25. 2:12:

1 Pita 2:16 2:13: Mat 5:7; 18:21-35 2:15: 1 Jon 3:17

nhatətəyən kape yermamə raməmir pisin əmə tuk in, norien huvə minə kharkək iran, ramhajoun mə nhatətəyən kafan nagheen rirkək, rəmhen kin yame rimamhə.

¹⁸ Mərig narmamə tiksın tukhani mhamə, “Nikam. Narmamə tiksın kamhawəh nhatətəyən, kini tiksın kasor wok huvə minə.” Mərig yakamni-pre tuk ik mə, “Tukmə yakpəh nəmien norien huvə minə kafam, yakeinein mə nhatətəyən kafam in nəfrakisien uə nikam. Mərig nıpig tukmə nakaməm norien huvə minə kafak, ramhajoun pən mə nhatətəyən kafak in nəfrakisien.” ¹⁹ Ik nakamni mımə, “Yakamni nəfrakisien ye Kughen yame kirikianə əmə.” !Rhuvə əmə tuk ik! Mərig yarmhə minə min kamhani pakw mə Kughen kirikianə əmə, mərig kisakur mħagin pik kin.

²⁰ Ah. Ik nakətəwao. ?Rhawor? ?Nakirkun uə nikam mə yermamə yame ramhatətə, mərig rıpəh norien norien huvə minə, kafan nhatətəyən, nıpran rirkək? Tukmə nakeinein, yakhajoun ik. ²¹ Rikim tukraməsik rıprau e Ebrahim. Kughen rımını mə in ratuatuk ye nımrın tuk norien yame rımnor, meinai rımikir tını a Aesak, mivən, mərəhu haktə ye kapiet yame rımırig rhaktə. ²² Ramhajoun-pən mə kafan nhatətəyən mine norien kawor nar kirikianə. Kafan nhatətəyən rımikuə kin kwənkwan, in e norien yame rımnor. ²³ Ror pən, nəgkiarien e kape Nəkwəkwə kape Kughen rımauə mor nəfrakisien kin, yame rımını mə, “Ebrahim rımnhatətə ye Kughen, Kughen rımını mə Ebrahim in ratuatuk ye nımrın.”

(Jen 15:6) Kini kamni kimə Kughen, in kirik e Ebrahim. ²⁴ Kini taktəkun ai, nakirkun nəmien mə pəh nien mə nhatətəyən əmə ramor Kughen tukrını mə narmamə kisatuatuk ye nımrın, mərig nhatətəyən mine norien huvə minə ramor Kughen tukrını mə narmamə kisatuatuk ye nımrın.

²⁵ Ye norien kirikianə əmə, in apa kupan, piraovin kirik aikin, nhagin e Rehab. In piraovin kape swatuk, mərig Kughen rımını mə in pian atuatuk tuk norien huvə yame in rımnor. Kini wok e in e yame rımnor: nıpig kimnher-pən kin yemə Isrel mir kiraru mə tukwəm-əsaah apis-apis ye Jeriko, Rehab rımnəhitə ye kafan nimə tuk əriu, mher-pən kin əriu kwaiyu karin mirarerig.†

²⁶ Nıprai yermamə, tukmə nanmin rəta iran, rımamhə. Kini ye norien kirikianə əmə min, nhatətəyən yame rıpəh nıkuəyən kin norien huvə minə, nagheen rirkək rəmhen kin yame rımamhə.

3

Nəgkiarien kape yermamə mine kafan norien

¹ Piak minə mine nowinik minə. Rıpəh nıhuvəyən mə kimiə khapsaah takhauə nəmhajoun minə kape niməhuak, meinai nakharkun mə Kughen In tukrəm huvə məkir nımraghien mine nəgkiarien kape nəmhajoun minə rapita yame tukrəkir nımraghien mine nəgkiarien kape narmamə apnıpig, ² meinai kitawə mifam tukhamir ye nımraghien kapətawə nıpig rıpsaah. Mərig tukmə yermamə kirik ramehuə ye neramin, ramhajoun pən mə in yermamə atuatuk kirik, kini rirkun nehuəyən ye nıpran minə fam əgkəp. ³ Ye norien kirikianə əmə min, kamruk-pən braedel ye nəkwai hos mə in tukror nərigien kape yermamə. Kaməkəkin kapən kapə hos, kini raukreikin nıpran minə fam. ⁴ Kini bot, in nar ehua kirik. Kini nımətag ehua ramrəh, mərig stia in nar kəskəh kirik yame nıpig kapten ramarar-arar iran, kini nıprai bot minə fam ramiko-pən a kapten rorkeikei mə tukrivən pən ikin. ⁵ Ye norien kirikianə əmə min, nerami jir in nar kəskəh kirik, mərig rirkun nıvi-pənien nar ehua minə. Rikimiə tukrəsik min ru kwənəmtarh ye nap in nar kəskəh kirik mərig rirkun nuək-pənien məs nai rıpsaah. ⁶ Kini nəfrakisien, nerami jir in rəmhen kin nap yame Setan ramhitgin-pən nap iran. Nerami jir in nori yermamə yame ramor norien has minə fam kape tokrei tanə. Kini nahasien minə fam kafan kasoriah narmamə, masoriah swatuk minə fam ye nımraghien fam kape narmamə. ⁷⁻⁸ Nehuəyən ye nerami jir in rəmhen kin norien yepou ye nar aparı pisin pisin minə mə tuksəpou. In e nar miragh minə, mine man minə, mine nar miragh yamə mine kaserko, mine yamə mine

kisarə ye tahik. Kimirkwəji əriə kasərou. Mərig keinein norien yepou ye nerami jir. In nar aparū. In rukwar kin nahasien mine kakonə kape nimhəyen.

⁹!Aweh! Neramtawə, nipiḡ kirik kitawə kamhani vi vi Kughen Rimtawə kin, misarar, mamhani hah narmamə yame Kughen rimnor əriə kamhavəh nanmin. ¹⁰Nheri yermamə kirikianə əmə ramni kwis nini-vivi-yen mine nahasien. Piak minə mine nowinik minə, nar e rīpəh nəmhenien. ¹¹?Nakirkun mə nu heikən mine nu oukəh to krəsi-pən ye nīmri nu kirikianə uə? Nīkam. ¹²Piak minə mine nowinik minə. ?Nai e figtri to rikua kin kwənwai nai e olif uə? Nīkam. ?Kini grep to rikua kin kwənkwai nai e fig uə? Nīkam. Kini nīmri nu oukəh rīpəh nīkwar-kwarien kin nu heikən.

Nirkunien yame ramsi-pən tuk Kughen

¹³?Kwən kirik ye kwerkwan irəmiə yame rikin raməsik mə rirkun pik nar uə? Rhuvə. Pəh nīmraghien huvə kafan tukramhajoun mə rirkun əfrakis nar. Pəh in tukror narimnar ye nirkunien, kini pəh nərigien kafan tukreiwaiyu. ¹⁴Mərig tukmə rikimiə ramor pik jalus, uə naksərig atuk əmə əmiə, to nakhapəh nisausitien mhamə nakharkun pik nar, tamə nakaseikuə atuk əmə irəmiə. ¹⁵Nərigien has minə a khapəh nhasi-pəniyen ye rao ye neai; mərig kape tokrei tanə əmə, mine nərigien kape yermamə, mine kape Setan. ¹⁶Meinai nipiḡ narmamə kasor jalus, masorkeikei mə tukamhavəhsi-haktə atuk əriə, məkneikin masəri-pən əmə kapəriə atuk nərigien, masor nahasien, kini norien has minə fam kamhatərhav-pə.

¹⁷Mərig yermamə yame ravəh nirkunien yame ramsi-pən ye rao ye neai, kafan norien tukror məkneikin: Nar yame raməkupən, kafan nīmraghien tukratuatuk. Kini morkeikei pik nəmərinyen. In yemə mar kirik. In ramsiai narmamə. Kini in norkeikeiyen kafan tukreihuə. Kini nīmraghien kafan tukrikuə kin kwənkwan rīpsaah. In tukrəm narmamə mə kisəm nəmhen əmə. Tukripəh niniyen nar kirik mipəh mamor nar pisin. ¹⁸Narmamə kape nərahuyen nəmərinyen kisəmhen kin narmamə yame kamhasuv kweru nai ye nəsimien, kini rhaktə mamor kwənkwan. Tukmə kisasitu ye narmamə misərəhu nəmərinyen, norien kapəriə tukrikuə kin nīmraghien yame in ratuatuk.

4

Yermamə yame rorkeikei pik norien kape tokrei tanə

¹?Naha e nhagin nuknei tigoh mine nəmhokien ye nīmraghien kapəmiə? Narimnar minə e kamhauə meinai kimiə naksorkeikei mə taksərig huvə ye nīpraimiə. Kini nətərigien minə a kape nərigien huvə ye nīpraimiə, iriə kasoriah rikimiə kirikianə kirikianə. ²Rikimiə ramvən tuk narimnar kape nəmə pisin minə, mərig nakhapəh nhavəhyen, kini masotgoh mamhauh əmiə minə tuk nhavəhyen narimnar. Naksorkeikei narimnar tiksın, mərig nakhapəh nhavəhyen, mashopni narmamə tukun. Mərig nakhapəh nhavəhyen narimnar meinai nakhapəh nisaiyohyen Kughen tukun. ³Kini nipiḡ tukmə naksaiyoh kin, mhapəh nhavəhyen, meinai nīmisaiyoh kin ye nərigien yame rahas, mhamə takhavəh əmə narimnar kape nərig-huvəyen ye nīpraimiə.

⁴!Aweh! Nīmisəpəh Kughen mhavən masəri-pən norien kape tokrei tanə rəmhen kin yame piraovin rīpəh nisaiyen kafan yerman, məpəh, maməri-pən yerman pisin. ?Nakharkun uə nīkam, mə, yermamə yame rorkeikei narimnar kape tokrei tanə in raməməkin Kughen? Yermamə a tukramorkeikei narimnar kape tokrei tanə, in tikmir kape Kughen. ⁵Naksor məknakin, masor təkun nəgkiarien kape Kughen* yame ramni mə Nanmin kape Kughen yame ramarə yerkitawə rorkeikei mə kitawə kafan minə əmə. ⁶Mərig Kughen ramautə-pə kin kafan nihuvəyen rehuə pik. Ror pən Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,
“Kughen tukrətapig kin narmamə yamə mine kisausit,

3:7-8: Rom 3:13 3:18: Mat 5:9 4:1: Rom 7:23 4:4: Rom 8:7; 1 Jon 2:15 * 4:5: Jemes raməgkiar ye Ol Testamen, mərig keinein mə raməgkiar atuatur ye naha japta uə ves.

mərig tukrautə-pən kin kafan nihuvəyen kimi narmamə yamə mine kamhawəh-si-əhu kapəriə nərigien.” (Prov 3:34)

⁷ Ror məkneikin, mə takasəkeiki mhavəh-si-əhu əmiə misor nəkwai Kughen. Nipig Setan tukramuə mivəhsi-pre vəhsi-pre kimi əmiə, taksərer tim tim, pəh in tukrap mivən isok tuk əmiə. ⁸ Havən ipakə tuk Kughen kini In tukruə ipakə tuk əmiə. Kimiə yor təvhagə has minə, səraov. Kini kimiə yamə mine nətərigien kapəriə ramor kiraru, sor nərigien kapəriə ratuatuk. ⁹ Rhuvə mə rikimiə tukrəmhə kini mərou, misasək apomh tuk kapəriə təvhagə has. Hapəh nisarhien, misasək əmə. Pəh kapəriə nagienien tukrirkək, rikimiə tukrəpəu. ¹⁰ Havəhsi-əhu əmiə mhauə tuk Kughen Yermaru, kini In tukrivəh-si haktə əmiə.

¹¹ Piak minə mine nowinik minə. Takhapəh nhani-oror-ien nhagmiə minə. Tukmə yermamə kirik ramni-has nhag piauni, uə mamruk-pən nəgkiarrien has kirik iran, kwən a in ramni hah loa kape Kughen,[†] mamni mə loa e in nar apnapig, rirəh nəmhenien. Mərig yermamə yame ramni mə loa e rirəh nəmhenien, to rirəh norien nəkwən, mamor əmə mə in ramehuə ye loa. ¹² Mərig Kughen pisin əmə In rimmərəhu loa e. In pisin əmə tukrəkir narmamə. In pisin əmə rirkun nivəh-miraghien narmamə, mine noriahyen. ? Mərig ik pa? ?Rhawor e nakmə takəkir norien kape piam minə?

Taksətigtə ye Kughen

¹³ Sətərig-ru. Kimiə nakamhani mhamə, “Towei uə tianəkwamer, khavən apa ye taon kirik, misarə aikin kape newk kirikianə, misor biznes aikin, mhavəh mane aikin.” ¹⁴ Naksəgkiar məknaikin, mərig nakseinein naha nhagin yame tukritərhav tianəkwamer. ?Kini nimraghien kapəriə in rəmhen kin naha nhagin? In rəmhen əmə kin nehenap yame ramənah, mirkək min. ¹⁵ Mərig rhuvə mə tukmə naksəgkiar, takhani məkneikin mhamə, “Tukmə ye nərigien əfrakis kape Kughen, kitawə tuksor narimnar minə a.” ¹⁶ Mərig taktəkun ai, naksəgkiar ausit mhavəhsi-haktə atuk əmiə. Nəgkiar-ausitien minə məknaikin kisahas pik. ¹⁷ Ror məkneikin mə yermamə yame rirkun norien nar yame ratuatuk, mipəh norien, ramor təvhagə has en.

5

Nəgkiarrien ramvən kimi narmamə kapəriə nautə rehuə

¹ Kimiə narmamə kapəriə nautə rehuə. Sətərig huvə kin nəgkiarrien e. Rhuvə mə taksərig rahas misasək apomh tuk nahasien yame tukruə tuk əmiə. ² Kapəriə nautə ruəmətit ta, kini ivn minə kwəsəkwəteih-əkwəteih kapəriə neipən. ³ Nəmtəyen rimməs narimnar kapəriə yame kimnor kin gol mine silva. Nəmtəyen e tukrhajoun-pən mə kimiə nimisor təvhagə has, kini tukrəs min nipraimiə rəmhen kin yame nap raməkweru nar kirik. Nar apnapig mə Nipig Kwasig ruauə ipakə, mərig kimiə naksəptig kin nautə ripsaah kapəriə. ⁴ !Səm-ru! Yorwok minə kapəriə kimisor pawk wok ye nəsimien kapəriə mərig nimnhapəh nisərokien əriə rəmhen. Iriə kimisasək ətgin Kughen Yermaru tuk nərokien yame nimnhapəh nhavəhsi-pəniən kimi əriə, kini Kughen yame Rəsanin Pik rimmərig nasəkien kapəriə. ⁵ Naksəmhen kin nar miragh yamə mine kaməvigin əriə kisəsis-əsis, tuk nhopniyen əriə kamən, meinai kimiə nimnisarə ye tokrei tanə e ye nimraghien yame rimar. Masor rikimiə ragien tuk kapəriə nautə, mərig pəh nien mə tuk tu Kughen rəkir norien kape narmamə mivəhsi-pre narpinien kimi əmiə. ⁶ Nəmisərip-ərhav narmamə atuatuk minə ye nimri mirh, mharuk-pən nəgkiarrien ətən irəriə, mishopni əriə, nar apnapig mə iriə kimnhapəh nhani-hahyen əmiə.

Nərigien kapətawə tukrapomh ye nipig kape nəmheyen

4:6: 1 Pita 5:5 4:7: Efes 6:12 4:8: Aes 1:16; Sek 1:3; Mal 3:7 4:10: Job 5:11; 1 Pita 5:6 † 4:11: Əmru
loa e ye Jem 1:15. 4:12: Rom 2:1; 14:4 4:14: Sam 39:5,11; Prov 27:1 4:17: Luk 12:47 5:2: Mat 6:19
5:4: Dut 24:14-15 5:5: Luk 16:25

⁷⁻⁸ Ror pən, piak minə mine nowinik minə, yakamni-pre tuk əmiə mə taksor nərigien kapəmiə rəpomh kini mamhawhin nipiğ yame Yesu Yeramaru tukrirerig-pə min iran. Pəh nien mə tuktu Yesu Yeramaru tukrirerig-pə min, ror pən takasəkeikei misor nətərigien kapəmiə rəpomh, masərer tim tim, rəmhen kin yame yəsim kirik rawhin nipiğ kape nəviginien meriaji tukrimruə kini rīvəh nan nəviginien.

⁹ Piak minə mine nowinik minə. Takhapəh nhani-hahyen əmiə minə, tamə Yeramaru rarpin tai norien has minə kapəmiə. !Taktəkun ai Yeramaru ramərer matuk mə tukrəkir norien kape narmamə!

¹⁰ Piak minə mine nowinik minə. Rikimie tukrəsik-ru profet kupən yamə mine kimnhani-ərhav nəgkiarieren ye nhag Kughen Yeramaru. Kapərie nimraghien ramhajoun ətawə mə nətərigien kapətawə tukraməkeikei məpomh ye nipiğ nəmhayen ramuə tuk ətawə. ¹¹ Kini nakharkun məkneikin mə kamni kimə narmamə yamə mine kasərer tim tim məknakin ye nipiğ nəmhayen ramuə, iriə kasarə ye nihuvəyen əfrakis. Nimesərig nəvsaoyen kape kwən a Job kupən, yame rimnərer tim tim ye nipiğ ətən minə, kini mharkun mə Kughen Yeramaru rimnamarha huvə tuk Job. Narimnar ahas minə ripsaah rimavən tukun; kini ai, Kughen rimnor huvə pik pən kimin. Kini ror məkneikin, takhapəh nisəru-kinien mə riki Kughen rehuə rehuə pik tuk ətawə, kini In rorkeikei ətawə.

Takamni əmə nəfrakisien ye nipiğ m-fam

¹² Piak minə mine nowinik minə. Nar rhuvə pik mə rikimie tukraməsik, mə takhapəh nhavəhyen kwəsu ye nhag rao ye neai uə ye nhag tokrei tanə uə ye nhag nar kirik min. Nipiğ mifam takhani əmə nəfrakisien. Nipiğ tukmə nakhani mhamə, “Əwəh,” kini pəh kapəmiə nəgkiarieren tukruə mor nəfrakisien kin. Kini nipiğ tukmə nakhani mhamə, “Nikam,” kini pəh kapəmiə nəgkiarieren tukruə mor nəfrakisien kin. Tamə Kughen rīvəhsi-pre narpinien kimi əmiə.

Nəhuakien yame ramor nīpran

¹³ Tukmə kimie kirik ramarə ye nipiğ ətən, rhuvə mə tukrəhuak kimi Kughen. Tukmə kimie kirik rikin ragien, rhuvə mə tukrəni nipei kape nəgnəginien. ¹⁴ Tukmə kimie kirik ramhə, rhuvə mə tukrokrən kin elda minə kape niməhuak pəh khauə misəhuak-pən iran, misətəg-pən oel ye kapən kapə ye nhag Yesu Yeramaru. ¹⁵ Kini iriə kashatətə mə Yeramaru tukror huvə kwən a, masəhuak-pən iran, tukrəsanin. Kini Yeramaru rīvəhsi-haktə in. Kini tukmə rimnor təvhagə has, Yeramaru tukrivəh-si ta. ¹⁶ Ror məkneikin, mə takhani-ərav-pre norien has minə kapəmiə tuk əmiə minə, masəhuak-pən irəmiə minə mə taksəsanin. Nəhuakien kape yemə atuatur nagheen rehuə, kini mor nīpran, ¹⁷ rəmhen kin kwən a Elaeja kupən. In nīprai yermamə rəmhen kin ətawə. Mərig in rimnaməhuak maməhuak mə nəhig tukripəh nīpien, kini nəhig ripəh nīpien meriaji newk kisisə mine makuə sikis.* ¹⁸ Kini maməhuak min mə nəhig tukrip, kini Kughen rher-pə kin nəhig, kini nəsimien minə fam kimisor kwənkwaire.

Vi-pə min narmamə yamə mine kapərie nərigien rimamir

¹⁹⁻²⁰ Piak minə mine nowinik minə. Takasəkeikei mharkun mə tukmə kimie kirik ramiko maməpəh swatuk kape nəfrakisien, kini kimie kirik rivi-pə min, yermamə yame rivi-pə yor təvhagə has ramrerig-pə min ye swatuk kape nəfrakisien, in ravəh-miragh kwən a ye nimhayen kafan, kini mamor swatuk kimin mə Kughen tukrəspir ta təvhagə has ehue minə kafan.

5:7-8: Dut 11:14; Jer 5:24 5:11: Eks 34:6; Job 1:21-22; 2:10; Sam 103:8 5:12: Mat 5:34-37 5:14: Mak 6:13

5:15: Mat 17:18-20 * 5:17: Əm-ru stori kape Elaeja ye 1 King 17:1; 18:1. 5:18: 1 King 18:42-45 5:19-20: Gal 6:1

1 Pita

Nəkwəkwə yame Pita rimməkupən mirai

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e 1 Pita

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Pita rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai ramvən kimi nəməhuak yamə mine kisərə ye tanə minə e Pontas mine Galesia mine Kapadosia mine Tarki mine Bitinia. Taktəkun ai, kamni kwənmhaan piəpiə a kimə Tarki.

?Nimraghien rimmhəwor pən iran mine ye nipiğ rimirai? Ye nipiğ a, yamehua kape Rom, nhagin e Nero, ramoriah pik niməhuak minə. Mivəhsi-pən narpinien kimi nəməhuak minə tiksın, mhopni tiksın. Mərig ripəh nuhyen Pita.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pita rorkeikei mə tukrivəh-si haktə nərigien kape nəməhuak yamə mine kasərig nəmhəyen. Morkeikei mə tuksərer tim tim ye kapəriə nhatətəyen kini misor norien yame rhuvə, nar apnapig tukmə nahasien ramvən tuk əriə.

Pita ramokrən huvə irəriə

¹ Yo Pita, yo aposol kirik kape Yesu Kristo. Yakamni-pre rhuvə tuk əmiə yamə mine nakasarə ikin minə fam apa ye provins minə e Pontas mine Galesia mine Kapadosia mine Tarki mine Bitinia. Kughen rimirpen ta əmiə; iməmiə ikin pəh nien mə ye tokrei tanə e, mərig kimiə yepsipis əmə eikin e. ² Kughen Rimtawə rimirpen əmiə meinai, apa kupən, in rimiini kafan nərigien məəhu, kini muirkun ta swatuk minə fam kape nimraghien kapətawə. Kini Nanmin Kafan rimməəhu karin əmiə mə kafan narmamə minə, mə taksor nəkwai Yesu Kristo, kini nitawin rəspir əmiə ye norien has minə kapəmiə.

Pəh Kughen tukrautə ehua pre kin kafan nihuvəyen mine nəmərinuyen kimi əmiə.

Pəh khani vi vi Kughen meinai tuksarə rerin ye rao ye neai

³ !Pəh khani vi vi Kughen yame In Kughen mine Rim Yesu Kristo Yermaru kapətawə! Kughen rikin rehua rehua tuk ətawə, In rimmor ətawə kwəsarha min ye nimraghien vi, kini kitawə kasəəhu-pən tim tim kapətawə nərigien iran. Ror məkneikin meinai Yesu Kristo rimiragh min ye nimhəyen kafan. ⁴ Kini ye nimraghien vi e, kitawə kamhawəh narimnar huvə minə apa ye rao ye neai yame Kughen rimməəhu karin mə kapətawə. Kini nar a to ripəh nahasien, mipəh nimətitiien, kini mipəh nirkəkien.

⁵ Ye nhatətəyen kapətawə, nəsaninien kape Kughen rhotkimkimin ətawə meriaji Kughen tukrivəh miragh ətawə. Kini ye Nipiğ Kwasig, Kughen tukrhajoun narmamə mə In ruəvəh miragh ta ətawə. ⁶ Rikimiə tukragien pik tuk nar e, nar apnapig tukmə nipiğ əutən pisin pisin minə kamhauə pawk ye kapəmiə nimraghien. Mərig kamhauə tuk nipiğ kwəkwə əmə. ⁷ Nipiğ əutən minə a kwənhauə mə narmamə tuksəm nhatətəyen kapəmiə mə ?nakasərer tim tim uə? Aean e gol ramser-ser, in nar kirik yame nap raməs-ta nəmtəyen iran. Kini ye norien kirikianə əmə min, nipiğ əutən minə kisəmhen kin nap yame raməs-ta nəmkimikien ye kapəmiə nhatətəyen. Nhatətəyen in rapita aean e gol. Kini Kughen tukrini vi vi əmiə tuk nhatətəyen kapəmiə, mivəhsi-haktə nhagmiə, mivəh-si-pre nisaiyen ehua kimi əmiə ye nipiğ yame Yesu Kristo tukruə iran.

⁸ Nimmhapəh nisəm-pakw-əyen Yesu Kristo mərig naksorkeikei In. Kini nakhapəh nisəm-pakw-əyen In ai taktəkun, mərig nakashatətə iran. Kini rikimiə rukwar kin nagienien yame in rhuvə pik mapita. To nakhani nəgkiarien kirik, mərig to rapəh neriajien nagienien kapəmiə. ⁹ Rikimiə ramagien məkneikin meinai kimiə nakwənhawəh nar e yame nimisəəhu-pən nərigien kapəmiə iran, in e mə Kughen tukrivəh miragh kapəmiə nimraghien.

¹⁰ Profet kupən minə kimnhani-ərhav mə Kughen tukrivəhsi-pre nihuvəyen kimi əmiə, kini misarkut pik mə tukharkun-ru swatuk yame Kughen tukrivəh miragh narmamə iran. ¹¹ Nanmin kape Kristo raməmir irəriə mamhajoun əriə kin nəmhöyen yame Kristo tukrərig ye nıpran, kini ai, Kughen tukripi-vəhsi-haktə In. Mərig profet kupən minə kimisarkut mə tukharkun swatuk yame narımnar minə a tukhauə iran, mine nıpig atuatuk yame tukhatərhav-pə iran. ¹² Mərig Kughen rimnhajoun profet kupən minə mə narımnar minə a kimnhani-ərhav ye nıkarın kape Kristo tukhapəh nhatərhav-pəyen ye nıpig kapəriə, mərig tukhatərhav-pə ye rao e kasarə iran ai taktəkun mine. Kini taktəkun ai, narmamə kamhane-ərhav nəgkiarien kape Nəvsaoyen Huvə kimi əmiə ye nəsaninien kape Nanmin kape Kughen yame ramsi-pən ye rao ye neai. Kini narımnar minə a khahuvə pik, ror məkneikin mə agelo minə min kwəsorkeikei mə tukəsəm mharkun narımnar yamə mine kimnhatərhav-pə.

Nimraghien yame ratuatuk

¹³ Ror pən, nətərigien kapəmiə tukriskai tuk norien wok. Takasarha huvə tuk nimraghien kapəmiə. Misərəhu-pən tim tim nətərigien kapəmiə ye nihuvəyen yame Kughen tukrautə-pre kin kimi əmiə ye nıpig yame Yesu tukrirerig-pə min iran. ¹⁴ Sor nəkwai Kughen ramhen kin yame kwajikovə huvə minə kasor nəkwai rimriə minə mine nisiriə minə. Kupan, nimnhapəh nharkunien nəfrakisien kape Kughen, masor norien has yamə mine rikimiə atuk əmə rorkeikei. Mərig taktəkun ai, takhapəh niseighanien kin norien minə a mə tukhavi-ta min nətərigien kapəmiə. ¹⁵ Kughen e yame rimnokrən kin əmiə, In ramərhakə matuatuk. Kini ye norien kirikianə, norien minə fam yamə mine nakasor, tukəsəkeikei misatuatuk ¹⁶ meinai Nəkwəkwə Kape Kughen ramni mimə, “Takəsəkeikei misəmərhakə misatuatuk meinai Yo, yakamərhakə matuatuk.” (*Lev 11:44, 45; 19:2; 20:7*)

¹⁷ Kughen tukmə raməkir narmamə In rapəh norien ror pisin kimi narmamə tiksın. Ror məkneikin, tukmə naksokrən pawk kin In mə Rimimiə, mərig ye nimraghien kapəmiə ye tokrei tanə e, takəsəkeikei mhasiai huvə In, misarə ye tokrei tanə e rəmhen kin yepsipis minə əmə tiksın ¹⁸⁻¹⁹ meinai nakwənharkun mə pəh nien mə Kughen rimnarpın nimraghien kapəmiə kin narımnar yamə mine tukharkək tuk nıpig kirik rəmhen kin gol uə silva; mərig rimnarpın nimraghien kapəmiə kin nitaw Tini Keikei Yesu Kristo, yame In rəmhen kin kwaji sipsip huvə kirik yame nəmkimikien rirkək əfrakis iran. In rimirisin əmiə ye nimraghien yame rahas yame kapəmiə kaha minə kimishajoun əmiə kin kupən. ²⁰ Kughen rimirpen ta Kristo apa kupən, ye nıpig yame ripəh nor-hanəyen tanımtanə; mərig taktəkun ai, kwənhauə ipakə tuk Nıpig Kwasig, kini Kughen rimnor əpu In, mə tukruə miwəhsi-pre nihuvəyen kimi əmiə. ²¹ Nakwənharkun Yesu Kristo, ror məkneikin mə nakshatətə ye Kughen yame rimivəh miragh In ye nimhöyen kafan, kini mivəhsi-haktə In mivəhsi-pən nehuəyen kimin. Ror məkneikin, takshatətə ye Kughen misərəhu-pən tim tim kapəmiə nətərigien iran.

²² Nakwəsəri-pən nəgkiarien əfrakis, kini miwəsəspir kapəmiə nimraghien ruauə mivi. Kimiə nakwənhauə mwəsorkeikei kimiə minə tiksın. Kini takəsəkeikei misorkeikei əmiə minə yerkimiyə minə fam. ²³ Meinai nəgkiarien a rimnor əmiə nakwəsarha vi ta; nimraghien vi a, infamien rirkək. Meinai nəgkiarien kape Kughen tukraməmir kape rerin, to ripəh nirkəkien tuk nıpig kirik. ²⁴ Kini Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə, “Narmamə m-fam kisəmhen əmə kin mənvhirik,

Kini nihuvəyen fam kapəriə kisəmhen əmə kin jihi nai.

Mənvhirik tukrimsiə, kini jihi nai tukrəsəah,

²⁵ mərig nəgkiarien kape Yermaru ramarə kape rerin.”

(*Aes 40:6-8*)

Kini in e nəgkiarien kape Nəvsaoyen Huvə yame narmamə kwənhani-ərhav-pre ta kimi əmiə.

1:10: Mat 13:16-17 1:11: Sam 22; Aes 53; Luk 24:26-27 1:14: Rom 12:2; Efes 2:3; 4:17-18 1:17: Rom 2:11;
Rev 2:23 1:18-19: Wok 20:28; Hib 9:12-14 1:20: 2 Tim 1:9-10 1:21: Jon 14:6; Rom 5:1-2 1:22: Jon
13:34; Rom 12:10

2

¹ Ror pən mə takasəkeikei misəpəh norien minə e ye nımraghien kapəmiə, rəmhen kin: norien m-fam kape nor-ahas-pənien kimi narmamə, mine norien minə fam kape neikuəyen, mine nini-pikien əmə nar, mine jalus, mine norien m-fam kape nini-hahyen narmamə. ² Takasəkeikei misorkeikei pik nəgkiarieren kape Kughen yame rəmtir huvə, rəmhen kin yame kwajikovə əmtəmtə ramasək tuk nəmahyen. Meinai Kughen rımivəh mırəgh əmiə, takasəkeikei misən nəgkiarieren kafan misəihuə kin. ³ Kimiə nakwəsəm əpu norien kape Kughen Yermaru mharkun mə In rhuvə pik; rəmhen kin yame nakwəsən əsigəvin nəviginien kirik, mharkun mə in rhekın pik.

Səpaag yame ramraptərəkin nimə kape Kughen, ramragh

⁴ Kughen rorkeikei mə tukrivhirəkin kafan kirik nimə kin ətawə narmamə minə, kini mırpen Səpaag ye nimə kirik yame narmamə kimisarakikin ta, mərig in Səpaag huvə kirik yame Kughen tukrəkir məkupən. Kini tukmə nakhauə ye nhatətəyen kapəmiə tuk Səpaag e Kristo, ⁵ kimiə min naksəmhen kin səpaag yame ramragh, yame Nanmin kape Kughen rımnəkir mavhirəkin kafan kin nimə. Kini Nanmin kape Kughen raməmır irəmiə, nakasofugin ye Yesu Kristo masor narımnar yame Kughen rikin ragien tukun, rəmhen kin yame pris yame rəmrahə rawəhsi-pən sakrefaes kimi Kughen, rikin ramagien tukun. ⁶ Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen rımını kupən mımə,

“Səmru. Yımnəkir Səpaag ye nimə kirik apa Saeon* ,

In səpaag huvə kirik yame yımırpen.

Səpaag e kape nırapərəkinien nimə,

kini narmamə yamə mine kishatətə iran, to nıpig kirik khapəh nisaurisien tukun.”

(Aes 28:16)

⁷ Səpaag e rhuvə tuk əmiə yamə mine nakashatətə iran. Mərig narmamə yamə mine khapəh nıshatətəyen iran, Səpaag e tukror-pən əriə rəmhen kin yame Nəkwəkwə Kape Kughen rımını kupən mımə,

“Səpaag e, yame narmamə kape nəvhirəkinien nimə kimisarakikin,

mərig Kughen rımnor in ruauə Səpaag huvə yame tukrəkir məkupən. (Sam 118:22)

⁸ Kini Nəkwəkwə kape Kughen rımını kupən mımə,

“Səpaag e tukror narmamə kamharəh-pikin, kini In Səpaag yame tukror narmamə kamhamır.”

(Aes 8:14)

Iriə kamharəh-pikin səpaag e meinai kimisəpəh nəgkiarieren kape Kughen. Kini in e nərigien kirik kape Kughen yame rımını mə iriə tukhamır məknakin.

⁹ Mərig Kughen rımırpen ta əmiə mə kafan minə, kini kimiə pris minə kape King, kini kimiə nəmə rhakə yamə mine Kughen ramarmaru irəmiə. Kini kimiə kwənərəus minə tiksın kape Kughen. In rımnor əmiə məknə mə takharkun nini-əravyen nəgkiarieren yame ravəhsi-haktə In tuk kafan nihuvəyen mine narımnar yame In rımnor. In rımısəkirən əmiə mə taksəta ye nəpignapien, mhauə ye nıkakien huvə kafan. ¹⁰ Apa kupən, kimiə narmamə apnəpig əmə; mərig taktəkun ai, kimiə kwənərəus minə kape Kughen.† Apa kupən, nımnhapəh nharkunien nihuvəyen kape Kughen; mərig taktəkun ai, nakwənharkun nihuvəyen kape Kughen.

¹¹ Yo minə tiksın yame yakorkeikei pik əmiə, pəh rikimiə tukraməsik mə tokrei tanə e pəh nien mə rukwanu atuatur kapəmiə. Kitawə kisəmhen əmə kin yepsıpis minə, mine nəmə iruə minə ikin e. Ror məkneikin, yakamni-pre skai tuk əmiə mə taksərer isok tuk norien has yamə mine nətərigien atuk əmə kapəmiə rorkeikei. Nətərigien minə e kasoriah rikimiə rəmhen kin yame tikmır minə kasarowagin kimi əmiə. ¹² Nıpig m-fam kitawə kisərə yerki narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Kughen. Kini nımraghien kapəmiə tukraməkeikei matuatuk huvə mə tukmə kamharuk-pən pawk

2:1: Efes 4:22; Jem 1:21 2:3: Sam 34:8 2:5: Rom 12:1; Efes 2:21-22; Rev 1:6 * 2:6: Saeon, nhag pısin e Jerusalem. 2:9: Dut 7:6; 14:2; Aes 9:2; Wok 26:18; Efes 5:8 † 2:10: Emru stori ye Hos 1:6, 9-10; 2-23. 2:11: Gal 5:17,24

nægkiarrien has irəmiə, mərig tuksəm norien huvə minə kapəmiə, kini mhasiai Kughen ye nīpig yame In tukruə məkir narmamə iran.

Nisiaiyen nəmehuə minə

¹³ Kitawə narmamə kape Yermaru, kini kisorkeikei mə tukhasiai nhagin. Ror məkneikin, takasor nəkwai nəmehuə minə fam yamə mine narmamə kamhavəh-sihaktə əriə mə tuksarmaru. Takasor nəkwai yamehuə kape gavman[‡] yame in yamehuə əgkəp, ¹⁴ mine kafan nəmehuə yamə mine ramher yərhav kin əriə mə tukasor wok kafan. Iriə tukhavən misor narpinien kimi narmamə yamə mine kasəkapir natuakəmien kapəriə, kini mhani vi vi narmamə yamə mine kasor norien huvə. ¹⁵ Takasor məkneikin meinai Kughen rorkeikei mə kapəmiə norien huvə minə tukhani-əhu nægkiarrien ətəwao minə kape narmamə yamə mine kapəriə nirkunien rirkək. ¹⁶ Kimiə, pəh nien mə təvhagə hah ramarmaru irəmiə rəmhen kin yame yemehuə kirik ramarmaru ye slef kafan, meinai Kughen ruirisin ta əmiə tukun. Mərig rikimiə tukripəh nəsikien mimə, “Kughen ruirisin ta yo, kini ror məkneikin mə yakirkun norien naha nhagin yame yakorkeikei, nar apnapig mə in təvhagə hah.” Nikam. Kimiə slef minə kape Kughen, kini ror məkneikin, taksəri-pən norien yamə mine kisatuatuk.

¹⁷ Takhavəhsi-pən nisaiyen yame ratuatum kimi narmamə m-fam. Taksorkeikei nəməhuak minə, in e narmamə kape Kughen minə, kini takhagin mhasiai Kughen, kini mhasiai min nəmehuə[§] minə.

¹⁸ Kimiə slef minə, takasəkeikei misor nəkwai kapəmiə nəmehuə minə, kini mhavəhsi-pən nisaiyen kimi əriə. Taksor-pən məknakin kimi əriə m-fam, yamə mine kasor rimar-pre tuk əmiə, mine yamə mine kasərik mitə pik əmiə. ¹⁹ Tukmə ror kimiə naksor əmə nar atuatum, mərig kapəmiə nəmehuə minə kasor ahas-pre kimi əmiə, kini nakasərig rahas kin. Mərig riki Kughen tukragien tuk əmiə tukmə nakharəhpikin nīpig əutən minə a masərer tim tim əmə meinai nakasarha-pən əmə tuk Kughen. ²⁰ ?Nakmə ta mə to nakor nar has kirik, kini nəmehuə minə khauh ik tukun, kini narmamə to khani-vi-vi ik tukun uə? Nikam, tukhani mə nimivəh narpinien yame ratuatum. Mərig tukmə nakamor əmə norien huvə minə, nar apnapig narmamə kamhauh ik tukun, Kughen, rikin tukragien əmə tuk ik. ²¹ Kughen rimnokrən kin əmiə mə taksərig nəmhəyen meinai Kristo rimnərig nəmhəyen tuk əmiə. In rimnəkupən mhajoun norien atuatum a mə kimiə taksəri-pən əmə tamhek nihun. ²² Nəkwəkwə kape Kughen rimini kupən mimə, “In rimipəh norien təvhagə has kirik,

kini In rimipəh niniyen nægkiarrien eikuə kirik.”

(Aes 53:9)

²³ Narmamə kimnhani hah pawk In, mərig In rimipəh nhorpinien tai nægkiarrien has kapəriə. Rimnərig pawk nəmhəyen ye nīpran, mərig rimipəh niniyen mə tukrarpin tai norien has kapəriə. Mərig In rimnəruəhu-pən narimnar fam ye kwermi Kughen yame nīpig m-fam kafan norien kape nəkirien narmamə in ratuatum əmə. ²⁴ Ye nīpig a, Yesu rimnəkə ye nai kamarkwao kin, mivəh narpinien kape təvhagə has minə fam kapətawə ye nīpran. In rimamhə mə təvhagə has minə kapətawə tukror infamien kini mə kitawə tukhamragh, misəri-pən swatum kape natuatumien.

“Kimoə In, rimnərig nəmhəyen ye nīpran tuk nivəh-miraghien ətawə.”

(Aes 53:5-6)

²⁵ “Apa kupən, kimiə nimisəmhen kin sipsip yamə mine kaserwei.

Mərig taktəkun ai, nakwəsərar minhauə tuk Yermamə Yame Ramarha Huvə tuk Sipsip minə, in e, Yermamə Yame Ramarha Huvə tuk nimraghien kapəmiə.”(Esik 34:5-6)

3

Norien atuatum kape yerman mine piraovin yame kwəwarkurək ta

2:12: Mat 5:16 ‡ 2:13: Gris ramni “Sor nəkwai king.” 2:13: Taet 3:1 2:15: 1 Pita 3:16 § 2:17: Gris ramni “Hasiai king.” 2:17: Rom 12:10 2:18: Efes 6:5 2:20: 1 Pita 3:14,17 2:21: Mat 16:24; Jon 13:15 2:22: Jon 8:46; 2 Kor 5:21; 1 Jon 3:5 2:23: Aes 53:7; 1 Pita 3:9 2:24: Rom 6:11 2:25: Mat 9:36; Jon 10:14; Hib 13:20-21

¹⁻² Kini ye norien kirikianə əmə kape nisaiyen Yermaru, kimiə nīpiraovin yamə mine nakwəsarkurək ta, takasəkeikei misor nəkwai narman kapəmiə. Kini tukmə narman kapəmiə khapəh nhaniyen nəfrakisien ye nəgkiarien kape Kughen, norien huvə əmə kapəmiə tukrivi əriə khauə mhani nəfrakisien iran. Narman kapəmiə tuksəm mə norien kapəmiə ratuatuk, kini mine narmamə kamhasiai əmiə, norien e rəmhen tuk niviyen əriə. Nəgkiarien kirik rirkək mə to naksəsik əpnis pən mhavi əriə kin. ³⁻⁴ Pəh narman tuksəm əmiə kharkun mə nakhahuvə. Mərig pəh nien mə nakahuvə meinai nakhavəhsi-pən neipən huvə, uə naksərər huvə nīkwənemiə, uə naksəkwan jen uə nakharuk-pən narimnar kimmor kin gol ye nīmətirgimiə. Mərig pəh tuksəm əmiə kharkun mə nakhahuvə tuk narimnar yame to rīpəh nahasien tuk nīpig kirik. In e ye nīmraghien kapəmiə, mə nakasarə mar, kini misarə apīs-apīs. Norien minə e khahuvə ye nīmri Kughen. ⁵ In e norien kape nīpianəhuak kupən yamə mine kimisərəhu-pən tim tim nətərigien kapəriə ye Kughen. Iriə kimnasor nəkwai narman minə kapəriə, kini ye norien a, kimisor rikiriə rhuvə. ⁶ Rəmhen kin Sera kupən, in ramor nəkwai Ebrahim, kini mamokrən kin in mə kafan yemehua. Kini kimiə e kwənərəus kape Sera tukmə naksor norien yamə mine kisatuatuk, mhapəh nhaginien kin nar kirik.

⁷ Kini ye norien kirikianə əmə min, kimiə narman yamə mine nakwəsarkurək ta, misarə kimiə nīpiraovin kapəmiə, takasəkeikei masarha huvə tuk nīmraghien kapəriə. Takasəkeikei mhasiai əriə meinai iriə khapəh nhaskaiyen rəmhen kin əmiə, kini mine kimiə miriə min takhavəh nar huvə e yame Kughen Rīmtawə tukrivəsi-pre, in e nīmraghien rerin. Tukror məkneikin mə nar kirik rirkək yame to rərər əswasig kin nəhuakien kapəmiə.

Nəməhuak minə fam

⁸ Nəgkiarien infamien e. Kimiə mifam takasəkeikei misor məkneikin: Takhavəh nətərigien kirikianə; rikimiə tukreihuə tuk əmiə minə; taksorkeikei əmiə minə; taksor rikimiə rimar tuk əmiə minə; taksor nərigien kapəmiə reiwaiyu. ⁹ Kini tukmə narmamə kasor ahas-pre tuk əmiə, mərig takhapəh nisarpinien tai norien has kapəriə. Tukmə narmamə kasəgkiar has-pre kimi əmiə, mərig takhapəh nisarpinien. Mərig taksəhuak, misaiyoh Kughen mə tukror huvə pən kimi əriə. Taksor məkneikin meinai Kughen rīmnokrən kin əmiə mə taksor məkneikin, mīpīhavəh nīhuvəyen kafan. ¹⁰ Meinai Nəkwəkwə kape Kughen rīmini kupən mīmə, “Yermamə yame rorkeikei nīmraghien huvə, kini mörkeikei mə tukramərig huvə ye nīpig mifam, in to rīpəh nīniyen nəgkiarien has minə, kini in to rīpəh neikuəyen.

¹¹ In tukraməkeikei marar ye norien has minə, kini mor əmə narimnar yame rhuvə.

In tukraməkeikei mamarkut pik mə tukramarə iriə narmamə m-fam ye nəmərinuyen.

¹² In tukraməkeikei mamor məkneikin meinai Kughen Yermaru ramarha huvə tuk narmamə yamə mine kisatuatuk, kini mamətərig huvə kin nəhuakien kapəriə, mərig In mamor tikmir kimi narmamə yamə mine kasor təvhagə hah.” (Sam 34:12-16)

¹³ Kini tukmə naksarkut pik tuk norien narimnar yamə mine khahuvə, yermamə kirik rirkək yame to roriah əfrakis əmiə. ¹⁴ Mərig tukmə narmamə kamhauh əmiə tuk norien atuatuk kapəmiə, mərig Kughen tukrivəhsi-pre nīhuvəyen.

“Takhapəh nhaginien kin nəmhəyen yame narmamə tukasor, kini pəh rikimiə tukripəh nəsik-pikien.”

(Aes 8:12-13)

¹⁵ Takasəkeikei mhavəh Yesu Kristo rəmhen kin Yermaru kapəmiə maməkupən ye nīmraghien kapəmiə. Kini tukmə narmamə kisaiyoh əmiə mhamə, “Rhawor e

nakasərəhu-pən məknakin nətərigien kapəmiə ye Yesu,” kini nīpig mīfam takasəkeikei misərer matuk tuk nhorpinien nəgkiarien kapəriə. Mərig tukmə naksəgkiar, səgkiar mar kimi əriə, mhasiai əriə. ¹⁶ Kini ye nīpig mīfam takasəkeikei mharkun mə norien kapəmiə in ratuatuk əmə. Kini tukmə narmamə khani has norien huvə minə kapəmiə meinai kimiə narmamə kape Kristo, mərig iriə tukpisauris tuk nini-hahyen əmiə. ¹⁷ Tukmə ye nətərigien kape Kughen mə narmamə tukhauh əmiə tuk norien huvə minə kapəmiə, nar e in rhuvə rapita yame naksor norien has, narmamə kamhauh əmiə tukun. ¹⁸ Ror məkneikin meinai Kristo rimamhə tuk təvhagə has minə, rimamhə mikirikianə əmə, nəmhen. In yemə atuatuk əgkəp, mərig rimamhə tuk narmamə yamə mine khapəh nisatuatukien mə In tukripik əriə mhavən tuk Kughen. Kimishopni In, nīpran rimhə, mərig Nanmin kape Kughen rimnor In ramragh min ye nīmhayen kafan. ¹⁹ Məkneikin Nanmin kape Kughen rikir In rivən mini-ərhav nəgkiarien kape Kughen kimi nanmi narmamə yamə mine kwənhamhə misəmir ye kalabus, ²⁰ iriə a yamə mine kimisəsik pawk nəkwai Kughen, mərig In rimneito kin əriə, nətərigien kafan rəpomh. In a ye nīpig yame Noa rimnəvhirəkin rao iran, narmamə eit əmə kimnisarə ye nəkwai rao, kini Kughen rimivəh miragh əriə ye nīpig rao a rimnaiyu mameiai-pən ye nu ehua. ²¹ Kini nu ehua a in rimnor nimtətien ye baptaes yame ramhajoun mə Kughen ravəh miragh ətawə ye norien e yame In rimnor Yesu Kristo rimamragh min ye nīmhayen kafan. Mərig norien baptaes e, nīpran, pəh nien mə kaməkwi-ta nəmkimik ye nīprai jir, mərig nīpran e kitawə kwəsarar ye norien has kapətawə, mhauə tuk Kughen, masərig yerkitawə mə təvhagə has ruirkək. ²² Kini Yesu Kristo ruavən ta apa ye rao ye neai, kini mamkwətə ye nikar Kughen matuk, mamehua ye agelo minə fam, mine yarmhə minə fam, mine nanmin minə fam, mine yermaru minə fam.

4

Swatuk kape norien nəkwai Kughen

¹ Meinai nīpig Yesu Kristo rimnamarə ye tokrei tanə, In mamərig rahas ye nīpran, kini ye norien kirikianə əmə min, kimiə takasəkeikei mhawəh min nətərigien a, mə taksərer tim tim. Meinai yermamə yame ramərig rahas ye nīpran, ramhajoun mə rinəpəh ta norien kape təvhagə has. ² Ror məkneikin, kimiə yamə mine nakasarə hanə ye tokrei tanə e, takhapəh nisəri-pənien narimnar has yamə mine kamhaurə atuk ye nətərigien kapəmiə. Mərig taksor nəkwai Kughen. ³ Mərig kimiə nakwəsoriah ta nīpig rehua tuk nīkwasigien kin norien minə kape narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Kughen. Kupan kimiə nakamhakir apnapig nīpiraovin; kini nətərigien kapəmiə ramvən əmə tuk nar has minə; kini misəpis pik kin ninimien; kini masor lafet kape nīrpəhuyen nīpiraovin; kini mamhanim alikol kini misəpis misarmar; kini masəhuak kimi nanminar minə, in e nəpnaihyen kafan rahas pik. ⁴ Mərig taktəkun ai, rukreikin kapəriə kapə meinai kimiə nakwəpəhəh nhakwasigien kin əriə mamhavən kimiə miriə mhavi-ərhav ye kwənharəruə kape təvhagə has kapəriə. Kini iriə masoriah pik nhagmiə tukun. ⁵ Mərig iriə tukasəkeikei mhani-ərhav narimnar fam ye nīmraghien kapəriə kimi Kughen yame In ramərer matuk mə tukrəkir əmhen narmamə yamə mine kwənhamhə mine yamə mine kamhamragh. ⁶ Ror pən kwənhani-ərhav-pən ta Nəvsaoyen Huvə kimi narmamə yamə mine kwənhamhə ta*^{*}; mə nar apnapig mə narmamə kimnhauh əriə ye tokrei tanə, mərig Nanmin kape Kughen rikun norien əriə mə tuksarə iriə min ye rao ye neai.

⁷ Kitawə kwənhauə ipakə tuk nīpig yame narimnar minə fam tukharkək iran. Ror məkneikin, rikimiə tukramarə, kini takasəkeikei misarha huvə tuk nīmraghien kapəmiə, mə takharkun nəgkiarien kimi Kughen ye nəhuakien yame ror nanmin. ⁸ Mərig nar yame rhuvə pik mə takasor - taksorkeikei əmiə minə yerkimia m-fam, meinai tukmə nakasor məknakin, takhapəh nisərigien norien has yamə mine nakasor irəmiə minə.

3:16: 1 Pita 2:12 3:20: Jen 6-7 4:1: Rom 6:2,7 4:3: Efes 2:2-3 4:5: Wok 10:42 * 4:6: Emru 1 Pita 3:19-20 mine 1 Tes 4:13-18. 4:7: Rom 13:11-12 4:8: 1 Pita 1:22

⁹Nəkwai nimə kapəmiə, kape narmamə m-fam. Tukmə khaurə ye nəkwai nimə, takhapəh nhani-pikien əriə. ¹⁰Kughen rimiwəh-sipre nirkunien pisin pisin kimi əmiə kirikianə kirikianə. Rhuvə mə taksor narimnar ye nirkunien minə a misasitu irəmiə minə. Kini taksor narimnar a ye norien kape yorwok yamə mine kasor wok atuatur kape Kughen nipig mifam. Taksəwhai nihuvəyən kafan ye swatuk pisin pisin yamə mine In rimiwəh-sipre. ¹¹Tukmə Kughen rimiwəh-sipən nirkunien kimi yermamə kirik tuk nini-ərhavyen nəgkiarrien, pəh tukrəgkiar rəmhen kin yame Kughen atuk In raməgkiar. Kini tukmə Kughen rimiwəh-si-pən nirkunien kimi yermamə kirik tuk nasituyen ye narmamə, pəh tukrasitu irəriə ye nəsaninien yame Kughen riwəhsi-pən kimin. Ye norien minə fam, narmamə tuksəgnəgin Kughen tuk nar yame Yesu Kristo rimnor. Pəh kitawə tukhani-ərhav kafan nihuvəyən mine nəsaninien mhavən mhavən mhapəh nisorien infamien. Amen.

Nəməhuak minə tuksərig rahas ye niprairiə

¹²Yo minə tiksın, yame yakorkeikei pik əmiə, takhapəh nisakurien tuk nəməhəyən yamə mine kamhaurə tuk əmiə mə tuksəm-ru nhatətəyən kapəmiə. ¹³Mərig tukmə nakasərig nəməhəyən rəmhen kin yame Kristo rimnərig, pəh rikimiə tukramagien əmə, mə nipig yame Kristo tukrirerig-pə min iran, nikhakien tukrarkurao iran, rikimiə tukragien pik. ¹⁴Tukmə narmamə kamhani hah əmiə tuk nhag Kristo, mərig Kughen tukriwəhsi-pre nihuvəyən, meinai Nanmin kape Kughen yame rəsanin makak, raməmir irəmiə. ¹⁵Rhuvə mə, tukmə narmamə khamə tukhauh ik, pəh nien mə kamhauh ik meinai nimnakapir loa kirik, uə nimnhopni yermamə, uə nimnəkrəh kin nar kirik, uə nimnəgkiar ye nar kirik yame pa rimə kafam. ¹⁶Mərig tukmə khamə tukhauh ik, pəh tukhauh əmə ik meinai ik yeməhuak kirik. Kini takpəh naurisien tukun. Mərig takəgnəgin Kughen meinai nakvəh nhag e Kristen. ¹⁷Ror məkneikin meinai nipig kape nəkiriən narmamə ruərikakun ta. Kini Kughen tukrəkupən məkir narmamə minə kafan. !Kini rahas pik tuk narmamə yamə mine khapəh nisətərigien kin Nəvsaoyen Huvə kape Kughen! ¹⁸Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Tukmə narmamə yamə mine kisatuatur, yamə mine Kughen rimiwəh miragh əriə kamharəh-pikin nipig əutən,

kini mərig, narmamə yamə mine kaseinein Kughen masor təvhagə hah, tukamharəh-pikin pik nipig əutən.” (Prov 11:31)

¹⁹Kini ror məkneikin, narmamə yamə mine Kughen rameighan kin əriə kisərig rahas ye niprairiə, tukasəkeikei misərahə-pən nimraghien kapəriə ye kwermın, yame rimnor narimnar fam, yame In to rapəh nor-təkunien kafan nəgkiarrien. Kini rhuvə mə iriə tukasəkeikei masor norien yame rhuvə mamharpin.

5

Nəgkiarrien ramvən kimi elda minə mine nitamaruə

¹Kini taktəkun ai, yakorkeikei mə jakəgkiar kəskəh kimi əmiə elda minə kape niməhuak. Yo elda kirik rəmhen kin əmiə, kini yo min yimnəm kin nimirik nəməhəyən kape Kristo, kini yo jakvəh nimraghien rerin yame Kristo tukriwəhsi-pə. ²Kafak e nəgkiarrien yakamni-pre tuk əmiə mimə, taksarha huvə tuk narmamə minə kape Kughen yamə mine kasəmir ye kwermimiə, rəmhen kin yermamə yame ramarha huvə tuk sipsip minə. Pəh nien mə naksarha huvə tuk narmamə minə kape Kughen meinai kaməkeikei kimi əmiə tukun, mərig meinai rikimiə ramagien tukun. In e nərigien yame Kughen rorkeikei. Kini takhapəh nisor-əməyən tuk mane; mərig taksor meinai rikimiə ramagien əmə mə taksasitu ye narmamə. ³Mərig rapəh nəmhenien mə kimiə takhauə misəmhen kin nəmasur yamə mine kasərik mitə yorwok kapəriə minə, mərig kimiə taksor norien yame in ratuaturkihuvə mə nəməhuak minə tuksəm norien kapəmiə khakwasig kin.

⁴ Yamehuə kape narmamə yamə mine kasarha huvə tuk sipsip minə natukrirerig-pə min, kini ye nipig a, In tukrivəh-si-pre kapəmiə nərökien, rəmhen kin yame kəvəvhao-pən kin nar kirik ye kapən kapə yermamə yame rimnapita ye naiyuyen. Mərig nərökien e, nımraghien rerin, to rapəh nahasien tuk nipig kirik.

⁵ Kini ye norien kirikianə əmə min, kimiə nitamaruə, hasiai masor nəkwai elda minə kape nıməhuak. Kini kimiə mifam əgkəp takhavəhsi-əhu kapəmiə nərigien, mhasiai əmiə minə fam. Taksor məknakin meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mımə, “Kughen rikin rapəh nagienien tuk narmamə yamə mine kisausit, mamərer əswasig kin əriə, mərig In ramautə-pən kin kafan nihuvəyen kimi narmamə yamə mine kamhavəhsi-əhu atuk əriə.” (Prov. 3:34)

⁶ Kini ror məkneikin, takhavəh-si əhu atuk əmiə masəmır ye kwermi Kughen əsanin mə In tukrivəh-si haktə əmiə ye nipig atuatur kafan. ⁷ Narimnar fam yamə mine nakasərig pik mhapam kin, havəhsi-pən kimi Kughen meinai In ramarha huvə tuk əmiə.

⁸ Sarha, masərig əmiə, meinai, kapəmiə tikmır Setan in rəmhen kin laeon yame ramaiyu apis apis, mamokworuə, nehe nəkwān ramaiyu, mamarha-kin yermamə mə tukrəs mətgai. ⁹ Sərer tim tim ye nhatətəyen kapəmiə nipig Setan ramuə tuk əmiə, meinai nəməhuak minə tiksın ikin minə fam ye tanımtanə, kimiə miriə nakasərig nəməhəyen kirikianə əmə.

¹⁰ Mərig takasərig nəməhəyen kape nipig kwakwə əmə, kwasig ikin, Kughen tukror əmiə naksərig rhuvə min ye kapəmiə nımraghien, kini mor naksəsanin ye kapəmiə nhatətəyen, masərer tim tim, kini nar kirik rirkək mə to rivi-ta əmiə. Nihuvəyen minə fam kamhasi-pən əmə tuk Kughen, kini In rımnoqrən kin əmiə mə takhauə tuk Kristo misarə ye rao ye neai kape rerin. ¹¹ Pəh kitawə tukhani-ərhav nəsaninien kape narmaruyen kafan, mamhəvən, mhəvən, mhapəh nisorien infamien. Amen.

Pita rini nəgkiarien infamien kafan ye nəkwəkwə e

¹² Kwən e Saelas* rımnasitu irak, kimru min, yakrərai nəkwəkwə e, kini yakaməm in rəmhen kin piak kirik, in yemə huvə kirik, kini kafak nəfrakisien raməmır iran. Yakmərərai nəgkiarien kwakwə ye nəkwəkwə e kimi əmiə mə jakrəvəh-si haktə kapəmiə nətərigien. Kini yakamni-ərhav nərigien yame yimırai ta, yamə mine kasəgkiar ye nihuvəyen əfrakis kape Kughen. Sərer tımtim irəriə. ¹³ Piaumiə minə mine nowinmiə minə kape nıməhuak eikin e Rom kasokrən huvə irəmiə. Kughen rımırpen əmiə miriə. Kini kwən e Mak yame yakokrən kin in mə ‘narik,’ in min ramokrən huvə irəmiə.†

¹⁴ Sokrən huvə irəmiə minə rəmhen kin mə kimiə kirikianə əmə ye Kristo.

Pəh Kughen tukrautə-pre kin kafan nəmərınuyen kimi əmiə m-fam e narmamə kape Kristo minə.

5:4: Rev 2:10 5:5: Efes 5:21; Jem 4:6 5:6: Mat 23:12; Luk 14:11; Jem 4:10 5:7: Mat 6:25-30 5:8: 1 Tes 5:6 5:9: Efes 6:10-18; Jem 4:7 5:9: Efes 6:11-13; Jem 4:7 * 5:12: Gris ramni Silvanus, mərig tukmə ror nhag pisin e Saelas. 5:12: Wok 12:2,25; 13:13; 15:22,30 † 5:13: Nəgkiarien kape Gris ramni mə, “Nipig naksofugin əmiə minə, taksor ‘holy kiss’ irəmiə minə.” ‘Holy Kiss’ ror nımtətien mə kasofugin pən ye Yesu masorkeikei əriə minə.

2 Pita

Nəkwəkwə yame ror kīraru kin yame Pita rimirai

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e 2 Pita

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Pita rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai ramvən kimi nəməhuak minə fam.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nīpig rimirai? Ye nīpig a, nəmhajoun eikuə minə tiksin kimmhavən iməriə mamhani mhamə Yesu to rīpəh nīrerig-pə-minien.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Pita rimirkun mə pəh nien mə tuktu rīmha, kini rorkeikei mə tukrivəhsi-pən nəgkiarien infamien kafan kimi niməhuak. Morkeikei mə tukrisig nəməhuak minə, mor əpu nhajounien eikuə minə. Mərig niməhuak tukraməkeikei mərer tim tim məri-pən əmə nhajounien yame ratuatuk. Kini morkeikei mə nhatətəyen kapəriə ye Yesu tukraməkeikei muə miskai, kini nirkunien kapəriə ye nīkarin kape Yesu tukraməkeikei mhaktə.

*Pita ramokrən huvə irəriə
(Jud 4-13)*

¹ Yo Saemon Pita, yo yor atuə kin mine aposol kape Yesu Kristo. Yakamni rhuvəpre tuk əmiə yamə mine nakhavəh nhatətəyen yame in rhuvə rəmhen kin kapəməwə nhatətəyen. Norien atuətuk kape Kughen kapətawə mine Yesu Kristo yame ravəh miragh ətawə in swatuk yame nimnhavəh nhatətəyen a iran.

² Pəh Kughen tukrautə-pre kin kafan nihuvəyen mine nəmərinuyen kimi əmiə rapita, meinai nakwənharkun In mine Yesu Yermaru kapətawə.

Kughen rimnokrən kin əriə mə narmamə kafan minə

³ Kughen rimnokrən kin ətawə mə tuksarə ye nihuvəyen mine nikhakien kafan ye nīpig yame kitawə kimmhauə mharkun In. Kini ye nəsaninien kafan, In rīmivəhsi-pə narimnar fam kimi ətawə yamə mine tukasəkeikei mhavəh ye nimraghien kapətawə mə rikin tukragien tuk ətawə. ⁴ Kini ye nəsaninien mine nikhakien kafan in rīmivəhsi-pə kafan promes yamə mine kishuə mhahuvə pik. Kughen rīmivəhsi-pə məknakin promes minə e mə norien kapətawə tukrəmhen kin norien kafan, kini mə kitawə tuksap ta ye nahasien kape tokrei tanə yame ramsi-pən tuk nərigien has minə yerki narmamə.

⁵ Kini ror məkneikin, takasəkeikei misarkut mə norien kapəmiə tukrhuvə pik. Taksəsik əpnis norien minə e ye nhatətəyen kapəmiə: Taksor huvə pən kimi narmamə; kini takhavəh nirkunien; ⁶ kini masarha huvə tuk nimraghien kapəmiə; kini masərer tim tim ye Kughen ye nīpig əutən minə; kini mhavəhsi-pən kapəmiə nimraghien fam kimi Kughen kini masor nəkwən; ⁷ kini masorkeikei nəməhuak minə; masorkeikei min narmamə minə fam. ⁸ Rhuvə mə taksor norien minə e mamharpin, mə nirkunien kapəmiə ye nīkarin kape Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukror kwənkwan. ⁹ Mərig tukmə nakhapəh nisorien narimnar minə a, naksəmhen kin yermamə yame nimrin rīpis, uə yame raməm nar ipakə əmə, məpəh nəmien nar ehuə e mə Yesu rimməspir-ta təvhagə has kapətawə yamə mine kimisor kupən. ¹⁰ Ror pən, piak minə, mine nowinik minə, takasəkeikei misarkut tuk nisorien norien minə a, pəh ramhajoun-pən mə nəfrakisien mə Kughen ruirpen ta əmiə, kini minokrən kin əmiə mə kafan narmamə minə. Meinai tukmə naksor narimnar minə a, kini to nakhapəh nhamirien tuk nīpig kīrik; ¹¹ kini Kughen rikin tukragien tuk nəhitəyen ye kwəruə mə takhavən ikin Yesu Kristo Yermaru Kapətawə yame rīmivəh miragh ətawə ramarmaru ikin kape rerin.

¹² Ror məkneikin mə, nīpig mifam jakaməkeikei mamni-pre narimnar minə e kimi əmiə mə rikimiə tukraməsik əriə, nar apnapig mə kimiə nakwənharkun ta narimnar minə e, kini masərer tim tim ye nəfrakisien yame nakvənhawəh ta. ¹³ Yakamragh mamarə ye tokrei tanə e, rikik raməsik hanə mə ratuatuk mə jakni-ərhav min narimnar

minə a mə rikimiə tukraməsik min, ¹⁴ meinai yakirkun mə pəh nien mə tuktu yakmhə. Yesu Kristo Yermaru kapətawə rimnhajoun ta məknakin yo. ¹⁵ Kini taktəkun ai yakamarkut pik mə nīpig tukmə yakmhə, kini takhapəh nisəru-kinien narimnar minə a.

¹⁶ Nīpig kimawə yimnamhani-ərhav pre tuk əmiə mə Yesu Kristo tukruə min ye nəsaninien, pəh nien mə yimnhasim atuk tuk nəniyen kwanage yame yermamə kirik ramətərig atuk kin. Nikam. Kimasir yimirhəm kin nimirimasir mə nəsaninien mine nikhakien kafan kawehuə pik. ¹⁷⁻¹⁸ Kimasir Yesu apa ye takwar yame rəmərhakə nīpig Kughen Rintawə rimivəhsi-pən nisaiyen kimin, kini mor nipran rakhak kini məsiə, kini rimnərig riki Kughen e yame In Rakhak Pik rimini-pən tukun mimə, “In e narik yame yakorkeikei, rikik ragien pik tukun.” Kimasir yimirhərig rikin ramsi-pən ye rao ye neai.

¹⁹ Mərig kitawə kharkun huvə mə nəgkiarien kape profet kupən minə in nəfrakisien, rəmhen kin laet kirik yame raməsiə ye nəpignapien. Kini rhuva mə kimie min taksərig huvə nəgkiarien a mamhavən miseriaji naksəm huvə nipran rəmhen kin laet yame raməsiə yenpig, mine nəgkiarien kafan raməmīr yerkimie rəmhen kin fetukai ramhaktə maməsiə. ²⁰ Mərig nar yame rhuva pik mə takharkun, in e nəgkiarien minə kape profet minə ye Nəkwəkwə kape Kughen, pəh nien mə kamhani əmə nəmien kapəriə, ²¹ meinai profesi kirik rirkək ye Nəkwəkwə kape Kughen yame ramtərhav əmə ye nərigien kape narmamə; mərig profet minə kimhnani-ərhav nəgkiarien yamə mine kimnhasi-pən tuk Kughen nīpig Nanmin Kafan rimnamvən yerkirie.

2

Nəmhajoun eikuə minə

¹ Mərig profet eikuə minə apaikin yerki nəmə Isrel kupən, kini ye norien kirikianə əmə min, nəmhajoun eikuə minə tukhauə min yerkimie. Tukshajoun oror əmiə, misoriah apis-apis nhatətəyen kapəmiə. Mamhaukreikin-pən nimətairie kimi Yesu Yermaru, nar apnapig mə In rimivəhsi-ta narpinien kape təvhagə has kapəriə. Kini pəh nien mə tuktu, Kughen tukroriah ərie ye narpinien yame irie atuk əmə kamhavi-pə. ² Kini narmamə khapsaah tukhakwasig kin norien has minə kapəriə yame minə kasor naurisien. Kini ror məkneikin, narmamə khapsaah tukhani hah swatuk kape nəfrakisien. ³ Irie kasəptig kin mane. Kasəptig kin mane, mishajoun eikuə əmiə, mhavəhsi-ta nautə kapəmiə, masəni kwanage yame ramsi-pən əmə ye nərigien kapəriə. Apa kupən, Kughen ruini-ərhav ta narpinien kapəriə, kini pəh nien mə tuktu, tukroriah ərie. ⁴ Kimie nimisəm norien kafan kupən, kini mharkun mə In tukror məknakin narpinien. Nīpig agelo kupən minə kimisor təvhagə has, Kughen ripəh niraptərakinien əmə narpinien kapəriə, mərig rimnarak-əhu kin ərie apa ye nəkwai nimir yame reiwaiyu pik, mirkwəji ərie kin jen, apa ikin rəpignap ikin. Kini irie tuksarə ye nəmhəyen miseriaji-pən In tukrini-ərhav narpinien kapəriə.

⁵ Kini ye norien kirikianə əmə min, ye nīpig kape Noa, Kughen ripəh niraptərakinien əmə narpinien kape narmamə yamə mine kimisəsik nəkwən, mərig rimnhopni ərie ye nu ehua yame rimətim mhaktə. Mərig Noa, yame rimini-ərhav nəgkiarien kape norien yame ratuatuk, Kughen rimivəh miragh in mine kafan narmamə seven. ⁶ Kini ye norien kirikianə əmə min, Kughen rimnor narpinien tuk nahasien kape nəmə Sodom mine Gomora, kini mivaan əru taon mir a kin nap; kimiwor nimirawk kin əriu. Nar a ramhajoun-pən naha nhagin yame Kughen tukror min kimi narmamə yamə mine kasəsik nəkwən. ⁷⁻⁸ Mərig kwən a Lot rimnamarə irie mirie, kini nīpig m-fam in rimnəm norien has minə kapəriə, kini mamərig nəgkiarien has minə kapəriə. Mərig nīpig m-fam, in ratuatuk əmə; kini rikin rərhakis pik tuk norien has minə kapəriə, yamə mine kimisəsik nəkwai Kughen. Kughen rimivəh miragh kwən a Lot ⁹ ramhajoun-pən mə Kughen Yermaru rirkun nivəh-miragh-ien narmamə yamə mine kashatətə iran, kini

1:14: Jon 21:18-19; 2 Kor 5:1 1:16: Mat 17:1-5 1:17-18: Mat 17:5; Mak 9:7; Luk 9:35 1:21: 2 Tim 3:16; 1 Pita 1:11-12 2:1: Mat 24:11; Jud 4 2:4: Jud 6 2:5: Jen 6-8; 2 Pita 3:6 2:6: Jen 19:24; Jud 7 2:7-8: Jen 19:1-16

rirkun ni-rəhsita-yen əriə ye naha nəmhəyən yame kasarə iran. Mərig narmamə yamə mine khapəh nisatuatukien, Kughen rirkun niraptərəkiniən əriə mor narpiniən kimi əriə taktəkun mivən meriaji nipiğ yame In tukrəkir narmamə iran. ¹⁰ Kughen tukror narpiniən kimi nəmə has minə fam, mərig In tukror narpiniən ehuə kimi narmamə yamə mine kasor narimnar kape naurisien yame nīprairiə əmə rorkeikei mə tuksor, kini narimnar e kasor əriə kasəmkimik. Narmamə minə a khapəh nisorkeikeiyen mə Kughen tukreihuə irəriə.

Narmamə minə a kisausit mhapəh nhasiaiyeən nar kirik, kini mhapəh nhaginien kin nhani-hahyən nhag agelo mine ye neai. ¹¹ Mərig agelo minə tiksın iriə yerpiriğ misapita; mərig iriə to khapəh nhani-hahyən agelo apnapığ minə ye nimri Kughen Yermaru. ¹² Mərig narmamə minə a kamhani hah narimnar yame khapəh nharkun-huvəyən. Iriə kisəmhen kin nar aparı minə, yame kapəriə nirkunien rirkək. Kasor əmə nar yame nīprairiə əmə rorkeikei. Mərig, nar aparı minə kasarha-pə ye tokrei tanə mə narmamə tuksarhakın əriə mishopni əriə. Kini ye norien kirikianə əmə min, Kughen tukroriah nəmə has minə a rəmhen kin yame kamhopni nar aparı minə.

¹³ Kughen tukrarpın tai norien has kapəriə meinai iriə kasor ahas pən kimi narmamə. Rikiria ragien əmə tuk nəviginien mine ninim-pikien; pəh nien mə yenpiğ əmə, mərig yenpiğ mine yeraan. Iriə kisəmhen kin nəmkimikien ye neipən, mine nimap pien. Masoriah nhag niməhuak. Mhauə masəvigin kimia miriə, mərig kaseikuə irəmiə, masor norien has. ¹⁴ Nipiğ m-fam kapəriə nərigien ramvən tuk nəkrəhyen kin nīpiraovin yamə mine kapəriə nərigien rimar. Kini nipiğ m-fam kasor təvhagə has mhapəh nisəpəhyen. Mamhavi ta narmamə yamə mine kapəriə nərigien rapəh niskaiyen; kamhakwasıg kin norien has kapəriə. Mishajoun əriə kin norien kape nəptigien kin nautə. Mərig Kughen rimini ta narpiniən kapəriə. ¹⁵ Kimisəpəh swatuk yame ratuatuk, mamhaiko masəri-pən swatuk kape kwajikovə kape Beor e kupən, nhagin e Balam, yame rorkeikei pik nivəhyen mane ye norien yame rahas. ¹⁶ Mamarə, dongki kafan rimnhek in tuk norien has kafan. Kitawə kharkun mə dongki to rapəh nəgkiarien, mərig Kughen rimnor mə dongki tukrəgkiar rəmhen kin yermamə raməgkiar mə tukrini-əhu norien ətəwao kape profet a.*

¹⁷ Nəmhajoun eikuə minə, nhajounien kapəriə nīpran rirkək, rəmhen kin nimri nu yame rinəmit, mine napuə yame nimətag ehuə ramahiə ta kin, kini nəhig rirkək iran. Mərig Kughen rimnərahə karin iməriə ikin mə nəpignapien. ¹⁸ Iriə kasəgkiar ausit mamhani nəgkiarien yame nīpran rirkək. Iriə kasəgkiar ye narimnar yamə mine nīprai narmamə kisorkeikei, kini mhavi-pə narmamə khauə ye nahasien yame kwəsəta pə pə əmə iran. ¹⁹ Kamhani ətən mə narmamə kharkun nisəri-pəniən naha nhagin yame iriə atuk kisorkeikei, natuakəmien kirik rirkək iran. Mərig nərigien has kapəriə ravi pik nərigien kapəriə mamor yamehuə kin kapəriə. “Tukmə nar kirik ramarmaru iram, ik nakuauə slef kafan.” ²⁰ Mərig tukmə iriə kisap ta ye nahasien kape tokrei tanə nipiğ kwənhauə mharkun Yesu Yermaru yame Ravəh Miragh ətawə, məkneikin, misarar, mamhareriğ-pən tuk norien kape təvhagə has, məkneikin norien has ramarmaru irəriə. Iriə kasəmir ye nahasien yame rahas rapita yame kimisarə iran kupən. ²¹ Meinai, tukmə yermamə rapəh nirkunien swatuk kape natuatukien, rahas kwənmopin. Mərig tukmə yermamə rirkun, kini marar, mipəh nəri-pən-huvəyən Nəgkiarien kape Kughen yame kivəhsi-pən kimin, norien a in rahas rapita.

²² Kini iriə kasor mə nuhpikiniən mir e kawəfrakis yamə karəni mirəmə, “Kuri tukriyə, marə, mireriğ-pən min, mamən nīruəyən kafan,” (*Prov 26:11*) mine, “Pukəh, tukmə rar, mhawən, marə, mireriğ-pən min məsok-əsok ye nimtəgei.”

3

Nipiğ yame Yesu tukrireriğ-pə min iran

2:10: Jud 7-8,16 2:11: Jud 9 2:12: Jud 10 2:15: Jud 11; Rev 2:14 * 2:16: Takəm stori kape Balam mine dongki ye Nam 22:28-35.

¹ Yo minə tiksın, in e kafak nəkwəkwə yame ror kiraru kin yame raurə kimi əmiə. Yakamher-pre kin əriu mə tukrisig əmiə, mə rikimiə tukraməsik narimnar minə e, mawor nərigien kapəmiə mə tukratuatuk. ² Yakorkeikei mə taksətərig min kin nəgkiarien yamə mine profet minə kape Kughen kimisəvsao kin misəkupən, mine nəgkiarien kape Yesu Yermaru yame Rimivəh Miragh ətawə, yame aposol minə kapəmiə kimnhani-ərhav-pre ta tuk əmiə.

³ Nar kirik yame taksokupən mharkun, in e Nipig Kwasig ruauə ipakə, kini narmamə tiksın tukasor narimnar yame niprairiə əmə rorkeikei, kini tuksarh iakei irəmiə mhamə, ⁴ “?Rhawor? ?Ruini ta mə tukruə, mərig, tuk nagheen? Nəmehuə kapətawə minə kimnisarə, minahmə ta, mərig ripəh hanə nuəyen. Kupan, ririkakun ye narimnar yame Kughen rimnor, muə meriaji-pə nipig e towei mine, narimnar fam kisəm nəmhen əmə.”

⁵ Mərig iriə kwəsəru-kin mə apa kupən əgkəp, Kughen rimnəgkiar əmə, neai rəmir, kini nimoptanə rhaktə ye tame tahik; kini tahik mine nimoptanə kwəwhai əriu minə. ⁶ Kini ye nipig a, rarar, mor min tahik rakarokin nimoptanə, moriah fam. ⁷ Kini rəgkiar əmə, neai mine tokrei tanə kawəmir, mawəmir huvə əmə maweriaji-pə e towei mine, miravən mweriaji nipig yame Kughen tukrəkir narmamə iran, mivəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine kisəsik nəkwən, mhopni əriə, mivaan əru neai mine tokrei tanə.

⁸ Mərig yo minə tiksın, takhapəh nisəru-kinien nar kirik e mə ye nərigien kape Kughen Yermaru, tukmə nipig kirikianə in rəmhen əmə kin newk wan taosen; kini tukmə newk wan taosen, in rəmhen əmə kin nipig kirikianə. ⁹ Mərig narmamə tiksın, rikiriə raməsik mə Kughen ramor tan pən tuk norien promes minə kafan; mərig, nikam. Kafan nətərigien rəpomh tuk ətawə. Kini rikin rapəh nagiendien mə tukraməkeikei mor narpinien kimi yermamə kirik; mərig rorkeikei mə narmamə m-fam tuksarar ye nərigien kapriə tuk norien has minə kapəriə mharerig-pə tukun.

¹⁰ Mərig Nipig yame Yesu Yermaru tukrirerig-pə iran, rəmhen kin yeməkrəh raurə - nakseinein nipig yame tukrurə iran. Ye nipig a, tuksərig narkarəkien ehuə, məkneikin neai tukrirkək. Kini nap tukrarkwəru mirh, mine kəmhau minə, mine makuə. Kini nap tukrarkwəru tokrei tanə, mine narimnar fam yame raməmir-pən iran. Tukharkək fam.

¹¹ Kini meinai Kughen tukroriah narimnar m-fam məkna, kimiə takasəkeikei misərig nimraghien kapəmiə. Nimraghien kapəmiə tukraməkeikei matuatuk ye nimri Kughen. Pəh Kughen rərəhu karin nimraghien kapəmiə mə kafan. ¹² Rikimiə tukraməsik pik nipig yame Yesu tukruə iran; misorkeikei mə tukruə aihuua əmə. Ye nipig a, nap tukrəkwəru neai, kini nəpan-əpanien tukror mirh, mine makuə, mine kəmhau minə kisaiyu mharkək. ¹³ Mərig Kughen ruini ta mə tukror neai vi, mine tanə vi - imei narmamə yamə mine kisatuatuk ye nimrin. Kini rikitawə raməsik promes a.

¹⁴ Yo minə tiksın, ror məkneikin mə tukmə nakhawhin mə Nipig a tukramuə, takasəkeikei misarkut hanə əmə mə Kughen tukripəh nəm-pən-ien nar has kirik irəmiə; nəmkimik tukrirkək irəmiə; kini taksarə ye nəmərinuyen kimiə min. ¹⁵ Rikimiə tukraməsik mə Yesu Yermaru, nərigien kafan rəpomh pik tuk ətawə, mamor mə tukrimar tuk nivəh-miraghien narmamə. Kini nəkwəkwə yame Pol rimirai kimi əmiə ye nirkunien yame Kughen rimivəh-sipən kimin ramni məkna. ¹⁶ In raməvsao kin narimnar minə a ye nəkwəkwə minə fam kafan. Ye nəkwəkwə minə a, narimnar tiksın aikin yame riskai tuk nirkunien. Kini narmamə yamə mine nərigien kapəriə reno-eno, mhapəh nharkunien nar, kini nərigien kapəriə rapəh nəmirien kirikianə, iriə kamhaukreikin nəgkiarien minə kape Pol, kini mhaukreikin nəgkiarien minə tiksın min ye Nəkwəkwə kape Kughen. Mərig Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi əriə.

Pita rini nəgkiarien infamien kafan ye nəkwəkwə e

¹⁷ Yo minə tiksın, ror məkneikin meinai nakwənharkun ta narımınar minə e, sarha, mə nəgkiarın ətəwao kape narmamə yamə mine kasəsik nəkwai Kughen tukripəh nivi-tayen əmiə eikin nhatətəyən kapəmiə ramərer tım tım ikin, tamə nakhamir ye nhatətəyən kapəmiə. ¹⁸Mərig takasor nhatətəyən kapəmiə raməhuə miskai ye nirkunien ye nikarin kape Yesu Kristo Yermaru Kapətawə yame Ravəh miragh ətawə, mine ye nihuvəyən yame rımnautə-pre kin kimi əmiə.

!Pəh tukamhani vi vi In nıpig m-fam - taktəkun, mamhavən infamien rirkək! Amen.

1 Jon

Nəkwəkwə yame Jon rimirai məkupən

Nəgkiarien kupən ye nəkwəkwə e Fas Jon

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Jon rimirai nəkwəkwə e. In piau Jemes, kini iriu ji Sebedi mir. In aposol kirik kape aposol 12 kape Yesu. Kini in yermamə e yame Yesu rorkeikei p̄k. In rimirai nəkwəkwə minə e: Nəvsaoyen Huvə yame Jon Rimirai, 1 Jon, 2 Jon, 3 Jon, mine Revelesen.

?Rimirai ramvən kimi n̄pa? Rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi nəməhuak minə ikin minə fam. In rorkeikei mə narmamə kirikianə kirikianə tuksəvhəkin, misher-pən kin nəkwəkwə e r̄vən ye niməhuak p̄sin p̄sin aikin minə fam.

?Narəyen r̄imnhawor pən iran mine n̄pig rimirai? Ye n̄pig a, narmamə tiks̄in khamə Yesu in yermamə apnap̄ig əmə, kini Nanmin kape Kughen r̄imauə əmə ye n̄pran n̄pig Jon Baptaes r̄imnor baptaes iran, kini m̄ta iran n̄pig r̄imamhə ye nai kamarkwao kin. M̄rig nhajounien a in neikuəyen. Yesu in Kughen, In r̄imauə mor n̄prai yermamə kin. Kini iriə mishajoun min mə norien has in r̄irkək. Mhamə rhuvə əmə mə narmamə tuksor apnap̄ig əmə norien has m̄rig in ai ye kap̄riə nhajounien, n̄prai yermamə in nar apnap̄ig əmə. Nhad nhajounien minə a, ye nəgkiarien kape nəmə Gris, kamni kimə, “Nosticism.”

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Jon rimirai nəkwəkwə e mə tukrhajoun min nəgkiarien yame ratuatuk, kini mə tukrini-ərhav neikuəyen minə e kape nəmhajoun eikuə minə. Kini ramhajoun mə norkeikeiyen in nar ehua. Kini morkeikei mə tukrasitu, mor nhatətəyen kape nəməhuak minə ruə miskai kini mharkun huvə min mə Kughen r̄imivəh miragh əfrakis əriə, iriə mhavəh n̄mraghien rer̄in.

Nəgkiarien Mragh

¹ Yakamhani-ərhav Nəgkiarien kape N̄mraghien. Kwasig ikin Kughen r̄imnor nar̄imnar fam, Nəgkiarien e r̄imnəkupən marə. Kimawə yimis̄rig, kini mis̄əm kin n̄mrimawə, kini mharap kin kwermimawə. ² Kini Nəgkiarien ai r̄itərhav-pə; yimis̄əm, masarer-ərhav mamhani-ərhav, kini mamhani-pre min tuk əmiə mə In e In n̄mraghien rer̄in. Iriu R̄imtawə Kughen, kimwəkupən mwarə, kini r̄imnajiərhav-pə tuk əmawə. ³ Yakamhani-ərhav-pre tuk əmiə nar̄imnar yamə mine yakm̄səm kini mwəs̄rig-ta, mə kimiə min takhauə kisor kirikianə kitawə-m kimiə. Kitawə R̄imtawə Kughen mine Tini Yesu Kristo tukhauə kirikianə. ⁴ Yakamharai nar̄imnar minə e mə tukror r̄ikitawə ramagien p̄k əmə.

Nəriwəkien ye n̄khakien

⁵ Nəgkiarien e in e yimis̄rig tukun kini mhani-ərhav-pre tuk əmiə, mə Kughen, In n̄khakien, kini nəp̄ignapien r̄irkək əfrakis iran. ⁶ Tukmə kitawə kamhani mə kwənhauə kirikianə kitawə min, m̄rig kitawə kaseriwək əmə ye nəp̄ignapien, kitawə kaseikuə, kini mhap̄əh nisarəyen ye nəfrakisien. ⁷ M̄rig tukmə kaseriwək ye n̄khakien, r̄əmhen kin yame Kughen ramarə ye n̄khakien, kitawə kwəsor kirikianə kitawə min; kini n̄itaw Yesu, Ji Kughen, r̄imnəspir r̄ikitawə tuk nahasien m-fam, mor kitawə kisatuatuk ye n̄mri Kughen.

⁸ M̄rig tukmə kitawə khamə khap̄əh nisorien təvhagə hah, kini miseikuə atuk əmə irətawə, kini nəfrakisien r̄irkək irətawə. ⁹ Kughen In ratuatuk, to rap̄əh nakap̄irien nəgkiarien kafan. Kini tukmə kitawə khani-ərhav təvhagə hah kap̄əwə, In tukrəspir

1:1: Jon 14:6 1:1: Jon 1:1,3 1:1: Luk 24:48; Jon 1:14; 19:35; 2 Pita 1:16; 1 Jon 4:14 1:2: Jon 1:1-4; 11:25; 14:6
 1:2: Jon 15:27 1:2: Jon 1:1-4 1:3: 1 Kor 1:9 1:5: 1 Tim 6:16 1:6: Jon 3:19-21; 8:12; Efes 5:8; 1 Jon 2:11
 1:6: 1 Jon 2:4; 4:20 1:7: Aes 2:5 1:8: Jer 2:35; Rom 3:9,19; Jem 3:2 1:8: 1 Jon 2:4 1:9: Sam 32:3-5; 51:2;
 Prov 28:13

ətawə, mərü-kin norien has mifam kapətawə, mə tuksatuatuk ye nimrin. ¹⁰ Mərig tukmə kitawə khamə khapəh nisorien təvhagə hah, kitawə kasor mə Kughen In yeikuə, kini nəgkiarien kafan rapəh nəmirien ye nimraghien kapətawə.

2

Yesu Kristo in yermamə kape nasituyen irətawə

¹ Kwajikovə minə kafak, yakamrai nəgkiarien e kimi əmiə mamni-əhu əmiə mə takhapəh nisorien təvhagə has. Mərig tukmə kasor təvhagə hah, yermamə kirik kapətawə tukrəgkiar atuə kin kapətawə kimi Kughen. Yermamə e In e Yesu Kristo, yemə atuatuk. ² Yesu e, Kughen rimivəhsi-pən narpinien kape təvhagə has kapətawə kimin, nitawin rimnaiyu. Nitawin rimnaiyu, pəh nien mə kapətawə pisin əmə, mərig kape narmamə m-fam ye tokrei tanə. ³ Mərig tukmə kitawə kasəri-pən nəgkiarien kape Kughen, ramhajoun mə kitawə kharkun huvə mə kwənhauə minharkun Kughen. ⁴ Tukmə yermamə rimə rirkun Kughen mərig rapəh nəri-pən-huvəyen nəgkiarien kafan, in rameikuə əmə; nəfrakisien rirkək iran. ⁵⁻⁶ Mərig yermamə yame rəri-pən huvə nəgkiarien kafan, norkeiyein kape Kughen ramkuə əfrakis kin norkeiyein yerkin.* Yermamə yame ramni mə in ravəh Yesu yerkin, tukraməkeiki məri-pən swatuk kirikianə əmə yame Yesu rimnəri-pən. Norien a tukramhajoun mə kitawə kamhavəh Yesu yerkitawə.

Kitawə tukasəkeiki masorkeiki ətawə minə

⁷ Yo minə tiksın, pəh nien nəgkiarien vi kirik yame yakamrai kimi əmiə mə taksəri-pən; mərig nəgkiarien akwas kirik yame nakwəsərig-ta kupən. Nəgkiarien akwas e nəgkiarien yame nakwənharkun-ta. ⁸ Mərig, nəfrakis, ramor mə nəgkiarien vi kirik tuk əmiə. Kini, nimraghien kape Yesu mine kapəmiə kawor əpu kaməm mə nəgkiarien e rəfrakis, meinai taktəkun ai, nəpignapien rinamrikək, kini nikhakien əfrakis rinakhak-pə.

⁹ Kini yeməhuak kirik yame ramni mə in ramərer ye nikhakien, mərig raməməkin nəməhuak minə tiksın, yermamə en ramarə hanə ye nəpignapien. ¹⁰ Mərig yeməhuak yame rorkeiki nəməhuak minə, in ramarə ye nikhakien. Kini nar kirik to rapəh norien rimir. ¹¹ Mərig tukmə raməməkin in kirik, ramarə hanə ye nəpignapien, rimuvrig əpis in, raməriwək əmə ye nəpignapien.

¹² Kwajikovə minə kafak, yakamrai nəkwəkwə e raurə kimi əmiə,

Meinai Kughen rinəspir-ta təvhagə has kapəmiə kin norien yame Yesu rimnor.

¹³ Tatə minə, yakamrai nəkwəkwə e raurə kimi əmiə,

meinai kimiə nakwənharkun-ta In yame rimnəkupən mamarə kwasig ikin Kughen ror narimnar.

Nitamaruə, yakamrai nəkwəkwə e raurə kimi əmiə,

meinai nakwəsəpita yemə has ai Setan.

¹⁴ Kwajikovə minə, yakamrai nəkwəkwə e raurə kimi əmiə,

meinai nakwənharkun-ta Rimtawə Kughen.

Tatə minə, yakamrai nəkwəkwə e raurə kimi əmiə,

meinai kimiə nakwənharkun-ta In yame rimnəkupən mamarə kwasig ikin Kughen ror narimnar.

Nitamaruə, yakamrai nəkwəkwə e raurə kimi əmiə,

1:9: Jer 31:34; Maeka 7:18-20; Hib 10:22 1:10: Jon 5:38 2:1: 1 Tes 2:11 2:1: Rom 8:34; 1 Tim 2:5; Hib 7:25 2:2: Rom 3:25; 1 Jon 4:10 2:2: Jon 3:17 2:3: 1 Jon 4:13; 5:2 2:3: Jon 14:15 2:4: Taet 1:16; 1 Jon 3:6; 4:7,8 2:4: 1 Jon 1:6,8 2:5-6: Jon 14:15 * 2:5-6: Swatuk pisin kirik kape nukreikinien v 5: "Mərig yermamə yame rəri-pən huvə nəgkiarien kafan, in rorkeiki pik Kughen." 2:5-6: 1 Jon 4:12 2:5-6: Mat 11:29 2:5-6: 1 Jon 2:3 2:5-6: Jon 15 2:7: Dut 6:5; Lev 19:18 2:7: 1 Jon 2:24; 3:11,23; 4:21; 2 Jon 5,6 2:8: Jon 13:34 2:8: Rom 13:12 2:8: Jon 1:9 2:8: Efes 5:8; 1 Tes 5:5 2:9: 1 Jon 3:10,15,16; 4:20,21 2:9: 1 Jon 1:5 2:10: 1 Jon 3:14 2:10: Sam 119:165 2:11: 1 Jon 1:6 2:11: Jon 11:9; 12:35 2:13: Jon 1:1 2:13: Jon 16:33 2:14: Jon 1:1

meinai nakwənhaskai, nəgkiarrien kape Kughen raməmīr irəmīā, kini nakwəsəpita yemə has ai Setan.

¹⁵ Takhapəh nisorkeikei-pik-ien norien kape tokrei tanə mine narimnar fam kape tokrei tanə. Yermamə yame rorkeikei pik narimnar kape tokrei tanə, norkeikeiyen kape Rīmtawə Kughen rirkək yerkin. ¹⁶ Meinai norien m-fam kape tokrei tanə khapəh nhasipənien ye Rīmtawə Kughen, mərīg kape tokrei tanə əmə. Norien m-fam kape tokrei tanə, irisir e: Riki jir raməkrəh, kamanipin tuk narimnar kape niprai jir əmə, kīvəhsi-haktə jir tuk nautə mine norien kafan. ¹⁷ Mərīg tokrei tanə e tikripirkək, mine narimnar m-fam yame ramswin iran mavi nərigien. Mərīg narmamə yamə mine kasor nəkwai Kughen, tuksarə kape rerin.

Tikmir minə kape Kristo kwənhauə ta

¹⁸ Kwajikovə minə kafak, kitawə kwənhauə ye Nipig Kwasig. Nakwəsərig mə tikmir kirik kape Kristo tukruə. Kini taktəkun ai, tikmir minə khapsaah kape Kristo kwənhauə ta. Kwənhauə, kitawə kharkun mə kwənhauə ta ye Nipig Kwasig. ¹⁹ Iriə kwəsəpəh kapətawə niməhuak minə, meinai iriə, pəh nien mə kitawə əgkəp minə tiksın əfrakis a. Ripi mə kitawə əfrakis əgkəp minə tiksın a, to kipihapəh nisəpəhyen ətawə. Mərīg iriə kimisap-ta irətawə, ramhajoun mə iriə pəh nien mə kitawə minə tiksın.

²⁰ Mərīg kimiā, Kristo, Yemə Imərhakə, rinəvrai-pre-ta Nanmin Rhakə kimi əmiə mor kimiā nakharkun nəfrakisien. ²¹ Yakamrai nəkwəkwə e kimiā əmiə, pəh nien mə nakseinein nəfrakisien, mərīg kimiā nakwənharkun ta nəfrakisien, kini minharkun mə nəfrakisien ripəh nikuəyen kin neikuəyen. ²² ?Pa e in yeikuə kirik? Yermamə yame ramni mə Yesu pəh nien mə Kristo yame Kughen rimirpen. Yermamə e in e, in tikmir kape Kristo. In rukreikin-pən nimeitaan kimi Rīmtawə Kughen mine Tini, Yesu. ²³ Yermamə yame rukreikin-pən nimeitaan kimi Tini, Yesu, reinein nofuginien ye Rīmtawə Kughen. Mərīg yermamə yame ramni nəfrakisien ye Tini Yesu, rofugin ye Rīmtawə Kughen.

²⁴ Rikimiā tukraməsik mipəh nisəru-kinien nəgkiarrien yame nakwəsərig-ta kupən. Nəgkiarrien a raməmīr hanə irəmīā, mor əmiə naksofugin ye Rīmtawə Kughen mine Tini, Yesu. ²⁵ Kini nar a in a, nimraghien rerin, Kughen ruini-ta mə tukrivəhsi-pə kimi ətawə.

²⁶ Yakamrai nəgkiarrien minə e kimi əmiə mamni-ərhav narmamə yamə mine kasarkut tuk nivi-tayen əmiə. ²⁷ Mərīg kimiā, Kristo rinəvrai-pre-ta Nanmin Rhakə kimi əmiə, raməmīr təvir hanə irəmīā. ?Ror pən, pa min rirkun nhajounien nar vi kirik kimi əmiə? Yermamə rirkək. Nanmin Rhakə, yame Kristo rinəvrai-pre-ta kimi əmiə ramhajoun narimnar fam kimi əmiə. Nhajounien a raməfrakis, mipəh neikuəyen nipig kirik. Nanmin Rhakə ramhajoun əmiə mə takasofugin ye Kristo mamharpin.

²⁸ Kini taktəkun ai, kwajikovə minə kafak, takasofugin-pən ye Kristo pəh nipig tukruə, məm kitawə khapəh nhaginien, mhapəh nisaurisien tuk nisərerien ye nimrin.

²⁹ Tukmə nakharkun mə Yesu In ratuatuk, takharkun mə narmamə m-fam yamə mine kasor norien atuaturuk, iriə a kwajikovə minə kape Kughen.

3

Kimiā e kwajikovə minə kape Kughen

¹ Səmrū! Norkeikeiyen yame Rīmtawə Kughen raməvrai-pə kimi ətawə rehuə mapita, in e Kughen ramhen ətawə mə kafan kwajikovə minə. Kini nəfrakisien mə kitawə e. Narmamə ye tokrei tanə kaseinein ətawə meinai iriə kimiseinein Kughen. ² Yo minə tiksın. Kitawə kwajikovə kape Kughen minə ai taktəkun. Kitawə khapəh nharkunien

2:14: Efes 6:10 2:14: 1 Jon 2:13; Sam 119:9-11; Jon 5:38; Hib 4:12; 1 Jon 1:10 2:15: Rom 12:2 2:15: Jem 4:4
 2:16: Jen 3:6; Rom 13:14; Efes 2:3 2:16: Prov 27:20 2:17: Hib 12:27 2:17: Mat 12:50 2:18: Rom 13:11
 2:18: 1 Jon 2:22; 4:3; 2 Jon 1:7 2:18: 1 Jon 4:1 2:19: Wok 20:30 2:20: 1 Jon 2:27; 2 Kor 1:21-22 2:21: 2
 Pita 1:12 2:22: 1 Jon 4:3; 2 Jon 1:7 2:23: Jon 8:19; 14:7; 1 Jon 4:15; 5:1; 2 Jon 1:9 2:24: Jon 14:23; 15:4; 1 Jon
 1:3; 2 Jon 9 2:26: 1 Jon 3:7 2:27: 1 Jon 2:20 2:27: 1 Kor 2:12 2:27: Jon 15:4 2:28: 1 Jon 3:2; Kol 3:4
 2:28: Efes 3:12 2:29: 1 Jon 3:7 2:29: Jon 1:13 3:1: Jon 3:16 3:1: Jon 1:12 3:1: Jon 15:21; 16:2,3

mə nɪpraitawə tukrhawor pən iran mine nɪpɪg Kristo tukrɪrɪrɪg-pə min. Mərig kitawə kharkun mə nɪpɪg tukrɪrɪrɪg-pə min, kitawə tuksəmhen kin In, meinai ye nɪpɪg a, tuksəm əfra mə In ror məkna. ³ Narmamə m-fam yamə mine kasərəhu-pən nərigien kapəriə ye Kristo məkna, kasəspir-ta norien kapəriə, meinai Kristo min In ratuatuk. ⁴ Narmamə yamə mine kasor təvhagə has, masakapir min loa kape Kughen, meinai nɪprai nəgkiarɪen e “təvhagə has” nɪpran rɪmə “nakapirɪen loa kape Kughen.” ⁵ Kini kimiə nakharkun mə Kristo rɪmauə mə tukrɪrɪsɪn ətawə ye təvhagə has. Təvhagə has rɪrkək iran. ⁶ Yermamə yame ramofugin-pən ye Kristo to rapəh min nɪrpinɪen ye təvhagə has. Yermamə yame ramɪrpin-pən ye təvhagə has, ramhajoun mə in rɪpəh nəmien Kristo, mɪpəh nɪrkunɪen In.

⁷ Kafak kwajikovə minə, takhapəh niseighanɪen kin yermamə kɪrɪk mə tukrɪvɪ nərigien kapəmɪə naksətəwəo. Yermamə yame ramor norien yame ratuatuk, in en yemə atuaturuk, rəmhen kin Kristo in ratuatuk. ⁸ Mərig yermamə yame ramɪrpin əmə ye təvhagə has, ramhajoun mə in kape Setan, meinai Setan a in a rɪmnəkupən mor təvhagə has, kini mamor təvhagə has mamɪrpin. Mərig Ji Kughen rɪmauə mə tukrəsɪr-əsɪr wok a kape Setan. ⁹ Mərig yermamə yame rɪmnarha vi min muə kwajikovə kape Kughen, to rɪpəh nɪrpinɪen ye təvhagə has, meinai In ramofugin-pən ye Kughen. Meɪnɪn norien təvhagə has mamɪrpin, meinai rɪmnarha vi min muə kwajikovə kape Kughen. ¹⁰ In e swaturuk tuk nɪrkunɪen mə pa nhagin in kwajikovə kape Kughen, mine pa nhagin in kwajikovə kape Setan: Narmamə yamə mine khapəh nɪsorien nar atuaturuk, kini mhapəh nɪsorkeikɪen nəməhuak minə tɪksɪn, ɪrɪə a pəh nɪen mə kwajikovə kape Kughen minə.

Tukasəkeikɪ mɪsorkeikɪ ətawə minə

¹¹ Nəgkiarɪen e in e, nakwəsərig-ta kupən, mə kitawə tukasəkeikɪ mɪsorkeikɪ ətawə minə. ¹² Rahas mə taksəri-pən norien kape kwən e Ken kupən, yame in yermamə kape Setan, in rɪmnhopni naorahini. ?Kini rɪmnhopni naorahini tuk naha? Meɪnai naorahini, kafan norien in ratuatuk, mərig Ken, kafan norien rahas. ¹³ Ror pən kin, yo minə tɪksɪn, takhapəh nɪsakurɪen nɪpɪg narmamə ye tokrei tanə kasəməkɪn əmɪə. ¹⁴ Mərig kitawə kasorkeikɪ nəməhuak minə tɪksɪn, ramhajoun mə kwənhatərhan ta ye kwənghan kape nɪmhəyən, mhauə imei nɪmraghɪen. Mərig yermamə yame raməmək əmə, ramarə hanə ye kwənghan kape nɪmhəyən. ¹⁵ Kini yermamə yame raməməkɪn narmamə, in rəmhen kin yermamə yame ramhopni yermamə. Nakharkun mə yermamə yame ramhopni yermamə, rɪpəh nɪvəhyen nɪmraghɪen rɪrɪn.

¹⁶ Yesu rɪmnarakikɪn nɪmraghɪen kafan tuk ətawə, mhajoun ətawə kin norien kape norkeikɪen narmamə. Kini ye norien kɪrɪkɪanə əmə min, rhuvə mə kitawə tuksarakikɪn nɪmraghɪen kapətawə tuk nəməhuak minə tɪksɪn. ¹⁷ Tukmə yermamə kɪrɪk, kafan nautə rɪpsaah, kini məm mə nəməhuak minə tɪksɪn kasəkwaqwə kin nar kɪrɪk, mərig raməptɪg kin nautə kafan, ?norkeikɪen kape Kughen raməmɪr iran uə? !Nɪkam, rɪrkək! ¹⁸ Kwajikovə minə, pəh kitawə tukhapəh nhani-əməyən norkeikɪen ye nhertawə, mərig pəh kɪsorkeikɪ əfrakɪs narmamə ye norien minə kapətawə. ¹⁹⁻²⁰ Kasor norien minə a, mamharkun mə kasarə ye nəfrakɪsɪen. Nar apnapɪg mə kasərig yerkitawə mə khapəh nɪsəmhenɪen, mərig khauə ye nɪmri Kughen, rɪkitawə ramərinu əmə. Meɪnai Kughen rɪrkun rɪkitawə rapita ətawə. In rɪrkun narɪmnar fam.

²¹ Yo minə tɪksɪn, pəh khapəh nɪsərigɪen yerkitawə mə khapəh nɪsəmhenɪen, mhauə ye nɪmri Kughen, rɪkitawə ramərinu əmə, ²² mɪpɪhavəh naha nhagin yame kɪmɪsaiyoh In kin, meinai kasor nəkwən, mine norien yame In rorkeikɪ. ²³ Nəgkiarɪen yame Kughen

3:2: Kol 3:4; 1 Jon 2:28 3:2: Rom 8:29; 2 Pita 1:4 3:2: Jon 17:24; 2 Kor 3:18 3:3: 2 Kor 7:1; 1 Jon 1:7; 2 Pita 3:13,14 3:5: 1 Jon 3:8 3:5: 2 Kor 5:21 3:6: 1 Jon 3:9; 2:4; 5:18; 3 Jon 1:11 3:8: Jon 8:44 3:8: Hib 2:14
3:9: Jon 1:13 3:9: 1 Jon 5:18 3:10: 1 Jon 3:1,2; Jon 1:12 3:10: 1 Jon 3:8 3:10: 1 Jon 2:9; 4:8 3:11: 1 Jon 2:7 3:11: Jon 13:34-35; 15:12; 1 Jon 4:7,11,21; 2 Jon 1:5 3:12: Jen 4:8 3:12: Prov 29:10 3:13: Jon 15:18,19; 17:14 3:14: Jon 5:24 3:14: 1 Jon 2:9 3:15: 1 Jon 2:9 3:15: Mat 5:21,22; Jon 8:44 3:15: Gal 5:20,21 3:16: Jon 10:11 3:16: Jon 15:13; 1 Tes 2:8 3:17: Dut 15:7,8; Jem 2:15,16 3:17: 1 Jon 4:20 3:18: Esik 33:31; Rom 12:9 3:21: Efes 3:12; 1 Jon 5:14 3:22: Mat 7:7 3:22: Jon 14:15 3:22: Hib 13:21

rimivəhsi-pə ramni mə tukasəkeiki mhani nəfrakisien ye Tini, Yesu Kristo, misorkeikei ətawə minə rəmhen kin yame in rimini ta. ²⁴ Yermamə yame raməri-pən nəgkiarinen e yame Kughen rimivəhsi-pə, ramofugin iriu Kughen, kini Kughen ramofugin iriu min. Kini kharkun mə Kughen ramofugin kitawə min, meinai rinəvrai-pə ta Nanmin Kafan kimi ətawə.

4

Pəh kisəkir huvə nanmin minə

¹ Yo minə tiksın, profet ripsaah kamhani mhamə Nanmin kape Kughen raməmır irəriə, məriğ takhapəh nhani-nəfakisien irəriə m-fam. Taksokupən misəkir əmhen əriə, mə nanmin a raməmır irəriə, kape Kughen əfrakis, uə nikam. Meinai profet eikuə khapsaah kwənhauə-ta ye tokrei tanə. ² In e swatuk tuk nirkunien mə Nanmin əfrakis kape Kughen raməmır irəriə uə nikam: Tukmə yermamə rimə Yesu Kristo rimauə nıpran ror nıprai yermamə kin, yermamə a, Nanmin kape Kughen raməmır əfrakis iran. ³ Məriğ yermamə yame rapəh nini-ərhavyen Yesu, pəh nien mə Nanmin kape Kughen raməmır iran. In e in tikmır kape Kristo. Kimiə nımnharkun mə tikmır e tukruə ye tokrei tanə; kini ruauə ta.

⁴ Kwajikovə minə kafak, kimiə narmamə kape Kughen minə, nakwənhakurao-ta ye profet eikuə minə, meinai Nanmin yame raməmır yerkimie in rapita nanmin yame raməmır ye tokrei tanə. ⁵ Iriə, narmamə kape tokrei tanə, ror məkneikin mə nəgkiarinen kapəriə, kape tokrei tanə əmə; kini narmamə yamə mine kasətəriğ kin əriə, iriə min narmamə kape tokrei tanə. ⁶ Məriğ kitawə narmamə kape Kughen minə. Ror məkneikin, narmamə yamə mine kharkun Kughen, iriə kasətəriğ kin ətawə. Məriğ narmamə yamə mine kaseinein Kughen, iriə khapəh nisətəriğien kin ətawə. In e swatuk tuk nirkunien Nanmin əfrakis kape Kughen mine nanmin eikuə.

Norkeikeiyen kape Kughen

⁷ Yo minə tiksın, pəh kitawə kisorkeikei ətawə minə, mhawor norkeikeiyen ramsipən tuk Kughen. Kini narmamə yamə mine kwəsarha vi min mhauə kwajikovə kape Kughen minə, kini minharkun-ta Kughen, iriə kasor norkeikeiyen. ⁸ Kughen, In nuknei norkeikeiyen. Ror məkneikin mə narmamə yamə mine kaseinein Kughen, kapəriə norkeikeiyen rirkək. ⁹ Kughen rımnor əpu kafan norkeikeiyen kimi ətawə məkneikin: In mher-pə kin Tini kwənkwan kirikianə əmə, ruə ye tokrei tanə, mə kitawə tukhavəh nımrəghien tukun. ¹⁰ Norkeikeiyen əfrakis ramni məkneikin mə, “Pəh nien mə kitawə kimisorkeikei Kughen, məriğ In rımnorkeikei ətawə mher-pə kin Tini ruə, kini mivəhsipən narpınien kape təvhagə has kapətawə kimin, nitawın rımnaiyu.” ¹¹ Yo minə tiksın, Kughen rorkeikei ətawə ror məkneikin, kitawə min tukasəkeikei misorkeikei ətawə minə. ¹² Kıpəh nəmien Kughen nıpig kirik. Məriğ tukmə kitawə kasorkeikei ətawə minə, ramhajoun mə Kughen ramarə yerkitawə, norkeikeiyen kafan ramkuə kin norkeikeiyen yerkitawə.

¹³ Kughen rımnəvrai-pə Nanmin kafan kimi ətawə kini kwənharkun mə kasofugin-pən tuk Kughen, kini In ramofugin-pə tuk ətawə. ¹⁴ Kini kimawə yakwəsəm ta kini mamhani-ərhav mə Rımtawə Kughen rımnherpə-kin Tini mə tukrivəh mırəgh narmamə m-fam. ¹⁵ Narmamə yamə mine kamhani-ərhav mə Yesu in Ji Kughen, ramhajoun mə Kughen ramarə irəriə, kini iriə kasarə min iran. ¹⁶ Ror məkneikin mə kitawə kwənharkun-ta mə Kughen rorkeikei ətawə, kini kitawə kasətıgtə min ye norkeikeiyen kafan.

3:23: Jon 6:29 3:23: Jon 1:12; 3:18; 20:31 3:23: Jon 13:34 3:24: 1 Jon 2:3 3:24: 1 Jon 2:6; 4:15 3:24: 1 Jon 4:13 4:1: Jer 29:8 4:1: Mat 7:15; 1 Jon 2:18 4:2: Jon 1:14; 1 Jon 2:23 4:2: 1 Kor 12:3 4:3: 1 Jon 2:22; 2 Jon 1:7 4:3: 1 Jon 2:18 4:4: Jon 16:33 4:4: 2 King 6:16; Rom 8:31 4:5: Jon 15:19; 17:14,16 4:6: Jon 8:47 4:6: Jon 14:17 4:6: Mak 13:5 4:7: 1 Jon 3:11 4:7: Jon 1:15 4:7: 1 Jon 2:4 4:9: Jon 1:18 4:9: Jon 3:16,17; 1 Jon 5:11 4:10: Rom 5:8,10 4:10: Rom 3:25 4:11: Jon 3:16 4:11: Jon 15:12; 1 Jon 3:11 4:12: Jon 1:18 4:12: 1 Jon 4:17; 2:5 4:13: 1 Jon 2:3 4:13: 1 Jon 3:24 4:14: Jon 15:27 4:14: Luk 2:11; Jon 3:17 4:15: 1 Jon 3:24

Kughen in norkeikeiyen. Narmamə yamə mine kasor norkeikeiyen, ramhajoun mə kasofugin-pən tuk Kughen, kini Kughen ramofugin-pən tuk əriə. ¹⁷ Kitawə tuksarə məknekin, norkeikeiyen tukrikuə kin norkeikeiyen yerkitawə, mə kitawə tukhapəh nhaginien ye nipiğ yame Kughen tukrəkir narmamə iran, meinai tukəm mə kapətawə norien ye tokrei tanə rəmhen əmə kin norien kape Yesu. ¹⁸ Məriğ norkeikeiyen mine niginien to krapəh niwəmir-kwis-ien. Norkeikeiyen əfrakis ramsig-yerhav niginien. Tukmə rikitawə raməsik mə tukhavəh narpinien kirik, ramhajoun mə norkeikeiyen rəpəh hanə nikuəyen kin norkeikeiyen yerkitawə.

¹⁹ Kitawə kasorkeikei ətawə minə meinai Kughen rimnorkeikei ətawə məkupən. ²⁰ Məriğ yermamə yame ramni mə rorkeikei Kughen, marar maməməkin in minə tiksın, rameikuə. Meinai tukmə yermamə kirik raməməkin in minə tiksın yamə mine raməm əriə, ?tukrhawor morkeikei Kughen yame rapəh nəmien In nipiğ kirik? To rapəh norien. ²¹ Kini Yesu rimivəhsi-pə nəgkiarien kirik mə tuksor: Tukmə nakorkeikei Kughen, takaməkeikei morkeikei min ik minə tiksın.

5

Kwəsapita norien kape tokrei tanə

¹ Narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien mə Yesu in Kristo yame Kughen rimirpen, iriə en kwəsarha vi mhauə kwajikovə minə kape Kughen. Kini narmamə m-fam yamə mine kasorkeikei Rimtawə Kughen, iriə kasorkeikei min kwajikovə kape Kughen minə. ² Kitawə kwənharkun ta mə tukmə kitawə kisorkeikei Kughen, masor nəkwən, tukasəkeikei misorkeikei min kwajikovə kape Kughen minə.

³ Tukmə kasor nəkwai Kughen, ramhajoun mə kasorkeikei Kughen. Kini kafan loa rəmhen kin kajipə yame rəruvəruvə əmə, ⁴ meinai narmamə yamə mine kimisarha vi mhauə kwajikovə minə kape Kughen, iriə kwəsapita norien minə kape tokrei tanə. Kini nhatətəyen kapətawə ravəhsi-pə nəsaninien tuk napitayen norien kape tokrei tanə. ⁵ ? Ni-pa minə e kwəsapita norien kape tokrei tanə? Iriə e yamə mine kamhani nəfrakisien mə Yesu in Ji Kughen.

Kinor əpu Yesu

⁶ Yesu Kristo ritərhav-pə ye nu mine nitə. Pəh nien mə ye nu əmə, məriğ rimauə ye nu mine nitə. Kini Nanmin kape kughen ramni-ərhav mə nəfrakisien, meinai Nanmin kape Kughen in nuknei nəfrakisien. ⁷ Nar misir e in e kisisər karhor əpu Yesu: ⁸ Irisir e: Nanmin Imərhakə, mine nu, mine nitə*. Nar misir e kisisər karhajoun Yesu. ⁹ Nipiğ kirik, kitawə kisəriğ nəgkiarien yamə mine narmamə kamhani-ərhav, kini kitawə kamhani nəfrakisien irəriə. Məriğ nəgkiarien yame Kughen ramni-ərhav ye nikarin kape kafan Kwajikovə, in rehuə pik mapita, meinai Kughen a in a ramni-ərhav. ¹⁰ Narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Ji Kughen, ramhajoun mə nəgkiarien yame Kughen ramni-ərhav rinəmir ta yerkiria. Məriğ narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Kughen, rəmhen kin iriə khamə Kughen In yeikuə kirik. Meinai khapəh nhaniyen nəfrakisien ye nəgkiarien yame Kughen ramni-ərhav ye nikarin kape kafan Kwajikovə.

¹¹ In e nəgkiarien yame Kughen ramni-ərhav, mə Kughen rivəhsi-pə nimraghien rerin kimi ətawə, kini nimraghien e, kivəh tuk Tini. ¹² Narmamə yamə mine kamhavəh Ji Kughen yerkiria, iriə kamhavəh nimraghien. Məriğ narmamə yamə mine khapəh nhavəhyen Ji Kughen yerkiria, khapəh nhavəhyen nimraghien.

4:16: 1 Jon 4:8 4:16: 1 Jon 3:24 4:17: 1 Jon 4:12; 2:5 4:17: Efes 3:12 4:18: Rom 8:15 4:20: 1 Jon 2:9
4:20: 1 Jon 1:6; 2:4 4:20: 1 Jon 3:17 4:20: 1 Jon 4:12; Jon 1:18 4:21: 1 Jon 2:7,9 5:1: Jon 3:15 5:1:
Jon 1:13; 1 Jon 2:22; 1 Jon 2:23 5:1: 1 Jon 2:23 5:2: 1 Jon 2:3 5:2: 1 Jon 3:14 5:3: Jon 14:15 5:3: Mat
11:30 5:4: Jon 1:13 5:6: Jon 19:34,35 5:7: Jon 14:17 * 5:8: Nipiğ Jon ramni “nu” nıpran ramni
“baptaes,” kini nıprai “nitə” nıpran ramni “nimhəyen kape Yesu.” Nar misir e baptaes,
mine nimhəyen kape Yesu, mine Nanmin Rhakə, karhaor əpu Yesu. 5:9: Jon 5:33,34 5:9:
Mat 3:16,17; Jon 5:32,37; 8:17,18 5:10: Jon 3:33; 1 Jon 1:10 5:11: Mat 25:46 5:11: Jon 1:4 5:12: Jon
3:15,16,36

Nægkiarien infamien

¹³ Yakamrai nægkiarien minə e kimi əmiə yamə mine nakshatətə ye nhag Ji Kughen, mə kimiə takharkun huvə mə nakwənhavəh ta nimraghien rerin. ¹⁴ Kini tukmə kitawə khauə ye nimri Kughen, rikitawə ramərinu, meinai kitawə kharkun mə tukmə kisaiyoh kin naha nhagin ratuatuk ye nərigien kape Kughen, In tukrərig nəhuakien kapətawə. ¹⁵ Kharkun mə In ramərig ətawə, mharkun min mə tukpihavəh naha nhagin yamə mine kitawə kisaiyoh In kin.

¹⁶ Tukmə kitawə kasəm yeməhuak kirik ramor təvhagə has, mərig pəh nien mə təvhagə has yame rirkun nirkir-pənien ye nimhəyen, pəh kisəhuak tukun, kini Kughen tukrivəhsi-pən nimraghien kimin. Mərig təvhagə hah kirik aikin yame ramkir-pən narmamə ye nimhəyen, kini yakpəh niniyen mə tuksəhuak tuk narmamə yamə mine kasor təvhagə hah ai yame ramkir-pən narmamə ye nimhəyen.† ¹⁷ Norien has minə fam e, in təvhagə has, kini mərig təvhagə has minə tiksın aikin khapəh nhakir-pənien narmamə ye nimhəyen.

¹⁸ Kitawə kharkun mə narmamə yamə mine kwəsarha vi mhauə kwajikovə minə kape Kughen khapəh nharpinien ye təvhagə hah, meinai Ji Kughen rampik ətərakin əriə, kini yemə has e Setan reinein nırap-rapien əriə. ¹⁹ Kini kharkun mə kitawə e kwajikovə kape Kughen minə, mərig narmamə m-fam kape tokrei tanə, iriə kasəmır ye kwermi Setan. ²⁰ Kitawə kharkun min mə Ji Kughen rimauə kini mivəhsi-pə nirkunien kimi ətawə, mə tukharkun Yermamə e yame In nəfrakisien. Kini kitawə kasofugin-pən tuk Kughen yame In nəfrakisien, misofugin-pən min tuk Tini, Yesu Kristo, yame In Kughen əfrakis, mine nuknei nimraghien rerin.

²¹ Kwajikovə minə kafak, səmır isok tuk nanmi nar yamə mine kamhavəh tamhek Kughen yerkimia.

5:13: 1 Jon 5:11 5:14: Efes 3:12; 1 Jon 3:21 5:14: Mat 7:7 5:15: 1 King 3:12 5:16: Jem 5:15 5:16: Hib 6:4-6; 10:26 † 5:16: Tukmə ror “təvhagə hah yame ramkir-pən narmamə ye nimhəyen” nıpran ramni “kamni hah Nanmin Rhakə.” Yesu rimini ye Mak 3:28-29 mə, “Ror pən, yakamni-pre əfrakis tuk əmiə, mə Kughen rirkun niwəhsi-tayen nahasien minə fam yame nakasor, uə nini-hasien yame nakasor iran. Mərig tukmə nakhani has Nanmin Imərhakə, to Kughen rıpəh niwəhsi-tayen nıpig kirik. Təvhagə hah a tukraməmır kape rerin.” 5:17: 1 Jon 3:4 5:17: 1 Jon 5:16; 1 Jon 2:1 5:18: Jon 1:13 5:18: Jon 14:30 5:19: 1 Jon 4:6 5:19: Jon 12:31; 14:30; 17:15 5:20: Luk 24:45 5:20: Jon 17:3 5:20: 1 Jon 5:11 5:21: 1 Kor 10:14; 1 Tes 1:9

2 Jon

Nəkwəkwə yame Jon rimirai yame ramor kiraru kin

Nəgkiarien kupən ye nəkwəkwə e 2 Jon

?Pa rimirai nəkwəkwə e? **A**posol Jon rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai ramvən kimi niməhuak kirik, mərig Jon ramerkwaig kin nhagin, meinai ye nipig a gavman rimə tukruh narmamə kape Kughen. Ror pən in ramni nəgkiarien kureikin mimə, nəkwəkwə ramvən kimi piraovin kirik. Kini kwajikovə minə kape piroavin, iriə e nəmhuak minə.

?Narəyen rimnhawor pən iran mine nipig rimirai? **Y**e nipig a, nəmhajoun minə khap-saah kimnaseriwək ikin pisin pisin minə. Narmamə yamə mine kimisərig nəgkiarien kapəriə kimnhavəhsi-pən nəviginiən kimi əriə, mhavəhsi-pən min napirien kimi əriə, misasitu irəriə. Mərig nəmhajoun eikuə minə kamhavən apnapig min tuk nivi-tayen nəməhuak minə, mə tuksəpəh nəgkiarien əfrakis.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? **N**ipig nəmhajoun eikuə minə kimnhauə, Jon rimə narmamə yamə mine kashatətə ye nəgkiarien əfrakis kape Kughen, tukasəkeikei misəpəh nəmhajoun eikuə minə a, kini misəpəh norien mine nəgkiarien kapəriə, kini mhapəh nisasituyen irəriə. Mərig Jon rorkeikei mə nəməhuak minə tukasəkeikei misorkeikei əriə minə. In e nərigien kape Kughen.

Jon ramni mə nəkwəkwə e ramvən kimi niməhuak kirik

¹ Yo elda kirik, yakamrai nəkwəkwə e, ramvən kimi piraovin* yame Kughen rimirpen, mine kafan kwajikovə minə. Nəfrakisien mə yakorkeikei pik əmiə. Mərig pəh nien mə yo pisin əmə yakorkeikei əmiə, mərig narmamə minə fam e yamə mine kharkun min nəfrakisien, iriə min kasorkeikei əmiə. ² Kini yaksorkeikei əmiə, meinai nəfrakisien raməmır yerkitawə, kini tukraməmır rerin yerkitawə.

³ Pəh kisarə ye nokieyən mine nəfrakisien. Kini pəh Rimtawə Kughen mine Tini, Yesu Kristo, tukaravəhsi-pə nihuvəyən mine norkeikeiyən mine nəmərinyuən kimi ətawə.

Pəh kitawə tuksəri-pən nəgkiarien əfrakis minə

⁴ Rikik ramagien ehuə nipig yimnəm narmamə minə tiksın kaseriwək ye swatuk kape nəfrakisien, rəmhen kin yame Rimtawə Kughen ruini-ta kimi ətawə mə tukasəkeikei misor. ⁵ Kini taktəkun ai, nowinik, pəh nien mə yakamrai nəgkiarien vi kirik kimi əmiə, mərig nəgkiarien əmə in e yame nakwəsərig-ta apa kupən. Yakamni mamaiyoh mə kitawə tuksor əmə norkeikeiyən kimi ətawə minə. ⁶ Kini norkeikeiyən e, nipran e norien nəkwai Kughen. Kini in ramni-pə tuk ətawə mə tukasəkeikei misəri-pən swatuk kape norkeikeiyən, rəmhen əmə kin yame nakwəsərig-ta kupən.

⁷ Meinai nəmhajoun eikuə minə khapsaah kwənhauə-ta ye tokrei tanə. Iriə khapəh nhaniyən nəfrakisien mə Yesu Kristo rimmor niprai yermamə kin. Iriə a nəmeikuə minə, mine tikmir minə kape Kristo. ⁸ Ror məkneikin mə takasərig əmiə pəh kwənkwai wok kapəmiə tukrikuə pik mapita. Tamə, naksəpkərhav ye kwənkwai nəmnhawkien kapəmiə. ⁹ Yermamə yame raməsik əpnis nhajounien kape Kristo ye nərigien əmə kafan, ramhajoun mə Kughen rirkək yerkin. Mərig yermamə yame ramraptərəkin tim tim nhajounien kape Kristo, Rimtawə Kughen mine Tini, Yesu, kawəmır yerkin. ¹⁰ Tukmə yermamə kirik ruə tuk ik, mərig mipəh niniyən nhajoun-atuatuk-ien kape Kristo, takpəh nini-vivi-yen in, mipəh neighanien kin in ruə imam yerkwanu. ¹¹ Meinai yermamə yame ramni vi vi in, ramasitu iran mamor swatuk tuk kafan nhajounien has.

* 1:1: Niprai nəgkiarien e “piraovin” ramni “niməhuak.” 1:1: 1 Pita 5:13 1:1: Jon 8:32 1:2: Jon 14:17 1:4: 3 Jon 1: 3,4 1:5: 1 Jon 2:7 1:7: 1 Jon 4:1 1:7: 1 Jon 2:22; 4:2,3 1:7: 1 Jon 2:18 1:8: 1 Kor 3:8; Hib 10:35,36; 11:26 1:9: Jon 8:31 1:9: 1 Jon 2:23 1:10: Rom 16:17 1:11: 1 Tim 5:22

Nægkiarien infamien

¹² Yakmə jakni-pre nægkiarien minə tiksın min tuk ik, mərig to yakpəh nivəhyen pen mirai-pən kin ye pepa. Yakmə jakurə məm əmiə, kisəgkiar atuatur kimi ətawə minə, pəh tukror rikitawə ramagien pik əmə.

¹³ Kwajikovə minə kape piam,† yamə mine Kughen rimirpen əriə, iriə kamhani vivi ik.

^{1:12:} Jon 3:29 † ^{1:13:} Tukmə ror “Kwajikovə minə kape piam” nıpran ramni “narmamə kape niməhuak kape Jon.”

3 Jon

Nəkwəkwə yame Jon rimirai yame ramor kisisər kin

Nəgkiarien kupən ye nəkwəkwə e 3 Jon

?Pa rimirai nəkwəkwə e? **A**posol Jon rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai ramvən kimi Gaeas e in yamehuə kirik kape niməhuak, kini in rirkun Jon.

?Narəyen rimmhəwor pən iran mine nipiḡ rimirai? **Y**e nipiḡ a, nəmhajoun minə kape niməhuak kamhəvən ikin pisin pisin minə, mishajoun. Narmamə yamə mine kimisərig nəgkiarien kapəriə kimnhəvəhsi-pən nəviginien kimi əriə, mhəvəhsi-pən napirien kimi əriə, misasitu irəriə.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? **G**aeas, in yermamə kirik yame ramasitu ye nəmhajoun yamə mine kaseriwək ikin pisin pisin minə. Jon rimmərig nəvsaoyen kirik ye norien huvə kape Gaeas, kini rimirai nəkwəkwə e mə tukrivəh-si haktə nərigien kafan.

Jon rimə nəkwəkwə e ramvən kimi Gaeas

¹ Gaeas, ik piak keikei kirik. Yo, elda kape niməhuak, yakamrai nəkwəkwə e kimik. Yakorkeikei əfrakis ik. ² Piak keikei, yakwirkun mə kafam nimraghien ye nimri Kughen in rhuvə əmə, kini yakaməhuak mə takəsanin mamərig huvə əmə yerkim, kini narəyen m-fam kafam tukrhuvə. ³ Rikik rimməgien nipiḡ yimmərig nəməhuak minə tiksın kimnhəuə masəsaov kin kafam narer-tim-tim-ien tuk nəfrakisien, mhani mə nakamripin ye nəriwəkien ye nəfrakisien. ⁴ Yakərig mə kwajikovə minə kafak kaseriwək ye nəfrakisien, rikik ragien mapita narimnar m-fam.

Gaeas ramor wok huvə kirik

⁵ Piak keikei, ik nakərer ətən tuk naha nhəgin yame nakamor kimi nəməhuak yamə mine kamhaurə tuk ik, nar apnapig mə iriə yepsipis minə. ⁶ Iriə khəuə ye niməhuak e, masəvsao kin kafam norkeikeiyen. Kini nipiḡ iriə tukamhəvən ye kapəriə swatuk, rhuvə mə takasitu irəriə ye norien yame Kughen rorkeikei. ⁷ Meinai iriə kaseriwək tuk nini-ərhəvyen Nəgkiarien kape Yesu Kristo. Masarkurao, mərig nəmə khapəh nisəhuakien khapəh nisəsitu yen irəriə. ⁸ Ror məkneikin mə kitawə tukasəkeikei misasitu irəriə, mə kitawə tukhəvəh kwermıtawə minə kirikianə tuk nini-ərhəvyen nəfrakisien.

Diotrefes mine Demetrius

⁹ Yakwərai-ta nəkwəkwə kirik kimi niməhuak kafam, mərig kwən e Diotrefes, in rorkeikei pik mə tukrivəhsi-haktə atuk in mə in yeməhuə kirik, kini mipəh nətərigien kin ətawə. ¹⁰ Tukmə yakurə, kini jakəvsao atuətuk kin norien kafan, yame in raməsiwən-apsapis kin niniyen nikartawə. Kini marə mor min nar has kirik min, mipəh neighanien kin nəməhuak minə khəvən iman ikin. Mamni-əhu min narmamə yamə mine kisorkeikei mə tukseighan kin nəməhuak minə khəvən iməriə ikin mə tukhapəh niseighanien kin, kini mher-yərhəv kin əriə ye niməhuak.

¹¹ Piak keikei, takpəh nisigovinien norien has kape narmamə; mərig taksigovin norien huvə kape narmamə. Meinai narmamə yamə mine kasor norien huvə, iriə e kwajikovə minə kape Kughen. Mərig narmamə yamə mine kasor norien has, iriə kiseinein əgkəp Kughen.

¹² Mərig kwən a Demetrius, narmamə m-fam kasəgnəgin in. Kini kafan norien ramhajoun mə iriə kasəfrakis. Kini kimawə min yaksəgnəgin in, kini nakirkun mə yakamhani əfrakis.

Nəgkiarien infamien

¹³ Yakmə jakni-pre nəgkiarlen minə tiksın min tuk ik, mərig to yakpəh nivəhyen pen mirai-pən kin ye pepa. ¹⁴ Yakmə jakurə məm ik, kawəgkiar atuatur kimi ərau minə.

¹⁵ Pəh takamarə ye nəmərinuyen.

Ik minə tiksın ikin e kamhani-pre rhuve kimik. Kini takni-pən rhuve tuk kitawə minə tiksın aikin a kirikianə kirikianə.

Jud

Nəkwəkwə yame Jud rimirai

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e Jud

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Jud rimirai nəkwəkwə e. Piauni e Jemes mine Yesu.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Keinein mə Jud rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi pa. Tukmə ror rimirai ramvən kimi nəmə Isrel yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu Kristo.

?Narəyen rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Ye nipig a, nəmhajoun eikuə minə tiksın kaseriwək ikin pisin pisin minə, mishajoun narmamə. Mərig kimishajoun oror əriə, mamhani mə rhuvə əmə mə narmamə kape niməhuak tuksor norien has apnapig minə. Kamhani mə rhuvə əmə tuk norien nahasien, meinai nihuvəyen kape Kughen in rehuə, to riphə norien narpinien kimi əriə.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Jud rorkeikei mə nəməhuak minə ikin minə fam tukharkun mə nəgkiarien kape nəmhajoun eikuə minə in rahas, kini in neikuəyen əmə. Kini nəmhajoun eikuə minə tukhavəh narpinien ehua kirik. Jud rorkeikei mə niməhuak tukrərer skai ye nəgkiarien yame in nəfrakisien.

Nəgkiarien kupən

¹ Yo Jud, yo yor atuəkin kape Yesu Kristo. Yo, piak e Jemes. Yakamni “rhuvə” tuk əmiə yamə mine Kughen rimirpen-ta əmiə. Kughen, Rimtawə rorkeikei əmiə, kini Yesu Kristo ramarha huvə tuk əmiə.

² Pəh nihuvəyen, mine norkeikeiyen, mine nəmərinuyen kape Kughen tukrura mehuə mamərə yerkimia.

Norien kape nəmhajoun eikuə minə

³ Yo minə tiksın, apa kupən yimnorkeikei pik mə jakrai nəkwəkwə kirik rurə kimi əmiə yame raməvsao kin swatuk yame Kughen rimivəh miragh ətawə iran. Mərig taktəkun ai, yakmə jakaməkeikei mirai nəkwəkwə e raurə kimi əmiə tuk nivəhsihaktəyen nərigien kapəmiə mimə taksərer tim tim tuk niraptərakinien nəgkiarien əfrakis kape nhatətəyen kapətawə. Kughen ruərhə-pən ta nəgkiarien kafan ye kwermi nəməhuak minə mikirikianə, kini to nipig kirik rapəh min nərhə-pəniən. ⁴ Yakmə jakrai nəkwəkwə e meinai narmamə tiksın kimnhaurə apis apis yerkimia. Iriə misəsik nəkwai Kughen, mhaukrekin nihuvəyen kape Kughen mhamə In rameighan kin nəkrəhyen kin piraovin mine təvhagə hah pisin pisin minə. Mhaukreikin-pən nimeitairiə kimi Yesu Kristo yame In Kughen mine Yermaru kapətawə. Nəkwəkwə kape Kughen ruini ta kupən mə iriə tukasəkeikei misarə ye narpinien kirik.

⁵ Yakmə jakni-pre tuk əmiə narimnar e yame nakwənharkun fam ta, mimə in apa kupən, nipig Kughen rimivəh miragh nəmə Isrel, mikir-yerhav əriə apa Ijip, iriə tiksın kiimsasar mhapəh nhaniyen nəfrakisien ye Kughen, Kughen rimnhopni əriə.* ⁶ Kini rikimia tukraməsik mə apa kupən, agelo tiksın kimisəpəh neihuəyen kapəriə misap-ta kin kwənmhaan atuətuk kapəriə. Kughen rimirkwəji əriə kin jen yame to rapəh nivəruyen, mətapig kin əriə apa ikin rapignap ikin meriaji Nipig Ehuə yame tukrivəhsipən narpinien kimi əriə iran. ⁷ Rəmhen əmə kin Sodom mine Gomora mine taon yamə mine rarkurao irəriu. Narmamə aikin a kimisəpəh norien atuətuk mhavən ye norien kape nəkrəhyen kin piraovin, mine norien kape narman kamhakir atuk əriə minə, mine nipiraovin kamhakir atuk əriə minə. Kini Kughen rimnor narpinien kimi əriə ye nap, mimə narmamə tuksəm kwənkwai norien has minə a in e nap yame ramuək rerin.

⁸ Nar apnapig əmə narmamə minə a kwənharkun narimnar minə a, mərig ye norien kirikianə əmə min, iriə kamhani mhamə kimisəmrərhav misəm mə kameighan kin

1:1: Mat 13:55 1:4: Gal 2:4; 2 Pita 2:1 * 1:5: Nam 14:26-35 1:6: 2 Pita 2:4 1:7: Jen 19:1-25; 2 Pita 2:6,10

norien has minə a, mhavən, masor ye nīprairiə. Khapəh nisorkeikeiyen mə Kughen tukreihua irəriə, kini mamhani hah nhag agelo minə ye neai. ⁹ Mərig kupən, Mikael, in yamehua pawk kape agelo minə, in ripəh nivəh-sihaktə-atuk-ien in mə to rini hah nhag Setan nīpig kimiwotgoh iriu min tuk nīprai Moses. Mamni əmə tukun mə, “Pəh Kughen əmə tukror narpinien kimik.”

¹⁰ Mərig narmamə minə a kamhani hah narimnar yamə mine kaseinein. Kisəmhen əmə kin nar miragh aparū yamə mine kasor əmə narimnar yame nīprairiə rorkeikei. Kasor norien a masoriah atuk əriə kin.

¹¹ !Kəsi! Tuksarə ye narpinien ehua. Iriə kasəri-pən swatuk yame ji Adam e Ken rimnəri-pən kupən. Mhavəhsi-pən min rikiriə m-fam ye norien yame profet e Balam rimnor kupən, meinai in rimnorkeikei pik mane. Kini masor norien kape kwən e Kora, masəsik nəkwai nəmasur minə. Kini ye norien kirikianə əmə yame Kughen rimnoriah Kora mine kafan minə, Kughen tukroriah əriə.[†] ¹² Nīpig nakharaptərəkīn nəvigīnien e kape norkeikeiyen, kasəvigīn əmə mhapəh nisaurisien kin. Kasərig əmə əriə, rəmhen kin yermamə yame ramarha tuk sipsip maməvigīn atuk əmə in. Iriə kisəmhen kin nimaas ye tame tahik yame ramerkwaig, rao rirəhpikīn məməteih. Kisəmhen min kin napuə yame nīmətag ramrəh mamuə, mərig nəhig rapəh nīpien. Kisəmhen əmə min kin nai yame ruauə ye nīpig kape norien kwənkwan, mərig ripəh nikuəyen. Rīmha əmə. Narmamə kimisəvi-əvi, rīmha fam. ¹³ Norien kapəriə ror naurisien məsəsao rəmhen kin peao peao ye tame tahik. Kisəmhen kin kəmhou yamə mine kimisəta ye kwənmhaan atuutuk kapəriə, miserwei. Kughen rimnor apnəpeinə ye kwənmhaan kapəriə ye nəpignapien, yame tuksarə rerin ikin.

¹⁴ Apa kupən, kwən e Inok, in kwənkwan yame ror seven kin ye kwənərəus kape Adam, rīmīni-ərhav nəgkiarien kape Kughen yame rīmīwəh-sipən kimin mīmə, “! Səmru! Yermaru ramuə iriə kafan agelo minə khapsaah, khapsaah pik. ¹⁵ Ramuə mə tukrəkīr narmamə m-fam miwəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine khapəh nishatətəyen ye Kughen tuk norien has pisin pisin m-fam yamə mine kimisor. Mivəhsi-pən narpinien kimi yor təvhagə has minə tuk nini-hahyen In.”

¹⁶ Nīpig m-fam, narmamə minə a kamhani pik mus mus, kini mamhani hah narimnar fam. Iriə kasəri-pən əmə nərigien has kapəriə, kini masəgkiar ausit kimi əriə minə, kini mamhani nəgkiarien heikən mə narmamə tuksəri-pən nərigien kapəriə.

Jud ramor kwirig kimi əriə

¹⁷ Mərig kafak narmamə minə, rikimiə tukraməsik nəgkiarien yame aposol minə kape Yesu Kristo Yermaru kapətawə kimnhani mə tukruə. ¹⁸ Iriə kimnhani-pre tuk əmiə mhamə, “Nīpig Kwasig tukruə ipakə, narmamə tiksīn tuksarh iakei irəmiə. Iriə tuksəri-pən əmə nərigien has kapəriə.” ¹⁹ Narmamə minə a iriə a kasəwhai əmiə. Kasəri-pən əmə nərigien kape tokrei tanə. Nanmin kape Kughen rirkək irəriə.

²⁰ Mərig kimiə, kafak narmamə minə, taksor əmiə mə takhaskai tuk nhatətəyen yame ratuatuk huvə, yame ramsi-pən tuk Kughen. Misəgkiar kimi Kughen ye Nanmin kafan. ²¹ Mhavəh norkeikeiyen kape Kughen ramarə yerkimīə mamhawhin Yesu Kristo Yermaru kapətawə, mə rikin tukreihua tuk əmiə, mivəhsi-pre nimraghien rerin kimi əmiə.

²² Sasitu ye narmamə yamə mine nhatətəyen kapəriə ripəh niskaiyen; kapəriə nərigien kiraru. ²³ Ipakə narmamə tiksīn khavən ye nap. Hapik-ta əriə, mhavəh miragh əriə. Rikimiə tukreiwaiyu pawk tuk narmamə tiksīn, mərig takhagin kin norien has kapəriə yame ramor əriə kasəmkimik, mivən meriaji neipən kapəriə.

Nəgkiarien infamien kape Jud

1:9: Dan 10:13,21; 12:1; Sek 3:2; 2 Pita 2:11; Rev 12:7 1:10: 2 Pita 2:12 † 1:11: Stori kape Ken raməmīr ye Jen 4:7-8; Stori kape Balam raməmīr ye Dut 23:3-6; Stori kape Korah raməmīr ye Nam 16:1-35. Əmru min 2 Pita 2:15; 1 Jon 3:12 1:12: 2 Pita 2:13,17 1:14: Jen 5:18, 21-24 1:18: 2 Pita 3:3 1:20: Kol 2:7 1:23: Sek 3:2; Rev 3:4

²⁴⁻²⁵ Pəh khani vi vi Kughen yame In rirkun nırapərəkinien əmiə mə tukror əmiə nakhapəh nhamirien, mirkun norien əmiə mə tamhek təvhagə hah tukrirkək əgkəp ye nımraghien kapəmiə, mivəh əmiə naksarer ye nımrin mine nıkhakien kafan, rikimiə ragien pı̄k aikin. Kughen kirikianə əmə; In ravəh miragh ətawə ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə. Neihuəyen, mine nəsaninien, mine nıkhakien, mine narmaruyen, kape Kughen əmə apa kupən əgkəp, muə meriaji-pə taktəkun, mamvən, mipəh norien infamien. !Amen!

Revelesen

Yesu ramhajoun Jon kin narimnar yamə mine tukripiuə

Nægkiarien kwakwə kape nəkəkəkə e Revelesen

?Pa rimirai nəkəkəkə e? Aposol Jon rimirai nəkəkəkə e. In piau Jemes, kini iriu ji Sepedi mir. Jon, in yermamə twelef kirik kape Yesu, kini Yesu rorkeikei pik in. Nəkəkəkə yamə minə e Jon rimirai, nhagriə e: Nəvsaoyen Huvə yame Jon rimirai, mine 1 Jon, mine 2 Jon, mine 3 Jon, mine Revelesen.

?Rimirai ramvən kimi nipa? In rimirai nəkəkəkə e ramvən kimi niməhuak seven yamə mine kasərer ye provins a Tarki, mamvən min kimi niməhuak minə fam.

?Narəyen rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Nipig a yame rimirai nəkəkəkə iran, gavman kape Rom ramni mimə narmamə tukasəkeikei masəhuak kimi yemehua kape gavman ramhen kin kughen kapəriə. Mərig nəməhuak minə khamə yermamə kirikianə əmə in yerpirig əgkəp. Yermamə e in Yesu Kristo. In pisin əmə in Yermaru. Ror məkneikin, gavman kape Rom ramor ahas pən kimi nəməhuak minə. Jon in yamehua kirik ye niməhuak, kher-yerhav kin ruvən isok, apa kwaji tanə e kamni kimə Patmos mə tukramarə in pisin əmə. Aikin, Kughen rivəhsi-pən nəmərəhavyen kimin, mə tukram Yesu Kristo apa ye rao ye neai. Kini məm min narimnar yamə mine tukripiuə. Iriə e: Kughen tukrapita ye narowaginien yame narmamə mine Setan tuksor iriə min. Kini Kughen tukrəkir narmamə m-fam ye Nipig Kwasiq.

?Rimirai nəkəkəkə e tuk naha? In rimirai nəkəkəkə e mə tukror əpu mə Yesu Kristo in Yermaru, kini mhajoun kafan nəsaninien. Kini in rorkeikei mə tukrini-pən tuk nəməhuak minə mə tuksərer tim tim tukmə nipig əutən ruə tuk əriə, kini pəh tukhapəh nisəhuakien kimi yemehua kape gavman kape Rom rəmhen kin kughen kapəriə. Pəh nien mə tuktu, Setan tukror ahas pən kimi nəməhuak minə, mərig iriə tukasəkeikei masərer timtim. Kini Jon rorkeikei mə tukrivəh-si haktə nərigien kape nəməhuak minə mine narmamə e kasarə ye nipig əutən ai taktəkun. Nipig Yesu Kristo tukrirerig-pə min iran, kini In tukri-vəhsihaktə əriə.

Jon rimirikakun nəkəkəkə kafan

¹ Nəkəkəkə e, in ramhajoun narimnar yamə mine Yesu Kristo rimnor əpu. Narimnar minə e, Kughen rimivəh-sipən kimi Yesu, mimə In tukrhajoun kin kafan yorwok minə e narimnar yame pəh nien mə tuktu ruə. Kristo rimnher-pə kin kafan kirik agelo ruə, kini mhajoun narimnar minə e kin kafan yorwok Jon. ² Jon ramərer-ərhav tuk narimnar m-fam yame rimnəm, kini mirai əriə ye nəkəkəkə e. Narimnar minə a yame in rimnəm, in nægkiarien kape Kughen mine nini-ərhavyen kape Yesu Kristo. ³ Nipig kape narimnar minə e ye nəkəkəkə e ramni-ərhav ruauə ipakə əgkəp. Ruauə ipakə, kini narmamə yamə mine kasəvhekin-ərhav nægkiarien mine e, yame Kughen ravəhsi-pə, tuksarə əfrakis ye nihuvəyen. Kini narmamə yamə mine kisərig mamhavəh yerkiria, masor, tuksarə əfrakis ye nihuvəyen.

Jon rimirai nəkəkəkə e ramvən kimi niməhuak seven

⁴ Yo Jon, yakamher-pən kin nəkəkəkə e ramvən kimi niməhuak minə iriə m-fam seven apa provins a Tarki.

Pəh Kughen e yame rinamarə rerin, mamarə ai taktəkun, kini tukripiarə rerin min, In tukrautə-pre kin kafan nihuvəyen mine nəmərinuyen kimi əmiə. Kini pəh nanmin minə e iriə seven* yamə mine kasəmir kupən ye jea kape King, iriə min tuksor məkneikin irəmiə. ⁵ Kini Yesu Kristo min, in tukrautə-pre min məknaikin kimi əmiə. Kristo in ramərer-ərhav tuk nəfrakisien, kini In ai In rimnarə rerin mukupən ye nimhəyen, kini

* 1:4: Sek japta 4 raməvsao kin nanmin kape Kughen iriə seven. Tukmə ror nanmin iriə seven, nipran e “Kughen e nanmin kafan rhuə rhuə pik.” 1:5: Kol 1:18; Sam 89:27

In ramarmaru ye king minə kape tanimtanə.

Pəh kisəgnəgin Yesu Kristo e, In rimnorkeikei ətawə, kini nitawin rimnaiyu mirisin-ta narpinien kape təvhagə hah kapətawə. ⁶ In King kapətawə, kini rimnor ətawə kwənhauə ye narmaruyen kafan, kini mor ətawə kwənhauə pris minə kape Rimni Kughen, kasor wok kafan. !Pəh kisəgnəgin Kughen meinai kafan neihuəyen mine nəsaninien ramvən tuk Yesu Kristo infamien rirkək! !Pəh Kughen tukramarmaru rerin! Amen.

⁷ !Səmru! In ramrerig-pə min ye napuə. Kini narmamə m-fam tuksarha-pən misəm atuaturuk ye nimiria. Kini narmamə minə e kimishai nikao iran tuksəm min, kini narmamə minə e ye kwənərus minə fam ye tanimtanə, rikiria tukrəmhə, misasək apomh pik tuk nar yame kimisəm. Tukraməkeikei mor məknakin. Amen.

⁸ Yermaru Kughen rimini mimə, “Yo e leta ‘a’ mine ‘zed.’ Yo e yarə rerin, yakamarə ai taktəkun, kini jakpiarə rerin min. Kini Yo e, Nagheek Rehuə Pik.”

Jon rimnəm Yesu ye rao ye neai

⁹ Yo Jon, yo piaumiə kirik meinai kitawə m-fam kwənhauə kirikianə kitawə Yesu. Kini nipig nəmhəyen ramuə tuk ətawə meinai Yesu ramarmaru irətawə, kitawə kamhavəh kwermiawə kirikianə, nərigien kapətawə rəpomh, kasərer skai.

Kimmərəhu-pən yo ye kwaji tanə e Patmos, meinai yakamni-ərhav nəgkiarrien yame Kughen ravəhsi-pə, kini mamərer-ərhav tuk Yesu. ¹⁰ Nipig kirik, ye nipig kape Yermaru kapətawə†, Nanmin kape Kughen rimikuar irak, kini yimnərig yermamə kirik rokrən ehua ye nimətak, rikin rəmhen kin naiyuk, ¹¹ mamni mimə, “Rai-pən narimnar yamə mine nakaməm ye nəkwəkwə kini mher-pən kin ye niməhuak minə e iriə m-fam seven. Pəh rivən apa Efesas, mine Smana, mine Pegamam, mine Tuatira, mine Sadis, mine Filadelfia, mine Laodisia.”

¹² Kini, yimnarar mə jakəm-ru mə pa e raməgkiar kimi yo. Marar, məm nar kirik kərəhu-pən laet iran, iriə fam seven. Kimmor kin gol. ¹³ Kini ye kwerkwan ye nar minə a kərəhu-pən laet iran, yimnəm yermamə kirik ramərer, rəmhen kin Ji Yermamə. Ramarkaoh kin neipən kirik rəpomh meriaji təpaage nihun. Rimivitəra kin niməgen kin kətət yame kimmor kin gol. ¹⁴ Kapən kapə mine nikwənen, kwhawən, rəmhen kin nimri sipsip. Kini nimirin mir kwəmhen kin nap raməwhao. ¹⁵ Nihun mir kwəmhen kin bras yame kivaan ye nap mə nəmtəyen tukrəta, kini kwasig ikin, kəspir mə tukrərir mihuvə. Rikin rehuə rəmhen kin tahik ehua kirik yame ramuh nəpəəg kwənharuəruə. ¹⁶ In ravəh kəmhau seven ye kwermi matuk. Kini nau yame resrə ye nikarin mir ramsi-pən ye nəkwən. Yermamə a rakhak maməsiə, rəmhen kin mirh yerkwaiha.

¹⁷ Nipig yimnəm kwən a, yimneiwaiyu mowhan yo ye nihun ikin rəmhen kin mə yimamhə. Mərig In rərao-pə mirap yo kin kwermi matuk, mimə, “Pəh niginien. Yo e, nirikakunien mine infamien. ¹⁸ Yo e yemə mragh. !Yimamhə mukupən mərig, əm-ru, yakamragh rerin! Kini yo yakamehuə ye nimhəyen; yakirkun nəhitəyen ye kwənmhaan kape nimhəyen. ¹⁹ Ror məkneikin mə takaməkeikei mirai naha nhagin yame naknəm ruətərhav-pə e taktəkun, mine yamə mine tukripitərhav. ²⁰ Mərig jakhoprai-pre niprai kəmhau minə iriə seven yame naknəm yakavəh ye kwermi matuk, mine nar kərəhu-pən laet iran, iriə seven, yame kimmor kin gol. Kəmhau minə e iriə seven, nipran e, agelo minə kape niməhuak seven. Kini nar kərəhu-pən laet iran, iriə seven, yame kimmor kin gol, nipran e, niməhuak minə iriə seven.”

2

Nəgkiarrien ramvən kimi nəməhuak minə apa Efesas

¹ Kini rimini-pə tuk yo mimə “Rai nəkwəkwə kirik rivən kimi agelo kape niməhuak apa taon e Efesas, mini-pən mimə,

1:5: Sam 89:27; Rev 17:14; 19:16 1:7: Dan 7:13 1:7: Sek 12:10 † 1:10: “Nipig kape Yermaru” e Sande, nipig Yesu rimimragh min ye nəmhəyen kafan. 1:13: Dan 7:13 1:14: Dan 7:9 1:14: Esik 1:28 1:16: Hib 4:12; Jon 12:48 1:17: Dan 8:17; 10:15; Mat 17:6 1:18: Sam 42:2

Yermamə yame ravəh kəmhau seven ye kwermīn matuk, mameriwək ye kwerkwan ye nar kamərəhu-pən laet iran, iriə seven, yame kinnor kin gol, kafan e nəgkiarīen ramni mīmə,

² “Nəmə Efesas, yakirkun kapəmiə norien minə. Yakirkun mə naksəmnhakw pik, nərigien kapəmiə rəpomh, naksarer tim tim. Yakirkun mə kimiə nakhani-əhu nəmə has minə. Kini narmamə tiksin aikin kamhāni mə iriə aposol minə, mərig iriə khapəh nisəfrakisien, kini naksəkir əmhen əriə, masəm mə iriə nəmeikuə minə. ³ Yakirkun mə nərigien kapəmiə rəpomh. Nahāsien ravəh pawk əmiə, mərig nakasərer tim tim tuk nhagik, mhapəh nisəpouyen.

⁴ Mərig nakasor nar kirik yame rapəh nəmhenien ye nimrik: Nakwəsəpəh norkeikeiyen kupən kapəmiə. ⁵ Rikimiə tukraməsik norkeikeiyen yame nimisarə iran kupən. Sarar, masor nar yame nimnasor kupən. Tukmə nakhapəh nisararīen, jakurə, mirəhsi-ta nar e kamərəhu-pən laet iran kapəmiə ye kwənmhaan yame ramərer ikin. ⁶ Mərig nar kirikianə əmə e nakasor rhuvə: Naksəməkīn norien has minə kape nukwao kape Nikolas*, rəmhen əmə kin yame yo yakəməkīn əriə.

⁷ Yermamə yame nimətirgin rarə, tukraməkeikei mərig huvə nəgkiarīen yame Nanmin kape Kughen ramni-pən tuk niməhuak minə. Yermamə yame rapita ye narowaginien e, Yo Jakeighaan kin in mə tukrən kwənkwai nai yame ravəhsi-pən nimraghien, yame rauruə ye nəsimien kape Kughen.”

Nəgkiarīen ramvən kimi nəməhuak minə apa Smana

⁸ Kini In rimnəgkiar mamni-pə mīmə, “Rai nəkwəkwə kirik rīvən kimi agelo kape niməhuak apa taon e Smana, mini-pən mīmə,

Yermamə yame in nirikakunien mine nərkinien, yame rimamhə mīmragh min, kafan e nəgkiarīen ramni mīmə,

⁹ “Nəmə Smana, yakirkun mə naksarə ye nipig əutən, kapəmiə nautə rirkək. Mərig pəh nien mə kapəmiə nautə rirkək əfrakis. !Kimiə, kapəmiə nautə rehuə pik əgkəp! Yakirkun mə narmamə tiksin kamhāni hah əmiə, mamhāni min mə iriə e narmamə yamə mine Kughen rimirpen-ta əriə†. Mərig nikam. Kapəriə nimə kape nofuginien, kape Setan əmə. ¹⁰ Takhapəh nhaginien kin nəmhəyen yame pəh nien mə tuku tukrurə irəmiə. Yakamni-pre tuk əmiə, mə Setan tukrəhi-pən əmiə tiksin ye kalabus mə tukəm əpu-ru nhatətəyen kapəmiə. Kimiə taksarə ye nəmhəyen kape nipig ten. Taksərer timtim miseriaji nimhəyen kapəmiə. Kini jakvəhsi-pre kapəmiə nərokien, rəmhen kin yame kəvəvhao-pən kin nar kirik ye kapən kapə yermamə yame rinapita ye naiyuyen. Nərokien e in e nimraghien rerin.

¹¹ Yermamə yame nimətirgin rarə, tukraməkeikei mərig huvə nəgkiarīen yame Nanmin kape Kughen ramni-pən tuk niməhuak minə. Yermamə yame rapita ye narowaginien e, tukripəh nivəniēn marə ye nəkwai nap ehua.”

Nəgkiarīen ramvən kimi nəməhuak minə apa Pegamam

¹² Kini In rimnəgkiar mamni-pə tuk yo mīmə, “Rai nəkwəkwə kirik rīvən kimi agelo kape niməhuak apa taon e Pegamam, mini-pən mīmə,

Yermamə yame ramrəh nau yame resrə ye nikarin mir, kafan e nəgkiarīen ramni mīmə,

¹³ “Nəmə Pegamam, yakirkun ikin nakasarə ikin. Taon a, Setan ramkwətə mamar-maru ikin.‡ Mərig kimiə naksarer tim tim tuk yo. Apa taon a, Setan ramarmaru ikin, kinnhopni pawk kwən a Antipas, yame rimnərer tim tim tuk nini-ərhavyen nhagik; mərig, kimiə nakhapəh nisəpəhyen nhatətəyen irak.

2:1: Rev 1:16 2:1: Rev 1:12-13 2:4: Jon 13:35; Jer 2:2-5 * 2:6: Nikolas in yhajoun eikuə kirik. Tukmə ror in ramhajoun mə narpinien rirkək tuk təvhagə has; mīmə “Pəh kisor əmə təvhagə has mamharpin.” 2:7: Jen 2:9; 3:22-24; Rom 5:12,18; 6:23; Rev 22:2 2:8: Rev 1:17-18 † 2:9: Gris ramni mə, “Iriə kamhāni mə iriə kwənərəus kape Isrel, mərig nofuginien kapəriə kape Setan əmə.” 2:9: Jon 8:33-47 2:11: Rev 20:11-15; 21:8 2:12: Rev 1:16 ‡ 2:13: Mə taon e Pegamam, kasəhuak pik kimi kughen eikuə minə aikin.

¹⁴ Mærig nakasor narimnar tiksın yamə mine rapəh nəmhenien ye nimirik: Kimiə tiksın aikin a, nakamhakwasig kin nhajounien kape Balam kupən. Balam e, in rimnor swatuk kimi King Balak mə in tukrivəhsi-pən vəh-sipən kimi nəmə Isrel, pəh iriə tuksor norien has, masən nəviginien yame kamor sakrefaes kin ramvən kimi nanmi kughen pisin minə, kini masor apnapig nar. § ¹⁵ Kini ye norien kirikianə əmə min, kimiə tiksın naksəri-pən nhajounien kape nukwao kape Nikolas. * ¹⁶ !Ror pən takasəkeikei misarar ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə has kapəmiə! Tukmə nakhapəh nisararien, pəh nien mə tuktu, jakurə tuk əmiə, muh narmamə minə e, kini mərai əriə kin nau yame resrə ye nikarin mir.

¹⁷ Yermamə yame nımətirgin rarə, tukraməkeikei mærig huvə nəgkiarien yame Nanmin kape Kughen ramni-pən tuk nıməhuak minə. Yermamə yame rapita ye narrowaginien e, yo jakwəhsi-pən nəviginien erkwaig e kamni kimə 'mana' kimin. Kini jakwəhsi-pən min kapier hawən kirik kimin, yame kirai pən nhag vi iran, kini yermamə yame rawəh, in pisin əmə tikirkun nhagin."

Nəgkiarien ramvən kimi nəməhuak minə apa Tuatira

¹⁸ Kini In rimnəgkiarmamni-pə tuk yo mımə, "Rai nəkwəkwə kirik rivən kimi agelo kape nıməhuak apa taon e Tuatira, mini-pən mımə,

Ji Kughen, nimirin mir kwəmhen kin nap raməwhao. Kini nihun mir kwərir mirahuvə rəmhen kin aean e bras yame kaməspir rərir. Kini kafan e nəgkiarien ramni mımə,

¹⁹ "Nəmə Tuatira, yakwirkun-ta norien kapəmiə. Yakirkun kapəmiə norkeikeiyen mine nhatətəyen, mine nasituyen ye narmamə. Kini yakirkun min mə nərigien kapəmiə rəpomh tuk narer-tim-timien. Yakirkun mə norien kapəmiə yamə mine nakasor taktəkun khahuvə rapita norien yamə mine nimmnasor kupən.

²⁰ Mærig nakasor nar kirik yamə rapəh nəmhenien ye nimirik: Kimiə nakhapəh nhani-əhuyen norien kape piraovin a yame ramhen kin piraovin kupən e Jesebel. † In ramni mə in profet kirik, mærig kafan nhajounien ramkir oror kafak yorwok minə, kasor apnapig nar. Kini in mamhajoun əriə mə tuksən nəviginien yame kamor sakrefaes kin kimi nanmi kughen pisin minə. ²¹ Yimiwhin pian a mə tukrarar ye kafan norien kape nikwasig-apnapigien kin narman, mærig in ramapəh. ²² Ror məkneikin mə taktəkun ai, jakvəhsi-pən nəməhəyen kimin ye bed kafan. Kini narmamə yamə mine kasor apnapig nar iriə min, tukmə khapəh nisararien ye norien kapəria, jakvəhsi-pən nəməhəyen ehua kimi əriə, ²³ mhəpni min ji pian a minə. Ror pən nıməhuak minə fam tukharkun mə Yo pisin əmə yakirkun nərigien minə kape narmamə, mine rikiriə. Kini jakərok əmiə rəri-pən əmə norien kapəmiə yame mine nakasor.

²⁴ Mærig taktəkun ai, jakəgkiar kimi əmiə nəmə Tuatira yamə mine nakhapəh nisəri-pəniə nhajounien kape Jesebel, mhapəh nisərigien nəgkiarien e kamni kimə 'Nəgkiarien pam kape Setan.' To yakpəh nərəhu-pre-min-ien nar pam kirik irəmiə, mærig nar kirikianə yakmə jakni-pre tuk əmiə: ²⁵ Havəh tim tim nar yame nakwənhavəh ta, miseriaji nipig jakrerig-pre iran. ²⁶⁻²⁷ Yermamə yame rapita ye narrowaginien e, kini mamərer tim tim tuk norien nəkwak, mamvən meriaji infamien, yo jakwəhsi-pən nehuəyen e kimin yame Rimik rimivəhsi-pə kimi Yo, mamni mımə, 'In tukramarmaru ye tanə pisin pisin minə,

mamrəh kwətavhə yame kimnor kin aean, [ramhajoun mə nagheen rehuə].

Kini in tukrapir-pir narmamə ye tanimtanə, rəhmen əmə kin yame aean ramakapir-pir tikikwipir kimnor kin kwənəjiəpik.' (Sam

2:9)

²⁸ Kini Yo jakvəhsi-pən min kəmhau e fetukai kim in.

§ 2:14: Stori kape Balam mine Balak raməmir ye Nam 22-24; 25:1-2; 31:16. * 2:15: Əm-ru footnote ye Rev 2:6. 2:17: Jon 6:31-33,35,48,51 2:18: Dan 10: 6; Rev 1:14-15 † 2:20: Nakəm pian a Jesebel ye 1 King 16:31 mine 2 King 9:22. 2:23: Jer 17:10 2:28: Rev 22:16

²⁹ Yermamə yame nimətirgin rarə, tukraməkeikei mərig huvə nəgkiarinen yame Nanmin kape Kughen ramni-pən tuk niməhuak minə.”

3

Nəgkiarinen ramvən kimi nəməhuak minə apa Sadis

¹ Kini In rimməgkiar mamni-pə mimə, “Rai nəkwəkwə kirik rivən kimi agelo kape niməhuak apa taon e Sadis, mini-pən mimə,

Yermamə yame ravəh nanmin kape Kughen, iriə seven, kini mivəh min kəmhau iriə seven, kafan e nəgkiarinen ramni mimə,

“Nəmə Sadis, yakirkun norien minə kapəmiə. Yakirkun mə kamni kimə kimia nakamhamragh, mərig nikam, kimia nakwənhəhə-ta. ² !Sarha-ra! Norien huvə yamə mine kimia nimisor kupən, pəh nien mə tuktu, kharkək fam. Mərig kimia takasəkeikei misarkut mə takhavəh-si haktə min norien kapəmiə misor pəh ruə miskai, meinai yakpəh nəmien norien huvə kirik yame nimisor mhavən misor infamien iran, yame ratuatuk ye nimri Kughen kafak. ³ Ror məkneikin mə rikimia tukraməsik nəgkiarinen yame nimnhawəh misərig apa kupən, misor nəkwən. Kini misarar ye nərigien kapəmiə. Mərig, tukmə nakhapəh nisarhayen, jakurə tuk əmiə rəmhen kin yame yəkrəh kirik raurə, nakseinein nipig yame jakurə tuk əmiə.

⁴ Mərig narmamə tiksin kimia miriə apa Sadis khapəh nisorien neipən kapəria rəmkimik. Kisəmhen tuk niseriwəkien kimawə miriə, neipən kapəria rhawən əmə.

⁵ Yermamə yame rapita ye narowaginien e, tukrivəhsi-pən neipən hawən. Kini Yo to yakpəh noriah-oriahyen nhagin ye Nəkwəkwə kape Nimraghien. Kini yo jakni-ərhav nhagin ye nimri Rimik mine kafan agelo minə, mə in e in kafak atuaturk yermamə.

⁶ Yermamə yame nimətirgin rarə, tukraməkeikei mərig huvə nəgkiarinen yame Nanmin kape Kughen ramni-pən tuk niməhuak minə.”

Nəgkiarinen ramvən kimi nəməhuak minə apa Filadelfia

⁷ Kini In rimməgkiar mamni-pə mimə, “Rai nəkwəkwə kirik rivən kimi agelo kape niməhuak apa taon e Filadelfia, mini-pən mimə,

Yermamə yame In nəfrakisien mamərhakə, kafan e nəgkiarinen. In ramrəh ki kape King Deved kupən.* Tukmə rəhitə ye kwəruə, yermamə to rapəh nətapigien. Kini tukmə rətapig ye kwəruə kirik, yermamə to rapəh nəhitəyen. In mamni mimə,

⁸ “Nəmə Filadelfia, yakirkun norien minə kapəmiə. !Səmru! Yimnəhitə ye tapig kirik tuk əmiə, to yermamə kirik rapəh nətapigien. Yakirkun mə nəsaninien kapəmiə in rəkəskəh pawk, mərig kimia nakasor nəkwək, mhapəh nisəpəhyen Yo. ⁹ !Səmru! Narmamə tiksin ye nofuginien kape Setan, iriə kamhani mhamə iriə narmamə yamə mine Kughen rimirpen-ta əriə.† Mərig, nikam. Iriə nəmeikuə minə. !Səmru! Jakor əriə kisənimkur ye nimrimia, mhani-ərhav mhamə Yo yakorkeikei əfrah əmiə. ¹⁰ Kimia nimnharap-təəkən tim tim nəgkiarinen yame yakwəni-pre ta tuk əmiə mə nərigien kapəmiə tukrapomh tuk narer-tim-timien. Tuk nar e, jakamarha huvə tuk əmiə ye nipig kape nəmhəyen yame pəh nien mə tuktu tukrurə ye tanimtanə, mə tukəkir nhatətəyen kape narmamə yamə mine kisəra ye tanimtanə.

¹¹ Pəh nien mə tuktu, yakurə. Haraptəəkən tim tim narimnar yamə mine nakwənhavəh ta, mə yermamə kirik tukripəh niwəhsita-yen kapəmiə nərokien yame nakwənhavəh ta.‡ ¹² Yermamə yame rapita ye narowaginien e, yo jakor in rəmhen kin nai ehua kirik yame ramhapəs Nimə Ehuə kape Kughen kafak. To ripəh nitərhavyen ye nimə a tuk nipig kirik. Kini jakrai-pən nhagik vi iran, mine nhag kafak Kughen, mine

3:1: Rev 1:16 3:5: Mat 10:32; Luk 12:8; Mak 8:38; Luk 9:26; 1 Jon 2:23 * 3:7: Nakəm-ru stori kape ki kape King Deved ye Aes 22:22. Ki kape King rəmhen kin nehuəyen kafan. 3:7: Aes 22:22

† 3:9: Əm-ru footnote ye Rev. 2:9 3:9: Jon 8:44; Rev 2:9 3:10: Hib 12:1-3 3:10: Jon 17:15 ‡ 3:11: Gris ramni mə “Haraptəəkən tim tim narimnar yamə mine nakwənhawəh ta, mə yermamə kirik tukripəh niwəhyen kapəmiə kəvəvhao.” Kəvəvhao e nərokien.

nhag taon kape kafak Kughen. Taon e, kamni kimə Jerusalem Vi, Kughen ramher-pə kin ramsi-pən apa ye neai, mameiwaiyu-pə.

¹³ Yermamə yame nimətirgin rarə, tukraməkeikei mərīg huvə nəgkiarīen yame Nanmīn kape Kughen ramni-pən tuk niməhuak minə.”

Nəgkiarīen ramvən kimi nəməhuak minə apa Laodisia

¹⁴ Kini In rīmnəgkiar mamni-pə mīmə, “Rai nəkwəkwə kirik rīvən kimi agelo kape niməhuak apa taon e Laodisia, mīni-pən mīmə,

Yermamə yame kamni kimə ‘Amen,’ yame kirkun nətīgtəyən iran mə tukrarer matuk tuk nīni-ərhavvən əmə nəfrakisīen, yame in nuknei narīmnar m-fam yame Kughen rīmnor, kafan e nəgkiarīen ramni mīmə,

¹⁵ “Nəmə Laodisia, yakirkun norien minə kapəmiə. Yakirkun mə nīmraghien kapəmiə rəmhen kin nu yame rəpiwən əmə. Rhuvə mə nhatətəyən kapəmiə tukripəh norien kiraru. ?Mə taksəpan, uə, taksokiei? ¹⁶ Mərīg kimiə nakasərer əmə ye kwerkwan. Naksəpiwən əmə. Nakhapəh nisapan-pikien, mhapəh nisokiei-pikien. Ror pən, jakətəg əmiə ai taktəkun, ¹⁷ mərīg in ai kimiə nakamhani mhamə, ‘Eh, kapətawə nautə rehūə; yakhavəh mane ehūə; kapətawə nīmraghien rhuvə pik, narīmnar m-fam rarə, kini nar kirik rapəh nirkəkien tuk ətawə.’ Mərīg kimiə nakseinein mə nakwəsarə ta ye nahasīen. Riki narmamə ramərou tuk əmiə. Kapəmiə nautə rirkək əgkəp. Nīmrimīə rīpis. Nakasaiyu kopīə kopīə. ¹⁸ Ror pən, yakaməvhag kimi əmiə mīmə takhauə tuk Yo mhavəh gol e yame rərīr mīhuvə, pəh kapəmiə nautə tukripsaah ye rao ye neai. Kini takhauə tuk Yo mhavəh neipən hawən tuk narkaohyən kin, mə takhapəh nisaurisīen kin naiyu-kopīə-kopīə-yen. Kini takhauə min tuk Yo mhawəh meresin misəvit-pən ye nīmrimīə, mə nīmrimīə tukrəmtīr, pəh naksəm huvə nar.

¹⁹ Narmamə minə m-fam yamə mine yakorkeikei pik əriə, yakəgkiar skai kimi əriə, kini mərīp atuatur əriə. Ror məkneikin mə taksarkut pik misarar ye norien has kapəmiə. ²⁰ !Sərīg-ru! Yo yakamərer ye kwəruə, maməsik-əsik tapīg. Tukmə yermamə kirik rərīg rikik kini rəhitə ye tapīg, jakvən imə, kin məvīgīn kimru min.

²¹ Yo yaknapita ta ye narowaginien, mīvən kimru Rīmīk, maməkwətə ye jea kafan, mamarmaru. Kini ye norien kirikianə əmə, yermamə yame rapita ye narowaginien e, Yo jakeighaan kin in mə tukrəkwətə kimru min ye jea kafak, mamarmaru kimru min.

²² Yermamə yame nimətirgin rarə, tukraməkeikei mərīg huvə nəgkiarīen yame Nanmīn kape Kughen ramni-pən tuk niməhuak minə.”

4

Kasəgnəgin Kughen ye rao ye neai

¹ Kwasīg ikin, yimiwaag haktə məm kwəruə kirik raməkwag apa ye neai. Kini yīmnərīg min yermamə yame rīnaməgkiar kimi yo kupən. Raməgkiar min kimi yo, rikin rehūə rəmhen kin naiyuk, mīmə “Hekimter, muə. Yakhajoun ik kin narīmnar yamə mine tukripiuə.” ² Məkneikin, nəsaninien kape Nanmīn Rhakə rīmnor kimi yo. Yakwaag kupən, məm King ramkwətə ye jea kafan, mamarmaru ye rao ye neai. ³ Kini yermamə yame ramkwətə aikin a, yakəm in rhuvə mərīr, rəmhen kin kapier huvə mir kiraru nhagriū e jaspā mine kanilian. Kini mərəi-mərəi kirik rarkurao ye jea kafan, maməsīə pik rəmhen kin kapier huvə e emeral. ⁴ Kini jea tiksīn aikin, iriə m-fam 24, kasarkurao ye jea ehūə a kape King. Kini namehuə tiksīn, iriə m-fam 24, kasəkwətə-pən ye jea minə a; mhavəhsi-pən neipən hawən, misəvəvhao kin kəvəvhao kape nisaiyen, kīmnor kin gol. ⁵ Kini ikin a, jea kape king ramərer ikin, ramaroapīg, nuvrīg-uvrīgīen ramavən, kini karuəruə ramərkwəmətēi mamtərhav. Kini kupən ye jea laet iriə seven kamhauək. In a Nanmīn kape Kughen, iriə seven. ⁶ In a kupən ye jea kape king, nar kirik aikin rəmhen kin tahik, mərīg rəmhen kin glas yame rərīr maməsīə.

Kini in a ye kwerkwan, nar miragh minə, kamni kimə “jerubim,” iriə kuas, kasarkuraō ye jea ehuə kape King. Nimiririə ripsaah pik, mamswin-pən apnapig əmə ye niprairiə mine nimeitairiə. ⁷ Yame kupən ikin, rəmhen kin laeon. Yame ror kiraru kin, rəmhen kin kau. Yame ror kisisər kin, kapən kapə rəmhen kin yermamə. Kini yame ror kuas kin, rəmhen kin kwəriə yame raviə. ⁸ Nar miragh minə a kuas, təmər-əməririə sikis. Kini nimiririə ramswin-pən apnapig əmə irəriə, mivən ye tikirkəviririə. Nipig m-fam kasəni nipei, yenpig mine yeraan, mhapəh nhapəhyen, mamhani mhamə, “Kughen Yermaru, Nagheen Rehuə Pik.

In ramərhakə, mamərhakə, mamərhakə pik.

In rinamarə rerin, mamarə ai taktəkun, tukripiarə rerin min.”

⁹ Kini nar miragh minə a, kamhani nəfrakisien ye nehuəyen kape Kughen, mamhavəhsi-pən nisaiyen kimin, mamhani vi vi King yame ramkwətə-pən ye jea, mamarmaru mamarə rerin, infamien rirkək. ¹⁰ Iriə kamhani vi vi In, nəmehuə minə, iriə m-fam 24, kasənimkur ye nihu yermamə a yame ramkwətə-pən ye jea, mamarmaru, mamarə rerin, infamien rirkək, masəgnəgin In. Kwəsəvəvhao kin kəvəvhao kape king, məkneikin, mharəhsi-ta, misərəhu kupən ye jea yame King ramkwətə ikin mamarmaru, mamhani mhamə,

¹¹ “Kapəməwə Yermaru Kughen,

Ik nakatuatuk məmhen əgkəp mə narmamə m-fam tuksəgnəgin əmə Ik, mhasiai əmə Ik, meinai Ik nimnor narimnar m-fam. Nagheem rehuə pik.

Nimnəgkiar əmə mini mə narimnar m-fam tukhaswin, məkneikin kamhaswin əfrakis mamhamragh.”

5

Kwaji sipsip raməvi nəkwəkwə yame kimnarpəvin

¹ Məkneikin, yimnəm King ramkwətə-pən ye kafan jea, mivəh nəkwəkwə yame kimnarpəvin-arpəvin ye kwermīn matuk. Kimirai-pən nəgkiarien ye nikarin mir. Kivaan kandel raiyu, kivaan ətərəkīn ye nəpəəg nimrin m-seven. ² Məkneikin yimnəm agelo əsanin kirik raməgkiar pik mamaiyoh mimə, “?Pa e in rəmhen matuatuk mə to rəvit-əpir-pir nehe kandel, məvi nəkwəkwə e?” ³ Mərig yermamə kirik rirkək ye rao ye neai, uə tokrei tanə, uə ye kwənmhaan kape nimhəyen, yame in ratuatuk mə to rəvi nəkwəkwə e məvheikin. ⁴ Yermamə rirkək yame ratuatuk mə to rəvi nəkwəkwə məhuekin, yakasək pik tukun. ⁵ Kini ai, yemehuə kirik rimini-pə tuk yo mimə, “Pəh nasəkien. Əm-ru, Kwən e kamni kimə, ‘Laeon kape kwənərəus kape Judah,’ in Nukne Deved, in rinapita ta ye narowəginien kafan. Kini in ratuatuk mə to rakapir nehe kandel seven, məvi nəkwəkwə a.”

⁶ Məkneikin, yimnəm kwaji sipsip kirik ramərer ye kwerkwan ye jea kape King mine nar miragh kuas e, kamni kimə ‘jerubim,’ mine namasur minə iriə 24. Nakəm Kwaji Sipsip a nakməta mə kinhopni-ta. Kapan əpat seven, kini nimrin, iriə seven min, iriə a kasərer tuk nanmin kape Kughen iriə seven, yamə mine rimnher-pə kin əriə kamhavən ye tanimtanə. ⁷ Kwaji Sipsip e, rivən a ikin King ramkwətə-pən ye kafan jea ikin, mərəo-pən mirəhsi-ta nəkwəkwə ye kwermi King matuk. ⁸ Mirəhsi-ta ta nəkwəkwə e, məkneikin, nar miragh minə, iriə kuas, kamni kimə ‘jerubim,’ mine namasur, iriə m-fam 24, kasənimkur ye nihu Kwaji Sipsip. Kimnhavəh gita* kapəriə, mine besin kimnor kin gol, rukwar kin nar kirik yame ramənah, mapien huvə. Kini nar a ramənah mapien huvə in rəmhen kin nəhuakien kape narmamə kape Kughen minə.

⁹ Kini nar miragh minə kuas e, kamni kimə ‘jerubim,’ mine namasur minə iriə 24, kasəni nipei vi kirik mhamə,

“Ik nakatuatuk məmhen mə to nakvəh nəkwəkwə e, məvit-əpir-pir nehe kandel yame kimivaan-ətərəkīn kin.

4:8: Eks 3:14 5:5: Jen 49:9-10 5:5: Aes 11:1 * 5:8: Nəgkiarien kape nəmə Gris rapəh ninien ‘gita,’ mamni əmə ‘hap.’ In nar kirik kamuh tuk nəniyen nipe, rəmhen kin gita. 5:8: Sam 141:2

Meinai kimishopni Ik, nitawim rimnaiyu,

Nakarpin nimraghien kin kape narmamə ye tanə m-fam, mine kwənərəus m-fam, mine kantri m-fam, mine yamə mine kamhani nəgkiarien m-fam.

¹⁰ Kini nimmor əriə kwənhauə ye narmaruyen kafam, kini iriə kafam pris minə, kasor wok kape Kughen kapəməwə.

Iriə tuksarmaru ye tanimtanə.”

¹¹ Kini yimiwaag-pən min məm, mərig riki agelo minə khapsaah khapsaah khapsaah, to kipəh nəhueikin-famien əriə. Kasərer misarkurao ye jea kape King mine nar miragh minə e, kamni kimə, ‘jerubim,’ mine nəmasur minə. ¹² Kasəni pik nipei kirik mamhani mhamə,

“Kwaji Sipsip yame kimnhopni, In ratuatuk məmhen mə tukhavəh-si haktə In, meinai In ravəh fam nəsaninien, mine nirkunien, mine nautə, mine nagheen. !Pəh khasiai In, misəgnəgin In!”

¹³ Məkneikin, yimmərig narimnar fam yame Kughen rimnor ye rao ye neai, mine ye tanimtanə, mine ye tame tahik, mine ye kwənmhaan kape nimhəyen, mine narimnar fam yame kamhaswin irəriə, iriə m-fam kamhani mhamə,

“Pəh nini-vi-vi-yen mine nisaiyen ramvən tuk King yame ramkwətə-pən ye jea, mine tuk Kwaji Sipsip, meinai In ravəh nikhakien mine narmaruyen.

!Pəh nini-vi-vi-yen mine nəsaninien ramvən tuk əriu, mivən, mivən, mivən, mipəh norien infamien!”

¹⁴ Məkneikin, nar miragh e, kamni kimə, ‘jerubim,’ iriə kuas, kamhani mhamə, “! Amen!” Kini nəməhuə minə kisənimkur ye nihun, misəgnəgin In.

6

Kwaji sipsip rəvit-əpir-pir nehe kandel yame kimivaan-ətərəkkin nəkwəkwə kin

¹ Kini yakəm Kwaji Sipsip a rəvit-əpir-pir nehe kandel yame rəkupən, yame kimivaan-ətərəkkin nəkwəkwə yame kimnarpəvin-arpəvin kin. Məkneikin, nar miragh e kamni kimə, ‘jerubim,’ kirikianə irəriə rarar mokrən ehuə rəmhen kin karuəruə, mīmə, “!Yuə-ru!” ² Yakwaag haktə məm hos kirik khawən. Yermamə yame ramkwətə ye hos ramrəh nəvhagə. Məkneikin kəvəvhao-pən kin kəvəvhao kirik kape king iran. In ramaiyu mamavən rəmhen kin yermamə yame rapita ye narowaginien, kini mamvən min mə tukrapita min.

³ Kini ai, Kwaji Sipsip a rəvit-əpir-pir nehe kandel yame kimivaan-ətərəkkin nəkwəkwə kin, yame ror kiraru kin, kini nar miragh e kamni kimə ‘jerubim,’ yame ror kiraru kin, rarar, mamni mīmə, “!Yuə-ru!” ⁴ Məkneikin, hos kirik kəwhao raiyu muə. Yermamə yame ramkwətə ye hos, kivəhsi-pən nao kape narowaginien kimin. Kini Kughen rameighan-pən kin neihuəyen kimin mə tukrərəhsita nəmərinuyen ye tanimtanə. Nuhyen əjir ramavən ikin minə fam.

⁵ Kini ai, Kwaji Sipsip a rakapir nehe kandel yame kimivaan-ətərəkkin nəkwəkwə kin, yame ror kisisər kin, kini nar miragh e kamni kimə ‘jerubim,’ yame ror kisisər kin, rarar, mamni mīmə, “!Yuə-ru!” Məkneikin, yimiwaag-pən məm hos kirik kapig. Yermamə yame ramkwətə iran ramrəh skel kirik kape nəkirien nəviginien. ⁶ Kini yimmərig riki yermamə kirik risi-pən ye kwerkwan ye nar miragh kuas e kamni kimə ‘jerubim.’ Mamni-pən tukun mīmə, “!Yuvən! Kameighan kin ik kimə takor nikumhə kimi tanimtanə. Tukmə kisarakikin mane ehuə mhavəh nəviginien rikəskəh əmə.* Mərig takpəh noriahyen nuknei nai mir e kamni kimə ‘olif,’ mine ‘grop.’”

* 6:6: *Gris ramni mīmə*, “Nimri wit yame tukor bred kin kape nipig kirikianə əmə, nimrin rhaktə rəmhen kin mane yame kamərok tuk wok kape nipig kirikianə, kini raes yame tukən ye nipig kirikianə, nipig rhaktə rəmhen kin mane yame kamərok tuk wok kape nipig kirikianə.” Mərig nipran e, tuksarakikin mane ehuə mhavəh nəviginien rikəskəh əmə.

⁷ Kini ai, Kwaji Sipsip a rævít-əpír-pír nehe kandel yame kimivaan-ətərəkín nək wək wə kin, yame ror kuas kín, kini nar miragh e kamni kimə ‘jerubim,’ yame ror kuas kín, rarar, mamni mimə, “! Yuə-ru!” ⁸ Yakwaag-pən məm hos kirik kərato. Yermamə yame ramkwətə iran, nhagin e Nimhəyen. Iriu kwən kirik, nhagin e Kwənmhaan kape Nimhəyen ríkwasig kín in miravən. Kírəvəh neihuəyen mə tukwəhapni narmamə kín nao, mwhopni əriə kín níkumhə, uə kín nar aparú minə, uə kín nəm həyen. Kírəvəh nehuəyen məknakin rəmhen kín nípar nímoptanə kírikianə, mirəpəh əmə nípərin kisisər.

⁹ Kini ai, Kwaji Sipsip a rævít-əpír-pír nehe kandel yame kimivaan-ətərəkín nək wək wə kin, yame ror kirkíríp kín, məkneikín yakwaag-pən ye nəpəəg tebol apa ye Nímə Ehuə kape Kughen, məm narmamə yamə mine kimnhopni əriə tuk narer-tímtimien tuk níni-ərhavəyen nəgkiaríen kape Kughen. ¹⁰ Iriə kasokrən apomh mamhani-pən tuk Kughen mhamə, “!k nakamarmaru ye narímnar m-fam. Ik nakəmərhakə; kini Ik nəfrakisien. ?Mərig, tuk nagheen mine kini Ik nakəkir narmamə ye tanímtanə, marpín tai nítawmawə?” ¹¹ Kamhani məknakin, Kughen rívəhsi-pən neipən hawən kímí əriə m-fam, míni-pən tuk əriə mimə, “Takhawhin pí pom. Piaumiə míni mine kakə kapəmiə míni tíksín kasor hanə kafak wok. Pəh kiseriaji tukhopni píəpiə míni narmamə yamə mine kímivəh níhupín irəriə.”

¹² Kini ai, Kwaji Sipsip a rævít-əpír-pír nehe kandel yame kimivaan-ətərəkín nək wək wə kin, yame ror sikis kín, yakəm mig ehuə ramkiu. Mír h rípís rəpígnap. Makuə rəwhao rəmhen kín níti. ¹³ Kəmhau míni kisésaah-əsaah míseiwaiyu-pə ye nímoptanə, rəmhen kín nai† yame nímətag ehuə rameitətəg kín, kwənkwan yame rapkəh rəsaah. ¹⁴ Kini neai rirkək, rəmhen kín yame kímarpəvin-arpəvin fam təvheitə. Kini tukwas míni mine tanə míni kiséta ye kwənmhaan kapəriə míni.

¹⁵ Kini king míni kape tanímtanə, míni narmaru míni, míni namasur míni kape mobael míni, míni narmamə yamə míni kapəriə nautə rehuə, míni narmamə yamə míni kamhavəh nehuəyen, míni slef míni, míni narmamə apnəpíg míni, iriə m-fam khavən míserkwaig ye nəpəəg kapier ehuə, uə kasərer ətgin kapier míni ye níkar tukwas míni. ¹⁶ Kini kisasək apomh-pən tuk tukwas míni mine kapier ehuə míni mhamə, “! Əsaah! Mək wətə-tərəkín əmawə merkwaig kín əmawə ye nímiri King e yame ramkwətə ye kafan jea, míni tuk níemhaa kape Kwaji Sipsip. ¹⁷ Meinaí nípíg a ruauə yame Kughen míni Kwaji Sipsip tukravəhsi-ərhav-pə níemhaa kapəriu. ?Kini pa nhagin rirkun narer-huvəyen?”

7

Kímírpen narmamə wan hundred foti fo taosen mə kape Kughen

¹ Kini ai yakəm agelo kuas kasərer-pən ye níkarín kuas kape tanímtanə, mamharaptərəkín nímətag kuas ye níkarín kuas kape tanímtanə, mə nímətag kírík tukrípəh nher-herien nímoptanə míni tahík míni naimínai. ² Kímivəh-sipən nəsanínien kímí əriə tuk noriahyen nímoptanə míni tahík. Məkneikín yímnəm agelo kírík rísi-pírə. In ravəh nar kírík yame Kughen Míragh ravəh mə tukror-pən nətətəo kín ye kafan narmamə. Mokrən apomh kín agelo míni e kuas yamə míni kívəhsi-pən nəsanínien kímí əriə mə tuksoriah nímoptanə míni tahík, míni, ³ “Hapəh pí pom. Kwasig íkín taksoriah tahík míni naimínai míni tanímtanə, tuksərəhu-pən nətətəo kape Kughen ye nupanai narmamə kafan míni.” ⁴ Kini yímivəh níhupín ye narmamə yamə míni kərəhu-pən nətətəo kape Kughen irəriə: Iriə m-fam wan hundred foti fo taosen. Iriə kwənərəus míni kape Isrel.

⁵ Ye kwənərəus kape Juda, kərəhu-pən nətətəo kape Kughen ye narmamə twelef taosen. Ye kwənərəus kape Ruben, iriə twelef taosen. Ye kwənərəus kape Gad, iriə twelef taosen.

6:12: Joel 2:31; Wok 2:20 † 6:13: Jon ramni nai kírík kamni kimə ‘figtri.’ 6:14: Aes 34:4 6:15: Aes 2:10,19-22 6:16: Hos 10:8 6:17: Joel 2:11; Mal 3:2 7:3: 2 Kor 1:22; Efes 1:13

- ⁶ Ye kwənərəus kape Asere, iriə twelef taosen. Ye kwənərəus kape Naftali, iriə twelef taosen. Ye kwənərəus kape Manase, iriə twelef taosen.
- ⁷ Ye kwənərəus kape Simeon, iriə twelef taosen. Ye kwənərəus kape Livae, iriə twelef taosen. Ye kwənərəus kape Isakara, iriə twelef taosen.
- ⁸ Ye kwənərəus kape Sebulun, iriə twelef taosen. Ye kwənərəus kape Josef, iriə twelef taosen. Ye kwənərəus kape Benjamin, iriə twelef taosen.

Kwhen yame kasarkaoh kin neipən hawən

⁹ Kini ai, yakwaag əkupən irak, məm kwhen ehuə kirik, to kipəh nəvheikin-famien. Khasi-pən ye kantri minə fam, mine ye kwənərəus minə fam, mine ye nəgkiarien minə fam. Tikiriə ror pisin pisin. Kasərer kupən ye jea kape King, mine Kwaji Sipsip. Misarkaoh min kin neipən hawən. Kamhavəh kwermi nəmir. ¹⁰ Misokrapomh mhani mhamə,

“Kughen kapətawə yame ramkwətə ye kafan jea mamarmaru, mine Kwaji Sipsip, iriu pisin əmə kravəh miragh ətawə.”

¹¹ Agelo minə fam kasərer rao rao kin jea kape King mine nəmehua minə, mine nar miragh e kamni kimə ‘jerubim’ iriə kuas. Misənimkur kupən ye jea kape King, masəhuak kimi Kughen ¹² mhamə,

“!Amen! Kapətawə Kughen In rhuvə pik, makhak pik.

Nirkunien kafan rehuə. Nagheen rehuə. Nəsaninien kafan rehuə.

Pəh kisəgnəgin In, mhasiai In, mhani vi vi In kape rerin.

Amen.”

¹³ Məkneikin yamehuə kirik irəriə raiyoh-pə mimə, “?Narmamə minə e kasarkaoh kin neipən hawən, iriə ni-pa minə e? ?Khasi-pən hiə?”

¹⁴ Mərig əmə yakmə, “Yemasur. Ik əmə nakirkun.”

Kini ramripin mini-pə mimə, “Narmamə minə e, kwəsəta ye nəmhəyen ehuə; misaikwas ye kapəriə neipən kin nitaw Kwaji Sipsip, ror neipən ramhawən. ¹⁵ Ror pən, Iriə kasərer ye nimri Kughen, yame ramkwətə mamarmaru.

Masəhuak kimin ye nəkwai Nimə Kafan yenpig mine yeraan.

Kini King e yame ramkwətə-pən ye jea mamarmaru, In tukrhotikəm-kəmin əriə ye nipig m-fam.

¹⁶ Iriə, sweiwei tukripəh nuh-minien əriə.

Tukhapəh nisakwəkwə-minien.

Rukweiha tukripəh min nhenien əriə.

Nəpan-əpanien kape mirh tukripəh min nəsien əriə.

¹⁷ Meinai Kwaji Sipsip yame ramkwətə ye kwerkwan ye jea kape King, In tukrarha tuk əriə rəmhen kin yermamə yame ramarha tuk sipsip.

In tukramkir əriə mamvən ye nimri nu miragh, kini Kughen tukrirai-ta fam nehe nimririə.”

8

Nəhuakien in rəmhen kin sakrefaes yame kivaan əru, nehenap ramənah, mapien huvə, mamvən tuk Kughen

¹ Mərig nipig Kwaji Sipsip a rəvit-əpir-pir nehe kandel yame kimivaan-ətərəkin nəkwəkwə kin, yame ror seven kin, nəgkiarien rirkək ye rao ye neai kape nipig kwəkwə, rəmhen kin haf aoa. ² Kini yakwaag-pən kin agelo yamə mine kasərer ye nimri Kughen, iriə seven, məm iriə kamharəh naiyuk. ³ Kini agelo min kirik ramrəh besin kirik yame kinnor kin gol. Besin a, rukwar kin nar kirik yame ramənah, mapien huvə. Rirəh mivən marer kupən ye tebol ye nimə ehuə kape Kughen. Kivəhsi-pən narimnar ripsaah yame ror nəmiovin kimin mə tukrivəhsi-pən kimi Kughen, iriə nəhuakien kape narmamə kape Kughen minə, mivaan apa ye tebol yame kinnor kin gol, yame ramərer kupən ye jea kape

King. ⁴ Nəuwəh kape nəmiəv nar a, mine nəhuakien kape narmamə minə kape Kughen, yame agelo a rampik ye kwermīn, kashaktə mamhavən tuk Kughen. ⁵ Kini agelo a ramrəh besin a, mivəh nap ye tebol misiai-pən ye besin, mətəgətəg-pən ye tanimtanə. Məkneikin raroapig, karuəruə rarkwomətei, nuvrīg-uvrigien rehuə, kini nimnimien ravən.

Naiyuk minə

⁶ Məkneikin agelo seven kwəsərer matuk tuk nherien naiyuk. ⁷ Kini yame rəkupən rimnher naiyuk. Məkneikin kamətəg-pən aes mine nap mine nitə ye tokrei tanə. Rimuək məs nīpar tanə kirik, mīpəh min nīpərin kīraru, kini muək məs naiminai nīpərin kīrikianə, mīpəh min nīpərin kīraru. Kini muək məs mənvhirik nīpərin kīrikianə, mīpəh min nīpərin kīraru.

⁸ Kini agelo yame ror kīraru kin rimnher naiyuk, kini kərəhu-pən ye tame tahik nar kīrik rəmhen kin tukwas ehua yame ramuək. Nīpar tahik kīrikianə rimnor nitə kin, mīpəh min nīpərin kīraru. ⁹ Rimnoriah nar miragh yamə mine kasarə ye tahik, nīpərin kīrikianə, mīpəh min nīpərin kīraru. Moriah min rao minə ye tahik, nīpərin kīrikianə, mīpəh min nīpərin kīraru.

¹⁰ Kini agelo yame ror kīsīsər kin rimnher naiyuk, məkneikin kəmhau ehua kīrik rier ta, mamuək rəmhen kin kwensia. Risi-faktə ye neai meiwaiyu məwhan muək-pən ye nu minə mine nīmri nu minə nīpərin kīrikianə, mīpəh min nīpərin kīraru. ¹¹ Kəmhau a kamni kimə ‘Rəukəh Pīk.’ Rimnor nīpar nu rəukəh, mīpəh min nīpərin kīraru. Kini narmamə khapsaah yamə mine kimnhanim nu yame rəukəh, kimnhamhə.

¹² Kini agelo yame ror kuas kin rimnher naiyuk, nar kīrik ruh mīrh mine makuə mine kəmhau minə, mor nīpar mīrh rīpis, mīpəh min nīpərin kīraru kaoəsia. Nīpar makuə rīpis, mīpəh min nīpərin kīraru kaoəsia. Nīpar kəmhau rīpis, mīpəh min nīpərin kīraru kaoəsia. Yeraan, rukweiha ramavən nīpərin kīraru, mīpəh min nīpərin kīrikianə. Yenpīg, neai raməsia nīpərin kīraru, mīpəh min nīpərin kīrikianə.

¹³ Məkneikin yimnarha-pən maməm kwəriə ramivə ye napuə, mokrapomh mimə, “! Aweh! !Aweh! !Aweh! Agelo kīsīsər min tukrher naiyuk, mīrhor nahasien ramvən tuk narmamə ye tokrei tanə.”

9

¹ Kini agelo yame ror kīrkīrip kin rher naiyuk, məkneikin yakəm kəmhau risi-faktə ye neai meiwaiyu-pə ye tokrei tanə. Kimivəhsi-pən ki kīrik kimin tuk nəhitəyen ye nəkwai nīmīr ehua yame reiwaiyu pīk. ² Nīpīg rimnəhitə ye nəpəəg a, nehenap ramənah rəmhen kin nehenap kape nap ehua. Nehenap yame ramsi-pən tuk nəkwai nīmīr ruvrīg əpis mīrh mine napuə. ³ Kini nar miragh khapsaah kīsəmhen kin kəviraiyuk khasi-pən ye nehenap a, miseiwaiyu-pə. Kivəhsi-pən nəsaninien kimi əriə mə tukshai narmamə kin nīpīkovriə, raməmhə pīk. ⁴ Kini-pən tuk əriə kimə tukhapəh nisoriahyen mənvhirik mine naiminai mine nəsimien. Mərig tuksoriah əmə narmamə yamə mine nətətao kape Kughen rīrkək ye nupanairiə. ⁵ Kini kivəhsi-pən nəsaninien kimi əriə mə tuksəs narmamə masor nəmhəyen kimi əriə tuk makuə kīrkīrip. Mərig tukhapəh nishopniyen narmamə. Kini nəmhəyen yame iriə tuksərig rahah kin, in rapita pīk yame wərawk* ramhai əjir. ⁶ Ye nīpīg minə a, narmamə tuksarkut mə tukhamhə miseinein. Misorkeikei pīk mə tukhamhə, mərig to khapəh nhamhəyen.

⁷ Yimnəm kəvrāiyuk eihua minə a kīsəmhen kin hos yamə mine kimisərer matuk tuk narowaginien. Iriə kimisəvəvhao kin nar kīrik rəmhen kin kəvəvhao kape king yame kamor kin gol. Kini nīmriə rəmhen kin nīmri yermamə. ⁸ Nīkwəneriə rəpomh rəmhen kin nīkwəne piraovīn, kini kweruriə resrə rəmhen kin kweru laeon. ⁹ Kimivitərakīn nīmagiriə kin aean. Nīpīg khaivə, təmərməriə rarkərik rəmhen kin hos khapsaah yamə mine kamhavi kat mamhavən ye narowaginien. ¹⁰ Nīpīkovriə raməs əjir raməmhə rapita

8:5: Eks 19:16-18 8:12: Aes 13:10; Mak 13:24 * 9:5: Gris rapəh nīniyen “wərawk” mərig ramni “skopion.” Nīpīkoin raməs əjir, raməmhə pīk.

pik yame wərawk ramhai əjir. Iriə kamhavəh nəsaninien ye nīpikovriə kape makua kirkirip tuk norien nəmħəyen kimi narmamə. ¹¹ Kapəriə yamehuə in yermaru kape nəkwai nimir ehuə yame rewaiyu pik. Ye nəgkiarrien kape nəmə Isrel ramni mə nhagin e Abadon. Ye nəgkiarrien kape nəmə Gris ramni mə nhagin e Apolion.[†]

¹² !Aweh! Nahasien kupən rīnor infamien. Mərig, nahasien kīraru apaikin tukpirauə.

¹³ Məkneikin agelo yame ror sikis kin ramher naiyuk. Kini yakərig riki yermamə risipən apa yerki kapən apət tebol yame kinnor kin gol, yame ramərer kupən ye nimir Kughen. ¹⁴ Rini-pən tuk agelo a yame ramor sikis kin, yame ramrəh naiyuk, mimə, “Risinta agelo kuas yamə mine kimirkwəji əriə apa ye nu eihuə a Yufretes.” ¹⁵ Ror məkneikin ririsin-ta agelo kuas a yamə mine kərəhu əriə apaikin mə tuksərer matuk tuk aoa atuatak e, mine nīpig atuatak e, mine makua atuatak e, mine newk atuatak e yame tukirisin əriə kamhavən mishopni narmamə ye tokrei tanə, nīpərin kīrikianə, mhapəh min nīpərin kīraru.

¹⁶ Kini yimivəh nīhupin ye mobael minə kapəriə, yamə mine kisaiyu ye hos, kini iriə fam tu hundred milian. ¹⁷ Kini yakəmrərhav min maməm min narmamə kasaiyu ye hos məkneikin: Kimivitəra kin nimagiriə kin aean yame rəwhao rəmhen kin nap, kini ror blu rəmhen kin napuə apig, kini rəokrə rəmhen kin nimar nai yame rimhiak-imhiak. Kini kapən kapə hos minə a rəmhen kin kapən kapə laeon. Nap, mine nehenap, mine təpis krhisi-pən ye nəkwairiə.

¹⁸ Nahasien misir e - nap, mine nehenap mine təpis - krhisi-pən ye nəkwairiə mrhopni nīpər narmamə ye tanimtanə, mīpəh min nīpərin kīraru. ¹⁹ Kini nəsaninien kape hos minə e, ramsi-pən ye nəkwairiə mine nīpikovriə. Nīpikovriə rəmhen kin kapən kapə snek yame raməkwpah.

²⁰ Mərig narmamə yamə mine nahasien misir e kirhipəh nīrhopniyen əriə, khapəh nīsararien ye nərigien kapəriə. Mhapəh nīsəpəhyen nəhuakien kimi yarmhə minə mine nanmi kughen eikuə yamə mine kamivhirəkin kin gol, uə silva uə bras, uə kapier, uə nai. Narimnar minə a kisəru, nimiririə rīpis, nīprairiə rəpou. ²¹ Kini narmamə minə a khapəh nīsararien ye nərigien kapəriə tuk nhopniyen narmamə mine norien nahawk, mine norien kleva, mine nor-apnərigien nar, mine nəkrəhyen.

10

Agelo yame ravəh nəkwəkwə kəskəh

¹ Kini ai yakəm agelo min kīrik, nagheen rehuə, ramsi-pən ye neai. Ramvən ye napuə rəmhen kin mə kafan neipən. Kini mərai-mərai rarkurao ye kapən kapə. Kini in rəkhak maməsiə rəmhen kin mirh. Kini nīhun mir kwəmhen kin səpaag ehuə mir yamə mir kīrauək. ² Kini in ravəh nəkwəkwə kəskəh ye kwermīn matuk yame kimməvi. In rərip nīhun matuk ye tahik, mərip nīhun mawor ye nīmoptanə. ³ Kini mokrən apomh. Rikin rəmhen kin riki laeon. In rokrən apomh, karuəruə rhorpin m-seven. ⁴ Karuəruə rhorpin m-seven, yakmə jakrai-pən ye nəkwəkwə a, mərig yakərig riki yermamə kīrik risi-faktə ye neai mimə, “Erkwaig kin nəgkiarrien e yame karuəruə ramni, mīpəh nīrai-pən-ien ye nəkwəkwə.”

⁵ Kini ai agelo a yame yimməm kupən ramərer-pən ye tahik mine nīmoptanə mivəhsihaktə kwermīn matuk ye neai, ⁶ mivəh kwəsu ye nhag yarə rerin, yame rimnor neai mine nīmoptanə mine tahik mine narimnar fam. Kini mimə, “Kughen tukripəh nīwhinminien. ⁷ Mərig nīpig agelo yame ror seven kin tukrher naiyuk, kini nərig-məniwəniyen kape Kughen tukruə mor nəfrakisien kin ai taktəkun. In tukritərhav rəmhen əmə kin yame rimini ta kupən kimi kafan yorwok minə, iriə a kafan profet minə.”

⁸ Kini ai yakərig riki yermamə kīrik ramsi-pən ye neai mimə, “Yuvən, mīrəh nəkwəkwə yame kimməvi ye kwermi agelo matuk yame ramərer-pən ye tahik mine nīmoptanə.”

⁹ Məkneikin, yimavən maiyoh agelo mə tukrivəhsi-pə nəkwəkwə kəskəh a kimi yo. Kini rimə, “Vəh mən. Nar a tukroriah tipim. Mərig tukmə nakən, mərig rheikən rəmhen

[†] 9:11: Apolion, nīpran e ramni mə, “Yakamoriah.”

kin sukapak.”¹⁰ Məkneikin yımavən mivəh nəkwəkwə kəskəh ai ye kwermi agelo, mən, mərig rheikən rəmhen kin sukapak. Yımnən, mətgai, roriah tipik.¹¹ Kini kini-pə tuk yo kimə, “Ik takaməkeikei mini-ərhav narımnar minə e yamə tukritərhav-pə tuk nəmə tanə pisin pisin minə, mine yermaru minə, mine narmamə yamə mine tikiriə ror pisin pisin, mine narmamə yamə mine nəgkiarın kapəriə ror pisin pisin.”

11

Yemə mir yame kimawarer tuk Yesu

¹ Kini ai kivəhsi-pə nıper nuwig kirik kimi yo, kini kimə, “Yuvən, mivəh napomhien kape Nimə kape Kughen mine tebol. Məvheikin min narmamə yamə mine kasəhuak aikin.² Mərig takpəh nivəhyen napomhien kape kwənmhaan e iruə, meinai kwənmhaan a kivəhsi-pən kimi nəmə iruə. Iriə tuksəviəsis-əviəsis Taon Rhakə mhavən mhavəh makuə foti tu.³ Kini yakvəhsi-pən nəsaninien kimi kafak yermamə mir yamə mir e kawarer-ərhav tuk yo. Tukravəhsi-pən neipən has yame ror nımtət mə iriu kwərig rahah, mawərer-ərhav tuk nini-ərhavyen kafak nəgkiarın kape makuə foti tu.”*⁴ Iriu e, nuknei nai mir e olif, mine nar mir e kamərhəhu-pən laet irəriu yame kawarer kupən kin Yermaru kape tanımtanə.†⁵ Kini tukmə yermamə kirik rimə tukroriah əriu, nap tukrisi-pən ye nəkwairiu, məs in məkwəru. Tukwhopni-hopni fam narmamə yamə mine khamə tuksoriah əriu.⁶ Kini kwərə mir e, tukmə kirani-ərhav nəgkiarın kape Kughen, marivəh nəsaninien tuk nətapıgien kin napuə mə nəhig tukripəh nıpien. Mirarkun nukreikinien nımrı nu ruə nıtə, kini mirarkun nuhyen narmamə ye tanımtanə kin naha nhagin nahasien yame kaworkeikei mə tukawor.

⁷ Kini tukrani-ərhav fam nəgkiarın kapəriu, məkneikin, nar miragh yame ramarə ye nəkwai nımir ehuə yame reiwaiyu pik tukrhaktə muh əriu, mapita əriu mhopni əriu.⁸ Nıprairiu tukraməmı ye swatuk ye taon ehuə e kimnəsik-pən Yermaru kapəriu ye nai kamarkwao kin. Ikin aikin a, kamni nəgkiarın ukreikin kirik kimə nhagin e Sodom, uə Ijip.⁹ Kini narmamə yamə mine tikiriə ror pisin pisin, mine kwənərəus pisin pisin minə, mine narmamə yamə mine kamhani nəgkiarın pisin pisin, mine narmamə ye kantri minə fam tukhauə misarha əterik ye nıprairiu, mhapəh nıseighanien kin mə tuknım əriu mhavəh nıpig piəpiə kisisər mine nıperin.¹⁰ Narmamə ye tanımtanə tuksagian, masor lafet, mhavəhsi-pən narımnar kimi əriə minə, misagian meinai profet mir e yame kimıwor pik nahasien kimi əriə kwəramhə.¹¹ Kini nıpig piəpiə kisisər mine nıperin ruə mivən, Kughen rivəhsi-pən min neihagian kimi əriu, kawarer. Narmamə m-fam yamə mine kasəm əriu, kisakur pik.¹² Məkneikin iriu kawərig riki yermamə kirik risi-pən ye neai mamni mımə, “Warer mırauə.” Napuə rivəh əriu mivən ye rao ye neai. Kini tikmır minə kapəriu kısırer əmə misarha əterik irəriu.

¹³ Kini ye nıpig atuətuk a, nımnımien ehuə kirik ramavən moriah nıper kwənmhaan kirikianə ye taon a, mıpəh min nıperin naen. Nımnımien rımnhopni narmamə m-fam seven taosen. Kini narmamə m-fam yamə mine khapəh nhamhəyen kimnhagin pik, mhani nəfrakisien mə Kughen ye rao ye neai, In ravəh neihuəyen.

¹⁴ !Aweh! Nahasien ehuə yame ror kırıru kin nor infamien ai. Mərig nahasien yame ror kisisər kin, pəh nien mə tuktu, ruə.

Agelo yame ror seven kin ramher naiyuk

¹⁵ Kini ai, agelo yame ror seven ken rher naiyuk, məkneikin riki narmamə risi-pən ye neai, misokrapomh mhamə, “Kapətawə Yermaru, mine kafan Kristo, iriu kawarmaru ye tanımtanə. Narmaruyen kapəriu tukramarə rerin.”

¹⁶ Kini namehuə minə, iriə m-fam twenti fo, kasəkwətə ye jea kapəriə ye nımrı Kughen. Mıseiwaiyu misənimkur, masəhuak kimi Kughen,¹⁷ mhamə,

* 11:3: uə tuk nıpig wan taosen tu handred sikisti. † 11:4: Emru narmamə mir e “olif” mine “nar kamərhəhu-pən laet iran” ye Sek 4:3, 11-14.

“Yakhani vi vi ik, Yermaru Kughen,
 meinai Ik nimivəh kafam nəsaninien ehuə mirikakun mamarmaru.
 Nagheem rehuə pik.

Ik nimnarə rerin, mamarə min ai taktəkun.

¹⁸ Niemhaa rhai narmamə ye kantri minə; mərig niemhaa ehuə kape Kughen tukruə.
 Nipig a ruauə yame Ik takəkir narmamə yamə mine kwənhəmhə, mivəhsi-pən nərok
 kimi kafam yorwok minə, iriə e kafam profet minə, mine narmamə kafam minə,
 mine narmamə apnapig minə mine namehuə yamə mine kamhasiai nhagim.
 Kini nipig a ruauə yame Ik takoriah narmamə yamə mine kasoriah tanimtanə.”

¹⁹ Məkneikin kimnəhitə ye Nimə kape Kughen apa ye neai, kini kəm Bokis yame ramor
 nimtətien ye Nirpenien kape Kughen ramkwətə imə. Məkneikin ramaroapig, nuvrig-
 uvrigien ramavən, kini karuəruə ramərkwəmətəi, kini nimnimien ramavən, kini aes
 raməsaah-pə.

12

Piraovin mine nar miragh rəmhen kin algita

¹ Kini nimtətien ehuə kirik rīmasi-pən ye neai, mor nar vi kirik irak yakakur. Piraovin
 kirik ramvən ye mirh rəmhen mə kafan neipən. Mamkwətə mərīp-pən nihun ye makuə.
 Məvhəvhao kin kəmhau twelef. ² Mamasək pik mamərig nəmhəyen meinai rīnor tīpīn,
 kini natukreimək. ³ Kini yīmnəm nimtətien pīsin kirik rīmasi-pən min ye neai. In e nar
 miragh rəmhen kin algita ehuə. In rəwhao; kapən kapə risip iriə seven. Kapən apət ten.
 Məvhəvhao kin kəvəvhao kape King, seven. ⁴ Nīpikovin ramuh-ita kəmhau minə ye neai.
 Mīpiki-əhu nīpərin kirikianə kisəsaah miseiwaiyu-pə ye tokrei tanə, mīpəh min nīpərin
 kīraru.* Məkneikin, algita a ruə marer ye nīmri pian a yame natukreimək. Tukmə tīni
 rarha, rətgai.† ⁵ Pian a rīrəh tīni yerman, yame In tukrarmaru ye kantri minə fam. In
 rīrəh kwətavhə yame kimnor kin aean, [ramhajoun mə nagheen rehuə]. Mərig Kughen
 rīmivi-ta kwajikovə en tuk algita, mīwəhsi-haktə In ruvən ye neai məkwətə ye jea kafan
 mamarmaru. ⁶ Mərig pian a rīmnar mīvən apa ye tīpəvsik. Kughen rīmnarənəpīnə ta ye
 kwənmhaan a mə tukramarə ikīn. Tukamarha tukun keriaji nīpig wan taosen tu handred
 sikisti.‡

⁷ Kini narowaginien kirik apa ye rao ye neai. Mikael mine kafan agelo minə kimnhauh
 algita mine kafan agelo minə. Kini algita minə kafan agelo minə kimnhauh min əriə.
⁸ Mərig algita, nagheen rapəh nəmhenien. Mikael mine kafan minə kisəpita əriə, misher
 yerhav kin əriə ye rao ye neai. ⁹ Kimnharəh algita ehuə a, misarakikin-əhu ye tokrei
 tanə. In a in snek kupən, kamni kimə Setan uə Yarhmə. In ramkir oror narmamə m-fam
 ye tanimtanə. Kimnarakikin-əhu in, iriə kafan agelo minə fam.

¹⁰ Kini yakərig riki yermamə kirik risi-pən ye neai mokrapomh mimə,
 “Taktəkun ai, Kughen kapətawə rīmivəh miragh ətawə.

Taktəkun ai Kughen ramhajoun mə in Yermaru, nagheen rehuə.

Kini taktəkun ai, Kristo kafan ramhajoun mə in ravəh min nəsaninien mine nehuəyen ye
 narimnar m-fam.

Ror məkneikin mə taktəkun ai, kīnarakikin-əhu Setan ye nīmri Kughen.

Setan e in e raməkər-əkər pən piautawə minə kimi Kughen yenpig mine yeraan.

¹¹ Mərig piautawə minə kimnhauh in misapita ye nəsaninien kape nitaw Kwaji Sipsip
 mine nīni-ərhavyen nəgkiarīen kape Kughen.

* 12:4: Tukmə ror nīpran e ramni mə Setan rīvi-ta agelo tīksin ye rao ye neai, kisəsaah,
 miseiwaiyu pən ye tokrei tanə. Emru nəgkiarīen kirik ramvən kimi Setan ye Ezik 28:11-19
 mine Aes 14:12-15. † 12:4: Tukmə ror pian a Meri, mamə kape Yesu; kini Setan in algita.
 Tukmə Yesu rarha, kini Setan tukroriah. 12:4: Mat 2:13-14 ‡ 12:6: uə makuə 42, uə newk
 kīsīsər mine makuə sikis. 12:7: Dan 10:13,21; 12:1 12:9: Jen 3:1 12:9: Jen 3:14-15; Luk 10:17-18;
 Jon 12:30-31; Kol 2:15

Misapita min in meinai tukhopni pawk əriə, rikiriə rapəh nəsikien nimiraghien kapəriə.

¹² Kimiə yamə mine nakasarə ye rao ye neai, sagien meinai kimnarakikin-ərhav algita.

Mərig, !Awəh! Nahasion tukruə ye nimoptanə mine tahik, meinai Setan rimneiwayu-pən tuk əriu.

Niemhaa ramhai pik in, meinai in rirkun mə ipakə əmə rineriaji kafan nipig.”

¹³ Algita rəm mə kimnarakikin-əhu ye tokrei tanə, rarar, mirpəhu piraovin yame rimirəh tini yerman. ¹⁴ Mərig kiwəhsi-pən kwermi kwəriə kimi pian a, tukrirəh, mivə mivən apa ye kwənmhan Kughen rimnapnəpeinə iran apa ye tipəvsik.[§] İkin aikin a, tukrap tuk snek, tukamarha huvə tukun kape nipig wan taosen tu hundred sikisti.*

¹⁵ Mərig snek a rimiruə kin nu rəmhen kin yapiwən ehuə kirik mə narh tukrirəh pian a mamvən. ¹⁶ Mərig nimoptanə rimnasitu ye pian a məkwaag mətgai nu ehuə yame algita rimiruə kin. ¹⁷ Kini niemha rhai pik algita tuk pian a. Marar mivən mə tukhauh min kafan minə kwənərəus. In e narmamə yamə mine kasor nəkwai Kughen masərer timtim tuk nini-ərhavyen Yesu. ¹⁸ Algita a rimavən marer apa ye nipakir apa ye tahik.

13

Nar miragh yame rimnateih haktə tahik

¹ Kini yimməm nar miragh ehuə kirik rimnateih haktə tahik. Kapan əpat ten. Kini rimnukrai-pən kəvəvhao kape king ye kapan əpat minə. Kapan kapə risip iriə seven, kini kirai-pən nəgkiarien kirikianə kirikianə irəriə yame ramni hah Kughen. ² Nar miragh a yimməm rəmhen kin pusi ehuə kamni kimə leped. Mərig nihun minə kisəmhen kin nar miragh kirik kamni kimə bea. Kini nəpəəg nəkwən rəmhen kin laeon. Algita rivəhsi-pən nəsaninien mine narmaruyen mine nehuəyen kafan kimi nar miragh a. ³ Kimnhoteih kapən kapə nar miragh e kirik, kimə tikrimhə; mərig ripəh, mimiragh min. Kimnhoteih pawk kapən kapə, ripəh nimhəyen, narmamə m-fam ye tanimtanə kisakur, mhakwasig kin. ⁴ Masarar masəgnəgin min algita meinai in rimivəhsi-pən neihuəyen kimi nar miragh a. Masəgnəgin nar miragh a misaiyoh mhamə, “?Pa rəmhen kin nar miragh a? Rirkək. ?Kini pa rirkun nuhyen? Rirkək.”

⁵ Kimneighan kin nar miragh a mə in tukrəgkiar ausit mini-hah Kughen. Kimneighan kin neihuəyen kimin mə in rirkun norien naha nhagin yame in rorkeikei kape makuə foti tu.* ⁶ Kini in rimini nəgkiarien hah ripsaah ye Kughen, mine nhagin, mine imei Kughen, in e, narmamə yamə mine kasarə ye rao ye neai. ⁷ Kimivəhsi-pən min nəsaninien kimin mə tukrarowagin iriə narmamə kape Kughen minə, mapita əriə. Kini kivəhsi-pən nehuəyen kimin tuk narmaruyen ye narmamə ye kwənərəus minə fam, mine narmamə yamə mine tikiriə ror pisin pisin, mine yamə mine kamhani nəgkiarien pisin pisin, mine kantri minə fam. ⁸ Narmamə minə fam ye tokrei tanə tuksəhuak kimi narmiragh a. Mərig narmamə tiksın tukhapəh nisəhuakien kimin, iriə e yamə mine kwərai-pən ta nhagriə ye Nəkwəkwə kape Nimiraghien kwasig ikin Kughen ripior narimnar fam. Nəkwəkwə a kape Kwaji Sipsip yame kimnhopni.

⁹ Yermamə yame nimətirgin rarə in tukraməkeikei mətərig huvə kin.

¹⁰ Tukmə kimə tukvəhsi-pən yermamə kirik ye kalabus, pəh ruvən.

Tukmə kimə tukhapni yermamə kirik kin nau, pəh khapni kin nau.

Nəgkiarien e nipran ramni mə narmamə kape Kughen minə tukasəkeikei misərer tim tim tuk nhatətəyen iran.

Nar miragh yame rimnateih haktə nimoptanə

§ 12:14: Meri rikir Yesu kiravən apa İjip kape newk kisisər. Əmru Mat 2:13-18 * 12:14: Gris ramni mə “kamarh tukun tuk nipig kirikianə, mine nipig kiraru, mine nipərin,” mərig nipran e ramni mə, “newk kisisər mine makuə sikis” uə “nipig wan taosen tu hundred sikisti.” * 13:5: Makuə 42 rəmhen kin nipig wan taosen tu hundred sikisti, uə newk kisisir, makuə sikis. Əmru Rev 11:2, 3, mine 12:6. 13:6: Dan 8:10-11 13:6: Efes 2:6

¹¹ Kini yimnəm min nar miragh kirik rimnateih haktə nimoptanə mhaktə. Kapan əpat kiraru rəmhen kin kwaji sipsip kirik. Mərig rəgkiar, rikin rəmhen kin algita kirik. ¹² In ramor atuə kin kape nar miragh kupən e yame kapən kapə seven, mivəh fam nehuəyen kafan. Kini maməkeikei kimi narmamə m-fam ye tanimtanə mə iriə tuksəhuak kimi nar miragh kupən yame kimnhoteih kapən kapə kini ruahuvə min. ¹³ Kini nar miragh e kapan əpat kiraru rimnor nimtətien ehuə pisin pisin. Marə mor min nap risipən ye neai mamuə ye tokrei tanə ye nimri narmamə. ¹⁴ Kughen rimneighan-pən kin nəsaninien kimi nar miragh e yame kapan əpat kiraru mimə in rirkun norien nimtətien ye nipig ramərer iriu nar miragh yame kapan kapə seven. In rameikuə ye narmamə ye tokrei tanə kin nimtətien yamə mine in ramor. Kini mini-pən tuk əriə mə tukasəkeikei misərai kapier mhasigəvin nanmi nar miragh a kimnhoteih kapan kapə kini ruahuvə min, mhasiai in. ¹⁵ Kini Kughen rimneighan-pən kin nəsaninien kimi nar miragh yame kapan əpat kiraru, mə tukreihagh-pən ye kapier yame risigovin nanmi nar miragh e kapan kapə seven, mə tukrəgkiar, mamni mə tukhopni narmamə yamə mine khapəh nhasiayen in. ¹⁶ Kini in raməkeikei kimi narmamə m-fam əgkəp - nəmehuə minə, mine narmamə apnapig minə, mine narmamə kapəriə nautə rehuə, mine narmamə yamə mine kapəriə nar kirik rirkək, mine slef minə, mine narmamə pəh nien mə slef minə, mə tukhavəh nətətao kafan ye kwermiriə matuk uə nupanairiə. ¹⁷ Mərig narmamə yamə mine khapəh nhavəhyen nətətao a, kaseinein nivəhyen nimri nar kirik, mine norien salem kin nar kirik. Nətətao e, in nhag narmiragh e yame kapan kapə seven, uə namba yame ramor nimtətien ye nhagin. ¹⁸ Ror məkneikin mə kimiə takasəkeikei mhavəh nirkunien. Tukmə nirkunien kafam rəmhen, nakirkun niniyen nipran. Namba e in 666. In ramor nimtət ye yermamə.

14

Kwaji sipsip mine narmamə wan handred foti fo taosen

¹ Kini ai, yakarha-pən məm Kwaji Sipsip ramərer apa ye tokrei tukwas a Saeon. Kini narmamə wan handred foti fo taosen kasərer iriə min. Kini kimirai-pən nhag Kwaji Sipsip mine Rimni ye nupanairiə. ² Kini yakərig nəgkiarien kirik risipən ye neai. Rikin rehuə rəmhen kin tahik ehuə kirik yame ramuh nəpəəg kwənharuəruə uə məmhen min ye karuəruə yame ramarkwəmətei. Kini mamhen min kin narmamə khapsaah kamhauh gita.* ³ Kini iriə kasəni nipe vi kirik apa kupən ye jea kape King mine nar miragh kuas a kamni kimə 'jerubim' mine namehuə minə. Narmamə apnapig kaseinein nipe a. Narmamə wan handred foti fo taosen əmə yamə minə e Kughen rimnərok nimraghien kapəriə muəpik-ta əriə ye tanimtanə, iriə kharkun nənien nipe e. ⁴ Narmamə minə e iriə e, yamə mine kimisarha huvə tuk kapəriə nimraghien, mə nəmkimik rirkək irəriə. Iriə khapəh nhakirien piraovin. Iriə nəmə vi minə. Mamhakwasig kin Kwaji Sipsip e, mhavən ikin pukaa ramvən ikin. Kughen rinərok-ta nimraghien kape narmamə minə a. Iriə kape Kughen əmə mine Kwaji Sipsip e. Iriə kisəmhen kin nəviginien yame kimnəhuak vi əmə kin nəsimien, yame kivəhsi-pən kimi Kughen mine Kwaji Sipsip. ⁵ Iriə khapəh niseikuəyen nipig kirik. Kini nar kəskəh kirik rirkək mə tukror əriə kasəmkimik ye nimri Kughen.

Agelo misir kisisər

⁶ Kini ai yakəm min agelo kirik ramivə yerpirig ye nimago-ago. In ramni-ərhav nəvsaoyen huvə yame rimnarə rerin, infamien rirkək kimi narmamə ye tokrei tanə, ye kantri minə fam, minə kwənərəus minə fam, minə narmamə yamə mine kamhani nəgkiarien pisin pisin, mine narmamə yamə mine tikiriə ror pisin pisin. ⁷ In rokrapomh mamni mimə, "Hagin kin Kughen mhasiai In. Kini mhani nəfrakisien ye kafan neihuəyen. Meina in a nipig atuətuk kafan ruauə tuk nəkirien nimraghien kape

* 14:2: Nəgkiarien kape nəmə Gris rapəh niniyen 'gita,' mamni əmə 'hap.' In nar kirik kamuh tuk nənien nipe, rəmhen kin gita. 14:3: 1 Pita 1:19 14:4: 2 Kor 11:2; Rev 21:9

narmamə. Səgnəgin In. In rimmor rao ye neai, mine nimoptanə, mine tahik, mine nimri nu minə.”

⁸ Kini agelo min kirik yame ror kiraru kin raməri-pən mamni mimə, “!Babilon rimamir! !Babilon rimamir! !Babilon Ehuə Nagheen Rehuə rimamir, meiwaiyu! In rəmhen kin piraovin kape swatuk yame ravi-pə narmamə ye kantri minə fam khauə mamhanim waen iriə min. Mərig waen nin, in a nīrpəhuyen nətəwaoyen. Maməkeikei kimi narmamə mə tuksor norien has iriə min. Kini nīpig kamhanim waen a, iriə kamhavi-pə niemhaa kape Kughen tuk əriə.”

⁹ Kini agelo min kirik yame ror kisisər kin ramkwasig kin əriu. Mokrən apomh mamni mimə, “Narmamə yamə mine kasəhuak kimi nar miragh yame kapən kapə iriə seven, mine nanmi nar yame kimmor kisigovin kin, kini mhawəh nətətao kafan ye nupanairiə uə kwermiriə, ¹⁰ iriə tukasəkeikei mhanim waen ni piraovin e, in e niemhaa kape Kughen. Waen e kīpəh nəkwər-əkwəriən kin nu. Tuksərig nəmhayen ye nap mine kwənkwiwə yamə mir kawəkwəru əriə ye nimri agelo rhakə minə mine Kwaji Sipsip. ¹¹ Kini nəuwəh kape nap yame raməs əriə mor nəmhayen kimi əriə, in ramənah nīpig minə fam, infamien rirkək. Narmamə yamə mine kasəhuak kimi nar miragh yame kapən kapə seven mine nanmi nar yame kimmor kisigovin in kin, mhavəh nətətao kafan, iriə tukhapəh nisapisien yenpig mine yeraan.” ¹² Nəgkarien e nīpran ramni mə narmamə kape Kughen yamə mine kasor nəkwən tukasəkeikei misərər tim tim əmə tuk nhatətəyen iran.

¹³ Kini yimnərig min riki yermamə kirik risi-pən apa ye neai mimə, “Takrai-pən nəgkarien e ye nəkwəkwə, ‘Taktəkun ai, mamvən, narmamə kape Yermaru, to khamhə pawk, mərig tuksarə ye nihuvəyen əfrakis.’ ”

Kini Nanmin kape Kughen rimə, “!Nəfrah! Iriə tuksapis ye nəmnhawkien kapəriə, meinai tukhavəh kwənkwai wok kapəriə.”

Agelo rampik ta narmamə ye tanimtanə

¹⁴ Kini ai yimnarha-pən məm napuə hawən kirik, məm yermamə kirik ramkwətə-pən ye napuə. Kwən a in rəmhen kin Ji Yermamə. In rəvəvhao kin kəvəvhao kape King, yame kimmor kin gol. Mamrəh nau iko kirik. ¹⁵ Kini yimnəm min agelo kirik risi-pən apa ye Nimə kape Kughen muə, kini mokrən apomh kin yermamə a ramkwətə-pən ye nīmar-mar napuə, mimə, “Rəh kafam nau iko mivən marpai. Meinai nīpig kape narhakinien nəviginien ruauə, kini nəsimien ye tanimtanə ruəmruə.” ¹⁶ Kini yimnəm yermamə yame ramkwətə-pən ye nīmar-mar napuə rimowhan nao iko kafan muə ye tokrei tanə, mīpik narmamə m-fam rəmhen kin yame nəsimien yame ruəmruə tuk nivəhyen.

¹⁷ Kini agelo kirik min rimatərhav-pə ye Nimə kape Kughen apa ye rao ye neai, mamrəh min nao iko. ¹⁸ Agelo min kirik yame ramarha tuk nap ye tebol, risi-pən ye tebol muə, kini mokrən kin agelo yame ravəh nao iko mimə, “Narmamə ye tanimtanə kisəmhen kin kwənkwai grep yame ruəmhiak. Vəh kafam nao iko mīpik əriə.” ¹⁹⁻²⁰ Məkneikin, agelo e rimowhan kafan nao iko, mivən ye tanimtanə, kini mīpik-ta narmamə yamə mine kisəmhen kin kwənkwai grep yame rimhiak. Kini marakikin əriə apa iruə ye taon, apa ye kwənmhaan ehua yame kaməviəsis kwənkwai grep ikin, mə nehen tukraiyyu. Ikin aikin a, Kughen ramor niemhaa kimi narmamə mivəhsi-pən narpinien kimi əriə. Tukəviəsis əriə, nītawriə tukraiyyu aikin, rəmhen kin nu ehua kirik yame napomhien kafan rəmhen kin tri hundred kilometa, kini rəmnim pik. Tukmə hos kirik rəviəfugin, reriəji nīpəghigin.

15

Narmamə kape Kughen kasəgnəgin In

¹ Kini yakarha-pən ye rao ye neai məm nīmtətien kirik, yakakur. Agelo seven kamhavəh narpinien, iriə seven, mamhauə. Narpinien minə e, iriə kasor niemhaa kape Kughen tukror piəpiə, infamien iran. ² Məkneikin, yimnəm nar kirik rəmhen kin tahik, mərig kimmor kin glas, nap ramuək iran. Narmamə tiksın kasərər ye nīkar-kar tahik a. Iriə e yamə mine kimisarowagin misapita nar miragh a kapən kapə seven mine nanmi

nar yame kimnor kisigovin kin, mine namba yame ramor nimtät ye nhagin. Kughen rimivähsi-pän gita* minä kimi äriä, ³ kamhauh, masäni nipe kape Kwaji Sipsip mine Moses kupän, yorwok kape Kughen, mamhani mhamä, “Yermaru Kughen Nagheem Rehuä Pík Egkap.

Yaksäm kafam norien ehua minä, yaksakur.

!Ik King kape rerin! !Norien kafam ratuatuk äfrakis!

⁴ Yermamä kirik to ripäh nipähyen nisaiyen Ik, Yermaru.

Kini yermamä kirik to ripäh nipähyen niväh-sihaktäyen nhagin.

Meinai Ik pisin ämä nakämärhakä.

Narmamä ye kantri minä fam tuksäm mä norien minä fam kafam kisatuatuk, mhaue masärer ye nimrim mamhani vi vi Ik.”

⁵ Kwäsäni-ta nipe a, yakwaag faktä ye rao ye neai, mäm kimnähitä-pän Ikin Kughen Ramarä Ikin. In e, Nimä Tapolen kape Kughen†. ⁶ Agelo seven khasi-pän apa Ikin Kughen Ramarä Ikin, mamhaväh narpinien minä, iriä seven. Iriä kamhavän ye neipän vi e yame ramäsiä, kamni kimä ‘linen.’ Kimivitäräkin nimagirä kin kätät yame kimnor kin gol. ⁷ Mäkneikin, nar miragh e kamni kimä ‘jerubim’ iriä kuas, kini kirik iräriä rivähsi-pän besin kimnor kin gol seven kimi agelo minä a iriä seven. Besin minä a khakwar kin niemhaa kape Kughen yame ramarä rerin. ⁸ Mäkneikin, nätokien yame ramor nimtätien ye neihuäyen mine nikhakien kape Kughen rauvig äpis Ikin Kughen Ramarä Ikin, kini narmamä kiseinein nisauru-pänien Ikin Kughen Ramarä Ikin miseriaji agelo seven khaväh-siärhav fam narpinien minä seven.

16

Besin seven yamä mine khakwar kin niemhaa kape Kughen

¹ Mäkneikin yakärig riki yermamä kirik rokrän apa Ikin Kughen Ramarä Ikin, mamni-pän tuk agelo minä seven mimä, “Havän. Misätäg-pän besin seven yamä mine khakwar kin niemhaa kape Kughen ye tanimtanä.” ² Agelo yame ramäkupän rivän mätäg-pän besin kafan ye tanimtanä. Mäkneikin, narmamä yamä minä kimnhaväh nätätao kape nar miragh a kapän kapä seven, mine nanmi nar yame kimnor kisigovin kin, nimap pien ripsaah ye niprairiä.

³ Kini agelo yame ror kiraru kin rätäg-pän besin kafan ye tahik. Tahik ror nitä kin. Räröp rämhen kin nitaw yermamä yame ruamhä ta. Kini nar miragh ye tahik minä fam kimnhamhä.

⁴ Kini agelo yame ror kisisär kin rätäg-pän besin kafan ye nimri nu minä, mine ye kwerkwai nu minä, ror nitä kin. ⁵ Kini yakärig riki agelo yame ramehuä ye nu minä ramni mimä,

“Kughen, Ik pisin ämä Ik Kughen, nakatuatuk.

Ik e yame nimnamarä rerin, mamarä min taktäkun.

Kini ratuatuk mä takor mäkneikin narpinien kimi narmamä.

⁶ Kapäriä atuk ämä. Meinai iriä kimnhavi nitaw narmamä kafam minä, mine profet minä kafam.

Kini Ik takvähsi-pän nitä kimi äriä mä tukhanim.”

⁷ Kini yakärig min tebol* rægkiar mimä,

“!Näfräh! Yermaru Kughen, Nagheem Rehuä pik, nägkiarrien yame nakamäkir narmamä kin in räfrakis matuatuk.”

⁸ Kini agelo yame ror kuas kin rätäg-pän besin kafan ye mirh. Kini mirh raväh näsaninien tuk nivaanien narmamä rämhen kin yame nap ramäs äjir. ⁹ Näpan-äpanien

* 15:2: Nægkiarrien kape nämä Gris rapäh niniyen ‘gita,’ mamni ämä ‘hap.’ In nar kirik kamuh tuk näniyen nipe, rämhen kin gita. 15:4: Jer 10:7; Sam 86:9-10 † 15:5: Ye näkwai Nimä Tapolen, bokis kirik aikin yame kiwähsi-pän Natuakämien 10. Emru Eks 38:21, Nam 1:15. * 16:7: Tebol rægkiar, tukmä ror nipran ramni narmamä kape Kughen yamä mine kimnhopni äriä, kasämir ye näpägäg tebol apa ye rao ye neai. Em-ru Rev. 6:9.

kape mirh raməs əriə, kamhani hah Kughen yame In ramor narpinien minə e, məriğ khapəh nisararien ye nərigien kapəriə mhauə mhavəh-si haktə In.

¹⁰ Kini agelo yame ror kirkirip kin rətəg-pən besin kafan apa ikin nar miragh kapən kapə seven ramkwətə mamarmaru ikin. Məkneikin, ikin minə fam yame in ramarmaru ikin kisapignap. Kini narmamə kasəriğ nəmhayen misəkwəsis nheramriə ¹¹ mamhani hah Kughen apa ye rao ye neai tuk nəmhayen mine nimap kapəriə. Məriğ khapəh nisararien ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has kapəriə.

¹² Kini agelo yame ror sikis kin rətəg-pən besin kafan ye nu ehua e kamni kimə Yufretes. Məkneikin nu rəmit mor swatuk kape king minə tuksəriwək iran mhasi-fiak. ¹³ Məkneikin yakəm nanmin has kisisər kirhəmhen kin frog. Kirik rimitərhav ye nəpəəg nəkwai algita; kirik rimitərhav ye nəpəəg nəkwai nar miragh kapən kapə seven; kirik rimitərhav ye nəpəəg nəkwai profet eikuə.† ¹⁴ Yarhmə misir e kirhor nimtətien minə. Kirhitərhav-pən tuk king minə ye tanimtanə m-fam, mirhokrən kin əriə mə tuksofugin masərer matuk tuk narowaginien ye nipig yame Kughen Nagheen Rehuə Pík tukrəkir narmamə iran. ¹⁵⁻¹⁶ Kini yarmhə misir e kirhofugin king minə apa ikin kirik, ye nəgkiarrien kape nəmə Isrel, kamni kimə, Amagedon.‡

Kini Yesu rimini mimə, “!Arha-pə ru! !Yakaurə rəmhen kin yame yəkrəh kirik raurə! Rhuvə mə narmamə tukhapəh nisapirien, masarha, mhapəh nhavəhsi-tayen kapəriə neipən tuk napirien mə tukhapəh nisaiyu-kopiə-kopiə-yen misauris kin.”

¹⁷ Kini agelo yame ror seven kin rətəg-pən besin kafan ye nimago-ago. Məkneikin yakəriğ riki yermamə kirik risi-pən apa ikin Kughen Ramarə Ikin, misi-pən atuatuk ye jea kafan mimə, “Ror infamien.” ¹⁸ Məkneikin raroapig, karuəruə rarkwomətei, nuvrig-uvrigien rehuə, kini nimnimien ravən. Nimnimien ehua kirik ripəh hanə norien rəmhen kin yama. ¹⁹ Kini taon ehua e§ rarkwopir nipərin kisisər. Kini taon fam ye kantri minə fam kisəsaah mharkək. Kughen, rikin ramuh norien has minə kape taon a Babilon, mivəhsi-pən kap yame rukwar kin waen e in e niemhaa kafan, maməkeikei kimin mə tukrinim fam. ²⁰ Məkneikin kimnahiə ta kin kwaji tanə minə fam, kharkək. Kini kipəh nəm-minien tukwas minə. ²¹ Kini aes rəmhen kin kapier ehua risi-pən ye napuə mäsəah markwhopni-arkwhopni narmamə. Aes kirikianə əmə rəmhen kin fifti kilo. Kini narmamə kamhani hah Kughen tuk nahasien kape aes, meinai nahasien a in rahas pik.

17

Piraovin kape swatuk yame rahas pik

¹ Məkneikin agelo kirik ye agelo seven yamə mine kamharəh besin seven ruə mini-pə tuk yo mimə, “Yuə-ru. Pəh yakhajoun ik kin narpinien yame piraovin kape swatuk yame rahas pik tukrarə iran. Piraovin a in a taon* yame ramərer ipakə tuk nu minə tiksın. ² King minə ye tanimtanə kimnhavən tukun. Kini narmamə kape tanimtanə kimnhanim nin waen, misapis iriə min, kini mamhavən tukun.”

³ Kini Nanmin kape Kughen raməmir irak, kini agelo a rikir yo mivən apa ye tipəvsik. Aikin, yakəm piraovin ramkwətə-pən ye nar miragh kirik rəwhao. Kirai-pən nəgkiarrien yame ramni-hah Kughen ye nipran. Nar miragh a, kapən kapə risip-sip iriə seven, kapən apət iriə ten. ⁴ Kini piraovin a ramavən ye neipən pepol rəmhen kin neipən kape king, mine neipən əwhao. Ramor marə-marə ye nipran mokwan kwenar miruk-pən ye nimətirgin yame kimnor kin gol mine kapier yame nimrin rhaktə pik, mine perel. Kini in ravəh kap kirik kimnor kin gol, yame rukwar kin nahasien kafan yame rəmkimik pik

† 16:13: Rev. 13:11-18 raməvsao kin profet eikuə e yame rətei haktə ye nimoptanə. Kapan apət kiraru. ‡ 16:15-16: ‘Amagedon’ nipran ramni ‘tukwas apa Megido.’ Nakəm kwənmhaan e Megido ye Judges 5:19; 2 King 23:29-30; 2 Kron 35:22. § 16:19: Tukmə ror taon ehua e Jerusalem uə Babilon. * 17:1: Tukmə ror taon a Babilon uə?

ye nimri Kughen mine nor-apnapigien nar kafan. ⁵ Kini kirai-pən nægkiarien kirik ye nupanan, ni pran rer kwaig, yame ramni mimə,

TAON EHUƏ IN E BABILON, NAGHEEN REHUƏ.
IN NISIN NIPIRAOVIN MINƏ M-FAM KAPE SWATUK.
KINI IN NUKNE NORIEN HAS YAMƏ MINE KASƏMKIMİK.

⁶ Kini yakəm mə piraovin a rinapis kin nitaw narmamə kape Kughen minə. Iriə e narmamə yamə mine kimisarer-ərhav tuk nini-ərhavyen Yesu. Yakəm in, nanmik rivə. ⁷ Məkneikin agelo a rini-pə tuk yo mimə, “?Nakamakur tuk naha? Yo jakpihoprai-pre nægkiarien erkwaig ye piraovin mine nar miragh yame in ramkwətə-pən iran, yame kapən kapə risip iriə seven, kini kapan əpat iriə ten. ⁸ Nar miragh yame nimnəm, rinamragh, mərig ripəh nimraghien e towei, mərig pəh nien mə tuku tukrhekimter, mhaktə-pə ye nəkwai nimir yame reiwaiyu pik, maiyu mamvən, Kughen tukroriah. Kini narmamə ye tanimtanə yamə mine nhagriə rirkək ye Nəkwəkwə kape Nimraghien tuksəm nar miragh a yame rimamragh, mirkək, mirerig-pə min, tuksakur. ⁹ Takaməkeikei mivəh nirkunien tuk nirkunien ni prai nægkiarien e. Kapən kapə nar miragh e, iriə seven, kasor nimtətien ye tukwas minə seven yame piraovin a ramkwətə-pən iriə.† ¹⁰ Kasor min nimtətien ye King, iriə seven. King kirkirip kwənhauə ta mwənhavən. King kirikianə e ramarə ai taktəkun. Kini king kirik min tukripiuə. Mərig tukruə mamarə kape ni pig kwakwə əmə. ¹¹ Kini nar miragh e yame rimnamarə, mirkək ai taktəkun, in king kirik yame ror eit kin. In tukrikwasig kin king minə iriə seven mamhavən, Kughen tukroriah in. ¹² Kapən əpat iriə ten yamə mine nimnəm əriə, kasor nimtətien ye king iriə ten, yamə mine khapəh hanə nisarmaruyen. Mərig iriə tukhavəh neihuəyen mə iriə king minə, misarmaru iriə nar miragh a, mərig kape ni pig kwakwə əmə. ¹³ Nətərigien kapəriə kirikianə əmə tuk nivəh-sipənien kapəriə nehuəyen mine nəsaninien kimi nar miragh a. ¹⁴ Mərig Kwaji Sipsip tukruə iriə narmamə yamə mine rimirpen-ta əriə, mokrən kin əriə, khakwasig kin. Kini In tukrapita narmamə yamə mine kasarowagin-pən kimin, meinai In Yermaru kape yermaru minə, mine King kape king minə.”

¹⁵ Kini ai agelo e rini-pə tuk yo mimə, “Nu yamə mine nimnəm əriə, ikin piraovin kape swatuk ramkwətə ikin, kasor nimtətien ye kwhen minə. In e narmamə yamə mine tikiriə ror pisin pisin, mine kantri minə, mine narmamə yamə mine kamhani nægkiarien pisin pisin. ¹⁶ Kapan əpat ten yame nimnəm, mine nar miragh a, iriə tuksəməkin piraovin kape swatuk e, mhawəhsi-ta neipən kafan mə tukramaiyu kopiə kopiə, masoriah in, mhavaan ye nap, masən nusan. ¹⁷ Tuksor məkneikin meinai Kughen rimnəruə-pən yerkiria mə tuksor nərigien kafan kini mor rikiriə kirikianə əmə tuk nhavəh-sipənien kapəriə nəsaninien mine nehuəyen kimi nar miragh e, mə in tukrarmaru, meriaji nægkiarien kape Kughen tukruə mor nəfrakisien kin. ¹⁸ Kini piraovin a nimnəm, in taon ehua yame ramarmaru ye king minə kape tanimtanə.”

18

Babilon rimamir

¹ Kwasig ye narimnar minə e, yimnəm agelo kirik ramsi-pən ye neai. In ravəh nehuəyen, kini in risia-pen tanimtanə kin nikhakien kafan. ² Rokrapomh ye rikin ehua mimə,

“!Rimamir! !Babilon Taon Ehuə Nagheen Rehuə rimamir! Yarhmə minə kamhavən misarə ikin.

Nanmin has minə kasaiyu ətgin in. In ruauə rəmhen kin nəpəæg nai yame man has yamə mine kamgin kin əriə kasapir ikin.

³ Meinai kantri minə fam kisapis kin nin waen, mamharpəhu nətəwaoyen, mamhavən tukun mhakir in.

† 17:9: Narmamə khapsaah rikiriə ruh mimə nar miragh e kapan kapə 7, uə tukwas 7, ni pran e Taon Rom. Kimivhirəkin haktə ye tukwas iriə 7.

Kini king minə kape tanimtanə kamhavən tukun mamhakir. Kini sto kipa ye tanimtanə, nautə kapəriə rehuə meinai rikin ramvən pik tuk nautə.”

⁴ Məkneikin yakərig riki yermamə kirik ramsi-pən ye neai mamni mimə, “Kafak narmamə minə, səta ye pian a mə in tukripəh nırəh-pikinien əmiə.

Mə kimiə takhapəh nhavəhyen narpinien yame in tukrivəh.

⁵ Meinai in rimərig kafan təvhagə has rhaktə meriaji kapuapig. Kughen rikin raməsik kafan təvhagə hah.

⁶ Sarpin tai norien kafan yame in rimnor irəmiə.
Sarpin mikiraru.

Waen yame in rimivəhsi-pre kimi əmiə in riskai. Havi-pən tai nin waen ye kap kafan yame in riskai min, rapita.

⁷ Havəh-sipən nahasien mine nəmhəyen kimin rəmhen kin nagienien yame in rimnavəh kupən tuk nautə ehuə kafan.

Maməgkiar ausit yerkin mamni mimə, ‘Yo kwin kirik. Yo e yakamkwətə mamarmaru. To yakpəh nasəkien tuk nipig kirik meinai kafak yerman rirkək mə to rimhə.’

⁸ Ror məkneikin, Kughen, Nagheen Rehuə, tukrivəhsi-pən narpinien kimin. Nikumhə tukrəs in; tukrasək; nap tukrəs; tukrimhə. Narpinien minə a tukrivəh in ye nipig kirikianə əmə.

⁹ “Kini nipig king kape tanimtanə yamə mine kimnhavən tukun mamhakir, kini mamhavəh kwis nautə kafan, kisəm nəuwəh kape nap yame ramarkwəru in, kisasək, rikiriə rəpou tukun. ¹⁰ Kafan nəmhəyen tukror əriə khagin, masərer isok tukun mhamə, “!Kəsi! !Kəsi tuk taon ehuə! !Aweh, Babilon, taon yame ramərer əusik əusik, mərig taktəkun ai, in rivəh kafan narpinien ye nipig kirikianə əmə!’

¹¹ “Kini sto kipa minə min ye tanimtanə tuksasək tukun, meinai yermamə min kirik rirkək aikin mə to rivəh nimri narimnar kapəriə. ¹² Yermamə min kirik rirkək mə to rivəh nimri kapəriə gol, mine silva, mine kapier huvə minə, minə perel, mine neipən huvə yamə mine kamor kin linen mine silik mine pepol mine skalet. Yermamə min kirik rirkək mə to rivəh nimri narimnar kamor kin kapan əpat elefan uə bras, uə aean, uə kapier huvə e kamni kimə ‘mabel’, mine nai kapəriə yame rapien huvə, ¹³ mine narimnar yame nəmiovin rapien huvə rəmhen kin sinamon, mine senta, mine mir, mine frangkinsens. Yermamə min kirik rirkək mə to rivəh nimri kapəriə oel mine waen, mine flaoa, mine kau, mine sipsip, mine hos mine kat, mine slef (in e kamor salem kin yermamə).

¹⁴ “Ror pən sto kipa minə tuksasək pik, mhamə, “Babilon, nakorkeiki pik nautə, mərig nimnəpkərhav iran. Nautə mine marə-marə kafam ruirkək, to nakpəh nəminien tuk nipig kirik.” ¹⁵ Sto kipa yamə mine kimisor salem kin narimnar minə e apa taon a tuksərer isok tukun, masəm nəmhəyen kafan, khagin kin. Misasək, rikiriə rəpou ¹⁶ mhamə,

“!Aweh, kəsi! Taon ehuə e rimavən ye neipən huvə kimnor kin linen mine pepol mine skalet,
mokwan-pən gol mine kapier huvə mine perel.

¹⁷ Mərig taktəkun ai kimnoriah fam nautə ehuə kafan ye nipig kirikianə əmə.’

“Kini kapten minə kape rao minə fam, mine narmamə yamə mine kasor wok ye nəkwai rao, mine narmamə m-fam yamə mine kamhavən ye rao, mine narmamə m-fam yamə mine kamhavəh mane ye narimnar kape tame tahik tuksərer isok tuk Babilon. ¹⁸ Tuksəm nap rəs in, mine nehenap, misasək mhamə, “!Kəsi! Taon ehuə e rinor pisin ye taon minə tiksın.” ¹⁹ Tuksərəsuun kapəriə kapə kin nimokrur [misor nimtətien mə rikiriə rərhakis], misasək, mhamə,

“!Aweh! Narmamə yamə mine kamhavəh rao ye tahik, kapəriə nautə rimnehuə tuk mane kape taon əsanin a.

Mərig kimnoriah in ye nipig kirikianə əmə.

- ²⁰ Mərig kimiə ye rao ye neai, kimiə narmamə kape Kughen, mine aposol minə, mine profet minə, rikimiə tukraməkeikei magien, meinai Kughen rimivəhsi-pən narpinien kimin tuk nor-hah-preyen kimi əmiə.’”
- ²¹ Məkneikin, agelo əsanin kirik rimirəh kapier ehuə kirik, marko-pən kin apa ye tahik ye nagheen fam, mimə,
“Kinarkwəsis məkneikin Babilon Ehuə Nagheen Rehuə. To rapəh nərer-minien.
- ²² Kini tukhapəh nisərig-minien riki gita* mine tərhenao, mine naiyuk ramasək ye taon a.
Kini tukhapəh nisərig-minien narkurəkien kape kapier minə yame ramaiyu-əsis wit yame kamor flaoa kin. Kini yermamə kape narpəkao-huvəyen ye narimnar rirkək min aikin.
- ²³ Nikhakien kape laet minə tukripəh min nəsiəyen aikin.
Tukhapəh nisərig-minien riki piraovin mine yerman yamə mir kararpen əriu minə ye narkurəkien.
- Mərig in apa kupən, sto kipa minə aikin, iriə nəmehuə əfrakis minə. Taon a rimnəvigin rhakə kantri minə fam, mikir oror əriə.
- ²⁴ Taon ehuə e Babilon in rimivəh narpinien meinai rimivi nitaw profet minə mine narmamə kape Kughen minə ikin minə fam ye tanimtanə.
Nəfrakisien. Nitaw narmamə m-fam yamə mine kimnhopni əriə rimnaiyu ye taon a.”

19

Narmamə ye rao ye neai kamhani vi vi Kughen

- ¹ Kini ai, yakərig nuvrig-uvrigien kirik rəmhen kin kwhen ehuə kasokr-apomh ye rao ye neai, mhani mhamə,
“!Pəh khani vi vi Yermaru!
In Kughen. In ravəh miragh ətawə. Nipran rakhak maməsiə. Nəsaninien, in kafan pisin əmə. ² Meinai In raməkir atuatur narmamə ye nəfrakisien.
Kafan nəgkiarien ruoh-ta piraovin kape swatuk e yame rimnapir-pən apnapig tuk narmamə.
In rinarpin ta tai nitaw kafan yorwok minə.”
- ³ Kini kasokrən apomh min mhamə,
“!Pəh khani vi vi Yermaru Kughen! Nehenap kape nap yame raməs pian e, ramənah mamvən mipəh norien infamien.”
- ⁴ Kini nəmehuə minə iriə twenti fo, mine nar miragh minə, iriə kuas, kamni kimə ‘jerubim’, kisənimkur-pən ye jea Kughen ramkwətə mamarmaru ikin, masəgnəgin In, mhamə,
“!Nəfrah! !Pəh khani vi vi Yermaru!”

Narkurəkien kape Kwaji sipsip

- ⁵ Kini ai, riki yermamə kirik ramsi-pən ye jea kape King, mimə,
“!Yorwok minə kape Kughen, səgnəgin In!
Kimiə yamə mine nakamhasiai Kughen, nar apnapig mə kimiə nəmehuə minə uə kimiə narmamə apnapig minə, səgnəgin In.”
- ⁶ Kini ai, yakərig nuvrig-uvrigien kirik rəmhen kin kwhen ehuə kasokr-apomh, mamhen min kin tahik yame ramuh kwənarəruə, mine karuəruə yame ramarkwəmətəi, mamni mimə,
“Pəh khani vi vi Yermaru, Kughen kapətawə, Nagheen Rehuə Pık. In ramarmaru.
- ⁷ Pəh kisagien, mhani nəfrakisien ye nehuəyen kafan.
Meinai ruauə ye nipig atuatur kape narkurəkien kape Kwaji Sipsip.
Kini kafan piraovin ramərer matuk mawhin.
- ⁸ Kini Kughen rivəhsi-pən neipən huvə kimin mə tukrarkaoh kin.

* 18:22: Nəgkiarien kape nəmə Gris rapəh niniyen ‘gita,’ mamni əmə ‘hap.’

Neipən e kamni kimə linen. Rhawən maməsiə.” (Neipən hawən e linen ramor nīmtətien ye norien atuatur kape narmamə kape Kughen).

⁹ Kini agelo rini-pə tuk yo mimə, “Rai-pən nəgkiarīen e ye nəkwəkwə, ‘Narmamə yamə mine kimīrpen-ta əriə mə tukhavən ye nəvigīnien kape narkurəkien kape Kwaji Sipsip, iriə tuksarə ye nihuvəyen əfrakis.’” Kini marar mini-pə min tuk yo mimə, “Nəgkiarīen minə e in nəgkiarīen əfrakis kape Kughen.”

¹⁰ Məkneikin, yakənimkur ye nihun mə jakəhuak kimin, mərīg in rini-əhu mimə, “Apəh. Kitawə yorwok minə mine piam yamə mine kasərer skai tuk nini-ərhavyen nəvsaoyen huvə kape Yesu. !Thwak əmə kimi Kughen! Meinai narer-ərhavyen kape Yesu in nuknei nəgkiarīen kape profet minə.”

Yermamə yame ramkwətə-pən ye hos khawən

¹¹ Kini yīmnəm rao ye neai rəhitə. Məkneikin yakəm hos khawən kirik. Yermamə yame ramkwətə-pən iran, nhagin mir e, “Yermamə Yame Kirkun Nhatətə-skaiyen Iran,” mine “Nəfrakisien.” Tukmə rīmə tukrəkīr narmamə uə tukruh narmamə, in tukror əmə ye natuatukien. ¹² Nimrin mir kwəmhen kin nap raməwhao. In rəvəvhao kin kəvəvhao khapsaah kape king. Kini kirai-pən nhag kirik iran yame yermamə kirik rirkək yame rirkun; In pisin əmə rirkun. ¹³ Ramarkaoh kin neipən kirik yame keires-pən ye nītə. Nhagin min e, “Nəgkiarīen kape Kughen.” ¹⁴ Kini mobael minə ye rao ye neai kamhakwasig kin. Iriə m-fam kasəkwətə-pən ye hos khawən minə, misarkaoh kin neipən e ‘linen’ yame rhawən mihuvə. ¹⁵ Kwən a, kafan kirik aikin nao yame ramtərhav ye nəkwən yame in tukrhapni narmamə ye kantri minə kin. “In mamrəh kwətəvhə yame kinnor kin aean, [ramhajoun mə nagheen rehuə].” (*Sam 2:9*) In tukrhajoun niemhaa kape Kughen e Nagheen Rehuə kimi narmamə ye kantri minə, rəmhen kin yame kaməviəsis kwənkwaī grep mə nehen tukraiye kor waen kin. ¹⁶ Kirai-pən nhagin ye neipən kafan mine nuvan kimə,

KING KAPE KING MİNƏ MINE YERMARU KAPE YERMARU MİNƏ

¹⁷ Kini ai yakəm agelo kirik rərer-pən ye mirh, mamasək apomh mamni-pən tuk man yamə mine kamhaivə apa ye nīmago-ago mimə, “Pəh khauə misofugin tuk nəvigīnien ehua a kape Kughen ¹⁸ mə tuksən nusai king minə, mine namehuə kape mobael minə, mine nəmə əsanin minə, mine hos minə, mine narmamə kasəkwətə-pən irəriə, mine nusai narmamə minə fam: slef minə, mine narmamə pəh nien mə slef minə, mine namehuə minə, mine narmamə apnəpīg minə.”

¹⁹ Məkneikin yakəm nar miragh aperə kapən kapə seven, mine king minə kape tanīmtanə, mine kapəriə mobael minə kasofugin iriə min, mə tuksarowagin iriə yermamə yame ramkwətə-pən ye hos khawən mine kafan mobael minə. ²⁰ Mərīg kimnharaptərəkīn nar miragh a, mine profet eikuə yame ramor nīmtətien pisin pisin minə nīpīg raməmīr iriu nar miragh a. Ramor nīmtətien minə a tuk neikuəyen ye narmamə yamə mine kamhavəh nətətao kape nar miragh masəhuak kimi nanmi nar yame kinnor kisigovin kin. Kirəh əriu, karamragh, karko-pən kin əriu apa ye nəkwai neram nap yame raməwhao məpan-əpan, mamapien. ²¹ Kini yermamə yame ramkwətə-pən ye hos khawən, rīmnhapni fam mobael minə kapəriə kin nao yame rīmatərhav ye nəkwən. Kini man minə m-fam kimnhavən, misən nīprairiə, tīpriə rəsiis.

20

Yesu Kristo tukruə mamarmaru kape newk wan taosen

¹ Kini ai, yakəm agelo kirik risi-faktə ye rao ye neai, mamrəh ki kape nəpəəg ehua yame rewaiye pik, mine jen ehua kirik. ² Rarar mivən miraptərəkīn algita ehua a in a snek kupən kamni kimə yarmhə uə Setan, mirkwəji ətərəkīn kape newk wan taosen. ³ Marko-pən kin in ye nəpəəg ehua yame rameiwaiye pik, mətəpīg əsigin in mə tukriyəp

nikir-oror-ien narmamə ye kantri minə meriaji-pən newk wan taosen ruə mivən. Ai tukpaməkeikei kirisin min kape nipig kwakwə əmə.

⁴ Kini ai yakəm jea minə tiksın kape king, narmamə kasəkwətə-pən irəriə. Kughen rimiwəhsi-pən neihuəyen kimi əriə mə tuksəkir əmhen narmamə. Kini yakəm min narmamə yamə mine kimnərəru nipətək nuairiə meinai kimisarer-ərhav tuk nini-ərhavyen nəvsaoyen huvə kape Yesu mine nəgkiarrien kape Kughen. Iriə kimnəpəh nisəhuakien kimi nar miragh a kapan kapə seven mine nanmi nar yame kimnor kisigovin kin. Kini mhapəh nhawəhyen nətətao kafan ye nupanairiə mine kwermiriə. Kini taktakun ai iriə kamhamragh min, masarmaru iriə Yesu Kristo kape newk wan taosen. ⁵⁻⁶ Narmamə minə a, iriə kimisəkupən mamhamragh min ye nimhəyen kapəriə. Iriə tuksarə ye nihuvəyen əfrakis, kini iriə nəmə atuatur minə kape Kughen. Tukhapəh nhavəniyen ye nəkwai nap ehuə; məriğ tukhauə rəmhen kin pris minə kape Kughen mine Yesu Kristo, masarmaru iriə min kape newk wan taosen. Məriğ narmamə minə tiksın tukhapəh nhamragh-minien ye nimhəyen kapəriə miseriaji newk wan taosen ror infamien.

Kughen tukror narpinien kimi Setan

⁷ Nipig newk wan taosen rinor infamien, tukrisin min Setan ye kalabus. ⁸ In tukrivən ye tanimtanə mameikuə ye kwənərəus kape Gog mine Magog, in e, narmamə ye kantri minə fam ye tanimtanə. Setan tukrofugin narmamə ye tanimtanə mə tukhauə misofugin misərer matuk tuk narowaginien. Narmamə kafan khapsaah pik misəmhen kin nipakir ye nikar-kar tahik. ⁹ Tuksaiyu rik rik mhavən ye kantri minə fam ye tanimtanə. Misərer misarkurao ikin narmamə kape Kughen minə kasarə ikin. Ikin aikin a taon ehuə e yame Kughen rorkeikei pik.* Məriğ nap kirik risi-faktə ye neai meiwaiyu məkwəru əriə. ¹⁰ Məkneikin kirəh Setan yame ravəhsi-pən-vəhsi-pən kimi əriə, karko-pən kin ye nəkwai nap ehuə yame ramapien. Ikin a, kimnarko-pən ta kin nar miragh a kapan kapə seven mine profet eikuə a. Irisir tukrhəriğ nəmhəyen rerin yeraan mine yenpig.

Nəkirien infamien

¹¹ Kini ai yakəm min jea hawən ehuə a, mine Yermamə yame ramkwətə-pən iran. Məkneikin, tokrei tanə mine neai kimiwap tuk nimrin, miravən mirarkək.

¹² Kini ai yakəm narmamə yamə mine kwənhamhə ta, nəmehuə minə mine narmamə apnapig minə. Iriə kasərer kupən ye jea kape King. Məkneikin kəvi nəkwəkwə minə tiksın. Kini kəvi min nəkwəkwə kirik, in e Nəkwəkwə kape Nimraghien. Tukəm nəkirien kape narmamə yamə mine kwənhamhə ta ye nəkwəkwə a. Kaməkir əmhen əriə kirikianə kirikianə tuk nar yame kimisor. ¹³ Tahik rameighan-pən kin narmamə yamə mine kimisəmnim aikin, mine kwənmmaan kape nimhəyen rameighan-pən kin narmamə yame kwənim ta əriə aikin. Kəkir narmamə kirikianə kirikianə tuk nar yame kimisor. ¹⁴ Məkneikin karko-pən kin nar mir e Nimhəyen mine Kwənmmaan kape Nimhəyen† ye nap ehuə. Nəkwai nap ehuə e, in nimhəyen yame ror kiraru kin. ¹⁵ Narmamə yamə mine kipəh nəmien nhagriə ye Nəkwəkwə kape Nimraghien, tukarko-pən kin əriə ye nəkwai nap ehuə a.

21

Jerusalem vi

¹ Kini ai yakəm neai vi mine tokrei tanə vi meinai neai akwas mine tokrei tanə akwas kwərkək. Kini tahik ruirkək min. ² Kini yakəm taon imorhakə kape Kughen, in e Jerusalem Vi, ramsi-pən tuk Kughen ye rao ye neai, meiwaiyu-pə. Kimnor-pən marə-marə kafan rəmhen kin piroavin yame kamor-pən kafan marə-marə kimin mə tukarkurək kapəriu. ³ Kini ai yakəriğ riki yermamə kirik rokrən apomh misipən tuk jea kape king mamni mimə, “!Səmru! Taktəkun ai, Kughen rinor rukwanu

20:8: Esik 38:2,9,15 * 20:9: Taon a, in Jerusalem. † 20:14: Emru yermamə mir e Nimhəyen mine Kwənmmaan kape Nimhəyen ye Rev 6:8 mine 1:18.

kafan yerki narmamə. In tukrarə iriə miriə. Kini iriə tukhauə kafan narmamə minə. Kughen In atuatur tukrarə iriə min. In kapəriə Kughen. ⁴ In tukrirai ta nehe nimirriə fam. Nimbəyən rirkək aikin a; mine nasəkien tuk nimbəyən. Nar kupən minə e, iriə kwənharkək ta, tukhapəh nhauə-minien.”

⁵ Kini King yame ramkwətə-pən ye jea kafan rini mimə, “Yakukreikin narimnar fam khauə mhavi min.” Kini mimə, “Rai-pən fam narimnar minə e ye nəkwəkwa, meinai narmamə kharkun nhaniyen nəfrakisien ye nəgkiarien minə e, mishatətə irəriə.” ⁶ Kini marə, mini-pə min tuk yo mimə, “Taktəkun ai, rinor infamien. Yo e nuknen mine nəukrəukrin. Yo nirikakunien, mine nərkinien. Yo, jakvəhsi-pən nu kimi narmamə yamə mine kasəkwa. Tukhanim, mhapəh nhawəhyen nimirin. In e nimir nu yame rukwar mamarih-iərhav mivəhsi-ərhav Nimraghien Rerin. ⁷ Jakvəhsi-pən nihuvəyən minə e kimi narmamə yamə mine kasapita ye narowaginien minə e. Yo jakaməkeikei mamor rəmhen kin kapəriə Kughen, iriə kafak kwajikovə minə. ⁸ Mərig narmamə yamə mine kamhagin kin nhaniyen nhagik, mine yamə mine kasəmkimik, mine yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien irak, mine yamə mine kashopni əjir, mine yamə mine kasor apnapig nar, mine yamə mine kasor kleva, mine yamə mine kasəhuak kimi kughen eikuə minə, mine nəmeikuə minə, iməriə atuatur e ye nəkwai nap ehuə. Ikin rapien ikin. In e nimbəyən yame ror kiraru kin.”

⁹ Kini ai, agelo kupən kirik raməgkiar kimi yo. In kirik ye agelo minə e seven yamə mine kamharəh besin minə seven yamə mine khakwar kin narpinien infamien seven yame Kughen tukror kimi narmamə. In rimauə mini-pə tuk yo mimə, “Yuə-ru, pəh yakhajoun ik kin piraovin kape Kwaji Sipsip, yame tukarkurək iriu min.” ¹⁰ Məkneikin nəsaninien kape Nanmin kape Kughen ruə irak, yakəm agelo rikir-ta yo yakravən ye tukwas ehuə kirik, tokren apa yerpirig əgkəp. Kini in rhajoun yo kin Taon Rhakə kape Kughen e, Jerusalem vi, yame ramsi-pən tuk Kughen ye rao ye neai. ¹¹ Taon a raməsiə kin nikhakien kape Kughen. Raməsiə rəmhen kin kapiar huvə kirik e yame rəmtir huvə rəmhen kin glas, kamni kimə ‘jaspa.’ ¹² Kəupə kafan rəpomh yerpirig markurao ye taon. Kwəruə kafan twelef. Agelo twelef kasərer tuk kwəruə minə. Kirai-pən nhag kwənərəus minə kape kwajikovə twelef kape Isrel ye kwəruə minə a. ¹³ Kirai-pən nhag kisisə ye nikarin fiak ikin, kisisə ye nikarin pirə ikin, kisisə ye nikarin prah ikin, kisisə ye nikarin pihui ikin. ¹⁴ Kəupə kape taon e ramərer haktə ye kapiar twelef. Kini kirai-pən nhag aposol twelef kape Kwaji Sipsip ye kapiar minə a.

¹⁵ Kini agelo yame raməgkiar kimi yo mavəh nar kirik kimnor kin gol tuk nivəhyen mak ye nehuəyən kape taon a, mine kwəruə minə, mine kəupə kafan. ¹⁶ Taon a, kona iran kuas. Nehuəyən kape nikarin minə fam kisəm nəmhen. Taon a rəpomh, agelo a rivəh neihuəyən kape nikarin minə fam mine napomhien kafan məm mə iriə m-fam rəmhen kin tu taosen tu hundred twenty kilometra.* ¹⁷ Kəupə kape taon a rikimkim rəmhen kin sikisti faef meta.† Agelo a ravəh napomhien kape taon rəmhen kin narmamə kamhavəh mak ye napomhien kape narimnar. ¹⁸ Kəupə kimivhirəkin əmə kin kapiar huvə e jaspə. Kini kimivhirəkin taon a kin gol in əmə in əmə. Gol e rhuvə, maməsiə rəmhen kin glas. ¹⁹ Kimnor huvə nuknei kəupə a kin kapiar huvə pisin pisin, iriə twelef. Kərəhu-pən jaspə ye kapiar yame rəkupən. Kərəhu-pən safəa ye kapiar yame ror kiraru kin. Kərəhu-pən agat ye kapiar yame ror kisisə kin. Kərəhu-pən emeral ye kapiar yame ror kuas kin. ²⁰ Kərəhu-pən onikis ye kapiar yame ror kirkirip kin. Kərəhu-pən kanilian ye kapiar yame ror sikis kin. Kərəhu-pən yalakwoj ye kapiar yame ror seven kin. Kərəhu-pən malakaet ye kapiar yame ror eit kin. Kərəhu-pən topas ye kapiar yame ror naen kin. Kərəhu-pən kalsedoni ye kapiar yame ror ten kin. Kərəhu-pən takwoes ye kapiar yame ror leven kin. Kərəhu-pən ametis ye kapiar yame ror twelef kin. ²¹ Kwəruə twelef a,

^{21:6}: Aes 55:1-2; Jon 4:10; 6:35; 7:37-39 * ^{21:16}: Gris ramni mə neihuəyən kafan 12,000 stadia. Tukmə ror namba e 12,000 nipran ramni mə rəpomh rəpomh rəpomh. † ^{21:17}: Gris ramni mə rikimkim rəmhen kin 144 kubit. Tukmə ror namba 144 nipran ramni mə kəupə a riskai riskai.

kinnor kin perel ehuə twelef. Iriə fam a, kinnor kin perel ehuə kirikianə əmə. Kini swatuk ehuə ye nəkwai taon a kinnor fam əmə kin gol, rəmtir huvə rəmhen kin glas.

²² Ikin a, yakpəh nəmien niməhuak kirik, meinai Kughen əmə, yame Nagheen Rehue Pík Əgkap, mine Kwaji Sipsip, iriu pisin əmə a niməhuak. ²³ Kini taon a rapəh nətəgtəyen ye mirh mine makuə, meinai nikhakien kape Kughen raməsiə fam aikin, kini Kwaji Sipsip in laet kafan. ²⁴ Kini narmamə ye kantri minə fam tuksəriwək ye nikhakien kafan. Kini namehuə minə kape tanimtanə tukhapik nautə huvə kapəriə mhavən misətu-pən aikin a. ²⁵ Kipəh nətapigien kin kwəruə minə nipig kirik, meinai nipigien rirkək aikin a. ²⁶ Narmamə ye kantri pisin pisin minə ye tanimtanə tukhapik nautə huvə minə kapəriə mhauə misərəhu-pən aikin a. ²⁷ Mərig narimnar yamə mine kasəmkimik ye nimri Kughen, mine narmamə yamə mine kasor nar yame ror naurisien, mine nəmə eikuə minə, iriə e to khapəh nisauru-pənien ye taon a. Narmamə əmə yamə mine kimirai-pən ta nhagriə ye Nəkwəkwə kape Nimraghien yame Kwaji Sipsip ramrəh, iriə əmə e kharkun nisauru-pənien aikin.

22

Nu miragh

¹ Agelo rimnhajoun ta taon vi kimi yo, kini mamhajoun min nu miragh kin yo yame ramaiyu. Rəmtir rəmtir rəmhen kin glas. Mamsi-pən tuk jea kape Kughen mine Kwaji Sipsip. ² Mamaiyu mamvən ye kwerkwan ye swatuk ehuə ye taon a. Kini nai yame ravəhsi-pən nimraghien kimi narmamə ramərer ye nikar nu mir. Ye newk kirikianə, rakuə m-twelef - ye makuə minə fam. Kini narmamə ye kantri minə fam kasor nimirin tuk nor-huvəyen nəmhəyen. ³ Kini Kughen to ripəh min norien narpinien.* Kughen mine Kwaji Sipsip kaokwətə ye jea kape King mawarmaru aikin a. Kini kafan yorwok minə kasəhuak kimin. ⁴ Tuksəm nimirin. Kini kirai-pən nhagin ye nupanairiə. ⁵ Nipigien tukrirkək. To khapəh nisətəgtəyen ye mirh mine laet, meinai Kughen raməsiə-pən əriə. Tuksarmaru kape rerin, infamien rirkək.

⁶ Kini agelo rini-pə tuk yo mimə, “Nəgkiarien e, kirkun nətəgtəyen iran, kimə in nəfrakisien. Kughen e yame rimini-ta kupən kimi kafan profet minə narimnar yamə mine tukripiuə, rher-pə kin kafan agelo mə tukrhajoun kafan yorwok minə kin narimnar yamə mine pəh nien mə tuktu, tukasəkeikei mhauə.”

Yesu tukripiuə

⁷ Kini ai Yesu rini mimə, “!Sarha! Pəh nien mə tuktu yakrerig-pre min. Narmamə yamə mine kamharaptəkin nəgkiarien yame Kughen rimini-ərhav kupən ye nəkwəkwə e, iriə tuksarə ye nihuvəyen əfrakis.”

⁸ Yo Jon, yimnəm narimnar minə e kin nimirik kini mərig. Kini nipig yimnərig məm, yakənimkur ye nihu agelo yame rimikir yo mivən mhajoun narimnar minə e kin yo mə jakəhuak kimin. ⁹ Mərig rarar mini-pə tuk yo mimə, “Apəh. Kitawə yorwok minə mine piam minə mine profet kupən minə, mine narmamə m-fam yamə mine kamharaptəkin nəgkiarien ye nəkwəkwə e. Əhuak əmə kimi Kughen.”† ¹⁰ Kini mini-pə tuk yo mimə, “Takpəh nivitəkin-timtim-ien nəkwəkwə e, meinai nəgkiarien yame ramni-ərhav, pəh nien mə tuktu, ritərhav-pə. ¹¹ Narmamə yamə mine kasor nahasien, pəh iriə tukasor əmə nahasien mamharpin. Narmamə yamə mine kapəriə nətərigien rəmkimik, pəh nətərigien kapəriə tukraməmkimik əmə mamripin. Mərig narmamə yamə mine kasor nar atuaturuk, pəh iriə tukasor əmə nar atuaturuk mamharpin. Narmamə yamə minə khahuvə pik, pəh tukamhahuvə əmə mamharpin.”

¹² Kini Yesu rarar mini mimə, “!Sarha! Pəh nien mə tuktu, yakrerig-pre min. Yakvəh nərokien mivəhsi-pən marpin norien minə kin yamə mine narmamə kimisor. ¹³ Yo e

21:23: Aes 60:19 * 22:3: Ye Jen 3:14-19, Kughen rini hah narmamə, miwəhsi-pən narpinien kimi əriə; mərig ikin e ramrəh-si ta narpinien a. 22:4: Mat 5:8; 2 Kor 4:6 † 22:9: Əmru Rev. 19:10.

leta 'a' mine 'zed.' Yo nirikakunien mine nərhhkinien. Yo nuknen mine nəukrəukrin.
¹⁴ Narmamə yamə mine kasaikwas ye neipən kapəriə mə tukrhawən, iriə tuksarə ye niħuvəyen əfrakis, meinai jakeighaan kin əriə mə tuksən kwənkwai nai yame ravəhsi-pən nımraghien kimi narmamə, mhavən, misauru-pən ye kwəruə minə kape taon e. ¹⁵ Mərig narmamə minə tiksın tukhapəh nisauru-pənien ye taon a. In e narmamə yamə mine kisəmkimik mine yamə mine kasor kleva masəmtah, mine yamə mine kasor apnapig nar, mine yamə mine kasəhuak kimi kughen eikuə minə, mine yamə mine kashopni əjir, mine yamə mine kasorkeikei mə tukseikuə. ¹⁶ Yo e Yesu, yimnher-pre kin kafak agelo mə tukrini-ərhav narimnar minə e kimi niməhuak minə. Yo e, nuknei King Deved, mine kwənərəus min kafan. Yo e yakəmhen kin kəmhau e fetukai yame raməsiə huvə.”

¹⁷ Nanmin kape Kughen, iriu piraovin kape Kwaji Sipsip kirəni mirəmə, “!Hauə!” Kini pəh narmamə yamə mine kasərig nəgkiarien e khamə, “!Hauə!” Tukmə yermamə rəkwəkwə, pəh ruə. Tukmə yermamə rorkeikei, pəh ruə minim Nu Miragh mipəh nivəhyen nımrin.

¹⁸ Yo Jon, yakamor kwirig kimi narmamə minə fam yamə mine kasərig nəgkiarien yame raməmır ye nəkwəkwə e mimə tukmə yermamə kirik raməsik əpnis nəgkiarien ye nəgkiarien yame nəkwəkwə e ramni-ərhav, Kughen tukrəsik əpnis nahasien yamə mine nəkwəkwə e raməvsao kin ye narəyen kafan. ¹⁹ Kini tukmə yermamə kirik rivəhsi-ta nəgkiarien tiksın ye nəgkiarien yame nəkwəkwə e ramni-ərhav, Kughen tukrivəhsi-ta niħuvəyen mir yamə mir nəkwəkwə e raməvsao kin ye narəyen kafan. Iriu e: kwənkwai nai yame ravəhsi-pən nımraghien kimi narmamə, mine kwənmhaan kafan ye taon rhakə kape Kughen.

²⁰ Kwən e yame ruini-ərhav narimnar minə e mimə, “Nəfrah. Pəh nien mə tuk tu yakrerig-pre min.”

!Amen! !Yuə-ra Yesu Yermaru!

²¹ Pəh Kughen tukrautə-pə kin niħuvəyen kape Yesu Yermaru kimi narmamə kafan minə.

Amen.

Diksonari

Agelo in nanmin yame ramarha tuk yermamə. Wok kapəria in e kamhani-ərhav nəgkiarien kape Kughen tuk narmamə kape Kughen minə. Agelo khapsaah, yame rhuvə kirik, yame raha kirik. Yame raha kamni kimə yarmhə, kasoriah nimraghien kape narmamə.

Aposol in yermamə kirik rəmhen kin kamher-pən kin. Yesu rimirpen narmamə twelef kafan minə mə tukhauə iriə aposol tuk norien merkel mine nini-ərhavyen nəgkiarien kafan (Mat 10:1-4; Mak 3:13-19; Luk 6:12-16). In apa kupan, kimini aposol rəmhen kin narmamə yamə mine kimisəm Yesu misəriwək iriə min misəm nimhəyen kafan ye kros. Yesu rimivəhsi-pən nehuəyen kimi Pol mə Pol rimməm In ye nəmrahavyen kini Yesu rokrən kin in mə in aposol min kirik kafan.

Farisi kisəmhen kin pati kirik. Iriə kisəmhen kin nəmehuə kape nəmə Isrel. Iriə narmamə tiksın yamə mine kharkun huvə loa, masəri-pən, mamharpın. Yesu ripəh norkeikeiyen əriə meinai iriə kasəsik əpnis loa kape Kughen, kini mhavəhsi-haktə atuk əriə mə iriə kisəri-pən huvə loa. Pati mir a Farisi mine Sadusi, kamhani mə iriə nəmhajoun minə kape loa.

Fig in nai kirik yame kamən kwənkwan. Nimarın rəmhen kin malberi, mərig kwənkwan rəmhen kin kwənimh, mərig in rheikən.

Gol in kapier okrə kirik yame ramser-ser pik, mərir. Kamor narimnar ripsaah kin yame nimrin rhaktə, rəmhen kin ring mine earring uə kwenar yame kaməkwan.

Grep, plantesen kape grep Grep in kwənkwai nai kirik, tiksın rəmrmə, tiksın rəwhao. Kamor waen kin. Kwənkwan rəmhen kin pi. Ramerko rəmhen kin nərəus.

Hae pris in yermamə kirik yame ramərhakə. In ravəh nar miragh mavi nitə mamor sakrefaes kin mə Kughen tukrivəhsi-ta narpinien kape təvhagə has kape narmamə. Newk minə fam kasarukun daes tukun mə pa nhagin e ye pris minə a in tukruə mamor wok kape hae pris kape newk kirikianə.

HerodNiutestamen ramvsao kin narmamə kuas nhagriə e Herod.

1. *Herod Ehuə* in king kape provins e Judia nipig Yesu rimnarha-pə. In e rimə tukhopni Yesu ye nipig yame rimnarha iran (Mat 2:1-22; Luk 1:5).

2. *Herod Antipas* in ji Herod Ehuə yame rimnamaru ye nipig Yesu rimnarha. In rimnamaru ye tanə e Galili ye nipig a Yesu rimamor wok mamni-ərhav nəgkiarien kape Kughen iran. In e in rimikir ta piraovin kape piauni Filip, nhagin e Herodias. Kini nipig Jon Baptaes rimini-əhu in mə tukripəh nikirien Herodias, rimmərəru ta kapan kapə Jon Baptaes (Mak 6:14-29). Nipig nəmə Isrel kimisərip Yesu ye kot, Herod Antipas e in e rimini mə Yesu tukraməkeikei mimhə.

3. *Herod Agripa Kirikianə* in ji Aristopolas e in piau Herod Antipas. In rimnor ahas pən kimi aposol minə nipig Yesu rimamhə mamragh min mamvən ye rao ye neai. Mhopni Jemes e piau Jon. In a rimnausit pik, Kughen rimnor narpinien kimin, ramamhə mim minə kimisən tipeuə iran (Wok 12:1-23).

4. *Herod Agripa Kiraru* in ji Herod Agripa Kirikianə. Herod a in a rimnamarə ye nipig kape Pol, mamətərig kin nəgkiarien kafan nipig rimmərəru ye kot kape Festas (Wok 25:13-26:2; 29:19, 27-32).

Hosana In nəgkiarien akwas kirik kape nəmə Isrel. Nipran ramni mə “Havəh si haktə” uə “Vəh miragh.”

Ji yermamə Nipran rimə in yermamə əmə kirik. Mərig profet Esikel rimivəh nahag a maməgkiar atuk iran. Yesu rivəh nahag a mamor mə in yemehuə kirik rəmhen kin Profet Esikel kupan.

Kaonsel kasəkir nəgkiarien apa kot.

Kot In nar kirik yame raməkir nəgkiarien kape narmamə mə rameikuə uə raməfrah. Mivəh-si-pən narpinien kimi narmamə tuk nakapirien loa.

Kristo in nahag. Ye nægkiarien kape nəmə Gris, nīpran e ramni mīmə “yermamə yame Kughen rimirpen mə tukrher-pə kin mə tukrivəh miragh narmamə.” Nəmə Isrel kimnhawhin kwən a Kristo mə tukruə, kisəm mə pa e nhagin in Kristo. Nəmə Isrel khapsaah khamə pəh nien mə Yesu in Kristo, meinai kisəm mə Yesu in yermamə apnapig əmə, kafan nar kirik rikək. Mərig narəyen kape Yesu rimnor nægkiarien minə kape profet tu minə rimauə minor nəfrakisien kin, ramhajoun pən mə Yesu in Kristo.

Leprosi in nəmhəyen kirik yame ror yermamə rəmhir-əmhir, tikin raməta. Tukmə yermamə ravəh nəmhəyen a leprosi mərəer ipakə tuk yermamə kirik, rirkun nivəhsi-pənien kimi yermamə ai. Ror pən kin narmamə kamhagin pik kin nəmhəyen a leprosi mə in nəmhəyen əutən.

Lifaet in kirik ye kwənərəus twelef kape nəmə Isrel. Laen əmə kape Lifaet in pisin əmə rirkun nuəyen mə pris.

Loa kape Moses ramni ye nəkwəkwə kirkirip e Moses rimirai kupan ye Oltestamen: Jenesis, Eksodas, Levitikas, Namba mine Dutronome.

Lugun apa Galili in nu əgkap, mərig raməmir ye kwerkwan ye tanə apa Isrel, kini rehua pik, mavi rəmhen kin tahik. Peao peao aikin kafan. Nahag pisin kirik e Lugun Taebirias (Jon 6:1) uə Lugun Genesaret (Luk 5:1). Nehuəyen kafan rəmhen kin twenti tu kilometa.

Mesaea in nægkiarien kape nəmə Isrel nīpran rəmhen əmə kin Kristo, uə “yermamə yame Kughen rimirpen mə tukrher-pə kin mə tukrivəh miragh narmamə.”

Nanmin kape Kughen in rəmhen kin nanmin kirik yame ramor wok yerki yermamə. Kughen Yermaru, mine Yesu Kristo, mine Nanmin Rhakə, irisir kirikianə.

Narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape nəmə Isrel in translesen kape Inglis yame ramni mə “Gentile.” Kupan, nəmə Isrel iriə khamə Kughen rimirpen əmə əriə mə iriə narmamə kafan minə. Khamə iriə pisin əmə kharkun naha nhagin yame ratuatuk, mhamə iriə pisin əmə kharkun Kughen. Nəmə Isrel kəsīg pən narman mhamə Kughen rimirpen əriə pisin əmə.

Narmaruyen kape Kughen in translesen kape Inglis yame ramni mə “Kingdom of God.” Nīpran kirik e narmamə tukhavən misarə iriə Kughen ye rao ye neai. Kirik min e Kughen tukrarə mehua ye nimraghien kafam mhajoun ik kin swatuk.

Nəviginien Rhakə in Lodsapa. Bred mine waen yame nəməhuak minə kamhavəh, rikiriə raməsik nimhəyen kape Yesu.

Nikakien kape Kughen in translesen kape Inglis yame ramni mə “Glori.” Ramhajoun pən nehuəyen kape Kughen kini mamor mə yermamə tukrivəhsi-pən nisaiyen mivəh-si haktə In.

Nimə Ehuə kape Kughen in translesen kape Inglis yame ramni mə “Temple.” Kini in kirikianə əmə, ye taon kape nəmə Isrel ye kapitol city Jerusalem. Hae pris minə kape nəmə Isrel kimisor sakrefaes ye newk minə fam aikin a. Mərig ye newk A.D. 70 mobael kape nəmə Rom kimisarkwəsis nimə a.

Nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel ror pisin ye nimə ehuə kape Kughen apa Jerusalem, meinai nimə kape nofuginien khapsaah ye taon pisin pisin. Nəmhajoun kape loa minə kimnhavəh-si ərhav nægkiarien aikin, mərig khapəh nisorien sakrefaes aikin. Mərig nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel ripəh nəmhenien kin niməhuak minə ai taktakun, meinai nəmə Isrel khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Yesu Kristo.

Nipig Kwasig nīpran rimə nipig Kughen tukruə iran. Tukroriah tokrei tanə, maməkir narmamə, mipik ta nəməhuak minə iriə tuksap mhavən misarə ye rao ye neai. Kini Kughen tukrivəhsi-pən narmamə yamə mine khapəh nhakwasigien kin in iriə Setan ye nap yame ramuək rerin.

Nirpenien wi Apa kupan, swatuk kape nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə has in e niviyen nitaw nar miragh. Kughen rimnor əpu norien a ye nəkwəkwə mine kamni kimə Oltestamen. Kini In mor promes wi mīmə norien kape niviyen nitaw nar miragh tukror infamien. Nirpenien wi e ramni tukmə nimini nəfrakisien ye Yesu Kristo, in rirkun

nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə has kafam. Kimnəsəvheikin nirpenien wi e ye nəkwəkwə mine kamni kimə Niutestamen.

Pasova Nipig Moses rimnamkir ye rhav narmamə kafan minə ye kwermi Fero, agelo kirik kape Kughen rimivəh miragh kwənərəus kape Moses. Ror pən nahasien ruə, mivi-ərokin əriə. Mhopni fam nimri nupan minə narman kape nəmə Ijip. Mərig nəmə Isrel kimisərəhu-pən nitaw sipsip ye kwəruə, agelo rəm rirkun mə iriə kimisor nəgkiarien yame Moses rimini, kini in mivi-əro kin əriə. Ror pən kin nəmə Isrel kasor nipig e Pasova ye newk minə fam, masor nəviginien ramuh pən nipig a. (Əm-ru stori kape Pasova ye Eks12:21-30).

Perel in kapiet huvə kirik yame raməmır apa ye nəkwai nar kirik ye tahik rəmhen kin kokias. Nimirin rhaktə, kamor kwenar kin, mine earring.

Profet in yermamə kirik yame Kughen ravəhsi-pən nəgkiarien kimin mə nar kirik tukritərhav-pə mor nəfrakisien kin. Profet iriə m-fam twenti yamə mine kimnharai nəkwəkwə minə ye Oltestamen, ririkakun ye Aesaea, mor infamien ye Malakae. Mhani mhami tukmə narmamə khapəh nisəri-pəniən nəgkiarien kape Kughen, Kughen tukro-riah narəyen kapəriə. Mərig profet min tiksın aikin yamə mine kimnhaph nharaiyen nəkwəkwə.

Promes nipran e nirpenien.

Sabat Ye nəgkiarien kape nəmə Isrel, nipran ramni mə “seven.” In nipig infamien kape wik, yame yermamə ramapis iran meinai Kughen rimnor narimnar fam mivəh nipig sikis mamapis ye nipig yame ror seven kin. Sabat in nipig kirik kape nəmə Isrel kasəhuak iran. Ririkakun ye Fraede sikis klok yenaiyu, mor infamien ye Sarure, sikis klok yenaiyu. Nipig aposol minə kimnhavən apa kantri pisin pisin minə, nəmə ikin minə a kimnhapəh nharkunien narəyen kape nəmə Isrel, mhapəh nisəhuakien ye Sabat, kini nipig kimnhauə mharkun Yesu, misəhuak ye Sande meinai Yesu rimimragh min ye nimhəyen kafan ye Sande.

Sadusi iriə kisəmhen kin pati kirik. Iriə kisəmhen kin nəmehua kape nəmə Isrel. Iriə min kimishajoun loa kape Moses. Iriə khamə tamə tukmə yermamə rimamhə, rinor infamien; nanmin to ripəh nivəniən ikin kirik. Mhani min mə agelo rikək mine yarmhə.

Saeon in tukwas kirik yame kimivhirəkin-pən Jerusalem ikin (Dut 4:48). Nhagin min kirik e Heron. Ye nəkwəkwə e Hibrus, Saeon in ramuh pən rao ye neai.

Sakrefaes Yame kimnamor kupan narmamə kimnhavəhsi-pən nar miragh pisin pisin rəmhen kin mak, kau, uə sipsip kimi hae pris minə mə tukhavaan əru mhavəh tamhek təvhagə has kapəriə. Sakrefaes min kirik in e tuk ninien tenkiu. Mərig tukmə nar miragh yame ramhə uə yame rahas, to kipəh norien sakrefaes kin.

Sakomsaes Kughen rimini-pən tuk Ebrahim ye Jen 17 mə tukvəh nao kimi narman kətu karin əriə pəh kafan. Tukmə nipig yerman rarha mivəh nipig eit, kivəh nao kimin ramuh pən mə ravəh nihuvəyen yame Kughen rimivəhsi-pən kimi Ebrahim. Mərig Aposol Pol rimnhajoun mə norien kape sakomsaes riukreikin ai taktakun. Sakomsaes to ripəh nivəhyen ik nakvən ye rao ye neai, mərig takni nəfrakisien ye Yesu Kristo, pəh Yesu ror sakomsaes kimik mərai ta nahasien yerkim.

Setan ye nəgkiarien kape nəmə Isrel, nipran ramni mə “tikmir.” Setan in agelo kirik kape Kughen kupan yame rimnamor norien has mipəh nikwasigien kin nərigien kape Kughen, Kughen rher-yerhav kin ye rao ye neai iriə kafan kwhen, kiseiwaiyu-pə ye tokrei tanə (Aes 14:12-15; Esik 28:1-19; Mat 13:38-40; Luk 1:15; Jud 6, Rev 12).

Sinae in tukwas kirik ye kantri apa Ijip. Kwənmhan a in a Kughen rimivəh-si pən Natuakəmien Ten kimi Moses ikin (Hib 12:18-24).

Sisa pa rimə nhag yermamə mərig in nehuəyen rəmhen kin presiden. In yamehua kape nəmə Rom. Nəmə Rom kamhani mhamə in əmə rəmhen kin ji Kughen.

Slef in yermamə kirik yame ramor wok əmə mipəh nivəhyen nərok iran. Ramor wok əmə maməri-pən əmə nərigien kape yemehua kafan, mərig ripəh nəri-pəniən nərigien kafan.

Wit in nai kirik rəmhen kin raes, kaməkwei-əkwei, kwənkwan raməsaah, maməpəh tikin. Kamarkin kwənkwan kamor flaoa kin.

Yalgita in nar miragh ehuə kirik rahas pik yame raməmir ye nəkwəkwa kape Revelesen. Raməs yermamə.

Nuknei Nəgkiarinen Minə Ye Niutestamen

Baptaes

Mat 28:18-20	Wok 10:44-48	Gal 3:26-27
Jon 3:22	Wok 16:14-15, 31-33	Kol 2:12
Jon 4:1-2	Wok 19:1-7	1 Pita 3:20-22
Wok 2:37-42	Wok 22:12-16	
Wok 8:12, 36-38	Rom 6:1-4	

Famle

Kwajikovə minə

Mat 15:3-6	Efes 6:1-3	1 Tim 5:4, 8
Luk 2:51	Kolos 3:20	Hib 12:7-11

Mama mine tata

Efes 6:4
Kolos 3:21
1 Tim 3:4-5

Piraovin kimhə tan kin

Wok 6:1	1Kor 7:39-40	Jem 1:27
Rom 7:2-3	1 Tim 5:3-16	

Narkurəkien

Mat 19:4-6	Kolos 3:18-19	Hib 13:4
1 Kor 7:1-16	Taet 2:3-5	1 Pita 3:1-7
Efes 5:21-33		

Gavman

Mat 22:15-22	Rom 13:1-7	Taet 3:1
Wok 5:27-29	1 Tim 2:1-4	1 Pita 2:13-17

Kamor ahas pən kimi nəməhuak minə

Mat 5:10-12	1 Kor 4:11-13	1 Pita 3:13-17
Mak 13:9-13	2 Kor 4:8-11	1 Pita 4:12-19
Luk 12:4-9	Fil 1:28-29	1 Jon 4:7-12, 16
Jon 15:18-21	2 Tes 1:4-8	Rev 2:10
Wok 5:41	2 Tim 3:10-13	
Rom 8:35-37	Hib 10:32-39	
Rom 12:12-14, 17-21	Hib 12:3-4	

Kughen

Mak 10:27	Rom 11:33-36	1 Pita 1:14-17
Mak 12:29-30	1 Kor 8:4-6	1 Jon 1:5
Luk 1:37	2 Kor 1:3	1 Jon 4:7-12, 16
Luk 6:35-36	1 Tim 1:17	Jud 24-25
Jon 4:24	1 Tim 6:15-16	Rev 4:8-11
Wok 14:14-17	Hib 4:13	Rev 15:3-4
Wok 17:22-31	Hib 10:30-31	
Rom 1:18-23	Jem 1:17	

Kughen ramasitu irətawə

Mat 6:25-34	Rom 8:28	Hib 1:3
Mat 10:29-31	Rom 11:36	Jem 4:13-16
Wok 14:15-17	Kol 1:17	

Kughen rimnor tokrei tanə

Mat 19:4	Wok 17:24-26	Hib 1:2
Jon 1:3	1 Kor 8:6	Hib 11:3
Wok 14:15	Kol 1:15-16	Rev 4

Kughen tukrəkir narmamə

Mat 7:21-23	Rom 2:1-11	Hib 9:27-28
Mat 16:24-27	Rom 14:10-12	Hib 10:26-31
Mat 25:31-46	1 Kor 3:10-15	1 Pita 1:17
Jon 3:18-21	1 Kor 4:5	1 Pita 4:3-5
Jon 5:24-29	2 Kor 5:9-10	Rev 20:11-15
Wok 17:30-31	2 Tes 1:5-10	

Kughen ramor narmamə khauə misatuatuk ye nimrin

Wok 13:38-39	Rom 5:1, 9-10, 18-19	Gal 3:6-9
Rom 1:16-17	Gal 2:16	Taet 3:7
Rom 3:21-26		

Kughen ravəh miragh narmamə

Jon 3:16-17	Rom 5:1-11	1 Tim 1:15-16
Wok 2:37-39	Rom 10:9-13	1 Tim 2:3-7
Wok 4:11-12	Efes 2:1-10	1 Pita 1:3-5

Kughen eikuə minə, mine norien kape kleva minə

Mat 4:10	1 Kor 6:9-11	1 Tes 1:9-10
Wok 13:4-12	1 Kor 8:1-13	1 Jon 5:21
Wok 17:22-31	1 Kor 10:1-22	Rev 21:8
Wok 19:11-20	2 Kor 6:14-18	Rev 22:15
1Kor 5:11	Gal 5:19-21	

Mat 6:19-21, 24-34	1 Tim 6:6-10, 17-19	Jem 2:1-9
Luk 12:13-21, 32-34	Hib 13:5-6	Jem 5:1-6
Wok 20:35		

Nanmin kape Kughen

Mat 28:19	Wok 8:14-17	Efes 1:13-14, 17
Mak 1:9-11	Wok 10:44-48	Efes 3:16
Mak 3:28-30	Wok 13:2-4	Efes 4:3-4, 30
Luk 1:35	Wok 15:28	Efes 5:18-20
Luk 3:16	Wok 16:7-10	Efes 6:17-18
Luk 4:1	Wok 19:1-7	1 Tes 1:5-6
Luk 11:13	Rom 5:5	1 Tes 5:19
Luk 12:12	Rom 7:6	2 Tes 2:13
Jon 1:32-34	Rom 8:9-16, 26-27	Taet 3:5-6
Jon 3:5-8	1 Kor 2:4, 9-16	Hib 2:4
Jon 7:37-39	1 Kor 3:16	Hib 9:14
Jon 14:15-17, 26	1 Kor 6:11, 19	1 Pita 1:2, 11
Jon 15:26	1 Kor 12:1-13	2 Pita 1:20-21
Jon 16:7-15	2 Kor 1:21-22	1 Jon 2:20
Jon 20:19-23	2 Kor 5:5	1 Jon 3:24
Wok 1:4-5, 8	2 Kor 13:14	1 Jon 4:13
Wok 2:1-18, 38-39	Gal 3:2-5	1 Jon 5:6-8
Wok 4:31	Gal 4:6	
Wok 5:3-5	Gal 5:16-18, 22-25	

Napir-pänien tuk piraovin pisin

Mat 5:27-30	1Kor 6:9-20	1 Tes 4:1-8
Jon 8:2-11	Gal 5:19	Hib 13:4
Rom 13:8-10	Efes 5:3	Jud 7
1Kor 5:9-11	Kol 3:5-6	

Nap ehua

Mat 10:28	Luk 16:23-26	Rev 20:10-15
Mat 13:41-42, 47-50	2 Tes 1:9	Rev 21:8
Mat 25:41		

Nəkwəkwə kape Kughen

Mat 4:1-4	Rom 15:4	Hib 4:12
Mat 5:17-20	Rom 16:26	1 Pita 1:22-25
Mat 22:29	Kol 3:16	2 Pita 1:19-21
Jon 8:31-32	1 Tes 2:13	2 Jon 9-10
Jon 20:31	1 Tim 4:13	Rev 1:3
Wok 20:32	2 Tim 3:14-17	

Nəviginien rhakə

Mat 26:26-30	Luk 22:14-20	1 Kor 11:17-34
Mak 14:22-26	1 Kor 10:14-22	

Nəvsaoyen huva

Wok 20:24	Gal 1:6-12	1 Tes 1:5
Rom 1:2-4, 16-17	Efes 1:13	2 Tes 2:14
1 Kor 1:17-25	Fil 1:27	2 Tim 1:8-11
1 Kor 15:1-7	Kol 1:5-6	2 Tim 2:8-10

Nhatətəyən

Yermamə ramhatətə ye Kughen, Kughen ravəh mirgah in

Jon 1:12	Jon 20:31	Rom 10:9-10
Jon 3:15-18, 36	Wok 4:12	Gal 2:16
Jon 6:47	Wok 16:30-31	Efes 2:8-9
Jon 14:6	Rom 3:20-22	

Kisərer tim tim ye nhatətəyən

Mak 11:22-25	Rom 14:22-23	Hib 11:1-40
Luk 17:5-6	1 Kor 13:13	Jem 1:2-8
Jon 14:1	2 Kor 5:6-7	Jem 2:14-26
Rom 5:1-2	Gal 5:6	1 Pita 1:3-9

Nimhəyən

Jon 6:39-40	1 Kor 15:12-58	Rev 14:13
Jon 11:17-27	2 Kor 5:1-10	Rev 21:1-4
Jon 14:1-4	Fil 1:20-24	Rev 22:1-5
Rom 8:10-11, 38-39	1 Tes 4:13-18	
Rom 14:7-9	Hib 2:14-15	

Ninivivi-yen Kughen

Luk 17:11-19	Fil 4:4-7	1 Tes 5:18
Jon 6:11	Kol 2:7	1 Tim 2:1
Rom 1:21	Kol 3:17	1 Tim 4:4-5
Efes 5:20	Kol 4:2	

Nəməhuə ye niməhuak

Norien kape nəməhuə ye niməhuak

Wok 6:1-6	1 Tim 3:1-13	Taet 1:5-9
Wok 14:23		

Nəgkiarien ramvən kimi nəməhuə minə

Mat 28:18-20	1 Tes 2:1-12	2 Tim 3:10-4:5
Luk 22:24-27	1 Tim 4:1-16	Taet 2:7-8
Wok 20:17-35	2 Tim 2:1-26	1 Pita 5:1-4

Nisiayen nəməhuə minə kape niməhuak

1 Kor 9:14	1 Tes 5:12-13	Hib 13:7,17
Gal 6:6	1 Tim 5:17-22	

Nəpəyen piraovın

Mat 5:31-32	Luk 16:18	1 Kor 7:10-16
Mat 19:3-9	Rom 7:2-3	

Nəpəyen nəviğinien tuk nəhuakien

Mat 6:16-18	Wok 13:1-3	Wok 14:23
Mak 2:18-20		

Nasituyen

Mat 6:1-4	1 Kor 10:24	Hib 13:1-3, 16
Mat 7:12	2 Kor 8:1-15	Jem 1:27
Mat 25:31-46	2 Kor 9:1-15	Jem 2:15-16
Luk 3:10-11	Gal 6:9-10	1 Jon 3:16-18
Luk 6:38	Fil 4:14-19	
Wok 11:27-30	Hib 10:24	

Nəpənsien kin niniimien

Rom 13:13	Gal 5:19-21	Taet 1:7
1Kor 5:11	Efes 5:18	1 Pita 4:3-5
1Kor 6:9-11	1 Tim 3:1-3	

Nəhuakien kimi Kughen
Norien kape nəhuakien

Mat 6:5-13	Jon 16:23-26	1 Tim 4:4-5
Mat 7:7-11	Rom 8:26-27	Hib 4:16
Mat 18:19-20	Rom 12:12	Hib 10:19-22
Mak 11:24-25	Efes 2:18	Jem 1:5-8
Luk 11:1-13	Efes 6:18	Jem 4:2-3
Luk 18:1-8	Fil 4:6-7	Jem 5:13-18
Luk 21:36	Kol 4:2	1 Pita 4:7
Jon 14:13-14	1 Tes 5:17	1 Jon 3:21-22
Jon 15:7	1 Tim 2:1-4, 8	1 Jon 5:14-15

Nəhuakien tiksin ye Nirpenien Vi

Mat 11:25-26	Wok 16:25	Fil 1:3-5, 9-11
Mat 14:23	Wok 20:36	Kol 1:9-12
Mat 19:13-15	Wok 21:5	Kol 4:3-4
Mak 1:35	Rom 1:9-10	1 Tes 3:9-13
Luk 5:16	Rom 10:1-2	2 Tes 1:11-12
Luk 6:12	Rom 15:30-33	2 Tes 3:1-5
Luk 22:32, 39-46	2 Kor 12:7-10	Hib 5:7
Jon 11:41-42	Efes 1:15-20	Hib 7:25
Jon 17:1-26	Efes 3:14-21	
Wok 4:24-31	Efes 6:19-20	

Nərigien kapətawə tukreiwaiyu

Mat 5:3-12	Luk 18:9-14	Kol 3:12-13
Mat 18:1-5	Efes 4:2	Jem 4:5-10
Luk 14:7-11	Fil 2:3-11	1 Pita 5:5-7

Norien kape nəhuak minə

Mat 16:13-20	1Kor 12:12-30	Kolos 3:12-17
Jon 13:34-35	Gal 5:22-26	1 Tes 5:16-17
Jon 14:27	Efes 1:22-23	Hib 10:24-25
Wok 2:41-42	Efes 2:19-22	1 Pita 2:4-10
Rom 12:4-8	Efes 4:1-16	Rev 19:5-10
Rom 12:9-13	Kol 1:18	

Narmamə kape kughen kasofugin kirikianə

Mat 18:19-20	Efes 1:22-23	1 Tim 4:13
Wok 2:41-47	Efes 4:11-16	Hib 10:24-25
Rom 12:4-8	Kolos 3:15-17	

Nipig autən minə

Rom 8:18-25, 28	Jem 1:2-4	1 Pita 2:19-21
2 Kor 1:4	1 Pita 1:6-9	1 Pita 5:8-10
2 Kor 4:16-18		

Nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə has
Kughen ravəhsita narpinien kape təvhagə has

Mat 26:28	Wok 26:18	Hib 10:17-18
Mak 11:25-26	Efes 1:7	1 Jon 1:8-2:2
Wok 5:31	Kol 1:13-14	
Wok 10:43	Kol 2:13-14	

Tukhapəh nisarpinien tai təvhagə has

Mat 6:12-15	Luk 6:37	Efes 4:31-32
Mat 18:21-35	Luk 17:3-4	Kol 3:13
Mak 11:25	2 Kor 2:5-11	

Nor-huvəyen yermamə

Mat 4:23-25	Wok 8:4-8	2 Kor 12:7-10
Mat 9:35	Wok 19:11-16	1 Tim 5:23
Mat 11:2-5	Wok 28:8-9	2 Tim 4:20
Wok 3:1-6	1 Kor 12:9, 29-30	Jem 5:14-15

Norkeikeiyen
Kughen rorkeikei narmamə m-fam

Jon 3:16	Efes 2:4-5	1 Jon 4:9
Rom 5:8		

Tukasəkeikei masorkeikei Kughen

Mat 22:37-38	Jon 14:21	1 Jon 5:3
Mak 12:28-30	1 Pita 1:8	

Tukasəkeikei misorkeikei narmamə

Mat 5:43-48	1 Jon 2:9-11	1 Jon 4:7-21
Mat 22:39	Jon 15:12-17	1 Kor 13:1-13
Jon 13:34-35	Rom 12:9-10	1 Kor 16:14
1 Tes 4:9-10	Rom 13:8-10	Gal 5:13-14
1 Pita 4:8	1 Jon 3:11-18	

Norien nəkwai Kughen

Jon 14:15, 21, 23-24	1 Pita 1:14-16	1 Jon 3:22-24
Jon 15:10-17	1 Jon 2:3-8	2 Jon 5-6
Rom 13:8-10		

Norien has

?Naha e norien has?

Rom 1:18-32	Efes 2:1-3	Jem 4:17
Rom 8:5-8	Efes 5:3-5	1 Pita 4:3
Gal 5:19-21	Kol 3:5-10	1 Jon 3:4-5

Narmamə m-fam kasor təvhagə has

Jon 8:7-9	Rom 5:12	1 Jon 1:8-10
Rom 3:9-20, 23	Gal 3:22	

Kughen tukror narpinien tuk norien has

Mat 10:28	Rom 6:23	Hib 10:26-31
Mat 13:41-42	Gal 6:7-8	1 Pita 1:17
Jon 3:18-20, 36	Kol 3:5-6	1 Pita 4:3-5
Wok 17:30-31	2 Tes 1:7-9	Jud 7
Rom 1:18-19	Hib 9:27	Rev 20:11-15

Nararien ye nərigien tuk norien has

Mat 4:17	Wok 2:37-40	2 Kor 7:8-11
Mak 6:12	Wok 3:19-20	2 Pita 3:9
Luk 13:1-5	Wok 17:29-31	Rev 9:20-21
Luk 15:1-31	Wok 20:21	
Luk 24:45-47	Wok 26:19-20	

Rao ye neai

Swatuk kape nivəniyen ye rao ye neai

Mat 19:16-30	Jon 17:2-3	Efes 2:1-6
Luk 10:25-28	Jon 20:31	Kolos 2:13
Jon 3:1-16	Rom 5:21	Kolos 3:1-4
Jon 5:19-29	Rom 6:5-14	2 Tim 1:10
Jon 10:10	Rom 8:10-17	Taet 3:4-7
Jon 11:25-26	2 Kor 5:17	1 Pita 1:23
Jon 14:6	Gal 2:20	1 Jon 5:11

?Rao ye Neai rəmhen kin naha?

Luk 12:32-34	Kol 3:1	Rev 21:22-22:5
Jon 14:1-3	1 Pita 1:4-5	Rev 22:14-15
2 Kor 5:1-8	Rev 4:1-11	
Fil 1:23	Rev 21:1-4	

Sakrefaes

Mat 9:13	Rom 12:1	Hib 9:6-10:18
Mak 12:33		

Setan

Mat 13:19	2 Kor 2:10-11	2 Tes 2:9-12
Mat 25:41	2 Kor 4:4	1 Pita 5:8-9
Luk 4:1-13	2 Kor 11:13-15	1 Jon 3:8-10
Luk 22:3-4	Efes 2:2	Rev 12:7-12
Jon 8:42-44	1 Tes 2:18	Rev 20:1-3

Nukuraoyen ye nivəhsipən-vəhsipənien kape Setan

Mat 4:1-11	2 Kor 12:7-10	Hib 12:1-2
Mat 6:13	Efes 3:20-21	Jem 4:7
Luk 22:31-32	Efes 6:10-18	1 Pita 1:5
Jon 17:14-19	Fil 4:13	1 Pita 5:8-11
Rom 8:31-39	1 Tes 3:5-8	1 Jon 4:4
Rom 12:12	2 Tes 3:3	1 Jon 5:3-5
Rom 16:19-20	2 Tim 1:7-8	Rev 12:7-12
1 Kor 10:12-13	Hib 2:18	
1 Kor 16:13	Hib 4:14-16	

Swatuk tuk nuəyen kwajikovə kape Kughen

Jon 1:12-13	Gal 4:6-7	1 Jon 3:1-3
Rom 8:14-17	Hib 12:5-11	

Swatuk yame Kughen ravəhsi-ta narpinien kape təvhagə hah

Mat 26:26-29	Efes 1:7	1 Jon 1:6-7
Rom 3:25	Hib 9:11-14	Rev 7:14-17
Rom 5:9-10		

*Yesu Kristo
Yesu in ji Kughen*

Mat 11:27-30	Jon 20:26-31	Kol 2:9-10
Mat 16:13-17	Wok 3:13-16	Hib 1:1-14
Luk 1:35	Wok 4:10-12	Hib 7:26-28
Jon 1:1-18	1 Kor 3:11	1 Jon 2:1-2
Jon 5:19-29	2 Kor 4:4-6	1 Jon 5:20
Jon 6:35-40	2 Kor 5:21	Rev 1:12-18
Jon 8:58	Gal 4:4-5	Rev 19:11-16
Jon 11:25-27	Fil 2:5-11	
Jon 17:1-5	Kol 1:15-20	

Yesu rimauə ye tokrei tanə rəmhen kin ətawə narmamə

Jon 1:14	Luk 2:1-20	Fil 2:6-7
Luk 1:26-38	Mat 2:1-23	Hib 2:14-18
Mat 1:18-25	Gal 4:4-5	

Nhajounien kape Yesu

Mat 4:23-25	Mat 11:1-6	Wok 10:36-38
Mat 7:28-29	Luk 4:14-44	Jon 20:30-31
Mat 9:35-36		

Yesu rimmor nimtətien minə

Mat 8:1-15, 23-33	Mak 1:21-28	Luk 22:50-51
Mat 9:1-7, 18-33	Mak 7:32-37	Jon 2:1-11
Mat 12:9-14, 22	Mak 8:22-25	Jon 4:46-54
Mat 14:15-32	Luk 5:4-8	Jon 5:5-9
Mat 15:22-28, 32-38	Luk 7:11-15	Jon 9:1-7
Mat 17:14-18	Luk 13:10-13	Jon 11:11-44
Mat 20:29-34	Luk 14:1-4	Jon 21:4-6
Mat 21:18-22	Luk 17:12-14	Wok 2:22

Kimharaptərəkin Yesu misor narpinien kimin

Mat 26:47-68	Mak 15:1-20	Jon 18:1-14, 19-24
Mat 27:1-2, 11-31	Luk 22:47-53	Jon 18:28-19:16
Mak 14:43-65	Luk 22:63-23:25	

Kimisarkwətərəkin pən Yesu ye nai kamarkwao kin

Mat 27:32-56	Luk 23:26-49	Jon 19:17-37
Mak 15:21-41		

Kimnerkwaig kin niprai Yesu

Mat 27:57-66	Luk 23:50-56	Jon 19:38-42
Mak 15:42-47		

Yesu rimimragh min

Mat 28: 1-20	Wok 2:24-32	Wok 17:2-3, 30-31
Mak 16:1-8	Wok 3:15	Rom 1:4
Luk 24:1-49	Wok 4:10, 33	Rom 4:24-25
Jon 20:1-21:14	Wok 10:39-43	1 Kor 15:3-8, 12-21
Wok 1:3-8	Wok 13:29-39	Rev 1:18

Yesu rimirerig-pən ye rao ye neai

Luk 24:50-51	Efes 1:20-23	Hib 7:25-26
Wok 1:9-11	Fil 2:9-11	Hib 10:12-14
Wok 2:32-36	Hib 1:3-11	1 Pita 3:22
Wok 5:30-31	Hib 2:9	
Rom 8:34	Hib 4:14-16	

Yesu tukrirerig pə ye tokrei tanə

Mat 24:29-44	1 Tes 1:9-10	2 Tim 4:8
Jon 14:1-3	1 Tes 3:13	Hib 9:28
Wok 1:10-11	1 Tes 4:13-5:11	2 Pita 3:1-18
Wok 3:19-21	2 Tes 1:6-10	1 Jon 3:1-3
Fil 3:20-21	2 Tes 2:1-4	Rev 1:7
Kol 3:4	1 Tim 6:13-15	Rev 22:12-13